CRONICELE ROMANIEI

SÉŬ

LETOPISEȚELE

MOLDAVIEI ȘI VALAHIEI

A DOŬA EDIȚIUNE

REVĚȚUTA, ÎNȚESTRATĂ CU NOTE, BIOGRAFIĬ ȘI FAC-SIMILE,
CUPRINȚÊNDŬ MAĬ MULTE CRONICE NEPUBLICATE ÎNCĂ; ȘI, CA ADAOSŬ:

TABLELE ISTORICE ALE ROMÂNIEĬ

de la 1766 până la 11 Februarie 1866.

DE

MICHAIL KOGĂLNICEANU

TOMU I°

Prefaçie.
Cuvêntŭ întroductivŭ la Istoria Naționala.—De *Michail Kogălniceanu.*
Carte pentru descălecatul d'ânteiŭ alŭ Moldoveĭ. — De *Miron Costin.*
Carte pentru descălecatul d'ânteiŭ alŭ Moldoveĭ.— De *Nicolaĭ Costin.*
Fragmentul Croniceĭ atribuită luĭ *Nicolaĭ Milescu.*
Domniĭ Moldoveĭ (1354—1594).—De *Vornicul Grigori Urechi.*
Letopisețul Moldoveĭ (1594—1662).—De *Logofĕtul Miron Costin.*
Apendicse.

BUCURESCI
IMPRIMERIA NAȚIONALĂ, C. N. RĂDULESCU, STRADA ACADEMIEI 24.
1872

CRONICELE ROMANIEI

SÉŬ

LETOPISEȚELE

MOLDAVIEI ȘI VALAHIEI

CRONICELE ROMANIEI

SÉŬ

LETOPISEȚELE

MOLDAVIEI ȘI VALAHIEI

A DOŬA EDIȚIUNE

REVĔDUTĂ, ÎNDESTRATĂ CU NOTE, BIOGRAFIĬ ȘI FAC-SIMILE, CUPRINDÊNDŬ MAĬ MULTE CRONICE NEPUBLICATE ÎNCĂ; ȘI, CA ADAOSŬ:

TABLELE ISTORICE ALE ROMÂNIEĬ

de la 1766 până la 11 Februarie 1866.

DE

MICHAIL KOGĂLNICEANU

TOMU I°

Prefaçie.
Cuvêntŭ întroductivŭ la Istoria Națională.—De *Michail Kogălniceanu.*
Carte pentru descălecatul d'ântêiŭ alŭ Moldoveĭ. — De *Miron Costin.*
Carte pentru descălecatul d'ântêiŭ alŭ Moldoveĭ.— De *Nicólaĭ Costin.*
Fragmentul Cronicéĭ atribuită luĭ *Nicolaĭ Milescu.*
Domniĭ Moldoveĭ (1354—1594).—De *Vornicul Grigori Urechi.*
Letopisețul Moldoveĭ (1594—1662).—De *Logofĕtul Miron Costin.*
Apendicse.

BUCURESCI
IMPRIMERIA NAȚIONALĂ, C. N. RĂDULESCU, STRADA ACADEMIEI 24.
1872

Tóte ecsemplarele vorŭ fi subt-insemnate de:

No. 2911

PREFAŢIA

La a-doua ediţiune

La 10 Aprilii, anulŭ acesta 1872, s'aŭ implinitŭ *douĕ-ḑecĭ de anĭ*, de când ámŭ datŭ la lumină ântêĭa ediţiune a **Letopisețelorŭ Moldovei**. Astă-ḑĭ publicŭ ca a-două ediţiune **Cronicele României**.

In acestŭ intervalŭ de douĕ-ḑecĭ de anĭ, câte s'aŭ petrecutŭ in ţéra nóstră! Insăşĭ ţéra s'a transformatŭ! Visul strĕmoşilorŭ nostri, marele scopŭ naţionalŭ alŭ luĭ Stefan şi alŭ luĭ Mihaĭ s'a realisatŭ: **Astă-ḑĭ avemŭ o Românie.**

In istoria popórelorŭ lumeĭ moderne, cu deosebire demnă de tótă mirarea este sórta naţiuneĭ române! Din inceputŭ incungĭurată de puternicĭ vecinĭ, in luptă seculară cu eĭ, subpusă, apoĭ, şi sfăşiată in maĭ multe trunchĭurĭ, nu odată ea a fostŭ pe marginea prăpăstieĭ; nu odată existenţa şi chĭar numele sĕŭ aŭ fostŭ in ajunulŭ de a fi sterse din cartea omenireĭ; şi, faptŭ curiosŭ, tocmaĭ in acelle momente de durere, când fiiĭ eĭ ceĭ maĭ energicĭ, ceĭ maĭ plinĭ de credinţă in vitalitatea ginteĭ române, desperaŭ, tocmaĭ atuncĭ Providenţia lua de mână pre naţiunea nóstră, ca pre o fiĭcă ĭubită intre fiĭcele celle maĭ ĭubite, o scotea din tóte pericolele, şi o realţa maĭ tênĕră şi maĭ sdravenă de cât fussese inaintea óreĭ peireĭ! N'avemŭ, déră dreptŭ, noĭ, Românii, de a susţine că la gurele Dunăreĭ de gĭosŭ, nouă ni s'a datŭ o misiune de implinitŭ!

Se apropie douĕ sute de anĭ de când — in miḑĭloculŭ resbelelorŭ esterióre şi civile, in miḑĭlocul a totŭ felulŭ de tiraniĭ din lăuntru, subt carĭ apoĭ şĭ-a perdutŭ şi viaţa — Miron Costin, in 1677, scriindŭ Letopiseţulŭ Moldoveĭ, ḑicea aceste durerόse cu-

vinte: «*Ce, sosiră assupra nóstră cumplite aceste vremĭ de acum, de nu stămŭ de scrisóre, ci de grijĭ şi suspinurĭ; şi, la acestŭ felŭ de scrisóre, gândŭ slobodŭ şi fără valurĭ trebuĭesce*; *éră noĭ privimŭ cumplite vremĭ şi cumpĕnă mare pămêntuluĭ nostru şi nouĕ!*»

Cincĭ-ḑecĭ de anĭ maĭ târḑiŭ, situaţiunea devenise şi maĭ rea; şi bĭetulŭ Ion Neculce, aprópe de a-şĭ inchide ochiĭ, dupĕ o lungă viéţă plină de furtunĭ, strigà in marea sea durere: «*Oh! Oh! Oh! Sĕracă ţéră a Moldoveĭ! Ce sórtă de viéţă 'ţĭ-aŭ căḑutŭ! Cum aŭ maĭ remasŭ omŭ trăitorŭ in tine, de mare mirare este, cu atâte spurcăcĭunĭ de obiceĭurĭ ce se tragŭ până astă-ḑĭ in tine, Moldovo!* etc.»

Când assemine accente dureróse eşĭaŭ din peptulŭ bĕtrânilorŭ nostri cronicarĭ, fie-care din eĭ omŭ de statŭ insemnatŭ alŭ tempuluĭ sĕŭ — Miron Costin, mare Vornicŭ alŭ Moldoveĭ, carele ḑicea luĭ Duca Vodă: *sĕ nu dămŭ loculŭ, că pămêntulŭ acesta este frământatŭ cu sângele moşilorŭ şi strĕmoşilorŭ nostri*; şi Ion Neculce, ultimulŭ Hatmanŭ purtătorŭ de resbelŭ, carele in fruntea ostireĭ Moldovene a contribuitŭ la salvarea luĭ Petru cellŭ Mare pe ţermurile Prutuluĭ — eĭ nu numaĭ arătaŭ durerile tristuluĭ seculŭ in care trăĭaŭ, déră prevedeaŭ şi prevestĭaŭ viitórele nenorocirĭ ale ţereĭ: tăĭarea séŭ isgonirea ultimilorŭ Domnĭ românĭ, seculuŭ de ferŭ şi de tină alŭ fanarioţilorŭ, prefacerea oraşelorŭ dunărene in cetăţĭ turcescĭ, cedarea pe unŭ tempŭ a banatuluĭ Craĭoveĭ, perderea până astă-ḑĭ a Bucovineĭ şi a Bessarabieĭ, infine maĭ multŭ de cât eminenta stergere a ţerilorŭ române de pe charta Europeĭ!

Şi, cu tóte aceste, dupĕ grozavul potopŭ strĕlucesce curcubeul reinseninăreĭ orizonteluĭ Românescŭ! Marea revoluţiune francesă ḑice popórelorŭ, ca şi Christŭ luĭ Lazarŭ, *sculaţi-vĕ!* Numele luĭ Napoleon, ca in tótă lumea, strebate şi la Dunărea de josŭ! Sim-

ţimêntulŭ naţionalŭ renasce. Tudor Vladimirescu revendică drepturile nu numaĭ ale ţereĭ, déră şi ale claselorŭ desmoscenite. Ellŭ ea arma nu numaĭ in contra fanarioţilorŭ, déră şi in contra boĭelorŭ, séŭ a *despoĭetorilorŭ noroduluĭ*, spre a intrebuinţa propriele séle cuvinte[1]) Revoluţiunea sea naţională, şi totŭ-odată socială, este sîmburele nu numaĭ allŭ revoluţiuneĭ din 1848, déră şi allŭ actuluĭ de emancipaţiune din 2 Maiŭ 1864. Fanarioţiĭ se isgonescŭ din domnia Moldoveĭ şi a Ţereĭ Romănescĭ. Pe-urmă nasce resbelul între Rusia şi Turcia din 1828—1829. Pacea de Adrianopolĭ se încheĭe. Autonomia Principatelorŭ se consfinţesce prin acestŭ tractatŭ intr'unŭ chipŭ positivŭ. *Domniile române, viagere şi alese, dupĕ datina strĕbună, se reinfiinţéză.* Unŭ guvernŭ intemeĭatŭ pe anume legĭ şi aşeḑeminte, subpusŭ controluluĭ *Adunărilorŭ obscescĭ*, inlocuesce ocârmuirea desfrânată şi destructrice a despoţilorŭ străinĭ; *şi gintea Română nu pere!*

Déră, noue nenorocirĭ vinŭ sĕ apese vechile coloniĭ ale luĭ Trajanŭ. Protectoratul rusescŭ degeneréză in Proconsulatŭ. Domniĭ nu suntŭ de cât nisce locotenenţĭ aĭ consulilorŭ Ţaruluĭ. Totŭ simţimêntulŭ de naţionalitate şi de libertate este interḑisŭ şi innăbuşitŭ!

Revoluţiunea francesă din 1848 îşĭ află resunetulŭ — ca in tótă Europa — in Iaşĭ şi in Bucurescĭ! Insă, mişcarea este iucurênd reprimată. Ocupaţiunea turco-ruséscă vine in ajutorulŭ reacţiuneĭ din lăuntru. Autonomia ţereĭ redevine unŭ simplu cuvêntŭ; garanţiile naţionale şi constituţionale ale tractatuluĭ de Adrianopolĭ se inlocuescŭ prin hîdósa convenţiune de la Balta-Liman, care este negaţiunea a tótă independinţa, a tótă libertatea şi legalitatea din lăuntru! Domniĭ nu se maĭ alegŭ de ţéră; eĭ se numescŭ in Con-

[1]) Scrisóre inedită a luĭ Tudor Vladimirescu către bĕtrânul Nicolae Golescu, din collecţiunea D-luĭ Dimitrie A. Sturdza Miclausénu.

stantinopoli, séŭ, maĭ bine ḑicêndŭ, in Petersburgŭ; şi nota contelui de Nesselrode contestă naţiuneĭ Române pânä şi gloriósa sea origină!

- Când presentulŭ era atât de negru, ĭată şi viitorulŭ ce in 1852 ne ascepta. Principatele eraŭ in ajunulŭ de a fi luate de către Rusia *ḑălogŭ pentru cheĭa Sântuluĭ Mormântŭ!* Subt pretestŭ de a se ocroti Greciĭ orthodoxĭ, Româniĭ orthodoxĭ aveaŭ a'şĭ vedea ţéra occupată de armiile Impěratuluĭ orthodoxŭ, şi dată pradă tutulorŭ relelorŭ resbeluluĭ!

Cu asemine trecutŭ, presentŭ şi viitorŭ, cum, déră, sě nu disperămŭ de sórta ţereĭ şi a naţiuneĭ nóstre, cu tóte că pe atunce eramŭ in vêrsta speranţeĭ, eramŭ junĭ! Cum, ḑéră, in 1849—1852, când amŭ sĕvêrşitŭ publicarea collecţiuneĭ Cronicelorŭ Moldovene, sĕ nu fiŭ şi eŭ lovitŭ de acea ingrijire durerósă despre viitorul nostru, pre care o resimţia tótă generaţiunea contimporană, *sfăşiată in individualităţile sélle, lovită in illusiunile sélle celle maĭ plăcute*; şi aşĭă, chĭar in capulŭ aceĭ ediţiunĭ sě recomandŭ inimelorŭ lovite de durerile patrieĭ studiul istorieĭ naţionale, ca limanulŭ de mântuire, ca singurulŭ oraculŭ ce ne maĭ putea spune viitorulŭ[1])?

Eĭ bine, tocmaĭ atunce, când naţiunea renuncia chĭar la speranţiă, Francia, Anglia şi Italia rădicaŭ mănuşĭa ce Rusia aruncase lumeĭ cilivisate. Resbelulŭ Crimeeĭ nasce! Drapelele puterilorŭ alliate fâlfâie pe zidurile sfărîmate ale Sebastopoleĭ. In accelaşŭ timpŭ, o mână de Românĭ se facŭ pelerinii şi apostoliĭ naţionalităţeĭ lorŭ. Eĭ strebatŭ in oficinele preseĭ şi in cabinetele diplomaţilorŭ; glasulŭ lorŭ ajunge până la tronurile Monarchilorŭ, arbitriĭ lumeĭ! Energia şi eloquenţia lorŭ devine stăpână opiniuneĭ publice: şi România este copilulŭ de predilecţiune alŭ Europeĭ, precum fussese Elada in 1821—1828!

[1]) Veḑĭ maĭ departe prefaţa la ântêĭa ediţiune.

Pacea de la Paris se inchele in $^{18}/_{30}$ Martiŭ 1856. Românii suntŭ chĭămaţĭ de a se rosti înşişĭ eĭ in privinţa viitóreĭ organisaţiunĭ a patrieĭ lorŭ; şi inadinşĭ trimişĭ aĭ Areopagului Europeanŭ vinŭ in Bucurescĭ şi in Iaşĭ spre a asculta glasulŭ şi dorinţele uneĭ naţiune desceptată din mormântŭ!

Vêntul libertăţeĭ imprăstie nuorii negri de pe orizontele Dunăreĭ de gĭosŭ. Ce mare, ce frumósă epochă incepe atuncĭ! Dupĕ seculĭ de despotismŭ şi de ingĭosorire naţională şi socială, tóte clasele poporuluĭ Românŭ se intrunescŭ in Adunările-mume din 1857! *Frăţiea Românéscă renasce*! Pe acelleşĭ băncĭ şi pentru acellaşŭ mare scopŭ: *Formarea statuluĭ Românŭ*, se întrunescŭ intr'o stringĕtură de mână Domnĭ, boĭerĭ si săteni. Atunce n'amŭ maĭ avutŭ a scrie istorie; *amŭ făcutŭ istorie!*

Moldova, cu tótă individualitatea sea istorică, cu tóte interesele sélle proprĭĭ, avêndŭ consciinţa a marelorŭ sacrificie materiale ce avea sĕ facă in favórea uneĭ marĭ ideĭ, este sublimă de abnegaţiune! Ea se rostesce unanimă in favórea Unireĭ! Spre a agĭunge la putinţa de a se rosti liberŭ, ea avea nevoĭe a se lupta, şi se luptă cu bărbăţie, şi in contra influenţeĭ activă din afară din partea Turcieĭ şi a Austrieĭ, şi in contra presiuneĭ fòră de marginĭ a guvernuluĭ vitrigŭ alŭ luĭ Vogoridi, rânduitŭ Caĭmacamŭ cu misiunea anume de a combate aspiraţiunile naţionale! Protectorŭ activŭ şi generosŭ alŭ acestorŭ aspiraţiunĭ este Napoleonŭ III, câtŭ a impĕrăţitŭ geniulŭ bine-făcĕtorŭ alŭ Românieĭ.

Rusia atuncĭ îşĭ părăsesce şi ea politica greşită, şi se întórce la politica dréptă din timpulŭ tractatelorŭ de Kaĭnardji şi de Adrianopolĭ. Alăturea cu Francia, ea sprijine ideea Unireĭ, pre care dejă o recunoscuse şi o garantase in principiŭ prin Regulamentulŭ organicŭ din 1832.

Prusia şi Italia, şi apoĭ şi Anglia, laŭ subt scutulŭ lorŭ dorin-

ţele şi trebuinţele naţiuneĭ Romăne. Şi ast-felŭ, se incheĭe Convenţiunea de la Paris, care, dacă nu ne da Unirea, déră cellŭ puţin ne da miḑĭlócele şi putinţa de a agĭunge la realisarea eĭ!

Şi aşa, renascerea Românieĭ devine o realitate!

De la 1859 până la 1864, ce n'amŭ făcutŭ! Alegerea unuĭ singurŭ Domnŭ pentru ambele Principate; şi, in curênd, ca consecinţă, *Unirea ţerilorŭ plină şi intrégă*, secularisarea averilorŭ mŏnastirilorŭ inchinate şi neinchinate; oborirea clăceĭ (boĭerescul) improprietărirea ţĕranilorŭ!—Marea cestiune socială, carea pretutindine a costatŭ sacrificie materiale colosale, ruina de classe intregĭ şi şirólĭe de sânge, in Romănia se dislégă fŏră o picătură de sânge, fără ruina nimenuĭ; ba chĭar din contra, de la alŭ-doile anŭ, producţiunea agricolă se indoĭesce, şi bonurile rurale salvă averea a sute de proprietarĭ indatoraţĭ!—Şi apoĭ, egala indrituire a tutulorŭ classelorŭ societăţeĭ Române; sufragiulŭ universalŭ; instrucţiunea publică generală, gratuită şi obligătóre; inarmarea intregeĭ naţiunĭ, ca principiŭ, şi, in faptŭ o armată numerósă şi bine organisată, cum Dunărea de gĭosŭ nu vĕḑuse o assemine din timpurile luĭ Stefan şi Mihaĭŭ! Şi câte alte reforme, adevĕratŭ liberale! Unificarea codurilorŭ, cu maritagiul civilŭ, cu juriulŭ, cu oborirea pedepseĭ de mórte; legea judeţiană; legea comunală; camerele de comerciŭ şi de agricultură; concursurile şi esposiţiunile de agricultură şi de industrie naţională, sistemulŭ metricŭ ḑecimalŭ, etc. etc.

Şi, maĭ presus de tóte, rumperea Convenţiuneĭ de la Paris, in cât ea mărginĭa autonomia ţereĭ; şi, ca preambulŭ la Statutulŭ din 1864, Europa recunoscêndŭ Românieĭ *dreptulŭ absolutŭ de a'şĭ preface guvernul şi legile din untru dupĕ trebuinţele şi interesele séle, fŏră celŭ maĭ micŭ amestecŭ şi intervenţiune din afară!*

Ş'apoĭ, s'aŭ pututŭ susţine că *Doue Maiŭ* a fostŭ o lovire de

statŭ, unŭ actŭ carele in deafară restatornicĭa Romănia in tóte drepturile sélle de naţiune liberă şi autonomă, şi in lăuntru sfărîma oligarchia, şi chĭăma unŭ milionŭ de Românĭ la viéţa politică şi la proprietatea emancipată de legăturile clăceĭ şi ale drepturilorŭ feudale!

Iată ce a făcutŭ generaţiunea de la 1848—1864, generaţiune la care, sĕ'mĭ fie permisŭ, nu fŏră óreşĭ-care măndrie, de a mĕ numera şi eŭ!

Déră, aceste reforme, odată proclamate, nu maĭ era de cât de a le aplica cu înţelepcĭune, cu sinceritate, şi de a le conserva cu bărbăţie. Din nenorocire, ceĭ de sus n'aŭ avutŭ indestulă putere morală spre a evita in punerea lorŭ in lucrare greşelele şi maĭ ales abusurile! Ba, maĭ multŭ, aplicarea lorŭ a fostŭ incredinţată unorŭ ómenĭ, carïĭ nu puteaŭ sĕ le ĭubéscă, căcĭ nicĭ le-aŭ professatŭ, nicĭ aŭ luptatŭ vre-o-dată, in viéţa lorŭ, pentru dobêndirea lorŭ!

Dacă amŭ fostŭ fŏră cruţare pentru ceĭ de sus, nu se cuvine sĕ fiŭ maĭ indulgentŭ pentru ceĭ de jos, carïĭ n'aŭ avutŭ indestulă răbdare şi bărbăţie spre a se lupta, pe calea legală, pentru vindecarea greşelelorŭ şi inlăturarea abusurilorŭ! *Şi astfelŭ, se făcu 11 Fevruariŭ 1866!*

Lasŭ generaţiuneĭ june, actuale, carea succedéză generaţiuneĭ mele, carea are a trăi subt regimulŭ creatŭ in 1866, sĕ facă ca actulŭ sevĕrşitŭ in nóptea de 11 Fevruariŭ şi consecinţele sélle sĕ fructifice in bine pentru mărirea şi fericirea Romănieĭ!

Departe, déră, de mine ideia de a ḑice unŭ singurŭ cuvêntŭ de blamŭ assupra acestorŭ evenemínte! Insĕ, îmĭ voiŭ permite numaĭ o întrebare: Când vedemŭ că, cu tóte garanţiile de independenţiă şi de putere ce ne asigură illustra Dinastie căreĭa naţiunea Română a incredinţatŭ presintele şi viitorulŭ seŭ, autono-

mia țereĭ recunóscută de intréga Europa in 1864, intr'unŭ chipŭ solanelŭ, astăḑĭ este pusă din noŭ in cestiune; când necontenitŭ suntemŭ amenințațĭ cu conferințĭ și cu intervențiunĭ strĕine, in afacerĭ cu totulŭ de resortulŭ administrațiuneĭ nóstre din lăuntru, d. e, conferință pentru căile ferate, conferință pentru Jidovĭ, etc., nu ne vedemŭ prin însășĭ acéstă reinapoiațĭ in acelle tempurĭ de pericole și de ingĭosorire națională, de care ne socotisemŭ salvațĭ pentru de-apururea; și așĭa, nu suntemŭ póte silițĭ de a repeta și noĭ țipătulŭ de durere alŭ luĭ Miron Costin? *«Noĭ privimŭ cumplite vremĭ, și cumpĕnă mare pămêntuluĭ nostru și nouă!»*

Sĕ sperămŭ, sĕ credemŭ că Dumneḑeul părințilorŭ noștri, carele nu odată ne-a salvatŭ pămêntulŭ și némulŭ, chĭar in ora peireĭ, nu ne va lipsi și acum cu puternicul sĕŭ brațŭ! Sĕ ne întărimŭ *cu ĭubire* in increderea, că generațiunea *jună* va avea destulă inteligență, patriotismŭ și bărbăție, spre a păstra și apĕra existenția și drepturile Românieĭ, intrunită și organisată de generațiunea *bâtrênă*, nú fĕră óreșĭ-care trude și sacrificiĭ!

În aceste cugetărĭ retrospective amŭ intreprinsŭ publicarea acesteĭ nouĭ edițiunĭ a uneĭ lucrărĭ laboriòse a juneţeĭ melle. M'amŭ folositŭ de vacanțiile politice la carĭ aŭ acum recursŭ maĭ mulțĭ bărbațĭ politicĭ, cariĭ ca și mine credŭ, că nu prin restaurațiunea trecutuluĭ se póte fonda și asigura viitorulŭ acesteĭ țerĭ!

Când rostescŭ aceste cuvinte, eŭ sum departe de a esprima, pentru mine, cea maĭ mică părere de rĕŭ despre neactivitatea mea politică. Din contra, eŭ bine-cuvintezŭ retragerea mea, pentru că mĭ-a datŭ tempul și plăcerea de a mĕ intórce la nisce studiĭ care din frageda vêrstă mi-aŭ fostŭ ĭubite. Aceste studie îmĭ suntŭ acum și maĭ scumpe, fiindŭ-că, dupĕ atâtea lupte, care in cursŭ de maĭ bine de treĭ-ḑecĭ de anĭ aŭ agitatŭ viéța mea, astăḑĭ îmĭ daŭ o plăcută distracțiune și o dulce mângăiere! Ba, maĭ multŭ:

ele îmĭ intărescŭ caracterul, şi puindu'mĭ incă odată inainte essemplul atâtorŭ marĭ bărbaţĭ aĭ vecheĭ Româniă, căriĭ dreptŭ resplată a marelorŭ lorŭ fapte n'aŭ cullesŭ de cât mórtea, esilul, şi prigonirea, mĕ invaţă a privi cu sânge rece duşmăniile la carĭ amŭ fostŭ şi sum incă espusŭ. Astfelŭ, tare de assemine lecţiunĭ, eŭ nu păstrezŭ pentru nimene nicĭ o rancună.

Şi aceste odată dise in trécătŭ, cum sĕ nu 'mĭ ĭubescŭ ţéra, ţéra strĕmoşilorŭ meĭ, şi, o sperezŭ, şi ţéra copiilorŭ meĭ? Cum sĕ nu o bine-cuvintezŭ, şi sĕ nu'ĭ dorescŭ destinatele celle maĭ lungĭ şi celle maĭ frumóse, eĭ, carea 'a făcutŭ pentru mine ceea ce n'a făcutŭ pentru fiiĭ seĭ ceĭ maĭ illustri, dându'mĭ ocasiunea, rară in viéţa tutulorŭ bărbaţilorŭ politicĭ din tóte ţerile şi din tóte epochele, de a putea secera, incă inainte de a agĭunge la bĕtrâneţe, sĕminţa ce in tempul tinereţeĭ amŭ pusŭ in pămĕntulŭ nascereĭ melle? Da, bine cuvintedŭ ţéra mea, pentru că mĭ-a datŭ rara fericire de a putea transforma in legĭ positive principiele carĭ mĭ-aŭ incăldĭtŭ inima in primă-véra vieţeĭ, şi aŭ formatŭ basa activităţeĭ anilorŭ meĭ politicĭ!

Eramŭ studentŭ la Universitatea din Berlinŭ, când, in 1836, de-abĭa in vĕrsta de 19 anĭ, amŭ intratŭ pe scena publicităţeĭ cu o broşură, scrisă in limba franceză[1]), prin care, descriindŭ sór-

---

[1]) Esquisse sur les Cigains, par M. Kogalniceano, Berlin chez B. Behr.—Nu'mĭ place a vorbi de mine; astă-dată, insă, sĕ'mĭ fie permisŭ de a dice doue cuvinte despre persóna mea. Unele collecţiunĭ biografice şi câteva calendare aŭ bine voitŭ a descrie şi viéţa mea. Nu mĕ voiŭ pune a indrepta erorile comise in privinţa actelorŭ mele politice; déră voiŭ indrepta erórea in privinţa dateĭ nascereĭ melle, pre care unele din scrierile maĭ sus citate o ficséză in anul 1807 séŭ 1809.

Constatŭ că nu s^{u}m atâtu de bĕtrânŭ. Din *céslovul* părinteluĭ meŭ, culegŭ insemnarea scrisă chiar cu mâna sea, din care résultă că sum născutŭ in Iaşĭ, la anul 1817, luna Septemvre in şése.

Tatăl meŭ a fostŭ Vornicul Ilie Kogălnicénu; muma mea a fostŭ soçia sea Catincă, născută Stavillă, familie românéscă din Bessarabia; De pe tată şi de pe mumă, din moşĭ şi stremoşĭ, mĕ fălescŭ, déră, că sum Românŭ Moldovanŭ, şi cu măndrie recunoscŭ că familia mea nu aŭ căutatŭ nicĭ-odată origina sea in ţĕrĭ şi in némurĭ streine!

ta ţiganilorŭ din România, amŭ inceputŭ a combate sclavia négră. Curênd dupĕ aceea amŭ combătutŭ cu o ură şi maĭ energică sclavia albă.

Ast-felŭ din tinereţile melle mĕ fălescŭ că amŭ făcutŭ parte din acea mică cohortă de junĭ, cariĭ din emanciparea ţiganilorŭ şi a ţeranilorŭ aŭ făcutŭ programulŭ vieţeĭ lorŭ politice!

Sub domnia luĭ Mihail Sturdza amŭ avutŭ onórea de a felicita, in numele junimeĭ liberale, pre acestŭ Domnŭ, pentru emanciparea ţiganilorŭ domnescĭ şi mônăstirescĭ. Sub domnia bunuluĭ şi fericituluĭ intru amintire Gregorie Ghika amŭ impreună lucratŭ cu partitulŭ unionistŭ pentru emanciparea ţiganilorŭ particularĭ. In fine, in 14 Augustŭ 1864, ca primŭ ministru alŭ ţereĭ melle, amŭ redigĭatŭ şi contrasemnatŭ decretul prin care Alesandru Ion I *oborĭa claca, şi improprietărĭa pre ţeraniĭ Românĭ.* Cum dară sĕ nu ĭubescŭ acéstă ţéră, atâtŭ de bună, carea m'a pusŭ in posiţiune de a'mĭ lipi numele la tóte acele legĭ nemuritóre din 1864, ce aŭ sfărmatŭ oligarchia, pururea fatală Românieĭ, şi unŭ millionŭ de iloţĭ i-aŭ făcutŭ cetăţenĭ, dându-le votŭ, pămêntŭ, puşcă şi şcólă?

Étă ceea ce mĕ face sĕ 'mĭ ĭubescŭ ţéra din tóte puterile inimiĭ; eŭ o ĭubescŭ chĭar pentru duşmaniĭ ce mĭ-aŭ datŭ; căcĭ in prigonirile ce acestia mi'aŭ făcutŭ, eĭ s'aŭ arătatŭ atâtŭ de micĭ cu sufletulŭ şi cu miḑĭlócele cu carĭ m'aŭ atacatŭ, incăt aŭ doveditŭ, că eĭ nu voĭaŭ a lovi persóna şi defectele melle, ci principiele la triumfulŭ cărora amŭ lucratŭ — póte pe căĭ diferite — cu toţĭ companioniĭ meĭ de juneţă şi de vrîstă bărbătéscă, pentru cariĭ naţionalitatea şi libertatea n'aŭ fostŭ numaĭ nisce zadarnice cuvinte.

Déră intorcêndu'mĭ ochiĭ spre mişcarea politică din ultimiĭ douĕḑecĭ de anĭ, fără sĕ voĭescŭ, m'amŭ alunecatŭ pe terêmulŭ actualităţeĭ; şi, regretândŭ acéstă scăpare din vedere, revinŭ directŭ

la sujetulŭ meŭ, spre a vorbi acum de mişcarea literară — istorică din aceeaşĭ epochă.

Afară de N. Bălcescu, carele promitea Românieĭ unŭ istoricŭ, déră pre care mórtea l-a răpitŭ fŏră-de-tempŭ, unŭ singurŭ mare talentŭ nu s'a ivitŭ spre a da ţĕreĭ ceea ceĭ lipsesce până astădĭ: *o istorie naţională*. Nu a fostŭ totŭ aşĭa şi cu publicarea acellorŭ scrierĭ şi acte menite de a pregăti şi inlesni calea viitoruluĭ istoricŭ. Aice ne putemŭ făli că ultimiĭ douĕ-decĭ de anĭ n'aŭ fostŭ de-locŭ sterilĭ!

Archiva Românéscă, ântêia collecţiune istorică, publicată de mine cu multŭ inaintea anuluĭ 1848, şi Magasinul istoricŭ, publicatŭ dupĕ aceea de N. Bălcescu şi Treb. Laurianŭ, aŭ avutŭ ca demnĭ succesorĭ, Uricarĭul luĭ Th. Codrescu, Tesaurul de monumente historice alŭ luĭ A. Papiu Ilarianu, Archiva istorică a luĭ B. Hăjdeŭ, Columna luĭ Trajan, ce se redige şi acum totŭ de acestaşŭ, Atheneul şi Anuariul instrucţiuneĭ publice de V. Alecsandrescu, revista de peste Carpaţĭ Transilvania, şi alte reviste şi collecţiunĭ carĭ aŭ scosŭ la ivélă nenumerate şi preciόse documente! Cronica luĭ Şincaĭ a fostŭ salvată de peire prin dărniciea şi ingrijirea patriotică a luĭ Grigorie Ghika, Domnul Moldoveĭ! Lucrărĭ importante pentru istoria românéscă s'aŭ publicatŭ, apoĭ, in Ungaria şi Transilvania, in Rusia, Polonia şi cele-alte ţerĭ slave! Invĕţata Germania şi bine-voitórea nouă Francia aŭ scosŭ la lumină maĭ multe publicaţiunĭ de interesŭ pentru Românĭ. Ast-felŭ in condiţiunile actuale ale literatureĭ nóstre istorice, şi mulţămită liberalismuluĭ cu care astădi tóte guvernele şi tóte societăţile invĕţate deschidŭ bibliothecele şi archivele lorŭ investigaţiunilorŭ invĕţaţilorŭ, mulţămită assemine şi inlesnireĭ şi eftinătăţeĭ cu care, prin căile ferate, Românii potŭ astădĭ călători până la extremităţile Europeĭ, eŭ credŭ că tempulŭ a sositŭ ca şi România sĕ aĭbă o istoriă naţională!

Ca pregătire la acéstă viitóre istorie, credŭ a contribui şi eŭ prin publicarea collecţiuneĭ complecte a Cronicelorŭ Române, câte ni suntŭ cunoscute şi păstrate până astădĭ. Ba, susţinŭ, că până la publicarea uneĭ istoriă raţională, totŭ Letopiseţele scrise de bĕtrâniĭ nostri, cu tóte defectele şi neindeplinirile lorŭ, suntŭ cea maĭ bună şi maĭ interesantă istorie a RomânieĭI!

Domnulŭ B. Hăjdĕŭ, acăruĭa lucrărĭ, merite şi aptitudine rară pentru istoria ţĕreĭ, sum eŭ celŭ d'ântêiŭ a le recunósce, in conclusiunele sélle critice asupra uneĭ Cronicĭ vechĭ a Moldoveĭ, pre care D-sea a descoperit-o intr'o traducţiune Polonă, şi pre care D-sea o califică de *Cronică Putnénă*[1]), dice că lucrarea mea, adică ânteĭa ediţiune a Letopiseţelorŭ Moldoveĭ, este parţială şi nu satisface tóte esiginţele sciinţeĭ moderne. Apoĭ, continuă: «Nu îşĭ póte inchipui cine-va câtă lumină arŭ revĕrsa assupra istorieĭ nóstre macar contestulŭ analiticŭ alŭ variantelorŭ. Vomŭ da unŭ exemplu: Analele luĭ Ureki ni suntŭ cunoscute până acum numaĭ in nisce copie, maĭ multŭ séŭ maĭ puţinŭ moderne şi modernisate. Fiă-care copiă diferesce de tóte cele-alte, şi numaĭ critica ar fi in stare a restabili textul primitivŭ. etc».

Dorinţa ântêiŭ a D-luĭ Hăjdĕŭ, de a se face in privinţa Cronicelorŭ Române o lucrare complectă, astădĭ se realiséză prin acéstă ediţiune, carea cuprinde tóte Cronicele Moldoveĭ şi ale Ţereĭ Românescĭ, tipărite şi manuscrise, câte ni suntŭ cunoscute până astădĭ.

Dorinţa a-doua, de a se publica contextul variantelorŭ, credŭ că in privinţa Cronice̥ĭ luĭ Ureki şi a luĭ Miron Costin este împlinită! La cele-alte cronice contextul variantelorŭ ar fi de-prisosŭ, când s'aŭ luatŭ de basă la tipărire maĭ totŭ-dé-una inseşĭ

[1]) Vedĭ Archiva historică a Românieĭ, tom. III. pag. 83. Acéstă cronică va fi reprodusă şi in collecţiunea nóstră, tom. III.

originalele! Cât de a se face o lucrare critică despre Letopisețe, in conformitate cu prescripțiunile sciinței moderne, și eŭ amŭ esprimatŭ acéstași dorință deja la publicarea ântâieĭ edițiunĭ. Étă ce diceamŭ in prefața aceĭ edițiunĭ: «Sciŭ că collecțiunea mea va avea incă multe lipsurĭ, multe facte rĕŭ citate, multe date nepotrivite; déră indreptarea acestora este tréba orĭ a istoricilorŭ ce vorŭ intrebuința-o, orĭ a criticilorŭ ce vorŭ lămuri o.» Ce diceamŭ atunce, o dicŭ și acum. Odată țéra indestrată cu publicarea uneĭ collecțiunĭ completă a Cronicelorŭ sélle, va veni de-sigurŭ unŭ eruditŭ carele va face lucrarea cerută de Domnul Hăjdĕŭ. Póte D-sea insușĭ va indeplini acéstă trebuință, ca unulŭ ce are tótă capacitatea pentru a o putea face cu succesŭ. Insă, până atuncĭ, lucrarea de mare importanță era și este de a scăpa de la peire analele nóstre, carĭ fiindŭ numaĭ in manuscrise, din di in di aŭ dispărutŭ și, din nenorocire, disparŭ și astădĭ!

Când, insă, Domnul Hăjdĕŭ pretinde că Cronica luĭ Ureki arŭ fi reprodusă numaĭ dupĕ nisce copie maĭ multŭ séŭ maĭ puținŭ modernisate, D-sea este in mare eróre. Cronica luĭ Ureki, publicată pentru ântêiașĭ-dată de mine, este scósă de pe unŭ manuscrisŭ, carele, dacă nu este originalul, déră este netăgăduitŭ cea ântêiŭ séŭ una din cele ântêiŭ copie alle croniceĭ luĭ Ureki compilată de Miron Costin! Manuscrisul acesta numĕră o vechime de cellŭ puținŭ doue sute de anĭ!

Ceea ce s'a făcutŭ cu Ureki, s'a făcutŭ cu toțĭ ceĭ-alțĭ cronicarĭ. Edițiunea mea este făcută nu dupĕ copiĭ moderne séŭ modernisate; ea reproduce cu unŭ respectŭ filialŭ textul chĭar alŭ originaluluĭ séŭ alŭ còpielorŭ cellorŭ maĭ vechĭ cunoscute până astădĭ. Nu credŭ, o spunŭ cu óreșĭ-care fală, că cineva sĕ fie avutŭ subt ochĭ, și sĕ fie studiatŭ unŭ numĕrŭ maĭ mare de cro-

nice, de cât eŭ.[1]) Biblioteca publică din Iaşĭ posedă o collecţiune interesantă de vr'o ḑece Letopiseţe manuscrise. Tóte aceste s'aŭ studiatŭ de mine, fiind-că aŭ fostŭ ale mele, şi dupĕ sevêrşirea ântêieĭ ediţiunĭ aŭ fostŭ cedate bibliotecei[2]).

Biblioteca din Bucurescì are assemine vr'o patru Letopiseţe; şi pre aceste le-amŭ cercetatŭ, cu tóte că nu oferă nimicŭ interesantŭ, fiindŭ numaĭ nisce còpie moderne.

Pretutindine unde amŭ aflatŭ că esistă vre-unŭ Leatopiseţŭ manuscrisŭ, n'amŭ cruţatŭ nicĭ tempŭ, nicĭ sacrificiĭ spre a'lŭ putea dobăndi pentru studiare. Acésta se va dovedi prin lista manuscriselorŭ ce amŭ intrebuinţatŭ la publicarea acesteĭ collecţiunĭ, şi cu care se va incheĭa tomul alŭ-cincilea alŭ ediţiuneĭ!

Din acéstă listă, indestul de numerósă, amŭ pretenţiunea de a poseda manuscrisele celle maĭ vechĭ, şi prin urmare celle maĭ preţióse[3]).

---

[1]) Acéstă studiare şi collecţionare amŭ inceputŭ a le face incă din anul 1833!

[2]) Intre aceste manuscrise se află şi cartea de musică religiósă, *psaltiki*, a capeleĭ domnescĭ din cetatea Némţuluĭ, din tempul luĭ Stefan cellŭ Mare.

[3]) Aşa, eŭ posedŭ copia cea maĭ vechĭă a luĭ Ureki, compilată de Miron Costin, de care amŭ vorbitŭ maĭ sus. Posedŭ originalele cronicelorŭ luĭ Ion Neculce, a luĭ Enaki Kogălnicénu şi póte şi a luĭ Simeon Dascalul. Maĭ amŭ doue còpie fórte vechĭ ale cronicelorŭ luĭ Nicolaĭ Costin, şi a luĭ Radu Grecénu, carĭ se află in posesiunea familieĭ melle de *una sută un-spre-ḑece anĭ*. Elle impreună cu cronica luĭ Simeon Descalul, aŭ fostŭ cumpărate in Constantinopoli in anul 1761, precum o afirmă insemnarea autografă a streunchĭuluĭ meŭ Enaki Kogălnicénu, frate cu stre-bunul meŭ Constantin Kogălnicénu, şi insuşĭ ellŭ cronicarŭ. Originalul *tragedieĭ* luĭ Alecsandru Beldiman mi s'a pusŭ la disposiţiune de Domnul Dimitrie A. Sturdza, carele, in preţiósa sea collecţiune de la Miclaŭsenĭ, posedă şi D-luĭ unŭ mare numĕrŭ de Letopiseţe manuscrise, déră carĭ suntŭ maĭ nouĭ de câtŭ manuscrisele păstrate de mine.

Cronica calificată de *cronica inedită, scrisă de unŭ logofĕtŭ Stefanŭ*, şi care se publică in Trompeta Carpaţilorŭ, nu este de cât o copiare fórte modernă a cronicelorŭ luĭ Nicolaĭ Costin şi a luĭ Radu Greceanu, a căriĭa singurul meritŭ este că, dupĕ ce reproduce o pagină din manuscrisul moldovénŭ, apoĭ prescrie o altă pagină din manuscrisul munténŭ, şi aşĭa, cuprinde analele ambelorŭ ţerĭ.

In anul 1858, adică *şése anĭ* dupĕ publicarea Cronicelorŭ complecte ale Moldavieĭ, şi *ḑece anĭ* dupĕ publicarea in Magasinul historicŭ a Cronicelorŭ luĭ Radu Greceanu şi a luĭ Radu Po-

Celle espuse maĭ sus îmĭ datŭ dreptulŭ de a sprijini că collecţiunea mea, departe de a modernisa pre vechiĭ noştri cronicarĭ, ĭĭ reproduce in tótă fidelitatea textuluĭ aflatŭ in originale şi in copiele celle maĭ vechĭ cunoscute. In reproducerea lorŭ, eŭ amŭ pusŭ unŭ deosebitŭ şi sântŭ scrupulŭ, pentru a păstra limba in care eĭ aŭ scrisŭ. Modernisare nu s'a făcutŭ de cât in privinţa caracterelorŭ latine pre carĭ le-amŭ adoptatŭ la acéstă ediţiune, din causă că literele kirilice aŭ devenitŭ necunoscute la cea maĭ mare parte din cetitorĭ, şi că scopul principalŭ alŭ lucrăreĭ mélle este de a popularisa, in generaţiunea actuală, cunoscinţa vechilorŭ nostri cronicarĭ, şi prin urmare istoria nóstră naţională, aşĭa cum ea este scrisă de dânşiĭ, in limba lorŭ naivă, pitorésçă, şi adesea chĭar sublimă.

Sum déră, in dreptŭ a mĕ mĕguli că lucrarea mea, fŏră a fi perfectă, n'a fostŭ a unuĭ simplu editore.

Inainte de a fini, voĭescŭ a arăta diferenţa ce esistă intre ântêĭa şi adoua ediţiune. Cea d'ântêĭŭ cuprindea numaĭ Letopiseţele Moldoveĭ; acésta a-doua cuprinde şi Letopiseţele Valachieĭ,

---

pescu, Domnul Georgi Ioanid, *chĭar in Bucurescĭ*, a publicatŭ doue volume calificate de *istoria Moldo-Română*, şi dându-le *ca reproducţiunea a nisce manuscrise vechĭ*, celle despre Moldavia găsite in mŏnăstirile Kozia şi Serbănescĭ, şi cele despre Valachia ca aflate in oraşul Kişineŭ de Ierodiaconul Daniil. când se afla acolo in surghiunŭ cu Mitropolitul Grigori. Si Domnul librarŭ Ioanid afirmă, incă, că marea descoperire din mŏnăstirile Kozia şi Serbănescĭ s'a făcutŭ de unŭ eminentŭ professore de istorie din gimnasiul Sântuluĭ Sava! Eĭ bine, in faptŭ volumele publicate de D. Ioanid nu suntŭ de cât reproducţiunea unorŭ copie moderne ale Cronicelorŭ luĭ Nicolaĭ Costin, Radu Grecéanu şi Radu Popescu, publicate cu dece anĭ maĭ inainte, cea ântêiŭ cronică de mine, intre Letopiseţele Moldoveĭ, şi celle doue din urmă in Magasinul istoricŭ alŭ luĭ N. Bălcescu.

Singurul lucru noŭ ce conţinŭ acelle volume este *fragmentul despre inceputul Românilorŭ* pre care Domnul Hăjdĕŭ ĭlŭ atribue Moldovénuluĭ Nicolae Milescu. Eŭ reproducŭ acestŭ fragmentŭ in volumul ântêiŭ alŭ acesteĭ ediţiunĭ; insĕ din inceputŭ facŭ reservele melle in privinţa paternităţeĭ dată de Domnul Hăjdĕŭ. Din celle ântêiŭ pagine cetitorul se va convinge că acestŭ fragmentŭ are de autorŭ unŭ *Românŭ de preste Oltŭ*, carele se vede că nicĭ a cunoscutŭ Moldova·

carĭ in cea maĭ mare parte aŭ fostŭ publicate, precum amŭ maĭ ḑisŭ, in Magasinul historicŭ, şi s'aŭ tipăritŭ şi in deosebĭ intr'unŭ micŭ numĕrŭ de exemplare. Acéstă ediţiune maĭ cuprinde şi unŭ numĕrŭ de Cronice şi de fragmente carĭ mi-aŭ venitŭ la cunoscinţă dupĕ editarea primeĭ collecţiunĭ. Celle privitóre la Moldova vorŭ fi tipărite in tomul alŭ-treilea, celle ce se rapórtă la Ţéra Românéscă vorŭ intra in tomul alŭ patrulea!

Ediţiunea acésta maĭ are unŭ meritŭ. Putemŭ sprijini eă cronicele nóstre îşĭ ĭaŭ finitulŭ cu anulŭ 1766; de atuncĭ, in cursŭ de unŭ seculŭ intregŭ, maĭ nu avemŭ analle carĭ sĕ ne fi păstratŭ evenementele acestuĭ seculŭ. O singură esceptiune forméză Eteria grecéscă din 1821: ea a datŭ nascere *Tragedieĭ* luĭ Beldiman şi uneĭ descrierĭ a intêmplărilorŭ, séŭ maĭ bine ḑicêndŭ, uneĭ collecţiunĭ de documente din acea epochă, carĭ s'aŭ publicatŭ de Domnul Cesar Bolliac in Trompeta Carpaţilorŭ[1]).

Lacuna amŭ socotitŭ a o indeplini cu *Tablele istorice ale Romăniеĭ*, carĭ fŏră a fi o istoriă, in simţulŭ largŭ alŭ cuvêntuluĭ, totuşĭ vorŭ reproduce in ordinŭ chronologicŭ tóte evenimentele, tóte actele importante sevêrşite in România de la 1766 până la 11 Februarie 1866! La acéstă dată mĕ voiŭ opri, nevoindŭ a face istorie contimpurană, şi incă maĭ puţin a mĕ rosti assupra unorŭ evenimente recente carĭ aŭ schimbatŭ faţĭa Românieĭ, şi a cărora consecinţe nu suntemŭ incă in stare de a le aprecia, ca unele ce nu suntŭ incă deplinŭ desfăşurate.

Tablele istorice vorŭ forma volumulŭ alŭ-cincilea alŭ collecţi-

---

[1]) D-lŭ Papiu Ilarian a publicatŭ in Thesaurulŭ de monumente historice *unŭ Chronografŭ alŭ ţereĭ Românescĭ, scrisŭ de Dionisie Ecclesiarchulŭ de la 1764* la *1814*. Publicămŭ şi noĭ acéstă cronică in collecţiunea nóstră, Tom. IV. Insĕ trebue sĕ notămŭ că autorulŭ eĭ nu se deosibesce, precum o recunósce şi Domnul Papiu Ilarianu, de câtŭ prin o mare ignoranţă, chĭar in privinţa evenimentelorŭ din lăuntru ale Românieĭ.

uneĭ, care se va incheĭa cu notiţele biografice ale cronicarilorŭ, şi cu facsimilele manuscriselorŭ cellorŭ maĭ vechĭ şi maĭ remarcabile.

Socotescŭ că este tempulŭ de a pune capĕtŭ uneĭ prefaçiă, carea dejà a devenitŭ prea lungă. Şi aci, nu potŭ a'mĭ lua de la cetitorĭ unŭ adio maĭ potrivitŭ, de-cât reproducêndŭ acelléşĭ cuvinte ale mareluĭ istoricŭ alŭ Francieĭ[1]) cu care amŭ incheĭatŭ şi prefaçĭa la ântêĭa ediţiune. Aceste cuvinte maĭ cu deosebire se potrivescŭ cu situaţiunea actuală a Românieĭ, când vedemŭ atât de puţină inimă pentru a apăra demnitatea naţională, şi atâta servilismŭ din partea acellora ce aŭ dreptulŭ şi datoria de a pune pre guvernanţĭ pe callea drépta, pe *callea Românéscă*!

«In acestŭ tempŭ de patimĭ politice, in care este aşa de greŭ, «când cine-va îşĭ simte ceva activitate de spiritŭ de a se as-«cunde agitaţiuneĭ generale, credŭ că amŭ găsitŭ unŭ miḑĭlocŭ «de repaosŭ in studiulŭ seriosŭ alŭ istorieĭ. Nu că privirea tre-«cutuluĭ şi ispita seculilorŭ mĕ facŭ se mĕ lépădŭ de ântêĭele melle «dorinţe de libertate, ca de nisce illusiunĭ ale juneţeĭ; din contra, «eŭ mĕ lipescŭ către elle din multŭ in maĭ multŭ. Totŭ ĭubescŭ li-«bertatea; déră cu o afecţiune maĭ puţinŭ nerăbdătóre. Imĭ ḑicŭ că «in tóte epochele, şi in tóte ţerile s'aŭ aflatŭ mulţĭ ómenĭ carĭĭ, intr'o «situaţiune şi cu opiniunĭ deosebite de alle melle, aŭ resimţitŭ «aceeaşĭ nevoĭă ca şi mine, déră că ceĭ maĭ mulţĭ aŭ muritŭ in-«ainte de a vedea realisându-se aceĭa ce eĭ anticipaŭ in ideĭă. «Lucrarea acesteĭ lumĭ se sevêrşesce incetŭ; şi fie-care genera-«ţiune ce trece nu face de cât a lăsa o pétră pentru zidirea «edificiuluĭ ce'lŭ viséḑă spiritele ferbinţĭ. Acéstă convicţiune, maĭ «mult gravă de cât tristă, nu slăbesce pentru indiviḑĭ datoriea

[1]) Lettres sur l'histoire de France par Augustin Thierry. Lettre première.

«de a merge dreptŭ printre inşelăcĭunile interesuluĭ şi alle deşer-
«tăcĭuneĭ, *nicĭ pentru popóre datoriea de a'şĭ păstra demnitatea*
»*naţională!* căcĭ dacă nu este de câtŭ nenorocire de a fi impilatŭ
«prin puterea impregĭurărilorŭ, *este ruşine de a se arĕta servilŭ* !»

M. Kogălniceanu.

Satulŭ Ripile
in 14 Augustŭ 1872, a opta
aniversară a promulgăreĭ legeĭ rurale.

PREFAŢIA
La ântêia ediţiune.

Décă vre-odinióră studiulŭ istorieĭ aŭ fostŭ trebuitorŭ, acésta este in epoca nóstră, în acestŭ timpŭ de chaosŭ, când şi ómenĭ publicĭ, şi ómenĭ privaţĭ, bĕtrânĭ şi tinerĭ, ne-amŭ vĕḑutŭ individualităţile sfăşiate, şi ilusiile ce ni eraŭ maĭ plăcute, sterse. Intr'unŭ asemine timpŭ, limanulŭ de mântuire, altarulŭ de răḑimatŭ pentru noĭ este studiulŭ istorieĭ, singurulŭ oraculŭ care ne maĭ póte spune viitorulŭ.

Acestŭ mare adevĕrŭ îlŭ simţescŭ maĭ cu deosĕbire naţiile civilisate. Noĭ vedemŭ că la dênsele istoriea singură aŭ moscenitŭ totŭ interesulŭ ce altă-dată îlŭ aveaŭ alte cunoscinţe teoretice; căcĭ, tocmă ele simţescŭ nevoea de a'şĭ lega presentulŭ cu trecutulŭ. De aceea, nicĭ într'unŭ seculŭ, chĭar în acelŭ alŭ benedictinilorŭ, nu s'aŭ publicatŭ ca astăḑĭ colecţiĭ maĭ marĭ de cronice şi de urice originale spre a complecta istoria. In adevĕrŭ, spre a avea o istorie, şi în deosebĭ istoria ţereĭ séle, nimicŭ maĭ bunŭ, maĭ folositorŭ, maĭ neapĕratŭ este, de-cât de a se întórce la isvórele originale, adecă de a avea inaintea sea, cronicele, biografiile, diplomele, tóte acele acte scrise carĭ se raportéză la întâmplările politice, la dreptul publicŭ, la legile, la instituţiile, obiceĭele şi moravurile timpurilorŭ trecute; căcĭ, puşĭ în faţă cu aceste originalurĭ, suntemŭ, cum amŭ ḑisŭ, la isvórele istorieĭ, fĕră ca nicĭ unŭ intermediarŭ sĕ se puĭe intre noĭ şi intre aceste monumente vrednice de totŭ onorulŭ. Noĭ vedemŭ că in tóte părţile, unde este ceva progresŭ, staturile, ocârmuirile, societăţile, invĕţaţiĭ, cu o deosebită emulaţie se ocupă cu adunarea, cu publicarea, cu cercetarea cronicilorŭ, hrisóvelorŭ, actelorŭ, însfêrşitŭ a tuturorŭ rĕmăşiţelorŭ seculilorŭ trecuţĭ. Numaĭ dupĕ acéstă uriaşă lucrare naţiile aŭ pututŭ ajunge a avea o istorie.

Insuflatŭ de o asemine convicţie, din frageda mea juneţe m'amŭ o-

cupatŭ cu adunarea cronicilorŭ țereĭ mele, și a orĭ ce acte privitóre la istoriea eĭ. O colecție a acestorŭ din urmă amŭ publicat'o in douĕ tomurĭ a Arhiveĭ Românescĭ, cea ântĕiŭ revistă retrospectivă in literatura nóstră. Făgăduința dată in prefața acesteĭ reviste, astădĭ o implinescŭ. Dupĕ maĭ multŭ de dece anĭ de muncă, publicŭ, in sfêrșitŭ, *intrégą colecție a Letopisețelorŭ Moldavieĭ.*

Munca acésta aŭ fostŭ pentru mine mângâĭerea in desnădejde, refugiulŭ in contra uritulu̥ĭ, unŭ asilŭ in contra intêmplărilorŭ și a prigonirilorŭ din-afară, precum și a tulburărilorŭ din lăuntru. Inșelatŭ in tóte speranțele mele, inchisŭ in Rișca, de douĕ-orĭ desțeratŭ, studiul Letopisețelorŭ, singura istorie națională ce avemŭ până acum, aŭ fostŭ pentru mine o nevoĭe ș'o mântuire. Nicĭ că mĕ căescŭ, déră, de munca materială ce m'aŭ costatŭ adunarea manuscriselorŭ, confruntarea și colaționarea deosebitelorŭ tecsturĭ, și, insfêrșitŭ, publicarea uneĭ edițiĭ pre cât cu putință corectă și deplină. Dinpotrivă, mĕ bucurŭ cu rĕsplătirea cea maĭ frumósă ce o puteamŭ aștepta; astădĭ istoria țereĭ mele, cuprinsă maĭ inainte in câteva manuscrise pre carĭ timpul și póte și réoa vroință din di in di le imputina, nu maĭ este in pericolŭ de a peri: invenția luĭ Gutemberg immiind'o aŭ asigurat'o pentru tot-d'auna; și astădĭ orĭ și cine póte ceti in adevĕratele séle isvóre, istoria națională, acestŭ mare sacerdotŭ alŭ gândireĭ, flacăra religieĭ, a patrieĭ și a artelorŭ.

Munca mea cu acéstă publicație nu aŭ fostŭ nicĭ a unuĭ autorŭ, nicĭ a unuĭ compilatorŭ; déră, in privirea greutăților materiale, potŭ dice că aŭ intrecutŭ și pre a unuĭa și pre a altuĭa. Spre a nu vorbi de timpulŭ și cheltuelele ce mĭ-aŭ trebuitŭ intru adunarea manuscriselorŭ reslețite in tóte părțile, sĕ'mĭ fie numaĭ ertatŭ de a observa că originalele cronicarilorŭ nostri suntŭ, cu puține escepțiĭ, perdute; copiele ce ne-aŭ remasŭ suntŭ orĭ greșite orĭ intunecate prin reĭ prescriitorĭ; la altele găsimŭ orĭ simțitóre lipsurĭ, orĭ prescurtărĭ făcute de nisce nepricepuțĭ compilatorĭ ce pretindeaŭ a forma o cronică din analele deosebiților

scriitorĭ, din care causă Letopisețele luĭ Ureki și a luĭ Miron Costin ajunseră a nu fi de câtŭ unŭ singurŭ trupŭ, atribuitŭ când unuĭa, când altuĭa. Din aceste provine că cronicele, carĭ cum amŭ ḑisŭ, suntŭ celŭ maĭ sigurŭ și temeĭnicŭ isvorŭ al istorieĭ naționale, căḑuseră intre Românĭ intr'unŭ discreditŭ atât de mare, incât cine ḑicea *Letopisețe* ḑicea *basne*, cine ḑicea *cronice* ḑicea *miturĭ*. Numaĭ streiniĭ aŭ fostŭ maĭ dreptĭ pentru operele luĭ Ureki, a Costinescilorŭ și a luĭ Neculce. Traducerea acestora in limba grecéscă de Amiras, făcută din porunca Domnuluĭ Grigori Ghica, o altă traducere in limba latinéscă pre care aŭ intrebuințat'o Engel la compunerea istorieĭ Moldavieĭ, scrisă in limba germană, și maĭ ales tractatul despre cronicele Moldavieĭ, scrisŭ franțuzesce de D. Haase [1]) dovedescŭ indestul de prețul ce cronicariĭ nostri aŭ inaintea invĕțațilorŭ streinĭ. [2])

---

[1]). Veḑĭ: Notices et extraits des Manuscrits de la bibliothèque du roi et autres bibliothèques publiés par l'institut royal de France. Paris. Imprimerie royale. tom XI.

[2]). Nota adăogată la 1872.—Când amŭ publicatŭ edițiunea din 1852, eramŭ departe de a sci că Cronicele Românieĭ, celŭ puținŭ ale Moldavieĭ eraŭ traduse și in *limba francesă*. Acésta este acum unŭ faptŭ cunoscutŭ. Amŭ subt ochiĭ meĭ o copie datorită amiculuĭ Românilorŭ, D-luĭ Ubicini, scósă de pe unŭ manuscrisŭ originalŭ ce se află in biblioteca națională din Paris, și care pórtă urmatorul titlu:

LIVRE HISTORIQUE. Contenant les Gouvernemens et les Vies des Princes de Moldavie et des autres Souverains des pays Circonvoisins à cette Principauté, leurs Contemporains depuis l'an...et le Gouvernement de Drago Voda jusqu'en 1729.

Avec un abregé de l'histoire du Monde, de l'origine et de l'établissement de toutes les Nations qui l'habitent, depuis sa Création jusqu'au règne de l'Empereur Trajan et au dela.

Composé en premier lieu dans l'Idiome moldave par le Seigneur Miron Costy grand Logofète, ou Chancelier de Moldavie: Ensuite d'ordre du très. Excellent et très Illustre Iean Gregoire Ghica Voevode ou Prince de la Moldo-Valachie fut traduit en Grec Vulgaire à Ghiassy en 1729 par le Seigneur Alecsandre Amira de Smirne cy-devan grand Soultzar ou Ecuyer de la cour de Moldavie: et de ce dernier idiome a été mis en François per Nicolas Genier, aussy de Smirne cy-devant honoré d'un Employ dans la Bibliothèque de Sa Majesté très Chrétienne à Paris. A ANGORA MDCCXLI.

Cronica luĭ Grecénu este tradusă in *limba germană*. Unŭ esemplarŭ alŭ acesteĭ traduceri se află in biblioteca Pesteĭ, unŭ altŭ esemplarŭ in biblioteca din Brașovŭ.

Insuflatŭ de acestaşĭ respęctŭ pentru aceste monumente părintescĭ, eŭ m'amŭ feritŭ de a face cea maĭ mică schimbare, sporire, saŭ scurtare in ele; tótă silinţa mea aŭ fostŭ deosĕbirea şi indreptarea tecstelorŭ séŭ dupĕ originalurĭ unde le-amŭ avutŭ, séŭ dupĕ cele maĭ vechĭ şi maĭ puţin greşite copie ce amŭ pututŭ găsi; sciŭ că şi cu acésta, colecţia mea va avea incă multe lipsurĭ, multe facturĭ reŭ citate, multe daturĭ nepotrivite; déră, indreptarea acestora este tréba orĭ a istoricilorŭ ce vorŭ intrebuinţa-o, orĭ a criticilorŭ ce vorŭ lămuri-o. Eŭ, editorŭ, socotŭ că amŭ făcutŭ îndestul, aducêndŭ la bunŭ sfêrşitŭ, ca simplu particularŭ, neajutatŭ de nimene, o întreprindere care la naţiĭ maĭ marĭ şi cu unŭ publicŭ maĭ numerosŭ şi maĭ interesatŭ pentru istoriea patrieĭ, spre a se îndeplini, aŭ avutŭ trebuinţă de sprijinul orĭ al guvernuluĭ, orĭ al societăţilorŭ invĕţate.

Nădĕjduescŭ că in privirea importenţeĭ séle, acéstă colecţie va fi bine primită de Românĭ; ca temelie a istorieĭ ţereĭ, ea trebuĭe sĕ fie îmbrăţoşată de toţĭ aceĭ ce se interesédă de naţionalitatea şi de civilisaţia nóstră, carĭ se potŭ disvolta numaĭ prin agĭutorul istorieĭ.

Căderea Imperiuluĭ Constantinopolitanŭ, preponderinţa Islamismuluĭ, marea depărtare de centrul luminilorŭ, despărţirea prin némurĭ de altă origină de cele-alte ginte Romane, neunirea între âmbele principate, maĭ ales resbóĭele civile şi desele schimbărĭ de guvernŭ carĭ li suntŭ urma, tóte aceste aŭ contribuitŭ la decadenţa naţionalităţeĭ şi la sporirea ignoranţieĭ prin uĭtarea chĭar a origineĭ nóstre. De la readucerea aminte a acestie, atârnă acum şi desvoltarea din noŭ a naţionalităţeĭ şi a cilivisaţieĭ. Fŏră aceste, nu trebuĭe sĕ ne mirămŭ décă la noĭ arta nu este încă născută, şi décă literatura tînjesce, palidă şi slabă. Artele şi literatura, espresiile inteliginţeĭ, n'aŭ speranţă de viéţă, de câtŭ acolo unde ele îşĭ tragŭ originea din însăşĭ tulpina popórelorŭ. Altmintrele ele nu suntŭ de câtŭ nisce plante ecsotice pre carĭ celŭ ânteiŭ vêntŭ orĭ le inghĭaţă, orĭ le usucă. Ca sĕ avemŭ arte

şi literatură naţională, trebuie ca ele sĕ fie legate cu societatea, cu credinţele, cu obiceiele, într'unŭ cuvêntŭ cu istoriea nóstră. Nicĭ-odată n'amŭ fi avutŭ frumósele biserici, a Argeşuluĭ, a Triĭ-Ierarhilorŭ, a Dragomirneĭ, décă arta n'arŭ fi fostŭ însuflată de simtimêntul religiosŭ ce era mobilulŭ strĕmoşilorŭ noştri, şi care la eĭ era atâtŭ de strinsŭ unitŭ cu simtimêntul naţionalŭ, nefăcêndŭ, potŭ ḑice, de câtŭ unul şi acelaşĭ. Asemine şi astăḑĭ, nu vomŭ avea artă şi literatură décă nu ne vomŭ adăpa in isvórele naţionalităţeĭ nóstre, care este religia seculuĭ al XIX.

Nădĕjduescŭ că prin publicarea cronicelorŭ Moldavieĭ contribuindŭ la desvoltarea patriotismuluĭ, voiŭ contribui tot-odată şi la părăsirea utopiilorŭ carĭ pre mulţĭ aŭ înşelatŭ până acum, făcêndu'ĭ a crede că triumful naţionalităţeĭ stă in mĕsurĭ silnice, când aceste, amŭ deplină convicţie, nu potŭ de câtŭ a o perde, séŭ celŭ puţinŭ a o compromite. Ţéra nóstră nu prin grabnice şi sgomotóse schimbărĭ se póte rĭdica. Reformele blânde şi graduale, îmbunătăţirile serióse, rĕspândirea instrucţieĭ publice, *respectarea drituluĭ tuturorŭ claselorŭ*[1], indreptarea moravurilorŭ in familie, intărirea, statornicirea şi respectarea putereĭ ocârmuitóre, ca organŭ al legeĭ, aceste suntŭ singurele elemente de regeneraţie pentru noĭ. Orĭ ce schimbare silnică, orĭ ce prefacere neprasnică nu potŭ sĕ ne fie de câtŭ fatale. Când revoluţiile incepŭ, civilisaţia incetéză; resboiul nicĭ-odată n'aŭ făcutŭ de câtŭ a mistui rodurile sĕmĕnate in timpul păceĭ.

Gândul meŭ este grosŭ de tóte aceste privirĭ; aşŭ dori sĕ rumpŭ vĕlul ce ascunde viitorul patrieĭ mele; aşŭ dori sĕ fiŭ macar unŭ minutŭ pe tripodul Pitieĭ, şi sĕ prorocescŭ ţereĭ şi naţieĭ mele sórtele cele maĭ aurite!

---

[1] Acéstă frasă a fostŭ impusă de *censură*, care nu s'a oboritŭ in Moldova de câtŭ prin legea Preseĭ din 1856. In textulŭ primitivŭ al prefaţeĭ era ḑisŭ: *egala indrituire a tutulorŭ claselorŭ naţiuneĭ.*

In totŭ chipul, sĕ nu ne spĕriemŭ, de câtŭ când vomŭ părăsi tótă ţintirea spre bine şi progresŭ pacĭnicŭ, şi vomŭ sta cu braţele încrucişate, credêndŭ că totul este perdutŭ. In noĭ este ceva tare, puternicŭ, providenţial, care ne-aŭ apĕratŭ in nisce epoce când aŭ cădutŭ imperie multŭ maĭ sdravine. Consciinţa naţională este încă vergură; cója singură îĭ este îmbĕtrânită. «Existenţa unuĭ poporŭ este unŭ lungŭ anŭ, cum aŭ disŭ unŭ scriitorŭ francesŭ, care şi elŭ are dilele séle de pĭclă şi de lumină strĕlucitóre, timpurile séle de amorţélă şi de mănóse sĕcerişurĭ. Sĕ nu uĭtămŭ că patru seculĭ de sclavie aŭ apĕsatŭ asupra Grecieĭ, fŏră ca sĕ pótă smulge din inima fiilorŭ eĭ acea antică naţionalitate pre care paloşul luĭ Mahomet alŭ-doĭle amerinţa de a o stinge pentru deapururea.»

Asemine inalte consideraţiĭ, întĕmplările timpurilorŭ trecute, adecă istoriea, ni le potŭ insufla maĭ cu uşurinţă. Intr'o epocă ca a nóstră, plină de tóte decepţiile, in care spiritele atâtŭ de multŭ lucrézá, şi inimile atâtŭ de viŭ simţescŭ nevoile uneĭ credinţe, ce hrană putemŭ sĕ avemŭ maĭ îndestulătóre pentru nerăbdările şi îndoĭelele nóstre de câtŭ cultul ţereĭ nóstre? Cetinduĭ istoria, amŭ avea maĭ multă ispită prin trecutŭ, ne-amŭ preţui maĭ multŭ presintele, şi amŭ spera maĭ multŭ de la viitorŭ; căcĭ, analele nóstre ne-arŭ arăta vederatŭ că provedinţa nicĭ-odată nu ne-aŭ lipsitŭ, şi că părinţiĭ noştri, de şi aŭ avutŭ greutăţĭ şi piedicĭ pre carĭ noĭ nu le vomŭ întâlni, eĭ nicĭ-odinióră n'aŭ desnădĕjduitŭ de dânşiĭ şi de ţéra lorŭ.

Ca sfêrşitŭ a acesteĭ prefaţe, sĕ'mĭ fie ertatŭ de a o inchiea cu cuvintele unuĭ istoricŭ francesŭ[1]).

«In acestŭ timpŭ de patimĭ politice, in care este aşa de greŭ, când cine-va îşĭ simte ceva activitate de spiritŭ, de a se ascunde agitaţieĭ generale, credŭ că amŭ găsitŭ unŭ midĭlocŭ de repaosŭ in studiul se-

[1]) Lettres sur l'histoire de France par Augustin Thierry Lettre première.

riosŭ alŭ istorieĭ. Nu că privirea trecutuluĭ şi ispita seculilorŭ mĕ facŭ sĕ mĕ lépădŭ de ântêĭele mele dorinţĭ de libertate, ca de nisce ilusiĭ a juneţeĭ; din-potrivă, eŭ mĕ lipescŭ cătrĕ ele din multŭ in maĭ multŭ. Totŭ ĭubescŭ libertatea; déră, cu o afecţie maĭ puţinŭ nerăbdătóre. Îmĭ ḑicŭ că in tóte epocele, şi in tóte ţerile s'aŭ aflatŭ mulţĭ ómenĭ cariĭ, intr'o situaţie şi cu opiniĭ deosĕbite de ale mele, aŭ resimţitŭ aceeaşĭ nevoĭă ca şi mine, déră că ceĭ maĭ mulţĭ aŭ muritŭ, inainte de a vedea realisându-se aceĭa ce eĭ anticipaŭ in ideĭe. Lucrarea acesteĭ lumĭ se sĕvêrşesce incetŭ, şi fie-care generaţie ce trece nu face de câtŭ a lăsa o pétră pentru zidirea edificiuluĭ ce viséză spiritele ferbinţĭ. Acéstă convicţie maĭ multŭ gravă de câtŭ tristă, nu slăbesce pentru individĭ datoriea de a merge dreptŭ printre inşelăcĭunile interesuluĭ şi a deşertăcĭuneĭ, nicĭ pentru popóre datoriea de a'şĭ păstra dignitatea naţională; căcĭ, décă nu este de câtŭ nenorocire de a fi impilatŭ prin puterea impregĭurărilorŭ, este ruşine de a se arĕta şervilŭ».

M. Kogălniceanu.

Iaşiĭ, 10 April 1852.

CUVÊNTU INTRODUCTIVU

LA CURSUL

DE ISTORIA NAŢIONALA

Rostitŭ in 24 Noemvrie 1843 in Academia Mihailénă.

Putêndŭ servi de introducţiune

LA

CRONICELE ROMANIEI*)

Dupĕ priveliştea lumeĭ, dupĕ minunile natureĭ, nimică nu este maĭ interesantŭ, maĭ măreţŭ, maĭ vrednicŭ de luarea nóstră aminte, de câtŭ *Istoria*.

Istoria, Domnilorŭ meĭ, dupĕ ḑicerea autorilorŭ celorŭ maĭ vestiţĭ, este adevĕrata povestire şi infăţoşare a intêmplărilorŭ némuluĭ omenescŭ; ea este resultatul vrêstelorŭ şi a esperienţeĭ. Se póte, déră, cu dreptŭ cuvêntŭ, numi glasul seminţiilorŭ ce aŭ fostŭ, şi icóna vremeĭ trecute. Karamzine, in alte cuvinte, o numesce testamentul lăsatŭ de către strĕmoşĭ strĕnepoţilorŭ, ca sĕ le slujéscă de tâlmăcire vremeĭ de faţlă, şi de povăţuire vremeĭ viitóre.

In acéstă privire atât de importantă, istoria, dupĕ Biblia, trebuĭe sĕ fie, şi aŭ fostŭ tot-d'auna, cartea de căpitenie a popórelorŭ, şi a fiesce căruĭ omŭ in deosĕbĭ; pentru că fiesce-care stare, fiesce-care profesie află in ea regule de purtare, sfatŭ la indoirile séle, invĕţătură la nesciinţa sea, indemnŭ la slavă şi la fapta bună.

Domnitorul prin istoriă se deşcéptă la nobila ambiţiă de a face lucrurĭ marĭ şi drepte, şi prin urmare de a trăi in viitorime. Lauda neştérsă şi nemurirea cu carĭ suntŭ incununaţĭ ocârmuitoriĭ ceĭ bunĭ, defăĭmarea şi hula carĭ suntŭ

*). Acestŭ cursŭ s'a ţinutŭ in semestrul de ĭérnă al anuluĭ 1843, in care amŭ tratatŭ istoria Românilorŭ până la intemeĭarea principatelorŭ. Deosĕbite persecuţiunĭ politice m'aŭ silitŭ sĕ'lŭ intrerumpŭ.

tot-d'auna partea celorŭ reĭ, e maĭ cu neputinţă ca sĕ nu le insufle in inimă dorinţa spre bine şi spre virtute, déeă inima lorŭ nu le este incă stricată prin cangrena linguşireĭ. Cele maĭ inalte isbênḑĭ, cele maĭ slăvite fapte, nu vedemŭ óre că s'aŭ indemnatŭ prin istoriă? Spre pildă biruinţa Asieĭ, dupĕ mărturisirea tutulorŭ istoricilorŭ vechĭ, s'aŭ pricinuitŭ prin désa cetire a Iliadeĭ de cătrĕ Alecsandru celŭ mare. Cine nu scie că acestŭ falnicŭ isbânditorŭ purta necontenitŭ cu sine, intr'o cutie de aurŭ, poema luĭ Omer; şi ce este Iliada altă, de-cât o istoriă in versurĭ, cea maĭ vechĭă şi cea maĭ frumósă din tóte! Fĕră a merge in vécurĭ aşa depărtate, nu s'aŭ vĕḑutŭ maĭ in ḑilele nóstre unŭ altŭ Alecsandru, Carl XII, desceptându-şĭ geniul spre isbânḑĭ şi slavă, prin citirea vieţeĭ Macedonénuluĭ, scrisă de Quint-Curţie? Care, dér, Impĕratŭ, care Domnŭ nu trebuĭe sĕ tremure de'naintea istorieĭ, acestuĭ straşnicŭ tribunalŭ, ce are sĕ'ĭ gĭudice cu aceeaşĭ nepărtinire, precum odineóră Egiptenii gĭudecaŭ pre regiĭ lorŭ eşiţĭ din viéţă?

Dătătorul de legĭ, bărbatul de statŭ, in istoriă, invéţă tocmelele ocârmuitorilorŭ, puterea şi slăbicĭunea lorŭ, pricinele de sporire séŭ de scădere a staturilorŭ, felurile de guvernŭ subt carĭ aŭ inflorită maĭ multŭ, legile carĭ aŭ avutŭ inriurirea cea maĭ priincĭósă séŭ cea maĭ stricăcĭósă asupra putereĭ, asupra cultureĭ, asupra moraluluĭ noródelorŭ.

Oşténul in istoriă găsesce pildele cele maĭ drepte şi maĭ adevĕrate despre strategie; cărturarul, filosoful in ea vĕdŭ inaitarea duhuluĭ omenescŭ, rĕtăcirile séle, descoperirile geniuluĭ, pricinele nesciinţeĭ, a superstiţieĭ şi a intunereculuĭ.

Simplul particularŭ, in cetirea istorieĭ, găsesce mângĭĭere pentru relele de façĭă; ea ĭĭ arată că, prin o tristă fatalitate, perfecţie n'aŭ fostŭ nicĭ-odată in lume, virtutea maĭ tot-d'auna aŭ fostŭ prigonită in viéţă, şi că rĕsplata eĭ cele maĭ multe orĭ nu i-aŭ venitŭ de-cât dupĕ mórte. Cine nu trebuĭe sĕ-şĭ uĭte durerile şi nemulţămirile, când istoria ĭĭ arétă pre nisce cetăţenĭ vrednicĭ de a poronci lumeĭ, cariĭ aŭ fostŭ jertfa tiranilorŭ, şi, de-multe-orĭ, chĭar a compatrioţilorŭ lorŭ? Nenorocirile nóstre trebuĭe sĕ le socotimŭ de nimică, când vedemŭ pre unŭ Socrat silitŭ sĕ priiméscă otrava chĭar din mâna Atenienilorŭ, pre unŭ Aristid subpusŭ ostracismuluĭ, numaĭ pentru că era numitŭ celŭ dreptŭ, pre unŭ Caton dându'şĭ singurŭ mórtea, ca sĕ nu-şĭ védă patria in robie. Iĭ cu neputinţă ca cine-va, insuflatŭ de asemine pilde, sĕ nu'şĭ imbărbăteze caracterul, sĕ nu dorécă de a imita pre aceştĭ strĕluciţĭ bărbaţĭ, făcêndŭ abnegaţie de sine, şi răvnindŭ numaĭ folosul obşcescŭ.

Câtŭ trebuĭe, déră, sĕ ne fie dragă acéstă sciinţă inaltă, carea, lasŭ că ne dă o petrecere folositóre, şi prin cetirea eĭ ne indestuléză curiositatea cea maĭ nobilă, déră ne invéţă incă a fi bunĭ, ne mântuĭe de pregĭudeţe, ne sporesce ispita prin ispita vécurilorŭ trecute, şi ne lungesce, cum amŭ ḑice, viéţa.

«A nu sci ce s'aŭ întêmplatŭ înainte de a fi născutŭ, este, ḑice Ciceron, tot aceea ca când aĭ fi necontenitŭ pruncŭ; căcĭ, ce este vrêsta omuluĭ, déeă memoria faptelorŭ nóstre nu s'arŭ uni cu vécurile cele maĭ dinainte?»[1])

Istoria singură póte, ca intr'o panoramă întinsă, sĕ ni arate impĕrăţiile

[1]) Cicero in Orat. Cart. 84

trecute înainte de miĭ de anĭ; ea ne face privitorĭ la luptele, la revoluţiile, la sfaturile, la serbările întêmplate de la începutul lumeĭ; ea scóte din morminte pre strĕmoşiĭ noştri, şi ni'ĭ înfăţoşeadă ca viĭ dinaintea ochilorŭ, cu tóte virtuţile, cu tóte patimile, cu tóte năravurile lorŭ. Ea, déră, ne légă cu veciea, puindŭ in comunicaţie sĕminţiile trecute cu noĭ, şi iarăşĭ şi pre noĭ cu sĕminţiile viitóre, cărora are sĕ le trădee povestirea faptelorŭ nóstre.

Pe-lŭngă tóte aceste, istoria maĭ are şi nepreţuitul darŭ de a judeca cu nepărtinire faptele contimpuranilorŭ noştri, pre cariĭ noĭ nu avemŭ curagiulŭ saŭ destoĭnicia de a'ĭ cunósce dreptŭ şi adevĕratŭ.

Studiulŭ istorieĭ, Domnilorŭ meĭ, aŭ fostŭ in tóte timpurile ocupaţia de predilecţie a ómenilorŭ gônditorĭ. Nicĭ-odată însă n'aŭ avutŭ importenţa şi universalitatea de care se bucură astădĭ. La ceĭ vechĭ, ea era partea numaĭ a oştenilorŭ şi a filosofilorŭ, din pricina scumpeteĭ manuscripturilorŭ. Astădĭ, însĕ, orĭ şi unde naţia este ceva înaintată, istoria este cetirea obşcéscă a tutulorŭ stărilorŭ, pên şi celorŭ înjosite. In Françа, ţĕranul, séra la colţul foculuĭ, ca sĕ se odihnéscă de trudele dileĭ, cetesce măreţele reforme a Constituanteĭ, şi strĕlucitele biruinţe a luĭ Napoleon. In Prusia, de câte orĭ mi s'aŭ întêmplatŭ sĕ vĕdŭ, in vremea popasuluĭ, pre muncitorul de pămêntŭ cetindŭ, la umbra unuĭ copacĭŭ, faptele mareluĭ Friderik! Acéstă norocită popularitate a istorieĭ vine maĭ ales din douĕ pricinĭ: Cea ântêĭŭ este că astădĭ fiesce care cetăţeanŭ are dreptŭ şi îndatorire de a se ocupa cu trebile statuluĭ, că fieşĭ-cine doresce a şci care suntŭ şi cum se păzescŭ drepturile naţionale, căşcigate de către strĕmoşĭ; şi unde póte cineva sĕ le găséscă maĭ bine deslușite de cât in istoriă? A doua pricină, şi cea de căpitenie, este aflarea tiparuluĭ, mulţămită, şi de o mie de orĭ mulţămită aceluĭ care d'întêĭŭ aŭ găsitŭ acéstă artă, cea maĭ mare împrăştiitóre şi păstrătóre a intêmplărilorŭ, fără care istoria nicĭ-odată n'arŭ fi ajunsŭ in cinstea universală in care se află. Nicĭ nu potŭ sĕ vĕ arătŭ câtŭ lipsa aceste înalte aflărĭ arunca nedumerire in povestirĭ, nesiguranţă şi întunerecŭ in totŭ. Acéstă lipsă, Domnilorŭ meĭ, este pricina că între Românĭ, chĭar şi între ceĭ maĭ însemnaţĭ, se găsescŭ aşa de puţinĭ cariĭ cunoscŭ istoria. Tiparul, la noĭ, nu este încă destul de slobodŭ şi de împrăştiatŭ; noĭ n'avemŭ încă publicată in limba naţională măcar o istoriă universală; şi ce vorbescŭ de istoriă universală, când chĭar analele patrieĭ nóste zacŭ in întunerecŭ, păstrate numaĭ in nisce manuscripte, din carĭ douĕ, din pricina copistilorŭ, nu se potrivescŭ![1]) Şi cu tóte aceste tiparul arŭ fi cellŭ maĭ sigurŭ şi maĭ grabnicŭ midĭlocŭ ca sĕ agĭungemŭ la civilisaţia societăţeĭ Europeene. Noĭ, cariĭ ne fălimŭ cu propăşirile ce socotimŭ că facemŭ, noĭ, cariĭ nu vorbimŭ de cât luminare şi civilisaţie, décă voimŭ sĕ avemŭ in faptă aceea ce vorbimŭ, arŭ trebui sĕ urmămŭ pildeĭ Nord-Americanilorŭ, a cărora cea ântêĭŭ trébă de care se apucă când îşĭ facŭ vre o noŭă aşedare, este sĕ deschidă unŭ drumŭ şi sĕ aducă cu dânşiĭ unŭ téscŭ, spre tipărirea unuĭ jurnalŭ. Prin acéstă îndoită operaţiă, eĭ agĭungŭ ţĕlul, şi facŭ analisul a orĭ-ce sistemŭ socialŭ, pentru-că,

[1]) Acéstă lipsă, dupĕ dece anĭ de muncă, însfĕrşitŭ, suntŭ îndestul de norocitŭ de a o îndeplini. 1852.

cum ḑice Volney, societatea nu este alta de cât comunicaţia uşóră şi slobodă a persónelorŭ, a lucrurilorŭ şi a ideĭelorŭ.

Décă istoria, indeobşte, adecă a némuluĭ omenescŭ, este aşa de interesantă in resultatele séle, cu cât maĭ multŭ trebuĭe sĕ ne fie istoria patrieĭ, a loculuĭ unde amŭ vĕḑutŭ ḑioa? Omui totŭ-da'una înainte de némŭ 'şĭ-a ĭubitŭ familia, înainte de lume 'şĭ-a ĭubitŭ némul şi partea de pămêntŭ, fie mare, fie mică, in care părinţiĭ seĭ aŭ trăitŭ şi s'aŭ îngropatŭ, in care elŭ s'aŭ născutŭ, aŭ petrecutŭ dulciĭ anĭ aĭ copilărieĭ ce nu se maĭ întorcŭ, aŭ simţitŭ cea ântêĭŭ bucurie şi cea ântêĭŭ durere de bărbatŭ. Acestŭ simţimĕntŭ sântŭ, nu cunoscŭ încă nicĭ unŭ némŭ, nicĭ o seminţie câtŭ de brută, câtŭ de sĕlbatecă, care sĕ nu'lŭ aĭbă. M'aşĭ întinde prea departe de sujetul meŭ, décă m'aşĭ pune a vĕ arăta pilde despre acésta: ele suntŭ nenumĕrate.

Ce interesŭ mare trebuĭe sĕ aĭbă istoria naţională pentru noĭ, îmĭ place a crede că şi D-vóstră o înţelegeţĭ ca şi mine. Ea ni arată întêmplările, faptele strĕmoşilorŭ noştri, care prin moştenire suntŭ şi a nóstre. Inima mi se bate când auḑŭ rostindŭ numele luĭ Alecsandru celŭ bunŭ, luĭ Stefan celŭ mare, luĭ Mihaĭ vitézul; da, Domnilorŭ meĭ! Şi nu mĕ ruşineḑŭ a vĕ ḑice că aceştĭ bărbaţĭ pentru mine suntŭ maĭ multŭ de câtŭ Alecsandru celŭ mare, de câtŭ Annibal, de câtŭ Cesar: aceştĭa suntŭ eroiĭ lumeĭ, in locŭ că ceĭ d'ântêĭŭ suntŭ eroiĭ patrieĭ mele. Pentru mine bătălia de la Rĕsboĭenĭ are maĭ mare interesŭ de câtŭ lupta de la Termopile, şi isbânḑile de la Racova şi de la Călugărenĭ îmĭ parŭ maĭ strĕlucite de câtŭ acele de la Maraton şi Salamina, pentru că suntŭ căştigate de cătrĕ Românĭ! Chĭar locurile patrieĭ mele îmĭ parŭ maĭ plăcute, maĭ frumóse de cât locurile cele maĭ clasice. Sucéva şi Têrgoviştea suntŭ pentru mine maĭ multŭ de câtŭ Sparta şi Atena! Baea, unŭ satŭ ca tóte satele pentru străinĭ, pentru Românĭ are maĭ multŭ preţŭ de câtŭ Corintul, pentru că in Baea, avanul Riga a Ungarieĭ, Mateĭ Corvinul, vitézul vitezilorŭ, Craĭul Crailorŭ, cum îĭ ḑicea Sixtŭ IV, rănitŭ de sabia Moldovană, fu pusŭ in fugă, şi uĭtă drumul patrieĭ nóstre!

Trebuinţa istorieĭ patrieĭ ni este neapĕrată chĭar pentru ocrotirea drepturilorŭ nóstre improtiva naţiilorŭ străine. Neavêndŭ istoriă, fiesce-care poporŭ duşmanŭ ni-arŭ putea ḑice cuvintele D-luĭ Aaron. «Inceputul ce aĭ este necunoscutŭ, numele ce porţĭ nu este alŭ tĕŭ, nicĭ pămêntul pe care lŏcuescĭ; sórta ta aşa aŭ fostŭ ca sĕ fiĭ tot dupĕ cum escĭ: lépădă-te de inceputul tĕŭ, schimbă-ţĭ numele, séŭ priimesce pre acesta ce ţi-lŭ daŭ eŭ, rĕdică-te şi du-te din pămêntul pe care lŏcuescĭ, căcĭ nu este alŭ tĕŭ, şi nu te maĭ munci in zadar, căcĭ tu nu poţĭ fi maĭ bine de cum escĭ.» Şi in adevĕrŭ, tóte aceste cuvinte ni s'aŭ ḑisŭ de cătrĕ străinĭ; inceputul nostru ni s'aŭ tăgăduitŭ, numele ni s'aŭ prefăcutŭ, pămêntul ni s'aŭ sfăşiatŭ, drepturile ni s'aŭ călcatŭ in picĭóre, numaĭ pentru că n'amŭ avutŭ consciinţa naţionalităţeĭ nóstre, numaĭ pentru că n'amŭ avutŭ pe ce sĕ ne intemeĭămŭ şi sĕ ne apĕrămŭ dreptăţile.

Domnilorŭ, când aşŭ fi aşa de norocitŭ sĕ desvolteḑŭ maĭ multŭ in inima D-vóstră interesul pentru istoria patrieĭ, m'aşŭ făli că amŭ sporitŭ in D-vóstre şi ĭubirea cătrĕ patrie, şi că prin urmare amŭ contribuitŭ la păstrarea naţionalităţeĭ; căcĭ, ce póte maĭ multŭ sĕ ne-o păstreze, de cât acéstă istoriă, care

ni arétă ce amŭ fostŭ, de unde amŭ venitŭ, ce suntemŭ, şi, ca regula de triĭ, ni descopere şi numĕrul necunoscutŭ: ce avemŭ sĕ fimŭ!

O asemene carte arŭ trebui sĕ fie pentru noĭ aceea ce Iliada era pentru Grecĭ. Şi sĕ mĕ credeţĭ, Domnilorŭ, că şi istoria nóstră are intêmplărĭ, are portreturĭ carĭ nicĭ-de-cum n'arŭ rĕmânea maĭ gĭosŭ de cât eroiĭ celorŭ vechĭ, décă acestora li s'arŭ scóte aureola poetică, cu care pana geniuluĭ i-aŭ infrumuseţatŭ. Totul este, că vécurile eroice şi mithologice aŭ trecutŭ de-multŭ, că astă-ḑĭ poesia nu se găsesce nicĭ macar in versurile poeţilorŭ, şi că numaĭ unŭ Omerŭ aŭ fostŭ in lume.

Negreşitŭ că istoria Sparteĭ, a Atheneĭ, a Romeĭ are maĭ multŭ interesŭ de cât a nóstră pentru tot străinul; de'ntêĭŭ, pentru că Greciĭ şi Romaniĭ suntŭ popórele care până acum resumă civilisaţia şi lumea vechĭe; alŭ-doile, pentru că inriurirea lorŭ incă până astă-ḑĭ se păstréză asupra nóstră prin pravilele religióse şi civile, prin sciinţe, prin arte, prin pămêntul ce 'l-amŭ moscenitŭ de la dinşiĭ, şi in sfêrşitŭ pentru că tótă instrucţia clasică a junimeĭ incă astă-ḑĭ se raḑimă pe istoria Grecilorŭ şi Romanilorŭ; şi maĭ ales pentru că faptele acestorŭ popóre s'aŭ scrisŭ de nisce bărbaţĭ ca Tucidid, ca Tacit, ca Tit-Livie. Subt aceste privirĭ, eŭ singurŭ mărturisescŭ interesul universalŭ a istorieĭ Grece şi Romane; déră in ce se atinge de curagĭul individualŭ, de indrăsnéla faptelorŭ, de statornicia apĕrăreĭ, de marinimia şi bărbăţia Voevoḑilorŭ nostri, cariĭ, de şi pe unŭ theatru strimtŭ şi cu micĭ miḑĭlóce, aŭ sĕvêrşitŭ lucrurĭ urieşe, in tóte aceste, Domnilorŭ meĭ, nu mĕ temŭ de a ḑice că istoria nóstră arŭ fi maĭ josŭ de cât istoria a orĭ şi căruĭ poporŭ vechiŭ séŭ noŭ. Lupta naţională a Românilorŭ cariĭ, maĭ triĭ vécurĭ, aŭ apĕratŭ cu sabia Creştinătatea improtiva tutulorŭ puterilorŭ Islamismuluĭ, Domnia luĭ Alecsandru celŭ Bunŭ şi a luĭ Mircea celŭ Bĕtrânŭ a cărora nume resunaŭ de la Marea Baltică până la porţile Bizanţieĭ, strălucitele fapte a unuĭ Stefan celŭ Mare, blânda figură a luĭ Négu V. V. carele, ca Ludovicŭ XII a Franţieĭ, lăsă sfătuirĭ fiĭuluĭ sĕŭ cum sĕ domnéscă, abdicarea luĭ Petru Schĭopu care preferă sĕ se scobóre de pe tronul Moldavieĭ, de cât sĕ plătéscă birŭ Turcilorŭ, chipul măreţŭ, şi intocmaĭ ca alŭ luĭ Ahil, alŭ luĭ Mihaĭ Vitézul singurul Voevodŭ ce agĭunse a uni părţile Dacieĭ vechĭă, şi a se putea intitula: «Michail, cu mila luĭ Dumneḑeŭ, Domnŭ Valahieĭ, Moldavieĭ şi Transilvanieĭ,» inimă de eroŭ şi geniulŭ bărbătescŭ a Dómnelorŭ Elena şi Florica, patriotismul preutuluĭ Farcaşŭ şi inalta inţelepcĭune a luĭ Miron Costin, carele cu aceeaşĭ mână purta sabia spre apĕrarea patrieĭ, şi condeĭul spre scrierea analelorŭ naţionale, rivalitatea numaĭ spre bine a Domnilorŭ Mateĭ şi Vasilie, marele planurĭ sprijinite de marĭ talenturĭ a luĭ Şerban Cantacuzino, pentru care tronul Valachieĭ se părea prea micŭ şi rĕvnĭa tronul Bizanţieĭ, apĕrarea a nouĕ-spre-ḑece plăĭeşĭ in cetatea Némţuluĭ improtiva armieĭ intregĭ a luĭ Sobieţki, mântuitorul Vieneĭ, tóte aceste figurĭ, tóte aceste fapte arŭ merita mirarea chĭar şi a străinilorŭ, când istoria nóstră arŭ fi maĭ bine cunoscută. Vroiţĭ, insĕ, unŭ interesŭ de romanŭ, varietate de intêmplărĭ, episodurĭ patetice, tragediĭ carĭ sĕ vĕ scótă lacrimĭ din ochĭ, grozăviĭ care sĕ vĕ rădice pĕrul pe capŭ, apoĭ nu voĭŭ avea trebuinţă de cât sĕ vĕ povestescŭ cruḑimile şi viéţa avanturieră a luĭ Vlad Ţepeşŭ, mórtea vrednică

de unŭ principe a luĭ Despotŭ Eraclidul, domnia luĭ Alecsandru Lăpuşnénu, intrarea Cazacilorŭ sub Hmelniţki in Moldavia, care singură este o poemă întrégă, năvălirile Tătarilorŭ, tăĭerea luĭ Brancovanul şi a familieĭ séle, una din cele maĭ triste privelisci ce istoria universală póte infăţoşa, catastrofa luĭ Grigorie Ghica, in carea se intâlnesce totŭ neprevĕḑutul drameĭ, şi câte alte scene grozave şi uĭmitóre, câte alte intêmplărĭ de celŭ maĭ mare interesŭ chĭarŭ pentru indiferenţĭ!

Pe-lûngă aceste, istoria Românéscă maĭ are unŭ interesŭ şi maĭ universalŭ. Patria nóstră, prin o sórtă vrednică de tótă jalea, aŭ fostŭ menită din cea maĭ bĕtrână vechime sĕ fie teatrul năvălirilorŭ şi a resbóĭelorŭ străinilorŭ. Inaintea velétuluĭ crestinescŭ găsimŭ pre Darie, pre Alecsandru celŭ Mare, pre Lisimah, luptându-se cu Dacĭĭ, a cărora pămêntŭ 'la-mŭ moscenitŭ noĭ. O sută de anĭ dupĕ Hristos intâlnimŭ pre Decebal, celŭ maĭ insemnatŭ Rigă barbarŭ care aŭ fostŭ vre o dată, maĭ măreţŭ, maĭ vrednicŭ de a fi pe tronul Romeĭ, de cât mişeiĭ urmaşĭ a luĭ Augustŭ. In adevĕrŭ, acestŭ Decebalŭ merita atâtŭ de puţinŭ numele de barbarŭ cât şi orĭ ce altŭ barbatŭ mare care doresce a'şĭ civilisa ţéra. «Este barbarŭ, ḑice Domnul Saint-Marc Girardin, acela care subt Domiţianŭ, biruitorŭ legiónelorŭ Romane, cerea ca Impĕratul in locŭ de birŭ sĕ'ĭ trimată meşterĭ şi lucrătorĭ de totŭ felul, atâtŭ in artele resboĭuluĭ precum şi in acele a păceĭ? Este unŭ barbarŭ acela care, inainte de a incepe resboĭul improtiva Romanilorŭ, căuta până in fundul Asieĭ allianţa unuĭ altŭ duşmanŭ a Romeĭ, a Rigăĭ Partilorŭ?» Până acolo se intindea politica acestuĭ bărbat insemnatŭ. Insĕ, unŭ eroŭ maĭ mare se pornesce asupra luĭ, Decebal trebuĭe sĕ se plece, patria i se subpune, şi nevroindŭ a o vedea róbă, elŭ care o ţinusĕ slobodă şi mândră, carele lua birŭ de la domnitoriĭ lumeĭ, îşĭ dă singurŭ mórtea, şi scapă de a figura in triumful luĭ Trajan, singurul Impĕratŭ păgânŭ, pre carele, din pricina virtuţilorŭ séle, crestiniĭ 'l-aŭ pusŭ in raĭŭ. Aşa, Domnilorŭ meĭ, se sfêrşesce rĕsboĭul Dacilorŭ, una din epocele cele maĭ importante din istoria Romeĭ.

Plinie celŭ tênĕrŭ, intr'una din scrisorile séle, ni dă ideea cea maĭ dréptă despre acestŭ cumplitŭ rĕsboĭŭ, in care era sĕ se hotărécă pricina civilisaţieĭ şi a barbarieĭ. Caninius, unul din prieteniĭ sĕĭ, făcea o poemă asupra acestuĭ rĕsboĭŭ; Plinie îlŭ îndémnă in intreprinderea sea. «Aĭ dreptate, îĭ scrie, sĕ eĭ acestŭ sujetŭ; nu este altul maĭ noŭ, maĭ bogatŭ, maĭ intinsŭ, maĭ poeticŭ, şi voĭŭ ḑice insuşĭ maĭ fabulosŭ, măcar că tot-d'a-una adevĕratŭ. Veĭ avea a zugrăvi canalurĭ sĕpate in nisce ţerĭ necunoscute, podurĭ aruncate pentru ântêĭaşĭdată pe fluvie răpide, laghere aşeḑate in miḑlocul unorŭ munţĭ neapropiaţĭ până atunce, unŭ Rigă silitŭ sĕ fugă, silitŭ sĕ se omóre, dér care móre cu totŭ curagĭul seŭ, şi in sfêrşitŭ douĕ triumfurĭ: unul, carele fu celŭ ântêĭŭ pre carele Romaniĭ îlŭ câştigară asupra Dacilorŭ, până atunce nebiruiţĭ; şi cel-altŭ, care fu celŭ de pe urmă in care biruinţa isprăvise peirea acestuĭ poporŭ. Greutatea este ca sĕ te poţĭ ţinea deopotrivă cu mărimea sujetuluĭ.» Pagubă, că acestŭ poemŭ s'aŭ perdutŭ; elŭ arŭ fi putut sĕ ni dee o mulţime de detailurĭ asupra acesteĭ lupte.

Trece o sută de anĭ, şi patria nóstră, schimbată in colonie Romană, incepe a se face teatrul unde sórta Imperieĭ se hotăresce de cătrĕ barbarĭ; la Du-

năre este lupta intre barbarie şi civilisaţie. Alanĭ, Avarĭ, Gepizĭ, Goţĭ, Hunĭ, Lombarḑĭ, Bulgarĭ, pre toţĭ acestiĭ ĭĭ vedemŭ trecêndŭ şi petrecêndŭ prin ţe-rele nóstre, sfăşiindŭ una dupĕ alta imperia Cesarilorŭ, rĕsipind-o in urmă de-totŭ, şi prefăcêndŭ, in sfêrşitŭ, façïa Europeĭ. Istoria tutulorŭ acestorŭ po-póre barbare, care este lipită cu inceputul tutulorŭ naţiilorŭ noŭe, arŭ rĕmâ-nea intunecată décă nu s'arŭ desluşi prin istoriea românéscă.

In vremile moderne ĭarăşĭ vedemŭ Moldavia şi Valahia menite ca şi in timpul de-demult a fi locul luptelorŭ celorŭ maĭ sângerόse. Unguriĭ, Poloniĭ aŭ hotăritŭ aice cea'maĭ mare parte a rĕsbóĭelorŭ lorŭ cu Turcia. Subt zi-durile Hotinuluĭ, Sobieţki căscigă reputaţia militară, care pe urmă ĭlŭ chĭamă pe tronul Iagelonilorŭ. Imperialistiĭ, mostenitorĭ Ungurilorŭ, culegŭ ĭarăşĭ in ţe-rele nóstre cele maĭ frumóse trofee asupra Osmanilorŭ. Vine începutul véculuĭ alŭ opt-spre-zecele, şi Moldova vede figura cea maĭ măréţă din tóte, a luĭ Petru celŭ Mare. De atunce maĭ tóte biruinţele Rusieĭ asupra Turcieĭ se căs-cigă in principaturĭ; bătăliile, tractaturile, generaliĭ isbânditorĭ a acesteĭ puterĭ pórtă nume de locurĭ Romănescĭ. Nime, déră, nu póte tăgădui interesul univer-salŭ a uneĭ istoriă care ni infăţoşéză nisce intêmplărĭ aşa de importante, nis-ce bărbaţĭ aşa de strĕluciţĭ, nisce naţiĭ aşa de numeróse şi deosĕbite, carĭ tóte pe pămêntul patrieĭ nóstre aŭ lăsatŭ urme de trecerea lorŭ, monumen-turĭ de existinţa ce aŭ avutŭ, bine-cuvêntărĭ séŭ blăstĕmurĭ, unele şi altele meritate prin facerile-de-bine séŭ prin rĕutăţile ce ni aŭ lăsatŭ.

Insĕ, cu cât acéstă istoriă este interesantă, cu atâta este şi grea de infă-ţoşatŭ; şi cu tóte aceste eŭ indrăsnescŭ a primi asupra mea o sarcină aşa de mare; nimenĭ nu simte maĭ bine de cât nime, câtŭ ea este maĭ pre sus de putinţa mea. Lasŭ, că chĭar slabul meŭ talentŭ este nedestoĭnicŭ de a trata dupĕ cuviinţă unŭ asemine inaltŭ sujetŭ, déră chĭar ïmpregĭurările din-afară suntŭ improtiva mea. O singură istoriă complectă şi sistematică nu avemŭ incă despre Românĭ; insuşĭ şirul Domnilorŭ nu este încă clasificatŭ şi stator-nicitŭ prin făcliea uneĭ critice sănătóse. Documenturile oficiale şi acturile pu-blice, carĭ suntŭ cea ântêĭŭ şi cea maĭ puternică dovédă a adevĕrurilorŭ is-torice, ni lipsescŭ cu totul; din pricina deselorŭ revoluţiĭ carĭ in atâte rân-durĭ ne-aŭ pustiitŭ patria, ele suntŭ perdute pentru tot-d'auna, séŭ impră-ştiate prin ţerĭ străine, pe la particularĭ, séŭ in bibliotecele Ungarieĭ, Polonieĭ, Transilvanieĭ, a Moskveĭ, Petersburguluĭ, Vieneĭ şi chĭar a Stokholmuluĭ. Aşa déră, in lipsa acestorŭ isvóre de căpetenie, noĭ nu avemŭ de-cât Letopisiţele ţereĭ şi istoriele Ungarieĭ, Polonieĭ şi Turcieĭ, cu carĭ patria nóstră aŭ stă-tutŭ in strinse relaţiĭ; déră şi aceste isvóre suntŭ incă departe de a fi desĕ-vîrşite. Cronografurile Romănescĭ, in ce se atinge maĭ ales de ântêĭele tim-purĭ a Principatelorŭ, nu se potrivescŭ nicĭ-de-cum cu autoriĭ străinĭ, nu se potrivescŭ măcar intre dênsele. Istoriciĭ vechĭ, Ungurĭ, Polonĭ şi Turcĭ, nu cu-prindŭ, precum se inţĕlege de la sine, de-câtŭ fragmenturĭ despre istoria nós-tră, şi aceste incă adesea intunecate prin duhul partideĭ şi a ureĭ. Ne maĭ rĕ-mânŭ incă istoriele, observaţiile istorice, călătoriele publicate despre ţerele nóstre de deosĕbiţĭ străinĭ in deosĕbite limbĭ; aceste suntŭ agĭutorul de căpite-nie pentru compunerea analelorŭ naţionale, şi maĭ-ales scrierile luĭ Gebhardi şi

şi a luĭ Engel, cariĭ, prin ostenitórele loru lucrări, aŭ meritatŭ bine de la Românĭ. Lipsa cea maĭ mare ni s'ar putea indeplini prin nepreţuitele uvragiurĭ a luĭ Samuil Clain şi a luĭ Georgie Şinkaĭ, a cărora viéţă n'aŭ fostŭ de-cât o lungă luptă şi o intrégă jĕrtfă pentru patrie; déră, din nenorocire, aceste multŭ dorite şi multŭ aşteptate scrise până acum n'aŭ eşitŭ de subt tiparŭ, şi, cum mĕ temŭ, nu vorŭ eşi incă multă vreme.

Pe-lângă greutatea sarcineĭ ce se pricinuiesce prin haosul atâtorŭ materiale aşa de infelurite, aşa de imprăştiete, aşa de incurcate şi câte-odată şi aşa de sérace, apoĭ se maĭ infăţoşază şi indatoririle ce se cerŭ de la orĭ-ce istoricŭ, fŏră privire asupra formeĭ de-afară, talentul şi stilul compunereĭ. Lucian, născutŭ subt Trajan, cere următórele calităţĭ şi datoriĭ de la unŭ bunŭ istoricŭ: Elŭ vrea ca istoricul sĕ fie inţéleptŭ, sĕ aibă simtimentul cuviinţelorŭ, sĕ scie a gândi şi a'şĭ infăţoşa gândirile, sĕ fie cunoscutŭ in trebile politice şi militare; sĕ fie slobodŭ de frică şi de ambiţie, nelipiciosŭ miteĭ séŭ amerinţăreĭ, sĕ spuie adevĕrul fŏră slăbăcĭune şi fŏră amărire, sĕ fie dreptŭ, fŏră asprime, censorŭ fŏră oţerire şi fŏră clevitire; sĕ n'aibă nicĭ duhŭ de partidă, nicĭ insuşĭ duhŭ naţionalŭ; îlŭ vreŭ, ḑice elŭ, sĕ fie cetăţanŭ a lumeĭ, fŏră stăpânŭ, fŏră pravilă, fŏră privire către opinia vremeĭ séle, şi nescriindŭ de cât pentru stima ómenilorŭ cu dréptă judecată, şi pentru lauda viitorimeĭ.

Aceste suntŭ insuşirile unuĭ bunŭ istoricŭ; in vremea luĭ Lucianŭ póte că se intêmplaŭ la mulţĭ; déră astă-ḑĭ, când egoismul şi ambiţia intunecă talentŭrile cele maĭ marĭ, puţinĭ s'arŭ găsi cariĭ sĕ le adune. Fŏră sĕ vroiescŭ séŭ sé mĕ potŭ pune maĭ sus, séŭ macar deopotrivă cu alţiĭ, socotŭ că nu 'mĭ veţĭ lua rĕŭ incredinţarea ce vĕ daŭ, că reul şi minciuna nu vorĭ găsi nicĭ-o-dată in mine unŭ apĕrătorŭ, şi că tot-d'auna mĕ voiŭ sili a vĕ spune adevĕrul, caracterul principalŭ a istorieĭ; éră când nu'lŭ voiŭ putea ḑice, voiŭ tácè, şi D-vóstră veţĭ inţelege pentru ce. Imĭ veţĭ erta numaĭ o mică plecare pentru naţia mea, fŏră insĕ sĕ credeţĭ că aşŭ denatura faptele, séŭ că aşŭ ecscusa aceea ce merită ocară. Insĕ, cum ḑice Karamzine, pre carele nu mĕ potŭ opri de a'lŭ imprumuta aşa de desŭ, «simtimentul de *noĭ* şi alŭ *nostru* insufleţéză povestirea; pentru că atât o părtinire grósă partea unuĭ duhŭ slabŭ şi a unuĭ sufletŭ fŏră inălţare, este nesuferită intr'unŭ istorianŭ, pre atâta îĭ aflămŭ căldură, energie şi incântare, când ĭubirea patrieĭ îĭ indréptă condeĭul. Nicĭ-o-dată nu va fi sufletŭ in care sĕ nu domnéscă acestŭ simtimentŭ generosŭ. In Tucidid noĭ vedemŭ tot-d'auna unŭ Atenianŭ; Tit-Livie este pururea unŭ Romanŭ.»

In mine veţĭ găsi unŭ Românŭ, insĕ nicĭ-o-dată pânĕ acolo ca sĕ contribuezŭ la sporirea Romano-manieĭ, adecă mania de a ne numi Romanĭ, o patimă care domnesce astăḑĭ maĭ ales in Transilvania, şi la uniĭ din scriitoriĭ din Valahia. Petru Majorŭ, de fericită aducere aminte, prin cartea sea despre inceputul Românilorŭ, publicată pentru ântêlaşĭ-dată la anul 1812, ca unŭ noŭ Moisi a desceptatŭ duhul naţionalŭ, mortŭ de maĭ multŭ de unŭ vécŭ; şi luĭ îĭ suntemŭ datorĭ cu o mare parte a impulsuluĭ patrioticŭ ce de atunce s'aŭ pornitŭ in tus-trele provinciĭ a vechĭeĭ Dacia. Pe de altă parte, insĕ, aŭ avutŭ şi nevinovata nenorocire sĕ producă o scólă, destul de numerósă, de Ro-

mânĭ nŭoĭ, cariĭ, fĕr a'şĭ sprijini ḑisele cu faptele, socotŭ că tragŭ respectul lumeĭ asupră'şĭ, când strigă că se tragŭ din Romanĭ, că suntŭ Romanĭ, şi prin urmare celŭ ânteiŭ poporŭ din lume. Acéstă manie s'aŭ intinsŭ până acolo, in cât uniĭ îşĭ insuşescŭ chĭar şi faptele şi istoria bĕtrânilorŭ Romanĭ de la Romulus şi până la Romulus-Augustul. Aşa, D. Aristia, pre carele îlŭ cinstescŭ ca bunŭ traducĕtorŭ a uneĭ părţĭ a Iliadeĭ, intr'unŭ poemŭ epicŭ, ecsaltatŭ de unŭ entusiasmŭ puţinŭ potrivitŭ cu unŭ Romanŭ, D. Aristia, ḑicŭ, numesce Românŭ pre Longinŭ, Sutaşul Romanŭ, carele aŭ străpunsŭ cósta Domnuluĭ nostru Iisus Hristos, când era rĕstignitŭ pe cruce, şi nu'şĭ póte ascunde bucuriea că celŭ ânteĭŭ creştinŭ aŭ fostŭ unŭ Românŭ.

Sĕ ne ferimŭ, Domnilorŭ meĭ, de acéstă manie care trage asupra nóstră risul străinilorŭ. In posiţia nóstră de faţĭă, cea ânteĭŭ détorie, cea ânteĭŭ insuşire trebuĭe sĕ ne fie modestia; almintrelea, amŭ putea merita aceea ce ḑice D. Eliad, că numaĭ naţiele bancrute vórbescŭ de strĕmoşiĭ lorŭ, bună-óră ca şi eugenistiĭ scăpătaţĭ. Sĕ ne scoborimŭ din Ercul, décă vomŭ fi mişeĭ, lumea totŭ de mişeĭ ne va ţinea; şi d'improtivă, décă isgonindŭ demoralisaţiea şi neunirea obştéscă care ne darmă spre peire, ne vomŭ sili cu unŭ pasŭ maĭ sigurŭ a ne indrepta pe calea frăţieĭ, a patriotismuluĭ, a uneĭ civilisaţiă sănătósă şi nu superficială, cum o avemŭ, atunce vomŭ fi respectaţĭ de Europa, chĭar décă ne-amŭ trage din hordele luĭ Gengis-Han. Aşa déră, Domnilorŭ meĭ, eŭ nu vĕ voĭŭ ascunde că legile, că obiceĭurile, că limba, că inceputul nostru se tragŭ din Romanĭ: istoria de-multŭ aŭ veditŭ aceste adevĕrurĭ; déră, incă odată vĕ maĭ spunŭ, suntŭ departe de a măguli o manie ridicolă, vorbindu-vĕ de faptele Romanilorŭ, ca când arŭ fi ale nóstre; ci voiŭ face ceva maĭ folositorŭ: mĕ voĭŭ sili a vĕ indemna, că déca vroiţĭ sĕ fiţĭ cunoscuţĭ de adevĕraţĭ fiĭ a Romanilorŭ, apoĭ sĕ faceţĭ şi D-vóstră ceva care sĕ se pótă sămălui cu isprăvile poporuluĭ de lume domnitorŭ.

Inainte de a sfârşi, daţi-mĭ voĭă, Domnilorŭ meĭ, sĕ chĭemŭ luarea vóstră aminte asupra cursuluĭ meŭ. Décă Greciĭ aŭ căḑutŭ odată subt jugul luĭ Filip, şi in urmă subt jugul Romanilorŭ, este pentru că aŭ voitŭ sĕ fie Plateanĭ, Tebanĭ, Atenianĭ, Spartianĭ şi nu Helenĭ; totŭ aşa şi strĕmoşiĭ nostri aŭ vroitŭ sĕ fimŭ Ardelenĭ, Muntenĭ, Moldovenĭ şi nu Românĭ; rare-orĭ eĭ aŭ venitŭ sĕ se privéscă intre dânşiĭ ca o singură şi aceeaşĭ naţie; in neunirea lorŭ, déră, trebuĭe sĕ vedemŭ isvorulŭ tutulorŭ nenorocirilorŭ trecute, a cărora urme incă până astăḑĭ suntŭ viĭ pe pămêntul nostru. Departe de a fi părtinitorul unuĭ simtimentŭ de ură către cele-alte părţĭ a némuluĭ meŭ, eŭ privescŭ ca patria mea tótă acea intindere de locŭ unde se vorbesce Românesce, şi ca istoriă naţională, istoria Moldavieĭ intregĭ inainte de sfăşierea eĭ, a Valachiĭ şi a fraţilorŭ din Transilvania. Acéstă istorie este obiectul cursuluĭ meŭ; intinḑêndumĕ, cum se inţelege de la sine, maĭ multŭ asupra intêmplărilorŭ Moldavieĭ, nu voĭŭ trece subt tăcere şi faptele vrednice de insemnatŭ a celorŭ-alte părţĭ a Dacieĭ, şi maĭ ales a Românilorŭ din Valachia, cu carĭ suntemŭ fraţĭ şi de cruce, şi de sânge, şi de limbă, şi de legĭ. Prin urmare, vĕ rogŭ sĕ insemnaţĭ că eŭ nu voĭŭ descrie faptele deosĕbit după anĭ şi ḑile, ci intr'unŭ chipŭ colectivŭ.

Până acum toţi aceï ce s'aŭ indeletnicŭ cu istoriea naţională, n'aŭ avutŭ in privire de-cât biografia Domnilorŭ, nepomenindŭ nimică de poporŭ, isvorul a tutulorŭ mişcărilorŭ şi isprăvilorŭ, şi fŏră care stĕpânitoriĭ n'arŭ fi nimică. Mĕ voiŭ sili sĕ mĕ ferescŭ de acéstă greşélă de căpitenie; ci, pe-lângă istoria politică a ţerilorŭ, atâtŭ câtŭ voiŭ fi agĭutatŭ de documenturile şi tradiţiile vechĭ, voiŭ căuta a vĕ da şi o ideĭă lămurită asupra stăreĭ sociale şi morale, asupra obiceĭurilorŭ, prejudeţelorŭ, cultureĭ, negoţuluĭ şi literatureĭ vechilorŭ Românĭ. Departe de a mĕ pune ca ocăritorul vremeĭ trecute, îmĭ voiŭ face o deosebită datorie sĕ vĕ înfăţoşezŭ acea vechĭă întocmire guvernamentală, acea adunare de pravile fundamentale, cunoscute subt numele de *obiceĭul pămêntuluĭ*, subt care patria nóstră s'aŭ păstratŭ maĭ multe vécurĭ tare şi puternică. Prin acésta, veţĭ cunósce, Domnilorŭ, că acelŭ trecutŭ nu era aşa de rĕŭ, aşa de varvarŭ, precum se placŭ uniĭ şi alţiĭ a vi'lŭ înfăţoşa; ci, că avea şi elŭ multe aşeḑĕmênturĭ, multe orônduĭele pe carĭ chĭar politiciĭ şi economistiĭ de astăḑĭ le mărturisescŭ de bune!

Istoria Românilorŭ, ca şi a tutulorŭ naţiilorŭ moderne, se imparte in istoriă vechĭă, de miḑlocŭ şi nouă; fiesce-care din aceste se subt împarte in maĭ multe perióde, carĭ tóte se începŭ cu vre-o epochă însemnată. Nu vĕ voiŭ vorbi de-cât de impărţeala principală.

Istoria vechiă se începe de la cele ântêiŭ timpurĭ istorîce a Dacieĭ, şi merge până la întemeĭerea staturilorŭ Valachieĭ (1290) şi Moldavieĭ (1350). In acéstă întindere de vreme vedemŭ risipa Dacilorŭ, împoporarea ţĕreĭ lorŭ cu coloniĭ Romane, înflorirea acestora până subt impĕratul Aurelian, şi risipirea lorŭ prin năvălirea varvarilorŭ, cariĭ, uniĭ dupĕ alţiĭ, s'aŭ schimbatŭ necontenitŭ pe pămêntul nostru, de la 270 şi până la 570, când Avariĭ s'aŭ trasŭ in Panonia, lăsândŭ Dacia slobodă. Intr'aceste vremĭ grele, vedemŭ, insĕ, din când in când, pre micul poporŭ Românŭ, chĭar in miḑlocul seminţiiloru de altŭ némŭ, retrasŭ şi ascunsŭ in văile şi poenele Carpaţilorŭ, păstrându-şĭ naţionalitatea, legile, limba şi obiceĭurile, ca unŭ scumpŭ patrimoniŭ priimitŭ de la părinţĭ. In vécurile X şi XI, resuflându-se de năvălirile varvarilorŭ, Româniĭ prindŭ la indrăsnélă, esŭ din asilurile lorŭ, şi pe cóstele saŭ la pólele munţilorŭ se alcătuescŭ in micĭ Capitanaturĭ şi Voevoziĭ, subt şefĭ de sângele lorŭ; şi, in sfĕrşitŭ, in vécurile XIII şi XIV se întindŭ pe şesurĭ, esŭ in ţĕră, dupĕ espresia vechelorŭ cronice, şi întemeĭază două staturĭ neatărnate: a Valachie şi a Moldavieĭ.

Cu formarea principaturilorŭ se începe istoria de miḑlocŭ, şi se sfĕrşesce cu desĕvĕrşita lorŭ cădere subt Domniĭ Fanarioţĭ, (1716). Acéstă parte a istorieĭ este adevĕrata istoriă a Românilorŭ. Indată dupĕ întocmirea lorŭ in staturĭ neatărnate, îĭ vedemŭ luptându-se cu popórele megieşite pentru păstrarea naţionalităţeĭ lorŭ; nicĭ-odată duhul isbânḑeĭ şi a năvălireĭ nu i-aŭ povăţuitŭ; ci, tóte rĕsbóĭele lorŭ aŭ avutŭ unŭ ţĕlŭ nobilŭ şi sfântŭ: apĕrarea patrieĭ şi a legeĭ. Déră, in aceste lupte, statornicia, curagĭul, isprăvile, biruinţele lorŭ ni parŭ fabulóse, potrivindu-le cu micul lorŭ numĕrŭ şi cu puţinele miḑlóce ce le-aŭ stătutŭ dinainte. Duşmanĭ de ḑece orĭ maĭ puternicĭ de-câtŭ dânşiĭ îĭ vedemŭ bântuiţĭ şi puşĭ in fugă. Insĕ, unŭ colosŭ straşnicŭ, unŭ nŭorŭ cum-

plitŭ se ivesce pe orizontele Europeĭ: islamismul se arată, şi tóte naţiele tremură pentru legea şi naţionalitatea lorŭ. Serbia, Bulgaria, Albania, Macedonia, Iliria, Friulul, Crîmul, se facŭ provinciĭ Turcescĭ; cetatea luĭ Constantin, Roma cea nouă, maĭca oraşelorŭ, se face capitala Sultanilorŭ, şi semiluna se înalţă in locul Cruceĭ pe bolta sfinteĭ Sofia. In vreme când islamismul este biruitorŭ pretutindene, când chĭar Grecia clasică se face prada Osmanilorŭ. când tuĭurile acestora resbatŭ până in inima Ungarieĭ, numaĭ Româniĭ se improtivescŭ şivoĭuluĭ care înghite tóte, numaĭ eĭ staŭ ca unŭ valŭ apĕrătorŭ creştinătăţeĭ împrotiva Musulmanilorŭ. De-multe-orĭ biruiţĭ, de-multe-orĭ supuşĭ, déră niciodată abătuţĭ până la pămêntŭ şi desnădejduiţĭ, îĭ vedemŭ folosindu-se de tot prilejul, şi de la 1366 şi până la 1688 stândŭ deapurure in luptă, — Mircea celŭ Bĕtrânŭ, Vlad Ţepeşŭ, Stefan celŭ Mare, Mihaĭ Vetézul şi Şerban Cantacuzino aŭ fostŭ maĭ ales neimpĕcaţiĭ duşmanĭ a sectatorilorŭ luĭ Mohamed, apĕrândŭ cu sângele lorŭ sfânta Cruce. De şi necontenitŭ in rĕsbóĭe, Româniĭ însĕ nu uĭtă reformele şi îmbunătăţirile din lăuntru; in vécurile XVI şi XVII maĭ alesŭ eĭ facŭ marĭ înaintărĭ in civilisaţiă. Scólele lorŭ suntŭ vestite in totŭ Orientul; Moldavia este una din cele ântêĭŭ ţerĭ a Europeĭ, in carea invenţia luĭ Gutenberg, tipografia, se întroduce. Dascaliĭ, caligrafiĭ şi praviliştiĭ Românĭ se chĭamă la curtea Ţarilorŭ Rusieĭ, şi unŭ fiŭ a Moldavieĭ se învrednicesce a fi învĕţătorul luĭ Petru celŭ Mare. In cea ântêĭŭ gĭumătate a véculuĭ XVII limba Românéscă se desrobesce şi căscigă dreptul de limbă a Statuluĭ; maĭ multe tipografiĭ se aşédă in amêndoue principatele; Vasilie Lupul şi Mateĭŭ Bassarab, prin aceste facerĭ de bine îşĭ facŭ unŭ nume nemuritorŭ in istoria patrieĭ. Bărbaţĭ rĕvnitorĭ desvoltéză literatura şi duhul naţionalŭ; şi câtŭ vorŭ fi Românĭ, memoria şi scrierile Vorniculuĭ Ureki, a Logofĕtuluĭ Eustratie, a Mitropoliţilorŭ Dosotheĭŭ şi Varlam, a luĭ Miron Costin, Radu Grecénu, Radu Popescu şi Ioan Neculce, nu se vorŭ uĭta, nicĭ se vorŭ perde. Strĕmoşiĭ noştri cu unŭ pasŭ grabnicŭ se înaintescŭ pe calea civilisaţieĭ Apusuluĭ; însĕ, tóte aceste propăşirĭ se facŭ înapoĭerĭ. Vremea cădereĭ li vine; in pisma naţielorŭ străine, in neunire între dinşiĭ, uĭtândŭ că suntŭ unŭ singurŭ şi acelaşŭ némŭ, ci despărţiţĭ, luptându-se şi slăbindu-se între dânşiĭ uniĭ pe alţiĭ sub nume de Moldovenĭ şi Muntenĭ, Româniĭ se apropie de peire. Tirania Otomană se întemeĭază asupra lorŭ, şi cu dênsa superstiţia, ignoranţa şi intunerecul. In inceputul véculuĭ trecutŭ, se ivesce biruitorul luĭ Carl XII, Petru celŭ Mare; mărinimosul monarchŭ îşĭ plécă unŭ ochĭŭ îndurătorŭ asupra popórelorŭ creştine a Turcieĭ; Românimea saltă de bucuriă. Eroul Rusieĭ, spre mântuirea obştéscă, se unesce cu Brancovanu şi cu Cantemir; déră, zavistia şi pisma acestorŭ Domnĭ nimicnicescŭ unŭ planŭ aşa de mare şi aşa de bine începutŭ. Pacea de la Prutŭ întemeĭază încă pe unŭ vécŭ jugul Osmanlîilorŭ asupra Principatelorŭ de la Dunăre; cu tragerea oştilorŭ Rusescĭ, Româniĭ perdŭ cea de pe urmă schinteĭă de naţionalitate, şi celŭ de pe urmă dritŭ ce le maĭ rĕmăsese, dritul de a fi ocârmuiţĭ de cătrĕ Domnĭ pămêntenĭ; şi Fanarioţiĭ se facŭ stĕpânĭ Moldavieĭ şi Valachieĭ!

Istoria nouă se începe cu vécul celŭ maĭ cumplitŭ care vre-odată aŭ apĕsatŭ ţĕrile nóstre. Tóte elementele de naţionalitate şi de patriotismŭ suntŭ de-

multŭ perdute! legile fundamentale a ţĕreĭ se calcă in picióre; adunările obştescĭ, subt nume de Divanurĭ, se facŭ numaĭ nisce formalităţĭ fĕră interesŭ. O aristocraţie ignorantă, sprijinită de Pórtă şi de Clerŭ, pe de o parte ţine in lanţurĭ unŭ poporŭ de maĭ multŭ de douĕ milióne de ómenĭ, éră pe de alta se face stavilă chĭar bineluĭ ce uniĭ din Domniĭ Fanarioţĭ vroescŭ a face; driturile ţĕreĭ, care din care se silesce sĕ le vêndă maĭ cu micŭ preţŭ şi maĭ degrabă; isvórele de inavuţire publică se întrebuinţéză numaĭ in folosul unorŭ familiĭ privilegĭate. Moldavia se sfâşie in treĭ părţĭ, Valachia este încungĭurată cu cetăţĭ Turcescĭ, zidite pe pămêntul eĭ. Fĕră agĭutorŭ din lăuntru, Româniĭ scapă tóte prilegĭurile de mântuire; şi, in vreme când tóte popórele Europeĭ înaintéză spre o maĭ sdravănă întemeĭere din lăuntru şi din afară, noĭ, cu aceeaşĭ repegĭune ne apropiemŭ de peire. Revoluţia Francesă, sguduindŭ Europa până in cele maĭ adâncĭ a séle temeliĭ, se resimţi şi între Românĭ; uniĭ dintre eĭ se punŭ in comunicaţiă cu Directorĭul francezŭ; dér̆ă prea multe ţĕrĭ, prea multe stavile împedecă orĭ ce bună ispravă. Pe urmă, biruitorul de la Marengo, in expediţia sea in Egipet, voindŭ a da trébă Turcilorŭ, trămite emisarĭ in Valachia şi Moldavia ca sĕ formeze partizanĭ ideelorŭ noue; generosul Rigas, măgulindu-se cu făgăduinţele luĭ Bonaparte, se face propoveduitorul slobodenieĭ; opritŭ in întreprinderea sea elŭ se dă călăilorŭ de la Belgrad şi móre pentru patriă. Dér̆ă mórtea sea nu rĕmâne neroditóre; şi ea este menită sĕ pregătéscă regeneraţia nóstră; mórtea luĭ Rigas de o parte, apĕsările nesuferite a tiranilorŭ de altă parte, ideĭele véculuĭ carĭ de şi încetŭ, dér̆ă totŭ începuseră a pătrunde între Românĭ, scrierile luĭ Petru Maior şi a altorŭ bărbaţĭ patrioţĭ, contactul cu armiele Rusescĭ ce aŭ ocupatŭ Principatele de la 1806 până la 1812, tóte aceste pregătescŭ întêmplările de la 1821. In vreme când in Moldavia Eteria isbucnesce şi chĭamă la slobodenie nu numaĭ pre Grecĭ, dér pre tóte popórele creştine carĭ gemeaŭ subt jugul Turcieĭ, Teodor Vladimirescu rădică pe de altă parte in Valachia stégul naţionalŭ, vestindŭ Românilorŭ că vremea venisĕ, pentru ca ĭară sĕ scuture stĕpânirea strĕinilorŭ, sĕ depărteze abuzurile carĭ o rodĭaŭ, şi sĕ dobândéscă guvernŭ naţionalŭ întemeĭatŭ pe o Şartă liberală. Pornirile şi a luĭ Ipsilanti şi a luĭ Vladimirescu aŭ unŭ rĕŭ sfêrşitŭ; dér̆ă, cu tóte aceste, resultatele lorŭ pentru noĭ suntŭ nemĕsurate. Intêmplărilorŭ de la 1821 suntemŭ datorĭ, cu orĭ ce propăşire ce amŭ făcutŭ de atunce; căcĭ, ele ne-aŭ desceptatŭ duhul naţional ce era adormitŭ cu totul. De atunce multe împregĭurărĭ din afară ne vinŭ in agĭutorŭ; Curtea protectóre, ca o rĕsplată pentru jertfele ce Româniĭ i-aŭ făcutŭ de la Petru celŭ Mare şi până la pacea de Andrianopolĭ, simţesce o îngrijire adevĕrată pentru sórta nóstră; şi, de şi încă Românismul nu triumfă, cum dice D. Aron, totu-şĭ existenţa politică incepe a ni se aşĕda pe temeĭurĭ maĭ statornice. In urma multorŭ pătimirĭ, multorŭ nenorocirĭ, unŭ orizonte maĭ seninŭ ni se arată; pacea de la Adrianopol se încheĭe între Rusia şi Turcia, şi driturĭ perdute de vécurĭ ni se întorcŭ înapoĭ. Kiselef, unŭ nume pre care Româniĭ nu trebuĭe sĕ'lŭ rostéscă de cât cu recunoscinţă şi dragoste, este însărcinatŭ cu regeneraţia patrieĭ, cu punerea in lucrare a pravilelorŭ menite sĕ ne facă o naţie, până la împlinirea ceĭ maĭ marĭ făgăduinţe, până la cea maĭ temeĭnică închi-

zăşluire a naţionalităţeĭ nóstre, adecă numirea de Domnĭ pământenĭ, şi pe viéţă, pe tronurile Moldavieĭ şi Valachieĭ.

Până aicĭ, Domnilorŭ meĭ, vine istoria ce amŭ sĕ vĕ înfăţoşeḑŭ. Sprijinul celŭ maĭ temeĭnicŭ, ca sĕ potŭ agĭunge la ţelul doritŭ, îlŭ asceptŭ de la indulgenţa D-vóstră, şi de la nădejdea măgulitóre, că prin prelecţiile mele voiŭ putea descepta in D-vóstrĕ unŭ duhŭ de unire maĭ de aprópe între tóte ramurile némuluĭ Românescŭ, şi unŭ interesŭ maĭ viŭ pentru naţie şi patrie. Acésta'mĭ arŭ fi cea maĭ scumpă rĕsplătire şi cea maĭ bună îmbărbătare in trudnicul meŭ drumŭ.

Intr'o asemine întindere de istoriă, care cuprinde atâtea timpurĭ şi atâtea locurĭ, chĭar cu cea maĭ mare luare aminte trebuĭe sĕ facŭ greşelĭ; orĭ-cine, însĕ, va bine voi a mĕ asculta ceva, va însemna că ele se vorŭ întêmpla din lipsa cunoscinţelorŭ, şi nicĭ-de-cum din rea vroinţă séŭ cu vre unŭ scopŭ ascunsŭ. In înfăţoşarea întêmplărilorŭ carĭ suntŭ aprópe de noĭ, şi pre carĭ séŭ noĭ séŭ părinţiĭ noştri le-amŭ vĕḑutŭ, voiŭ fi cu cea maĭ neadormită privighĭere, mărginindu-mĕ a vĕ arăta numaĭ faptele împlinite, fŏră a vroi a vĕ descoperi şi ţĕlurile ascunse. In epoca de la 1822 şi până la 1834, voiŭ fi maĭ ales câtŭ se va putea maĭ scurtŭ şi maĭ obştescŭ, înfăţoşindu-vĕ numaĭ întêmplările publice, şi acele carĭ aŭ avutŭ o înrĭurire simţitóre asupra ţĕreĭ. Noĭ n'amŭ agĭunsŭ încă aşa departe ca sĕ putemŭ trata cu nepărtinire istoria contimpurană; acésta este tréba viitorimeĭ; Dumneḑeŭ déră, sĕ mĕ feréscă de a vroi a mĕ pune censorul convĭeţuitorilorŭ meĭ, judecându-le séŭ criticându-le purtarea şi faptele. «Acela care îşĭ înalţă duhul la vredniciea unuĭ istoriografŭ, ḑice Ioan Müller, perde din privirea sa orĭ-ce atingerĭ momentale şi maĭ particulare. Jurnalurĭ potŭ aduna personalităţĭ; in tablele istorieĭ se scrie numaĭ vecĭnicul adevĕrŭ».

M. Kogălniceanu.

CARTEA

PENTRU

DESCĂLECATUL DE

A

ŢEREÏ MOLDOVEÏ ŞI NÉMULUÏ

DE

MIRON COSTI

CARELE AŬ FOST

LOGOFĔTŬ MARE IN M

PREDOSLOVIĂ

Adecă mai-nainte-cuvîntare, din descălecatul țereĭ Moldoveĭ de'ntâiŭ și al némuluĭ moldovenescŭ.

Către cetitorŭ acestĭ cărțĭ.

Inceputul țerilorŭ acestora și al némuluĭ moldovenescŭ și muntenescŭ și în țerile ungurescĭ cu acestŭ nume *românĭ* pănĕ astădĭ, de unde sunt veniți întru aceste părțĭ de pămêntŭ, a scrie multă vreme la cumpănă aŭ stătutŭ cugetul nostru. Se începŭ ostenéla acésta dupĕ atâtea vécurĭ, de la descălecatul țerilorŭ de 'ntâiŭ, de la Trajan impĕratul Rŏmuluĭ, cu câteva sute de anĭ preste mine trecute, se sperie gîndul. A lăsa iarășĭ nescrisŭ, cu mare ocară înfundatŭ némul acesta de o sémă de scriitorĭ, este inimeĭ durere. Biruit-aŭ gîndul sĕ mĕ apucŭ de acéstă ostenélă, se scotŭ lumeĭ la vedere feliul némuluĭ, din ce isvorŭ și seminție sunt locuitoriĭ țereĭ nóstre a Moldoveĭ și așa și a țereĭ Muntenescĭ, precum s'aŭ scrisŭ maĭ susŭ, și a Românilorŭ din țerile ungurescĭ; că totŭ unŭ némŭ sunt, și odată descălecațĭ? de unde sunt veniți stremoșiĭ lorŭ pre aceste locurĭ? subt ce nume aŭ fostŭ ântâiŭ la descalecatulŭ lorŭ, și de cándŭ s'aŭ deosebitŭ și aŭ numele acesta de acum Moldovénŭ și Munténŭ? în ce parte de lume este Moldova, hotarele eĭ pre unde aŭ fostŭ ântâiŭ? ce limbă ține ântâiŭ și pănă acuma? cine aŭ locuitŭ maĭ înainte de noĭ pre acestŭ pămêntŭ, si subt ce nume scosŭ, la scirea tuturorŭ se fie.

Ḑice-va cineva: prietine, tărḑiŭ este! Dupe sutele de anĭ, cum se vorŭ puté sci istoriile adevĕrate de atâtea vécurĭ? Respunḑŭ eŭ: Lăsat-aŭ puterniculŭ Dumneḑeŭ iscusită oglindă minteĭ omenescĭ: scrisórea, dintru carea décă va nevoi omul, cele trecute cu multe vremĭ le va putea sci și le va putea oblici, și nu numaĭ lucrurile lumeĭ, staturile și începuturile țerilorŭ, ce și singură lumea, cerul, pămêntul, că sunt zidite de cuvêntul luĭ Dumneḑeŭ celuĭ puternicŭ.

Credŭ din scripturĭ, scimŭ, şi din scriptură avemŭ şi sfânta credinţă a nóstră creştinéscă, şi mîntuirea cu coboritul Fiiuluĭ luĭ Dumnedeŭ, şi în truparea Cuvêntuluĭ celŭ maĭ inainte de vecĭ, in firea omenéscă, şi fără de pĕcatŭ. Scriptura ne deschide mintea de agiungemŭ cu credinţă spre Dumnedeŭ, Duhul-celŭ-sfântŭ şi nevĕdutŭ şi necuprinsŭ şi neajunsŭ de mintea şi de firea omenéscă. Scriptura depărtate lucrurĭ de ochiĭ noştri ne face de le putemŭ vedé cu cugetul nostru. Sĕ nu pomenimŭ de marele Moise, carele dupre atâţia anĭ aŭ scrisŭ Leatopiseţul de la zidirea lumeĭ, că acesta aŭ avutŭ pre singurŭ Dumnedeŭ dascalŭ şi învĕţătoriŭ, cu rostŭ către rostŭ. Omerŭ filosoful, în douĕ sute şi cincĭ-decĭ de anĭ, aŭ scrisŭ dupĕ risipa Troadeĭ, resbóiele ce aŭ fostŭ. Luĭ Filipŭ Plutarchus în patru sute de anĭ aŭ scrisŭ viaţa şi faptele vestituluĭ Alecsandruluĭ impĕratŭ in lume, Machedon. Titus Livius aŭ scrisŭ cursul a tótă impĕrăţia Rŏmuluĭ, în şépte sute de anĭ şi maĭ bine, dupĕ urditulŭ Rŏmuluĭ şi cu ostenélă aŭ scosŭ lumeĭ la vedere istoriile.

Indemnatu-m'aŭ firea maĭ multŭ de sciinţa acesteĭ ţerĭ, de începutul şi de descălecatul eĭ celŭ ântâiŭ, tóte alte ţerĭ sciindŭ inceputurile sale. Laudŭ osîrdia luĭ Ureche Vornicul, carele aŭ făcutŭ din dragostea ţeriĭ Letopiseţŭl seŭ; însă de la Dragosŭ Vodă, din descălecatul al doilea al ţereĭ aceştia a Moldoveĭ, din Maramuresiŭ, scrie; iară de descălecatul celŭ ântâiŭ cu Romanĭ, adecă Rŏmlenĭ, cândŭ aŭ descălecatŭ Trajan impĕratul Rŏmuluĭ cu Romanĭ, nemica nu pomenesce, numaĭ câtŭ însemnéză la unŭ locŭ, că aŭ maĭ fostŭ ţéra odată descălecată, şi s'aŭ pustiitŭ de Tătarĭ; orĭ că nu aŭ avutŭ cărţĭ, orĭ că aŭ fostŭ destul a scrie de maĭ scurte vécurĭ. Destul de dênsul şi atâta, cum póte fie cine sĕ dică: Numaĭ luĭ de acéstă ţéră ĭ-aŭ fostŭ milă, sĕ nu ramâie întru întunerecul nesciinţeĭ. Că celelalte ce maĭ sunt scrise, adaosetură de unŭ Eustratie Logofĕtul şi de unŭ Simionŭ Dascălul şi de unŭ Misail Călugĕrul, nu leatopiseţie, ce sunt ocărĭ şi basne, care şi acele nu puţine.

A doua îndemnare mĭ-aŭ fostŭ, că mi se pare, bine nu sciŭ, că n'amŭ vĕdutŭ leatopiseţul luĭ Eustratie Logofĕtul, dar cum amŭ înţelesŭ din câţĭ-va boerĭ, şi maĭ alesŭ din Nicolae Buhuşĭu, ce aŭ fostŭ Logofĕtŭ mare, pre acestŭ Simeon Dascalŭ, Eustratie Logofĕtul l'aŭ fătatŭ cu basnele luĭ, şi acelŭ mahlearŭ Misailŭ Călugĕrulŭ de la Simion Dascălul aŭ născutŭ, acela fiŭ, acesta-l-altŭ nepotŭ; şi multŭ mĕ mirŭ de unde aŭ aflatŭ eĭ aceste basne? Că Ureche Vornicul scrie: că patrudecĭ şi cincĭ de anĭ, de domniile cele de'ntâiŭ, nicĭ o scrisóre nu se află de lucrurile lorŭ, ce se vor fi lucratŭ, şi nicĭ strĕiniĭ încă n'aŭ sciutŭ

nemica de dênşiĭ până la Alecsandru Vodă-celŭ-Mare şi Bunŭ. Deciĭ s'aŭ începutŭ istoriile leşescĭ a se scrie, maĭ alesŭ *Bielsckie* şi *Martinŭ Paşcovskie*, pre carĭ 'ĭ-aŭ urmatŭ rĕposatul Ureche Vornicul. Décă n'aŭ fostŭ déră scrisóre ântâiŭ in ţéră, şi nicĭ strĕiniĭ n'aŭ sciutŭ şi nimicŭ n'aŭ scrisŭ, de unde sunt déră aceste basne: că sunt moşiĭ ţereĭ aceştia din temniţele Rŏmuluĭ, daţĭ întru ajutorul luĭ Laslăŭ craiul Ungurescŭ; şi Românii eraŭ atuncĭ, la acea vreme, in Maramurăşŭ, în ḑilele aceluĭ craiŭ, a luĭ Laslăŭ, iar ceştĭ din cóce, unde este acmu, Moldova, iar ceĭ dincolo unde este acmu ţéra Munteuéscă, iar prin munţĭ pre Oltŭ, unde şi acmu se numesce ţéra Oltuluĭ, şi Româniĭ ceĭ descălecaţĭ de Trajan împĕratul Rŏmuluĭ în Ardélŭ.

Eŭ, iubite cetitorule, nicăire n'amŭ aflatŭ, necĭ la unŭ istoricŭ, necĭ Latinŭ, necĭ Leah, necĭ Ungurŭ, — şi in viaţa mea, Dumneḑeŭ scie cu ce dragoste eram pururea la istorie, iată că şi până la acéstă vrĕstă! — iar de aceste basne ce aŭ scrisŭ eĭ, se dée séma eĭ şi de acéstă ocară. Şi necĭ este şagă a scrie ocară vecĭnică unuĭ némŭ, norodŭ; că scrisórea este vecĭnică; şi cândŭ ocărimŭ intru vre-o ḑi pre cine-va, este cu greŭ a răbda, déră încă şi in vecĭ? Eŭ voiŭ da séma de ale mele câte scriŭ!

Făcutu-ţĭ-amŭ isvodŭ ântâiaşĭ-dată de marĭ şi vestiţĭ istoricĭ, cărora trăescŭ şi acmu scrisorile in lume, şi vorŭ trăi in vecĭ. Şi aşa amŭ nevoitŭ se nu'mĭ fie grijă, de arŭ cădea acéstă carte orĭ pre a cuĭ mână, şi din strĕinĭ cariĭ caută şi cércă de amĕnuntul smintelele a istorieĭ lorŭ. Eĭ sunt povĕţuitoriĭ meĭ; eĭ respundŭ şi pizmaşilorŭ némuluĭ acestorŭ ţerĭ şi zavistnicilorŭ, şi ântâiŭ unuĭ Enea Silvie şi cu următoriĭ luĭ. Insă acestŭ istoricŭ nu aşa greŭ neprietinŭ este câtŭ numaĭ acestŭ nume *Vlah* de pe *Flah* hatmanul că este, scrie, unde s'aŭ alunecatŭ şi sĕracul Ureche Vorniculŭ. Credemŭ neputinţeĭ omenescĭ! Iar este altulŭ, de némul seŭ Léhŭ, Ian Zamoskie, carele orbŭ năvălesce, că nu sunt Moldoveniĭ necĭ Munteniĭ din Rŏmlénĭ; ci trecêndŭ pe aice, pre aceste locurĭ, Trajan împĕratul Rŏmuluĭ, şi lăsândŭ slujitorĭ de pază, aŭ apucatŭ o sémă de Dacĭ limbă *rŏmlenéscă*. Vedé-veĭ apoĭ cuvintelorŭ luĭ respunsŭ şi ocară, nu de la mine, ci de la istoriciĭ, cariĭ sunt povĕţuitoriĭ meĭ, la rândul seŭ.

Puternicul Dumneḑeŭ, cinstite şi iubite cetitorule, să-ţĭ dăruéscă, dupe aceste cumplite vremĭ a anilorŭ noştri, când-va şi maĭ slobode vécurĭ, intru care, pre lângă alte trebĭ, se aibĭ vreme şi cu cetitul cărţilorŭ a face iscusită zăbavă; că nu este alta şi maĭ frumósă şi maĭ de

folosŭ in tótă viaţa omuluĭ zăbavă, decât cetitul cărţilorŭ; căcĭ cu cetitul cărţilor şi a scripturei cunóscemŭ pre Ziditorul nostru Dumneḑeŭ; cu cetitul laudă îĭ facemŭ, pentru tóte a luĭ cătră noĭ bunătăţĭ; cu cetitul, pentru greşelele nóstre milostivŭ 'l făcemŭ; din scriptură înţelegemŭ minunate şi vecĭnice faptele luĭ, a face fericită viaţa, şi nemuritóre agonisesce nume. Singurŭ Mântuitorul nostru Domnul şi Dumneḑeŭ, Iisus Hristosŭ ne învaţă ḑicêndŭ: «Ispitiţĭ scripturile.» Scriptura depărtate locurĭ de ochiĭ noştri ne invaţă, cu acele trecute vremĭ se pricepemŭ cele viitóre.

Cetesce cu bună sănătate, şi primesce a nóstră cu dragoste ostenélă. De tóte fericirĭ şi darurĭ de la Dumneḑeŭ voitorŭ,

MIRON COSTIN,

care am fostŭ logofĕtŭ mare in Moldova.

HISTORICII

carĭ aŭ scrisŭ de descălecatul celŭ d'ântâiŭ a ţereĭ nóstre a M
ţereĭ Muntenescĭ.

BONFINIŬ Ungurul, istoricŭ, *De Dacia.*
DIONE istoricŭ, la *Viéţa luĭ Trajanŭ Impĕratulŭ Rŏmuluĭ.*
EUTROPIUS istoricŭ, la *Viéţa luĭ Andrian Impĕratulŭ Rŏ*
CARIO CAVATIN, istoricŭ.
TOPELTIN din Mediaşĭ, istoricŭ Ungurescŭ.

HISTORICII LEŞESCI

carĭ aŭ scrisŭ de lucrurile Moldoveĭ, după al doilea descălecat
doveĭ, de Dragoşiŭ Vodă.

DLUGOSIŬ, istoricŭ leşescŭ.
CROMER, istoricŭ leşescŭ.
STRICOVSKIE, istoricŭ leşescŭ.
PIASINSKIE Episcopŭ de Perimisla.
MARTIN PASCOVSKI istoricŭ léhŭ.
BIELSKI, istoricŭ leşescŭ.

Pre aceştĭ doĭ aŭ urmatŭ repaosatul Ureche Vornicul.

CAP. I.

De némul Moldovenilor, din ce ţéră aŭ eşitŭ stremoşiĭ lor.

Tóte lucrurile, décă se incepŭ a se spune din inceputul seŭ, maĭ lesne se inţelegŭ; şi némul Moldovenilorŭ, fiind dintr'o ţéră care se chiamă Italia, de Italia şi de impĕrăţia Rŏmuluĭ, a căria impĕrăţie scamnul oraşul Rŏmul in dricul Italieĭ este, a pomenire ântâiŭ ne trage rândul.

Ţéra Italieĭ de aice de la noĭ dreptŭ spre apusul sóreluĭ este, nu aşa depărtată de ţéra nóstră; că de la Belgradŭ,carele îl scimŭ maĭ toţĭ că este pe Dunărea, unde cade apa Saveĭ in Dunărea, neguţitoresce mergêndŭ, cale de treĭ-ḑecĭ ḑile este până la Veneţia; si Veneţia este pre pământul Italieĭ, care in statul sĕŭ este intre mărĭ, ca şi Grecia, adecă ţerile grecescĭ, că din cóce despre noĭ se inchide cu o limbă de mare, care ese din Marea Albă. Veneţianiĭ ḑicŭ aceĭ limbĭ *golfulŭ de Veneţia*, adecă *limba* séŭ *grumaḑiĭ de Veneţia*; se ḑice şi cu altŭ nume *Marea Adriatică*, marea de *Adria*. Iar măreĭ din care ese limba aceea îĭ ḑicŭ Latiniĭ : *Marea Mediterană*, adecă marea din mijlocul pământuluĭ; Turciĭ, Greciĭ şi noĭ ḑicemŭ *Marea Albă*. Iară despre ceelaltă parte spre apusŭ, isbucnesce, iarăşĭ din ceelaltă Mare Albă, unŭ unghiŭ de mare, ânsĕ nu cu atâta lungime cum este limba céstă-l-altă despre noĭ; şi spre cel-altŭ unghiŭ dincolo, este Ianua, noĭ ḑicemŭ Genoveza. Insă d'intru aceste ambe limbĭ ese Italia, in dricululŭ pământuluĭ, spre miaḑă nópte de acolo, pânĕ la hotarele Franţozuluĭ.

Hotarele eĭ despre Resăritŭ, despre noĭ, cum s'aŭ ḑisŭ maĭ susŭ, Limba de mare, şi apoĭ Stiria, Carintia, Austria, ţerele împĕrăţieĭ nemţescĭ; despre méḑă-nópte Franţoziĭ, despre apusŭ Hispania, iară despre amiaḑă-ḑi se închide cu Marea ce'ĭ ḑicemŭ noĭ *Alba*, şi totŭ aceea este, care se întinde până la Ţarigradŭ. Greciĭ ḑicŭ Italieĭ cu altŭ nume *Hesperia*, din Hesperŭ, steaoa ceea căria ḑicemŭ noĭ *luciaférulŭ celŭ de nópte*; că acelŭ lucéfĕrŭ dreptŭ preste Italia apune. Semĕnătóre fórte cu ţerele Grecieĭ; că cum Grecia se începe din *Marea Albă* intre mărĭ pânĕ la Machedonia, de o parte cu *Marea Albă*, care se intinde pânĕ la Ţarigradŭ; de altă parte Limba de mare de care s'aŭ scrisŭ maĭ susŭ desparte Italia de ţerile Greceşcĭ; aşa şi Italia dincóce cu Limba de mare, iar dintr'acolo despre apusŭ cu unghiul celŭ despre Genovezĭ.

Asa are Italia Domniĭ impărţite in sine, cum avea şi Grecia intr'o vreme, cărora domniĭ şi ţerĭ sunt numele aceste: Liguria, Toscana, Umbria, Sabina Laţium de unde este limba *Latinéscă*, şi de la Latinŭ craiulŭ; Neapolis craie subt craiĭ Hispanieĭ; Calabria, Romania, Istria, Hetruria, Campania, şi maĭ sunt ţerĭ şi maĭ menunte, care le trecŭ cu condeiul pentru zabavă. Iară Grecia avea ţerĭ anume: Arcania, Etolia, Tesalia, Focida, Morea, Arcadia, Elada, Olimpia, Laconia, Ahaia,

Atica, unde este vestitul orasŭ Atena; Beoţia, şi iarăşĭ sunt ţerĭ maĭ mĕnunte.

Este ţéra Italeĭ plină, cum se ḑice, ca o rodie, de cetăţĭ şi ţerĭ iscusite; mulţime şi desime de omenĭ, tîrgurĭ vestite pentru de tóte bivşugurile. Pentru mare iscusenie şi frumuseţurĭ a pămêntuluĭ aceluĭ, i-aŭ ḑisŭ *Raiulŭ pămêntuluĭ*. Italia a căruia pămêntŭ, oraşele, grădinile, tocmelele la casele lorŭ, cu mare desfătare traiuluĭ omenescŭ, n'are tótă lumea vĕzduh subt ceriŭ, umblândŭ voioşĭ şi sănătoşĭ; necĭ căldurĭ prea marĭ, necĭ iernĭ prea grele; de grâŭ saţiŭ; vinurĭ dulcĭ şi uşóre; de unt-de-lemnŭ mare bivşug, şi de póme de totŭ feliul: chitre, năramze, alămiĭ şi zaharŭ; omenĭ iscusiţĭ preste tóte némurile, stătătorĭ la cuvêntŭ, neamăgiţĭ, blânḑĭ, cu ómeniĭ strĕinĭ nemăreţĭ, d'intr'alte ţerĭ, indată tovarăşĭ, cum ar fi de aĭ seĭ, cu mare omenie; sunt subţirĭ, pentru aceea le ḑicŭ *gentil-uomĭ*, cum ḑicŭ Greciĭ *celebiĭ*, şi la resbóie neinfrânţĭ eraŭ intr'o vreme, cum veĭ afla la istoriile Rŏmuluĭ, de vreĭ se citescĭ de dênşiĭ. Acea ţéră este acum scamnul şi cuibul a tóte dăscăliile şi învĕţăturile; cum era Atena intr-o vreme la Grecĭ, acmu este Padova in Italia, şi de alte iscusite şi frumóse mesterşugurĭ. Este Italia maĭ veche de-câtŭ Roma, adecă Rŏmulŭ şi impĕrăţia Rŏmuluĭ care, s'aŭ urḑitŭ şi s'aŭ ziditŭ in ţéra Italieĭ după ce aŭ nemeritŭ de la Troada Antinorŭ şi Enea, din cariĭ Antinorŭ: Veneţia şi olatele eĭ, iar Enea Rŏmuluĭ şi impĕrăţieĭ incepĕtură lucruluĭ şi rădecină sunt.

Numele *Italia* este vechiŭ la tóte istoriile cele vechĭ Latinescĭ, de pre *Ital*, craiulŭ lorŭ. Nemţiĭ italienilorŭ le ḑicŭ Wälschen, şi nouĕ Moldovenilorŭ şi Muntenilorŭ iar aşa Walachen; Franţoziĭ Italianuluĭ iĭ ḑicŭ *Vallons* şi nouĕ *Moldovenilorŭ* şi *Muntenilorŭ*: *Vallaques*. Leşiĭ Italianuluĭ iĭ ḑicŭ *Vloh*, iară nouĕ Moldovenilorŭ şi Muntenilorŭ le ḑicŭ *Volosini;* iarŭ acumŭ s'aŭ luatŭ Leşiĭ de pe apa Oltuluĭ, şi aŭ adaosŭ la cărţile lorŭ cele tipărite o slovă M, de le ḑicŭ Muntenilorŭ: *Moltenĭ*, adecă Oltenĭ. Unguriĭ Italianuluĭ iĭ ḑicŭ *Olaşĭ*, iar Moldovénuluĭ şi Munténuluĭ iĭ ḑicŭ *Olah*. Şi ţereĭ Italieĭ Leşiĭ iĭ ḑicŭ Vlosca Zemlea, adecă *ţéra Vlohuluĭ*, iar ţereĭ nóstre Moldoviĭ iĭ ḑicŭ *Volosca Zemlea*, adecă ţéra Moldoviĭ.

Cată-te déră acmu, cetitoriule, ca intr'o oglindă, şi te privesce de unde escĭ, lepădândŭ de la tine tóte cele-l-alte basne, câte uniĭ aŭ însemnatŭ de tine, de nesciinţă rĕtăciţĭ, alţiĭ de zavistie, carea din lume intre némurĭ n'aŭ lipsitŭ necĭ uă dată, alţiĭ din buguite scorniturĭ şi deşérte. Iar nu numaĭ numele acesta, precumŭ aĭ inţelesŭ că este totŭ unul la tóte ţerile, şi al tĕŭ şi al Italieĭ,—precum veĭ înţelege maĭ bine la capul deosebitŭ, de némurile acestorŭ ţerĭ, că şi Greciĭ şi Turciĭ ne ḑicŭ *Vlah*, — ce şi dintr'altele te veĭ cunóşce: obiceiurile, firea şi graiul, pânĕ astăḑĭ, că escĭ dreptŭ *Voloh*, adecă Italianŭ şi Rŏmlean!

Multe obiceiurĭ intru acestŭ némŭ trăescŭ, a Italienilorŭ pânĕ astăḑĭ: aşa de ospéţe la casele lorŭ; nemăreţĭ, cu mare voie şi libovŭ primescŭ; aşa la pitrecanie, la întrebare unuluĭ pre altuluĭ de viaţă, fără clătire. Cine aŭ fostŭ la Italia se védă pre Italienĭ, se ia aminte, nu'ĭ va trebui maĭ mare dovadă se crédă cum unŭ némŭ sunt cu Moldoveniĭ.

In casa nóstră aŭ fostŭ acéstă voróvă, in Iaşĭ, cu unŭ Episcopŭ Italianŭ, care

intre alte voróve fórte din voia gîndului sĕŭ 'mĭ-aŭ ḑisŭ cuvinte de aceste némurĭ, ḑicêndŭ aşa, (şi era omŭ de înţelesŭ): «Mie, ḑice, nu'mĭ trebuesce, sĕ maĭ cetescŭ la istorie, de Moldovenĭ cine sunt. Pre o sémă de obiceie ce aŭ, fórte bune, îĭ cunoscŭ cine sunt; aşa libovnicĭ la ospéţe; aşa femeile lorŭ se ferescŭ de vederea strĕinilorŭ şi se daŭ in lăturĭ; aşa se nu trécă femeea pe dinaintea bărbatuluĭ pre drumŭ séŭ pre cărare[1]); aşa in tótă viaţa in mâncare cu dulciaţa curechiuluĭ; numaĭ atâta osebire, că acestiĭ, saratŭ, ceia şi véra şi iarna nemuratŭ. Tóte aceste intocma cu Italianiĭ sunt, şi la vedere se mărturisesce o fire.» Cu multă mirare aŭ stătutŭ de mărturie acel episcopŭ de mare ajutoriŭ istorieĭ mele.

Inţelege-veĭ şi din capul care va scrie şi de graiul acestorŭ ţerĭ, că şi limba este dovadă, că in graiul nostru până astăḑĭ sunt cuvinte, unele latinescĭ, iar altele italienescĭ. Se miră unŭ istoricŭ anume Cavaţiŭ, ḑicêndŭ: «*De miratŭ este că limba Moldovenilorŭ şi a Muntenilorŭ maĭ multe cuvinte are in sine Rŏmlenescĭ de câtŭ Italianiĭ, macarŭ că Italianul totŭ pe unŭ locŭ este cu Rŏmleniĭ*. Ce aceea nu este de mirat, că Italieniĭ târḑiŭ 'şĭ-aŭ scornitŭ limba din limba latinéscă aşa de iscusită şi de dismerdată, câtŭ că este limbă ângeréscă îĭ ḑicŭ. Că intru unele voróve îşĭ aduce aminte preste sémă cu a nóstră limbă Moldovenéscă.

In scrisorile sale, unŭ istoricŭ, Enea Silvie, de carele 'ţĭ-amŭ pomenitŭ la predoslovie, şi câţĭ-va alţiĭ pre urmă şi pre cărarea sa, aŭ scrisŭ istoria sa cum Moldoveniĭ, cariĭ locuescŭ pre pămêntul Dacieĭ de susŭ, şi Munteniĭ pre Dacia cea de josŭ, acestŭ nume *Vlah* anume de pe *Flah*, Hatmanul Rŏmuluĭ; şi acéstă părere acestuĭ Enea nu este de aiurea, numaĭ aŭ cetitŭ nisce stihurĭ a unuĭ dascălŭ anume *Ovidius*. Iar pre acelŭ dascălŭ Ovidius l'aŭ făcutŭ, cum ḑicŭ Turciĭ, surgun, de l'aŭ gonitŭ din Rŏmŭ, tocmaĭ la cetatea Albă, pre marea Négră, Augustŭ Cesarŭ impĕratul Rŏmuluĭ, pentru nesce cărţĭ ce aŭ fostŭ scrisŭ, in stihurĭ de dragoste, de se umpluse totŭ Rŏmul de curviĭ, dintru acele stihurĭ a luĭ cu jocurĭ; şi cum facŭ Muscaliĭ acmu, de trimitŭ la *Zatocenie*, in urgie la Siberia. Déră dascălul Ovidius aŭ scrisŭ câte-va cărţĭ, şeḑêndŭ la cetatea Albă in urgiă, iar in stihurĭ, până ş'aŭ sfîrşitŭ şi viaţa. Şi apoĭ pe numele luĭ este o baltă ce se chiamă *Vidovul*, la cetatea *Albă*. D'intru acele cărţĭ, una ce are nume de *Pont*, scrie intru dênsa la unŭ prietenŭ alŭ seŭ, anume Greţin, de la Rŏmŭ, aceste stihurĭ. Iubite cetitorule, fiindŭ stihurĭ latinescĭ, amŭ lăsatŭ locŭ, fiindu-ţĭ de folosŭ, séŭ că veĭ înţelege, ţi-ĭ scrie pe plăcerea ta, iar eŭ ţi le-amŭ scrisŭ pre limba nóstră Moldovenéscă tălmăcite:

Gheţiĭ ţinea intr'o vreme, acmu Flaculŭ ţine
Ripa scumpă a Dunăriĭ elŭ singurŭ cu sine;
El aŭ ţinutŭ Misia în pace, cu credinţă,
Pre Gheţĭ i'aŭ scosŭ de icea elŭ cu biruinţă[2]).

---

[1]) Insă pară la vederea aceluĭ Epsicopŭ; iar de atuncea încóce muĭerile ţinŭ drumul bărbaţilor, şi li se punŭ în spate.—*Adaosŭ de Spatarulŭ Ioan Canta.*

[2]) Praefuit his, Graecine, locis modo Flaccus; et illo
Ripa ferox Istri sub duce tuta fuit.
Hic tenuit Mysas gentes in pace fideli:
Hic arcu fissos terruit ense Getas.
Ovidii Epist. ex Ponto, lib. IV. eleg. IX.

Aşa insemnéză aceste stihuri, aceluĭ Dascălŭ, pomenindŭ pe acelŭ *Flah*, căruia 'ĭ este numele la istoriile Rŏmuluĭ *Fulvius Flacus*, Consulŭ, precum chiămă eĭ pre acele vremi Hatmania lor Şi de aceste stihurĭ s'aŭ legatŭ ântăiŭ Enea Silvie, şi după dênsulŭ şi alţiĭ; şi dintru aceia aflu şi pe Ureche Vornicul următoriŭ, cum se fie numele ţerilorŭ acestora *Flah*, de pe acela *Flac*, Hatmanul Rŏmuluĭ. Căruia lucru, Carion istoricul stă impotrivă, şi cu dênsulŭ *Topeltinŭ* din *Mediaşĭ*, anume ḑicêndŭ deschisŭ: «*Ceea ce aŭ scrisŭ că numele Vlah acestuĭ némŭ*, adecă *a Moldovenilorŭ şi a Muntenilorŭ, este de pe Flah, Hatmanul Rŏmuluĭ, basne sunt.* Eŭ încă ceiŭ partea mea cu dênşiĭ; cu aceştĭ doĭ ţiŭ eŭ, pentru aceste dovede, care deschis ţi-amŭ scrisŭ: cum tótă lumea ḑice Italianuluĭ şi nouĕ Moldovenilorŭ cu unŭ nume până astăḑĭ. Şi acelŭ Flah de aŭ bătutŭ resbóie cu Tătariĭ pre Dunăre, iar la descălecatul ţerilorŭ acestora, necĭ o trébă mare; carele sunt târḑiŭ dupe Flac, descălecate de Trajan impĕratul Rŏmuluĭ, din ţerile Vlohuluĭ, adecă a Italieĭ; fără dóră ḑice cine-va că Italianiĭ acestŭ nume *Vlah* l'aŭ dobânditŭ de la *Flah* Hatmanul, care lucru n'aŭ cetitŭ nimenea la istoriele Rŏmuluĭ şi a Italieĭ.

Alte chipurĭ şi capete aŭ avutŭ Italia maĭ vestite şi maĭ vechĭ decâtŭ acelŭ Fliacŭ; cum ar fi luatŭ nume Italia de la acela? Atâta ajunge câtŭ s'aŭ arĕtatŭ mărturiile a istoriilorŭ şi numele care avemŭ de la alte némurĭ, totŭ unul până astăḑĭ. Sĕ păşimŭ de acuma la altele in rêndŭ.

CAP. II

De impĕrăţia Rŏmuluĭ.

Impĕrăţia Rŏmuluĭ, cărĕia puterea şi lăţimea n'aŭ fostŭ la necĭ o impĕrăţie, aseminea de cândŭ este lumea,—de mărirea eĭ citesce tóte istoriile lumeĭ; maĭ mare nu veĭ afla alta, nicĭ pe aceste vécurĭ de acmu necĭ in cele trecute;— De acéstă impĕrăţie veĭ afla şi prorocie, alesŭ la Danielŭ Prorocu: deslegarea visuluĭ luĭ Nabucodonosor impĕratuluĭ Asirieĭ. De acéstă impĕrăţie cântă şi sfânta Biserică, Slava; *glasŭ 2*, séra la vecernia nascereĭ Domnuluĭ Dumneḑeuluĭ nostru Isus Hristos: Явгуст седіно начеалствоющу на землі, adecă: *când Agustŭ stăpănia totŭ pămêntul.* Acestŭ Augustŭ aŭ fostŭ impĕratul Rŏmuluĭ, şi în ḑilele luĭ s'aŭ născutŭ Mîntuitoriul lumiĭ, fiul şi cuvêntul luĭ Dumneḑeŭ, din Prea-curata Fecióra Maria.

Numele seŭ trage de pe oraşul Roma, iar noĭ ḑicemŭ Rŏmul, care oraşŭ este in Italia, pre apa Tibruluĭ, curătóre in Marea Albă, cu cale de câte-va ḑile maĭ josŭ de Rŏmŭ; din isvórele munţilorŭ Italieĭ are inceputŭ.

Iar inceputul impĕrăţieĭ aceştia [cum s'aŭ maĭ pomenitŭ la capul de'ntâiŭ, de Italia, care este maĭ vechiă de câtŭ Rŏmulŭ şi de câtŭ inceputul impĕrăţieĭ Rŏmuluĭ, pentru aceea pricină s'aŭ pusŭ ântăiŭ la Italia rândul], este din Troada pre carea o aŭ risipitŭ Elini, séŭ cu altŭ nume Greciĭ, trăgêndŭ multe vremĭ resbóe cu Troadeniĭ, pentru mare strimbătatea lor, ce le făcuse Grecilorŭ Troada

cu furtişagulŭ Eleneĭ, femeeĭ luĭ Menelaŭ, prin Alexandru Paris, feciorulŭ luĭ Priam, impĕratulŭ Troadeĭ. Care femee se o intórcă, pururea sfătuia doĭ Domnĭ din Tróda, anume Antinor şi Enea, că intorcêndŭ, ḑicea, că se va potoli vrajba cu Greciĭ; iara Alexandru Paris feciorul luĭ Priam impĕratŭ pururea măzdia pre alţĭ senatorĭ Domnĭ se ţie cu dinsulŭ, ca să nu se dee Elena. Şi s'aŭ trăgănatŭ sfada până la stingerea Troadeĭ de tot, câtŭ n'aŭ hălăduitŭ nime altul necĭ in cetate, necĭ la olatul eĭ, fără numaĭ de aceştĭ doĭ senatorĭ Domnĭ, ce s'aŭ pomenitŭ, anume Antinor şi Enea, cu glótele lorŭ; orĭ că sciind Greciĭ, că aceia spre bine sfătuia, orĭ că eĭ ca nişce ómenĭ, cunoscêndŭ la ce se trage lucrul, s'aŭ păzitŭ de vreme, şi aŭ eşitŭ cu casele şi cu ómeniĭ seĭ incărcaţĭ in vase, din care Antinorŭ aŭ descălicatŭ Veneţia pre pămêntul Italieĭ, iar Enea coborindŭ maĭ josŭ aŭ abătutŭ iar la malul Italieĭ, unde era stăpânia luĭ Latinus Craiul, o parte din Italia; şi fiindŭ indemnatŭ de prorociĭ lor, pre atunce ce era, pe acele vremĭ fiindŭ păgânescĭ, aŭ inceputŭ sfada cu acelŭ Craiŭ anume Latinus, de pe a căruia numele şi limba latinéscă este. Nu era incă cu óminĭ, de şi incă acele locurĭ aşeḑate pe acele vremĭ. Singurŭ Craiul matorŭ de ḑile fiindŭ, numaĭ cu o fată din trupul seŭ, care era logodită după unŭ Domnŭ de la Italia, anume Turnus, carele avea câţiva Domnĭ din Italia neprietenĭ; pre aceia i-aŭ trasŭ Enea in tovărăşie improtiva luĭ Turnus şi luĭ Latin Craiul, şi cu câteva resboie, cu mare versare de sânge infrângêndŭ pe Turnus, până şi la perirea luĭ in resboiŭ, aŭ căutatŭ luĭ Latinŭ Craiu a primire pre Troadenĭ in ţéra luĭ in Italia, şi pre Enea ginere in loculŭ luĭ Turnus; că luĭ Enea Dómna iĭ murise de gróză, cândŭ aŭ vĕḑutŭ de tóte părţile arḑêndŭ Troada. Şi aşa s'aŭ făcutŭ Troadeniĭ moşténiĭ Italieĭ, aşeḑaţĭ, şi legaţĭ intru sine cu Italieniĭ: se trăéscă Troadeniĭ pre limba şi pre pravile de giudeţe a Italienilorŭ, şi Italieniĭ se priméscă *Boziĭ* şi rugile şi obiceiurile de biserică a Troadenilorŭ. Şi dintru acestŭ Enea şi fata luĭ Latinŭ craiul sunt din seminţiă in seminţiă, născuţĭ doĭ fraţĭ, anume Romul şi Remŭ, care aŭ urḑitŭ Roma oraşul, zidindŭ pre giumătate de oraşŭ Romul, şi pre giumătate Remŭ. Şi fiindŭ zidurile neinălţate, intru una de ḑile mers-aŭ Remŭ se vaḑă sporuĭ lucruluĭ fraţine-seŭ Romul, in partea unde zidea elŭ, şi vrêndŭ se facă glumă, aŭ săritŭ preste zidul fraţine-seŭ riḑêndŭ. In locŭ frate-seŭ luândŭ semne perderiĭ oraşuluĭ, aŭ apucatŭ unŭ fustelŭ şi loveşce pre frate-seŭ Remŭ prin mijlocul trupuluĭ, şi cade Remŭ mortŭ de rană.

Iară Romulŭ stândŭ asupra trupuluĭ aŭ ḑisŭ: *Aşa se petrécă toţĭ cariĭ arŭ vrea se saie ḑidurile aceste!* Şi aŭ stătutŭ singurŭ Romuĭ şi urḑitorŭ oraşuluĭ şi Craieĭ, după a căruia nume este şi numele oraşuluĭ Roma până astăḑĭ, şi de pe oraşŭ şi numele imperăţieĭ.

Fost-aŭ acéstă impĕrăţiă din inceputul seŭ, de la Romul Craiul de'ntaiŭ, subt Craĭ, până la Tarcvinie Superbus, adecă Mândrul; al aceluia un feciorŭ ce avea aŭ făcutŭ silă, nóptea, la casa unuĭ Domnŭ, lipsind Domnul de a casă, anume Dómneĭ sale Lucreţia, carea după acea silă din patŭ nu s'aŭ maĭ sculatŭ, ci aŭ scrisŭ la bărbatul seŭ unde era, şi la unchiul seŭ, vestitŭ senatorŭ pe atuncea la Rŏmŭ, anume Brutŭ, sĕ vie cum de sirgŭ la dînsa, că-ĭ despre mórte; şi décă aŭ sositŭ şi aŭ intratŭ in casă unchiul aceĭ femeĭ, Lucreţieĭ, şi bărba-

tulŭ eĭ, aŭ ḑisŭ: «Ingăduiţĭ, nu vĕ apropiaţĭ de patul meŭ spurcatŭ de feciorul luĭ Tarcvinie; iar trupul de este şi silitŭ, nevinovăţieĭ mele mórtea mea va fi mărturie». Şi aŭ scosŭ unŭ cuţitŭ de subt perină gătitŭ de acela gîndŭ maĭ inainte, şi s'aŭ lovitŭ cu cuţitul in inimă. Aŭ năvălitŭ bărbatul seŭ şi unchiul seŭ la patŭ, şi îndeşertŭ le-aŭ fostŭ, că căḑuse cuţitul cu rană adâncă, de care rană in câteva césurĭ aŭ şi muritŭ Lucreţia. De acie s'aŭ făcutŭ o vrajbă mare şi turburare întru totŭ oraşul de faptă ca acésta, şi s'aŭ strînsŭ totŭ oraşul la Brutŭ, cărora aŭ arătatŭ tuturorŭ fapta ce aŭ făcutŭ feciorul Craiuluĭ, şi cuţitul cruntŭ de sângele nevinovateĭ femeĭ şi sila. Şi in locŭ aŭ stătutŭ totŭ Rŏmulŭ cu olatele luĭ, de aŭ giuratŭ cu Brutŭ se nu maĭ sufere pre Craĭ asupra sa. Iarŭ Tarcvinie Craiul, urîtŭ şi părăsitŭ de toţĭ şi de slujitoriĭ luĭ, pentru scârnava fapta aceea, aŭ fugitŭ la Franţuzĭ, cu care trăgêndŭ agiutorĭ, s'aŭ ispititŭ cu silă se cuprinḑă scamnul Rŏmuluĭ, ci totŭ gonitŭ şi răsipitŭ s'aŭ întorsŭ şi n'aŭ maĭ dobânditŭ ce aŭ perdutŭ, în tótă viaţa luĭ, necĭ elŭ, necĭ altul. Şi de atuncea s'aŭ cărmuitŭ acea impărăţie totŭ subt sfatul senatorilorŭ, cum vedemŭ acum că se cărmuesce Veneţia, pânĕ la August Cesar, 500 şi maĭ bine de anĭ.

De miratŭ lucru este că acéstă impĕrăţie la câtă putere şi lăţime aŭ venitŭ, totŭ intr'acele sute de anĭ, de subt cârma sfetnicilorŭ aŭ crescutŭ. Şi se alegea eĭ din anŭ în anŭ, câte doĭ maĭ marĭ, cărora cu numele boerieĭ le ḑicea *consules*, adecă capete sfatuluĭ; că *consilium* latinesce este sfatul. Şi maĭ mare era acestŭ nume de boerie, *Consul*, decâtŭ impĕratŭ; că acestŭ nume *impĕratŭ* era *hatmanilorŭ*, cariĭ se aducea in vre o parte cu oştile; şi trăia acestŭ nume numaĭ până era in óste cine era; iar daca se întorcea a casă, séŭ la Rŏmŭ, nimene şi nimărui nu se ḑicea imperator, ci iar pre numele ce avea de'ntâiŭ. *Imperator* va se ḑică *poruncitoriŭ*, care nume apoĭ, pentru mare isbândă ce făcea imperatoriĭ, adecă hatmaniĭ poruncitorĭ, aŭ rĕmasŭ de se numescŭ *impĕraţĭ*, cu acestŭ nume; şi aŭ eşitŭ maĭ mare şi maĭ de cinste decâtŭ numele Crailorŭ.

Hotarele a acesteĭ impĕrăţiĭ a Rŏmuluĭ, sunt maĭ necuprinse; că nu sunt niscaĭva munţĭ, séŭ ape curgătóre, cum vedemŭ acum că despart impĕrăţiĭ de Crăiĭ, şi impĕrăţiĭ de imperăţiĭ, ci din tóte părţile le-aŭ fost hotarul *Marea Oceanuluĭ*, care inconjură pămêntul, incepêndŭ din părţile despre miaḑă-nópte oceanul ce incongióră Englitera, şi totŭ acelŭ oceanŭ şi despre apusŭ, pe după Hispania şi Portugalia, şi de la părţile apusuluĭ se trage totŭ acela oceanŭ încongiurândŭ totŭ pămêntul despre amiaḑă-ḑi, şi după Africa, (noĭ ḑicemŭ Barbareziĭ), până vine la Marea Roşie, care este între Egipetŭ şi Arabia. Câte impĕrăţiĭ, crăiĭ, domniĭ, ţerĭ sunt de le incongióră oceanul, — precum s'aŭ scrisŭ maĭ susŭ, — totŭ subt ascultarea Rŏmuluĭ aŭ fostŭ.

Incă maĭ spre resăritŭ de la marea Roşie, de la oceanul de la miaḑă-ḑi tăindŭ pre uscatŭ Arabia, Asiria, până la muntele Caucasŭ, intre Indiĭ şi Parţĭ, şi de acolo până in marea care se chiamă *Caspium*, cu Armeniile amêndouĕ, şi câte ţerĭ sunt intre Marea Caspieĭ, şi intre marea Négră, Georgiĭ, Mengreliĭ, Cercheziĭ şi alte ţerĭ, şi de acolo apa Donuluĭ şi Volga, tóte subt a-

scultarea Romeĭ aŭ fostŭ, şi de la Iobzeg Haniĭ ceĭ marĭ, de la Rŏmŭ luaŭ stégŭ de Hănie.

Cu India numaĭ n'aŭ incheiatŭ lumea tótă despre resăritŭ; şi vinea şi de acolo multe ţerĭ sĕ se închine; ci de la o vreme necĭ îĭ maĭ primea, ca locurĭ depărtate fiindŭ. Iar unghiul cel-altŭ, la oceanŭ, pe unde sunt acum Svedĭiĭ şi Dania, şi unghiul spre apa Rinuluĭ, pre aceste ţerĭ nemţeşcĭ, că şi Svedĭiĭ şi Daniĭ totŭ Nemţĭ sunt şi un némŭ, nu 'ĭ aŭ putută supune necĭ intr'un chipŭ Rŏmleniĭ, până la îndreptatul aceĭ impĕrăţiĭ in multe părţĭ; şi cătă óste aŭ perdutŭ cu Nemţiĭ bătêndŭ resboie, cu cea-l-altă parte de lume nu o ar fi perdutŭ. Insă din Nemţĭ numaĭ o parte supuşĭ nu-aŭ fostŭ; iar cătŭ ţine apa Rinuluĭ, şi acele şi peste apa Rinuluĭ părţĭ, multe locurĭ supuse aŭ fostŭ, cum şi Englitera, Franţeziĭ şi tótă Hispania.

Caută acuma cu cugetul intru atâta lungime şi lăţime de lume, câte impĕrăţiĭ marĭ sunt acum, cum este Englitera, Franţeziĭ, Hispania, Nemţii până la apa Rinuluĭ, la Africa Fesul, Liviile, Maroh, până şi tot Egipetul, Hambesiĭ şi impĕrăţia Asirieĭ, Persul, Armeniile amândouĕ, Capadocia, tótă Grecia şi Macedonia, Iliria, Dacia unde suntemŭ noĭ acum Moldova şi ţéra Muntenéscă, şi alte ţerĭ şi câte-va ostróve pre oceanul Măriĭ, şi pre Marea Albă, şi pre Marea Négră şi pre Marea Caspieĭ. La tóte la aceste eşia Paşĭ (Domnĭ) de la Rŏmŭ, la unele pre unŭ anŭ, la altele pre treĭ anĭ, şi maĭ mulţĭ. Că de amŭ sta şi a pomeni şi a scrie ţerile tóte, câteva cóle de hârtie s'ar maĭ lungi. In părţile jidoveşcĭ, la Ierusalimŭ, incă de la acéstă impĕrăţie se trimitea Paşĭ, de care lucru te va invĕţa şi sfânta Evangelie, de te veĭ insciinţa. Iar o sémă de ţerĭ maĭ depărtate, dintru aceste, subt Craĭ birnicĭ le lăsa, la Africa, alesŭ Egipetul. Cum este Ispania, Englitera, Franţeziĭ, Nemţiĭ până la apa Rinuluĭ, Italia, ţerile Greceşcĭ, tóte ţerile Ierusalimuluĭ, Anadolul, Ostróvele, aceste tóte cu senatoriĭ Rŏmuluĭ se cărmuia. Pentru aceea aŭ ḑisŭ un Filosofŭ a luĭ Pirŭ, Craiul Epirotilorŭ, adecă a Arbănaşilorŭ, când l'aŭ trimisŭ in solie la Rŏmŭ, că aŭ vĕḑutŭ sfatul lorŭ de impĕraţĭ adunatŭ. Ci cătŭ ne trebueşce la rândul istorieĭ nóstre, ne agiunge atâta de impĕrăţia Rŏmuluĭ a scrie.

CAP. III.

De Dacia

Décă s'aŭ ḑisŭ de Italia, de unde este venitŭ némul acestorŭ ţerĭ, şi de impĕrăţia Rŏmuluĭ, de care impĕrăţie sunt descălecate aceste ţerĭ cu Rŏmlenĭ, vine rândul aice şi loculuĭ acestuia, la care locŭ aŭ venitŭ acestŭ némŭ din locurile sale cele de'ntâiŭ.

Locul acesta dar, unde este acum Moldova şi ţéra Muntenésca, este dreptŭ *Dacia*, cum şi totŭ *Ardélul* cu *Maramureşul* şi cu *ţéra Oltuluĭ*. Altŭ nume maĭ vechiŭ decâtŭ acesta, *Dacia*, nu se află, in toţĭ câţĭ sunt istoricĭ; că de le aŭ ḑisŭ cineva că este *Sciţia* de pe *Sciţĭ*, adecă *Tătarĭ*, căcĭ aŭ năbuşitŭ pre aceste locurĭ maĭ pe urmă Tătariĭ, şi maĭ inainte de Atila descălecatorul

Crăieĭ Unguresci, séŭ a Ungurilorŭ, pe aceste locurĭ, ***Dacia*** numele seŭ celŭ vechiŭ totŭ aŭ ţinutŭ la toţĭ, cum am ḑisŭ, istoriciĭ. Iar *Scitia* este drept *Iozbek*, adecă *Tartaria-cea-mare*, o parte de impĕrăţia *Mosculuĭ*.

Daciĭ aceştia, cu multe vécurĭ maĭ inainte de Hristos, aŭ aşeḑatŭ locurile aceste. Pomeneşce de dênşiĭ *Quint-Curtius* istoricul de faptele luĭ *Alesandru Macedon*: (insă nu acea Alesandrie minciunósă, care este pe limba nóstră, plină de basne) elŭ scrie «*Sahi*, *Dahi*, *Masaghetĭ*, totŭ unŭ némŭ, sunt veniţĭ din părţile Indieĭ pre aceste locurĭ, când lumea incă maĭ rară era in ómenĭ». Şi dintru aceştia *Dahi*, noĭ ḑicem şi Greciĭ *Dachi*, iar Latiniĭ şi Leşiĭ le ḑicŭ *Daţĭ*. *Daţĭ* se ţinŭ *Sasiĭ* din Ardélŭ; şi până nu de multŭ aŭ fostŭ şi la noĭ in ţéră, iar la satele Hăneşci, la Bugeacŭ, sunt şi acum de le ḑicŭ *Teştebanĭ*; că se tragŭ, aŭ marĭ istoricĭ marturĭ. Limba lor iar aşa este veche. Saşiĭ aŭ price intre sine cu Nemţiĭ, pentru maĭ nainte multe vécurĭ, care sunt maĭ vechĭ de câtŭ dênşiĭ, şi ḑicŭ că Nemţiĭ aŭ 'uatŭ limba de la dênşiĭ, din Sacsonia. Ce aceste pricinuirĭ le lăsămŭ la dênşiĭ; noĭ avem datorie se pomenimŭ de câte slujescŭ rânduluĭ nostru la istorie.

Hotarele Dacieĭ: despre Resăritŭ este *Nistru*, apa, la istoriciĭ ceĭ vechĭ *Tiras*, iar despre Amiaḑi-ḑi Marea *Négra* şi *Dunărea*; despre Apusŭ *Panonia*, adecă ţéra Ungurécă, iar despre Amiaḑă-nópte *Morava* şi *Podolia*, in Crăiea Leşécă, unde este şi vestita cetate *Cameniţa*. Sunt o sémă de istoricĭ, care daŭ şi *Podolia* şi *Campul* preste Nistru, până la apa *Buhuluĭ*, şi preste Dunărea *Misiile* amândouĕ, cărora le ḑicemŭ acum *Dovroge*, şi o parte de *Iliria*, se fi fostŭ de *Dacia*.

Puternică intr'o vreme impĕrăţia Rŏmuluĭ, subt Dometian impĕratul, iar la Dacia trăindŭ Decebal Craiul, lua Daciĭ o soma de banĭ din visteria Rŏmuluĭ; cum lua Tătariĭ de Crîm de la Moscu şi de la Leşĭ, ca se nu le robéscă ţerile; că prăda Daciĭ Italia cu călărimea, până la Trajan impĕratŭ, carele aŭ impĕrăţitŭ pe urma luĭ Dometian Impĕratŭ.

CAP. IV.

De Trajan impĕratul Rŏmuluĭ.

Trajan impĕratul Rŏmuluĭ, alŭ şéptelea după Augustŭ Cesarul, de némul sĕŭ Spaniolŭ, cuprinḑênd scamnul impĕrăţieĭ după Dometianŭ, şi vĕḑêndŭ la slăbăciune impĕrăţia sosită, din disfrĕnata cârmă a impĕraţilorŭ reĭ şi sburdaţĭ, (că şi Dioclitianŭ şi celŭ a lumiĭ ocară tiranŭ Neron, totŭ inaintea luĭ Trajan aŭ fostŭ), întâiŭ aŭ aşeḑatŭ impĕrăţia in ce era stricată şi veniturile eĭ, apoĭ îndată s'aŭ apucatŭ de óste improtiva tuturora, cariĭ eşise de sub ascultarea impărăţieĭ Rŏmuluĭ, şi ântâiŭ asupra Dacilorŭ, ţiitorilorŭ acestorŭ părţĭ.

Aşa se intărise némul Dacilorŭ asupra impĕrăţieĭ Rŏmuluĭ, câtŭ, cum scriŭ istoriciĭ, in ḑilele luĭ Dometian impĕratŭ şi birŭ lua din visteria Rŏmuluĭ, pentru se nu strice ţerile impĕrăţieĭ cu prăḑĭ; că fiindŭ némul Dacilorŭ pre acele vremĭ călăreţĭ bunĭ, prăda ţerile ce ascultaŭ de impĕrăţia Rŏmuluĭ cu că-

lărimea. Până şi Italia de prădile lorŭ nu hălăduia, cum amŭ vĕḑutŭ in vécul nostru pre Tătariĭ Crîmuluĭ făcêndŭ Mosculuĭ şi Crăieĭ Leşeşcĭ, şi de la amândouĕ aceste ţerĭ lua darurĭ, ca se nu le facă cu ciambulurile lor stricăciunea ţerilorŭ lor.

Intâiŭ dară marele şi vestitul impĕratŭ aŭ făcutŭ óste improtiva Dacilorŭ, cum scrie Dion, carele aŭ scrisŭ viaţa acestuĭ impĕratŭ, şi după dênsul şi alţiĭ din istoricĭ. Şése sute de miĭ de óste aŭ fostŭ slujitorĭ de resboiŭ, fără de altă mulţime ce se trage dupĕ oştĭ; alesŭ la oştile cele marĭ sunt mulţime. Şi aŭ purcesŭ din Italia spre acestĕ părţĭ a Dunăreĭ.

Cum scrie istoria «De patru Monarhiĭ a lumeĭ,» de clătirea acesteĭ impĕrăţiĭ de la Rŏmŭ spre aceste părţĭ de locŭ, că pe la o sută şi douĕ-ḑecĭ de anĭ după Hristosŭ aŭ fostŭ. Improtiva căruia necĭ Decebalŭ Craiul Dacilorŭ aşa, fără resboiŭ, nu s'aŭ lăsatŭ; ci trecêndŭ cu óstele sale Dunărea aŭ stătutŭ in protiva luĭ Trajan impĕratŭ cu resboiŭ, în părţile Misieĭ, căria ḑicemŭ noĭ Dobroge. Stătut-aŭ unŭ resboiŭ mare şi nu cu puţină vĕrsare de sânge; insă pe acele vremĭ nu era altă óste, necĭ maĭ temeĭnică, necĭ maĭ stătătóre, necĭ maĭ trainică la tóte lipsele oştiĭ, ca slujitoriĭ Rŏmuluĭ, neînfrânţĭ din firea lorŭ necĭ din tocméla ostilor sale, care le vedemŭ acum la Nemţĭ. Tocméla ostilorŭ: tóte bulucurile, şi printre bulucurĭ şi locŭ deşertŭ, se aibă locŭ deschisŭ alte bulucurĭ slobode, adecă medean, cândŭ ar trebui a da ajutorŭ bulucurilorŭ celor ostenite. In resboiŭ séŭ în frunte, óste próspĕtă; pre acele slobode de oştĭ medénurĭ necĭ odată tóte bulucurile nu incepŭ resboiul, ci cele tocmite in frunte, şi alte bulucurĭ cu mare tocmélă şi meşteşugŭ staŭ in spate a celorŭ ce facŭ resboiŭ; şi aşa luptându-se multă vremă cu o parte de oştĭ, alte părţĭ staŭ gata, netrudită, próspătă óste; prea lesne urnescŭ pre cea-altă óste, care odată varsă şi slobóde tótă vêrtutea; căcĭ óstea care sare tótă odată se şi risipeşce. Şi cu acéstă tocmélă a oştilorŭ sale, Rŏmleniĭ aŭ rĕpusŭ tótă lumea.

Mare tărie şi neînfrântă avea şi oştile a Macedonenilor pe vremea lor, alesŭ tocmelele pedestrimeĭ lorŭ, căria le ḑicea eĭ *Falangă*; insă era prea strînsă acea falangă, şi la greŭ se lega pedestraşĭ de pedestraşĭ; cu mare greŭ se rumpea acea óste. Cu tocméla eĭ aŭ călcatŭ Alecsandru Macedon totŭ Resăritul. Insă pe urma luĭ aŭ inceputŭ Macedoneniĭ a bate resboiŭ cu Rŏmleniĭ; perdea resbóele Macedoneniĭ, cum va vedea cine va ceti resboiul luĭ Perseŭ impĕratul Macedonenilorŭ cu Filipŭ Hatmanul Rŏmuluĭ.

Auḑit-am pre mulţĭ dândŭ vina acésta, cum Leşiĭ şi Moscaliĭ şi alte némurĭ creştineşcĭ nu sarŭ odată la resboiŭ cu toţiĭ; nu şciŭ ce ḑicŭ, că oştile temeĭnice, cu multe ḑile şi césurĭ batŭ unŭ resboiŭ; şi acésta sciŭ că ântâiŭ Leşiĭ şi Moscaliĭ de ar sloboḑi tótă óstea odată, nicĭ un resboiŭ n'ar lua, ci tóte le-ar perde. Aşa dar Decebalŭ Craiul Dacilorŭ luptându-se câte-va ḑile se oprescă oştile luĭ Trajanŭ impĕratŭ, n'aŭ pututŭ birui, ce aŭ purcesŭ oştile luĭ din resboiŭ in risipă.

Trajan impĕratu, după isbândă aŭ căḑutŭ la apa Dunăriĭ, unde seḑêndŭ cu oştile, s'aŭ adunatŭ din tóte acele părţĭ şi olate lucrătorĭ, şi aŭ ziditŭ mare minunea vécurilorŭ de pe urmă, podŭ de pétră peste Dunărea, cu turnurĭ de pétră, care se pomenesce până astăḑĭ *Turnul Severinŭ*. In ţéra muntenéscă

este acela locŭ, in malul dincóce aceluĭ olatŭ; lĭ ḑicŭ Munteniĭ *Judeţul Mehedinţĭ*, cum la noĭ in Moldova numele unuĭ ţinutŭ. De acestŭ turnŭ, cum i s'aŭ primenitŭ numele este de miratŭ, de'ĭ ḑicŭ *Severinŭ*; că acelŭ lucru l'aŭ ziditŭ Trajan impĕratŭ, ce nu altul de plinŭ; că spunŭ istoriciĭ cândŭ aŭ făcutŭ şi podul; căruia cu ochiĭ noştri amŭ privitŭ pragurile prin apa limpede a Dunăreĭ, cândŭ amŭ mersŭ cu Dabija-Vodă cu oştile la Uĭvar. Cum acelŭ turnŭ 'şĭ-aŭ schimbatŭ numele şi n'aŭ ţinutŭ numele ziditoruluĭ seŭ, cum ţine şanţul luĭ Trajanŭ impĕratŭ până astăḑĭ, a sci nu potŭ; atâta numaĭ: orĭ pe urmă că aŭ trăitŭ vr'unŭ domnŭ acolo cu acestŭ nume Severinŭ, cum spunŭ şi Munteniĭ, orĭ pe numele unuĭ pristavŭ la lucrul seŭ, séŭ la redicatul după ce se pustiese ântâiŭ. Fost-aŭ şi unŭ impĕratŭ pre urma luĭ Trajanŭ anume *Severus*, care nume şi pe o pétră ce s'aŭ aflatŭ la o cetate năruită la Galaţĭ, amŭ citit-o latinesce, adecă: «*Severŭ impĕratul Rŏmlenilorŭ*;» insă atâta s'aŭ pututŭ ceti, cele-l-alte slove de şi insemnate latinesce iar a inţelege nu s'aŭ pututŭ. Cum şi unŭ banŭ de alamă galbenŭ, iarăşĭ la acea cetate năruită amŭ aflatŭ, câtŭ unŭ ortŭ de mare. Nimică maĭ multŭ n'amŭ fostŭ pututŭ deslega, fără Μαρκιανόπολις. Iar turnul acela si podul peste Dunăre nime altulŭ, ci Trajan impĕratŭ, ca şi şanţulŭ Trojanŭ 'lŭ-aŭ făcutŭ. Nu veĭ afla din sute de istoricĭ intr'altŭ chipŭ.

Dupe ce s'aŭ gătitŭ podul peste Dunărea, Trajanŭ aŭ trecutŭ tótă óstea in céstă parte, unde este acum ţéra Muntenéscă, şi aŭ eşitŭ cu oştile sale iar Decebal Craiul Dacilorŭ. La care resboiŭ stândŭ tare Daciĭ şi craiul de sine singurŭ, aŭ peritŭ Decebalŭ la acelŭ resboiŭ; şi aşa aŭ purcesŭ după acelŭ resboiŭ perdutŭ şi peirea Craiuluĭ lorŭ şi a totŭ némul Dacilorŭ in risipă de pre aceste ţerĭ, unde este acum ţéra muntenéscă şi ţéra nóstră Moldova. Câtă ţéra aŭ şi remasŭ pe locŭ, prostimea, ţeraniĭ, tótă aŭ scos'o Trajan de pre aceste locurĭ peste munţĭ, care despartŭ ţéra Unguréscă despre noĭ; iar aice aŭ adusŭ, in ţerile aceste, ţéra Muntenéscă şi ţéra Moldoveĭ, până la Dunăre, până subt munţĭ şi până in marea Négră, şi de la apa Nistruluĭ până iară subt munţĭ, totŭ Rŏmlenĭ (că de la apa Nistruluĭ Scitĭ) şi maĭ mulţĭ oştenĭ, precum ḑicŭ eĭ, *Colonia Romana*, adecă descălecarea Rŏmuluĭ; şi aşa este *descălecatul* celŭ de'ntéiŭ acestorŭ ţerĭ cu Rŏmleniĭ. Cine a vrea se scie, se véḑă şi cu ochiĭ mărturie, se citéscă pre istoricul *Dion*, care aŭ scrisŭ viaţa luĭ Trajan impĕratŭ, şi pe *Eutropie*, care aŭ scrisŭ viaţa luĭ Adrianŭ impĕratŭ iar al Rŏmuluĭ, şi pre *Bonfin* istoricul Ungurŭ, şi dintr'alţĭ istoricĭ, anume *Carion*, *Cavaţie*, *Silviŭ*, *Cromer*, leah, *Piasinschi* de Premisla; şi maĭ alesŭ dintr'aceştĭ de curêndŭ, *Topeltinŭ* din Medieşĭ, iscusitŭ istoricŭ, deamĕnuntul din Dion scrie de némul ţerilorŭ acestora, şi alesŭ şi de *descălecatul* celŭ de'ntéiŭ pre aceste părţĭ din lume, de Trajan impĕratŭ.

Măcar ca capetele Dacilorŭ, Domniĭ, cu tóte casele lorŭ s'aŭ trasŭ toţĭ preste munţĭ in Ardélŭ, şi de acolo s'aŭ inchinatŭ cu toţiĭ luĭ Trajan impĕratŭ, dar totŭ nu 'ĭ-aŭ creḑutŭ, ci şi preste munţĭ printre Dacĭ aŭ descălecatŭ Rŏmleniĭ, pentru ca să nu-şĭ maĭ pótă redica capul Daciĭ in potriva impĕrăţieĭ. Care vedemŭ şi până astăḑĭ in totŭ Ardélul şi părţile de susŭ cele Ungurescĭ, jumĕtate cu Ungurĭ, Românĭ, adecă Rŏmlenĭ, locuitorĭ până astăḑĭ.

Era acestŭ obiceiŭ la impĕrăţia Rŏmuluĭ, décă se implea Italia, dricul impĕrăţieĭ de lŏcuitorĭ, de nu le agiungea necĭ iĭ biruia pămêntul cu hrana, scotea cu sorţĭ casaşĭ de prin oraşe şi de prin sate, şi-ĭ muta la alte ţerĭ, unde vedea părţĭ maĭ rare de locuitorĭ, seaŭ vedea că se redică de subt ascultarea împĕrăţieĭ vre o ţéră, acolo cu sutele de miĭ de case muta şi le impărţia locurĭ şi ḑicea: *descălecătură nouă*, *colonia Romana*, adecă descălecarea Rŏmuluĭ. De care coloniĭ a lor este plină lumea, şi la Asia adecă Anadolul, şi la Africa, căriea 'ĭ ḑicem noĭ Barbarezĭ, şi la Ispania, şi pe apa Rinuluĭ, la Nemţĭ, şi la Franţuzĭ, şi la Rumile in ţerile Grecoşcĭ, un némŭ ce le ḑicem Coţovlahĭ. Colonia Rŏmuluĭ este Litva in craiea Leşésca; dropţĭ Rŏmlenĭ sunt. Insă acestŭ némŭ a Litveĭ nu de Rŏmlenĭ aduşĭ sunt pre acele locurĭ unde locuescŭ acum; ci de tirania spurcatuluĭ Neron impĕratŭ Rŏmuluĭ, multe case mare cu glótele sale cu Domnul lor Lizbon fugindŭ de rĕutăţile luĭ Neron, la Nemţĭ, şi de acolo cumpărândŭ vase de mare, pre marea care loveşce la Danţica aŭ mersŭ până la Lifland, o ţéră, şi de acolo dascălicândŭ malulŭ s'aŭ lăţitŭ până unde este acum *Litva*. Mulţĭ anĭ subt ascultarea Ruşilor aŭ fostŭ, până inmulţindu-se din an in an, apoĭ aŭ supusŭ pre Ruşĭ, de le sunt veciniĭ Ruşiĭ a tótă ţéra aceea.

Alţiĭ ḑicŭ că nu din tirănia luĭ Neron, ci maĭ nainte cu multă vreme, când aŭ fostŭ resbóele intre Marele Pompeus şi Iulie Cesarul, amênduoĭ marĭ sfetnicĭ aĭ Rŏmuluĭ; şi după ce aŭ biruit Iulie Cesarul pe Pompeŭ-celŭ-Mare, aŭ căutatŭ şi luĭ Lisbon se-şĭ mute şi el lŏcaşulŭ la *Litva*, fiind şi el Domn mare de sfatŭ.

De ar intreba cine-va: atâta descălecătură in lume de unde eşia mulţimea de ómenĭ? numaĭ de la Italia se éşă atâte ţerĭ descălecate dintr'ânsa? Trebuesce se scie că acea ţéră aŭ fostŭ pe acele vécurĭ scaunul impĕrăţieĭ, oraşul Rŏmuluĭ, care oraşŭ nu cum sunt acuma impĕrăţiile ci aŭ ţinut tótă lumea, de la apusŭ până şi aprópe totŭ reseritul, fără puţine impĕrăţiĭ la reseritŭ, pe care acum nicĭ iĭ primia; iar soliĭ cu darurĭ tóte acele ţerĭ trimitea. Spre Miaḑăḑi până unde se închee lumea cu oceanul subt impĕrăţia Rŏmuluĭ aŭ fost, şi spre Miaḑă-nópte numaĭ nisce Ungurĭ, pre lângă mările Nemţescĭ, unde este acum Dania şi Svedulŭ, (acele ţerĭ drept Nemţescĭ sunt şi un némŭ), acele numaĭ aŭ hălăduit de n'aŭ fost supuse subt Rŏm necĭ o-dată. Curgea din tótă lumea la Italia se fie dar in volnicia Italieĭ şpanĭ (?) adeca slehticĭ. A doua pricină, că nu este in tótă lumea altă parte de lume pămêntŭ ca Italia de totŭ bevşugŭ şi desmerdatŭ, cât bine 'ĭ-aŭ ḑisŭ Raiul pămêntuluĭ. A treia pricină şi maĭ mare decâtŭ acele ce s'aŭ pomenit: ca Rŏmleniĭ din tótă lumea lua de a ḑecea din ómenĭ tinerĭ cum lua Turciĭ de la Rumile. Ḑicea Rŏmleniĭ acelor ómenĭ *obsides*, adecă zelog de credinţa ţerilor, şi pre aceia 'ĭ punea de învĕţa la scólele ostenilor, şi care era pre la scóle, încă subt stégurĭ le ḑicea *Tirones*, (Sfântul Teodor Tiron dintr'aceĭ slujitorĭ aŭ fost); ear daca se invĕţa bine cum va purta suliţa, cum va muta pavăza, şi cum va intórce sabia, iĭ scotea la resboiŭ, şi cu vreme eşia de le ḑicea veteranĭ, adeca slujitorĭ bĕtrânĭ. Apoĭ imbĕtrâniţĭ in slujbe vestite iĭ scotea desubt stégurĭ, şi le da pe

la orașe și pre la sate locurĭ de țérinĭ și de viĭ, le da și de grădinĭ; și așa se umplea Italia de mulțime de ómenĭ, cât nu'ĭ cuprindea pămêntul.

Multe obiceiurĭ de a Rômuluĭ sunt acmu la Turcĭ ca aceste; ce iaŭ și eĭ de-a ḑecea din ómenĭ, și iarășĭ așa ĕĭ impartŭ pe la grădinĭ ântêiŭ, apoĭ in céta Ianicerilor, și facŭ și eĭ apoĭ de sunt slujitorĭ bĕtrânĭ Oturacĭ, Curugiĭ și Timarioțĭ. Tóte aceste și altele multe obiceiurĭ de la impĕrăția Rômuluĭ sunt. Ca și Ienicerĭĭ cum sunt acum la Turcĭ, la Rôm *Pretorienĭĭ*, adecă, pedestrime de divan le ḑicea, cum la Turcĭ culucurĭ; așa și bulucurĭ prenume: beringiĭ, ichingiĭ, ucingiĭ, iar la Rômlenĭ primarĭ, socundarĭ, terțianĭ, cvartanĭ, tot pe numer bulucurile, adecă ceĭ de'ntâiŭ, ceĭ de al-doilea, ceĭ de al-treilea, ceĭ de al-patrulea, *şiprocĭ*. Pe numĕrŭ se sciea bulucurile. Și nu-ĭ de minune, că la Turcĭ vedem obiceiurile aceste care aŭ fostŭ și la impĕrăția Rômuluĭ; căcĭ Țarigradul și câte țerĭ ținŭ Turcĭĭ in acéstă parte de locŭ, care se chiamă Evropa, parte de impĕrăția Rômuluĭ este.

Alecsandru Macedon pe vremea impĕrăţieĭ sale incă aŭ făcutŭ pe numele seŭ coloniĭ; și ântêiŭ, la Egipetŭ, acel vestitŭ orașŭ Alecsandria, unde se scură apa *Niluluĭ* in marea; iarășĭ pe apa Donuluĭ și pe apa *Hindus* și la Persia aŭ descălecatŭ orașe și olate pe numele seŭ.

De ar fi acum Eustratie Logofĕtul și fiiul seŭ unŭ Simeon dascalul, și nepotul seŭ, un mahler Misail Calugărul, cariĭ tocmindu-se intr'un chipŭ cu basnele lor, s'aŭ numit a fi fiĭ, cela celuia, adecă fatațĭ cela din cela, ar vedea cum s'aŭ apucat cu basnele lorŭ de acéstă poveste, că aŭ scris cum că rădăcina acestuĭ némŭ, care este acum pe aceste locurĭ, din temnița Rômuluĭ este scosŭ și 'i-aŭ adus aice Trajan impĕratŭ.

Adevĕratŭ, Trajan impĕratŭ de la Rôm, adecă de la Italia, aŭ adus și casașĭ; și așa este; că casașĭ aŭ adus nu din temnițele Rômuluĭ ci orășenĭ casașĭ suntem totŭ din slujitorĭ așeḑațĭ; și case de Domnĭ aŭ așeḑatŭ aice pre la cetățĭ; cum și Dragoșĭ Voevod. Mare năpaste ĭĭ este pre mărturia Maramurășenilor, (cu urechile mele am auḑitŭ trecêndŭ pe la Maramurașĭ in solie la Craiul Leșescŭ *Sobieţcki*) se fi fost păstor, ci este feciorul luĭ Bogdan Voevod născut in Maramoreșĭ, după ce Laslaŭ aŭ scosŭ de aice aceea mulțime de Tătarĭ și cu Bolgărimea de la Volga nabusițĭ, și apoĭ maĭ pe urmă și Atila cu Ungurĭĭ; decĭ de unde s'ar afla din temnițe cu sute de miĭ de ómenĭ? apoĭ și femeĭ atâtea tâlhărițe unde era? Decĭ unde este și câtŭ vécŭ este de când aŭ venitŭ Trajan pe aice, și când s'aŭ bătut Laslăŭ Craiul Ungurescŭ cu Tatarĭĭ? Intre Trajan și intre Laslaŭ Craiul optŭ sute de anĭ sunt. Aŭ scris eĭ aceste istoriĭ: Eustratie Logofĕtul și Simeon Dascalul și acel amăgeŭ Misail Călugărul, că acestŭ Laslăŭ aŭ cerutŭ de la Rôm ómenĭ, și némul Românilor atunce trăia cu Domniĭ seĭ in Maramureșĭ, aceștĭ dincóce, iar ceĭ dincolo despre Muntenĭ pe apa Oltuluĭ, fiind risipițĭ de Tătarĭ despre aceste locurĭ. Nu se prinde cum ḑic aceĭ istoricĭ. Așeḑênd Trajan pe la cetățĭ, cum ḑicŭ la Leșĭ, *Castelanĭ*, cineșĭ Domnul cu olatul seŭ; pe Latinie le ḑicea *Dominus*, cum ḑicŭ la noĭ *Domnŭ*. Era pe tóte marginile și locurĭ aleșĭ oștenĭ cu nume pre atunce țerilor acelora, unde este acmu Moldova și țéra Muntenéscă: *Dacia inferior*, adecă Dacia de josŭ iar Ardéluluĭ și părților celorlalte: *Dacia superior*, adecă de sus, precum s'aŭ

pomenit de hotarele Daciei. Și subt acest nume aŭ trăit aceste țerĭ până la al doilea descălecatŭ cu Dragoș Voevod; și acum mulțĭ ne ḑicŭ nouă, țeriĭ nóstre și țereĭ Muntenescĭ, strainiĭ, *Dacĭ*; insă norodul, némul locuitorilorŭ nu 'șĭ-aŭ schimbat numele seŭ, și tot *Romanus*, apoĭ cu vreme și indelungate vécurĭ *Rumânu* până astăḑĭ și in țerile megieșe; și sciind de unde aŭ eșit numele acesta, că de la Italia aŭ eșit; căria țerĭ streiniĭ ĭĭ ḑicŭ *téra Vloșilor*, *Vlahŭ*, *Vlohŭ*, uniĭ *Valonĭ*, Unguriĭ *Olah*, de pe Vloh, adecă Italian, 'ĭ-aŭ ḑisŭ *Vlah* și Latiniĭ, adecă *Valahia*, dar maĭ tărḑiŭ.

După așeḑarea cu Rŏmlenĭ pe acéstă téră, Trajan impĕratul aŭ purcesŭ pe Dunărea in jos, cu oștile sale, din care s'aŭ pomenitŭ din vechiĭ istoricĭ, că șése sute miĭ de oștenĭ numaĭ de resboiŭ aŭ avut, trecênd apa Siretuluĭ, apoĭ Prutul, Nistrul, Buhul, Niprul, Donul, care aceste tóte până atunce cu alte nume aŭ fost: Siretul se numia *Halup*, istoriile cele vechĭ scriŭ, Prutul *Herasus*, Nistrul *Tiras*, Buhul *Hipan*, Niprul *Boristenes*, Donul *Tanais*. Și acéstă apă, Donul imparte Asia de la Europa, cum desparte la Țarigrad *Boazul*-de-mare intre Țarigrad și intre Scutari. Țarigradul singur și cu Galata de Europa este, iar Scutariul dincolo de Boaz, *Anadol*, căruia ḑicŭ istoriciĭ Asia. Că in patru părțĭ impartŭ istoriile lumea; Resărituluĭ ĭĭ ḑicŭ cu tóte impĕrățiile aceĭ părțĭ Asia; părților despre Amiaḑă-ḑi, câte țerĭ sunt, Africa; părților despre Apus și despre Miaḑă-nópte, Europa. A patra parte este America; care parte așa este depărtată și vine cum ar fi sub noĭ; că când este la noĭ nópte acolo ḑiuă, cându'ĭ la noĭ ḑiuă acolo nópte; că fiind pămêntul rŏtund, cum ar fi in protiva nóstră, subt noĭ este acéstă parte. Aceste dar două părțĭ de lume, Europa și Asia, despre părțile de Miaḑă-nópte le desparte Donul; iar intr'acóce imparte Marea-Négră in Marea-Albă tocmaĭ subt vestitul orașŭ Țarigrad, și in jos, spre Marea-Albă, până unde cade apa Niluluĭ in Marea-Albă; și Nilul disparte Asia de Africa. De la Nil se incepe Africa, și Egipetul nu-ĭ de Asia ci de Africa este cu tóte țerile câte sunt de la malul Niluluĭ până se inchide cu marea Oceanuluĭ, carea incongióră pămêntul alăturea cu marea-Albă, până se scură și Marea Albă in Oceanŭ la Hispania; dincolo Africa, dincóce Europa; Hispania de Europa; Fesulŭ, dincolo de Marea Albă, de Africa.

Aceste pomenindu-se pentru deschisul mințeĭ sĕ se ințelégă statul lumiĭ, ne intórcemŭ la istoria nóstră *de Trajan*, cum nu s'aŭ indestulat cu atâta parte de lume cât aŭ călcat cu oștile sale, de aŭ trecut tótă Europa, până dincóce de apa Donuluĭ (care apa din inima țereĭ Moschicescĭ ese și cade in Marea Négră la Crîm), ci trecênd Donul aŭ călcat și Asia, lovind, și pe la *Iusbek* mare țerĭ Tătărescĭ, iar de la Iuzbek, pe după Marea Caspieĭ, (care mare desparte Kazanul și Astrahanul de impĕrățiile Persilor, până la Bahtriĭ), și de acolo prin țerile Persuluĭ și prin Asiria la Egipet, unde la Egipet de bóla ce'ĭ ḑicŭ *desénterie*, adecă desnodarea vintriluĭ 'șĭ-aŭ sfîrșitŭ viața.

De acest vestitŭ impĕratŭ e și șanțul săpat *Trojanul*, de oștile sale, in vecĭnica pomenire, incepênd din téra Munténéscă peste tóte apele aceste care s'aŭ pomenit: Siretul, Prutul, Nistrul, Buhul, și Niprul până la Don. Tot acest șanțŭ care 'lŭ vedem la noĭ, eŭ 'l-am trecut aprópe de Nipru, pe la un târgŭ anume Vciorașnoia, tot pe câmpul aceluĭ orașŭ nu departe de Kiov; și Kiovul este pe

apa Niprului, şi pesemne cum merge şanţul, apa Niprului mai sus de Kiov aŭ trecut cu oştirele sale Trajan imperat.

Se află unii carii spunŭ ca acel şanţŭ, carele îlŭ vedemŭ până astăḑi subt acest nume, *Trajanŭ* impěratul sě-lŭ fi sepatŭ pentru sprijinéla despre Tătari, inchiḑênd locül despre câmpŭ de năvala prăḑilorŭ tătăresci; in care era şi reposatul *Panaitachi Tărzămanul* cel-mare şi vestitul la impěrăţie. Nu sciŭ la ce istoricŭ va fi cetit acel lucru; la voróva cu mine pentru şanţul acesta, aŭ datŭ sémă cum că unŭ istoricŭ, anume *Bonfin* Ungurul, că pomenesçe de şanţul acesta; cât mi se pare cine atâta locŭ de lume, incepêndŭ din ţéra Românéscă până pe apa Donului, ar fi pututŭ apăra peste totŭ locul? Şi aice la noi se ḑicemŭ că de la capul şanţului, de unde se incepe ântâiŭ pe désupra Galaţilorŭ, alăturea cu Dunărea merge pe aprópe şi preste Prutŭ, iar nu prea departe de Dunăre, pe la satul Turcescŭ ce-i ḑic acum *Trojan.*[1]) Dar decii, unde se depărtéză la câmpŭ de la Dunăre şi de la Marea Négră, apoi peste apa Nistrului şi mai departe merge, peste câmpii, pe la tirgulŭ Vceraşnòia, pe unde l'amŭ trecutŭ eŭ pe din sus de Kiov, lovesce pe la Nipru, şi de la Nipru cu mai mare dispărţenie la Don. Cum ḑicŭ, cine arŭ fi pututŭ apăra atâta locŭ; că de aŭ fostŭ aice ţéra descălicată de Trajan, cât locŭ este intre aceste ape Prutŭ şi Nistrul, dar de la Nistru până la Nipru şi de la Nipru până la apa Donului? şi Trajan impěratu prin pustii aŭ mers. Aşa lui *Panaitachi* 'i am respuns; la ce n'aŭ sciut cum îmi va respunde. Aşa ḑicŭ celoralalţi câţi aŭ mai scrisŭ, aşa şi lui *Bonfin*, de aŭ scris aşa, cum se fie sepat şanţul acesta de vr'o sprijinélă de Tătari.

Mai de creḑutŭ sunt aceia care ḑicŭ că Trajan impěrat aŭ săpatŭ acestŭ şanţŭ in vecinica pomenire şi veste, se se scie şlévul[1] oştii de cei care se tragŭ dupe oşti mari, neguţitori şi oşteni; cum vedem şi acum de impěraţii Turcesci şi Vezirii lor, pe unde mergŭ cu oşti, facŭ movile in slévul oştilorŭ. pentru veste şi pentru indreptături celor ce vinŭ, ori oşteni, ori olăcari, ori neguţitori pe urmă dupe oşti. Nici te mira ḑicênd, că cine ar fi sepat un şanţŭ mare ca acesta? că mult mai mare aŭ fost, numai cu vremi indelungate s'aŭ năruit, de şése sute mii numai slugitori fiind săpat, fără altă mulţime; intr'o ḑi o sută de mii de ómeni sě se inşire unul lângă altul se arunce lutŭ cineşi improtiva sa, cautǎ cât locŭ pot cuprinde o sută de mii de chipuri. Prea uşóră este socotéla; locŭ de doue mile de cele mari, de nu şi trei mile or cuprinde una sută de mii ómeni, un conacŭ intregŭ se face de óste mare; şi la şése sute de mii ómeni, a şésea ḑi, intr'o săptămână vine un om la rândŭ la sepat. Şi acestŭ numerŭ a oştii a acestui impěratŭ, fără de altă mulţime ce se trage dupe oşti, scrie *Dion* istoricu, carele aŭ scris viaţa şi faptele acestui

---

[1]) Care l'am věḑutŭ eŭ Ioan Canta biv-Vel-Spatariŭ, când am fostŭ cu prea-sfinţitul Mitropolitŭ Iacov, de amŭ hotărîtŭ la Greceni, moşiile boerilorŭ Gavriliţeşci; care de mulţi ani trăgêndu-se pricinile ce avea cu Grăzaşii, atunce s'aŭ potolit, hotărând tóte moşiile din Trojan, pe capŭ în susŭ, şi pe de o parte şi pe de alta, tóte moşiile păr in moşia Biserica a D-sale Stefaniţa Ruset biv-vel-Logofétul, precum prelarg vorŭ areta hotarnicele iscălite de noi, ce amŭ datŭ la mâna stăpânilorŭ moşiilorŭ acelora. — *Adaos de Ioan Canta.*

impĕratŭ, şi *Eutropie*, istoricul carele aŭ scris viaţa luĭ *Andrian* Imperatŭ ginere luĭ Trajan, carele după mórtea luĭ Trajan aŭ stătut Impĕratŭ Rŏmuluĭ. Şi acest Andrianŭ aŭ făcutŭ Udriul, oraşŭ pe numele seŭ pe treĭ ape, Tunge, Mariţa şi Arta, pe pămĕntul Traciei. Cu aceştĭ oştenĭ Trajan, căruia numele in istoriile vechĭ a Rŏmuluĭ: *Ulpius Trajan*, aŭ călcat intr'acéstă parte de lume, călcată şi de alţiĭ cu oştile Rŏmuluĭ maĭ inainte de dênsul, de Pompeus cel mare şi Iuliŭ Cesarŭ, şi de Augustŭ Cesarŭ, insă nu pre aice, ci pe la Persŭ; iar acest Trajan impĕratŭ aŭ venitŭ pe aice şi aŭ incongiurat acéstă parte de locŭ, cum s'aŭ pomenit maĭ sus, şi elŭ aŭ descălecat némul semințieĭ, limba, care trăiesce pănă acum in Moldova şi in ţéra Muntenéscă, şi norodul cât este in Ardélŭ cu acestŭ nume Romănŭ.

CAP. V

De cetăţile ţerilorŭ acestora.

Aiçe ne trage rândul a pomeni de cetăţile ţerilorŭ acestora câte sunt acmu, şi in Bugiacŭ şi aice la noĭ in ţéră, şi de faţă staŭ, şi altele năruite, cât d'abia se cunoscŭ că aŭ fostŭ cetăţĭ, şi câte sunt in ţéra Muntenéscă. Mare nevoie este a scrie de dênsele, de cine ar fi făcute; că cât am nevoit şi cât am cercat se sciŭ ceva, din ce némŭ sunt făcute, un cuvêntŭ, o pomenire n'am putut afla, cu mare jale. Şi orĭ cum, intr'altŭ chipŭ a fi nu póte, numaĭ ce sunt făcute de Daciĭ ceĭ vechĭ; că ântâiŭ cetatea *Albă* maĭ inainte de Trajan aŭ fost, că August Cesarul care aŭ fostŭ imperatŭ al Rŏmuluĭ trimetea şi el boeriĭ ceĭ gresiţĭ la inchisóre, cum ḑicŭ Turciĭ *surgun*, la cetatea *Albă*, unde şi pe un dascalŭ anume *Publius Ovidius* l'aŭ trimis pentru nişte stihurĭ de dragoste ce scrisese acel dascalŭ, de indemnase Rŏmulŭ la curvie; care aŭ şi murit, in cetatea Albă. Şi o baltă ce este acolo Vidov pe numele aceluĭ *Ovidius* este. Şi aşa şi aceste l'alte cetăţĭ, cum este *Suciava*, *Némţul*, *Hotinul*, *Tighinea*; inse pănḑile la tóte cetăţile aceste, cu al doilea răndŭ e de Domnĭ sunt adause, cum se póte videa că tóte aŭ pănză şi indoite sunt; cele maĭ vechĭ, cele maĭ micĭ sunt, şi ca nişte castele, adecă turnurĭ aŭ fost, precum şi tocmite. Cércă la turnul cetăţiĭ Suceveĭ despre amiaḑă-ḑi, unde scrie sus că este tocmit de Irimia-Voevod, şi la pórta cetăţiĭ veĭ afla numele luĭ Despot Voevod, care slove pe lăngă bour, le-am cetit eŭ singurŭ. Şi aşa de pe cetatea Albă luănd dovada, că acea cetate cu multŭ maĭ inainte aŭ fost de Trajan, póte fi ceste-l-alte de Rŏmlenĭ, după ce aŭ descălecatŭ Trajan aice. Din ce némŭ al treile se le fi făcutŭ nu incape; făr̆ă una cum am inţeles, de cetatea Sorociĭ, se fie făcută de un Petru Voevod, de care lucru multŭ mĕ mirŭ că *Urechiă Vornicul* nu pomenesce. Aflu pomenită cetatea *Kilieĭ*, care o scrie in aniĭ 6973, că aŭ luat'o Stefan Voevod cel Bunŭ de la Turcĭ, şi apoĭ in aniĭ 6987 Iunie in 22 ḑile, ḑice că in acestŭ anŭ aŭ inceput Ştefan Voevod a zid cetatea Kilieĭ, şi aŭ şi sfirşit'o intr'acelaşŭ anŭ; dar mĕ mir cum incape acest

lucru, că ântêiŭ scrie că aŭ rescumperat'o de la Turcĭ, inchinată de nevoie, şi apoĭ vrea se o zidéscă, cum va fi acel lucru? Aşŭ ḑice, că acel zidită ce ḑice, se o fi tocmit; dar din leat 6973 până la leat 6987, 14 anĭ sunt, cine ar fi stricat'o? şi nicĭ scrie sĕ o fi stricatŭ cineva intr'aceştĭ 14 anĭ. Ceteşce Geografiile ceste de acum de curênd, şi veĭ afla in istoriele Ţarigraduluĭ, că imprumutând cu banĭ Genovezïĭ pe Impĕratul Ţarigraduluĭ si de oştĭ improtiva Turcilor, le-aŭ dat zelog Krîmul, şi acéstă parte de locŭ unghiulŭ mărilĭ Negre cu schelele lor, unde este acum Bugiagul; şi atunce Genovezïĭ aŭ făcutŭ Kilia pe Dunărea, şi *Kefea* care este pe malul mărei in Krîm. Kefea are alt nume: *Teodosia* la istoriĭ. Se află şi de Grecĭ făcute cetăţĭ, cum este turnul *Neoptolim*, o cetate pustie, îmĭ pare se fie pe Kogîlnik in Bugiag; Tătariĭ şi aĭ noştri îĭ ḑic *Tatarbunar*. Că Neoptolim este nume grecescŭ, şi acest Neoptolim, cum aflu din *Bonfin*, de care scrie aşa: «La gura Nistruluĭ se află turnul luĭ Neoptolim şi satul ce se chiăma pe atunce a luĭ Herman, Hermonakt.» Şi ḑicŭ alţiĭ cum că acest Neoptolim se fie fost fecior luĭ Ahileus; ci pe ḑisele luĭ nu stă *Bonfin* ci ḑice, cum că acest Neoptolim este feciorul luĭ Mitridatŭ, carele vara, cu vasele pe apă, iarna pe uscatŭ, aŭ biruitŭ pe Tătarĭ, şi pentru sĕ impedice pre Tătarĭ in calea lor, şi intr'acolo aŭ făcutŭ şi cetate pre numele seŭ Neoptolim. Altele multe cărora le staŭ năruiturele, câtŭ de abia semnele se cunoscŭ, cum este una maĭ susŭ de Galaţĭ, ce 'ĭ ḑicŭ *Gherghina*, şi pe Milcovŭ maĭ susŭ de Focşanĭ désupra Odobescilor de care pomenesce Ureche Vornicul că o chiamă *Crăciuna*. Şi tot pe o poveste staŭ şi cele câte se află in ţéra Munténéscă; séŭ de Dacĭ séŭ de Rŏmlenĭ sunt făcute. Adusu-s'aŭ şi aice in oraşul Iaşiĭ o pétră la Domnia luĭ Duca Voevod de la Galaţĭ, şi 'ĭ de marmură, pre care slove lătinescĭ singurŭ le-am cititŭ, care aşa sunt pe limba Românéscă: «Impĕratuluĭ, Cesaruluĭ, bunuluĭ, feciorului Nerveĭ, luĭ Trajan, fericituluĭ, a Nemţieĭ şi a Dacieĭ, preutuluĭ celuĭ maĭ mare, Polcovniculuĭ al şése-spre-ḑecelea, impĕratuluĭ al şesele, sfectniculuĭ al şeptelea, părinteluĭ moşieĭ, luĭ *Publie* Calburnie Marco Aurelie, Rufu». Aceste sunt titlurile acestuĭ prea vestitŭ impĕratŭ.

Şi dintru acéstă putem vede şi dovedi că une cetăţĭ sunt şi de Rŏmlenĭ făcute aice in ţéră pe urma Dacilor. La podul luĭ Trajan peste Dunărea, in ţéra Munténésca la judeţul Jiuluĭ este năruită o cetăţuie, acea adevĕratŭ de cine este făcută, cu numele Severinul este, de care şi maĭ sus s'aŭ pomenitŭ. *Bonfin* ḑice aşa: cuvintele luĭ mărturisescŭ aice unul dupe altul cum mergŭ: *Trajan dupe ce aŭ biruitŭ pe Dacĭ, intru semnul biruinţeĭ sale aŭ făcutŭ Nicopul pe Dunărea, aşişdere şi peste Dunărea aŭ făcutŭ podŭ, lucru de miratŭ, precum mărturiseşce şi Dion la viaţa luĭ Trajan*; *a căruia podŭ şi astăḑĭ se cunoscŭ pragurile in apă. Şi iar acolo pe Dunărea in préjmă este târguşorul Severin de Severŭ Imperat făcutŭ.* Şi atâta; iar pe ce vreme aŭ făcutŭ *Severinul* nu scrie. Ear la alţĭ istoricĭ, cum la Dion, carele aŭ scrisŭ viaţa luĭ Trajan, cum şi *Topeltin*, se afla scrisŭ latinesce, —pe Romanie: *A luĭ Trajan vecĭnicul sfânt stilpŭ.* Ce dintr'aceste se cunosce că une cetăţĭ dintr'acéstă ţéră şi de Rŏmlenĭ sunt făcute. La năruiturile cetăţiĭ de la Galaţĭ, din sus, unde cade Siretul in Dunărea s'aŭ aflatŭ unŭ banŭ de aramă gal-

benă, și de mare era cătŭ un ortŭ, dar maĭ grosŭ, in care slovele nu s'aŭ pututŭ ceti de ceĭ ce sciŭ latinesce, fără numaĭ de uniĭ ce sciŭ maĭ bine grecesce ḑicŭ că scrie Μαρκιανόπολις și sémănă să fie așa. Iar celelalte slove de intelesŭ nu sunt. Așisderea și din o pétră mare, adusă la Galațĭ, la biserică, maĭ multŭ nu se póte intelege, fără atâta: *Severus Caes. Rom. imp.* iar românesce, *Sever al Rômuluĭ imperatŭ.* Și aceĭ cetățĭ eĭ ḑicŭ Gălățeniĭ *Gherghina.* Iar banul ce s'aŭ aflatŭ maĭ giosŭ de Roman iar la năruiturile uneĭ cetățĭ, așa era de mare câtŭ șaștacul cel de patru banĭ Leșescĭ și maĭ grosŭ, de aramă roșie, și chipul Domnuluĭ subt pălărie nemțéscă, și impregiurŭ slove serbescĭ așa: Отецу Молдавской, adecă *tatăl Moldoveĭ*; iar dintru altă parte scrie *Heredia de Moldova.* Acea *Heredia* latinesce se ḑice: *hereditas*, adecă strămoșie. Pentru aceea ḑicŭ de cetățĭ, ca unele sunt de Domnĭ, acum după a doua descălecare a țerilor făcute adecă zidite. Și așa cât s'aŭ putut sci de cetățile aceste, sunt a acestor țerĭ, că sunt unele făcute de Dacĭ, cum este deschis la cetatea Albă; celelalte și de Rômlenĭ, și unele, maĭ pe urmă, și de Domniĭ țeriĭ. Și atâta putem sci de cetățile ce se află intr'aceste țerĭ.

CAP. VI.

De numele némurilorŭ acestor țerĭ și portul lorŭ, și de limba graiuluĭ, așișderea și de tunsura capuluĭ, care se află acmu la prostime, ce sunt locuitorĭ pre subt munte.

Mare dovédă némurilorŭ din ce rădacină și isvodŭ, sunt numele care aŭ și in de sine și la alte țerĭ streine, și macar că nicĭ un némŭ nu este in tótă lumea se aibă numaĭ un nume; ci unele, despre capetele cele de'ntĕiŭ vre unuĭ stăpânitor, alte sunt cu nume de pe locurĭ de unde sunt incepute, multe sunt și de pre cetățĭ, maĭ multe și de pe ape vestite. Cum vedemŭ némul nemțescŭ are acestŭ nume, maĭ ales ântĕŭ și maĭ de cinste *Alaman*, că așa le ḑicŭ și istoriile cele vechĭ și Turciĭ; al doilea némŭ *Germanŭ*, adecă doĭ frațĭ, latinesce *germanus*. O sémă de istoriĭ le ḑicŭ *Teutonesĭ* de pe capul lor *Teuton*; Italieniĭ le ḑicŭ *Tudeschi*, póte fi ear de pe *Teuton;* Leșiĭ, Moscaliĭ, noĭ, le ḑicemŭ *Nemțĭ.* Maĭ apoĭ alte nume despărțite ca crengile dintr'un copacĭŭ: *Svediĭ, Daniĭ, Franțusiĭ, Sacsoniĭ, Belgiĭ, Bataviĭ,* și alte țerĭ maĭ mănunte, tot de rădăcina cea veche a Alemanilorŭ crengĭ și părțĭ sunt. Așa *Hispaniĭ, Iveriĭ, Celtiberiĭ, Portugaliĭ,* tot un némŭ sunt. *Turciĭ* de pe locul lorŭ *Turchestanŭ*, de pe capul lor cel de'ntĕiŭ, *Osmangiĭ, Otomanĭ, Osmanliĭ. Moscaliĭ, Rușiĭ, Bulgariĭ, Sirbiĭ, Horvațiĭ, Slovațiĭ, Bohemiĭ, Tațiĭ, Poléțiĭ,* tot un némŭ sunt, Slovenescŭ, fără alte numirĭ ce aŭ de la străinĭ; că ântĕiŭ acestuĭ némŭ le-aŭ ḑisŭ Greciĭ *Sauromațĭ*, de pe ochiĭ mierăĭ-albinețĭ, adecă ochĭ de șopârlă. *Tătariĭ* de pe apa Tartară; *Schițiĭ* de pe sălbătăcie, Nohaiĭ. Așa tóte némurile subt multe numirĭ sunt. Așa Unguriĭ, Huniĭ, Maghiariĭ, Uhriĭ, Sasiĭ; Dachiĭ, Daciĭ, Goțiĭ, Masagheții. Și acésta cu tóte némurile; numaĭ unele dintr'insele ți le-am insemnatŭ pentru intelesul numirilorŭ maĭ lesne a

némuluĭ şi acestor ţerĭ a Moldoviĭ şi a ţeriĭ Muntenescĭ, şi a Românilorŭ din Ardélŭ.

Aşa şi némul acesta de care scriemŭ, a némuluĭ ţerilorŭ acestora numele drept şi maĭ vechiŭ este *Roman*, adecă *Rŏmlénŭ* de la *Roma*. Acest nume de la descălecatul lor de Trajan se trage, şi câtŭ aŭ trăitŭ până la pustiirea satelor de pe aceste locurĭ, şi câtŭ aŭ trăitŭ in munţĭ, in Maramoreşŭ şi pe Oltŭ, totŭ acestŭ nume aŭ ţinutŭ şi ţinŭ şi până astăḑĭ. Şi incă Muntenii maĭ bine ilŭ ţinŭ decâtŭ Moldoveniĭ, că eĭ şi acum ḑicŭ si scriŭ: *ţéra Românéscă*, şi Româniĭ ceĭ din Ardélŭ. Iar streiniĭ şi ţerile din pregiurŭ ne-aŭ pusŭ acestŭ nume *Vlah*, de pe *Vloh*, cum s'aŭ maĭ pomenitŭ, *Valon*, *Valaque*, *Olah*, *Voloşin*, care nume tot de streinĭ sunt puse de pe Italia, cărora ḑicŭ *Vloh*. Apoĭ maĭ tărḑiŭ Turciĭ *Bogdanĭ* ne ḑicŭ, de pre numele Domnuluĭ, carele aŭ inchinat ţéra; iar Muntenilorŭ *Caravlah*. Greciĭ ḑicŭ *Bogdanos*, şi Muntenilorŭ *Vlahos*; că acestŭ nume Moldovan ne este de pe apa Moldoveĭ, dupe al doilea descălecare a acesteĭ ţerĭ de Dragosiŭ Voevod; şi Muntenilor, orĭ de pre munte Munténŭ, orĭ depre Oltŭ Olténŭ, că Leşiĭ aşa le ḑicŭ *Moltenĭ*. Măcar dar că şi la istoriĭ şi la graiul şi străinilor, şi in de sine, cu vreme, cu vécurile cu'priminele am dobânditŭ şi altŭ nume, iar acelŭ carele este vechiŭ nume, stă intemeiatŭ şi inrădăcinatŭ rĕmâne **Românĭ**, cum vedem; că măcar ca ne respundemŭ acum Moldovenĭ. iar nu intrebămŭ: sciĭ *Moldovinesce?* ci sciĭ *Românesce?* adecă Rămlenesce, *scis romanice?* pre limba latinéscă. Stă dar numele celŭ vechiŭ ca un temeiŭ neclătitŭ, deşi adaogŭ, orĭ vremele indelungate, orĭ că străiniĭ adaog şi alte numirĭ; iar celŭ ce este rădăcină nu se mută; şi aşa este şi acestorŭ ţerĭ, adecă ţeriĭ nóstre Moldoviĭ şi ţereĭ Muntenescĭ,* numele celŭ dreptŭ de moşie este *Românŭ*, cum se respundŭ şi acum ceĭ din ţéra Unguréscă, şi Munteniĭ in ţéra lorŭ scriŭ şi respundŭ cu graiŭ: *ţéra Românéscă*. Iar acest nume *Vlah*, de la Turcĭ şi de la Grecĭ este, de la Nemţĭ Wallach, de la *Franţuzĭ Vallaque*, de la Leşĭ *Volosinĭ*, iar de la Ungurĭ *Olah*. Aceste nume tot de la *Vloh* sunt; şi *Vloh* este Italianŭ, din care ţéră a Vlohuluĭ adecă a Italieĭ aŭ pornitŭ Trajan impĕratul Rŏmuluĭ, fără de numerŭ mulţime de norodŭ, şi aŭ aşeḑatŭ intr'aceste ţerĭ a Dacieĭ ceĭ vechĭ. Iar cum se fie acestŭ nume *Vlah* de pre *Flah* Hatmanul Rŏmuluĭ, precum aŭ scrisŭ uniĭ, basne sunt.

Şi aşa dovedindŭ numele némuluĭ acestuĭ, cum vedemŭ de istoricĭ marĭ, şi marturia ţerilorŭ impregiurŭ, ne trage rĕndul a pomeni de portul, care acum portul stătătoriŭ ca numele şi ca limba nu este; ci némŭ de la némŭ, porturile cu vreme 'şĭ aŭ schimbatŭ, la care schimbare a hainelorŭ aduce şi locul de le caută a face imbrăcămintea trupuluĭ, precum este firea ceriuluĭ a vre uniĭ părţĭ de lume. Că ântâiŭ la aceste părţĭ de lume, unde trăescŭ Moscaliĭ, Ruşiĭ, Tatariĭ, de ar fi omul imbrăcatŭ cu haine franţuzescĭ ar crăpa de frigŭ, şi macar şi aice pe la noĭ ce ernĭ sunt; iară ţéra Italieĭ ernĭ ca aceste de la noĭ nu are nicĭ odată, cĭ fórte blânde, cum sunt la noĭ tómnele. Şi mare dar aŭ acele ţerĭ a Italieĭ, cum şi vara naduşelĭ nu sunt ca aice la noĭ, ci căldurĭ cuvióse, puţinŭ primăvéra, cum este la noĭ la Maĭ, la Iunie. Le-aŭ cău-

tatŭ dar acestorŭ omenĭ mutațĭ pre aceste locurĭ a'șĭ schimba portul hainelorŭ, după vremele acestorŭ locurĭ.

Cătră aceste tóte, caută ce scrie de portul Românilorŭ iscusitul istoricŭ Laurentie Topeltinŭ din Medieșĭ. Cuvintele luĭ țĭ le isvodescŭ, că așa scrie: Româniĭ din Ardélŭ aĭ noștri pórtă o haĭnă de la umere păn peste totŭ trupul imbrăcațĭ. Ne facŭ mare invĕțătura portuluĭ de a véculuĭ celuĭ vechiŭ, care aŭ ținutŭ părțile aceste de la Septeutrion, adecă părțile care sunt apropiete spre meadă-nópte, totŭ trupul acoperitŭ; care felŭ de haĭne pomenesce un dascal anume Martiales că se chiama *andromida*; cu aceste cuvinte, iĭ trimetea Andromida vechiŭ portŭ, nu mîndru; eară bunŭ de luna luĭ Decembrie. Șlice aŭ de pîslă, pe limba nóstră Dăcésca, *glugă*; eŭ socotescŭ chivere care am apucatŭ și eŭ și la boeriĭ țereĭ nóstre. Caută ce dice și de opincĭ tot acelŭ istoricŭ Topeltin; și nu de la sine ci pune cuvinte maĭ vechĭ de sine, a istoricilorŭ, anume Alfons și pre Plaut și pre Agelŭ, care aŭ scrisŭ cărțĭ, de portul cel vechiŭ a limbelorŭ. «*Felulŭ incălțămîntelorŭ Românilorŭ este cu pele crudă, fie de ce dobitocŭ, peste piciorŭ invălitŭ bine in obiele de lănă incălțațĭ, și apoĭ pelea acea o légă cu curea peste piciorŭ, de infășură totŭ piciorul de la degete pănă subt tótă glezna. Și acesta este portul Romanilorŭ celorŭ vechĭ, stremoșilorŭ lorŭ, cariĭ il purta la oștĭ; acest felŭ de incălțăminte era a slujitorilorŭ ostenĭ la Rŏmlenĭ. Numaĭ atăta osebire, vedemŭ, precum cetimŭ istoriile cele vechĭ, că osteniĭ Rŏmuluĭ nu invălia in obele, ci gol piciorŭ incălțatŭ cu pele și cu legăturĭ incrucișŭ ca gratia, opincĭ, numaĭ câtŭ ținea piciorul la călcăiŭ legatŭ.*» Aceste sunt cuvintele acestuĭ istoricŭ, din cuvêntŭ in cuvêntŭ; la noĭ de ce cinste este acest fel de calțăminte, acum la aceste vécurĭ, care era de cinste la Rŏmlenĭ și de vetejie portŭ! Vedemŭ acum la Cerchezĭ că acestŭ portŭ de incălțăminte pentru sprintenie ilŭ ținŭ.

Aice este locŭ a pomeni și de tunsura pĕruluĭ, aceea de care aŭ scrisŭ un *Simeon Dascalul*, și maĭ inainte de dinsul *Eustratie* Logofetul. Tunsura acésta, precum s'aŭ arĕtatŭ de portul trupuluĭ și de incălțămintea opincelorŭ din istoriculŭ Topeltinŭ, și iarășĭ dintr'insul se arétă, de care așa dice: *Mĕ mirŭ cum de douĕ felurĭ de tunsură aŭ luatŭ Ardeleniĭ noștri de la Rŏmlenĭ, care o ținŭ in sémă și pănă astădĭ: un felŭ de tundere maĭ aduncŭ la pelița apropiétă; alt felŭ maĭ departe de peliță, prin peptine tundŭ pĕrulŭ; Și acea tunsură maĭ aprópe de peliță noĭ Daciĭ o numimŭ* **Shieran**, *iar acea maĭ depărtată de pelițe* **Colunsul**. Și totŭ Topeltinŭ dice: *Rŏmlenilorŭ le place a se rade, și in chipul cétlăuluĭ acoperŭ căruntețele séle.* Și pricină dă ca la capŭ din dosŭ la ciafă tundea pĕrulŭ, se fie capul totŭ slobodŭ de sudorĭ și in recórélă la ostenele. Vede-se dar că este vechiŭ obiceiŭ tunsura acésta, care și până astădĭ se vede la o sémă de locuitorĭ aĭ țeriĭ nóstre și in Ardélŭ; și este de la Rŏmlenĭ acestŭ semnŭ slujitorescŭ; că in chipŭ cétlăuluĭ isĭ invălia capul slujitoriĭ Rŏmuluĭ cu tafta subțire ca in chipŭ de cunună slujitorésca. Vedu-se dar basnele acelorŭ scriitorĭ, maĭ susŭ numitul *Simeon Dascalul*, și *Eustratie Logofĕtul*, și acelŭ amăgeŭ *Misailŭ călugĕrul*, cariĭ aŭ scrisŭ că semnul aceĭ tunsurĭ ca un cétleŭ, aŭ fostŭ semnŭ tălharescŭ cu care insemna Rŏmleniĭ pre ómeniĭ ceĭ de reŭ-făcĕtorĭ!

Remâne aice rândul a areta de graiul și slovele de unde este isvoritŭ acestorŭ țerĭ, de care pomenimŭ. Precum dar s'aŭ arĕtatŭ de plinŭ némul acestorŭ țerĭ așeḑate de pe aceste locurĭ de Rŏmlenĭ, așa și graiul totŭ de Rŏmlenĭ este isvoritŭ. Cu ceĭlalțĭ istoricĭ mărturisesce și Topeltinŭ, care așa ḑice: *Am dovedit-o maĭ susŭ a fi Italia pricina descălecăreĭ Valahilorŭ; așa și aice aceeașĭ laudă o mărturisimŭ, că limba lorŭ este a vechilorŭ Romanĭ, amestecată séŭ maĭ multŭ stricată cu Serbéscă, Rusésca, Leșéscă, Horvațéscă, Slavonéscă, iprocĭ.* Și ḑice, precum scrie și un istoricŭ anume Covanschie, aŭ socotitŭ precum *că graiul de casă al Ardelenilorŭ maĭ multŭ are in sine insemnarea graiuluĭ Rŏmlenescŭ și Latinescŭ, decâtŭ a graiuluĭ de acum a Italienilorŭ. Și cu vreme indelungată, ce strică și astupă vestite Impĕrățiĭ, Crăiĭ și Domniĭ, așa și graiul Românilorŭ pe aceste locurĭ, cu indelungată vreme și risipă a locuitorilorŭ Romanĭ de pe aceste locurĭ, — care pustiindu-se de năvala Tatarilorŭ, se mutase acestia de aice la Maramureșĭ, ceĭ din țéra Munteněssă la țéra Oltuluĭ, trecêndŭ munțiĭ, — s'aŭ stricatŭ și graiul.* Că unde ḑicea latinesce *Deus*, noĭ ḑicem *Ḑeŭ* séŭ *Dumneḑeŭ*, *meus* al meŭ; așișderea *Coelum* cerŭ, *homo* omŭ, *frons* fruntea, iar necĭ unele cuvinte se nu fie protivnice cu latinescĭ, séŭ la inceputŭ, la mijlocŭ, séŭ la sfîrșitŭ; iar unele staŭ neclătite, cumu'sŭ și *barba* barba, *luna* luna, și altele ca aceste: *Vinum* vinŭ, *panes* pane, *manus* mâna, *cuter* cuțitŭ. Și așa cum am ḑisŭ, cu vreme s'aŭ schimbatŭ graiul și s'aŭ amestecatŭ cu Slovenescŭ, Dăcescŭ și cu altele care am pomenitŭ dintru Topeltinŭ. Pe acéstă poveste cură și aflatul slovelor, cu care și scrisórea de la Serbĭ, o aŭ luatŭ acum, după a doua discălecătură de Dragoșĭ Voevod, aice in țéră, și la Muntenĭ de Negrul Voevod.

Cătră aceste adăogimŭ rŏndŭ aice al obiceilorŭ, meselorŭ și ospețelorŭ care se vĕdŭ că sunt vechĭ ținute aice, intr'aceste țerĭ, și luate de la vechiĭ Romanĭ, precum inchina pahar pentru sĕnătățĭ a prietenilorŭ și a Impĕrațilorŭ. Că scrie Dion, vestitŭ istoricŭ, care intru lauda Impĕratuluĭ August Cesarŭ, cum că vechiŭ obiceiŭ aŭ fostŭ, că norodul jurândŭ pre cheziĭ ceĭ bunĭ, séŭ pentru norocirea impĕratuluĭ, se bea la ospețe pentru sănătatea luĭ. Cércă de acésta maĭ pe largŭ la Plinie. Acestŭ obiceiŭ și la Nemțĭ, și la Ungurĭ, la Ardelenĭ vechiĭ Romanĭ, și la noĭ pre urmă, de pomenimŭ la mese sĕnătățile Domnilorŭ cu pahare pline de bĕutură, așa și a prietenilorŭ.

La aceste și obiceiul ce este incă intr'aceste țerĭ, adecă aice la noĭ și la Muntenĭ, și la darea datorieĭ de obște adecă la mórte, vechiŭ obiceiŭ; că ḑice Topeltinŭ: *in Ardél Dacilorŭ obiceiul cu mare petrecere aducŭ mortul la biserică la gropniță, mergĕnd inaintea boerilorŭ cântăreții și preoții, pe urmă vine cealaltă mulțime, inchipuindŭ cum că și ceĭlalțĭ vor merge unde și celŭ mortŭ, ca cum ar ḑice: mergĭ că noĭ te vom urma.* Vechiŭ obiceiŭ, și la Rŏmlenĭ de ḑicea trimbițe inaintea óselorŭ, cum mărturisesce *Ovidius*, adecă canta trimbițe jalelorŭ astrucăriĭ; și acésta și la ceĭ marĭ și de cinste ómenĭ se făcea, precum și astă-ḑĭ la aceste țerĭ la astrucatul Domnilorŭ și la alțĭ ómenĭ de cinste. Și iar totŭ acestŭ Topeltinŭ ḑice: *Muierile Dacilorŭ ósele părinților, a feciorilorŭ, a bărbaților și altorŭ rudeniĭ, cu bocetŭ nespusŭ mergŭ dupe óse, cu plânsurĭ de miratŭ, și cu cuvinte de jale cuprindŭ ósele, și cu glasŭ*

mare tótă viața omenéscă o plângŭ. Scrie *Varro* in cartea a patra de «Viața Romanilorŭ,» cum cerca muierea care avea glasŭ maĭ bunŭ de cânta la óse; precum acésta și aice in țéră se face și până astăḑĭ, și cu alăute. Și aceste le-am arĕtatŭ, ca și dintru aceste să se cunóscă némul cu obiceiurile că aŭ eșitŭ de la Rŏmŭ.

CAP. VII.

Vine rêndul a arĕta câtŭ aŭ trăitŭ aceste locurĭ cu ómenĭ, după descălecarea luĭ Trajan cu Romaniĭ de la Italia.

Trajan Impĕratul Rŏmuluĭ, in al patrulea anŭ al impĕrățieĭ sale, și al Domnuluĭ nostru Isusŭ Hristosŭ o sute treĭ, s'aŭ clătitŭ asupra luĭ Decebalŭ Craiul Dacilorŭ. Și acesta după isbânda și așeḑarea cu Rŏmleniĭ pe aceste locurĭ, cum s'aŭ pomenitŭ maĭ susŭ, inturnându-se la Rŏm, de bóla ce'ĭ ḑicŭ disenterie aŭ muritŭ, precum scrie *Varonie* din *Dion*, in orașul Tesaloniculuĭ anume *Cilicia*, care pre urmă s'aŭ ḑisŭ și Trajanopolis, adecă orașul séŭ cetatea luĭ Trajan impĕratŭ. Impĕrățit-aŭ Trajan 19 anĭ și 6 lunĭ; de vrĕsta fiindŭ 61 anĭ, saŭ cum scriŭ uniĭ, 64 anĭ, aŭ muritŭ, și după dênsulŭ aŭ stătutŭ impĕratŭ Adrian, carele aŭ făcutŭ Udriulŭ. Și acestŭ Adrian impĕratŭ aŭ stricat și podul cel de pétră al luĭ Trajan impĕratŭ. Scrie *Dion* cum acestŭ podŭ era cu douĕ-ḑecĭ de pragurĭ séŭ stîlpĭ, a cărora nălțime de o sută cincĭḑecĭ stînjenĭ, fără de câtŭ era temelia, in jos; iar de latŭ era șeĭ-ḑecĭ stînjenĭ, pentru grija Tatarilorŭ.[1]) Năbușit-aŭ Tatariĭ pe aceste locurĭ, și maĭ mulțĭ cu Atila din părțile Schitieĭ asiatică, care și Craiŭ aŭ stătutŭ ântâiŭ Ungurilorŭ. Acestŭ Atila craiul se scria in titulusiŭ intr'acestŭ chipŭ: *Atila feciorul luĭ Bendekus, nepotul mareluĭ Nevrodŭ, crescutŭ și ținutŭ in Elgad, din mila luĭ Dumneḑeŭ Craiul Ungurilor, al Midilorŭ, al Goțilorŭ, al Dacilorŭ, biciulŭ luĭ Dumneḑeŭ, spaima lumeĭ.* Scrie Bonfin, aducêndŭ mărturiă pre istoriciĭ, anume *Suidas* și *Eutropie*, precum: *Aurelianŭ, impĕratul Rŏmuluĭ, vĕḑêndŭ că nu vorŭ sta descălecăturile luĭ Trajan pe aceste locurĭ, se fie redicatŭ de prin orașe și de prin sate pe locuitoriĭ și iaŭ trecutŭ Dunărea in ceea parte in Dobroge, așeḑêndu-ĭ in mijlocul Dobrogeĭ.* Ear Topeltin scrie cum că *Gaie* impĕratul socotindŭ, cum acele descălecaturĭ de pe aceste locurĭ, a luĭ Trajan, nu vor sta, le-aŭ mutatŭ in Dobrogea; și așa Româniĭ din țéra Muntenéscă aŭ trecutŭ munțiĭ așeḑêndu-ĭ la Oltŭ, la Herțégŭ, și pe la Făgărașĭ; iar ceștilalțĭ unde suntemŭ acum noĭ, maĭ târḑiŭ, dupe ce n'aŭ pututŭ maĭ multŭ sta prin cetățĭ și prin munțĭ pentru lipsa hraneĭ, aŭ trecutŭ munțiĭ la Maramurășĭ; a-

[1]) Eŭ iubite cetitorule cu inima indoită creḑŭ, că anume am mĕsuratŭ locul; de șese-ḑecĭ stînjenĭ, dar mare lățime este; numaĭ așa am aflatŭ și in Litopisețulŭ luĭ Neculaĭ biv-velŭ-Logofĕtŭ, iar cartea luĭ *Dion* n'am cetit-o; ci de vreĭ iea séma.— Adaosŭ de *Ion Niculcea.*

şeḑêndu-se apoĭ pe la Giurgiŭ şi pe la Ciucŭ. Făcêndŭ dar socotéla de la vremea luĭ Trajan, care aŭ descălecatŭ aceste ţerĭ cu Rŏmleniĭ, care era veleatul de la Hristos 103 anĭ, până la Atila Craiul Ungurescŭ, carele aŭ năbuşitŭ cu Tatariĭ pre aceste locurĭ, cum scriŭ istoriciĭ in veleatul de la Hristosŭ 401 anĭ, remânŭ 298 ḑe anĭ se fi fostŭ trăitorĭ locuitoriĭ aduşĭ şi descălecaţĭ de Trajan pre aceste locurĭ. Iar după ce s'aŭ pustiitŭ, cum am ḑisŭ maĭ sus, de Atila, că uniĭ mutaţĭ preste Dunărea la Dobroge, uniĭ preste munţĭ asupra Oltuluĭ, ceĭ din ţéra Muntenéscă, ceştĭ-l-alţĭ la Maramurăsĭ, până la vremea luĭ Laslăŭ Craiul chreştinŭ Ungurescŭ, la a căruia vreme s'aŭ descălecatŭ al doilea rêndŭ de Dragoş Voevod ţéra nóstră, şi de Negru Voevod ţéra Muntenéscă. Care Craiŭ Ungurescŭ aŭ stătut la velétul de la Hristosŭ 1080; scoţêndŭ dar cele 298 care aŭ fostŭ de la Trajan până la Atila, şi de la Atila cândŭ s'aŭ pustiitŭ ţerile aceste până la Vladislav, cu vremea la care a fi fost resboiul luĭ Vladislav asupra Tatarilorŭ, remênŭ 700 anĭ, socotindŭ ce maĭ trecŭ, tot să se fi fost aflat aice la noĭ în ţéră locuitorĭ prin cetăţĭ şi prin sate, şi prin munţĭ, până unde or fi avutŭ hrană şi agonisita vieţeĭ sale. Iar pre urmă, cum s'aŭ pomenit, aŭ trecutŭ peste munţĭ la Maramurăsĭ. Fost-aŭ dar pustiŭ maĭ bine de şase sute anĭ locul acesta unde acmu suntem noĭ, adecă Moldova. Ia dar aminte atâta vécŭ ce aŭ trecutŭ Romaniĭ locuitorĭ prin Maramurăsĭ şi pe la Oltŭ, megieşĭ cu alte limbe, atâta vreme aŭ n'aŭ pututŭ se'şĭ schimbe şi graiul cel Românescŭ? Şi acésta este pricina de 'şĭ-aŭ schimbatŭ locuitoriĭ acestorŭ ţerĭ graiul, acum la adoua descălecătură, cu graiul stricatŭ, cu Ungurescŭ, cu Serbescŭ, cu Leşescŭ cu Slavonescŭ, iprocĭ, ce sunt veniţĭ pe aceste locurĭ. Ḑice-va nescine: dar cum de 'ĭ-aŭ lăsatŭ ceĭ de pe urmă impěraţĭ ce aŭ fostŭ aĭ Rŏmuluĭ pre urmă. Şi după ce aŭ mutatŭ Marele-Constantinŭ impěratŭ scaunul Rŏmuluĭ la Ţarigrad, şi pe urmă alţĭ impěraţĭ cresciniĭ: inţeleptulŭ Iraclie, Iustinianŭ, marele şi prea inţeleptulŭ Leon şi câţĭ-va Hatmanĭ, vestiţi? Respunḑŭ: că după ce s'aŭ mutatŭ scaunulŭ la Ţarigrad, maĭ multă zăbava sa cu Persiĭ avea impěrăţia, pe urmă cu Seraţiniĭ; şi aceste locurĭ sta fără de ajutoriŭ. Şi aşa pustiirea lor de Tatarĭ aŭ fostŭ cum s'aŭ ḑisŭ maĭ sus. Şi aceste câte s'aŭ pututŭ afla de descălecatul celŭ de'ntâiŭ, prelargŭ s'aŭ scrisŭ; maĭ multŭ ce lipsescŭ se nu fie mirare. Din aprópe 1700 anĭ, scoţêndŭ 103 anĭ cândŭ aŭ purcesŭ Trajan din Rŏm spre aceste locurĭ, câte vécurĭ de ómenĭ s'aŭ petrecutŭ? Pentru acele ce nu s'aŭ pututŭ plini, crede, iubite cetitorule, uitându-te la atâta vécŭ, ce nu s'aŭ pomenitŭ nimica, până la acest an, de descălecatul ţerilorŭ acestora.

Sfîrşitul de descălecatul de'ntěiŭ al Moldavieĭ
de
MIRON COSTIN.

CARTEA

PENTRU

DESCALECATUL DE'NTĔIŬ

A

ȚEREĬ MOLDOVEĬ ȘI NÉMULUĬ MOLDOVENESCŬ,

DE

NICOLAI COSTIN,

CARELE AŬ FOSTŬ

LOGOFĔTŬ MARE IN MOLDOVA

PREDOSLOVIE

Nime maĭ bine şi maĭ pe scurtŭ tótă desfătarea istorieĭ n'aŭ cuprinsŭ, iubite cetitoriule, decâtŭ acela domnulŭ voróveĭ Rŏmlenescĭ, *Cicero*, carele o aŭ numitŭ *ocârmuitórea vieţeĭ*; că cu acea voróvă a luĭ tótă róda a tuturorŭ bunătăţilorŭ şi a invĕţăturilorŭ cuprindêndu-o, aŭ deşteptatŭ viaţa ómenilorŭ cătră giudecăţile istorieĭ ale ticsi. Intru acésta părere fost-aŭ şi *Tucidides*, carele pre istorie o numesce a fi cel maĭ alesŭ şi maĭ mare al vieţeĭ omenescĭ visteriŭ, mărturisindŭ, ḑice, cum că nicĭ odănăóră se nu fie istoria osebită din mănele stăpănitorilorŭ şi a sfetnicilorŭ ţerilorŭ, ca o infrănare celor desfrănaţĭ, agiutorându-se cu cetirea eĭ se pótă isprăvi trebuinţele şi a se feri de tĕmplârile premejdióse, cândŭ se prevedŭ pricinĭ ca acele. Că nicĭ o inţelepciune omenéscă altă nu e, decâtŭ luarea-aminte primejdiilorŭ şi lucrurilorŭ viitóre, dentru cele trecute ca dintr'un izvorŭ scósă sciinţă; care singură istoria maĭ multă decâtŭ altă sciinţă se socotesce a fi. Că istoria, precum pre tóte sciinţele cu nemurire impodobeşce cu inţelepciunea sa; aşa pre ceĭ tinerĭ întru ocărmuire inţelepţesce, drept cu ceĭ bĕtrânĭ îĭ potrivesce; iară pe ceĭ bĕtrânĭ intru ispita timplărilorŭ şi vremilorŭ de primejdiĭ, cu dovédă intăresce-ĭ, şi pre ceĭ neinţelepţĭ cu cunoscinţa vremilorŭ celor primejdióse trecute, la cele ce-sŭ de faţa maĭ trezĭ-i face. Că norocitŭ se socotesce acela pre carele-l facŭ primejdiile streine treazŭ. Vede-se dar ispita istorieĭ aşa întru scóle de sfatŭ, cum întru lucrurile şi isprăvile resbóielorŭ, că póte maĭ multŭ, adeveritŭ lucru este decâtŭ o mie de intrebărĭ soficescĭ.

Istoria ântêiŭ invéţă pre sfeatnicul cum se sfătuéscă binele de obşte, cu urmarea acelorŭ de maĭ înainte trecute giudecăţĭ, obiceiurile primejdiilorŭ şi invĕţăturile care aducŭ mare folosŭ cătră părerile sale, şi orĭ ce greutăţĭ întru a le giudeţelorŭ şi alegere sfatuluĭ a deslega póte. Asişderea pre ocârmuitoriĭ oştilorŭ în resboie tarĭ şi norociţĭ-îĭ face cu pildele şi ispitele tĕmplărilorŭ şi vremilorŭ trecute, agiutorindu-ĭ de vreme-ce, ca o tablă zugrăvită acelor pré puternicĭ Impĕraţĭ, acelorŭ pré vitezĭ Hatmanĭ şi a multelorŭ nărode izvorul şi lucrurile isprăvite, mutările, stăpăniile risipite cu tăria, şi vicleşugul vrăjmaşilorŭ,

oştile meşterşuguite, miḑlócele meşterşugurilor, vicleşugurile, aflările, inşelăciunile vrăjmaşilor, dobânda oraşelor şi a cetăţilor, istoria dă socotéla. Aşişderea a nădăjdui a nu se teme şi pre norocul (carele nicăiurea multă şedere la un locŭ nu are), cum se mută, biruitoriul cum se veseleşce de izbândă, gonindŭ pre ceĭ biruiţĭ, pre urmă ceĭ ce fugŭ cum se facŭ biruitorĭ asupra celorŭ biruitorĭ maĭ ânteiŭ, cum bucuria de sirgŭ se intórce in scârbă şi scârba in bucurie; tóte aceste de-'ntru cetéla istorieĭ se cunoscŭ. *Marco Lucul* nesciindŭ nicĭ un meşterşugŭ a resbóielorŭ, fără numaĭ de'ntru singura cetélă nepărăsită a istoriilorŭ, aşa de mare Hatmanŭ al Romanilor aŭ eşitŭ, câtŭ aceluĭ prea puternicŭ Mitridatŭ al Asieĭ şi al Măreĭ Albe, şi a luĭ Tigranes, ţerelorŭ armeneşcĭ impěraţĭ, oştile cu sabia şi cu fóme de istovŭ le-aŭ stinsŭ, şi pre singurŭ Mitridatŭ, stăpânindŭ némurĭ 22, a carora şi limbile scié, le aŭ isgonitŭ de la Marea şi din Asia şi din ţerile armenilorŭ, supuindu-le locul subt stăpânirea Rŏmuluĭ.

Uĭte-se toţĭ ostaşiĭ cu căpeteniile lor la istoriĭ, şi se-şĭ aducă aminte de aceĭ vestiţĭ óre cândŭ hatmanĭ şi oştenĭ sě se deştépte, cu óre-care nevoinţă a laudelorŭ celorŭ trecuţĭ, şi cu veste a numeluĭ nemuritoriŭ; că istoria deştéptă şi pre ceĭ leneşĭ şi nesciuţĭ spre marĭ lucrurĭ, şi pre ceĭ reĭ şi făcĕtorĭ de reŭ, cu certărĭ şi cu grijĭ a numeluĭ celuĭ reŭ îĭ opreşce istoria de reutăţĭ; iară celorŭ blagorodnicĭ pintinĭ le dă istoria; şi încă pildele acelorŭ vechĭ şi de demultŭ cetăţĭ maĭ de folosŭ sunt spre a-ĭ deştepta, a-ĭ pleca şi a le aprinde inimile decâtŭ pravilele luĭ Solon şi ale luĭ Licurgŭ. Că toţĭ ne tragemŭ dupe nevoinţa laudeĭ şi a numeluĭ celuĭ bunŭ şi vecinicŭ, şi fie care maĭ bunŭ după laudă se povăţuesce, precum şi acela Alecsandru Machedonianul cândŭ s'aŭ tăbăritŭ la Siget la mormĕntulŭ luĭ Ahilevs, fiindŭ aprinsŭ de lauda aceluĭ resunetŭ la lume pre acele vécurĭ, Ahilevs, suspinândŭ din peptŭ se fie strigatŭ Alecsandru ḑicĕndŭ: *O norocite tênĕrule, carele a vêrtuţilorŭ tale craĭnicŭ şi marturŭ aĭ aflatŭ pe Omerŭ!* De nu ar fi fostŭ Omerul, mormêntul acela, care cu trupŭ şi faptele şi numele nu numaĭ a luĭ Ahilevs, ci a tuturorŭ Grecilorŭ şi a vitejilorŭ Elinilorŭ, de totŭ le-ar fi ingropatŭ şi astupatŭ cu ţerină, acărora bunătăţile, vĕrtuţile, cu scrisorile Omiruluĭ şi a altora sunt apărate de uitare; precum ḑice óre-care Lacon: «*O sfântă şi mare prorocilorŭ ostenéla, tótă cu sorţŭ le apucĭ şi dăruescĭ ómenilorŭ muritorĭ vécuire!*» De are stinge cineva numaĭ istoria a lucrurilorŭ făcute şi faptele cele arĕtate de toţĭ, ceĭ muritorĭ ómeniĭ abia de s'ar cunósce viaţa ómenilorŭ din

dobitóce, că de nu ar fi istoria, mare greşélă şi intunericŭ a tuturor lucrurilor ar fi in lume şi in vécul acesta, şi viaţa ómenilorŭ puţinŭ s'ar despărţi de dobitocul cel mutŭ, cu care şi nemurirea sufletelor s'ar stinge, de nu amŭ avea in cugetŭ lucrurile trecute şi cele viitóre cu socotélă intrégă, şi de ceĭ maĭ bĕtrânĭ cu pildele de nu 'ĭ amŭ socoti, aşa mare şi nespusă greşiala ni ar cauta a avea. Aşa de zidirea lumeĭ şi a omuluĭ celuĭ de'ntĕiŭ, a strĕmoşuluĭ nostru Adam şi de Dumnedeŭ şi de poruncile luĭ, şi de invĕţătura mântuireĭ nóstre, nicĭ o sciinţă nu amŭ avea, de nu ne-ar fi descoperitŭ şi arĕtatŭ nouĕ Moisi din Duhul sfântŭ Istoria sfânteĭ BiblieĬ şi pe urmă Ezdra şi alţĭ Prorocĭ de nu ar fi lăsatŭ vécurilorŭ următóre, şi maĭ pe urmă deacea de minunata şi de mirata întrupare a Domnuluĭ şi Dumnedeul nostru Is: Hr: şi de patima şi laudata înviere din morţĭ şi alte pré sfinte lucrurĭ mântuitóre, cine dintre noĭ arŭ avea sciinţă de nu ne-ar fi scrisŭ istoria de aceste ceĭ patru Evangelistĭ? Cine ar sci faptele Tródenilorŭ şi a Grecilorŭ de nu ar fi scrisŭ Omerŭ cu stihurĭ nemuritóre? Cine îndrăsnirea luĭ Eraclie? Cine vitejia Mareluĭ Alecsandru întru stăpânirea lumeĭ ar ţinea aminte? Cine ar sci astădĭ a hatmanilor Romanilor vestitele resbóie şi de ocârmuirea eĭ, ce de obşte şi de altor Impĕraţĭ şi de căderile impĕrăţiilorŭ şi de strămutarea vremelorŭ? Adevĕratŭ, tóte aceste odóre şi sciinţile s'arŭ fi stinsŭ la aceştĭ vécĭ de pre urmă de nu ar fi istoria. Şi ar fi cutezatŭ acela Tarcvinie, Craiulŭ al cincile al Romanilorŭ, dece milióne de galbenĭ de aurŭ, nu treĭ sute, a da pre cărţile Sibiliĭ Cumea, care cărţĭ le-aŭ aruncatŭ Sivila Cumea in focŭ de aŭ arsŭ, vĕdêndŭ că pentru mare ostenéla eĭ aŭ luatŭ plata de la Tarcvinie cu preţŭ numaĭ 300 Ug.? De-ar fi sciut Tarcvinie ce taĭne se incheia in cartea aceea a Sibiliĭ Cumeĭ, care maĭ pre urmă într'alte cărţĭ cunoscêndu-se le-aŭ plătitŭ cu mare jale a sa şi a tóteĭ Republiceĭ a Romanilorŭ, şi pre noĭ cu neîndămâna ne-aŭ făcutŭ, căcĭ fiulŭ luĭ Dumnedeŭ era sĕ se intrupeze, şi scria de căderile şi schimbările stăpânieĭ ceĭ de obşte a Romanilorŭ, Sivila acea din duhul sfântŭ, prea deamĕnuntul şi pre orânduială aŭ fostŭ scris. Care carte pre urmă cu mare cinste era ţinută in visteriile Rŏmuluĭ. Cu adevĕratŭ, nu numaĭ cu mare pilde şi de cinste, ce deosebitŭ din suflarea Duhuluĭ Sf. era povăţuiţĭ a véculuĭ celuĭ vechiŭ. Omeniĭ ceĭ invĕţaţĭ şi maĭ pre urmă femeile şi multe feciórе, lucrurile şi faptele a strĕmoşilorŭ seĭ, aşa la rĕsbóie arĕtate cum la pace, aŭ scrisŭ cu mare socotélă şi tocmélă.

Acésta dar, singură nemurirea de lauda luĭ Eraclie, a luĭ Ahileŭ, a

a luĭ Alecsandru, a luĭ Temistocles, a luĭ Leo-
. luĭ Epaminonda, a Scipionilorŭ, a luĭ Anibal,
luĭ Pompeiŭ cel-Mare, a luĭ Iuliŭ-Cesariul, (scrise
esbóielorŭ, de unde şi astăḑĭ, nu aşa de'ntru bi-
cum dintru scrisorĭ le cunóscemŭ), aŭ aţiţatŭ la
şi pre alţiĭ mulţĭ pre urma acelora nenumeraţĭ
ariĭ s'aŭ impinsŭ la mare hărniciĭ şi laude, a că-
iniórе vechitura vremurilorŭ nu o va stinge din
ĕtrânĭ şi vechĭ ómenĭ in vredniciile sale de s'ar
lor in véciĭ ceştĭ viitorĭ nu ş'ar fi lăsatŭ viaţa sa
şi grije şi cu cumpĕna vieţeĭ lorŭ; ce era in-
după ostenéla şi aretarea faptelorŭ vrednice de
sale vor lua ródă, de-'ntru scrisórea a ómenĭ
dênşiĭ la véciĭ viitorĭ, precum nu s'aŭ inşe-
e pomenesce in istoriile Unguresci, cu mare la-
aiulŭ Unguresců, se fie avutŭ acestŭ obiceiŭ la
ărăsia de oştitŭ avêndŭ ómenĭ invĕţaţĭ de ascult a
pre ceĭ ce era sciuţĭ intru istoriĭ, făcea voróve
npĕraţilorŭ şi altorŭ ómenĭ aleşĭ şi vrednicĭ; séŭ
le cânta in canóne faptele a ómenĭ bine nu-
sbóiele cu Turciĭ in stihurĭ, scrise pre limba a
ceiŭ şi in Italia şi la Turcĭ şi in ţéra Serbéscă
a noĭ in ţéră, vedemŭ şi până astăḑĭ, la mesele
ıtariĭ cântecele Domnilorŭ trecuţĭ cu nume bunŭ
ĭ, iară cu ocară celorŭ reĭ şi cumpliţĭ. Acésta
şeḑêndŭ subt cortŭ, fără altă zebavă cânta in
ŭ vitejĭ.

n aretatŭ lauda şi rodul istorieĭ, socotit-amŭ,
aicea in ţéra nóstră maĭ multŭ folosŭ va face
arĕtândŭ descălecarea ţereĭ nóstre, de cine-ĭ
vreme aŭ venitŭ Trajan impĕratul Romeĭ intru
i din ce pricină şi cum o aŭ aşeḑatŭ? Aşişde-
maĭ nainte de venirea luĭ Trajan impĕratul, ce
ste locurĭ şi ce nume aŭ avutŭ? şi de unde aŭ
urĭ? Cu care vomŭ arĕta seminţiile şi altorŭ no-
e potopŭ, şi vomŭ arĕta şi ce stemă aŭ avutŭ
de venirea luĭ Trajan, măcarŭ că maĭ pe scurtŭ
scriemŭ; că nu puţină ostenélă este a lua de

câte-va sute de anĭ trecuţĭ preste mie. In care anĭ nime n'aŭ ameliţatŭ cu scrisóre, fără o sémă de basne a unuĭ Misailŭ Călugĕrulŭ, şi a unuĭ Simeon, despre carĭ s'aŭ fost alunecatŭ şi repaosatul Gregorie Urechie Vornicul, earŭ maĭ pre urmă tatălŭ nostru Miron Costin Logofĕtŭ şi in óre câţĭ anĭ aŭ începutŭ a acrie *descălecarea* ţereĭ de Trajan, ear maĭ pre scurtŭ de cum veĭ afla acestŭ letopiseţŭ alŭ nostru, căcĭ vremea nu l-aŭ lăsat a scrie maĭ pe largŭ. Însĕ de la dênsul avemŭ incepătură şi luĭ 'ĭ-a fost milă, a arĕta ocările şi basnele a luĭ Misail Călugĕrul şi a luĭ Simeon. Şi după ce vomŭ arĕta descălecarea ţereĭ nóstre, cum s'aŭ pomenit maĭ susŭ, areta-vom pre urmă câtă vreme aŭ trăitŭ pre aice *descălecarea* luĭ Trajan, şi pre urmă cine o aŭ pustiitŭ, şi pre ce vreme? şi de aŭ maĭ trăitŭ pe aceste locurĭ vre un némŭ, după ce s'aŭ pustiitŭ? Pe urmă vom scrie şi descălecarea ţereĭ cu Dragosĭ Vodă, pe ce vreme s'aŭ tîmplatŭ? încheindŭ şi letopiseţulŭ scrisŭ de Ureche Vornicul până la Domnia luĭ Aron Vodă; insă maĭ pre largŭ vom scrie, pomenindŭ şi alte stăpâniĭ megiaşe şi ce s'aŭ lucratŭ in părţile megiaşilor noştri; şi de la Aron Vodă de unde aŭ începutŭ a scrie Miron Logofĕtul, până unde ne va lungi Dumneḑeŭ vremea şi viaţa.

Iar a pomeni de nisce letopiseţe pre urmă scrise de o sémă de boerĭ de ţéră, nu socotescŭ altă, fără câtŭ ocară li se face la veciĭ viitorĭ de 'ĭ-aşĭ pomeni, că şi la istoriĭ ale scrie deplinŭ şi pre largŭ trebue şi invĕţătura şi sciinţa altorŭ ţerĭ, care aceia nu o aŭ avut.

Aşa ce am putută, nu cu puţină ostenélă ce câţĭ-va anĭ am impreunatŭ tóte şi din tóte unul acestŭ letopiseţŭ.

Nicĭ se socotéscă óre-cine că este puţinŭ lucru a scrie şi a lăsa în vecĭ scrisórea cu faptele a stăpâniilorŭ; şi de veĭ ceti letopiseţele altora, şi uitându-te şi la acesta unul şi întru unul tóte, veĭ cunósce pre largŭ ostenéla nóstră, şi ca printr'o oglindă veĭ privi şi a megiaşilorŭ lucrurĭ.

Primesce dar, iubite cetitorule, acéstă a nóstră ostenélă, care o închinŭ cu buna privinţă şi voie plecată; pre lîngă care, rogŭ pre Dumneḑeŭ, să-ţĭ dăruiască cugetŭ bunŭ, se citescĭ cu inimă bună şi cu indemnare, privindŭ ca prin oglindă, viaţa Domnilorŭ trecuţĭ şi a nóstră trudă ne uĭtândŭ pururea. Amin.

De bine-voitoriŭ iubituluĭ cetitoriŭ:
NICOLAE COSTIN
Vel-Logofĕtŭ.

ISTORICIĬ

pre care iĭ punemŭ marturĭ letopisețuluĭ de descălecatul țĕreĭ de'ntêiŭ de Trajan impĕratŭ, și de a doua descălecare de Dragoșĭ Vodă.

BEROSIE, *De némurĭ.*
DION, *in Viața luĭ Trajan*
EUTROPIE.
IULIE CAPITOLIN.
BERNARD VAPOVSKI.
BONFINIU.
TOPELTIN.
ION CEL-MARE (Ioan Magnus, archiepiscop de Upsala).
ISTVANFIE.
CROMER.
STRICOVSKIE.
BARONIE.
CARION.
COVATIUS.
DLUGOȘŬ, leah.
BIELSKIE.
MIHOVIE, (Mateiŭ de Mihovia)
VOLFGANG

Și alțiĭ câțĭ-va, pre cariĭ nu-ĭ pomenimŭ, pentru că numaĭ ce aŭ amelițatŭ de lucrurile țĕreĭ.

CAP. I.

Pentru zidirea lumeĭ şi pentru împărţirea limbelor, şi pentru némurile ómenilorŭ şi descălecarea ţĕrilorŭ, şi pentru némul Moldovenilorŭ şi a Muntenilorŭ, de unde se trage şi de cine sunt aduşĭ pre aceste locurĭ?

De zidirea séŭ făptura lumeĭ multe dovedĭ şi părerĭ a filosofilorŭ şi a poeticilorŭ păgânescĭ era. Că unia socotea a fi zidită lumea din Haos, adecă din amestecarea lucrurilorŭ şi a stihiilorŭ, intre care şi părerea poeticuluĭ Ovidie aŭ fostŭ, unde dice, in stihurile sale *De Metamorfos*: *Aceste maĭ nainte de marea şi de pămêntŭ şi câtŭ acopere ceriul, un chipŭ era a fireĭ in tótă lumea, căruĭ chipŭ 'ĭ-aŭ disŭ Haos, grósă şi neamistuită mamină, iprocĭ......* Iară Thales Milisie, care se numĕra între ceĭ şepte prea înţelepţĭ Grecĭ, socotia cu dovédă că tóte lucrurile sunt făcute din apă, urmândŭ întru acéstă părere a sa pre Omerŭ celŭ vechiŭ, aflătorul a tóteĭ filosofieĭ, carele la al 17-le cap a *Iliadiĭ* aŭ scornitŭ incepătura a tuturorŭ lucrurilorŭ a fi Océnul, marea ce încungiură pămêntul. Iară Hiparch pre urmă şi Iraclitŭ Efeseanul într'alt chipŭ socotea: a fi de focŭ şi pe apă lumea făcută. Empidocle, Epicurŭ, Democritŭ, Diogen Laertanul, Cseno, Pithagora şi alţĭ Grecĭ, lăsându-se prea marĭ minţile sale, felurĭ de felurĭ şi multe începĕturĭ a lumiĭ a fi socotea. Pre urma lor Aristotel, Cicero, Csenofon, iprocĭ, socotea lumea a fi vecĭnică, fără începutŭ şi fără sfîrşitŭ; iară după ce se pricia aceştia toţĭ cu minţile marĭ între sine, cum mărturisescŭ Censorin şi Corneliŭ Agripa, *De desertarea sciinţeĭ*, la 51 capete: *Óre ouele aŭ paserile s'aŭ făcutŭ ântêiŭ, de vreme ce necĭ ouele fără paserĭ, necĭ păserile fără ouĕ nu s'aŭ pututŭ nasce*; după multe şi indelungate întrebărĭ între dênşiĭ, neputêndu-se de ouĕ şi de paserĭ tocmi, aŭ întăritŭ acéstă părere a sa, precum lumea şi tótă zidirea este fără începutŭ şi trăescŭ în vecĭ. Improtiva cărora părerĭ eraŭ alţiĭ; ce toţĭ cu câtŭ maĭ adîncŭ vréŭ se'şĭ arate părerile sale, cu atâta maĭ oţărîţĭ aŭ greşitŭ, fiindŭ fără sciinţa puterniciei luĭ Dumnedeŭ, cela ce tóte din nemica le-aŭ făcutŭ şi din deşertŭ le-aŭ plinitŭ. Unul numaĭ dintre dênşiĭ, Plato, cum socotescŭ uniĭ că aŭ cetitŭ sânta Biblie orĭ că aŭ avutŭ din Dumnedeéscа suflare, deschisŭ dice, într'o carte a sa, ce se chiamă *Timeo*, cum lumea este făcută de Dumnedeŭ, şi a tóte altor zidirĭ pricina a luĭ Dumnezeŭ bunătate şi putere, pune că este; pentru ce 'ĭ-aŭ disŭ acestuĭ Plato: *Dumnedeescul filosofŭ.* Că şi Ovidie presemne dintru acest Plato aŭ luat, când dicé: *Fost-aŭ omŭ născutŭ, pre acesta orĭ din seminţa Dumnedeéscă 'l-aŭ făcutŭ acelŭ meşterul lucrurilorŭ a lumiĭ ceĭ maĭ bune isvorul, iprocĭ.* Şi aşa se maĭ apropie de adevĕrŭ, măcar că era păgânĭ, mărturisindŭ pre Dumnedeŭ a fi ziditorul şi începĕtura a tuturorŭ lucrurilorŭ, presemne urmândŭ scriptura luĭ Moiseiŭ. Pentru aceea şi noĭ maĭ adevĕratŭ şi maĭ

doveditŭ temeiŭ a începĕturilorŭ, a dovedirilorŭ, şi a orînduireĭ istorieĭ nóstre, in care aretămŭ cu alte némurĭ şi némul Dacilorŭ, cu mare ostenélă, cu lungă nevoinţă şi cu mare osârdie vécilor viitorĭ, de aiure n'am pututŭ cunósce fără dintru sânta scriptură, ca dintr'o fântână şi isvorŭ sciinţeĭ şi învĕţătura de Dumneḑeŭ, carele este ziditorul, ocârmuitorul şi immulţitorul şi începĕtorul lucrurilorŭ. Şi iată aşa ne învaţă scriptura a Duhuluĭ sfântŭ, prin Moiseiŭ ântâiŭ, şi cu aceste cuvinte tóte din istorie se începe: **Din începutŭ aŭ făcutŭ Dumneḑeŭ, ceriul şi pămêntul, sórele, luna şi stelele, şi tóte alte zidirĭ in vĕzduh, in mare şi pre pămêntŭ vieţuindŭ, iprocĭ.** Apoĭ a şeşea ḑi, din lutŭ, din pămêntŭ, aŭ făcutŭ pre omŭ dupe asemĕnarea sa, cu obrazul spre ceriŭ înălţatŭ, şi suflarea Duhuluĭ sĕŭ 'l-aŭ înviatŭ şi 'l-aŭ însufleţitŭ, vieţuindŭ şi în vecĭ numĕrătoriŭ, cu înţelegere, cu înţelepciune, şi cu alte darurĭ Dumneḑeescĭ, de câtŭ tóte alte zidirĭ deplinŭ impodobitŭ. Precum şi Mancineglu, cartea IV slăvesce ḑicêndŭ: *Şi fiesce cine este pilda luĭ Dumneḑeŭ într'un chipŭ micŭ, iprocĭ.* Dat-aŭ Dumneḑeŭ luĭ Adam şi soţie de asemenea pre Eva, din cósta a trupuluĭ luĭ Adam făcută de Dumneḑeŭ, cu aceeaşĭ suflare a sa însufleţindu-o; 'ĭ-aŭ sălăşluitŭ in Raiŭ pre amêndoĭ, într'o fiinţă şi într'o priinţă, împreună moştenitorĭ şi petrecĕtorĭ desfătărilorŭ Raiuluĭ; pentru că fiindŭ eĭ decâtŭ tóte alte zidirĭ inălţaţĭ, slobodḑĭ de pĕcate şi de mórte, iară după călcarea poruncilorŭ date lorŭ de Dumneḑeŭ dintru sfatul viclénuluĭ, indată remaseră pĕcatuluĭ şi morţiĭ supuşĭ, de care avemŭ în sfânta Biblie deschisă mărturie şi învĕţătură. Nu voiŭ se zĕbovescŭ pre cetitoriul cu lungă voróvă, fără câtŭ se scie că lumea acésta lată s'aŭ inceputŭ şi s'aŭ îmmulţitŭ dintru aceste începĕturĭ, că şi Adam şi Eva sunt de Dumneḑeŭ făcuţĭ, cariĭ amêndoĭ sunt seminţa şi temeiul îmmulţireĭ tuturorŭ noródelorŭ şi némurilorŭ omenescĭ, orĭ unde vieţuitorĭ subt sóre in lume, precum veĭ vedea maĭ josŭ dovédă de fecioriĭ luĭ Noe.

Aşişderea îndată la începutul zidiriĭ lumiĭ, Dumneḑeŭ cel prea Puternicŭ, ca unŭ prea înţeleptŭ întru orînduiala sa, căsaşĭ aŭ aşeḑatŭ capiteniĭ şi orînduială puteriĭ, când aŭ datŭ luĭ Adam putere de stăpânitŭ tóte zidirile pre pămêntŭ şi in mare, se le păzéscă tóte acele lucrurĭ, şi se aşeḑe buna rînduială între dênsele. Şi acéstă poruncă a luĭ Dumneḑeŭ este începĕtura cea ântêe a judecăţilorŭ şi a legilorŭ orînduite, şi a tótă stăpânirea din'afară a Monarchilorŭ, a Crailorŭ, a Domnilorŭ, şi altorŭ diregĕtorĭ duhovnicescĭ şi lumescĭ pentru aşeḑarea adevĕrateĭ laudeĭ luĭ Dumneḑeŭ, a orînduireĭ tuturorŭ lucrurilorŭ, certăreĭ şi aşeḑămêntuluĭ dreptăţiĭ a luĭ Dumneḑeŭ intru ce tóte pentru poruncă date luĭ Adam Dumneḑeŭ fórte iubesce. De aice şi Biserica luĭ Dumneḑeŭ cea de obşte adevĕrată aŭ luatŭ începĕtură atunce, că îndată fu poruncă luĭ Adam şi Eveĭ cum arŭ păzi şi arŭ areta frica şi credinţa lorŭ inaintea luĭ Dumneḑeŭ; iară după ce greşiră le-aŭ arĕtatŭ Dumneḑeŭ mórtea vecĭnică. Insă indată improtiva morţiĭ, dintru miloserdia sa Dumneḑeéscă, aŭ făgăduitŭ mîntuitóre solie, adecă precum era se vie *Hristos Mesia* se sdrobéscă capul şérpeluĭ, subt care era diavolul ce aŭ înşelatŭ în Raiŭ pre Eva, şi pre noĭ se ne mîntuéscă de pĕcatĭ şi din mórte vecinică. Cu nădejde ca aceea, Adam şi Eva s'aŭ mîngâiatĭ întru scîrba lor, fiind urgisiţĭ şi scoşĭ din Raiŭ, ca de o veselă şi mîntuitóre pro-

rocie de la singur Dumnedeŭ dată, de venirea Domnuluĭ Hristos. Şi aşa de atunce întru aceste douĕ chipurĭ s'aŭ început Biserica cea adevĕrată, ântĕiŭ precum sfîntul Epifanie Episcopul de Cipru aeve dovedesce improtiva ereticilor, la cartea I. Tim. 30. Aşişderea ne mărturisesce sfânta scriptură, precum Cain feciorul luĭ Adam pentru zavistie şi reutatea sa din fire, aŭ ucis pre Avel frate-seŭ, omŭ bunŭ şi temĕtorŭ de Dumnedeŭ, nu pentru alta, ci pentru bunătatea luĭ şi dreptatea ce avea Avel către Dumnedeŭ, căruia aŭ zavistuit Cain cu jertfele ce jertfea Avel dintru agonisita sa, din oĭ şi dintru alte dobitóce, le primea Dumnedeŭ, că din ce era maĭ bune şi maĭ grase dobitóce junghia şi aprindea pre jertfelnic şi se inălţa sfara drept la ceriŭ şi primia Dumnedeŭ jertfa luĭ Avel. Iară Cain era din fire de reŭ şi din róda ţérineĭ séle ce era maĭ próstă pânĕ şi pléve aprindea şi jertfea luĭ Dumnedeŭ, şi fumul nu se suia spre cer ce se tindea în jos'ı pre pământŭ; şi de aice de'ntĕiŭ dintru îndemnarea diavoluluĭ, începutu-s'aŭ gónă asupra bisericeĭ ceĭ din obsce. Cain apoĭ, precum mărturisesce Filon, de 15 anĭ, îndoindu-se de miloserdia luĭ Dumnedeŭ, povăţuit fiind de cunoscinţa cea rea, fugit-aŭ de la faţa tatâneseŭ luĭ Adam spre Rĕsărit, unde din soră-sa anume *Temeh*, ce 'ı era femee aŭ născut fecior anume Enoh. Pre numele aceluia făcut-aŭ cetate mare şi o aŭ numit Enohie, subt muntele Liban; de care Berosie la cartea 1., Iosif şi Moisi Prorocul sfânt, mai pre largŭ mărturisescŭ. Iară Filon jidovul scrie că acestŭ Cain aŭ făcut oraşe de tóte, carele se chiamă: *Enoh*, *Mavli*, *Leed*, *Tehe*, *Ţelez*, *Iebat*, care le-aŭ risipitŭ potopul. Pre urmă pre Cain, al şéptelea urmaşŭ a luĭ séŭ strenepot a luĭ, din seminţia luĭ Lameh orbul, feciorul luĭ Mathusal, 'l aŭ ucis la vênatŭ cu săgiata, din têmplare, nesciind de dênsul, precum în Biblie maĭ pre largŭ scrie. Şi aşa Cain fu omorît precum şi el aŭ omorît pre frate-sĕŭ Avel. Vieţuit-aŭ Cain anĭ 730, iară tot Cain aŭ aflat lăudorĭ, şi urmaşĭ din povĕţuirea diavoluluĭ, că aŭ fost ereticĭ spurcaţĭ carıĭ îl măria pre Cain de patriarh lor, şi dicea că cu cale aŭ omorît Cain pre frate-seŭ Avel, iproci; de care citesce pe *Epifanie*, la cartea 1. Tim. 3. împrotiva Cainenilor, 38 iereticie. Iară feciorıĭ luĭ Cain, şi strenepoţıĭ luĭ, feciorıĭ luĭ Lameh orbuluĭ, aŭ aflat ântĕiŭ tóte meşterşugurile. Toval aŭ isvodit a face corturĭ, şi tótă agonisita casaşilor, cu arătură şi cu dobitoc, ce facŭ agonisită la casă. Ioval aŭ isvodit musichia şi tot meşteşugul cântăreĭ. Toval-Cain s'aŭ făcut meşterŭ de ferŭ, lăcătuş, potcovarŭ, zlătarŭ, şi zugravŭ, şi tóte lucrurile ce trebue oştenilor. *Noema*, strenepóta luĭ Cain, fata luĭ Lameh, aŭ deprins tóte torcĕturile de lână, de inŭ, şi teşitura, şi alt lucru tot în casă femeescŭ, a strînge brînză şi untŭ, iproci. Acelaşĭ Lameh orbul al şésele seminţie a luĭ Cain, feciorul luĭ Mathusal, aŭ avut 77 de seminţie din doue muerĭ din Ada şi din Sela, cari toţĭ de nĕboiul Potopuluĭ celuĭ mare aŭ peritŭ, pentru mare rĕutăţile lor; că tot némul Cainilor cel oţerit se stinse din temelie, în care némŭ s'aŭ arătat ântĕiŭ rescumperarea luĭ Dumnedeŭ cea adevĕrată pentru vĕrsarea de sânge nevinovat a luĭ Avel, în al treilea şi în al patrulea seminţie cercând rescumpĕrare nedreptăţiĭ. Născutu-s'aŭ pre urma luĭ Adam, de la zidirea lumeĭ în aniĭ 230, al treilea fecior, anume Sith în locul luĭ Avel Dreptuluĭ ucis, şi în locul luĭ Cain ucigaşiuluĭ.

Acesta Sith petrecêndu 'şĭ viaţa întru Dumnedeire şi seminţia sa, pre urmă

Patriarhiĭ, din care după trupŭ aŭ purces Domnul Hristos, întru aceleşĭ obiceiurĭ a se teme de Dumneḑeŭ 'ĭ aŭ învěţat, şi lauda luĭ Dumneḑeŭ cea adevěrată aŭ înmulţit-o şi aŭ lăţit-o. Scrie *Iosif* istoricul în istoriile cele vechĭ jidoveşcĭ, precum Adam şi fiul seŭ Sith fiind cu pré înţelepciune şi şciinţă a lucrurilor cereşcĭ luminaţĭ, aŭ făcutŭ doĭ stâlpĭ, unul de pétra şi altul de cărămidă; pre care stâlpĭ aŭ săpatŭ slove: *voia luĭ Dumneḑeŭ, şi învěţătura luĭ, şi prorociile prin care se păzesce cuvîntul luĭ Dumneḑeŭ.* Şi pentru aceea aŭ făcut doĭ stâlpĭ, unul de pétră şi altul de cărămidă, prevěḑênd din cursul cerescŭ că era Dumneḑeŭ sě certe lumea cu doue certărĭ cu apă şi cu focŭ, Ci nu scia care urgie era sě vie ântêiŭ; pentru ce, aŭ pus stâlpĭ de pétră, că de va trimite Dumneḑeŭ urgia sa prin apă, în lume sě rěmâe stâlpul cel de pétră, iară de va trimite prin focŭ se va topi stâlpul cel de pétră, şi va rămâne cel de cărămidă, de pomenire întru semnul vechiŭ a seminţieĭ sale. Asişderea scrie, precum aceştĭ doĭ Patriarhĭ aŭ împărţitŭ cu orînduială anul în 12 lunĭ şi de mirare cursurile ceriurilor, şi vêrtejiturile ântêiŭ din suflarea Duhuluĭ sfânt aflate, şi pre urmă seminţia sa, dintru aceleşĭ învěţăturĭ 'ĭ aŭ învěţat, că neputinciosŭ lucru sě pótă cuprinde singur mintea omenéscă lucrurĭ subt ceriŭ aşa nalte şi de mirat ca acele, a ceti crugurile şi vêrtejile cerescĭ, de nu le-ar fi descoperit şi arětat singur Dumneḑeŭ. Şi aşa învěţătura şi sciinţă de Dumneḑeŭ, şi scornitura slovelor la scrisóre, şi tóte învěţăturile, orĭ câte sunt, ântêiŭ de la Dumneḑeŭ, apoĭ de la Adam şi de Sith fiul sĕŭ că sunt se credemŭ: de care avem mărturiĭ multe şi la greceşcĭ istoricĭ, că scriptura şi învěţăturile de la Patriarhiĭ jidovescĭ tóte s'aŭ aflatŭ, precum şi Irodot scrie în cartea a cincea, precum Greciĭ tóte invěţăturile şi slovele aŭ luatŭ de la Finichi, cariĭ sunt şi aceia de némul jidovescŭ, măcar că greciĭ, dupe basnele lor deprinşĭ se numere multe, ḑicênd că ar avea aceste ce am ḑisŭ maĭ sus de la Cadmosul lor şi de la alţiĭ. Iară *Berosie*, la cartea 1. *De lucrurile vechĭ*, la începutul osteneliĭ sale, cu dovédă scrie, precum Haldeiĭ maĭ înainte de Potop cu scrisóre Haldeéscă pre stâlpĭ de pétră aŭ scrisŭ urgiile ce era sě fie în lume, şi îngrozia pre ómeniĭ ceĭ reĭ, pre uriaşĭ seminţia luĭ Cain, trăgêndu-ĭ de la rěutăţile lor; din ce se vede precum scrisórea Haldeilorŭ séŭ maĭ ântêiŭ de cea jidovéscă, séŭ tot pe o vreme că s'aŭ aflat. Trăit-aŭ Sith, feciorul luĭ Adam, anĭ 912, precum mărturiseşce Toliman, Stela, Signineanul, iară după ce aŭ născut pre feciorul seŭ Enos, era de 105 anĭ. Adam věḑêndu-se îmbětrânit şi prevěḑêndu-şĭ, din arětarea luĭ Dumneḑeŭ, sfîrşitul sěŭ, chiămatu-şĭ-aŭ muierea, şi tótă seminţia sa, şi aducêndu-le aminte: sě aibă frică de Dumneḑeŭ, şi 'ĭ aŭ îngrozit cu doue urgiĭ a luĭ Dumneḑeŭ, ce era sě vie în lume, una cu apă şi alta cu focŭ, pentru oţeritele rěutăţile omenescĭ, şi aşa dându-le tuturora blagoslovenia sa cea d'apoĭ, aŭ murit, vieţuind anĭ 930, înainte de naşcerea luĭ Noe cu 120 anĭ. Enos feciorul luĭ Sith, nepotŭ luĭ Adam, aŭ slujit deplin înaintea luĭ Dumneḑeŭ, întru ruga sa şi întru nepărăsite jertfe, în care bunătăţĭ învětat-aŭ pre feciorĭĭ şi pre nepoţiĭ seĭ; de a căruia seminţie şi a fieşce-căruia vécŭ, cu mare ostenélă de noĭ veĭ afla scris până la seminţia luĭ Noe Patriarhuluĭ şi a feciorilor luĭ, ce din trînşiĭ tóte némurile omenescĭ în lume s'aŭ înmulţit. Murit-aŭ Enoh Patriarhul vieţuind anĭ 905. Şi aice trecŭ isto-

riile jidovescĭ, care fie-cine póte sĕ vĕḑă citind la Biblie şi la Iosif jidovul, de lucrurile vechĭ jidovescĭ, căcĭ nu se atingŭ din istorie şi lucrul nostru.

Iară avemŭ în sfânta scriptură a luĭ Moise, şi la Beros Iosif, şi la Filon, precum Dumneḑeŭ aŭ certatŭ tótă lumea cu potopul, în anul de la zidirea lumiĭ 1656; căcĭ tot trupul s'aŭ fost stricat şi rĕtăcit din calea sa pre pămênt. Şi acele pĕcate maĭ marĭ ce vătĕmase pre Dumneḑeŭ, sfânta scriptură le numĕră: ântĕiŭ urăciunea de Dumneḑeŭ ziditoriul seŭ, desfrânarea, curvia, précurvia, asuprele şi tiraniile acelor maĭ puternicĭ spre ceĭ maĭ slabĭ, spre ceĭ maĭ săracĭ şi neputernicĭ; pentru aceea aŭ trimis Dumneḑeŭ potopŭ de apă pre pămênt. Iară până a sosi potopul aŭ arĕtat luĭ Noe, ce era de 500 de anĭ pre atunce de vrâstă, şi fu plăcut luĭ Dumneḑeŭ, ca sĕ înfrâneze pre urieşĭ de rĕutăţile lor, şi le aduce aminte sĕ se întórcă de la rĕutăţĭ, şi aŭ ḑis Dumneḑeŭ luĭ Noe să 'şĭ facă corabie, până într'uă sută de anĭ, şi sĕ se întórcă ómeniĭ de la pĕcat, iar istoricul Iosif pune 150 anĭ. Ce n'aŭ ascultatŭ ómeniĭ sĕ se întórcă de la rĕutăţile lor, ce încă îşĭ batjocurea de Noe de ce făcea corabie în munte. Iară Noe după vremea arĕtată de Dumneḑeŭ intră în corabie cu femeea sa şi cu treĭ feciorĭ aĭ seĭ: Sim, Ham, şi Iafet şi cu femeile feciorilor sĕĭ: Tetea, Pandora, Noegla, — aşa scrie Berosie; — şi aŭ luat Noe în corabie de tóte dobitócele şi férele pămêntuluĭ şi paserĭ sburătóre, de cele curate câte şépte păreche, şi de cele necurate câte doue perechĭ, parte bărbătéscă şi femeéscă, pentru se se plodéscă pre pămêntŭ după potopŭ. Şi la aniĭ de la zidirea lumiĭ 1656 in luna luĭ Prierŭ în 7 ḑile, s'aŭ deschisŭ gaurele. Océnuluĭ celuĭ adâncŭ, şi tóte prăpăstiile isvorând năprasnicŭ. Aşişderea nuoriĭ preste mĕsură plóe slobodiră 40 de ḑile şi 40 de nopţĭ nepărăsitŭ, şi adăogându-se apa aŭ înnecat tot pămêntul cu toţĭ ómeniĭ şi cu tóte câte era pre pămênt. Numaĭ Noe cu aĭ seĭ remase ferit in corabie, plutind pe d'asupra nalţilor munţĭ, tocma treĭ-spre-ḑece lunĭ, că aŭ stătut apa in mĕsură ḑile 150 Iară după ce începură a se areta vêrfurile munţilor, şi scăḑênd apa aŭ stătut corabia in ţéra Armenéscă, pre munte naltŭ anume *Tavrus*, ear după mărturia luĭ *Berosie*, pre muntele ce se chiamă *Gordeiŭ*; iară sfântul *Epifanie* ḑice că aŭ stătutŭ corabia în ţéra *Candieĭ*, pre muntele *Ararat* şi *Liban*, unde se arăta une semne de aceea corabie.

Iară după ce s'aŭ uscat pămêntul, aŭ poruncit Dumneḑeŭ luĭ Noe de aŭ eşit din corabie, şi atunce Dumneḑeŭ, ca cum de al doile rêndŭ aŭ aşeḑat lumea; că ântêiŭ aŭ blagoslovit pre Noe şi pre feciorii luĭ, şi s'aŭ făgăduit că se nu maĭ fie potopŭ pre pămênt, precum aŭ pus semnŭ de întărirea păceĭ, ca un zelog vecĭnic, Curcubeŭ pe cerŭ in câte-va văpsele: roşie, verde, albastră, care şi acum dépururea maĭ inainte de plóe şi după plóe, prin nuorĭ se vede. Iară după ce s'aŭ făgăduit Dumneḑeŭ aşa luĭ Noe, cum nu va maĭ certa lumea cu potopŭ, necĭ pe seminţia omenéscă nu o va maĭ perde aşa cumplitŭ cu apă, aŭ maĭ adaos acéstă tocmélă, precum scrie *Filon* in cărţile de bibliile vechĭ, cum de vorŭ greşi ómeniĭ în lume trăind, îĭ voiŭ certa cu fóme séŭ cu armă şi cu foc cu mórte, séŭ cu cutremur de pămênt, *iprocĭ*; iară daca se vorŭ plini aniĭ vecilor, atunce va părăsi lumina, şi va peri întunerecul, şi vorŭ invia morţiĭ şi voiŭ rĕdica pre ceĭ adormiţĭ din pămêntŭ, şi va intórce Iadul datoria sa, şi per-

ḑarea va întórce partea sa, ca şi eŭ, ḑice Domnul, se daŭ fieşte-căruĭ după faptele sale, şi după róda cugetelor lor, până când voiŭ judeca între sufletŭ şi intre trup, şi se vor părăsi veciĭ, şi se va stinge mórtea şi iadul 'şĭ va închide gura sa, şi va fi altŭ pămêntŭ şi altŭ ceriŭ locaşul celor drepţĭ in vecĭ.

Aice se vede că aŭ propoveduit Dumneḑeŭ luĭ Noe de ḑioa judeţuluĭ şi de învierea morţilor.— Slobodit-aŭ Dumneḑeŭ luĭ Noe şi seminţieĭ luĭ se mănânce carne de feară şi de debitocŭ, şi alte mâncărĭ, care maĭ nainte de potopŭ ómeniĭ nu le sciaŭ, necĭ le mâncaŭ, că de se zăbovea după vênatŭ, numaĭ pentru peĭ se zăbăvia. Aşeḑat-aŭ Dumneḑeŭ atunce judecata cu ceĭ ucigaşĭ de ómenĭ: cu aceéşĭ mórte să se pedepséscă, cu care aŭ omorîtŭ şi eĭ pre alţiĭ din socotéla judeţuluĭ, şi acelor vĕrsătorĭ de sânge, aşişderea se li se verse sângele, de vreme ce omul este in chipul luĭ Dumneḑeŭ făcutŭ.

Indată s'aŭ apucat Noe a lucra pămêntul, fiind însuşĭ stăpânŭ a tot pămêntul, şi aŭ resăditŭ vie; şi ântâiu bĕtrânul Noe s'aŭ îmbĕtat de vinŭ, cât ḑăcea ca un mortŭ; şi s'aŭ golit. Vĕḑênd Ham feciorul luĭ cel maĭ micŭ goliciunea tătîne-sĕŭ şi aŭ rîs aretând celor-l-alţĭ fraţĭ. Scrie Berosie la cartea I, precum acestă Ham s'aŭ apucat de învĕţăturĭ diavolescĭ şi farmece, pentru ce i s'aŭ ḑis *Zoroastel*, precum anume aŭ fermecat el pre tată-seŭ bétŭ, cât aŭ rĕmas Noe ca un famenŭ, de n'aŭ maĭ avut de atunce ródă a face copiĭ. Iară Sim, Iafet, fraţiĭ luĭ Ham, fiind clătiţĭ cu dragostea spre tatăl lor, abătêndu-şĭ ochiĭ de către goliciunea tătâ-ne-seŭ, luândŭ haĭne 'l-aŭ acoperitŭ pre tată-seŭ; iară trezindu-se Noe şi oblicind fapta feciorilor celor ce aŭ avutŭ dragostea adevĕrată către dînsul, 'ĭ-aŭ blagoslovit ḑicênd: *Immulţesce Dumneḑeule pre Sim, şi lăţesce pre Iafet, şi pre seminţia lor, in vecĭ, iară Ham se fie rob lor, cu seminţia luĭ in vecĭ.* De atunce şi indată aŭ insemnat in treĭ feciorĭ aĭ seĭ treĭ diregĕtorĭ séŭ treĭ orînduele şi ascultare, pentru ca fie-care dintr'ênşiĭ statul şi chiămarea sa se păzéscă şi se vieţuéscă, când aŭ ḑis către înşiĭ: *Sim, tu se jertfescĭ, rogute, şi se te zăbovescĭ cu sfânta scriptură ca un preotŭ. Ham, tu ară pămêntul şi păzesce căsnicia şi alte meşteşugurĭ trebuitóre; fă ca un ţeranŭ. Iară tu, Iafet, ocârmuesce şi apără pre aceştĭ doĭ ca un impĕratŭ şi némeşŭ, şi hotarele lor le lărgesce;* că Iafet se înţelege lărgime séŭ lăţime. Şi aşa Noe aceştĭ treĭ dregĕtorĭ intre treĭ feciorĭ aĭ seĭ aŭ ales, şi aŭ aşeḑat deplin tot lucrul deobşte cu rînduială întemeind, fără care necĭ o stăpânie, necĭ impĕrăţie, necĭ domnie a sta indelung nu póte de vorŭ eşi aceste treĭ staturĭ din hotarele sale, precum astăḑĭ vedemŭ in ţéra Leşéscă. Invĕţat'aŭ Noe pre feciorîĭ seĭ, şi pre seminţia lor Bogoslovia şi învĕţăturĭ intru lucrurile Dumneḑeescĭ, precum scrie Berosie, şi le-aŭ lăsat lor cărţĭ intru carele marĭ taine de firile lucrurilor aŭ scris. Aşişderea 'ĭ-aŭ invĕţat şi ămbletul ceriuluĭ, şi aŭ impărţit anul, dupe curgerea sóreluĭ şi a 12 lunĭ, şi dintru acele invĕţăturĭ le spuné lor ce se tîmpla in tot anul. Şi plinindu-se după potop luĭ Noe anĭ 350, iară de la nascerea luĭ vieţuind anĭ 950, aŭ murit, vĕḑêndu-şĭ nepoţiĭ şi strenepoţiĭ şi feciorîĭ din strenepoţiĭ seĭ, care toţĭ era 24,100 de bărbaţĭ vrĕstnicĭ, fără muierĭ, şi fără copiiĭ lor, cariĭ pre atâţea eraŭ; că precum scrie Berosie, la cartea 3-a că tot de gemene se născea, parte bărbătéscă şi femeéscă. Aşişderea şi copiĭ acelora, după ce venea in vrĕsta anilor seĭ şi se insura, tot de gemene era róda

séŭ plodul dintr'ânşiĭ. Aşa scrie Berosie, că nicĭ o dată Dumneḑeŭ séŭ firea n'aŭ avut lipsă in trebuinţa lucrururilor, care rezema de belşugul şi umplutura lumeĭ, *iprocĭ.* Şi feciorii necĭ o dată nu murea inainte de părinţiĭ lor, ci după mórtea părinţilor lor, cu aceéşĭ plodnicie în locul urma, fără numaĭ Avel aŭ murit ucis, şi acéstă blagosloveniă aŭ trăit, precum scrie Epifanie, 3331 anĭ, cât necĭ un fecior nu muria maĭ nainte de părinţiĭ seĭ, fără unul feciorul luĭ Aran aŭ murit in vederea tătâne-seŭ Thara, pentru lauda idoléscă carele însuşĭ cu mintea s'aŭ aflat de aŭ sleit Bozĭ, chipurĭ şi Bozoaie séŭ dumneḑeiţe de lut.

Fost-aŭ şi alte potopurĭ care vĕrsaŭ pre une locurĭ de pămênt, iară nu aŭ inecat tot pămêntul de odată ca in vremea luĭ Noe. Csenofon, *De potrivirea glasurilor*, şi alte potopurĭ pune, că ḑice şi le numĕră aşa: *Potopurĭ multe aŭ fost; cel ântĕiŭ cu vĕrsare cu apă pre pămênt, care aŭ trăit 9 lunĭ pre vremea luĭ Ogiges celuĭ vechiŭ, de demult;* şi pre acesta presemne pre Noe, ca un păgânŭ el mărturisesce a fi, că maĭ sus, in cartea luĭ, pre cel ântâiŭ *Ogiges* stremoşiu luĭ Noe îl chiamă, carele aŭ păzit némul omenesc in corabie de potopŭ, măcar ca sfânta Scriptură mărturisesce că Noe aŭ fost 13 lunĭ in corabie. Al doilea potopŭ aŭ fost pre vremea luĭ *Eraclie* şi a luĭ *Prometheiŭ*, carele aŭ trăit o lună. Al treilea potopŭ 2 lunĭ, in ḑilelele luĭ *Ogiges* Atenénul. Al patrulea potop in Ahinea, treĭ lunĭ. Al cincilea potopŭ al Thesalieĭ, pre vremea luĭ *Deucalion* impĕratul *Tesalieĭ*, feciorul luĭ *Prometheiŭ*, maĭ nainte de nascerea luĭ Hristos Domnul nostru cu 1540 anĭ, dupe cum numĕră *Carion* şi alţiĭ; pre care vreme tótă ţéra grecéscă aŭ fost vĕrsată de apă, cât multe cetăţĭ şi oraşe aŭ innecat cu ómenĭ, cu dobitócele, fără ceia ce aŭ fugitŭ cu impĕratul lor *Deucalion* in munţĭ, până ce *Ovidie*, la cartea 1 *Metamorfose*, scrie: precum intru acea vreme tótă lumea fu stricată de potopŭ, pentru reutăţile ómenilor, iară *Deucalion* cu muierea sa *Pirtha*, numaĭ amêndoĭ aŭ scăpatŭ de acea pedépsă, pentru bunătatea lor, şi pre urmă aŭ înmulţitŭ némul omenescŭ şi încă era prea imbĕtrâniţĭ, că *Deucalion* era de 82 anĭ. Se-ĭ fi invĕţat pre dênşiĭ *Themes Bozoaia* ca se arunce inainte-şĭ ósele mâni-sa şi dintre acele óse vor nasce şi vor cresce feciorĭ, feţĭ şi fete. Decĭ fiind ascuţit la minte *Deucalion* aŭ socotit pămêntul a fi mumă-sa, iară petrele a fi ósele eĭ; pentru aceea, care petre arunca *Deucalion* inaintea sa se făcea bărbatŭ, iar care petre arunca *Pirtha* muĭerea luĭ, se făcea muĭere: şi de aice némul cel impetritŭ şi indărepnicŭ s'aŭ immulţit, ce se ḑice ném impetritŭ, reŭ şi indărepnicŭ.

Al şesele potop aŭ fostŭ atunce când aŭ răpitŭ *Paris* pre *Elena* de la *Lacedemonia* şi aŭ fugitŭ la *Troada.*

Al şeptele potopŭ aŭ fost când aŭ versat Faros tótă ţéra Egipetuluĭ, şi de la potopul a tótă lumea ce aŭ fost in ḑilele luĭ Noe, până la nascerea luĭ *Deucalion*, acestaşĭ Xenofon numĕră anĭ 700, de care scrie cu greşală. Pomenesce şi *Plato*, in cartea *De Fire*, in oraşul Egipetuluĭ, care se chiamă Cimilitura séŭ găcitura luĭ Solon celuĭ înţelept, cu preotul cel bĕtrân a Egipetuluĭ, cariĭ aruncă lene istoriilor grecescĭ, căcĭ numaĭ un potopŭ ţin minte, de vreme ce multe potopurĭ aŭ fost inainte, ḑicênd: *o Solon, Solon! Greciĭ copiĭ pu-*

rurea sunteţi! şi nime din ţéra Grecéscă nu-ĭ bĕtrânŭ, căcĭ tênĕră pururea este mintea vóstră, intru care nu'ĭ necĭ o sciinţă căruntă! iprocĭ.

CAP II.

Pentru impărţirea limbelor, când se zidea turnul la Vavilon, şi de immulţirea a multe noróde din treĭ feciorĭ a luĭ Noe, in anul de la potop 131, pre mărturia luĭ Berosie, iară de la zidirea lumeĭ, după cum numĕră Jidoviĭ, 1787; éră alţiĭ scriŭ, aducênd mărturie pre Iosif Jidovul, 2243.

In a cincea seminţie după straşnicul potopŭ, in anul 131, după mărturia luĭ Berosie, a luĭ Iosif şi a luĭ Epifanie, când s'aŭ immulţit rodul omenescŭ, din treĭ feciorĭ a luĭ Noe, şi toţĭ ómeniĭ o limbă avea, o limbă scia a grăi, indată Domniĭ şi ocârmuitoriĭ luĭ, cariĭ era 72 maĭ bĕtrânĭ, clătindu-se de la muntele Liban şi din hotarele Armenescĭ, unde se chiamă hotarele Ararat, s'aŭ aşeḑatŭ toţĭ în câmpiĭ *Sĕnar*, ce 'şĭ-aŭ alesŭ maĭ desfătate de traiul lor. Şi aceştĭ câmpĭ acmu cu acel nume sunt in *Persia*. Acolo aŭ inceputŭ turnul Vavilonuluĭ, vrênd acolo se'şĭ aşeḑe scaunul Crăieĭ sale, şi se supue şi alte hotare subt stăpînia lor, şi vîrful turnuluĭ se ajungă până la ceriŭ, pentru se se numéscă Vaviloniĭ a fi ceĭ maĭ de frunte şi ânteĭ intru némurile omenescĭ, şi impĕrăţie preste tóte impĕrăţiile; şi se se pótă apăra de Dumneḑeŭ dintr'acel turn, de ar maĭ fi vr'un potopŭ. Aşişderea aŭ vrutŭ,—precum mărturisesce Filon, in cartea *De lucrurile vechĭ*, se'şĭ facă nume şi laudă vecînică in lume; scriindu-şĭ şi săpându-şĭ toţĭ numirile sale pre petre şi pre cărămiḑĭ, că dintru aceea mărturie, socotise se'şĭ zidéscă turnul, a căruia vêrful şi streşinele se ajungă la ceriŭ. Insă acéstă trufaşă şi de mirat socotélă a lor, Dumneḑeŭ o aŭ strămutat, şi o aŭ intors în nemica, precum mărturisesce sfânta Scriptură, că după ce începură din temeiŭ a zidi turnul, in sus înălţindu-l, fiind toţĭ în limba lor din nascere jidovesce séŭ după mărturia altora, haldeesce, de la Adam Patriarcul cel ânteiŭ grăia; îndată li s'aŭ schimbat graiul din nascere. Că fie-care de insĭ intr'altă limbă incepură a grăi, ales ceĭ 72 capiteniĭ maĭ bĕtrânĭ, ce era învĕţătorĭ şi sfétnicĭ, prejur turnul a se zidi. Indată dintr'o limbă ce avea, se schimbară şi se făcură 72 de limbĭ, şi nu înţelegea unul altuia ce grăia, şi remase lucrul lor neisprăvitŭ. Scrie *Epifanie*, Cartea I Tom I, că şi turnul 'l-aŭ risipit Dumneḑeŭ din temelie cu năvarnice vênturĭ. Iară feciorii şi seminţia luĭ Noe se împrăştiară, uniĭ în stînga şi alţiĭ în drépta, tot némul după limba ce li s'aŭ schimbat, căpiteniile sale, carora încă Noe Patriarcul in viaţa sa le-aŭ impărţit limba in treĭ părţĭ, precum scrie *Berosie*. *Asia*, *Africa* şi *Europa*. Şi acestea sunt începuturile şi doveḑile seminţieĭ şi a noroduluĭ despărţite a treĭ feciorĭ a luĭ *Noe*, *Sim*, *Ham* şi *Iafet*. In lumea immulţită, *Sim* cel maĭ mare (dintru a căruia genealogie Domnul Hristos Mântuitorul nostu de maĭ nainte de vecĭ, la plinirea vremeĭ, omŭ adevĕratŭ s'aŭ născutŭ), aŭ stăpânit ţerile la Rĕsăritul sóreluĭ, stând pe lângă apa Eufratuluĭ, şi tótă Siria Rĕsărituluĭ cu seminţia sa o aŭ aşeḑat.

Aice am socotit a fi cu cale să însemnămŭ de acel de mirat turnŭ de la Vavilon ce 'l-aŭ făcut dupe potopŭ, cu a căruia risipă şi împărţirea limbelor că s'aŭ făcut, precum am aretat maĭ sus.

Nevrod feciorul luĭ *Hus*, nepotŭ reuluĭ *Ham*, aŭ făcut acel de mirat turnŭ la Vavilon, precum scrie in *Cartea facereĭ*. cap. 11 stih. 3. 4. Acestŭ turnŭ in patru chipurĭ se socotesce, ântêiŭ rĕdăcina séŭ pricina socotindu-se, adecă ceĭ ântĕiŭ meşterĭ, cariĭ era ceĭ maĭ mulţĭ din feciorĭĭ şi nepoţiĭ luĭ Noe, intre care *Nevrod*, Cap şi Domn séŭ cum ḑice greciĭ 'Εργοδιοχητὴς, a tot lucrul aŭ fost. A doua, din care se făcea acel lucru: in loc de varŭ era cleiul şi cărămiḑile; aşa scrie *Strabo* cartea V. fila 705. In Vavilon mult cleiŭ se face de care strîngŭ grămeḑĭ ca nisce stîncĭ, pentru tréba zidirilor ce se facŭ de cărămiḑĭ. A treia, după chipŭ, că aşa socotise meşteriĭ ceĭ de frunte, cu mijlocul lor se facă acest turnŭ aşa de nalt cât se ajungă la ceriŭ. A patra şi pentru care hotarŭ şi sfîrşit aŭ vrut se facă acest turnŭ, in treĭ felurĭ se înţelege: ântâiŭ, Iconomul, politicŭ, şi bisericescŭ hotarul şi sfîrşitul aŭ fost pentru se aibă *Nevrod* cetate impĕrătéscă, intru care se petrécă cu mare veste şi cu laudă, precum se vede din cuvintele meşterilor serise la *Facere*, cap. 11. Hotarul politicŭ pentru se'şĭ adaogă nouă stăpânire *Nevrod* pre pământ şi se aibă pre tare apărare despre vrăjmaşiĭ seĭ, că era tiran şi se temea de neprietenĭ, că tiraniĭ din firea lor sunt fricoşĭ, precum ḑice prorocul. Acolo avea frică unde nu era frică, că pre tiranŭ şi cunoscinţa luĭ cea din lăuntru îl face de se teme, şi a avea grijă de fugă nime gonindu-l, ce se-ĭ gonéscă pre inşiĭ sunetul frunḑelor sunătóre, cum scrie *Leviticon*, cap. VII. Hotarul Bisericescŭ aŭ fost ca se aşeḑe Nevrod temeinică slujbă idolilor, să se lăţéscă in lume; pentru aceea aŭ trebuit se fie acel turnŭ ca o mirare a lumeĭ, unde se se adune noródele din lume, ca la un scaun a luĭ Dumneḑeŭ. Iară Dumneḑeŭ cum ş'aŭ batjocorit de deşérta socotélă a luĭ Nevrod, cu aceloralalţĭ ce am ḑisŭ maĭ sus. Şi atâta ne ajunge pentru maĭ deschisul minţeĭ la rândul istorieĭ nóstre!

CAP. III.

Pertru seminţia şi némul luĭ Sim, şi de cincĭ feciorĭ a luĭ.

Elam feciorul cel maĭ mare a luĭ *Sim*, din care aŭ purcesŭ *Elamiteniĭ* şi *Persiĭ*, némŭ cu bărbăţie şi cu stăpânie vestită. Pomenesce de seminţia némuluĭ *Elamitilor*, *Xenofon*, in cărţile sele, in care scrie pentru *Chirŭ* imperatŭ, fiind monarhŭ a Persilor, şi imperatŭ maĭ a tótă lumea; aŭ stepânit dupe mărturia Cronicarilorŭ de obşte, in anul de la Zidirea lumiĭ 4441. *Elam* insă se înţelege după mărturia séŭ tălmăcirea jidovéscă: tenerŭ, copilandru, crescĕndŭ intru anĭ; din ce socotesc că şi astăḑĭ Persiĭ, cum scrie *Stricovskie*, că aŭ auḑitŭ cu urechile sale, fiind in ţerile Persilor, in annl de la Hristos 1584, că strigă la rugele sele Persiĭ: *Halaelam* séŭ *Halahuhali*, cum s'ar in-

țelege: *Dómne Hali*, séŭ *Elam Patriarcul nostru*; ce, orĭ pre Elam feciorul luĭ Sim pomenescŭ, orĭ pre Hali ginerele luĭ Mahomet carele aŭ scornit legea turcéscă. Că și turciĭ; *Halaha Mahomet*, și Persiĭ, cariĭ puțin despărțițĭ de legea luĭ Mahomet: *Halaha Hali*, strigă. Ce acésta îĭ adevĕratŭ ca turciĭ de la Elam feciorul luĭ Sim, și nepotul luĭ Noe aŭ seminția. Iară *Asur* al doile feciorŭ a luĭ Sim, se înțelege *bine-cuvêntatŭ*, dupe mărturia luĭ *Teliman Stela*; iară *Remigie* Episcopul *Antisidorenilor*, talmăcesce acest nume Asur: *inălțat*. Pentru aceea, ḑice Dumneḑeŭ, la Prorocul Isaia: *Toiagul mâneĭ mele Asur*. Dintr'acest Asur sunt *Asirieniĭ*. Acesta aŭ făcutŭ vestitŭ orașul *Niniva* in Asiria; la care orașŭ fu trimes Iona Prorocul. Niniva se înțelege casa Ninevitenilorŭ; iară *Nin* se ințelege fiŭ, de care veĭ afla la Isaia 14. Iară al treilea feciorŭ a luĭ Sim, *Aran*, care se înțelege: *tĕnĕrŭ* și *naltŭ*; de la acesta s'aŭ început *Sirieniĭ* și *Damaschineniĭ*; și scaunul Sirieĭ este orașul Damascul, către care mergêndŭ Sfântul *Apostol Pavel*, fu întors la credință, precum scrie la faptele Apostolilorŭ 9. La Isaia 7. este scrisŭ capul *Aramlenilor*, Damascul cetate. Feciorii luĭ *Aram*, precum este scris la *Facere*, 10, aŭ fost patru, anume: *Messe, Getir, Hus* și *Hul*; de la Mes și Getir, precum sună numele impreunate amêndouĕ la un locŭ, aŭ eșitŭ *Mesageții*, némŭ mare și vestitŭ, d'asupra mariĭ Caspieĭ in gura apeĭ *Volgăĭ*, unde sunt acmu ordele Astrahanuluĭ, subt stăpânia *Mosculuĭ*, de care Irodot, in istoria *De Cir*, și *Ovint Curție De Alecsandru Machedonŭ*, pe largŭ scriŭ. Așișderea și *Ptolemeŭ* și *Enea Silvie*. Al patrule fecior a luĭ Sim, *Arfaran*, se înțelege *sĕnătoșat* séŭ *risipa*; de la acesta aŭ începutŭ *Haldeiĭ*; și de la nepotul luĭ *Ever*, séŭ *Evra* feciorul luĭ Solomon, care aŭ făcut Ierusalimul, aŭ eșitŭ Evreiĭ, adecă instreinațiĭ séŭ rătăciții pe in multe țerĭ. Dintru acéstă-șĭ seminție, aŭ eșitŭ *Avram* tatăl și începĕtura a toțĭ Jidoviĭ, precum scrie Biblia, in carea *Facereĭ* 11 Este dar lucru aeve, că Hristos Domnul nostru este din némul luĭ *Arfaran*, și de la Sim feciorul, cel ântĕiŭ a luĭ Noe, măcar că aŭ fost și al cincelea fecior a luĭ Sim, din care, ḑicŭ uniĭ, că s'aŭ ploditŭ némurile *Lidienilor* in Asia.

CAP. IV.

Pentru Seminția luĭ Ham.

Ham, feciorul cel mijlociŭ a luĭ Noe, aŭ stepânit acele locurĭ ce sunt in *Africa*, spre méḑi-ḑi, *Egipetul* și țerile *Murinilor*. *Hus*, feciorul ântĕiŭ a luĭ Ham, aŭ imulțit némurile Murinilor, la hotarele Africeĭ, de unde se incepe vestita apa *Nilul*, precum scrie in Cartea *Facereĭ* 11. Pentru aceea și Ptolomeŭ, care aŭ scris tótă lumea, némurile *Husitienilor* le pune în țerile de mijlocŭ a *Livienilorŭ*. Feciorii luĭ Hus, *Saba* și *Zevila*; din *Saba* aŭ eșitŭ *Arapiĭ* și *Sabiniĭ* a cărora Craiasă *Saba* aŭ mers la *Solomon*, se asculte ințelepciunea luĭ. Iara din *Zevila*, une némurĭ, și ostróvele Indieĭ, in latŭ ințirate spre Apusul sóreluĭ, și spre Amiaḑi-ḑi s'aŭ îmmulțitŭ. *Nembrut* séŭ *Nemrot* ce se ințelege: *iute și*

strașnic stăpân, pre carele *Berosie* îl numesce cel întêiŭ *Saturnŭ* a Vavilonuluĭ, fecior luĭ Hus, din némul uriașilor, strenepotŭ luĭ Noe. Acesta în Babilon întêiŭ aŭ inceput a stăpâni strașnicŭ, cât aŭ silit cu putere de aŭ supus némurile de prin prejur subt stăpânia sa, și pre toțĭ i-aŭ impreunat subt o stăpânie, cum ar fi subt un trup, a stăpânieĭ sale. De la acestŭ Nemrot s'aŭ început cea întêiŭ stăpânie Vavilonuluĭ a unuia în lume, anul, dupe cum scrie *Berosie*, de la potop 131. Pentru aceea Sfânta Scriptură, pe Nemrot îl numesce *tare* și *nepregeduitor*, *venitor înainte luĭ Dumnedeŭ*; iară *venitor*, după cum tâlmăcescŭ uniĭ din dascăliĭ sfințĭ, se înțelege aice: cu *putere* și *resboiŭ* silnicŭ, séŭ silind pe ómenĭ la ascultare. Că Dumnedeŭ 'ĭ-aŭ dat putere ca aceea, cum dice Daniil Prorocul: *Că Dumnedeŭ mută și iară intăresce și întemeéză impĕrățiile*. *Mesraim* al doile fecior a luĭ Ham aŭ stăpânitŭ locurile pe marea *Roșie*, și pre marea *Albă*, ce se chiamă *Marea din midlocul pămêntuluĭ* pre lîngă apa Niluluĭ, care pre urmă 'ĭ-aŭ disŭ *Egipetul*, de pe *Egip* Craiul, carele gonind pe frate-seŭ *Danaa*, aŭ stăpânit in Egipet anĭ 68, și Craiĭ Egipetuluĭ s'aŭ numitŭ *Faraonĭ*, precum mărturisesce prea vechiul istoric *Monetan*, in cartea de *Craii Egipetuluĭ*. Iară căcĭ aŭ stăpânitŭ întêiŭ părțile Egipetuluĭ *Mesraim*, feciorul luĭ Ham, și astădĭ Turciĭ îĭ dicŭ aceĭ pășiĭ *Mesraim*, séŭ *Misir*, iară jidoviĭ: *Mecraim*, iprocĭ. *Laabim*, al treilea fecior a luĭ *Ham*, de la care s'aŭ chiamat *Libia*, in Africa. *Afud* al patrule fecior a luĭ *Ham*, de la care sunt înmulțite némurile *Morinilor*, ce se chiamă *Alhudim*, în partea Africeĭ la Apus. *Enanim* séŭ *Ananim*, feciorul luĭ *Mesraim*, nepot luĭ *Ham*, se înțelege: *puțŭ* séŭ *izvorŭ de apă*; acela aŭ aședat partea in Eghipet, care se chiamă *Țirenŭ*, și acolo aŭ făcut orașŭ *Țirene*, de unde sunt eșițĭ *Țiganiĭ*; și acéstă parte este în stăpânia Egipetuluĭ maĭ cu bișug. Lăsămŭ pre alțiĭ a luĭ *Mesraim* a-ĭ pomeni, prin scurtarea voróveĭ; că aŭ avut dece feciorĭ: *Ludin*, din care sunt *Lidieniĭ*, al cincelea fecior a luĭ *Ham*; *Hanaan*, care se tâlcuesce neguțitor, acesta aŭ aședatŭ acele locurĭ in Siria, pe marea Albă, unde este *Tirul* și *Sidonul*, că *Sidoneniĭ* și *Tirieniĭ* era maĭ vestițĭ neguțitorĭ. *Hamon* aŭ fost Craiŭ Livienilor. *Hiteŭ*, feciorul luĭ *Hanaan*, aŭ făcut cetatea *Hevron*, din care sunt *Hitieniĭ*, unde aŭ lŏcuit Avraam. *Evusăŭ*, al doilea fecior a luĭ Hanaan aŭ stăpânit in *Ierusalim* și in *Gava*, din care sunt numițĭ *Gavaoneniĭ*, iprocĭ. — Așa se sciĭ, cetitoriule, că *Sim*, cu seminția sa spre Resărit, in Asia cea mare, s'aŭ immulțit și aŭ intemeiat lŏcașurile sale, unde sunt astădĭ Persiĭ și Asirieniĭ. Iară seminția a doua a luĭ *Sarmat*, fecior luĭ *Ioctan*, nepot luĭ *Hever*, strenepot *Saleĭ* și prestrenepotŭ luĭ *Arfaran*, feciorul luĭ *Sim*, aŭ făcut și aŭ immulțit marĭ și alte némurĭ a *Sarmatenilor*, a cărora nume se chiamă in istorie *Sarmațĭ*; și subt acest nume se inchidŭ: *Scițiĭ*, *Moscaliĭ*, *Serbiĭ*, *Leșiĭ*, *Rușiĭ*, *Litva*, *Zmuziĭ*, *Pomeraniĭ*, *Voliniĭ* și alțiĭ. Iară seminția luĭ *Ham* aŭ ținut câtă-va vreme țéra *Hananeilor*, *Egiptul*, *Etiopia* séŭ țerile *Murinilor* și *Livia*. Iară seminția luĭ *Iafet* s'aŭ imprăștiat și s'aŭ semĕnat prin tótă Asia cea maĭ mică, și pre urmă lățindu-șĭ lŏcașurile sale la Miadĭnópte, in Evropa, și maĭ tótă Evropa.

CAP. V.

Némul luĭ Iafet.

De seminția și némurile luĭ Iafet, al treile fecior a luĭ Noe. Iafet înțelege după jidovie: *lațitŭ* séŭ *lațire*, și *frumosŭ*. Acest Iafet maĭ micŭ aŭ ɜt din feciorii luĭ Noe. Măcar că, cum scrie Berosie, după potop aŭ născut ɔe pe *Ionic*, iprocĭ, pe carii îĭ trecem a-ĭ pomeni aice. Avut-aŭ Iafet, feciol luĭ Noe, șépte feciorĭ anume: *Gomer*, *Magog*, *Madian* séŭ *Madaim*, *Tuval* ·ras, *Iavan* și *Mosoh* séŭ *Mesc*. Cum scrie *Filon*, Gomer se tălcuesce *hotănd séŭ obarșind*; de la acesta Gomer se tragŭ *Cimbriĭ*. Dintru acestașĭ Goɘr, și némul Cimbrilor, aŭ eșit *Nemțiĭ*. Iar de la *Tevton* Craiul, s'aŭ schim.t numele Nemților, de le-aŭ ḑis *Tevtonĭ* și *Tudeschi*.— Așișderea, *Goțiĭ*, *Poɔțiĭ*, *Litva*, *Zmuziĭ*, *Iatveziĭ*, *Prusiĭ* ceĭ vechĭ, *Curieniĭ*, *Danceniĭ*, *Sveḑiĭ* și *ilandiĭ*, tot dintr'acest Gomer aŭ eșitŭ *Magog* care se tălcuesce: *negru*, *trăd subt cort*, că *gog* se înțelege *cort séŭ strěșină*; dintr'acest Magog aŭ eșit ·mul *Sciților* séŭ Tătariĭ toțĭ; iară din Tătarĭ *Turciĭ*, precum și Berosie scrie cartea V. că Magog aŭ așeḑat Crăiile Asieĭ, unde Turciĭ stăpânescŭ; măr că și din semințiа luĭ Ham s'aŭ immulțitŭ une órde. Dintr'acestașĭ: *Unguriĭ* ŭ *Hugriĭ*; de pe apa *Hugra* séŭ *Iogra*, care stă în ținuturile Moschicescĭ, ı eșit Unguriĭ și trecênd peste apa *Volga* aŭ bătut pre *Goțĭ* séŭ pre *Poɔțĭ*, ce era lŏcuind pre apa *Donuluĭ*, care se numesce la Istoricĭ *Tanais*, și marea *Négră* care se chiamă *Palus-Meotidis*, pre strĕmoșiĭ Litveĭ. *Maam*, al treilea fecior a luĭ Iafet: dintr'acesta sunt ploditĭ *Midiĭ*, cariĭ stăpâɘscu la Rĕsărit. *Iavan* séŭ *Ioan*; dintru acesta sunt eșițĭ tot némul Grecilor. ră Iavan, de pe jidovie se înțelege: *amăgitor* séŭ *viclenitor*; pentru aceea reciĭ sunt de némul lor viclenĭ și amăgeĭ; și pre acest *Iavan*, Greciĭ și Laiiĭ îl numea *Ianus*, și-l zugrăvia cu două frunțĭ și cu duoĕ obraze, unul dinɔsŭ și altul în față. Acest dar, Ianus, 'ĭ-aŭ plodit și 'ĭ-aŭ immulțit pre Grecĭ, ·ecum avemŭ temeinică mărturie la prorocia luĭ Daniil, carele prin acest cuⁿnt *Ion* ințelege și închide pre toțĭ Grĕciĭ; că pre resturnătorul și resipitoɪl Monarhieĭ, a stăpânieĭ Persuluĭ, așa îl numesce: Ivan, împĕratul Grecesc și Maıedonesc, care aŭ fost Alecsandru Macedon; că acesta aŭ bătut pre *Darie* Monarh Persilor, și aŭ stăpânit ţéra Persilor și Babilonul. De care *Quint Curtius* (cartea ⁄ și V), *De lucrurile luĭ Alecsandru-cel-Mare*, și *Iustin* (carte XVIII), *Diodor* ·*cul II*, scriŭ pre largŭ. De acest Ión, se numesce Mare ce'ĭ ḑicŭ *Iornăut*. Feóriĭ luĭ Ion séŭ Iavan, acestiĭ sunt ântĕiŭ *Chetim*, adecă *bătênd*, din care aŭ .it Machedoneniĭ; prea ne arétă deschis cărțile *Macaveilor*, că maĭ de mult, ·ecum scrie și *Ștefan istoricul*, și *Carion*, (cartea I), nu iaŭ chiamat Maceɔnenĭ, ce *Machiteniĭ*, jidovesce, iară grecesce *Macheti*; iară cu vreme séŭ chiaat Maceton séŭ Macedon.

Al doile fecior a luĭ Iavan, *Eleca*, din care aŭ purcesŭ *Eoliĭ*, în Asia mică, acestiĭ sunt Greciĭ ceĭ maĭ aleşĭ.

Al treilea fecior *Tarsus*, care aŭ făcut oraş mare în *Cilicia*, *Tarsul*; şi *Cilicieniĭ* aŭ ploditŭ némul Asieĭ.

Al patrulea fecior a luĭ Iavan, *Dadanen*, aŭ plodit în *Epir*, pre *Dadaneenĭ*, şi dintru acest Epir aŭ fost acel vestit Pir, imperatul Epirotilor, care aŭ fost Rŏmlenilor puternicŭ. *Arbanasiĭ*, Epiroţĭ sunt. Aşişderea de acolo aŭ fost şi *Scanderbeg Castriot*, resipitorul puteriĭ Turceseĭ. Şi astădĭ Turciĭ, dintru acel Epir facŭ ostaşĭ maĭ resboinicĭ. Dintru acestiĭ Dadanenĭ aŭ stăpânitŭ ostrovul *Rodosul* şi multe limanurĭ, séŭ *scale* în Asia, în Evropa, şi în Italia, din cariĭ sunt *Ciprieniĭ*, *Critieniĭ*, *Calabrieniĭ*, *Sicilieniĭ*, *Masilieniĭ*, iprocĭ; şi s'aŭ înmulţitŭ cu némul grecescŭ. *Toval* feciorul luĭ Iafet, din care s'aŭ ploditŭ *Halibieniĭ*; şi acea parte de locŭ a *Halepienilor* este numită în Asia, de pe oraşul ce se chiamă *Halep*, unde sunt vestiţĭ munţĭ pentru argintŭ şi ferŭ. Pentru aceea şi la *Facere* (IV) pomenesce *Moisi*: «*Toval* ce aŭ fost ântêiŭ meşter de fer, cu megieşie aprópe de Halepienĭ.» *Iveriĭ*, din Asia, cariĭ aŭ în ţerele lor de agiuns de tóte mademurile, şi cu acele toţĭ se zăbăvescŭ; pentru aceea aŭ şi porecla, că *Iverĭ* se înţelege de pre latinie: *sepătorĭ*. Aceştĭ toţĭ pe urmă, Iveriĭ, cu Domnul lor *Iraclie*, precum mărturisescŭ uniĭ, aŭ mersŭ cu vase pe marea *Adrieĭ*, şi pre marea *Albă*, din Asia, prin ţéra Grecéscă la Ispania, unde aŭ pus *Iraclie* la strîmtorile măreĭ doĭ stâlpĭ, cariĭ despartŭ Ispania de Mavritania şi de Africa. Şi vĕdênd Iveriĭ în Ispania ca şi în ţéra lor munţĭ bogaţĭ de mademurĭ, aurŭ, argintŭ şi ferŭ, precum scrie *Iustin*, cartea XLIV, s'aŭ aşedatŭ acolo; şi aceea parte a Ispanieĭ aŭ numit'o Iverie pre numele lor. Acestiĭ pre urmă împreunându-se cu Frantoziĭ, ce se chiăma maĭ înainte Galatenĭ şi Celtienĭ, făcêndu-se şi împreunându-se din două némurĭ unul, adecă tot un némŭ, *Celtiverĭ*, cum s'ar dice *Celtĭ* şi *Iverĭ*; şi aşa *Iveriĭ* din Asia şi din Ispania: *Celtiberĭ* se chiamă, din Toval feciorul luĭ Iafet se tragŭ. Aşedatu-s'aŭ pre urmă multe némurĭ în Ispania, cum era în vremele vechĭ, de-şĭ cauta ómeniĭ locurĭ maĭ bune de traiŭ, de se muta de'ntr'un loc la altul. Că *Africaniĭ*, *Arapiĭ*, *Mavritaniĭ*, *Cartageniĭ*, *Rŏmleniĭ*, *Franciĭ*, *Goţiĭ*, *Gepiţiĭ*, *Franţoziĭ*, *Ţimbriĭ*, *Humniĭ séŭ Unguriĭ*, *Vandaliĭ*, *Elaniĭ*, şi alţĭ strămoşĭ a Frantuzilor, Nemţilor, Slovacilor, şi Litvenĭ, adese se rădica de mergea într'acele părţĭ a Apusuluĭ, ca la locurĭ bogate şi calde şi de odihnă. Şi care némŭ era maĭ puternicŭ acela se aşeda. C'aşa era de cinste bişugul acelor locurĭ, pentru mademurile, auruluĭ, argintuluĭ în Ispania, cât *Hanibal Cartagenul* până aŭ stăpânit acolo, in tot anul lua câte doue-spre-dece buţĭ de aurŭ venitŭ de'ntr'aceĭ munţĭ, precum mărturisescŭ de aceste *Plinie* şi *Iustin*. *Mosoh* séŭ *Meseh* se înţelege de pe jidovie pe latinie: *trăgênd la arcŭ*, séŭ cum tâlcuesce *Teliman Stella*: *lăţind séŭ împrăştiind*; «Al şéşele fecior a luĭ Iafet, séŭ de pe trasul arculuĭ, aŭ *lăţindu-se în hotar departe*, se numesce»; acesta este moşul şi patriarhul a tot némul *Moscalilor*, a *Ruşilor şi a Leşilor*, *a Volinilor*, *a Cechilor*, *a Mazurilor*, *a Bulgarilor*, *a Serbilor*, *a Horvadilor*, a tuturor noródelor care grăescŭ Slavonesce. *Tiras* al şéptele fecior a luĭ Iafet se înţelege: *stricător*, *risipitor*; acesta aŭ înmulţit némurile *Tracilor*, pre care o séma de scriitorĭ de pămênt:

Tirigeţiĭ, le ḑicŭ. Acmu tóte acele noróde le stăpânescŭ Turciĭ; locuitoriĭ aceia grăescŭ grecesce, turcesce, slavoñesce, şi pre la oraşele ce'sŭ pre mare, grăescŭ şi italienesce. Oraşe, maĭ alesŭ acolo în Tracia: *Bizanţia* este, ce se ḑice acmu *Ţarigrad*, séŭ cetatea luĭ Constantin; *Pera* ce'ĭ ḑicŭ Galata, *Silivria*, *Nicopol* şi *Odriul* şi altele. Aşişḑerea scrie Berosie, cu dovadă la cartea V, precum Tiras făcênd Tirul aŭ aşeḑat limanurile, scalele măreĭ, şi aŭ aşeḑat pre Tracĭ dupe numele seŭ, pe vremea Beliĭ, al doliea fecior a luĭ Nemrot, Craiuluĭ de la Vavilon. Iar ce scriŭ uniĭ, alesŭ *Stela Teliman Signénul*, precum de pre numele acestuĭ Tiras s'a ḑis apeĭ Nistruluĭ Tiras; ci acestuĭ lucru noĭ stămŭ impotrivă; că măcar că Nistrul, apa care se chiamă la istorie *Tiras*, se începe din Munţiĭ rusescĭ, departe de *Tracia*, iară cade in Marea Négră Nistrul, aprópe de Tracia. Iară maĭ multŭ socotescŭ că Genoveziĭ, cariĭ lŏcuia in Crim, cariĭ şi cetăţile ce sunt pe locul Moldoveĭ le-aŭ făcut, séŭ de alţiĭ maĭ dinainte făcute şi eĭ le-aŭ stăpânitŭ, şi pentru mare repeḑiune a Nistruluĭ 'ĭ-aŭ ḑisŭ Genoveḑiĭ *Tiras*; că italienesce *Tiras* séŭ *Tirare* se înţelege *ṣĕgetare*, şi acéstă apă *Nistrul*, unde alérgă printre stîncĭ aşa de iute ca o săgétă din arcŭ.

Fecioriĭ luĭ Gomor, a celuĭ maĭ mare fecior a luĭ *Iafet*, a fost treĭ: *Ascanie*, (pre care îl numesce Moisi, la cartea Facereĭ X: *Ascenet*), *Rifat* şi *Gomor*. De la *Ascanie*, precum toţĭ istoriciĭ jidovescĭ într'unŭ chipŭ mărturisescŭ, aŭ eşitŭ tóte némurile nemţescĭ, cariĭ ânţĕiŭ se chiăma *Ascanĭ*, pre urmă adăogênd de pre nemţie, le-aŭ ḑis *Descanĭ*, maĭ pre urmă *Dvisconĭ* şi *Tevtonĭ*. Pomenesce şi Omer pre Ascan şi ţéra Ascania, la sfîrşitul a doue cărţĭ a Iliadeĭ, între alţĭ Domnĭ ce aŭ fostŭ venitŭ într'ajutorŭ împrotiva Grecilor la Troada. Decĭ precum s'aŭ pomenit de némurĭ şi noróde, că se muta în alte părţĭ de locŭ şi schimba locurile unul cu altul, séŭ aĭ scóte din hotare maĭ bune, aşa şi Ascaniĭ urmaşiĭ luĭ Ascanie s'aŭ mutatŭ în alte locurĭ; séŭ cercând alte locurĭ maĭ bune, séŭ neputênd trăi de asupréla altor némurĭ, părăsitu-'şĭ-aŭ moşia sa. Că *Savelic* şi *Irodot* cu vestiţĭ şi vechĭ istoricĭ, scriŭ cu dovadă de urmaşiĭ acestuĭ Ascan, că Ţimbriĭ, urmaşiĭ luĭ Gomer, din care era acest Ascanie fost-aŭ isgoniţĭ din Asia cea mică de Alcat craiul Lidiilor, ce maĭ curênd de bună voie s'aŭ mutatŭ, pesemne din locurile sale, şi nu numaĭ Ţimbriĭ si Ascaniĭ séŭ Tescanii, nemţiĭ, ce şi *Sarmaţiĭ*, şi *Geţiĭ Dacĭĭ*, unde suntemŭ noĭ *Moldoveniĭ* acmu, *Alaniĭ*, *Gepiḑiĭ*, stremoşiĭ Litvenilor, *Saşiĭ* saŭ *Sacĭĭ* şi *Hiniţieniĭ*, toţĭ dintr'un némŭ sunt, de'ntru amêndoĭ fecioriĭ luĭ Iafet; uniĭ din Gomor, alţiĭ dĭn Mosoh plodiţĭ, împreunăndu-se cu puterile lor, la un locŭ, din Asia Rĕsărituluĭ spre Méḑia-nópte, trăgênd ântĕiŭ, s'aŭ aşeḑatŭ d'asupra măreĭ Negre, care ce chiamă *Meotis*, în care cade apa *Donuluĭ* din părţile moschicescĭ, la *Asac* intră în marea. De a cărora aşeḑare la un locŭ pe acele vremĭ, frumosŭ aŭ scris în stihurĭ grecescĭ vechiul Dionisie poeticul:

Τοῦ μὲν πρὸς Βορέην τετανυσμένα φῦλα νέμονται
Πολλὰ μαλ' ἐξείης, Μαιώτιδος ἐς στόμα λίμνης,
Γερμανοί, Σαρμάται τε, Γέται θ' ἅμα, Βαστάρναι τε.
Δακῶν τ ἄσπετος αἶα, καὶ ἀλκήεντες 'Αλανοοί.

Care așa se înțelegŭ pe Românie:
Multe némurĭ se atingŭ pe locurile ce-'sŭ pe lîngă Meotid,
Și Nemțĭ, și Gețĭ, și Sarmațĭ, și Bastardĭ,
Scaunul Dacilor, și puternice pepturĭ a luĭ Alan.

Arĕtaiŭ déră pănă aice, cu multe némurĭ de unde a eșitŭ și Dacĭĭ, cariĭ aŭ descălecatŭ locurile țereĭ Moldoviĭ și țereĭ Muntenescĭ: de la părțile țerilor, despre Rĕsĕrit spre Miadia-nópte. Iară vomŭ maĭ scrie de Dacĭ, și de alte némurĭ, ce aŭ eșitŭ tot dintr'o seminție. Din Gomor, al treilea fecior a luĭ Gomer, nepotŭ luĭ Iafet, strĕnepotŭ luĭ Noe, Goțiĭ ceĭ resboinicĭ, soțiĭ Cimbrilor, și megieșĭ lor: *Iatvejiĭ*, *Alaniĭ*, *Polovciĭ*, *Pecingiĭ*; iară numĕrul lor cu *Togormŭ* Cnézul lor, 14, precum scrie *Filon*, și aceste în treĭ sute de anĭ după Potop. După amestecarea limbilor la turnul Vabilonuluĭ, décă se înmulțiră semințiile, aŭ trasŭ în părțile spre Miadi-nópte din Asiria, până după câtăva vreme aŭ venitŭ în câmpiĭ ce se află la Marea Négră și Mórtă, căria eĭ dicŭ istoriciĭ *Meotidis*, precum scrie în scrisorile vechĭ. *Pontum Euxenum* și *Palus Meotidis*, acest nume are *Marea-Négră*. Acolo într'aceĭ câmpĭ, indelungate vremĭ petrecĕndŭ, seminția și urmașiĭ luĭ Gomer, și a lui Togomer, strâmturile mărei Negre, unde cade iezerul Meotiduluĭ în trînsa, iaŭ dis *Gomerium Bosforon*; și pre urmă, dupe Grecie: *Chimerium*, și *Țimerium*. De pre numele seŭ 'ĭ-aŭ numit pre urmă aceia singurĭ *Țimeriĭ*, și pre urmă cu vreme *Țimbriĭ* s'aŭ chiămatŭ. Iară pre urmă neputĕnd încăpea, că se înmulțise de nu maĭ încăpea într'aceĭ câmpĭ, s'aŭ împrăștiatŭ cineșĭ cu povățuitoriĭ seĭ in alte părțĭ de lume; uniĭ aŭ trasŭ la Apus și s'aŭ aședatŭ deasupra *Propontuluĭ*, pre malul Asieĭ, unde cade Marea-Négră, la Helespont, Marea Tracieĭ, la Țarigrad, la Galata și la Halcidon. Alțiĭ s'aŭ aședatŭ in *Tavrica*, unde sunt acum *Tătariĭ Perecopuluĭ* și *Mancop* și *Kefa* și *Crimul*, vestite orașe. Alțiĭ in Tracia aŭ trecutŭ și in Dacia, unde suntemŭ noĭ Moldoveniĭ și țéra Muntenéscă. Și de aceĭ *Cimbri*, căcĭ aŭ fostŭ apópe de Grecĭ și avĕnd indelungate resbóie cu dênșiĭ, Omir, întru *Iliadele* séle, Apolonie și alțiĭ in stihurĭ grecescĭ și latinescĭ, scriŭ pre largŭ. Alțiĭ. pe apa *Donuluĭ*, și pe apa *Volgaĭ*, in câmpĭ a trăi ș'aŭ alesŭ; alțiĭ pe apa *Buhuluĭ*, căria eĭ dicŭ că se chiamă apa Buhuluĭ *Hipanes*, precum dice Ptolomeŭ și Solin, și pe *Nipru*, pe *Desna*, pe *Sosa*, *iproci* s'aŭ lățitŭ. Iară alțiĭ aŭ remasŭ pre loc, unde ședuse de'ntéiŭ, alesŭ ceĭ maĭ bĕtrânĭ, cariĭ nu puteaŭ, nicĭ li se cădea se âmble, rĕtăcind din locŭ în locŭ, tot pre lângă Marea Négră, și pre lângă iezurul eĭ, și aceia toțĭ rĕmăsese: *Goți*, *Gepidĭ*, *Pivcenĭ* și *Pecingĭ* și *Polovțĭ*, de pe vĕnătorie, de pre prada oștéscă s'aŭ numitŭ; pre urmă alțiĭ și maĭ departe, spre Miadia-Nópte trăgĕndŭ, s'aŭ aședatŭ unde-ĭ acmu *Bolinul*, *Podolia* și *Litva*; alțiĭ spre Marea căreia 'ĭ dicŭ *Mare-Balticum* și *Veneticum* și *Marea-Pruséscă* s'aŭ lățitŭ pre acele locurĭ, unde's acmu *Finlandiĭ*, *Svediĭ*, *Litva*, *Zmueiĭ*, *Cursiĭ*, *Prusaciĭ* vechĭ și *Danieniĭ*, cariĭ toțĭ din Iafet și din Gomer feciorul seŭ aŭ eșitŭ schimbațĭ cu limba de la turnul Vavilonuluĭ. Așa dar vom se arĕtăm némul Dacilor, cariĭ aŭ eșitŭ la locul acesta a Moldoveĭ și a țereĭ Românescĭ, de unde și cum aŭ nemeritŭ pre aceste locurĭ. Ne-aŭ căutat și pentru alte némurĭ, de începutul lor a scrie, cu zăbava cetitoruluĭ socotimŭ, că de aice ne va ajunge a scrie pe rând maĭ

mult pentru Daţĭ, ce ném aŭ fost? că ni se pare că am scris deplin, care nicĭ la un letopiseţŭ, a ţereĭ nóstre, nime n'aŭ amelițat măcar cât de puţin de aceste ce am scrisŭ noĭ, cu multă ostenélă, din óre câte cărţĭ străine.

CAP. VI.

Pentru Dacil depre aceste locurĭ unde'ĭ acum Moldova şi ţéra Muntenéscă.

Eară la ce anŭ s'ar fi aşeḑatŭ Daciĭ pre aceste locurĭ de la zidirea lumeĭ, cu greŭ este a se adeveri, de vreme ce nime alesŭ veléturile n'aŭ scris; de aŭ şi scris insă nu se tocmescŭ: când intr'un chip Greciĭ, intr'alt chip Römleniĭ socotescŭ aniĭ de la zidirea lumeĭ; iară cât amŭ pututŭ afla nu amŭ lăsatŭ se nu scriemŭ. Pomenit-am maĭ sus că immulţindu-se némurile in câmpiĭ despre Marea-Négră, cât nu încăpea in locurile acele, s'aŭ reschiratŭ; iară Daciĭ-Geţiĭ, cărora le ḑice *Curţius*, scriitorul vieţeĭ luĭ Alexandru Macedon, *Dahĭ*, *Sahĭ*, *Geţĭ*, *Masageţĭ*, fiind cursul anilor de la zidirea lumeĭ 5400, aŭ nemeritŭ pe aceste locuri. Eară de unde li s'aŭ dat acest nume *Dacĭ* acestor némurĭ, ce aŭ descălecatŭ pe aceste locurĭ, scrie Strabo istoricul ḑicênd: némurile despre Răsărit maĭ vechĭ decât cele despre Apus. Scriŭ uniĭ, precum aceste némurĭ ce aŭ nemeritŭ intr'aceste părţĭ, li s'aŭ dis *Dacĭ* şi *Davĭ*, ce se înţelege de pre limba grecéscă δαίς, adecă resboiŭ, că era acest némŭ a Dacilor forte resboinicŭ; precum şi Geţilor de pre *Gesĭ*, care se înţelege *paleţă lungă*, că Gesĭ, precum aŭ scris *Criton*, este bârnă lungă séŭ paleţă lungă. Şi odată cu Daciĭ s'aŭ aşeḑatŭ spre aceste locurĭ şi Geţiĭ, insă eĭ maĭ spre Răsărit, unde este Crimul acum, iară Daciĭ maĭ spre Dunărea şi maĭ spre ţéra Nemţéscă, precum mărturisescŭ cetăţile şi oraşele lor, care se hotărescŭ tot in slovele *Dava*, cum 'ĭ *Sergi-Dava, Deci-Dava, Marci-Dava*, adecă Dava luĭ Sergie, Dava luĭ Dacie, Dava luĭ Marco, iprocĭ. Eară Geţiĭ era maĭ cunoscuţĭ Grecilor, decât Daciĭ pre atuncea, căcĭ Geţiĭ maĭ adese trecêndŭ scursurile Dunăreĭ, in Dobrogea făcea marĭ prăḑĭ, şi in Tracia şi in ţéra Grecéscă. *Dion Pruseŭ Cufista*, prea invĕţatŭ, aŭ nemerit in părţile acele, unde eraŭ aşeḑaţĭ Geţiĭ, precum mărturisesce *Filostrat*, ce aŭ scris istoria *De lucrurile Geţilor*. Némul acesta, vechiĭ Dacĭ séŭ remăşiţa Geţilor; că tot o dată sunt sciuţĭ Daciĭ, Geţiĭ, şi Goţiĭ, mărturisesce *Topeltin* din *Dion*, la viaţa luĭ *Domec*, iprocĭ. Eară hotarele Dacieĭ despre Răsăritŭ era apa Nistrul ce se chiamă Tiras; despre Améḑă-ḑi Marea-Négră şi Dunărea; despre apusŭ *Panonia*, unde acum *Buda*; despre Méḑă-Nópte *Morava* şi *Podolia* in crăia Leşéscă, unde este şi *Cameniţa*. Sunt óre-care istoricĭ cariĭ daŭ şi Podolia şi câmpiĭ peste Nistru, până in Buh, şi peste Dunărea Misiile amêndouĕ, unde ḑicemŭ acum *Dobrogea*, şi o parte de *Iliric*, se fie tot de Dacia. Pre un némŭ ce le ḑicŭ *Boiĭ*, *Tauristĭ* şi *Scordiţiĭ*, ce aŭ eşitŭ din seminţia Franţuzilor, şi trăia pre lîngă apa *Sava* şi *Drava*; improtiva acestora s'aŭ redicatŭ Daciĭ şi 'ĭ-aŭ supusŭ; ce pre urmă, impărţindu-se Scordestiĭ s'aŭ împrietenitŭ cu Daciĭ, şi prăda in Dobrogea şi in părţile Panonieĭ, unde-ĭ acum ţéra Ungurécă; de

aceste mărturisesce Bonfin. De aceștĭ Dacĭ pomenesce *Quint Curtius* istoricul de faptele luĭ Alexandru Machedon, cum am scris maĭ sus, insă nu acea *Alecsandrie* mincinósă ce-ĭ pre limba Românéscă pline de basne. El scrie că sunt veniţĭ, Sahĭ, Dahĭ Geţĭ, Masageţĭ, tot un ném, când incă lumea tótă era maĭ rară in ómenĭ; şi dintr'acestĭ Dahĭ, noĭ ḑicemŭ Dacĭ, precum ḑicŭ şi Greciĭ; iară Latiniĭ şi Leşiĭ ḑicŭ Daţĭ, din care némŭ sunt Saşiĭ din Ardél. Şi era şi aice in ţéră la noĭ Saşĭ, până nu de mult; éră la satele cele hănescĭ in Bugiac, şi acum sunt de le ḑicŭ *Testabanĭ*; se trag de acel ném, şi aŭ marĭ istoricĭ marturĭ. Limba lor éră aşa veche era, de la impărţirea limbelor de la zidirea turnuluĭ Vavilon. Aŭ price Saşiĭ cu Nemţiĭ: cariĭ sunt maĭ vechĭ de dînşiĭ? Saşiĭ ḑicŭ că Nemţiĭ aŭ luatŭ limba de la dînşiĭ, iară Nemţiĭ ḑicŭ că Saşiĭ de la dînşiĭ aŭ eşitŭ, din *Sacsonia*; ce aceste price le lăsămŭ la dinşiĭ; noĭ nu maĭ pomenimŭ cât slujesce rânduluĭ nostru la scrisórea letopiseţuluĭ nostru.

Acestĭ Dacĭ séŭ Dachĭ, cum am arĕtat maĭ sus, cu 400 de anĭ de maĭ nainte de nascerea Domnuluĭ şi Mântuitoriuluĭ nostru Isus Hristos, s'aŭ aşeḑatŭ pre aceste locurĭ, şi avênd megiaşĭ pre Geţĭ, impreunându-se la un locŭ trecea Dunărea, şi multe prăḑĭ şi stricăciunĭ făcea in părţile stăpânireĭ Rŏmuluĭ, că se făcea cu toţiĭ ca la două sute de miĭ de óste. Eară August Cesarul ântêiŭ impĕratŭ al Rŏmuluĭ şi a tótă lumea, dupe ce s'aŭ stricat şi s'aŭ mutat stăpânirea Rŏmuluĭ cea de obşte, pe a căruia vreme s'aŭ născut Domnul nostru Isus Hristos, precum cântă biserica nóstră in séra născutuluĭ: **Аугуст єдіно начелствуіущу на земли**, adecă: *August insuşĭ stăpânind pre pămênt;* acest impĕrat August Cesarul aŭ pornit in protiva Dacilor óste 50,000 cu Hatmaniĭ seĭ Curio, şi pe urmă cu Lucul, care aŭ strebătut cu oştile Rŏmlenescĭ pênă la marginele Donuluĭ şi la Marea-Négră, şi abia aŭ supus pre Dacĭ subt ascultarea impĕrăţieĭ Rŏmuluĭ, de aŭ căutatŭ Daciĭ a dare bir la visteria impĕrăţieĭ Rŏmuluĭ. Iară scrie *Ioan-cel-Mare* in istoria *De noróde*, ḑicênd: *Goţiĭ la ostrovul Scandinavieĭ séŭ Scandia, curênd dupe potop s'aŭ aşeḑatŭ.* Eară *Amian Marcel*, la cartea *XXVII*, cu secotéla tuturor scriitorilor anilor, precum: Daciĭ sunt maĭ vechĭ decât Unguriĭ veniţĭ la Ardél şi in locurile aceste unde suntemŭ noĭ, că in vremea ce venise Daciĭ pre aice, nu era in ţéra Unguréscă nicĭ unŭ Ungur; iară Daciĭ cu câte-va sute de anĭ maĭ nainte de Hristos, cum am scris maĭ sus, aŭ ţinutŭ aceste locurĭ, până la Trajan imperatul Rŏmuluĭ, precum vomŭ scrie la rîndul seŭ. Şi Filip tatăl luĭ Alecsandru Macedon, precum mărturisesce *Iornand*, legârd pacea cu Goţiĭ, 'şĭ-aŭ luat şi femee pre *Scodopa* fata luĭ *Gotil* craiul Goţilor, cum cu legătura aceea să'şĭ intăréscă impĕrăţia Machedonieĭ. Eară Dacia, ḑice Iornand, Dacia cea veche, care o stăpânescŭ acum şi norodele Gepidilor, care loc stâ in vederea Misieĭ, ce-ĭ ḑicemŭ Dobrogea, acum peste Dunărea, ca c'un brâŭ impregiurată, două căĭ numaĭ avênd, aceste locurĭ că s'aŭ chiămat unde-ĭ acum Moldova şi ţéra Munténéscă, şi Ardélul, care şi *Iulie Capitol*, la *Viaţa luĭ Macsim*, şi *Elie Spartu* intru *Viata luĭ Anton* impĕraţiĭ Rŏmuluĭ, şi Filip Melanchton, tot aşa mărturisescŭ, de ḑicŭ: *Daţiĭ era unde sunt acum şepte cetăţĭ*; cu cariĭ şi *Martin Iiziler*, ḑicênd: *Se socotescŭ Ardeleniĭ de resboinicĭ Europeĭ acestia, cu Moldoveniĭ şi cu Munteniĭ sunt vechĭ Dacĭ.* Mărturisesce şi *Ieronim Canin* de Dacĭ

ḑicênd: *Geţiĭ séŭ Daciĭ tot locul aŭ stăpânit, care inchide astăḑĭ Ardêlul, ţéra Moldoveĭ şi ţéra Muntenéscă.* Eară nu multă vreme trecênd dupe mórtea luĭ August Cesarul şi altor impěrăţiĭ Rŏmlenescĭ, in anul de la Hristos 88, in ḑilele luĭ Dometian impěrat, s'aŭ rocoşitŭ Daciĭ asupra impěrăţieĭ Rŏmuluĭ: trecênd Dunărea lovit-aŭ cu oştile in Dobrogea, unde era Ulpiŭ Sabinul, deregător de la impěrăţia Rŏmuluĭ, de pază despre Dacĭ, şi prădară Dobrogea peste tot, şi omoriră şi pre acest deregator, ce era de pază, cum s'aŭ pomenit; ear Craiul Dacilor era anume Decebal. Eară înţelegênd Dometian impěratul Rŏmuluĭ de rocoşirea Dacilor cu Craiul lor, socoti se nu rěmâie in ocară numele seŭ de Dacĭ, fiind birnicĭ luĭ, şi aŭ purces cu oştĭ asupra Dacilor, avênd Hatman oştilor séle pre *Avrilie Fuscu*, şi sosind la Iliric, indată făcură pod de vase legate cu coşurĭ pline de pétră peste Dunăre, şi de Sirgŭ trecu cu oştile séle şi Fuscu şi Dometian. Eară Daciĭ încă fiind gata cu Decebal Craiul lor, la Dunărea le-aŭ eşitŭ înainte Rŏmlenilor, şi dând resboiŭ de ambe părţile, cu multă věrsare de sânge, remas-aŭ isbânda la Dacĭ, şi luară tótă tabăra Rŏmlenilor, şi s'aŭ intors Dometian impěrat cu multă ruşine la Rŏm. Scriŭ uniĭ de ḑicŭ, că Dometian vrênd se'şĭ acopere ocara, şi se ḑică că el aŭ biruit pre Dacĭ, poruncit-aŭ se'ĭ iase in intimpinare tot oraşul Rŏmul, ca unuĭ biruitor se-ĭ facă cinste; ce maĭ mare ocară şi batjocoră aŭ adus asupra sa Dometian impěrat cu acea falĕ a luĭ mincinósă. Nu aŭ maĭ cutezat apoĭ Dometian a face resboiŭ cu Daciĭ, ce încă aŭ legat de le da şi birŭ Dacilor, şi aŭ luatŭ birŭ in douĕ-ḑecĭ de anĭ şi maĭ bine Daciĭ de la Rŏmlenĭ, până aŭ stătut Trajan impěrat Rŏmuluĭ, de aŭ bătut şi aŭ spart pe Dacĭ de pre aceste locurĭ, că präda Daciĭ ţerile ce era inchinate la impěrăţia Rŏmuluĭ; pentru acea aŭ luatŭ birŭ, precum şi Leşiĭ şi Moscaliĭ până nu de multŭ, ce acum in ḑilele nóstre, da cojóce Tatarilor, se nu le prade ţerile. Eară pecetea Dacilor era doĭ leĭ cu gurile căscate unul spre altul, şi deasupra lorŭ era coróne cum se vede aice:

Trăit-aŭ Daciĭ pre aceste locurĭ, cincĭ sute şi maĭ bine de anĭ; decĭ s'aŭ resipitŭ Daciĭ de pre aceste locurĭ de puterea luĭ Trajan impěratŭ, ce aŭ venitŭ asupra lor.

CAP. VII.

Pentru impĕrăţia Rŏmuluĭ şi péntru hotarele eĭ.

Impĕrăţia Rŏmuluĭ, căria in putere şi in lăţime n'aŭ fost nicĭ o impĕrăţie de când este lumea, — citesce istoriile Rŏmuluĭ şi a lumeĭ şi veĭ afla de mărimea eĭ, —şi alta maĭ mare împărăţie de cât aceasta n'aŭ fost; de acéstă impĕrăţie afla-veĭ şi la prorocĭ, ales la Daniil, cu deslegarea visuluĭ luĭ Nabucodonosor impĕratul Asirieĭ. De acéstă impĕrăţie cântă şi sfânta biserica nóstră, in séra nascereĭ Domnuluĭ şi Dumneḑeul nostru Isus Hristos : Августєдіно ночальствующу на земли, adecă; *August singur domnia pre pămênt*, iprocĭ. Acest August impĕrat Rŏmuluĭ aŭ stătut cel ântêiŭ după stăpânia cea de obşte, de sfătuia Rŏmul cu obştie. In ḑilele acestuĭ s'aŭ născut *Hristos* Mântuitorul lumiĭ, din Prea-Curata Fecióra Maria. Numele seŭ se trage de pre oraşul *Roma*, noĭ ḑicem *Rŏmul*, care oraşŭ este in Italia pe apa Tibruluĭ; iară inceputul impĕrăţieĭ acestia este din Troada, care o aŭ risipit-o Eliniĭ, avênd multă vreme resboiŭ cu Troadeniĭ, pentru răpirea Eleniĭ soţia luĭ Menelaŭ, de Alecsandru, feciorul luĭ Priam impĕratul Troadeĭ, pentru care femee se o intórcă Domnul seŭ, de unde o răpise, pururea sfătuia duoĭ domnĭ din Troada, anume *Antenor* şi *Enea*; ce măzdind pre alţiĭ domnĭ sfetnicĭ feciorul luĭ Priam, se nu dea pre Elena, s'aŭ trăgănatŭ sfada până la stingerea de tot a Troadeĭ, şi n'aŭ hălăduit nime altul, nicĭ în cetate nicĭ in olatele eĭ, fără acestĭ duoĭ ce s'aŭ pomenit: Antenor şi Enea cu glótele lor, orĭ că scia Greciĭ séŭ Eleniĭ că acestĭ doĭ Domnĭ sfătuia spre bine pre Troadenĭ şi 'ĭ-aŭ lăsatŭ de nu 'ĭ-aŭ gonitŭ, or eĭ cunoscênd la ce trage lucrul s'aŭ păzitŭ de vreme, şi aŭ eşitŭ cu ómeniĭ seĭ, şi s'aŭ încărcatŭ în vase, şi s'aŭ dusŭ in lume. Decĭ Antenor aŭ descălecat la Veneţia pre pămêntul Italieĭ; iar Enea pogorând maĭ jos, aŭ abătut eară la marginea Italieĭ unde domnia *Latin* Craiul, o parte de Italia. Indemnat şi de prorociĭ lor păgânescĭ, aŭ inceput sfadă cu acel Craiŭ anume *Latin*, după a căruia nume se numesce *Limba latinéscă*. Nu era acele locurĭ pre atunce cu ómenĭ deşĭ aşeḑate şi singur Craiul imbĕtrânit de ḑile, numaĭ o fată din trupul seŭ avea şi era logodită dupe un Domn de Italia, anume *Turnus*, şi'ĭ era mulţĭ Domnĭ de Italia neprietinĭ; pre aceia Domnĭ 'ĭ-aŭ tras Enea in partea sa impotriva luĭ Turnus, şi a luĭ Latin Craiul, şi cu resbóie, cu multă vĕrsare de sânge aŭ biruitŭ pe Turnus, până aŭ şi perit Turnus in resboiŭ. Decĭ aŭ căutat luĭ Latin Craiul, a primi pre Troadenĭ in ţéra sa in Italia, şi pre Enea ginere in locul luĭ Turnus, că luĭ Enea îĭ murise femeea de grózǎ, când aŭ vĕḑut din tóte părţile arḑênd cetatea Troada. Şi s'aŭ făcut Troadeniĭ moşnenĭ Italieĭ, aşeḑaţĭ şi legaţĭ între sine, se trăiască Troadeniĭ pre limba şi pravela de giudeţe a Italienilor, şi Italieniĭ se priméscă *boziĭ* şi rugile, şi obiceiurile de biserică a Troadenilor. Decĭ din Enea şi din fata luĭ Latin Craiul, sunt din seminţie in seminţie născuţĭ duoĭ fraţĭ anume *Romul* şi

Rem. Acestia aŭ urzit orașul Rŏmul, pre jumĕtate Romul și pre jumĕtate Rem; și incă neînălțate fiind zidurile aŭ venit intr-o ḑi Rem se vaḑă sporul lucruluĭ frăți-ne-seŭ dincotro zidea Romul, și vrĕnd se facă șagă, aŭ sărit peste zidul frăți-ne-seŭ; iară frate-seŭ, in loc luând semn și *piezi* reĭ orașuluĭ, apucâ un fușce și lovi pre frate-seŭ Rem prin mijlocul trupuluĭ și căḑu mort la pămênt; Iară Romul stând deasupra trupuluĭ aŭ ḑis; *Așa se petrécă toțĭ cariĭ ar vrea se sae zidurile aceste!* Și aŭ remas singur Romul urzitor orașuluĭ și Crăieĭ; dupe a căruia nume este orașul *Roma*, séŭ *Rŏmul*, cum ḑicem noĭ, și dupe oraș și numele impĕrățieĭ. Fost-aŭ acéstă impĕrăție d'inceputul eĭ subt Craiul Romul, Craiul cel de'ntĕiŭ până la *Tarcvinie Superbus*, adecă Mândrul. Iară un fecior aceluĭ Tarcvinie Mândrul, aŭ făcut silă uneĭ Dómne, la casa eĭ, nefiind Domnul seŭ a casă, și după acea silă, acea Dómnă anume Lucreția, din pat nu s'aŭ sculat, ci de sirg aŭ scris la bărbatul eĭ, unde era, și la un unchiŭ al seŭ, ce era vestit sfetnic și senator la Rŏm, anume Brut, se vie cum maĭ de sirgŭ la dînsa căʼĭ despre mórte; și déca veniră și intrară in casă unchiul aceĭ femeĭ și bărbatul eĭ, éră ea aŭ ḑis: *nu vĕ apropiațĭ de patul meŭ spurcat de feciorul luĭ Tarcvinie, ce de este trupul silit, nevinovățieĭ mele mórtea mea va fi martur!* Și scóse un cuțitŭ de subt perină ce-l gătice de acea trébă, și s'aŭ lovit in animă și dupe câte-va césurĭ aŭ murit, că n'aŭ gândit de mórte ca aceea nicĭ bărbatul, nicĭ unchiul, ce până a năvăli se apuce cuțitul, ea s'aŭ înjunghiat. Făcutu-s'aŭ ozav mare in tot orașul de fapta aceea, aretând tuturor cuțitul crunt de sângele nevinovateĭ femeĭ și sila, și stătu tot Rŏmul și olatele de aŭ jurat cu Brut, ca să nu maĭ sufere Craiŭ peste înșĭ maĭ mare. Iară Tarcvinie impĕrat, urit și părăsit de toțĭ sfetnicii și slujitoriĭ luĭ, pentru spurcata faptă, aŭ fugit la Frantuzĭ, și de la aceia luând ajutor s'aŭ ispitit cu silă se apuce impĕrăția Rŏmuluĭ, ce tot in deșertŭ: s'aŭ intors gonit și risipit și n'aŭ maĭ dobândit ce aŭ perdut, in viața luĭ, nicĭ el nicĭ altul, și de atunce s'aŭ cârmuit acea impĕrăție tot cu sfatul senatorilor, până la *August Cesarul*, cincĭ sute și mai bine de anĭ. De mirat lucru că acéstă impĕrăție, la statul și lățimea eĭ cât aŭ venit tot într'acele cincĭ sute de anĭ, din cârma sfetnicilor! Și alegea eĭ cu sfatul, din an în an, câte-duoĭ maĭ marĭ, cărora le ḑicea *Consulĭ*, adecă capetele sfatuluĭ; și maĭ mare era acest nume *Consulĭ* de cât *imperator*, că acest nume *imperator* era a Hatmanilor, cariĭ mergeaŭ in vr'o parte cu oștile, iară dacă se intorcea a casă, nu se maĭ chiama imperatorĭ, ce éră pre numele seŭ se numea. *Imperator* se ḑice poruncitor; éră pe urmă pentru isbânḑĭ ce făcea aceĭ imperatorĭ, s'aŭ numitŭ imperațiĭ, și aŭ eșit maĭ mare și maĭ de cinste numele imperaților de cât a Crailor. Hotarele acesteĭ impĕrățiĭ a Rŏmuluĭ, maĭ necóprinse sunt, că nu cu munțĭ séŭ cu ape curgătóre, cum vedem acum că despart crăiĭ de crăiĭ și impĕrățiĭ de impĕrățiĭ, ce din tóte părțile aŭ fost hotarul mare Océnul, care incungiură pămêntul, incepând din părțile despre Miaḑiă-Nópte. Océnul cela ce incungiură Englitera, și tot acela Océn și despre Apus și despre Hispania, și Portugalia, și despre Apus se trage tot acela Océn, incongiurând tot pămêntul despre Amiaḑă-ḑi, pe după Africa, — noĭ ḑicem barbareḑiĭ, — până vine la Marea Roșie, care este intre Egipet și Arabia. Câte impĕrățiĭ, crăiĭ, domniĭ și țerĭ sunt de le incungiură O-

cénul, precum s'aŭ pomenit maĭ sus, tóte subt ascultarea impĕrăţieĭ Rŏmuluĭ aŭ fost. Incă maĭ spre Resărit de la Marea-Roşie, de la Océnul de Amédă-ḑi tăind pe uscat: Arabia, Asiria, până la muntele Caucas, intre Hindiĭ şi Parthiĭ până in Marea Caspieĭ, cu Armeniile amândouĕ şi câte ţerĭ sunt intre Marea caspieĭ şi Marea-Négră, Giurgiĭ, Mingriliĭ, Cerchezii şi alte ţerĭ, şi de acolo apa Donul şi Volga, tóte subt ascultarea Rŏmuluĭ aŭ fost! Şi de la Tartaria cea mare, ce se ḑice acum *Iozbec*, Haniĭ ceĭ marĭ de la Rŏm luaŭ stég de Hănie. Numaĭ cu India n'aŭ închiat lumea tótă despre Resărit; şi vinea şi de acolo multe ţerĭ se se închine, ce de la o vreme nicĭ şi'ĭ maĭ primea de la locurĭ aşa depărtate. Şi unghiul cestalalt la Océn, unde sunt acum Sveḑiĭ şi Daniĭ, şi unghiul maĭ spre apa Rinuluĭ, pre aceste ţerĭ Nemţescĭ, (că şi Sveḑiĭ şi Daniĭ tot Nemţĭ sunt şi un ném), nu 'ĭ-aŭ putut supune nicĭ într'un chipŭ Rŏmleniĭ, până la îndreptatul aceĭ impĕrăţiĭ in multe părţĭ. Şi câtă óste aŭ perdut cu Nemţiĭ bătând resbóe, cu cea parte de lume, nu o ar fi perdut. Insă numaĭ o parte de Nemţĭ supuşĭ n'aŭ fost, éră cât ţine apa Rinuluĭ şi acele ce sunt peste apa Rinuluĭ multe locurĭ aŭ fost supuse, cum şi Englitera, Franţuziĭ, şi tótă Hispania. Caută acmu cu cugetul intru tótă mulţimea şi lăţimea de lume, câte impĕrăţiĭ marĭ sunt acmu, cum este Englitera, Franţusul, Hispania, Nemţiĭ până la Rin, Africa, Feţul, Afri, Livia, iprocĭ, tot Egipetul, Habeşiĭ şi Impĕrăţia Asirieĭ, Persul, Armeniile, Capodacia, tótă Grecia, şi Macedonia, Iliria, Dacia, unde suntem noĭ acmu, şi alte ţerĭ şi ostróve, şi pre Océn, şi pre Marea-Albă, şi pre Marea Négră, şi pre Marea Caspia, la tóte acestea eşia Paşĭ de la Rŏm, la unele pe un an, la altele pe treĭ anĭ, şi maĭ mulţĭ, care nu'ĭ maĭ pomenim anume ţerile şi olatele. Paşiĭ eşia şi la Ierusalim la ţerile Jidovescĭ tot de la acéstă impĕrăţie, cum scrie şi la Sfânta Evanghelie. O sémă de ţerĭ maĭ departe subt craĭ birnicĭ eĭ lăsa, ales la Africa, Eghipetul, Armenia; iara la celelalte, cum este Hispania, Franţuziĭ, Nemţiĭ până la apa Rinuluĭ, Italia, ţerile Grecescĭ, ţerile Ierusalimuluĭ, Anadolul, ostróvele tóte, cu senatoriĭ sfetnicĭĭ Rŏmuluĭ se ocârmuia, pentru ce aŭ ḑis unŭ filosof a luĭ Pir Craiul Epiroţilor séŭ *Arbanaşilor*, când l'aŭ trimes in solie la Rŏm, *Că aŭ vĕḑut sfatŭ de impĕraţĭ adunatŭ.* Ce cât ne trebue la rîndul istorieĭ nóstre, ne ajunge atâta şi de impĕrăţia Rŏmuluĭ.

CAP. VIII.

Pentru Italia, de unde aŭ eşit némul Moldovenilor, după risipa Dacilor din locurile aceste.

Tóte lucrurile când se spun de la începutul lor, se inţeleg lesne, cum şi de némul Moldovenesc a pomeni ne vine rîndul aice. Ţéra Italieĭ este drept spre Apus, cum se prinde de aice de la noĭ, nicĭ aşa departe de ţéra nóstră, că de la Beligradul de la Dunăre, mergĕnd 30 ḑile, cum mergŭ neguţitorĭ, ajungŭ la Veneţia, care este pe locul Italieĭ.

In statul seŭ este intre mărĭ ca şi Grecia, că dincóce despre noĭ se inchide cu o limbă de mare, ce ese din Marea-Albă, ce se chiamă acea apă *Golfo de Venetia*, cum dicŭ Veneţianiĭ, şi se chiamă cu alt nume *Marea de Adria*; éră măriĭ din care ese acea limbă ĭĭ dic Latiniĭ: *Mare Mediteranium*, adecă marea din mijlocul pămêntuluĭ, iară alţiĭ şi noĭ dicemŭ: *Marea-Albă*. Iară despre cealaltă parte, despre Apus, isbucnesce érăşĭ din Tracia şi Marea-Albă un unghiŭ de mare, însă nu cu atâtă lungime, cum este limba ceastălaltă despre noĭ: şi pre acela unghiŭ dintr'acolo este *Genua*, noĭ dicem *Genovedia*; insă dintre aceste două limbĭ ese Italia, şi in dricul pămêntuluĭ spre Miadiă-nópte, de acolo până la hotarul Franţuzilor. Hotarele eĭ despre Resăritŭ, cum s'aŭ dis despre noĭ, *Limba de mare*, şi apoĭ ţerele Impěrăţieĭ Nemţescĭ: *Stiria*, *Carintia*, *Austria*; despre Médiă-nópte Franţoziĭ; despre Apusŭ Hispania; iară despre Miadiă-di se inchide cu *Marea-Albă*, şi tot aceea este care se intinde până la Ţarigrad, Marea Albă. Are Italia Domniĭ impărţite pre locurile eĭ, cum avea Greţia intr'o vreme, a căriea Domniĭ şi ţĕrĭ sunt numirile aceste: *Liguria*, *Toscana*, *Umbria*, *Sabinia*, *Latium*, de unde este limba latinéscă şi de la Latin Craiu; Neapoli crăie subt *Hispania*, *Calabria*, *Apulia*, *Romania*, *Istria*, *Hetruria*, *Campania*, *iprocĭ*; care le trecŭ cu condeiul nostru pentru zăbavă. Este ţéra Italieĭ plină, cum se dice, ca o rodie de cetăţĭ şi de oraşe iscusite: mulţime şi desime de ómenĭ cu bivşug de tot felul de róde şi iscuscenií; pentru aceea 'ĭ-aŭ dis: *raiul pămêntuluĭ*, Italieĭ. A căria pămênt, oraşe, grădinele, tocmelele la case, cu mare desfătare traiuluĭ omenescŭ, cât nu-ĭ in tótă lumea subt ceriŭ bland, voios, şi sănătos, nicĭ căldură mare véra, nicĭ ernĭ grele. De grâŭ, de vinŭ bunŭ şi uşiorŭ, de unt-de-lemnŭ, mare bivşug: póme de tot felul; chitri, naramze, alămâĭ, zahar. Ómeniĭ iscusiţĭ peste tóte némurile; stătătorĭ la cuvênt, neamăgeĭ, blândĭ, şi cu ómeniĭ nemernicĭ indată se prietenescŭ, cum de ar fi de aĭ seĭ, cu mare omenie; pentru aceea le dicŭ *gentil-omĭ*, cum dicŭ Greciĭ *Celebiĭ*; eară şi in resbóie neinfrânţĭ, intr'o vreme, cum veĭ ceti de dînşiĭ la istoriile Rŏmuluĭ. Acea ţéră este acmu scaun şi cuibŭ a tótă dăscălia şi invĕţătura; cum era într'o vreme Atina la Grecĭ, acmu Padova in Italia, aşa de iscusită şi trufaşă in meşteşugurĭ. Este Italia maĭ veche de cât Rŏmul adecă Roma, şi de cât impĕrăţia Rŏmuluĭ, ce s'aŭ zidit in ţéra Italieĭ de aceĭ Domnĭ din Troada, *Antenor* şi *Enea*, cum s'aŭ pomenit maĭ sus; Antenor Veneţieĭ cu olatele eĭ, éră Enea Rŏmuluĭ şi impĕrăţieĭ luĭ incepător şi redăcină 'ĭ este.

CAP. IX.

Pentru numele Moldovenilor şi a Muntenilor, după ce aŭ descălecat Trajan.

Numele Italia este vechiŭ la tóte istoriile cele vechĭ latinescĭ, de pe Ital Craiul lor. Nemţiĭ Italianuluĭ ĭĭ dic Wälſchen, şi nouĕ Moldovenilor şi Muntenilor, eară aşa ne dicŭ Wallachen; Franţuziĭ Italianuluĭ dicŭ *Vallon*. Leşiĭ Italianuluĭ ĭĭ dicŭ *Vloh*, şi nouĕ Franţuziĭ *Vallaques*, şi Leşiĭ *Voloşin* ne dicŭ;

eară Muntenilor, de la o vreme, aŭ luat Leşiĭ de le dic *Moltan* adecă *Oltén*. Unguriĭ Italianuluĭ dicŭ *Olaşĭ*, eară Moldovénuluĭ şi Munténuluĭ dicŭ *Olah*; şi tereĭ Italieĭ Leşiĭ dicŭ *Vlosca Zemlia*, adecă téra Wlohuluĭ, iară tereĭ nóstre îĭ dicŭ *Volosca Zemlia*, Caută-te acmu, cetitorule, ca intr'o oglindă, şi priveşce de unde escĭ, lepădând de la tine tóte celelalte basne, câte uniĭ aŭ insemnat de tine, din nescință retăciţĭ, alţiĭ din zavistie, care in lume din némurĭ n'aŭ lipsit nicĭ o dată; alţiĭ de buiguite scornicurĭ şi deşerte. Iară nu numaĭ numele acesta, precum aĭ înţeles că este tot unul la tóte ţerile, şi al teŭ, şi al Italieĭ, precum veĭ inţelege şi maĭ prelargŭ, osebit de numele acestor ţerĭ, că şi Greciĭ, şi Turciĭ ne dicŭ *Vlah*, ce şi dintru altele te veĭ cunósce: obiceiurile, firea, graiul, până astădĭ, că escĭ dirept *Vloh*, adecă Italian şi Rŏmlén. Multe obicee sunt a Italienilor, şi trăescŭ până astădĭ. Aşa de óspeţĭ nemăreţĭ, voioşĭ, şi libovnicĭ; aşa la petrecănie, la intrebare uniĭ pe alţiĭ de viaţă, firea, clătirea. Cine aŭ fost la Italia se védă pre Italianĭ, se iea aminte; nu'ĭ va trebui maĭ bună dovédă se crédă că un ném sunt cu Moldoveniĭ. Inţelege-veĭ şi din capul care se va scrie de graiul acestor ţerĭ, că şi limba este dovédă, că in graiul nostru până astădĭ sunt cuvinte, unele latinescĭ, altele italienescĭ. Se miră un istoricŭ, anume *Cavaţie*; dicênd: *de mirat este că limba Moldovenilor şi a Muntenilor, maĭ multe cuvinte are intru sine Rŏmlenescĭ de cât Italienescĭ, măcar că Italianul tot pre un loc cu Rŏmleniĭ.* Ce aceea nu'ĭ diva, că Italieniĭ tărdiŭ 'şĭ-aŭ scornit limba din latinéscă, aşa de iscusită şi desmerdată, cât că este limba angeréscă, îĭ dicŭ, şi întru unele peste sémă îşĭ rudesce cu a nóstră. Un istoricŭ anume *Enea Silvie*, şi alţiĭ pre urmă şi cărarea luĭ, aŭ scris in istoria sa, că Moldoveniĭ ce lăcuescŭ pe pămêntul Davieĭ ceĭ de sus, şi Munteniĭ in Dacia cea de jos, acest nume *Vlah* îl trag de pe *Flac* Hatmanul Rŏmlenesc; şi acéstă părere a luĭ Enea, nu este de aiure, numaĭ aŭ cetit nisce stihurĭ a unuĭ Dascal anume *Ovidius*, pre care l'aŭ trimis in urgie in cetatea Albă, *August Cesarul* Rŏmuluĭ, pentru nisce scrisorĭ in stihurĭ, ce aŭ fost scris de dragoste, de se umpluse Rŏmul de curvie, din scrisorile şi cărticelele luĭ. Acel *Ovidius* aŭ scris câte-va cărţĭ in cetatea Albă, fiind închis, urgisit, tot in stihurĭ, şi acolo ş'aŭ sfârşit şi viaţa. Pre numele luĭ este Balta *Vidovul*, la cetatea Albă. Una din cărţile ce are nume de *Pont*, scrie la un prieten al seŭ la Rŏm, anume Greţin, aceste stihurĭ, precum le scriem aice pre limba nóstră de pre latinie:

Geţiĭ ţinea într'o vreme, acum Flacus ţine
Ripa scumpă a Dunăreĭ, el singur cu sine:
El aŭ ţinut Misia in pace, cu credinţă,
Pe Geţĭ 'ĭ-aŭ scos de aice el, cu biruinţă.

Aşa însemnéză aceste stihurĭ pomenind pre acel *Flac*, căruia numele la istoriile Rŏmuluĭ este *Fulvius Flacus Consul*, precum se numia pre atunce hatmăniile lor. Şi de aceste stihurĭ s'aŭ legat ântéiŭ Enea Silvie, şi după dînsul şi alţiĭ. Intr'aceia aflu şi pre Urechie Vornicul, următor, se fie numele ţerilor acestora *Vlah*, despre numele acela a luĭ *Flac* Hatmanul Rŏmuluĭ, căruĭ lucru

Carion istoricul stă împotrivă, și cu acela și *Topeltin* de Medias, și anume dicŭ: «Că ceĭ ce aŭ scris cum numele *Vlah*, acestuĭ ném, Moldovenilor și Muntenilor, e de pe *Flac* hatmanul, basne spunŭ.» Cu aceștĭ duoĭ și alțiĭ mulțĭ istoricĭ, cu cariĭ, și eŭ ceiŭ partea mea, țin pentru aceste dovedĭ, care deschisuți-am scrisŭ, cum tótă lumea dice Italianuluĭ așa cu un nume și nouě până astădĭ. Și acest *Flac* de aŭ bătut resbóie cu Tătariĭ pe Dunărea, eară la descălecatul țerilor acestora nicĭ o trébă nu are, că târdiŭ după *Flac* sunt descălecate de Trajan impěratul Rŏmuluĭ, din țerile *Vlohuluĭ* adecă Italieĭ. Fără cine dóră va dice că Italieniĭ acest nume *Vlah* aŭ dobândit de la *Flac*, care lucru n'am cetit nicĭ la o istorie a Rŏmuluĭ și de Italia. Alte chipurĭ și capete aŭ avut Italia, maĭ vestite și maĭ vechĭ de cât acel *Flac*; cum ar fi luat Italia nume de la acela? Ce de Italia atâta ne ajunge Istorieĭ nóstre, cât am aretatŭ cu mărturiile și a istoriilor și a numeluĭ ce avemŭ de la aceste némurĭ; și pășimŭ de aice la altele pe rândŭ.

CAP. X.

Pentru Trajan impěratul Rŏmuluĭ, și pentru oștile luĭ ce aŭ venitŭ asupra luĭ Decebal Craiul Dacilor și la ce vreme.

Trajan impěralul Rŏmuluĭ, al șeptele dupe August Cesar, la inceputul impěrățieĭ luĭ era al doile vécŭ după Hristos, fiind Papă *Anaclit*, cum scrie *Baronie*, aniĭ 103. Trajan de némul seŭ era Spaniol séŭ Hispan; luat-aŭ scaunul impěrățieĭ după *Nerva* și Nerva după *Domețian*. Și vědênd la slăbițiune impěrăția sosită, de'ntru rea și desfrânată cârma impěraților reĭ și turbațĭ, (că și *Diocletian* și cela a lumiĭ ocară și tiran *Neron*, maĭ nainte de Trajan aŭ fost) ântêiŭ aŭ tocmit impěrăția ce era stricată și veniturile eĭ, apoĭ s'aŭ apucat de oștĭ improtiva tuturor cariĭ eșise de subt ascultarea impărățieĭ, și ântêiŭ asupra Daților, țiitorĭ acestor țerĭ. Că așa se intărise Dațiĭ asupra impěrățieĭ Rŏmuluĭ, cât și bir lua din visteria Rŏmuluĭ, in dilele luĭ Domețian și a Nerveĭ, in douě-decĭ și maĭ bine de anĭ, precum scrie Topeltin, se nu prade țerile ce era subt impěrăția Rŏmuluĭ, cum s'a scris maĭ sus, că până și Italia nu hălăduia de cémbulurile ce slobodia cu călărimea lor. Cum am vědut in dilele nóstre pre Tatariĭ Crâmuluĭ, fiind maĭ puținĭ de cât oștile Moschicescĭ și Leșescĭ și de la amênduoĭ lua darurĭ se nu le strice țerile cu cémbulurile lor.

Ântêiŭ dar, Trajan marele impěrat, la al doile vécŭ a luĭ Hristos, după Intrupare, plinindu-se vécul ântêiŭ, anĭ una sută, redicat-aŭ óste improtiva Nemților, cum scrie *Dion* și alțĭ istoricĭ după acela, și isbândind s'aŭ intors și s'aŭ apucat a găti oștĭ asupra Dacilor.

RESBOIUL LUI TRAJAN IMPĚRATUL RŎMULUI
CU
DECEBAL CRAIUL DACILOR

Cum scrie istoria *De patru Monarchĭ a lumiĭ*, de clătirea acesteĭ impĕrăţiĭ de la Rŏm spre aceste părţĭ, că pe la 120 anĭ după Hristos, éră cum scrie *Varonie* că la 103 aŭ fost, că la al patrule an a impĕrăţieĭ sale aŭ purces Trajan asupra Daţilor. Improtiva căruia nicĭ Decebal craiul fără resboiŭ nu s'aŭ lăsat, ci trecênd Dunărea cu oştile séle, aŭ stătut improtiva luĭ Trajan cu resboiŭ, in ţerile Misieĭ, ce se chiamă Dobrogea. Stătu un resboiŭ mare şi nu cu puţină vĕrsare de sânge. Insă pre acele vremĭ in tótă lumea nu era altă óste nicĭ maĭ temeinică, nicĭ maĭ stătătóre, şi neinfrânată ca ostenii Rŏmuluĭ, cu tocméla oştilor lor, cum vedem acmu la Nemţĭ, tot bulucurĭ, şi printre bulucurĭ locurĭ deschise, se aibă loc deschis a da ajutor bulucurile cele odihnite celor înfrânţĭ séŭ obosiţĭ ce staŭ înainte de se batŭ. Nicĭ odată tóte bulucurile nu începŭ resboiul, ce numaĭ cele din frunte, éră alte bulucurĭ cu mare tocmélă staŭ de paza celor ce facŭ resboiŭ, şi aşa luptându-se o parte de óste éră altă parte stă gata netrudită, că óste netrudită pre lesne infrânge pre cea óste ce'şĭ varsă focul séŭ virtutea tótă odată; că óstea ce sare tótă odată, tótă se şi risipesce indată. Şi cu tocméla oştilor sale Rŏmleniĭ aŭ supus tótă lumea. Mare tărie şi neînfrîntă avea şi óstea Macedonenilor, ales tocméla pedestrimiĭ ce se ḑice *Falancs*; inse era prea strînsă acea *Falancs* şi la greŭ se lega pedestraş de pedestraş. Cu mare greŭ se rumpea acea óste, că cu tocmélă eĭ aŭ călcat Alecsandru Macedon tot Resăritul. Inse pe urmă, décă aŭ început Machedoneniĭ a bate resboiŭ cu Rŏmleniĭ, perdea resboiul Macedoneniĭ, cum va vede cine va ceti resboiul luĭ *Perseŭ*, impĕratul Macedonilor, cu *Filip* Hatmanul Romanilor.

Auḑit-am pre mulţĭ dând vină acésta, cum că şi Leşiĭ şi Moscaliĭ şi alte oştĭ crescinescĭ nu sarŭ toţĭ odată la resboiŭ; nu sciŭ ce ḑicŭ uniĭ ca aceia! Oştile temeĭnice, cu multe césurĭ, cu multe ḑile batŭ resboiŭ, şi sciŭ acésta, că ântâiŭ Leşiĭ şi Moscaliĭ de ar slobоḑi tótă oastea odată, nicĭ un resboiŭ n'ar maĭ isbândi ce tóte le-ar perde. Aşa dar Decebal Craiul Dacilor luptând câte-va ḑile se oprésсă oştile luĭ Trajan, n'aŭ maĭ putut birui, ce aŭ purces oştile luĭ din resboiŭ in risipă.

Trajan impĕratul după izbânda de'ntêiŭ asupra Daţilor venit-aŭ la apa Dunăreĭ, şi stând, cu oştile, adus-aŭ mesterĭ de prin olatele acele, şi aŭ zidit pod de pétră peste apa Dunăreĭ, cu mare minune vecilor viitorĭ, care se pomenesce şi până astăḑĭ turnul *Severin*, in ţéra *Muntenéscă*. Iară mărirea poduluĭ aŭ fost, cum mărturisesce *Bonfin* din *Dion* istoricul, 50 stîlpĭ de pétră nalţĭ câte de 150 de coţĭ, fără temelia, ce era pe dênşiĭ, éră de latŭ podul era de 60 coţĭ. După ce l'aŭ gătit, trecut-aŭ Trajan cu tóte oştile sale peste

Dunărea, in cursul anilor de la zidirea lumeĭ 5613, éră de la Hristos 105, in acéstă parte, unde este acmu ţéra Muntenéscă, unde şi Decebal Craiul Dacilor aŭ eşit cu oştile sale, la al doile resboiŭ, stând Daţiĭ tare cu singur Craiul lor; şi Craiul lor aŭ perit in resboiŭ, şi tótă óstea lor s'aŭ intorsŭ in risipă. Ḑicŭ că înfrângându-ĭ in resboiŭ Rŏmleniĭ, aŭ dat dos Decebal Craiul Dacilor spre munte şi l'aŭ ajuns *Longin* in gónă cu o sémă de oştĭ Rŏmlenescĭ, — scrie *Bonfin*, — şi l'aŭ prins viŭ şi l'aŭ dus la Trajan impĕratul. Ḑicŭ uniĭ că după ce l'aŭ prins viŭ se se fi otrăvit singur, pentru se nu cază in ocară Rŏmlenilor, éră maĭ mulţĭ scriŭ că aducêndu-l viŭ inaintea impĕratuluĭ, şi după multă mustrare pentru rocoşirea luĭ asupra impĕrăţieĭ Rŏmuluĭ l'aŭ omorît. Iară eŭ am cetit cartea luĭ *Marco Aurelie*, impĕratul Rŏmuluĭ, pe urma luĭ Trajan al patrule impĕrat, in aniĭ de la Hristos 161, şi scrie cum se'l fi dus la Rŏm pe Decebal Craiul impreună cu un fecior a luĭ, arĕtându-se Trajan impĕrat biruitor asupra luĭ. Alţiĭ scriŭ că in douĕ rîndurĭ aŭ avut resboiŭ Daciĭ cu Trajan impĕrat, şi remânend Decebal Craiŭ din resboiul de'ntĕiŭ, s'aŭ plecat cu rugăminte, şi şĭ'aŭ făcut pace, şi primindu-l Trajan l'aŭ ertat; şi pe urmă el s'aŭ rocoşit asupra luĭ Trajan, şi viind Trajan al doile rândŭ cu oştĭ, — cum scrie *Dion* şi alţĭ istoricĭ pe urma luĭ, — se fie avut Trajan impĕrat óste şese sute de miĭ, numaĭ de resboiŭ, fără altă mulţime ce se trag după oştile marĭ. Şi perḑênd resboiul Daciĭ şi peirea craiuluĭ lor, s'aŭ dus tot némul lor în risipa de pre aceste locurĭ; éră câţĭ aŭ remasŭ prostime ţeranĭ, pre toţĭ 'ĭ-aŭ scos Trajan impĕratŭ de pre aceste locurĭ peste munţĭ la ţéra Unguréscă; şi in locul lor aice in ţéră şi unde este ţéra Muntenéscă, din Dunăre pânà subt Munţĭ şi până în Marea-Négră, şi până în apa Nistruluĭ, tot locul aŭ umplut de ómeniĭ seĭ Rŏmlenĭ, casaşĭ şi maĭ mulţĭ oştenĭ precum ḑicŭ eĭ, *Colonia Romana*, adecă *descălecarea Rŏmuluĭ*. Decĭ aşa se află că este descălecarea cea de'ntâiŭ pre aceste locurĭ cu Rŏmlenĭ. Cine ar vrea se véḑă şi cu ochiĭ marturĭ, cetéscă pre istoricul *Dion*, carele aŭ scris viaţa luĭ Trajan impĕratul şi pre Evtropie, carele aŭ scris viaţa luĭ Adrian impĕratul Rŏmuluĭ, şi pre Bonfin istoricul Ungurŭ, şi alţĭ istoricĭ anume *Cavatie*, *Carion*, *Silvie*, *Cromer* Leah, *Piasinchi*, iprocĭ, şi maĭ ales de aceştĭ maĭ de curênd pe *Topeltin* de Mediaş, iscusit istoric, carele deamănuntul din Dion scrie, de némurile ţerilor acestora, şi ales de descălecatul cel ântĕiŭ, intru aceste părţĭ de lume, de Trajan impĕratul. Măcar că capiteniile Dacilor, Domnĭ cu casele lor s'aŭ dusŭ toţĭ peste munţĭ in Ardél, şi de acolo cu toţiĭ s'aŭ inchinat luĭ Trajan impĕratul, tot nu 'ĭ-aŭ creḑut, ce şi acolo printre dênşiĭ în Ardél aŭ descălecat Rŏmlenĭ, pentru se nu maĭ pótă a'şĭ redica cap Daciĭ improtiva Rŏmlenilor. Cariĭ se vĕdŭ şi până astăḑĭ in tot Ardélul şi ţerile Unguresci de sus Românĭ maĭ în jumĕtate cu Ungurĭ de lŏcuescŭ până astăḑĭ, tot din descălecarea luĭ Trajan impĕratul Rŏmuluĭ, de se chiamă Rŏmânĭ adecă Rŏmlenĭ. Averea Craiuluĭ luĭ Decebal incă aŭ aflat-o Trajan impĕrat, aprópe de apa ce se chiamă *Sargeţia*, intr'un ostrov, ce'ĭ ḑicŭ uniĭ din Ungurĭ *Strog*, iar maĭ nainte se numea *Sargeţia*, despre Ardél, despre Amiaḑiă-ḑi. Mărturisescŭ de aceste *Zambuc* şi *Laţie*, cum tótă averea luĭ Decebal o aŭ aflat intr'acel loc săpând şi abătând apa pe alte locurĭ, până aŭ dat de avere.

Era acestŭ obiceĭŭ la impĕrăţia Rŏmuluĭ, décă se împlea Italia, dricul impĕrăţieĭ de locuitorĭ, de nu le maĭ ajungea locŭ de hrană, scotea, cu sorţĭ, căsaşĭ de prin oraşe şi sate şi'ĭ muta la alte ţerĭ, unde era ómenĭ maĭ puţinĭ, séŭ unde vedea că se redică de subt ascultarea impĕrăţieĭ vr'o ţéră; acolo cu sutele de miĭ de case muta, şi le impărţea locurĭ, şi se ḑicea acea descălecătură, *Colonia Romana*, adecă descălecătura Rŏmuluĭ. De care coloniĭ a lor îĭ plină lumea: la *Asia*, adecă la *Anadol*, şi la *Africa*, căreia ḑicem noĭ *Barbarezia*, şi la *Hispania* şi pre apa *Rinuluĭ* la *Nemţĭ*, şi la *Franţuzĭ*, şi la *Rumele*, in ţerile grecescĭ, unŭ ném ce se chiamă *Coţovlahĭ*, Colonia Rŏmuluĭ: *Litvaniĭ* in Crăia Leşéscă direpţĭ Rŏmlenĭ sunt; insă acestŭ ném a Litvenilor nu de Rŏmlenĭ sunt aduşĭ pre acele locurĭ unde locuescŭ acmu; ci de tirănia luĭ *Nero* impĕratul Rŏmuluĭ, multe case marĭ cu glótele séle, cu Domnul lor *Libo* fugênd la Nemţĭ, şi de acolo cumpĕrându-şĭ vase de mare, aŭ şeḑŭtŭ in vase şi aŭ mersŭ pe marea ce lovesce la *Gdansca*, până la *Lifland*, o ţéră: şi de acolo descălecândŭ malul s'aŭ lăţitŭ până unde îĭ *Litva* acmu. Séŭ maĭ de creḑutŭ a fi, precum scrie *Stricovskie*, la cărţile II a Istorieĭ séle Cap. V, De *Litva*, aducêndŭ martur istorieĭ séle pre *Dlugos* şi pe *Cromer*, la cartea III fila 61; precum in vremea ce s'aŭ intărtat vrajba intre doĭ Domnĭ a Rŏmuluĭ, maĭ nainte de nascerea luĭ Hristos, anume: intre *Iulie Cesar* şi intre *Pompeŭ cel Mare*, adunându-se câte-va rudeniĭ Rŏmlenĭ de frica luĭ *Iulie Cesar* ce stătuse biruitorŭ asupra luĭ Pompeŭ, lăsând ţéra şi moşiile aŭ intratŭ in vase pe marea, mergênd câtă-va vreme s'aŭ aşeḑatŭ déasupra măreĭ *Pruşilor*, ş'acolo aŭ făcutŭ oraşŭ şi avea ocârmuitor *Livon*, unde sunt acmu *Zmusiĭ* şi *Livonia* şi *Litvania* séŭ *Litva*, şi de pre numele aceluĭ cârmuitor *Livon* se chiăma *Livonia* séŭ *Litva* ţerilor acestora, şi pune dovédă şi apa ce se chiamă *Livia* séŭ *Liva*, şi târguşorul désupra ceĭ códe de mare ce cade in Marea *Balticum* séŭ Marea *Prusilor*. Aduce pentru acésta şi mărturiile istoricilor a luĭ *Livie* şi a luĭ *Flor*, cariĭ scriŭ de lucrurile Rŏmlenilor. Şi aşa scrie şi părerea sa *Stricovskie*: «dupe ce aŭ risipitŭ *Iulie Cesarul* óstea luĭ Pompeŭ şi pre Pompeŭ ce scăpase la Craiul Egipetuluĭ, 'ĭ-aŭ tăiatŭ capul luĭ Pompeŭ, şi cercândŭ pre Hatmaniĭ luĭ şi tovarăşiĭ luĭ Pompeŭ, intre cariĭ era şi acestŭ *Libo* pre carele îl numesce *Flor*: *Publius Libon*, fiind Hatman pre mare luĭ *Pompeŭ* improtiva luĭ *Iulie Cesar*; după ce inţelese de risipa şi peirea luĭ *Pompeŭ*, s'aŭ trasŭ pre mare cu vasele ce'ĭ era pre mână, spre părţĭ pustiĭ şi locurĭ maĭ fără ómenĭ; avênd grijă se se pótă aşeḑa maĭ lîngă Italia, aŭ nemeritŭ in părţile acele, cum s'aŭ pomenitŭ maĭ sus, unde sunt astăḑĭ *Zmusiĭ*, *Pruşiĭ*, *Litva*, *Livoniĭ* şi in ţéra *Curlandia*, aŭ făcutŭ têrg, pre numele seŭ, Litva şi 'ĭ-aŭ ḑisŭ şi *Romnove*, şi astăḑĭ se chiamă acel têrg *Remove*. Ér cu vreme s'aŭ lăţitŭ aceĭ Rŏmlenĭ până unde îĭ acmu *Litva*. Mulţĭ anĭ subt ascultarea Ruşilor aŭ fost, şi imulţindu-se din an in an, aŭ supusŭ eĭ pe Ruşĭ, de le sunt vecinĭ Ruşiĭ, toţĭ dintr'acea ţéră. De ar intreba óre-cine: atâtea coloniĭ in lume, de unde atâta mulţime de ómenĭ? numaĭ din Italia se ése atâtea ţerĭ descălecate dintr'nsa? Trebue se şcie că intr'acea ţéră aŭ fost pe acele vremĭ scaunul impĕrăţieĭ, oraşul Rŏmul, care oraşŭ nu cum sunt acmu impĕrăţiile, ce aŭ ţinutŭ tótă lumea, de la Apusŭ până aprópre şi totŭ Resă-

ritul, fără puţine impĕrăţiĭ la Reseritŭ. Cum s'aŭ ḑisŭ maĭ susŭ, izvoria din tótă lumea la Italia, pentru se fie in volnicia Italieĭ *Span*, adecă *Némiş* cum ḑicŭ Leşiĭ: *Sléhticĭ*. Şi a doua că in tótă lumea nu'ĭ nicăirea pĕmântŭ ca Italia, de tóte bivşug şi dismerdăciune, şi bine 'ĭ-aŭ ḑisŭ: *Raiul pământuluĭ*. A treia, că Römleniĭ din tóte olatele şi ţerile lor, lua a ḑece din ómenĭ tinerĭ; ḑicea Römleniĭ acelor ómenĭ *Obsides*, adecă zelog de credinţă ţereĭ lor, şi pre aceia îĭ punea de invĕţa oştenia ca in scóle. Şi cariĭ eraŭ pre la scóle incă subt stégurĭ le ḑicea *Tirones*; éră décă se invĕţa bine cum va purta suliţa, cum va muta pavăza, cum va intórce sabia, îĭ scotea la resbóie, şi cu vreme din Tironĭ eşia de le ḑicea *Veteranĭ*, adecă slujitorĭ vechĭ, bĕtrânĭ. Pe aceĭ Veteranĭ apoĭ îmbĕtrăniţĭ în slujbe vestite îĭ scotea de sub stégurĭ, şi le da locurĭ pre la sate, pre la oraşe, de case, de viĭ, de grădinĭ, de pămenturĭ, şi aşa se împlea Italia cu mulţime de ómenĭ, cât nu'ĭ cuprindea pământul. Multe obiceiurĭ de a Römlenilor sunt acmu la Turcĭ, ca aceste: ce şi eĭ ieŭ de a ḑece din ómenĭ şi érăşĭ aşa îĭ impartŭ pe la grădinĭ, apoĭ in céta Enicerilor; şi facŭ şi eĭ din slujitorĭ bĕtrânĭ *Oturacĭ*, iprocĭ. Şi nu'ĭ divă că la Turcĭ vedemŭ obiceie ca acele ce aŭ fostŭ şi la impĕrăţia Römuluĭ; căcĭ şi Ţarigradul şi câte ţerĭ ţinŭ Turciĭ intr'acéstă parte de lume, care se chiamă Europa, parte de impĕrăţia Römuluĭ este.

Alecsandru Machedon in vremea impĕrăţieĭ séle incă aŭ făcut pre numele seŭ coloniĭ, şi ântĕiŭ la Egipet, acel vestit oraş Alecsandria, unde se scură apa Niluluĭ in Mare; éră şi pe apa Donuluĭ şi pe apa Hinduluĭ, şi la Perşĭ aŭ descălecatŭ oraşe şi olate pre numele seŭ. De ar fi acmu *Istratie Logofĕt* şi *Simeon Dascal* şi *Misail Călugărul*, cum s'ar apuca pentru acéstă poveste cu basnele lor ce aŭ scrisŭ, că rĕdăcina acestuĭ némŭ, care îĭ acmu pe aceste locurĭ, aŭ fost din temniţile Römuluĭ de *Laslăŭ* craiul aduşĭ. Adevĕrat, că Trajan impĕratul de la Röm aŭ adus şi casaşĭ, adecă de la Italia; şi aşa este, căsaşĭ aŭ adus, éră nu din temniţile Römuluĭ, ce orăşenĭ, căsaşĭ, sătenĭ şi slujitorĭ aşeḑaţĭ; şi case de Domnŭ aŭ aşezat aice pre la cetăţĭ. Cum şi luĭ Dragoş Vodă mare năpaste 'ĭ facŭ ceĭ ce ḑicŭ că aŭ fost păstor, ce pre mărturia Maramorăşenilor, cum scrie Miron, ce aŭ fost Logofĕt mare, in izvódele sale, că aŭ auḑit cu urechile séle, se fie fost fecior de Domn a unuĭ Bogdan Vodă născut în Maramorăs. După ce aŭ scos de pre aice mulţime de Tatarĭ năbuşind şi cu Bulgariĭ de la Volga, apoĭ şi Atila cu Unguriĭ, dar din temniţe cu sutele de miĭ de ómenĭ, unde s'ar afla, şi apoĭ femeĭ iar atâte tălhăriţe? Decĭ unde este, şi cât véc este când aŭ venit Trajan impĕratul Römuluĭ pe aceste locurĭ, — la aniĭ de la Hristos 103, séŭ cum scriŭ alţiĭ 120, — şi când s'aŭ bătutŭ Laslăŭ Craiul Ungurescŭ cu Tătariĭ? Intre Trajan şi intre Laslăŭ Craiul sunt anĭ 800. Şi aŭ scris aceştĭ istoricĭ mincinoşĭ *Istratie Logofĕtul*, *Simeon Dascalul*, *Misail Călugărul*, că acela Laslăŭ Craiul Unguresc aŭ cerşut de la Röm ómenĭ de óste intr'ajutor; şi némul Românilor acmu trăia cu Domniĭ seĭ in Maramoraş, ceştĭ dincóce, éră ceĭ dincolo despre Muntenĭ, pre lîngă apa Oltuluĭ.

Veḑĭ aice basnele lor, ce aŭ scrisŭ, ce nu se prinde, cum ḑicŭ mano ţigănesce. Aşeḑat-aŭ Trajan impĕratul şi Domnĭ pre la cetăţĭ, cum ḑicŭ la Leşĭ Castelanĭ, cineşĭ cu olatul seŭ, şi in tóte locurile şi marginele oştenĭ, cu nu-

me pre atunce țerilor acestora, unde'i țéra nóstră și țéra Muntenéscă, Dacia de josŭ, ér Ardélul și părțile cele de susŭ, cum s'aŭ pomenit, se chiamă *Dacia* de sus. Și aŭ trăitŭ totŭ cu acest nume țerile aceste până la a doua descălecare cu Dragoș Vodă, și acmu mulțĭ ne dicŭ și nouĕ și Muntenilor, streiniĭ: Dacĭ. Insă norodul, némul locuitorilor, nu 'șĭ-aŭ schimbat numele seŭ, ci tot *Romanĭ*, apoĭ cu vreme intru indelungațĭ vecĭ, *Românĭ* până astădĭ! Și țerile megieșe sciindu-ne de unde am eșitŭ, adecă de la Italia, căria dicŭ *Vlah*, *Vloh*, *Vallon* și *Ulah*, de pe *Vloh* adecă Italian, aŭ dis *Vlah*, și Latiniĭ *Valahiĭ* maĭ tărdiŭ. Așișderea și Ispravniciĭ și dregĕtoriĭ acestor țerĭ, ce am putut afla că aŭ fost, — scrie Bonfin Istoricul, — ce aŭ putut afla de pe stâlpiĭ de piatră ce avea obiceiŭ ceĭ vechĭ Rŏmlenĭ intru vecĭnica pomenire a lor de rĕdica stâlpĭ de piatră, in țéra Ardéluluĭ ce se chiamă Dacia de sus cu slove latinescĭ sepate in stîlpĭ, așa sunând: *Antonie Frian aceluĭ ântĕiŭ diregĕtoriĭ a Darcomanilor, Ulpianilor, a luĭ Trajan, a Sarmaților, Orășan Sabinul, purtător a treĭsprediece polcului, aŭ viețuit anĭ 30, iprocĭ.* Așișderea maĭ incolo, luĭ *Peurie Saturnin soluluĭ impĕrătescŭ și Ispravniculuĭ, socotitorul Descălecăreĭ Dacieĭ, Sarmațieĭ*, iprocĭ. Acest *Antonie* și *Peurie Saturnin* de'ntru acea scrisóre se vĕdŭ că aŭ fost Domnĭ și ocârmuitorĭ pușĭ de impĕrăția Rŏmuluĭ, orĭ pe urma luĭ Trajan la aceste țerĭ.

De numirile ce aŭ avutŭ apele aceste și de patru părțĭ ale lumeĭ: Asia, Africa, Europa și America.

După aședarea cu Rŏmlenĭ pe locurile aceste purces-aŭ Trajan impĕratul cu oștile séle in josŭ pe lîngă Dunăre, cum se pomenesce din vechĭ istoriĭ, ca șése sute miĭ de oștĭ numaĭ de resboiŭ aŭ avut, și trecĕnd apa Seretuluĭ, apoĭ Prutul, Nistrul, Buhul, Niprul și Donul, care aceste tóte cu alt nume s'aŭ fostŭ numitŭ: Siretul se chiăma *Halum*, și acmu in istoriile vechĭ se chiamă așa: Prutul *Hierasus*, Nistrul *Tiras*, Buhul *Hipan*, Niprul *Boristene*, Donul *Tanais*, și acéstă apă Donul desparte Asia de Europa, cum și la Țarigrad Boazul măreĭ intre Țarigrad și intre Scudari, desparte Asia de Europa; Țarigradul și Galata de Europa, éră Scudarul dincolo de Boaz, Anadol ce'ĭ dicŭ istoriciĭ Asia. Iară părțile despre Amiadiă-di, câte țerĭ sunt se chiamă Africa. Părțile despre Apusŭ și spre Miadiă-di se chiamă Europa. Iară a patra parte este America și este depărtată și vine subt noĭ, cum ar fi statul eĭ și după ămbletele sóreluĭ ș'a altor luminĭ cerescĭ, cându-ĭ pre aice di, iar la America îĭ nópte, și când îĭ aice nópte acolo este di. Că fiind pămêntul rotund, așa vinŭ locurile in staturile séle, după rotundirea pămêntuluĭ; cum ar fi împrotiva nóstră, subt noĭ este acea parte de lume. Decĭ aceste două părțĭ de lume: Europa și Asia, la părțile despre Médiă-nópte de desparte Donul, cum s'aŭ scris maĭ sus; éră dintr'acóce le imparte Marea-Négră și până unde cade apa Nilul in Marea-Albă; éră Nilul desparte Asia de Africa. De la Nil se incepe Africa, și acmu Egipetul nu'ĭ de Asia ce este de Africa, cu tóte țerile câte sunt din malul Niluluĭ până unde se 'nchide cu Marea-Océnuluĭ, care incungiură pământul, a-

lăturea cu Marea-Albă, până unde cură şi Marea-Albă in Océn, la Ispania. Dincolo Africa, dincóce Europa; Ispania de Europa, Feţul dincolo de Marea-Albă, de Africa. Aceste pomenindu-se pentru deschisul minţeĭ, se se înţelégă statul lumeĭ, ne intórcemŭ la istorie pentru Trajan impĕratul Rŏmuluĭ.

Pentru Trajan impĕrat, câte părţĭ de lume aŭ âmblat cu oştile séle, după ce aŭ descălecat locurile aceste cu ómeniĭ sĕĭ, şi pentru Trojanul cel pe din sus de Galaţĭ, de cine s'aŭ făcut.

Cum nu s'aŭ îndestulat cu atâta parte de lume cât aŭ călcat cu oştile séle, de aŭ trecut tótă Europa, până la apa Donuluĭ, care apă este din anima ţerilor Moschicescĭ şi dă in Marea-Négră la Crîm, — ce trecênd peste Don, Trajan impĕrat aŭ călcat şi Asia, lovind pe la *Iuzbec*, marĭ ţerĭ Tatarescĭ, şi de la *Iuzbec* pre la Marea-Caspică unde se desparte *Cazanul* şi *Astrahanul* de ţerile Persuluĭ, pe la *Bahtri*, şi de acolo prin ţerile Persuluĭ şi prin Siria!

De acest vestit impĕrat avemŭ şi şanţul sepatŭ de oşteniĭ luĭ in vecînica pomenire, incepênd din ţéra Muntenéscă peste tóte apele aceste, până la Don, tot acest şanţŭ care îl vedemŭ aice la noĭ. Scrie *Miron Logofĕtul* in izvódele séle, se fie trecut singur peste acest şanţŭ, aprópe de Nipru, pre la un tîrg anume *Vciorasnoe*, nu departe de *Chiof*, maĭ sus. Se află de ḑicŭ uniĭ că este sepat pentru sprijinélă despre Tatarĭ, inchiḑênd locul despre câmpĭ, — in cariĭ era şi reposatul *Panaitachi*, *Tergimanul* cel mare şi vestit la Pórta Impĕrăţieĭ Turcescĭ; unde şi la ce istoricŭ ar fi cetit? Scrie in isvódele séle *Miron Logofĕtul*, cum la voróva luĭ Panaitachi, pentru acest şanţŭ, ce'ĭ ḑicemŭ noĭ Troian, aŭ ḑis Panaitachi, că istoricul *Bonfin* Ungur pomenesce de şanţul acesta. Şi scrie că 'ĭ-aŭ respuns: că cine atâta loc de lume ar fi putut apăra şi ţine? că de aŭ fost aice ţéra descălecată cu mulţime de ómenĭ de Trajan impĕrat, cât este între aceste ape din Prut până in Nistru, şi din Nistru până in Nipru şi din Nipru până la apa Donuluĭ! Aşa se fie respuns Miron Logofĕtul şi luĭ Panaitachi, la ce nu aŭ maĭ sciutŭ ce ar respunde. Aşa ḑicŭ şi altora câţĭ aŭ scris, aşa şi luĭ Bonfin, — de aŭ scrisŭ aşa, cum se fie sepatŭ şanţul acesta de vr'o sprijinélă despre Tatarĭ. Iară maĭ de creḑut sunt ceĭ ce ḑicŭ: că Trajan impĕrat aŭ pus de aŭ sepatŭ acest şanţŭ in vecînica pomenirea sa şi véste, şi se se scie şléhul oştiĭ de ceĭ ce vinŭ după oştĭ marĭ, şi neguţiatorĭ şi oştenĭ cum facŭ şi acmu Turciĭ: pre la şléhul oştilor punŭ movile pentru veste şi pentru indreptarea celor ce vinŭ pe urmă, oştenĭ séŭ olăcarĭ, séŭ neguţiatorĭ. Nicĭ se te mirĭ că ar fi pututŭ sepa un şanţ mare ca acesta; ce se socotescĭ mulţimea de şese sute de miĭ de óste numaĭ slujitorĭ, fără de altă adunătură de ómenĭ; că intr'o ḑi se se înşire o sută de miĭ de ómenĭ unul lîngă altul, se arunce lutul cine improtiva sa, cât loc potŭ cuprinde? Prea uşóră socotélă: loc de douĕ séŭ de treĭ mile marĭ; şi la şese sute de miĭ de ómenĭ se vine a şesea ḑi intr'o septămână, o ḑi unuĭ om la sepatŭ rôndul, fără altă adunătură. Scrie *Dion*, istoricul care aŭ scris viaţa şi faptele acestuĭ impĕrat, şi *Evtropie*, istoricul care aŭ scris de viaţa luĭ Adrian impĕrat, (acesta aŭ făcut

Odriul, pe numele seŭ, pe pămêntul Trachieĭ) de mulţimea oştilor luĭ Trajan, cum s'aŭ pomenitŭ maĭ sus. Cu aceste oştĭ Trajan, a căruia nume in istoriile Rŏmuluĭ: *Ulpius Trajanus*, aŭ călcat acéstă parte de lume ce'ĭ călcată şi maĭ nainte de dênsul cu oştĭ, de Pompeiŭ cel Mare şi de Iulie Cesar, şi de August Cesar impĕraţiĭ Rŏmuluĭ; insă nu pe aceste locurĭ ce pe la Perşĭ; ér Trajan pre aice aŭ venit şi aŭ călcat acéstă parte de lume cum s'aŭ pomenitŭ, şi el aŭ aşeḑat némul şi seminţia care trăesce până astăḑĭ in Moldova, in ţéra Muntenéscă şi in Ardél, cu acest nume *Romanĭ*.

Scrie *Bonfin* că după ce s'aŭ intors Trajan in Rŏm cu izbândă de pre Dacĭ, aŭ poruncit de aŭ făcut un stâlpŭ de marmură in Rŏm, intru pomenirea aceĭ biruinţe asupra Dacilor. Şi aŭ fost de lat acel stâlp de 128 coţĭ, şi avea scărĭ 184 éră ferestri 43, după potrivirea măriret stâlpuluĭ, şi in vîrful stîlpuluĭ scrise cu slove sepate tótă istoria Dacilor, atunce scrise cu clove *Calimpieriĭ*. (?) Apoĭ cu cheltuiala luĭ Filip al doilea, craiŭ a Ispanieĭ sepate slovele, şi pe urmă cu meşteşug de *Alfons Ciacon* tipograful aŭ făcut table 131, scrise acea istorie şi le-aŭ trimes printr'alte ţerĭ intru pomenirea luĭ Trajan Hispanul impĕratul Rŏmuluĭ.

Aflatus-aŭ aice la noĭ in ţéră o pétră de marmură, care aŭ adus-o in curţile Domnescĭ in Iaşĭ, in ḑilele luĭ *Constantin Duca Vodă*, cu slove sepate latinescĭ, care le-am cetit eŭ, aşa sunând: *Impĕratuluĭ, Cesaruluĭ, bunuluĭ, fiuluĭ a Nerviĭ, luĭ Trajan, fericituluĭ, a ţereĭ Nemţescĭ şi a Dacieĭ, Preutuluĭ celuĭ mare, Polcovniculuĭ al şeşe-spre-ḑecelea, impĕratuluĭ al şesele, părinteluĭ Patrieĭ.*

CAP. XI.

Aice vine rîndul se pomenimŭ şi pentru Cetăţile ce se află aice in ţéră la noĭ

Cu anevoie este de a scrie de cetăţile ţereĭ, de vreme ce câte-va sute de anĭ peste mie trecênd, nicăirea nu se află scris, fără cât reposatul *Grigorie Ureche Vornicul* scrie in istoria sa, adecă in Letopiseţul ţereĭ, de cetatea Chilia, precum că in anul 6973, că aŭ dobândit-o *Stefan Vodă* de la Turcĭ, şi apoĭ in anul 6987 Iunie 22, ḑice că aŭ inceput *Stefan Vodă* a zidi cetatea Chilia, şi o aŭ sevêrşit intr'acelaşĭ an; ce nu scim, cum póte se fie acest lucru, că ântêiŭ scrie că aŭ rescumpĕrat-o de la Turcĭ, inchinată de nevoie de Turcĭ, şi apoĭ se o zidéscă? Numaĭ inţeleseiŭ de Panaiotachi, ce era Postelnic Mare aice in ţéră, la noĭ, omŭ alesŭ la trebile ţereĭ pre atunce, cum din afară de cetatea cea mare a Chilieĭ este alta maĭ mică, care se o fi zidit *Stefan Vodă cel bunŭ* ca o strâjă cetăţiĭ ceĭ marĭ.

Acéstă Cetate Chilia are numele de'ĭ ḑicŭ *Ahilia*. Cetesce Geografiele ceste maĭ de curênd şi veĭ afla in istoriile Ţarigraduluĭ, că imprumutând cu banĭ Genoveḑiĭ pre impĕratul Ţarigraduluĭ, se facă oştĭ in protiva Turcilor, le-aŭ pus zelogŭ Crîmul, se'l ţie Genoveziĭ, care se chiăma pre atunce Grecesce *Her-*

sonesul, şi la istoriĭ tot acela nume are: *Crimul*; şi acéstă parte unghiul Măreĭ-Negre cu scalele luĭ, unde'ĭ acmu Bugiacul, şi pre atunce Genovezil aŭ zidit Chilia, ce se chiama *Ahilia*, pe Dunărea, şi *Chefa* pe malul măreĭ in Crîm, ce se chiăma *Theodosia* la istoriĭ. Se află şi de Grecĭ făcute cetăţĭ, cum este *Turnul Neoptolimul*, in gura *Nistruluĭ*, făcut de *Neoptolim*, feciorul luĭ *Mitridat*, carele vara in vase pe mare, şi érna pe uscat; cu călărime aŭ bătut pre Tatarĭ şi pentru se împedece calea Geţilor, aŭ făcut acea cetate in gura Nistruluĭ, ce se chiamă *Turnul Neoptolim*. In izvódele reposatuluĭ Miron Logofĕtuluĭ aflu ḑicĕnd, pe părere, se fie pe *Cogălnic*, in Bugéc, acéstă cetate, care se chiăma la Tatarĭ, *Tatar-Bunar*; ce acel Turn a luĭ Neoptolim este pe Nistru, făcut de Neoptolim, feciorul luĭ Mitridat, nu pe vremea când impĕrăţea Greciĭ Ţarigradul, ci cu mult maĭ nainte. Déră pe *Cogalnic* de este altă cetăţuie, póte tot de Genovezĭ se fie făcută.— Eară Cetatea Alba, este maĭ vechiă decât aceste, făcută orĭ de Dacĭ, orĭ de Romanĭ.

Scrie *Bonfin*, istoricul Ungur, in cartea X Cap. II *De lucrurile Ungurilor*, că Ludovic craiul Ungurescŭ, pentru se pótă stăpâni fără de grijă pămĕnteniĭ, pus-aŭ de aŭ ziditŭ cetatea *Severinul*, care era resipită; aşişderea şi pe apa Prutuluĭ, căria se ḑicea *Hierasis* (că aşa se chiamă Prutul la istorie) se fie făcut o cetate ce se numea *Terh*; ce cetate ar fi fost aceea şi in ce loc la Prut, nu putem sci; éră ajunge cât se cunósce. Pe urmă craiĭ megiaşĭ, şi domniĭ ţereĭ aŭ făcutŭ cetăţĭ aice in ţéră.

CAP. XII,

Pentru numele némuluĭ acestor ţerĭ şi pentru portul lor şi pentru graiul séŭ limba lor.

Mare dovédă némurilor din ce redăcină şi izvorŭ sunt, numele ce aŭ şi intre sine şi de la străinĭ, şi măcar că nicĭ un némŭ nu este in tótă lumea se aibă numaĭ un nume; ce unele de pre capetele cele de'ntéiŭ vre unuĭ norodŭ stepânitóre; alte nume sunt de pre locurĭ de unde sunt începute; multe de pre cetăţĭ marĭ; multe de pre ape; multe cu indelungate vremĭ stremutate numirile de pre stăpânĭ, cum am aretat maĭ sus, şi aretămŭ şi aice. Că vedem némul Nemţescŭ subt aceste numirĭ ântéiŭ şi maĭ ales şi maĭ de cinste: *Alamanĭ*, şi aşa le ḑicŭ istoriile cele vechĭ şi maĭ pre urmă şi Turciĭ. Al doile nume le ḑicŭ *Germanĭ*, adecă doĭ fraţĭ, latinesce *Germanus*; o sémă de istoriĭ le ḑicŭ *Tevtonĭ*, de pre capetenia lor *Tevton*; Italieniĭ le ḑicŭ *Tudeschi*; Leşiĭ, Moscaliĭ, noĭ le ḑicemŭ *Nemţĭ*. Maĭ apoĭ alte numirĭ, despărţite ca crengile dintr'un copaciŭ: *Sveḑiĭ*, *Daniĭ*, *Sacsoniĭ*, *Franţoziĭ*, *Belgiĭ*, *Bataviĭ* şi alte ţerĭ maĭ micĭ, tot din redăcina cea veche a Alamanilor sunt. Aşa *Ispaniĭ*, *Iberiĭ*, *Ţeltiberiĭ*, *Portugaliĭ* tot un ném sunt. Turciĭ de pre locul lor *Turhistan*, şi de pe căpitenia lor cea de'ntéiŭ: *Osmangiĭ*, *Otomanĭ*, *Osmanliĭ*.— *Moscaliĭ*, *Ruşiĭ*, *Bolgariĭ*, *Serbiĭ*, *Horvaţiĭ*, *Sloveniĭ*, *Bohemiĭ*, *Taţiĭ*, *Leşiĭ* tot un némŭ sunt, fără

alte numirĭ ce aŭ străinesce, adecă la străinĭ; că ântĕiŭ acestuĭ némŭ Greci le-aŭ ḑisŭ *Savromaţĭ*, de pe ochi *mierăĭ-albineţĭ*, adecă de şopârlă, că grecesce *savros* se chiamă şopârlă, éră *mati* ochĭ. *Tatariĭ* de pe apa *Tartara*; *Schiţiĭ* de pre selbătăcie, *iprocĭ*. Aşa tóte némurile cu multe numirĭ, după vreme, tóte sunt; numaĭ unele dintr'ênsele ţi le-am insemnat pentru înţelesul numirilor maĭ lesne némuluĭ ţerilor acestora, Moldoveĭ, ţereĭ Muntenescĭ şi Românilor din Ardél. Aşa şi némul acesta, ce scriemŭ ţerilor acestora, nume drept şi maĭ vechiŭ este *Român*, adecă: *Rŏmlén* de la *Roma*; acest nume din descălecatul lor de Trajan şi cât aŭ trăit in munţĭ in Maramorăs şi pe Olt, tot acest nume aŭ ţinutŭ şi ţinŭ şi până astăḑĭ; şi incă maĭ bine Munteniĭ de cât Moldoveniĭ, că eĭ şi acmu ḑicŭ şi scriŭ: *Ţéra Românéscă*, şi *Româniĭ* aceĭ din Ardél, ér străiniĭ din pregiurŭ le ḑicŭ *Vlah* de la *Vloh*, cum s'aŭ pomenit. Tot de la străinĭ sunt aceste nume de pre Italia, cărora ḑicŭ *Vloh*. Apoĭ maĭ tărḑiŭ Turciĭ, după numele Domnilor ce aŭ inchinatŭ ţéra la Turcĭ, — ḑicŭ Moldovenilor *Bogdan*, ér Muntenilor *Caravlah*; Greciĭ ḑicŭ *Bogdano-Vlahĭ*, éră Muntenilor *Vlahĭ*. Ér acest nume *Moldova* îĭ de pe apa Moldova, după al doile *descălecare* a ţereĭ de *Dragoş-Vodă*. Éră Muntenilor, orĭ de pre Munte, orĭ de pre Olt: *Oltenĭ*; Leşiĭ le ḑicŭ *Moltenĭ*. Măcar că şi la istorie şi la graiul străinilor, şi intre sine, cu vreme, cu vécurĭ, cu priminele, iaŭ şi dobândescŭ şi alte numire, éră acela ce este vechiŭ nume, stâ neclintit *Român*! Éră cum se fie acest nume *Vlah*, de pe numele luĭ *Flac* Hatmanul Rŏmuluĭ, precum scriŭ uniĭ in létopiseţile séle aice in ţéră, basne sunt. Şi aşa dovedind numele némuluĭ acestuia dintr'aceste ţerĭ, cum se vede din istoricĭ marĭ şi marturĭ ţerilor impregiur, ne trage rândul a pomeni de portul, care acmu portul stătătoriŭ ca numele şi ca limba nu este, ce cu vreme iaŭ portul némŭ de la némŭ, unde şi locul aduce de le caută locuitorilor a'şĭ face haine, îmbrăcăminte trupuluĭ, cum este firea ceruluĭ şi pusórea vre-uneĭ părţĭ de loc. Că partea despre Méḑiă-Nópte unde trăescŭ Moscaliĭ, Ruşiĭ, Tatariĭ îĭ fórte rece, cu ernĭ grele, şi măcar cum sunt şi pre la noĭ ernĭ marĭ, éră la ţéra Italieĭ ernĭ ca aceste nicĭ odată nu sunt, ce fórte blânde ernĭ; nicĭ vara căldură aşa mare. Le aŭ căutat dar acestor ómenĭ mutaţĭ pre aceste locurĭ a'şĭ schimba şi portul hainelor după vremea acestuĭ loc. Cătră aceste se cauţĭ ce scrie iscusitul istoric *Laurentie Topeltin* din Mediaşĭ. Cuvintele luĭ ţi le izvodesc: «*Româniĭ de Ardél aĭ nostri pórtă haĭnele lungĭ, imbrăcat tot trupul*; *ne facŭ mare invĕţătură portuluĭ din vecĭ de demult, care aŭ ţinutŭ părţile aceste de la Septentrion*, (adecă părţile ce sunt apropiete spre Méḑiă-Nópte), *care haine pomenesce un dascal anume Marţiales că se chiamă Endromida, portŭ vechiŭ nemândru, éră bunŭ de luna luĭ Decembrie. Şlice aŭ de pîslă*» pe limba nóstră glugă, care spunŭ că şi boieriĭ aice in ţéră maĭ de mult purta chivere ca acele. Éră pentru încălţăminte, ḑice tot acest istoricŭ *Topeltin*, — şi nu de la sine, ce pune cuvintele altor istoricĭ maĭ vechi de cât dînsul, anume *Alfons* şi *Plaut* şi *Angel*, cariĭ aŭ scrisŭ cărţĭ de portul cel vechiŭ a limbilor: «*Felul incălţămintelor Românilor este pelea crudă de dobitoc, invălit piciorul bine in obiele de lănă încălţaţĭ, legat cu curele peste picior, de la degete până subt glezne, şi acesta e portul Romanilor celor vechĭ strămoşilor lor, cari purta in oştĭ a slujito-*

rilor oşteni. Ér la Römleni numai atata deosebire vedemŭ, precum cetimŭ la istoriile cele vechi, că oştenii Römului nu invălea in obiele, ce gol piciorul incălţa cu pele şi cu legături incrucis.» Aşa este *Descălecatul* acestor ţerĭ de Römlenĭ, cum s'aŭ pomenit prelarg, ér nu din tâlharĭ, cum aŭ scrisŭ basne Misail Călugăru şi Istratie Logofĕtu.

După acésta am socotit a fi cu cale se scriemŭ impĕraţiĭ Römuluĭ maĭ ântĕiŭ, până unde şi la ce impĕrăţie aŭ năbuşitŭ pe aceste locurĭ Bolgariĭ şi maĭ pre urmă Atila, care se scrie *biciul luĭ Dumnedeŭ*, cu Unguriĭ, Tătariĭ de aŭ pustiit aceste ţerĭ. După ce s'aŭ intorsŭ Trajan, al şeptele an a impĕrăţieĭ séle, aflat-aŭ in Röm sol de la India venit, şi acolo aŭ poruncit de aŭ făcut acel stîlp de minune in pomenire ce aŭ bătut pe Dacĭ. Maĭ pe urmă viind *Constantin Cel-Mare* impĕratŭ in Röm, cum scrie un istoricŭ anume *Amian*, s'aŭ mirat de făptura aceluĭ stîlp a luĭ Trajan. Alte făpturĭ, stîlpĭ ce era in Röm, unele de cutremurul pământuluĭ aŭ cădutŭ, altele cu vremĭ indelungate s'aŭ risipitŭ, éră altele neprietiniĭ le-aŭ stricatŭ, éră *stîlpul* luĭ Trajan aŭ stătut multă vreme. Şi pe urmă la anul Domnuluĭ nostru Hristos 1594, precum mărturisesce *Caronie*, aŭ pus in vîrful stîlpuluĭ *Sicstus Papa Römuluĭ* icóna sfântuluĭ *Apostol Petru*, făcută de aramă cu aur poleită. Supus-aŭ Trajan impĕrat in al optule an a impĕrăţieĭ séle pre *Armenĭ* şi pre *Parthĭ*, şi zăbovind Trajan impĕrat in ţerile Resărituluĭ, făcĕnd pace cu Iveriĭ, cu Saromaţiĭ şi cu alte limbĭ, luăndŭ Vavilonul, aŭ făcutŭ căutare ostilorŭ séle, in care aŭ aflatŭ Crestinĭ 10,000 şi 'i-a urgisitŭ, adecă 'ĭ-aŭ trimesŭ in urgie la ţerile Armenieĭ. Éră un ispravnicŭ a curţeĭ luĭ Trajan anume Romul, hulind acea faptă a luĭ Trajan şi mustrându'l pentru Creştinĭ, s'aŭ măniat Trajan, şi aŭ poruncitŭ de l'aŭ omorîtŭ.

Pe aceeaşĭ vreme zebovindu-se Trajan in Cesaria Capadocieĭ, aŭ maĭ omorîtŭ şi pre Iacentie cămăraşul seŭ, pentru legea creştinéscă. Pre acéstaşĭ vreme a impĕrăţiei séle, al unsprecjecele an, fu aruncatŭ fiarelorŭ selbatice sfântul Ignat Episcopul de Antiohia. Éră la al doĭsprecjecele an a impĕrăţieĭ séle, zebovindu-se, apucatu'l-aŭ érna in Antiohia, şi făcĕndu-se cutremurŭ mare in oraşul Antiohieĭ, atăta cât abea aŭ scăpat impĕratul pre o feréstră afară. Arătatu-s'aŭ şi in Röm multe semne rele de mórtea luĭ Trajan impĕrat, ca biserica séŭ Capiştea cea păgânéscă ce se chiama *Pantheon*, care era cea maĭ de frunte, fu detunată şi arsă. Éră la al 15-le an a impĕrăţieĭ luĭ, fiind cu oştile séle in Siria, dupe ce dobîndise *Vavilonul* şi *Arabia*, curĕnd s'aŭ ruptŭ din mâna luĭ *Arapiĭ* şi *Agareniĭ*, din care abia aŭ scăpat Trajan cădĕndŭ tunete şi tresnete cu vremĭ rele şi mulţime de muştĭ acoperindu-ĭ óstea, şi el bolnăvindu-se, din care bólă n'aŭ maĭ ajuns se maĭ vadă Römul, că înturnându-se se vie la Röm aŭ murit Trajan in Cilicia in oraşŭ in Salonic ce se chiamă şi *Trajano-polis*, de bóla ce'ĭ dicŭ hidropică, mestecată cu apoplecsie, éră cum scriŭ uniĭ de vintre. Şi aŭ adusŭ ósele luĭ in Röm, şi l'aŭ îngropatŭ într'acel turnŭ a luĭ. Impĕrăţit-aŭ anĭ 19, şi lunĭ 6; fost-aŭ de 61 anĭ de vrĕstă. Numĕratu-l-aŭ Römleniĭ intre Dumnedei seĭ, că avea in poveste Römleniĭ pre acest impĕratŭ: *maĭ fericitŭ decât August, maĭ bun de cât Trajan*, cum laudă cu îmbunăturĭ pre alţĭ impĕraţĭ aĭ lor. Luase Trajan feciorŭ de sufletŭ şi moş-

tenitor impĕrăţieĭ pe *Adrian*, nepotŭ de sor al seŭ, care aŭ stătut impĕratŭ pe urma luĭ, in anul de la Hristos 118, şi papa Rŏmuluĭ era pre atunce *Iorest*, éră cum scrie *Varonie* 120 de anĭ.

Décă stătu impĕratŭ *Adrian*, se areta blandŭ ca se-l ţie de bunŭ sfetniciĭ luĭ, adeverindu-se ca fără sfatul lor şi fără voia lor nimicŭ nu ar face, nicĭ ar certa, séŭ ar urgisi pe cine-va, iprocĭ. Eară pe urmă, acestŭ impĕratŭ multe muncĭ aŭ făcutŭ creştinilor; pe *Eustatie Plachida*, sfântul şi dreptul, ce se numea al doile *Iov*, vestitŭ hatmanŭ a luĭ Trajan, impreună cu femeea sa şi cu copiĭ seĭ, 'ĭ-aŭ pusŭ pe boŭ de aramă aprinsŭ de focŭ; lăsămŭ a pomeni creştiniĭ câţĭ aŭ luatŭ muncă pe vremea luĭ Adrian.

Eară al patrule anŭ acestuĭ impĕratŭ, fiind in Britania, şi vrîndŭ se despartă, se osebéscă pe Rŏmlenĭ de alte némurĭ barbare, aŭ poruncit de aŭ făcutŭ zidŭ, locŭ de opt-ḑecĭ de mile, pentru pază, ca se nu se rocoşéscă alte limbĭ barbare asupra Rŏmuluĭ, şi aŭ poruncit de aŭ stricatŭ podul ce făcuse Trajan impĕratŭ peste Dunărea. Eară la al cincelea anŭ a impĕrăţieĭ séle s'aŭ intors din părţile Resărituluĭ, la Franţozĭ, apoĭ la Ispania. In al şesele anŭ a impărăţieĭ séle se întórse la Reseritŭ, şi rocoşirile *Parthilor* le aşeḑă. Şi de acolo aŭ venit in ţéra Grecéscă.

In al şeptelea anŭ, de la Athina, unde aŭ petrecut peste iarnă, s'aŭ intorsŭ in Rŏm. In al optelea anŭ, care este de la Hristos 125, aŭ mers la Africa, unde aŭ aretat multă facere de bine. In al un-spre-ḑecele anŭ s'aŭ intors de la Africa pre la Athina, unde iernândŭ şi a doua óră, aŭ trecut la Asia. In al douĕ-spre-ḑecele anŭ a impĕraţieĭ séle, de la Asia, unde aŭ fost aşeḑat pre câţĭ-va la prieteşugul şeŭ şi ales pe Cosroes Craiul Parthilor, s'aŭ intors in Siria, unde aŭ descălecat altŭ oraş pe lîngă *Ierusalim*, şi 'ĭ-aŭ pus numele *Elia-Capitolina*, şi acolo aŭ făcut Biserica luĭ *Ioves* Bozuluĭ séŭ *Iupiter*; Greciĭ ḑicŭ *Zeus*. Pe acelaşĭ locŭ era óre-când sfânta biserică a luĭ Dumneḑeŭ, şi aŭ tocmit Ierusalimul care era stricatŭ din temelie, incă de Tit impĕratŭ, şi după ce isprăvi acel oraşŭ aŭ venit in Arabia şi la Pelisia, şi aŭ pus de aŭ infrumuseţatŭ mormântul luĭ Pompeiŭ, ce l'aŭ fost omorîtŭ Iulie Cesar.

Eară in anul impĕrăţieĭ séle al 14-e şi al 15-le şi al 16-le s'aŭ rocoşitŭ jidoviĭ asupra impĕratuluĭ, pentru căcĭ le-aŭ spurcatŭ locurile sfinte; improtiva cărora aŭ trimes Adrian pre *Iulie Sever*, care vĕḑêndŭ mulţime de jidovĭ n'aŭ cutezatŭ făţişĭ a le da resboiŭ, ce pre incetŭ incungiurându-le căile, de le impedica hrana, cu meşteşug supuindu-ĭ, aşa aŭ intorsŭ pe jidovĭ, cát puţinĭ aŭ scăpatŭ viĭ dintr'ânşiĭ, in treĭ anĭ stândŭ Sever pregiur dînşiĭ. Şi luându-le jidovilor cetatea *Vedua* cu alte 50 de cetăţĭ maĭ micĭ, risipitu-le-aŭ până in temelie şi aŭ omorîtŭ ca la 580,000 de jidovĭ. După aceea şĭ-aŭ ales *Adrian* impĕratul şie feciorŭ şi moştenitorŭ impĕrăţieĭ séle pre *Comod* şi l'aŭ numitŭ *Eliever Cesar*, şi îndată l'aŭ pornit in ţéra Unguréscă Voevod şi ocărmuitor ţerilor Ungurescĭ. Ce într'acelaşĭ anŭ aŭ murit *Eliever Cesar*, fiiul de sufletŭ a luĭ Adrian. Vĕḑêndu-se şi *Adrian* impĕratul stăbitŭ de bóle, aŭ alesŭ la impĕrăţie in urma sa de impĕratŭ, pre *Antonin Piŭ*, şi curênd într'aceştĭ anĭ aŭ murit; impĕrăţit-aŭ Adrian anĭ 20. Pe urma luĭ aŭ stătut impĕratŭ *Antonin Piŭ* (adecă cel bunŭ). Acestŭ impĕratŭ era blândŭ, milostivŭ şi induratŭ, pentru

aceea 'ĭ-aŭ ḑisŭ *Piŭ*, adecă *bunŭ*, că şi góna de pre crestinĭ aŭ încetat câtăva vreme şi se 'multise legea crestinéscă până la Sarmaţĭ, la Dacĭ şi la Nemţĭ.

Eară in al cincelea an a impĕrăţieĭ séle, s'aŭ aţiţatŭ éră góna asupra Crestinilor de ispravniciĭ ce era puşĭ pre la oraşe şi ţerĭ; şi vĕḑêndŭ impĕratul că se imulţise creştiniĭ, aŭ dat poruncă tare se nu se citéscă cărţile Sibilelor in care se afla mare hulă legilor păgânescĭ, şi laudă mare legiĭ Creştinescĭ. Era pe acea vreme papă in *Rŏm Telesfor*, In ḑilele acestuĭ impĕrat redicatu-s'aŭ mincinosul ereticŭ *Valentin* de la *Egipt*, fiindŭ filosof de a luĭ *Platon*. Invĕţa acestŭ ereticŭ că sunt 30 de Dumneḑeĭ, şi atâte Dumneḑeiţe; invĕţa cum *Hristos* s'aŭ născut din fecióră, luândŭ trupŭ din cer cu care aŭ trecut prin fecióră, şi ca aceste basne. Aşişderea şi alt ereticŭ s'aŭ izvodit tot pe vremea acestuĭ impĕratŭ, anume *Marchion*, din Pont, care urma invĕţătura luĭ *Cherdon*, cum ar fi doĭ Dumneḑeĭ, unul bunŭ altul reŭ; şi Dumneḑeŭ cel reŭ aŭ dat legea cea vechiă, éră cel bunŭ legea cea nouă. Pentru blândeţile acestuĭ *Antonin* impĕratŭ multe ţerĭ ce s'aŭ fost desbătutŭ de subt ascultarea impĕrăţieĭ Rŏmuluĭ s'aŭ schimbatŭ de bună voie ér subt stăpânirea Rŏmuluĭ. Murit-aŭ *Telesfor* papa, muncitŭ pentru Hristos in al cincĭ-spre-ḑecele anŭ a impĕrăţieĭ luĭ *Antonin Piŭ*, şi in locul luĭ aŭ stătut Papă *Igin*. Scrie *Baronie*: «éră după Telesfor s'aŭ făcutŭ cutremur mare in Rŏm şi aŭ arsŭ 340 de case, in Rŏm.» Puţinŭ aŭ trăit papa *Igin*, că aŭ murit mucenicŭ, şi in locul luĭ aŭ stătut Papă *Piul*, in al 19-le an a impĕrăţieĭ luĭ Antonin. Acesta Piul Papa aŭ aşeḑat Paştile, se nu se facă de crestinĭ cu jidoviĭ, a patra-spre-ḑece ḑi a luniĭ, ce după Paştile jidovescĭ in Dumineca viitóre se serbeze Creştiniĭ Paştile. Éră la 24 de anĭ a impĕrăţieĭ luĭ *Antonin* Cesaruluĭ, şĭ-aŭ sfîrşit viaţa in buna bĕtrêneţe, fiind cu vrîsta de 74 de anĭ. Domnit-aŭ aprópe de 24 de anĭ, maĭ lăudatŭ de câtŭ alţĭ impĕraţĭ de maĭ nainte de dînsul. Éră pe urma luĭ *Antonin* aŭ stătutŭ doĭ Cesarĭ impĕraţĭ Rŏmuluĭ: *Marco Avrelie* şi *Lucin Veru* cariĭ se numea *Antoniniĭ*. Éră la al cincelea anŭ a impĕrăţieĭ acestor doĭ impĕraţĭ, s'aŭ redicatŭ cu oştĭ asupra Parthilor ş'a Armenilor, şi cu isbândă s'aŭ intorsŭ. Apoĭ la anul şi Marcomaniĭ s'aŭ redicatŭ şi s'aŭ rocoşitŭ despre impĕrăţia Rŏmuluĭ, asupra cărora aŭ purcesŭ impĕrăţiĭ cu marĭ gătirĭ, că şi alte ţerĭ şi Unguriĭ s'aŭ fostŭ unitŭ. Vĕḑêndŭ aceste impĕraţiĭ aŭ aşeḑatŭ de odată ţerile Serbieĭ şi Italia despre Marcomanĭ şi eĭ s'aŭ intorsŭ la Rŏm, şi pe cale aŭ muritŭ *Lucin Veru* impĕratul, de apoplecsie. Scriŭ uniĭ, precum Marcomaniĭ aŭ trimesŭ solŭ la impĕraţĭ cum se vor pleca fără arme subt impĕrăţia Rŏmuluĭ; ci la al ḑecele anŭ a impĕrăţieĭ séle, *Marco Aurelie* pornitu-s'aŭ cu marĭ oştĭ asupra Marcomanilor ş'a altor ţerĭ, care se desbătuse de la stăpânia Rŏmuluĭ, cum şi Unguriĭ. Stătut-aŭ unŭ resboiŭ intre Rŏmlenĭ şi intre *Marcomanĭ*; ce 'ĭ-aŭ infrânt impĕratul pe Dunăre, bulzindu-ĭ pe ghiaţă pre Marcomanĭ şi pre Ungurĭ. Éră in 20 de anĭ a impĕrăţieĭ séle *Marco Avrelie* perdut-aŭ 20,000 de óstea sa, inchiḑêndu-l la locurĭ strimte *Marcomaniĭ* şi *Cvadiĭ*, şi alte némurĭ megieşe. In strînsóre ca aceea fiindŭ *Marco-Aurelie* impĕratŭ cu oştile, şi neavêndŭ altă nădejde in jertfele bozilor seĭ, aŭ poruncit in taberă se strige de s'ar afla creştinĭ oştenĭ cu dînsul, se facă rugă la Dumneḑeul creştinilor şi se cee ajutor impĕratuluĭ. Decĭ acolo in óstea luĭ era 12 polcurĭ de cres-

tinĭ, cariĭ indată puindu-se toţĭ cu genuchile la pămêntŭ de se rugară luĭ Dumnedeŭ, indată s'aŭ pornitŭ grele ploĭ cu fulgere şi trăsnete asupra vrăşmaşilor, cât 'ĭ-aŭ inecatŭ plóia, şi s'aŭ resipitŭ; şi birui pe vrăşmaşiĭ seĭ *Aurelie* impĕratŭ. Cunoscĕnd impĕratul acel darŭ de la Dumnedeul creştinilor, şi izbânda ce s'aŭ făcutŭ precum însuşĭ aŭ scrisŭ in cărţile séle la sfatul Rŏmuluĭ, poruncind se nu se facă gónă asupra creştinilor, nicĭ se'ĭ părêscă nime, căcĭ s'ar mărturisi a fi crestinĭ. Şi in scrisorile luĭ ce aŭ trimisŭ la Rŏm, mărturisesce *Marco Aurelie*, că fiind in mijloculŭ ţereĭ Nemţescĭ, intre mulţĭ s'aŭ tîmplatŭ aceste, măcar că uniĭ scriŭ că s'aŭ tîmplatŭ in ţéra Ungurêscă de josŭ, unde este acmu Austria. S'aŭ fostŭ sunat atunce de peirea impĕratuluĭ intr'acel resboiŭ, care audindŭ un *Avidie Casie* s'aŭ redicat asupra impĕrăţieĭ la Resăritŭ, şi pe urmă adeverindu-se că impĕratul este viŭ, fu ucisŭ acel *Avidie* cu feciorii seĭ de oştenii ce era cu dînsul. Şi mergêndŭ impĕratul *Marco-Aurelie* cu oştĭ éră asupra Nemţilor şi a Ungurilor, aŭ murit in Beciŭ, şi aŭ remas fiul seŭ *Comod* in locul luĭ impĕratŭ

Aşedênd *Comod* impĕratul locurile despre Nemţĭ şi despre ţéra Ungurêscă, s'aŭ intorsŭ la scaunul seŭ la Rŏm, ce era departe. Acestŭ *Comod* spurcatŭ era in tóte, care pentru spurcata viaţa sa fu urîtŭ tuturor; că vrea norodul se'l numêscă şi se'l aibă ca pe un Dumnedeŭ şi se'l chieme fiul luĭ *Iraclie Zevs*, puindu-şĭ şi stîlpŭ in Rŏm, şi nerăbdând norodul tirăniile şi spurcăciunile luĭ *Comod*, fu sugrumatŭ, după ce aŭ impĕrăţit anĭ 12. Pre urma luĭ *Comod* ales-aŭ sfatul, boieriĭ, impĕratŭ pre *Elvie Pertinacs*, ce numaĭ 88 de dile aŭ impĕrăţit, şi fu omorîtŭ de slujitorĭ, cu indemnarea luĭ *Iulian Măsdĕlnicul* că aŭ datŭ mazdă slujitorilor de l'aŭ ucis. Impĕrăţit-aŭ şi *Iulian* 55 de dile şi fu omorîtŭ şi el. Pre urma acestuĭ fu alesŭ de oştenĭ *Septimie Sever*; éră in Britania fură aleşĭ doĭ impĕraţĭ *Pisţinie cel Negru* in Siria, şi *Clodie Albin* in Britania. Éră Sever primind soţie la impĕrăţie pre *Albinie* s'aŭ pornit cu oştĭ asupra luĭ *Pisţinie cel Negru* şi biruindu-lŭ l'aŭ omorîtŭ; şi impĕrăţindŭ *Sever* pornitu-s'aŭ cu oştĭ asupra Bisanţieĭ in aniĭ de la Hristos 196 şi asupra Barbarilor, şi a luĭ *Penţin cel Negru* şi după treĭ anĭ fiind incungiurată Bizanţia o aŭ dobânditŭ şi 'ĭ-aŭ stricatŭ zidurile şi o aŭ făcutŭ ca unŭ satŭ. Inturnatu-s'aŭ *Sever* cu izbândă la Rŏm şi din voia sfatuluĭ aŭ *coronitŭ* pre fiul seŭ *Basian*, soţie la impĕrăţia Rŏmuluĭ. In dilele acestuĭ *Sever* aŭ fost mare gónă asupră creştinilor; éră pre aice pre la Dacia aŭ aşezat câţĭ-va Ispravnicĭ şi Dregătorĭ pre cariĭ anume nu'ĭ scriŭ istoriciĭ, şi aceĭ ispravnicĭ póte că aŭ făcutŭ *Turnul Severinul* in *ţéra Muntenêscă* de se pomenesce până astădĭ. Murit-aŭ *Sever* in *Britania* dupe ce aŭ impĕrăţit anĭ 17, şi l'aŭ adusŭ feciorii luĭ de l'aŭ ingropatŭ in Rŏm. Stătu impĕratŭ *Antonin* şi *Geta* feciorii luĭ *Sever*, şi nu trecu o lună de dile acestorŭ doĭ fraţĭ, şi aŭ giunghiatŭ *Antonin* pre fratele seŭ *Geta* in braţele mame-sa, şi purcésă *Antonin*, ce'ĭ dicŭ *Caracal*, in părţile despre Dunărea şi spre Miadiă-nópte cu oştĭ; şi intorcêndu-se dintr'acele părţĭ, decĭ aŭ mersŭ la Antiohia apoĭ la Alecsandria, şi acolo pe mulţĭ oraşenĭ aŭ omorît. Purces-aŭ cu oştĭ *Antonin Caracal* asupra Parthilor, trimiţêndŭ sol de aŭ cerşutŭ pe fata Craiuluĭ Parthilor, pre care neprimindu-l se-ĭ fie ginere, aŭ intrat cu oştĭ in ţéra Parthilor de aŭ prădatŭ. Vrăjitu-ĭ-aŭ

unŭ matematicŭ anume *Sarapion* şi aŭ ḑisŭ că va muri curênd *Antonin*, şi'ĭ va lua impĕrăţia *Macrin*; şi eşind impĕratul la vênatŭ şi din porunca luĭ *Opilis Macrin* Ispravnicul Divanuluĭ fu omorîtŭ *Antonin* impĕratul; 6 anĭ aŭ impĕrăţitŭ Antonin. Éră *Opilie Macr* invărsăndŭ câţĭ-va banĭ la ostaşĭ, stătu impĕratŭ ş'aŭ impĕrăţitŭ anĭ 8 şi l'aŭ omorîtŭ ostaşiĭ. Pre urma luĭ *Macrin* stătu impĕratŭ *Eliogabal* care s'aŭ numitŭ *Sardanapal* şi viindŭ la Rŏm *Eliogabal* multe rele şi spurcate fapte aŭ aretat in Rŏm, şi ş'aŭ alesŭ soţie la impĕrăţie pre *Alecsandru* fiul maĭ micŭ a vĕru-seŭ; şi l'aŭ numit *Cesar*. Şi de aice aŭ inceputŭ a avea ré cărmă *Dacia* şi ţéra *Unguréscă*, cu alte ţerĭ câte-va supuse impĕrăţieĭ Rŏmuluĭ, din nepaza impĕraţilor. Éră pre *Eliogabal* pentru nespusele spurcăciunĭ îl uciseră impreună şi pre muma-sa. Stătu impĕratŭ însuşĭ *Alecsandru* din cărma măne-sa, *Mamia*, nefiind incă la vrêstă. Acestŭ impĕratŭ aŭ izvoditŭ la inceputul stăpânieĭ séle acestŭ vrednicŭ cuvênt: *Ce nu'ţĭ pofteşcĭ ţie a fi altuia se nu facĭ.* Aşeḑat-aŭ acest impĕratŭ giudeţele ce aŭ fostŭ maĭ nainte stricate in Rŏm şi pre la alte Olate; făcut-aŭ in Rŏm şi Feredee de ape calde, care se chiamă terme, şi le-aŭ numitŭ feredeile luĭ *Alecsandru*. Aşeḑat-aŭ acestŭ impĕratŭ tocmele bune in *Dacia*, unde suntemŭ noĭ Moldovenĭĭ şi ţéra Unguréscă; mers-aŭ cu oştĭ acestŭ impĕratŭ asupra luĭ *Artacsercs* impĕratul Persilor, şi biruindu-ĭ s'aŭ intors cu isbândă la Rŏm. Éră in hronograf scrie, că mergênd acestŭ impĕratŭ asupra Persilor, aŭ luat cu sine şi pre mumă-sa Mamia, şi înfrîngêndu-ĭ Perşiĭ aŭ peritŭ multe oştĭ Rŏmlenescĭ, şi prinseră şi pre impĕratul şi pre muma-sa şi periră ca nime de dînşiĭ. Éră pre urmă rădicându-se asupra Nemţilor pentru rocoşiturile lor, ce pentru câte-va polcurĭ de slujitorĭ ce 'ĭ-aŭ fostŭ lipsitŭ din slujitorie şi-aŭ agonisitŭ ură despre toţĭ, şi l'aŭ ucisŭ, junghiatŭ impreună cu mumă-sa. Pe urmă stătut-aŭ impĕratŭ *Macsimin*, fiind de némŭ *Got* de pre tată, şi pre muma-sa o chiamă *Mana*, de némŭ grosŭ şi barbarŭ; acestŭ *Macsimin* luâ izbândă de biruinţă asupra Nemţilor, şi indată, fără sfatul Domnilor, aŭ ales pre fiul seŭ *Cesar*. Şi intornându-se din ţéra Nemţécă venit-aŭ in ţéra Unguréscă de aŭ iernat in oraşul ce se chiamă *Sirmia*, unde multe rĕutăţĭ şi prăḑĭ aŭ făcutŭ. Aceste făcênd *Macsimin*, nu de impĕratŭ ci de tâlhariŭ fapte, s'aŭ rocoşitŭ óstea ce era in Africa şi aŭ rădicatŭ impĕratŭ pre *Gordian*, omŭ bĕtrînŭ de vărstă, dându-ĭ soţie la impĕrăţie pre fiul seŭ *Gordian-cel-tĕnĕr*; cariĭ domnind douĕ lunĭ in Africa îĭ uciseră pre amêndoĭ *Capelian* Hatmanul luĭ *Macsimin* şi cu alţiĭ. Ales-aŭ sfetniciĭ impĕratŭ pe *Marco Clodie Pupian*, şi pre *Decie Celie Balbin*, in aniĭ de la Hristos 237, lîngă cariĭ aŭ adaosŭ norodul Rŏmuluĭ Cesar pre *Gordian*, nepot luĭ *Gordian* celuĭ bĕtrânŭ; éră *Pupian* şi cu *Balbin* cariĭ era maĭ mult apărătorĭ luĭ *Gordian* copilului impĕratŭ, măcar că era priimiţĭ şi dragĭ noroduluĭ, éră urîţĭ ostaşilorŭ, îĭ uciseră pre amêndoĭ. Remas-aŭ *Gordian* singur la impĕrăţie cu mare poftă de sfatŭ şi de norodŭ, stăpânitoriŭ in linişte. Acestŭ *Gordian* tĕnĕrŭ aŭ incetatŭ şi góna de pre creştinĭ; in anul de la Hristos pre atuncea 241 s'aŭ intărîtat oştĭ marĭ intre Rŏmlenĭ şi intre Perşĭ; că persiĭ prăda *Mesopotamia*. Éră impĕratul *Gordian* 'şĭ-aŭ luat impĕrătésă pre fata luĭ *Misitie*, omŭ alesŭ şi prea invĕţatŭ, şi aŭ apropiat pe socru-seŭ cătră sfaturile séle, şi aŭ pornit *Gor-*

dian cu mare óste asupra *Perşilor*, lăsând pre socru-seŭ in locul seŭ la *Rŏm*; biruit-aŭ *Gordian* pre *Perşĭ*.

Murit-aŭ socru-seŭ *Misitie*, şi făcêndu-se mare cumpete de. pâne in Rŏm stătu Ispravnicŭ şi apărătorŭ luĭ *Gordian, Filip Arapul*. Éră *Gordian* gătindu-se să se intórne la Rŏm cu veselie de izbândă, se redicară ostaşiĭ şi puseră pre *Filip* la impĕrăţie. Acestŭ *Filip* era dragŭ Ungurilor, şi cu multe darurĭ dăruindu-ĭ şi o biserică ce'ĭ ḑicŭ *Lavrénii*, fiind seracă o aŭ imbogăţit-o. Aşeḑat-aŭ şi pace întemeétă cu Persiĭ; aŭ ziditŭ şi cetate in ţéra Arăpéscă pre numele seŭ *Filipopolis*. Éră intre tiranĭ impĕrăţind Filip, îl uciseră pre dînsul şi pre feciorul luĭ, după ce aŭ impĕrăţitŭ anĭ 7, — pre fecior in *Rŏm*, éră pre bĕtrânul intr'unŭ oraş ce'ĭ ḑicŭ *Verona*. Stătut-aŭ impĕratŭ pre urma luĭ Filip, *Decie*, de némul sĕŭ Ungur, din ţéra Unguréscă din josŭ, din târgul *Ţebal*, om tare şi vestitŭ de vitejie şi indată 'şĭ-aŭ alesŭ pre feciorul seŭ *Hestrug* soţie. Acesta *Deţie* impĕratŭ mare gónă aŭ aţîţatŭ asupra creştinilor; éră in anul de la Hristos 251, gătindu-se cu oştĭ asupra *Goţilor*, cariĭ prăda *Misia*, ce se chiamă acmu *Dobrogea* şi *Tracia*, viclenindu-l *Tribunie Galba*, ântĕiŭ feciorul seŭ in resboiŭ aŭ perit, éră *Decie* vrêndŭ se scape, căḑut-aŭ intr'o mlaştină cu calul şi acolo aŭ perit. Stătu impĕratŭ in locul luĭ *Decie*, *Tribunie Galba*, carele aşişderea îşĭ luâ soţie la impĕrăţie pre fiul seŭ *Bolisian*. Éră in cursul anilor de la Hristos 252, mare omorŭ s'aŭ aţîţatŭ in *Ethiopia*, din care s'aŭ âmplut şi Rŏmul; éră din rea cârmă a luĭ *Galie* impĕratŭ şi a luĭ *Volosian*, multe ţerĭ s'aŭ desbătutŭ de subt stăpânia Rŏmuluĭ; intre care şi in ţéra Unguréscă se rădică *Emilian Voevodul* şi Ispravnicul polcurilor Unguresciĭ şi'l puseră ostaşiĭ impĕratŭ, şi viind cu oştĭ in Italia, şi tempinându-se cu *Galie* şi cu *Volosian* impĕraţiĭ 'ĭ-aŭ infrântŭ şi fură ucişĭ de oştenĭ; şi indată redicară impĕratŭ pre *Emilian*, care impĕrăţind in Rŏm numaĭ 3 lunĭ l'aŭ omorîtŭ oşteniĭ. Stătu impĕratŭ *Licinie* pre urma luĭ *Emilian*, pusŭ de ostaşĭ, şi de boeriĭ sfatuluĭ intăritŭ la impĕrăţie, care 'şĭ-aŭ luatŭ soţie pre feciorul seŭ *Galian*. Éră in ḑilele luĭ s'aŭ redicatŭ Nemţiĭ, aŭ prădatŭ ţerĭ de subt stăpânia Rŏmuluĭ. Éră in aniĭ de la Hristos 257 mare gónă se făcea asupra crestinilor. Éră la anul, *Valerian* lăsând pre fiul seŭ *Galie*, aŭ purces in părţile Resărituluĭ asupra *Persilor*, éră in urma luĭ *Valerian*, aleseră in Dobrogea impĕratŭ pre *Eugenie*, ocârmuitorul părţilor Unguresciĭ, ce curênd 'şĭ-aŭ făcutŭ mórte însuşĭ cu mânele séle, pentru se nu încapă viŭ in mânele luĭ *Galian*; éră *Valerian* fu biruitŭ de *Sapor* impĕratul Persilor, şi prinḑêndu-l l'aŭ belit de viŭ, şi impĕrăţi singur *Galian*; şi inţelegênd *Galie* de mórtea tătâne-seŭ aŭ poruncitŭ de aŭ părăsitŭ góna de pre creştinĭ.

Acestŭ *Galie* aŭ lăsatŭ o parte de ţéră Unguréscă de susŭ *Pipeĭ* feteĭ Craiuluĭ Nemţescŭ, logodind-o se o dea dupe dînsul. Pe vremea stăpânireĭ acestuĭ *Galian* in cursul anilor de la Hristos 256, éră de la zidirea lumeĭ anĭ 5773, s'aŭ, pustiitŭ locurile aceste unde se chiamă *Dacia*, ce era aşeḑată cu Rŏmlenĭ de Trajan impĕratul Rŏmuluĭ, cum s'aŭ ḑis maĭ sus de aşeḑarea eĭ.

CAP. XIII.

Pentru risipa Daciei ce era de Trajan descălecată.

Aice ne caută a trăgana condeiul istoriei nóstre se păşimŭ a scrie şi alte némurĭ de care s'aŭ risipitŭ ţerile aceste, ântĕiŭ de *Goţĭ* şi *Ungurĭ* cu *Atila* Craiul lor, şi pre urmă de *Bolgarĭ*. Fie dar ântĕiŭ de Goţĭ. Némul acesta a Goţilor (precum scrie in cronica Unguréscă), venise cu mulţimĕ mare din ostrovul mărei Scandinave, despre marea cea despre Médiă-Nópte, in câmpiĭ intre *Nipru* şi intre *Volga* stând; din care câmpĭ gonind pre *Ruşĭ* séŭ pre *Polovţĭ*, peste *Visla*, s'aŭ aşeḑatŭ singurĭ in câmpiĭ aceia, care câmpiĭ sunt de largĭ ca la 200 mile de locŭ. Acolo Domnul Goţilor, anume *Idantirs*, vĕḑu in oştile séle pre dinaintea corturilor multe muierĭ frumóse desfrânate in curvie; le-aŭ gonitŭ de la corturĭ peste apa *Volga*; care muierĭ amblând prin pustiile *Iohreĭ* se impreună cu Dumneḑeiĭ ceĭ de pădure, cum ĭsŭ *Fauniĭ* şi *Satiriĭ*, aşa cât s'aŭ născutŭ dintr'ănsele mulţime de ómenĭ; şi sciind acele muierĭ că le-aŭ gonitŭ pentru frumuseţe de la corturĭ, pentru aceea cine'şĭ copilul ce i se năşcea îĭ spinteca obrazul in doue, ca se pae grozlic şi straşnic, şi aşa s'aŭ născut mulţime de ómenĭ grozavĭ şi groznicĭ de ceea parte de *Volga*. Éră *Goţiĭ* petrecênd câtă-va vreme pre acele locurĭ se înturnară la *Panonia*, unde-ĭ acmu ţéra Unguréscă; éră *Panonia* s'aŭ numitŭ şi se numesce de pre numele luĭ *Panon*, care aŭ fostŭ din seminţia luĭ *Sim*, din urmaşiĭ luĭ *Meset*, şi din feciorii *Araniĭ*; aşa îşĭ scriŭ Unguriĭ inceputul seŭ.

Acel *Panon* din ceĭ maĭ nainte cariĭ aŭ fostŭ trimişĭ de Noe in tóte părţile lumeĭ aŭ stăpânitŭ cu seminţiile séle intr'aceste părţĭ pe Dunărea; şi de pre numele luĭ, ântĕiŭ Greciĭ *Peonia*, apoĭ Latiniĭ *Panonia*. Pe acéstă Panoniă s'aŭ aşeḑatŭ Goţiĭ ca la casele lor, in aniĭ de la Hristos 380. Éră pre urmă s'aŭ tâmplatŭ unŭ *Uhru*, dintre aceĭ grozlivĭ ce s'aŭ născutŭ dintr'acele muierĭ (cum s'aŭ scris maĭ sus), acolo peste *Volga*, de aŭ eşitŭ la vĕnatŭ şi aflând un cerbŭ albŭ l'aŭ gonitŭ până ce aŭ trecutŭ peste apa *Volga* in câmpiĭ unde trăise maĭ nainte Goţiĭ, unde n'aŭ maĭ vĕḑut vânătoriul acela pe cerbŭ, ce s'aŭ uitatŭ loculuĭ. I-aŭ plăcut locul, şi intorcĕndu-se la aĭ seĭ le-aŭ spus de locurĭ frumóse şi desfrânate, la care s'aŭ clătitŭ acea mulţime de ómenĭ straşnicĭ şi grozlivĭ de peste *Volga*, şi s'aŭ şi aşeḑatŭ intr'aceĭ câmpĭ. Acolo aşeḑĕndu-se puţină vreme, neavênd hrană bună aŭ trimisŭ ómenĭ se cerce locurĭ maĭ bune de hrană, cariĭ aŭ aflatŭ ţéra *Panonia*, pămêntŭ de hrană, şi aşa s'aŭ pornitŭ aceĭ de la *Iuhra* cu tóte casele lor la *Panonia*, locuind atuncea în *Panonia* şi *Goţiĭ*, cum s'aŭ pomenit maĭ sus. Vĕḑênd Goţiĭ un norodŭ groznicŭ, cumplitŭ şi multŭ, venind asupra lor, cariĭ intru nimica nu'şĭ socotea viaţa lor, aŭ fugitŭ de'naintea lor la Italia, éră eĭ s'aŭ aşeḑatŭ in *Panonia* cu domnu lor *Rava*, in vremea Cesaruluĭ *Gratian*, şi s'aŭ numitŭ *Humnĭ*, de pre numele apeĭ *Humna*. Decĭ petrecênd *Humniĭ* in *Panonia* un-

de-ĭ acmu ţéra Unguréscă, in urma *Goţilor*, cum s'aŭ pomenitŭ, s'aŭ redicatŭ Rŏmlenil, cu oştĭ asupra lor şi aŭ biruitŭ eĭ pre Rŏmlenĭ cu Hatmaniĭ ce avea Rŏmleniĭ, anume *Macrin* din *Iliria* şi *Petricŭ*, din ţéra Nemţéscă, şi n'aŭ pututŭ sta improtiva lor. După mórtea domnuluĭ seŭ *Ravin*, 'şĭ-aŭ redicatŭ craiŭ şie pre acel mare cumplitŭ, pre *Atila*, in anul de la Hristos 428, craiŭ ântêiŭ Ungurescŭ, pre carele îl numia Tătariĭ *Ehelo*, bărbatŭ tare la minte, hătru, la inimă îndrăzneţŭ, nerocosŭ; şi se scria aşa: *Atila fecior luĭ Bendecuşĭ, nepotŭ mareluĭ Nemvrod, crescutŭ şi ţinutŭ in Engalda, din mila luĭ Dumneḑeŭ craiŭ Ungurilor, a Midilor, a Gotilor, a Dacilor, biciul luĭ Dumneḑeŭ, spaima lumeĭ.* Adunatus-aŭ cătră Atila şi alte ţerĭ dimprejur, cum îsŭ *Marcomaniĭ*, unde este acmu *Morava*, unde este acmu *Slonsca*; *Gepidiĭ*, unde'ĭ acmu *Litva*, *Sveziĭ*, *Şvabiĭ*, *Geruliĭ*, noróde din părţile de la Méḑiă-Nópte, şi aŭ intratŭ cu aceştĭ ómenĭ in ţéra Nemţilor, unde multe ţerĭ şi oraşe aŭ luatŭ şi le-aŭ pustiitŭ, improtiva căruia s'aŭ pornit *Jicmont* cnézul de *Constrinţia* cu oştĭ; ce fu biruitŭ de Atila, şi atuncea aŭ luatŭ Atila cetăţĭ vestite: *Argenta* şi *Lugdunul* de le-aŭ risipitŭ in urmă.

Éră după ce aŭ inţelesŭ Bolgariĭ, cariĭ trăia spre Méḑiă-Nópte si spre Resăritŭ pre apa *Volgăĭ*, de clătirea Humnilor in părţile ce am pomenit maĭ sus, pomenitu-s'aŭ şi eĭ cu povăţuitorul seŭ *Derbal* şi ântêiŭ aŭ lovitŭ *Dacia*, unde suntemŭ noĭ acmu, Moldoveniĭ şi ţéra Munténéscă, — de aŭ pustiitŭ descálecarea luĭ Trajan impěratul; şi aŭ fugitŭ Româniĭ cine incotro aŭ putut scăpa, peste munţĭ, la Maramorăs, şi Munteniĭ pre Olt, şi s'aŭ aşeḑatŭ Bolgariĭ pre aice. Éră in anul de la Hriştos 454, înţelegênd Bolgariĭ de mórtea luĭ *Theodosie* impěratuluĭ Grecescŭ, aŭ trecutŭ de aice peste Dunărea, ş'aŭ luatŭ amĕndouĕ Misüle ce se chiamă acmu Dobrogea-cea-mare şi cea mică, fiindŭ intre impěraţiĭ Grecescĭ netocmélă de casă; şi pre numele lor acele părţĭ le-aŭ numit, Bolgaria, care cu acestŭ nume se chiamă până astă-ḑĭ, şi singurĭ Bolgariĭ aceia spunŭ şi pomenescŭ că stremoşiĭ lor aŭ nemernicitŭ pre aice din ţerile *Moschicescĭ*.

Aceĭ Bolgarĭ aşeḑêndu-se in ţerile de peste Dunărea, aŭ stătutŭ o parte maĭ mare din *Tracia*, şi pre *Zinon* impěratul Grecescŭ l'aŭ bătutŭ in anul de la Hristos 476, ş'aŭ aprins Ţarigradul cu focŭ de aŭ arsŭ. Éră pre urmă *Anastasie* impěratŭ vĕḑêndŭ mare nevoie despre Bolgarĭ, aŭ făcut zidŭ de pétră, de la *Silivria*, din malul *Măreĭ-Albe* până la *Marea-Négră*, ca se aibă odihnă de Bolgarĭ de după acel zid. Éră *Tracia* aŭ remasŭ cu *Odriul* fără apărare, care o aŭ stăpânitŭ *Bolgariĭ*; şi pre urmă oborind zidul, prăda *Bolgariĭ* olatele Ţarigraduluĭ, precum mărturisesce *Cromer* (Cap. VIII) aducêndŭ mărturie pre *Pomponie Mela*; şi până astă-ḑĭ se cunoscŭ une semne de aceluĭ zidŭ, făcutŭ de *Anastasie* impěratul Ţarigraduluĭ, ce l'aŭ lucrat in anĭ 26.

Acestŭ impěratŭ *Anastasie* fu omorîtŭ de trăsnetŭ; éră Bolgariĭ cu domnul lor *Hrum* aŭ prădatŭ ţerile Grecescĭ şi le-aŭ stăpânitŭ.

De aice ne intórcemŭ la rîndul istorieĭ nóstre, pentru maĭ bună deschidere minţiĭ cetitoruluĭ, lăsând la alţiĭ se scrie de némul Bolgarilor, ce se tragŭ tot din *Sarmaţĭ*, din *Slovaţĭ*, cum amă aretatŭ maĭ sus, unde scrisemŭ némurile, care de unde se tragŭ de după potopŭ, şi in lume reşchirate.

Aice vomŭ maĭ pomeni pentru Atila, care aŭ eșitŭ cu Ungurii in Panonia, cum amŭ scrisŭ maĭ susŭ.

După ce se rădică craiŭ Atila ș'aŭ ales locŭ de scaunŭ crăieĭ séle *Sicambria*, unde era *Buda* cea veche, vrênd se așeḑe stăpănia Sciţieĭ până la Dunărea Indată puse gîndul se mérgă cu oștĭ asupra Rŏmlenilor, luănd soţie la crăie pe frate-seŭ *Bleda*, éră uniĭ ḑicŭ că l'aŭ chiămat *Buda*; și pentru prepusurile viclenilor despre alte părţĭ se nu se aţiţe asupra luĭ, făcu maĭ mare pre frate-seŭ pe tótă *Sciţia Europeĭ* séŭ *ţéra Tătărescă*, dându-ĭ mare putere. Éra după ce aŭ mersŭ cu multe oștĭ, *Atila* trecênd Dunărea aŭ prădatŭ olatele *Tracieĭ*, *Macedonieĭ*, *Iliricul*, de care s'aŭ pomenitŭ maĭ susŭ. Éră trecêndŭ *Atila* cu oștile séle in ţéra *Francéscă*, incungiurat-aŭ cetatea *Avrelia*, in care cetate era Sfântul Anania Episcopul, carele vĕḑênd atâtea tirăniĭ, ce făcea *Atila* asupra creștinilor, se sui pe zidul cetăţeĭ și stupind pre tiranul *Atila*, indată și se porniră nevarnice ploĭ, cât 'ĭ-aŭ căutatŭ a lăsa cetatea, și s'aŭ dusŭ de acolo asupra Rŏmuluĭ prădând și arḑênd. Și dobândind Rŏmul, făcut-aŭ mare cazne și muncĭ pre creștinĭ; éră fiind acolo Sfântul Picazie, șeḑênd denaintea bisericiĭ cu soră-sa, grăia către *Atila*: *Pentru ce, Atilo, facĭ gónă asupra creștinilor, norodul luĭ Dumnzḑeŭ cu atâta tirănie? de vreme că te chiămĭ Biciul luĭ Dumneḑeŭ, căcĭ nu pedepsescĭ pre ceĭ reĭ și mândri! éră pre ceĭ plecaţĭ, cariĭ cadŭ la picióre-ţĭ, ţie iţĭ daŭ agonisitele séle și grumaziĭ, căcĭ nu-ĭ ierţĭ, de vreme ce Dumneḑeŭ spre ceĭ plecaţĭ îșĭ intórce mila! Adu-ţĭ aminte, Atilo, că escĭ omŭ! păzesce că nu ca un omŭ facĭ ci ca un balaurŭ cumplitŭ, omorĭ ómenĭ. Adu-ţĭ aminte că vreĭ se morĭ; și cum cu mânile crunte de sânge nevinovatŭ veĭ sta inaintea scaunuluĭ luĭ Dumneḑeŭ, la judeţŭ? se ţiĭ minte că fără plată pentru nevinovatul sânge nu veĭ eși de la Dumneḑeŭ!* Éră ḑicêndu-le aceste ĭĭ tăiă capul unul ce sta acolea, éră pre soră-sa *Eutropia* vrênd se o apuce, că era fórte frumósă fecióră, 'șĭ-aŭ și scos ochiĭ cu degetele, ḑicênd: *Nu va lăsa Dumneḑeŭ se privescŭ spre ucigașul nevinovatuluĭ frateluĭ meŭ*! Și acolo aŭ omorît-o și pre ea.

Éră auḑind aceste cumplite fapte a Atileĭ, s'aŭ strînsŭ toţĭ Rŏmleniĭ cu oștĭ, trăgênd intr'ajutor și pre *Theodoric* Craiul Goţilor asupra *Atileĭ*, și pre oștile Rŏmuluĭ; aŭ alesŭ Hatman pre *Aeţie*, vestitŭ omŭ de resbóie. Inţelegênd *Atila* că aŭ trasŭ Rĕmleniĭ intr'ajutor și pre *Goţĭ* asupra luĭ, s'aŭ sfătuitŭ cu vrăjitoriĭ seĭ. Fiind atunce *Atila* in părţile *Galieĭ* cu oștile séle, adusară-ĭ osteniĭ luĭ un sehastru dintr'o peșteră aflatŭ. Atâta găsimŭ scrisŭ pentru *Atila*.

CAP. XIV.

Aice arată câţĭ anĭ aŭ trăitŭ pre aceste locurĭ aşeḑarea Romanilor ce 'ĭ-aŭ aşeḑat Trajan, şi câţĭ anĭ aŭ trecut până la vremea luĭ Laslăŭ Craiul Ungurescŭ, şi pre urmă câţĭ anĭ aŭ stătut locul pustiŭ, până la descălecarea luĭ Dragoşĭ Vodă.

Scrie *Bonfin* istoricul, aducênd mărturie pre istoriciĭ maĭ vechĭ anume, *Suida* şi *Eutropie*, precum: *Aurelian* impĕratul Rŏmuluĭ vĕḑêndŭ că nu vorŭ sta descălecăturile luĭ Trajan pre aceste locurĭ, se fie redicatŭ pre ómenĭ de prin oraşe şi de prin sate locuitorĭ, şi 'ĭ-aŭ mutatŭ peste Dunărea in Dobrogea. Éră *Topeltin* scrie precum: *Gaie Cesar* aŭ stătutŭ impĕratŭ după Trajan; acela se-ĭ fie mutatŭ in Dobrogea şi atuncea şi in 454 anĭ de la Hristos aŭ nebuşitŭ *Goţiĭ* şi alte némurĭ peste locurile aceste, cum s'aŭ scrisŭ maĭ susŭ. Făcêndŭ dar socotéla din ḑilele luĭ Trajan, ce aŭ adusŭ pe aceste locurĭ Rŏmlenĭ cândŭ aŭ supusŭ pre Dacĭ, in aniĭ de la Hristos 103, până la *Atila*, ce aŭ nebuşit cu Tatariĭ, din cariĭ sunt Unguriĭ de la *Iuhra*, cum scriŭ istoriciĭ, anĭ 401 rĕmânŭ anĭ 298 se fie trăitŭ Romaniĭ pe aice descălecaţĭ de Trajan; cum ḑicŭ alţĭ istoricĭ, se fie descălecatŭ Trajan ţerile aceste in aniĭ de la Hristos 120; şi la aniĭ 401 aŭ nebuşitŭ *Atila*, şi pre urmă Bolgariĭ cu povăţuitoriĭ lorŭ; éră dupe ce s'aŭ pustiitŭ ţerile aceste, uniĭ mutaţĭ in Dobrogea, de impĕraţiĭ Rŏmuluĭ, alţiĭ peste munţĭ aşeḑêndu-se, pe Oltŭ, in ţéra Ardéluluĭ, alţiiĭ in Maramoraşŭ până in ḑilele luĭ Laslăŭ craiul Ungurescŭ, cândŭ s'aŭ descălecatŭ al doile rêndŭ ţéra Moldoveĭ de Dragoşĭ-Vodă, şi ţéra Muntenéscă, de Negrul Vodă. Acel craiŭ aŭ stătutŭ la crăia Unguréscă in aniĭ de la Hristos 1080; éră scoţêndŭ ceĭ 298 de anĭ ce aŭ trecutŭ de la Trajan până la *Atila* cândŭ s'aŭ pustiitŭ ţerile aceste, şi maĭ alesŭ de Bolgarĭ, cariĭ s'aŭ tîmplatŭ in aniĭ de la Hristos 401, făcênd socotéla de la *Atila* şi de la Bolgarĭ până la Laslăŭ Craiul Ungurescŭ, pe vremea căruia s'aŭ descălecatŭ al doile rêndŭ ţéra, 700 şi maĭ bine de anĭ aŭ fostŭ pustiĭ locurile aceste de *descălecătura* cea ântêie a luĭ Trajan impĕratul Rŏmuluĭ. Ce Goţiĭ ântêiŭ, apoĭ Bolgariĭ aŭ stepănitŭ locurile aceste până ce s'aŭ mutatŭ şi eĭ in alte părţĭ de locŭ, uniĭ peste Dunărea, pe vremea luĭ Theodosie impĕratul Grecescŭ, cum s'aŭ scrisŭ maĭ susŭ, alţiĭ in alte părţĭ, şi remânêndŭ de totŭ pustie ţéra, nelocuindŭ nicĭ unŭ némŭ până la Dragoşĭ-Vodă in Moldova şi Negru Vodă in ţéra Muntenéscă

CAP. XV.

Pentru descălecarea țerei Leșesci.

Descălecarea țerei Leșesci pe ce vreme și de ce némŭ s'aŭ făcutŭ. Findŭ cursul anilor de la Hristos Mântuitorul nostru 508, doĭ frațĭ anume *Leh* și *Ceh*, din némul Slovenilor séŭ a Sarmaților, ómenĭ indrăznețĭ la vitejie, petrecênd multă vreme in neodihnă și in ostenélă, dupe ce vĕdură netocméla intre aĭ seĭ, ce se lucra in Iliric și in Dalmația, unde s'aŭ fostŭ așeḑatŭ, cum s'aŭ scrisŭ maĭ susŭ, la rîndul seŭ, — pre ce vreme aŭ fostŭ eșitŭ Bolgariĭ cu *Derbal* cnézul lorŭ, de cariĭ și pustiirea țerilorŭ acestora s'aŭ făcutŭ ; — vĕḑêndŭ aceĭ doĭ frațĭ oștirĭ ațițate intre némul lorŭ, vorovindu-se amêndoĭ, s'aŭ clătitŭ din Iliric, țéra *Arvaților*, și din Dalmația, de la oștile Slovenescĭ, care era așeḑate cu totŭ némul Bolgarilorŭ, cercându-șĭ locŭ de traiŭ intr'alte părțĭ de lume. Dându-se spre Apusul sóreluĭ, in părțile Nemțescĭ, aŭ descălecatŭ și aŭ stepânitŭ locurile intre apa *Visla*, *Alba* și *Vesurgu*, adecă *Veserul*, care este sciutŭ in țéra Nemțéscă. Désupra acesteĭ ape aŭ făcutŭ cetate tare și 'ĭ-aŭ pusŭ nume *Bremen* séŭ *Brisemen*, insemnândŭ cu acestŭ nume, cum acolo aŭ descălecatŭ greutatea ostenelelorŭ și neodihnelorŭ séle trecute. Și Nemțiĭ până in vremele de astăḑĭ numescŭ acel orașŭ *Bremen.* Și de acolo se pricia și se sfadia cu Nemțiĭ pentru hotarŭ și pentru olatele megieșe ; și de la o vreme orașele de pe aprópe și cetățile de buna voie li s'aŭ inchinatŭ. Éră unele le-aŭ descălecatŭ eĭ singurĭ, și așa *Cehul* s'aŭ așeḑatŭ pre Dunărea și pre apa *Elba*, unde se chiamă acmu *Bohemia*, că *Cehilor* le ḑicŭ *Bohemĭ*; pre urmă aŭ stăpânitŭ pre *Racuzĭ*, *Lusația*, *Morava*, *Mesus*, dintru unile gonindŭ pre locuitorĭ, intr'altele puindŭ pre de aĭ seĭ printre locuitoriĭ ceĭ vechĭ.

Éră *Léh*, frate-seŭ, aŭ intratŭ cu orda sa maĭ in lăuntru, alegĕndu-șĭ locŭ de traiŭ maĭ spre Méḑiă-Nópte, unde este acmu *țéra Leșéscă*, și pre apa *Visleĭ*, de unde s'aŭ redicat *Vandaliții*, adecă némul *Sarmaților*, s'aŭ așeḑat cu orda sa, și pe urmă de la capul *Visleĭ* până la apa Odera, spre Méḑiă-Nópte, și spre Reseritŭ aŭ stepânitŭ *Șlosca*, *Marcgrafstava*, *Prușiĭ*, *Pomeraniĭ*, *Malburgul*, *Lusația*, *Sacsonia* și alte locurĭ și cneziĭ, omorîndŭ pre uniĭ din locuitoriĭ acelor locurĭ, pre alțiĭ gonindu-ĭ din moșiile séle, pre alțiĭ priimindu-ĭ la mila sa. Éră unŭ crăișorŭ Nemțescŭ aŭ chiamatŭ pre *Leh* la *poedinoc cu vierșun*, (?) se se lovéscă numaĭ amêndoĭ din arme, cine arŭ birui se remăe stăpânia pe séma luĭ. Și aŭ ucisŭ *Leh* pe acel crăișorŭ și 'ĭ-aŭ stĕpânit tótă țéra luĭ, unde se chiamă acmu *Pomorsca.* Aflat-aŭ locŭ între ape unde aŭ descălecatŭ orașe, și aŭ ziditŭ cetate in țéra *Leșéscă*, căria 'ĭ-aŭ pusŭ nume *Gnézdo*, ce se ḑice *Cuib* ; și acolo, din sfatul vrăjitorilor seĭ, aŭ așeḑatŭ stema țereĭ séle. Era acolo la acela locŭ și multe cuiburĭ de Vulturĭ prin copacĭ, și aŭ făcut stema țereĭ Vulturŭ albŭ, cu aripile séle intinse, care și până astăḑĭ este pecetea crăieĭ Leșescĭ.

Pus-aŭ chipul vulturuluĭ şi prin stégurĭ şi prin alte semne ostenescĭ, éră numele lorŭ de pre *Leh* le ḑice *Leşĭ* şi *Boemilor* le ḑicemŭ *Cehĭ*, de pre numele luĭ *Ceh*; éră *Poléţĭ* le ḑicŭ *Leşilor* de pre locurĭ şi de pre câmpiĭ pustiĭ in ţéra lorŭ, unde locuescŭ eĭ până astăḑĭ; le ḑicŭ *Poléţĭ* adecă câmpenĭ, că *polea* se chiamă *câmpŭ*, şi pentru că sunt indrăzneţĭ a se timpina in câmpĭ, cu neprietiniĭ lor. Aşa aretămŭ descălecarea ţereĭ *Leşescĭ* de la *Leh*, şi *Boemiĭ* de la *Ceh* den vestita vitejia lorŭ.

CAP. XVI.

Descălecatul al doile a ţereĭ Moldoveĭ la ce velet s'aŭ têmplat.

Cu anevoie este a'l adeveri deplinŭ, măcarŭ că multe istoriĭ amŭ cercat, a ţerilorŭ din prejurul ţereĭ nóstre, şi Rusescĭ şi Leşescĭ, fórte de amĕnuntul; ce maĭ aprópe de adevĕrŭ amŭ aflatŭ, cum: descălecatul ţereĭ de al doile rêndŭ dupe pustiire de Bolgarĭ şi de Tatarĭ, in aniĭ de la zidirea lumeĭ 6860, éră de, la Hristos 1352, pe vremea ce stăpânea ţéra *Leşéscă Vladislav Lochetec* craiŭ tatăl luĭ *Cazimir II*, éră in Ţarigrad impĕrăţia *Mihail Paleologul*. Şi dovadă punemŭ de acésta, că scrie şi *Ureche Vornicul*, in Létopiseţul seŭ, că doĭ feciorĭ a luĭ *Stefan Vodă*, anume *Stefan* şi *Petru*, sfădindu-se pentru Domnie aice in ţéră, aŭ scos *Petru Vodă* pre frate-seŭ *Stefan Vodă*, cu ajutor de la ungurĭ, din scaunul ţĕreĭ, şi aŭ fugitŭ *Stefan-Vodă* la Craiul *Leşescŭ*, la *Cazimir-cel-Mare*, feciorul luĭ *Vladislaŭ Lochetec*. Decĭ acel craiŭ *Cazimir*, aŭ crăit anĭ 33, éră de la *Dragoşĭ Vodă* până la *Stefan Vodă* ce aŭ avut aceştĭ doĭ feciorĭ, cum s'aŭ pomenit, *Petru* şi *Stefan*, cum scrie *Ureche Vornicul*, se facŭ anĭ 46; ce scoţênd treĭ-ḑecĭ şi treĭ de anĭ a luĭ *Cazimir* craiul *Leşescŭ*, unde năzuise *Petru Vodă* se-ĭ dea ajutor se vie in ţéră Domnŭ, remânŭ anĭ 13 trecuţĭ. Pe vremea aceluĭ Craiŭ *Vladislav*, aice la noĭ era domnŭ *Roman Vodă*, feciorul luĭ *Petru Vodă*, nepot luĭ *Muşat Vodă*; éră ce scrie *Ureche Vornicul* că aŭ fost veletul 6807 la descălecarea ţereĭ cu *Dragoşĭ Vodă*, nu se tocmesce, că incă pe acea vreme era pustie ţéra *Moldoveĭ*. Éră *Bonfin* isoricul Ungur aşa ḑice de descălecatul ţereĭ de al doile rênd: *in vremea craiuluĭ Unguresc Ludovic s'aŭ redicat un domn anume Bogdan, ce era locuitoriŭ in Maramorăşŭ cu Româniĭ; adunat-aŭ cătră sine pre Valahĭ şi aŭ intrat in ţéră la moşia sa, de aŭ descălecat, ce o părăsise de megieşia Tatarilor. Eră pre urmă veḑênd Ludovic că s'aŭ immulţit Valahiĭ, ce eşise din Maramurăşŭ cu Bogdan Domnul, in ţéră aice, neputênd sĕ-ĭ scóţă 'ĭ-aŭ aşeḑat subt stĕpânirea sa, se dea bir crăieĭ Unguresci.* Éră *Ureche Vornicul* scrie că aŭ descălecat ţera *Dragoşĭ Vodă*. Ce socotimŭ că póte sĕ fie fost *Dragoşĭ Vodă* fecior a luĭ *Bogdan* din Maramorăşŭ, ce scrie *Bonfin*, istoricul Ungur, că aŭ descălecat ţéra a doua óră. Se se fie indemnat *Dragoşĭ*, ḑice, cu ore-câţĭ de aĭ seĭ din Maramorăşŭ şi aŭ venitŭ peste munţĭ in chip de vĕnătóre şi aŭ găsitŭ o féră, şi gonindu-o cu dulăĭ până la apa Moldova, şi obosită fiind féra, aŭ

prins-o in apa Moldoveĭ, la locul unde se chiamă *Bourenii*. Este o poveste latinéscă de ḑicŭ; *nu se pune nume in dar*. Féra acésta ce-ĭ ḑicŭ *bour*, póte că aŭ fost *zimbru*, şi pre numele féreĭ se numesce locul acel *Bourenii*; pus-aŭ şi la pecetea Domnieĭ ţereĭ *cap de boŭ*, ce se vede până astăḑĭ.

Eşit-aŭ şi maĭ la câmpŭ aceĭ vĕnătorĭ şi aŭ nemeritŭ la locul unde este acmu monastirea *Eţcanii*, şi acolo era prisacă cu stupĭ, şi era la aceĭ stupĭ un *Rusnécŭ* anume *Eaţco*, şi intrebându-l ce om este de trăesce in locŭ pustiŭ şi cine stepânesce locurile acele, el aŭ spus că este *Rusnécŭ* din ţéra *Leşéscă* şi cum aŭ auḑit el din bĕtrânĭ că ajunge locul până in *Dunărea* şi până in *Marea*, şi pe *Nistru* in susŭ până unde se incepe ţéra *Leşéscă*. Şi pre numele luĭ *Eaţco* se chiamă *Eţcanii*, éră apeĭ Moldoveĭ, unde aŭ ucis féra, cum s'aŭ pomenit maĭ sus, pre numele uneĭ ţince ce o chiamă *Molda*, care de multă gónă ajungênd la apa unde aŭ ucis féra, aŭ crĕpat de apă, limbind multă, şi s'aŭ numit *Moldova* apa *Moldoveĭ* pre numele *Moldeĭ*.

Vĕḑênd *Dragoşĭ* cu de aĭ seĭ locurĭ bune şi desfătate cu câmpiĭ, cu pădurĭ, cu ape bune, s'aŭ sfătuit că-ĭ locŭ bunŭ de traiul lor; şi intorcêndu-se in Maramorăşĭ luatu-şĭ-aŭ casele şi aŭ eşitŭ cu toţĭ din Maramorăşĭ ş'aŭ venitŭ de s'aŭ aşeḑatŭ aice in ţéră, unde se chiamă până astăḑĭ câmpiĭ luĭ *Dragoşĭ*. Şi fiind *Dragoşĭ* maĭ de cinste intre alţĭ Nemeşĭ, Domnĭ şi Capiteniĭ, l'aŭ redicatŭ cu toţiĭ se le fie Domnŭ, şi 'ĭ-aŭ ḑisŭ *Dragoşĭ Vodă*. (Este in ţéra Unguréscă o boerie de se chiama *Vaida*). Şi aşa s'aŭ aşeḑatŭ, viind şi alţĭ Moroşenĭ pre unde le-aŭ plăcutŭ locul, pe subt munte: Românĭ, Saşĭ şi Ungurĭ. Sucéva tîrgul l'aŭ descălecatŭ nisce cojocarĭ; *Socĭ* ce chiamă Unguresce *cojocar*; éră *Sucéva*, *cojocărie*. Aşişderea şi tîrgul *Baia* l'aŭ descălecatŭ nisce olarĭ Saşĭ: *Olărie* săsesce se chiamă *Baia*.

Aşişderea şi *Eaţco* vĕḑênd că aŭ venitŭ de s'aŭ aşeḑatŭ *Dragoşĭ Vodă* cu ómenĭ din ţéra Unguréscă, mers-aŭ şi el in ţéra Leşéscă de aŭ chiamat Leşĭ de aĭ seĭ, şi aŭ venitŭ de s'aŭ aşeḑatŭ pe lîngă apa Sucéveĭ in sus; şi cu vreme s'aŭ strînsŭ mulţime de aŭ împlutŭ locul: Româniĭ in jos până in Dunărea şi Saşĭ; éră Leşiĭ in sus până in hotarul ţereĭ Leşescĭ, din munte până in Nistru şi in jos până la cetatea *Alba* şi la *Chilia*, după vechĭ hotarele *Dacieĭ* şi a descălecăreĭ luĭ *Trajan*, cum s'aŭ pomenit maĭ sus la rîndul seŭ. Şi aşa aretându-se Descălecarea ţĕreĭ a doua óră de *Dragoşĭ Vodă*, in aniĭ cum s'aŭ scrisŭ maĭ sus, 6860, eşitŭ din Maramorăşĭ, ne vine rîndul a scrie de domnia luĭ *Dragoşĭ-Vodă*, ce aŭ fost ântêiŭ Domnŭ ţereĭ, apoĭ mergênd pre rînd scriind şi viaţa altor Domnĭ.

Sfêrşitul cărţiĭ de Descălecatul de'ntêiŭ a Moldoveĭ,
de
NICOLAE COSTIN.

FRAGMENTU

DINTR'O CRONICĂ PRE SCURTŬ A ROMÂNILORŬ,

ATRIBUITĂ LUI

SPĂTARULŬ MILESCU

CRONICA PRE SCURTŬ A ROMANILORŬ

. . . .

Pre alte țĕrĭ tóte câte era împrejurul lorŭ supusese. Pre uniĭ cu arma, pre alțĭ cu gróza numaĭ putereĭ lorŭ, că atâta slujea și într'acele vremĭ norocul izbândeĭ lorŭ, câtŭ nicĭ o țéră, nicĭ unŭ pămêntŭ aŭ putută sta împrotiva lorŭ, ḑice Ioan Șleidan, in cărticeaua ce istoresce pe scurtŭ, de 4 monarhĭ ale lumeĭ ce aŭ fostŭ, că romana monarhie și putere (carea aŭ stătută maĭ mare, maĭ tare și maĭ multŭ de câtŭ tóte al-l'alte), atâtea numaĭ n'aŭ luatŭ și n'aŭ supusŭ țĕrĭ câte n'aŭ vrutŭ, și atâtea 'ĭ-aŭ scăpatŭ la câte n'aŭ vrutŭ se mérgă. Insă cuĭ este pofta, citéscă pe Titŭ-Liviŭ Padovanul, carele de 'nceputŭ al Romanilorŭ și fórte de amĕruntulŭ scrie, și de acolo lesne póte cunóșce fiesce carele, câtă împărăție și până în câtă putere aŭ fostŭ ajunsŭ Romaniĭ. Și acésta este de creḑutŭ, pentru că și biserica nóstră de Octavie Augustŭ Cesarŭ împĕratul Romanilorŭ mărturisesce, potrivindŭ monarhia luĭ pre pămêntŭ, cum a luĭ Hristos; cela monarhindŭ, mulțimea stăpâniriĭ ómenilorŭ s'aŭ potolitŭ; Hristos luândŭ chipŭ omenescŭ, mulțimea dumneḑeiriĭ idolilorŭ 'aŭ sdrobitŭ, ș. c. l. Precum se vede la tropariul de la nașcerea Domnuluĭ la Slava de la vecernie.

Aceștĭ dară împĕrațĭ, vrêndŭ să supuie și să biruiască și pe acestŭ pămêntŭ cu lŏcuitoriĭ seĭ cariĭ era atuncea, în totŭ chipul silea și de multe orĭ oștĭ marĭ și grele aŭ trimisŭ asupra lorŭ, cariĭ maĭ de multe orĭ maĭ biruite decâtŭ biruindŭ s'aŭ întorsŭ, precum și când Cesar Augustŭ, trămițêndŭ asupra lorŭ o dată 80,000 de ostașĭ, d'abia marginile Dunăriĭ le păzea; cariĭ dupre acea Daciĭ și Getiĭ, adăogându-șĭ óstea (până la 200,000 de ómenĭ, ḑicŭ că aŭ făcutŭ), și trecêndŭ Dunărea, biruințele romaneĭ Impĕrățiĭ fórte greŭ și rĕŭ cu focŭ, cu ferŭ și cu robiă le aŭ 'stricatŭ, atuncĭ craiu lorŭ fiindŭ Birebisca (Boerebiste). Și Bonfinie scrie și acésta: nicĭ cum Romanilorŭ nu sta bine, și grijă încă avêndŭ de aceĭ nedomolițĭ ómenĭ, nu se odihnea nicĭ îĭ uita ca în lungă odihnă și în lină pace să se afle, nicĭ să se obrăznicéscă în biruințele lorŭ în ce 'ĭ lăsa, măcarŭ de și lega câte o dată cu eĭ pacea pentru că și vecinĭ le era, de vreme ce (cum s'aŭ și maĭ ḑisŭ), tóte împrejururile lorŭ luate și biruite de Romanĭ era, dar încă și pentru orĭ-care pricină mică se și scornia oștĭ uniĭ spre alțiĭ pornindŭ.

Trajanŭ Ulpie puindu-se împĕratŭ Romanilorŭ a supusŭ Dacia desĕvêrșitŭ.

Acésta dară mulțime de anĭ trăgêndu-se și așa lucrurile lorŭ învrĕstându-se întru dînșiĭ, până în vremile ce stătu împĕratul Romanilorŭ Ulpie Traianŭ, carele se trăgea de neamŭ spaniol, începêndŭ a impĕrăți de vĕrstă fiind de anĭ 42, la anul de la nașcerea feciórеĭ, cum ḑice Carion in cronica luĭ, 128. Omŭ înțeleptŭ de almintrelea, fiind învĕțatŭ mare, cu sfatŭ in tóte și fórte dreptŭ (câtŭ și acésta aŭ făcutŭ, ḑicŭ istoriile, cum că puindu-l împĕratŭ și chiă-

mândŭ pre cel d'ântêiŭ al pretoriuluĭ, 'ĭ-aŭ datŭ sabiă ḑicêndu-ĭ: «pentru mine slujeşce-o până dreptele facŭ, iară nedireptele de voiŭ face, împrotiva mea tu o întórce»; şi cu inimă mare, maĭ vîrtosŭ într'ale oştilorŭ lucrurĭ. Acesta dară altŭ cevaşĭ maĭ pe de supra, decâtŭ ceĭ ce făcuse maĭ 'nainte vreme, şi de acéstă ţéră gândindŭ şi socotindŭ într'altŭ chipŭ, şi ale sale gătirĭ de rĕsboiŭ îşĭ tocmia; şi nu prea mulţĭ anĭ de impĕrăţia luĭ trecêndŭ, decĭ cu marĭ greimĭ de oştĭ şi cu nespusă putere s'aŭ sculatŭ a oşti într'aceste părţĭ. Câtŭ dară va fi fostŭ puterea luĭ atuncea şi cu câtă mulţime de ómenĭ va fi ămblatŭ, câtŭ aŭ umblatŭ şi aŭ supusŭ părţĭ alelu miĭ, putemu-ne-însă cu mare mirare-şi domiri câte cevaşĭ, că étă vrêndŭ pre lîngă acele oştirĭ ale luĭ şi lucrurĭ marĭ, ce apucase şi făcea ca să-ĭ rĕmâe şi in fapte slavă şi pomenire dóră şi minune la ómenĭ in vecĭ rĕmâindu-ĭ. Pe unde mergea, drumurĭ marĭ de pétră şi şanţurĭ gróznice trăgea pe unde şi ămbla, precum şi până astă-ḑĭ se vĕdŭ şi la noĭ aicĭ in ţéră, cărora încă *troianurĭ* le ḑicemŭ, rĕmâindŭ de atuncea de in omŭ in omŭ acel nume, carele se trage şi până astăḑĭ, măcarŭ că fórte puţinĭ sunt cariĭ se şcie, dreptŭ ce le ḑicŭ troianurĭ? iar acesta este adevĕrul, că de oştirea aceluĭ mare impĕratŭ, Trajanŭ Ulpie, sunt rădicate, şi nu numaĭ aicĭ ci şi printr'alte ţere aşa aŭ făcutŭ cum s'aŭ ḑisŭ, pentru ca să rĕmâie neamuluĭ omenescŭ pomenire de marĭ şi de puternice faptele luĭ. Iar de va fi şi altŭ cineva făcutŭ ca acelea, din Romaniĭ voivoḑĭ séŭ impĕraţĭ maĭ 'nainte vreme, cum şi póte fi făcutŭ, (că toţĭ puterniciĭ stĕpânitorĭ ca acelea nevoiescŭ a lăsa pe urmă, de marĭ faptele lorŭ pomenire), aceea nu o şciŭ, pentru că de la acestŭ impĕratŭ încóce asemenea acelora ne maĭ făcêndu-se, nicĭ a se maĭ pomeni vedemŭ, unde rĕmâne de vorŭ fi făcutŭ şi alţiĭ; iară pe numele acestuia aŭ rĕmasŭ de a se numi şi a se pomeni într'acesta'şĭ chipŭ.

Aşa decĭ Trajanŭ acesta începêndŭ rĕsboiul ântêiŭ cu Daciĭ, 16 anĭ scrie Carion că s'aŭ trasŭ, într'acele vremĭ crăindŭ pe aicĭ Decebal, carele era fórte omŭ vitézŭ şi meşterŭ la ale rĕsbóielorŭ (precum şi Dion îl scrie in istoria vieţeĭ luĭ Trajanŭ ce face) şi bogatŭ şi mulţime de ómenĭ avea, precum prea lesne este a socoti şi a crede neşcine că aşa va fi fostŭ, de vreme ce afară dintr'altă vreme trecută maĭ de nainte, câte rĕsbóie grele şi bătăĭ săngeróse făcuse între dînşiĭ, care Decebal şi in vremile ce impĕrăţia Domiţianŭ la Romanĭ, la anulŭ de la învierea Domnuluĭ 99, cu mare putere s'aŭ sculatŭ im protiva lorŭ şi nu puţine rele şi stricăciunĭ aŭ simţitŭ ţinuturile Romanilorŭ de dînsulŭ; apoĭ decĭ 16 anĭ neprestanŭ cu o impĕrăţie mare şi puternică ca aceea a Romanilorŭ, cum se pomeneşce, câtă putere şi câtă avuţie aŭ trebuitŭ să aibă de aŭ pututŭ sta atâta împrotivă şi a răbda?

Insă in cea de apoĭ, vĕḑêndŭ Trajanŭ că in lungŭ se trage acel rĕsboiŭ, şi gândindŭ că multe se potŭ întêmpla dintr'acea zăbavă (mutătorŭ fórte tuturorŭ acestora fiindŭ norocul), el însuşĭ cu tótă romana putere-ĭ s'aŭ sculatŭ de aŭ venitŭ, şi viindŭ până la marginea Dunăriĭ, din josŭ de Kladova, s'aŭ apucatŭ a face podul de pétră stătătorŭ peste Dunăre, căruia şi până astă-ḑĭ şi din cóce de Dunăre şi din colo i se vĕdŭ marginile şi începĕturile cum aŭ fostŭ şi dreptŭ ce locŭ aŭ fostŭ, maĭ vĕḑêndu-se, ḑicŭ, când scade apa la mijlocŭ, şi alte colţurĭ ca nişce picióre de zidŭ, lăngă care podŭ este şi cetatea

Severinul, dincóce maĭ susŭ óre-şĭ ce, care era făcută de Severŭ impĕratŭ, multŭ încóce maĭ pe urmă decâtŭ Trajanŭ impĕrăţindŭ acela, cum ḑice Carion, la anulŭ dela Hs: 213, insă acuma spartă şi multŭ vechie se vede.

Acel podŭ mare minune şi mare lucru aŭ fostŭ, şi aevea semnŭ e de nespusa-ĭ putere, ce aŭ avutŭ acea impĕrăţie; de care podŭ mulţĭ istorescŭ şi mulţĭ între alte minunĭ ce se vede îl numĕra, şi de meşteşugul luĭ cum l'aŭ făcutŭ şi de altele câte de multe aŭ trebuitŭ pănă a'l face; iară de cheltuială cu câtŭ s'aŭ făcutŭ este necreḑutŭ de a se şi spune, ḑicŭ scriitoriĭ de acestŭ minunatŭ podŭ, şi alţiĭ mulţĭ scriŭ. Iară şi Ioan Ţeţu, in partea istoriilorŭ luĭ, puţinŭ maĭ pe largŭ şi făptura luĭ cum aŭ fostŭ spune, şi căḑutele laude îĭ dă; însă şi Dion care istoreşce ale luĭ Trajanŭ tóte, maĭ pre largŭ de acestŭ podŭ scrie aşa; cuvintele luĭ acestea sunt: «După acestea, Trajan «podul de pétră peste Dunăre a se face aŭ grijuitŭ, care tóte al-alte ale luĭ «faceri marĭ departe le-aŭ întrecutŭ ale aceluĭ podŭ. Sta totŭ de patru laturĭ «cioplite petre piciórele, a cărora nălţimea de 150 de picióre este, fără teme«liele lorŭ, lăţimea-le de 60 de picióre coprinde, şi de la unulŭ până la altul «sunt depărtate picióre 170, şi coprinse de la unul până la altul cu colacĭ,» Acum dară câtŭ va fi fostŭ de lungŭ şi ce podŭ va fi fostŭ, socotéscă cine pofteşce şi este grijulivŭ ca la acestea a şci. Aflatu-s'aŭ in Ardeal (póte fi dusă de acolo), şi o peatră care aŭ fostŭ la capul aceluĭ podŭ pusă şi scrisă de acestŭ podŭ (adică despre acestŭ podŭ) cu aceste slove latineşcĭ:

. . . .
. . . .
. . . .

Care va sĕ ḑică:

«Provedinţa luĭ Augustŭ, adevĕratul Pontifecs.
«Puterea romană ce nu spune sub jugŭ?
«Iată se răpesce şi Dunărea.»

Acestŭ podŭ şi in baniĭ aceluĭ impĕratŭ Ulpie Trajan se punea, de o parte de monetă bătea chipul luĭ, şi de ceea-l-altă parte tipărea podul cu aceste slove şi ḑise:

. . . .
. . . .

Care aşa tilcuescŭ şi ḑice:

«Sfatul şi norodul romanŭ, prea bunul Domnŭ acésta aŭ grijuitŭ a tipări întru pomenirea «minunatuluĭ podŭ. iprocĭ.»

Care şi până astă-ḑĭ într'acea monetă (adecă-te într'aceĭ banĭ) se vede, vrĕndŭ în totŭ chipul acela se lase pomenire nemórtă de marĭ faptele luĭ.

Aşa decĭ făcĕndŭ podul, aŭ trecutŭ şi elŭ pre dînsul in acéstă parte. Se vede că nicĭ câtŭ aŭ şeḑutŭ el acolo zăbovindŭ pănă a se face podul, că lucrurile resboiuluĭ se afla in odihnă şi in lene, ce dese bătĕĭ cu vrăjmaşiĭ seĭ fácea, şi prăḑĭ, arsurĭ şi alte rele pre in totŭ locul se vedea. Decebal încă nu într'unŭ locŭ şedea, nicĭ fără de mare grijă se afla, ce şi el cu tóte puterile câte avea, şi tare se apăra şi de multe orĭ şi izbîndea; ce nicĭ o potrivire, nice o asemenare avĕndŭ Crăia luĭ către impĕrăţia romană, el din ḑi in

ḑi totŭ maĭ slăbea, că nicĭ cu nice una d'a tocma era (in nimicŭ nu era egal) ca până in sevêrşitŭ să se pótă bate şi se pótă sta împotrivă-ĭ.

Aceste decĭ şi el cunoscêndŭ tocmaĭ atunce maĭ bine, ḑicŭ cum că aŭ trămisŭ de câte-va orĭ la impĕratul Trajan ca să se împace cum şi alte dăţĭ făcuse, şi şi tótă biruinţa se o închine impĕrăţieĭ luĭ, puindŭ armele luĭ josŭ, şi dare să lege şi şi pre toţĭ robiĭ romanĭ câţĭ avea prinşĭ se-ĭ slobóḑă (că mulţĭ avea ci şi din ómenĭ marĭ prinşĭ robĭ). Iară nicĭ cum n'aŭ vrutŭ se-ĭ priméscă atuncea acele cererĭ şi făgăduinţe, ḑicêndŭ că nu numaĭ atuncĭ ambla se înşele şi se adórmă impĕrăţia, îngrozindu-se de dênsa, ce şi alte dăţĭ de multe orĭ ca acelea aŭ şi ispitit şi aŭ şi făcutŭ; iară apoĭ de nicĭ una nu s'aŭ ţinutŭ. Pentru că ḑicea că şi alte dăţĭ aşa făcuse, biruindu-se de Romanĭ, şi căḑêndŭ la pace şi tarĭ legăturĭ cu eĭ legândŭ, apoĭ numaĭ cum găsea câtŭ puţină vreme, atuncea numaĭ decâtŭ împrotiva lorŭ se scula.

Scrie Zonara in viéţa luĭ Trajanŭ in tomul al duoilea, că şi altă dată aŭ oştitŭ Traian împrotiva luĭ, şi prea tare şi gróznicŭ rĕsboiŭ aŭ avutŭ cu el, atăta câtŭ măcar că Romaniĭ aŭ biruitŭ şi mulţime de vrăjmaşĭ aŭ omorîtŭ, iară şi din trănşiĭ încă atăţia aŭ fostŭ de răniţĭ într'acel rĕsboiŭ, câtŭ nu maĭ avêndŭ cârpe bărbiariĭ de a lega rane, şi auḑindŭ impĕratul, însuşĭ ale luĭ haine nu 'şĭ aŭ cruţatŭ, ce le aŭ datŭ de-ĭ lega, şi cetăţile cu destulă ostenélă 'ĭ le lua. Insă vĕḑêndŭ Decebal că şi de scaunul crăieĭ luĭ să apropie, atuncea aŭ trimisŭ soliĭ de pace la Trajan cu multă rugă, făgăduindŭ că şi armele şi meşteşugurile cu care bătea cetăţĭ şi rĕsbóe, şi pre meşteriĭ aceia se-'ĭ dea, şi apoĭ şi ce va pofti el se facă; şi aşa viindŭ şi el însuşĭ la impĕratul, la pămêntŭ plecându-se s'aŭ închinatŭ impĕratuluĭ. Aşa decĭ in Italia Trajan întorcêndu-se, soliĭ luĭ Decebal cu dînsulŭ 'ĭ aŭ adusŭ, pre cariĭ înaintea a totŭ sfatuluĭ ducêndu-ĭ, armele lorŭ acolo 'şĭ aŭ lepădatŭ, şi mânile stringêndu-şĭ in chipul robilorŭ, multŭ şi cu multe cuvinte s'aŭ rugatŭ, şi aşa pacea făcêndu-şĭ, iar le aŭ datŭ armele şi s'aŭ dusŭ.

Insă Decebal nu prea multŭ trecêndŭ, éră de noue vicleniĭ se apucă, tocmelele şi legăturile silindŭ şi stricândŭ; însă cunoscêndŭ el că n'are d'a tocma (egale) puterĭ de faţă ca se se bată, aŭ începutŭ cu ascunsŭ vicleşugŭ pe Trajan se omóre, că de el fórte se temea şi se îngrozia, cunoscêndu-lŭ mare şi tare ostaşŭ. Intr'acesta chipŭ dară aŭ începutŭ: şciindŭ el că de acel impĕratŭ lesne se apropie omul şi cine va grăieşce cu dînsul, el aŭ aflatŭ ómenĭ ca aceia cariĭ se ḑică că aŭ fugitŭ, şi apropiindu-se de el, se-ĭ grăéscă, şi de vorŭ putea se'l omóre. Aşa dară mergêndŭ, dintr'aceia unul s'aŭ cunoscutŭ cum âmblă apropiindu-se de impĕratul cu vicleşugŭ. Aşa decĭ prinḑêndu-ĭ şi dându-ĭ strinsóre aŭ mărturisitŭ lucrul şi cum 'ĭ aŭ trimisŭ Decebal iprocĭ.

Atuncea decĭ adoară (a duoa óră) sculându-se Trajan cu maĭ mare multŭ decâtŭ ânteiŭ putere ca se 'l înţérce de tóte acele nestămpărărĭ şi vicleşugurĭ ale luĭ, aŭ mersŭ asupra luĭ şi s'aŭ jurat (ḑicŭ) că până nu va desrădăcina şi pe el şi pe totŭ acel rodŭ de ómenĭ, nu se va lăsa, cum in cea de apoĭ aŭ şi făcutŭ,

Insă Romaniĭ temêndu-se şi de aceea aşa aŭ făcutŭ, aşa adicăte ca nu cumvaşĭ vr'o dată când arŭ începe a scădea şi a se maĭ pleca impĕrăţia lorŭ, eĭ

aflândŭ vreme, ca nişce nedomolițĭ şi nedomesticĭ vrăjmaşĭ, pururea nevindecațĭ către romanĭ, arŭ fi făcutŭ rĕscumpărare tuturorŭ cătora aŭ păţitŭ de la dînşiĭ, şi eĭ arŭ fi silitŭ nu numaĭ a surpa de totŭ impĕrăţia romană, ci şi numele romanŭ se-l stingă şi se-l pérḑă dupre faţa pămêntuluĭ, cum şi alţiĭ aŭ silitŭ multŭ a face, ci n'aŭ nemeritŭ.

Acestea dară impĕrăţia socotindŭ şi sfătuindŭ aceea maĭ timpuriŭ eĭ a o face decâtŭ alţiĭ, la cale pusese se o facă, precum aŭ făcutŭ şi in vremile cele ce impĕrațiĭ monarhĭ încă la Roma nu era; ci numaĭ ales-aŭ boerime, şi capetele cele marĭ ocărmuia impĕrăţia (cariĭ aŭ ţinutŭ aşa dupre uciderea craiuluĭ Secstus Tarcvinie, celuĭ ce 'ĭ ḑicea şi Trufaşul, carele aŭ călcatŭ casa Lucreţieĭ, romaneĭ ceĭ cinstite şi înţelepte).

Multă mulţime de anĭ până la Iulie Cesarŭ, fiindŭ atuncĭ dară voevodŭ oştilorŭ romane Scipion Africanul, acolo in Africa mergêndŭ, de unde şi numele-ĭ Africanŭ aŭ remasŭ, şi biruindŭ cu mare putere domnia şi ţăria Cartagenilorŭ (ce înflorea şi ea atuncea cu multe bunătăţĭ). Insă Romaniĭ din faţa pămêntuluĭ şi marea cetate aceea aŭ sfărămatŭ, şi tótă biruinţa lorŭ aŭ risipitŭ. Aşa Numanţiĭ, cetăţiĭ marĭ şi frumóse in Spania Scipion Emiliŭ, şi minunatuluĭ pre atuncĭ Corintul in Elada Mucie, aŭ făcutŭ, din temelie sfărâmându-le, şi risipindu-le, pentru că supuse fiindŭ lorŭ, ele se viclenia şi ucidea pre Romanĭ; şi altora ca acelora aşa aŭ făcutŭ, măcarŭ că Romaniĭ acilea maĭ multŭ ca să dea grózá şi spaimă vrăjmaşilorŭ şi supuşilorŭ lorŭ celorŭ neascultătorĭ le făcea; căcĭ într'altŭ chipŭ acea impĕrăţie fórte aŭ stătutŭ diréptă şi milostivă, şi era privighietóre in tóte cele cuvióse şi drepte, maĭ multŭ decâtŭ tóte alalte monarhiĭ şi stăpânirĭ câtŭ aŭ stătutŭ in lume şi până astă-ḑĭ staŭ, precum tóte istoriile câte scriŭ de dînşiĭ pre largŭ arétă. Afară ḑicŭ dupre ce aŭ eşitŭ Samodraţiĭ impĕraţĭ, aŭ maĭ bine tiraniĭ, cum le ḑicŭ, că apoĭ eĭ apucândŭ impĕrăţia şi vrêndŭ fieşce carele a impĕrăţi cum 'ĭ va fi voia, nu dupre cum legile şi obiceiurile lorŭ era puse. Atuncea decĭ uniĭ dintr'înşiĭ nu domnĭ séŭ ómenĭ se parŭ că aŭ fostŭ, ci maĭ rĕĭ şi maĭ cruḑĭ de câtŭ férele cele nedumesticite şi mâniόse, şi decâtŭ aspidele şi vasiliscĭĭ ceĭ otrăviţĭ şi veninaţĭ, cum aŭ fostŭ Caie Caligula, Domiţie Neron, Domiţian, Dioclitian şi alţiĭ ca eĭ mulţĭ, şi nu numaĭ la dînşiĭ aŭ fostŭ ca aceia ce şi la alte némurĭ şi domniĭ, precum şi până astă-ḑĭ unde şi unde nu lipsescŭ de a nu fi de aceĭ cruḑĭ tigri şi veninaţĭ balaurĭ, stîrpiturĭ şi terata fiindŭ din némul omenescŭ iar nu rodŭ omenescŭ.

Aşa dară sculându-se Trajan cu tótă puterea-ĭ şi in maĭ înăuntrul ţĕriĭ intrândŭ o dată şi altă dată, mare şi tare rĕsboiŭ cu Decebal avêndŭ, nu puţină vĕrsare de sânge dintr'amêndoue părţile s'aŭ făcutŭ. In cea de apoĭ însă, Decebal biruindu-se aŭ fugitŭ, trăgêndu-se către Beligradul Ardealuluĭ, căcĭ acolo era şi scaunul crăieĭ. Ci nicĭ acolo nu s'a putută mântui, că iată óstea romană trecêndŭ munţiĭ Carpaţĭ (că aşa aceştĭ munţĭ toţĭ cariĭ curmézá ţéra acésta de către Ardeal se chiamă, dupe cum scriŭ Geografiĭ), şi acolo arḑêndŭ şi sfărâmândŭ, nicĭ acel Decebal aŭ maĭ putută scăpa; ci pre el prinḑêndu-l, ḑicŭ cum se-l fie omorîtŭ, alţĭ ḑicŭ cum el însu-şĭ se-şĭ fie făcutŭ mórte, du-

pre atîtea nenorocirî ce i se întêmplase și vedea că totŭ și cu totul se perde, și cum că totŭ va cădé in măna lorŭ pre urmă, ci viŭ să nu fie.

Atuncî decî începêndŭ maî vîrtosŭ și cu d'adinsul a cerca și avuțiele luî, ḑicŭ cum multă sumă și mare bogăție să se fie aflatŭ acolo in cămările palatelorŭ luî; și multe și ascunse ḑicŭ că aŭ fostŭ, care le aŭ descoperitŭ și le aŭ ivitŭ unul dintr'aî luî ómenî, pentru că fórte ascunse le ține. Acestŭ fel de meșteșugŭ d'a le ascunde barbarul aflândŭ, adecă-te, ḑicŭ, că acolo in apa ce trecea pre lîngă palate, abătăndŭ ântêiŭ apa de a cura printr'altŭ locŭ, mare fórte grópă făcêndŭ, și cu lespeḑî pardosindu-o și pre d'asupra bine tocmindu-o, și acolo multŭ fórte într'însa aurŭ, argintŭ și alte scule ce șcia că de apă nu se strică puné, care ascunḑĕtóre fórte cu nevoie era să se afle, maî vîrtosŭ că nimenî nu o șcia; pentru că când o aŭ făcutŭ, robî aŭ dusŭ de o aŭ săpatŭ, și apoî pre toțî aceia aŭ pusŭ de 'î aŭ omorîtŭ ca să nu iasă cuvêntul și acé taină la nimenî afară. Ci iată că nicî o taină, nicî o ascunḑĕtóre luméscă, dupre nemincinosŭ cuvêntul domnuluî, la Luca 8, nu e, care să nu se afle și la iveală sĕ nu iasă. Alțiî ḑicŭ că le aŭ ivitŭ acelea și le aŭ spusŭ unŭ boierŭ mare romanŭ ce in mulțî anî l'aŭ fostŭ țiindŭ acel Decebal acolo robŭ. Acésta dară póte fi, că domiritŭ și mare omŭ fiindŭ, și ca acele multŭ va fi iscoditŭ, ca sĕ șcie și sĕ pótă cunóșce, până in câtă putere avea acea crăie de se punea așa tare improtiva romaneî impĕrățiî de a se lupta și de a se apăra. Decî și acelea spuindu-le și aflându-le, le aŭ luatŭ romaniî și câte aŭ cunoscutŭ că ar fi fostŭ de zăticnéla lorŭ tóte aŭ stricatŭ și le aŭ dărâmatŭ.

Așa decî Trajan supuindŭ și desĕvĕrșitŭ domolindŭ tótă Dacia, și socotindŭ ca s'o tocméscă într'acel chipŭ de la care se nu maî aibă alte turburărî nicî să le maî viă alte grijî, aŭ poruncitŭ de prin prejururile biruințelorŭ sale de aŭ adusŭ romanî locuitorî de s'aŭ așeḑatŭ aicî, și dintr'a sa óste aŭ lăsatŭ câtŭ aŭ trebuitŭ de a'î lăsa, ca să se așeḑe aicî rămâindŭ locuitorî acestorŭ țĕrî, cariî și până astă-ḑî se tragŭ, cum vomŭ arăta, dintr'aceia.

Insă nu că dóră din Dacî nicî unul n'aŭ maî rĕmasŭ, câtŭ pustiindu-se de totŭ și ne maî remâindŭ nimenî cine aŭ locuitŭ aceste pământurî aŭ pusŭ Trajan și aŭ așeḑatŭ romanî, ce numaî a lorŭ crăie se nu maî fie, nicî capete dintr'înșiî poruncitorî se nu rĕmâie, nicî al lorŭ nume de stĕpânire se nu se auḑă ci numaî de romanŭ. Iar și din eî alțiî aŭ maî rĕmasŭ, că iată și Licinie de némŭ Dacŭ se trage, cum scriŭ mulțî, insă de proștî ómenî era; iar maî apoî la Roma mergêndŭ și la marî ómenî slujindŭ, fiindŭ póte și omŭ de slujbă, așa aŭ ajunsŭ de mare câtŭ și pre Costanția, sora luî Constandin impĕratŭ, cel Mare, aŭ luatŭ, pre carele și omŭ impĕrățieî l'aŭ făcutŭ, și improtiva luî Macsimin tiranuluî l'a trimisŭ cu óste, și la Tarsŭ l'a biruitŭ. Insă nicî din peptul acestuî Licinie aŭ lipsitŭ tirania, că și către alțiî crudŭ era iară către creștinî nesățiosŭ gonitorŭ și muncitorŭ.

Insă Marele Constantin nu l'a lăsatŭ așa; ci împreună cu fiu-seŭ Crispu, cu mare óste împrotivă-î aŭ mersŭ, că și el cu óste eșindu-le înainte, la Odreiŭ avêndŭ mare rĕsboiŭ, l'a biruitŭ fórte pe Licinie. Fugindŭ decî el in Bitinia, iar începe a strînge óste; însă vĕḑêndu că nu-î va merge, trămite pre soția sa

la frate-seŭ Constandin de 'ĭ face pace şi 'ĭ iartă viéţa, însă cu acéstă tocmélă, ca fără dregătoriă se şéḑă se se odihnéscă, la Solonĭ dându-ĭ locŭ. Iar el reŭ fiindŭ învĕţatŭ şi neastĕmpăratŭ in rele, trecêndŭ câte-va vreme iar incepé a se mişca spre turburărĭ şi a 'şĭ strînge ómenĭ asemenea luĭ. Insă aĭ luĭ Constantin ostaşĭ, fiindŭ la Solonĭ păzitorĭ, acolo l'aŭ ucisŭ şi aŭ stinsŭ şi pre acel tiranŭ ca pre Dioclitianŭ, Macsentie şi Macsiminŭ, curăţindŭ lumea de împuţeciunea tiranielorŭ ş. c. l. Acestŭ dară Licinie, cum ḑisemŭ, aŭ fostŭ de fel Dacŭ; se vede că fórte puţinĭ remăsese (ḑicŭ istoriile) de atâta amarŭ de anĭ, ce într'înşiĭ atâtea grele oştĭ şi nespusă mulţime de vrăjmaşĭ aŭ stătutŭ şi aŭ bulucitŭ, pre cariĭ cu sabiă şi cu focŭ 'ĭ aŭ stinsŭ. Şi încă din câţĭ şi remăsese, cum s'a ḑisŭ, dóră cu viéţa numaĭ ce era, că încă totŭ subtŭ nemilostiviĭ ostaşĭ se mistuise şi se topise.

Aşa dar Trajan a aşeḑatŭ locuitorĭ romanĭ in Dacia, cum toţĭ istoriciĭ adeveréză, şi aevea şi până astă-ḑĭ in Ardeal, in multe locurĭ, se vĕdŭ in petre scrise, epigramate şi altele in numele luĭ cum şi la Clujŭ, ḑice Gulielm şi Ioan Blaŭ, in noul Atlas, că de asupra uneĭ porţĭ acéstă epigramă a luĭ Trajan se vede scrisă (însă latineşce) . . . .

. . . . , ...

Şi de aicĭ apoĭ Trajan sculându-se s'a dusŭ in părţile Rĕsărituluĭ cu a doa mare oştire, unde Armenia tótă aŭ luatŭ şi Asiria, până şi din Arvile partea aŭ supusŭ.

De Dacia pe scurtŭ aicea iară voiŭ maĭ arăta, cum ḑicŭ că aŭ fostŭ de mare şi cu ce părţĭ s'aŭ hotăritŭ.

Filip Cloverie geograful şi pe Dacia scriindŭ ḑice: Dacia pe dincolo de Dunăre se hotăreşce cu Mesiĭ (adecă cu Sirbiĭ ş. c. l.) Daciĭ însă, ḑicea, némŭ schiticŭ este, crudŭ, vrăşmaşŭ şi barbarŭ, iar ţéra aceea Dacia, despre Méḑănópte se hotăreşce (până la unŭ locŭ va se ḑică) cu munţiĭ Carpaţĭ şi cu apa Prutuluĭ (adecăte despre ţéra Leşéscă se coteşce); despre Rĕsăritŭ, iar ḑice, cu Prutul se hotăreşce şi cu Dunărea. Ce aicĭ acestŭ geografŭ se vedesce că fórte greşéşce, pentru că câtŭ-vaşĭ scurtéză din câtŭ aŭ ţinutŭ şi eĭ atuncea, de vreme ce nu până in Prutŭ, şi până astă-ḑĭ se vĕdŭ ţinuturile, ci până in Nistru de nu şi in Nipru, cum maĭ susŭ s'aŭ semnatŭ, dintru a luĭ Bonfinie istorie, că între Nipru care dă in Marea Négră, se coprindea Getiĭ ş. c. l. Ce maĭ bine este şi maĭ cu socotélă se se ḑică că de către Rĕsăritŭ se otăreşce cu Niprul aŭ cu Nistrul măcară, adecăte despre Vozia şi despre Crîmŭ. Iară de aŭ greşitŭ Cloverie şi de acésta ca şi de altele multe, nu este a ne minuna nicĭ atâtŭ a 'l huli, căcĭ şi de acésta arătat-amŭ pricina maĭ susŭ din ce vine; adecâte, pentru că aceştĭ scriitorĭ, cariĭ scriŭ maĭ tóte şi de tótă lumea câtă până astă-ḑĭ ca cunoscută este, n'aŭ ămblatŭ sĕ vaḑă eĭ însiĭ cele de care scriŭ, care nicĭ cu putinţă este cuĭvaşĭ in lume se pótă ămbla tótă lumea, şi tóte aşa pe amĕruntul să le pótă vedea şi şci, câtŭ nicĭ într'una nicĭ se gre-

şéscă nicĭ se cadă. Ce dară aceştia maĭ multŭ audindu-le de la alţiĭ ce âmblă, uniĭ într'o parte alţiĭ într'alta, uniĭ cu neguţătoriĭ, alţiĭ ca se vadă numaĭ lumea, întrébă şi scriŭ ale lumeĭ locurile, oraşele, apele, munţiĭ, némurile, obiceiurile, legile lorŭ, róda acelorŭ pămênturĭ ce daŭ, ce lucrurĭ se află, şi ca acestea de tóte. Decĭ ca acelea de la uniĭ într'unŭ chipŭ, de la alţiĭ într'altŭ chipŭ, dupre părerile ómenilorŭ cum suntŭ alegêndu-le, şi lăudându-le luĭ încă ce 'ĭ este părerea că ar fi maĭ adevĕrulŭ, dice şi scrie. Decĭ, care este bine şi dréptă ea stă aşa nemişcată; iară carea greşită şi smintită este, trebue ceĭ ce maĭ bine vorŭ şci de acel lucru să îndrepteze şi sĕ dirégă.

Insă de către Médă-di, Dacia se hotăreşce cu Dunărea, şi de către apussŭ, dice Filipŭ, cu apa ce se chiamă Patisul, întru care hotare coprinde-se astă-dĭ dice, partea a ţĕreĭ Ungureşcĭ; maĭ dis-aŭ şi Ardealul şi Valahia (adecăte ţéra acésta) şi Moldova; însă *Valahia*, aceştĭ geografĭ, şi maĭ toţĭ istoriciĭ câţĭ scriŭ de aceste ţerĭ, diceaŭ şi Moldoveĭ şi ceştia; apoĭ o împarte in doue, una de susŭ alta de josŭ îĭ dicŭ. Le dicŭ şi maĭ mare şi maĭ mică: cea de susŭ, adecăte şi maĭ mare Moldova, cea de josŭ şi maĭ mică, ţéra acésta *muntenéscă* numindŭ, cum maĭ dicŭ maĭ mulţĭ aşa; că românéscă numaĭ locuitoriĭ eĭ o chiamă, şi dóră încă uniĭ din Ardeleniĭ românĭ, pentru că aceia şi aceştia numaĭ când se întrébă ce este? eĭ respundŭ, *Românŭ*; iar Moldoveniĭ se osibescŭ de se respundŭ, *Moldovenĭ*; se vede că şi eĭ suntŭ de unŭ némŭ şi de unŭ rodŭ cu cestia, cum maĭ 'nainte maĭ pre largŭ vomŭ arĕta cu mărturiele multora.

După ce aŭ aşedatŭ Trajanŭ pre Romanĭ în Dacia, cum s'aŭ ţinutŭ şi până când totŭ aşa aŭ stătutŭ.

Trajan Ulpie aşedêndŭ decĭ Romanĭ locuitorĭ aicĭ şi puind'ĭ capete şi cârmuitorĭ romanĭ tóteĭ Daciĭ (însă nu craiŭ ci numaĭ voevodĭ, precum şi printr-alte ţĕrĭ supuse ale lorŭ era, dupe craie ţinutŭ maĭ micŭ făcêndŭ) s'aŭ întorsŭ, şi iară la Dunăre vindŭ acolo de ceea parte a făcutŭ Nicopoia, precum şi alţĭ istorescŭ, şi Bonfinie într'a treia decadă, a aduoa cărţĭ a luĭ, carele scrie: Nicopoĭ doue sunt, una mare alta mică se chiamă; cea mare dincolo de Dunăre, cea mică dincóce: şi cea mare Trajan, cea mică Adrian aŭ ziditŭ, in pomenirea supuneriĭ acestorŭ ţere (se vede şi Bonfinie dintr'altorŭ scriitorĭ dise, dice şi el.) Insă şi acel Adrian, ce se dice că a făcutŭ şi el cea maĭ mică Nicopoe carea, dupre disele acestorŭ istoricĭ, îmĭ pare se fie ce 'ĭ dicŭ astădĭ, *Turnul*, carele dincóce de Dunăre împrotiva Nicopoeĭ este; acela dară era nepotŭ luĭ Trajan de nepotŭ, căruia aşa era numele: *Publie Elie Adrian*, carele dupe Trajan el aŭ stătutŭ impĕratŭ. Ci dară de credutŭ este că vrêndŭ ale unchiu-seŭ fapte şi lucrurĭ se le maĭ întăréscă încă şi se le pázéscă, şi acea Nicopoe aŭ făcutŭ, şi altele aŭ întăritŭ şi aŭ ţinutŭ pe multe locurĭ; şi la Roma cum se vede, omŭ fórte învĕţatŭ, înţeleptŭ, bunŭ şi ostaşŭ mare era, precum şi in viéţa acestuĭ impĕratŭ, câţĭ o scriŭ, se vede pe largŭ cum aŭ fostŭ de vrednicŭ şi de mare.

De acolo apoĭ sculându-se Trajan iar cu mare putere către părţile Rĕsărituluĭ s'aŭ dusŭ, precum puţinŭ maĭ susŭ amŭ semnatŭ; unde şi pre Armenĭ şi şi pre Parţĭ până la Arvile aŭ supusŭ. De acolo iară câtvaşĭ trecêndŭ, iarăşĭ gătindu-se bine de oştire, aŭ mersŭ către Asiria, împrotiva Ovreilorŭ cariĭ ridicase capŭ împrotiva Romanilorŭ ce se afla la Egipetŭ, la Kirinĭ şi la Kipru, cariĭ ḑicŭ că aŭ fostŭ ucisŭ ovreiĭ până la 40,000 de ómenĭ, şi nu numaĭ atâtŭ aŭ făcutŭ, ce şi carnea ucişilorŭ aŭ mâncatŭ, şi cu sângele lorŭ pre obrazŭ s'aŭ unsŭ. Acéstă dară crudă şi vrăjmaşă obrăzniciă şi cutezare a Ovreilorŭ, a făcutŭ pre Trajan de cu mare putere aŭ mèrsŭ asupra lorŭ, ca să potoléscă acea răzmiriţă şi se 'ĭ pedepséscă.

Miră-se însă mulţĭ de acea sculare a Ovreilorŭ şi grozăvie ce făcuse şi Romanilorŭ şi chreştinilorŭ, cătora se aflase atuncĭ într'acele părţĭ, de 'ĭ ucisese aşa, ce îndrăznire şi nesfială se fiă fostŭ? că iată de la Titŭ-Vespasian, dintr'al doilea anŭ al impĕrăţieĭ luĭ, până la 18 anĭ aĭ luĭ Traian ce era atuncea, numaĭ ce trecuse anĭ 34, şi nu se dumirea nicĭ 'şĭ aducea aminte ce păţise; că atuncea eĭ iară sculându-se şi ridicândŭ capŭ, aŭ mersŭ asupra lorŭ acel impĕratŭ Titŭ, fiindŭ dela Hs: anĭ 72, şi ocolindŭ Ierusalimul, şi cetatea o aŭ sfĕrîmatŭ, şi băserica cea mare ce avea atuncea ovreiĭ o aŭ arsŭ şi o aŭ stricatŭ, şi aŭ tăiatŭ atuncea Romaniĭ maĭ mulţĭ de treĭ sute de miĭ de Ovreĭ, cum pe largŭ istoriile dovedescŭ. Ce dară Ovreiĭ cu acea nu se îndestulise, ce şi in scurtă vreme aceea iară ca acelea scornise şi făcuse, cum maĭ susŭ s'a ḑisŭ: ci póte fi, cum ḑice şi Carion in cronica luĭ in viéţa luĭ Vespasian, unde maĭ pe largŭ ceva acestea istoreşce: că fiindŭ de la Dumneḑeŭ se paţă ceĭ ce suntŭ vrăjmaşiĭ luĭ, cum era eĭ luĭ Hs: domnul şi Dumneḑeul nostru, acestea spre peirea lorŭ le întărîta şi le făcea, ca să se rescumpere desăvîrşitŭ sângele cel nevinovatŭ a Spăsitoriuluĭ lumiĭ, ce pe cruce 'lŭ aŭ versatŭ nelegiuiţiĭ ovreĭ.

Intr'acelea decĭ gătindu-se Trajan şi spre aceia vrêndŭ a se porni să mérgă, bóla idropieĭ viindu-ĭ, şi până la Cilicia mergêndŭ, acolo aŭ muritŭ, impĕrăţindŭ anĭ 19 şi şése lunĭ.

Aceste treĭ maĭ marĭ oştirĭ făcêndŭ el câtŭ aŭ impĕrăţitŭ, adecăte a Dacilorŭ, cum s'a ḑisŭ, a Armenilorŭ, a Parţilorŭ, şi acésta a Ovreilorŭ de arŭ fi maĭ trăitŭ arŭ fi sĕvêrşitŭ, afară din altele multe ce maĭ micĭ le socotea, şi afară din câte încă maĭ 'nainte de a fi impĕratŭ, nenumĕrate resbóie ce aŭ făcutŭ, trămiţêndu-se încolo şi încolo Hatmanŭ mare aŭ sărdariŭ, cum 'ĭ ḑicemŭ şi maĭ 'nainte şi impĕrăţindŭ Nerva cel bunŭ, direptŭ, şi milostivŭ impĕratŭ şi către creştinĭ blândŭ, şi făcĕtoriŭ de bine, carele pre Trajan, dupre dînsul a împĕrăţi, el l' aŭ alesŭ şi l'aŭ lăsatŭ in scaunŭ.

Insă mórtea luĭ Trajan aŭ zăticnitŭ atuncĭ óre-şĭ ce vremea de aŭ maĭ zăbovitŭ acea oştire până a merge la Ovreĭ, iară nu că dóră aŭ remasŭ lucrurile aşa lăsate şi îngăduială s'a datŭ acelorŭ viclenĭ Ovreĭ, ca deprinḑêndu-se cu d'acelea se rămâie in năravŭ.

Ci iată *Eliŭ Adrian*, nepotul de nepotŭ al luĭ Trajan, cum s'aŭ ḑisŭ, stândŭ dupre dênsulŭ impĕratŭ. Şi trecêndŭ óreşĭ-ce vreme până a' şĭ tocmi altele ale impĕrăţieĭ, fiindŭ próspĕtŭ impĕratŭ, că era destule turburate atuncĭ, maĭ

vîrtosŭ in Asiria, începute încă de Trajan, unchiu-sĕŭ fiindŭ; decĭ numaĭ decâtŭ spre acel rĕsboiŭ s'aŭ gătitŭ. Se vede că ḑicŭ că până a merge el încă acolo însu-şĭ, din Britania chiămândŭ pre unŭ Iulie Severŭ voevodŭ, ostaşŭ fórte şi vrednicŭ, 'l aŭ trimisŭ in Siria ca să maĭ potoléscă acea turburare şi gălcévă ovreiască, ce nicĭ acela n'a cutezatŭ bătaie mare se facă cu aceĭ prea îndrăsneţĭ tîlharĭ, ci aŭ lungitŭ resboiul, între care vreme puterile Ovreilorŭ se maĭ întărise.

Aşa decĭ apoĭ, Adrian mergêndŭ in Siria cu mare şi tare gătire, luândŭ multe alte coştaie şi stricându-le, apoĭ a mersŭ de a ocolitŭ cetatea care i ḑicea Vetoronŭ, treĭ anĭ şi şése lunĭ bătêndu-o, fiindŭ tare ni cu mulţime de ómenĭ păzită, cum ḑice Carion. Acolo mulţĭ decĭ in bătaie perindŭ, şi maĭ mulţĭ de fóme şi de ciumă murindŭ, cu sila şi cu biruinţă o aŭ luatŭ. Şi acolo a ucisŭ şi pe capul turburăriĭ şi al viclenieĭ, căruia era numele Vencohar; alţiĭ acestuia îĭ ḑicŭ Coteva, căruia apoĭ pe urmă Ovreiĭ îĭ ḑicea Vencomba, adecăte fiul minciuneĭ, cum îl tîlcuescŭ eĭ, căcĭ că el maĭ 'nainte se trufea şi ḑicea că este Messia mîntuitoriul Iudeilorŭ.

Insă dupre ce s'aŭ luatŭ cetatea şi cu bătăile de afară ce se făcuse, puindŭ de a număra morţiĭ se véḑĕ câţĭ vorŭ fi, s'aŭ aflatŭ ḑicŭ 500,000 de miĭ de Ovreĭ, afară de ceĭ ce de fóme şi de ciumă aŭ muritŭ, pre cariĭ nu 'ĭ aŭ putută maĭ numera, şi atuncĭ puterea ovreéscă câtŭ maĭ fusese s'aŭ sfărîmatŭ şi s'aŭ sdrobitŭ. Acestea Carion in viéţa luĭ Adrian ce o scrie (măcar că cam pe scurtŭ) le istoreşce; iar Ioan Zonara, omŭ învĕţatŭ şi vrednicŭ credinţeĭ d'intre istoriciĭ grecĭ, ḑice unde scrie şi el viéţa luĭ Adrian, că, afară din câţĭ de fóme, de ciumă, de arsurĭ aŭ muritŭ, numaĭ in bătăĭ câţĭ aŭ căḑutŭ numĕrându-ĭ, s'aŭ aflatŭ 580,000 de ovreĭ, şi cetăţĭ le aŭ luatŭ 50 fórte tarĭ; éră coştaie şi sate maĭ alese care avusese, 985 le aŭ sfărîmatŭ ş. c. l.

Aşa dară Dumneḑeŭ Părintele şcie rescumpăra sângele fiuluĭ seŭ unuia-născutŭ, şi aşa şcie fieşce căruia din vrăjmaşiĭ luĭ a rĕsplăti şi a da, şi celorŭ ce poruncile sale calcă a aduce plătindŭ păcatul părinţilorŭ pe feciorĭ, până la al treilea şi al patrulea némŭ, cum singurŭ Dumneḑeŭ ḑice, la *Numere*, capete 14, şi la 2-lea Zacon, cap. 5, pre cariĭ încă îngăduindu-ĭ şi lăsându-ĭ in viéţă câte o dată, şi in părere se vĕdŭ că sunt cevaşĭ norociţĭ, care aceea o face noianul bunătăţiĭ şi adînca înţelepciune a luĭ Dumneḑeŭ, pentru că dóră s'arŭ pocăi ómeniĭ şi dela întunericul relelorŭ s'ar întórce la lumina bunelorŭ; iară eĭ neluând-o că acea îngăduială este despre partea milosîrdieĭ luĭ Dumneḑeŭ ci din destoinicia lorŭ, când se vĕdŭ aşa, prindŭ năravŭ, şi aşa ne maĭ curmându-l de la dênşiĭ cadŭ şi ca într'acele stingerĭ, şi cu sunetŭ se pere pomenirea lorŭ, cum cântă şi impĕratul proorocŭ Davidŭ in psalmul 9, precum şi ovreilorŭ s'aŭ perdutŭ, vedemŭ, impĕrăţia, stepânirea, preoţia, şi alte bunătăţĭ multe, şi până la sfĕrşitul lumiĭ vorŭ fi perdute şi stinse iarŭ de noĭ, cariĭ credemŭ într'însul fiul luĭ Dumneḑeŭ, fiă-ĭ milă şi paza luĭ aflese pururea cu câţĭ învĕţăturile şi poruncile luĭ ţinŭ şi păzescŭ!

Acestea ce ḑicemŭ pенă aicĭ, pentru alţiĭ dóră se pare că amŭ eşitŭ din vorba nóstră, însă nu gândescŭ că fără cale sunt puse, de vreme ce acestea şi multŭ maĭ multe decâtŭ acestea, măcarŭ de amŭ putea şci luminândŭ min-

tea nóstră cu cele ce 'n lume marĭ fapte de marĭ ómenĭ scrise aŭ rĕmasŭ, şi acestea voia luĭ Dumnedeŭ îngăduindu-le, ca iar prin ómenĭ minunile sale se sĕvêrşească şi se remâie cunoscute rodului omenescŭ, tótă învĕţătura şi sciinţa, descoperindu-le şi in lumină puindu-le şi lăsându-le, ca se putemŭ încă cunósce şi sĕ scimŭ lucrurile bunilorŭ şi a reilorŭ, a vrednicilorŭ şi a nevrednicilorŭ, ale legiuiţilorŭ împĕraţĭ şi ale tiranilorŭ; ca pre ceĭ bunĭ şi vrednicĭ se lăudămŭ şi bine se cuvêntămŭ, şi pe ceĭ rĕĭ şi crudĭ sĕ-ĭ ocărîmŭ şi rĕŭ sĕ-ĭ pomenimŭ; aşijderea ca relele sĕ gonimŭ şi sĕ fugimŭ, iar bunele sĕ 'nbrăţişiămŭ şi sĕ urmămŭ.

Aşa dară, cum s'aŭ disŭ, Romaniĭ aicĭ aşedându-se mulţime de anĭ subtŭ acea împĕrăţie ascultătorĭ aŭ fostŭ; însă într'acea cursóre de anĭ, până când iar s'aŭ maĭ descoperitŭ numele acestorŭ locuitorĭ. de aicĭ, ce se vorŭ fi făcutŭ şi ce se vorŭ fi întâmplatŭ nu sciŭ, că nicĭ scrisŭ nicĭ pomenitŭ de alţiĭ nu aflu. Insă se vede cum aicea de la Roma viindŭ ocârmuitorĭ ţĕreĭ, marĭ ómenĭ şi de marĭ némurĭ veniaŭ (cum se va arăta şi de Corvinŭ, dupĕ cum scrie Bonfinie); că aceia dară viindŭ pre aicĭ, se aşedaŭ şi eĭ, locuitorĭ pămênturilorŭ acestora făcêndu-se, cum şi păntr'altă parte aşa némurĭ marĭ, de multe orĭ mutându-le de prin moşiile lorŭ, acolo se alcătuiaŭ şi se aşedaŭ; şi nu numaĭ la Romanĭ acésta se vede că aŭ fostŭ, ci şi la Elinĭ şi pe la alte rodurĭ omenescĭ. La Elinĭ, cum după Alecsandru Macedon Voevoziĭ luĭ ceĭ maĭ aleşĭ prin ţerile cele maĭ marĭ şi maĭ bune in Asia aŭ rĕmasŭ şi s'aŭ aşedatŭ, precum Ptolomeiŭ Lagos la Egipetŭ, Antiohŭ in Asiria, Antigonŭ la Pamfilia, şi alţiĭ mulţĭ într'acele părţĭ, şi feciorii şi nepoţiĭ lorŭ pe urmă multe némurĭ moscenire aŭ remasŭ in acele ţĕrĭ. Aşa şi aicĭ dar, aŭ rĕmasŭ de aceia, şi până in vremile dupre urmă s'aŭ trasŭ; şi dóră vre o rĕmăşiţă de a acelora şi până astă-dĭ, de nu aicĭ iară in Ardeal potŭ fi, cum uniĭ din Haţegŭ adeveréză şi se ţinŭ se fie.

Acum dară, acestea şi aceştia aşa viindŭ şi fiindŭ, iată maĭ încóce numele *Vlahĭ* le-aŭ rĕsăritŭ, şi aşa şi până astă-dĭ se trage. Ci dar, ce de acestŭ nume se dice, şi de când acesta le-aŭ rĕmasŭ maĭ osebitŭ al lorŭ, de nu le dicŭ alţiĭ acum nicĭ *Dacĭ*, nicĭ Geţĭ, nicĭ Romanĭ, ci Vlahĭ maĭ alesŭ; iată istoriciĭ ce dicŭ de dênşiĭ şi gheografiĭ, voiŭ arăta, măcar că eĭ între dênşiĭ in dise se vrăstédă.

Vlahiĭ de unde se dicŭ Vlahĭ, séŭ altŭ nume iar maĭ totŭ aşa, căruia scriitoriĭ cum le-aŭ plăcutŭ puindu-le nume, cum şi maĭ alesŭ de unde se tragŭ eĭ.

Ântêiŭ Antonie Bonfinie, într'a duoa decadă la a patra-ĭ carte dice: Aşa «din leghiónele locuitorilorŭ ce de Trajan şi alţĭ aĭ Romanilorŭ împĕraţĭ eraŭ «duse in Dacia, Valahiĭ aŭ izvorîtŭ, cărora Pius dice că de la *Flak*, cuvîntare «Nemţéscă, vine *Vlahĭ*, că aşa aŭ vrutŭ se le dică. Iar noĭ (dice el) in potri-«vă amŭ socotitŭ a le dice, adecăte etimologia făcêndu-o de la cuvêntul gre-

«cescŭ ce se ḑice . . . . [1]) adicăte aruncândŭ săgéta, pentru că fórte eraŭ is-«cusíţĭ in meşteşugul săgetatuluĭ. Iară uniĭ (totŭ el ḑice,) că numele se le fi «pusŭ acesta *Valahĭ*, după fata luĭ Dioclitian, ce o chiăma aşa, care o mări-«tase dupre unŭ Ioan, Domnul ce erea atuncea aceştiĭ Daciĭ;» acestea Bonfinie ḑice.

Carion in cronica luĭ, într'a patra carte, in viéţa luĭ Isacie Angel, Împĕratul Ţarigraduluĭ, ce scrie, ḑice acestea de Valahia: «Ântéiŭ dară, câtŭ eŭ 'mĭ-a-«ducŭ aminte, întru acéstă istorie in care se numescŭ *Vlahiĭ*, cărora scriito-«riĭ Grecescĭ *Vlahĭ* şi *Blahĭ* le ḑicŭ, de unde numele lorŭ in acea vreme, cu «ce prilejurĭ s'aŭ ivitŭ şi s'aŭ cunoscutŭ acestea, séŭ când acestŭ némŭ între «Nistru şi între Dunăre aŭ stătutŭ locuitorŭ, eŭ cu adevĕratŭ nu sciŭ, dreptŭ «că locuescŭ in vechea Daçie carea pe urmă o aŭ ţinutŭ Goţiĭ ş. c. l.»

Şi maĭ josŭ iar scrie şi ḑice: «De începătura acestuĭ némŭ mie mi se pare «că necuviosŭ este a ḑice că impĕraţiĭ rĕsărituluĭ, adecăte aĭ Ţarigraduluĭ, în-«ţelegŭ pe Gotĭ, gonindŭ pe uniĭ dupre acele pămênturĭ, pre alţiĭ tăindŭ, lo-«curile acelea dupre vechiul obiceiŭ le împărţia ostaşilorŭ bătrînĭ, ca de acolo «plata lorŭ sĕ'şĭ iea. Dar eŭ ḑicŭ că, cum Turciĭ daŭ acum Spahiilorŭ lorŭ «Timarurĭ (dela aceia dupe atuncea luândŭ pildă), şi maĭ vîrtosŭ pe acolo îĭ «aşeḑaŭ impĕraţiĭ (ḑice,) ca se potoléscă şi se stingă gâlcevile ce adesea făceaŭ «Sarmaţiĭ (adecă Leşiĭ), între cariĭ ostaşĭ maĭ mulţĭ eraŭ Romanĭ, precum şi «limba adeverinţă le este, carea din latinéscă stricată este. De la aceştĭ Ro-«manĭ, dară, purcesŭ este numele Valahilorŭ; iar acum ḑicŭ, ḑice uniĭ, că de la «Flacs voevodul lorŭ se trage numele, aceea ca o poveste este. Maĭ ḑice iar «că necunoscuţĭ eraŭ Valahiĭ până când in odihnă ascultaŭ de impĕraţiĭ Ţari-«graduluĭ; dar iarăşĭ cunoscuţĭ fură şi la lumină veniră, daca începură a se a-«mesteca şi a se adaoge cu Sarmaţiĭ veciniĭ lorŭ, de cariĭ fură şi îndemnaţĭ sĕ se «despartă şi sĕ se desbată de subt ascultarea impĕrăţieĭ, cariĭ şi începură a o face ş. c. l. «Maĭ ḑice şi acésta; «In vremile de apoĭ, unŭ némŭ al Vlahilorŭ era in douĕ «împărţitŭ, şi in douĕ domniĭ osebitŭ: ci dară, ceĭ ce către rĕsăritŭ şi către «méḑă-nópte locuiescŭ, Podolieĭ vecinĭ, *Moldavĭ* se chiamă; iar ceĭ ce către «méḑă-ḑi şi către Transilvania (cum se chiamă) *Valahĭ* se numescŭ;» şi ca a-cestea acel Karion scrie şi ḑice.

Insă, acesta şi alţĭ maĭ toţĭ ca acesta istoricĭ din ceştĭ maĭ dincóce anĭ, istorescŭ lucrurile Valahilorŭ, de cândŭ aŭ pogorîtŭ domniĭ din Ardél a locui acestea, dupre cum arată şi scurte leatopisiţele acestorŭ douĕ ţĕrĭ, că pogo-rîndŭ eĭ pe aicĭ şi coprinḑêndŭ locurile şi pămênturile acestea, cu ce puterĭ vorŭ fi avutŭ aceia atuncea, şi adăogându-se de prin multe părţĭ ómenĭ pen-tru bilşugul şi bunŭ locaşul acestorŭ pămênturĭ, maĭ vîrtosŭ şi crescêndŭ dom-niile, s'aŭ făcutŭ şi elle puternice, dupre câtŭ şi locul le-aŭ ajutatŭ; că iată că micĭ şi înguste domniĭ pe lîngă alte crăiĭ şi impĕrăţiĭ, şi se vĕḑŭ şi suntŭ; iar marĭ şi tarĭ lucrurĭ, şi Domniĭ acestora aŭ lucratŭ şi aŭ făcutŭ óre-când, cum maĭ 'nainte se vorŭ vedea faptele lorŭ.

---

[1]) Acéstă ḑicere lipsindŭ in manuscrisŭ, este de creḑutŭ că autorul a voitŭ să ḑică de la cuvêntul elinescŭ *βάλλω* care inţelege a *arunca*, a *asvărli*, a *attaca*, a *lovi*. Edit.

Martin Cromer, carele de ijderania şi de lucrurile Leşilorŭ şi viéţa crailorŭ lorŭ istoresce într'a două-spre-ḑece carte a luĭ, unde şi viéţa luí Cazimirŭ craiuluĭ cel mare scrie, vrêndŭ se arate şi el Româniĭ aceştia, aŭ cum le ḑicŭ eĭ *Valahiĭ*, de unde se tragŭ, acestęa ḑice:

«Dacia, după cum o scriŭ vechiĭ gheografiĭ, Apa Turieĭ, căreĭa noĭ ḑicemŭ Nis«tru, despre acea parte a Sarmaţiĭ, carea noŭa Rusia şi Podolia este, o des«parte de către apusŭ cu Iazigiĭ Metanastiĭ; se hotărasce despre rĕsăritŭ cu «apa Terasuluĭ, căruia noĭ Prutul acum îĭ ḑicemŭ, şi cu Istrul, adicăte cu Du«nărea, că aşa se chiamă; de către Mesia cea de josŭ, care acum Bulgaria «este, şi de către améḑă-ḑi cu acea Dunăre se desparte, adicăte de Mesia de «susŭ, carea acum Bosna şi Sêrbia este. Aceea dară (adicăte Dacia), dupre a«tîtea resbóie ce cu Romaniĭ aŭ făcutŭ, in cea dupe urmă de Trajan Împĕratŭ, «precum scrie şi Evtropie, s'aŭ supusŭ, şi in chipul ţinutuluĭ adusă este. Ci «dară, de vreme ce de oştile ce in maĭ suşiĭ anĭ sorbită şi stinsă aŭ fostŭ, «mulţime nespusă de ómenĭ din tóte părţile romane acelaşŭ impĕratŭ, ca se «locuiască şi se sălăşluiască pământurile acestea şi cetăţile, aŭ adusŭ. Insă, nu «aşa multŭ despre aceea, subt Galian, şi apoĭ subt Aurelianŭ Împĕraţiĭ, var«variĭ aceia 'şĭ-aŭ rescumpăratŭ; dupre aceea iar Goţiĭ, subt Graţian Împĕratŭ, «aceeaşĭ Dacie aŭ coprinsŭ.»

Ce dară eŭ, acésta ce ḑice acestŭ Kromer aicĭ, nu mĕ pociŭ domiri ce aŭ vrutŭ să ḑică, şi de ce barbarĭ ḑice? adicăte subt Galian şi subt Aurelian, varvariĭ ḑice 'şĭ-aŭ rĕscumpăratŭ, adicăte, Daciĭ póte fi; şi apoĭ iar ḑice că subt Graţian Goţiĭ o aŭ coprinsŭ, adicăte iar pre Dacia. Ci acestea ce ḑice cu rescumpăratul Dacilorŭ, nicĭ cum nu o va dovedi din cele ce maĭ susŭ ḑicŭ: una, căcĭ iară el aŭ ḑisŭ că din maĭ suşiĭ anĭ ce atîtea rĕsbóie între eĭ s'aŭ făcutŭ, eĭ s'aŭ sorbitŭ şi s'aŭ stinsŭ; pentru care Trajan aŭ adusŭ apoĭ nesocotită mulţime de Romanĭ dupretutindinea, de 'i-aŭ aşeşatŭ aicĭ locuitorĭ, cetăţilorŭ şi pământurilorŭ stăpânitorĭ. Dară daca aŭ fostŭ aşa stinşĭ şi topiţĭ câtŭ maĭ nimenĭ de aceĭ Dacĭ aŭ fostŭ rĕmasŭ, iar de aŭ şi fostŭ puţinĭ rĕmaşĭ, sĕracĭ şi becisnicĭ aŭ fostŭ rămasŭ şi aceĭa, cum de creḑutŭ este, precum maĭ toţĭ scriitoriĭ într'acésta se potrivescŭ de istorisescŭ, când luară dară atâta putere, şi când li se întórse tăria de se 'şĭ pótă rĕscumpăra şi isbîndi pre atâta sumă de Romanĭ şi atâta putere ce era a lorŭ şi acolo de pază şi de ocărmuitura lucrurilorŭ? Maĭ este încă şi ceea ce ḑice că, subt Graţian, Goţiĭ o aŭ coprinsŭ şi o aŭ luatŭ; este dară aicĭ se întrebămŭ, iar pe acestŭ Martin, dar de la cine aŭ luatŭ? Că de va ḑice de la Romanĭ, iată dară că nimicŭ barbariĭ nu 'şĭ-aŭ fostŭ rĕscumpăratŭ pe Romanĭ, ci iar a Romanilorŭ aŭ fostŭ; de va ḑice dela varvarĭ, adecăte dela Dacĭ, dară ce trébă aŭ avutŭ a ḑice că, impĕrăţindŭ Graţian, Goţiĭ aŭ luatŭ Dacia, de nu aŭ ḑisŭ maĭ bine: Dacia carea aŭ fostŭ luată şi coprinsă de Romanĭ, şi iară 'şĭ aŭ rĕscumpărat-o varvariĭ, acum o aŭ coprinsŭ Goţiĭ. Şi nicĭ acésta o va putea ḑice, căcĭ, cum s'aŭ ḑisŭ din istoriile altora, şi Daciĭ dintr'o fântână cu Goţiĭ suntŭ, încă mulţĭ şi Goţĭ pre atuncea le ḑiceaŭ, că totŭ Schiţĭ eraŭ, şi totŭ dintr'a rĕsărituluĭ Schitie aceştia toţĭ aŭ isvorîtŭ, cum şi Unguriĭ şi alţiĭ, cum se va arăta; măcar că acum maĭ alesŭ *Goţĭ*, Şveţilorŭ şi Danilorŭ ḑicŭ; încă şi la Crimŭ de

aceia óre-când aŭ locuitŭ, cum şi până astădĭ dela impĕraţiĭ Grecĭ ţinuturĭ acolo fiindŭ, Gotĭ le diceaŭ; creştinĭ suntŭ acum, este şi Mitropolitŭ acolo, grecescŭ, carele ascultă de Patriarhulŭ Ţarigraduluĭ, de 'ĭ dicŭ încă eĭ *Gotias.*

Decĭ dară, se scimŭ că Goţiĭ cândŭ aŭ coprinsŭ acestea subt Graţian, dela Romanĭ aŭ luatŭ, iar Daciĭ nicĭ aŭ maĭ rescumpăratŭ, nici s'aŭ maĭ sculatŭ dintr'aceea nicĭ odată. Ci dară, de acésta ertându-ne Martin Kromer, căcĭ nu-lŭ credemŭ la cele ce maĭ nainte dice de Valahĭ, adică de Românĭ, cum le dicemŭ noĭ acum, mergŭ cu dînsul; iară el dar dice aşa: «Dintr'acea amestecătură a Romanilorŭ şi a varvarilorŭ, cu dările şi lucrările ce făceaŭ între eĭ «şi cu a însurărilorŭ amestecăturĭ, Valahiĭ aŭ resăritŭ, limbă nuoă din cea ve«chiă a lorŭ varvară şi Romană, ruptă şi amestecată aŭ, şi cu aceea se slu«jescŭ; fórte multe însă ţinŭ cuvinte latinescĭ. Se vede că şi ruséscă şi slavo«néscă limbă a o ţinea obicînuescŭ, aŭ dóră căcĭ le suntŭ prea vecinĭ şi aŭ «multă amestecătură cu eĭ, aŭ dóră căcĭ de Slovénĭ şi acea ţéră, precum cele«l'alte într'acea tragere, carea dela Balta Meotideĭ (balta Meotidiĭ se chiamă «cea care se face la Crîm despre partea cerchizéscă şi căzăcéscă din apa Do«nuluĭ şi dă in Marea Négră, căreia şi Eucsinŭ îĭ dicŭ); iar marea Adriatică «se chiamă ceea ce este şi'ĭ dicŭ sînul Veneţieĭ, precum acesta in cartea luĭ «cea dintăiŭ maĭ pre largŭ aŭ arătatŭ câtŭ aŭ coprinsŭ aceĭ Slovenĭ ce dice, «din cariĭ astă-dĭ dicŭ că suntŭ Sêrbiĭ, Bulgariĭ, Bosneaniĭ, Leşiĭ, Ruşiĭ, Bohe«miĭ, Muscaliĭ, Horvaţiĭ şi alţĭ câţîva ca aceştia. Decĭ dară, dice, póte că şi «aceştia supuşĭ suntŭ; aceea fiindŭ, şi limba lorŭ aŭ priimitŭ, cu carea şi «până astă-dĭ la biserica românéscă trăiescŭ, că tóte cărţile bisericeĭ şi tóte «citaniile şi cântările pre slavonesce le suntŭ.

«Nicĭ însă tótă acea Dacie (iar Kromer dice) acel némŭ o ţine; pentru că «partea eĭ cea despre apusŭ este Ardealul, ţinutŭ al Ungurilorŭ, care de Un«gurĭ, de Sacsonĭ (adică de Sasĭ, că aşa se dice), de Săcuĭ şi de aceştĭ Valahĭ «acum se locuiesce, însă (dice) Valahiĭ suntŭ feliŭ grosŭ, ostaşĭ şi viclénĭ. Iar «de unde şi când Valahiĭ aŭ începutŭ a se chiema aşa, nicĭ sciŭ, nicĭ aflu.» Intr'acésta dară şi el cu Karion se potrivesce ce dice; însă cam deobşte părerea este acésta (dice iar el): «se vede că de unŭ vechiŭ scriitorŭ este a«deverită, cum dela Flak, carele aŭ Voevodŭ aŭ Domnŭ le era, numele acesta «sĕ 'l fi luatŭ; cariĭ ântêiŭ *Flachĭ*, apoĭ stricându-se cuvîntul de varvariĭ ve«ciniĭ lorŭ, *Vulasĭ* aŭ *Valahĭ* se chiamă». Ca acestea şi maĭ multe şi Martin Cromer de pogorîrea Valahilorŭ acestora, adică Românilorŭ, de unde se tragŭ şi cum aŭ fostŭ, dice şi scrie; şi alţiĭ ca acesta, ca de acestea destule dicêndŭ şi scriindŭ, şi multŭ între dênşiĭ se osibescŭ, uniĭ unele alţiĭ altele povestindŭ, pe care nicĭ putinţă îmĭ este a şedea pre toţĭ câţĭ scriŭ de acéstă Dacie, şi astă-dĭ de aceştĭ Valahĭ, cum le dicŭ, aicĭ se'ĭ adunŭ; căcĭ şi vreme prelungă îmĭ va fi a chieltui, ca acelea înşirândŭ, şi cu maĭ multe greşelĭ ale istoricilorŭ voiŭ da supĕrare, şi cunoscătorilorŭ turburare, neputêndŭ sci a cuĭ disă va fi maĭ adevărată, se crédă şi se scie. Iar care va fi din cititorĭ maĭ grijuliŭ şi poftitorŭ, multe decâtŭ acestea a sci, de acésta citéscă pe istoriciĭ, măcar câţĭ amŭ pomenitŭ şi voiŭ pomeni că aŭ scrisŭ de aceste ţĕrĭ, şi acolo maĭ multe va afla dela aceia, şi eĭ, dela uniĭ şi dela alţĭ adunându-le, şi părerile lorŭ aducên-

du-le, şi pre unii maĭ bine că aŭ ḑisŭ credêndŭ, şi pre alţi ca pre nisce băsnuitorĭ lăsândŭ, precum şi noĭ de dînşiĭ trebuiă sĕ facemŭ; căcĭ de a 'ĭ crede şi de nu a 'ĭ crede, nu este mare greşĕlă, pentru că acestea nu suntŭ dogme ale bisericeĭ, séŭ ale sfinţilorŭ părinţĭ ḑise, cariĭ cu luminarea duhuluĭ sfântŭ şi aŭ lăsatŭ in sciinţă, ci istoriĭ politice aŭ scrisŭ, unele de la alţiĭ, (însă cele vechĭ) auḑindu-le, séŭ scrise fiindŭ citindu-le, altele şi eĭ într'acele vremĭ ce se întâmplă făcêndu-se, le scriŭ şi istorisescŭ, se vede că nicĭ acelea nu suntŭ tóte adevărate dreptŭ; că şi scriitoriĭ, mişcaţĭ de osebite poftele şi voile lorŭ, uniĭ într'unŭ chipŭ alţiĭ într'altŭ chipŭ totŭ acea poveste o vorbescŭ; adică cel ce iubesce pre unul, într'unŭ chipŭ scrie de dînsulŭ, şi cel ce uresce, într'altŭ chipŭ; şi de al seŭ într'unŭ chipŭ şi de streinŭ într'altŭ chipŭ scrie; şi cel ce este măniosŭ, într'unŭ chipŭ întinde condeiul, şi cel ce nu, într'altŭ chipŭ îl opresce; şi altele multe ca acestea suntŭ pricinĭ, de nu totŭ unŭ fel toţĭ scriŭ adevĕrul. Unde şi unde ca acela sĕ se afle aşa dreptŭ şi de obşte bunŭ, ca tóte într'o cumpănă pe ce va cunósce se le mărturiséscă şi se le scrie, lumeĭ întru negreşită sciinţă şi adevĕrŭ lucrurile se le lase. Insă nu mi se păru a lăsa acum pe Lorinţŭ Topeltin din Mediaş, sasŭ de amintrelea, iar omŭ învĕţatŭ şi destul umblatŭ, carele nu de multŭ s'a pusŭ a scrie, însă pe scurtŭ, cum şi el mărturisesce că face într'o cărticea ce 'ĭ ḑice «Răsăriturile şi apusul Ardelenilorŭ ş. c. l.» care cărticea o aŭ făcutŭ şi o aŭ tipăritŭ la Lionul din Francia, la anul dela întruparea cuvêntuluĭ 1667. Acolea dară, într'aceea, ale Ardealuluĭ şi locuitorilorŭ cine suntŭ, şi câte némurĭ sunt, şi ce obiceie, şi ce purtărĭ, şi ce legĭ aŭ, cam pe scurtŭ iar maĭ tóte le atinge şi le ḑice, măcar că are şi el părerile luĭ, şi de aĭ luĭ ca de aĭ luĭ grăiesce; însă şi de Vlahĭ, adică de Românĭ, ca o parte ce suntŭ şi eĭ locuitorĭ acolo, încă scrie, şi acestea ḑice: «Vlahiĭ, (adică Româniĭ) ḑicŭ uniĭ «cum de la Flacs Voevodul s'aŭ numitŭ aşa; Enia Silvul ântêiŭ acésta ḑicên-«du-o, apoĭ după dênsul nu puţinĭ o adeveréḑă, din stihurile luĭ Ovidie Nason «dovedindŭ, carele este fórte bătrînŭ poetŭ. Acela dară, într'o poslanie a luĭ, «într'a patra carte ce face, ḑice: fost'aŭ maĭ mare acestorŭ locurĭ Flacs, şi «subt acestŭ Voevodŭ ţĕrmurile Dunăreĭ fără grije eraŭ; acesta aŭ ţinutŭ «şi pre Mesiĭ, adecă pre Sêrbĭ, in pace credinciósă. Acesta cu arcul şi «cu sabia aŭ îngrozitŭ pre Geţĭ». Ca acestea dară ḑicêndŭ acel pré vechiŭ po-«etŭ, iaŭ eĭ şi ḑicŭ că dela acel Voevodŭ Flaks s'aŭ numitŭ aceştia Flakĭ. A-«poĭ cu vreme de uniĭ mutându-se aceste slove, adecăte cea d'ântêiŭ, *F* in *V*, «şi cea de la mijlocŭ, *C* in *H*, s'aŭ chiămatŭ *Vlahĭ*, aşa ḑice uniĭ; iară alţĭ «de la Blahĭ numele cum se le fie rĕmasŭ adeveréză, cariĭ in ḑilele luĭ Ale-«csie Comnino, Împĕratul Ţarigraduluĭ, cu Voevodul lorŭ Ioan, carele pre a-«tuncea avea, mare bîntuielĭ şi pagube făceaŭ aceĭ impĕraţĭ. Decĭ, pe atuncea «acel fel de ómenĭ aşa chiemându-se, aŭ rĕmasŭ şi numele acestorŭ locuitorĭ». Intr'acestaşŭ chipŭ, şi altele ca acestea şi maĭ multe, Topeltin istoresce, şi ale altora mărturiĭ aduce spre adeverinţa acestora ce ḑice.

Insă dară, orĭ câţĭ aŭ grăitŭ şi aŭ scrisŭ de aceste ţĕrĭ, toţĭ ḑicŭ cum Dacia şi Getia (pentru că maĭ totŭ unŭ némŭ aŭ fostŭ aceia maĭ din 'nainte vreme), că o aŭ chiămatŭ şi s'aŭ numitŭ dela acele némurĭ Scitice, cum s'aŭ ḑisŭ, a-

decâte de la Dacĭ şi de la Geţĭ, cariĭ din partea rĕsărituluĭ eraŭ veniţĭ într'aceste părţĭ, cum şi alte némurĭ multe, aŭ dóră maĭ tóte câte sunt in Europa, din Asia s'aŭ pogorîtŭ. Insă din începutŭ, ḑicŭ, cum se vĕdŭ in tóte istoriile şi maĭ vîrtosŭ din scriptura sfântă, adecăte din Biblie, putemŭ cunóşce şi ne putemŭ bine adeveri, că într'acele părţĭ aŭ fostŭ ântêiŭ mulţimile de ómenĭ, şi de acolo apoĭ a se lăţi şi a coprinde lumea şi pămênturile s'aŭ pornitŭ.

Ci dară, cum s'aŭ ḑisŭ, acestŭ pămêntŭ Dacia chiemându-se, şi cum Daciĭ il stăpânea cu craiĭ lorŭ până la Decebal, cel maĭ de pre urmă craiul lorŭ, şi cum că Trajan Ulpie, Impĕratŭ al Romanilorŭ, într'a duoa oştire-ĭ pre ea desăvârşitŭ o aŭ luatŭ şi o aŭ supusŭ, din crăie, ţinutŭ maĭ micŭ, cu Voevoḑĭ făcêndu-o, acestea din cele maĭ susŭ ḑise amŭ cunoscutŭ; şi cum că apoĭ Trajan mulţime de Romanĭ dupretutindenea din biruinţele luĭ aŭ adusŭ aicea de aŭ aşeḑatŭ locuitorĭ şi paznicĭ acestorŭ ţĕrĭ, din care şi până astă-ḑĭ se tragŭ aceştĭ Românĭ ce le ḑicemŭ noĭ, iară Greciĭ şi Latiniĭ *Vlahĭ* şi *Valahi* le ḑicŭ, încă ne amŭ adeveritŭ din istoriciĭ ceĭ maĭ de credinţă şi maĭ puţinĭ ce suntŭ.

Se vede că iară nu lipsescŭ uniĭ a nu ḑice că acestŭ némŭ românŭ de acum nicĭ de aceĭ Romanĭ ce aŭ lăsatŭ Trajan locuitorĭ aicĭ este, ci numaĭ nisce rămăşiţe de ale acelorŭ Dacĭ şi de alţĭ varvarĭ adunaţĭ aicea şi strînşĭ, pentru că aceĭ Romanĭ, ḑicŭ, cariĭ eraŭ aicĭ puşĭ locuitorĭ de Trajan, după câtăva vreme, încă de Galian aŭ fostŭ rădicaţĭ şi duşĭ in Misia şi in Tracia şi într' alte părţĭ, in Elada dreptŭ, că Goţiĭ in vremile aceluĭ impĕratŭ, călcândŭ Grecia, Macedonia, Pontul şi alte părţĭ ca acelea, aŭ adusŭ pre aceştĭ Romanĭ ca sĕ gonéscă pre aceia, şi 'ĭ-aŭ pusŭ acolo iară, aşeḑându-ĭ de pază; şi aşa aicĭ iar departe de dînşiĭ aŭ rămasŭ locurile; ci dară, nu dintr'aceĭ Romanĭ, ci dintr'alţĭ ómenĭ şi némurĭ, cum maĭ susŭ ḑice.

Maĭ aduce Topeltin in poveste şi pe unŭ Ioan Zamoski, care ḑice şi tăgăduieşce, cum Valahiĭ, adecăte Româniĭ, nicĭ cum nu potŭ fi rămăşiţe din Romaniĭ ce aŭ adusŭ Trajan de 'ĭ-aŭ aşeḑatŭ in Dacia; pentru că Galian Impĕratŭ, desnădăjduindu-se (ḑice acel Zamoski) d'a maĭ ţinea pre Dacia (póte fi iar de impresurarea Goţilorŭ, că şi pre aicĭ şi alte părţĭ maĭ susŭ şi apoĭ şi Italia tótă coprinsese), 'ĭ-aŭ luatŭ de 'ĭ-aŭ trecutŭ Dunărea de ceea parte in Misia, vecina Tracieĭ, lăsândŭ de totŭ pre Dacia. Şi maĭ ḑice încă, că Daciĭ, decĭ aceia cariĭ eraŭ, învĕţândŭ de la Romanĭ limba latinéscă, printr'atîţia anĭ lorŭ suppuşĭ fiindŭ, şi cu dînsa deprinḑêndu-se, o făcuse apoĭ că este a lorŭ de moşie, şi o aŭ ţinutŭ; care dupe aceea maĭ pre urmă stricându-o într'acestŭ fel, aŭ venitŭ şi aŭ rĕmasŭ precum şi astă-ḑĭ este, aşa făcêndŭ cum Ispaniĭ, şi Galiĭ şi Italianiĭ, adecăte Spanioliĭ, Franţoziĭ şi Frânciĭ, (că aşa le ḑicŭ eĭ) aŭ făcutŭ; carĭ némurĭ eĭ încă până astă-ḑĭ n'aŭ a lorŭ limbă, de felul lorŭ osebită, nicĭ cea vechiă ce óre-când vre o dată vorŭ fi avutŭ nu se şcie, ci dintr'a Romanilorŭ ţinŭ, rĕŭ şi grozavŭ stricându-o. Decĭ dară, precum Ispaniĭ, Galiĭ, Italiĭ nu suntŭ Romanĭ, aşa nicĭ Valahiĭ nu suntŭ Romanĭ.

Acestea acestŭ Ioan Zamoski ḑicea, ale căruia ḑicerĭ şi basne, ḑice Topeltin şi alţiĭ, că maĭ multŭ suntŭ de rîsŭ de câtŭ de creḑutŭ; pentru că cele treĭ némurĭ de ómenĭ ce ḑice acela, adecă Ispaniĭ, Galiĭ şi Italiĭ, fiind fórte vecinĭ cu Romaniĭ şi supuşĭ de eĭ, şi totŭ între dînşiĭ şeḑêndŭ, şi amestecaţĭ um-

blândŭ, lesne aceĭ varvarĭ limba lorŭ îşĭ stricaŭ, vrênd maĭ multŭ cu a romanilorŭ a o amesteca, precum şi până astă-ḑĭ se vede pre la marginile ţĕrilorŭ care trăiescŭ cu altă limbă, că lesne iaŭ uniĭ de la alţiĭ cuvinte, şi cu d'ale lorŭ amestecându-le, îţĭ pare că altă osebită limbă lorŭ facŭ; şi maĭ chiarŭ vedemŭ că Româniĭ din Ardél, Moldoveniĭ, şi ceştĭ din ţéra acésta, totŭ unŭ némŭ, totŭ o limbă fiindŭ, încă între dênşiĭ multŭ deosibescŭ, care acésta cum se vede este din amestecătura vecinilorŭ lorŭ. Aşa dară, şi aceste treĭ némurĭ, ce ḑicemŭ maĭ susŭ, din pré vecinătatea Romanilorŭ luândŭ de ale acelora cuvinte, şi cu cele de moşie ale lorŭ amestecându-le, şi stricându-şĭ limba, aŭ rĕmasŭ in césta ce acum suntŭ. Iar Daciĭ prea vechiă a lorŭ osebită limbă avêndŭ, cum o lăsară şi o lepădară aşa de totŭ, şi luară a Romanilorŭ, acésta nicĭ se póte socoti, nicĭ crede; pentru că şi până astă-ḑĭ vedemŭ şi auḑimŭ (ḑice Topeltin), că de întrebămŭ pe unŭ Valahŭ: ce eşcĭ? el răspunde, *Romănŭ*, adecăte Romanŭ; ce numaĭ aŭ stricatŭ puţinŭ cuvêntul din *Romanŭ*, ḑicŭ *Românŭ*, care totŭ acelaşŭ cuvêntŭ este.

Insă acestea ce ḑice Lorinţŭ că şi a se rĕspunde că este *Romănŭ*, încă adeveréză că este *Romanŭ*, ḑicŭ eŭ că nu este destul cu atâta de a se dovedi că este *Romanŭ*, pentru că vedemŭ şi noĭ astă-ḑĭ pre Grecĭ aşa răspunḑêndu-se, când îĭ întrebĭ ce este? el ḑice *Romeos*, adecă Romanŭ, şi mare osebire este între Grecĭ şi între Romanĭ; ci numaĭ şi eĭ fiindŭ supuşĭ maĭ pe urmă Romanilorŭ, *Romanĭ* vreaŭ şi eĭ se se chieme; aŭ dóră dacă s'aŭ mutatŭ împĕrăţia de la Roma la Bizantia, aŭ începutŭ şi eĭ sĕ se chieme Romanĭ, mădularĭ şi parte şi eĭ împĕrăţieĭ făcêndu-se; ci dară, aseştĭ Grecĭ, nu Romanĭ ci Elinĭ suntŭ, şi maĭ vîrtosŭ ceĭ ce in ţéra Grecéscă, cum îĭ ḑicemŭ noĭ, suntŭ, şi dintr'aceia se tragŭ; din care óre-când in vechile vremĭ şi eĭ pré marĭ ómenĭ aŭ fostŭ, şi atâta întru învĕţătură a cărţilorŭ şi a sciinţelorŭ aŭ fostŭ procopsiţĭ, şi atâta întru vitejiĭ aŭ fostŭ ispitiţĭ şi aleşĭ, întru înţelepciunea luméscă de iscusiţĭ, câtŭ nicĭ unŭ némŭ, nicĭ o limbă pe lume. nicĭ o dată ca eĭ n'aŭ stătutŭ, precum singurŭ Pavel apostolul de înţelepţia lorŭ mărturiseşce la Corintenĭ, poslania ântêiŭ, cap. I-iŭ, ḑicêndŭ: «Iudeiĭ semnŭ cerŭ, şi Eliniĭ înţelepciune caută;» şi de la cariĭ nu numaĭ alte rodurĭ aŭ luatŭ învĕţăturĭ şi obiceie, ci şi aceĭ Romanĭ maĭ adăogându-se şi maĭ sporindu-se de 'nceputŭ domnia şi crăia lorŭ, aŭ trimisŭ la Atena de aŭ luatŭ legĭ şi orânduială, ca sĕ şcie cum se póte ocârmui politica şi domniile lorŭ.

De acolo dară, ântêiŭ, şi de la acea vrednicie a lorŭ eşise acel cuvêntŭ şi aceea ce se ḑice, *că totŭ cine nu este Elinŭ este varvarŭ*. care zisă ascultându-o Romaniĭ, şi lorŭ ḑicea că totŭ cine nu este Elinŭ nicĭ Romanŭ, este varvarŭ; care aceasta se înţelege in tóte cele vechĭ cărţĭ, cândŭ se citesce *Varvarŭ*, că sunt toţĭ varvarĭ, afară de Elinĭ şi de Romanĭ. Şi aceasta era pentru că atita eraŭ de învĕţaţĭ, de vitejĭ, de înţelepţĭ, câtŭ nu se putea ḑice Varvarĭ. Direptŭ că acela este şi se numesce *Varvarŭ*, carele nicĭ obiceiŭ are, nicĭ carte scie, nicĭ bărbăţiă, nicĭ dreptate, nicĭ milosârdiă are, nicĭ frica luĭ Dumneḑeŭ, nicĭ vre o bunătate séŭ vre o vrednicie pe sine se vede, ci maĭ multŭ silesce şi trage a trăi in voia şi in poftele séle de câtŭ in legĭ şi in dreptăţĭ supuşĭ, coprinşĭ se fiă, nu după neaoşa fire omenéscă făcêndŭ, ci ca unŭ dobitocŭ va

se trăéscă, şi gândesce a trăi. Aceïa déră se chiamă şi suntŭ varvarĭ cariĭ suntŭ aşa, măcar de ar şi fi vre unul din vre unŭ némŭ bunŭ, séŭ şi stĕpânitorŭ, şi de va fi séŭ va trăi cum maĭ susŭ se ḑise, éră nu cu fapte bune, acela varvarŭ este, şi tóte scripturile aşa îl numescŭ şi propoveduescŭ. Şi aşa şi aicĭ într'acéstă istoriă cândŭ se pomenesce *varvarŭ*, aceea sĕ se înţelégă dupre obiceiul ce şi alte istoriĭ ne arétă.

Ḑis-amŭ déră, şi precum aŭ fostŭ aceĭ Elinĭ óre-cândŭ, óre-ce, şi maĭ susŭ amŭ pomenitŭ, éră şi multŭ maĭ 'naltŭ şi maĭ de laudă şi de lucrurile şi faptele lorŭ aŭ fostŭ, ale cărora şi până astă-ḑĭ semnele (precum tóte istoriile şi tóte scripturile câte de eĭ scriŭ, şi ale lorŭ câte sunt), de câtŭ lumina sóreluĭ maĭ avea îĭ arétă şi dovedescŭ ce aŭ fostŭ şi câtŭ aŭ fostŭ de sciuţĭ şi de marĭ; însă, éră ḑicŭ, aŭ fostŭ, éră acum nu sciŭ din ce, aŭ dóră căcĭ Dumneḑeŭ cel ce singurŭ numaĭ este vecĭnicŭ şi neschimbatŭ, aşa aŭ vrutŭ şi aŭ orînduitŭ lucrurile lumescĭ ca sĕ se mute şi sĕ se strămute, şi cele ce parŭ ómenilorŭ maĭ marĭ, maĭ înţelepte că aŭ, în maĭ stricate şi în maĭ slăbicĭune sĕ se afle; că înţelepciunea acesteĭ lumĭ nebunie este lângă Dumneḑeŭ, fericitul Pavel la Corintenĭ 1, cap. 3, ḑice; şi Isaia cap. 29: «perde-voiŭ înţelepciunea înţelepţilorŭ, şi înţelesul înţelegătorilorŭ voiŭ lepăda ş. c. l.;» aŭ dóră pentru altŭ ceva al lorŭ maĭ osebitŭ păcatŭ, care noĭ nu putemŭ sci, nicĭ nu putemŭ pricepe. Ci déră şi de acésta ca de altele ce ca acestea vorŭ fi lăsatŭ a maĭ cerca, pentru că maĭ adevĕrată pricină din ce se fiă ca acelea, numaĭ singură şi adînca înţelepciume a luĭ Dumneḑeŭ va sci; éră numaĭ atâta se vede că astă-ḑĭ acel némŭ atâta este de scăḑutŭ, de supusŭ, de hulitŭ şi de ocărîtŭ, câtŭ milă se face tutulorŭ celorŭ ce sciindŭ gândescŭ ce aŭ fostŭ şi la ce suntŭ: dăscălia aŭ perdutŭ, stĕpânirea aŭ rĕpusŭ, şi de tóte câte maĭ ântêiŭ aŭ avutŭ slave, s'aŭ desbrăcatŭ.

Éră cariĭ dintre dînşiĭ încă poftescŭ a sci şi a învĕţa óre-ce aducêndu-şĭ aminte de ceĭ bĕtrânĭ aĭ lorŭ, şi urmele acelora de a vedea bine şi a cunósce, eĭ in ţéra frăncéscă se ducŭ, şi acolo sciinţele învĕţêndŭ, uniĭ, ca se foloséscă rodul lorŭ cevaşĭ, inapoĭ se intorcŭ şi pre alţiĭ invaţă, de la care şi până astă-ḑĭ pre icĭ pre icĭ se vede că aŭ câte o scolişóră de învaţă; éră alţiĭ acolo remânêndŭ se păpistăşescŭ, şi aşa împotriva ortodocsieĭ cestorŭ-l-alţĭ a împoldi şi a ghimpa se ascutŭ şi scriŭ, măcarŭ că-ĭ şi batjocorescŭ Franciĭ, ḑicêndu-le că descăliile lorŭ, adecă de la eĭ, Eliniĭ, aŭ fugitŭ şi aŭ mersŭ la dânşiĭ, la Romanĭ, carĭ odată toţĭ fecĭoriĭ ómenilorŭ celorŭ marĭ şi a domnilorŭ romanĭ mergéŭ, trimiţêndu-ĭ părinţiĭ lorŭ, in Elada, la Atena, de învĕţa carte grecéscă şi in sciinţă acolo procopsea desĕvêrşitŭ; şi mulţĭ ómenĭ marĭ şi domnĭ, cum Pompeiŭ cel mare, Ciceron şi alţiĭ nenumĕraţĭ, şi impĕraţĭ, cum Avgustŭ Cesarŭ, Trajan, Adrian, şi alţiĭ mulţĭ, in grecésca, adecă in Elinésca limbă, eraŭ sciuţĭ şi învĕţaţĭ, in carea şi cărţile lorŭ tóte şi până astă-ḑĭ se ţinŭ; însă, nu ḑicŭ grecéscă in céstă cum grăescŭ acum eĭ, de o aŭ stricatŭ şi o aŭ groḑăvitŭ fórte şi eĭ, măcarŭ că nu sciŭ de unde aşa de grozavŭ din cea Elinéscă 'şĭ-aŭ stricatŭ limba; aŭ dóră şi eĭ perḑêndu-şĭ binele şi norocul, şi robĭ supuşĭ altora căḑêndŭ, 'şĭ-aŭ amestecatŭ limba cu totŭ felul de varvarĭ, cum se vede că din totŭ felul de limbĭ aŭ intr'ânsa amestecate cuvinte, şi aşa stri-

cându-şi-o, cu dinsa trăescŭ. Alţiĭ éră din Greci, vrêndŭ se stĕpânéscă şi eĭ şi sĕ se aréte poruncitorĭ, neavêndŭ acum maĭ alesŭ unde, eĭ prin mijlocul Turcilorŭ in Moldova şi in ţéra Romănéscă vinŭ, ce de la uniĭ se vede şi remâne şi folosŭ in pămênturile acestea; éră alţiĭ ca sĕ jefuiască şi ca sĕ răpéscă numaĭ, vinŭ; şi amestecăturile in rodurile acestea totŭ pentru luatul lorŭ cu totŭ meşteşugul câtŭ potŭ nevoescŭ de facŭ, şi multe rele şi grozăviĭ facŭ şi aducŭ, şi la rele căĭ pe Domniĭ ţĕrilorŭ punŭ şi sfătuescŭ. Şi nicĭ odată nu se ţine minte, de câtă-va sumă de anĭ încóce, de cândŭ s'aŭ cunoscutŭ de aceia într'aceste părţi, maĭ bine cum se nu fie fostŭ lîngă Dòmnĭ din eĭ, cu cariĭ Domnĭ de câte orĭ aŭ vrutŭ se facă vre-o tirăniă, séŭ vre-o crudătate séŭ altă rĕutate într'acéstă ţéră, aŭ in némurile boerescĭ, aŭ altorŭ cuĭ-va, carise nu fie fostŭ şi eĭ, aŭ sfetnicĭ, aŭ lucrătorĭ; se vede că nicĭ pe aceia dreptatea luĭ Dumneḑeŭ 'ĭ-aŭ lăsatŭ séŭ 'ĭ-aŭ îngăduitŭ a procopsi séŭ a se adaoge casele şi némurile lorŭ ce aŭ pe aicĭ, séŭ pre unde s'aŭ şi dusŭ eĭ dupre faţa pămêntuluĭ 'ĭ-aŭ ştersŭ, şi din pomelnicul vieţeĭ 'ĭ-aŭ stinsŭ, a cărora nicĭ case, nicĭ avuţiĭ după aicĭ rĕpite şi multe, nicĭ rodŭ dintr'ênşiĭ se maĭ pomenescŭ şi se maĭ sciŭ.

Este şi alta maĭ aevea mărturie de eĭ, cum sciŭ şi cum potŭ de frumosŭ şi de tocmitŭ a ocârmui şi a purta orĭ-ce stĕpânire arŭ avea in mână; că étă numaĭ acele, care şi acele din voia şi din politica Turcilorŭ se îngăduescŭ şi se ţinŭ, adecă cele patru Patriarhiĭ şi oareşĭ câte încă Mitropoliĭ. Decĭ déră, cum le ţinŭ, cum le pórtă, şi la ce stĕpânŭ se află, şi la ce cinste le-aŭ adusŭ, şi cu ce orînduelĭ şi canóne, câtŭ într'acele crescinescĭ le orânduescŭ, nefiindŭ a mea acéstă poveste de a lungi şi a arĕta, lasŭ la însişĭ aceia carĭ le pórtă se spue, şi eĭ ale lorŭ se dovedéscă, maĭ vêrtosŭ singurĭ Patriarhiĭ şi Mitropoliţiĭ se le mărturiséscă.

Insă într'acésta şi multŭ îĭ putemŭ lăuda şi ferici, că încă in câtă supunere şi robiă se află, subt păgânescul şi tirănescul jugŭ al Turcilorŭ, cum nicĭ biserică fără de multă strădaniă şi cheltuială nu potŭ face, şi prin multe locurĭ nicĭ cruce afară nu potŭ scóte, nicĭ alte slavosloviĭ ale pravoslavieĭ şi adevĕrateĭ credinţe crescinescĭ aevea nu le potŭ face; éră eĭ, prin tóte acestea şi maĭ multe şi maĭ strânse patime, credinţa cea dîréptă întru Hristos bine încă o cinstescŭ şi cum potŭ maĭ curatŭ o ţinŭ, orânduelele şi dogmele Bisericeĭ sfinte a rĕsărituluĭ neclătite şi neschimbate le păzescŭ. Fiă déră mila şi grija şi de eĭ a aceluĭ Hristos Dumneḑeul nostru, in carele nesmintitŭ credemŭ, şi pentru al căruia nume nespusele rele şi grele tragŭ şi patŭ eĭ şi toţĭ câţĭ suntŭ supuşĭ varvareĭ puterĭ; şi mântuesce, fiul luĭ Dumneḑeŭ, totŭ trupul câtŭ subtŭ tiranicŭ jugul lorŭ greŭ pătimescŭ şi cu înţelepciunea şi puterea ta, Dómne, izbăvesce norodul teŭ de păgână sila lorŭ! Dupre mânie, Dómne, pentru păcatele roduluĭ crestinescŭ, intórce-ţĭ mila şi milosârdia ta către dênsul! Nu luĭ, Dómne, nu luĭ! ci numeluĭ tĕŭ cel sfîntŭ dândŭ slavă!

Până aicĭ dară cerşindŭ istoria, şi acésta a ḑice cum cură vorba, şi părêndu-mĭ că de a le trece têmpire era, étă atâtea scriindŭ, la alţiĭ de maĭ multe a ḑice ca acestea le lasŭ, şi la a nóstră de Românĭ istorie iar mĕ întorcŭ.

Insă dară, Valahiĭ, adecă Româniĭ, cum suntŭ rĕmăşiţele Romanilorŭ celorŭ ce

ĭ-aŭ adusŭ aicea Ulpie Trajan, și cum că dintr'aceia se tragŭ și până astă-ḑĭ, adevĕratŭ și doveditŭ este de toțĭ maĭ adevĕrațiĭ și de creḑutŭ istoricĭ, măcarŭ că apoĭ le-aŭ mutatŭ și numele, *Valahĭ* ḑicêndu-le, aŭ dupe Voevodul lorŭ Flacs, cum unora le pare, aŭ dupe numele feteĭ luĭ Dioclitian, cum maĭ susŭ s'aŭ semnatŭ. Că scrie Bonfinie că ḑicŭ alțiĭ, aŭ din cuvîntul galicŭ, adecăte franțuzescŭ, ce ḑicŭ *Valascos* Italianilorŭ, adecăte Frăncilorŭ, aŭ măcarŭ altă pricină fie, cum le-aŭ ḑisŭ, éră eĭ totŭ așa suntŭ. Iar cum Galian Împĕratŭ se'ĭ fie rĕdicatŭ pre toțĭ, cum uniĭ aŭ ḑisŭ, cum maĭ susŭ amŭ arătatŭ, că vrêndŭ din Misia și din alte locurĭ multe din Elada, se gonéscă pe Goțiĭ, cariĭ copprinsese acele ținuturĭ, aŭ căcĭ se desnădăjduise de a putea ținea pe Dacia, cum ḑicea cel Ioan Zamoski. Iar pentru impresurarea acelorŭ Gotĭ, ce și pre aicĭ coprindeaŭ, aceea încă împrotiva creḑutuluĭ și a socoteleĭ este; pentru că cum aŭ vrutŭ acel impĕratŭ așa pe lesne a rădica cu totul atâta sumă și noróde de ómenĭ, cu case, cu copiĭ, așeḑațĭ pre aceste locurĭ, fiind maĭ multŭ de 200 de anĭ (că atâta de la Trajan până la acel Galian era, impĕrățindŭ, cum s'aŭ ḑisŭ, Trajan la anul de la Hs: mîntuitorul lumiĭ 118, iar Galian la anul 271, dupre cum ḑice Carion). Decĭ dară ómenĭ întemeiațĭ ca aceia, și stăpânĭ marĭ și bogațĭ făcêndu-se, și de marĭ némurĭ romane aicĭ întemeiațĭ, sĕ'ĭ ia Galian se 'ĭ mute într'alte locurĭ pe toțĭ; și apoĭ, aŭ dóră cu aceștĭ Romanĭ numaĭ ce era aicĭ vrea acel impĕratŭ, măcarŭ și alțiĭ ca el de nimica și grozavŭ Împĕratŭ (că asemenea era și el cu Neron și cu Domițian in tiraniĭ și in alte hlăpiĭ, scriŭ istoriile), se 'șĭ ție impĕrăția și se-șĭ pázéscă ținuturile? Căcĭ, când arŭ fi rămasŭ impĕrăția numaĭ cu ostașiĭ ce avea in Dacia, pe cariĭ alțĭ maĭ susŭ trecuțĭ impĕrațĭ îĭ lăsase și 'ĭ așeḑase numaĭ ca aceste țĕrĭ se păzéscă, și eĭ cu alțiĭ oșteaŭ, cum din maĭ susŭ ḑisele se cunóșce și se înțelege, mică impĕrăție și de nimica arŭ fi fostŭ atuncea.

Și acésta însă este aŭ dóră și acelorŭ Voevoḑĭ și ómenĭ marĭ cariĭ, cum s'aŭ ḑisŭ, că moșténĭ se făcuse aicĭ, nu maĭ lesne le era a face și lorŭ cum și alțĭ mulțĭ aŭ făcutŭ; și eĭ maĭ pe urmă încă aceea aŭ urmatŭ de s'aŭ despărțitŭ când aŭ începutŭ impĕrăția romană a se pleca și a se maĭ ingusta, unul într-o parte de subt ascultare trăgêndu-se, Domniĭ lorŭ puindu-șĭ și volnicĭ făcêndu-se; alțiĭ într'altă parte se deslipiaŭ, până s'aŭ ruptŭ și s'aŭ împărțitŭ tótă in crăiĭ, in domniĭ și într'alte politiĭ, acea una și întrégă monarhie, cum astă-ḑĭ aevea se vede, totŭ de tirania și de hlăpia unorŭ neharnicĭ, necum impĕrațĭ ce nicĭ numele impĕrătescŭ sĕ 'l aibă nu li se cuvenea. Decĭ dară, aŭ nu maĭ lesne era și acelora atuncĭ oblăduitorĭ acestorŭ locurĭ se n'asculte de câtŭ moștenirile lorŭ ințelinate de atâtea anĭ sĕ le lase, și se mérgă de a se așeḑa pîntr'alte locurĭ maĭ aspre și maĭ secĭ. Și acésta încă se maĭ socoteșce, că nicăirĭ urme de ale acelora Romanĭ ce aŭ fostŭ in Dacia ca se fi fostŭ mutațĭ cu totul într'alta parte, nu este; că de arŭ fi undeva in Elada, și astă-ḑĭ orĭ limba séŭ alte semne de ale Romanilorŭ s'arŭ vedea și s'arŭ cunóșce, cum și in Ardél și pe aicĭ și pe unde aŭ fostŭ aceia, până acum aevea suntŭ.

Insă, acésta nu se tĕgăduesce cum viindŭ vre unŭ greŭ de alte părțĭ, séŭ de alte neamurĭ călcându-se țéra a uneĭ impĕrățiĭ; saŭ măcarŭ acea impĕrăție vrêndŭ sĕ facă óste mare ca se mérgă asupra altora, cum dupre in tóte părțile și pre

in tóte ținuturile eĭ nu aduce și nu strânge oaste, cum și atuncĭ aceluĭ Galianŭ séŭ altuĭ macarŭ împĕratŭ se va fi întâmplatŭ, de va fi trimisŭ și aicĭ, de va fi ridicatŭ ostașĭ ca sĕ mérgă sĕ scótă pre aceĭ Goțĭ ce călca și impresura acele ținuturĭ ce s'aŭ ḑisŭ, in Elada și in Misia; care de creḑutŭ este că și de aicĭ óstea s'aŭ dusŭ, și pre uniĭ dară ca sĕ 'ĭ și așeḑe acolo, insă cariĭ maĭ sprintenĭ și de așeḑatŭ vorŭ fi fostŭ. Căcĭ iată și semnŭ chiarŭ avemŭ pre ceĭ Coțovlahĭ, cum le ḑicŭ Greciĭ, ce vedemŭ că și până astăḑĭ se află și suntŭ, insă puținĭ acmu remașĭ fiindŭ cu totulŭ, gândiiŭ că nu fĕră cale va fi a maĭ intinde de eĭ vorba, ca se se scie.

Suntŭ dară acestĭ Coțovlaxĭ (cum ne spunŭ veciniĭ lorŭ, și incă și cu dintr'-inșiĭ amŭ vorbitŭ), ómenĭ nu maĭ osebițĭ nicĭ in chipŭ, nicĭ in une obiceie, nicĭ în tăria și in făptura trupuluĭ, de câtŭ Româniĭ acestia, și limba lorŭ românéscă ca a acestora, numaĭ maĭ stricată și maĭ amestecată cu de ceastă próstă grecéscă și cu turcéscă; pentru că fórte puținĭ, cum s'aŭ ḑisŭ, aŭ remasŭ la nisce munțĭ trăgêndu-se de locuescŭ, carĭ se întindŭ in lungŭ de lângă Ianina a Piruluĭ până spre Arbănașĭ lângă Elbasan unde 'ĭ ḑicŭ, in sate numaĭ locuindŭ. Se vede și marĭ unele sate; ḑicŭ că suntŭ și ómenĭ cu putere in hrana lorŭ, de cariĭ și mare minune este cum și până astăḑĭ se află păḑindu-șĭ și limba și nisce obiceiurĭ ale lorŭ. Acestia dară și limba 'șĭ-aŭ maĭ stricatŭ, și eĭ s'aŭ imputinatŭ, dreptŭ că și eĭ desevêrșitŭ subtŭ juguluŭ turcescŭ cu aceĭ Grecĭ dupre acolo s'aŭ supusŭ, unde și stăpânire și blagorodnie și totŭ 'șĭ aŭ perdutŭ; și póte fi că nicĭ d'ântêiŭ așa mulțime nu va fi fostŭ de dênșiĭ. Că étă acmu și câțĭ suntŭ, mojicĭ și țeranĭ suntŭ, și locurile lorŭ ou greŭ de hrană fiindŭ, pentru multa pétră și munțĭ ce suntŭ unde locuescŭ, se imprăstie și se ducŭ maĭ mulțĭ prin acele orașe marĭ turceștĭ de se hrănescŭ, și pre acolo maĭ mulțĭ amestecându-se, și limba, cum amŭ ḑisŭ, fórte 'șĭ-aŭ stricatŭ, și eĭ puținĭ aŭ rĕmasŭ. Ḑicŭ și acésta, că de 'ĭ intrébă și pre eĭ nescine, ce eștĭ? el ḑice *Vlahos*, adică Românŭ; și locurile lorŭ unde locuescŭ le ḑicŭ *Vlahia*, érŭ țereĭ acesteia eĭ îĭ ḑicŭ *Vlahia cea mare*. Pare-mi-se, ḑicŭ, că eĭ grăindŭ, maĭ multŭ îĭ ințelegŭ cestia Românĭ, de câtŭ acestia grăindŭ aceia sĕ înțeleagă; insă, și uniĭ și alțiĭ cu puțină vreme într'unŭ locŭ aflându-se, prea lesne se potŭ înțelege. De creḑutŭ déră este că și aceĭ Coțovlahĭ, dintr'acestĭ Romanĭ suntŭ, și se tragŭ; și într'acele vremĭ ce Galian s'aŭ altŭ impĕratŭ aŭ rădicatŭ o sémă dintr'ânșiĭ de aicĭ și 'ĭ-aŭ dusŭ de 'ĭ-aŭ așeḑatŭ pre acolo, aŭ rĕmasŭ și până acmu.

Coțovlahĭ le ḑicŭ Greciĭ, riḑêndu-ĭ și batjocură făcêndu-șĭ de dênșiĭ, adică, șchiopĭ, orbĭ, blestemațĭ, hoțĭ, și că acestea le ḑicŭ că suntŭ; și câțĭ aŭ fostŭ de acelŭ felŭ pre undevașĭ, 'ĭ-aŭ adunatŭ de 'ĭ-aŭ dusŭ pre acolo; precum și aceștĭ Românĭ dupre aicĭ ridŭ, și încă destule groḑave cuvinte le ḑicŭ și de nimicŭ îĭ facŭ, și că din hoțĭ se tragŭ, povestescŭ și bănuescŭ între eĭ. Ci de acésta căcĭ Greciĭ aceștia dupre cum ridŭ de Românĭ și grăescŭ așa de reŭ aŭ socotélă mare; pentru că vĕḑêndŭ și eĭ tótă altă lume riḑêndŭ de dênșiĭ și batjocorindu-ĭ, aŭ stătutŭ și aŭ obositŭ și eĭ prin gunóele lorŭ, ca cocoșiĭ, părêndu-le că aŭ maĭ rĕmasŭ ceva vlagă și de eĭ, unde vĕdŭ zugrăviturile celorŭ vechĭ aĭ lorŭ, eĭ intre dânșiĭ ișĭ facŭ mângăerĭ și bucurie, soțiĭ părêndu-le

că aŭ pre cineva batjocuriĭ lorŭ. Căcĭ cu dreptul nesciindŭ cele ce óre-cândŭ şi stăpâniĭ lorŭ aŭ avutŭ mare ajutóre şi folosirĭ impotriva vrăşmaşilorŭ lorŭ de aceştĭ Românĭ, cândŭ şi Odriiulŭ 'l-aŭ isbăvitŭ din mâna Francilorŭ, cariĭ îlŭ ocolise şi 'lŭ lua, şi éră lorŭ Grecilorŭ 'l-aŭ datŭ, cum scrie şi Bonfinie intr'a doua decada-ĭ, cartea a şéptea; şi altele multe bune adjutóre le-aŭ făcutŭ, cum maĭ inainte voiŭ arăta. Eĭ grăescŭ acele ce se parŭ in ochĭ şi in plăcere că suntŭ ceva, şi nu sciŭ ce ḑicŭ, aŭ dóră că suntŭ nemulţămitorĭ şi necunoscătorĭ binelui, şi fórte aŭ fostŭ unŭ némŭ nemulţămitorŭ şi eĭ, cum şi istoriile lorŭ arată. Şi până astăḑĭ orĭ in ce ţerĭ mergŭ, cum se ḑice ḑicătórea, *arama 'şĭ arată*, faptele lorŭ cinstea-le micşorândŭ şi inplinindŭ; aŭ maĭ bine sĕ ḑicŭ se-ĭ ertămŭ şi sĕ ne fie milă de eĭ, căcĭ şi grăescŭ de acelea şi hulescŭ pre alţiĭ; căcĭ fiindŭ eĭ scăḑuţĭ din tóte şi lipsiţĭ, şi supăraţĭ suntŭ fórte. Decĭ asemenea facŭ şi eĭ ca aceia ce suntŭ aŭ în robie, aŭ in închisorĭ, aŭ in strânsorĭ de alte nevoĭ, aŭ la sărăcie, aŭ la alte nenorocirĭ şi marĭ strâmtorĭ, cum obicĭnuesce lumea de aduce, şi atâta le aduce, câtŭ nicĭ odată nu lipsescŭ de la némul omenescŭ cu acelea, când unuia cândŭ altuia descurcându-se; decĭ de marea-ĭ supĕrare îĭ pare că toţĭ ómeniĭ îĭ strică, şi elŭ aşa pre toţĭ şi bănuesce şi hulesce, pârĕndu-ĭ că cu acelea 'şĭ maĭ uteşaşte şi 'şĭ rĕcoresce dóră patimile sufletuluĭ şi simţirile trupuluĭ. Că nimenĭ nicĭ s'aŭ maĭ aflatŭ in lume asemenea luĭ Iovŭ, carele tóte ca acelea rele şi maĭ multe sĕ-ĭ vie pre lume şi sĕ rabde, şi sĕ tacă la tóte, pre nimenĭ vinuindŭ, pre nimenĭ blestemândŭ, până in sĕvĕrşitŭ, cum Biblia sfântă in viéţa luĭ scrie şi adevĕréză. Ci dară, Greciĭ acelea pătimindŭ, de supĕrare părĕndu-le că alţiĭ arŭ fi pricina, nu eĭ insişĭ de a fi aşa, hulescŭ şi grăescŭ pre alţiĭ de rĕŭ, neuitându-se sĕ vaḑă pre dênşiĭ ce şi cum suntŭ. Direptŭ acésta dară, este sĕ-ĭ ertămŭ şi sĕ le credemŭ, pentru că ḑicŭ dascăliĭ şi inţelepţiĭ, cĕ crudŭ şi tiranicŭ lucru este şi fórte fără de minte nescine sĕ maĭ mustreze şi sĕ maĭ pedepséscă pre unulŭ ce in pedépsă şi in nevoe aŭ căḑutŭ; că destulu'ĭ este aceluia aceea; nu trebue peste rĕŭ a maĭ adĕoga, ci intr'aceea lăsându'l, incă mângâere pe câtŭ se póte şi ocrotire sĕ 'ĭ arĕtămŭ, asemenea pătimaşĭ şi nenorocițĭ socotindu-ne că putemŭ ajunge, şi putemŭ fi şi noĭ fără de zăbavă şi fără veste.

Insă a se sci şi acésta trebuie, mi se pare, că nu numaĭ uniĭ din nesciuţiĭ Grecĭ ḑicŭ, cum că Româniĭ nu pogóră din ostaşiĭ şi buniĭ Romanĭ din carĭ, s'aŭ ḑisŭ de multe orĭ, că aŭ lăsatŭ Trajan aicĭ, ci din rĕĭ şi hoţĭ, pre carĭ ér Romaniĭ i-aŭ trimisŭ intr'aceste părţĭ de locŭ, ci şi alţiĭ acésta o bănuescŭ. Că étă citescŭ in leatopiseţulŭ moldovenescŭ, (carele fiindŭ eŭ încă in Moldova 'lŭ-amŭ găsitŭ la Ioniţă Racoviţă carele era comisŭ mare, omŭ de cinste şi socotinţă), care leatopiseţŭ, ḑicŭ cum este făcutŭ de unŭ Ureche Vornicul, omŭ invĕţatŭ sĕ vede că aŭ fostŭ şi omŭ tocmitŭ de câte se parŭ că aŭ scrisŭ el.

Acel dară leatopiseţŭ luându-l (carele amŭ pusŭ de 'l-aŭ şi prepusŭ şi 'l-amŭ adusŭ aicĭ ca sĕ se afle şi în ţară), şi citindu'l găsescŭ, însă nu sciŭ de cine e scrisŭ, de Ureche, care nu credŭ, cum şi unul ce 'l-aŭ propusŭ acel leatopiseţŭ mărturisesce, că nu este ḑisă aceasta de Ureche Vornicul, aŭ de cine, că ḑice că dintr'o cronică unguréscă aŭ aflatŭ de ijdărania Moldovenilorŭ acestea care este, că cuvintele luĭ punu aicĭ. «Scrie (ḑice leatopiseţul ungurescŭ), că

«oare-cînd pre aceste locurĭ aŭ fost locuindŭ Tătarĭ, maĭ apoĭ plodindu-se şi imulţin«du-se şi lăţindu-se s'aŭ tinsŭ de aŭ trecutŭ şi peste munţĭ la Ardealŭ; şi împingînd «pre Ungurĭ din ocinile sale n'aŭ maĭ pututŭ suferi, ci singurŭ Laslăŭ craiulŭ Ungu«rescŭ, carele 'ĭ ḑicŭ că aŭ fostŭ Vlăhovnicŭ, s'aŭ sculatŭ de s'aŭ dusŭ la Împĕratul «Rŏmuluĭ de 'şĭ-aŭ cerutŭ óste intr'adjutorŭ impotriva vrăjmaşilorŭ sĕĭ. Ci im«pĕratulŭ Rŏmuluĭ altŭ adjutorŭ nu 'ĭ-aŭ făgăduitŭ, ci 'ĭ-aŭ datŭ rĕspunsŭ «intr'acestŭ chipŭ de-'ĭ aŭ ḑisŭ: Eŭ suntŭ juratŭ căndŭ amŭ stătutŭ la im«pĕrăţie, omŭ de sabia mea şi judeţulŭ meŭ sĕ nu péră; pentru aceea mulţĭ «ómenĭ rĕĭ s'aŭ făcutŭ in ţéra mea, şi câte temniţe amŭ tóte suntŭ pline de «dênşiĭ, şi nu maĭ amŭ ce le face; ci 'ţĭ voiŭ da ţie sĕ facĭ izbândă cu dânşiĭ, «şi eŭ sĕ 'mĭ curăţescŭ ţéra de dênşiĭ; érŭ tu in ţéra mea sĕ nu 'ĭ maĭ a«ducĭ, cĕ 'ţi 'ĭ dăruescŭ ţie. Şi de sârgŭ inveţa de 'ĭ strânseră pre toţĭ la unŭ «locŭ dupretutindenĭ, şi 'ĭ-aŭ semnatŭ pre toţĭ de 'ĭ-aŭ arsŭ imprejurulu ca«puluĭ de le-aŭ pârjolitŭ părulŭ cu unŭ fierŭ aprinsŭ, care semnŭ trăesce şi «astăḑĭ in ţéra Moldoveĭ şi la Maramureşŭ, de se celhuescŭ ómeniĭ cu cărare «imprejurulŭ capuluĭ. Decĭ Laslăŭ craiŭ, daca aŭ luatŭ aceĭ adjutoru tâlhă«rescŭ de la impĕratulŭ Rŏmuluĭ, aŭ lipsitu la ţéra Unguréscă, şi de aci pre «căşlegile născutuluĭ, cu tótă puterea sa s'aŭ apucatŭ de a'ĭ bate şi a'ĭ goni «de 'ĭ-aŭ trecutŭ muntele in acéstă ţéră pre la Rodna, pre care cale şi semne «prin stâncĭ de pétră in duoĕ locurĭ se află făcute de Laslăŭ craiu; şi aşa go«nindu-ĭ prin munţĭ, scos'aŭ şi pre acestĭ Tătarĭ carĭ aŭ fostŭ locuitorĭ la Mol«dova, de 'ĭ-aŭ gonitŭ până 'ĭ-aŭ trecutŭ apa Siretuluĭ. Acolo Laslăŭ craiu, «ce se chĭamă leşesce Stanislav, stândŭ in ţĕrmurile apeĭ, aŭ strigatŭ unguresce: «*seretem*, *seretem*, ce se ḑice romănesce *place-mĭ*, *place-mĭ*, saŭ cum aĭ ḑice, «*aşa 'mĭ place, aşa 'mĭ place!* Maĭ apoĭ déca s'aŭ descălecatŭ ţéra, dupre cu«vêntulŭ craiuluĭ ce aŭ ḑisŭ *seretem*, aŭ pusŭ numele apeĭ *Seretŭ*; şi dupre «multă gónă ce aŭ gonitŭ pre Tătarĭ, 'ĭ-aŭ trecutŭ preste Nistru la Krîmŭ, «unde şi până astăḑĭ trăescŭ. De acolo s'aŭ intorsŭ Laslăŭ craiu inapoĭ cu ma«re laudă şi biruinţă, sosindŭ la scaunulŭ luĭ in ḑiua de lăsatulŭ seculuĭ ş. c. l.»

Aceste basme şi ca acestea intr'acel moldovenescŭ leatopiseţŭ amŭ vĕḑutŭ şi amŭ cititŭ de pogorîrea şi ijdărania Romănilorŭ, adicăte cum arŭ fi fostŭ dintr'aceĭ tâlharĭ şi furĭ ce aŭ fostŭ adusŭ Laslăŭ craiu acela ce ḑice, ş. c. l. Ci nu sciŭ cu ce indrăsnélă şi cu ce neruşine acela ce aŭ scrisŭ intêiŭ o va fi făcutŭ: că de o va fi luatŭ din cronica unguréscă, care eŭ încă nu o amŭ vĕḑutŭ, nicĭ de la altulŭ amŭ auḑitŭ, aceea érŭ póte fi; pentru că pururea şi nevindecaţĭ şi Unguriĭ aŭ stătutŭ vrăjmaşĭ şi pizmaşĭ Romănilorŭ, şi atâta câtŭ de arŭ fi pututŭ arŭ fi supusŭ pre toţĭ subt jugul lorŭ, cum şi pre maĭ multa parte din câţĭ se află acmu in Ardélŭ, 'ĭ-aŭ supusŭ şi 'ĭ-aŭ făcutŭ obagĭ, cum le ḑicŭ eĭ; se vede că in Ardélŭ suntŭ şi alţĭ neameşĭ Romănĭ mulţĭ, şi Maramureşulŭ totŭ. Éră afară dintr'aceia, mare parte şi din boerimea lorŭ incă suntŭ şi se tragŭ din Romanĭ; ci numaĭ stăpânirea aceĭ ţĕrĭ şi astăḑĭ fiindŭ *calvină* şi eĭ slujindŭ la curte, s'aŭ calvinitŭ; şi aşa totŭ Ungurĭ se chiamă: schimbându-şĭ credinţa, 'şĭ-aŭ schimbatŭ şi numele de Romănŭ!

Ci déră aceĭ Ungurŭ, aŭ ce va fi fostŭ, nu sciŭ, de aŭ băsmuitŭ şi aŭ visatŭ ca celea a ḑice, se vede că de puţină sciinţă şi socotélă aŭ fostŭ. Pentru că

de aŭ fostŭ şi vrăjmaşŭ aceluĭ némŭ de a 'lŭ face totŭ de tâlharĭ şi de furĭ, nesimţitorĭ aŭ fostŭ, nimicŭ de ceea ce putea sosi şi veni pre urmă chibzuindŭ, adicăte că vorŭ ride toţĭ şi vorŭ ocărĭ rĕutatea şi nesciinţa luĭ, băbescĭ basme şi ne sărate vorbe la ceĭ dupre urmă ómenĭ lăsândŭ in poveste, căruia multe suntŭ a se ḑice impotrivă şi a 'ĭ dovedĭ minciunele. Ci ca sĕ nu fiŭ prea lungŭ in vorba acestora bălmejuitorĭ, cu atâta fie care gânditorŭ şi cu minte póte cunósce, mi se pare, şi se póte domiri, cum acelea ce aŭ ḑisŭ n'aŭ fostŭ, nicĭ aŭ putută fi.

Ântéiŭ că acel impĕratŭ al Rŏmuluĭ la carele ḑice că aŭ mersŭ Laslăŭ craĭu de aŭ cerutŭ óste ca sĕ scóţă pre Tătarĭ, şi 'ĭ-aŭ datŭ acel fel de ómenĭ, căndŭ se fi fostŭ nu dovedesce; nicĭ Impĕratŭ ca acela carele nicĭ unŭ tâlharŭ, nicĭ unŭ furŭ, nicĭ unŭ omŭ rĕŭ in tótă impĕrăţia luĭ sĕ nu se omóre şi sĕ nu se pedepşéscă, nu se citesce nicăirĭ, nicĭ s'aŭ auḑitŭ, nicĭ se aude, nicĭ póte fi; pentru că intr'altŭ chipŭ nimenĭ intr'acea ţéră n'arŭ fi trăitŭ, nicĭ o lege saŭ vre unŭ obiceiŭ n'arŭ fi fostŭ, care este impotriva firiĭ şi a tutulorŭ limbilorŭ.

A doua dară, câtă sumă de anĭ aŭ impĕrăţitŭ acel Impĕratŭ ce aŭ fostŭ aşa blestematŭ, éră nu bunŭ,—căcĭ buniĭ şi drepţiĭ aŭ legĭ puse şi nemişcate le ţinŭ, ca sĕ pótă sta poliţia şi soţiirea omenéscă; ca nicĭ ceĭ tarĭ şi marĭ sĕ nu asupréscă şi să nu calce pre ceĭ maĭ slabĭ şi maĭ micĭ, nicĭ ceĭ micĭ sĕ nu năpăstuéscă şi sĕ ocărască pre ceĭ maĭ marĭ, nicĭ unulŭ de la altulŭ sĕ părăséscă şi sĕ iea fără de tocmélă şi fără de lege;—acum déră, ḑicŭ, câtă sumă de anĭ aŭ stătutŭ acel impĕratŭ aşa sĕ se strângă atâta tâlhărime de multă, câtŭ sĕ se facă óste ca aceea maĭ fără numerŭ, de sĕ scóţă şi sĕ gonéscă mulţime nespusă de Tătarĭ dupre aceste locurĭ ce le coprinsese atuncĭ?

A treia dară, potŭ tâlhăriĭ şi furiĭ şi cariĭ asemenea lorŭ suntŭ, sĕ ţinĕ şi sĕ aşeḑe domniĭ şi stăpânirĭ, care cu sutele de anĭ sĕ stea şi sĕ se păzéscă, şi maĭ vîrtosŭ toţĭ, ne alesŭ nicĭ unulŭ, totu tâlharĭ şi ómenĭ rĕĭ fiindŭ, a cărora minţile şi gândul totŭ la răpirĭ şi la câştigurĭ li suntŭ, ce stăpînire potŭ tocmi? Semnŭ dară este, dupre ḑisa aceluia, că din rĕutate şi din netocmélă se ţine şi stă lumea, nu dintr'acelea se strică şi se pierde, cum şi scripturile şi tótă fiinţa, şi singure simţirile acésta adeveréḑă şi cunósce, cum că din nerînduélă, din nedreptate şi din rĕutate se strică şi se mută impĕrăţiile, şi tóte; unde déră şi altele maĭ multe suntŭ a 'ĭ dovedi, cum ḑicŭ, şi a 'ĭ arĕta nesciinţa aceluĭ carele măcar va fi fostŭ şi ḑisŭ aceea.

Şi din Tătariĭ ce el ḑice, numaĭ că din Ardélŭ şi din Moldova până la Crîm ĭ-aŭ gonitŭ, unde se află şi acum, se póte adeveri că fără de lucru aŭ grăitŭ, cum şi maĭ 'nainte vomŭ vedea de aceĭ Tătarĭ de unde suntŭ, şi cum aŭ venitŭ şi la Crîm, unde şi până astă-ḑĭ şedŭ. Ci dară sĕ 'lŭ lăsămŭ la gindă, cum pare mie de arapĭ este; érŭ cine va vrea altulŭ créḑă, căcĭ a crede adevĕrul saŭ minciuna, in volniciea omenéscă este.

Insă şi Moldoveniĭ de poftescŭ aceea aceluia povestitorŭ sĕ scie şi sĕ créḑă cum dintr'aceia eĭ pogorŭ, volnicĭ vorŭ fi, şi ijdăraniea şi némul lorŭ de la aceĭ tâlharĭ şi furĭ de vorŭ vrea sĕ 'l mărturiséscă incă in voie le va fi, dóră ḑicêndŭ că aŭ şi cevaşĭ cale de maĭ a crede şi aşa, de vreme ce începătureĭ pogorâreĭ lorŭ cam d'acolo incepŭ a 'ĭ da capŭ, ḑicêndŭ adicăte că nisce păs-

torĭ din Maramureşŭ, umblândŭ cu dobitócele lorŭ pre munţĭ, aŭ datŭ preste o fiară ce se chiamă (eĭ ĭĭ ḑicŭ) *Bourŭ*, pre carea gonind'o o aŭ trecutŭ munţiĭ, şi aşa eşindŭ in Moldova aŭ vĕḑutŭ ţéră frumósă şi de hrană, ş. c. l. Apoĭ s'aŭ intorsŭ la aĭ lorŭ, şi spuindu-le de acelŭ locŭ, s'aŭ adunatŭ maĭ mulţĭ păstorĭ şi de alţiĭ, şi aŭ venitŭ de aŭ descălecatŭ acolo; şi ca acestea multe povestescŭ, care le puteţĭ vedea in leatopiseţul lorŭ, maĭ alesŭ ce ḑicŭ eĭ de dênşiĭ; măcar că 'mĭ parŭ că multe nu'sŭ adeverate. Căcĭ étă şi aicĭ impotrivă-şĭ grăesce cel ce aŭ scrisŭ acelŭ leatopiseţŭ (insă nu ḑicŭ de Ureche;) că maĭ susŭ ḑicea că Laslăŭ craiu aŭ scosŭ pre Tătarĭ dintr'însa şi apoĭ o aŭ locuitŭ eĭ, ş. c. l. acum ḑice că o aŭ găsitŭ pustie păstoriĭ Maramureşuluĭ, şi aşa din eĭ ântêiŭ s'aŭ descălecatŭ, ş. c. l.

Insă ceea ce este de acelea numaĭ cercŭ, ci numaĭ, daca din păstorĭ îşĭ facŭ Moldoveniĭ incepĕtura, póte le ḑice, (nu sciŭ măcar şi glumindŭ, érŭ nu cu adeverŭ,) că cam dintr'aceia suntŭ, direptŭ că păstoriĭ necuvêntătórelorŭ dobitóce, de nu toţĭ furĭ, éră gasde de furĭ suntŭ, ş. c. l.

Éră noĭ intr'altŭ chipŭ de aĭ nostri de toţĭ câţĭ suntŭ Românĭ, ţinemŭ şi credemŭ, adeverindu-ne din maĭ aleşiĭ şi maĭ adeveraţiĭ bătrânĭ istoricĭ, şi de alţiĭ maĭ incóce, că *Valahiĭ*, cum le ḑicŭ eĭ, érŭ noĭ *Româniĭ*, suntŭ adeveraţĭ Romanĭ in credinţă şi in bărbăţiă, din carĭ Ulpie Trajan 'ĭ-aŭ aşeḑatŭ aicĭ in urma luĭ Decebalŭ, dupre ce de totŭ 'l-aŭ supusŭ şi 'l-aŭ perdutŭ; şi apoĭ şi altul totŭ şirégul impĕraţilorŭ aşa 'ĭ-aŭ ţinutŭ şi 'ĭ-aŭ lăsatŭ aşeḑaţĭ aicĭ, şi dintr'acelora remăşiţă se tragŭ până astă-ḑĭ Româniĭ acestia. Insă Românĭ inţelegŭ nu numaĭ cestia de aicĭ, ci şi din Ardélŭ, cariĭ incă şi maĭ néoşĭ suntŭ, şi Moldoveniĭ şi toţĭ câţĭ şi intr'altă parte se află, şi cu acéstă limbă măcarŭ fie şi cevaşĭ maĭ osebită in nisce cuvinte, din amestecarea altorŭ limbĭ, cum s'aŭ ḑisŭ maĭ susŭ, éră totŭ unii suntŭ. Ci déră pre acestia, cum ḑicŭ, totŭ Românĭ ĭĭ ţinemŭ, că toţĭ acestia dintr'o fôntână aŭ isvoritŭ şi cură.

Nu ḑicŭ însă că toţĭ, toţĭ câţĭ astă-ḑĭ se află locuitorĭ într'acéstă ţéră, că suntŭ toţĭ Românĭ, că aceea nicĭ aŭ fostŭ nicĭ este nicĭ într'o ţéră câte putemŭ sci că suntŭ in emisferiul nostru, ci maĭ mulţĭ străinĭ şi veniţĭ dup'intralte ţĕrĭ; încă maĭ vîrtosŭ ceĭ ce se află şi până astă-ḑı maĭ blagorodnicĭ şi maĭ de folosŭ némurĭ, uniĭ suntŭ din Sêrbĭ, alţiĭ din Grecĭ, alţiĭ din Albănaşĭ, alţiĭ din Frâncĭ, alţiĭ dintr'alte limbĭ; că şi Domnĭ încă maĭ mulţĭ din streinĭ aŭ stătutŭ, cum şi Băsărăbesciĭ se tragŭ din némŭ sêrbescŭ, şi alţĭ Domnĭ de alte némurĭ, cum in vieţiĭe lorŭ se va arăta, însă câţĭ vomŭ şcĭ din ce rodŭ aŭ fostŭ. Ca acestea dară némurĭ de totŭ felul, viindŭ eĭ aicĭ şi căsătorindu-se şi amestecându-se cu locuitoriĭ pămênturilorŭ şi aşeḑându-se, fiindŭ dintr'aceia maĭ mulţĭ vrednicĭ şi destoinicĭ, aŭ rĕmasŭ moştenŭ şi numele de se chiemă *Românĭ* Aşa déră, maĭ mulţĭ şi aicĭ de aceia suntŭ şi de aceia se vêdŭ, că maĭ d'a fire suntŭ; că nicĭ unul nu e, mi se pare, din câţĭ maĭ 'nainte suntŭ şi se vêdŭ astă-ḑĭ şi la curţĭ că suntŭ, al cărora aŭ tată-seŭ, aŭ moşu-seŭ, aŭ strămoşu-seŭ, aŭ tatăl strămoşu-seŭ, aŭ cevaşĭ maĭ in susŭ, carele sĕ nu fie fostŭ, aŭ Sêrbŭ, au Grecŭ, aŭ altŭ cevaşĭ némŭ străinŭ, aŭ măcar Arménŭ, din care ḑicŭ că se tragŭ şi Rudeniĭ, cariĭ şi eĭ încă de cândvaşĭ şi câtvaşĭ némŭ aŭ fostŭ şi bogatŭ şi cinstitŭ încă. Ci dară, cum se ḑise, şi aicĭ amestecaţĭ cu de

altŭ-fel de ómenĭ, cum şi p'în tóte ţĕrile suntŭ. Că étă şi la Moscŭ (lasă altele că maĭ mulţĭ se tragŭ din fel Tătărescĭ şi Leşescĭ), mulţĭ şi de alte felurĭ multe decâtŭ fireşcĭ Muscalĭ suntŭ, însă de ceĭ marĭ ḑicŭ. Tacŭ de Turcĭ, că 'mĭ parę nicĭ unul neaoşŭ Turcŭ nu e, ci din totŭ felul de limbĭ amestecaţĭ, şi cum suntŭ aevea tutulorŭ este; şi încă tutulorŭ acelora, Turcĭ le ḑicemŭ, celorŭ-l-alţĭ totŭ Muscalĭ, şi altora éar aşa, cum şi cestora totŭ Românĭ, câţĭ locuitorĭ şi moştenĭ se află pe aicea.

Că nicĭ unŭ rodŭ de ómenĭ osebitŭ in vecĭ póte remânea in lume, nicĭ felurile de limbĭ in miĭ de anĭ totŭ acelea neschimbate şi nemutate potŭ sta; că nimicŭ subt sóre este stătătorŭ, şi tóte câte suntŭ in curgere şi in mutărĭ suntŭ zidite de vecĭnica luĭ Dumneḑeŭ înţelepciune şi putere.

Acestea déră, de aceştĭ Românĭ până aicĭ, de unde din începutŭ pogóră, cu a multora mărturiĭ s'aŭ ḑisŭ şi s'aŭ doveditŭ.

După ce aŭ rĕmasŭ Româniĭ in Dacia moştenĭ, cum subt ascultarea împĕraţilorŭ Romanĭ aŭ stătutŭ, şi apoĭ la ce aŭ maĭ ajunsŭ.

Aşa decĭ, rĕmânêndŭ Romaniĭ in tótă Dacia păḑitorĭ şi moştenĭ prin cetăţĭ şi prin ţinuturĭ, împărţindu-şĭ pământurĭ şi locurĭ, avêndŭ Voevoḑiĭ lorŭ, câtă-va vreme s'aŭ trasŭ aşa şi aŭ stătutŭ. Însă nicĭ numele lorŭ într'altŭ felŭ se maĭ mutase şi se maĭ schimbase se le ḑicĕ *Vlahĭ* séŭ într'altŭ chipŭ, ci *Óstea Romană*, cândŭ se vorbea de dênsa, éră cândŭ nu, *Daciĭ* se chiămaŭ; şi totŭ *Dacĭ* încă multă vreme încóce, şi de mulţĭ se numeaŭ, pentru că şi din Dacĭ şi Geţĭ eraŭ mulţĭ rĕmaşĭ, cum şi maĭ susŭ s'aŭ ḑisŭ, că nu s'aŭ pututŭ stinge toţĭ ómeniĭ dintr'o ţéră, cum nicĭ se póte, ci totŭ aŭ remasŭ. Numaĭ ce de odată atuncĭ, próspĕtă mutarea-le fiindŭ, şi necreḑêndu-ĭ, la diregătoriĭ şi la alte ale ţĕreĭ trebĭ nu-ĭ trăgeaŭ nicĭ îĭ amestecaŭ, pentru ca nu, aducêndu-şĭ aminte de cea de curêndŭ volnicia lorŭ, şi de stĕpânirea lorŭ ce aŭ avutŭ, şi cum o aŭ perdutŭ, sĕ nu se hiclenéscă şi érăşĭ sĕ se scóle împotriva Romanilorŭ, cum s'aŭ maĭ şi ispititŭ de aŭ făcutŭ, numaĭ câtŭ aŭ rĕsuflatŭ óreşĭ-ce şi soçĭ de ajutorŭ 'şĭ-aŭ găsitŭ. Că étă in urma luĭ Trajan, impĕrăţindŭ Adrian, óre-ce'şi s'aŭ maĭ ispititŭ a se rĕsmiriţi; ci curêndŭ 'ĭ-aŭ potolitŭ. Éră maĭ multŭ şi in ḑilele luĭ Antonin celuĭ blândŭ şi milostivŭ, carele, cum scriŭ istoriile, nicĭ unuia el a face rĕŭ nu începea, nicĭ el rĕsboiŭ ântêiŭ asupra cuĭ-va n'aŭ rĕdicatŭ (ḑicêndŭ pururea cuvêntul luĭ Scipion, carele ḑicea că maĭ bine multŭ va a păḑi pre unŭ cetăţénŭ şi pămênténŭ de aĭ luĭ sănătosŭ, de câtŭ a ucide o miă de vrăjmaşĭ), până cândŭ nu alţiĭ începeaŭ a se hicleni şi a se rădica împrotiva luĭ. In ḑilele dară acestuĭ *Evsevis* Împĕratŭ, érăşĭ aflândŭ Daciĭ vreme, şi soçĭ găsindu-şĭ pre unŭ némŭ ce-ĭ ḑicea *Alanĭ*, s'aŭ sculatŭ pre Romanĭ. Ci şi acestŭ Antonin, decĭ, trimiţêndŭ óste asupră-le, 'ĭ-aŭ biruitŭ şi 'ĭ-aŭ sdrobitŭ.

Dupre aceea, decĭ, maĭ aşeḑêndu-se, cum s'aŭ ḑisŭ, multă vreme trăgêndu-se, subt acea impĕrăţiă s'aŭ ţinutŭ şi aŭ stătutŭ, se vede, că hotărîtŭ şi

alesŭ până cine vremĭ s'aŭ purtatŭ totŭ aşa, şi neclătiţĭ s'aŭ azatŭ ascultătorĭ, adevĕratŭ nu sciŭ. Că nicĭ alesŭ aşa scrisŭ n'amŭ cititŭ la alţiĭ, măcar şi aceĭ Romanĭ şi aceĭ Dacĭ, cariĭ apoĭ de multă vreme printr'atâţia anĭ totŭ într'unŭ locŭ trăindŭ şi locuindŭ, şi bine uniĭ cu alţiĭ amestecându-se prin rudenie, unul luândŭ fata altuia, altul feciorul altuia, atâta s'aŭ amestecatŭ şi s'aŭ unitŭ, câtŭ maĭ pre urmă tutulorŭ împreună *Dacĭ* le ḑiceaŭ, până când Greciĭ, scriitorĭ ântêiŭ, ḑicŭ, toţĭ le-aŭ schimbatŭ numele de le-aŭ ḑisŭ *Vlahĭ*. Avemŭ şi acestŭ semnŭ, că atâta se unise aceĭ Romanĭ de aicĭ cu aceĭ Dacĭ, câtŭ nu s'aŭ maĭ despărţitŭ; apoĭ între dênşiĭ nicĭ când s'aŭ ruptŭ de impĕrăţia romană, şi aŭ intratŭ printre dênşiĭ alte limbĭ, ci totŭ într'una s'aŭ ţinutŭ şi aŭ rĕmasŭ şi până astă-ḑĭ. Insă Romaniĭ cariĭ eraŭ, totŭ maĭ varvarĭ îĭ ţineaŭ pre Dacĭ, cum şi eraŭ; şi se vede că, când se mânieaŭ şi se certaŭ între dînşiĭ, in locŭ de ocară, cum s'arŭ ḑice, Romanul le ḑicea acelora *Dacĭ*, adecă înţelegêndŭ varvarĭ, care cuvêntŭ şi până acum se aude de câte vreunŭ Românŭ din ceĭ bĕtrênĭ, la cariĭ aŭ maĭ rĕmasŭ dóră câte o urmă de acelorŭ maĭ bĕtrênĭ, din omŭ in omŭ păḑindu-se, cariĭ ca acestea ţinŭ, şi aŭ şi câte unŭ cuvêntŭ de acelea; că iată, cândŭ vorŭ sĕ se certe saŭ sĕ ḑică in locŭ de ocară vre-unuĭ omŭ ce-l vĕdŭ móle, căscândŭ, şi blestematŭ, îĭ ḑicŭ *Dacŭ*, care va sĕ semneze aceea ce-ĭ ḑiceaŭ pre atuncea.

Eră de unde rĕsărindu-le acestŭ nume, de la Flac, Voevodul lorŭ, cum s'aŭ ḑisŭ maĭ susŭ, aŭ din ce ântêiŭ şi de cândŭ aŭ începutŭ a le ḑice aşa, care şi până astă-ḑĭ şi la Grecĭ şi la Latinĭ şi la alte limbĭ, şi până tóte scrisorile şi istoriile, se trage şi se ḑice; eŭ încă cu Carion ḑicŭ ce in cronica luĭ într'a patra carte, şi Martin Cromer ce într'a douĕ-spre-ḑecea, unde istoresce ijdărănia şi lucrurile Leşilorŭ, scrie, că nu sciŭ aceĭa, nicĭ de unde sĕ dea capŭ nu potŭ; póte fi că nicĭ eĭ neaflândŭ maĭ dinainte de cine-va istorite, maĭ bine aŭ tăcutŭ, ḑicêndŭ adevĕrul fără ruşine, că nu sciŭ, de câtŭ sĕ minţă făcêndu-se a scĭ cele ce nu sciŭ; că aceĭa de facŭ aşa, adecă de cele ce nu sciŭ şi cele ce nu cunoscŭ ḑicŭ că cunoscŭ, a trufaşilorŭ şi a deşerţilorŭ este, părêndu-le că maĭ cu ruşine le este a ḑice că nu sciŭ şi nu cunoscŭ cele ce nu sciŭ şi nu este adevĕrŭ, decâtŭ a minţi şi a ḑice că cunósce şi scie cele ce nu scie; şi nu se domirescŭ că cu multŭ maĭ multă şi maĭ mare este ruşine a ḑice minciuna că scie, de câtŭ a ḑice adevĕrul că nu scie; care apoĭ, şi una şi alta se dovedescŭ; se vede că şi cel ce scie, a ḑice că nu scie este rĕutate. Ci de acésta dêră şi eŭ lăsândŭ, şi de a maĭ scurma altele nu-mĭ maĭ batŭ capul; eră cine va vrea a fi şi maĭ grijuliŭ şi maĭ sciutŭ d'a afla capŭ, cerce, că dóră va afla citindŭ, a altora şi a multora cărţĭ foile întorcêndŭ.

Insă, dupĕ acestea, étă nicĭ unŭ lucru câte suntŭ subtŭ lună, stătătorŭ şi neschimbatŭ nu potŭ fi, nicĭ in nenumĕraţĭ anĭ potŭ totŭ într'acelaşŭ chipŭ sta; ci tóte suntŭ in mutărĭ şi in stricăcĭunĭ zidite, cum s'aŭ ḑisŭ şi se cunoscŭ. Drept aceea, iar ḑicŭ, tóte câte suntŭ aşa fiindŭ, aŭ şi hotarele lorŭ, care până nu ajungŭ la acelea nu-şĭ aŭ fiesce-care cel ce este a fi de dînsa; aşa de noĭanul şi prea adânca înţelepcĭune a luĭ Dumneḑeŭ maĭ 'nainte de vecĭ orânduitŭ fiindŭ, care nouĕ ómenilorŭ, acelea, cum suntŭ şi cum vinŭ, fórte ascunse şi întunericŭ ne suntŭ. Ci dêră, cum ḑicŭ şi filosofiĭ, că tóte câte suntŭ, in nascere

şi in stricăciune staŭ; adecă: una stricându-se şi putreḑindŭ, alta se nasce şi se face, cum vedem la tóte seminţiile; că până nu putreḑesce una nu nasce alta; şi până nu nasce alta, nu putreḑesce cea-altă; nicĭ până nu se strică unŭ chipŭ, nu se face altŭ chipŭ. Decĭ, precum vedem la aceste firescĭ, carĭ éră puterea luĭ Dumneḑeŭ prin fire le lucréză, adecă le nasce, le cresce şi le păḑesce; şi iar aşa înfăşurându-le de la zidirea lumeĭ până la sfirşitul lumeĭ vorŭ fi.

Aşa déră şi in cele politice pricepemŭ şi cunóscemŭ că nu'sŭ sĕnătóse nicĭ unele; ci şi avuţiĭ se perdŭ, şi domniĭ se strică, şi impĕrăţiĭ se mută şi se strămută; şi tóte ca acestea uniĭ perḑĕndŭ, alţiĭ găsindŭ, de la uniĭ fugindŭ la alţiĭ nemerindŭ orbul norocŭ, cum îĭ ḑicŭ şi 'lŭ zugrăvescŭ; şi iar stricându-se şi perindŭ, alta făcĕndu-se şi crescĕndŭ, precum citimŭ şi semnele aevea, vedemŭ tóte şi cunóscemŭ. de când este lumea, câte domniĭ, câte crăiĭ, câte monarhiĭ aŭ fostŭ, care din micĭ începuturĭ şi necunoscute, la câtă mărie şi putere aŭ venitŭ, şi apoĭ dintr'atâta de marĭ, la câtă micşorare şi la câtă surpare şi stingere aŭ sositŭ, câtŭ unele nicĭ se maĭ sciŭ nicĭ se maĭ pomenescŭ. Altele iar, monarhiĭ marĭ, gróznice şi puternice, s'aŭ perdutŭ, şi in cenuşa lorŭ arḑĕndŭ s'aŭ îngropatŭ, cum aŭ fostŭ aceea a Sirilorŭ, carea 1300 de anĭ aŭ stătutŭ; şi aşa cu Sardanapal, cel dupĕ urmă monarhŭ al lorŭ, perindŭ şi arḑĕndŭ, s'aŭ stinsŭ, şi la Vavilonŭ aŭ rĕmasŭ, dupĕ aceea, câtŭ-vaşĭ, până când Baltasarŭ, cel dupe urmă craiŭ al Vavilonuluĭ, impreună cu dênsul aŭ peritŭ, şi de la eĭ tótă monarhia la Persĭ aŭ venitŭ. A persilorŭ iarăşĭ, in mărie crescĕndŭ şi lăţindu-se, maĭ multŭ de 200 de anĭ aŭ împĕrăţitŭ, totŭ aşa monarhĭ, până când la Elinĭ aŭ venitŭ Alecsandru celŭ mare, fecĭorul luĭ Filipŭ, carele biruindŭ desĕvêrşitŭ pe Darie Codomanul (cum ḑice Sleĭdan), cu carele şi monarhia-le s'aŭ prăpăditŭ la dênsul. Decĭ, aŭ rĕmasŭ Alecsandru dupĕ aceea, monarhŭ stândŭ; câtŭ de mare şi de tare aŭ fostŭ şi câtŭ s'aŭ întinsŭ, şi alţĭ mulţĭ scriŭ; éră şi Quintin Curţiŭ Romanul, Plutarhŭ in viaţa luĭ ce istoresce, şi Diodorŭ Sicheliotul, intr'a şépte-spre-ḑecea carte a istoriilorŭ luĭ ce face, destul şi pe largŭ arată. Decĭ, de la dênşiĭ cine-va citindŭ, se póte sci şi cunósce ce şi câtŭ aŭ fostŭ; se vede că elŭ însuşĭ puţinŭ aŭ împĕrăţitŭ, decĭ aŭ muritŭ. Éră alţiĭ apoĭ, domnĭ şi voevoḑĭ aĭ luĭ, măcarŭ că împărţise ţĕrile de le oblăduĭa eĭ osĕbĭ, éră incă şi eĭ cât-vaşĭ şi multŭ acea impĕraţiă a maĭ ţinutŭ, până când decĭ, cea maĭ puternică şi maĭ mare de câtŭ tóte acestea Roma aŭ rĕsăritŭ şi aŭ venitŭ fórte din micĭ şi slabe începăturĭ, ântêiŭ, cum ḑise şi Ión Sleĭdan, că din nisce păstorĭ ântêiŭ şi necunoscuţĭ, aŭ agiunsŭ apoĭ stăpânĭ lumeĭ tótă, cum şi alţĭ mulţĭ scriŭ. Éră şi Titŭ-Live Padovanul d'inceputŭ şi pe largŭ istoresce de dênsa. Acéstă, déră, impĕrăţiă atâtŭ s'aŭ înălţatŭ şi s'aŭ măritŭ, câtŭ nu numaĭ de la Grecĭ, adicăte de la Elinĭ, monarhia aŭ luatŭ, ci şi pe alte maĭ multe domniĭ şi crăiĭ aŭ supusŭ şi aŭ ţinutŭ, cum şi maĭ sus s'aŭ ḑisŭ; şi aşa mare şi tare aŭ stătutŭ maĭ multŭ de câtŭ 1700 de anĭ, până când începĕndŭ şi ea a se pleca, şi împĕraţiĭ intre dênşiĭ a se certa, şi împĕrăţia de la Roma la Vizantia a se muta, unde şi noua Romă şi Costantinopoli (numaĭ Sêrbiĭ Ţarigradŭ ḑicŭ), şi impĕrătésă tutulorŭ cetăţilorŭ se chiăma, şi până astă-ḑĭ se ḑice. Dupre aceea, decĭ, şi tóte crăiile şi domniile câte eraŭ supuse

subt acea una monarhiă ,aŭ început a se desbate şi a se rupe dintr'însa, fiesce-care iarăşĭ puindu-şĭ domniĭ lorŭ, craiĭ lorŭ, cum aŭ făcutŭ; afară dintr'aceea, uniĭ încă nu se destulescŭ cu a lorŭ osebire numaĭ, ci şi maĭ la marĭ s'aŭ intinsŭ, uniĭ de la alţiĭ luândŭ şi eĭ, ca sĕ fie marĭ. Apoĭ dupre aceea, decĭ, şi vrăjmaşiĭ cariĭ eraŭ maĭ pre delaturĭ, aŭ începutŭ a călca şi a vĕtăma acea impĕrăţiă, până când o parte mare de acea monarhiă subt jugul Turculuĭ supusă este, şi cea-altă parte încă aşa a ajunge primejdiasce; că étă şi astă-ḑĭ vedemŭ (din depărtarea şi urgia luĭ Dumneḑeŭ ce este pe capetele nóstre, adicăte pre noĭ pre crestinĭ, pentru nenumĕrate păcatele nóstre) că supunŭ şi iaŭ multă parte şi de aceea.

Acésta ântêiŭ întâmplându-se a o face părţile apusuluĭ, adică de a se despărţĭ de acea monarhie; că mutându-se impérăţia, cum s'aŭ ḑisŭ, la Vizantia, unde Costandin cel mare aŭ făcutŭ catatea, dupĕ mórtea luĭ la fecĭorĭ treĭ impĕrăţia impărţindu-se, puţină procopsélă, decĭ, a fi de dênsa aŭ începutŭ. Aşa decĭ, gâlcevile dintr'unŭ Impĕratŭ într'altul adăogându-se, şi fiesce-carele maĭ mare vrêndŭ sĕ fie, unul într'o parte, altul într'alta trăgêndŭ şi pizmuindu-se atuncĭ decĭ, maĭ pe urmă, aflându-şĭ vremea fiesce-carele, aŭ începutŭ, cum s'aŭ ḑisŭ, a se face stĕpânĭ osĕbĭ şi de sineşĭ poruncitorĭ. Că Italianiĭ, adicăte Frâncĭĭ, cum le ḑicemŭ noĭ acum de la o vreme, necum de impĕraţiĭ ce eraŭ la Ţarigradŭ maĭ ascultaŭ, ci încă nicĭ acolo în Italia Impĕratŭ, de la Valentian al treilea încóce, carele acela cel dupre urmă impĕratŭ *Samoderjeţŭ* apusuluĭ aŭ fostŭ, până la Carol, ce-ĭ ḑicŭ cel mare,—fecĭorul luĭ Pepinie, craiuluĭ de Franţa,—carele cu direptul dupre bunătatea-ĭ, înţelepcĭunea-ĭ şi vrednicia-ĭ ce aŭ avutŭ, cum istoriile arată faptele luĭ, vrednicŭ aŭ fostŭ mare sĕ-ĭ ḑică şi Impĕratŭ sĕ fie; de carele încă ḑicŭ toţĭ că de arŭ fi maĭ trăitŭ el, arŭ fi scosŭ tótă crestinătatea de subt jugul şi robia păgânătăţiĭ turcescĭ, şi arŭ fi rĕscumpăratŭ dupre dînşiĭ sângele câtŭ aŭ vĕrsatŭ aceĭ tiranĭ, crestinescŭ; ce póte fi pentru nespuse pĕcate şi neplătite încă ale crestinilorŭ, dreptatea luĭ Dumneḑeŭ, atuncea, aceea n'aŭ lăsatŭ a se face; direptŭ aceea, nicĭ pe acel Carol a maĭ trăi aŭ vrutŭ. Insă şi acesta, măcarŭ că impĕratŭ a fi 'l-aŭ priimitŭ, căcĭ îĭ şi supusese, éră in Italia n'aŭ maĭ fostŭ scaunul impĕrătescŭ, ci in ţéra nemţéscă, cum maĭ 'nainte se arată; nicĭ pre urmă n'aŭ maĭ priimitŭ sĕ aibă, adecăte unŭ *Samoderjeţŭ* sĕ fie, ci fiesce-carele, cum amŭ ḑisŭ, sĕ fie singurŭ mare şi stăpînŭ aŭ poftitŭ, care maĭ pe urmă aŭ şi făcutŭ. Că étă şi astă-ḑĭ, in acea Italie, se află nu o stĕpânire numaĭ, ci maĭ multe de şépte optŭ, cu republicile, ce le ḑicŭ, adicăte ocârmuirĭ de obşte, cum este Veneţia, Genova, şi Florenţa, aŭ fostŭ până într'o vreme, apoĭ o aŭ supusŭ unul dintre dênşiĭ, nu prea de multă vreme, carele era maĭ bogatŭ şi maĭ cu rudenie, de-l chiăma *Cosma de Medici*, şi s'aŭ făcutŭ domnŭ singurŭ stĕpânitorŭ, dându-ĭ încă Papa şi tituluşŭ, de-ĭ ḑicŭ eĭ acum *Gran Duca de Florenţa*, dintr'al căruia némŭ totŭ unul dupĕ altul trăgêndu-se, şi până astă-ḑĭ este domnŭ.

Insĕ peste toţĭ capŭ intr'acea Italie cu stăpînire este Papa, carele nu numaĭ la ale Bisericeĭ şi la clericĭ este maĭ mare şi se amestecă, ci şi la cele mirenescĭ, şi la stăpînirĭ ca acelea multŭ crăeşcĭ; şi maĭ vîrtosŭ de când s'aŭ despicatŭ şi s'aŭ despărţitŭ de Biserica rĕsărituluĭ şi de pravoslav-

nicile dogme, de atuncĭ nu numaĭ ca unŭ patriarhŭ şi maĭ mare in orînduéla ţêrcovnicilorŭ aŭ priimitŭ, ci şi in Biserică şi in politia mirenéscă monarhŭ sĕ fie. Care acésta sĕ şi fie cea maĭ mare şi cea maĭ ântêiŭ pricina stricăciuneĭ şi surpăreĭ monarhieĭ Romane, lăsându-se şi smulgêndu-se din impĕrăţia de la Ţarigradŭ, care acolo scaunul Constantin cel mare mutase de la vechia Romă, chemându-lŭ noua Romă, şi credinţă cu înoite dogme de câtŭ Biserica cea bĕtrână şi adevĕrată a rĕsărituluĭ 'sĭ-aŭ alesŭ, şi impĕraţĭ osĕbĭ aŭ inceputŭ a 'şĭ numi, blagoslovindu-ĭ sfinţia sa Papa; şi le-aŭ datŭ şi tituluşŭ de a se ḑice eĭ şi a se scrie Impĕraţĭ Romanilorŭ şi pururea augustĭ; éră impĕraţiĭ Ţarigraduluĭ sĕ se ḑică aĭ rĕsărituluĭ impĕraţĭ şi aĭ Grecilorŭ, şi aşa şi istoriile lorŭ îĭ scriŭ şi le ḑicŭ.

Acestĭ, déră, impĕraţĭ, cărora Papa, cum s'aŭ ḑisŭ, le-aŭ datŭ tituluşul de a se chĭema Impĕraţĭ ai apusuluĭ; éră de la Carol cel mare aŭ inceputŭ că in ţéra nemţéscă i s'aŭ aflatŭ locul de a fi. Că in Italia la Roma şeḑêndŭ, cum s'aŭ ḑisŭ, este capŭ domnilorŭ, şi câtŭ-vaşĭ ţinutŭ ţine Papa; şi apoĭ că nicĭ arŭ fi pututŭ fi atâta de mare Papa, cum este, de arŭ fi fostŭ impĕratŭ acolo; si alţĭ câţĭ-va Ducĭ, şi felurĭ de felurĭ de stăpînirĭ suntŭ, care a se istori tóte acum nicĭ a mea vorbă nu este; nicĭ prea lungŭ intr'acésta 'mĭ trebue sĕ fiŭ. Ci numaĭ şi acésta incă o ḑicŭ, pentru ca pre scurtŭ sĕ cunóscemŭ cine aŭ fostŭ maĭ multŭ şi maĭ ântêiŭ pricina micşorăreĭ şi stricăreĭ monarhieĭ Romane. Dupe aceea decĭ, s'aŭ osĕbitŭ Spanioliĭ, Franţoziĭ, Nemţiĭ, şi in scurtŭ tóte ale-alte ţĕrĭ şi părţĭ ale apusuluĭ, craiĭ lorŭ puindu-'şĭ şi domnĭ, şi altele republicĭ făcându-se, adicăte maĭ de obşte lucrurile lorŭ ocârmuindu-'şĭ, nu unul numaĭ *Samoderjeţu* sĕ poruncéscă; care acestea cuĭ este pofta maĭ pre deplinŭ şi maĭ pre lungŭ a le sci, şi alte cărţĭ véḑă, éră şi a luĭ Filipŭ Cloverie geografie, şi pre Gulielm Blaut in cartea ce aŭ făcutŭ, adicăte in privelistea incunjurăreĭ totŭ pămêntuluĭ, caute.

Insă toţĭ acestia ale bisericeĭ, cum ḑicŭ eĭ, a apusuluĭ, dogme aŭ apucatŭ, şi se ḑicŭ că suntŭ *catolicĭ*, cărora aĭ noştri, luândŭ de la Grecĭ, pentru ca sĕ se inţelégă maĭ bine ce suntŭ, le ḑicŭ *Papistaşĭ*, adicăte maĭ multŭ credŭ intr'ale Papiĭ decâtŭ intr'ale adevĕruluĭ; ḑicêndŭ şi acésta (cariĭ maĭ multe alte greşelĭ ale lorŭ le tacŭ) că Papa nicĭ o dată nu greşésce. Pentru care, Papa cu Luteraniĭ şi cu Calviniĭ, cariĭ s'aŭ ruptŭ dintr'înşiĭ, aŭ marĭ prigóne şi intrebărĭ, şi nu puţine nicĭ cu aĭ noştri, vrêndŭ el insuşĭ sĕ se facă capŭ Bisericiĭ, şi maĭ mare decâtŭ toţĭ patriarhiĭ şi arhiereiĭ, şi in legare şi in deslegare; şi dóră ca unŭ Dumneḑeŭ şi sĕ se arate, care aceste îmĭ pare că de câtŭ tóte al-alte turbură maĭ multŭ Biserica, şi se pricinesce tótă gâlcéva şi certele intre Bisericĭ, şi intre limbele crestine mare depărtare, din neunirea lorŭ. Ci dea séma inaintea luĭ Dumneḑeŭ carele este pricina atâtuĭ rĕŭ şi atâteĭ pierḑĕrĭ, şi va da dupre nemişcatul cuvîntŭ al Spăsitoruluĭ Hristos, carele la Mateĭ cap. 18 ḑice: «Vaĭ lumeĭ de scandale, că de nevoĭ este a veni scandalele; insă «vaĭ omuluĭ aceluĭa prin carele vinŭ scandalele!»

Aşa dară, despre acestea impĕrăţia Ţarigraduluĭ maĭ micşorându-se şi maĭ îngustându-se, aŭ inceputŭ Sarachineniĭ (de unde se tragŭ şi Turciĭ) părţile rĕsărituluĭ a le turbura şi a le strica, şi maĭ pre urmă şi a lua, intinḑêndu-se a-

tâta, câtŭ şi acea parte mare cu impĕrăţie cu totŭ o aŭ supusŭ şi o aŭ luatŭ, cum şi astă-ḑĭ vedemŭ. Şi nu numaĭ aceea, ci şi alte maĭ multe crăiĭ şi domniĭ, care părându-le că se osĕbescŭ pentru vre unŭ folosŭ alŭ lorŭ saŭ volnicie, ca şi eĭ stăpânĭ sĕ se facă singurĭ, aŭ căḑutŭ in maĭ mare robie şi jugŭ, neaducêndu-şĭ aminte şi nesocotindŭ alte pilde nenumĕrate şi din tóte ḑilele, ce inaintea ochilorŭ ne staŭ, cum vinŭ, şi la ce pogóră ceĭ ce uniĭ intr'o parte alţiĭ intr'alta tragŭ lucrurile şi puterea lorŭ. Şi de nu de acelea sĕ învețe, măcar sĕ-şĭ fie adusŭ aminte şi de cuvêntul cel nesmintitŭ şi nedeşertŭ al Domnuluĭ Hristos, ce ḑice prin Mateĭ, cap. 11: «că tótă impĕrăţia impărţindu-se intru sine, se pustiesce; şi tótă cetatea aŭ casa impărţită intre dênsa, nu va sta».

Precum chiarŭ vedemŭ că aşa făcêndŭ şi acea mare monarhie Romană, aŭ căḑutŭ şi s'aŭ perdutŭ; şi étă dintr'insa mare parte Turciĭ o aŭ supusŭ şi o stăpînescŭ, nepăzindŭ incă nicĭ cele dreptăţĭ şi facerĭ de bine care maĭ dinainte vreme de maĭ mariĭ lorŭ şi de buniĭ de evlavie şi de milostiviĭ impĕraţĭ puse in legĭ eraŭ, şi neclătitŭ se păḑĭaŭ. Cum ḑice şi Papa Leon in oraţia ce aŭ făcutŭ de rugăciune către Atila, cândŭ venĭa şi spre Roma cu mare putere (dupre ce stricase şi luase multe şi alte locurĭ, şi Italia), eşindu-ĭ înainte departe de Roma, cu totŭ clirosolŭ Bisericiĭ şi cu toţĭ ceĭ bătrânĭ cariĭ maĭ eraŭ atuncea sfatul Romeĭ, şi 'l rugaŭ sĕ nu 'ĭ calce, sĕ nu 'ĭ strice şi sĕ nu 'ĭ piarḑĕ. Ḑicea déră, acel sfântŭ omŭ, Leon Papa, cum scrie şi Nicolae Olah in Atila: «Mare óre-când, nebiruite Craiule, a Romanilorŭ celorŭ biruitorĭ tótă lumeĭ, era «slava, când biruiţilorŭ daŭ ertăciune, şi când pre ceĭ ce se rugaŭ in credinţă şi «in prieteşugŭ îĭ priimiaŭ; obicinuindŭ biruinţa cu milosîrdie sĕ o stâmpere, cu «care lucrurĭ şi fapte, impĕrăţia şĭ avuţiile adăogĭa. Vestea, decĭ, şi slava numeluĭ «lorŭ nemórtă o făcea. Şi acestea, până când se păzĭa şi obicĭna le purta, «ale Romanilorŭ eraŭ meşterşugurile, obiceiurile şi inţelepciunile; éră déca s'aŭ «mutatŭ intr'altŭ felŭ chipurile lucrurilorŭ, ceea ce de la noĭ aŭ răpitŭ, aceea «ţie, craiule Atilo! acum norocul 'ţĭ-aŭ datŭ, ş. c. l. »Ca aceste şi maĭ multe i-aŭ ḑisŭ acel Leon Papa.

Unde dară, étă cum şi altele tóte, ale-alte stăpânirĭ, şi ce este când este sĕ se mute, nebunindu-ĭ Dumneḑeŭ, cum şi prooroculŭ David in psalmĭ ḑice: «nebunesce Dumneḑeŭ norodulŭ pre carele vrea sĕ-lŭ pérḑĕ ş. c. l». Póte fi dară că şi aceia ajungêndŭ vărfulŭ măriilorŭ, şi vrêndŭ sĕ se plece şi sĕ se piarḑĕ, din cele vrednice şi bune fapte ce făceaŭ, când se urcaŭ şi se adăogĭaŭ, strămutându-le in blestemăţie şi in rele, aŭ ajunsŭ şi s'aŭ mutatŭ aşa.

Insă este a se maĭ sci că tóte lucrurile câte suntŭ in lume aŭ şi acestea treĭ stĕpâne dupre ce se facŭ; adicăte: urmare, stare, şi pogorîre, aŭ cum le ḑicŭ alţiĭ, adăogire, stare şi plecare. Decĭ dară, nicĭ unŭ lucru nu este carele sĕ nu dea p'într'acestea; ci numaĭ unele maĭ in grabă, altele maĭ tărziŭ le trecŭ, éră tóte la unŭ steajerŭ se adună şi se strîngŭ în cea de apoĭ, adicăte în stricăciune şi in perḑare deslegându-se.

Decĭ dară, aşa tóte fiindŭ, étă şi domniilorŭ, crăiilorŭ, împĕrăţiilorŭ, avuţiilorŭ, măriilorŭ şi tutulorŭ celorŭ-alte câte suntŭ, aşa se întâmplă şi le vinŭ; ci numaĭ celorŭ drepte, celorŭ blânde şi celorŭ maĭ cu înţelepciune, le rĕmâne

laude, fericirea de bună pomenire, şi pildă folositóre celorŭ bunĭ şi înţelepţĭ dupre urmă, şi canóne cu care maĭ multŭ şi maĭ slăvitŭ potŭ sta şi se potŭ ocârmui. Şi de li se întîmplă şi surpare şi cădere, înţelepţiĭ nu le daŭ atîta vina şi pricina cu sudalmă, căcĭ aŭ sositŭ la aceea adicăte sĕ ḑică, că din nechibzuiala şi nebunia lorŭ aŭ venitŭ; ci numaĭ socotescŭ că aşa zidite şi făcute in lume suntŭ, ca şi ele se'şĭ ia coneţul, cum ḑice şi Virgilie poetul in cartea a patra a Eneideĭ de Troada, cândŭ de Elinĭ s'aŭ prăpăditŭ şi s'aŭ stinsŭ, crăindŭ acolo şi alţiĭ, şi némul luĭ Priamŭ, maĭ multŭ de 2000 de anĭ, cum ḑice tîlcuitorul acestuĭ Virgilie Maulŭ Honoratulŭ. Decĭ, acela alta n'aŭ maĭ hulitŭ, căcĭ aşa aŭ sositŭ acea crăie, ci numaĭ că aşa aŭ fostŭ in orânduiala luĭ Dumneḑeŭ sĕ fie, ḑice, şi aşa aduceaŭ vremea sĕ se sfîrşéscă. Iar celorŭ rele stăpînirĭ, şi crude şi tirane, şi ca de acestŭ felŭ stăpînitoriĭ, ocară, blestemŭ, sudalmă, şi rea pomenire rĕmâne; şi rĕiĭ de la acele rele iaŭ pilde, pentru ca maĭ curênd sé se strice şi sĕ se pérḑă, nimicŭ alta, fără aceea remăindu-le pe urmă, şi se perde pomana lorŭ cu sunetŭ, ḑice David: «şi amŭ trecutŭ, şi nicĭ s'aŭ aflatŭ locul luĭ».

Sciŭ, însă, că nu lipsescŭ in lume şi de aceia de cariĭ nu ḑicŭ: dar aŭ nu şi ceĭ bunĭ şi înţelepţĭ, ce suntŭ, nu morŭ; aŭ nu cadŭ şi se surpă şi eĭ, ca şi celorŭ ce le ḑicŭ şi suntŭ şi rĕĭ şi nebunĭ? Ci acestora respunsulŭ şi cele ce din tóte ḑilele ce se vĕdŭ întîmplărĭ este, şi tóte scriiturile câte suntŭ, şi sfinte, şi de cele-alte, înainte-le strigă şi arată, câtă este osebirea traiuluĭ şi viéţa unuĭ bunŭ, de a unuĭ rĕŭ, şi a unuĭ înţeleptŭ, şi a unuĭ nebunŭ? Se vede că Aristotel, in cartea a şeasea, ce face către fiu-seŭ, Nikomahŭ, de obicĭne, ḑice că ce este rĕŭ este şi nebunŭ, şi ce este nebunŭ este şi rĕŭ. Insĕ, aice nu înţelege filosoful de nebunĭ pe ceĭ ce umblă cu óse, cu petre, şi sunt de legatŭ; că aceea, de a fi aşa, vine dintr'altă pricină, adicăte, aŭ din drăciĭ, aŭ din melancolie, care firescŭ lucru este; ci de ceĭ ce suntŭ rĕĭ ómenĭ şi cruḑĭ, cariĭ cunoscŭ şi binele şi rĕul ce este; de acela grăieşce şi ḑice: că ce este rĕŭ este şi nebunŭ; căcĭ de n'arŭ fi nebunŭ n'arŭ face rĕŭ, ş. c. l. Şi pentru că făcêndŭ rĕul, vine decĭ maĭ pe urmă la cele ce maĭ susŭ s'aŭ ḑisŭ, şi încă la maĭ multe rele şi nenorocirĭ, avêndŭ şi de la Dumneḑeŭ voie şi volnicie sĕ nu fie aşa rĕŭ şi nebunŭ, cum se face. Că adevĕratŭ este ceea ce ḑicŭ toţĭ înţelepţiĭ, că cum este sórele de întunericŭ, aşa este deosĕbită şi viéţa înţeleptuluĭ de a nebunuluĭ, cel in lumină de cel-altŭ in întunerecŭ trăindŭ, cum şi alţiĭ mulţĭ scriŭ. Éră şi pre Solomon vedeţĭ la pilde şi prin tóte cărţile luĭ, ce este viéţa unuĭ nebunŭ, şi ce a unuĭ înţeleptŭ; cum şi in cap. 11. Eclistiasticul ḑice: Ochiĭ înţeleptuluĭ in capul luĭ, éră aĭ nebunuluĭ întru întunericŭ umblă.

Până aicĭ, déră, şi de acestea din istoriĭ neeşindŭ, nu fără folosŭ, mi se pare, şi in zadarŭ celorŭ cunoscătorĭ că amŭ făcutŭ.

Dupre acestea dară, cu Voevoziĭ lorŭ şi cu ot-cărmuitoriĭ ce de la Roma se trimiteaŭ, stândŭ şi purtându-se, multă vreme subt acea stăpînire aŭ fostŭ şi s'aŭ ţinutŭ, totŭ de la impĕraţiĭ Romanĭ spânzurândŭ, şi curênd puterea şi scóterea domnilorŭ lorŭ, şi de acolo tótă chiverniséla lorŭ pogora, până când iată (cum s'aŭ ḑisŭ, că nicĭ unŭ lucru in lume stătătorŭ nu e, nicĭ aceia in

vecĭ așa aŭ putută sta), aŭ inceputŭ despre rĕsăritŭ a pogorî limbĭ nuoĭ, și a împresura și cu sila a descălica părțĭ d'ale apusuluĭ; adicăte, cum ḍicŭ, din Asia, partea cea maĭ mare a pămêntuluĭ, in Europa viindŭ; in patru părțĭ, dară, Geografiĭ maĭ noĭ, împărțindŭ totă pămêntul, adicăte in Asia, in Africa, in Evropa, și in America; și cea decâtă tóte maĭ mare parte, cum s'aŭ ḍisŭ, este Asia.

De acolo, dară, pornindu-se, aŭ venitŭ mulțime de ómenĭ de aŭ locuită ceste-alte părțĭ; însă ceĭ maĭ aleșĭ și ostașĭ aŭ fostă Goțiĭ, Vandaliĭ, Sloveniĭ, Huniĭ, și ca aceștia; cariĭ viindŭ, cum s'aŭ ḍisŭ, și cuprinḍêndŭ aceste părțĭ, și maĭ tótă Evropa, aŭ locuitŭ într'însele. Se vede că nu fără multă și nespusă vărsare de sânge, și omorurĭ necreḍute, nicĭfără de dese, gróznice și rele rĕsbóĭe; pentru că impĕrăția romană înpotriva lorŭ trimitea marĭ oștĭ și aleșĭ Voevozĭ, și, și însășĭ impĕrăția mergea de se bătea cu aceia ce învărstatŭ norocul izbânḍilorŭ, veniaŭ, că, când uniĭ când alțiĭ biruiaŭ, câte odată iarășĭ și pace între dênșiĭ făceaŭ, și maĭ pe urmă le lăsaŭ une locurĭ cum le-aŭ coprinsŭ și le-aŭ luatŭ, sĕ le ția și sĕ le moștenéscă. A cărora lucrurĭ, și cum s'aŭ purtatŭ, și cum aŭ descălecată, și cine ântêiŭ capete și Voevozĭ le-aŭ fostŭ acelorŭ limbĭ, și de unde aŭ isvorîtă acele némurĭ, și care dupĕ care aŭ venitŭ, și cine câtŭ aŭ biruitŭ, nefiindŭ povestea și tréba mea acum aceea, și pentru ca sĕ nu fie istoria acésta de mine atâta delungită, câtŭ dóră și citindŭ, unora sĕ li se urască, étă acelea le trecŭ și le lasŭ. Éră cuĭ este pofta și dragŭ a sci, citéscă pre Antonie Bonfinie, in decada de ântêiŭ, in cartea a doa; pre Flavie Blond, in decada luĭ in cea de'ntêiŭ, in cartea de'ntêiŭ; pre Procopiŭ, in istoria luĭ ce face de rĕsboiul Goticŭ; pre Carion, in cronica luĭ, in cartea a treia, in viéța luĭ Dekie Impĕratŭ; pre Martin Cromer, in cartea luĭ d'ântêiŭ, ce face de ijdărânia Leșilorŭ; pre Calimah, la începătura cărticeleĭ ce'ĭ ḍice: *Ecsperientis Atila*, și pre alțĭ nenumĕrațĭ istoricĭ ce scriŭ și pe largŭ de Goțĭ, și de Vandalĭ, și de Slovanĭ, și de alțiĭ, pe cariĭ, măcarŭ că in totŭ felul Impĕrațiĭ Romanĭ, și in totŭ chipulŭ aŭ nevoitŭ a'ĭ scóte de prin biruințele lorŭ, și cu mare putere și alțĭ impĕrațĭ, și 'i-aŭ biruită de multe orĭ. Éră și Claudie Impĕratŭ, ḍice Blond, cum arată dintr'o poslanie a aceluĭ Claudie, ce scria către Nunie Brok, păḍitorulŭ și ocârmuitorul Ilirieĭ, cum că treĭ sute de miĭ de Goțĭ aŭ tăiată, și douĕ miĭ de corăbiĭ ale lorŭ aŭ înecatŭ, care așa scria: «Claudie Impĕratŭ, luĭ Brok, sĕ-«nătate! Stins'amŭ 300,000 de Goțĭ, 2000 de corăbiĭ le-amŭ înecatŭ; învelite «suntŭ gârlele de paveze, de săbiĭ și de sulițe; tóte marginile gârlelorŭ a-«coperite suntŭ, câmpiĭ de trupurĭ pline suntŭ, nicĭ unŭ drumŭ curată este, »marea cetate Cartago pustie este, și catîrĭ și catîre atâta amŭ luatŭ, câtŭ «nicĭ unŭ ostașŭ nu e sĕ nu ducă câte doĭ și câte treĭ; și măcar de n'arŭ «fi pățitŭ republica Romană de Galian atâtea, măcar de n'arŭ fi adusŭ treĭ-ḍecĭ «de tiranĭ stricătorĭ! că păzindu-se, ostașiĭ, cariĭ felurĭ de rĕsbóĭe aŭ rĕdicată, «și d'arŭ fi fostŭ leghiónele păzite, pe care Galian, rĕŭ isbânditorŭ, le-aŭ ucisŭ, câtŭ adaosŭ arŭ fi republiceĭ? Cu a nóstră însă grijă, și osîrdie aŭ fostŭ bă-«taia de la Mesiĭ, și multe rĕsbóĭe aŭ fostŭ la Martinopoli, mulțĭ de furtună «aŭ peritŭ, maĭ mulțĭ craĭ prinșĭ, și prinse a multorŭ felurĭ de némurĭ blago-«rodnicele femeĭ. Plinitu-s'aŭ biruințele romane de robĭ varvarĭ, și locuitorĭ din

«Gotŭ; nicĭ o ţéră n'aŭ fostŭ carea, robŭ de a 'lŭ ţinea, ca in izbîndă sĕ nu «aibă Gotŭ ş. c. l.»

Aşa dară, de aceĭ Goţĭ, ce atunce pătiseră, Claudie Impĕrat scria; insă ,nicĭ cu aceea, nicĭ altele ca acelea, şi de nu aşa marĭ biruinţe, éră totŭ 'ĭ-aŭ maĭ biruitŭ şi alţĭ impĕraţĭ, nu 'ĭ-aŭ pututŭ stîrpi, nicĭ goni de totŭ, ci totŭ aŭ rĕmasŭ mulţĭ; şi până in cea de apoĭ, totŭ aŭ rĕmasŭ eĭ stăpînitorĭ multorŭ ţĕrĭ in Evropa, cum şi până astă-ḑĭ câtevaşĭ némurĭ dintr'înşiĭ se tragŭ, maĭ alesŭ Şveḑiĭ şi Daniĭ, cum ḑicŭ, şi cum maĭ susŭ amŭ însemnatŭ puţinŭ. Dreptŭ acésta dară, acele limbĭ şi némurĭ călcândŭ, cum s'aŭ ḑisŭ, şi impresurândŭ aceste părţĭ, şi cu acestŭ prilejŭ uniĭ cariĭ eraŭ maĭ de demultŭ supuşĭ Romanilorŭ încă găsindŭ vreme, se trăgeaŭ şi se desbăteaŭ de către Romanĭ, pre cariĭ nu 'ĭ-aŭ maĭ pututŭ apoĭ supune. Căcĭ, in multe părţĭ, şi totŭ cu grele şi marĭ oştĭ, nu puteaŭ maĭ ajunge; şi încă, căcĭ, că şi de multe orĭ şi Voevoḑiĭ şi Hatmaniĭ ce trimiteaŭ cu oştĭ înaintea vrăjmaşilorŭ, se vicleniaŭ, şi ostaşiĭ in partea lorŭ trăgêndu-ĭ, aŭ eĭ impĕraţĭ se puneaŭ, aŭ pre alţiĭ, cariĭ vreaŭ eĭ, impĕratŭ rĕdicaŭ; şi aşa, cătră cel ce era se pornĭaŭ, unde şi acestea între dînşiĭ certe şi vrăjbĭ maĭ multŭ i-aŭ risipitŭ.

Acestea dară, şi ca acestea purtându-se şi lucrându-se, cum s'aŭ şi maĭ ḑisŭ, şi impĕrăţia romană plecându-se şi micşorându-se, étă fiesce carele binele şi traiul seŭ osĕbĭ aŭ începutŭ a'şĭ căuta şi a'şĭ goni.

Aşa déră, şi aceĭ *Românĭ-Dacĭ* ce eraŭ aicĭ, şi al lorŭ traiŭ şi stare 'şĭ cercaŭ, şi câtŭ aŭ pututŭ a le ţinea aŭ nevoitŭ, moscenĭ vechĭ şi întemeiaţĭ acestorŭ pămênturĭ socotindu-se că suntŭ; pentru că prin sute de anĭ trecuse şi se rădăcinase, în tótă Dacia locuindŭ şi şeḑêndŭ.

Aşa déră, aceştia Domniĭ şi Voevoḑiĭ lorŭ avêndu-şĭ, şi legĭ bune ţiindŭ şi păḑindu-le, şi încă şi bunĭ ostaşi fiindŭ, şi ţéra lorŭ osĕbĭ aŭ începutŭ a'şĭ păḑi, şi hotarele lorŭ maĭ tarĭ a le ţinea, nimenuĭ nicĭ eĭ vrêndŭ atâta a se maĭ supune; ci, cine asupra lorŭ venĭa, şi eĭ împotriva acelora staŭ; şi atâta, câtŭ mulţĭ se îngrozĭaŭ de dênşiĭ, şi maĭ vîrtosŭ veciniĭ lorŭ, cariĭ venise apoĭ, după Romanĭ, de coprinsese acele locurĭ, cum s'aŭ maĭ ḑisŭ; şi necum sĕ 'ĭ maĭ bîntuiéscă se ispitĭaŭ, ci in preteşugul lorŭ îĭ chiemaŭ, şi cu dênşiĭ se legaŭ ca orĭ când eĭ vrea sĕ mérgă asupra altorŭ cuiva, saŭ când alţiĭ asupra lorŭ vreaŭ a veni, eĭ ajutor sĕ le dea, şi cu prieteşugŭ sĕ se afle. Aşa şi ceştia, când va vrea cere ca aceeaşĭ cerere de la aceia, gata sĕ se afle şi sĕ le dea, dupre buna vecinătate şi legătura ce făceaŭ cu eĭ, şi într'acestŭ chipŭ încă multă sémă de anĭ s'aŭ purtatŭ şi s'aŭ ţinutŭ; nicĭ grije lorŭ de alte domniĭ şi crăiĭ măcar era; căcĭ, multă şi puternică óste aveaŭ, şi încă cu toţiĭ ostaşĭ bunĭ eraŭ. Nicĭ de Impĕraţiĭ Ţarigraduluĭ se temeaŭ măcar, că încă până printr'acele vremĭ totŭ tarĭ şi puternicĭ eraŭ; ci încă şi cu eĭ s'aŭ bătutŭ, impotrivă-le stândŭ; şi ajutóre le-aŭ datŭ, când aŭ trebuitŭ, impotriva vrăjmaşilorŭ lorŭ şi a Turcilorŭ, când aŭ începutŭ a trece încóce marea şi a le lua locurĭ, şi a le maĭ îngusta impĕrăţia, şi din Elada, precum maĭ înainte voiŭ arăta.

Insă, nu puţină mirare este la toţĭ câţĭ scriŭ de acésta, nicĭ la câţĭ bine voru socoti de aceştĭ Românĭ cum s'aŭ ţinutŭ şi aŭ stătutŭ până astă-ḑĭ aşa, păḑindu-şĭ şi limba, şi cum aŭ pututŭ şi potŭ şi pămênturile acestea locuiescŭ

care acésta la puţine limbĭ şi némurĭ se vede; şi maĭ vîrtosŭ atâtea rodurĭ de ómenĭ străine şi barbare peste dînşiĭ aŭ datŭ şi aŭ stricatŭ, cariĭ peste alţiĭ aşa dândŭ, nicĭ numele nicĭ altŭ nimicŭ nu se maĭ scie, nicĭ se maĭ pomenesce de aceia, cum étă şi maĭ susŭ amŭ ḑisŭ. Ĕră şi aevea se cunósce şi se crede, că împresurândŭ Goţiĭ, Vandaliĭ, Slovaniĭ, Huniĭ, şi alţiĭ ca acestia, şi călcândŭ şi descălecândŭ mare parte a Évropeĭ, şi pe aicĭ aŭ trecutŭ, aŭ luatŭ, aŭ stricatŭ şi aŭ supusŭ Huniĭ aceste ţĕrĭ, cum vom vedea maĭ 'nainte; éră eĭ totŭ aŭ stătutŭ, şi s'aŭ ţinutŭ cum suntŭ. Că étă in ţéra unguréscă, unde 'ĭ ḑicemŭ de susŭ, in tótă ţéra sêrbéscă, care înţelegŭ împreună şi pre Bulgarĭ, şi pre Bosneagĭ, şi pre toţĭ ca de acestŭ fel, cariĭ se tragŭ din ceĭ Sloveanĭ ce amŭ ḑisŭ maĭ susŭ, că aŭ venitŭ de aŭ coprinsŭ şi aŭ locuitŭ cele ţĕrĭ in care şi până astă-ḑĭ şedŭ, şi se vĕdŭ, şi ţéra Horvăţéscă, şi Şveḑia, şi Dania, şi alte prea multe încă ca acelea némurĭ suntŭ descălecate, unde noĭ ḑicemŭ dară: aŭ pustiĭ şi fără nimenĭ într'însele aŭ fostŭ, când aŭ venitŭ acele limbĭ? Ci aceea nu se póte ḑice; căcĭ, că bine scimŭ din istoriĭ şi de adevĕrul lucruluĭ, că încă fórte pline de ómenĭ şi bogate aŭ fostŭ biruinţe ale Romanilorŭ; ci numaĭ vremea lungă mutândŭ lucrurile şi strĕmutândŭ ómeniĭ, de la aceia d'ântêiŭ aŭ venitŭ la ceĭ-alţĭ la cariĭ până astă-ḑĭ vedemŭ că suntŭ. Ḑicemŭ déră, acum: déră ceĭ-alţĭ locuitorĭ ce aŭ fostŭ maĭ 'nainte, unde suntŭ? cariĭ nicĭ se maĭ sciŭ, nicĭ se maĭ pomenescŭ, nicĭ măcarŭ cevaşĭ dintr'aceĭa se maĭ numescŭ, séŭ ce limbă vorŭ fi avutŭ sĕ maĭ sciă? Şi de va fi şi fostŭ rĕmasŭ cinevaşĭ, încă atâta s'aŭ amestecatŭ in ceĭ maĭ de pre urmă locuitorĭ, câtŭ îngropaţĭ de totŭ suntŭ, de nu se vede nimicŭ de dênşiĭ nicăirĭ! Ĕră ceştia Românĭ, orĭ cum, şi cum printr'atâtea călcărĭ, sdrobirĭ, şi nespuse rele ce aŭ trecutŭ şi 'ĭ-aŭ călcatŭ, totŭ este până astă-ḑĭ, cum s'aŭ ḑisŭ; că totŭ încă de nu se află atâta ferićiţĭ şi slobodĭ de totŭ, încă şi domniă, şi stĕpînire, şi limba, aceea a Romanilorŭ, totŭ stă şi se ţine (se vede stricată, cum şi alte limbĭ, tóte ale lorŭ cele neaoşe şi de moşiă şi le-aŭ stricatŭ); in destul că totŭ urme de a se cunósce şi a se sci bine de unde suntŭ, le-aŭ rĕmasŭ şi aŭ. Care acésta bine socotindu-se aevea, este, că nu fără a luĭ Dumneḑeŭ provedinţiă este, nicĭ fără de a sa minune nu este; însă, direptŭ, ce el singurŭ scie: la acésta şi Bonfinie uĭtându-se, într'a treia decadă a luĭ, cartea a nóa, ḑice, dupre alte multe, şi acestea:

«Măcar că felurĭ de felurĭ de varvariĭ, năvăliĭ, şi prăḑĭ, in Dacia, al noroduluĭ »Romanŭ ţinutŭ, şi a Geţilorŭ ţéră împreună şi cu Panoniĭ făceaŭ, însă pe locui«toriĭ şi pe leghiónele romane, carĭ decurênd eraŭ adaose acolo, nu le-aŭ pu«tutŭ perde; între varvarĭ cufundaţĭ eraŭ; éră limba romană încă la eĭ totŭ miro«sesce, şi nicĭ cum de totŭ nu o părăsescŭ. Şi aşa se vede, că luptaŭ şi se certaŭ, «nu atâta pentru viaţă, câtŭ pentru paza şi starea limbeĭ. Că cine dară este «carele nu fórte sĕ se mire încă de atâtea dese intrărĭ şi prăḑĭ ale Sarmaţi«lorŭ, Goţilorŭ, aşijderea ale Hunilorŭ, Vandalilorŭ şi ale Gepiḑilorŭ, care fă«ceaŭ in Dacia, şi ale Ghermanilorŭ (cărora *Nemţĭ* le ḑicem acum), şi ale Lon«gobarḑilorŭ, de vomŭ socoti bine, rĕutăţĭ şi stricăcĭunĭ; şi încă până acum în«tr'aceştĭ Dacĭ şi Goţĭ urmele limbeĭ romane se păzescŭ, cărora acum, pentru «sciinţa bine a săgeta, *Valahĭ* le ḑicemŭ. Aicĭ dară, printr'atâţia timpĭ, sângele

«Corvin ascunsŭ era; in cea d'apoĭ însă, in satul Corvinŭ aŭ odrăslitŭ, nicĭ a-
«césta cu adevĕratŭ fără de mare a luĭ Dumneḑeŭ lucrare nu este; că din fe-
«ricirile Corvinilorŭ printr'atâţia anĭ, norodul românŭ de varvarĭ, şi acum aces-
«tiaşĭ voevoḑĭ crestinésca republică şi aceste ţinuturĭ din reaua şi păgânésca
«robiă sĕ isbăvéscă.» Acestea suntŭ ḑisele şi laudele şi maĭ multe a luĭ Bonfinie, de aceştĭ Românĭ.

Insă, acestŭ Corvinŭ, ce pomenesce aicĭ, este tată luĭ Mateiaşiŭ Craiŭ, carele mare omŭ aŭ fostŭ şi marĭ lucrurĭ aŭ făcut, şi marĭ resbóie cu Turciĭ aŭ bătutŭ, şi el şi fiu-seŭ, precum înainte, unde le va veni rîndul, câtŭ se va puţea şi de dînşiĭ vomŭ ḑice; carele de némŭ românescŭ se trage, cum şi acestŭ Bonfinie din începutul lorŭ frumosŭ istoresce, şi alţĭ toţĭ istoricĭ aşa adeveréză.

Intr'acestŭ chipŭ dară, cum s'aŭ ḑisŭ maĭ susŭ, multă vreme Româniĭ purtându-se şi aflându-se aŭ stătutŭ, însă nu nicĭ maĭ pe urmă puţine grele şi rele aŭ ajunsŭ şi 'ĭ-aŭ întîmpinatŭ; că étă şi Huniĭ viindŭ şi coprinḑêndŭ aceste părţĭ, şi alte multe, aŭ càlcatŭ, maĭ vîrtosŭ ţéra Unguréscă de susŭ, cum amŭ ḑisŭ, carea o aŭ şi ţinutŭ, şi într'însa aŭ descălecatŭ şi o aŭ locuitŭ; din cariĭ şi până astăḑĭ se tragŭ Unguriĭ; şi pre acéstă Dacie o aŭ supusŭ, cum Atila şi in tituluşulŭ luĭ îĭ pune. Se vede că apoĭ, cu vreme, iar de subtŭ mâna lorŭ aŭ eşitŭ, cum vomŭ vedea.

Insă, de aceştĭ Hunĭ numaĭ (lăsândŭ alte limbĭ, cum amŭ ḑisŭ, şi pe ăĭ-alţĭ varvarĭ ce 'ĭ-amŭ pomenitŭ maĭ 'nainte) mi este a ḑice şi a scrie cevaşĭ, cum aŭ pogorîtŭ şi de unde aŭ pogorîtŭ ântêiŭ, şi cum s'aŭ aşeḑatŭ in ţéra Unguréscă de susŭ, şi câte locurĭ aŭ maĭ călcatŭ şi aŭ coprinsŭ, şi când s'aŭ crestinitŭ ântêiŭ, idololatri fiindŭ, ca toţĭ ăĭ-alţĭ, afară din ovreĭ; şi nu pentru alta, acésta o facŭ, ci numaĭ căcĭ in vecinătate ne suntŭ, şi căcĭ cu dênşiĭ mare amestecare Româniĭ aŭ avutŭ, şi in ceste maĭ dupre urmă vremĭ cu dênşiĭ s'aŭ ţinutŭ ceştia, şi in cea d'apoĭ că cu ajutorul lorŭ maĭ multŭ şi ţĕrile acestea, déca s'aŭ osebitŭ de Ardél, adicăte ţéra Muntenéscă şi a Moldoveĭ, s'aŭ descălecatŭ şi s'aŭ luptatŭ cu vrăjmaşiĭ lorŭ, şi maĭ vîrtosŭ cu Turciĭ şi maĭ 'nainte şi maĭ încóce multŭ; pe urmă, spate şi ajutorŭ le-aŭ fostŭ, măcarŭ că şi acestia Ungurilorŭ ca unŭ zidŭ bunŭ şi tare înaintea turcilorŭ le-aŭ fostŭ, şi nu de stricăciune, de se va socoti bine şi cu dreptate, maĭ nicĭ o dată, ci încă de mare folosŭ, maĭ vîrtosŭ cestorŭ ce in Ardél aŭ rĕmasŭ şeḑĕtorĭ şi locuitorĭ.

Scrie-voiŭ, déră, şi de eĭ, cum amŭ ḑisŭ, cevaşĭ de la istoriciĭ lor luând, cariĭ d'inceputŭ şi de a dinsul ale lorŭ lucrurĭ şi fapte aŭ scrisŭ. Insă, câtŭ voiŭ putea maĭ pre scurtŭ; pentru că iarăşĭ, cuĭ-va plăcea, la aceiaşĭ istoricĭ va putea vedea maĭ multŭ şi maĭ pre largŭ, cum şi de aceea ce aŭ fostŭ ântêiŭ, şi apoĭ la ce s'aŭ pogorîtŭ, şi in cea dupe urmă, până astă-ḑĭ ce se vĕdŭ, la ce aŭ rĕmasŭ *Huniĭ*, saŭ cum le ḑicŭ alţĭ *Uniĭ*, din cariĭ *Unguriĭ* se tragŭ şi ceĭ ce suntŭ şi până astă-ḑĭ, de unde aŭ pogorîtŭ şi cum aŭ descălecatŭ in ţéra ungurésců, şi ce voevozĭ ântêiŭ aŭ venitŭ cu dînşiĭ.

Vede-se, déră, cum toţĭ istoriciĭ intr'acésta unindu-se adeveréză că Huniĭ suntŭ Schiţĭ, adicăte Tătarĭ; însă de la care parte a Schitieĭ aŭ pogorîtŭ a descăleca părţĭ intre dênşiĭ, este osĕbită părere; pentru că uniĭ ḑicŭ că suntŭ

veniţi din Schitia cea mare a Asieĭ, alţĭ ḑicŭ că suntŭ din Schitia ceasta către méḑă-nópte, căreia iĭ ḑicŭ şi acum *Iugra*, carea astă-ḑĭ supusă este subt impěrăţia Mosculuĭ. Dintr'acela déră locŭ ḑicŭ sě fie şi sě fi pornitŭ intr'acóce a veni, trecêndŭ balta Meotideĭ (de carea şi maĭ susŭ amŭ pomenitŭ, carea sě face la Krimŭ maĭ despre méḑă-nópte, din apa Donuluĭ şi din Marea-Négră); şi ântêiŭ acele locurĭ dintr'acolo aŭ coprinsŭ, apoĭ pre încetŭ totŭ maĭ lăţindu-se şi locŭ maĭ bunŭ şi maĭ biosŭ căutându-şĭ şi cercându-şĭ de a descăleca şi a locui, aŭ ajunsŭ şi prin aceste pămênturĭ, şi trecêndŭ şi munţiĭ aŭ coprinsŭ şi tótă Panonia, carea, cum ḑice Claverie geograful, acésta este ce se coprinde astă-ḑĭ Carniola, Croaţia (adicăte ţéra Horvăţéscă), Marchia Vidorilorŭ, Carintia, Stiria, maĭ marea parte a Austrieĭ, jumătate de ţéra Unguréscă de susŭ, Slovenia, Bosna, şi o parte de ţéra Sêrbéscă.

Decĭ dară, Huniĭ, adicăte Schitiĭ aceia, cărora acum şi Ungurĭ le ḑicŭ, coprinḑêndŭ şi acea Panonie, şi maĭ multe ţerĭ altele maĭ pre urmă luândŭ, s'aŭ aşeḑatŭ. Insă de aŭ pogorîtŭ ântêiŭ din Asia saŭ de la Iugra aceĭ Schiţĭ, cum s'aŭ ḑisŭ óre-ce maĭ susŭ, noă atâta de dênşiĭ a cerca nu e; se vede că, care este şi adevěrul, cu nevoie se va cunósce; căcĭ, că mulţĭ scriŭ şi nevoĭescŭ a dovedi că din Asia; maĭ mulţĭ ĭar scriŭ şi ḑicŭ că de la Iugra. Insă nicĭ este dogmă a bisericeĭ carea cum vomŭ vrea sě nu credemŭ; ci póte nescine crede acésta unde 'ĭ va părea că i se ascultuescŭ maĭ bine istoriciĭ. Insă cine pofteşce şi acésta a o vêntura şi a o alege maĭ bine, citéscă pre Bonfinie, in decada-ĭ d'ântêiŭ, in partea a doua, unde face de inceputul lorŭ, şi pre Lorinţŭ Topeltin, in cărticeaua luĭ ce scrie de ijdărănia Ungurilorŭ, şi pre alţĭ maĭ mulţĭ pre cariĭ şi cestŭ Topeltin acole şi la incepătura capuluĭ ce scrie de Ungurĭ iĭ pomenesce şi 'ĭ semnéză locurile unde scriŭ aceĭ istoricĭ. Mulţĭ dovedescŭ şi cu acésta cum de la acea Iugră suntŭ; că viindŭ ómenĭ de aceia şi grăindŭ, multe cuvinte ḑicŭ că se potrivescŭ cu ale acestorŭ Ungurĭ; numaĭ, maĭ stricate şi maĭ varvare li se pare acele cuvinte, măcar că nu scim care maĭ fireşĭ limba 'şĭ vorŭ ţinea, cestia ce prin ceste părţĭ locuĭescŭ, cariĭ s'aŭ amestecatŭ cu alte multe felurĭ de limbĭ, aŭ ceĭa, căcĭ totŭ in locul lorŭ acolo se află. Insă orĭ ce va fi de acésta nu sciŭ; éră cum multŭ maĭ varvarĭ suntŭ ceĭ de acolo, adevěratŭ este, şi pentru starea şi tăria loculuĭ aceluia, şi pentru că departe suntŭ de ómeniĭ ceĭ maĭ politicĭ şi maĭ iscusiţĭ; unde dară precum suntŭ aceia, aşa şi limba maĭ vîrtósă şi maĭ varvară le va fi.

Auḑit'amŭ şi eŭ cu urechile mele de dumnealuĭ Gheorghie Brancovicĭ, din Ardél, omŭ de cinste şi cu cunoscinţă, şi iubitorŭ de a sci multe, povestindŭ cum că, mergêndŭ la Moscŭ, impreună cu frate-seŭ Sava Brancovicĭ, Mitropolitul Ardéluluĭ, omŭ şi acela destul invěţatŭ, inţeleptŭ şi temětorŭ de Dumneḑeŭ, pre carele 'l trimesese Racoţi Gheorghe cel tênerŭ la impěratul moschicescŭ cu solie.

Acolo dară mergêndŭ, şi la Impěrăţie viindŭ de aceĭ Schiţĭ de la Iugra, intr'adinsŭ aŭ mersŭ la dênşiĭ ca se vaḑě aceea ce se auḑĭa, cu limba, că se potrivescŭ in multe cu cestĭ Ungurĭ, de este adevěratŭ cevaşĭ, aŭ ba. Şi aşa cu dênşiĭ impreunându-se şi vorbindŭ unguresce, ḑiceaŭ că adevěratŭ este, că multe cuvinte asemenea eraŭ cu ale cestora, numaĭ gróse şi maĭ mojicóse, cum s'aŭ ḑisŭ; unde, dară, şi acel vrednicŭ bărbatŭ ḑicea, că de

a crede este cum de la acea Iugră aceĭ Schiţĭ sĕ fie isvorîtŭ şi sĕ fie venitŭ.

Se vede că nu lipsescŭ uniĭ a ḑice ca acestea şi la uniĭ Schiţĭ ce aŭ venitŭ din Asia; [aŭ auḑitŭ că s'aŭ vĕḑutŭ când aŭ venitŭ unŭ sol Schitŭ la Turcĭ, incă la unŭ Sultanŭ, Muratŭ, la Ţarigradŭ fiindŭ. Şi pre acele vremĭ intêmplându-se şi unŭ solŭ de la Rudolf, Împĕratul nemţescŭ, acolo, aŭ poftitŭ acel Schit, adicăte Tătarŭ, ca sĕ se impreune cu dênsul; şi aşa impreunându-se cu dênsul, intre vorbe, ḑicŭ cum sĕ fie ḑisŭ acel sol Schitŭ că Unguriĭ de la dênşiĭ se tragŭ; şi ca acelea altele multe povestescŭ, cum şi Topeltin, totŭ intr'acelaşŭ locŭ ce amŭ semnatŭ maĭ susŭ, scrie şi acésta, că Zamoschi istoricul din auḑŭ o istoresce şi o ḑice.

Insă mie, din omŭ de credinţă şi de cinste şi acésta şi alte ca acésta auḑindŭ, şi maĭ próspete incă fiindŭ, mi-este maĭ multŭ a crede de câtŭ cele ce se citescŭ prea vechĭ, şi suntŭ in păreri, incă că şi acelea nu ḑicŭ hotărîtŭ adevĕrul. Ci dară, şi de sciinţa acestuĭ lucru de unde pogóră, incă este destul ce s'aŭ ḑisŭ.

Aceştĭ, déră, Schiţĭ, pogorîndŭ dintr'acele părţĭ, cum s'aŭ ḑisŭ, subt şése Voevoḑĭ aŭ fostŭ, aŭ maĭ bine sĕ le ḑicemŭ Sultanĭ, cum ḑicemŭ acum Tătarilorŭ că aŭ, pentru ca sĕ se inţelégă maĭ bine povestea.

Sculându-se, dară, acele capete ale lorŭ, impĕrăţindŭ Romanilorŭ Valent, când era cursul anilorŭ de la nascerea Domnuluĭ Hs. 373, şi aducêndŭ óste (ḑice Bonfinie in locul ce s'aŭ semnatŭ maĭ susŭ, in cartea a doua, in decada ântêiŭ), intr'o sută şi opt-ḑecĭ de némurĭ, s'aŭ făcutŭ până la unŭ milionŭ şi opt-ḑecĭ de miĭ de ómenĭ. Acestĭ, decĭ, luându'şĭ şi muĭerile şi copii, şi dobitócele, şi totŭ ce aveaŭ in moşiile lorŭ, şi sculându-se aŭ inceputŭ a 'şĭ căuta locurĭ de aşedĕmântŭ, maĭ bunŭ, maĭ largŭ, şi maĭ de hrană locŭ de câtŭ al lorŭ, şi a 'şĭ găsi şi a 'şĭ agonisi, pentru că al lorŭ fórte cu nemară de a se hrăni era, şi strâmtŭ. Aşa, decĭ, viindŭ, cum amŭ ḑisŭ, pre alte multe némurĭ bătândŭ, ce eraŭ pre lângă apa Donuluĭ, şi trecêndŭ şi acea apă, şi apoĭ aŭ trecutŭ in ceste părţĭ, ântêiŭ balta Meotideĭ, pre la Krîmŭ, şi pre acolo călcândŭ pre cine aŭ aflatŭ. Şi de acolo maĭ incóce viindŭ, până şi la Panonia aŭ ajunsŭ, unde le-aŭ şi maĭ plăcutŭ locul, şi coprinḑênd'o, pre Longobarḑiĭ cariĭ eĭ o ţineaŭ atuncea, cum ḑice Reţie, aŭ bătutŭ şi aŭ gonitŭ; şi pre Goţiĭ cariĭ eraŭ vecinĭ pre acolo, şi pre alte limbĭ ce eĭ ţineaŭ imprejurŭ şi stăpîniaŭ acele locurĭ, cu câte-va rĕsbóe biruindu-ĭ, 'ĭ-aŭ gonitŭ dupre acele pămênturĭ, şi nu numaĭ pre aceia, ci şi pre alţĭ mulţĭ câţĭ impotriva lorŭ se puneaŭ a le sta şi a 'ĭ zătigni. Decĭ, încătro vrea sĕ mérgă, pre toţĭ 'ĭ-aŭ bătutŭ cu marĭ biruinţe... unde... (lipsesce) Sultanul lorŭ, căruĭ locŭ şi până asta-ḑĭ, ḑice şi Mihail Reţie, in cartea d'ântêiŭ, unde scrie de lucrul ţĕriĭ unguresci, mutându-ĭ numaĭ nisce slove, îĭ ḑicŭ *Kxeazo.*

Dupe aceea, decĭ, Huniĭ, şeḑêndŭ câte-va ḑile acolo ca sĕ se odihnéscă, étă ér asupra Romanilorŭ, la Tulna, se gătescŭ sĕ mérgă; şi mergêndŭ, Macrin şi cu Dietrih de bătae gătindu-se, éràşĭ nu negródnicŭ şi micŭ rĕsboiŭ incepŭ, şi dóră maĭ sângerosŭ şi maĭ tare de câtŭ ântêiŭ; căcĭ, şi insuşĭ capetele, şi a uneĭ şi a alteĭ părţĭ, in primejdia vieţeĭ 'şĭ-aŭ pusŭ, şi eĭ inaintea altora a se bate aŭ alergatŭ, pentru ca desĕvêrşitŭ acel rĕsboiŭ coneţul sĕ 'şĭ ia, şi uniĭ şi alţiĭ

maĭ multŭ pentru slavă bătându-se. Aşa dară, cade despre românĭ voevodul Macrin ântêiŭ; şi Dietrih, in frunte de o săgétă rănindu-se, se intórce; unde déră a-l-altă óste, fără capete vĕḑêndu-se, intórce dosul, perindŭ nespusă mulţime de Românĭ, scăpândŭ insă şi Dietrih cu câţĭ-va aĭ luĭ. Insă, nicĭ Huniĭ fără de mare pagubă in capete şi intr'aĭ-l-alţĭ aĭ lorŭ nicĭ dintr'acel rĕsboiŭ nu rĕmânŭ, că étă aŭ căḑutŭ in bătaie acolo Bela-Keme şi Kadixa, Sultaniĭ lorŭ, şi dintr'aĭ-lalţĭ oştaşĭ 40,000, pre cariĭ Sultaniĭ apoĭ, luându-ĭ, 'ĭ-aŭ ingropatŭ cu mare cinste, dupre obiceiul lorŭ, la stâlpul cel de marmură, ce-ĭ ḑicea *Kaĭazo*, lângă cel-altŭ Sultanŭ, Keve, ce perise in cel-altŭ rĕsboiŭ, cum amŭ ḑisŭ.

Aşa decĭ, Huniĭ acea izbîndă dobîndindŭ, in tótă Panonia stăpânĭ s'aŭ făcutŭ, şi a porunci şi a oblădui ca pe al lorŭ pământŭ aŭ început. Acestea aşa trăgêndu-se, dupĕ ce aŭ intratŭ in Panonia (cum ḑice şi Bonfinie, şi Reţie, şi Bonşaĭ in cărţile lorŭ, ce maĭ susŭ amŭ ḑisŭ, şi locurile amŭ semnatŭ, şi alţĭ mulţĭ), două-ḑecĭ şi optŭ de anĭ s'aŭ trasŭ dupre aceea. Decĭ, lucrurile lorŭ, de a locui acolo, vĕḑêndŭ că se maĭ aşéză şi se maĭ intărescŭ, perindŭ şi alte capete ale lorŭ, şi maĭ vîrtosŭ că aşa capŭ mare din rodulŭ şi din casa luĭ Zomeiarum, cum maĭ susŭ amŭ ḑisŭ, nu rĕmăsese, dreptŭ aceea, şi toţĭ ăĭ-l-alţi maĭ marĭ dintr'înşiĭ şi maĭ aleşĭ cariĭ eraŭ, strîngêndu-se, aŭ alesŭ sĕ 'şĭ pue lorŭ craiŭ, unul-poruncitorŭ, pe Atila, pe unul din ceĭ doĭ fraţĭ ce maĭ rĕmăsese din némul şi familia luĭ Cadar, care acésta o aŭ făcutŭ la anul de la Hs: 401. Acestŭ Atila, carele aŭ stătutŭ ântêiŭ craiŭ in Panonia, adică craiŭ unguerescŭ, cum şi Mihail Reţie scrie de dênsulŭ, ḑice că era omŭ ascuţitŭ la minte, in lucrurile oştiĭ fórte păţitŭ şi sciutŭ, cu inimă mare, vîrtosŭ in trupŭ, a înşela pe vrăjmaşĭ vicleanŭ; portulŭ luĭ, şi in casă când era şi afară când eşĭa, era frumosŭ, luciŭ şi curatŭ; purta in capŭ şi pene de şoimŭ. Ca acestea, ḑice şi Calimahŭ, in cartea-ĭ ce face de Atila, că era şi nesăţiosŭ in slavă şi in oştirĭ, când şi maĭ tóte câte făcea norocite îĭ eşiaŭ; era şi însuşĭ viteazŭ. Dreptŭ aceea, nu se nicĭ stîmpăra la unŭ locŭ, şi către ceĭ ce maĭ timpuriŭ i se rugaŭ, se pleca lesne; şi pre cine lua şi ţinea in credinţă odată, de aci până la mórte păzĭa. Şi a meşterşugi şi a face lucrurĭ impotriva vrăjmaşilorŭ luĭ, minune era, şi in nemerélă, şi in grabă ce lucra; şi maĭ marea minune era starea-ĭ şi răbdarea-ĭ in primejdiile ce se supunea. Éră precum era milostivŭ celorŭ ce se daŭ şi i se închinaŭ luĭ, aşa neplecatŭ şi neîmblânḑitŭ era celorŭ ce biruiaŭ (fórte acésta ca unŭ varvarŭ şi ca unŭ crudŭ făcênd-o); haine, dreptŭ aceea luciĭ purta, părêndu-ĭ că şi acelea la mărie părtinescŭ. La prînzare rarŭ şedea, iar la cină multŭ mânca, şi maĭ multŭ carne, pâne maĭ nimicŭ mânca. Vinŭ bea fără mĕsură, maĭ vîrtosŭ când se odihnĭa; însă totŭ firea a 'şĭ-o ţinea se nevoia, şi şi altele multe ca acelea avea şi ţinea. Baniĭ încă, şi dupe a maĭ marilorŭ lorŭ învĕţătură, îĭ ocărĭa şi nu-ĭ poftĭa, carele adese-orĭ încă ḑicŭ că-l auḑĭaŭ toţĭ şi ḑicêndŭ, că baniĭ maĭ multŭ daŭ întristăciune şi voie rea când 'ĭ perde nescine şi 'ĭ răpune, decâtu'ĭ îĭ daŭ veselie şi părere bună când iĭ căştigă şi 'ĭ dobîndesce.

Maĭ ḑice acestŭ Calimahŭ că de trupŭ, acelŭ craiŭ Atila. încă era maĭ micŭ decâtŭ de vîrstă tocma; peptosŭ, vîrtosŭ, capulŭ cam mare, ochiĭ cam micĭ,

barba-ĭ rară amesteca cărunteţe; se cunoscea şi faţa-ĭ că este mojicósă, cum le era felul. Graiul groznicŭ şi spăimosŭ, şi dupĕ varvarul lorŭ graiŭ, era şi tare de urechĭ; iar nasul de treĭ degite de latŭ ş. c. l.

DOMNII ȚEREI MOLDOVEĬ

ȘI

VIAȚA LORŬ

DE

GRIGORIE URECHE

VORNICŬ MARÉ IN MOLDOVA.

PREDOSLOVIE

Mulţĭ scriitorĭ s'aŭ nevoitŭ de aŭ scrisŭ rîndulŭ şi povestea ţĕrilorŭ, şi aŭ lăsatŭ izvodŭ pre urmă, şi bune şi rĕle sĕ remâe fiilorŭ şi nepoţilorŭ, şi sĕ le hie cele bune de învĕţătură, éră cele rĕle ca sĕ se pótă feri, şi sĕ se socotéscă, şi celorŭ bune sĕ urmeze. Şi alţiĭ pizmuindŭ, şi însĕmnândŭ, şi scriindŭ, cum şi eŭ Grigorie Urechi, care den mila luĭ Dumneḑeŭ şi a Domnuluĭ meŭ am fost Vornicŭ Mare, cu multă nevoinţă amŭ cetitŭ cărţile şi izvódele, şi ale nóstre, şi celorŭ strĕine, şi amŭ aflatŭ capŭ şi începĕtură moşilorŭ de unde aŭ izvoritŭ în ţéră, şi s'aŭ înmulţitŭ, şi s'aŭ lăţitŭ, ca sĕ nu se înnece aniĭ ceĭ trecuţĭ a tóte ţĕrile; şi apoĭ sĕ nu se pótă sci ce aŭ lucratŭ, sĕ se asemine hiarelorŭ şi dobitócelorŭ celorŭ mute şi fără minte. Aceea urmândŭ, şi măcar că se află şi de alţiĭ însemnate lucrurile ţĕreĭ Moldoveĭ, apucatum'amŭ şi eŭ a scriere incepĕtura, şi adaosulŭ, maĭ apoĭ şi scăderea, care se vede că aŭ venitŭ în ḑilele nóstre, dupĕ cum aŭ fostŭ ânteiulŭ ţĕreĭ şi pămêntuluĭ nostru a Moldoveĭ. Că cum se tîmplă de sîrgŭ şi adaoge pohoiulŭ apeĭ, şi iarăşĭ de sîrgŭ scade şi se împuţinéză, aşia s'aŭ adaosŭ şi Moldova, care maĭ apoĭ de la alte ţĕrĭ s'aŭ descălecatŭ, şi s'aŭ lăţitŭ de sîrgŭ şi fără de zĕbavă. Acele cercândŭ, le-am îndreptatŭ cu nevoinţă, că nu numaĭ letopiseţulŭ nostru, ce şi cărţĭ strĕine amŭ cercatŭ, ca sĕ putemŭ afla adevĕrulŭ, ca sĕ nu mĕ aflu scriitorŭ de cuvinte deşierte, ce de drepte; că letopiseţulŭ nostru celŭ moldovenescŭ aşia scrie de pe scurtŭ, că nice de viaţa Domnilorŭ, cariĭ aŭ fostŭ tótă cîrma, nu alege, necum lucrurile din năuntru sĕ alégă; şi pre scurtŭ scriindŭ şi însemnândŭ, de la începutŭ până la Domnia luĭ Petru Vodă Rareşŭ, şi s'aŭ stinsŭ; că de aice încóce n'aŭ maĭ scrisŭ nimene. Nice este a se mirare, că scriitoriĭ nostri n'aŭ avutŭ de unde strînge cărţĭ; că de la lŏcuitoriĭ d'ânteiŭ n'aŭ aflatŭ scrisorĭ, că n'aŭ lăsatŭ, ca nisce ómenĭ neaşeḑaţĭ, şi maĭ multŭ prostĭ şi necărturarĭ, ce şi eĭ aŭ scrisŭ maĭ multŭ din basme şi den povestĭ, ce aŭ auḑitŭ unulŭ dela altulŭ. Éră scrisorile strĕinilorŭ scriŭ prea largŭ şi de ajunsŭ, cariĭ aŭ fostŭ rîvnitorĭ şi herbinţĭ nu numaĭ ale

sale sĕ scrie, ce şi cele strĕine. Şi de acolo luândŭ multe, şi lipindu-le cu ale nóstre vremĭ potrivindŭ, şi amŭ scrisŭ acestŭ letopiseţŭ, carele şi de nu se va potrivi pe la multe locurĭ, celŭ ce va hi cu minte, gîndescŭ că nu 'mĭ va vinui; că de multe orĭ omul înseşĭ cele ce vede cu ochiĭ sĕĭ nu póte sĕ le pue pe rîndŭ, şi multe smintesce, şi aŭ spune maĭ multe, aŭ maĭ puţine; dar cele de demultŭ şi rĕsuflate de atîta vreme de anĭ! Ce eŭ, cum amŭ aflatŭ aşia amŭ arĕtatŭ.

GRIGORIE URECHI
Vornicŭ mare.

Pentru descălecatul ţěreĭ Moldoveĭ.

Vorŭ uniĭ sĕ'ĭ ḑică Moldoveĭ că aŭ chemat'o de maĭ 'nainte Sţitia, séŭ Skitia pre limba slovenéscă; ce Sţitia coprinde locŭ multŭ, nu numaĭ al nostru, ce închide şi Ardélul, şi ţéra Muntenéscă, şi câmpiĭ despre Nistru, şi coprinde o parte mare şi den ţéra Leşéscă. Chemat-o-aŭ uniĭ şi Flakia, de pre Flak Hatmanulŭ Rîmlenescŭ, ce scriŭ letopiseţele lătinescĭ că aŭ bătutŭ rĕsbóie cu Skitiĭ pre aceste locurĭ; dece, schimbându-se şi schimosindu-se numele, din Flakia i-aŭ ḑisŭ Vlachia, ce noĭ acestŭ nume nu'l putemŭ dare ţěreĭ nóstre Moldoveĭ, ce ţěreĭ Muntenescĭ; că eĭ nu vorŭ sĕ desparţă sĕ facă douĕ ţĕrĭ, ce scriŭ că aŭ fostŭ totŭ o ţéră şi unŭ locŭ. Éră noĭ aflămŭ că Moldova s'aŭ descălecatŭ maĭ pre urmă, şi Munteniĭ maĭ d'ântêiŭ; măcar că s'aŭ trasŭ dela unŭ isvorŭ, Munteniĭ ântêiŭ şi Moldoveniĭ maĭ pre urmă.

Scriŭ alte istoriĭ pentru ţéra nóstră, Moldova, cum aŭ stătutŭ pustie peste 600 de anĭ, trecêndŭ pre aice Trajan Impĕratulŭ Rômuluĭ, a căruĭa se cunoscŭ semnele putereĭ luĭ, pre unde aŭ trasŭ Troĭan, peste multe ţĕrĭ, trecêndŭ cu oştile luĭ peste câmpĭ, şi peste ape. Atâţia anĭ s'aŭ aflatŭ pustie, până când aŭ vrutŭ milostivul D-ḑeŭ a nu lăsa acestŭ pămêntŭ fără de ómenĭ; care cu voia sfinţieĭ sale, îndemnându-se o samă de feciorĭ de Domnĭ, den domniele ce aŭ fostŭ pre acele vremĭ la Rômŭ, şi cu ómeniĭ lorŭ den Maramurĕşŭ venindŭ peste munţiĭ ungurescĭ, şi peste munţiĭ ţĕreĭ Moldoveĭ, vînândŭ here sĕlbatice, până aŭ eşitŭ la apa ce-ĭ ḑicemŭ Moldova, gonindŭ unŭ zimbru, carele 'l-aŭ şi vînatŭ, la loculŭ unde se chiamă acmu satulŭ Boureniĭ, pre acea apă a Moldoveĭ; şi aŭ pusŭ nume apeĭ, de'ĭ ḑisĕră Moldova, pre numele uneĭ căţiele ce'ĭ ḑiceaŭ Molda, care atuncĭ, gonindŭ zimbrulŭ, s'aŭ înecatŭ întru acea apă, şi de pre numele apeĭ se ḑice acmu şi ţĕreĭ, Moldova. Şi aceia, eşindŭ la locurĭ frumóse şi deschise, aŭ socotitŭ cu toţiĭ că e locŭ bunŭ de hrană, şi plăcêndu-le tuturorŭ s'aŭ întorsŭ înapoĭ ĭarăşĭ în Maramurĕşŭ, şi şĭ-aŭ scosŭ ómeniĭ toţĭ intr'acéstă ţéră.

Aşijderea şi limba, saŭ graiul nostru, den multe limbĭ este făcutŭ; şi ne este amestecatŭ graiulŭ nostru cu alŭ vecinilorŭ de pen pregĭurŭ, măcarŭ că de la Rômŭ ne tragemŭ, şi cu a lorŭ cuvinte ne'ĭ amestecatŭ graiulŭ. Ce, fiindŭ ţéra maĭ de apoĭ, ca la o slobodie, de pen pregĭurŭ venindŭ şi descălecândŭ, den limbile lorŭ s'aŭ amestecatŭ a nóstră: dela Rômlenĭ, ce le ḑicem Latinĭ, adecă limba lătinéscă, noĭ ḑicemŭ pâne, eĭ ḑicŭ panis; noĭ ḑicemŭ carne, eĭ ḑicŭ caro; găină, galina; muiere, mulier; femeiă, femina; al nostru, noster, şi altele multe den limba lătinéscă. Şi de amŭ socoti de amĕnuntulŭ, tóte cuvintele leamŭ înţĕlege. Aşijderea şi de la Francĭ: noĭ ḑicemŭ calŭ, éră eĭ saval; dela Leşĭ: noĭ ḑicem pragŭ, éră eĭ prog, iprocĭ; carele nu le putem insĕmnare tóte. Şi pentru acésta se cunósce că, precum nu este descălecată ţéra de ómenĭ aşeḑaţĭ, aşia nice tocmala, nice obiceiele ţĕreĭ bine nu 'sŭ aşieḑate; ce tótă

dîreptatea aŭ lăsatŭ pre celŭ maĭ mare sĕ o gîudece; şi ce 'ĭ-aŭ părutŭ luĭ, orĭ bine, orĭ rĕŭ, aceea aŭ fostŭ lege; de unde aŭ luatŭ şi voie p'asia mărie şi vîrvŭ. Dece, cumu'ĭ voia Domnuluĭ; numaĭ ce 'lŭ caută sĕ le placă tuturorŭ, orĭ cu folosŭ orĭ cu paguba ţĕreĭ, care obiceiŭ şi până aḑĭ trăĭesce.

Află-se acéstă ţéră sĕ fie lŏcuitŭ şi alţiĭ într'însa, maĭ 'nainte de noĭ; de unde, ţĕreĭ acesteĭa cetăţile se cunoscŭ a fire lucru Fråncescŭ, de aŭ lŏcuitŭ oştile Rŏmuluĭ, şi aŭ ernatŭ de multe orĭ, bătêndu-se uñeorĭ cu Skiţiĭ, saŭ cu Tătariĭ, une orĭ cu Bosna, şi cu Rumili, şi la Persĭ trecêndŭ. Ce fiindŭ in calea rĕutăţilorŭ, şi călcând-o oştile, făcêndu-se de multe orĭ rĕsbóĭe pe aceste locurĭ, precum semnele arată, care vedemŭ preste locurĭ multe movile şi şianţurĭ, pre Nistru, pe Prutŭ, şi prin pădurĭ, n'aŭ maĭ putatŭ a suferire, ci s'aŭ pustiitŭ.[1])

Dupĕ rĕsipa ţĕreĭ de'ntêiŭ de greulŭ oştilorŭ luĭ Flakŭ, Hatmanul Rŏmlenescŭ, maĭ apoĭ dupĕ multă vreme, când feciorïĭ ceĭ de Domnĭ den munţiĭ unguresci pogorîndŭ dupĕ vînatŭ, şi aŭ nimeritŭ la apa Moldoveĭ, vĕḑêndŭ locurĭ desfătate, cu câmpĭ deschişĭ, cu pădurĭ dese, si cu ape curgătóre, indrăgindŭ loculŭ, aŭ trasŭ pre aĭ sĕĭ dela Maramurĕşiŭ, şi pre alţiĭ aŭ îndemnatŭ de aŭ venitŭ. Şi aŭ descălecat ântêiŭ sub munte; apoĭ, imulţindu-se, maĭ şi crescênd înainte, nu numaĭ apa Moldoveĭ saŭ Siretulŭ le-aŭ fostŭ hotarŭ, ce pênĕ la Nistru, şi pênĕ la mare s'aŭ lăţitŭ. Maĭ apoĭ şi rĕsbóĭe făceaŭ, ca sĕ-şĭ apere ţéra şi pămêntulŭ sĕŭ de către Sciţĭ şi Goţĭ, şi de cătrĕ alţĭ vecinĭ ce eraŭ prin pregĭurŭ; ce avêndŭ purtătorĭ de grije pre Domniĭ lorŭ, carĭ'ĭ rĕdicase dintre sine, de multe orĭ in ţéra Leşéscă aŭ intratŭ, şi multă pradă şi isbîndă aŭ făcutŭ. Den câmpĭ pre Tătarĭ ĭ-aŭ scosŭ. Aşijderea şi Muntenilorŭ, nu numaĭ nevoie şi grózá le făceaŭ, ce şi domniile le schimbaŭ, şi pre cine vreaŭ eĭ priimiaŭ[2]). Pre Ardelenĭ nu 'ĭ lăsaŭ sĕ se odihnéscă, ce pururea le făceaŭ nevoie, şi cetăţĭ multe le luase, şi le lipise cătrĕ ţéra Moldoveĭ, carele tóte la rîndul sĕŭ se vorŭ arăta.

Maĭ apoĭ, şi cu Turciĭ, cariĭ se vedeaŭ că, ca o negură, tótă lumea acoperiaŭ, rĕsbóie minunate făceaŭ; de multe orĭ 'ĭ-aŭ şi biruitŭ. Maĭ apoĭ, de 'ĭ-aŭ şi supusŭ sub jugul lorŭ, de câte-va orĭ i-aŭ asudatŭ, rocoşindu-se, şi nu fără multă mórte, şi pagubă in ómenĭ, pânĕ a se aşeḑare.

---

[1]). Dupĕ aceste cuvinte a luĭ Urechi, Samuil, Misail şi Evstratie (împotriva cărora strigă atâtŭ de multŭ Miron şi Neculaĭ Costin, asemenea şi Cantemir) aŭ adaosŭ anecdota lorŭ, despre Trajan şi Laslăŭ, craiul unguerescŭ.—Veḑĭ tótă acéstă naraţie la sfîrşitul tomuluĭ. Apendicus I.

[2]). Acésta aŭ fostŭ reciprocŭ: Mihaiŭ Vitézul, ca şi Stefan cel mare, maĭ de demultŭ, s'aŭ numitŭ Domnŭ ţĕreĭ Moldoveĭ şi ţĕreĭ Românescĭ; titlu falnicŭ, ce pentru folosul in deobsce a Românilorŭ n'ar fi trebuitŭ nicĭ-o-dată sĕ se maĭ despartă. (Nota editoruluĭ din 1852). — Dorinţa din 1852 s'a realisatŭ în 1862. Deie Dumneḑeŭ ca generaţiunea viitóre sĕ scie păstra ceea ce generaţiunea din 1852—1854 a creatŭ: *Unirea Românieĭ. N. E.*

CAP. I.

Inceputul Domnilor ţĕreĭ Moldoveĭ vomŭ sĕ arătăm, den anulŭ 6867.

Intre aceĭ feciorĭ de Domnĭ, ce aŭ nemeritŭ loculŭ acesta, aŭ fostŭ şi Dragoşŭ Vodă, feciorul luĭ Bogdan Vodă, carele era din domniĭ Rŏmuluĭ, ce venise dela Maramurĕşŭ, şi se vedea maĭ de cinste şi maĭ de folosŭ decâtŭ toţĭ; pre carele cu toţiĭ 'l-aŭ alesŭ şi 'l-aŭ pusŭ Domnŭ, maĭ mare lorŭ şi purtătorŭ de grije. Şi dacă 'l-aŭ pusŭ domnŭ, aŭ luatŭ pildă de pre capulŭ aceleĭ hierĭ nesîlnice, zimbru, ce scrie maĭ susŭ că 'l-aŭ vînatŭ, şi puseră de aŭ făcutŭ pecetea ţĕreĭ Moldoveĭ, de trăiesce pênĕ intr'acéstă vreme, in mânile celuĭ ce-l alege D-ḑeŭ a fire domnŭ ţĕreĭ, de se pune pre cărţile domnuluĭ, pentru tocmelele şi aşieḑările lŏcuitorilorŭ, şi de ascultarea şi certarea celorŭ ce facŭ strîmbătăţĭ intre lŏcuitoriĭ ţĕreĭ. Şi aŭ domnitŭ doĭ anĭ Dragoşŭ Vodă, şi s'aŭ sĕvîrşitŭ. Şi întru acéstă începĕtură aŭ fostŭ domnia ca o căpitănie. Pre acesta semnŭ, de'ntêiaşĭ-dată ce se arătă domnia fără traiŭ, se putea cunósce că nu va fi aşeḑare bună intre domniĭ Moldoveĭ; ce cum aŭ fostŭ pré scurtă viaţa domnuluĭ d'ântêiŭ, aşia şi domniĭ ce vorŭ fi pre urmă, adesea se vorŭ schimba; şi multă neaşeḑare va fi între domniĭ Moldoveĭ[1]). Dupĕ Dragoşŭ Vodă aŭ stătutŭ domnŭ fiul sĕŭ, Sasŭ Vodă, şi aŭ domnitŭ patru anĭ, şi s'aŭ sĕvîrşitŭ.

Şi aŭ rĕmasŭ domnŭ fiu-sĕŭ, Laţco Vodă, şi aŭ domnitŭ optŭ anĭ.

Éră după Laţco Vodă aŭ domnitŭ Bogdan Vodă şese anĭ[2].)

---

[1]). Domnia luĭ Dragoşŭ-Vodă a scrie pre largŭ, anevoĭe este, devreme că ceĭ din veciĭ de atunce nemică n'aŭ însemnatŭ; aşijderea şi alţĭ istoricĭ megieşĭ nemică n'aŭ ameliţatŭ de acéstă domnie, cum nice de alţĭ domnĭ ce aŭ fostŭ pre urma luĭ, pênă la domnia luĭ Stefan-Vodă, cu feciorii sĕĭ, Petru şi Stefan, de cariĭ vomŭ scrie la rŏndul lorŭ. Pentru aceea, şi noĕ cu anevoĭe este a scrie ce s'aŭ lucratŭ, ce aŭ aşeḑatŭ, câtŭ aŭ domnitŭ, şi unde i s'aŭ sfîrşitŭ viaţa. Fără câtŭ numaĭ Urechi-Vornicul scrie, in letopiseţul sĕŭ, că aŭ domnitŭ anĭ doĭ şi aŭ muritŭ; éră maĭ multŭ nu scrie, nice ce aŭ lucratŭ in ḑilele luĭ, intr'aceĭ doĭ anĭ, nice unde aŭ muritŭ.

Inţĕles-amŭ şi noĭ din ómenĭ bĕtrînĭ, lŏcuitorĭ de aicĭ din ţéră, cum se trage cuvêntul din omŭ in omŭ, că o Biserică de lemnŭ, la Olovăţŭ, sĕ fie făcută de Dragoşŭ Vodă, şi acolo ḑicŭ sĕ fie ingropatŭ Dragoşŭ Vodă. Şi acea biserică de lemnŭ aŭ mutat-o Stefan Vodă, de o aŭ clăditŭ la monastirea Putna, unde stă pênă acum; éră pe locul bisericeĭ de lemnŭ, la Olovăţŭ, Stefan Vodă aŭ ziditŭ biserică de piatră. — *Neculaĭ Costin.*

[2]). De acestŭ Bogdan Vodă póte sĕ fi insemnatŭ Bonfin istoricul, că aŭ eşitŭ din Maramurĕşŭ cu Valachi in ţéră. — *Neculaĭ Costin.*

Dupĕ Bogdan Vodă aŭ domnitŭ Petru Vodă, feciorul luĭ Muşat, 16 anĭ[1]). Éră dupĕ Muşat aŭ domnitŭ frate-sĕŭ, Roman Vodă, treĭ anĭ[2]). — Dupĕ Roman Vodă aŭ stătutŭ la domnie Stefan Vodă, care aŭ avutŭ doĭ feciorĭ, şi aŭ domnitŭ şepte anĭ.

Éră ce se va fi lucratŭ in ḑilele acestorŭ domnĭ, nu se află scrisŭ nemică, câtŭ aŭ domnitŭ eĭ 46 de anĭ; cunósce-se că póte aŭ fostŭ neaşeḑaţĭ, şi de curîndŭ, şi n'aŭ avutŭ cine scrie; nice veciniĭ, cariĭ nemică n'aŭ lăsatŭ ne însemnatŭ, n'aŭ sciutŭ nimicŭ despre dînşiĭ, sĕ fie scrisŭ.

CAP. II.

Domnia feciorilorŭ luĭ Stefan Vodă celuĭ d'ânteiŭ.

Acestŭ Stefan Vodă aŭ avutŭ doĭ feciorĭ, cum s'aŭ pomenitŭ maĭ susŭ, pre Stefan şi pre Petru; cariĭ, dupĕ mórtea tătâne-sĕŭ, pricindu-se pentru domnie, aŭ fugitŭ Stefan, fratele cel maĭ mare, la Cazimir, craiul Leşescŭ, pohtindŭ ajutorŭ împotriva frăţine-sĕŭ, luĭ Petru, şi sĕ i se plece cu tótă ţéra. Éră Petru, cu ajutorŭ de la Ungurĭ, aŭ apucatŭ ţéra. Vrêndŭ Cazimir, craiul Leşescŭ, ca sĕ dobîndéscă ţéra, şi sĕ fie pre voia luĭ Stefan Vodă, 'ĭ-aŭ datŭ óste, şi aŭ intratŭ in ţéră, in ḑiua ânteiŭ a luĭ Iulie. Şi ânteiŭ îĭ mergea cu norocŭ; éră maĭ apoĭ 'ĭ-aŭ amăgitŭ aĭ nostri, de 'ĭ-aŭ băgatŭ la codru; şi fiindŭ copaciĭ înţinaţĭ pre lîngă drumŭ, ĭ-aŭ surpatŭ asupra lorŭ; unde, câţĭ n'aŭ peritŭ de copacĭ, 'ĭ-aŭ prinsŭ viĭ, pre cariĭ maĭ apoĭ 'ĭ-aŭ rĕscumpĕratŭ craiul Cazimir. Fost-aŭ intre acestĭ robĭ ómenĭ marĭ: Zbignev, şi Tîncenschi feciorul Voevoduluĭ de Cracăŭ, şi treĭ stégurĭ a treĭ Voevoḑĭ: a Kracăuluĭ, a Sandomiruluĭ şi a Liovuluĭ, şi nóĕ stégurĭ boĭerescĭ[3]). Éră letopiseţul nostru de feciorîĭ luĭ Ste-

[1]). De miratŭ este intr'atîţia anĭ sĕ nu se pomenéscă maĭ multŭ de domnia luĭ; şi nu altă pricină, fără câtŭ toţĭ aceştia, póte fi, n'aŭ cutezatŭ maĭ la câmpŭ a se lăţi, de grija de Tătarĭ, ce maĭ pre sub munte. Pentru aceea, nice in sciinţa megieşilorŭ nu eraŭ încă de totŭ daţĭ, sĕ scrie maĭ pre largŭ de dînşiĭ. — *Neculaĭ Costin.*

[2]). Şi acésta amŭ adeveritŭ, iubite cetitorule, dintr'unŭ uricŭ, acestuĭ domn, precum scrie Dosoteiŭ Mitropolitul, şi carele se află la monastirea Po'rata de la munte, scriindŭ titulușul aşa: **Велікъін Самодержавній Бжіеіо мілостиіо Господин Иои Роман Воевода обладаіа земліоъ Молдавскоіо от Планн идоморя дас еомъ съ сіми моими Александром и Богданом и прочаіа.** Care pentru acésta se cunósce, că Alecsandru Vodă cel bĕtrînŭ aŭ fostŭ feciorŭ luĭ Roman acestuia. Éră la sfîrşitul uricului aşa ḑice: **Пісан сеи листъ въградѣнашем у Романа Воевода въ щното тисіащ но е пол.** Decĭ, acestŭ domnŭ aŭ descălecatŭ tîrgul Romanul; şi aŭ avutŭ şese feciorĭ, şi pre numele sĕŭ s'aŭ numitŭ şi têrgul Romanul; şi eraŭ aniĭ de la zidirea lumiĭ 6900, precum se află in uricile din ḑilele luĭ Roman Vodă. — Miron Costin.

Acestŭ Roman Voevod aŭ descălecat têrgul Romanuluĭ, pe apa Moldova, şi pre numele seŭ se chiamă *Romanul,* unde aŭ făcutŭ şi cetate, ponorită in apa Moldoveĭ, cum se vede şi până aḑĭ. — *Ioan Neculcea.*

[3]). Pre urma luĭ Stefan Vodă aŭ rĕmasŭ domnia ţĕreĭ la doĭ feciorĭ aĭ luĭ, anume Petru şi Stefan, cariĭ, neputêndu-se tocmi intre sine pentru domnia ţĕreĭ, s'aŭ aţîţatŭ mare vrajbă intre dînşiĭ. Petru Vodă, măcarŭ că era frate maĭ micŭ, éră pentru blândeţele şi obiceiurile sale maĭ multŭ plecatŭ spre inimele a maĭ mulţĭ, aŭ trasŭ partea cea maĭ mare la sine (blândeţile domnilorŭ pătrundŭ inimele norodului), de-ĭ poftiaŭ domnia ţĕreĭ. Éră Stefan Vodă, fiindŭ scosŭ din ţéră, avêndu şi grije de inşelăciune, despre frate-sĕŭ Petru Vodă, aŭ mersŭ

fan Vodă, ce pomenimŭ maĭ susŭ, nemică nu scrie; ce ḑice că dupĕ domnia luĭ Stefan Vodă aŭ domnitŭ Iuga Vodă, apoĭ Alecsandru Vodă, carele se va

in ţéra Leşéscă sĕ-ĭ dea ajutorŭ craiul Leşescŭ, Cazimir, cu o samă de boĭarĭ, rugêndu-se craiuluĭ de ajutorŭ impotriva frăţine-sĕŭ, luĭ Petru Vodă, ce domnia in ţĕră cu ajutorŭ de la Ungurĭ. Nu 'ĭ-aŭ apăratŭ craiul ajutorul sĕŭ, vroindŭ sĕ apuce ţéra sub stăpînirea sa; ce de sirgŭ aŭ poruncitŭ de s'aŭ strînsŭ multe ostĭ din ţéra cea mică Leşéscă şi din ţéra Ruséscă, făgăduindu-se, Stefan Vodă, că nu va lipsi in viaţa luĭ de poruncile crăĭescĭ, numaĭ sĕ pună nevoinţă, craiul, sĕ-l aşeḑe domnŭ in scaunul tătâne-sĕŭ. Şi s'aŭ pornitŭ cu oştĭ Hatmaniĭ Leşescĭ, cu Stefan Vodă, asupra luĭ Petru Vodă. Şi de odată mergea cu norocŭ luĭ Stefan Vodă, care maĭ de multe orĭ deprinde a fi făţarnicŭ, precum şi aice cu Stefan Vodă. Măcarŭ că de câte-va orĭ, lovindu-se strĕjile Leşescĭ cu strĕjile luĭ Petru Vodă, era isbânda totŭ la Leşĭ. Éră pre urmă aŭ rĕmasŭ inşelaţĭ Leşiĭ, că Stefan Vodă 'şĭ-aŭ venitŭ la mare perire. Că Petru-Vodă, socotindŭ că nu va puté sta impotriva oştiĭ Leşescĭ, s'aŭ sfătuitŭ cu meşterşugŭ sĕ biruiéscă, precum de multe orĭ se têmplă oştilorŭ maĭ micĭ cu cele mai marĭ. Strînsu-s'aŭ cu óstea sa Petru Vodă, şi aŭ intratŭ in codru; tras-aŭ şi Leşiĭ dupĕ Petru Vodă, nesocotindŭ Leşiĭ meşterşugul luĭ Petru Vodă. Era codrul inţinatŭ de copacĭ; şi intrândŭ Leşiĭ in codru, ĭată cadŭ copaciĭ asupra Leşilorŭ, impinşĭ de ómeniĭ luĭ Petru Vodă, şi inchise fiindŭ potecile. Îndată şi Petru Vodă cu ómeniĭ sĕĭ aŭ lovitŭ pre Leşĭ; şi incotro era sĕ mérgă Leşiĭ era drumul inchisŭ de copacĭ, că sta copaciĭ tăĭeţĭ şi neoboriţĭ, ce numaĭ abia eraŭ inţinaţĭ unul de altul, şi'ĭ impingeaŭ cu mâna, şi cădeaŭ mulţime de copacĭ asupra Leşilorŭ. Atâta 'ĭ-aŭ ameţitŭ pre Leşĭ copaciĭ şi 'ĭ-aŭ turburatŭ, că pre carĭ nu'ĭ omora de totŭ copaciĭ, éră de mânĭ şi de picióre ĭĭ caliceaŭ şi prăvăliaŭ, de cădeaŭ viĭ in mânele ómenilorŭ luĭ Petru Vodă. Puţinĭ aŭ scăpatŭ sĕnătoşĭ dentr'acel codru. Căḑut-aŭ in robie la Petru Vodă treĭ stégurĭ a treĭ Voevoḑĭ: a Cracăuluĭ, a Sandomiruluĭ şi a Liovuluĭ, şi alte nóĕ stégurĭ cu deosĕbite semnele stégurilorŭ sale. Ómenĭ aleşĭ aŭ căḑutŭ in robie, anume: Navoitecenski, feciorul luĭ Ozdrovitŭ, Voevodul Cracăuluĭ, şi Sbignev Olesninski, moşiul luĭ Sbignev, ce aŭ fostŭ pre urmă şi Episcopŭ Cracăuluĭ şi Cardinal. Auḑindŭ Cazimir craiul Leşescŭ rĕsipa osteĭ sale, şi căderea in robie a acestorŭ ómenĭ de frunte, trimis-aŭ solĭ la Petru Vodă pentru rĕscumpĕrarea robilorŭ sĕĭ cu banĭ, pre cariĭ cu lesne 'ĭ-aŭ scosŭ de la Petru Vodă. Tîmplatu-s'aŭ dupĕ acéstă peire a Leşilorŭ in Moldova, la anul, şi maĭ mare peire in ţéra Leşéscă, ciuma, in şese lunĭ de cu tómnă; şi atâta s'aŭ fostŭ lăţitŭ, câtŭ abia pe jumătate de aŭ rĕmasŭ de ómenĭ in Cracăŭ; 20 miĭ de ómenĭ aŭ muritŭ, şi maĭ pre ómeniĭ de frunte stăpînia acel omorŭ.

S'aŭ maĭ ispititŭ şi al doile rîndŭ, Stefan Vodă, a cere ajutorŭ de la craiul Leşescŭ; ce nu insemnéză cronica Leşéscă maĭ multŭ, fără câtŭ ḑice că multă gîlcévă pre ŭrmă aŭ fostŭ intre Stefan Vodă şi intre Petru Vodă.

In aniĭ de la Hr. 1370, murit-aŭ craiul Leşescŭ, Cazimir; éră in urma luĭ aŭ stătutŭ craiŭ Ludovik, craiul Unguerescŭ.

(Aice Neculaĭ Costin, părăsindŭ intîmplările Moldavieĭ, se apucă de a povesti despre unirea Litvanieĭ cu Polonia, despre regina Edviga, despre Duca Iagellon, despre Vasile, marele duca a Rusieĭ, etc. Veḑĭ tótă acéstă bucată la sfîrşitul tomuluĭ. Apendics II.)

Petru Vodă, fratele luĭ Stefan Vodă, dupĕ gâlcéva ce aŭ avutŭ cu Leşiĭ, pre urmă s'aŭ aşeḑatŭ, şi singurŭ Petru Vodă, in ḑilele acestuĭ craiŭ (Vladislav Iagellon), aŭ mersŭ la Liovŭ, impreună cu boĭeriĭ ţĕreĭ. Acolo aflândŭ pe craiul, aŭ aşeḑatŭ legăturĭ de pace de ambe părţile, şi s'aŭ intorsŭ Petru Vodă la scaunul sĕŭ. Căcĭ Petru Vodă vĕḑuse că crăia Unguréscă, dupĕ mórtea luĭ Ludovik, aŭ stătutŭ câtă-va vreme fără craiŭ, stăpânind crăiasa Elisaveta) vĕduva, s'aŭ lipsitŭ de sub ascultarea şi apărarea Ungurilorŭ, şi s'aŭ inchinatŭ sub ascultarea luĭ Vladislav, craiul Leşescŭ, in aniĭ de la Hr. 1388. Scrie Kromer cronicarul Leşescŭ, că şi Mircea Vodă, Domnul Muntenescŭ, totŭ pre acea vreme (vĕḑêndŭ stăpînia Unguréscă sub cîrma muĭeréscă), când şi Petru Vodă aŭ ajunsŭ cu prieteşugŭ la Vladislav Iagello, craiul Leşescŭ, precum mărturisesce de ḑice: şi până la acéstă vreme suntŭ in vistieariul crăiescŭ uricele cu aşeḑămênturile de pace cu Mircea Vodă, domnul Muntenescŭ, carele era bir-

pomeni maĭ josŭ. Éră noĭ n'amŭ lăsatŭ sĕ nu insemnămŭ nicĭ de feciorii luĭ Stefan Vodă, pentru că póte sĕ fie adevĕratŭ, că nu părtinesce cronicarul Bielskie alorŭ sĕĭ, ci scrie poticala ce aŭ petrecutŭ Stefan Vodă, cu ajutorul Leşilorŭ, de aŭ peritŭ cu toţiĭ.

CAP. III.

Domnia Iugă'ĭ Vodă, carele s'aŭ arătatŭ maĭ vrednicŭ cu tóte.

Iuga Vodă intrecut-aŭ pre domniĭ ceĭ trecuţĭ, de maĭ 'nainte de dênsul; că aŭ trimisŭ la patriarhia de Ohrida, şi aŭ luatŭ blagoslovenie, şi aŭ pusŭ Mitropolitŭ pre Teoctistŭ, şi aŭ descălecatŭ oraşe prin ţéră, totŭ la locurĭ bune, şi aŭ alesŭ sate, şi le-aŭ făcutŭ ocóle pen pregĭurŭ. Şi aŭ inceputŭ a dăruire ocinĭ prin ţéră la voĭniciĭ ce făceaŭ viteziĭ la oştĭ. Şi aŭ domnitŭ doĭ anĭ, şi 'l-aŭ luatŭ Mircea Vodă, Domnul Muntenescŭ, la sine.

---

nicŭ craiuluĭ Ungurescŭ, că după mórtea luĭ Ludovik aŭ eşitŭ de sub apărarea crăieĭ Ungurescĭ; şi era scrisŭ, că unul fără altul sĕ nu se oştéscă asupra craiuluĭ Ungurescŭ. Scrie Anton Bonfin, cronicarul Ungurescŭ, că după mórtea luĭ Ludovik, stândŭ la crăia Ungurésca Jicmond, vĕḑêndŭ că s'aŭ desbătutŭ câte-va ţĕrĭ de subŭ domnia crăieĭ Ungurescĭ, s'aŭ ridicatŭ cu oştĭ asupra acelorŭ ţĕrĭ, cumu'ĭ Bosna, Horvaţiĭ, Bulgariĭ, Moldoveniĭ şi Munteniĭ, şi s'aŭ pornitŭ asupra Muntenilorŭ, la al patrule anŭ a crăieĭ sale. Că, pe vremea stăpânireĭ femeescĭ, in ţéra Ungurésca eraŭ multe amestecăturĭ; că Vlachiĭ, cariĭ trăĭescŭ pe locul Dakilorŭ şi al Goţilorŭ, oţerîndu-se de stăpânirea muĭeréscă, s'aŭ fostŭ abătutŭ de la crăia Ungurésca, cariĭ nice birul ce eraŭ tocmiţĭ sĕ'l dea, nu 'l-aŭ datŭ. Pentru acésta Jicmond, craiul Ungurescŭ, s'aŭ pornitŭ, ḑice, asupra luĭ Stefan Vodă, domnul Muntenescŭ. Aice staŭ de mĕ mirŭ, ce Stefan Vodă aŭ fostŭ acela; că letopiseţele leşescĭ pomenescŭ de Petru Vodă in Moldova, şi de Mircea Vodă in ţéra Munténéscă. Póte fi Stefan Vodă, fratele luĭ Petru Vodă, dupĕ mórtea frăţine-sĕŭ. Că ḑice Bonfin că acel Stefan Vodă amêndouĕ ţĕrile domnia, care dupĕ ce aŭ auḑitŭ de venirea luĭ Jicmond craiul, aŭ împlutŭ ţéra Olténéscă, adecă Munténéscă, de oştĭ, şi aŭ prinsŭ tóte strimtorile şi potecele munţilorŭ cu ómeniĭ sĕĭ, sĕ închiḑĕ in munţĭ pre Jicmond craiulŭ, cu oştile luĭ. Orînduit-aŭ oştĭ şi pe vîrfulŭ munţilorŭ, sĕ fie de apărare. Éră Jicmond craiul, dupĕ ce aŭ intratŭ in ţéra Munténéscă cu multă óste, trecêndŭ preste munţĭ, 'ĭ-aŭ eşitŭ inainte Munteniĭ cu Domnul Muntenescŭ, in munte, şi aŭ datŭ mare rĕsboiŭ Ungurilorŭ, câtŭ înfrînsese pe Ungurĭ, că şi din munţĭ cu petre iĭ ucideaŭ. Ce imbărbătându-se Unguriĭ cu Jicmond craiul lorŭ, aŭ descălecatŭ Unguriĭ de pre caĭ şi aŭ infrîntŭ pe Muntenĭ, câtŭ aŭ purcesŭ in risipă óstea lorŭ, neputêndŭ suferi focul Ungurilorŭ, şi'ĭ goniră pren munţĭ, ḑice Bonfin, şi pre mulţĭ aŭ prinsŭ viĭ. Éră eşindŭ Jicmond cu óstea sa din munţĭ, aŭ ajunsŭ la Tîrguşorŭ, in ţéra Munténéscă, unde era domnul inchisŭ sĕ se apere. Éră nu scrie ce oraşŭ aŭ fostŭ; ce orĭ la Têrgovişte, orĭ la Tîrguşorŭ aŭ fostŭ. De unde, inţelegêndŭ domnul Muntenescŭ că vine Jicmond, neasteptândŭ sĕ-l dobîndéscă, 'l-aŭ întîmpinatŭ cu boiariĭ sĕĭ, şi 'ĭ-aŭ căḑutŭ la picióre, cerşindu-şĭ ertăciune, şi arătându-ĭ pricinele abatereĭ sale de sub stăpînirea crăieĭ Ungurescĭ,... iprocĭ. Scrie Bonfin: făcut-aŭ şi pace domnul Muntenescŭ atunceşĭ despre Jicmond, craiulŭ Ungurescŭ.—*N. C.*

CAP. IV.

Domnia luĭ Alecsandru Vodă cel bunŭ şi bĕtrînŭ.

Letopisețul nostru cel Moldovenescŭ scrie că aŭ fostŭ cursul anilorŭ 6907, când aŭ stătutŭ domnŭ Alecsandru Vodă cel bunŭ; éră letopisețul cel lătinescŭ scrie că aŭ fostŭ velétul 6921, când aŭ stătutŭ dentre acestia la domnie Alecsandru Vodă[1]), carele ântêia-dată multe lucrurĭ bune aŭ începutŭ a face in țéră. Făcut-aŭ dóĕ monastirĭ marĭ in Moldova, Bistrița şi Moldovița, şi le-aŭ înzestratŭ cu multe sate, şi vecinĭ, şi cu hĕlĕştae, şi cu veşminte scumpe înnăuntru, şi cu odóre. Şi déca s'aŭ vĕḑutŭ luminatŭ in cinstea domnieĭ, in doĭ anĭ a domnieĭ sale, fiindŭ maĭ întregŭ şi maĭ cu minte de câtŭ ceĭ trecuțĭ înnaintea domnieĭ luĭ, şi multe rîvnindŭ şi nevoindŭ spre cele de folosŭ sufletuluĭ sĕŭ, adus'aŭ cu mare cheltuélă, din țéra păgână[2]), sfintele moştiĭ ale mareluĭ mucenicŭ Ioan Novi, şi le-aŭ pusŭ întru a sa vestită cetate, ce este la oraşul Suceveĭ, cu mare cinste şi pohvală, de ferirea domnieĭ sale şi de paza scamnuluĭ sĕŭ. De veĭ cerca la cărțile bisericiĭ[3]) veĭ afla scrisŭ viața sfințieĭ sale, Mercurĭ şi Joĭ, in sĕptĕmâna Rusalelorŭ; atunce îl slăveşce tótă țéra nóstră, in sfînta Mitropolie in Sucéva, unde 'ĭ zacŭ sfintele moştiĭ.

Şi cu darul de înțelepciune, ce avea dela milostivul D-ḑeŭ, prĕvindŭ şi vĕḑêndŭ cinstea lumiĭ cum se cade a se purtare, craiĭ, impĕrațiĭ şi domniĭ, in podóbe şi in obiceie de cinste, socotit'aŭ şi la acéstă țéră, măcarŭ că n'aŭ maĭ fostŭ căutat'o alțiĭ ce aŭ fostŭ Domnĭ de maĭ 'nainte; ântêia dată aŭ trimisŭ la Patriarhia de la rĕsăritŭ, de aŭ luatŭ blagoslovenie[4]), şi aŭ făcutŭ Mitropolitŭ, şi 'ĭ-aŭ datŭ scaunŭ o sfîntă monastire, în oraşulŭ Suceveĭ, sĕ fie Mitropolie, lângă curtea domnéscă, dându-ĭ multe sate, şi ocinĭ, sĕ fie de posluşianie sfinteĭ Mitropoliĭ. Dat'a şi o samă de ținuturĭ in Eparhia Mitropolitului, făcêndu-l epitropŭ legeĭ.

Maĭ făcut-aŭ şi al doilea Episcopŭ, dupĕ Mitropolitŭ, la sfînta Mônastire in oraşŭ in Roman, şi 'ĭ dede eparhie o parte de ținuturĭ, pe sub munte in gĭosŭ.

Maĭ făcut'aŭ şi al treile Episcopŭ, la monastirea Rădăuțiĭ, şi eparhie i-aŭ datŭ ținuturile din partea de susŭ, despre țéra Leşéscă.

Daca aŭ aşieḑatŭ Vlădiciĭ, le-aŭ făcutŭ cinste mare, că le-aŭ pusŭ scaunele de aŭ şeḑutŭ den drépta Domnuluĭ, maĭ susŭ adecă, maĭ aprópe de Domnŭ de câtŭ toțĭ sfetniciĭ.

---

[1]). Dar aŭ greşitŭ, căcĭ se află că unŭ uricŭ a luĭ Alecs. Vodă, la monastire la Bîrnovski, şi scrie din veleatul 6909. — *Samuil Dascălul.*

[2]). Din țéra Turcéscă, de la Trapezont. — *N. C.*

[3]). Şi maĭ alesŭ in pauceniele părinteluĭ Varlaam Mitropolitul, ce'sŭ tipărite in ḑilele rĕposatuluĭ Vasile Vodă. — *Miron Costin.*

[4]). Dupĕ Iuga Vodă. — N. C. — Éră Ioan Neculce ḑice: Acestŭ domnŭ ĭar aŭ maĭ intăritŭ de la Patriarchia Ohriduluĭ blagoslovenia de aŭ aşeḑatŭ Mitropoliă in Sucéva.

Tocmit'aŭ şi boĭeriile marĭ in sfat, de chiverniséla ţĕreĭ şi a pămêntuluĭ Moldavieĭ:
Logofĕtŭ mare, gĭudecătorŭ şi alesătorŭ de ocinĭ, Ispravnicŭ pe o samă de ómenĭ de frunte, ce suntŭ curtenĭ la ţéră, şi judecătorŭ tutulorŭ cine suntŭ cu strîmbătăţĭ in ţéră, şi luătorŭ de sémă tutulorŭ Ispravnicilorŭ, ce suntŭ la curtea domnéscă.
Vornicŭ mare in ţéra de gĭosŭ, gĭudecătorŭ tuturorŭ din ţéră, şi globnicŭ de morţĭ de omŭ, şi de şiugubinĭ, ce se facŭ la partea luĭ, şi Vornicŭ Bărladuluĭ.
Vornicŭ mare de ţéra de susŭ, gĭudecătorŭ tuturorŭ din ţéră, cine aŭ strîmbătăţĭ, şi globnicŭ de morţĭ de omŭ, şi de şiugubinĭ, ce sĕ facŭ in partea luĭ, şi Vornicŭ Dorohoiuluĭ.
Pârcalabŭ de Hotinŭ, la margine, despre ţéra Leşéscă şi Căzăcéscă, gĭudecătorŭ tuturorŭ la acel ţinutŭ.
Hatman, pârcalabŭ şi portarŭ de Sucéva, şi ispravnicŭ pre tóte oştile ţĕreĭ.
Postelnicŭ mare, dvorbitorŭ înaintea Domnuluĭ, şi pârcălabŭ de Iaşĭ, şi tălmaciŭ in limbĭ strĕine.
Spătarŭ mare, şi staroste de Cernăuţĭ, şi este obiceiŭ sĕ se îmbrace la ḑile marĭ cu haină scumpă domnéscă, dvorbitorŭ, cu arme domnescĭ încinsŭ, cu spata Domnuluĭ, într'acele ḑile.
Păharnicŭ mare, şi pârcălabŭ la Cotnarŭ şi la Hărlăŭ, are obiceiŭ sĕ dirégĕ Domnuluĭ la ḑile marĭ, la mese, cu păharŭ.
Visternicŭ mare, ispravnicŭ pre socotele ce facŭ sĕ se ia din ţéră, şi grijindŭ şi împărţindŭ lefe slujitorilorŭ, şi purtătorŭ de grijă a tótă cheltuéla curţiĭ, şi a óspeţilorŭ ce arŭ veni in ţéră, şi tóte catastişele ţĕreĭ in măna luĭ.
Stolnicŭ mare, cu obiceiŭ, la ḑile marĭ şi la veseliĭ domnescĭ, îmbrăcatŭ in haină domnéscă, şi vine înaintea bucatelorŭ domnescĭ, le tocmesce pre masă înaintea Domnuluĭ cu tipsiele, şi dvorbitorŭ intru acele ḑile.
Comisŭ mare, ispravnicŭ pre povodnicĭ, şi pre toţĭ caiĭ domnescĭ, şi merge înaintea povodnicilorŭ şi a Domnuluĭ.
Medelnicerŭ mare, cu obiceiŭ îmbrăcatŭ in haină domnéscă, la ḑile marĭ, dvorbitorŭ la masa Domnuluĭ, şi pre fripturele ce se aducŭ in mase.
Clucerŭ mare, ispravnicŭ pre beciurile domnescĭ, pre untŭ, pre miere, şi pre colaciĭ ce vinŭ de la oraşe, la Născutŭ.
Slugerŭ mare, ispravnicŭ pre tóte oborócele, ce se daŭ la cuhnĭa domnéscă şi la slugitoriĭ curţiĭ, de carne.
Jitnicerŭ mare, ispravnicŭ pre tóte oborócele de pâne, ce se daŭ la curtea Domnuluĭ şi la slujitoriĭ curţiĭ, şi la óspeţiĭ ce vinŭ in ţéră.
Vameşŭ mare, ce ţine scĕlele ţĕreĭ, pentru vămĭ, şi are obiceiŭ de duce dulceţĭ şi cofeturĭ, in ḑile marĭ, la masa Domnuluĭ, şi ispravnicŭ pre neguţătorĭ.
Şiătrarŭ mare pre corturĭ domnescĭ, şi in oştĭ, si in alte călĭ, şi purtătorŭ de grijĕ tunurilorŭ.
Uşierŭ mare, purtătorŭ de grijĕ tuturorŭ solilorŭ, şi tălmaciŭ strĕinilorŭ la gĭudeţŭ.
Armaşŭ mare, ispravnicŭ şi purtătorŭ de grijĕ pentru toţĭ ceĭ ce facŭ rĕŭ şi cadŭ la închisórea ţĕreĭ, pen temniţe, şi pedepsitorŭ tuturorŭ acelora, şi ceĭ gĭudecaţĭ de mórte, daţĭ in măna luĭ sĕ'ĭ omóre.

Agă, ispravnicŭ pre dărăbanĭ, şi pre têrgŭ pre Iaşĭ giudeţŭ.

Logofĕtŭ al duoile, hotăritorŭ de ocinĭ in tótă ţéra.

Postelnicŭ al doile, in tótă vremea dvorbitorŭ înaintea domnuluĭ, feciorŭ de boĭerŭ alesŭ.

Logofĕtŭ al treile, cărturarŭ, scriitorŭ bunŭ, credinciosŭ la tóte tainele domnuluĭ; şi cărţĭ, orĭ den ţéră, orĭ de la prietenĭ, de unde arŭ veni, tóte in măna luĭ mergŭ; şi cu invĕţătura domnuluĭ dela dênsul esŭ respunsurile; şi pecetea ţĕreĭ in măna luĭ. Şi orĭ ce giudeţe şi îndreptărĭ se facŭ ómenilorŭ, fără pecetea domnuluĭ nu potŭ fi, care'ĭ in măna Logofĕtuluĭ al treile.

Postelnicĭ den al doile înainte, căţĭ-va domnul sĕ facă, deprindêndu-se la acea cinste, esŭ şi la alte cinstĭ maĭ marĭ.

Spătarŭ alŭ doile, şi alŭ treile; celŭ aŭ doile dvoresce la mese, cândŭ nu dvoresce cel mare, şi el imbrăcatŭ, şi cu spata încinsŭ, şi cu buzduganŭ la mână, la spatele domnuluĭ. Éră al treile dvoresce peste tótă vremea.

Păharnicul al doile, dupĕ vorba Paharniculuĭ celuĭ mare, dvoresce la masă, şi direge păhare cu bĕuturĭ la domnŭ.

Păharniculŭ al treile, ĭarăşĭ când nu direge al doile, de direge şi el la masa domnuluĭ.—Iprocĭ.

CAP. V.

Soborul ce s'aŭ adunatŭ în Florentina, unde maĭ apoĭ nemică bunŭ nu s'aŭ alesŭ.

In anul 6940, in ḑilele acestuĭ Alesandru Vodă, s'aŭ făcutŭ soborŭ mare, in Florentina, ca sĕ pótă impreunare biserica rĕsărituluĭ cu a apusuluĭ, pentru multa neingăduinţă şi price pentru capetele legeĭ. La care sŏborŭ însuşĭ Patriarhul de Ţarigradŭ şi impĕratul Ioan Paleologu, şi cu mulţĭ Episcopĭ şi Mitropoliţĭ aŭ fostŭ. Şi den ţéra nóstră încă aŭ fostŭ trimisŭ pre Grigorie Ţamblik. Éră de la apusŭ, singurŭ Papa Hristoforu, cu Cardinaliĭ, şi den multe locurĭ Archiepiscopĭ, şi sŏborŭ mare de călugărĭ. Şi dupĕ multă zarvă şi gâlcévă, nemică bunŭ n'aŭ isprăvitŭ; că in locŭ de impreunare, maĭ mare despărţire s'aŭ făcutŭ; măcarŭ că Impĕratul de nevoea Turcilorŭ, ce 'ĭ sosise la capŭ, de rĕmăsese numaĭ cu numele Impĕratŭ, éră pre impregiurŭ coprinsese Turciĭ tóte, pristĕnise la tóte capetele legeĭ, pre voea Papeĭ, numaĭ sĕ dea agĭutorŭ impotriva vrăjmaşiuluĭ sĕŭ, ce 'ĭ şi făgăduise. Éră altora de tocmala ce făcuse, le-aŭ părutŭ că-ĭ strîmbătate şi asuprélă bisericeĭ rĕsărituluĭ, că tóte le luase pre voea lorŭ, éră eĭ nemică de câtŭ aŭ vrutŭ aĭ noştri, n'aŭ priimitŭ. Ce atâta zavistie aŭ aţîţatŭ, că in locŭ de impreunare, nicĭ sĕ auḑĕ de numele Papeĭ şi a bisericeĭ apusuluĭ, socotindu-o in locŭ de călcătórea legeĭ. Ḑicŭ că începătorŭ şi îndemnătorŭ acestuĭ lucru sĕ fie fostŭ Marco, Episcopul de Efesŭ, carele ca unŭ dascăl, şi, cum ḑicŭ uniĭ, pentru pizma grecéscă, cunoscêndŭ că împresură pre aĭ noştri, de n'aŭ priimitŭ, şi aŭ datŭ veste la toţĭ ca sĕ nu priméscă nime acel sŏborŭ, măcar că alţiĭ toţĭ aŭ fostŭ pristănitŭ şi aŭ fostŭ

primitŭ, ce şi acelora le da vină, că aŭ luatŭ mîzdă. De care lucru, de era maĭ 'nainte de acel sŏborŭ neingăduinţă ceva intre aceste bisericĭ, era nădejde că se vorŭ tocmi şi vorŭ veni la impreunare; éră dupĕ acel sŏborŭ, atâta urăciune stătu intre amêndoĕ besericele, de nu se potŭ vedeare cu dragoste; ce una pre alta hulesce şi defaimă, şi una pre alta va sĕ o pogóre şi sĕ o calce. Rĕsăritul este începătorŭ, apusul va sĕ se înalţe; şi aşa una alteia nu vrea sĕ dea cale, cum rĕsăritul cu apusul n'ar hi fostŭ logodna luĭ Hristosu[1]). Ce de aceste destulu'ĭ, sĕ ne întórcemŭ la ale nóstre.

Pentru pacea aşeḑată, ce aŭ făcutŭ Aleesandru Vodă cu Craiul Leşescŭ.

Alesandru-Vodă făcut'aŭ prieteşugŭ mare cu Leşiĭ, şi legătură tare, ca, hie la ce trébă, unul pre altul sĕ agĭutoréscă; nice smintélă n'aŭ fostŭ[2]), că ântêiŭ aŭ poftitŭ Craiul pre Alecsandru Vodă, ca sĕ 'ĭ trimiţă agĭutorŭ impotriva Krijacilorŭ la Prusĭ. Nice 'l-aŭ amăgitŭ cu prieteşugul, că aŭ trimisŭ agĭutorŭ călăreţĭ Moldovenĭ, cariĭ aŭ făcutŭ mare isbîndă; că bătêndu-se cu Krijacіĭ, ântêiŭ s'aŭ făcutŭ á fugi, de ĭ-aŭ înşiratŭ, gonindu-ĭ spre o pădure, şi îndată pedestrindu-se, le-aŭ săgetatŭ caiĭ sub Nemţĭ, de le-aŭ căutatŭ a dare dosu; şi aceişĭ aĭ nostri s'aŭ încălăratŭ, şi mare mórte aŭ făcutŭ într'înşiĭ. Decĭ, déca s'aŭ întorsŭ aĭ nostri cu isbîndă, mare mulţămită aŭ avutŭ Alecsandru Vodă de la Craiŭ[3]).

[1]). Trimis-aŭ şi Alecsandru Vodă, cu voiea ţĕreĭ, solĭ cu Grig. Ţamblik. N'aŭ aflatŭ soliĭ luĭ Alecsandru Vodă nice pe Patriarhul, nice pre impĕratul, la Ţarigrad; ce ĭar se intórceaŭ neisprăvindŭ nemică; nu le-aŭ părutŭ a fi cu cale; ce s'aŭ dusŭ la Ohrida, unde, găsind pre Episcopul de Ohrida, şi dându-şĭ solia la dênsul, că eraŭ trimişĭ pentru invĕţătura legeĭ, luat-aŭ de acolo şi preoţĭ, şi cărţĭ Sĕrbescĭ de tótă orînduiala bisericeĭ. — *M. C.*

[2]). Făcut-aŭ Alecsandru Vodă legătură cu craiul Leşescŭ, Vladislav Iagello, precum maĭ 'nainte şi Roman Vodă, feciorul luĭ Petru Vodă, pre care l'aŭ fostŭ prinsŭ din Moldova Svidigeilo, fratele luĭ Vladislav, craiul Leşescŭ, ce era stăpânitorŭ Podolieĭ, şi l'aŭ scos de la Svidigeilo, craiul Vladislav, şi dupĕ ce l'aŭ scosŭ sĕ hie juratŭ Roman Vodă luĭ Vladislav, craiul Leşescŭ. Scrie Stricovski, cartea XIV, zac. 7, gĭurămînturile luĭ Roman Vodă, cum va fi neclătitŭ de sub poruncile luĭ craiŭ, precum şi Alesandru Vodă. Pentru acestŭ Roman Vodă, la alte letopiseţe a ţĕreĭ scrisŭ nu aflu, precum nice cronicariĭ Leşescĭ nu scriŭ, nice pomenescŭ nemică de Iuga Vodă, sĕ fie fostŭ domnŭ pe urma luĭ Petru Vodă, feciorul lui Stefan Vodă. De acestŭ Roman Vodă scrie şi Kromer, cartea XVII, la istoria sa, că maĭ 'nainte de ce aŭ trimisŭ Alecsandru Vodă solĭ de pace şi cu legăturĭ de aşeḑămêntŭ la craiul Vladislav Iagello, pre cum se află că încă maĭ 'nainte Roman Vodă făcuse legătură cu craiul Vladislav Iagello, precum se află aşeḑăminturile amêndororŭ in cămara crăiéscă, ḑice Kromer, şi astăḑĭ. Şi totŭ se cunósce că avea price Roman Vodă cu Alecsandru Vodă, pentru domnia ţĕreĭ; ce pre urmă pre Roman Vodă 'l-aŭ prinsŭ Svidrigeilo Cnézul, fratele luĭ Vladislav, craiul din ţéră, şi 'l-aŭ dusŭ la Podolia in închisóre. Éră daca 'l-aŭ scosŭ den închisóre craiul, cum s'aŭ pomenitŭ maĭ susŭ, ce are fi maĭ făcutŭ acestŭ Roman Vodă, nu se află scris in cronica Leşéscă.—*N. C.*

[3]). Ispitindu-se craiul Vladislav asupra Krijacilorŭ, 'ĭ-aŭ trimisŭ şi Alecsandru 400 de Moldovenĭ, ómenĭ aleşĭ, cariĭ aŭ arĕtatŭ mare vitezie şi isbândă asupra Krijacilorŭ. Că de odată făcêndu-se Moldoveniĭ a da dosu, şi Krijaciĭ eşindŭ din cetatea Marieburg, gonind pre Moldovenĭ, şĭ inşirîndu-ĭ spre o dumbravă, s'aŭ pedestritŭ Moldoveniĭ, şi săgetându-le caiĭ, aŭ

Avêndŭ deacĭ, Craiulŭ Leşescŭ, a ridicare óste asupra luĭ Jicmont, craiul Ungurescŭ, pus'aŭ zălogŭ la Alecsandru Vodă Sniatinul, şi Colomea, şi tótă Pocuţia, şi aŭ luatŭ 1000 de ruble de argintŭ. Şi intr'acelaşŭ anŭ aŭ muritŭ Alecsandru Vodă, dupĕ ce aŭ domnitŭ 32 de anĭ şi optŭ lunĭ[1]).

CAP. VI.

Domnia luĭ Iliaşiŭ Vodă şi a luĭ Stefan Vodă, fecioriĭ luĭ Alecsandru cel bunŭ.

Dupĕ mórtea luĭ Alecsandru Vodă cel bunŭ aŭ stătutŭ la domnie fiul sĕŭ cel maĭ mare, Iliaşiŭ Vodă, carele aŭ priimitŭ şi pe fratele sĕŭ Stefan Vodă. la domnie, şi legândŭ prieteşugŭ cu Leşiĭ le-aŭ intorsŭ Pocuţia cu tóte tîrgurile, şi le-aŭ ĭertatŭ şi baniĭ. Éră dupĕ aceea aŭ intratŭ vrajbă intre fraţĭ, că Iliaş Vodă vrênd sĕ omóre pe frate-sĕŭ Stefan Vodă, aŭ fugitŭ Stefan Vodă la Muntenĭ[2]),

---

datŭ dosu Krijaciĭ; şi încălecândŭ Moldoveniĭ, mare mórte aŭ făcutŭ intr'nşiĭ; şi se intórseră cu isbândă la ovuzŭ, unde era craiul Vladislav, cu mare mulţămită, şi laudă de la craiul. Ér de vreme ce am pomenitŭ de Krijacĭ, am socotitŭ a fi cu cale sĕ scriem ce ném aŭ fostŭ, şi pe ce vreme aŭ nemeritŭ în părţile Prusilorŭ şi in megieşie cu Leşiĭ.—De aice Neculaĭ Costin incepe despre Cruciaţĭ, saŭ Krijacĭ, cum îĭ numesce el: Veḑĭ acéstă bucată la sfîrşitul tomuluĭ, Apendics III.

[1]). Dupĕ ce aŭ legatŭ pace cu Krijaciĭ, Vladislav Iagello, craiul Leşescŭ, s'aŭ intorsŭ şi s'aŭ pogorîtŭ in părţile ţĕreĭ Rusescĭ, dândŭ Cameniţia şi tótă Podolia pre séma frăţine-sĕŭ luĭ Vitold, unde şi Alecsandru Vodă aŭ mersŭ la craiul, fiindŭ legaţĭ de maĭ 'nainte cu prieteşugul, aŭ şi maĭ intăritŭ legătura de pace cu craiul Leşescŭ. Scrie Cromer, istoricul Leşescŭ, in cart. XX, şi Stricovskie, in cart. XVII, la aniĭ de la Hristos 1438. Éră Svidrigel, cnézul, fratele luĭ Vladislav, avêndŭ multă price cu Leşiĭ pentru Podolia, căcĭ pre acea vreme o stăpânia Svidrigel, fiind de multe orĭ indemnatŭ craiul de Leşĭ pentru Podolia, sĕ o ia de sub stăpânia frăţine-sĕŭ; ce de la o vreme 'ĭ-aŭ căutatŭ craiuluĭ a face pe voia lorŭ. Şi aŭ purcesŭ cu oştĭ asupra frăţine-sĕŭ, luĭ Svidrigel. Éră Svidrigel nădĕjduia la ajutorul Krijacilorŭ şi a Litvenilorŭ; şi trăsese Svidrigelu şi pre Alecsandru Vodă in partea sa asupra luĭ Vladislav, craiul Leşescŭ. Éră Alecsandru Vodă, uĭtândŭ legăturile sale ce aŭ avutŭ cu Vladislav craiul Leşescŭ, pe pofta luĭ Svidrigel şi a Litvenilorŭ aŭ prădatŭ cu ómeniĭ sĕĭ Sniatinul, Haliciul, şi olatul Cameniţeĭ. Ce intorcêndu-se Alecsandru Vodă cu pleanul din ţéra Leşéscă, aŭ agiunsŭ o samă de Leşĭ den óstea craiuluĭ Leşescŭ pre Moldoveniĭ luĭ Alecsandru Vodă, ce aduceaŭ pleanul maĭ pre urmă, că Alecsandru Vodă trecuse Nistrul maĭ 'nainte; şi înfrângêndŭ Leşiĭ pre Moldovenĭ, le-aŭ luatŭ pleanul inapoĭ.

Dupĕ acéstă poticală, Alecsandru Vodă vĕḑêndu-se şi scăpatŭ de prieteşugul ce aŭ avutŭ cu craiul Vladislav, cum scriŭ istoriciĭ Leşescĭ, den voie rĕ, aŭ muritŭ. Domnit-aŭ Alecsandru Vodă anĭ 32 şi lunĭ 8, şi multe lucrurĭ bune aŭ făcutŭ aice in ţéră, pentru care 'l numescŭ toţĭ lŏcuitoriĭ ţĕreĭ nóstre, şi'ĭ ḑicŭ: *Alecsandru Vodă cel bunŭ*. Avut-aŭ feciorĭ cu douĕ dómne Alecsandru Vodă.—*N. C.*

[2]). Alecsandru Vodă, maĭ 'nainte de mórtea sa, aŭ alesŭ sĕ fie domnŭ ţĕreĭ, in urma sa, Iliaşiŭ, fiul sĕŭ cel maĭ mare, că'ĭ remăsese doĭ feciorĭ, Iliaşiŭ şi Stefan, in aniĭ de la Hrist. 1433. Daca stătu domnŭ Iliaşiŭ Vodă, dupĕ mórtea tătâne-sĕŭ, aŭ urgisitŭ şi aŭ gonitŭ pre frate-sĕŭ, pre Stefan Vodă, si pre maştihă-sa sĕ o fi inecatŭ.—*N. C.*

nu-ĭ sosía pita luĭ craiu, şi gândi ĭar de domnie, şi aŭ vrutŭ sĕ intre in ţérâ. Ce 'l-aŭ prinsŭ craiul şi 'l-aŭ datŭ la pază, in cetatea Sirégiuluĭ, cu dómna şi cu tótă casa luĭ. Éră Stefan Vodă in Sucéva aŭ gĭuratŭ luĭ craiu inaintea solilorŭ; maĭ apoĭ, ca sĕ arĕte slujbă, aŭ risipitŭ pre o samă de Tătarĭ, cariĭ aŭ fostŭ intratŭ la Podolia sĕ prade şi la Braţlav; şi o samă viĭ 'ĭ-aŭ trimisŭ la craiu, la Svidrigeil. Dupĕ aceea, cum s'aŭ pomenitŭ maĭ susŭ, s'aŭ impăcatŭ Iliaşŭ Vodă cu frate-seŭ Stefan Vodă, şi s'aŭ împărţitŭ cu ţéra. Cetatea Albă şi Chilia, şi tótă ţéra de gĭosŭ, s'aŭ venitŭ luĭ Stefan Vodă; éră luĭ Iliaşŭ Vodă Sucéva şi Hotinul, cu ţéra de susŭ, ḑicênd că dupĕ aceea aŭ fostŭ legătură cu craiul Leşescŭ şi maĭ mare, şi darurĭ in toţĭ aniĭ 'ĭ-aŭ fostŭ trimiţêndŭ Iliaşŭ; éră craiul 'i-aŭ fostŭ datŭ Haliciul, ca sĕ-şĭ ţină acolo averea[1])

Pentru nisce Tătarĭ ce aŭ prădatŭ ţéra in douĕ rindurĭ.

Scrie letopiseţul nostru că in aniĭ 6947, Noemvre 28, intrat-aŭ in ţéră óste Tàtărésca, de aŭ prădatŭ şi aŭ arsŭ până la Botoşenĭ, şi aŭ arsŭ şi Tîrgul Botoşeniĭ. Aşijderea, la anul, dupĕ acéstă pradă, in anul 6948, Decemvrie in 12, ĭarăşĭ aŭ intratŭ Tătariĭ in ţéra de gĭosŭ, de aŭ prădatŭ şi aŭ arsŭ Vasluiul şi Bârladul[2]). Éră letopiseţul lătinescŭ de aceştĭ Tătarĭ ce scrie maĭ susŭ că aŭ prădatŭ ţéra, nemică nu scrie.

[1]). Vladislav, craiul Leşescŭ, vĕḑêndŭ atâta netocmală şi rĕsboie intre aceĭ doĭ fraţĭ, pentru domnia ţĕreĭ, 'ĭ-aŭ aşeḑatŭ prin soliĭ sĕĭ, că le-aŭ impărţitŭ ţéra in doĕ: luĭ Stefan Vodă i s'aŭ venitŭ ţéra de josŭ cu cetatea Albă, cu Chilia şi cu Tiginea; éră luĭ Iliaşŭ Vodă ţéra de susŭ cu Hotinul, cu Sucéva şi cu alte locurĭ den susŭ, şi Iassy; precum scrie Stricovskie, la cart. XVII. zac. 2. Iliaşŭ Vodă, nezăbovindŭ vreme, aŭ mersŭ la craiul in Liov, impreună cu boĭariĭ sĕĭ, cum scrie Kromer la cart. XXI, de aŭ gĭuratŭ, fiindŭ craiul de faţă, punêndŭ stégul la picĭórele sale, precum va fi credinciosŭ craiuluĭ şi gata in poruncile crăiescĭ, impotriva a fiesce-căruĭ neprietenŭ al craiuluĭ. Şi atunce aŭ legatŭ sĕ dea Iliaşŭ Vodă pe anŭ câte 100 caĭ, 400 boĭ, la cuhnea crăĭéscă, 200 camine de morunŭ, şi 400 băibărace saŭ haine roşiĭ; măcar, cum scrie Cromer, pescele şi boiĭ numaĭ in acel anŭ aŭ datŭ Iliaşŭ Vodă craiuluĭ. Şi ţinutul Scepinuluĭ, ce aŭ fostŭ datŭ craiul luĭ Alecsandru Vodă, tatăl luĭ Iliaşŭ Vodă, cu uricŭ de aşeḑămêntŭ, 'l-aŭ intorsŭ Iliaşŭ Vodă craiuluĭ, pentru pagubele ce aŭ făcutŭ Alecsandru Vodă Leşilorŭ, când aŭ prădatŭ Colomea şi Sniatinul. Éră craiul aŭ datŭ luĭ Iliaşiŭ Vodă cetatea Haliciul sĕ-şĭ ţinĕ acolo averea. Aşijderea şi Stefan Vodă, intru acestŭ chipŭ aŭ trimisŭ soliĭ sĕĭ la acestaşiŭ craiŭ Vladislav, cu darurĭ, făgăduindu-se şi el a rĕmâne sub poruncile craiuluĭ; ce la gĭurămêntŭ nu l'aŭ maĭ silitŭ craiul, socotindŭ că va trăi Stefan Vodă cu frate-sĕŭ Iliaşŭ Vodă, precum s'aŭ fostŭ legatŭ amîndoĭ cu gĭurămêntŭ in cetatea Albă. Éră la al patrule anŭ aŭ şi maĭ gĭuratŭ Domniĭ, cu tótă boĭerimea, luĭ craiŭ Vladislav; şi atunce Stefan Vodă aŭ adaosŭ a da 5000 galbinĭ de aurŭ pe anŭ, şi 400 de caĭ, când ar trebui la craiŭ, scrie Cromer la cart. XXI, şi Stricovskie la cart. XVII, zac. 2. — *Necolăĭ Costin.*

[2]). Pre acéstă vreme intrat-aŭ Tătariĭ in ţéra Leşéscă, de aŭ prădatŭ Podolia; şi intorcêndu-se cu pleanŭ, Tătariĭ, sărit-aŭ bieţiĭ Podolenĭ dupĕ Tătarĭ; şi agĭungându-ĭ, intorsu-saŭ Tătariĭ la dênşiĭ, şi mulţĭ nemeşĭ aŭ peritŭ. Perit-aŭ şi Mihaĭ Bucénski. Éră in anul de la zidirea lumeĭ 6947 etc... Dupĕ ce Neculaĭ Costin copiazĕ de la Urechi incursia Tătarilorŭ in Moldova, incepe apoĭ a povesti bătălia de la Varna, unde aŭ căḑutŭ mortŭ Vladislav, Riga Ungarieĭ. — Veḑĭ acéstă bucată la Apendics IV.

Pentru orbirea luĭ Iliaşŭ Vodă.

Domnindŭ ţéra Iliaşiŭ Vodă, impreună cu fratele sĕŭ Stefan Vodă, când aŭ fostŭ in aniĭ 6952, in luna luĭ Maiŭ, naintea Rusalilorŭ, află vreme Stefan Vodă ca sĕ se mîntuéscă de frate-sĕŭ Iliaşiŭ, şi sĕ ţie tótă ţéra insuşĭ; 'l-aŭ prinsŭ şi 'ĭ-aŭ scosŭ ochiĭ. Dupĕ aceea aŭ domnitŭ Stefan Vodă, numaĭ cincĭ anĭ; éră impreună cu frate-seŭ aŭ domnitŭ şépte anĭ.

CAP. VII.

Domnia luĭ Roman Vodă, feciorul luĭ Iliaşŭ Vodă.

Roman Vodă, feciorul luĭ Iliaşŭ Vodă, in anul 6956, neputêndŭ rĕbda păgânetatea unchiuluĭ sĕŭ, Stefan Vodă, s'aŭ vorovitŭ cu o samă den curtea domnéscă, şi aŭ prinsŭ pre unchiul sĕŭ, pre Stefan Vodă, şi i-aŭ tăiatŭ capul, şi s'aŭ apucatŭ de domnie Roman Vodă. Éră neputêndŭ sĕ-şĭ ingăduéscă cu vĕru-seŭ Petru Vodă, pentru domnie, că cerca Roman sĕ omóre pre Petru, de i-aŭ căutatŭ luĭ Petru Vodă a fugi la Ungurĭ[1]), fĕră zăbavă.

CAP. VIII.

De domnia luĭ Petru Vodă, ce aŭ datŭ cetatea Chilia Ungurilorŭ, şi de mórtea luĭ Roman Vodă.

Acestŭ Petru Vodă, dacă aŭ pribegitŭ in ţéra Unguréscă, la létul 6957, n'aŭ făcutŭ zăbavă multă, ci a datŭ cetatea Chilia Ungurilorŭ; şi, agiutoritŭ de Iani Huniad, ţiitorul ţĕreĭ Unguresci, aŭ venitŭ cu óste şi aŭ impinsŭ pre Roman Vodă den ţĕră, dupĕ ce aŭ domnitŭ Roman Vodă unŭ anŭ.

Éră Roman Vodă, fiindŭ sĕminţie[2]) de pre mumă luĭ Cazimir, craiul Leşescŭ, aŭ năzuitŭ la dênsul, şi făcêndŭ jalobă, aŭ sfătuitŭ sĕ-ĭ impace, séŭ cu tărie sĕ-l pună la domnia ţĕreĭ. Maĭ apoĭ aŭ socotitŭ că de-ĭ şi vorŭ impăca, cu Petru Vodă, sĕ domnéscă impreună, când maĭ apoĭ vre-unul den dênşiĭ sĕ nu paţă maĭ rĕŭ de cum aŭ păţitŭ Iliaşŭ Vodă cu frate-sĕŭ Stefanŭ Vodă, ce aŭ alesŭ sfatŭ sĕ-l pună cu tărie la Domnie. Şi aŭ scosŭ craiul şlahta ruséscă, şi de la Premisla, de la Liov, de la Helm, şi de la Podolia. Şi mătuşia craiuluĭ, mama luĭ Roman Vodă, încă aŭ mersŭ acolo, căreia i-aŭ datŭ craiul Calomea sĕ ţie; şi aŭ purcesŭ şi craiul cu óste, şi aŭ venitŭ pênĕ la Liovŭ. Éră dacă aŭ inţelesŭ că Roman Vodă aŭ muritŭ, otrăvitŭ de vĕru-sĕŭ Petru Vodă, s'aŭ lăsatŭ de a-

[1]). In anul 6957. c. *N. C.*
[2]). Fiindŭ vĕrŭ primare.—*N.C.*

cea cale, şi aŭ trimisŭ la Petru Vodă solĭ sĕ-ĭ facă gĭurămêntŭ, şi sĕ-ĭ dea pre Mihaiŭ, feciorul luĭ Jicmond, carele fugise de la craiul, ântêiŭ la Cnézul Mazovieĭ, apoĭ la Prusĭ, şi la Şlonsca, maĭ apoĭ prin ţéra Unguréscă aŭ eşitŭ in Moldova. La acestea aŭ rĕspunsŭ Petru Vodă solilorŭ, că gĭurămêntŭ sĕ facă, gata-ĭ; éră Mihaiŭ sĕ-lŭ dea, nu i se cade, ƥre cela ce aŭ căḑutŭ la dînsul, ca sĕ nu 'şĭ pérḑă credinţa; éră din ţéră îl va goni; şi dupĕ aceea s'aŭ dusŭ Mihaiŭ la Tătarĭ, şi multă pagubă aŭ făcutŭ Leşilorŭ[1]).

Éră Petru Vodă, dupĕ ce aŭ datŭ Chilia Ungurilorŭ, aŭ domnitŭ unŭ anŭ şi aŭ muritŭ.

CAP. IX.

De unŭ Stefan Vodă, şi de Ciubăr Vodă.

Scrie letopiseţul cel lătinescŭ, că dupĕ mórţea luĭ Petru Vodă aŭ domnitŭ unŭ Ştefan Vodă, unŭ anŭ, şi aŭ muritŭ. Éră dupĕ acel Stefan Vodă aŭ domnitŭ Ciubăr Vodă. Éră letopiseţul cel Moldovenescŭ de acestŭ Stefan Vodă nemică nu scrie; ce ḑice că dupĕ mórtea luĭ Petru Vodă aŭ domnitŭ Ciubăr Vodă dóĕ lunĭ.

[1]). Aşijderea, la anul de la Christ. 1449, acelŭ Mihailo impreunându-se cu Tătariĭ aŭ intratŭ in ţéra Sibiruluĭ şi aŭ luatŭ Starodubul, Novogrodul, şi alte multe cetăţĭ rusescĭ. Acestŭ Mihailo, feciorul luĭ Jicmond, cnézuluĭ de Litva, dupĕ perirea luĭ craiŭ Vladislav, la Varna, şi el nădĕjduia că va apuca crăia Leşéscă. Éră dupĕ ce stătu Cazimir craiŭ, el aŭ venitŭ la craiul şi s'aŭ rugatŭ de cnezia tătâne-seŭ, luĭ Jicmond, la Litva. Ce vĕḑêndŭ Mihailo că nemică nu isprăvesce, cunoscêndŭ pre craiul cu ură asupra sa, aŭ fugitŭ den Litva la Mazovia, la socru-seŭ, apoĭ la Prusĭ, apoĭ la Smolensca, şi neputându-se mistui, aŭ venitŭ pen ţéra Ungurésca in Moldova, la Petru Vodă. Cazimir, craiulŭ Leşescŭ, dupĕ acea solie, grăbindu-se sĕ mérgă in Litva, pentru seimul Novogroduluĭ, luândŭ veste de Petru Vodă că vine la Hotin sĕ facă gĭurămêntŭ singurŭ luĭ craiŭ Cazimir, aŭ trimisŭ craiul patru boĭerĭ de aĭ sĕĭ la Hotin la Petru Vodă; éră craiul aŭ purcesŭ la Litva, neasteptândŭ venirea solilorŭ sĕĭ. Éră Petru Vodă aŭ gĭuratŭ inaintea solilorŭ Leşescĭ, impreună cu boĭeriĭ sĕĭ, cum vor fi cu priinţă luĭ craiŭ. Iar incă fiind craiul la Cameniţă, sĕ fie venitŭ sol de la Hanul Crîmuluĭ la craiul, indemnândŭ pre craiul asupra luĭ Petru Vodă. Éră cu ce rĕspunsul va fi intorsŭ pre acel sol Tătărescŭ, nu scriŭ istoriciĭ Leşescĭ; numaĭ insemnéză că pe taină 'l-aŭ pornitŭ.

Bine incă nu ajunse craiul in Litva, éră Tătariĭ aŭ intratŭ in ţéra Leşéscă şi aŭ prădatŭ; ce la intórcere, ḑicŭ că 'ĭ-aŭ lovitŭ la strimtorĭ Teodorŭ Bucéţki Staroste, şi aŭ scosŭ totŭ pleanul. In anul de la Christ. 1448, Ioan Huniad, ocârmuitorul ţĕreĭ Ungurescĭ, dupĕ ce aŭ peritŭ Vladislav craiul la Varna, aŭ purcesŭ cu oştĭ asupra Turcilorŭ; ce den vicleşugul luĭ George Despotul, Domnul Sĕrbescŭ, fiind incungiuratŭ Huniad de Turcĭ in câmpiĭ Meruliĭ, la marginea Bulgarilorŭ, aŭ perdutŭ Huniad rĕsboiul şi aŭ peritŭ crestiniĭ 8 miĭ; şi fugindŭ Huniad 'l-aŭ prinsŭ George Despotul; şi aŭ căutatŭ luĭ Huniad a pune zălogŭ la acel George Despotul pre Vladislav, fiul seŭ cel maĭ mare. — *N. C.*

CAP. X.

Domnia luĭ Alecsandru Vodă, feciorul luĭ Iliaşŭ Vodă, in anul 6969, şi rĕsbóĭele ce aŭ avutŭ cu unŭ feciorŭ al sĕŭ, anume Bogdan Vodă.

Domnindŭ Alecsandru Vodă ţéra, s'aŭ sculatŭ asupra luĭ fiu-sĕŭ (?) Bogdan Vodă, in anul 6962, Augustŭ in 22, şi s'aŭ lovitŭ cu tată-seŭ, (?) Alecsandru Vodă, la Tămăsienĭ, aprópe de têrgul Romanuluĭ, şi dupĕ multă nevoinţă aŭ biruitŭ Bogdan Vodă pre Alecsandru Vodă.

Şi multă mórte s'aŭ făcutŭ in óstea luĭ Alesandru Vodă; si într'acel rĕsboiŭ aŭ peritŭ ómenĭ de frunte: Onciul Logofĕtul cel mare, şi Coste, şi Andronicŭ, şi alţiĭ. Insă, mulţĭ ḑicŭ, că n'aŭ fostŭ Bogdan Vodă feciorŭ cu cununie, ci copil luĭ Alecsandru Vodă[1]).

Cronicarul lătinescŭ acéstă poveste o scrie, şi ḑice că acéstŭ Bogdan Vodă aŭ venitŭ cu óste asupra luĭ Alecsandru Vodă, cum s'aŭ pomenitŭ maĭ sus, şi 'l-aŭ gonitŭ in ţéra Leşéscă, dupĕ ce aŭ domnitŭ patru anĭ.

Alecsandru Vodă, dacă aŭ fugitŭ in ţéra Leşéscă cu dómnă-sa şi cu coconiĭ sĕĭ, aŭ poftitŭ de la craiŭ agĭutorŭ; şi aŭ trimisŭ craiul pre Ión Sinavski cu ţéra Ruséscă, şi aŭ impinsŭ pe Bogdan Vodă, şi aŭ apucatŭ Hotinul, şi Némţul, şi Sucéva, şi aŭ aşeḑatŭ pre Alecsandru Vodă Domnŭ la scaunŭ.

Éră Bogdanŭ fĕră zăbavă adunândŭ óste, de pe unde aŭ pututŭ, aŭ venitŭ şi aŭ scosŭ pre Alecsandru Vodă den scaunŭ, şi iar aŭ stătutŭ Bogdanŭ Vodă, Domnŭ in scaunŭ. Decĭ, Alecsandru Vodă aŭ năzuitŭ la Leşĭ, şi aŭ făcutŭ jalobă la craiŭ pre Bogdan Vodă. Éră craiul aŭ făcutŭ sfatŭ ce va face cu acéstă ţéră mişcătóre şi neaşeḑată. Sfătuĭaŭ uniĭ de ḑicéŭ sĕ scóţă Domniĭ, sĕ nu-ĭ maĭ lase sĕ hie, şi sĕ pună gĭudeţele sale, şi sĕ o imparţă sĕ o facă ţinuturĭ[2]). Éră alţiĭ ḑiceaŭ, cariĭ eraŭ impotrivă[3]), că maĭ bine este a se apăra de Turcĭ, de dupĕ păretele

---

[1]). Éră dupĕ Stefan Vodă şi Ciubăru Vodă s'aŭ ridicatŭ Domnŭ Bogdan Vodă, făcêndu-se feciorŭ luĭ Alecsandru Vodă celuĭ Bunŭ; ce precum scrie Stricovskie, cartea istorieĭ séle XL zac. 2, n'aŭ fostŭ feciorŭ cu cununie luĭ Alecsandru Vodă. Acestŭ feciorŭ s'aŭ lovitŭ cu Alesandru Vodă, etc. — *N. C.*

Află-se scrisŭ la unŭ letopiseţŭ sĕrbescŭ de Azarie călugărul, precum in ḑilele acestuĭ Domnŭ, Alecsandru Vodă, s'aŭ hirotonisitŭ prea-o-sânţitul Mitropolitŭ Chir Teoctist, de Nicodim, den ţéra Sĕrbească, prin ḑilele bun-credinciosuluĭ Cneazuluĭ George Despota.—Evstratie Logofĕtul.

[2]). Éră luĭ Alecsandru Vodă se'ĭ dea vre-unŭ olatŭ in ţéra Leşéscă, se'ĭ fie pentru traiul seŭ. — *N. C.*

[3]). Éră altorŭ sfetnicĭ s'aŭ părutŭ acestŭ sfatŭ fórte cu greŭ si primejdiosŭ intr'unŭ norodŭ nesuferitorŭ de stăpînĭ strĕinĭ; şi cătrĕ acestea, pentru lege, şi pentru megieşic aprópe cu Turciĭ, cariĭ se lăţise până in Dunăre, că greŭ se socoteaŭ lucrurile. Şi ḑiceaŭ, că maĭ bine este a se apăra de dupĕ păretele altora, de câtŭ de dupĕ al seŭ, de unŭ vrăjmaşiŭ ca Turcul. Maĭ sĕnătosŭ sfatŭ aŭ aflatŭ cestŭ de pe urmă, că cu putere strĕină şi primejdie strĕină maĭ lesne 'ĭ a se mîntui de vrăjmaşĭ. — *N. C.*

altuia, de câtŭ de după al seŭ. Şi aşa aleseră pre Ozdrovotŭ şi pre Conieţpolski, cu óste, pentru pohta a o samă de Moldovenĭ, sĕ ducă pre Alecsandru Vodă la scaunŭ, cariĭ aŭ scosŭ Voevoḑia Ruséscă, şi aŭ avutŭ şi de Moldovenĭ glóte marĭ. Şi dacă aŭ intratŭ in Moldova, cu treĭ oştĭ: Moldoveniĭ cu domnul lorŭ, cu Alecsandru Vodă, şi unŭ polcŭ de Podolenĭ cu Buciaţkie, şi altă parte de óste era cu Conieţpolski, óstea aŭ trecutŭ Nistrul la Hotinŭ, sub cetate; că era cetatea Hotinul pre mâna ómenilorŭ luĭ Alecsandru Vodă. Éră Bogdan Vodă era atunce la Lipovăţŭ. Leşiĭ, déca aŭ inţelesŭ de dênsul, aŭ vrutŭ sĕ trécă Prutul sĕ'ĭ dea rĕsboiŭ. Éră Bogdan Vodă n'aŭ vrutŭ sĕ'ĭ dea rĕsboiŭ, socotindŭ sĕ-ĭ bage la locurĭ strimte, şi zăbovindu'ĭ sĕ-ĭ flămânḑéscă. Aşa, ĭ-aŭ purtatŭ den locŭ până la apa Bîrladuluĭ; éră elŭ ţinea pădurile, şi trimitea cu inşelăciune solĭ, că va sĕ se plece luĭ craiŭ[1]), şi sĕ facă pace, giuruindu-ĭ 7000 galbenĭ sĕ-ĭ dea pre anŭ, şi încă şi alte multe darurĭ giuruia, numaĭ craiul sĕ'l apere de Turcĭ.

Creḑêndŭ Leşiĭ acela cuvîntŭ, aŭ lăsatŭ sĕ hie pre ingăduinţa luĭ, şi s'aŭ intorsŭ. Éră Bogdan Vodă se ascuţia, ca sĕ-ĭ pótă vĕna unde arŭ putea. Ce simţindŭ aceste ómeniĭ luĭ Alecsandru Vodă, aŭ spusŭ Leşilorŭ sĕ nu se incréḑă, ci sĕ se păzéscă. Éră Leşiĭ, fiindŭ de inşĕlăciune coprinşĭ, nu băgară in sémă, până aŭ fugitŭ unŭ diacŭ a luĭ Bogdan Vodă la óstea Leşéscă de le-aŭ spusŭ. Atunce boĭariĭ luĭ Alecsandru Vodă sfătuĭaŭ sĕ incungiure pădurea şi sĕ hălăduĭéscă de meşterşugurile luĭ Bogdan Vodă, că in pădure supusese óste. Déră Leşiĭ, fiind dîrjĭ, n'aŭ vrutŭ sĕ asculte; ce aŭ intratŭ sĕ trécă pădurea, şi aŭ trimisŭ inainte carele cu pîrcălabul de Hotinŭ, şi cu dênsul toţĭ Moldoveniĭ, şi cu Podoleniĭ.

Pentru rĕsboiul luĭ Bogdan Vodă cu al Leşilorŭ.

Când aŭ fostŭ in mijlocul pădureĭ, făcut'aŭ năvală óstea luĭ Bogdan Vodă, la carele Leşilorŭ; şi apĕrêndu-se Leşiĭ, abia aŭ scăpatŭ cu multă pagubă şi perire. Apoĭ vrêndŭ sĕ intre şi cea-altă óste Leşéscă, atunce s'aŭ ivitŭ tótă óstea luĭ Bogdan Vodă, cu multe stégurĭ şi buciune, şi fără călărime, éră multă pedestrime. Vĕḑêndŭ acésta Leşiĭ, ei s'aŭ tocmitŭ de rĕsboiŭ, şi aŭ băgatŭ in miḑlocŭ pre Alecsandru Vodă. Şi s'aŭ tâmplatŭ acéstŭ rĕsboiŭ a şese ḑi după pacea ce se făcuse la Crasna; şi s'aŭ bătutŭ den'ainte de apusul sóreluĭ până a înoptatŭ, perindŭ dentr'amêndóĕ părţile, până aŭ năvălitŭ şi glótele de pedestrime, care aŭ făcutŭ la strimtóre mare vĕrsare de sânge in Leşĭ, tăindŭ cu cósele vinele cailorŭ. Unde, Hatmaniĭ Leşescĭ, vrêndŭ sĕ imbărbăteze pre aĭ sĕĭ, şi-aŭ pusŭ şi eĭ capetele, alesŭ Petru Ozdrovot şi Neculaĭ Porava, şi Buciaţki. Şi biruia Bogdan Vodă, de n'arŭ fi datŭ agĭutorŭ Moldoveniĭ luĭ Alecsandru Vodă, cariĭ trecuse pădurea cu Podoleniĭ, pre cariĭ îĭ trimisese cu carele. Aceia s'aŭ vîrtezitŭ la rĕsboiŭ, de aŭ datŭ inimă celor-alţĭ, ce eraŭ peitorĭ, şi

[1]). Şi până va veni Alecsandru Vodă la vîrstă, că era atunce de 15 anĭ, sĕ ţină Bogdan scaunul ţĕreĭ, făgăduindu-se, precum mărturisesce Dlugoş, istoricul Leşescŭ, şi Mihovie, 70,000 galbenĭ de aurŭ Turcescĭ, éră cum scrie Vapovskie 7000 galbenĭ Turcescĭ, sĕ dea craiuluĭ pe anŭ, şi alte darurĭ multe făgăduia, numaĭ sĕ-l apere craiul de Turcĭ.—*N. C.*

aŭ impinsŭ pre óstea luĭ Bogdan Vodă, de unde aŭ prinsŭ a fugire, şi împluse pădurile. Şi aşa, cu vitezia iar a Moldovenilorŭ, aŭ rĕmasŭ isbînda la Leşĭ, ceĭ ce perduse rĕsboiul, dentre cariĭ mulţĭ aleşĭ perise in rĕsboiŭ: Nievorskie, Bieskovskie, Davidovskie, şi alţĭ mulţĭ ca acestia. Decĭ, Alecsandru Vodă, cunoscêndŭ că nu se va putea aşeḑa la scaunŭ, că pre vrăjmaşul sĕŭ, pre Bogdan Vodă, măcar că de acea dată 'l-aŭ fostŭ infrîntŭ, éră nicĭ o pagubă nu'ĭ făcuse. Că Bogdan Vodă şi cu ómeniĭ sĕĭ, cumu'şĭ eraŭ invĕţaţĭ a ţinere pădurile, măcar că se rĕschirase din rĕsboiŭ, prin pădurĭ, iarăşĭ s'aŭ strânsŭ şi saŭ tăbărâtŭ, neperḑêndŭ nădejdea, şi sĕ lovéscă pre Leşĭ, sciindu-ĭ că suntŭ slăbiţĭ de totŭ ajutorul. Inţĕlegêndŭ de acésta Leşiĭ, de'mpreună cu Alecsandru Vodă, şi vĕḑêndu-se slabĭ, nu era nădejde de al doile rôndŭ sĕ se lovéscă cu Bogdan Vodă; că nemică luĭ Bogdan Vodă nu-ĭ stricase, că den óstea luĭ puţinĭ perise; éră de la Leşĭ cu totul perise. Decĭ, vĕḑêndŭ că nu le slujesce norocul, nu s'aŭ apucatŭ de scaunŭ, nicĭ aŭ asteptatŭ de al doile rôndŭ rĕsboiul, temêndu-se sĕ nu-ĭ lovéscă Bogdan Vodă fŏră veste cu óste tocmită, şi vorŭ petrece maĭ rĕŭ decâtŭ ântêiŭ. Ce numaĭ s'aŭ bulucitŭ, d'împreună cu Alecsandru Vodă, şi cu toţiĭ s'aŭ trasŭ maĭ degrabă spre ţéra Leşéscă.[1]) Éră Bogdan Vodă, vĕḑêndu-se curăţitŭ de vrăşmaşiĭ sĕĭ, s'aŭ aşeḑatŭ in scaunŭ.

De aceste rĕsbóĭe a luĭ Alecsandru Vodă, cu a luĭ Bogdan Vodă la unele letopiseţe nemică nu scrie, că pre Bogdan Vodă 'l scriŭ fecĭorul luĭ Alecsandru Vodă, şi cum sĕ hie rĕmasŭ pre urma luĭ la domnie. Éră la unele isvódele nóstre scrie de rĕsbóĭele lor, ca şi cronicarul Leşescŭ, numaĭ maĭ pre scurtŭ. Ce orĭ cum ar hi fostŭ, se tocmescŭ că isbînda totŭ aŭ fostŭ a luĭ Bogdan Vodă că aŭ rĕmasŭ Domnŭ, domnindŭ doĭ anĭ[2]).

CAP. XI.

Domnia luĭ Petru Vodă, celuĭ poreclitŭ Aron.

Dupĕ doĭ anĭ a domnieĭ luĭ Bogdan Vodă, scrie letopiseţul Moldovenescŭ că aŭ venitŭ fŏră veste Petru Vodă Aron, şi aŭ aflatŭ pre Bogdan Vodă la satŭ

---

[1]). Insă n'aŭ lăsatŭ Leşiĭ trupurile Hatmanilorŭ seĭ, ce pre Petru Ozdrovoz ducêndu-l la Liov, 'l-aŭ ingropat acolo· şi acolo, în Liov, frate-seŭ, Episcopul Liovuluĭ de jelea frăţine-seŭ, dupĕ ce 'l-aŭ ingropatŭ aŭ muritŭ şi el.

Scrie Kromer la cartea sa XXII. că dupĕ acéstă bătălie a Leşilorŭ cu Bogdan Vodă, inţelegêndŭ Tătariĭ de perirea Leşilorŭ in Moldova, curîndŭ aŭ intratŭ in Podolia de aŭ prădatŭ şi ţéra Ruséscă, până la Grodeţŭ, maĭ susŭ de Liov, şi până in marginea ţĕreĭ Bîlziĭ. Scrie Kromer că, dupĕ ce aŭ sositŭ Alecsandru Vodă in ţéra Leşéscă, aŭ mersŭ la craiul impreună cu mumă-sa, Dómna Maria, la Samborŭ, că acolo venise craiul, de dupĕ seimul den Litva. Rugatu-s'aŭ craiuluĭ de agĭutorŭ fiu-seŭ, luĭ Alecsandru Vodă, se-ĭ dea impotriva luĭ Bogdan Vodă. Ce pentru ca sĕ se mântuĭéscă craiul de acea dómnă, aŭ rĕspunsŭ că la seimul viitorŭ a socoti. *N. C.*

[2]). Scrie la unŭ letopiseţŭ vechiŭ, sĕrbescŭ, de Azarie călugărul isvoditŭ, precum in ḑilele acestuĭ Bogdan Vodă s'aŭ inceputŭ a da dajdie Turcilorŭ, şi pentru aceea ne-aŭ numitŭ Bogdanĭ până astăḑĭ. Acestŭ Bogdan Vodă este tatăl luĭ Stefan Vodă cel Bunŭ.—Evstratie Logofĕtul,

la Rĕuşenĭ, den gĭosŭ de têrgul Suceveĭ, şi 'l-aŭ lovitŭ Vinerĭ in revĕrsatul ḑorilorŭ, Octomvrie 16, in anul 6963, şi acolo 'ĭ-aŭ tăiatŭ capu luĭ Bogdan Vodă; decĭ stătu la domniă Petru Vodă Aron [1]).

Rĕsboiul luĭ Alecsandru Vodă cu al luĭ Petru Vodă, la Movilă.

Scrie letopiseţul cel Moldovenescŭ, că domnindŭ Petru Vodă Aron, in anul 6963, in luna luĭ Maiŭ, aŭ venitŭ Alecsandru Vodă[2]), tatăl luĭ Bogdan Vodă(?)

[1]). Éră cronicarul Leşescŭ scrie, că unul de ceĭ ce era cu Alecsandru Vodă, anume Petru, feciorŭ nu cu cununie luĭ Alecsandru Vodă celuĭ bĕtrânŭ, vĕḑêndŭ că craiul Leşescŭ gătézǎ óste, indemnatŭ de Alecsandru Vodă, asupra luĭ Bogdan Vodă, intrat-aŭ in ţéră acelŭ Petru, fără veste, şi aflândŭ pre Bogdan Vodă bétŭ, 'l-aŭ omorîtŭ. Şi cu vicleşugŭ despre Alecsandru Vodă aŭ apucatŭ scaunul ţĕreĭ, şi aŭ pusŭ gândŭ cum arŭ putea sĕ omóre şi pre Alecsandru Vodă.—Aşia scrie Kromer istoricul. *N. C.*

[2]). Alecsandru Vodă, vĕḑêndu-se amăgitŭ de Petru Vodă Aron, ce se făcea feciorŭ luĭ Alecsandru Vodă, scrie Kromer, in cartea XXII, că ĭar sĕ fiă luatŭ agĭutorŭ de la craiul Leşescŭ, asupra luĭ Petru Vodă, şi 'l-aŭ aşeḑatŭ in domnia ţĕreĭ; éră letopiseţul ţĕreĭ nóstre scrie, că aŭ venitŭ Alecsandru Vodă, tătăl luĭ Bogdanŭ Vodă, etc. Numaĭ, mĕ mirŭ de acestŭ Alecsandru Vodă, că 'l mărturisescŭ letopiseţele că aŭ fostŭ tată luĭ Bogdan Vodă. Nu sciŭ de unde aŭ luatŭ acésta; că cronicariĭ Leşescĭ mărturisescŭ că Bogdan Vodă, sĕ nu fi fostŭ cu cununie feciorŭ luĭ Alecsandru Vodă celuĭ bĕtrânŭ, carele de câţĭ-va anĭ aŭ muritŭ. Éră acestŭ Alecsandru Vodă, carele aŭ avutŭ bătaiă cu Bogdan Vodă nu 'ĭ-aŭ fostŭ tată; că Alecsandru Vodă aŭ fostŭ feciorŭ luĭ Iliaşiŭ Vodă; şi era de 15 anĭ de vrîstă când s'aŭ bătutŭ cu Bogdan Vodă, şi-l aduceaŭ Leşiĭ sĕ-l pună domnŭ in scaunul ţĕreĭ, şi Bogdan Vodă era in vrîstă. Ce nu pociŭ adeveri de acestŭ Alecsandru Vodă, tatăl luĭ Bogdan Vodă, că nu-l mărturisescŭ scriitoriĭ Moldovenescĭ, de unde aŭ venitŭ acestŭ Alecsandru Vodă de s'aŭ bătutŭ cu Petru Vodă Aron; că altŭ Alecsandru pe acele vremĭ nu se află scrisŭ in cronicele Leşescĭ, fĕră de Alecsandru Vodă, feciorul luĭ Iliaşiŭ Vodă, ce aŭ luatŭ agĭutorŭ de la Cazimir, craiul Leşescŭ, ce-ĭ era vĕrŭ primare, şi dupĕ ce 'l-aŭ scosŭ Petru Vodă den ţéră, ĭar in ţéra Leşéscă aŭ năzuitŭ.

Éră pentru mórtea luĭ Alecsandru Vodă, scrie Dlugoş Leahŭ, că 'l-aŭ otrăvitŭ Petru Vodă, carele aŭ stătutŭ domnŭ ţĕreĭ; şi este de creḑutŭ, că nu la cetatea Albă aŭ muritŭ Alecsandru Vodă, ce in ţéra Leşéscă, otrăvitŭ de Petru Vodă; că de unde avea nădejde acolo aŭ năzuitŭ la nevoia sa Alecsandru Vodă.

Petru Vodă in câte-va rîndurĭ aŭ trimesŭ soliĭ la craiul Leşescŭ, Cazimir, sĕ-l priméscă sub apărarea sa, gĭuruindu'ĭ că va fi cu priinţă crăieĭ, ce, de odată nu 'l-aŭ primitŭ. Éră Kromer, cronicarul, in cartea XXV scrie, că aŭ cetitŭ in Cracăŭ, in cămara crăĭéscă, aşeḑămênturile Moldoveĭ, scrise cu slovă sérbescĕ, că in anul de la zidirea lumiĭ, dupĕ cum numĕră biserica rĕsărituluĭ, 6963, Petru Vodă, Domnul Moldoveĭ, aŭ făcutŭ gĭurămêntŭ craiuluĭ pre nevoinţa luĭ Ozdrovot, Voevodul ţĕreĭ Rusescĭ, şi a toţĭ boieriĭ sfetnicĭ, in care se făgăduesce Petru Vodă sĕ dea agĭutorŭ craiuluĭ Leşescŭ, pre obiceiul vechiŭ a Domnilorŭ trecuţĭ de maĭ ânteiŭ de dînsul, la oştile crăĭescĭ. Éră maiciĭ sale Mariei lasă'ĭ târgul Siretul, cu ocolul luĭ, până când va face craiul intre dênşiĭ altŭ aşeḑămêntŭ. Aice se vede că aŭ fostŭ Petru Vodă, şi Alecsandru Vodă, feciorĭ luĭ Iliaşiŭ Vodă, pre carele precum scrie Dlugoşŭ, 'l-aŭ omorîtŭ Petru Vodă acesta; şi ḑice că acestŭ Petru Vodă aŭ fostŭ feciorŭ luĭ Iliaşiŭ Vodă, frate cu Alecsandru Vodă, pre carele 'l-aŭ otrăvitŭ frate-seŭ Petru. Că şi pre dómna Maria o face cronicarul mumă luĭ Petru Vodă, şi ḑice: şi acestŭ Petru Vodă, din sfatul boeĭrilorŭ seĭ intr'acelasiŭ anŭ aŭ trimisŭ soliĭ seĭ la Sultanŭ Mehmet, impĕratul Turcescŭ, de aŭ legatŭ birŭ, pre anŭ 2000 galbenĭ, respunḑêndŭ Leşiĭ, că nu potŭ da agĭutorŭ domnilorŭ din Moldova, fiindŭ invăluiţĭ cu oştĭ asupra Prusilorŭ. Intr'acestŭ anŭ aŭ muritŭ şi Ioan Huniad, vestitul cârmuitorŭ ţĕreĭ Ungurescĭ; éră la al

cu óste asupra luĭ Petru Vodă Aron, şi 'şi-aŭ dátŭ rĕsboiŭ la Movile. Ci norocul cel prostŭ a luĭ Alecsandru Vodă, nice aice nu-l sluji sĕ isbîndéscă; că, dândŭ rĕsboiŭ vitezesce de ambe părţile, aŭ biruitŭ Petru Vodă pre Alecsandru Vodă. Vĕḑêndŭ Alecsandru Vodă că aŭ perdutŭ rĕsboiul, aŭ fugitŭ la cetatea Alba, şi acolo s'aŭ sĕvêrşitŭ. Éră Petru Vodă aŭ domnitŭ doĭ anĭ.

De acestŭ rĕsboiŭ a luĭ Alecsandru Vodă, cu a luĭ Petru Vodă Aron, cronicarul cel Leşescŭ nu scriĕ. — Acestŭ Petru Vodă Aron aŭ inceputŭ şi aŭ isvoditŭ a da birŭ Turcilorŭ.

CAP. XII.

De domnia luĭ Stefan Vodă cel Mare şi cel Bunŭ, feciorul luĭ Bogdan Vodă, şi de multe şi minunate rĕsbóie în domnia luĭ, ce aŭ făcutŭ in anul 6965.

Dupĕ doĭ anĭ a domnieĭ luĭ Petru Vodă Aron, rĕdicatu-s'aŭ de la ţéra Munténéscă Stefan Vodă, feciorul luĭ Bogdan Vodă, cu mulţime de óste Munténéscă, şi den ţéră adunaţĭ[1]), şi aŭ intratŭ aicĭ in ţéră; şi silindŭ spre scaunul Suceveĭ, i-aŭ eşitŭ inainte Petru Vodă Aron, la satŭ la Ioldescĭ, pre Siretŭ, la Tină, şi 'şĭ-aŭ datŭ rĕsboiŭ in ḑioa de Gioĭ-Marĭ, Aprilie 12, şi aŭ infrîntŭ Stefan Vodă pre Petru Vodă Aron. Şi nu se lăsă Petru Vodă cu atâta, ci ĭar s'aŭ bulucitŭ al doile rôndŭ, la Orbicŭ, de s'aŭ lovitŭ cu Stefan Vodă; şi ĭar aŭ isbânditŭ Stefan Vodă, că aŭ prinsŭ pre Petru Vodă Aron, şi i-aŭ tăiatŭ capul, dupĕ ce aŭ fostŭ Domnŭ doĭ anĭ,[2]) de 'şĭ rĕsplăti mórtea tătâne-sĕŭ, luĭ Bogdan Vodă.

---

doele anŭ aŭ muritŭ şi Vladislavŭ, craiul Ungurescŭ, in vremea nunţiĭ sale, in oraşŭ in Praga.

Éră in anul 1453, Sultan Mehmet, impĕratul Turcescŭ, aŭ luatŭ Ţarigradul, cu mare jale şi grijă a tótă creştinătatea, 50 de ḑile bătĕndu-l; şi luarea luĭ maĭ multŭ o ḑicŭ că s'aŭ luatŭ din vicleşugul grecescŭ, anume Ghierluk, care aŭ arĕtatŭ locul până unde era maĭ slabă cetatea; éră pre urmă nu'l lăsă D-ḑeŭ pre acel grecŭ fără pedépsă; c'aŭ poruncitŭ Sultanŭ Mehmet de 'l-aŭ muncitŭ până aŭ muritŭ. Perit-aŭ la pórta cetăţeĭ şi Impĕratul grecescŭ, Paleologu, in rĕsboiŭ.

Sadahman, Hanul de preste Volga, fugindŭ cu 9 feciorĭ aĭ seĭ, şi cu o samă de mîrzacĭ şi ispravnicĭ maĭ de frunte ai sĕĭ, aŭ năzuitŭ la Litva, ca la nisce prietenĭ aĭ sĕĭ. Ce s'aŭ amăgitŭ că 'l-aŭ prinsŭ boieriĭ Litveĭ, propuindŭ pre dînsul sĕ nu fie venitŭ pentru risipa Litveĭ; şi voindŭ sĕ fugă din Litva, 'l-aŭ agiunsŭ Litveniĭ pre acel Hanŭ dupĕ Kiev, şi 'l-aŭ prinsŭ, punĕndu-l la inchisóre in cetatea Romna, şi acolo aŭ fostŭ inchis până la mórtea luĭ.

Sidor, Mitropolitul Kievuluĭ, care s'aŭ tîmplatŭ şi la soborul de la Florenţa, pre care 'l făcuse cardinal Papa Evgenie de la Rŏm, strîns-aŭ multă sléhtă Ruséscă şi óste, de aŭ mersŭ intr'agiutorŭ impĕratuluĭ Grecescŭ, la Ţarigradŭ, unde mare vitezie aŭ arĕtatŭ. Ce, precum s'aŭ scrisŭ maĭ susŭ, că aŭ rĕmasŭ isbânda la Turcĭ, luândŭ Ţarigradul cu mare cădere a creştinilorŭ, totŭ pentru pĕcate, de-lŭ stăpînescŭ Turciĭ până in ḑioa de astăḑĭ.— *N. C.*

[1]). Dupĕ firea Moldovenilorŭ, gata la domniĭ noue. — *M. C.*

[2]). Măcar că scriŭ unele letopiseţe Moldovenescĭ, că aŭ prinsŭ pre Petru Vodă Aron şi 'l-aŭ omorîtŭ Stefan Vodă, ci nu-ĭ adevĕratŭ. Cronicariĭ ceĭ Leşescĭ intr'altŭ chipŭ scriŭ, că aŭ scăpatŭ Petru Vodă in ţéra Leşéscă, cum vom arĕta pre urmă, unde se va pomeni de rĕsboiul luĭ Stefan Vodă cu Mătiaşŭ, craiul Ungurescŭ, de ce pricină aŭ stătutŭ.. — *M. C.*

Când s'aŭ strînsŭ ţéra la locul ce se chiamă Direptate, şi aŭ rĕdicatŭ Domnŭ pre Stefan Vodă.

Stefan Vodă aŭ strînsŭ boiariĭ, şi marĭ şi micĭ, şi altă curte măruntă, impreună cu Teoctistŭ Mitropolitul, şi cu mulţĭ călugĕrĭ, la direptate; şi i-aŭ intrebatŭ pre toţĭ: este cu voia tutulorŭ sĕ le fiă Domnŭ? Atunce toţĭ cu unŭ glasŭ aŭ strigatŭ: In mulţĭ anĭ de la Dumneḑeŭ sĕ domnescĭ! Şi cu voia tutulorŭ 'l-aŭ rĕdicatŭ domnŭ, şi 'l-aŭ pomăzuitŭ de Domniă Teoctistŭ Mitropolitul. Şi de acolo aŭ luatŭ Stefan Vodă schiptrul ţĕreĭ Moldoveĭ, şi aŭ mersŭ la scaunul domnescŭ, la Sucévă.

Deciĭ Stefan Vodă, gătindu-se de maĭ marĭ lucrurĭ sĕ facă, nu cercă sĕ aşeḑe ţéra, ce de rĕsbóĭe se găti, că aŭ impărţitŭ ósteĭ sale stégurĭ, şi aŭ pusŭ Hotnogĭ şi Căpitanĭ, care tóte cu norocŭ i-aŭ venitŭ[1]).

Când aŭ prădatŭ Stefan Vodă ţéra Sĕcuĭéscă.

Scrie letopiseţul Moldovenescŭ, că fiindŭ Stefan Vodă omŭ rĕsboinicŭ, şi de a pururea trăgêndu-l inima spre vĕrsare de sânge, nu se zăbovi vreme multă, dupĕ ce se aşeḑă la domniă, ca in al cincile anŭ al domnieĭ sale, in anul 6969, rĕdicatu-s'aŭ Stefan Vodă cu tótă puterea sa, şi s'aŭ dusŭ la Ardél de aŭ prădatŭ ţéra Sĕcuĭéscă. Nice aŭ avutŭ cine sĕ-ĭ ĭésă impotrivă, ce dupĕ multă pradă ce aŭ făcutŭ, s'aŭ intorsŭ cu pace inapoĭ, fŏră de nicĭ o smintélă. Ce de acéstă poveste Cronicarul cel Lătinescŭ nemicŭ nu scrie; incă şi alte semne multe sunt care nu le insemnéză; éră letopiseţul nostru, măcar că scrie maĭ pre scurtŭ, însĕ le insemnéză pre tóte.

Éră in al şesele anŭ a domnieĭ luĭ Stefan Vodă, in anul 6970, Iulie in 22, aŭ lovitŭ pre Stefan Vodă cu o puşcă intr'o gleznă, la cetatea Chilieĭ[2]).

Éră in al şéptele anŭ a domnieĭ sale, in anul 6971, Iulie in 5, şi-aŭ luatŭ dómnă pre Evdochia de la Chiev, sora luĭ Simeon Impĕratu; éră cronicarul cel Leşescŭ scrie că aŭ fostŭ Evdochia fată luĭ Simeon Impĕratu, éră nu soră.

Cum aŭ luat Ştefan Vodă Chilia şi cetatea Albă de la păgâni.

In anul 6973, in luna luĭ Genarie 23, adunândŭ Stefan Vodă multă óste de ţéră, vrêndŭ se rĕscumpere cetăţile care le luase păgâniĭ de la alţĭ domnĭ, pogorît-aŭ cu tótă puterea sa spre cetatea Chilieĭ, şi sosindŭ Mercurĭ spre Joĭ la méḑiă-nópte, aŭ incongiuratŭ cetatea; insă, Joĭ nu s'aŭ apucatŭ de harţŭ, éră Vinerĭ de diminéţă aŭ inceputŭ a batere cetatea, şi aşa tótă ḑioa s'aŭ hărăţit până séra. Éră Sâmbătă se închinară ceĭ din cetate, şi aŭ intratŭ Stefan Vodă in ce-

---

[1]). Cunoscutu-s'aŭ indată Stefan Vodă, la inceputul domnieĭ sale, că va fi maĭ multŭ plecatŭ spre rĕsbóĭe de câtŭ spre pace; că indată aŭ datŭ oştilorŭ sale stégurĭ şi Hotnogĭ şi Căpitanĭ. — *M. C.*

[2]). Maĭ multŭ nu scrie altŭ letopiseţŭ, ce aŭ isprăvitŭ Stefan Vodă la Chilie.—*M. C.*

tatea Chilieĭ; şi acolo petrecêndŭ treĭ ḑi'e, veselindu-se şi lăudândŭ pre Dumneḑeŭ, imblânḑia ómeniĭ in cetate.

De acolo şi la cetatea Alba aŭ trasŭ, şi multă năvală făcêndŭ, aŭ dobînditŭ şi cetatea Albă. Si aşa amêndouĕ cetăţile cu multă vĕrsare de sânge le dodobîndi; carele le-aŭ intăritŭ cu bucate şi cu slujitorĭ, aŭ lăsatŭ pre Isaia şi pre Buhtea Pärcălabĭ ca sĕ le grijéscă; éră Stefan Vodă s'aŭ intorsŭ la scaunul seŭ, la Sucévă.

Éră in al ḑecele anŭ a domnieĭ sale, in anul 6974, Iulie 10, aŭ inceputŭ Stefan Vodă a zidire Monastirea Putna, intru lauda luĭ Dumneḑeŭ şi a Maiceĭ nóstre Născĕtóreĭ de Dumneḑeŭ.

Rĕsboiul luĭ Stefan Vodă cu Mateĭaşiŭ, Craĭul Ungurescŭ.

Mateĭaşiŭ, craiul Unguresŭ, bizuindu-se putereĭ sale şi meşterşuguluĭ sĕŭ, cu care pre mulţĭ den veciniĭ sĕĭ i-aŭ surpatŭ şi i-aŭ supusŭ, carele de multe orĭ rĕsbóĭe făcea cu Turciĭ, şi cu norocŭ izbândĭa, neavêndŭ nice o pricină diréptă asupra luĭ Stefan Vodă, ce numaĭ ca sĕ-l pună, sĕ fiă subt ascultarea luĭ, ca se-ĭ fiă cuvêntul deplinŭ, când de multe orĭ se lăuda Mateiaşiŭ craiu, că, căte rĕsbóĭe face Stefan Vodă, tóte cu puterea luĭ le face, şi de subt ascultarea luĭ face isbîndă, şi vrêndŭ de ce se lăudare, ca sĕ arate căĭ adevĕratŭ, aŭ trimişŭ solĭ la Stefan Vodă sĕ i se închine. Éră Stefan n'aŭ primitŭ. Decĭ, vĕḑêndŭ Mateiaşiŭ craiu volnicia luĭ Stefan Vodă, că nu o póte supune, aŭ strîrsŭ multă óste a sa; şi agĭutorŭ luândŭ de la alţiĭ, aŭ purcesŭ, in anul 6975, şi aŭ eşitŭ în Moldova, şi ḑicea că cu cale merge, se ducă la scaunŭ in Moldova Domnŭ pre Petru Vodă. Şi aŭ eşitŭ la Trotuşŭ, Noemvrie 19; de acolo aŭ mersŭ la Roman, Noemvrie 29, şi acolo s'aŭ odihnitŭ până a şepte ḑi, prădândŭ şi jecuindŭ. Éră a opta ḑi, Decemvrie in 7, aŭ aprinsŭ têrgul Romanul, şi aŭ purcesŭ spre Sucévă, sĕ apuce scaunul. Şi maĭ apoĭ, socoti sĕ nu rĕmână vre-unŭ unghiŭ nepipăitŭ de dînsul, aŭ lăsatŭ calea despre Sucévă, unde 'l astepta Stefan Vodă, şi aŭ luatŭ spre Bae, unde aŭ sositŭ Lunĭ, Decemvrie 14; şi acolo la Bae, cum nu vrea avea nicĭ o grijă, de nicĭ o parte, îşĭ lăsă óstea fĕră nicĭ o pază la bĕuturĭ şi la jacurĭ. De care lucru avêndŭ Stefan Vodă scire, şi prinḑêndŭ limbă, Marţĭ, Decemvrie 15, aŭ aprinsŭ têrgul asupra lorŭ, când eĭ eraŭ fĕră de nice o grijă; şi fiindŭ eĭ beţĭ, i-aŭ lovitŭ Stefan Vodă cu óstea tocmită, in rĕvĕrsatul zorilorŭ, de aŭ făcutŭ multă mórte şi perire in Ungurĭ; că eĭ, nefiindŭ tocmiţĭ de rĕsboiŭ, nemică de arme nu s'aŭ apucatŭ, ce de fugă. Nice urma sĕ ia, cariĭ scăpa, că fiindŭ nópte de nu sciaŭ incotro vorŭ face, in tóte părţile rĕtăceaŭ. Decĭ, îĭ vĕna ţĕraniĭ in zăvóĭe, şi prin munţĭ, unde vre-o 12 miĭ periţĭ s'aŭ aflatŭ. Maĭ apoĭ, şi singurŭ craiul, rănitŭ de sĕgétă fórte rĕŭ, abia aŭ hălăduitŭ prin poticĭ, de aŭ eşitŭ la Ardél. Aşa norocesce D-ḑeŭ pre ceĭ mândri şi falnicĭ, pentru sĕ arate lucrurile ominescĭ, câtŭ sunt de fragede, şi neadevĕrate; că Dumneḑeŭ nu in mulţĭ, ce in puţinĭ arată puterea sa, ca neme

s'are fi părăsitŭ de acel gândŭ Mateiașŭ craiu[1]). Pe acea vreme, in 25 a luĭ Noemvrie, s'aŭ sĕvîrșitŭ Evdochia, Dómna luĭ Stefan Vodă.

Despre prădarea Săcuilorŭ.

Scrie letopisețul Moldovenescŭ, că intr'acelașŭ anŭ, după rĕsboiul luĭ Stefan Vodă ce aŭ avutŭ la Bae cu Mateiașŭ craiul, s'aŭ rĕdicatŭ Ștefan Vodă cu tótă puterea sa, voindŭ sĕ-șĭ rĕscumpere strimbătatea ce 'ĭ făcuse Unguriĭ, cu Mateiașŭ craiu, când venise la Baea, s'aŭ dusŭ la Ardél, și multă pradă și robie aŭ făcutŭ in țéra Sĕcuéscă, neavêndŭ cine 'ĭ sta împotrivă, și cu pace s'aŭ intorsŭ înapoĭ fĕră nice o smintélă. Pentru acéstă poveste, ce spune că aŭ prădatŭ Ștefan Vodă țéra Sĕcuĭéscă, cronicarul cel Leșescŭ nemică nu scrie.[1])

Când s'aŭ împăcatŭ Stefan Vodă cu Mateĭașŭ craiul Ungurescŭ.

Nu peste multă vreme, aŭ încetatŭ vrajba între craiul ungurescŭ și intre Stefan Vodă; că vĕḑêndŭ eĭ că vrăjmașul lor și a tótă crestinătatea, Turcul, le stă în spate, și asupra volniciei tutulorŭ întinde mrejile sale ca sĕ-ĭ cuprinḑă, și arĕtându-se prietenŭ cu multe cuvinte înșelătóre, și cătră unul și către altul, ca sĕ-ĭ zădăréscă și sĕ afle capŭ de price, sĕ încépă zarvă, socotindŭ că între acele amestecăturĭ i se vorŭ inchina luĭ, pentru sĕ le dea agĭutorŭ, și maĭ apoĭ îĭ va pleca sub gĭugul sĕŭ. Ci vĕḑêndŭ aceste înșelăciunĭ, Mateiașŭ craiu și cu Stefan Vodă s'aŭ împăcatŭ, și s'aŭ așeḑatŭ; și încă, după pacea așeḑată și legăturĭ tarĭ ce

---

[1]) Éră Stefan Vodă, după isbândă și biruință asupra Ungurilorŭ, indată trimise soliĭ seĭ cu darurĭ din dobînda sa la Cazimir, craiul Leșescŭ; și-l aflară in Litva, in orașŭ in Vilna, soliĭ luĭ Stefan Vodă, mulțămindŭ craiuluĭ de agĭutorŭ, poftindŭ și inainte se nu-ĭ lipsécă agĭutorul.

Éră *Bonfin*, istoricul Ungurecŭ, nice cum nu priimesce această isbândă a luĭ Stefan Vodă; ce el lăudă in partea luĭ Mătiașŭ, craiul Ungurescŭ, voindŭ sĕ acopere ocara Ungurilorŭ; éră ce scriea minciunĭ scrie. Istvanfie, biruința luĭ Stefan Vodă o scrie deplinŭ asupra luĭ Mătiașŭ craiul, precum s'aŭ pomenitŭ maĭ susŭ.

Éră Mătiașŭ craiu, dacă aŭ scăpatŭ de odată la Ardél, aŭ datŭ vina boĭerilorŭ seĭ și Ardelenilorŭ, cum sĕ se fie agĭunsŭ cu Stefan Vodă; și le-aŭ luatŭ 400,000 galbinĭ de aurŭ. Mătiașŭ craiu se maĭ găti de óste; ce nesciindu-se incă adevĕratŭ, aŭ trimisŭ craiul Leșescŭ la Stefan Vodă, cum îĭ va da agĭutorŭ asupra luĭ Mătiașŭ craiu. Insă, acea gătire pe urmă Mătiașŭ craiu aŭ făcut-o asupra Cehilorŭ, ce le ḑicŭ Bohemĭ.

Insă, ântêiŭ ce era sĕ se pornéscă Mătiașŭ craiu asupra Cehilorŭ, aŭ trimisŭ soliĭ la Cazimir, craiul Leșescŭ, legândŭ ântêiŭ pace, Mătiașŭ, craiul Ungurescŭ, cu Friderich impĕratul Nemțescŭ, trăgêndŭ in partea sa acea domnie a Bohemieĭ, avêndŭ Cazimir craiul Leșescŭ despre seminția sa trébă la acea Cnezie a Bohemieĭ. Ce n'aŭ primitŭ Cazimir craiul Leșescŭ, pofta luĭ Mătiașŭ, craiul Ungurescŭ; ce dăruindŭ bine pre soliĭ luĭ Mătiașŭ s'aŭ intorsŭ inapoĭ.— *N. C.*

[2]). Bine aŭ ḑisŭ unŭ poeticŭ: «*când nebunescŭ Impĕrațiĭ, piere norodul.*» Așa și țéra Sĕcuéscă, câtă pradă și risipă ce 'ĭ-aŭ făcutŭ Stefan Vodă, pentru vrajba cu Mătiașŭ craiu!—*N. C.*

sĕ nu se nădăjduéscă in puterea sa, ce întru Dumneḑeŭ sĕ-ĭ ḩiă nădejdea, nice fŏră cale rĕsbóĭe sĕ facă, că D-ḑeŭ celorŭ mândri se pune impotrivă[1]).

Pre acea vreme, avêndŭ Stefan Vodă prietenie cu Leșiĭ, aŭ trimisŭ din dobânda sa și craiuluĭ Leșescŭ, prin soliĭ sĕĭ.

Éră Mateiașiŭ, craiul Ungurescŭ, dacă aŭ scăpatŭ, de isnóvă gătise óste, ca sĕ vină asupra luĭ Stefan Vodă; ci venindu-ĭ alte greutăţĭ despre ţéra Ceșéscă, s'aŭ intorsŭ la Ceși cu óstea sa. Atuncĭ și Craiul Leșescŭ, inţelegêndŭ că va sĕ mérgă Mateiașĭu Craiul asupra luĭ Stefan Vodă, aŭ trimesŭ solĭ că-ĭ va da agĭutorŭ, de-ĭ va trebui împotriva luĭ Mateĭașĭŭ Craiu; și i-arŭ fi datŭ, de nu

---

[1]). Pricina oștireĭ luĭ Mătiașŭ craiu asupra luĭ Stefan Vodă, o scrie pre largŭ Mihovie, istoricul Leșescŭ, la cart. XXVI. Dupĕ ce aŭ biruitŭ Stefan Vodă pre Petru Vodă Aron, era atunce in rĕsboiŭ cu Petru Vodă și unŭ Berindel, ce trăgea nădejde și acela de domnia ţĕreĭ; aŭ năzuitŭ amêndoĭ cu Petru Vodă in ţéra Leșéscă la Cazimir craiul Leșescŭ, rugându-se de agĭutorŭ se le dea impotriva luĭ Stefan Vodă. Ci craiul Leșescŭ, avêndŭ de maĭ ântêiŭ preteșugu legatŭ cu Stefan Vodă, nu le-aŭ datŭ nice o nădejde. Decĭ Aron Petru Vodă cu Berindel vĕḑêndu-se căḑuţĭ gĭosŭ de agĭutorul Leșilorŭ, sciindŭ pre Mătiéșŭ craiul Ungurescŭ nepriatenŭ luĭ Stefan Vodă, pentru prada ce făcuse Stefan Vodă in ţéra Sĕcuéscă, aŭ trecutŭ in ţéra Unguréscă la Mătiașŭ craiu, rugându-se de agĭutorŭ, și indemnândŭ și pre singurŭ craiul asupra luĭ Stefan Vodă. Éră Mateiŭ craiul, și pentru pricinele ce avea de maĭ-nainte asupra luĭ Stefan Vodă, și fiindŭ sumeţŭ pentru câte-va rĕsbóĭe cu norocŭ, ce aŭ avutŭ și cu Turciĭ și cu alţĭ megieșĭ aĭ seĭ, și rĕvnindŭ se tragă și ţéra sub stăpânia sa; că de multe orĭ se lăuda cu isbândele ce face Stefan Vodă, că cu puterea luĭ Mătiașŭ craiu le face, și făcea pre Stefan Vodă că este ispravnicŭ, pusŭ de dînsul, socoti sĕ nu lase vreme ca aceea, avêndŭ domni gata, pe Petru Vodă Aron și pe Berendel, insă maĭ alesŭ pe Petru Vodă. Și indată stringêndŭ ca 40 miĭ de Ungurĭ, și altă adunătură, aŭ purcesŭ singurŭ Mătiașŭ craiu, și aŭ venitŭ preste munţĭ asupra luĭ Stefan Vodă. Deodată aŭ trimisŭ solĭ sĕ se inchine; și aŭ eșitŭ cu oștile Mătiașŭ craiu, pre Oituzŭ, și aŭ venitŭ dreptŭ la Roman, și aŭ șeḑutŭ 6 ḑile de s'aŭ odihnitŭ; și purcegêndŭ, aŭ aprinsŭ têrgul Romanul in urma luĭ, de aŭ arsŭ; și aŭ mersŭ dreptŭ spre Sucéva, arḑêndŭ și prădândŭ. Éră Stefan Vodă neprimindŭ solia luĭ Mătiașŭ craiu, sta gata cu óstea sa, de-lŭ astepta să-ĭ dea rĕsboiŭ. Avea Stefan Vodă agĭutorŭ și de la Cazimir, craiul Leșescŭ; insă, se tìmpine Stefan Vodă pe Mătiașŭ craiu la locŭ largŭ nu cuteza, ce'l ascepta se-l pótă lovi maĭ la strimtóre. Éră Mătiașŭ craiu, nevrîndŭ sĕ lase nicĭ unŭ unghiŭ in ţéră necălcatŭ de ómeniĭ seĭ, și neprădatŭ, s'aŭ abătutŭ spre Moldova, și aŭ sositŭ la târgŭ la Bae, Decemvre 14. Și acolo cum nu vré avea nice o grijă de Stefan Vodă, așa aŭ lăsatŭ óstea fără de nice o pază, la bĕuturĭ și in pradă. Éră Stefan Vodă, inţĕlegêndŭ den limbĭ, că s'aŭ abătutŭ Unguriĭ spre Bae, socoti sĕ-ĭ lovéscă acolo la locŭ strimtŭ; și indată aŭ purcesŭ din Sucévă, séra, cu tótă óstea sa, pedestrime și călărime; și aflândŭ pre Ungurĭ adormiţĭ fără de grijă, și ameţiţĭ de beţie, nóptea, când tóte se vĕdŭ maĭ strașnice și maĭ grósnice, aprins-aŭ têrgul asupra Ungurilorŭ. Intrat-aŭ osteniĭ luĭ Stefan Vodă in Unguriĭ luĭ Mătiașŭ craiu, atâta câtŭ nu avură de ce se maĭ apuca Unguriĭ, fŏră câtŭ cine incotro putea așa pleca de fugă, nóptea, sĕ scape cu ḑile de spaima foculuĭ și de mórte. Și nime nu se maĭ intorcea; și prin munţĭ, pre potice, le ţineaŭ calea ţeraniĭ, trimișĭ de acea trébă gata; ĭĭ tăiaŭ cu cóse, și cu fușturĭ, și cu topóre pre câţĭ îșĭ tìmpinaŭ. Éră singurŭ Mătiașŭ craiu cu câţĭ s'aŭ aflatŭ lângă dînsul, atunce rănitŭ cu treĭ rane, cum scrie Kromer, lăsândŭ tótă tabĕra, aŭ scăpatŭ preste munţĭ. Perit-aŭ pre locŭ 10 miĭ de Ungurĭ; perit-aŭ și Berindel ce trăgea nădejde de domnie, éră Petru Vodă Aron aŭ scăpatŭ in ţéra Leșéscă. Așa s'aŭ tìmplatŭ laudeĭ luĭ Mătiéșŭ craiu, după cum scrie sfânta scrirtură: «*Domnul, celorŭ mândri le stă impotrivă.*» — *M.* și *N. C.*

făcură amêndoĭ, aŭ dăruitŭ Mateiașŭ craiul pre Ștefan Vodă cu dóĕ cetăţĭ marĭ la Ardealŭ, anume Balta și Ciceul.[1]).

Pentru nisce Tătarĭ ce aŭ intratŭ în ţéră.

Venit-aŭ mulţime de óste Tătăréscă, și aŭ intratŭ in ţéră sĕ prade, in anul 6978. Éră Stefan Vodă, prinđênd de veste, le-aŭ eșitŭ inainte la o dumbravă, ce se chiamă la Lipinţĭ, aprópe de Nistru; și s'aŭ lovitŭ cu óstea sa, Augustŭ 20; și dândŭ rĕsboiŭ vitezesce, i-aŭ risipitŭ, și multă mórte și perire aŭ făcutŭ intrînșiĭ, și pre mulţĭ i-aŭ prinsŭ viĭ, și le luă totŭ pleanul; de care lucru cunoscândŭ Stefan Vodă, că agĭutorul nu de aiurea i-aŭ fostŭ, ci numaĭ de la Dumneđeŭ și de la pré curata Maica Sfinţieĭ Sale, și cu mare laudă și isbândă s'aŭ intorsŭ inapoĭ la scaunul seŭ, la Sucéva[2]).

---

[1]). Éră după ce aŭ legat pace Mătiașŭ craiul cu Stefan Vodă, trimis-aŭ și Cazimir craiul Leșescŭ soliĭ la Stefan Vodă, anume pre Dobieslav Bișovski, Castelanul Belzieĭ, și pre Stanislav Tecenski, feciorul luĭ Ioan Castelanul de Cracăŭ, maĭ intărind prieteșugul Craiuluĭ cu Stefan Vodă; și adăogând și acésta, ca sĕ nu oștéscă asupra nimĕnuĭ, Stefan Vodă, fără scirea craiuluĭ Leșescŭ; așijderea și craiul, nicĭ pre unŭ neprietenŭ a luĭ Stefan Vodă, se nu-l priiméscă sub apărarea sa. Și pornindu-șĭ soliĭ la Stefan Vodă, in luna luĭ Iulie, éră însușĭ s'aŭ intorsŭ la Vislița.

Éră la al doile anŭ, după ce aŭ așeđatŭ intre dînșiĭ, venindŭ craiul in Liov, astepta venirea luĭ Stefan Vodă la dînsul, pentru sĕ facă singurŭ intăritură și legăturĭ de pace. Ce aŭ rĕspunsŭ Stefan Vodă solilorŭ crăiescĭ, că acea dată nu póte sĕ mérgă la craiul, pentru multe valurĭ ce avea despre Turcĭ și despre Ungurĭ. Póte fi că avea și prepusŭ despre o samă de svetnicĭ, că mergêndŭ la craiul Leșescŭ, se nu-l opréscă. (La ómenĭ marĭ, și prepussurĭ maĭ marĭ). Éră inaintea solilorŭ crăescĭ, Stefan Vodă aŭ făcutŭ gĭurămêntŭ craiuluĭ, adeverindu-se pre altă-dată, orĭ la Camenița, orĭ la Colomea, orĭ la Sniatin, va veni insușĭ cu sine la craiul, numaĭ scire sĕ aibă de venirea craiuluĭ, cu dóĕ lunĭ maĭ nainte. Pre atunce aŭ nimeritŭ soliĭ și de la Hanul Tătărescŭ, Mengli Gereĭ, la craiul Leșescŭ. *N. C.*

[2]). Scrie Stricovschie cronicarul, că intr'acel rĕsboiŭ aŭ căđutŭ in robie la Stefan Vodă unŭ feciorŭ al Hanuluĭ, și sĕ fie trimisŭ Hanul de preste Volga soliĭ la Stefan Vodă sĕ-ĭ slobóđă feciorul din robie. Ce, Stefan Vodă, vĕđêndŭ solia Hanuluĭ, cu semeţie trimisă la dînsul, aŭ poruncitŭ de aŭ omorîtŭ pre feciorul Hanuluĭ, inaintea solilorŭ acelora; apoĭ aŭ poruncitŭ de aŭ inţepatŭ pre soliĭ aceia; numaĭ pre unul aŭ lăsatŭ, cu nasul și cu urechile tăĭete, sĕ mérgă sĕ spună Hanuluĭ ce aŭ vĕđutŭ. (De acestea Dlugoșŭ, și Kromer, și Mihovie scriŭ).

Pre acea vreme Tătariĭ de preste apa Volgăĭ, cu Hanul seŭ Mainac, trecêndŭ Niprul, inpărţindu-se in două părţĭ, aŭ lovitŭ uniĭ la Litva, alţiĭ la Podolia, cariĭ in Litva și in Podolia, la Volin, tótă acea margine pre lângă Camenița, pre lângă Jitomir, Ruzmir, Vladimir, aŭ prădatŭ, și aŭ robitŭ 10 miĭ de ómenĭ Că Litveniĭ, fiindŭ strînșĭ puţinĭ, n'aŭ cutezatŭ sĕ-ĭ lovéscă pre Tătarĭ. Precum scrie Kromer, aŭ fostŭ dat scire maĭ 'nainte luĭ Cazimir craiuluĭ Leșescŭ, Mengli Gereĭ, Hanul Crômuluĭ, avêndŭ prieteșugŭ acel Han cu craiulŭ Leșescŭ. Éră maĭ inlăuntru n'aŭ pututŭ strica aceĭ Tătarĭ, că era strînsă óstea Leșéscă și Ruséscă, la Trĕmbole, cu Israil Iaroslavskie, starostele Liovuluĭ, și cu Pavel Iasinski, starostele Belzuluĭ și a Helmuluĭ. — *M. C.*

Pentru sfinţirea monastireĭ Putneĭ.

Décă s'aŭ intorsŭ Stefan Vodă de la acel rĕsboiŭ cu isbânda ce aŭ făcutŭ, de aŭ bătutŭ pre aceĭ Tătarĭ, spre lauda aceea aŭ mulţămitŭ luĭ Dumneḑeŭ, şi aŭ sfinţitŭ monastirea Putna, carea era zidită de dînsul, Septemvrie în triĭ, spre lauda prea curateĭ fecióreĭ Marieĭ, Maiceĭ Domnuluĭ nostru Isus Christos; la care sfinţenie multă adunare de călugărĭ aŭ fostŭ, şi singurŭ Teoctistŭ Mitropolitul, şi Tarasie Episcopul, impreună cu Iosif Archimandritul şi Egumenul Putneĭ. Ḑicŭ că aŭ fostŭ la liturgie Archiepiscopĭ, preoţĭ şi diaconĭ, 64, la Jertfelnicŭ.

Pentru zavistia ce aŭ intratŭ intre Stefan Vodă şi între Radul Vodă, Domnul Munteneseŭ, şi pentru arderea Brăileĭ, in anul 6978.

Intr'acele vremĭ, aŭ intratŭ zavistie intre Stefan Vodă, şi intre Radul Vodă, Domnul Muntenescŭ. Pre obiceiul fireĭ ominescĭ, de ce are, de ce poftesce se aibă maĭ multŭ, nu sosĭa luĭ Stefan Vodă a le sale sĕ le ţină, şi sĕ le sprijinéscă, ci, de lăcomie, cele ce nu eraŭ a luĭ, incă vra sĕ le cuprinḑĕ[1]). Strîns'aŭ ţéra şi slujitoriĭ seĭ, şi aŭ intratŭ in ţéra Munténéscă, de aŭ prădatŭ marginea, Fevruarie in 27, şi aŭ arsŭ Brăila, Marţĭ, in sĕptĕmâna albă.

De tăĭerea capetelorŭ a nişce boerĭ.

In anul 6979, Genarie 16, aŭ tăiatŭ Stefan Vodă pre Negrilă Paharnicul, şi pre Alecsa Stolnicul, şi pre Isaia Vornicul, in têrgul Vasluiuluĭ.

Rĕsboiul dela Socĭ, când s'aŭ bătutŭ Stefan Vodă cu Radul Vodă.

Radul Vodă, Domnul Muntenescŭ, vĕḑêndŭ atâta pradă in ţéra sa, ce-ĭ făcuse Stefan Vodă, n'aŭ vrutŭ sĕ lase sĕ nu-şĭ cerce strîmbătatea sa. Ci adese se têmplă, cela ce va sĕ'şĭ intórcĕ bătaia, de doĕ orĭ îl batŭ; că strîngêndŭ ós-

[1]). Zavistia, muma tutulorŭ rĕutăţilorŭ in lumea aceasta este, precum şi aice vedemŭ intre Radul Vodă, Domnul Muntenescŭ, şi intre Stefan Vodă, in aniĭ de la Christos 1470. Dupĕ obiceiul nostru omenescŭ, că cu câtŭ ar avea nescine maĭ multŭ, cu atâtŭ zavistuesce la averea altuia, cum n'ar avea; aşa Stefan Vodă, nu'ĭ agĭungea al seŭ, ce zavistuia Raduluĭ Vodă. Scrie cronicarul Leşescŭ, că pe vremea ce scia Stefan Vodă că se apropiese vremea sĕ margă singurŭ la craiul Leşescŭ, precum se făgăduise, se pogorîse craiul cu 3 miĭ de ómenĭ spre ţéra Rusóscă, sĕ astepte venirea luĭ Stefan Vodă. Ce ĭarăşĭ pricea că Radul Vodă impedecă pre Stefan Vodă, de nu putu merge insuşĭ la craiul Leşescŭ; éră solĭ aŭ trimisŭ Stefan Vodă, cu cărţĭ iscălite şi cu pecetea sa, in care se adeverĭa cum la anul viitorŭ, in luna luĭ Maiŭ, va merge la craiul. Simţise craiul Leşescŭ de gătirea luĭ Stefan Vodă asupra Raduluĭ Vodă, şi in mare grijă era craiul, ca sĕ nu ajungă Radul Vodă la agĭutorul Turcilorŭ, şi sĕ nu fie apoĭ risipă ţéreĭ Moldoveĭ. Éră de venirea luĭ Stefan Vodă inţĕlegêndŭ craiul, s'aŭ aşeḑatŭ in şese lunĭ, dupĕ ce se va da scire luĭ Stefan Vodă de la craiul, sĕ mérgă Stefan Vodă la craiul; ce atunce se intórse craiul la Curcin. — *N. C.*

vrie in 18[1]), Joĭ, la locul ce se ḑice Cursul Apeĭ, şi dândŭ rĕsboiŭ vitezesce, de ambe-părţile, s'aŭ bătutŭ acolo până in séră, aşijderea şi Vinerĭ şi Sâmbătă până in séră. Éră nóptea, spre Duminecă, aŭ lăsatŭ Radul Vodă tóte a le sale in tabĕră, şi aŭ fugitŭ cu tótă óstea la scaunul sĕŭ, la Dîmboviţă. Éră Stefan Vodă s'aŭ pornitŭ dupĕ dînsul cu tótă óstea, şi intr'acéstă-şĭ lună, in 23, aŭ incongĭuratŭ cetatea Dâmboviţa; şi intr'aceea nópte aŭ fugitŭ Radul Vodă din cetate, lăsându-şĭ pre dómna sa Maria şi pre fiĭca sa Voĭchiţa, şi totŭ ce aŭ avutŭ, şi s'aŭ dusŭ la Turcĭ. Éră Stefan Vodă, in 24 a acesteĭ lunĭ, aŭ dobânditŭ cetatea Dîmboviţa, şi aŭ intratŭ intr'însa, şi aŭ luatŭ pre Dómna Raduluĭ Vodă; şi pre fiică-sa Voichiţa o aŭ luatŭ şie Dómnă, şi tótă averea luĭ, şi vistieriele luĭ, şi hainele luĭ cele scumpe, şi tóte stégurile luĭ; şi acolo s'aŭ veselitŭ treĭ ḑile, şi de acĭ s'aŭ intorsŭ la Sucévă, dândŭ laudă luĭ Dumneḑe. Éră preŭ Basarabŭ Laiotŭ, 'l-aŭ lăsatŭ Domnŭ in ţéra Muntenéscă, şi aŭ domnitŭ o lună. Éră Radul Vodă aŭ năzuitŭ la Turcĭ, ca sĕ-şĭ scótă agĭutorŭ de la Impĕratul Turcescŭ, şi sĕ-şĭ rĕscumpere domnia cu puterea lorŭ.

Eră Stefan Vodă, dacă aŭ sositŭ la scaunul sĕŭ, la Sucévă, aŭ trimisŭ la craiul Leşescŭ solĭ, dându-ĭ veste de rĕsboiŭ cu norocŭ, ce aŭ făcutŭ împotriva Raduluĭ Vodă, fălindu-se că şi cetatea şi scaunul Dîmboviţa cu tótă averea i-aŭ luatŭ, d'impreună cu Dómna şi fiĭcă-sa; şi aŭ trimisŭ şi luĭ craiŭ din dobînda sa, nu pentru că dóră aŭ fostŭ datorŭ sĕ-ĭ trimiţă, cum ḑicŭ uniĭ că aŭ fostŭ supusŭ Leşilorŭ, ci pentru sĕ-lŭ aibă prietenŭ la nevoie şi la trébă ca aceea, de 'ĭ va veni asupră-ĭ, cum s'aŭ şi tîmplatŭ, că atunceşĭ i-aŭ venitŭ veste cum Radul Vodă aŭ intratŭ in ţéra Muntenéscă cu óste Turcéscă; şi aceiaşĭ aŭ trimisŭ alţĭ solĭ la craiul, de aŭ poftitŭ agĭutorŭ împotriva Raduluĭ Vodă[2]).

Rĕsboiul Raduluĭ Vodă cu Băsărabŭ Vodă.

Radul Vodă, dacă aŭ luatŭ agĭutorŭ de la Turcĭ, aŭ intratŭ în ţéra Românéscă cu 15 miĭ de Turcĭ, fâră alţĭ leficiĭ ce-ĭ adunase, şi aŭ datŭ rĕsboiŭ luĭ Băsă-

---

[1]). De acéstă de pre urmă socotinţă este şi Neculaĭ Costin, carele incepe povestirea acestuĭ rĕsboiŭ cu aceste cuvinte: «Stefan Vodă, fiindŭ aprinsŭ pururea spre lucrurĭ de vitezie, strînsu-şĭ-aŭ óstea şi aŭ luatŭ cu sine pre Basarabŭ, sĕ-l ducă sĕ-l pună Domnŭ ţĕreĭ Muntenescĭ. Inimele marĭ, marĭ lucrurĭ rîvnescŭ, de multe orĭ a face şi a se lăţi peste hotarele sale. Stefan Vodă, gătindu-se de rĕsboiŭ asupra Raduluĭ Vodă, cu óste, Noemvrie in 8, aŭ sositŭ la margine, şi aŭ impărţitŭ tóte stégurile ósteĭ séle pre Milcov. Éră in 18 Noemvrie, Gĭoĭ, s'aŭ lovitŭ cu Radul Vodă, etc... — Şi de aicĭ urméză pre Urechi.

[2]). Dupĕ isbânda sa, Stefan Vodă aŭ trămisŭ soliĭ seĭ la Cazimir, craiul Leşescŭ, făcêndu'ĭ scire de isbânda asupra Raduluĭ Vodă, trimiţêndu-ĭ şi 28 stégurĭ, luate de la Radul Vodă. Éră incă abia soliĭ a luĭ Stefan Vodă aflându-se nepurceşĭ de la craiul, étă şi alţĭ solĭ sosescŭ de la Stefan Vodă, la Cazimir craiul, cerşindŭ agĭutorŭ Stefan Vodă impotriva Raduluĭ Vodă, făcêndu-ĭ scire cum Radul Vodă, luândŭ agĭutorŭ de la Turcĭ, aŭ intratŭ in ţéră de pradă cu focŭ şi cu sabie. Pornit-aŭ indată Cazimir, craiul Leşescŭ, pre Dobieslav Castelanul şi pre Egideĭ Sohodolschi, la Radul Vodă, pentru sĕ-l impace cu Stefan Vodă. Éră luĭ Mihaiŭ Bucianschi, staroste, 'ĭ-aŭ poruncitŭ de sirgŭ sĕ pornéscă şleahta din Podolia intr'agĭutorŭ luĭ Stefan Vodă. — *N. C.*

tea sa, şi vecinéscă, aŭ venitŭ asupra luĭ Stefan Vodă; éră el, ca unŭ leu gata spre vĕnatŭ, de sîrgŭ s'aŭ pornitŭ, şi la Soci le-aŭ eşitŭ inainte; şi dând rĕsbóiŭ vitezesce, Martie in 7, velétŭ 6979, numaĭ puţinŭ de vitezia Moldovenilorŭ cariĭ eraŭ gata, aŭ sĕ móră, aŭ sĕ isbândéscă, de câtŭ de meşterşiugul luĭ Stefan Vodă, Radul Vodă aŭ perdutŭ rĕsboiul cu multă pagubă de aĭ seĭ; că pre toţĭ i-aŭ tăiatŭ, şi tóte stégurile Raduluĭ Vodă le-aŭ luatŭ, şi pre mulţi i-aŭ prinsŭ viĭ, şi pre toţĭ i-aŭ tăiatŭ. Numaĭ ce aŭ lăsatŭ viĭ pre doĭ boĭerĭ de ceĭ marĭ, pre Stan Logofĕtul şi Mircea Comisul.

De unŭ cutremurŭ.

Într'acestaşĭ anŭ, Augustŭ 29, s'aŭ făcutŭ unŭ cutremurŭ mare preste tótă ţéra, in vremea ce aŭ şedutŭ Domnul la masă de prîndŭ [1]). Séra, in anul 6980, Septemvrie in 14, adus'aŭ Stefan Vodă pre Maria din Magopŭ, de o aŭ luatŭ şie Dómnă.

Al doilea rĕsboiŭ al luĭ Stefan Vodă cu Radul Vodă, la Isvorul Apeĭ. Anul 6981.

Stefan Vodă, avêndŭ inima aprinsă spre lucrurĭ vitezescĭ, îĭ parea că unŭ anŭ ce n'aŭ avutŭ trébă de rĕsbóĭe, că are multă pagubă, socotindŭ că şi inimile voinicilorŭ, in rĕsboiŭ trăindŭ, se ascutŭ, şi truda şi ostenéla cu care se deprinsese óstea, e a doa vitezie. Strîns'aŭ de isnóvă óste, şi aŭ luatŭ pre Basarabŭ Laiotŭ, ca sĕ-l ducă in ţéra Munténéscă sĕ-l punĕ Domnŭ.

Ean socotesce, că sub unŭ copaciŭ bunŭ câţĭ se mistuescŭ; saŭ câtă laudă îşĭ adaoge nu numaĭ purtătorul, ci şi ţéra, când năzuiaŭ la dênsul şi la ţéră şi Domniĭ ceĭ streinĭ, sĕ-ĭ ducă la Domnie; şi cu ajutorul luĭ eraŭ cu nădejde că vorŭ isbândi!

Şi intrând Stefan Vodă in ţéra Munténéscă, se găti sĕ dee rĕsboiŭ Raduluĭ Vodă. Decĭ, vĕdêndŭ Radu Vodă că nu-ĭ va putea sta impotrivă, aŭ datŭ dosu cu óstea sa, şi s'aŭ dusŭ la scaunul sĕŭ la Dîmboviţă.

Aicĭ se socotimŭ. Letopiseţul cel lătinescŭ spune, că dacă aŭ vĕdut Radul Vodă că nu va putea sta impotriva luĭ Stefan Vodă, aŭ fugit la cetate. Éră Letopiseţul nostru scrie, că dacă aŭ sositŭ Stefan Vodă la margine, Noemvrie in 8, aŭ impărţit stégurile oştiĭ sale pre Milcovŭ, şi deaiciĭ s'aŭ impreunatŭ cu Radul Vodă, Noem-

---

[1]). Măcar că firescŭ lucru este acesta, cutremurul când se timplă, éră potŭ sĕ dicŭ, că semne şi arătare cutremurul vremilorŭ viitóre este. Precum şi atunce aŭ insemnatŭ mare vĕrsare de sânge, şi giugul păgânilorŭ in biată Moldova, şi in alte părţĭ creştinescĭ, până adĭ; precum vomŭ scrie la rôndul seŭ.

In aniĭ de la Christ. 1473, Mătiaşŭ, craiul Ungurescŭ, aŭ trimisŭ 16 miĭ de óste, cu Toma Tarcet, de aŭ prădatŭ pre sub munte, in ţéra Leşéscă.

Aşijderea Sultan Mehmet, Impĕratul Turcescŭ, aŭ prădatŭ ţéra Bosnieĭ, şi bătândŭ cetatea Iaiţa, cu multă ruşine s'aŭ intorsŭ, lăsândŭ tunurile inecate in apă. — *N. C.*

rabŭ Vodă, Gĭoĭ, în 23 Decemvrie[1]), şi 'l-la rĕsbitŭ cu tótă óste luĭ; carele, vĕḑêndu-se împresuratŭ de toţĭ vrăjşmaşiĭ sĕĭ, aŭ năzuitŭ iarăşĭ la Moldova, la stăpînul sĕŭ, Ştefan Vodă.

Atunce Turciĭ s'aŭ pornitŭ pe urma luĭ Băsărab Vodă, şi aŭ venitŭ pênĕ la Bêrladŭ, şi aŭ stătutŭ ca unŭ zidŭ, Vinerĭ, Decembrie 24, şi aşa aŭ sloboḑitŭ năvrapiĭ sĕĭ[2]), de aŭ prădatŭ tótă ţéra; şi de aciĭ s'aŭ intorsŭ prin ţéra Muntenéscă.

Éră craiul Leşescŭ aŭ trimisŭ pre Dombeţki, Castelanul de Belz, şi pre Sohodolski, ca sĕ-ĭ pótă impăca, măcar până la o vreme, până într'altŭ anŭ, şi 'ĭ-aŭ învĕţatŭ craiul, de are trebuinţă de óste de grabă, sĕ rĕdice Bucéţchi tótă Podolia, sĕ mérgă într'agĭutorŭ luĭ Stefan Vodă.

Când aŭ luatŭ Stefan Vodă cetatea Teléjneĭ, şi când s'aŭ bătutŭ cu Unguriĭ, cu Ţĕpĕluşŭ Vodă, maĭ apoĭ şi cu Băsărab Vodă.

In anul 6982, Octomvrie ântêiŭ, aŭ luatŭ Stefan Vodă cetatea Teléjneĭ, şi aŭ tăĭétŭ capetele Pârcălabilorŭ, şi pre muierile lorŭ le-aŭ robitŭ, şi mulţĭ ţigănĭ aŭ luatŭ, şi cetatea aŭ ars'o.

Intr'acéstaşĭ lună, in 5 ḑile, aŭ fostŭ rĕsboiŭ in ţéra Muntenéscă cu Unguriĭ, şi cu Ţĕpĕluşŭ Vodă, şi cu agĭutorŭ de la Dumneḑeŭ, aŭ isbânditŭ Stefan Vodă, şi aŭ bătutŭ pe Ŭngurĭ şi pe Ţĕpĕluşŭ cu rĕsboiŭ.

Intr'aceeaşĭ lună, in 20, a rĕsbitŭ şi pe Băsărab[3]).

De vestita isbândă a luĭ Stefan Vodă, cu Turciĭ, la podul Înaltŭ, la Vasluiŭ.

In anul 6983, Sultan Mehmet, Impĕratul Turcescŭ, intr'armândŭ óste, 120,000, de ómenĭ, şi óste Tătăréscă, şi Muntenéscă, sĕ mérgă cu Radul Vodă, aŭ trimisŭ asupra luĭ Stefan Vodă. Éră Stefan Vodă, avêndŭ óste gata 40,000, şi Leşiĭ ce-ĭ venise intr'agĭutorŭ cu Buceţki 2,000, dela Cazimirŭ Craiul, şi Unguriĭ, ce'ĭ dobêndise de la Mătiaşŭ, craiul Unguerescŭ 5,000, le-aŭ eşitŭ inainte, din susŭ de Vasluiŭ, la Podul Înaltŭ. Pre cariĭ i-aŭ biruitŭ Stefan Vodă, nu aşa cu vitezia, cum cu meşterşugul; că ântêiŭ a fostŭ invĕţatŭ de aŭ fost pârjolit ĭérba preste totŭ locul, de aŭ slăbitŭ caiĭ Turcilorŭ ceĭ gingaşĭ, şi apoĭ, agĭutândŭ şi puterea cea Dumneḑeéscă, cum se vra tocmi voia luĭ Dumneḑeŭ cu a ómenilorŭ, aşa i-aŭ cuprinsŭ pe Turcĭ o negură, câtŭ nu se vedeaŭ unul cu altul. Şi Stefan Vodă tocmise puţineĭ ómenĭ despre lunca Bârladuluĭ, ca sĕ-ĭ amăgĭéscă cu buciune şi cu trâmbiţe, dândŭ semnŭ de rĕsboiŭ. Atunce óstea Turcéscă, intorcêndu-se la glasul buciunelorŭ, şi impedecându-ĭ şi apa, şi lunca, şi acoperindu-ĭ şi negura, tăĭaŭ şi sfărîmaŭ lunca sĕ trécă la glasul buciunelorŭ. Éră din dosŭ ĭ-aŭ lovitŭ Stefan Vodă cu óste tocmită, in 10 ḑile a luĭ

[1]). In anul de la Christos. 1473. — *N. C.*
[2]). Ceambulurile. — *N. C.*
[3]). N. Costin nu pomenesce nimic de rĕsboiul acesta al luĭ Stefan Vodă cu Băsărabŭ.—Red.

Genarie, unde nice era locŭ de a 'şĭ tocmire óstea; nice de a se indereptare; ci aşa eĭ in desine tăindu-se mulţĭ aŭ peritŭ; şi mulţĭ prinsĕră viĭ pedestrime; ci şi pre aceia pre toţĭ ĭ-aŭ tăĭatŭ, unde pe urmă movile de ceĭ morţĭ aŭ strînsŭ, şi mulţĭ Paşĭ şi Săngéţĭ aŭ peritŭ; şi pe feciorul luĭ Isan Paşa, dupĕ ce 'l-aŭ prinsŭ viŭ, 'l-aŭ slobodĭtŭ, şi puşcele le-aŭ dobănditŭ, şi stégurĭ maĭ multe de una sută aŭ luatŭ.[1])

Dacă ĭ-aŭ bătutŭ pe Turcĭ, aŭ luatŭ in gĭosŭ de la Podul inaltŭ pin pădure, şi aŭ eşitŭ unde purcede apa Smileĭ, in ţinutul Tutoveĭ; acolo in legea lorŭ aŭ datŭ laudă luĭ Dumneḑeŭ, că s'aŭ vĕḑutŭ eşiţĭ la lume.

Éră Stefan Vodă pornitu-s'aŭ dupĕ dênşiĭ cu Moldoveniĭ seĭ, şi aceĭ 2,000 de Leşĭ, şi aŭ gonitŭ pe Turcĭ până ĭ-aŭ trecutŭ Siretul la Ionăşescĭ, unde se chĭamă vadul Turcilorŭ şi până astăḑĭ. Şi acolo deasupra Siretuluĭ, la movila cea mare a Tecuciuluĭ, aŭ odihnitŭ treĭ ḑile. Şi ĭ-aŭ venitŭ veste de la Staroştiĭ de Crăciuna, ce-ĭ ḑicŭ acmu Putna, că Radul Vodă vine cu oştĭ asupra luĭ Stefan Vodă, fără veste. Si întristându-se Stefan Vodă, cu cine avea cu aĭ seĭ, aŭ răpeḑitŭ la ósteniĭ de-ĭ strîngea de sîrgŭ. Atunce aŭ sositŭ şi Şendrea Hatmanul, cumnatul luĭ Stefan Vodă, cu o samă de óştĭ ce aŭ fostŭ rĕmasŭ înapoĭ; şi îndată şi Costea Paharnicul cu alte oştĭ, ce gonise pre Turcĭ de-ĭ trecuse Siretul, aŭ sositŭ. Şi avêndŭ bucurie Stefan Vodă de aĭ seĭ, cum se aflară toţĭ pregĭurŭ elŭ, la locŭ de nevoĭe şi de grijă, îndată aŭ rĕpeḑitŭ pre Şendrea Hatmanul înaintea oştiĭ Muntenescĭ, cu puţinteĭ slujitorĭ, ca în chipŭ de strajă. Şi

---

[1]). In anul 6983, iar de la Hristos. 1475, Sultan Mehmet, Impĕratul Turcescŭ, nevrêndŭ se lase pre Radul Vodă, fiindŭ supusŭ Împĕrăţieĭ Turcescĭ, într' atâte pagube ce-ĭ făcuse de multe orĭ Stefan Vodă, gătindŭ o sută şi două-ḑecĭ de miĭ óste Turcéscă cu Tătariĭ, Genarie in 10, 'ĭ-aŭ pornitŭ cu Radul Vodă asupra luĭ Stefan Vodă, vrêndŭ sĕ supuĭe şi pre Stefan Vodă, nu că-ĭ era milă de Radul Vodă. Éră Stefan Vodă luândŭ agĭutorŭ 2000 óste călăreţĭ Leşĭ, şi avêndŭ şi óstea sa 40 de miĭ, şi maĭ avea 5000 Sĕcuĭ, cu acéstă óste Stefan Vodă nu aşa că va putea sta făţişĭ improtiva atâta mulţime de Turcĭ şi Muntenĭ, cu Radul Vodă ce cu meşterşugŭ aŭ socotitŭ sĕ incépă cum arŭ putea. Că ântêiŭ aŭ trimesŭ de aŭ pîrjolitŭ érba preste totŭ locul in calea Turcilorŭ, de le-aŭ slăbitŭ caiĭ. Eră dupĕ ce aŭ intratŭ Turciĭ in locurĭ strimte, de asupra Racovăţuluĭ, la apa Bărladuluĭ, acolo aŭ datŭ rĕsboiŭ Turcilorŭ, supuindŭ o samă de óste in luncă, de unde aŭ inceputŭ semne de rĕsboiŭ, in trîmbiţe, in buciume şi in dobe. Şi intorcêndu-se Turciĭ asupra glasuluĭ buciumelorŭ şi altorŭ semne de rĕsboiŭ, că şi negura nu lăsa pre Turcĭ sĕ pricépă de unde le caută a da rĕsboiŭ luĭ Stefan Vodă, atunce Stefan Vodă aŭ lovitŭ pre Turcĭ din dosŭ; şi de mulţimea Turcilorŭ se ameţise osteniĭ luĭ Stefan Vodă, biruitorĭ vĕḑêndu-se, şi singurŭ Stefan Vodă inbărbătăndu-ĭ pre aĭ seĭ, cu agĭutorul luĭ D-ḑeŭ rĕmaseră biruiţĭ Turciĭ, câtŭ eĭ in desine s'aŭ fostŭ tăindŭ.

Scrie Ioan Stricovskie, cart. 20, zac. 3, la o sută de miĭ de trupurĭ se fie căḑutŭ in tr'acel rĕsboiŭ, precum ḑice Stricovschi, că aŭ vĕḑutŭ cu ochiĭ seĭ grămĕḑile de óse, unde aŭ fostŭ acelŭ rĕsboiŭ, la acelŭ locŭ, viindŭ elŭ din ţéra Turcéscă, in anul de la Hristos 1575; şi eraŭ şi treĭ crucĭ de pétră, puse in semnele aceĭ vestite biruinţĭ a luĭ Stefan Vodă. Perit-aŭ mulţĭ Paşĭ intr'acelŭ rĕsboiŭ, aleşĭ, şi maĭ multe de o sută de stégurĭ. Pre câţĭ 'ĭ-aŭ prinsŭ viĭ, 'ĭ-aŭ inţĕpatŭ. Éră pe patru robĭ Turcĭ, maĭ aleşĭ, ómenĭ de frunte, şi 36 de stégurĭ şi o parte de dobândă aŭ trimesŭ Craiuluĭ Leşescŭ in Litva, mulţămindu-ĭ de agĭutorŭ. Scrie cronica Leşéscă: patru Paşĭ aleşĭ aŭ căḑutŭ intr'acestŭ rĕsboiŭ. Arĕtatu-s-aŭ Stefan Vodă, dupĕ acelŭ resboiŭ, plecatŭ cu biruinţa; de la singurŭ D-ḑeŭ aŭ numĕratŭ că este isbânda. Patru ḑile nicĭ o mâncare n'aŭ mâncatŭ, fĕră numaĭ pâne cu apă. — *N. C.*

dândŭ de óstea Radului Vodă, fură biruiţĭ de Muntenĭ; şi acolo aŭ perítŭ şi Şendrea Hatmanul, maĭ gĭosŭ de Rômnicŭ, unde multŭ s'aŭ pomenitŭ Movila Şendriĭ; şi 'l-aŭ dusŭ de 'l-aŭ îngropatŭ in biserica din Dolhescĭ, lîngă tată-seŭ.

Inţělegêndŭ Stefan Vodă, că adevěratŭ Radul Vodă cu óstea sa îĭ vine asupră, Genarie in 13 ḑile, aŭ trecutŭ Siretul, şi maĭ susŭ de Rômnicŭ şĭ-aŭ datŭ resboiŭ vitezesce, şi de ambe părţile multă věrsare de sânge s'aŭ făcutŭ. Şi cu vrerea luĭ Dumneḑeŭ rěmas'aŭ isbânda la Stefan Vodă; éră Munteniĭ perdură rěsboiul. Dat'aŭ Stefan Vodă voie oştiĭ sale sě prade în treĭ ḑile câtŭ vorŭ putea în ţéra Românéscă; şi prădândŭ oşteniĭ, adus'aŭ multă dobânda. Şi zăbovindŭ Stefan Vodă acolo până a se strîngere oştile tóte, aducêndŭ şi pre mulţĭ din boieriĭ ţěreĭ Românescĭ, şi alţĭ ómenĭ de frunte, acolo aŭ pusŭ pre aĭ seĭ boierĭ şi ómenĭ de cinste de aŭ vorovitŭ şi aŭ tocmitŭ, de aŭ despărţitŭ din Milcovul cel mare o parte de pîrîŭ, ce vine pre lângă Odobescĭ şi trece de dă in apa Putneĭ, şi acela până astăḑĭ este hotarŭ ţěreĭ Moldoveĭ şi ţěreĭ Românescĭ. Éră maĭ înainte era price intre amêndouě ţěrile: că ţéra Muntenéscă vra sě fie hotarul seŭ până in apa Trotuşuluĭ; éră Moldoveniĭ nu-ĭ lăsaŭ, pînă aŭ vrutŭ Dumneḑeŭ de s'aŭ tocmitŭ aşa. Şi aŭ luatŭ Stefan-Vodă cetatea Crăciuna cu ţinutŭ cu totŭ, ce se chĭamă ţinutul Putneĭ, şi 'l-aŭ lipitŭ de Moldova, şi aŭ pusŭ Părcălabiĭ sěĭ, pre Vâlcea şi pre Ivan.

Atunce întorcêndu-se Stefan Vodă, şi mergêndŭ pre apa Bârladuluĭ în susŭ, şi plăcêndu-ĭ locul între Bârladŭ şi între Vasluiŭ, întru acea laudă şi bucurie de isbîndă cu norocŭ ce aŭ biruitŭ pre Turcĭ şi pre Muntenĭ, aŭ începutŭ a zidire Biserica sfîntuluĭ Ioan Preditecĭ, in târgŭ in Vasluiŭ, dândŭ laudă luĭ Dumneḑeŭ. Pre urmă aŭ făcutŭ şi case Domnescĭ, cum se cunnoscŭ şi până astăḑĭ. Şi odihnindŭ Stefan Vodă acolo cu oştile sale, şi rîvnindŭ cu nevoinţă a se zidire biserica, şi alte lucrurĭ ce arată că aŭ făcutŭ maĭ pre urmă, şi intorcêndu-se agĭutorul Craiuluĭ Leşescŭ cu multă dobândă, aŭ trimisŭ Stefan Vodă soliĭ seĭ, de i-aŭ dusŭ 36 stégurĭ, arătândŭ vitezia ce aŭ făcutŭ, şi i-aŭ mulţămitŭ de agĭutorŭ.

Pentru nisce Căzacĭ ce aŭ venitŭ in ţéră sě prăde.

Odihnindŭ Stefan Vodă la Vasluiŭ, i-aŭ venitŭ de sîrgŭ olăcarĭ de la Soroca, cum Lobodă şi Nalivaĭco, Hatmaniĭ Căzăcescĭ, aŭ intratŭ in ţéră şi pradă. Éră Stefan Vodă neputêndŭ suferi pre neprietenĭ a'ĭ lăsare sě strice ţéra, îndată cu aĭ seĭ, cu câţĭ eraŭ, i-aŭ căutatŭ a mergere; unde s'aŭ şi tîmpinatŭ cu acea óste Căzăcéscă, pre Răutŭ, la Grumăzescĭ, fiindŭ Căzaciĭ in pradă rěschiraţĭ, şi lovindu-ĭ nóptea fără veste, rěmaseră biruiţĭ Căzaciĭ; şi Lobodă, Hatmanul Căzăcescŭ, fu prinsŭ de ostaşiĭ luĭ Stefan Vodă. Şi gonindu-ĭ spre Nistru, Nalivaĭco Hatmanul şi cu o samă de Căzacĭ aŭ datŭ sě trécă Nistrul şi mulţĭ s'aŭ innecatŭ, unde şi unŭ Polcovnicŭ vestitŭ a luĭ, anume Jura, s'aŭ înnecat, şi alţiĭ mulţĭ; şi astă-ḑĭ este de pomenitŭ acelŭ locŭ, de-ĭ ḑicŭ Vadul Juraĭ. Şi de acolo s'aŭ întorsŭ Stefan Vodă, şi aŭ descălecatŭ têrgul Iaşiĭ, şi in lauda luĭ Dumneḑeŭ aŭ începutŭ

a zidire Biserica luĭ Sf. Necolaĭ; şi de acolo aŭ mersŭ la scaunul sĕŭ, la Sucévă, cu mare pofală şi biruinţă de la singurŭ Dumnedeŭ de susŭ, eşindu'ĭ înainte Mitropolitul cu toţĭ preuţiĭ, aducêndŭ sfânta Evangelie şi cinstita Cruce in mânile sale, ca inaintea unuĭ Impĕratŭ şi biruitorŭ de limbĭ păgâne, de 'l-aŭ blagoslovitŭ.

Atunce mare bucurie aŭ fostŭ tuturorŭ Domnilorŭ şi Crailorŭ de pin pregiurŭ, pentru biruinţa ce aŭ făcutŭ Stefan Vodă. Şi dacă s'aŭ aşedatŭ la scaunul sĕŭ, la Sucévă, in lauda luĭ Dumnedeŭ aŭ începutŭ a zidire o înfrumuseţată monastire, sfântul Dimitrie, ce este înaintea curţiĭ Domnescĭ. Şi s'aŭ cununatŭ cu Dómna Voĭchiţa, fata Raduluĭ Vodă. Éră pre maĭcă-sa, Dómna Raduluĭ Vodă, cu mare cinste o aŭ trimisŭ la Domnul seŭ, Radul Vodă, in ţéra Munténéscă[1]).

[1]). Rugatu-s'aŭ Stefan Vodă, prin soliĭ Craiuluĭ Leşescŭ, ca sĕ se apropie Craiul cu oştile sale spre ţéra Rusésćă, sĕ fie maĭ aprópe de Stefan Vodă, şi audindŭ Turciĭ apropierea luĭ, sĕ aibă grijă.

Rĕdicat-aŭ Stefan Vodă atunce pre mulţĭ din prostime la statul de Némeşĭ, pentru rĕsbóĭele ce aŭ avutŭ, şi arĕtândŭ eĭ vitezie la acele rĕsbóĭe.

Trimis-aŭ Stefan Vodă şi la Sultan Mehmet soliĭ cu darurĭ, sĕ facă jalobă că nisce ómenĭ rĕĭ din ţéra Turcéscă aŭ venitŭ de aŭ prădatŭ ţéra, şi 'ĭ-aŭ căutatŭ a'şĭ apăra ţéra de aceĭ ómenĭ rĕĭ cum aŭ pututŭ, socotindŭ că ce aŭ făcutŭ, fŏră scirea şi fŏră porunca Impĕrăţieĭ sale aŭ făcutŭ; sciindŭ Stefan Vodă că nu se va lăsa cu atâta Sultan Mehmet, Impĕratulŭ Turcescŭ, nicĭ va uita perirea oştiĭ sale de Stefan Vodă.

Aşijderea şi Papiĭ de Rômŭ şi luĭ Mătiaşŭ, Craiul Ungurescŭ, aŭ trimisŭ Stefan Vodă darurĭ, poftindu-ĭ şi pre dênşiĭ de agiutorŭ improtiva a unuĭ aşa puternicŭ de obşte vrăjmaşiŭ a tótă creştinătatea.

Éră Mătiaşŭ Craiul îndată aŭ luatŭ asupra sa acea isbândă a luĭ Stefan Vodă; lăudându-se aŭ răpedituŭ cărţĭ pre la megieşĭ, dândŭ scire că Ispravnicul seŭ Stefan Vodă aŭ bătutŭ pre Turcĭ, iprocĭ; măcarŭ că nu de multŭ maĭ inainte petrecuse ruşine mare de Ispravnicul seŭ Stefan Vodă, când aŭ fostŭ trimisŭ 6000 de Ungurĭ, cu Sĕrdarul seŭ, Maer Balas, sĕ prade in Moldova.

Intr'acestaşŭ anŭ venit-aŭ soliĭ la Cazimir, Craiul Leşescŭ, trimişĭ de Ión Trapezinénul, Ahusan Cazanilor, indemnândŭ pre Craiul Leşescŭ asupra Turcilorŭ; şi de la Craiul Leşescŭ acestiaşĭ soliĭ aŭ trecutŭ la alţĭ Domnĭ creştinescĭ, totŭ cu indemnarea asupra Turcilorŭ.—

Éră Stefan Vodă nu părăsea a trimite soliĭ la Craiul Leşescŭ, rugându-se de agiutorŭ improtiva Turcilorŭ; că inţĕlesése Stefan Vodă de iscódele séle, precum Sultan Mehmet stringea mulţime de oştĭ la Udriŭ.

Sfătuia Litva pre Craiul Cazimir sĕ apere pre Stefan Vodă in Moldova de Turcĭ cu tótă puterea sa, sĕ-ĭ fie ca unŭ părete Moldova, de câtŭ perdênd-o sĕ-ĭ fie a se lupta cu Turciĭ pentru ţéra Leşéscă; ci nimică n'aŭ folositŭ, nicĭ aŭ clătitŭ aceste sfaturĭ pre Cazimir Craiul, nicĭ indemnarea şi poftele alorŭ seĭ; că se strinsese toţĭ sfetniciĭ la Craiul, in Liublin, in luna luĭ Iulie. «Fost-aŭ 15 dile voróva pentru Turcĭ şi pentru Stefan Vodă; şi acolo cu mânie s'aŭ sculatŭ, cu sfatul Domnilor tuturorŭ, asupra Craiuluĭ Dieslav Rizvanski Voevodul Cracăuluĭ, Iani Rizvanski Castelanul Sandomiruluĭ, şi Marşalul Crăieĭ, dicêndŭ Craiuluĭ că cu nepăsarea de samă a luĭ, precum şi a tată-seŭ şi a frate-seŭ, ca nisce blastĕmaţĭ aŭ adusŭ Crăia Leşéscă in slăbiciune; Crăia Leşéscă care o aŭ luatŭ in flóre, acum nu numaĭ neprieteniĭ, ce şi tovarŏşiĭ nu o bagă in samă. Despre Litva iar rĕŭ. Care Crăie din puterea şi statul eĭ s'aŭ risipitŭ, şi s'aŭ scurtatŭ, şi-ĭ imputinată.» —

Éră cu aceste voróve a lorŭ altă n'aŭ isprăvitŭ, fŏră câtŭ aŭ trimisŭ Cazimir Craiul soliĭ la Sultan Mehmet, pre Martin Vrocemovski, Stolnicul Cracăuluĭ, poftindŭ pre Impĕ-

Rĕsboiul luĭ Stefan Vodă, când s'aŭ bătutŭ cu sultan Mehmet, Impĕratul Turcescŭ şi cu Munteniĭ, la Valea Albă.

In anul 6984, vĕḑĕndŭ Sultan Mehmet câtă pagubă aŭ avutŭ in óstea sa de Stefan Vodă, aŭ socotitŭ singurŭ sĕ mérgĕ sĕ stropşéscă ţéra Moldoveĭ, şi sĕ'şĭ ia cetăţile înapoĭ, Kilia şi cetatea Albă, carele fusĕse maĭ'nainte pre mânile lor. Şi aşa aŭ purcesŭ cu mulţime de Turcĭ, unde Stefan Vodă multŭ s'aŭ nevoitŭ sĕ nu'Ĭ lase sĕ trécă Dunărea; ci n'aŭ pututŭ; că Tătariĭ deoparte, Turciĭ de altă parte năvălindŭ, Ĭ-aŭ căutatŭ numaĭ a dare cale Turcilorŭ. S'aŭ apucatŭ de Tătarĭ, şi pre lesne biruindu-Ĭ, Ĭ-aŭ gonitŭ până la Nistru. Vrea da rĕsboiŭ şi Turcilorŭ; ci vĕḑĕndŭ atâta Turcime cu Impĕratul, şi mulţime de óste cu pedestrime şi cu puşcĭ; şi încă ĭlŭ sfătuiaŭ boieriĭ sĕ se dee la locŭ

---

ratul, aducĕndu-Ĭ aminte prieteşugul vechiŭ, care era intre Impĕraţiĭ Turcescĭ cu Craiĭ Leşescĭ, sĕ-sĭ părăséscă oştile de asupra Moldoveĭ, care este subt apărarea Crăieĭ Leşescĭ; că într'altŭ chipŭ tótă puterea sa, Craiul Cazimir, improtiva celorŭ ce s'arŭ rĕdica asupra alorŭ seĭ, 'Ĭ-a căuta a opune. Măcar că maĭ 'nainte fiindŭ de toţĭ Monarchiĭ crestinescĭ indemnatŭ Cazimir Craiu asupra Turcilorŭ, nicĭ-odată n'aŭ priimitŭ sĕ se rĕdice asupra Turcilorŭ. De aŭ greşitŭ ceva Stefan Vodă Sultanuluĭ, acea greşĕlă cu statul tuturorŭ sfetnicilorŭ trebuĭe sĕ o deslege gĭudeţul.

Éră Turciĭ aŭ pornitŭ 70 de galióne la Crîm, şi aŭ poruncitŭ Tătarilorŭ depre uscatŭ, şi aŭ dobânditŭ Kefea, cetatea vestită a Genovezilorŭ, care neputĕndu-o Tătariĭ maĭ multŭ apĕra, a şese ḑi o aŭ luat-o Turcul subt ascultarea sa cu vicleşugŭ. Şi dobândindŭ cetatea, indată pre nemĭşĭ, cu femeile şi cu copiĭ seĭ, şi impreună cu singurĭ viclenitoriĭ, şi cu hanul Crîmuluĭ Mengli-Găreĭ, cu doĭ fraţĭ a luĭ, cariĭ, orĭ din tîmlare veniţĭ acolo, orĭ de frică aŭ venitŭ de la câmpŭ, ca sĕ scape in cetate, pre toţĭ 'Ĭ-aŭ trimisŭ la Ţarigradŭ. Éră pre prostime, lăsându-Ĭ pe locŭ până la o vreme, apoĭ 'Ĭ-aŭ mutatŭ pre aiurea. Pre neguţătorĭ, pre soliĭ şi alţĭ cercătorĭ, pre toţĭ 'Ĭ-aŭ omorîtŭ.

Numaĭ unŭ galion ce avea înlăuntru 150 de copiĭ tinerĭ, luaţĭ din Kefea, pentru spurcata sodomie a prea-curvaruluĭ Turcŭ, şi ce era dobândă maĭ bună aŭ dusŭ la Sultan Mehmet, fiindŭ ispravnicŭ pre acel galion unŭ grecŭ; (étă şi pezevenki Grecĭ!) şi acestŭ galionŭ era despărţitŭ de alte galióne, şi eraŭ 24 de Turcĭ in galionŭ pentru aperare.—

Aceste le scrie cronicarul Leşescŭ dintr'unŭ pisarŭ Crăĭescŭ, carele pe acea vreme s'aŭ tîmplatŭ la Crîm, trimisŭ de Cazimir, Craiul Leşescŭ, la Mengli-Gereĭ Hanul. Atunce aŭ luatŭ Sultan Mehemt cetăţile în lungŭ, pe împregĭurul Crîmuluĭ stândŭ, luat'aŭ şi cetatea Albă.

Éră când s'aŭ întorsŭ solul Leşescŭ, Martin Vracemovski, dela Împĕratul Turcescŭ, aŭspusŭ Craiuluĭ cum aŭ aflatŭ pre Sultan Mehmet in Bulgaria, la Varna, cu neuumărate oştĭ, viindŭ spre Moldova asupra luĭ Stefan Vodă.

Acestŭ rĕspunsŭ aŭ adusŭ Craiuluĭ dela Sultan Mehmet, Împĕratulŭ Turcescŭ: precum bucurosŭ ar fi fostŭ sĕ facă îndestul poftiĭ Craiuluĭ, de nu 'l-arŭ fi aflatŭ purcesŭ din Odriŭ cu oştĭ asupra Moldovanuluĭ; ḑicĕndŭ că acea oştire pe rugămintea Muntenilorŭ şi a Tătarilorŭ, birnicilorŭ seĭ, face pre cariĭ nu-i póte sĕ-i părăséscă. Arŭ fi datŭ pace Moldovenilorŭ, de nu arŭ fi opritŭ birul cel legatŭ pre anŭ, şi de arŭ fi sloboḑitŭ robiĭ, şi de arŭ fi întorsŭ cetatea Chilieĭ.

Scrie cronicariulŭ Leşescŭ, că rĕpeḑîa Stefan Vodă soliĭ dupĕ soliĭ la Craiul Leşescŭ pentru agĭutorŭ, arătându-Ĭ precum toţĭ Moldoveniĭ, vĕḑĕndu-se acoperiţĭ de atâta mulţime de Turcĭ, cineşĭ de sine se socotesce, şi pre însŭ singurŭ ĭlŭ lasă; éră de arŭ vede agĭutorul crăescŭ, toţĭ vorŭ sta pre lângă dĕnsulŭ. Şi alte ca acestea arăta Stefan Vodă luĭ Craiŭ. Înţĕlegĕndŭ Craiulŭ aceste, poroncit'aŭ sĕ mérgă tótă ţéra Rusécă, Podolia şi ţéra Belziĭ, sĕ stee de strajă la margine. Éră agĭutorŭ luĭ Stefan Vodă n'aŭ vrutŭ sĕ 'Ĭ dea. —*N. C.*

strimtŭ, de nu-ĭ vorŭ putea birui, încaĭ sĕ se apere, şi sĕ nu aibă smintélă. Intorsu-s'aŭ de aŭ intratŭ spre munţĭ, unde 'şĭ-aŭ alesŭ locŭ de rĕsboiŭ la strimtóre, la Valea-Albă, unde se chiamă acmu *Rĕsboienií*, de pre acelŭ rĕsboiŭ ce aŭ avutŭ Moldoveniĭ cu Turciĭ. Şi pedestrindu-se óstea ca sĕ nu nădĕjduĭéscă de fugă, ci numaĭ la arme, 'şĭ-aŭ datŭ rĕsboiŭ Lunĭ, Iulie in 26, şi multă vreme trăindŭ rĕsboiul nealesŭ, de ambe părţile osteniţĭ; şi Turciĭ totŭ adăogându-se cu óste próspĕtă, éră Moldoveniĭ obosiţĭ, şi neviindu-le agĭutorŭ nice de o parte, aŭ picatŭ, nu fiesce cum, ci până la mórte se apĕraŭ, nice biruiţĭ de arme, ci stropşiţĭ de mulţimea Turcilorŭ. Aŭ rĕmasŭ isbânda la Turcĭ; şi atâta de mulţĭ aŭ peritŭ, câtŭ aŭ nălbitŭ poeana de trupurile celorŭ periţĭ unde aŭ fostŭ rĕsboiul; şi mulţĭ din boĭeriĭ ceĭ marĭ aŭ picatŭ, şi viteziĭ ceĭ bunĭ aŭ peritŭ cu totul, atunce. Şi fu scîrbă mare in tótă ţéra, şi tuturorŭ Domnilorŭ şi Crailorŭ de pin pregĭurŭ, dacă aŭ auḑitŭ că aŭ căḑutŭ Moldoveniĭ subt mâna păgânilorŭ.

Intr'acel rĕsboiŭ, aŭ căḑutŭ Stefan Vodă de pe cal gĭosŭ; ci Dumneḑeŭ 'l-aŭ feritŭ de nu s'aŭ vătămatŭ.

Éră Turciĭ s'aŭ întorsŭ spre Sucévă, şi aŭ arsŭ tîrgul, şi apoĭ s'aŭ învîrtejitŭ înapoĭ, prădândŭ şi arḑêndŭ ţéra.

Éră dacă aŭ eşitŭ neprieteniĭ din ţéră, aŭ strinsŭ Stefan Vodă trupurile celorŭ morţĭ, movilă, şi aŭ ziditŭ deasupra óselorŭ o biserică, care trăiesce până astăḑĭ la Rĕsboĭenĭ, întru pomenirea acelorŭ suflete.

Dupĕ poticala luĭ Stefan Vodă ce aŭ perdutŭ rĕsboiul, de sîrgŭ aŭ strinsŭ óste ce aŭ pututŭ degrabă, şi s'aŭ dusŭ dupĕ Turcĭ, şi ĭ-aŭ agĭunsŭ trecêndŭ Dunărea, in vreme de méḑă-ḑi, şi lovindu-ĭ fără veste, ĭ-aŭ stricatŭ de aŭ plecatŭ a fugire, lăsândŭ pleanul şi totŭ ce aŭ fostŭ prădatŭ. Éră Stefan Vodă le-aŭ luatŭ pleanul totŭ, şi s'aŭ întorsŭ înapoĭ cu isbândă[1]).

La acelŭ rĕsboiŭ ce aŭ fostŭ la Valea-Albă, aŭ fostŭ şi Bĕsărab Vodă cu Munteniĭ într'agĭutorŭ Turcilorŭ, pre carele toţĭ Domniĭ de pin pregĭur ĭlŭ cuvêntaŭ de rĕŭ, ḑicêndŭ că n'aŭ fostŭ într'agĭutorŭ Cruciĭ şi Creştinilorŭ, ci păgânilorŭ şi duşmanilorŭ[2]).

In anul 6985, Noemvrie 8, pristăvitu-s'aŭ Teoctist Mitropolitul Suceveĭ. In-

---

[1]) Éră Letopiseţele strĕine nu pomenescŭ de acea gónă, cum sĕ fie mersŭ Stefanŭ Vodă până la Dunărea. Éră este şi de creḑutŭ, căcĭ cine era Stefan Vodă, orĭ cu ce meḑĭlocŭ se va fi nevoitŭ, spre rĕscumpărare despre Turcĭ. — *N. C.*

[2]) Scrie cronicarulŭ Leşescŭ, că a trimisŭ Sultan Mehmet, dupĕ rĕsboiulŭ ce aŭ avutŭ cu Stefan Vodă, solŭ la Cazimirŭ Craiulŭ Leşescŭ cu darurĭ; aşijderea si de la Hanulŭ Tătărescŭ, totŭ pe acea vreme, pentru prieteşugul amêndororŭ cu Craiulŭ Leşescŭ. Şi ḑice cronicarul Leşescŭ, ce pricină arŭ fi fostŭ pofta luĭ Sultan Mehmet dela Craiulŭ, nu află, fĕră câtŭ grija luĭ sĕ nu se unéscă creştiniĭ asupra lorŭ; şi pentru scăderea ce aŭ făcutŭ luĭ Stefan Vodă şi ţĕreĭ, sĕ nu tragă Cazimir Craiulŭ şi pre alţĭ domnĭ creştinĭ sĕ se rĕdice asupra Turcilorŭ, rĕscumpărândŭ paguba. Rĕspuns'aŭ Craiulŭ Leşescŭ solilorŭ, că priimesce pacea, şi pentru întărirea păciĭ va trimite şi elŭ soliĭ seĭ.

Într'acestŭ anŭ, Ión Împĕratulŭ Mosculuĭ aŭ luatŭ Novogorodul celŭ mare, şi mare parte din ţéra Ruséscă cea Albă, adecă Bielorosia, ce maĭ nainte vreme asculta de marele Cnézŭ a Litveĭ.

Într'acestŭ anŭ aŭ muritŭ Sultan Mehmet, aprópe de oraşul Nicomideĭ, şi aŭ rĕmasŭ în locu-ĭ Sultan Baiazid. — *N. C.*

tr'acelaşŭ annŭ, Decemvrie 19, pristăvitu-s'aŭ Dómna Maria ce era de la Magop.

In anul 6986, Iunie 22, aŭ începutŭ Stefan Vodă a zidire cetatea Kilieĭ, şi o aŭ sĕvîrşitŭ într'acelaşŭ anŭ, Iulie in 17[1]).

Intr'acelaşŭ anŭ, şi într'acéstaşŭ lună, Iulie 25, pristăvitu-s'aŭ Bogdan Vodă, feciorul luĭ Stefan Vodă.

Intr'acestaşŭ anŭ, Avgustŭ 8, pristăvitu-s'aŭ Kneajna[2]).

In anul 6988, Noemvrie 15, pristăvitu-s'aŭ Petru Vodă, feciorul luĭ Stefan Vodă.

Rĕsboiul de la Rômnicŭ, când s'aŭ bătutŭ Stefan Vodă cu Ţĕpĕluşŭ Vodă, in anul 6989, Iulie in 8.

Fost'aŭ rĕsboiŭ in ţéra Munténéscă de s'aŭ bătutŭ Stefan Vodă cu Ţĕpĕluşŭ Vodă la Rômnicŭ; şi cu mila luĭ Dumneḑeŭ, şi cu ruga Preacistiĭ, şi a tuturorŭ sfinţilorŭ, şi cu ruga mareluĭ mucenicŭ Procopie, aŭ biruitŭ Stefan Vodă, şi mulţĭ Munteniĭ aŭ peritŭ, şi tóte stégurile le-aŭ luatŭ, şi mulţĭ boĭeriĭ aŭ picatŭ; şi pre Ţĕpĕluşŭ încă 'l-aŭ prinsŭ viŭ, şi ĭ-aŭ tăiatŭ capul. De la Stefan Vodă încă aŭ picatŭ ómenĭ de frunte boĭerĭ. Şi aŭ pusŭ Stefan Vodă Domnŭ ţĕreĭ Muntenescĭ pre Vlad Vodă Călugĕrul, carele maĭ apoĭ aŭ făcutŭ vicleşugŭ asupra luĭ Stefan Vodă, pentru că didese agĭutorŭ Turcilorŭ, când aŭ mersŭ de aŭ luatŭ cetăţile şi aŭ prădatŭ ţéra. Éră Stefan Vodă, dupĕ rĕsboiul cu norocŭ ce aŭ făcutŭ, cu mare laudă s'aŭ întorsŭ la scaunulŭ seŭ, la Sucéva.

Ḑicŭ uniĭ, sĕ se fie arĕtatŭ luĭ Stefan Vodă sfântul mucenicŭ Procopie, îmblândŭ deasupra rĕsboiuluĭ călare şi într'armatŭ, ca unŭ vitèzŭ, fiindŭ într' agĭutoru luĭ Stefan Vodă, şi dândŭ vălhvă oştiĭ sele. Este de creḑutŭ acestŭ cuvîntŭ, că, dacă s'aŭ întorsŭ Stefan Vodă cu tótă óstea sa, cu mare laudă, ca unŭ biruitorŭ la scaunul sĕŭ, la Sucéva, aŭ ziditŭ biserică întru numele sfântuluĭ mucenicŭ Procopie, la satŭ la Badeuţĭ, care trăiesce şi până astăḑĭ.

Pentru Ţĕpĕluşŭ Vodă nu scriŭ toţĭ într'unŭ chipŭ; uniĭ zicŭ că aŭ prinsŭ Stefan Vodă pre Radul Vodă, carele aŭ fostŭ aţiţătorŭ de păgânĭ asupra creştinilorŭ. Şi i-aŭ agĭutatŭ şi Braşoveniĭ tăindŭ pe Turcĭ; şi luândŭ ţéra Munténéscă aŭ lăsatŭ pre Ţĕpĕluşŭ in locul seŭ. Ce, orĭ cum aŭ fostŭ, totŭ se tocmescŭ că aŭ fostŭ isbânda la Stefan Vodă.

---

[1]). Ce nu potŭ sci de acéstă ziditurā la cetatea Chilieĭ, că nu arŭ fi pututŭ intr'unŭ anŭ se o isprăvéscă; ce aŭ adaosŭ Stefan Vodă vr'o cetăţue maĭ mică, către cetatea cea mare, saŭ aŭ diresŭ şi aŭ intăritŭ la cetate ce aŭ socotitŭ, simţindŭ Stefan Vodă cu cugetele păgânilorŭ asupra cetăţilorŭ, trăgêndu-i şi alte pânḑi, că acmu luase cetatea Albă Sultan Mehmet, cum s'aŭ pomenitŭ. — *N. C.*

[2]). Dómna luĭ Stefan Vodă. Aicĭ mĕ mirŭ cum póte sĕ fie cu cale, de scrie pentru aceste Dómne Letopiseţulŭ ţĕreĭ; că Stefan Vodă acmu luase dómnă pre Voichiţa, fata Raduluĭ Vodă; ce póte fi, aşa cum aŭ scrisŭ Urechi Vornicul; care aŭ muritŭ ântêiŭ şi care pre urmă. — *N. C.*

Minunatŭ lucru! Dupĕ poticala luĭ de'ntêiŭ, cela ce nu avea voĭnicĭ de óste, ci stringea păstoriĭ din munţĭ, şi argaţiĭ, de-ĭ într'arma, amu.éră se rĕdică deasupra biruitorilorŭ! Celŭ ce ântêiŭ se vedea că aŭ perdutŭ ţéra, acmu dă domniĭ altora, şi ţéra 'şĭ lăţesce!!

In anul 6991 Stefan Vodă aŭ începutŭ a zidire cetatea de la têrgul Romanuluĭ, ce se chiamă Smeredova[1]).

Când aŭ luatŭ Baiazit, Sultanul Turcescŭ, Kilia şi cetatea Albă.

In anulŭ 6992, Sultan Baiazit, Impĕratul Turcescŭ, cu mare ostĭ aŭ intratŭ in ţéră, şi aŭ bătutŭ Kilia şi cetatea Albă, încă şi cu Vlad Vodă Călugĕrul, Domnul Muntenescŭ, cu Munteniĭ, ce aŭ mersŭ într'agĭutorŭ Turcilorŭ, cum s'aŭ ḑisŭ maĭ susŭ, că aŭ făcutŭ vicleşugŭ asupra luĭ Stefan Vodă, a stĕpânu-sĕŭ, de aŭ datŭ agĭutorŭ Turcilorŭ; şi Mercurĭ, in 14 a luĭ Iulie, aŭ luatŭ cetatea Kilia, in ḑilele luĭ Ivaşcu şi a luĭ Macsim, Pîrcălabiĭ.

Aşijderea, într'acestaşŭ anŭ, Avgustŭ 5, aŭ luatŭ şi cetatea Albă, in ḑilele luĭ German şi Ión Pîrcălabiĭ, şi arŭ fi apucatŭ şi alte cetăţĭ, că Stefan Vodă la gol nu îndrĕsnea sĕ iasă; ci numaĭ la strimtóre nevoĭa, de le făcea smintélă[2]). Ci vĕḑêndŭ Turciĭ agĭutorul luĭ Stefan Vodă de la ţéra Leşéscă ce-

---

[1]). Care aŭ căḑutŭ şi s'aŭ rĕsipitŭ de apa Moldoveĭ cu vreme. — N. C,

[2]). Şi maĭ cu deadinsul aŭ intratŭ în grijă Casimir, Craiul Leşescŭ, şi toţĭ Leşiĭ, vĕḑêndŭ slabiĭ ta ţéra Moldoveĭ de Turcĭ, sĕ nu se închine Stefan Voda la Turcĭ, şi sĕ se lase de prieteşiugu-Leşilorŭ. Că vestitŭ Domnŭ era Stefan Vodă intre toţĭ Domniĭ creştinĭ, pentru multe rĕsbóĭe cu norocŭ, ce aŭ avutŭ in tóte părţile cu Tătariĭ, cu Turciĭ, cu Căzaciĭ şi cu Unguriĭ. Ce aŭ socotitŭ de aŭ trimisŭ agĭutorŭ luĭ Stefan Vodă, maĭ multŭ apĕrândŭ otarul ţĕreĭ Leseşcĭ, năvălindŭ ostile ţĕreĭ Turcescĭ şi Tătărescĭ. Măcar că Craiul silia nice o pricină sĕ nu aibă despre Turcĭ, ce socotindŭ că avêndŭ incă părete pe ţéra Moldoveĭ, totuşĭ are pe voie de Tătarĭ, Podolia, ţéra Ruséscă şi Litva; cu câtŭ maĭ multŭ lipsindŭ păretele, adecă Moldova, s'arŭ rĕsipi de totŭ Podolia, şi altele. Şi aşa la începutul tómneĭ, in anul Domnuluĭ nostru 1485, s'aŭ pogorîtŭ Cazimir, Craiul Leşescŭ, la marginea ţĕreĭ Leşescĭ, la Colomea, cu tótă şléhta Ruséscă şi a Podolieĭ gata de óste, pentru sĕ se auḑĕ la Turcĭ pogorirea sa la margine, despre ţéra Moldoveĭ; că şi Turciĭ pre atunce arŭ avé grijĕ de Leşĭ. Nu dupĕ multe ḑile, acolo la Craiul, in câmpiĭ Colomeeĭ, venit-aŭ Stefan Vodă cu boĭeriĭ sĕĭ şi cu curte impodobită, şi bine grijiţĭ slujitoriĭ seĭ, şi Stefan Vodă viindŭ pre unŭ cal fórte arătosŭ şi mare. Staŭ Polcovniciĭ, şi alte căpeteniĭ crăescĭ impregĭurul cortuluĭ, şi descălecândŭ aprópe Stefan Vodă, indată i-aŭ eşitŭ inainte Domniĭ crăĭescĭ, de 'l-aŭ dusŭ la Craiul subt cortŭ. Şi anume făcuse intr'acel locŭ patŭ inaltŭ, pre care şedea Craiul la adunare cu Stefan Vodă, in podóbe Crăĭescĭ, impregĭurŭ stândŭ sfetniciĭ crăĭescĭ, ţiindŭ a mână Stefan Vodă stégul ţĕreĭ, cu pecétea eĭ, inchinându-se Craiuluĭ dupĕ obiceiul Moldovenescŭ, plecândŭ stégul ţĕreĭ la piciórele Craiuluĭ. Atunce slobodiră şi aţele cortuluĭ, dându-se in lăturĭ ceĭ ce staŭ, impregĭurul cortuluĭ de departe privindŭ.

Atunce a gĭuratŭ Stefan Vodă craiuluĭ Leşescŭ, şi ce aŭ fostŭ de trébă aŭ vorovitŭ, cum că tótă ţéra va fi cu priinţă Craiuluĭ, şi'l va avea stăpânŭ, sĕ dea agĭutorŭ Craiuluĭ improtiva a toţĭ nepricetenilorŭ seĭ, şi cu nime nu va âmbla, nice cu o tocmală improtiva Craiuluĭ, şi nu se va arĕta nicĭ o dată neprietenŭ, s'aŭ priitorŭ neprietenilor crăĭescĭ, iprocĭ. Află-se in aşeḑăminturele crăĭescĭ uricul luĭ Stefan Vodă de dênsul pecetluitŭ, şi de 14 boĭerĭ. Şi aşia rĕdicându'lŭ Craiul, şi sĕrutândŭ mâna Craiuluĭ, 'l-aŭ ospătatŭ, şeḑêndŭ Stefan Vodă la masă cu boĭeriĭ seĭ. Şi i-aŭ cinstitŭ, şi i-aŭ dăruitŭ bine Craiul. Şi purcedêndŭ, Stefan Vodă de la Craiul, dat'aŭ 3000 de Leşĭ călăreţĭ, totŭ intr'alésŭ, despre tóte polcurile, éră Craiul s'aŭ dusŭ la Cracăŭ. — N. C.

venise, saŭ însușĭ Craiul, cum scriŭ uniĭ, că aŭ trasŭ de la Rusia și de la Litfa țéra tótă, de se strînsése ómenĭ de trébă maĭ multŭ de 20,000, și trecêndŭ Craiul cu dênșiĭ Nistru, subt Halicĭ, aŭ venitŭ la Colomeea de 'șĭ-aŭ pusŭ tabĕra, unde și Stefan Vodă aŭ mersŭ de s'aŭ împreunatŭ cu Craiul, in anul 6993, Septemvrie 1. Și tóte ce aŭ avutŭ maĭ de trébă aŭ hotărîtŭ; maĭ apoĭ și ospĕtat'aŭ pre Stefan Vodă, și 3000 ómenĭ i-aŭ datŭ de óste, cu cariĭ s'aŭ intorsŭ Stefan Vodă la Moldova; și împreunândŭ óstea cea strĕină cu a sa, pre multe locurĭ aŭ smintitŭ pre Turcĭ, de le-aŭ căutatŭ a eșire din țéră.

Așa, Stefan Vodă aŭ curățitŭ țéra de vrăjmașĭ; éră cetățile care le-aŭ luatŭ Turciĭ, Kilia și cetatea Albă, nu aŭ pututŭ sĕ le maĭ scótă de la Turcĭ; că eĭ maĭ înainte de ce aŭ eșitŭ din țéră, le-aŭ grijitŭ cu ómenĭ, cu pusce și cu bucate deagĭunsŭ; și așa aŭ rĕmasŭ pre mâna Turcilor până astădĭ.

Ci până a se sfătuire Stefan Vodă cu Craiul Leșescŭ, unde se adunase la Colomeea, éră din gĭosŭ venise Hroet cu Turciĭ pânĕ la Sucéva, și aŭ arsŭ têrgul, Septemvrie 19, Lunĭ și Marțĭ; și de acolo s'aŭ întorsŭ prădândŭ și ardêndŭ țéra. Și dupĕ aceea, Octomvrie 19, s'aŭ pristăvitŭ Arhimandritul ce aŭ fostŭ ântêiŭ Egumenŭ in monastirea Putniĭ.

Rĕsboiul luĭ Stefan Vodă cu Malcocĭŭ și cu Turciĭ la Catlabuga.

Stefan Vodă într'acestașŭ anŭ, dacă aŭ scosŭ vrăjmașiĭ din țéră, și dacă aŭ rĕcitŭ vremea, și caiĭ Turcilorŭ aŭ slăbitŭ, aŭ lovitŭ pre Malcociŭ la Catlabuga in 16 dile a luĭ Noemvrie, de aŭ topitŭ tótă óstea Turcilorŭ. Într'acéstă bucurie, dacă s'aŭ întorsŭ la scaunul sĕŭ la Sucéva, pus-aŭ al doile Arhimandritŭ in monastirea Putniĭ[1]).

[1]) In anul de la Hristos 1492, aŭ muritŭ Cazimir raĭul Leșescŭ, lăsândŭ in locul luĭ Craiŭ; cu testamentŭ, pre fiul sĕŭ Vladislav. Crăit'aŭ Cazimir Craiu anĭ 45; éră de vrĕstă era de 64 anĭ,

Dupĕ ce aŭ îngropatŭ pre Cazimir Craiu in Cracăŭ, s'aŭ strinsŭ domniĭ Leșescĭ din Litva la Petricov, in luna luĭ Augustŭ, pentru alesul Craiuluĭ noŭ. Acolo indoite voĭ a Leșilorŭ: uniĭ poftĭaŭ sĕ fie Craiŭ feciorul luĭ Cazimir, alțiĭ vreaŭ pre Olbreht. Și pe urmă, intărindu-se partea ce ținea cu Olbreht, aŭ rĕmasŭ Craiŭ Leșescŭ Olbreht, pomăzuitŭ, pe obiceiul lorŭ, la Crăie, de Zbignev Archiepiscop.

Scrie cronicarul Leșescŭ: indată dupĕ coronația luĭ Olbreht Craiu, aŭ nemeritŭ soli de la Venețienĭ, și solĭ de la Sultan Baĭazet Împĕratul Turcescŭ, menindŭ de bine luĭ Olbrecht stăpânie. Solia Venețianilorŭ era cu poftă, sĕ rĕdice și elŭ óste asupra Turcilorŭ, că luase Turciĭ nișce cetățĭ de la Venețienĭ. Éră soliĭ Turcescĭ aducêndŭ darurĭ Craiuluĭ, aŭ arĕtatŭ prieteșugul vechiŭ și pacea stĕpâne-sĕŭ cu Crăia Leșéscă. Stătut'a in gĕndurĭ Craiul cum arŭ face; că de o parte pacea cu Turciĭ îĭ arăta folosul sĕŭ; de altă parte agonisita numeluĭ, și lățimea stĕpânireĭ sale, apoĭ și rĕscumpărarea unchiŭ-sĕŭ despre Turcĭ de la Varna. Era indemnatŭ tare și de Ungurĭ, Olbrecht, sĕ se oștéscă asupra Turcilorŭ. Tîmplându-se atunce și mórtea luĭ Friderich Împĕratul Nemțescŭ, 'ĭ-aŭ căutatŭ a zăbovi cu rĕspunsul solilorŭ, pĕnă la anul, legând pace treĭ anĭ cu Turcul, care s'a intăritŭ cu jurămêntŭ de ămbe părțile. — *N. C.*

Rěsboiul când s'aŭ bătutŭ Stefan Vodă cu Hroiot, pe Siretŭ la Schee.

In anul 6994 venit'aŭ Hroiot cu óste de la Ungurĭ asupra luĭ Stefan Vodă, căruia ĭ-aŭ eşitŭ Stefan Vodă cu óste inainte la Schee, pre Siretŭ; şi dândŭ rěsboiŭ vitezesce de âmbe părţile, într'o Lunĭ, Martie in 6, aŭ perdutŭ Hroiot rěsboiul şi óstea, maĭ apoĭ şi capul; însě cu mare primejdie luĭ Stefan Vodă, că i s'aŭ pornitŭ calul de aŭ căḑutŭ giosŭ, câtŭ puţinŭ aŭ fostŭ sě incapě in mâni-le vrăjmaşilorŭ seĭ. Maĭ apoĭ, Hroiot fiind prinsŭ viŭ de Stefan Vodă, ĭ-aŭ tăĭatŭ capul.

In anul 6998 aŭ muritŭ şi Craiul Ungurescŭ, carele mare nume de vitezie şĭ-aŭ lăsatŭ pe urmă; că nu numaĭ cu Nemţiĭ şi cu veciniĭ seĭ rěsbóĭe cu norocŭ fece, ci şi cu Turciĭ multe trebĭ aŭ avutŭ, şi de multe orĭ ĭ-aŭ biruitŭ. Éră pe urma luĭ stătu Craiŭ Vladislav.

Intr'acestaşŭ anŭ, aŭ muritŭ Ión, fecĭorul Împěratuluĭ de Mosc, nepotul luĭ Stefan Vodă.

Éră in anul 7004, Iulie in 25, rěposat-aŭ Alecsandru Vodă, fecĭorul luĭ Stefan Vodă, şi 'l-aŭ îngropatŭ in monăstirea Bistriţiĭ, lîngě strěmoşul seŭ Alecsandru Vodă[1]).

Rěsboiul luĭ Stefan Vodă, când s'aŭ bătutŭ cu Albert Craiul, la codrul Cosminuluĭ, in anul 7005.

Albert, Craiul Leşescŭ, fiindŭ alesŭ de ţéră Craiŭ, dupě Cazimir tată-seŭ, aŭ uĭtatŭ prieteşugul tătâne-seŭ ce avea cu Stefan Vodă. Nu făcea óste impotriva păgânilorŭ, cariĭ in tóte părţile fulgeraŭ şi trăsnĭaŭ cu armele lorŭ. ca tunetul, věrsândŭ sângele creştinilorŭ, şi stropşindŭ volnicia toturorŭ, immulţindŭ legea luĭ Mehmet cea spurcată; ce gândi ca sě'şĭ arate vetezia asupra Moldoveĭ, socotindŭ că prea lesne o va supune, sciindŭ că de multe orĭ se agiutară Moldova de la Craiĭ Leşescĭ. Şi stringêndŭ óste acel Craiŭ, aŭ scosŭ cuvîntŭ că va sě mérgě la Turcĭ, sě ia şi sě desbatě cetatea Albă şi Chilia, care cetăţĭ le luase de la Stefan Vodă Sultan Baiazet; şi încă adăoge de spěria pre aĭ seĭ, ḑicêndŭ că Turciĭ mestecaţĭ cu Moldoveniĭ vorŭ cě trécă la Podolia. Şi le-aŭ datŭ scire ca toţĭ sě incalice, şi sě se impreune cu dênsul la Liov, şi aŭ trimisŭ solĭ la Stefan Vodă de ĭ-aŭ datŭ scire sě se găteze sě mérgă cu dênsul sě bată Chilia şi cetatea Albă, şi-sě'ĭ găteze staţiĭ şi hrană de óste. De care lucru aŭ părutŭ bine luĭ Stefan Vodă, şi cu bucurie mare aŭ primitŭ pre solĭ, căcĭ aŭ făcutŭ óste asupra vrăjmaşuluĭ seŭ. Numaĭ ce aŭ ḑisŭ că va veni acolo la locŭ cu óstea sa, subt Chilie.

1) In anul 6695, aŭ descălecatŭ Stefan Vodă têrgul Hârlăul, şi aŭ ziditŭ şi biserica cea Domnéscă de pétră, şi curţile cele domnescĭ, cu ziduri cu totŭ, care staŭ pănă astăḑĭ.

Intru acestŭ anŭ, 6999, sě sciĭ cetitoriule că aŭ ziditŭ Stefan Vodă biserica luĭ Sf. Nicolae, din têrgu din Iaşĭ. De nu creḑĭ, caută la velétul ce scrie deasupra uşeĭ bisericeĭ, éră nu cum scrie înapoi.

La anul 7003, Stefan Vodă aŭ ziditŭ sfânta Episcopie, in têrgŭ in Huşĭ, hramul Sânţilorŭ Apostolĭ Petru şi Pavel, şi curţĭ domnescĭ, carile suntŭ surpate. Numaĭ beciurile staŭ până astăḑĭ. — *Simion Dascălul.*

Cunoscêndŭ sfetnicii luĭ Craiŭ, alesŭ Episcopiĭ, găndul luĭ, că va sĕ facĕ óste asupra luĭ Stefan Vodă, multŭ ĭ-aŭ adusŭ aminte, şi'ĭ ḑicé sĕ nu facă óste improtiva dreptăţiĭ, sĕ intórcă mănia luĭ Dumneḑeŭ spre insul. Éră el de gândul seŭ nu s'aŭ lăsatŭ, ce încă ḑicea acelorŭ Episcopĭ aĭ seĭ: «Vouĕ vĕ este lucrul biserica sĕ păziţĭ, éră nu de rêsbóĭe sĕ grijiţĭ; că găndul meŭ voĭ nu'l sciţĭ, ce numaĭ eŭ singurŭ; că de aşŭ pricepe că haĭna de pre mine scie găndul meŭ, in focŭ o aşŭ băga!» Dece, mulţĭ din boĭeriĭ Leşescĭ socotĭaŭ că face indeadinsŭ sĕ pérḑă óstea tótă, cum aŭ şi eşitŭ maĭ apoĭ la dênsul şi ḑicĕtórea: *in ḑilele luĭ Olbreht, Şleahta aŭ peritŭ.*

De acésta Stefan Vodă prinḑêndŭ veste de la Ungurĭ, cum Olbreht va sĕ'ĭ vie asupră'ĭ cu óste, că nicĭ Unguriĭ nu eraŭ bucuroşĭ sĕ caḑĕ domnia Moldoveĭ pre mâna Leşilor, măcar că Laslăŭ, Craiul Ungurescŭ, ce-ĭ ḑicé leşesce Vladislav, era frate luĭ Olbreht Craiuluĭ Leşescŭ, ce se numĭa Unguresce Albert. Trimis'aŭ Stefan Vodă solĭ la Craiul Leşescŭ pre credincĭoşiĭ boĭeriĭ seĭ, pre Tăutul Logofĕtul şi pre Isan Visternicul, ca sĕ pótĕ cunósce ceva de la Craiŭ, ce iĭ voĭa sĕ facĕ, cariĭ nimică n'aŭ cunoscutŭ. Căce, Craiul, cumu'şĭ îmbla cu inşelăciune, ascunḑêndŭ cuvêntul, pre solĭ cu bucurie ĭ-aŭ primitŭ, şi darurile ce'ĭ trimisĕse Stefan Vodă, cu mulţămită le-aŭ luatŭ; şi solĭĭorŭ iarăşĭ acelaşŭ rĕspunsŭ aŭ datŭ, cum este mergĕtorŭ la Turcĭ. Maĭ apoĭ şi soliĭ seĭ aŭ trimisŭ ĭar la Stefan Vodă, sĕ'ĭ intărescă cuvêntul; éră el aŭ intorsŭ óstea spre Pocuţia.

Inţĕlegêndŭ Stefan Vodă cum Craiul se apropie cu óste la margine, iar aŭ trimisŭ solĭ inaintea luĭ Craiŭ, pre Tăutul Logofĕtul şi pre Isan Visternicul, cu multe darurĭ; şi 'l-aŭ têmpinatŭ peste Nistru, şi ĭ-aŭ inchinatŭ darurile, şi iarăşĭ cu dragoste le-aŭ primitŭ. Şi deaciĭ aŭ trecutŭ Nistru pe la Mihălcenĭ in césta parte cu tótă óstea sa, şi aŭ venitŭ la Coţmanĭ. Acolo 'şĭ-aŭ descoperitŭ tótă viclenia cea ascunsă; că aŭ prinsŭ pre Tăutul Logofĕtul şi pre Isan Visternicul, de'ĭ băgă in obeze, şi ĭ-aŭ trimisŭ de ĭ-aŭ inchisŭ in Liov.

Éră Stefan Vodă, dacă aŭ înţĕlesŭ de acésta (dentru iscódele ce avea între óstea Leşéscă, sĕ scie de Craiul încotro merge cu óstea Leşéscă), cum Craiul 'l-aŭ viclenitŭ şi vine asupra luĭ, şi aŭ trecutŭ şi Nistru cu 80,000 de óste pre scrisóre, foră altă adunĕtură, de sîrgŭ aŭ trimisŭ în tóte părţile, în ţéră, sĕ'ĭ strîngă la tîrgul Romanuluĭ. Éră Albert aŭ şeḑutŭ cu óstea şepte ḑile la Coţmanĭ. Ci până a se stringe óste luĭ Stefan Vodă, şi până 'i-a veni agĭutorŭ, că şi Craiul Ungurescŭ 'ĭ-aŭ trimisŭ 12,000 de óste, cu Birtoc, Boevodul Ardéluluĭ, ce era cuscru luĭ Stefan Vodă, şi de la Radul Vodă încă 'ĭ-aŭ venitŭ agĭutorŭ óste Muntenéscă; şi pănă a se strîngere óstea tótă la unŭ locŭ, éră Albertŭ aŭ purcesŭ cu óstea de la Coţmanĭ, şi aŭ lovitŭ la Şipinţĭ. Decĭ, vĕḑêndŭ Stefan Vodă că'l impresóră vrĕjmaşiĭ sĕĭ, aŭ tocmitŭ strĕjĭ, şi aŭ trimisŭ improtiva Leşilorŭ ca sĕ ţie vadul la Prutŭ, la Cernăuţĭ. Éră Stefan Vodă, în 27 de ḑile a luĭ Avgustŭ, Duminică, aŭ eşitŭ din Sucéva spre tîrgulŭ Romanuluĭ, cu tótă óstea luĭ; şi într'acea ḑi 'ĭ-aŭ adusŭ limbă stréja luĭ, şése Leşĭ; dintr'aceia pre treĭ aŭ trimisŭ la Impĕratulŭ Turculuĭ, éră pre treĭ 'ĭ-aŭ spînzuratŭ. Decĭ, Craiul Leşescŭ aŭ venitŭ cu tótă puterea sa la cetatea Suceveĭ, Duminică, Septembrie 24, éră Marţĭ in 26, de către séră, aŭ

începută a batere cetatea. Şi aşa aŭ bătut'o treĭ sĕptĕmânĭ, şi ḑioa şi nóptea, şi nemică n'aŭ folosită, nădĕjduindŭ că i se va închina ţéra, pentru că li se supĕrase cu Stefan Vodă întru atâte rĕsbóie fără odihnă şi fără mĕsură ce făcea, de cu toţiĭ se bătea. Éră ţéra socotĭa, că de nu li'ĭ îndemână cu al sĕŭ, déră cu strĕinul maĭ multă neîngăduinţă le va fi! Şi incă vĕḑêndŭ atâta pradă şi rĕsipă ce făcea óstea Leşéscă in ţéră, de îmbla prin pădurĭ de căuta prăḑĭ şi jacurĭ, silĭaŭ toţĭ de se strîngeaŭ la Romanŭ, unde le era viliagul. Aşa ţéra strîngêndu-se, éră din cetate câtŭ putea sĕ apĕra; şi ce rĕsipĭaŭ Leşiĭ cu puscele ḑioa, éră nóptea tocmĭa şi întărĭa, de era munca lorŭ înzădarŭ. Éră pre afară unde şi afla Leşĭ rĕsipiţĭ dreptŭ hrană, îĭ lega, îĭ tăĭa, de nu eraŭ volnicĭ sĕ ésă nice într'o parte; maĭ multŭ strica şie de cât'ĭ celorŭ închişĭ, că in tóte ḑilele li se adăogia lipsa, şi flămângĭunea. Decĭ, fiindŭ Leşiĭ cuprinşĭ de atâte nevoĭ, prinseră a grăire rĕŭ de Craiul lorŭ, ântêiŭ cu taĭnă, éră apoĭ in gura mare îlŭ vinuĭaŭ, că aŭ venitŭ fără cale, de 'ĭ-aŭ adusŭ ca sĕ'ĭ pérdă pre toţĭ, şi scotĭaŭ tóte semnele câte se făcură rele, că aŭ fostŭ lorŭ de arĕtare sĕ fie concenia lorŭ. Că ântêiŭ, in ţéra lorŭ, într'unŭ pîrăŭ de nimică s'aŭ înecatŭ unŭ povodnicŭ a luĭ Craiŭ; şi când aŭ fostŭ eşitŭ din Liov, boiĭ cariĭ purtaŭ erbăria, de vêntŭ mare s'aŭ risipitŭ, de nu puteaŭ sĕ'ĭ strîngă. Asijderea unŭ ţĕranŭ ce nebunise de capŭ, aŭ fostŭ strigândŭ în gura mare, şi ḑicea: «Duceţi-vĕ spre peirea vóstră, că nu veţĭ maĭ veni!» Şi pre unŭ şlehticiŭ 'l-aŭ detunatŭ subt cortŭ, şi 12 caĭ a luĭ. Maĭ apoĭ, şi unŭ popă de a lorŭ, slujind la Liturgie, aŭ scăpatŭ Cuminicătura lorŭ gĭosŭ. Şi alte semne rele s'aŭ arĕtatŭ, de proorocĭaŭ toţĭ că va fi sfêrşitul lorŭ cu rĕŭ şi cu amarŭ, cum s'aŭ şi tîmplatŭ. Că vĕḑêndŭ Craiul atâte cuvinte rele de dênsul, de la óstea sa, se temu ca sĕ nu'lŭ părăséscă şi sĕ fugă, şi el sĕ caḑă în mâni-le vrăjmaşilorŭ sĕĭ. S'aŭ agĭunsŭ cu soliĭ frăţine-sĕŭ luĭ Vladislav, Craiul Unguréscŭ, ca sĕ'ĭ împace; căcĭ, sosise şi agĭutorul Unguréscŭ la Stefan Vodă. Şi aşa Birtos, Voevodul Ardéluluĭ, ce venise cu agiutorul Unguréscŭ, aŭ trimisŭ soliĭ sĕĭ la Albert Craiŭ sĕ'ĭ spue că va veni singurŭ pentru pace; şi pre Stefan Vodă cu multe cuvinte 'l-aŭ rugatŭ sĕ facă pace cu Craiul Leşescŭ. Şi aşa aŭ intratŭ la miḑlocul lorŭ, şi s'aŭ dusŭ la Craiul Leşescŭ, de 'ĭ-aŭ împăcatŭ într'acestŭ chipŭ, ca sĕ se întórcă pre urma pe unde aŭ venitŭ, sĕ nu maĭ strice ţéra pre altŭ locŭ. Şi aŭ dăruitŭ Stefan Vodă cu multe darurĭ pre Birtos, Voevodul Ardéluluĭ; şi s'aŭ întorsŭ de aŭ trecutŭ ĭarĕşĭ la ţéra luĭ.

Intorsul luĭ Craiŭ de la Sucévă.

Atunce Olbreht, Craiul Leşescŭ, fiind de inimă rea bolnavŭ, aŭ datŭ semnŭ de întorsŭ înapoĭ, de care semnŭ toţĭ eraŭ bucuroşĭ sĕ'lŭ auḑĕ, sĕ se întórcă de la atâta flămangĭune la casele lorŭ. Şi în 19 ḑile a luĭ Octomvrie, Gĭoĭ, s'aŭ întorsŭ Craiul de la Sucévă; şi n'aŭ mersŭ pe calea ce venise, ci pe altă cale, pe unde era ţéra întrégă, spre codrul Cozminuluĭ. Simţindŭ Stefan Vodă că Leşiĭ n'aŭ mersŭ pe unde venise, ci spre codrul Cozminuluĭ mergŭ, îndată

aŭ trimisŭ după Craiŭ, de 'l-aŭ pohtitŭ sĕ nu ia spre codru, ci pre urma pre unde aŭ venitŭ; că apoĭ vĕḑêndŭ ţéra paguba ce se va face de óstea Leşéscă, nu va putea rĕbda, ce vorŭ vrea sĕ'şĭ apere a le séle; de unde póte sĕ se aţiţe de iznóvă vre unŭ lucru rĕŭ, carele va strica şi pacea. Ci Craiul maĭ bucurosŭ era deadreptul sĕ mérgă sĕ ĭasĕ in ţéra sa; n'aŭ băgatŭ sémă, ci 'şĭ-aŭ păzitŭ calea spre codrul Cozminuluĭ. Decĭ, Stefan Vodă, fiindŭ înherbîntatŭ de rĕsboiŭ, socotindŭ că are vreme de a'şĭ rĕscumpărare strîmbătatea de pre cela ce n'aŭ călcatŭ nu numaĭ pacea cea vechĭe, ce aŭ avutŭ Domniĭ Moldoveĭ cu Craiĭ Leşescĭ, ci şi giurămêntul şi pacea ce legase atunce de curênd, tocmindŭ sĕ se întórcă pre unde venise; decĭĭ, ĭlŭ aţiţa şi agĭutorul ce'ĭ venise de tutinderea (pretutinderea,) şi óstea sa tótă, gata, strînsă şi odihnită, vĕḑêndŭ dobânda de pre ceĭ flămânḑĭ şi slăbiţĭ. Aŭ trimisŭ înainte ca sĕ apuce calea la codrul Cozminuluĭ, sĕ taĭe pădurea, sĕ o înţineze, ca sĕ o pótă porni sĕ caḑĕ asupra oştiĭ, dacă vorŭ intra Leşiĭ in pădure. Éră singurŭ Stefan Vodă cu tótă óstea aŭ trasŭ după dênşiĭ, şi cu duoĕ miĭ de Turcĭ. Şi a patra ḑi i-aŭ agĭunsŭ intrândŭ in pădure, Gĭoĭ, 26 Octomvire, şi luândŭ agĭutorŭ de la Dumneḑeŭ, şi cu ruga sânţieĭ sale Precisteĭ, şi a sfântuluĭ mareluĭ mucenicŭ Dimitrie, 'ĭ-aŭ lovitŭ din tóte părţile, şi năruindŭ copaciĭ ceĭ înţinaţĭ, asupra lorŭ, multă óste Leşéscă aŭ peritŭ, uniĭ de oştenĭ, alţiĭ de ţĕranĭ, ce le cuprinsese calea ca cu o mreja, şi alţiĭ de copaciĭ înţinaţĭ. Aşa perḑênd puşcele, şi lăsândŭ stégurile, carele tóte le-aŭ adunatŭ Stefan Vodă, éră Leşiĭ cine încotro aŭ pututŭ, aşa s'aŭ risipitŭ prin pădure, unde puţinĭ aŭ scăpatŭ afară. Şi singurŭ Craiul, cu puţineĭ ce rĕmăsĕse, strîngêndu-se, s'aŭ adunatŭ într'unŭ ocolŭ, la satŭ la Cosmin, şi de acolo bulucindu-se aŭ eşitŭ la Cernăuţĭ. Éră óstea luĭ Stefan Vodă, cu dânşiĭ de asemenea mergea, bătându-se şi tăindu-se, câtŭ nice aceĭ puţineĭ Leşĭ ce eşise din codru nu vrea fi scăpatŭ, de nu s'are fi încurcatŭ aĭ nostri in carele Crăĭescĭ şi boĭerescĭ, de le-aŭ îndelungatŭ vremea de fugitŭ. Şi acolo aŭ venitŭ veste luĭ Stefan Vodă, cum vine şi altă óste Leşéscă într'agĭutorŭ luĭ Craiŭ; şi atunce aŭ chiamatŭ pre Boldur Vornicul, şi 'ĭ-aŭ datŭ óste, şi 'l-aŭ trimisŭ împrotiva aceĭ ostĭ, şi aŭ ḑisŭ sĕ le dea rĕsboiŭ. Şi aşa Boldur Vornicul, luândŭ óste de agĭunsŭ, aŭ trecutŭ Prutul împrotiva aceĭ oştĭ, Sâmbătă séra; şi Duminică diminéţă, Octomvrie 29, le-aŭ datŭ rĕsboiŭ, şi îndată 'ĭ-aŭ risipitŭ cu agĭutorul luĭ Dumneḑeŭ şi cu nĕrocul luĭ Stefan Vodă; şi multă vĕrsare de sânge s'aŭ făcutŭ atunce in óstea Leşéscă, la satŭ la Lenţescĭ, unde se cunoscŭ ocopurile Leşilorŭ, făcute de atunce, şi până astăḑĭ. Şi nemică n'aŭ sciutŭ Craiŭ de venirea oştiĭ aceea, nice de perirea eĭ.

Şi într'aceeaşĭ Duminică trecêndŭ Craiul Prutul la Cernăuţĭ, ĭ-aŭ lovitŭ o samă de óste a luĭ Stefan Vodă, de i-aŭ rĕsipitŭ şi i-aŭ tăĭatŭ, câtŭ abĭa aŭ scăpatŭ însuşĭ Craiul cu puţinea óste de a sa. Şi de acolo trecêndŭ Craiul spre ţéra sa, prin multe locurĭ aŭ lovitŭ Moldoveniĭ, alesŭ pre Craiul, şi pre ceĭ scăpaţĭ dintr'acel pojar, de aŭ peritŭ maĭ toţĭ. Că Mazuriĭ întorcêndu-se sĕ dea resboiŭ şi sĕ apere pre Craiŭ şi pre ceĭ scăpaţĭ, dat-aŭ asupra luĭ Boldur Vornicul, de care s'aŭ pomenitŭ maĭ susŭ, că era trimisŭ cu óste împrotiva oştiĭ Leşescĭ ce venĭa agĭutorŭ luĭ Craiŭ; şi mare perire aŭ făcutŭ în-

tr'ênşiĭ, la satŭ la Şipinţĭ, câtŭ puţinĭ aŭ scăpatŭ in óstea ce era strînsă lângă Craiŭ. Şi aşa Craiul cu multă nevoie strecurându-se aŭ trecutŭ la Sniatin, şi de acolo aŭ slobodĭtŭ óstea pe acasă câtă rĕmăsese; éră elŭ s'aŭ dusŭ la Liov.

Certarea celorŭ marĭ.

Dumnedeŭ celŭ dreptŭ, celŭ ce cértă nedireptatea şi înalţă direptatea, cu câtă certare pedepsesce pre ceĭ ce calcă gĭurămêntul! Că acestŭ Olbreht nu asupra păgânilorŭ, ci asupra Crestinilorŭ aŭ rĕdicatŭ rĕsboiŭ. Nu da agĭutorŭ celuĭ ce nu avea odihnă de Turcĭ, ci vra sĕ slăbéscă pre celŭ ce se lupta cu vrjăjmaşul creştinilorŭ, căruĭa trebuĭa sĕ-ĭ deĭe toţĭ agĭutorŭ. Ce Dumnedeŭ la tótă lipsa şi nevoĭa 'l-aŭ adusŭ pre acelŭ ce mergea cu atâta fală sĕ stropşéscă şi sĕ calce ţéra, cela ce ântêiŭ nice taina sa nu o vrea sĕ o spuĭe nimĕruĭ, ce făcuse cuvêntŭ că merge sĕ ia Kilia şi cetatea Albă; şi âncă adăogĭa de dicea, că de ar sci haina de pre dênsul gândul luĭ, o arŭ băga in focŭ, éră maĭ apoĭ nice aĭ sĕĭ nu-lŭ băgaŭ in samă; ce era in zavistia celorŭ de casă, şi in batjocurea tuturorŭ. Aşa şi cinstea, den di in di micşurându-i-se, de inimă rea puţinŭ de n'aŭ muritŭ.

De capetele cele de frunte a Leşilorŭ ce s'aŭ aflatŭ periţĭ.

Aflatu-s'aŭ la acestŭ rĕsboiŭ periţĭ ómenĭ de frunte de la Leşĭ: doĭ fraţĭ Tincenski, şi Nicolaĭ Voevoda Ruski, şi Gavriil den Maraviţ, şi Hervor; aşijderea doĭ fraţĭ Grotov Humiţki şi Murdelio, şi alţiĭ mulţĭ; cine-ĭ póte scrie deamăruntul pre toţĭ? Alţiĭ aŭ cădutŭ la robie, cumu'ĭ Tucinski, Zbignev Pod-Comorŭ de Cracăŭ, Brohoţki, Gargoviţki, şi alţiĭ. Pre uniĭ i-aŭ fostŭ spânzuratŭ aĭ nostri pe câte doĭ de pĕrŭ; că aŭ fostŭ ămblândŭ pre acea vreme pĕroşĭ, ca şi Nemţiĭ; şi alte batgĭocurĭ multe le-aŭ făcutŭ, de se pomenesce şi până astădĭ rĕutatea ce le-aŭ fostŭ făcêndŭ.

Éră Stefan Vodă, dupĕ isbânda cu norocŭ ce aŭ făcutŭ la acelŭ rĕsboiŭ, s'aŭ întorsŭ înapoĭ la scaunul seŭ, la Sucévă, cu mare laudă, ca unŭ biruitorŭ, mulţămindŭ luĭ Dumnedeŭ şi Maiciĭ Precistiĭ. Şi aŭ sănţitŭ şi aŭ înfrumuseţatŭ biserica ce aŭ fostŭ zidită de dênsul pre numele sfîntuluĭ mareluĭ mucenicŭ Dimitrie, dândŭ laudă sănţieĭ séle, in tîrgŭ in Sucévă, ce este înaintea curţilorŭ Domnescĭ, care trăĭesce şi până astădĭ.

Dicŭ uniĭ sĕ se hie arĕtatŭ luĭ Stefan Vodă, la acelŭ rĕsboiŭ, sfântul mucenicŭ Dimitrie, călare şi într'armatŭ, ca unŭ vitézŭ, dândŭ agĭutorŭ şi vîlfă luĭ Stefan Vodă şi oştiĭ luĭ. Ce este de a şi credere, de vreme ce i-aŭ ziditŭ biserică înfrumuseţată.

Dupĕ aceea, dat-aŭ Stefan Vodă cuvêntŭ la tótă ţéra, osteniĭ sĕ se strîngă la Hârlăŭ, la diua sfântuluĭ Nicolaĭ. Şi adunându-se într'acea di cu toţiĭ la Hâr-

lăŭ, făcutu-le-aŭ ospĕţŭ tuturorŭ boierilorŭ şi tuturorŭ vitejilorŭ sĕĭ; şi cu darurĭ scumpe i-aŭ dăruitŭ pre dênşiĭ. Şi de acolo i-aŭ slobodĭtŭ de aŭ mersŭ cineşĭ pre acasăşĭ, învĕţându-ĭ pre toţĭ sĕ dea laudă luĭ Dumnedeŭ pentru că tóte puterile sunt de la Dumnedeŭ, de susŭ.

Când aŭ prădatŭ Malcocĭ ţéra Leşéscă.

In anul 7006, Martie in 11, aŭ intratŭ Malcocĭ in ţéra Leşéscă cu multă mulţime de Turcĭ; şi n'aŭ fostŭ cine le sta împrotivă. Ce multă pradă şi robie aŭ făcutŭ, şi aŭ agiunsŭ până maĭ susŭ de Liov 25 de popriştĭ; şi de acolo s'aŭ întorsŭ prădândŭ ţéra şi ardêndŭ; că se vedea că dupĕ acelŭ rĕsboiŭ fără norocŭ ce făcuse Leşiĭ cu Stefan Vodă, va fi perirea lorŭ.

Când aŭ prădatŭ Stefan Vodă ţéra Leşéscă.

Intr'acelaşĭ anŭ 7006, Iunie 22, Stefan Vodă, vrêndŭ sĕ-şĭ întórcă despre Leşĭ strîmbătatea sa, strîns-aŭ ţéra, şi aŭ intratŭ la Podolia şi la Rusĭ. Trecut-aŭ şi de Liov, pânĕ la Lanţutŭ oraşul, la apa Visloca, tóte satele ardêndŭ şi prădândŭ. Ars-aŭ oraşul Premisla, Radumnea, Prevolsca, Lanţutul, şi o cetate Terebul, şi multe averĭ aŭ luatŭ dintr'ânsa, şi mulţĭ joimirĭ aŭ scosŭ şi pre toţĭ i-aŭ tăiatŭ, şi maĭ mulţĭ aŭ arsŭ in cetate. Şi cetatea Buceciul multă nevoie aŭ avutŭ; şi Podhaeţul aŭ arsŭ.

Si mulţĭ ómenĭ, bărbaţĭ şi muierĭ, şi copiĭ, i-aŭ luatŭ robĭ, maĭ multŭ de o sută de miĭ, ce i-aŭ aşedatŭ Stefan Vodă in ţéra sa, de şi până astădĭ trăiesce limba Ruséscă in Moldova, alesŭ pre unde i-aŭ descălecatŭ. Éră Stefan Vodă, prădândŭ şi ardêndŭ ţéra, s'aŭ întorsŭ înapoĭ cu mare dobîndă, şi fără nice o smintélă aŭ trecutŭ Nistrul in césta parte, la Halicĭ, şi aŭ prădatŭ şi pe decésta parte; şi aŭ venitŭ la scaunul seŭ, la Sucévă, cu mare bucurie şi biruinţă.

Pentru venirea Leşilorŭ de al doele rêndŭ in ţéră.

In anul 7008, in luna luĭ Martie in 11 dile, Olbreht, Craiul Leşescŭ, vĕdêndŭ prada şi stricăciunea ce 'ĭ făcuse Stefan Vodă in ţéra luĭ, nu vru sĕ lase, ci aŭ strinsŭ óste şi aŭ intratŭ in ţéră, şi aŭ prinsŭ a prădare şi a stricare ţéra până la Botoşenĭ. Éră Stefan Vodă, dacă aŭ înţĕlesŭ, strins'aŭ de sîrgŭ oştile séle, şi aŭ eşitŭ inainte aceĭ oştĭ Leşescĭ, de ĭ-aŭ datŭ rĕsboiŭ la tîrgŭ la Botoşenĭ. Şi cu voia luĭ Dumnedeŭ aŭ perdutŭ Leşiĭ rĕsboiul, şi rĕmase isbânda la Stefan Vodă, cu multă vĕrsare de sânge din óstea Leşéscă.

Mulţi aŭ peritŭ, şi mulţi aŭ luatŭ viĭ in robie[1]). Insă, de acéstă bătălie nu scrie Letopiseţul Leşescŭ; éră cel Moldovenescŭ scrie de acestŭ rĕsboiŭ a luĭ Stefan Vodă, ce aŭ avutŭ cu Leşiĭ la Botoşenĭ, precum pomenesce maĭ susŭ[2]).

Impăcăciunea luĭ Stefan Vodă cu Craiul Leşescŭ.

In anul 7009 Stefan Vodă lăsândŭ inima cea neprietinéscă, s'aŭ împĕcatŭ cu Craiul Leşescŭ, şi mare tocmală aŭ legatŭ, nu că dóră s'aŭ temutŭ de puterea lorŭ; care se ispitise, şi rĕsboiŭ făcuse şi cu Leşiĭ, şi cu Turciĭ, şi de multe orĭ îĭ biruise, că şi cu alţĭ megieşĭ de pin pregĭurŭ avêndŭ sfadă, nicĭ odată nu s'aŭ plecatŭ; ce pentru sĕ cunóscă tótă creştinătatea că n'aŭ fostŭ pentru dênsul începĕtura, că n'aŭ rĕdicatŭ elŭ ântêiŭ asupra luĭ Craiŭ, ce Craiul fără cale şi fără scire aŭ venitŭ asupra luĭ, de unde s'aŭ întorsŭ cu ruşine. Maĭ apoĭ ca sĕ arăte că maĭ multŭ póte sĕ strice el luĭ Craiŭ, aŭ intratŭ de ĭ-aŭ arsŭ tîrgurile, şi ĭ-aŭ lovitŭ podaniĭ; nice aŭ avutŭ cine sĕ-ĭ stea înainte, ce cu mare dobîndă s'aŭ învîrtejitŭ in ţéra sa in Moldova. Şi de aŭ venitŭ Craiul cu óste in Moldova, dobândă aŭ adusŭ luĭ Stefan Vodă, că s'aŭ ămplutŭ de jacurile Leşescĭ. Aşijderea de aŭ mersŭ Stefan Vodă in ţéra Leşéscă, cu plinŭ s'aŭ întorsŭ in ţéra sa. Éră la pace pré lesne se priimi, ca sĕ 'lŭ conóscă că fie la ce îlŭ vorŭ cerca, este gata, şi la pace şi la gîlcévă. Dece, pacea o aŭ legatŭ într'acesta chipŭ, ca sĕ 'ĭ fie de agĭutorŭ împrotiva fie-căruĭ neprietenŭ. Éră pribegiĭ de âmbe părţile sĕ nu'ĭ priiméscă. Éră de s'are întîmpla vre unuĭ Domnŭ a Moldoveĭ sĕ ésĕ de nevoĭa Turcilorŭ in ţéra Leşéscă, sĕ 'l priiméscă, şi in totŭ chipul sĕ nevoĭéscă sĕ 'lŭ aşeḑe la Domnie. Aşijderea Domniĭ Moldoveĭ deapururea sĕ aĭbă urechĭ deschise despre Turcŭ sĕ dea scire luĭ Craiŭ de gîndurile lorŭ. Éră gĭudecata celorŭ cu strîmbătate de la margine, sĕ se facă de âmbe părţile la margine[3]).

De unŭ Petru Vodă ce i'aŭ tăiatŭ capul Craiul Leşescŭ.

In anul 7009 aŭ trimisŭ Stefan Vodă soliĭ seĭ la Craiul Leşescŭ la Sĕimŭ, poftindŭ pre tocmala şi legătura ce aŭ avutŭ ca sĕ 'ĭ dea pre Petrul Vodă, fecĭorul luĭ Ilieş Vodă, că aŭ simţitŭ că pre mulţĭ Domnĭ şi boĭerĭ Leşescĭ îĭ întorsĕse spre sine, şi îĭ îndemna sĕ facă óste asupra luĭ Stefan Vodă, ca sĕ

[1]). Cărorŭ multă caznă le făcea Moldoveniĭ, că aŭ pusŭ Stefan Vodă de aŭ aratŭ pre o culme de deal la Botoşenĭ, şi aŭ sĕmănatŭ ghindă, şi s'aŭ făcutŭ dumbravă care trăĭesce şi in ḑiua de astăḑĭ, de se vĕdŭ copaciĭ marĭ şi groşĭ. — *Evstratie Logofĕtul.*

[2]). Intr'acestaşŭ anŭ, Martie, s'aŭ pristăvitŭ Dómna Despina a Raduluĭ Vodă ce era robită de Stefan Vodă, când luase cetatea Dâmboviţa, şi cu cinste o aŭ îngropatŭ in monastirea Putna. — *Simion Dascalul.*

[3]). Neculaĭ Costin, descriindŭ împregĭurările campanieĭ Rigăĭ Polonieĭ asupra luĭ Stefan cel mare, cu totul altŭ felŭ de câtŭ Ureche, tótă acéstă bucată, din pricina lungimeĭ eĭ, amŭ pus'o la sfîrşitul tomuluĭ, veḑĭ Apendics V.

ia Domnia de la dênsul, și se gîuruia sĕ se plece cu tótă ţéra subt ascultarea Leșilorŭ. De care lucru multŭ sfătuiră in Seimŭ, că mulţî eraŭ luî Petru Vodă apĕrătorî. Maî apoî, socotiră sĕ nu cumva zĕdĕréscă pre Stefan Vodă sĕ le fie a stricare pacea, pentru ce și eî se găteaŭ sĕ mérgă la Prusî. Atunce aŭ tăiatŭ capul luî Petru Vodă, la tîrgŭ la Cihov, înaintea solilorŭ luî Stefan Vodă[1]).

Acesta era Petru Vodă ce s'aŭ pomenitŭ maî susŭ, că 'l-aŭ gonitŭ Stefan Vodă den ţéră, și s'aŭ dusŭ in ţéra Ungurésc ă, și 'î-aŭ luatŭ Stefan Vodă Domnia. Éră elŭ fiindŭ in ţéra Ungurésc ă, aŭ îndemnatŭ pre Mătieșŭ, Craiul Ungurescŭ, de s'aŭ rĕdicatŭ cu óste asupra luî Stefan Vodă, la Baia, și tótă óstea î-aŭ topitŭ, cum s'aŭ pomenitŭ, că abîa aŭ scăpatŭ Craiul Mătieșŭ. Éră dacă aŭ muritŭ Mătieșŭ Craiul Ungurescŭ, perdu Petru Vodă nădejdea de a se maî agîutorire de la Craiul Ungurescŭ. Vĕdêndu'i și vrajba ce intrase între Leșî și între Moldovenî, aŭ socotitŭ că între acele amestecăturî va putea sĕ'șî facă și el locŭ la Moldova, și sĕ dobăndéscă ţéra; s'aŭ lăsatŭ de Ungurî, și aŭ trecutŭ in ţéra Leșéscă unde și capul șî-aŭ pusŭ, cum s'aŭ pomenitŭ maî sus. De mórtea acestuî Patru Vodă nu scriŭ toţî într'unŭ chipŭ; că letopisețul Moldovenescŭ scrie, că dacă aŭ venitŭ Stefan Vodă cu óste Munteanéscă, s'aŭ lovitŭ cu Petru Vodă pe Siretŭ la Doljescî, și al doile rôndŭ la Orbicŭ, unde totŭ aŭ isbănditŭ Stefan Vodă, șî aŭ prinsŭ pre Petru Vodă, și 'î-aŭ tăiatŭ capul. Éră Cronicarul celŭ Lătinescŭ scrie, că dacă aŭ biruitŭ Stefan Vodă pre Petru Vodă, aŭ năzuitŭ Petru Vodă și aŭ trecutŭ la Ungurî; și de aci tóte pre răndŭ, cum scrie maî susŭ. Ci orî cum aŭ fostŭ, se tocmescŭ, că isbănda aŭ fostŭ la Stefan Vodă; éră luî Petru Vodă î-aŭ tăiatŭ capul.

De mórtea luî Albert, Craiul Leșescŭ.

In anul 7009, Albert, Craiul Leșescŭ, gătindu-se cu mare óste sĕ mérgĕ asupra Prusilorŭ, n'aŭ sĕvîrșitŭ, ce aŭ muritŭ. Éră pe urmă făcêndŭ ţéra sfatŭ pre tocmala lorŭ, aŭ rĕdicatŭ pre Alecsandru, fratele luî Olbreht, la crăie, cu carele pacea ce făcuse Stefan Vodă cu frate-sĕŭ Olbreht, de nu'l vrea fi apucatŭ mórtea, cum se va arăta maî jos, multă risipă ţerilorŭ sĕ vrea hi făcutŭ[2].)

[1]). In anul 1501 s'aŭ strinsŭ Seim in ţéra Leșéscă la Petricov. Venit'aŭ sol la acel Seim de la Stefan Vodă de aŭ cerutŭ pe Petru Vodă... Socotit-aŭ Craiul ce arŭ face? sĕ dea pe unŭ omŭ nevinovatŭ, și care s'aŭ plecatŭ la Crăie, se părea lucru tirănescŭ; sĕ ţie iarășî neprietenilorŭ luî Stefan Vodă, era împrotiva așeḑămĕnturilorŭ legate între sine. Și înţelesese Craiul că de nu-l va da, óste se va face pentru dînsul. Craiul era gata sĕ purcédă la Prusî. N'aŭ cutezatŭ a lăsa cerirea luî Stefan Vodă, sĕ'șî lase in urma sa neprietinî; ci din sfatul tuturor aŭ aflatŭ sĕ nu dea pe Petru Vodă, ci înaintea solilorŭ luî Stefan Vodă aŭ poruncitŭ de î-aŭ tăiatŭ capul. Și pentru sĕ ḑică norodul că 'l-aŭ omoritŭ pe dreptate, aŭ poroncitŭ Craiul de aŭ sunatŭ, precum Petru Bodă aŭ făcutŭ cărţî viclene. Și decî, aŭ pornitŭ înapoî pre soliî luî Stefan Vodă. *Neculaî Costin.*

[2]). Dupĕ ce se obărși Seimul de la Petricovŭ, s'aŭ pornitŭ Craiul la Prusî; și sosindŭ la Torun, aŭ trimisŭ sol la maî marele Prusilorŭ, sfătuindu-lŭ sĕ vie de bună voîa sa, sĕ i se plece luî, de câtŭ sĕ vaḑă armele Leșescî asupră-șî.

In anul 7010, prestăvitu-s'aŭ Paisie Arhimandritul, şi Egumenul monastirei Putneĭ. Intr'acestaşĭ anŭ, Avgustŭ 4, prestăvitu-s'aŭ Atanasie Bolsun, amêndoĭ lăudaţĭ de viaţă bună şi curată; cariĭ, in viaţa lorŭ, nu le-aŭ lipsitŭ cele ce se cade vieţeĭ păstorescĭ a facere.

Cum aŭ luatŭ Stefan Vodă Pocuţia de la Leşĭ.

Stefan Vodă, fiindŭ ca unŭ leŭ gata de apucatŭ, ce nu'lŭ póte nime îmblânḑi, şi luĭ odihna altuĭa iĭ părea cu pagubă, aŭ intratŭ cu óste in ţéra Leşéscă, şi aŭ prădatŭ Pocuţia, şi o aŭ luatŭ, şi ḑicea că acelŭ olatŭ 'l-aŭ luatŭ Leşiĭ de la Moldovenĭ fŏră cale. Atuncĭ Craiul, dupĕ ce aŭ făcutŭ sfatŭ pentru Pocuţia, ce o luase Stefan Vodă, aŭ strînsŭ óste pe banĭ, şi o aŭ trimisŭ de aŭ intratŭ in ţéră, şi multă pagubă aŭ făcutŭ; şi atâta s'aŭ fostŭ supĕratŭ la aĭ nostri, până s'aŭ rugatŭ cu toţiĭ luĭ Stefan Vodă de aŭ eşitŭ de la Pocuţia; insĕ, maĭ multŭ de bólă ce aŭ avutŭ, de podagrie; şi cetăţile ce luase le-aŭ întorsŭ.

Éră Olbrecht, Craiul Leşescŭ, asteptândŭ rĕspunsul sĕ-ĭ vie de la Prusĭ, când Prusiĭ eraŭ indemnaţĭ de Nemţĭ sĕ se rocoşéscă asupra Leşilorŭ, ce aŭ rĕspunsŭ Prusiĭ, că eĭ suntŭ plecaţĭ Leşilorŭ, urnindŭ până le-a veni agĭutorŭ de la Nemţĭ; ce într'aceste amestecăturĭ ce eraŭ între Leşĭ şi între Prusĭ, aŭ muritŭ Albrecht, Craiul Leşescŭ, de ciumă, şi 'l-aŭ dusŭ in Cracăŭ de 'l-aŭ ingropatŭ. Acestŭ Craiŭ n'aŭ fostŭ insuratŭ.

Éră tómna, precum scriŭ Letopiseţele Leşescĭ şi Mihovie, venit-aŭ Sahman Gireĭ Sultan Hanul órdelorŭ de peste Volga, feciorul luĭ Ahman, intr'agĭutorul Litveĭ asupra Moscalilorŭ. Scrie Cromer, ca la o sută de miĭ de Turcĭ sĕ fie fostŭ cu acelŭ Han. Şi aŭ mersŭ Hanul cu óstea sa la ţéra Sibiruluĭ, şi aŭ stătutŭ subt Novogorodŭ, şi aŭ prădatŭ ţéra Mosculuĭ până la Bransco, şi aŭ dobânditŭ Novogorodul, şi alte cetăţĭ s'aŭ inchinatŭ.

Dacă aŭ muritŭ Olbrecht, Craiul Leşescŭ, s'aŭ strinsŭ ţéra la Seimŭ la Petricov, fiindŭ capŭ Seimuluĭ Friderich, Arhiepiscopul Gnezniĭ, care deodată şi Episcopŭ Cracăuluĭ şi Cardinal. Stătut-aŭ multŭ pentru alesul Craiuluĭ noŭ, fiindŭ multe şi nepotrivite socotelile Leşilorŭ, pre care dintre feciorii luĭ Cazimir Craiŭ 'şĭ-ar alege şie Craiŭ; că mulţĭ poftiaŭ sĕ rĕdice Craiŭ pre Vladislav, Craiul Ungurescŭ, ḑicêndŭ că Vladislav cu averea sa va lăţĭ şi va intemeia Crăia, şi 'ĭ va apĕra de Turcĭ şi de Tătarĭ. Alţiĭ poftiaŭ pre Jigmond. Ce aŭ biruitŭ socotéla celora ce poftiaŭ pre Alecsandru, Cnézul Litveĭ; căcĭ eraŭ şi maĭ mulţi, şi aŭ avutŭ dovadă maĭ bună pre alesul Crăieĭ Leşescĭ — *N. C.*

Neculaĭ Costin, dupĕ aceste, incepe descrierea ceremoniilorŭ urmate la coronaţia Rigilorŭ Polonĭ. — Veḑĭ acéstă bucată la sfârşitul tomuluĭ, Apendics VI. — Şi apoĭ iarăşĭ urméză: «Dupĕ ce aŭ stătutŭ Alecsandru, Cnézul Litveĭ, la Crăia Leşéscă, indată se grăbi a merge cu óste asupra Tătarilorŭ de la Volga, cariĭ se rocoşisĕ pe Hanul lorŭ, şi cerea Hanul agĭutorŭ de la Craiul Leşescŭ. Rocoşindu-se Tătariĭ aceĭ de peste Volga pe Hanul lorŭ, neputêndŭ sta Hanul, aŭ fostŭ fugitŭ la cetatea Albă cu treĭ-ḑecĭ de miĭ de tătarĭ, că se agĭunsése Tătariĭ ce se rocoşise cu Mengli-Gereĭ, Hanul Crimuluĭ. Decĭ, Hanul acesta aŭ datŭ scire la Turcĭ; şi vrêndŭ Turciĭ sĕ'lŭ prinḑă de la cetatea Albă, elŭ aŭ fugitŭ şi de acolo pin pustie, şi aŭ mersŭ la Kiov. Ce şi acolo n'aŭ pututŭ sta fŏră grije, că prinḑêndu-lŭ Voevodul Kievuluĭ 'l-aŭ trimisŭ la Vilna in Litva, şi acolo i s'aŭ poroncitŭ sĕ astepte venirea Craiuluĭ. Ce pre urmă, vĕḑêndu-lŭ că âmblă sĕ scape şi de acolo, 'l-aŭ inchisŭ cu pază tare. — *N. C.*

DE MÒRTEA LUI STEFAN VODĂ

In anul 7012, nu multă vreme dacă s'aŭ intorsŭ Stefan Vodă de la Pocuţia, la scaunul seŭ, la Sucévă, fiindŭ bolnavŭ şi slabŭ de anĭ, ca unŭ omŭ ce era într'atâţĭa anĭ, in *patruḑecĭ şi şepte,* totŭ in rĕsbóĭe şi ostenele, şi neodihnă, in tóte părţile, de se bătea cu toţĭ, şi după multe rĕsbóĭe cu norocŭ ce aŭ făcutŭ, cu mare jĕle aŭ rĕposatŭ Marţĭ, Iulie in 2.

Era acestŭ Stefan Vodă omŭ nu mare la statŭ, mâniosŭ, şi degrabă vĕrsa sânge nevinovatŭ; de multe orĭ la ospeţe omora fĕră judeţŭ. Éră întregŭ la minte, nelenevosŭ, şi lucrul seŭ scia sĕ-lŭ acopere; şi unde nu cugetaĭ, acolo îlŭ aflaĭ. La lucrurĭ de rĕsbóĭe meşterŭ; unde era nevoĭe, însuşĭ se vîra, ca vĕḑêndu-lŭ aĭ seĭ sĕ nu îndĕrĕpteze. Şi pentru aceea, rarŭ rĕsboiŭ de nu biruĭa. Aşijderea şi unde-lŭ biruĭaŭ alţiĭ, nu perdea nădejdea; că sciindu-se căḑutŭ josŭ se rĕdica deasupra biruitorilorŭ.

Éră după mortea luĭ, şi fiul seŭ Bogdan Vodă urma luĭ luase de lucrurile vitezescĭ; cum se têmplă din pomul bunŭ şi ródă bună se face. Ingropat-aŭ pre Stefan Vodă in monastirea Putna, cu multă jĕle şi plîngere tuturorŭ lŏcuitorilorŭ ţĕreĭ, câtŭ plîngeaŭ toţĭ ca după unŭ părinte a lorŭ; că cunosceaŭ toţĭ că s'aŭ scăpatŭ de multŭ bine şi apĕrare. Ce după mórtea luĭ, îĭ ḑiceaŭ *sfântul Stefan Vodă,* nu pentru sufletŭ, că este in mâna luĭ Dumneḑeŭ, că elŭ încă aŭ fostŭ omŭ cu pĕcate, ci pentru lucurile sele cele vitezescĭ, carele nimene din Domnĭ, nice maĭ nainte, nice după aceĭa, nu 'l-aŭ agĭunsŭ.

Fost-aŭ maĭ 'nainte de mórtea luĭ Stefan Vodă, într'acelaşĭ anŭ, ĭérnă grea şi gerósă, câtŭ n'aŭ maĭ fostŭ ĭérnă ca aceea nice o dată. Èră peste vară aŭ fostŭ ploĭ grele şi povóe de ape, câtŭ s'aŭ făcutŭ multă înnecare.

Domnit-aŭ Stefan Vodă 47 de anĭ, 2 lunĭ şi 3 sĕptĕmânĭ; şi aŭ ziditŭ 44 de monastirĭ şi bisericĭ; *şi era însuşĭ ţiitorŭ peste tótă ţéra.*

Éră înaintea sĕvârşireĭ sele, chemat-aŭ Vlădiciĭ, şi toţĭ sfetnicĭĭ seĭ, boĭerĭ marĭ, şi alţiĭ toţĭ câţĭ s'aŭ prilejitŭ, arĕtându-le cum nu vorŭ putea ţine ţéra, precum o aŭ ţinutŭ elŭ; ci, socotindŭ de câtŭ toţĭ maĭ puternicŭ pre Turcŭ şi maĭ înţĕleptŭ, aŭ datŭ învĕţătură sĕ se închine Turculuĭ.

CAP. XIII.

De domnia luĭ Bogdan Vodă celŭ orbŭ şi grozavŭ, fecĭorul luĭ Stefan Vodă celuĭ bunŭ, in anul 7012, Iulie[1]).

Dupĕ mórtea luĭ Stefan Vodă, *cu voĭa tuturorŭ lŏcuitorilorŭ ţĕreĭ*, aŭ rĕdicatŭ Domnŭ pre Bogdan Vodă, fecĭorul luĭ Stefan Vodă, puţinŭ despărţitŭ de firea tătâne-seŭ: că de nu i-aŭ agĭunsŭ aniĭ, éră lucrurĭ marĭ aŭ apucatŭ.

Bogdan Vodă, dacă aŭ stătutŭ Domnŭ, aŭ socotitŭ ântêiŭ sĕ-şĭ întăréscă lucrurile cu megieşiĭ, şi sĕ-şĭ arate nume bunŭ[2]). Pre învĕţătura tătâne-seŭ, luĭ Stefan Vodă, trimis-aŭ la Impĕrăţia Turcilorŭ pre Tăutul Logofĕtul celŭ mare cu slujitorĭ, pedestrime dărăbanĭ, de aŭ dusŭ birul, ḑece pungĭ de banĭ, şi s'aŭ închinatŭ cu tótă ţéra la Sultan Suleĭman[3]), Impĕratul Turcescŭ. Éră Impĕrăţia, de bucurie mare, cu dragoste i-aŭ primitŭ, şi aŭ dăruitŭ toţĭ baniĭ Tăutuluĭ Logofĕtuluĭ celuĭ mare; şi i-aŭ adusŭ in ţéră, şi s'aŭ apucatŭ cu aceĭ banĭ de aŭ ziditŭ o iscusită beserică, in satŭ in Bălinescĭ, pe Siretŭ, in ţinutulŭ Suceveĭ, care trăesce şi până astă-ḑĭ.

Intr'aceeaşĭ vreme, trimis-aŭ soliĭ seĭ şi la Craĭul Leşescŭ, intr'alte trebĭ, ca sĕ poftéscă pe sora luĭ Craĭŭ, pre Elisafta, şi sĕ-ĭ întórcă Tesmeniţa şi Cişives, care le oprise tătâne-sĕŭ şi nu le întorsĕse[4]). Ci muma luĭ Craĭu n'aŭ primitŭ sĕ se facă acestŭ lucru, căce nu era de legea Papiĭ. Numaĭ ce aŭ mul-

---

[1]). Inaintea Domnieĭ luĭ Bogdan Vodă, compilatorii Evstrati, Simion şi Misail, cuprindŭ unŭ tractatŭ geograficŭ şi politicŭ asupra ţĕrilorŭ megieşe cu Moldova, adecă: Polonia, Tagaria, Turcia, Ungaria şi Transilvania. Veḑĭ acestŭ tractatŭ la sfîrşitul tomuluĭ. Apendics VII.

[2]). Mórtea, hotarul vieţeĭ omuluĭ, hotăresce lucrurile, şi atîtă orĭ bine de celŭ bunŭ, orĭ rĕŭ de celŭ rĕŭ Domnŭ a grăi norodul; precum şi luĭ Stefan Vodă, creḑŭ, dupĕ mórtea luĭ, maĭ multŭ şi maĭ tare i-aŭ ḑisŭ celŭ bunŭ. Nemuritorŭ nume este acestŭ Epitetŭ: *bunŭ*. Uĭtaţi-vĕ, Domnĭ, la acestŭ nestricatŭ şi nemâncatŭ de vermĭ nume bunŭ, căutându-vĕ sĕ-lŭ urmaţĭ, şi urmândŭ sĕ-lŭ agonisiţĭ. Fericitŭ Domnul dupĕ a căruĭa viaţă jĕlesce norodul şi-lŭ numesce bunŭ, blândŭ şi milostivŭ. — *N. C.*

[3]) *Amurat*, ḑice Neculaĭ Costin. Éră Simion Dascalul, de şi in tecstul luĭ Urechi păstréză numele Impĕratuluĭ Soleĭman, adaoge a ḑice pe margine: «Póte sĕ o fi închinatŭ la Sultan Baĭazet, că elŭ era pe acea vreme Impĕratŭ.»—Red.

[4]). Şi le-aŭ fostŭ stĕpînindŭ încă Bogdan Vodă, precum scrie Mehovie; şi nu le intorsĕse Leşilorŭ, orĭ că macar nu le avea aceste Bogdan Vodă, éră gândea sĕ le ia de la Leşĭ; intr'altŭ chipŭ nu póte afla cronicarul Leşescŭ. Vrêndŭ Bogdan Vodă sĕ se arăte Leşilorŭ şi blândŭ, şi simeţŭ. N'aŭ primitŭ nicĭ fata, nicĭ muma feteĭ pre Bogdan Vodă...... Insă, nevrêndŭ Leşiĭ sĕ întărîte pre Bogdan Vodă, şi din priéten sĕ-lŭ facă nepriétenŭ, aŭ aruncatŭ asupra feteĭ, cum nu va fata; şi mulţămindŭ Craiul de darurĭ luĭ Bogdan Vodă prin solĭ, éră pentru logodnă aŭ arătatŭ lucru îndoitŭ. Alecsandru, Craĭul Leşescŭ, dupĕ ce aŭ pornitŭ soliĭ luĭ Bogdan Vodă, n'aŭ fostŭ fŏră grije de Podolia şi de ţéra Ruséscă; ce sfătuĭa cum arŭ putea sĕ depărteze pre Bogdan Vodă de la Pocuţia; şi orônduise lefe slujitorilorŭ, pentru apĕrarea ţĕreĭ Leşescĭ la margine. — *N. C.*

ţămitŭ către solĭ pentru ce aŭ întorsŭ acele tĕrgurĭ; éră pentru logodnă aŭ ndelungatŭ într'altă dată.

Când aŭ prădatŭ Bogdan Vodă Pocuţia.

După solia d'ântêiŭ ce aŭ trimisŭ Bogdan Vodă la Craiul Leşescŭ pentru soră-sa, n'aŭ perdutŭ nădejdea; că înţĕlegêndŭ că muma feteĭ şi a luĭ Craiŭ aŭ muritŭ, îndată aŭ poftoritŭ solia, socotindŭ că după mórtea bĕtrâneĭ nu va fi cine sĕ 'ĭ stea împrotivă; ci Craiul ĭar aŭ îndelungatŭ pe altă dată, că vedea pre soră-sa că nu va sĕ mérgă după Bogdan Vodă, căce era prea grozavŭ la faţă, şi orbŭ de unŭ ochiŭ. Decĭ, vĕdêndŭ Bogdan Vodă, că cu bine nu 'şĭ va folosi, ci socoti sĕ 'şĭ rĕscumpere ruşinea sa cu sânge nevinovatŭ: şi lăsândŭ inima cea prietenéscă, de arme s'aŭ apucatŭ; şi strîngêndu-şĭ tótă ţéra aŭ intratŭ in ţéra Leşéscă, şi aŭ lovitŭ Pocuţia, şi aŭ pusŭ ómeniĭ seĭ in ea; éră elŭ, prădândŭ, s'aŭ întorsŭ înapoĭ.

Vĕdêndŭ Leşiĭ paguba ce le făcuse Bogdan Vodă, nu suferiră, ci strinseră óste cu léfă, şi pre ómeniĭ luĭ Bogdan Vodă ce 'ĭ lăsase in Pocuţia ĭ-aŭ împinsŭ înapoĭ[1]). Şi într'acelŭ rĕsboiŭ aŭ peritŭ doĭ fraţĭ, fecĭorĭ de boĭerĭ Leşeşcĭ. fecĭoriĭ luĭ Trusŭ; şi deaciĭ aŭ intratŭ óstea Leşéscă in ţéra Moldoveĭ, de aŭ

[1]). Leşiĭ, vĕdêndŭ paguba de Bogdan Vodă făcută, trimis'aŭ patru miĭ pe oştenĭ, cu banĭ făcuţĭ, şi prea lesne aŭ împinsŭ pe ómeniĭ luĭ Bogdan Vodă din Pocuţia. Si pre urmă aŭ intratŭ Leşiĭ in ţéră de aŭ prădatŭ până la Botoşenĭ, unde aŭ peritŭ doĭ fraţĭ Şlehticĭ, ce le diceaŭ Strus, ómenĭ aleşĭ şi vitezĭ, tinerĭ, amêndoĭ pódóba Şlehtiĭ Rusescĭ. Alergêndŭ maĭ în lăuntru cu 80 de oştenĭ pentru pradă, dat'aŭ peste câtĭ-va Moldovenĭ de a luĭ Bogdan Vodă, şi acolo aŭ cădutŭ amândoĭ fraţiĭ. Era numele acelorŭ doĭ fraţĭ Cĭşeşni şi Georgie şi ducêndu-ĭ la Bogdan Vodă, împreună cu alţĭ robiţĭ, le-aŭ tăiétŭ capetele îndată înaintea sa. Ce şi acéstă perire acelorŭ puţintel Leşĭ, mare perire aŭ adusŭ ţéreĭ; că îndată agiungêndŭ pre ómeniĭ luĭ Bogdan Vodă, şi dândŭ rĕsboiŭ tare, aŭ rĕmasŭ biruiţĭ Moldoveniĭ. Perit'aŭ într'acelŭ rĕsboiŭ Părcălabul de Hotinŭ; éră Corpaciŭ Hatmanul abia aŭ scăpatŭ, îlŭ scrie cronicarul Leşescŭ. Prins'aŭ pre mulţĭ boĭerĭ de ţéră, şi pre toţĭ, in mânia acelorŭ doĭ fraţĭ, i-aŭ omorîtŭ în Cameniţa. Éră cum s'aŭ obărşitŭ acéstă oştire cu Bogdan Vodă. nu scrie Leavul Mehoveta nice Vapouski.

Dice Cromer, cronicarul Leşescŭ, că aŭ aflatŭ că cu tocmala între Bogdan Vodă şi intre Alecsandru, Cnézul Leşescŭ, s'aŭ hotărîtŭ între dênşiĭ armele; şi dovadă pune cronicarulŭ din scrisórea Craiului ce s'aŭ aflatŭ in visteriile Cracăuluĭ, carĭ scrisorĭ de plin dovedescŭ: precum şi a treia óră, după rĕsboiul şi prada Leşilorŭ ce aŭ făcutŭ in ţéră, aŭ maĭ trimisŭ Bogdan Vodă treĭ solĭ la Craiul Leşescŭ. şi aŭ aşedatŭ între dênşiĭ aceste legăturĭ: Sĕ dea Craiul pre soră-sa Elisafta după Bogdan Vodă: numaĭ, sĕ priiméscă Bogdan Vodă obiceĭele bisericeĭ Apusuluĭ cu tótă curtea sa; sĕ urmeze rônduelile Rômleneşcĭ, şi sĕ facă bisericĭ in ţéră, in care preuţiĭ papistaşĭ pe orônduéla Papiĭ de rôndŭ sĕ slujéscă, şi singurŭ Papa sĕ întăréscă cununia luĭ Bogdan Vodă cu sora luĭ Craiu Alecsandru. Şi sĕ se plece Bogdan Vodă, cu tótă ţéra, Crailorŭ Leşeşcĭ; şi aşa, împreună cu alţĭ Domnĭ creştinĭ, Bogdan Vodă sĕ rĕdice óste asupra Turculuĭ. Ce aceste nu s'aŭ pututŭ hotărî între Bogdan Vodă şi intre Craiul Alecsandru, pentru mórtea Craiuluĭ Alesandru ce s'aŭ têmplatŭ; şi aŭ rĕmasŭ neisprăvite nicĭ de o parte. Că stândŭ Jigmond Craiŭ, pe urma fraţine-seŭ luĭ Alecsandru, tóte acele s'aŭ uitatŭ. Şi scrie cronicarul Leşescŭ, cum sĕ le fie trimisŭ tóte acele scrisorĭ Bogdan Vodă la Jigmond, Craiul Leşescŭ.—*N. C.*

făcutŭ multă pagubă şi peire, şi aŭ prădatŭ până la Botoşenĭ; prinḑêndŭ pre o sémă de boierĭ de ţéră, şi in mânia pentru ceĭ doĭ fraţĭ ce aŭ peritŭ in rĕsboiŭ, pre toţĭ i-aŭ tăĭétŭ in Cameniţa. Bogdan Vodă s'aŭ ispititŭ şi a treia óră de aŭ trimisŭ solĭ la Craiul Leşescŭ, dóră orŭ putea sĕ facă într'unŭ chipŭ sĕ 'ĭ dea Craiul pre soră-sa. Éră Craiul aŭ făgăduitŭ, însă intr'acestŭ chipŭ, că Bogdan Vodă sĕ ţie legea luĭ Craiŭ, şi sĕ fie plecatŭ Crailorŭ Leşeşcĭ. Şi curănd atunceşĭ têmplându-se mórtea luĭ Craiŭ, Jigmond n'aŭ plinitŭ făgăduinţa.

Rĕsboiul luĭ Radul Vodă cu Bogdan Vodă.

Pre acea vreme, Radul Vodă, Domnul Muntenescŭ, neavêndŭ nice o pricină asupra luĭ Bogdan Vodă, s'aŭ sculatŭ cu tótă puterea sa, şi cu Roman Pribagul, de aŭ intratŭ in ţéră; şi aŭ prădatŭ şi aŭ arsŭ ţinutul Putneĭ, şi pe de ceea parte de Siretŭ, de, multă pradă şi peire aŭ făcutŭ, şi s'aŭ întorsŭ fŏră de nice o smintélă.

In anul 7015, vĕḑêndŭ Bogdan Vodă[1]), câtă pagubă 'ĭ-aŭ făcutŭ Radul Vodă in ţéră, n'aŭ suferitŭ; ci aŭ socotitŭ sĕ 'şĭ rescumpere strâmbătatea maĭ cu asupră: una, pentru scârba şi paguba ce 'ĭ făcuse Radul Vodă; alta, şi pentru vitezia ce avea; că socotindŭ ca sĕ nu péră numele celŭ de vitezie, ca sĕ ḑică megieşiĭ că aŭ muritŭ şi elŭ ca tată-seŭ. Sculatu-s'aŭ cu tótă puterea sa, şi aŭ trasŭ într'agĭutorŭ şi Sĕcuĭ, şi aŭ intratŭ in ţéra Munténéscă până la Rĕtezaţĭ, la movila Căeatiĭ, de ceĭa parte de Rômnicŭ, 28 Octomvrie; şi aŭ stătutŭ acolo ḑece ḑile de aŭ prădatŭ şi aŭ arsŭ din Milcov până in Rômnicŭ, şi in gĭosŭ pe ambe părţile, până la Siretŭ. Şi acolo de la Radul Vodă 'l-aŭ têmpinatŭ solŭ, unŭ călugĕrŭ anume Macsimian, fecĭorul luĭ Despotŭ, Domnul Sĕrbescŭ[2]), şi s'aŭ rugatŭ luĭ Bogdan Vodă sĕ facă pace cu Radul Vodă, pentru că suntŭ creştinĭ, şi de o sĕminţie. Decĭ, Bogdan Vodă, vĕḑêndŭ rugămintea de la acelŭ călugĕrŭ, aŭ făcutŭ pace pentru voĭa luĭ; şi aŭ trimisŭ solĭ la Radul Vodă; şi atunce Radul Vodă cu boĭeriĭ seĭ aŭ gĭuratŭ pe sfânta Evangelie ca sĕ fie pace neclintită; şi hotarul celŭ bĕtrânŭ, pe unde aŭ fostŭ aŭ lăsatŭ; şi sĕ întórcă Radul Vodă tótă prada şi arderea câtă făcuse in ţéra Moldoveĭ, la ţinutul Putneĭ; şi s'aŭ întorsŭ Bogdan Vodă cu pace.

Cronicile cele Leşescĭ, de aceste doĕ povestĭ, ce aŭ mersŭ Radul Vodă cu Roman Pribagul de aŭ prădatŭ ţinutul Putneĭ, şi cum aŭ mersŭ Bogdan Vodă in ţéra Munténéscă asupra Raduluĭ Vodă, nemică nu însémnă, nice se află scrisŭ.

In anul 7016, dupĕ Pascĭ, aŭ rĕposatŭ Radul Vodă, Domnul Muntenescŭ, şi aŭ stătutŭ la Domnie Mihnea Vodă, carele aŭ tăĭatŭ boĭeriĭ.[3])

[1]). Vĕḑêndŭ Bogdan Vodă paguba ţĕreĭ sale, n'aŭ pututŭ suferi atâta risipă. La ómenĭ marĭ cu greŭ se póte răbda cele ce aducŭ micşurare şi uĭtare cinsteĭ numeluĭ lorŭ. Socotindŭ hărnicia şi numele tătâne-seŭ, luĭ Stefan Vodă, sĕ nu péră, fiindŭ şi elŭ ispititŭ in câteva rândurĭ cu lucrurile rĕsbóĭelorŭ, spre care maĭ multŭ ĭĭ era firea plecată.—*N. C.*

[2]). De némul Despoţilorŭ Grecescĭ.—*N. C.*

[3]). Aŭ deprinsŭ lumea a ḑice, că de nu ar fi mórte în lume maĭ bine arŭ fi. Ce mare greşélă facŭ într'acésta, că nu numaĭ fireĭ omenescĭ, ce şi politieĭ lumescĭ este trebuitóre in lume mórtea. Cum

După aceea, la anul 7017, Aprilie ântêiŭ, s'aŭ prestĕvitŭ David Mitropolitul.

Când aŭ prădatŭ Bogdan Vodă ţéra Leşéscă, şi aŭ agîunsŭ pên la Liov, in anul 7017.

Dupĕ multe solii ce trimisĕse Bogdan Vodă la Craiul Leşescŭ pentru soră-sa Elisafta, pre care o aŭ cerşutŭ, şi vĕḑêndŭ că nu va sĕ 'ĭ-o dea, aŭ socotitŭ că are vreme sĕ'şĭ rĕscumpere ruşinea sa despre Craiul Leşescŭ cu sânge nevinovatŭ, şi aŭ inceputŭ a stringere óste. Ce, vĕḑêndŭ Craiul Unguresců vrajba ce intrase intre dênşiĭ, şi simţindŭ că Bogdan Vodă face óste asupra Leşilorŭ, aŭ trimisŭ solŭ pre Stefan Teleţni, ca sĕ'ĭ pótĕ impăca; ci nimicŭ n'aŭ folositŭ, că Bogdan Vodă aŭ pripitŭ cu óstea, şi aŭ trecutŭ apa Nistruluĭ, Vinerĭ, Iunie 29, şi aŭ intratŭ la Rusĭ in Podolia, şi Sâmbătă aŭ sositŭ la Cameniţa; şi de acolo aŭ sloboḑitŭ óstea sĕ prade ţéra, dându-le vină că n'aŭ lege, pentru strimbătăţĭ ce facŭ; alta, pentru că va sĕ'şĭ pĕscumpere Pocuţia; a treĭa, şi pentru sora luĭ Craiŭ, Elisafta, ce 'ĭ-o gĭuruise Alecsandru Craiu. Decĭ, arḑêndŭ şi prădândŭ ţéra, s'aŭ trasŭ la Liov, şi aŭ bătutŭ têrgul, şi puţin de nu 'l-aŭ dobănditŭ; şi ḑicŭ că singurŭ Bogdan Vodă aŭ lovitŭ cu suliţa in pórta Liovuluĭ, care semnŭ se cunósce şi astăḑĭ, şi nice Leşiĭ nu tăgăduiescŭ; şi aŭ prădatŭ impregiurŭ, şi aŭ arsŭ pretutinderea; şi aŭ arsŭ Rohatinul oraşul, şi multă avere aŭ luatŭ. Atunce aŭ luatŭ şi clopotul celŭ mare de la Rohatin, şi 'l-aŭ pusŭ la Mitropolie in Sucévă; şi mulţĭ ţeranĭ şi boĭerĭ aŭ robitŭ, şi Domniĭ lorŭ ăncă i-aŭ prinsŭ, şi cu mare isbândă s'aŭ intorsŭ la scaunulŭ seŭ, la Sucévă, fără de nicĭ o smintélă; şi robilorŭ ce'ĭ adusĕse din ţéra Leşéscă le-aŭ impărţitŭ hotarŭ in ţéra sa [1]).

După aceea 'şĭ-aŭ luatŭ Dómnă din ţéră, şi aŭ făcutŭ pre Stefan Vodă celŭ tênĕrŭ.

Dupĕ isbânda cu norocŭ ce aŭ făcutŭ Bogdan Vodă in ţéra Leşéscă, iată'ĭ veni de la Dumneḑeŭ osândă asupră, cum grăiesce şi Prorocul David: «Lacŭ aŭ

şi aice sĕ se uite la Radu Vodă, de nu 'l-ar fi hotărâtŭ mórtea, ĭarăşĭ s'ar fi aţiţatŭ peire şi risipă ţĕreĭ Munteneseĭ. Că cine era Bogdan Vodă pre acea vreme, n'ar fi trecutŭ sĕ nu fie rĕscumpĕratŭ despre Radu Vodă stricăciunea ţĕrĕĭ sele, ĭrăşĭ cu risipa sĕracilorŭ lŏcuitorĭ a ţĕreĭ Munteneseĭ. Decĭ, trebuitóre ste in lume mórtea, care nu altă, ce hotarŭ face lucrurilorŭ omenescĭ. Murit'aŭ Radul Vodă, in anul 7016, dupĕ Pascĭ, şi aŭ stătutŭ in locul luĭ Domnŭ ţĕreĭ Munteneseĭ, Mihnea Vodă celŭ rĕŭ şi cumplitŭ, ce aŭ omoritŭ pre boĭariĭ Munteneseĭ. Rĕŭ aŭ deprins a părea a o sémă de Domnĭa acestorŭ ţĕrĭ; căcĭ pre ceĭ rĕĭ şi cumpliţĭ Domnĭ ĭĭ hulesce lumea. Ar vrea de toţĭ intr'unŭ chipŭ sĕ scrie istoriile lumiĭ, ce acésta in zădar o facŭ. Căcĭ, de s'ar lăuda numele Domnilorŭ celorŭ rĕĭ şi cumpliţĭ, intr'unŭ chipŭ cu numele celorŭ bunĭ şi milostivĭ Domnĭ, nemica altă nu ar fi, fără numaĭ hulă celorŭ bunĭ şi laudă celorŭ rĕĭ. Ce, căcĭ muritoriĭ maĭ multŭ alérgă dupĕ laudă de câtŭ dupĕ hulă, arŭ alerga toţĭ domniĭ dupĕ rĕutăţĭ şi tiraniĭ.—*N. C.*

[1]). Eraŭ bucuroşĭ şi Caminiţeniĭ luĭ Bogdan Vodă, fiindŭ de lege pravoslavnicĭ toţĭ Podoleniĭ, şi pesemne avêndŭ dodăélă de Leşiĭ pentru lege, sĕ fie toţĭ uniaţĭ, cum maĭ apoĭ in ḑilele luĭ Ión alŭ treile Sobieţki, Craiul, tótă ţéra Leşéscă, Ruséscă, şi Podolia făcuse unie. Auḑit-amŭ spuindŭ tată-meŭ, Miron Logofĕtul, cum ţinea minte că era scrisŭ in pórta Liovuluĭ chipul luĭ Bogdan Vodă, şi dupĕ multă vreme stândŭ, 'l-aŭ stersŭ Leşiĭ. — *N. C.*

scurmatŭ şi aŭ săpatŭ, şi va cădea in grópa ce aŭ făcutŭ.» Că nu era Bogdan bine eţitŭ din ţéra Leşéscă, iată Craiul stringêndŭ óste degrabă, aŭ silitŭ sĕ apuce pre Bogdan Vodă âncă in ţéra sa, şi n'aŭ pututŭ de bóla ce avea; ci aŭ trimisŭ pre Hatmanul seŭ, pre Kamineţki, Voevodul de Cracăŭ. Ce până a sosire Hatmanul, iar Bogdan Vodă aŭ trecutŭ Nistrul in césta parte, s'aŭ aşeḑatŭ la scaunul sĕŭ la Sucévă, şi aŭ sloboḑitŭ oştile pe acasă, neavêndŭ scire de óstea Leşéscă. Decĭ, Kamineţki Hatmanul, vĕḑêndŭ că n'aŭ apucatŭ pre Bogdan Vodă la margine, aŭ intratŭ fĕră de veste in ţéră, 7017, Iulie, şi aŭ prădatŭ Cernăuţiĭ, Dorohoiul, Botoşeniĭ şi Stefănesciĭ, neavêndŭ cine le sta improtivă [1]). Şi aşa, cum le-aŭ fostŭ voĭa, aŭ prădatŭ. Şi unŭ Vaşco, óre-cine de aĭ nostri, avêndŭ mânie pre altŭ Vaşco, ce i-aŭ fostŭ luatŭ muĭerea, s'aŭ inchinatŭ la Leşĭ, şi i-aŭ purtatŭ pretutinderea, sciindŭ că nu 'ĭ cine le sta improtivă, de aŭ prădatŭ şi aŭ arsŭ; şi vrăşmaşul seŭ, curvarul, âncă 'l-aŭ prinsŭ viŭ şi 'l-aŭ inţepatŭ. Éră Craiul, luĭ Vaşco, pentru acea slujbă i-aŭ datŭ unŭ satŭ, anume Hotniţa, subt Iaroslav, de 'l-aŭ ţinutŭ pânĕ la mórtea luĭ.

Dacă s'aŭ intorsŭ óstea Leşéscă inapoĭ, trimis'aŭ Craiul Leşescŭ, Jigmond, la Craiul Unguerescŭ, Vladislav, sĕ nevoéscă sĕ 'ĭ facă pace cu Bogdan Vodă, sciindŭ că Bogdan Vodă va vrea sĕ 'şĭ intórcă maĭ cu asupră de pre dênşiĭ; cum s'aŭ şi têmplatŭ; că Leşiĭ âncă bine din ţéră nu eşise, éră Bogdan Vodă cu o sémă de óste, ce putuse stringe degrabă, aŭ agiunsŭ pre óstea Leşéscă la trecĕtórea Nistruluĭ, şi dândŭ pĕsboiŭ de ambe părţile, multă mórte s'aŭ făcutŭ; şi pre o sémă de boĭerĭ, viĭ, nevătămaţĭ, i-aŭ prinsŭ, ăntrândŭ nesocotiţĭ de óstea Leşéscă, adecă Logofĕtul şi un Homelnic, cărora nume nu le putemŭ afla, fĕră numaĭ a Cârstiĭ, Petrică, şafĕrul Dobrustâmp. Maĭ apoĭ s'aŭ dusŭ Leşiĭ întregĭ către Craiul lorŭ, şi acieşĭ incepură a ămblare sĕ facă pace; şi aŭ legatŭ pace intr'acestŭ chipŭ: ca, de ambe părţile sĕ intórcă pagubele, nice sĕ maĭ hie zarve intre dênşiĭ.

Când aŭ prădatŭ Tătariĭ in maĭ multe rôndurĭ ţéra Moldoveĭ.

In anul 7018, Bet Gereĭ-Sultan, feciorul Hanuluĭ, fĕră de veste, cu mulţime de Tătarĭ, pe treĭ locurĭ aŭ intratŭ in ţéră, şi aŭ prădatŭ de la Orheiŭ până

[1]) Şi aŭ agĭunsŭ până subt Sucévă. Éră neputêndŭ nimică strica cetăţeĭ, aŭ prădatŭ in 20 Iulie impregĭurul Suceveĭ, şi s'aŭ intorsŭ in ţéra sa cu multŭ duiumŭ şi robĭ, câtŭ nu puteaŭ birui Leşiĭ sĕ ducă duiumul, şi 'l-aŭ totŭ ucisŭ şi 'l-aŭ tăiatŭ. Agĭuns-aŭ pre Leşĭ la trecătórea Nistruluĭ o samă de Moldovenĭ; ce fiindŭ Leşiĭ maĭ mulţĭ, aŭ infrântŭ Leşiĭ pe Moldovenĭ; şi dândŭ dosŭ a fugi i-aŭ luatŭ in gónă Leşiĭ; şi mulţĭ aŭ căḑutŭ in prinsóre, anume: Măteĭ Logofĕtul, Kirjeşĭ Homelnicul, amêndoĭ orĭ Stolnicĭ, orĭ Medelnicerĭ, că Cronicariĭ Leşescĭ îĭ numescŭ şafarĭ, Patrikie şi Doroteiŭ, şi alţĭ boĭerenaşĭ de ţéră, ca la opt-ḑecĭ; cărora, din poronca luĭ Cameniţki Hatmanul, le-aŭ tăiatŭ capetele, ḑicêndŭ cum şi Stefan Vodă, tatăl luĭ Bogdan Vodă, pre ómeniĭ Leşescĭ ce 'ĭ prinsese la Trimbovlea, i-aŭ tăiatŭ cu toporul in Podhaeţă. — *N. C.*

la Dorohoiŭ, şi pe Prutŭ in sus, de aŭ făcutŭ multă robie şi plean; maĭ apoĭ, Sultanul, fiindŭ sĕgetatŭ fórte rĕŭ, aŭ muritŭ[1]).

Éră in anul 7019, Fevruarie, Mercurĭ, in sĕptĕmâna Albă, aŭ muritŭ Maria, Dómna luĭ Stefan Vodă,[2]) şi cu cinste o aŭ îngropatŭ în monastirea Putneĭ.

Intr'acelaşĭ anŭ, aŭ muritŭ şi Tăutul Logofĕtul[3]).

In anul 7021, aŭ intratŭ Tătariĭ cu Mendli Gereĭ Hanul in ţéra Leşéscă, şi aŭ prădatŭ până la Vilna, de, multă pagubă aŭ făcutŭ, şi mulţĭ robĭ aŭ luatŭ.

Aşijderea, pre acea vreme, Bet-Gereĭ, feciorul Hanuluĭ, aŭ intratŭ in Moldova de aŭ prădatŭ ţéra până la Iaşĭ, şi aŭ arsŭ têrgul şi ţinutul Cărligătureĭ, şi aŭ agĭunsŭ şi până la Dorohoiŭ, şi până la Stefănescĭ; éră alţiĭ aŭ prădatŭ in gĭosŭ la Lăpuşna şi la Kigeciŭ; şi de sîrgŭ, vrêndŭ sĕ ĭésĕ cu robiĭ, multe suflete in Nistru aŭ innecatŭ, şi robĭ, şi de aĭ seĭ. Éră Bogdan Vodă trimis'aŭ pre Corpaciŭ Hatmanul seŭ cu o mie de slujitorĭ, şi nesmintindu-se aŭ datŭ rĕsboiŭ, şi aŭ cădutŭ de aĭ nostri 700, éră 300 aŭ scăpatŭ; anulŭ 7021, Augustŭ 25. Éră Tătariĭ, cu pagubă maĭ multă de apă de câtŭ de óste avêndŭ, s'aŭ intorsŭ la Perecopŭ.

Éră Bogdan Vodă, ingrozindu-se de acea pagubă, ĭar aŭ trimisŭ la Craiul Leşescŭ solĭ de aŭ cerşutŭ agĭutorŭ improtiva Tătarilorŭ, de vorŭ vrea sĕ vie de iznóvă sĕ se apere; alta, pentru sĕ'ĭ slobóḑĕ soliĭ sĕ tréćă la Mosk; şi pentru tóte'ĭ făcu pre voĭe.

Aşijderea, intr'acelaşĭ anŭ, aŭ maĭ intratŭ Tătariĭ cu óste mare in ţéră, de

---

[1]) Intr'acestŭ anŭ de la Hristos 1509, Vasilie Ivanovicĭ, Impĕratul Moskicescŭ, in luna luĭ Octomvrie, a luatŭ unŭ oraşŭ mare in Litva, anume Psco, care stă deasupra unuĭ ezĕr mare, şi din ezĕr cură apă pin miḑlocul oraşuluĭ, şi in şese mile de locŭ acea apă cade intr'unŭ ezer ce se chiamă Ciucno, spre ţéra Liflandia, de la Riga 60 de mile. — *N. C.*

[2]). Muma luĭ Bogdan Vodă, fata Raduluĭ Vodă. — Zice Simion Dascălul şi *N. Costin.*

[3]) In anul de la Hristos 1511, venit'aŭ la Jigmond Craiul Leşescŭ, solŭ, de la Iulie Papa Rômuluĭ, indemnândŭ pre Craiul impreună cu alţĭ Domnĭ creştinĭ asupra Turcilorŭ, sfătuindu-lŭ sĕ aibă pace cu domniĭ din Moldova, şi sĕ aşeze ţéra Leşéscă despre Moldova, şi ţéra Litveĭ despre Mosk, şi sĕ impreune oştile sale cu oştile luĭ Vladislavŭ, Craiul Ungurescŭ, şi sĕ purcéga la Turcĭ.

Martie in 12, dupĕ călindarul Leşescŭ, agĭuns-aŭ soliĭ la Craiul Leşescŭ şi de la Bogdan Vodă, fiindŭ şi solul Turcescŭ nepurcesŭ de la Craiul. Éră a patra ḑi dupĕ ce aŭ purcesŭ solul Turcescŭ, s'aŭ adunatŭ soliĭ luĭ Bogdan Vodă cu Jigmond Craiŭ, aducêndŭ odórele bisericilorŭ ce luase Moldoveniĭ luĭ Bogdan Vodă, când prădase ţéra Ruséscă, de argintŭ şi de aurŭ; şi robiea de ambe părţile atuncé s'aŭ intorsŭ. Şi făcêndŭ legăturĭ de pace, s'aŭ intorsŭ soliĭ luĭ Bogdan Vodă inapoĭ.

Aşijderea, in luna luĭ Maiŭ, aŭ maĭ agĭunsŭ solĭ de la Bogdan Vodă la Jigmond Craiŭ; pentru oştirea Turcilorŭ atunce aŭ făcutŭ voróvă.

Venise şi de la Ispravnicul cetăţiĭ Albe unŭ trimisŭ la Jigmond Craiŭ, indemnându-lŭ asupra Turcilorŭ. Veḑĭ urîtă stăpânirea Turcilorŭ încă de pe acea vreme, când încă nu supusĕse de totŭ aceste ţĕrĭ. Sokóte, déră, ce arŭ ḑice creştiniĭ de gĭugulŭ cestŭ de acum!

Nemerit-aŭ pe urmă solĭ şi de la Impĕratulŭ Mosculuĭ, aşeḑêndŭ Litva despre ţéra Mosculuĭ.

Scriŭ cronicariĭ Leşescĭ că la Noemvrie in 7, pe călindarul lorŭ, aŭ maĭ trimisŭ Bogdan Vodă solŭ la Craiul Leşescŭ, sĕ 'ĭ dea agĭutorŭ improtiva Tătarilorŭ Krîmenĭ; şi aŭ maĭ poftitŭ sĕ 'ĭ slobódă solul seŭ sĕ tréćă pin Litva la Vasilie Impĕratul Mosculuĭ. Sloboḑitu-l-aŭ Craiul solul de aŭ trecutŭ la Mosk cu pace. — *M. C.*

aŭ făcutŭ multă pagubă şi pradă; şi intorcêndu-se inapoĭ, i-aŭ lovitŭ Bogdan Vodă cu óste próspĕtă, şi aŭ scosŭ totŭ pleanul de la dênşiĭ.[1])

Când aŭ venitŭ Trifŏilă cu óste Unguréscă asupra luĭ Bogdan Vodă.

In anul 7022, Fevruarie 27, in alŭ ḑecele anŭ a domnieĭ luĭ Bogdan Vodă, fŏră-veste aŭ venitŭ unŭ Trifŏilă, ce se făcea feciorŭ de Domnŭ, cu óste din ţéra Unguréscă, iérna, când eraŭ toţĭ oşteniĭ pre la casele lorŭ. Ce simţindŭ aĭ nostri, s'aŭ strînsŭ degrabă din câţĭ aŭ pututŭ, şi 'şĭ-aŭ datŭ rĕsboiŭ la podŭ, din gĭosŭ de Vasluiŭ; şi infrîngêndu'Ĭ aĭ nostri, i-aŭ topitŭ pre toţĭ; şi prinḑêndŭ viŭ pre acelŭ Trifŏilă 'l-aŭ dusŭ inainteâ luĭ Bogdan Vodă, şi i-aŭ tăĭatŭ capul.[2])

Éră in anul 7024, Martie in 10, aŭ muritŭ Laslăŭ, Craiul Ungurescŭ.[3])

[1]). Aşijderea, in anul 1511, aŭ intratŭ Tătariĭ Krîmuluĭ in ţéră; ce avêndŭ Bogdan Vodă óste Leşéscă 4000, cu Hatmaniĭ leşeşcĭ, Stanislav Lascoronski şi Tvòrovski, şi Ungurĭ vr'o 800; şi gătindu-se Bogdan Vodă sĕ 'ĭ lovéscă, éră Nohaiĭ inţelegêndŭ de venirea Krîmenilorŭ in ţéra nóstră, i-aŭ lovitŭ eĭ maĭ ântêiŭ in Krîm. Ce aŭ căutatŭ Krîmenilorŭ a lăsa dobânda din Moldova, şi s'aŭ intorsŭ sĕ se apere de Nohai; insĕ pênĕ a sosi la Krîm, éră Nohaiĭ cu ce aŭ pututŭ apuca, prădândŭ in Krîm, s'aŭ dusŭ peste Volga, şi aŭ rĕmasŭ ţéra nóstră neprădată.

Pre acea vreme s'aŭ aţiţatŭ fapta luĭ Martin Luter, fiindŭ omŭ invĕţatŭ in teologie, in oraşulŭ Vŭrtemberg, in ţéra Sacsonia, pre unde a bisericeĭ Apusuluĭ s'aŭ iscatŭ invĕţătura luĭ.

Pre acele vremĭ, marĭ rocoşirĭ in părţile Turceşcĭ eraŭ cu Selim-Beg, feciorulŭ luĭ Sultan Baiazet, vrêndŭ sĕ omóre pre tată-seŭ şi sĕ apuce elŭ impĕrăţia. Aŭ supusŭ ântêiŭ subt stăpânirea sa cetatea Kefea, ce este in Krîm, care maĭ inainte o aŭ fostŭ dobĕnditŭ moşuseŭ, Sultan Mehmet, de la Genovezi; şi aŭ maĭ luatŭ şi cetatea Albă şi Chilia de subt ascultarea tătâne-seŭ luĭ Sultan Baiazet, şi le-aŭ intăritŭ elŭ cu Eniceriĭ seĭ. Şi fiindŭ la unŭ cuvêntŭ cu Hanul Krîmuluĭ, s'aŭ rŏcoşitŭ asupra tătâne-seŭ, care pe acea vreme, avêndŭ nevoĭe de Impĕratul Persilorŭ, şi bĕtrânŭ fiindŭ, perḑêndŭ multă óste a sa cu Persiĭ, aŭ dositŭ din Ţarigrad la Odriŭ. Éră Selim-Beg auḑindŭ că tată-seŭ s'aŭ dusŭ la Odriŭ, avêndŭ Krîmenĭ, Sêrbĭ, Bulgarĭ şi Turcĭ cu sine, aŭ purcesŭ asupra tătâne-seŭ spre Odriŭ. Éră auḑindŭ, bietul tată, purces'aŭ şi elŭ cu óste improtiva feciorului seŭ celuĭ rĕŭ; şi têmpinându-se oştile, aŭ infrîntŭ bĕtrânul pe feciorŭ, câtŭ abia aŭ scă patŭ cu unŭ feciorŭ a Hanuluĭ. Éră curând dupĕ acéstă rocoşire, in anul de la Hristosŭ 1512, Sultan Baiazet, de bună voĭa sa, fiindŭ bĕtrênŭ, aŭ lăsatŭ impĕrăţia aceluĭ feciorŭ alŭ seŭ Selim-Beg, saŭ Sultan Selim; éră elŭ insuşĭ şĭ-aŭ alesŭ locŭ de odihnă bĕtrâneţelorŭ séle la Amasia, in ţéra Sirieĭ; şi câtŭ aŭ sositŭ acolo, a doua ḑi aŭ muritŭ. — *N. C.*

[2]). Éră in anul de la Hristos 1514, aŭ dobănditŭ Vasilie Impĕratul Mosculuĭ, cetatea Smolenska, bătênd-o in 12 sĕptĕmânĭ, cu multă vĕrsare de sânge; şi multă avere aŭ luatŭ Moscaliĭ din Smolensca. Şi maĭ nainte pentru acéstă Smolenskă, in ḑilele Crăieĭ luĭ Kazimirŭ, şi luĭ Olbrecht, şi a luĭ Alecsandru, ispitindu-se in multe rôndurĭ Moscaliĭ cu oştile séle aŭ mersŭ in Litva sĕ dobăndéscă Smolensca, şi n'aŭ pututŭ, fiindŭ ispravnicŭ cetăţiĭ Smolenski, Solohul, in ḑilele luĭ Jigmond, s'aŭ apĕratŭ bărbătesce. Éră cronicariĭ Litveĭ scriŭ că cu vicleşugŭ o aŭ dobănditŭ Moscaliĭ. — *N. C.*

[3]). In anul de la Hristosŭ 1516, éră de la ḑidirea lumiĭ 7024, aŭ muritŭ Vladislav, Craiul Ungurescŭ şi Ceşescŭ, şi aŭ rĕmasŭ Craiŭ in locul luĭ fiiu-seŭ Ludovic, coconŭ de ḑece anĭ fiindŭ. — *N. C.*

In anul 7025, Noemvrie in 8, s'aŭ arĕtatŭ semnŭ mare pre cerŭ, că aŭ strĕlucitŭ despre mé̦dănópte ca unŭ chipŭ de omŭ, de aŭ stătutŭ multă vreme, şi iar s'aŭ ascunsŭ.

Aşijderea, curănd dupĕ acelŭ semnŭ, intr'aceeaşĭ lună, s'aŭ făcutŭ cutremurŭ mare de pămêntŭ, intr'o Lunĭ.

De mórtea luĭ Bogdan Vodă.

Éră in anul 7025, April in 18, rĕposat'aŭ Bogdan Vodă celŭ orbŭ şi grozavŭ, fiul luĭ Stefan Vodă, la unŭ césŭ de nópte, in têrgŭ in Huşĭ, nu cu puţină laudă pentru lucrurile vitežescĭ ce aŭ făcutŭ. Că nu in beţiĭ şi in ospeţe petrecea, ci ca unŭ strĕjerŭ in tóte părţile priveghĭa, ca sĕ nu se ştirbéscă ţéra ce-ĭ rĕmăsĕse de la tată-sĕŭ. Şi domnindŭ 12 anĭ, şi 9 lunĭ, şi 3 sĕptĕmânĭ, multe lucrurĭ bune aŭ făcutŭ, şi cu mare cinste 'l-aŭ îngropatŭ in monăstirea Putna.

Éră ce se va fi lucratŭ in lontru, saŭ in ţéră la noĭ, despre partea gĭudeţelorŭ şi a dreptăţiĭ, nu aflămŭ; ce cunóscemŭ, că unde nu'sŭ pravile, din voĭa Domnilorŭ multe strimbătăţĭ se facŭ.

CAP. XIV.

De Domnia luĭ Stefan Vodă celŭ tênĕrŭ, feciorul luĭ Bogdan Vodă, nepotul luĭ Stefan Vodă celŭ bunŭ, in anul 7025, Aprilie.

Dupĕ mórtea luĭ Bogdan Vodă aŭ rĕmasŭ la Domnie fiul seŭ Stefan Vodă, ce-ĭ d̦icŭ celŭ tênĕrŭ, şi 'l-aŭ miruitŭ Teoctistŭ Mitropolitul in têrgul Suceveĭ[1].

Éră in alŭ doile anŭ, 7026, Avgustŭ 18[2], aŭ întratŭ Albu-Sultan cu Tătariĭ de la Perecop, şi aŭ trecutŭ Nistrul fĕră veste, şi aŭ trasŭ spre Prutŭ, de s'aŭ suitŭ pên la Şerbanca, den susŭ de Stefănescĭ, şi s'aŭ apucatŭ a prădare ţéra. Ce, norocul celŭ bunŭ a luĭ Stefan Vodă, s'aŭ prilejitŭ cu óste gata in gura Coroveĭ, din gĭosŭ de Stefănescĭ, şi aŭ datŭ veste şi ţĕreĭ de sirgŭ sĕ se stringă; şi dacă s'aŭ bulucitŭ s'aŭ suitŭ in susŭ; şi aŭ trimisŭ Stefan Vodă pre Petre Cărăbĕţŭ Vornicul, şi cu toţĭ Josenĭĭ. Şi dacă aŭ trecutŭ Prutul, cu agĭutorul luĭ Dumned̦eŭ, Lunĭ diminéţa, in rĕvărsatul zorilorŭ, fĕră-veste aŭ lovitŭ pre Tătarĭ, neavêndŭ eĭ grijă de una ca aceea; şi cu norocul luĭ Stefan Vodă i-aŭ rĕsbitŭ, şi mulţĭ Tătarĭ aŭ peritŭ, şi mulţĭ in Prutŭ s'aŭ înnecatŭ, şi in Cĭuhru s'aŭ fostŭ inglodândŭ; şi pre mulţĭ aŭ prinsŭ viĭ, aşijderea şi pre doĭ Mârzacĭ marĭ, anume Tamiş şi Bicaz. Şi pre câţı aŭ rĕmasŭ i-aŭ gonitŭ peste

[1]. Pentru acestŭ Stefan Vodă cronicele Leşescĭ nu pomenescŭ, ce scriŭ că dupĕ Bogdan Vodă aŭ stătutŭ Domnŭ ţĕreĭ Petru Vodă Rareşŭ. — *N. C.*

[2]. April. in 2. — *N. C.*

câmpŭ, tăindu-ĭ şi săgetându-ĭ pên la Nistru, unde, fiindŭ obosiţĭ caiĭ lorŭ, mulţĭ in Nistru s'aŭ înecatŭ. Numaĭ Sultanul cu puţinteĭ aŭ scăpatŭ, însĕ şi elŭ, rănitŭ in capŭ. Aşa s'aŭ întorsŭ cu multă pagubă şi peire, şi ruşine; şi câţĭ aŭ scăpatŭ, şi aceĭ, pedestri şi fără arme. Éră Stefan Vodă s'aŭ întorsŭ cu mare laudă; şi aŭ poroncitŭ tuturorŭ boĭerilorŭ sĕ se stringă in Hîrlăŭ, la ḑioa sfântuluĭ mucenicŭ Dimitrie; şi acolo, dacă s'aŭ adunatŭ, ospeţe şi bucurie mare aŭ fostŭ, şi pre toţĭ viteziĭ i-aŭ dăruitŭ Stefan Vodă; şi dupĕ aceea şi-aŭ luatŭ şie Dómnă[1]).

De mórtea luĭ Băsărab Vodă.

In anul 7030, Septemv. 15, prestăvitus-aŭ Băsărab Vodă, Domnul Muntenescŭ, şi s'aŭ apucatŭ sĕ domnéscă unŭ Turcŭ, anume Mehmet, ce se trăgea din seminţia luĭ Băsărab Vodă. Ce, pentru legea luĭ cea intunecată, ómeniĭ s'aŭ scărbitŭ de dênsul, şi mulţĭ dintre dênşiĭ se ispitĭaŭ sĕ apuce domnia, alesŭ pribegiĭ, cariĭ de multŭ asteptaŭ una ca acésta; şi, între multe amestecăturĭ, aŭ aşeḑatŭ Domnŭ pre Radul Vodă Călugĕrul.

In anul 7031, Mart. 20, aŭ pribigitŭ Şerpe Postelnicul[2]), de frica luĭ Stefan Vodă.

Cum aŭ peritŭ Arbure Hatmanul şi cu fecĭoriĭ luĭ.

Intr'acestaşŭ anŭ, in luna luĭ April, in cetatea Hărlăuluĭ, aŭ tăĭatŭ Stefan Vodă pre Arbure Hatmanul, pre care ḑicŭ sĕ-lŭ fie aflatŭ in viclenie. Éră lucru adevĕratŭ nu se scie; numaĭ atâta putemŭ cunósce, că norocul fie unde are zavistie, alesŭ unŭ omŭ ca acela ce crescuse Stefan Vodă pe palmele luĭ, avêndŭ atâta credinţă, şi in tinereţile luĭ Stefan Vodă tótă ţéra ocârmuĭa, unde mulţĭ vrĕjmaşĭ i s'aŭ aflatŭ, de cu multe cuvinte rele 'l-aŭ ămbucatŭ in urechile Domnu-seŭ. Ce pururea tineriĭ se plécă, şi credŭ cuvintele cele rele a pohlĭbuitorilorŭ (îmbunătorilorŭ). Şi acea plată aŭ luatŭ de la dênsul; in locŭ de dulcéţă, amarŭ, pentru nevoinţa luĭ cea mare; că nice gĭudecatŭ, nice doveditŭ, aŭ peritŭ. De care lucru mulţĭ dintre boĭeriĭ ţĕreĭ spăĭmântându-se, aŭ începutŭ a socotire cum vorŭ lua şi eĭ plată de la Stefan Vodă, ca şi Arbure Hatmanul; că nu multă vreme, într'acelaşŭ anŭ, aŭ tăĭatŭ Stefan Vodă şi pre fecĭoriĭ luĭ Arbure, pre Tóder şi pre Nichita[3]).

---

[1]). Anume nu scrie pe cine sĕ fie luatŭ. — *N. C.*

[2]). In ţéra Leşéscă. — *N. C.*

[3]). Scrie Letopiseţul ţĕreĭ, cum sĕ-ĭ fie aflatŭ Stefan Vodă in viclenie. Déră dacă aŭ aflatŭ in viclenie pre Arbure, fecĭoriĭ ce-ĭ făcuse de i-aŭ omoritŭ ca şi pre tată-seŭ. Pentru acésta sĕ cunósce tirănia luĭ Stefan Vodă. Ḑice Seneca Filosoful, că tiraniĭ numaĭ pricina aŭ pedepsitŭ, éră miḑlocŭ nu aŭ. Crescut-aŭ acestŭ Stefan Vodă pe mânele luĭ Arbure Hatmanul; şi ce plată aŭ luatŭ de la Domnu-seŭ! cum şi Seneca filosoful, de la cumplitulŭ Nero, Impĕ-

Rĕdicatus'aŭ boieriĭ Moldoveĭ pre Domnu-seŭ Stefan Vodă.

In anul 7032, Septemvrie 7, vĕḑêndŭ boieriĭ Moldoveĭ şi lŏcuitoriĭ ţereĭ mórtea luĭ Arbure Hatmanul, apoĭ şi a fecĭorilorŭ luĭ, sciindŭ câtŭ bine aŭ avutŭ Stefan Vodă de la dênşiĭ, şi maĭ apoĭ cu ce plată l'-aŭ plătitŭ, cu toţiĭ s'aŭ întristatŭ de vrăjmăşia luĭ Stefan Vodă, socotindŭ că şi eĭ vorŭ lua acea plată ce aŭ luatŭ şi Arbure Hatmanul, cu toţiĭ s'aŭ rĕdicatŭ asupră'ĭ; ce nimică n'aŭ isprăvitŭ; că celuĭ fricosŭ şi spăĭmîntatŭ, sciindu-şĭ perirea deapururea înaintea ochilorŭ, nice unŭ locŭ de odihnă nu 'ĭ, nice inima de rĕsboiŭ; şi vĕḑêndŭ că luĭ Stefan Vodă i-aŭ venitŭ ţéra într'agĭutorŭ, s'aŭ rĕsipitŭ pintr'alte ţĕrĭ, lăsându-sĭ ocinile şi casele. Éră pre Coste Părcălabul, şi pre Ivaşco Logofĕtul, şi pre Sima Visternicul, şi pre alţiĭ mulţĭ, i-aŭ prinsŭ viĭ, şi le-aŭ tăĭétŭ capetele în têrgŭ in Roman[1]).

Intr'acesta'şŭ anŭ, întorcêndu-se o sémă de óste Turcéscă den ţéra Leşéscă, ce ămbla la pradă, le-aŭ eşitŭ Stefan Vodă înainte pre apa Prutuluĭ, la Tarasĕucŭ; şi din 4000 de ómenĭ, puţinĭ aŭ hălăduitŭ la ţéra lorŭ[2]).

Pentru pacea cum aŭ făcutŭ Stefan Vodă cu Craiul Leşescŭ.

Pre acele vremĭ, Jigmond, Craiul Leşescŭ, aŭ trimisŭ solĭ la Stefan Vodă poftindŭ ca sĕ pótă avea negoţitoriĭ cale deschisă din ţéra luĭ sĕ trécă la ţéra

---

ratul Rŏmuluĭ, care aŭ crescutŭ pre mânele Senecăĭ, şi ca unŭ bĕtrânŭ sfetnicŭ 'l-aŭ sfătuitŭ, cârmuindu-l pentru binele celŭ de obşte; éră apoĭ Seneca fu omoritŭ de Nero. Ḑice Salustie: «celorŭ cumpliţĭ Domnĭ, a face strîmbĕtăţĭ este a stĕpêni.» Éră precum nicĭ de la o curte a Domnilorŭ nicĭ odată nu lipsesce zavistia, aşa nicĭ la Domnia luĭ Stefan Vodă; şi cu câtŭ era maĭ tênĕrŭ, cu atâta maĭ lesne cale aŭ aflatŭ zavistniciĭ şi îmbunătoriĭ asupra luĭ Arbure Hatmanul. Ḑice Clavdie: «Otrava zavistieĭ cumplite nicĭ o ḑi nu o póte împăca:» Şi adevĕratŭ precum ḑice unŭ Valerie celŭ mare, «nicĭ o fericire aşa de isbândă nu-ĭ care s'are putea feri de dinţiĭ zavistieĭ.» Aşa şi norocirea luĭ Arbure, de-odată cu zavistia se hotărî din tirănia luĭ Stefan Vodă tênĕruluĭ. Vĕḑêndŭ, déră, ceĭ-alţĭ boierĭ fapta luĭ Stefan Vodă, toţĭ s'aŭ îngrijatŭ, căcĭ şi Şerpe Postelnicul simţise tinere şi grósnice lucrurĭ a luĭ Stefan Vodă, plecate spre vĕrsărĭ de sânge, şi aŭ pribegitŭ maĭ nainte; că toţĭ se temeaŭ de plata luĭ Arbure, că vorŭ lua fieşcare de dênşiĭ de la Stefan Vodă. — *N. C.*

[1]). Ḑice Plutarch Filosoful: că Domniĭ ceĭ bunĭ din ceĭ rĕĭ cu acésta se despartŭ, că celuĭ rĕŭ Domnŭ numaĭ ascultare, éră celuĭ bunŭ şi ascultare şi dragoste i se arată. Părăsise boieriĭ a avea dragoste spre Domnul lorŭ, pentru gróza şi tirănia ce făcuse cu Arbure şi cu feciorii luĭ de'ĭ omorîse. Ce cu toţiĭ s'aŭ rĕdicatŭ asupra luĭ; însĕ, cu greŭ este a afla pre tiranul adormitŭ, că din fire este fricosŭ; şi dupĕ ce'şĭ împreună fapta cu firea, şi maĭ fricosŭ este. Căcĭ fapta cea cumplită a Domnilorŭ turbaţĭ le arată depururea înaintea ochilorŭ grijĭ şi primejdiĭ. Aşa şi Stefan Vodă, dupĕ ce 'şĭ arătă fapta sa cu mórtea luĭ Arbure, se cunoscu împrotivitorŭ boierilorŭ seĭ, şi avea grijĭ pururea, in care grije era trézŭ pregĭurŭ sine. — *N. C.*

[2]). Aceştĭ Turcĭ aŭ prădatŭ ţéra Leşéscă, olatul Liovuluĭ, şi a Sanosculuĭ, şi a Belskii, şi ţéra Podolieĭ, şi nicĭ o smintélă de Leşĭ n'aŭ avutŭ. Ce cu multŭ pleanŭ s'aŭ întorsŭ, că n'aŭ cutezatŭ Leşiĭ sĕ'ĭ lovéscă undeva, precum scrie cronica Leşéscă de acéstă óste Turcéscă, in aniĭ de la Hristos 1524; éră de Stefan Vodă nu pomenescŭ cronicele Leşescĭ.—*N. C.*

Turcéscă, şi sĕ fie într'una asupra Tătarilorŭ. Éră Stefan Vodă aşijderea aŭ trimisŭ solii sei întru întărirea prieteşugului, şi sĕ trimiţă la margine sĕ facă lege celorŭ cu strîmbătăţi, şi sĕ'i slobóḑă solii sei sĕ tréca la Mosk. Deci, de a facere lege la margine aŭ făgăduitŭ, éră la Mosk sĕ trécă solii prin ţéra lui, n'aŭ lăsatŭ, pentru neaşeḑarea ce avea cu Moscul[1]).

Când aŭ prădatŭ Stefan Vodă celŭ tênĕrŭ ţéra Munténéscă.

In anul 7034, Fevruarie 5, Stefan Vodă, simţindu-se pentru vîlfa cu norocŭ ce avea la rĕsbóie, strins'aŭ ţéra, şi cu mare urgie aŭ intratŭ in ţéra Munteněscă asupra Radului Vodă, şi aŭ prădatŭ ţéra până la Tĕrguşorŭ; şi nime n'aŭ cutezatŭ sĕ'i stea împrotivă. Ce cu pace aŭ nevoitŭ Radul Vodă de i-aŭ potolitŭ simeţia. Decii s'aŭ întorsŭ Stefan Vodă înapoi fŏră de nice o smintélă.

Intr'acéstaşi vreme, Septemvrie 20, in anul 7035, prestăvitus'aŭ Petru Vodă, fecîorul lui Bogdan Vodă, fratele lui Stefan Vodă celui tênĕrŭ.

Pentru mórtea lui Stefan Vodă celui tênĕrŭ

Intr'acestaşŭ anŭ, 7035, Genarie 14, rĕposat'aŭ Stefan Vodă celŭ tênĕrŭ, fecîorul lui Bogdan Vodă, in cetatea Hotinului, şi cu cinste 'l-aŭ îngropatŭ in monăstire in Putna, care este zidită de moşul seŭ Stefan Vodă celŭ bunŭ. Şi aŭ domnitŭ 9 ani şi 9 luni. Scrie la unŭ letopiseţŭ Moldovenescŭ, de ḑice, că pre acestŭ Stefan Vodă 'l-aŭ otrăvitŭ Dómna sa.

Acestŭ Stefan Vodă întru totŭ semăna cu firea moşu-seŭ, lui Stefan Vodă celui bunŭ; că la rĕsbóie îi mergea cu norocŭ, că totŭ isbândia, şi lucru seŭ îlŭ scia a'lŭ purta, măcar că era tênĕrŭ de ḑile, şi era omŭ mâniosŭ, şi prea lesne vĕrsătorŭ de sânge.

[1]). In anul 1526 aŭ rĕmasu biruitŭ Lodovic, Craiul Ungurescŭ, de Sultan Selim, Impĕratul Turcescŭ, la cetatea Mohaci, cu mare pagubă, şi cea de pre urmă peire şi rĕsipă Ungurilorŭ; că fugindŭ Lodovic Craiŭ, s'aŭ nŏruitŭ într'o mlaştină, călcatŭ de calul seŭ, şi acolo s'aŭ năduşitŭ. Éră Sultan Selim într'acelaşŭ anŭ aŭ luatŭ Buda, şi alte cetăţi şi tîrguri

După ce aŭ peritŭ Ludovic Craiul Ungurescŭ, aŭ rĕdicatŭ Craiŭ, o sémă de Unguri, pre Ioan Zapoli; şi îndată aŭ mersŭ de aŭ luatŭ cetatea Budii înapoi de la Turci. Éră alesul crăiei lui Ión Zapolii n'aŭ fostŭ acea dată de temeiŭ. Ce dacă se strinseră la Pojonŭ mulţime de Unguri, fiindŭ şi Crăiésa cea vĕduvă a lui Ludovic acolo, aŭ alesŭ pre Ferdinand Craiŭ Ungurescŭ, şi îndată aŭ mersŭ cu oşti de aŭ luatŭ cetatea de subt ascultarea lui Zapoli. Éră lui Ión Zapolii i-aŭ căutatŭ a fugire in ţéra Leşéscă.

In anul de la Hristos 1530, Jigmond Craiul Leşescŭ, fiind bĕtrânŭ, aŭ coronitŭ pre fiu-seŭ Avgustŭ, copil fiindŭ, de 10 ani, cu voia tuturorŭ Leşilorŭ.—*C. M.*

CAP. XV.

Domnia luĭ Petru Vodă Rareşŭ, fecĭorul luĭ Stefan Vodă celuĭ bunŭ, in anul 7035, Genarie 20.

Boĭeriĭ şi ţéra, dupĕ mórtea luĭ Stefan Vodă celŭ tênĕrŭ, s'aŭ strinsŭ şi s'aŭ sfătuitŭ pre cine'şĭ vorŭ alege sĕ le hie Domnŭ; că, pre obiceiul ţĕreĭ, nu se cădea altuia sĕ dea Domnia, fŏră de căruia nu vrea fi sĕmînţă de Domnŭ. Şi iscodindŭ unul de altul, s'aŭ aflatŭ unul de aŭ mărturisitŭ că aŭ înţĕlesŭ dintru Mitropolitul[1]), ce s'aŭ sĕvîrşitŭ maĭ înainte de Stefan Vodă; şi fiindŭ bolnavŭ Stefan Vodă la Hotinŭ, aŭ lăsatŭ cuvêntŭ, de se va sĕvîrşi elŭ, sĕ nu puĭe pre altul la domnie, ci pre Petru Măjearul, ce l'aŭ poreclitŭ Rareşŭ, dupre numele muĭereĭ ce aŭ fostŭ dupĕ altŭ bărbatŭ, tĕrgoveţŭ din Hărlăŭ, şi 'l-aŭ chiămatŭ Rareşŭ. Şi aşa, pre Petru aflându-lŭ, şi adeverindŭ că'ĭ de osul luĭ Stefan Vodă, cu toţiĭ 'l-aŭ rĕdicatŭ Domnŭ. Şi apucându-se de domnie, nime n'aŭ perdutŭ nădejdea; că pace şi odihnă era tuturora, şi ca unŭ păstorŭ bunŭ ce strejuesce turma sa, aşa in tóte părţile sele strejuĭa, şi prîveghĭa, şi se nevoĭa sĕ lăţéscă ce aŭ apucatŭ; că nemică dupĕ ce s'aŭ aşeḑatŭ la domnie n'aŭ zăbovitŭ, ce de rĕsbóĭe s'aŭ apucatŭ, şi la tóte'ĭ mergea cu norocŭ,

Când aŭ prădatŭ Petru Vodă ţéra Sĕcuéscă.

In anul 7036, in alŭ doile anŭ a domnieĭ sele, Petru Vodă aŭ rĕdicatŭ óste mare asupra Sĕcuilorŭ la ţéra Unguréscă; şi 'şĭ-aŭ impărţitŭ óstea in doue pôlcurĭ[2]), şi pre doue poticĭ; şi dacă aŭ intratŭ la Sĕcuĭ, in tóte părţile i-aŭ spartŭ, şi i-aŭ risipitŭ, şi oraşele le-aŭ jăcuitŭ, şi pre toţĭ i-aŭ supusŭ, şi i-aŭ plecatŭ şie; şi cu pace s'aŭ intorsŭ la scaunul seŭ, la Sucévă.

Pre acea vreme aŭ urḑitŭ Petru Vodă monastirea Pobrota, numaĭ până in jumătate.

Al doile rĕsboiŭ ce aŭ făcutŭ Petru Vodă cu Sĕcuiĭ, den sus de Braşoŭ.

Intr'acestaşŭ anŭ, dupĕ ce aŭ prădatŭ Petru Vodă ţéra Sĕcuiască, trimis'aŭ Ianoş, Craiul Unguréscŭ, solĭ, la Petru Vodă, de 'l-aŭ pohtitŭ sĕ'ĭ hie intr'agĭutorŭ improtiva o sémă de Domnĭ Unguréscĭ, cariĭ nu vreaŭ sĕ i se plece, şi 'ĭ

---

[1]). Teoctistŭ. M. C.

[2]). Neculaĭ Costin traduce *pôlcurĭ* prin *polcurĭ*. —Red.

gîurui oraşul Bistriţa cu totŭ ţinutul dintr'acea ţéră; şi altele îĭ făgăduîa că'î va da, numaĭ de 'î va supune subt ascultarea luĭ. Vĕḑêndŭ Petru Vodă pohta luĭ Ianoş Craiŭ, una pentru gîuruinţă, alta pentru prieteşugul ce'lŭ aveaŭ impreună, indată aŭ gătitŭ óste, şi aŭ trimisŭ pre Grozea, Vornicul celŭ mare, şi pre Barbovski Hatmanul, cariĭ eraŭ maĭ credincîoşĭ din boîeriĭ seĭ [1]); şi aŭ invĕţatŭ o sémă de óste sĕ tréсĕ pre drumul Braşouluĭ, éră o sémă de óste pre drumul Suceveĭ, sĕ ântre maĭ susŭ in ţéra Unguréscă. Éră Unguriĭ, degrabă deşteptându-se ca din somnŭ, simţindŭ că'î impresóră vrăjmaşiĭ, de sîrgŭ s'aŭ gătitŭ de rĕsboiŭ; şi nu aşa de óstea den sus se grijîaŭ, ca de cea den josŭ, auḑindŭ că vinŭ asupra lorŭ. Şi sculându-se mulţĭ Domnĭ din Ardeal, şi alţiĭ cariĭ eraŭ gata sĕ móră pentru moşiile sele, şi multe puscĭ şi arme luândŭ cu sine, s'aŭ apropiatŭ den sus de Braşoŭ óste de óste; şi înherbîntaţĭ, ascuţindŭ unul spre altul armele, şi se arătaŭ vrăjmaşilorŭ seĭ, bulucindu-se cineşĭ la aĭ seĭ; şi gătindu-se Sĕcuiĭ de rĕsboiŭ, éră Moldoveniĭ sciindŭ agîutorŭ numaĭ de la Dumneḑeŭ, aşa s'aŭ lovitŭ cu dênşiĭ; şi dândŭ rĕsboiŭ vitezesce multă mórte s'aŭ făcutŭ de âmbe părţile. Maĭ apoĭ, vĕḑêndŭ Unguriĭ atâta peire, aŭ perdutŭ rĕsboiul, lăsat'aŭ tóte armele şi puscele; cu ceea ce aveaŭ nădejde sĕ'şĭ mistuéscă capetele aŭ datŭ dosŭ a fugire, şi mulţĭ den Domnĭ aŭ picatŭ la apa Bârsiĭ. Éră dupĕ rĕsboiŭ, multă pradă făcêndŭ, s'aŭ intorsŭ cu isbîndă la domnul lor, Petru Vodă.

Éră ceĭ den susŭ, ce aŭ intratŭ pe drumul Suceviĭ, nu maĭ puţină isbîndă aŭ făcutŭ, prădândŭ, şi arḑêndŭ; şi cu pace s'aŭ intorsŭ.

Auḑindŭ Ianoş Craiŭ ce s'aŭ lucratŭ, multŭ s'aŭ bucuratŭ; şi pre lângă gîuruinţa de'ntêiŭ, ce'î gîuruise Bistriţa, şi alte oraşe aŭ maĭ datŭ luĭ Petru Vodă. Atunce Petru Vodă trimis'aŭ sĕ ia acele cetăţĭ ce'î făgăduise. Éră Bistriţeniĭ nu suferirĕ nice cum sĕ aîbă eĭ strĕinĭ maĭ mariĭ lorŭ, şi âncĕ indemnarĕ şi alte cetăţĭ, adecă Braşoul şi altele d'impregiur, lepădându-se de Ianoş Craiŭ.

---

[1]). Dupĕ ce perdu rĕsboiul Ióa Zapolie Craiul, ce aŭ avutŭ maĭ pre urmă la Tokaĭ cu Ferdinand, i-aŭ căutatŭ a 'şĭ lăsa crăia, şi aŭ năzuitŭ in ţéra Leşéscă la Jigmond, Craiul Leşescŭ, şi aŭ intratŭ in ţéra Leşéscă, şi aŭ descălecatŭ la Ión Tarnovsci, cu mare nume şi cunoscutŭ intre toţĭ Leşiĭ. Acesta Tarnovski cu bucurie 'l-aŭ priimitŭ in casa sa óspe, şi 'î lăsă cetatea cu totul sĕ 'î fie de hrană şi de slujbă, adăogêndu'î tóte argintăriĭ ce ar fi trebuitŭ la masa unuĭ Craiŭ.

Éră aice in ţéră, inţĕlegêndŭ Petru Vodă Rareş de atâte amestecăturĭ intre Craiul Ferdinand şi intre Ión Zapoliĭ in Ardél, şi avêndŭ grijĕ ca sĕ nu se aţiţe dintru aceea tulburare in ţéra luĭ, ca şi in Ardél, aŭ trecutŭ óste şi aŭ lovitŭ fŏră de veste pre ómeniĭ luĭ Ferdinand de i-aŭ tăiatŭ şi i-aŭ risipitŭ, luându-le tabĕra, şi s'aŭ intorsŭ inapoĭ in ţéra sa cu multŭ pleanŭ. Éră Ión Zapoliĭ, auḑindŭ in ţéra Leşéscă de risipă a ómenilorŭ luĭ Ferdinandŭ, de Petru Vodă, mare bucurie avu; şi indată trimise solŭ la Petru Vodă, de 'î mulţămi, şi 'lŭ rugă sĕ 'î fie intr'agîutorŭ, sĕ 'şĭ pótă dobândi Crăia sa. Petru Vodă iar aŭ intratŭ in ţéra Ungurescă, fiindŭ aprigŭ la prăḑĭ; şi aŭ dobânditŭ de la Sĕcuĭ cetatea Bistriţa. Ce nu o putu ţine indelungŭ, avêndŭ grije de Sultan Selim sĕ nu 'î vie bănat. Ce aŭ prădatŭ şi o aŭ lăsatŭ pustie Sĕcuilorŭ.

Éră Letopiseţul ţereĭ scrie: că dupĕ solia şi pohta luĭ Ión Zapoliĭ, aŭ pornitŭ Petru Vodă cu óstea sa pe Groza, Vornicul celŭ mare, şi pre Barbovcki Hatmanul, şi aŭ invĕţatŭ, etc. *N. C.*

Petru Vodă al triile rôndŭ aŭ prădatŭ ţéra Ungurésoă.

Vĕḑêndŭ Petru Vodă că Bistriţenil nu vorŭ sĕ 'lŭ priméscă pre dênsul, nice gludeţe de la dênsul, âncă şi de Craiul lorŭ se lépădă, chĭar cu sine s'aŭ pornitŭ cu tótă óstea sa, cu mare urgie, asupra lorŭ; şi, stringêndu'ĭ cu nevoĭe den tóte părţile, şi cu focŭ ingrozindu'ĭ, vĕḑêndŭ nevoĭa ce le-aŭ venitŭ asupră, éră eĭ s'aŭ inchinatŭ, şi aŭ primitŭ maĭ mare de la dênsul. Maĭ apoĭ cu multe darurĭ fu dăruitŭ Petru Vodă; şi cu mare dobândă, cu tótă óstea luĭ s'aŭ intorsŭ la scaunul seŭ, la Sucévă.

Petru Vodă aŭ prădatŭ Pocuţia in ţéra Leşéscă.

In anul 7037, Avgustŭ, intr'aceste rĕsbóĭe cu norocŭ simeţindu-se Petru Vodă [1]), gândit'aŭ sĕ facĕ rĕsboiŭ şi cu Leşiĭ; şi puindŭ pricină ca sĕ nu ḑică că 'ĭ fŏră cale, trimis'aŭ solĭ de pofti ca sĕ'ĭ intórcă moşia sa Pocuţia, care o aŭ fostŭ vêndutŭ domnilorŭ, moşilorŭ seĭ. Ce Leşiĭ nu socotĭaŭ că cere cu cale, ce zădăresce locŭ de price; nice 'ĭ dederă ce aŭ poftitŭ; ce s'aŭ intorsŭ soliĭ fŏră ispravă. Dece, Petru Vodă vĕḑêndŭ că cu rugămintea nu póte scóte moşia sa, gândi cu sabia sĕ o ia; de care lucru aprinḑêndu-se de mânie inima luĭ Petru Vodă, de sirgŭ aŭ strînsŭ óste de rĕsboiŭ, şi aŭ intratŭ in ţéra Leşéscă, de aŭ prădatŭ Pocuţia; şi arse satele şi têrgurile impregĭurŭ: Colomea, Sniatinul, Tismeniţa, pên la Halicĭ, pretutinderea; şi cu mare isbândă s'aŭ intorsŭ inapoĭ fŏră de nice o smintélă.

Intr'aceea, auḑindu-se la Craiŭ [2]) acéstă pradă ce aŭ făcutŭ Petru Vodă, aŭ trimisŭ Craiul pre Tarnovski [3]) Hatmanul cu óste. Atunce semnŭ mare s'aŭ arĕtatŭ pre cerŭ [4]), şi aŭ stătutŭ multă vreme; şi atunceşĭ aŭ trecutŭ [5]) Leşiĭ Nistrul spre Pocuţia ca sĕ scóţă pre Moldovenĭ, pre cariĭ ĭĭ lăsase Petru Vodă sĕ ţie oraşele sĕ fie de apĕrare; şi in 12 locurĭ aŭ avutŭ rĕsboiŭ. Ce vĕḑêndŭ aĭ nostri mulţimea de a lorŭ, aŭ trimisŭ la Domnul sĕŭ, Petru Vodă, sĕ le vie intr'aĭutorŭ, că aŭ nevoĭe de óstea Leşéscă [6]). Şi fiindŭ subt Obĕr

---

[1]). Simeţia maĭ de multe orĭ orbesce pre ómeniĭ ceĭ marĭ, precum aice pre Petru Vodă Rareşŭ; că simeţindu-se de atâtea rĕsbóĭe cu norocŭ ce făcuse in Ardél, socoti că şi cu Leşiĭ ĭĭ va sluji norocul. — *N. C.*

[2]). Avgustŭ Jigmond. — *N. C.*

[3]). Ión Hrabiĭ Tarnovski. id.

[4]). In ḑi ântêiŭ a luĭ Avgustŭ. id.

[5]). 1200 Leşĭ. id.

[6]). Şi trimiţêndŭ Petru Vodă 6000 de oştenĭ, i-aŭ lovitŭ Tarnovski Hatmanul cu Leşiĭ, şi i-aŭ rĕsipitŭ aprópe de têrguşorul Gvosdeţul. Éră dupĕ acea isbândă se inturnară Leşiĭ inapoĭ, neavêndŭ grije de Moldovenĭ, că de odată, arŭ veni cu óste. Ce, iată şi Petru Vodă precum scriŭ cronicariĭ Leşescĭ, cu 20,000 de óste cu tunurĭ, sosesce. Luândŭ veste Tarnovskĭ Hatmanul, aŭ fostŭ intratŭ in grije Leşiĭ; lăsându-şĭ tunurile şi tabĕra sfătuĭaŭ sĕ se ducă innapoĭ la cetatea Halicĭuluĭ. Ce neprimindŭ acésta Tarnovski aŭ mersŭ la Obĕrtin, şi acolo aşeḑândŭ tabĕra, aŭ făcutŭ şanţurĭ impregĭurŭ; şi sosindŭ Petru Vodă cu óste, cu tunurĭ,

tin óstea Leşéscă, aŭ sositŭ şi Petru Vodă cu óstea sa cea odihnită. Atunce, inţĕlegêndŭ Tarnovski Hatmanul pentru Petru Vodă, multŭ aŭ stătutŭ in gândurĭ ca sĕ lase tabĕra cu puşce cu totŭ, şi elŭ sĕ fugă; maĭ apoĭ legândŭ tabĕra, de ruşine, s'aŭ apucatŭ de rĕsboiŭ (că de multe orĭ unde perde omul nădejdea, şi de frică maĭ apoĭ ce intórse in vitezie), şi multă vreme bătêndu-se cu mare vĕrsare de sânge de ămbe părţile, insĕ maĭ multŭ Moldoveniĭ, cu multe rane incruntaţĭ, n'aŭ maĭ pututŭ suferi, ce aŭ datŭ cale Leşilorŭ, şi s'aŭ datŭ inapoĭ.

Tarnovski, Hatmanul Leşescŭ, dupĕ isbânda ce făcuse, aŭ lăsatŭ óstea la Pokuţia, şi elŭ s'aŭ dusŭ la Craiul. Temêndu-se sĕ nu maĭ vie Moldoveniĭ sĕ prade, aŭ fostŭ socotitŭ Leşiĭ sĕ intre eĭ maĭ'nainte sĕ prade in Moldova; şi aşa aŭ intratŭ o samă de Leşĭ sĕ prade, de cariĭ puţinĭ aŭ hălăduitŭ; că prindêndu-le de veste Moldoveniĭ, aŭ datŭ asupra lorŭ, de ĭ-aŭ tăĭatŭ şi ĭ-aŭ risipitŭ.

Intr'aceea, Ianoşŭ, Craiul Ungurescŭ, vĕḑêndŭ aceste amestecăturĭ intre Leşĭ şi intre Moldovenĭ, ămbla la miḑlocŭ cum va sĕ'ĭ impace; ce nemică n'aŭ folositŭ, că nu i-aŭ pututŭ impăcá, pên n'aŭ maĭ intratŭ óstea Leşéscă sĕ prade, pre cariĭ i-aŭ acoperitŭ óstea Moldovenéscă la Tarasăuţĭ, de n'aŭ scăpatŭ nime den eĭ. Atunce, de isnóvă, Ianoşŭ Craiŭ ămblândŭ la miḑlocul lorŭ,i -aŭ împăcatŭ până in cincĭ lunĭ; éră maĭ apoĭ aŭ maĭ delungatŭ pacea până la unŭ anŭ [1]).

Indelungându-se pacea din ḑi in ḑi intre Leşĭ şi intre Moldovenĭ, nu răbdarĕ Leşiĭ, cariĭ eraŭ cu óste la margine de pază, ce aŭ intratŭ in ţéră, la Moldova, de aŭ prădatŭ şi aŭ arsŭ la Cernăuţĭ, şi alte sate, până la Botoşenĭ, neavêndŭ Moldoveniĭ nice o grijă, fiindŭ pace legată. Vĕḑêndŭ Moldoveniĭ acéstă călcare de lege şi ameţitură, nu suferirĕ, ce cu toţiĭ se gătiră sĕ intre la Podolia sĕ prade, şi 'şĭ-aŭ datŭ cuvêntŭ sĕ 'şĭ potcovéscă caiĭ, c'aŭ fostŭ érna gólă şi gheţósă. Şi dacă aŭ mersŭ [2]) aŭ arsŭ Cervona, şi Iagelniţa, şi s'aŭ apucatŭ de Ciarnokojinţĭ.

---

i-aŭ incoĭuratŭ pre Leşĭ, câtŭ nu avea grije Petru Vodă că elŭ perde rĕsboiul cu Leşiĭ, cum avea grijĕ sĕ nu 'ĭ scape din tabĕră. (Lunecóse suntŭ lucrurile omenescĭ in lumea acésta.) Ămblaŭ Moldoveniĭ impregĭurulŭ tabereĭ Leşescĭ sĕ ameţéscă pre Leşĭ sĕ ésă din tabĕră la harţŭ; ce avêndŭ Leşiĭ loĭtre se suĭaŭ pe şanţurĭ şi răniaŭ pre mulţĭ Moldovenĭ de a luĭ Petru Vodă. Şi incepură Moldoveniĭ a bate in tabĕra Leşéscă din pusce; ce puţină scădere făceaŭ, că era grijită bine tabĕra Leşéscă. Dat-aŭ şi Leşiĭ din pusce, câtŭ depărtară pre Moldoveniĭ ce năvăliaŭ pe aprópe, şi le cauta a se da inapoĭ. Eşit-aŭ o sémă de óste Leşéscă afară din tabĕră, şi se făcu unŭ rĕsboiŭ mare, cu multă vĕrsare de sânge de ămbe părţile. Şi infrângêndŭ pre Moldovenĭ, n'aŭ maĭ pututŭ sta, ce aŭ datŭ dosŭ şi 'şĭ lăsară tabĕra cu totul in mâna Leşilorŭ. Éră pre urmă, Leşiĭ ce aŭ rĕmasŭ de paza margineĭ la Pocuţia, nu se rĕbdaŭ, ce adese intraŭ in ţéră de prădaŭ. Éră şi ómeniĭ luĭ Petru Vodă unde têmpina pre Leşĭ ĭĭ omoriaŭ, câtŭ puţinĭ sĕ intorceaŭ, cu mare scădere, inapoĭ. Aşijderea gătindu-se 1000 de Leşĭ, venise sĕ prade ţéra; éră lovindu'ĭ Moldoveniĭ luĭ Petru Vodă, pe Prutŭ la Tarasăuţĭ, puţinĭ aŭ hălăduitŭ la ţéra lorŭ. — *N. C.*

[1]). Aceste inţĕlegêndŭ Ión, Craiul Ungurescŭ, de atâte amestecăturĭ intre Leşĭ şi intre Moldovenĭ, trimis-aŭ solŭ la August Jigmond, Craiul Leşescŭ; ce n'aŭ isprăvitŭ maĭ multŭ, fórĕ câtŭ intr'unŭ anŭ s'aŭ aşeḑatŭ. Scrie cronicarul Leşescŭ că şi unŭ Ibraim Paşa sĕ fie trimisŭ la Craiul Leşescŭ, cu pohtă sĕ intórcă luĭ Petru Vodă puscele care le-aŭ fostŭ luatŭ Tarnovski Hatmanul de la Petru Vodă. Indilungându-se etc. *N. C.*

[2]). In luna luĭ Fevruarie. — *N. C.*

Prinḑêndŭ de veste leşiĭ, că Moldoveniĭ aŭ intratŭ la dênşiĭ de pradă, de sîrgŭ s'aŭ gătitŭ de rĕsboiŭ, şi s'aŭ bulucitŭ [1]), şi aŭ eşitŭ inaintea Moldovenilorŭ la apa Siretuluĭ; şi dândŭ rĕsboiŭ vitezesce, aşa aŭ strinsŭ pre Leşĭ, că nemică de arme nu gândĭaŭ, ce de fugă, sĕ scape. Şi dândŭ in Siretŭ, mulţĭ s'aŭ innecatŭ; pre mulţĭ aŭ tăĭatŭ şi aŭ impunsŭ, de aŭ peritŭ[2]) maĭ mulţĭ de 2000 in rĕsboiŭ, fŏră robiţĭ şi răniţĭ. Perit'aŭ boĭerĭ aleşĭ dentre dênşiĭ: Venglinski, Pileţki, éră pre Vlideş 'l-aŭ prinsŭ viŭ, fŏră alţĭ mulţĭ necunoscuţĭ; şi aşa, iar fu isbânda la Moldovenĭ.

Când aŭ venitŭ Sulţan Suleĭman, Impĕratulŭ Turcescŭ, asupra luĭ Petru Vodă, cu tótă puterea sa, şi Munteniĭ cu Domnul seŭ, şi Hanul cu Tătariĭ, şi Tarnovski Hatmanul cu óste Leşéscă, in anul 7046, Septemvrie 20.

Vĕḑêndŭ Leşiĭ multa neîngăduinţă şi marea zavistie ce este intre Domniĭ Moldoveĭ şi intre Crăia lorŭ, şi sciindŭ că ţéra Moldoveĭ este subt mâna Turculuĭ, strinsu-s'aŭ cu toţiĭ de s'aŭ sfătuitŭ sĕ trimiţă sol la Impĕratul cu jalobă, sĕ'şĭ cee lege cu Petru Vodă; şi aleseră de trimiseră sol mare pre Crescovski, Castelanul de Brescŭ, ca sĕ spuĭe Impĕratuluĭ că de nu 'lŭ va rĕdica din ţéră şi din Domnie îlŭ vorŭ scóte eĭ cu óste; că nu maĭ potŭ suferi rĕutăţile ce aŭ iscatŭ între dênşiĭ. Turcul, dupĕ puţină vreme, înţĕlegêndŭ că Leşiĭ se rĕdică cu tărie mare asupra luĭ Petru Vodă, şi temêndu-se ca sĕ nu ia ţéra, şi sĕ aĭbă maĭ multă gălcévă şi pagubă cu dênşiĭ, de câtŭ cu Petru Vodă, de óste aŭ poroncitŭ sĕ se geijéscă; şi la Tătarĭ aŭ trimisŭ ca, pre o vreme, sĕ intre in ţéra Moldoveĭ. Aşijdere şi la Muntenĭ aŭ trimisŭ sĕ se gătéscă de óste. Ḑicŭ, că şi den ţéră aŭ mersŭ pre taĭnă jalobă la Impĕrăţie; de care lucru, Impĕratul maĭ vărtosŭ aŭ socotitŭ sĕ'lŭ scóţă, ca sĕ nu se lipéscă la alte părţĭ, sĕ 'ĭ închine ţéra. Şi tóte aceste pe o vreme s'aŭ têmplatŭ. Când Tarnovschi, Hatmanul Leşescŭ, cu mare óste trecuse Nistrul la Hotinŭ, şi cetatea începuse a batere, in anul 7047, aşteptândŭ şi pre Avgustŭ Craiŭ, carele aŭ venitŭ până la Liov, nu cu puţină putere; Tătariĭ de altă parte, ămpluse ţéra de robie, şi prădaŭ; Turciĭ treceaŭ Dunărea[3]). Maĭ dinlăuntru, cunoscêndŭ

---

[1]). Cu Sinavski Hatmanul Poloniĭ şi cu alţĭ Rohmistri. id.

[2]). Şi mulţĭ aŭ peritŭ, mulţĭ s'aŭ innecatŭ in Siretŭ; pe mulţĭ aŭ luatŭ viĭ în robie. Prins-aŭ şése-ḑecĭ de şleahticĭ aleşĭ, precum scriŭ cronicariĭ Leşescĭ; éră periţĭ aŭ fostŭ optŭ sute de ceĭ maĭ de josŭ — *N. C.*

[3]). Sultan Suleĭman, înţĕlegêndŭ de atâtea rĕsbóĭe ce făcea Petru Vodă, ânteiŭ prădândŭ in ţéra Unguréscă, apoĭ in ţéra Leşéscă; că şi Craiul Ungurescŭ şi Craiul Leşescŭ făcuse jalobă la Sultanul Suleiman de prăḑile luĭ Petru Vodă. Aşijderea era pîră asupra luĭ Petru Vodă din neguţitoriĭ turcĭ ce treceaŭ cu negoţŭ de la Crim prin Moldova in susŭ, că 'ĭ jăcueşce Petru Vodă, şi 'ĭ omóră cu ómeniĭ seĭ. Şi acele puşcĭ ce le-aŭ luatŭ Jicmond, Craiul Leşescŭ, de la Petru Vodă, le-aŭ fostŭ luatŭ Petru Vodă de la Perenie şi de la Mailat, Hatmaniĭ luĭ Ferdinand, a Impĕratuluĭ Nemţescŭ de la Ardél. De aceste jalobe a doĭ Craĭ, fiindŭ aţiţatŭ cu mânie Sultan Suleĭman, că şi de la ţéră mersĕse jalobă asupra luĭ Petru Vodă, indată aŭ poroncitŭ oştilorŭ sele sĕ se grijéscă; deodată aŭ trimisŭ poroncă şi la

boierii și țéra la ce vine lucrul, se sfătuiaŭ, și unul cu altul cercaŭ sfatŭ ce vorŭ pute face, ca sĕ pótă hălădui de atâte nevoĭ ce s'aŭ ațițatŭ in țéră, și risipă asupra lorŭ. Aceste tóte, dacă aŭ intratŭ la urechile luĭ Petru Vodă, și maĭ vârtosŭ Hîrea chelarul 'ĭ-aŭ spusŭ, cum și țéra ce vorovesce ca sĕ'lŭ părăséscă, multă scârbă aŭ intratŭ la inima luĭ, că încotro vrea întórce óstea maĭ ânteiŭ, nu putea cunósce; că Leșiĭ venise cu tărie, puterea Turculuĭ mare mulțime, și iuțimea Tătarilorŭ neoprită; ceștĭ den lontru slabĭ și plinĭ de vicleșugŭ. Ce, den tóte 'șĭ-aŭ alesŭ cu aĭ sĕĭ de s'aŭ sfătuitŭ sĕ agiungă la Ianoșŭ, Craiul Unguresců, sĕ'lŭ împace cu Leșiĭ, și sĕ întórcă óstea asupra Tătarilorŭ; ca, de-ĭ va putea birui, éră pre Turcŭ prea lesne 'lŭ va împăca. Ce sfatul, măcar câtu'ĭ de bunŭ, unŭ lucru ce'ĭ den voia luĭ Dumnedeŭ nu se póte schimba; măcar că pre Avgustŭ, Craiul Leșescŭ, 'l-aŭ împăcatŭ Ianoșŭ, Craiul Unguresců, și remăsése fĕră grijĕ dentr'acolo. Èră óstea Tătărésca și puterea Impĕrățieĭ Turcescĭ, ca unŭ poheiŭ degrabă ce vine, 'l-aŭ acoperitŭ, de 'ĭ-aŭ căutatŭ a lăsare totŭ, și s'aŭ datŭ spre munte, părăsitŭ de tótă slujba ce avea [1]).

Vĕdêndŭ Petru Vodă că 'l-aŭ împresuratŭ vrăjmașiĭ de tóte părțile, și aĭ seĭ 'l-aŭ părăsitŭ toțĭ, lăsat'aŭ scaunul, și s'aŭ datŭ spre munțĭ; unde, cunoscêndŭ că nice acolo nu se va pute mistui, aŭ socotitŭ sĕ trécă la țéra Ungurésca. Și așa, aflându-șĭ cale deschisă pren tîrgŭ pren Pétră, aŭ trecutŭ pre lângă monastirea Bistrițeĭ; și, lăsându-se ca sĕ pótă cevașĭ odihni in munte, deasupra monastireĭ, vĕdut'aŭ, unde ca unŭ roiŭ den tóte părțile, încungiurată monastirea, ca sĕ'lŭ pótă prinde. Dece, cunoscêndŭ elŭ aceste, aŭ încălecatŭ pre calŭ, și singurŭ aŭ fugitŭ sĕ hălăduéscă, in 18 dile Septemvrie, intrândŭ in munte într'adîncŭ [2]). Fĕră drumŭ, fĕră povață, aŭ datŭ la strimturĭ ca acele, de nu era nice de calŭ nice de pedestru; ce 'ĭ-aŭ căutatŭ a lăsare calul. Și așa in șese dile învăluindu-se pren munte, flămîndŭ și truditŭ, aŭ nemeritŭ la unŭ părîŭ in giosŭ [3]), aŭ datŭ peste nisce pĕscarĭ, cariĭ, dacă ĭ-aŭ luatŭ séma, cu dragoste 'l-aŭ primitŭ. Éră Petru Vodă, înfricoșându-se de eĭ, s'aŭ spăimântatŭ, éră eĭ cu giurămêntŭ s'aŭ giuratŭ înainte-ĭ cum îĭ vorŭ hi cu direptate, și nemică sĕ se témă. Éră elŭ le-aŭ datŭ lorŭ 70 de galbenĭ, banĭ de aurŭ; și vĕdêndŭ eĭ galbeniĭ, cu bucurie 'ĭ-aŭ luatŭ, și 'l-aŭ dusŭ la otacul lorŭ, de 'l-aŭ ospĕtatŭ cu pâne și cu pesce friptŭ, ospețŭ pĕscărescŭ, de ce mânca și eĭ. Și

---

Tătarĭ, că avea și grijĕ Sultan Suleĭman despre Leșĭ, sĕ nu aĭbă maĭ mare gâlcévă pentru țéră. Și așa, totŭ pe o vreme, când încă Tarnovski Hatmanul Leșescŭ era subt Hotinŭ cu óstea Leșéscă, sĕ dobîndéscă cetatea Hotinul, învrăjbițĭ fiindŭ Leșiĭ cu Petru Vodă, cum s'aŭ scrisŭ maĭ susŭ, pornitus-aŭ Sultan Suleĭman cu óste însușĭ cu sine, și Tătariĭ pe de altă parte aŭ intratŭ in țéră, ardêndŭ și robindŭ. Éră bieţiĭ boierĭ, înțĕlegêndŭ de prada Tătarilorŭ, și de Imrĕrăție că aŭ sositŭ la Dunărea, se sfătuiaŭ, și unul cu altul cercaŭ, etc. etc. — *N. C.*

[1]). Éră maĭ tare se temea sĕ nu 'lŭ prindĕ boieriĭ sĕ 'lŭ dea pre mâna luĭ Sultan Suleĭman pornitu'șĭ-aŭ Dómna spre munțĭ înainte, părăsitŭ de toțĭ.—*M. C.*

[2]). Aŭ nimeritŭ la unŭ sihastru duhovnicŭ, unde este acmu monastirea Bisericaniĭ, și 'ĭ-aŭ arĕtatŭ cale spre țéra Ungurésca. — Adaos de M. C.

[3]). Ce cură spre țéra Ungurésca, spre Sĕcuĭ, și eșindŭ pe pârîul acela, aŭ nimeritŭ de nișce pascarĭ. idem.

dacă aŭ înseratŭ, 'l-aŭ îmbrăcatŭ cu haine próste de a lorŭ, şi i-aŭ datŭ comănacŭ in capŭ, şi l-aŭ scosŭ la Ardél. Şi fiindŭ óste Unguréscă de strajă la margine, 'ĭ-aŭ întrebatŭ pre dênşiĭ ce ómenĭ suntŭ; eĭ aŭ ḑisŭ: suntemŭ pĕscarĭ. Şi aşa aŭ trecutŭ pren straja Ungurésca, şi nimene nu 'la-ŭ cunoscutŭ. Dece, pĕscariĭ 'l-aŭ dusŭ la casa unuĭ boĭerinŭ Ungurescŭ, carele aŭ fostŭ avêndŭ prieteşugŭ mare cu Petru Vodă; ce pre Domnul nu 'l-aŭ aflatŭ acasă, numaĭ pre gĭupănésa luĭ; şi pre taĭnă spuseră eĭ de Petru Vodă; carea, înţĕlegêndŭ de Petru Vodă, cu dragoste 'l-aŭ primitŭ la casa eĭ, şi 'ĭ-aŭ făcutŭ ospĕţŭ. Éră unŭ voĭnicŭ óre cine, ce fusése aprodŭ la Petru Vodă, prilejindu-se într'acelŭ satŭ, fiindŭ scăpatŭ şi elŭ dintr'acele rĕutăţĭ, îĭ spuseră luĭ de pĕscariĭ acĭĭa ce venise den munte, şi sciindŭ elŭ că Petru Vodă aŭ intratŭ in munţĭ, şi nimică de dênsul nu se scie, şi cugetândŭ întru inima sa, cum arŭ putea înţĕlege ceva de Domnul seŭ, aŭ mersŭ la pĕscarĭ sĕ 'ĭ intrebe; şi dacă i-aŭ vĕḑutŭ, indată aŭ cunoscutŭ pre Domnul seŭ, Petru Vodă; şi aŭ căḑutŭ de i-aŭ sĕrutatŭ picĭórele. Atunce vĕḑêndŭ Petru Vodă pre credincĭósa sluga sa, multŭ s'aŭ bucuratŭ şi s'aŭ măngăetŭ, şi multe cuvinte de taĭnă i-aŭ vorovitŭ, şi imblânḑindu-i-se inima, aŭ adormitŭ puţintel. Nice zăbavă multă făcêndŭ, până a odihnire Petru Vodă, éră acea gĭupânésă aŭ gătitŭ légănŭ cu caĭ, şi 12 voĭnicĭ intr'armaţĭ; şi dacă 'l-aŭ deşteptatŭ, aŭ şeḑutŭ in légănŭ numaĭ cu acelŭ aprodŭ, şi aŭ mersŭ pe locurĭ fŏră de drumŭ, până aŭ sositŭ la casa unuĭ boĭarin Ungurescŭ, care şi acela era prietenŭ luĭ Petru Vodă; şi acela, dacă 'l-aŭ vĕḑutŭ, cu dragoste 'l-aŭ primitŭ şi 'l-aŭ ospĕtatŭ, şi indată i-aŭ gătitŭ légănŭ cu şese caĭ, că locŭ de zăbavă nu era,. că den urmă prinsése de veste óstea ce era la straja Ungurésca, cum Petru Vodă aŭ trecutŭ pentre dênşiĭ, şi nu 'l-aŭ cunoscutŭ, şi s'aŭ pornitŭ după dênsul a'lŭ cerca, ca sĕ 'lŭ pótă agĭunge. Ce, Dumneḑeŭ, cela ce 'ĭ ocărmuitorŭ tuturorŭ celorŭ ce i se rógă cu credinţă, aŭ acoperitŭ pe Petru Vodă, şi i-aŭ datŭ cale deschisă; şi mergêndŭ cu nevoinţă aŭ sositŭ la Ciceŭ; şi Sâmbătă, in rĕsărita sóreluĭ, Septemvrie 28, aŭ intratŭ Petru Vodă in cetatea Ciceuluĭ, şi aŭ inchisŭ porţile. Éră ceĭ ce 'lŭ gonĭaŭ den urmă, vĕḑêndŭ că aŭ hălăduitŭ Petru Vodă dinaintea lorŭ, s'aŭ intorsŭ inapoĭ. Acolo plângere şi tânguire era de Dómna sa, Elena, şi de fiiĭ seĭ, de Iliaşŭ şi Stefăniţă, şi de fĭică-sa Rucsanda, şi de alţĭ căsaşĭ, pentru multă scărbă ce le venise asupră-le, sciindu-se den câtă mărire aŭ căḑutŭ la atâta pedépsă. Deciĭ Petru Vodă aŭ intratŭ in biserică de s'aŭ inchinatŭ, mulţămindŭ luĭ Dumneḑeŭ că 'l-aŭ isbăvitŭ de mânele vrăjmaşilorŭ seĭ [1]).

Éră Sultan Suleĭman, Impĕratul turcescŭ, cu óstea sa, in urma luĭ Petru Vodă, la Moldova, multă pradă şi scădere făcêndŭ ţĕreĭ, şi călcând-o, aŭ agĭunsŭ până la Sucévă, cu mare urgie şi pedépsă tuturorŭ lŏcuitorilorŭ.

---

[1]). Cetatea Ciceul, in ţéra Ungurésca, era dată de Mătiaşŭ, Craiul Ungurescŭ, luĭ Ştefan Vodă bĕtrânul, după ce se impăcase amêndoĭ, cum s'aŭ scrisŭ maĭ susŭ la rêndul seŭ; şi era slobodă acea cetate de Craiĭ Ungurescĭ, Domnilorŭ de Moldova, sĕ'şĭ ţie acolo averea cu ómeniĭ lorŭ. — *N. C.*

CAP. XVI.

Domnia luĭ Stefan Vodă, poreclitŭ Lŏcustă.

Prădândŭ şi stropşindŭ ţéra Sultan Suleĭman, Impĕratul Turcescŭ, şi fiindŭ ţéra bejenită spre munţĭ, s'aŭ strinsŭ Vlădiciĭ şi boĭeriĭ ţĕreĭ, la satŭ la Badeuţĭ, den sus de Sucévă, de s'aŭ sfătuitŭ cu toţiĭ, ce vorŭ face de acea nevoĭe ce le venise asupră. Maĭ apoĭ de tóte 'şĭ-aŭ alesŭ sfatŭ ca sĕ trimiţă solĭ la Impĕratul, cu mare rugăminte şi plângere, sĕ-'ĭ erte; şi aşa aŭ alesŭ dintre dênşiĭ pre Trifan Cĭolpan, de 'l-aŭ trimisŭ solŭ la Sucévă la Impĕratul, de s'aŭ rugatŭ de pace, şi 'şĭ-aŭ cerşutŭ Domnŭ. De care lucru, vĕḑêndŭ Impĕratul rugămintea lorŭ, s'aŭ milostivitŭ, şi i-aŭ ĭertatŭ; şi aŭ trimisŭ la dênşiĭ cu Cĭolpan pre unŭ céuşŭ mare cu credinţă, de i-aŭ chiematŭ pre toţĭ la Impĕratul, in Sucévă, cariĭ cu mare frică aŭ mersŭ şi aŭ căḑutŭ la picĭórele Impĕratuluĭ; pre cariĭ i-aŭ ĭertatŭ Impĕratul, şi cu dragoste i-aŭ primitŭ, ca pre nisce robĭ aĭ seĭ. Şi le-aŭ pusŭ Domnŭ pre Stefan Vodă, fecĭorul luĭ Alecsandru Vodă[1]), şi elŭ s'aŭ invârtejitŭ inapoĭ cu multă dobândă, d'impreună cu tótă óstea luĭ. Şi deciĭ Stefan Vodă, cu Vlădiciĭ, şi cu boĭeriĭ, aŭ petrecutŭ pre Impĕratul până la Dunăre; şi acolo aŭ intorsŭ Impĕratul pre toţĭ robiĭ şi pleanul câtŭ s'aŭ aflatŭ de faţă; şi birul încă 'l-aŭ iertatŭ; şi deciĭ aŭ trecutŭ Dunărea; éră Stefan Vodă s'aŭ intorsŭ la scaunu'şĭ in Sucévă[2]).

Pentru multe nevoĭ ce aŭ petrecutŭ Petru Vodă de Ungurĭ, in cetatea Ciceul, şi purcederea sa la Ţarigrad, in anul 7041, Genarie.

Fiindŭ Petru Vodă in cetatea Ciceuluĭ, multe pedepsĭ şi nevoĭ îĭ venĭaŭ asupră de la neprieteniĭ seĭ, că nu numaĭ de la ceĭ strĕinĭ, ce şi de la aĭ seĭ avea

---

Éră Ión Zapoliĭ, Craiul Ungurescŭ, inţĕlegêndŭ de clătirea luĭ Sultan Suleĭman spre Moldova, asupra luĭ Petru Vodă, avêndŭ grijĕ de vicleşugurile păgânescĭ, că dacă va supune de totŭ ţéra Moldoveĭ, sĕ nu intre păgânul şi la Ardél sĕ supuĭe ţéra Unguréscă, fiindŭ megieşe, măcar că eraŭ legaţĭ cu mare prieteşugŭ Ión Zapoliĭ cu Sultan Suleĭman; ce nice o-dată crestinilorŭ dragŭ n'aŭ fostŭ păgânul. Cerşut'aŭ agĭutorŭ Craiul Ungurescŭ de la Ferdinand, Impĕratul Nemţescŭ, dupĕ aşeḑată pacea ce era intre dênşiĭ, sĕ se agĭutoréscă unul pre altul la vreme de trébă, sĕ trimiţă oştĭ maĭ de grabă. Éră şi elŭ, stringêndu'şĭ oştile Ungurescĭ, va privighia ca la locŭ bunŭ sĕ 'şĭ ispitéscă norocul cu oştile, şi cu singurŭ Sultan Suleĭman. Şi trimiţêndŭ Impĕratul Nemţescŭ óstea sa, ca la optŭ miĭ, pre la Varadin, la inceputul sĕcerişuluĭ, şi de acolo aŭ mersŭ la Ardél. Éră cum putea Ión Zapoliĭ, silĭa sĕ fie pren taĭnă acea pornire de óste, sĕ nu oblicéscă Sultanul, avêndŭ mare prieteşugŭ cu dênsul.-*N.C.*

[1]). Ce era mainainte isgonitŭ de Petru Vodă, şi acolo la Sucévă Impĕratul aŭ legatŭ birŭ pre anŭ sĕ'ĭ dea ţéra câte «*ḑece miĭ galbenĭ de aurŭ;*» éră alte vistere ce n'aŭ fostŭ apucatŭ sĕ le rĕdice Petru Vodă cu sine, tóte le-aŭ luatŭ atuncea Impĕrăţia. — *M. C.*

[2]). Inţĕlegêndŭ Sultan Suleĭman, dupĕ ce aŭ trecutŭ Dunărea, că Ian Zapoliĭ, Craiul Ar-

pedépsă, de la ceĭ ce 'ĭ miluise şi 'ĭ boĭerise in domnia luĭ, de la ceĭ ce aŭ nădĕjduitŭ sĕ 'ĭ fie cu bine şi cu priinţă la vreme ca aceea. Că ântêiŭ Simeon Pârcălabul, carele era pusŭ de Petru Vodă socotitorŭ şi tocmitorŭ, de maĭnainte vreme, cetăţiĭ aceĭa, impreună cu Vlădica Anastasie, gândindŭ rĕŭ la inima lorŭ asupra Domnuluĭ seŭ, Petru Vodă, s'aŭ sfătuitŭ ca sĕ prinḑĕ pre Petru Vodă şi sĕ 'lŭ omóre, şi sĕ 'ĭ ĭa capul sĕ 'lŭ trimiţă la Stefan Vodă, ce era Domnŭ in Moldova. Socotiaŭ că vorŭ dobândi cinste de la Stefan Vodă; ce, Dumneḑeŭ celŭ direptŭ, celŭ ce scie inimile şi gândurile tuturorŭ, sciut'aŭ şi sfatul acestora, şi fĕră voĭa sânţieĭ séle nice unŭ lucru nu se isprăvesce. De care lucru prinḑêndŭ de veste Petru Vodă, şi sciindŭ că vorŭ sĕ 'lŭ omóre, silit-aŭ cu meşterşugŭ de i-aŭ scosŭ den cetate, şi i-aŭ gonitŭ Petru Vodă pentru acéstă faptă.

De norocŭ era Petru Vodă a tragere nevoĭ de neprieteniĭ seĭ, că bine de una nu se mîntuĭa, alta i se gătĭa; că, scăpândŭ de la vrăjmaşiĭ seĭ de la Moldova, pre straja Ungurèscă dede, şi de acolo strecurându-se pre taĭnă, şi intrândŭ in cetatea Ciceuluĭ, spre vrăjmaşiĭ seĭ nemeri; şi bine de acestiĭ nu s'aŭ mântuitŭ, iată sosi de la Ianoş Craiŭ óste Ungurèscă, cariĭ aŭ incungĭuratŭ cetatea de tóte părţile. Vĕḑêndŭ Petru Vodă vicleşugul lor, şi nevoĭa ce 'ĭ venise asupră-ĭ, s'aŭ inchinatŭ lorŭ, şi aŭ datŭ cetatea Ungurilorŭ; cariĭ, ḑacă aŭ ḑobîndit-o pre séma lorŭ, multă pacoste si pedépsă făceaŭ luĭ Petru Vodă; că a luĭ Petru Vodă ce aŭ fostŭ, aŭ luatŭ totŭ Unguriĭ, şi cu nemică volnicŭ nu era; alesŭ de Maĭlat, Domnul Ardéluluĭ, multă nevoĭe aŭ avutŭ de dênsul.

Petrecêndŭ Petru Vodă in cetatea Ciceuluĭ, cu multă scârbă şi nevoĭe, într'unŭ anŭ şi şese lunĭ, nu maĭ putu suferi rĕutăţile şi pedépsa ce 'ĭ făceaŭ Unguriĭ; s'aŭ socotitŭ ca sĕ se desbată de subt stĕpânirea lorŭ; şi s'aŭ sfătuitŭ cu Dómnă-sa Elena sĕ trimiţĕ carte cu mare jalobă şi plângere la Sultan Suleĭman, Impĕratul Turcescŭ, ca sĕ i se facă milă sĕ-lŭ erte, plecându-şĭ capul subt sabia Impĕratuluĭ, şi că sĕ trimiţă cărţĭ la Ianoş, Craiul Ungurescŭ, ca sĕ 'lŭ slobóḑă den ţéră sĕ mérgă la Impĕrăţie, şi sĕ slujéscă Porţiĭ Impĕratuluĭ. Şi sciindŭ scrisóre sĕrbéscă Dómna Elena, aŭ scrisŭ la Impĕratul cu mare jalobă şi plângere, şi o aŭ pecetluitŭ, şi o aŭ datŭ la Petru Vodă. Éră Petru Vodă o aŭ sloboḑitŭ den cetate pre o feréstră afară, lângă zidul cetăţeĭ, şi aŭ chematŭ pre o slugă a sa credincĭósă ce era sĕrbŭ, şi i-aŭ ară-

---

déluluĭ, cu oştile sale şi cu oştile luĭ Ferdinand, Impĕratuluĭ Nemţescŭ, aŭ apucatŭ poticile munţilorŭ, ca, de arŭ vrea elŭ cu Turciĭ sĕ intre in Ardél, sĕ nu-lŭ lase, şi cum că este gata sĕ se bată cu dênsul, de acea veste păgânul gemêndŭ, şi scârşnindŭ in dinţĭ, aprinsŭ de mânie, aŭ trimisŭ Céuşŭ la Ian Craiul, ḑicêndu'ĭ că aŭ uĭtatŭ de bine facerea luĭ, şi făcêndu-l nemulţămitorŭ, sĕ 'ĭ spuĭe că curând va face de 'şĭ va perde Crăia, şi se va căi. Rĕspuns-aŭ Ian Crăiul Turculuĭ, cu multă plecare, cum elŭ acea gătire de oştĭ, nu improtiva Impĕrăţieĭ aŭ făcutŭ, pre carele 'l-aŭ cunoscutŭ apĕrătorŭ vieţeĭ sele şi cinsteĭ sele, ce improtiva vrĕjmaşuluĭ seŭ, luĭ Petru Vodă, carele fiindŭ subt poronca Crailorŭ Unguresci, aŭ făcutŭ de multe orĭ prăḑĭ in Ardél, pe carele acum îlŭ are inchisŭ in cetatea Ciceul, şi in scurtă vreme îlŭ va avea in mânile sele. Éră Impĕratul nice unŭ bănatŭ sĕ nu aĭbă şi nice o indoire de prietuşugul ce 'l-aŭ legatŭ cu dênsul. — *N. C.*

tatŭ cartea, şi 'l-aŭ învĕţatŭ, in taĭnă, sĕ ia cartea şi sĕ o ducă la mâna Impĕratuluĭ Turcescŭ. Carele, invĕţătura luândŭ, aŭ mersŭ şi aŭ luatŭ cartea, şi s'aŭ dusŭ la Ţarigrad, şi aŭ tinsŭ cartea la mâna Impĕratuluĭ. Éră Impĕratul, cetindŭ cartea, şi vĕḑêndŭ atâta jalobă şi plângere a lui Petru Vodă, saŭ, cum ḑicŭ uniĭ, pentru lăcomiea Turcéscă (că Turcul bucurosu'ĭ fie cuĭ sĕ-lŭ priméscă, numaĭ sĕ i se plece, şi sĕ-ĭ dea banĭ), s'aŭ milostivitŭ Impĕratul şi 'l-aŭ ertatŭ cu bucurie, şi 'l-aŭ primitŭ, vĕḑêndŭ că i se plécă. Şi indată aŭ poruncitŭ de aŭ scrisŭ carte la Ianoş, Craiul Unguerescŭ, sĕ slobóḑă pre Petru Vodă sĕ mérgă la Impĕrăţie, şi aŭ trimisŭ solŭ de olacŭ la Craiŭ. Éră Craiul n'aŭ băgatŭ in sémă. cuvêntul Impĕratuluĭ, nice aŭ slobodditŭ pre Petru Vodă. Intorcêndu-se solul cu acea solie de la Craiŭ la Impĕratul, aŭ şi maĭ trimisŭ până de şese orĭ Impĕratul la Craiŭ, pohtindŭ sĕ lase pre Petru Vodă, sĕ mérgă la Impĕrăţie. Éră Unguriĭ nice intr'unŭ chipŭ nu vreaŭ sĕ 'lŭ lase, dându'ĭ vină, că, fiindŭ Domnŭ in Moldova, Petru Vodă, multă asuprélă aŭ avutŭ Unguriĭ despre dênsul, şi încă adăogeaŭ de 'lŭ făceaŭ *notcĭagoş*, ḑicêndŭ că are moşiĭ şi ocine impreună cu dênşiĭ. Éră maĭ pre urmă, a şepte óră, aŭ trimisŭ Impĕratul solĭ la Craiŭ, cu hochimurĭ, aducêndu-ĭ aminte şi de une şi de alte; şi abĭa 'l-aŭ sloboḑitŭ pre ḑisa Impĕratuluĭ, ca sĕ fie deplinŭ. Decia aŭ trimisŭ Impĕratul hochim la Petru Vodă, ca sĕ mérgĕ cu credinţă şi sĕ nu se témă. Vĕḑêndŭ Petru Vodă atâta adeverinţă dela Impĕratul, s'aŭ bucuratŭ fórte, şi inima i s'aŭ veselitŭ; cunoscêndŭ că cum se rĕdică şi se risipesce o negură intunecată, aşa şi elŭ se curăţesce de scărba ce-ĭ zăcea la inimă. Şi gătindu-se de cale, aŭ eşitŭ den cetatea Ciceuluĭ, in luna luĭ Genarie, intr'o Duminică, lăsându-şĭ Dómna şi coconiĭ, şi aŭ purcesŭ la Ţarigrad. Atunce, multă jale şi plîngere la impărţitul lorŭ. Éră Petru Vodă, dacă aŭ trecutŭ Dunărea, atunce aŭ mulţămitŭ luĭ Dumneḑeŭ, că 'l-aŭ isbăvitŭ den mâna Ungurilorŭ; şi mergêndŭ la Ţarigradŭ 'şĭ-aŭ plecatŭ capul la picĭórele Impĕratuluĭ, pre carele cu mare bucurie 'l-aŭ primitŭ Impĕratul [1].

[1]. Totŭ acestŭ paragrafŭ «despre nevoile luĭ Petru Vodă in Cetatea Ciceuluĭ, şi purcederea luĭ la Ţarigrad» nu se afla nicĭ la Miron, nicĭ la Neculaĭ Costin; amêndoĭ suntŭ multŭ maĭ scurţĭ despre nenorocirile luĭ Petru Rareş; mărginindu-se Neculaĭ Costin a ḑice: «Éră Petru Vodă fiindŭ silitŭ in cetate in Ciceŭ in mare inchisóre, se temea şi de ómeniĭ seĭ ce'ĭ avea de apĕratŭ cetate, ca sĕ nu-lŭ dea in mânele Ungurilorŭ. Éră nice se indoĭa de totŭ cu mila luĭ Ión Zapolie, Craiul Unguerescŭ; ce de bună voĭe eşindŭ din cetate, aŭ căḑutŭ cu rugăminte la Craiul sĕ-ĭ lasĕ cetatea Ciceul pentru traiul seŭ cu casa sa, rugându-se sĕ-ĭ erte greşelele cele de maĭ nainte greşite de dênsul, arĕtândŭ Craiuluĭ cum şi elŭ, măcarŭ că este Craiŭ, éră fiindŭ omŭ, este supusŭ primejdiilorŭ şi vremilorŭ inprotivnice acesteĭ lumĭ. Făcutu-şĭ-aŭ pace Petru Vodă de la Craiulŭ Unguerescŭ, şi 'l-aŭ rugatŭ de i-aŭ datŭ voĭe sĕ se cerce la Pórtă sĕ-'şĭ pótĕ tocmi lucrurile despre Impĕrăţie. Şi dându'ĭ voie şi sloboḑenie, agĭuns-aŭ Petru Vodă pre la prieteniĭ seĭ la Pórtă, trimiţêndŭ Petru Vodă darurĭ Veziruluĭ şi altorŭ Agĭ impĕrătescĭ».

«Éră Stefan Vodă, aice in ţéră, inţĕlegêndŭ că aŭ căḑutŭ Petru Vodă pe mânele Craiuluĭ Unguerescŭ, nezăbăvindŭ vreme, aŭ rĕpeḑitŭ la Pórtă făcêndŭ scire, şi rugându-se pen prieteniĭ Veziruluĭ, sĕ poroncéscă Impĕrăţia la Craiul Unguerescŭ, sĕ-ĭ trimiţă legatŭ pre Petru Vodă. Ce Petru Vodă îşĭ aşeḑase lucrul de către Impĕrăţie, de-lŭ chiema sĕ mérgă la Pórtă,»

Pentru mórtea luĭ Stefan Vodă Lăcustă.

Stefan Vodă, domnindŭ la Moldova, nu puţină grijă avea, sciindŭ pre vrăjmaşul sĕŭ, Petru Vodă, viŭ, carele maĭ de demultŭ avea scósă averea sa şi Dómna cu copiiĭ la Ciceŭ, in ţéra Unguréscă, cum s'aŭ pomenitŭ maĭ susŭ. Maĭ apoĭ oblicindŭ, că şi dacă aŭ mersŭ la Impĕrăţie, este la cinste mare; aceste tóte eraŭ ca o ghiaţă la inima luĭ Stefan Vodă.

In ḑilele acestuĭ Domnŭ, Stefan Vodă, aŭ fostŭ fómete mare, şi in ţéra Moldoveĭ şi la ţéra Unguréscă, că aŭ venitŭ lăcuste multe de aŭ mâncatŭ tótă róda; şi pentru aceea 'l-aŭ poreclitŭ şi i-aŭ ḑisŭ *Lăcustă Vodă.* Éră maĭ apoĭ, urăndu-l tótă curtea şi boĭeriĭ, s'aŭ vorovitŭ o sémă de boĭerĭ den curtea luĭ, anume Gănesciĭ şi Arburesciĭ, şi la aşternutul luĭ, unde odhnia, 'l-aŭ omoritŭ in cetatea Suceveĭ.

Éră începĕtura acestuĭ lucru urâtŭ şi necuviosŭ s'aŭ făcutŭ de la Mihul Hatmanul, şi de la Trotuşan Logofĕtul, cariĭ s'aŭ vorovitŭ într'o séră, ca nisce tiranĭ şi lupĭ turbaţĭ, sĕ vĕneze óĭa cea neslobivă, adecă pre Stefan Vodă; şi dândŭ învĕţătură slugilorŭ séle, ca toţĭ sĕ se într'armeze, şi puindu-le şi giurămêntŭ sĕ le fie cu dreptate, s'aŭ pornitŭ cu toţiĭ, şi într'unŭ foişorŭ susŭ in cetate, unde odihnĭa, aŭ rĕsipitŭ uşa, şi nesciindŭ Stefan Vodă nemică de acésta, s'aŭ sculatŭ fiindŭ numaĭ cu căméşa; éră eĭ cu toţiĭ, ca nisce leĭ sĕlbaticĭ, aŭ năvălitŭ asupră-ĭ, şi multe rane făcêndu-ĭ, 'l-aŭ omorîtŭ[1]), şi 'l-aŭ scosŭ afară. Acéstă plată aŭ luatŭ Stefan Vodă de la ceĭ ce-ĭ miluise, cărora maĭ apoĭ de la Dumneḑeŭ, curîndă vreme, le-aŭ venitŭ osândă, şi aŭ luatŭ plată şi eĭ pentru mórtea luĭ Stefan Vodă Lăcustă.

Acestŭ Stefan Vodă aŭ domnitŭ doĭ anĭ şĭ treĭ lunĭ.

«Mergêndŭ Petru Vodă la Ţarigrad, s'aŭ aşeḑatŭ la Galata, care cetate este făcută de Italĭ, şi de unŭ némŭ ce se ḑicŭ Ligurĭ, şi se numesce la istoriĭ Pera; acolo cură Boazul intre Pera, adecă Galata, şi intre Ţarigrad».

«Stefan Vodă, aice intru nenorocita ţéră, multe şi grele dabile strângea de la bieţiĭ lăcuitorĭ; şi de la o vreme s'aŭ arătatŭ mare vĕrsătorŭ de sânge; că fie pentru ce mică greşélă poroncĭa de omorĭa, şi încă de multe orĭ la masă chĭemândŭ pre mulţĭ cu mâna sa ĭĭ omorĭa.»

«Ian Zapolie, când aŭ trimisŭ jalobă la Impĕratul Turcescŭ pentru Petru Vodă Rareş, cum s'aŭ pomenitŭ maĭ susŭ, jeluitus-aŭ şi pentru mórtea luĭ Grit, de carele ne trage rândul sĕ pomenimŭ aice». Dupĕ acésta, Neculaĭ Costin dă o largă relaţie despre mórtea luĭ Grit şi despre luarea Ungarieĭ de cătrĕ Suleĭman celŭ mare. Veḑĭ acéstă bucată la Apendics VIII.

[1]). Câtŭ şi astăḑĭ se cunósce sângele pe zidul păreţilorŭ caseĭ aceea, in cetatea Suceveĭ, păstrelatŭ din Stefan Vodă, şi tăindu-ĭ capul 'l-aŭ scosŭ afară. — *M. C.*

CAP. XVII.

Domnia lui Alecsandru Vodă Cornea.

Aceĭ leĭ sĕlbaticĭ şi lupĭ încruntaţĭ, Mihul Hatman şi Trotuşan, d'impreună cu alţiĭ cariĭ eraŭ protivniciĭ lorŭ, dacă omorîră pre Stefan Vodă, cu toţiĭ aŭ rĕdicatŭ Domnŭ pe unŭ Alecsandru Vodă, ce-ĭ ḑiceaŭ Cornea, carele fusĕse atuncea portarŭ la cetatea Suceveĭ, ĭar maĭ nainte aŭ fostŭ slugă la Mihul Hatmanul; şi dacă 'l-aŭ rĕdicatŭ Domnŭ, i-aŭ pusŭ nume Alecsandru Vodă[1]).

Intr'acea vreme, Sultan Suleĭman, Impĕratul Turcecsŭ, gătindu-se sĕ mérgă la Odriŭ, aŭ purcesŭ cu tótă puterea sa; şi dacă aŭ agĭunsŭ la Odriŭ, înţĕlegêndŭ de atâte amestecăturĭ ce se facŭ in ţéra Moldoveĭ, şi nu se póte aşeḑa ţéra, aŭ socotitŭ ce va face sĕ pótă tocmi acéstă ţéră. Atuncea avu vreme şi Petru Vodă de cerşu Domnia la moşia sa, in Moldova, care i-o gĭuruise Impĕratul de maĭnainte vreme, încă când venise den ţéra Ungurécsă la Ţarigrad. Şi de acésta pre voĭe i-aŭ fostŭ; şi îndată i-aŭ datŭ stégŭ de Domnie la Moldova; şi aŭ trimisŭ pre credincĭosul sĕŭ, Imbrea Aga, cu Icicerĭ şi cu multă óste Turcéscă, ca sĕ ducă pre Petru Vodă la scaunul ţĕrĕĭ Moldoveĭ. Şi luândŭ agĭutorŭ de la Dumneḑeŭ, Petru Vodă, aŭ purcesŭ spre Dristovŭ, in 7 ḑile a luĭ Genarie; şi dacă aŭ trecutŭ Dunărea, aŭ sositŭ la Brăila. Şi acolo tocmindu-şĭ óstea ca sĕ mérgă asupra luĭ Alecsandru Vodă, ĭată şi boĭeriĭ ţĕreĭ Moldoveĭ prinseră de veste, că domnia este dată luĭ Petru Vodă, şi aŭ sositŭ in Brăila. Inţĕlegêndŭ de acésta, cu toţiĭ aŭ părăsitŭ pre Alecsandru Vodă, şi 'l-aŭ lăsatŭ in Cetateă nóă[2]), împreună cu Mihul Hatmanul, şi cu Trotuşan Logofĕtul, şi cu Petraşco, şi Crasneş, şi Cosma. Éră alţiĭ toţĭ s'aŭ dusŭ de s'aŭ închinatŭ la Domnul sĕŭ Petru Vodă, şi s'aŭ rugatŭ sĕ-ĭ ĭerte de greşéla lorŭ. Vĕḑêndŭ Petru Vodă atâta rugăminte de la ţéră, i-aŭ ĭertatŭ pre toţĭ şi cu dragoste i-aŭ primitŭ, şi le-aŭ ḑisŭ sĕ fie in pace şi ĭertaţĭ de tóte greşélele lorŭ, câte i-aŭ făcutŭ óre-cândŭ. Éră eĭ cu toţiĭ strigară ḑicêndŭ: «*In mulţĭ anĭ sĕ domnescĭ cu pace!*» şi éră ḑiseră: «*Bine aĭ venitŭ la scaunul tĕŭ, Domnul nostru celŭ d'ântêiŭ!*» Şi multă bucurie şi veselie era tuturorŭ;

---

[1]). In aniĭ de la Hristosŭ 1538, Alecsandru Vodă Cornea şi cu Mihul Hatmanul, iprociĭ, luândŭ veste de Petru Vodă Rareş că este in cinste la Impĕrăţie, aŭ rĕpeḑitŭ de sîrgŭ la Ferdinand, Craiul Ungurescŭ, pe unul ce-ĭ ḑiceaŭ Petru Robeiŭ, Ispravnicul Sibiuluĭ, cu rugăminte de agĭutorŭ, sĕ-ĭ trimiţă împrotiva luĭ Petru Vodă, gĭuruindu-se cu tótă ţéra că se va închina subt ascultarea Crăieĭ Unguresci. Acéstă poftă de agĭutorŭ întârḑiindu-se despre Ferdinand, maĭ multŭ agĭutorŭ aŭ făcutŭ luĭ Petru Vodă la Pórtă, că aŭ luatŭ prea lesne Domnia, şi cu maĭ puţină cheltuélă, oblicindu-se la Pórtă ămbletele luĭ Alecsandru Vodă cu a sfetnicilorŭ sĕĭ. — *N. C.*

[2]). La Roman. — *Simion Dascalul.*

că toţĭ îlŭ ĭubĭaŭ ca pre unŭ părinte a lorŭ, şi toţĭ eraŭ bucuroşĭ de venirea luĭ, căce li se supărase den mestecăturile ce se aţiţase in ţéră, şi de rĕutatea acelorŭ leĭ cumpliţĭ şi fŏră de suflete.

Petru Vodă, dacă şĭ-aŭ tocmitŭ óstea bine la Brăila, aŭ purcesŭ împreună cu toţĭ boĭeriĭ seĭ; şi dacă aŭ sositŭ la Galaţĭ, s'aŭ tăbĕritŭ pe ţermurile apeĭ. Éră Alecsandrŭ Vodă, prinḑêndŭ de veste, s'aŭ gătitŭ de grabă cu óste de câtă avea, şi aŭ eşitŭ înaintea luĭ Petru Vodă la Galaţĭ; ce nemică n'aŭ folositŭ, că părăsindu-lŭ aĭ seĭ, aŭ caḑutŭ in mânele vrăjmaşuluĭ seŭ, luĭ Petru Vodă, şi îndată aŭ poroncitŭ Petru Vodă de i-aŭ tăĭatŭ capul, de'mpreună cu Petraşco ce se ţinea de dênsul, într'o Mercurĭ, in luna luĭ Fevruarie, 7049[1]).

Acestŭ Alecsandru Vodă Cornea aŭ domnitŭ douĕ lunĭ şi treĭ sĕptĕmânĭ.

CAP XVIII.

Domnia a doua a luĭ Petru Vodă Rareşŭ, în anul 7049, Fevr. 19.

Petru Vodă, dacă aŭ tăĭatŭ capul luĭ Alecsandru Vodă, aŭ purcesŭ cu tótă puterea sa spre scaunulŭ seŭ, spre Sucévă; şi sosindŭ la Bêrladŭ, i-aŭ făcutŭ mare ospĕţŭ şi cinste credincĭosŭ şi cinstitŭ boĭerinulŭ seŭ, Hura Vorniculŭ. Şi de acolo aŭ venitŭ pren têrgulŭ Romanuluĭ, şi cu multă bucurie aŭ năzuitŭ de aŭ mersŭ la Sucévă, Fevruarie in 19, Lunĭ dupĕ sfântul Teodor, in a doua sĕptĕmână de postul celŭ mare, împreună cu Imbre Aga, şi aŭ şeḑutŭ in scaunŭ.

Dacă s'aŭ aşeḑatu Petru Vodă la scaunŭ la Sucévă, aflat'aŭ in vicleşugŭ pre Mihul Hatmanul, şi pre Trotuşan Logofĕtul, şi pre Krasneşŭ, şi pre Kosma, cărora, dacă i-aŭ aflatŭ viclenĭ, le-aŭ tăĭatŭ capetele. De cariĭ multă nevoĭe şi pedépsă aŭ fostŭ avutŭ Petru Vodă in domnia d'ântêiŭ; pre cariĭ, când aŭ pribegitŭ Petru Vodă den ţéră, i-aŭ fostŭ închisŭ in cetatea Romanuluĭ, avêndŭ prepusŭ de viclenie, cum s'aŭ şi arătatŭ maĭ apoĭ, că adevĕratŭ aŭ fostŭ viclenĭ; şi îndată prinḑêndu'ĭ, cu grele muncĭ i-aŭ muncitŭ, şi le-aŭ tăĭatŭ capetele.

---

[1]). 7048, ḑice Neculaĭ Costin, carele arată într'altŭ chipŭ mórtea luĭ Alecsandru Vodă Cornea. Dupĕ ce povestesce întocma ca Urechi împăcarea boĭarilorŭ cu vechiul lorŭ Domnŭ Petru Vodă, elŭ urméză aşa: «Éră pre Alecsandru Vodă, precum scrie Istvanfie istoricul Ungurŭ, 'l-aŭ omoritŭ boĭariĭ ce eraŭ cu dênsul, nădĕjduindŭ că dintru acea faptă vorŭ avea cinste la Petru Vodă. Şi eşindŭ şi aceĭ boĭarĭ in têmpinarea luĭ Petru Vodă, cu multă glótă de ţéră, aŭ înţĕlesŭ Petru Vodă fapta lorŭ, şi Dumneḑeŭ nu i-aŭ lăsatŭ fŏră osândă pentru mórtea ce făcuse eĭ, ântêiŭ luĭ Stefan Vodă Lăcustă, apoĭ luĭ Alecsandru Vodă Corniĭ. Aŭ poruncitŭ Petru Vodă de le-aŭ tăĭatŭ capetele, şi ântêiŭ i-aŭ muncitŭ cu muncĭ grele şi grósnice. Aşa este sfârşitul rĕilorŭ şi cumpliţilorŭ vĕrsătorilorŭ de sânge nevinovatŭ. Éră viindŭ Petru Vodă in Galaţĭ, aŭ pusŭ Hatman pre Petrea, fecĭorul luĭ Vartic».—*N. C.*

Eanĭ socotițĭ Dumnĭavóstră, cum plătesce Dumneḑeŭ celora ce facŭ rĕŭ. Acestiĭ fiindŭ leĭ sĕlbaticĭ și lupĭ încruntațĭ, multă pedépsă aŭ făcutŭ luĭ Petru Vodă în domnia d'ânteiŭ. Maĭ apoĭ, stâmpĕrându-șĭ inimile asupra luĭ Stefan Vodă, neavêndŭ nice o vină, cu rea mórte 'l-aŭ omorîtŭ, cum s'aŭ pomenitŭ maĭ susŭ, la Domnia luĭ Stefan Vodă. Iată dér, după fapta lorŭ cea rea, curândă vreme le trimise Dumneḑeŭ osândă asupră, de luarĕ și eĭ plată cu sabie, ca și Stefan Vodă. Intr'acéstașĭ ḑi, Petru Vodă aŭ pusŭ pre Petrea, fecĭorul luĭ Varticŭ, Hatman și Pârcălabŭ de Sucévă. Intr'acestașŭ anŭ, dacă s'aŭ așeḑatŭ Petru Vodă la domnie, aŭ trimisŭ de 'șĭ-aŭ adusŭ pre Dómna sa Elena și pre fiiĭ seĭ, pre Iliașŭ și pre Stefan, și pre fiică-sa Rucsanda, de la cetatea Ciceuluĭ, din țéra Ungurécsă; și sosindŭ la Sucévă, Maiŭ 25, eșitu-le-aŭ Petru Vodă înainte treĭ mile de locŭ. Acolo multă bucurie era la adunarea lorŭ; că pre câtă jale era când se despărțise de la Ciceŭ de se dusĕse la Țarigrad, maĭ multă bucurie și veselie era acum la împreunarea lorŭ. Deaciĭ, dacă se așeḑară cu toțiĭ la scaunŭ, nu uĭtă Petru Vodă datoria sa, cu care maĭnainte pre toțĭ îngrădĭa; ce, ca unŭ păstorŭ bunŭ, grijĭa de oile sele cele perite, ca sĕ le afle. Trimis'aŭ solĭ la Craĭul Leșescŭ de 'șĭ cerea robiĭ seĭ, ce'ĭ luase Tarnovski Hatmanul, când venise cu óstea la Hotin; ce, nemică n'aŭ isprăvitŭ, că s'aŭ întorsŭ soliĭ fĕră de nice o ispravă.

Petru Vodă, dacă s'aŭ așeḑatŭ in domnie, de nemică. altă nu grijĭa, ce numaĭ cu tótă casa sa petrecea in ocpețe și in desmerdăciune.

Aceste povestĭ ce scriŭ de Petru Vodă Rareșŭ, că aŭ lăsatŭ scaunul și aŭ pribegitŭ în țéra Ungurécsă, și de multe nevoĭ ce aŭ petrecutŭ acolo, și cum aŭ mersŭ la Țarigradŭ, și cum aŭ eșitŭ cu a doua domnie in Moldova, cronicarulŭ Leșescŭ de aceste fórte pre scurtŭ scrie; póte fi că n'aŭ sciutŭ de tóte. Éră Letopisețul celŭ Moldovenescŭ deagĭunsŭ și deschisŭ tóte pre-rônd însemnéḑă; pre carele tóte dacă le-amŭ luatŭ séma, le-amŭ socotitŭ a fi adevere, și pe care le-amŭ tocmitŭ careșĭ la locurile sele [1]).

Când s'aŭ bătutŭ Petru Vodă cu Maĭlat, Voevodul Ardéluluĭ, în anulŭ 7049.

Călcândŭ Unguriĭ prieteșugul ce'lŭ avea cu Petru Vodă, dupĕ ce s'aŭ așeḑatŭ la domnie al doile, venit'aŭ hokim Impĕrătescŭ de la Sultan Suleĭman la Petru Vodă, ca să méргă asupra Ungurilorŭ, și sĕ prinză pre Maĭlat, Voevodul Ardéĭuluĭ. Și i-aŭ trimisŭ intr'agĭutorŭ pre Ciubali Beiŭ, cu óstre Turcéscă, și

[1]). Negreșitŭ că acestĭ Letopisețŭ Moldovenescŭ de care vorbesce Vornicul Urechi, și care tratéză atâtŭ de largŭ despre intêmplările luĭ Petru Vodă Rareș, este același Letopisețŭ vechiŭ de care Urechi ne pomenesce in predoslovia sa, și care ne asiguréză că se sfârșĭa cu Domnia luĭ Petru Vodă Rareșŭ. — Veḑĭ tomul I a Letopisețelorŭ, pagina 95. — Simion Dascălul și cu ceĭ-alțĭ doĭ compilatorĭ aŭ urmatŭ întocmaĭ tecstuluĭ luĭ Urechi in totŭ ce se atinge de Petru Vodă Rareșŭ; éră Miron și cu Neculaĭ Costin, asemine și Ión Neculce, suntŭ multŭ maĭ scurțĭ. Deosebirile ce suntŭ între ceĭ d'ânteiŭ Cronicarĭ, și între acestĭ treĭ de pe urmă, s'aŭ însemnatŭ prin note in tótă Domnia luĭ Rareșŭ. — Red.

pre Radul Vodă cu Muntenii. Și vrêndŭ Petru Vodă sĕ plinéscă poronca Impĕrăției, aŭ purcesŭ cu tótă óstea sa, împreună cu Radul Vodă cu Muntenii, și cu Ciubali Beiŭ cu Turcii, și aŭ trecutŭ pre Oituz la Ardél. Și mergêndŭ cu toții asupra lui Mailat, Voevodul Ardélului, și încă n'aŭ ajunsŭ la Făgăraș, acolo i-aŭ têmpinatŭ Mailat Voevodul cu óste Unguréscă; și dândŭ rĕsboiŭ vitezesce de âmbe părțile, Iunie 20, perdut'aŭ rĕsboiul Ungurii, și pre Mailat 'l-aŭ prinsŭ viŭ Petru Vodă, și 'l-aŭ băgatŭ in obeḑe, și 'l-aŭ trimisŭ la Impĕrăție; și așa Petru Vodă, prădândŭ și arḑêndŭ in țéra Unguréscă, s'aŭ intorsŭ înapoi fôră de nice o smintélă[1]). După ce aŭ prinsŭ Petru Vodă pre Mailat, Voevodul de Ardél, și 'l-aŭ trimisŭ în obeḑe la Sultan Suleiman, la alŭ doile anŭ, in 7050, Septemvrie 12, iar aŭ venitŭ hokim de la Impĕratul Turcescŭ la Petru Vodă, sĕ mérgă sĕ prade in țéra Unguréscă, pentru multe neîngăduințe și amestecături ce se ațițaŭ[2]); și plinindŭ poronca Impĕrăției, avea și Petru Vodă mare scărbă pre Unguri, pentru multe nevoi ce 'i făcuse, încă de când era inchisŭ in cetatea Ciceului, de nu 'și era volnicŭ cu nemică; mai apoi și prieteșugul ce 'lŭ aveaŭ impreună îlŭ călcase. Rĕdicatu-s'aŭ cu tótă puterea sa, și aŭ intratŭ in țéra Unguréscă de aŭ prădatŭ și aŭ arsŭ pên la cetatea de Baltŭ. Acolo aŭ șeḑutŭ șese ḑile; și multă pagubă făcêndŭ țĕrei Unguresci s'aŭ intorsŭ pe la Bistrița fôră de nice o smintélă, și trecêndŭ muntele aŭ eșitŭ pren Câmpul-lungŭ, și s'aŭ dusŭ la scaunul seŭ, la Sucévă.

Cronicarul Leșescŭ, de acéstă pradă ce aŭ făcutŭ Petru Vodă mai pre urmă, nemică nu scrie; că póte sĕ hie, cum, dacă aŭ mersŭ Petru Vodă in țéra Unguréscă, și nice unŭ rĕsboiŭ neavêndŭ cu nime, pentru că n'aŭ fostŭ cu cine 'i sta improtivă, ce aŭ prădatŭ și s'aŭ intorsŭ inapoi cu pace, pentru aceea n'aŭ

[1]). Sultan Suleiman ințĕlegêndŭ pentru Mailat, Domnul de Ardélŭ, că îmblă cu vicleșugŭ asupra Crăiei Isabellii și a feciorului ei, ajungêndu-se cu Ferdinand, trimis-aŭ poruncă la Ahmet Pașa de la Nicopol, și la Petru Vodă, și la Radul Vodă, Domnul țĕrei Muntenesci, de aŭ mersŭ cu oștí in Ardélŭ. Intrat-aŭ Petru Vodă pre Oituz, și s'aŭ adunatŭ cu Pașa și cu Radul Vodă la Dunăre. Nice o scădere țerei Unguresci, pre unde aŭ mersŭ cu oștile, n'aŭ făcutŭ, pentru sĕ nu aibă grijĕ și prepusŭ Mailat. Éră fiindŭ fôră grijĕ Mailat la casele sele, făcură sfatŭ Domnii acestia cu Pașa, neputêndŭ sĕ 'lŭ prinḑă fățișŭ, cu vicleșugŭ; și trimiseră de chiemară pre Mailatŭ sĕ vie la Pașa, pentru intemeerea legăturilorŭ de pace intre dênsul și intre Impĕrăție, făcêndu-i scire că și Sultan Suleiman aŭ purcesŭ de vine sĕ mântuéscă Buda de incongiurarea Nemțilorŭ, socotindŭ că mai bine cu pace sĕ se așeḑe de cătŭ cu vĕrsare de sânge. Rĕspuns-aŭ Mailat că nu are cum merge la Pașa; ce, de 'i va trimite Pașa zălogŭ pre unŭ feciorŭ alŭ seŭ, elŭ va veni la Pașa. Rĕspuns-aŭ Pașa că pre fiul seŭ nu 'lŭ póte trimite la dênsulŭ, căci este in slujbă Impĕrătéscă, și este cu primejdie de viață la dênșii a trimite zălogŭ fôră scirea Impĕrăției; ce 'i va trimite doi Agi mari, de Vidin și de Silistra, cărora le-aŭ datŭ Impĕratul stéguri de Isprăvnicie. Și imbrăcândŭ Pașa pe doi Comișei de a grajdiului lui in haine scumpe, și cu arme ferecate, și pre cai impodobiți, i-aŭ trimisŭ. Și incredințêndu-se Mailat, 'i-aŭ primitŭ cu cinste, nesocotindŭ a hi vicleșugŭ. Vêḑêndŭ zălóge acei Turci de cinste, aŭ venitŭ Mailat in tabĕra lui Pașa, și deodată aŭ mersŭ la corturile lui Petru Vodă; și primindu-lŭ Petru Vodă cu cinste, 'l-aŭ ținutŭ cu voróvă, până aŭ venitŭ mulțime de Turci, amestecați cu Munteni, de 'l-aŭ luatŭ și 'l-aŭ băgatŭ în obeḑe; și ducêndu-lŭ la Pașa, 'l-aŭ trimisŭ indată la Impĕrăție, la Țarigrad, și acolo puindu-lŭ la inchisóre, 'l-aŭ ținutŭ până i s'aŭ sĕvĕrșitŭ viața. Éră Petru Vodă s'aŭ intorsŭ inapoi; și era atunce anii 7049. — *N. C.*

[2]). Ce se ațițaŭ pentru Crăia Unguréscă, după mórtea lui Ian Zapolie. — *N. C.*

insemnatŭ cronicarulŭ Leşescŭ. Éră Letopiseţul Moldovenescŭ arată adevĕratŭ că aŭ mersŭ Petru Vodă la Ungurĭ, cum scrie maĭ susŭ, de aŭ prădatŭ şi aŭ arsŭ, şi cu nimene unŭ rĕsboiŭ n'aŭ avutŭ. Dece, şi noĭ n'amŭ trecutŭ nice acésta fĕră pomenire[1]).

Dacă s'aŭ intorsŭ Petru Vodă den ţéra Ungurésca, intru acea laudă aŭ sĕvĕrşitŭ monastirea Pobrata, care era zidită de dênsul, şi o aŭ sfinţitŭ. Aşijderea şi monastirea de Râşca s'aŭ apucatŭ a o zidire; şi Dobrovĕţul aŭ istovitŭ; şi la monastirea Chipriana aŭ lucratŭ. Incă şi alte multe lucrurĭ bune se află făcute de dênsul, cumu'ĭ la Mitropolia de Roman, şi la Mitropolia de Sucévă [2]), şi la monastirea Bistriţeĭ, şi bisericĭ de pétră in Hărlaŭ, şi in Baĭe; şi altele multe aŭ făcutŭ.

Şi cu adevĕratŭ era feciorŭ luĭ Stefan Vodă celuĭ bunŭ[3]), că intru totŭ semĕna tătâne-seŭ; că la rĕsbóĭe ĭĭ mergea cu norocŭ, că totŭ aŭ isbânditŭ; şi multe lucrurĭ bune şi Dumneḑeescĭ apucase de făcea. Ţéra şi moşia ca unŭ părinte o socotĭa. Judecata cu direptate o făcea. Éră la sfatŭ era omŭ cuviosŭ, şi la tóte lucrurile indrĕsneţŭ, şi la cuvêntŭ gata a dare rĕspunsŭ, de 'lŭ cunosceaŭ toţĭ că 'ĭ harnicŭ sĕ domnéscă ţéra.

In anul 7052, in 15 Maiŭ, purces'aŭ Iliaşŭ Vodă, feciorul luĭ Petru Vodă, la Ţarigrad

De mórtea luĭ Petru Vodă Rareşŭ.

Petru Vodă, fiindŭ bĕtrânŭ de ḑile, şi căḑêndŭ in bólă grea, aŭ plătitŭ datoria sa ce aŭ fostŭ datorŭ lumeĭ, şi s'aŭ sĕvĕrşitŭ la anul 7055, Septemvrie in 4, Vinerĭ la méḑă-nópte; şi cu cinste 'l-aŭ ingropatŭ in monastirea Pobrata, ce este zidită de dênsul, cu multă jale şi plângere despre toţĭ, ca dupĕ unŭ părinte a lorŭ, carele n'aŭ fostŭ maĭ josŭ de câtŭ alţiĭ, ce aŭ lăţitŭ hotarul ţĕreĭ; că pre Sĕcuĭ de multe orĭ i-aŭ arsŭ şi i-aŭ prădatŭ, şi luându-le cetăţile şi oraşele, subt puterea sa i-aŭ supusŭ. Şi atâta grózâ le-aŭ datŭ, câtŭ la vreme de primejdie ce era şi pribagŭ la dênşiĭ, şi 'şĭ perduse Domnia, şi dupĕ ce s'aŭ dusŭ la Ţurcĭ, lăsându-şĭ Dómna şi cuconiĭ in Ciceŭ, cu tótă averea, atunce Ungurii, necum sĕ se bage sĕ'ĭ jĕcuĭască, ce incă i-aŭ păzitŭ, şi i-aŭ socotitŭ până la venirea luĭ, alŭ doile rôndŭ, la Domnia ţĕreĭ Moldoveĭ. Aşijderea şi cu Leşiĭ de multe orĭ s'aŭ bătutŭ, şi Pocuţia le-aŭ fostŭ luatŭ suptŭ ţinerea luĭ. Éră maĭ

[1]). Insĕ, Letopiseţele strĕine, Leşeşcĭ şi Unguresci, de acéstă oştire a luĭ Petru Vodă nu pomenescŭ; ce, de Iliaşŭ Vodă, feciorul luĭ Petru Vodă, scriŭ că aŭ făcutŭ acele prăḑĭ la Ardélŭ, precum vomŭ arĕta la rôndul seŭ — *N. C.*

[2]) Sĕvĕrşit-aŭ şi Episcopia din Roman, şi Mitropolia din Sucévă aŭ innoitŭ şi aŭ impodobitŭ. — *M. C.*

[3]). Semăna bine a fire feciorŭ luĭ Stefan celuĭ bunŭ: aşa isteţŭ la fire spre rĕsbóĭe, cum şi a zidire bisericĭ şi alte lucrurĭ bune. idem.

maĭ apoĭ, de vrea domni multŭ, nu vrea hi ca sĕ nu ĭee urma frăţine-seŭ, luĭ Iliaşŭ Vodă [1]).

Petrecêndŭ aceste nevoĭ multe boĭeriĭ şi lŏcuitoriĭ ţĕreĭ, despre Domnul lorŭ, n'aŭ maĭ putută suferi fŏră-omenirea şi rĕutăţile luĭ; ce ântêĭŭ s'aŭ sfătuitŭ cu taĭnă, ce vorŭ face ca sĕ se pótă curăţi de dênsul; şi, sfătuindu-se, aŭ alesŭ ca sĕ agĭungă de sĭrgŭ la boieriĭ ceĭ pribagĭ, cariĭ eraŭ in ţéra Leşéscă, eşiţĭ de multe nevoĭ. Deaciĭ, dacă aŭ avutŭ scire şi respunsŭ de la dênşiĭ, cum eĭ vorŭ veni fŏră zăbavă (cu cine arŭ alege sĕ le hie Domnŭ de'ntre dênşiĭ), îndată acestiĭ, nóptea, cu toţiĭ s'aŭ rĕdicatŭ la podŭ la Ţuţora, şi aŭ tăĭatŭ aţele cortuluĭ asupra luĭ Stefan Vodă, şi acolo cu multe rane pĕtrunḑêndu'lŭ 'l-aŭ omorĭtŭ, in anulŭ 7060, Septemvrie, dupĕ ce aŭ domnitŭ doĭ anĭ şi patru lunĭ.

Mulţĭ vorŭ sĕ ḑică, cum la acéstă faptă ce însemnămŭ sĕ fie fostŭ boĭeriĭ vicleni, de aŭ omorĭtŭ pre celŭ maĭ mare a lorŭ. Éră eŭ rĕspunḑŭ la acésta: că Dumneḑeŭ pre celŭ maĭ mare 'l-aŭ lăsatŭ, şi gĭudeţulŭ celŭ cerescŭ alŭ seŭ pre pămêntŭ i 'l-aŭ datŭ; şi precum iubesce elŭ sĕ vaḑă pre Dumneḑeŭ in cerŭ gĭudecătorŭ blândŭ faptelorŭ luĭ, aşa sĕ se arăte şi elŭ celorŭ ce suntŭ subt stăpêniea sa; şi cum nu sufere Dumnezeŭ strimbătate, aşa şi elŭ sĕ nu facă altuĭa. Dece, care póte fi omŭ ca acela, sĕ'şĭ vaḑĕ muĭerea silită şi batjocurită, şi sĕ sufere? Carele nu va suspina, vĕḑêndŭ fiĭcă-sa, fecĭóră den sênul seŭ, ce o aŭ cruţatŭ, sĕ o ia óre cine şi sĕ 'şĭ riḑĕ de dênsa? Şi care slujitorŭ, s'aŭ boĭarin, va primi sĕ'ĭ ia muĭerea spre pohta sa cea neastêmpĕrată, şi nu'ĭ va găndi rĕŭ? Ce vină, déră, vomŭ putea da celuĭ ce nu póte suferi amarulŭ inimiĭ sele? Că nu elŭ, ce Dumneḑeŭ simeţeşce pre unulŭ ca acela, sĕ fie plinitorŭ şi certătorŭ de pĕcate ca acele; şi pentru acésta le trimite sfĕrşitŭ ca sĕ nu maĭ adaoge pĕcatulŭ [2]). Precum pre ceĭ bunĭ vedemŭ că aŭ sfĕrşitŭ bunŭ şi lăudatŭ; éră ceĭ rĕĭ, rĕŭ s'aŭ sfĕrşitŭ dupĕ cuvêntulŭ Proroculuĭ, in psalm XXXIII: «*mórtea pĕcătoşilorŭ cumplită este*» [3]).

---

[1]). Ḑice sfânta scriptură, Levit XX: «cela ce va precurvi cu muĭerea altuĭa, şi va face curvie cu muĭerea vecinuluĭ seŭ, cu mórte sĕ móră curvarul şi precurvarul.» Şi la adoua lege ḑice sfânta Scriptură: «blăstematŭ, carele dórme cu muĭerea vecinuluĭ seŭ, şi sĕ ḑică norodŭ aminŭ! aşa sĕ fie!» La Esdra, Cap III ḑice: «Depărtaţi-vĕ de muĭerile pămêntuluĭ şi de muĭerile strĕine.» Pavel Apostol, la Copint. I. ḑice: «Feriţi-vĕ de curvie, că pe curvarĭ şi precurvarĭ gĭudeca'ĭ-va Dumneḑeŭ.» — Pentru aceea cu cale s'aŭ sfătuitŭ boĭariĭ şi cu dreptate asupra luĭ Stefan Vodă, etc. — *N. C.*

[2]). Şi aceste încă sĕ se scie, că prin sloboḑirea luĭ Dumneḑeŭ, nerăbdândŭ spurcata faptă, se pedepsescŭ de ómenĭ Domniĭ rĕĭ şi turbaţĭ, precum şi de acestŭ Stefan Vodă s'aŭ arĕtatŭ, că 'l-aŭ omorĭtŭ boĭeriĭ. — Adaosŭ de *N. C.*

[3]). In anul 7065, éră de la Hristosŭ 1557, Sultan Suleĭman aŭ trimisŭ óste Turcéscă in ţéra Ungurésca, sĕ bată Segedinul. Éră Toma Nadajdie, Ispravnicul ţĕreĭ Unguresci, înţĕlegêndŭ că aŭ venitŭ Turciĭ la Segedinŭ, s'aŭ pornitŭ şi elŭ cu oştĭ Unguresci de aŭ începutŭ

CAP XXI.

Domnia Ioldiĭ Vodă, carele aŭ domnitŭ treĭ ḑile.

Indată ce aŭ omorîtŭ boĭeriĭ aceĭ pre Stefăniţă Vodă, la Ţuţora, cu toţiĭ s'aŭ sfătuitŭ şi aŭ rĕdicatŭ Domnŭ pre Ioldea, şi i-aŭ datŭ sĕ'ĭ fie Dómnă pre Rucsanda, fata luĭ Petru Vodă, sora luĭ Stefăniţă Vodă. Şi aŭ purcesŭ pre Iijia in susŭ sĕ mérgă la Sucévă sĕ facă nuntă; şi aŭ mersŭ până la Şipote, nesciindŭ nimene de venirea acestuĭ Domnŭ. Primindŭ de veste pribegiĭ boĭeriĭ, den ţéra Leşéscă, de mórtea luĭ Stefan Vodă, aŭ rĕdicatŭ Domnŭ pre Petrea Stolniculŭ, şi'ĭ schimbară numele de'ĭ ḑiceaŭ Alecsandru Vodă, pre carele 'l-aŭ poreclitŭ Lăpuşneanul. Intr'acesta chipŭ, aflândŭ vreme îndĕmână pribegiĭ sĕ vie la moşie in ţéră, îndată s'aŭ sfătuitŭ şi aŭ căḑutŭ dupĕ Siniavski, Voevodul Rusieĭ, şi Hatmanul Koroniĭ, sĕ le dea agĭutorŭ, sĕ vie in ţéră. Dece, Voevodul, înţĕlegêndu-se cu Kraiul, nemică n'aŭ zăbovitŭ, ce aŭ strînsŭ óste degrabă, şi aŭ purcesŭ spre ţéră; unde, aŭ socotitŭ ca sĕ nu vie fŏră capŭ, şi aŭ rĕdicatŭ Domnŭ, cum s'aŭ pomenitŭ maĭ susŭ, pre Petru Stolnicul, in têrgŭ în Trebulea. Şi aŭ întratŭ in ţéră cu óste Leşéscă, pre cuvêntul boĭerilorŭ celorŭ den ţéră, ce trimisĕse maĭ denainte vreme la pribegi, ca sĕ vie fŏră zăbavă cu capŭ, că eĭ vorŭ sili sĕ se curăţéscă de Stefan Vodă, cum s'aŭ şi têmplatŭ, că gătindu-se pribegiĭ cu óstea Leşéscă sĕ între in ţéră, boĭeriĭ ceĭ de ţéră şi aflară vreme sĕ se curăţéscă de Stefan Vodă. Deacia n'aŭ aşteptatŭ pre cuvêntul ce trimisĕse la pribegĭ, ca sĕ vie cu capŭ; ce, îndată aŭ rĕdicatŭ la Domnie pre Ioldea, şi aŭ venitŭ până la Şipote, pe Miletin.

Intru acea vreme, întrândŭ şi pribegiĭ cu Alecsandru Vodă in ţéră, şi de sîrgŭ oblicindŭ că ţéra aŭ rĕdicatŭ capŭ pre Ioldea, la domnie, carele mergea spre Sucévă sĕ facă nuntă cu Rucsanda, de sîrgŭ aŭ trimisŭ Alecsandru Vodă pre Moţoc Vornicul cu o sémă de óste înainte, ca sĕ prinḑĕ pre Ioldea Vodă; şi prinḑêndu'ĭ calea la Şipote, neavêndŭ elŭ nice o scire de nicăire, 'l-aŭ împresuratŭ óstea Leşéscă şi 'l-aŭ prinsŭ viŭ; pre carele maĭ apoĭ, dacă aŭ sositŭ Alecsandru Vodă, 'l-aŭ semnatŭ la nasŭ şi 'l-aŭ datŭ la călugărie, in anul acestaşŭ, 706[1]) Septemvrie.

---

a bate cetatea Baboţie, ce era luată de maĭ nainte de Turcĭ. Éră înţĕlegêndŭ Turciĭ de una ca acésta, aŭ lăsatŭ Segedinul şi aŭ mersŭ sĕ dea agĭutorŭ cetăţiĭ Baboţiĭ; şi dândŭ rĕsboiŭ, aŭ înfrîntŭ Uuguriĭ pre Turcĭ şi ĭ-aŭ biruiţŭ. Atunce s'aŭ întorsŭ Crăiasa Isabella cu fiiulŭ eĭ, Ian Jigmond, la cnezia Ardélulul, den poronca luĭ Sultan Suleĭman, găsind'o pe însa solul Turcescŭ la Petricovŭ in ţéra Leşéscă; şi de acolo, împreună cu solul Turcescŭ, aŭ venitŭ in Ardél, cum amŭ pomenitŭ unde amŭ scrisŭ de Crăia Ungurĕscă. Èră in anulŭ de la Hristos 1554, Ivan Vasilievicĭ, marele Cnéz a Mosculuĭ, aŭ dobânditŭ subt ascultarea sa oraşul Astrahanul, şi órdele ce suntŭ la marea Caspia, căreĭ măriĭ iĭ ḑicŭ *Hvalensca more*. De atunce se scriŭ Impĕrăţiĭ Mosculuĭ, *stĕpânĭ Astrahanuluĭ*. — *N. C.*

[1]) 7065 Zice Neculaĭ Costin.

CAP. XXII.

Domnia luĭ Alecsandru Vodă Lăpuşnénul.

Alecsandru Vodă Lăpuşnénul, dacă aŭ venitŭ in ţéră, aŭ luatŭ, sĕ'ĭ fie Dómnă, pre Rucsanda, fiĭca luĭ Petru Vodă, care era sĕ o ia Joldea; şi cu dragoste ĭlŭ primirĕ boĭeriĭ; şi mergêndŭ pre la Hărlăŭ, aŭ trasŭ la Sucévă, şi aŭ şeḑutŭ in scaunŭ. Deciĭ, s'aŭ cununatŭ cu Dómna Rucsanda, şi aŭ făcutŭ nuntă.

Intr'acestaşŭ anŭ aŭ fostŭ omorŭ mare şi ĭérnă grea. Dece, dacă s'aŭ aşeḑatŭ Alecsandru Vodă la domnie, nu grijĭa de alta, ce numaĭ de pace, in tóte părţile, şi de aşeḑarea ţereĭ. Éră cu Dómnă-sa Rucsanda aŭ avutŭ doĭ fecĭorĭ, pre Bogdan şi pre Petru.

Domnindŭ Alecsadru Vodă ţéra, intru lauda luĭ Dumneḑeŭ aŭ ziditŭ monăstirea Slatina, cu multă cheltuélă şi osêrdie, şi o aŭ sfinţitŭ Grigorie Mitropolitul. Éră la sfinţenie, ḑicŭ sĕ hi fostŭ preoţĭ cu diaconĭ 117, in anul 7066, Octomvrie in 14. Dupĕ acésta şi Păngăraţiĭ aŭ ziditŭ, maĭ multŭ de frică de câtŭ de bună voĭe, că de multe orĭ i s'aŭ arĕtatŭ in visŭ sfântul mucenicŭ Dimitrie, ingrozindu'lŭ ca sĕ 'ĭ facă beserică pre acelŭ locŭ; dece, cu osêrdie şi cu nevoinţă s'aŭ apucatŭ de o aŭ ziditŭ.

In alŭ patrule anŭ a domnieĭ luĭ Alecsandru Vodă, trimis'aŭ Sultan Suleĭman hochimŭ la Alecsandru Vodă şi la Petru Vodă, Domnul Muntenescŭ, sĕ mérgă cu óste la ţéra Unguréscă, pre pohta Ungurilorŭ sĕ le puĭe Craiŭ pre Stefan, fecĭorul luĭ Ianoş Craiŭ, la scaunul celŭ de moşie a tătâne-seŭ. Şi indată, dupĕ poronca Impĕrăţieĭ, aŭ mersŭ şi 'l-aŭ dusŭ de 'l-aŭ aşeḑatŭ la Crăie; şi de atunce s'aŭ plecatŭ Unguriĭ a dare birŭ Turculuĭ. Éră Domniĭ se intórseră cu tótă óstea lorŭ, cineşĭ la ţéra lorŭ, aducêndŭ multŭ jacŭ şi dobândă de la Ungurĭ.

Pre acea vreme fost'aŭ ĭérnă mare şi gerósă, de aŭ ingĭeţatŭ dobitóce şi here pen pădurĭ.

Éră intr'acestaşŭ anŭ, 7066, Septemvrie [1]), prestĕvitu-s'aŭ Macarie, Episcopul de Roman, ziditorul şi incepĕtorul monastireĭ Rîşcăĭ, carele aŭ fostŭ la scaunul Romanuluĭ 27 de anĭ, şi cu cinste 'l-aŭ ingropatŭ in monastirea sa, in Rîşca; şi in locul luĭ s'aŭ sfinţitŭ pre Anastasie, omŭ destoĭnicŭ a primire slujba păstorieĭ sale, carele, 14 anĭ maĭ apoĭ, aŭ fostŭ şi Mitropolitŭ [2]).

---

[1]). Genarie 1, — *Simeon Dascalul.*

[2]). Pre acéstă vreme, in aniĭ de la Hristos 1562, éră de la zidirea lumiĭ 7071, Ivan Vasilievicĭ, marele Cnéz a Mosculuĭ, avêndŭ cu sine 800,000 de óste, s'aŭ pornitŭ asupra ceăţii Poloţcul, ce este pe apa Zvina; şi cu multă vĕrsare de sânge o aŭ dobânditŭ. Aflat'aŭ marĭ visteriĭ intr'acéstă cetate; ḑece miĭ de ómenĭ aŭ robitŭ, scriŭ cronicariĭ Léşescĭ; éră pe jidovĭ, cariĭ n'aŭ vrutŭ sĕ se boteḑe, aŭ poroncitŭ de i-aŭ inecatŭ in apa Zvina. — *C. N.*

De ivirea luĭ Despot Ereticul[1]) 7069.

După alŭ noĕle anĭ a domnieĭ luĭ Alecsandru Vodă, s'aŭ ivitŭ Despot, pre poreclă, éră numele i-aŭ fostŭ Heraclu Vasilic, ce aŭ fostŭ de nascerea sa den ostrovul Samos, carele aŭ fostŭ sciindŭ multe limbĭ: Francesce, Nemţesce, Grecesce şi Lătinesce. Acesta fiindŭ nemeritŭ la ţéra Leşéscă, şi intre slujitorĭ la rĕsbóie âmblăndŭ, avĕndŭ şi viaţă intre Soţinĭ, s'aŭ incleştatŭ intre nisce Evangeliştĭ (că şi elŭ nu era pravoslavnicŭ), şi s'aŭ făcutŭ că este feciorŭ de Domn; şi nu puteaa eve sĕ vie spre ţéră, că Alecsandru Vodă avea prietenie bună cu Leşiĭ, cum şi Leşiĭ aveaŭ legătură tare cu Turciĭ, pentru amestecăturĭ ca aceste. Éră Despot, pre ascuns, cu protivniciĭ seĭ se gătiaŭ, şi'ntre Căzacĭ şĭ-aŭ făcutŭ prietenie. Aceste inţĕlegĕndŭ Starostiĭ de la marginea ţereĭ Leşescĭ, aŭ datŭ scire la Craiŭ. Éră Craiul indată aŭ trimisŭ cărţile sele pretutinderea, de capŭ ingrozindŭ, carele se va băga sĕ trécă peste invĕţĕtură, şi pre Despot sĕ 'lŭ oprécă la Pomoran. Unde, macar că deodată s'aŭ alinatŭ lucrul, éră maĭ apoĭ Despot maĭ bine s'aŭ gătitŭ, luândŭ intr'agĭutorŭ pre Albrecht Laski, şi aŭ intratŭ in ţéră cu Nemţĭ, cu Şveḑĭ, cu Spaniolĭ şi cu Căzacĭ.

Rĕsboiul luĭ Alecsandru Vodă, cu Despot, la Verbia, 7069, Noemvrie in 18.

Alecsandru Vodă, dacă aŭ inţĕlesŭ că Despotŭ fĕră de veste de unde aŭ intratŭ in ţéră cu óste strĕină de 'lŭ impresóră, neavêndŭ la ce se apuca la unŭ lucru aşa degrabă, ca den somnŭ desteptatŭ, de sîrgŭ şi cu puţinĭ, negata, i-aŭ eşitŭ inainte la Jijia, la locul ce se chĭamă Verbia; că ţéra, pismuindŭ luĭ Alecsandru Vodă, n'aŭ vrutŭ sĕ incalece in óste; şi cu cine aŭ putut, aŭ eşitŭ; şi têmpinându-se 'şĭ-aŭ datŭ rĕsboiŭ, unde ceĭ puţinĭ de ceĭ mulţĭ, şi ceĭ negata de ceĭ gătiţĭ, n'aŭ pututŭ suferi, ce aŭ datŭ dosŭ; şi aŭ fugitŭ Alecsandru Vodă in josŭ.

Ḑicŭ uniĭ, că şi acolo sĕ hie fostŭ rĕsboiul cu vicleşugŭ; insĕ, cela ce perde, fie când nu va sĕ afle vina ca, ce o mută la altul. Éră aceste de la Dumneḑeŭ suntŭ tóte tocmite, ca nemică sĕ nu hie stătătorŭ in lume, ce tóte de risipă şi trecĕtóre. Pre ceĭ de gĭos suĭe, pre ceĭ suiţĭ pogóră, ca sĕ hie de pildă şi de invĕţătură nóă, sĕ cunóscemŭ că nemică in lume nu avemŭ, fĕră numaĭ fapte bune.

[1]). Despre origina, intêmplările şi intrarea in Moldóva a luĭ Despot Heraclidul, Semion Dascalul cuprinde o naraţie fórte interesantă, care din pricina lungimeĭ s'aŭ pusŭ la sfîrşitul tomuluĭ, Apendics IX. Asemine şi cu Domnia luĭ Despot Eraclidul, Neculaĭ Costin părăsesce cu totul Letopiseţul luĭ Urechi; şi până la mórtea luĭ Ierimia Movilă Vodă, ne dă o hronică deosĕbită, cea maĭ importantă pentru noĭ, pentru sfĕrşitul véculuĭ al XVI şi inceputul véculuĭ XVII. Veḑĭ acéstă la Apendics X. — Red.

Alecsandru Vodă fuge la Ţarigrad.

Alecsandru Vodă, dupĕ ce perdu rĕsboiul, fugi spre Iaşĭ. şi de acolo îşĭ luă Dómna şi fugi la Huşĭ. Acolo se grijĭa ca sĕ stringă ţéra, şi sĕ ia ajutorŭ de la Turcĭ, sĕ se întórcă asupra luĭ Despot; ce nemică n'aŭ folositŭ. Că Despot, dacă aŭ bătutŭ pre Alecsandru Vodă la Verbia, nu s'aŭ pornitŭ dupĕ elŭ, ce s'aŭ întorsŭ spre Sucévă, şi aŭ apucatŭ scaunulŭ şi cetatea Suceveĭ cu tótă averea luĭ Alecsandru Vodă; de unde pre slujitorĭ i-aŭ umplutŭ cu banĭ, şi pre boĭerĭ cu cuvinte bune şi dulcĭ i-aŭ îmblânzitŭ, şi le juruĭa sĕ le facă bine maĭ multŭ de câtŭ arŭ pohti eĭ. Aşa âmplêndŭ pe toţĭ de nădejde, i s'aŭ închinatŭ ţéra de sus tótă, şi s'aŭ gătitŭ de isnóvă asupra luĭ Alecsandru Vodă; şi aŭ pogoritŭ la Iaşĭ, apoĭ la Huşĭ, sĕ pótă apuca pre Alecsandru Vodă acolea. Ce Alecsandru Vodă, vĕḑêndŭ şi auḑindŭ că este golitŭ de totŭ agĭutorul, s'aŭ pogoritŭ la Chilia, şi de acolo s'aŭ dusŭ la Impĕrăţie, ca sĕ se agĭutoréscă de acolo.

KAP. XXIII.

Domnia luĭ Despot Vodă.

Despot, dupĕ ce aŭ gonitŭ pre Alecsandru Vodă pênă la Huşĭ, s'aŭ întorsŭ înapoĭ, şi aŭ venitŭ la Iaşĭ, unde aŭ poftitŭ Vlădiciĭ, pre Grigorie Mitropolitul. şi pre Anastasie Episcopul de Roman, şi pre Eftimie Episcopulŭ de Rădăuţi, şi toţĭ boĭeriĭ ţĕreĭ, de i-aŭ cetitŭ molitfa de Domnie, şi'ĭ puseră numele de *Ion Vodă Despot.* Dupĕ aceea, aŭ trimisŭ boierĭ de ţéră la Impĕrăţie pentru stégŭ; şi cu banĭ âmplêndŭ gurile vrăjmaşilorŭ seĭ, 'şĭ-aŭ aşeḑatŭ domnia, şi i-aŭ datŭ stégŭ; şi dacă i-aŭ sositŭ stégul la Iaşĭ, deciĭ s'aŭ dusŭ la Sucévă cu mare bucurie.

Éră Alecsandru Vodă, dacă aŭ mersŭ la Împĕrăţie, fu trimisŭ la Iconia

Despot Vodă, dacă s'aŭ aşeḑatŭ la domnie, se arăta blândŭ şi tuturorŭ cuviosŭ, şi aeve creştinŭ dereptŭ, éră la taină ereticŭ; şi avea sfetnicĭ de aĭ seĭ, de o lege cu dênsul; maĭ apoĭ 'şĭ-aŭ ivitŭ şi necredinţa sa.

Trimis'aŭ dupĕ aceea solĭ la Craiul Leşecŭ şi la Impĕratul Nemţescŭ, dându-le scire că s'aŭ aşeḑatŭ la domnie; unde pre solĭ bine i-aŭ primitŭ, şi aŭ fostŭ bucuroşĭ unuĭa ca acestuĭa ce slujise şi la curtea Impĕratuluĭ, şi la Coróna Leşéscă.

Maĭ apoĭ, pus'aŭ pre ţéră nevoĭ şi greutăţĭ marĭ. Bisericile desbrăca argintăriile lua şi făcea banĭ, şi alte multe lucrurĭ fŏră de cale făcea, care nice auḑise că le va vedea. Făcêndŭ aceste Despot Vodă, éră Laski, carele venise cu dênsul, cunoscêndŭ că va veni asupra lorŭ rĕŭ, s'aŭ dusŭ înapoĭ.

Pentru isvodul amêndororŭ Cronicarilorŭ Leşescĭ, şi de tocmala lorŭ despre Despot Vodă.

Pentru acestŭ Despot Vodă Letopisețul Moldovinescŭ fórte prea scurtŭ scrie. Éră cronicariĭ ceĭ Leşescĭ spunŭ maĭ deschisŭ şi maĭ de agĭunsŭ; ce mácar că d'inceputul luĭ Despot nu spunŭ amêndoĭ într'unŭ chipŭ, éră maĭ apoĭ totŭ se tocmescŭ, că cu acéstă dată aŭ fostŭ isbînda totŭ la despotŭ Vodă, că aŭ bătutŭ pre Alecsantru Vodă, şi aŭ apucatŭ scaunul; unde, dacă s'aŭ aşeḑatŭ la domnie, multe rĕutățĭ făcea, peste voia țĕreĭ. Pre carele pênă maĭ pre urmă nu 'l-aŭ pututŭ suferi boĭeriĭ şi țéra, vĕḑêndŭ de la dênsul atâta pedépsă şi strîmbătate asupra lorŭ. Şi de'lŭ vra cruța Dumneḑeŭ indelungŭ la domnie, nu vrea putea fi într'altŭ chipŭ, sĕ nu primenéscă şi legea, şi sĕ nu rĕsipéscă şi țéra.

Când s'aŭ sfătuitŭ Laski sĕ scótă pre Despot Vodă den Domnie.

De acéstă poveste scrie cronicarulŭ Marțin Paşcovski, cum că Albreht Laski, Voevoda Siraski, dacă aŭ aşeḑatŭ pre Despot la Domnie, cu multă cheltuélă a sa, s'aŭ întorsŭ la țéra Leşéscă, dândŭ cuvêntŭ luĭ Despotŭ Vodă, ca sĕ'ĭ trimițĕ totŭ ce aŭ cheltuitŭ pentru dênsul, sĕ 'şĭ rĕscumpere moşiile care le-aŭ zălogitŭ pentru Despot. Ce Despot dacă s'aŭ vĕḑutŭ aşeḑatŭ la domnie, nemică de aceea nu grijia, ce numaĭ ce prăda şi făcea rĕutățĭ în țĕră. Aşa, intrândŭ scârbă între dênşiĭ, înțĕlegêndŭ Laski de atâte asuprele şi rĕutățĭ ce făcea țĕreĭ, şi luĭ nuĭ plătesce cheltuiala, gândi ca sĕ'lŭ scóță den Domnie. De care lucru, dacă s'aŭ adunatŭ la Seim la Petricov, cu Dumitraşco Vişnovețki, şi acela era omŭ cu putere mare, şi sfătuindu-se amêndoĭ, aŭ tocmitŭ Laski ca sĕ'lŭ ducă la domnie, şi sĕ scóță pre Despot. De care lucru încredințându-se amêndoĭ, nu dupĕ multă vreme s'aŭ rĕdicatŭ Vişnovețki cu óste Căzăcéscă, şi aŭ venitŭ la Nistru, aşteptândŭ acolo pre Laski sĕ mérgă asupra luĭ Dospotŭ Vodă.

Când s'aŭ sfătuitŭ şi Boĭeriĭ țereĭ Moldoveĭ sĕ scóță pre Despot Vodă den Domnie, Augustŭ, 7071.

La aceea dată sfătuindu-se şi boĭeriĭ țĕreĭ, d'impreună cu Episcopiĭ, ce vorŭ face cu acelŭ rĕsipitorŭ de lege, că nu numaĭ călca obiceele țĕreĭ, şi jécurĭ făcea, ce şi legea cu totulŭ rĕmĕsĕse de batjocură; decĭ, cu toțiĭ sfătuindu-se, maĭ cu deadinsul Tomşa Hatmanul, ca sĕ scóțĕ pre Dospot Vodă den domnie; şi aşa jurară pre Tomşa, că era omŭ cu inimă mare, ca sĕ hie elŭ începătorŭ la acestŭ lucru. Insĕ, atunceşĭ înțĕlegêndŭ boĭeriĭ că Dumitraşco Vişnovețki aŭ venitŭ la Nistru cu óste Căzăcéscă, şi aştéptă pre Laski, cariĭ s'aŭ gătitŭ sĕ vie cu óste asupra luĭ Despotŭ Vodă; şi aŭ socotitŭ cu toțiĭ, şi aŭ aflatŭ ca sĕ trimiță la Dumitraşco Vişnovețki sĕ vie la domnie, şi sĕ nu zăbovéscă, nice sĕ

[illegible] că potŭ eĭ cu ţéra, fŏră óste, sĕ'ĭ dea domnia; nice sĕ maĭ [illegible] pre Laski, ḑicêndŭ: că dacă va veni Laski, va fi slava luĭ, éră nu a luĭ Vişno- [illegible] Vişnoveţki, vĕḑêndŭ aceste cuvinte şi adeverinţa de la boĭeriĭ de ţéră, [illegible] sfatŭ de Pisacenski Poruşnicul seŭ, cum va face, aştepta-va pre [illegible] aŭ ba: că boĭeriĭ ţĕreĭ ĭlŭ poftescŭ. Ce Pisacenski, nesocotindŭ de vicle- [illegible] vĕḑêndŭ atâta adeverinţă de la boĭeriĭ de ţéră, i-aŭ ḑisŭ sĕ nu aştepte pre Laski, ce sĕ mérgă la domnie, dacă'lŭ poftescŭ, sĕ nu hie lauda a luĭ Laski, [illegible] a lorŭ. Ascultândŭ acestŭ sfatŭ Vişnoveţki, s'aŭ gătitŭ cu vr'o 500 de ómenĭ sĕ vie spre ţéră.

Când aŭ prinsŭ de veste Despot Vodă că vine Vişnoveţki asupra luĭ.

Scrie Belskie, cronicarul Leşescŭ, că Tomşa Hatmanul, vrêndŭ sĕ înşele pre Despot Vodă, sĕ'i rĕşchire óstea, ca sĕ n'aĭbă cu ce se sprijini despre vrăjmaşiĭ seĭ, arĕtându-se prietenŭ luĭ Despot, 'ĭ-aŭ spusŭ că Vişnoveţki se gătéză şi vine asupra luĭ, şi aŭ sositŭ la Nistru, si aŭ chĭematŭ într'agĭutorŭ şi pre Tătarĭ; şi încă adăogea de ḑicea că Tătariĭ staŭ gata la margine, şi vorŭ sĕ intre in ţéră.

Scrie Marţinŭ Paşcovski, că dacă aŭ înţĕlesŭ Despot Vodă de venirea luĭ Vişnoveţki, sciindŭ că despre Laski, de unde'ĭ era tótă nădejdea, are scârbă mare, pentru ce nu'ĭ întorsĕse cheltuiala, aŭ socotitŭ că de acolo nu se va putea agĭutori; înţĕlegêndŭ că şi Laşki va sĕ vie cu Vişnoveţki asupra luĭ, s'aŭ sfătuitŭ sĕ facă pace cu Vişnoveţki. Nesciindŭ nemică de vicleşugul boĭeriilorŭ seĭ, aŭ trimisŭ solĭ la Dumitraşco Vişnoveţki pentru pace, gĭuruĭndu'ĭ o mie de caĭ şi câte-va miĭ de boĭ, numaĭ sĕ facă pace, şi sĕ se întórcă înapoĭ. De care lucru aŭ întrebatŭ sfatŭ de Pisacenski Poruşnicul seŭ, de a căruĭa sfatŭ 'i-aŭ venitŭ maĭ apoĭ tótă rĕutatea asupra capuluĭ seŭ; că vrêndŭ Vişnoveţki sĕ facă pace pre cuvêntul luĭ Despot Vodă, şi sĕ se întórne înapoĭ, éră Pisacenski totŭ 'l-aŭ îndemnatŭ sĕ mérgă, vĕḑêndŭ că dacă'lŭ poftescŭ boĭeriĭ şi ţéra, maĭ bine sĕ fie elŭ stăpênŭ de câtŭ altul. Şi aşa Vişnoveţki aŭ ascultatŭ sfatul luĭ Pisacenschi, n'aŭ priimitŭ sĕ facă pace cu Despot Vodă, ce s'aŭ pornitŭ spre ţéră, unde maĭ apoĭ 'şĭ-aŭ pusŭ capul.

Vĕḑêndŭ Despot Vodă că despre Vişnoveţki nemicŭ n'aŭ folositŭ, aŭ trimisŭ iar la prietinul seŭ, la Laski, cu multă rugăminte, sĕ'şĭ întórcă scârba despre dênsul, şi sĕ nu'lŭ lase la nevoĭa luĭ, ce sĕ'ĭ vie într'agĭutorŭ, sĕ'lŭ sprijinéşcă de vrăjmaşiĭ seĭ, şi ce'ĭ va hi pofta, şi cheltuiala luĭ şi de'ântêiŭ şi deapoĭ sĕ'ĭ-o întórcă până la unŭ banŭ; încă şi alte darurĭ multe 'i-aŭ adeveritŭ. Dece, auḑindŭ Laski rugămintea luĭ Despot, fiindŭ atunce şi elŭ sositŭ la Nistru la marginea ţĕreĭ, aŭ chiămatŭ pre toţĭ Poruşniciĭ seĭ, şi aŭ cetitŭ cartea luĭ Despot înaintea tuturorŭ, şĭ aŭ întrebatŭ sfatŭ de dênşiĭ, scóte-va pre Despot den Domnie, aŭ sprijini'l-va despre vrăşmaşiĭ luĭ? Inţelegêndŭ Poruşniciĭ aceste cuvinte, şi vĕḑêndŭ că Vişnoveţki nu 'i-aŭ aşteptatŭ, precum le era tocméla, ce aŭ intratŭ in ţéră, eĭ aŭ sfătuitŭ pre Laski sĕ nu lase pre Des-

potŭ la nevoĭe, de vreme ce maĭ 'nainte cu agĭutorul luĭ 'l-aŭ pusŭ la domnie; dicêndŭ, că de va lipsi Despot den domnie, şi cheltuĭala luĭ Laski va hi perită; éră de va hi Despot la domnie, totŭ este cu nădejde că se va întórce cheltuiala luĭ Laski. De care lucru luându Laski acestŭ sfatŭ, aŭ purcesŭ ca sĕ apere pre Despotŭ Vodă, şi aŭ venitŭ pên la ţĕrmurile Siretuluĭ cu 14,000 de ostaşĭ.

Când aŭ viclenitŭ Tomşa Hatmanul pre Domnul seŭ Despot Vodă.

Scrie Belskie cronicarul, că, dacă aŭ înţĕlesŭ Tomşa Hatmanul că Vişnoveski aŭ intratŭ in ţéră, aflat'aŭ vreme ca sĕ viclenéscă pre Domnul seŭ, Despotŭ Vodă; şi aŭ mersŭ de 'i-aŭ spusŭ de venirea luĭ Vişnoveţki, dicêndŭ că aŭ chĭematŭ şi pre Tătarĭ într'agĭutorŭ, şi aŭ intratŭ in ţéră. Aşa, spăĭmântându'lŭ cu aceste cuvinte, aŭ poftitŭ Tomşa Hatmanul sĕ'ĭ dea leficiĭ luĭ ce avea, ómenĭ strĕinĭ: Nemţĭ, Ungurĭ, Leşĭ, şi alţiĭ, ca sĕ ese cu aceĭa împrotiva Tătarilorŭ; dicêndŭ că, de va putea opri pre Tătarĭ, se va întórce de sirgŭ înapoĭ, şi pre Vişnoveţki prea lesne îlŭ va sprĭjini; că până la acea vreme se va stringe şi ţéra, şi prea lesne se vorŭ măntui de vrăjmaşiĭ seĭ. Credêndŭ Despot Vodă aceste cuvinte sĕ hie de la inimă, 'i-aŭ datŭ slujitoriĭ seĭ, leficiiĭ Nemţĭ (fără pedestrime, ce o aŭ opritŭ lângă sine), pre cariĭ avea nădejde.

De aice nu se tocmescŭ la poveste Cronicariĭ Leşeşcĭ.

Că Marţin Paşcovski scrie, că atunce s'aŭ fostŭ rĕdicatŭ Ianoş Craiul Ungurescŭ, cu multă óste, şi s'aŭ apropiatŭ la margine, subt munţĭ. Éră înţĕlegêndŭ de acésta boĭeriĭ luĭ Despot Vodă, fiindŭ viclenĭ Domnu-seŭ, avură prilejŭ ca sĕ împuţineze óstea luĭ Despot Vodă. Aŭ sfătuitŭ pre Despot Vodă ca sĕ trimiţă óste despre graniţa Ungurécă, sĕ fie de strajĕ; şi atunce sĕ fie trimisŭ Despot Vodă Nemţiĭ seĭ, cariĭ eraŭ slujitorĭ la dênsul, şi cu o sémă de Moldovenĭ, şi cu dênşiĭ pre Tomşa Hatmanul şi pre Moţocŭ Vornicul, şi alţiĭ cu dênşiĭ, cariĭ aveaŭ vicleşugŭ ascunsŭ la inima lorŭ asupra Domnuluĭ lorŭ, luĭ Despot Vodă. Aceia aŭ învĕţatŭ in taĭnă pre Moldovenĭ sĕ ucidĕ pre Nemţĭ. Dece, nóptea, dacă aŭ adormitŭ Nemţiĭ, 'i-aŭ împresuratŭ Moldoveniĭ, şi pre toţĭ 'i-aŭ tăĭatŭ, fiindŭ Nemţiĭ fĕră de grijĕ despre soţiile séle. Atuncea Despot Vodă, fiindŭ închisŭ in cetatea Suceveĭ, de frica luĭ Vişnoveţki, că nice acela nu era departe, îndată s'aŭ vîrtigitŭ Tomşa Hatmanul, şi cu Moţocŭ Vornicul, şi cu Moldovéniĭ, şi aŭ încungĭuratŭ cetatea. Că Unguriĭ luĭ Despot Vodă încă îĭ plecase Tomşa spre sine; éră Despot Vodă numaĭ ce rĕmăsĕse cu pedestraşiĭ; şi puindŭ Tomşa strajĕ pregĭurŭ cetatea, aŭ eşitŭ înaintea luĭ Vişnoveţki, la Siretŭ, cum se va pomeni maĭ gĭosŭ.

Éră Belskie, acéstă poveste ce scrie maĭ susŭ, pentru perirea acestorŭ Nemţĭ, nu scrie aşa precum scrie Marţinŭ Paşcovski; ce scrie într'altŭ chipŭ de se tocmesce cu Letopiseţul celŭ Moldovinescŭ, precum veĭ vedea înainte. Tomşa Hatmanul, dice Belski, dacă 'şĭ-aŭ tocmitŭ lucrucile cele de vicleşugŭ despre

Domnu-seŭ Despot Vodă, înţělegêndŭ de venirea lui Vişnoveţki, că va sě intre in ţéră, dat'aŭ scire de venirea lu Vişnoveţkı luĭ Despot Vodă, ḑicêndŭ că aŭ chiematŭ şi pre Tătarĭ într'agĭutorŭ; cariĭ aŭ intratŭ in ţéră, şi aŭ poftitŭ sě'ĭ dea lefeciiĭ seĭ nemţĭ, sě ésă împrotiva Tătarilorŭ, şi apoĭ se va întórce împrotiva luĭ Vişnoveţki. De care sfatŭ ascultândŭ Despot Vodă, dat-aŭ leficii seĭ nemţĭ; pre cariĭ, dacă i-aŭ apucatŭ Tomşa la mânele séle, aŭ purcesŭ cu óstea in gĭosŭ, şi aŭ trecutŭ Prutul pre la Frăţilenĭ, şi aŭ tăbĕritŭ la satŭ la Săpotenĭ. Şi dacă s'aŭ aşeḑatŭ acolo de masŭ, Tomşa, cu alţĭ protivnicĭ aĭ seĭ, aŭ sfătuitŭ in ce chipŭ vorŭ putea pleca pre Nemţĭ sě hıe una cu dênşiĭ asupra luĭ Despot Vodă. Ce sciindŭ că Nemţiĭ pre unde slujescŭ suntŭ cu direptate Domnilorŭ seĭ, şi nu'ĭ vorŭ putea pleca aşa pre lesne, ce socotirĕ ca sě trimiţă iscódă pre ascunsŭ, sě nu scie Nemţiĭ, sě se facă a se ducere inaintea Tătarilorŭ, şi maĭ apoĭ, intorcêndu-se, sě aducă veste bună, cum Tătariĭ s'aŭ intorsŭ inapoĭ. Şi aşa făcêndŭ, pre urmă ḑiseră boĭeriĭ sě se veseléscă toţĭ, că s'aŭ intorsŭ Tătariĭ; şi cinstiră pe Nemţĭ până îĭ îmbătară, şi peste nópte îĭ uciseră pre toţĭ. Boĭeriĭ Moldovinescĭ, a doua ḑi, după ce aŭ ucisŭ pre Nemţiĭ luĭ Despot Vodă, cu toţiĭ rĕdicară Domn pre Tomşa Hatmanul, şi îĭ puseră nume de Stefan Vodă, şi indată purcéseră spre Sucévă sě încongĭure cetatea, până a nu prindere de veste Despot Vodă. Şi dacă sosirĕ la cetate, avêndŭ scire cum sosesce şi Vişnoveţki, aŭ pusŭ strajě pregĭur cetate, şi încă de aceste Despot Vodă nemică nu scia. Tomşa aŭ eşitŭ înaintea luĭ Vişnoveţki la podŭ la Vercicanĭ, pre Siretŭ.

Marţin Paşkovski scrie, că acolo Ţomşa, tocmindu-şĭ óstea sa in douĕ pôlcurĭ, ca sě înşele pre Căzacĭ, aŭ pusŭ unŭ pôlcŭ de o parte de podŭ, altŭ pôlcŭ de altă parte de podŭ, dându-le învĕţătură într'acesta chipŭ: dacă se vorŭ înşira Căzaciĭ la podŭ, atunce sě-ĭ lovéscă fŏră veste de doĕ părţĭ, cum s'aŭ şi têmplatŭ. Insĕ cu o ḑi maĭ înainte, aŭ trimisŭ Tomşa olăcarĭ înaintea luĭ Vişnoveţki, dându'ĭ veste cu înşelăciune, cum mâne diminéţă vorŭ eşi boĭeriĭ toţĭ înainte'ĭ, de i se vorŭ închina, şi vorŭ merge cu toţiĭ asupra luĭ Despot. De care lucru înţělegêndŭ Vişnoveţki acéstă veste, cu mare bucurie aŭ purcesŭ a doua ḑi, aşteptândŭ sě'ĭ ésě boĭeriĭ înainte sě i se închine, unde maĭ apoĭ cu mare înşelăciune s'aŭ înşelatŭ.

Belskie şi Paşcovski, amêndoĭ scriŭ, că aşteptândŭ Tomşa pre Vişnoveţki, cu óste tocmită, la podŭ la Vercicanĭ, venit'aŭ şi Vişnoveţki cu Căzaciĭ seĭ. Insĕ nu venĭa ca la unŭ rĕsboiŭ, ce ca la o domnie deşértă de stĕpênŭ, cu puţinĭ; şi încă elŭ fiindŭ bolnavŭ. Şi acoperindu'ĭ negura, atunce deodată Tomşa cu óstea sa cea tocmită, fŏră-veste i-aŭ lovitŭ de i-aŭ spartŭ, şi i-aŭ rĕsipitŭ, şi pre mulţĭ aŭ prinsŭ viĭ. Unora le-aŭ tăĭatŭ urechile şi i-aŭ sloboḑitŭ; pre alţiĭ, împreună cu Vişnoveţki, stĕpênul lorŭ, i-aŭ trimisŭ la Impĕrăţie. Că Vişnoveţki, neavêndŭ grijĕ de poticală ca aceea, şi nefiindŭ gata, lovindu'lŭ Tomşa fŏră-veste, de nemică nu s'aŭ pututŭ apuca, ce numaĭ de fugă; şi vĕḑêndŭ că nu va putea scăpa, că era şi slabŭ de bólă, s'aŭ vîritŭ într'o copiţă de fînŭ, la unŭ satŭ lângă Botoşenĭ; şi viindŭ unŭ popă la fînŭ sě încarce, 'l-aŭ aflatŭ în copiţă ascunsŭ, şi luându'lŭ de grumazĭ 'l-aŭ dusŭ la Tomşa de 'l-aŭ închinatŭ. Apoĭ Tomşa 'l-aŭ trimisŭ la Impĕrăţie, de'mpreună cu cumnatu-seŭ Pisacinski, de ĭ-aŭ închinatŭ

Pentru mórtea luĭ Vişnoveţki şi a luĭ Pisacenski.

Ducêndŭ ómeniĭ Tomşiĭ pre Dumitraşco Vişnoveţki şi pre cumnatu-seŭ Pisacenski la Impĕrăţie, i-aŭ tĕmpinatŭ ómeniĭ luĭ Alecsandru Lăpuşnénu, cariĭ veniaŭ cu fermanŭ Impĕrătescŭ la scaunul ţĕreĭ; că dedese domniea ĭar luĭ Alecsandru Vodă, pentru multe neaşeḑărĭ şi amestecăturĭ ce se făceaŭ aice in ţéră. Aşa, dacă s'aŭ tĕmpinatŭ, aŭ luatŭ pre Dumitraşco Vişnoveţki şi pre cumnatu-seŭ Pisacenski de la mânule ómenilorŭ Tomşiĭ, şi 'ĭ trimiseră de 'ĭ închinarĕ eĭ la Impĕrăţie, de la Alecsandru Vodă, ḑicêndŭ că pre acesta îlŭ poftesce ţéra, şi in nădejdea luĭ aŭ făcutŭ slujbă Impĕrăţieĭ. Dece Impĕratul aŭ poroncitŭ de aŭ pusŭ in cârlige, despre Galata, pre Vişnoveţki şi pre Pisacenski; şi acolo aŭ trăitŭ până a treĭa ḑi cu multe sudălmĭ şi ocărĭ spre Mehmetŭ. Maĭ apoĭ, Turciĭ, ca'ntr'o prósçă săgetaŭ întrênşiĭ, de'ĭ implură de săgeţĭ. Şi aşa 'şĭ-aŭ sĕvêrşitŭ viaţa.

Tomşa aŭ mersŭ asupra Domnuluĭ seŭ, Despot Vodă.

Tomşa, dupĕ isbânda cu norocŭ ce aŭ înşelatŭ pre Vişnoveţski, s'aŭ intors'ĭ spre Sucévă, şi stringêndŭ ţéra, aŭ incungĭuratŭ cetatea unde era închisŭ Despot Vodă, şi aŭ abătutŭ puscele de o băteaŭ. Intr'aceea, multă gâlcévă şi hrémĕtŭ se auḑĭa den lontru; că Despot, prepuindŭ de viclenie pre Căpitanul pedestrimeĭ, Dervicĭ Petru[1]), că s'aŭ agĭunsŭ cu Tomşa, şi ca sĕ'ĭ dea cetatea, aŭ scosŭ sabia şi 'l-aŭ omoritŭ. Atunce slujitoriĭ, vĕḑêndŭ năpastea Căpitanuluĭ lorŭ şi mórtea, mare zarvă feceră; şi ântêiŭ se ispitise sĕ omóre pre Despot Vodă; apoĭ socotiră că vorŭ ḑice că nu pentru Căpitanul lorŭ 'l-aŭ omoritŭ, ce aŭ viclenitŭ pre Domnu-sĕŭ, şi s'aŭ lăcomitŭ de aŭ luatŭ banĭ de la Tomşa. Şi aşa rupseră sfatŭ ca sĕ trimiţĕ sĕ le gĭure Tomşa sĕ hie eĭ slobodĭ, şi eĭ sĕ'ĭ deschiḑă cetatea, şi de nume de viclenie sĕ se curăţéscă. Şi aşa, luândŭ adeverinţă de la Tomşa, aŭ deschisŭ cetatea.

De mórtea luĭ Despot Vodă Ereticul.

Atunce Despot Vodă, dacă aŭ vĕḑutŭ că 'l-aŭ viclenitŭ toţĭ boĭeriĭ, şi 'l-aŭ părĕsitŭ toţĭ slujitoriĭ, şi ţéra s'aŭ rĕdicatŭ asupra luĭ, şi nădejdea de agĭutorŭ de undeva, de la prietenul seŭ Laski, nu'ĭ vine; aşa vĕḑêndŭ perirea sosită asupra capuluĭ seŭ, îmbrăcatŭ Domnesce aŭ eşitŭ afară den cetate, maĭ sus de Sucévă, la Arenĭ, unde era ţéra adunată, sĕ se închine Tomşiĭ. Atunce Tomşa cu multe cuvinte 'l-aŭ mustratŭ, aducêndu'ĭ aminte de multe lucrurĭ fŏră de lege ce făcea, că nu numaĭ ţéra pustiesce, ce şi bisericile desbracă şi de lege îşĭ ride. Cu aceste cuvinte mustrându-lŭ Tomşa, 'l-aŭ lovitŭ cu

[1]). Petru de Vevericĭ. — *N. C.*

buzduganul, și îndată óstea tótă s'aŭ lăsatŭ asupra luĭ, unde, acoperindu'lŭ mulțimea, cu multe rane i-aŭ pĕtrunsŭ trupul; deaciĭ in pedestrime s'aŭ lăsatŭ de i-aŭ tăĭatŭ, și i-aŭ snopitŭ; unora le-aŭ tăĭatŭ nasurile și urekile. Și așa aŭ fostŭ sfĕrșitul luĭ Despotŭ Vodă. Și aŭ domnitŭ 3 anĭ și jumĕtate.[1])

CAP XXIV.

Domnia luĭ Stefan Vodă Tomșa, in anul 7072.

Scrie Marțin Pașcovski, că, dacă aŭ perităŭ Despotŭ Vodă la Sucévă, étă sosi Albrecht Laski, Voevoda Siraski, la țermurile Siretuluĭ, carele venĭa într'agĭutorŭ luĭ Despot Vodă cu 14,000 de ómenĭ, ce nice de unŭ folosŭ nu i-aŭ fostŭ. Că, cumu 'șĭ suntŭ Leșiĭ de ce gătézĕ prea încetŭ, până a venire Laski sĕ apere pre Despot, éră Tomșa 'l-aŭ fostŭ înșĕlatŭ pre Despot de i-aŭ împărțitŭ óstea și i-aŭ ucisŭ Nemțiĭ, și aŭ bătutŭ și pre Vișnovețki. Maĭ apoĭ aŭ omorîtŭ și pre Despot Vodă; și deaciĭ înțĕlegĕndŭ de venirea luĭ Laski, aŭ prinsŭ pre Căpitanul Nemțilorŭ celorŭ pedestri de i-aŭ tăĭatŭ nasul și urekile, și 'l-aŭ desbrăcatŭ de haĭne, și 'l-aŭ trimisŭ la Laski sĕ'ĭ spuĭe că aŭ peritŭ Despot Vodă; éră elŭ de va veni, cum aŭ pățitŭ Vișnovețki, așa va păți și elŭ, și cum aŭ peritŭ ómeniĭ luĭ Despotŭ Vodă, așa vorŭ peri și ómeniĭ luĭ; că țéra nu este fŏră de capŭ, cum ĭĭ pare luĭ; éră de'ĭ voĭa sĕ'ĭ fie ómeniĭ fŏră nasŭ și fŏră urechĭ, cumu'ĭ acelŭ Némțŭ, elŭ sĕ vie. Aceste tóte, dacă aŭ spusŭ Némțul luĭ Laski, aŭ întrebatŭ de Porușniciĭ seĭ cum va face. Ce Porușniciĭ i-aŭ ḑisŭ: «Dacă aŭ peritŭ Despot, pentru carele mergeaĭ sĕ'lŭ aperĭ, și cheltuéla ta aŭ peritŭ. Nice avemŭ ce âmbla aŭ ce căuta la Sucévă; ce sĕ ne întórcemŭ înapoĭ.» Insĕ, neputĕndu'șĭ afla cale deschisă ca sĕ se întórcă pre urmă pre unde venise, se temea de vicleșugŭ sĕ nu le ésĕ înainte ómeniĭ Tomșiĭ, și sĕ pațĕ maĭ rĕŭ de câtŭ Vișnovețki. Pre la codrul Cosminuluĭ sĕ trécă, se temeaŭ de țeranĭ, înțĕlegĕndŭ de dĕnșiĭ sĕ nu sĕciuéscă pădurea asupra lorŭ, și sĕ pațĕ maĭ rĕŭ de câtŭ Albert Craiŭ. Maĭ apoĭ, 'șĭ-aŭ aflatŭ cale sĕ se întórcă pre unde aŭ venitŭ; socotindŭ că, de vorŭ și eși vrăjmașiĭ lorŭ înainte, se vorŭ apĕra de sĕnețe, și se vorŭ sprijini den arme, și vorŭ hălădui. Cariĭ, dacă s'aŭ întorsŭ înapoĭ, pre multe locurĭ le făceaŭ năvală țeraniĭ cu îmblăcie și cu cóse; ce nemică nu le-aŭ stricatŭ, ce întregĭ aŭ hălăduitŭ în țéra sa; numaĭ unulŭ de'ntre dĕnșiĭ aŭ peritŭ. Acéstă dobăndă aŭ făcutŭ Laski de la Despot, pentru multŭ bine ce'ĭ făcuse și'lŭ așeḑase la Domnie.

---

[1]). Ca la treĭ anĭ, Noembrie, 7072. — *Simeon Dascalul*

Când s'aŭ bătutŭ Stefan Vodă Tomşa cu Mircea Vodă, Domnul Muntenescŭ.

Mircea Vodă, Domnul Muntenescŭ, înţelegêndŭ de atâte amestecăturĭ ce se făceaŭ între Domnia Moldoveĭ, aŭ socotitŭ sĕ se ispitéscă sĕ apuce ţéra sĕ fie subt ascultarea luĭ; găndindŭ că prea lesne o va dobăndi, pentru împĕrechĭerea ce era între călăraşĭ şi între pedestraşĭ, şi pentru supĕrarea ţĕreĭ ce se făcuse cu Despot Vodă; găndi că, fiindŭ slăbiţĭ de rĕutăţĭ, nu va avea cine sĕ'ĭ stea împrotivă; alta, că şi domnia Tomşiĭ era neaşeḑată; că de la Impĕrăţie nu'ĭ venise stégŭ de Domnie. Aşa, Mircea Vodă, cu tótă óstea sa, s'aŭ pornitŭ asupra Tomşiĭ; ce Tomşa, prinḑêndŭ de veste, de sîrgŭ s'aŭ gătatŭ, şi ĭ-aŭ eşitŭ înainte la Milcovŭ; şi dândŭ rĕsboiŭ, aŭ bătutŭ pre Mircea Vodă, şi deciĭ s'aŭ întorsŭ la Iaşĭ[1]).

De acéstă poveste, ce aŭ bătutŭ Tomşa pre Mircea Vodă, cronicariĭ Leşescĭ nemică nu scriŭ; ce numaĭ la Letopiseţulŭ Moldovinescŭ se află acéstă poveste, precum s'aŭ scrisŭ maĭ susŭ.

Stefan Vodă Tomşa fuge în ţéra Leşéscă, de frica luĭ Alecsandru Vodă Lăpuşnénul.

Intr'acea vreme, înţĕlegêndŭ Impĕratul Turcescŭ, de atâte amestecăturĭ ce se facŭ in ţéră, şi se scólă uniĭ pre alţiĭ, nu suferi; ce aŭ datŭ Domnia iarăşĭ luĭ Alecsandru Lăpusnénul.

Éră Stefan Vodă Tomşa, dacă aŭ omoritŭ pre Despot Vodă in Sucévă, şi bătu pre Mircea Vodă la Milcovŭ, întorcêndu-se la Iaşĭ, s'aŭ gătitŭ sĕ trimiţă boĭerĭ şi ómenĭ de ţéră la Impĕrăţie, sĕ ceĭe stégŭ. Venerĕ'ĭ olăcarĭ de'ĭ dederă de veste că domnia este dată luĭ Alecsandru Vodă, şi aŭ sositŭ la Brăila, şi se găţézĕ sĕ între in ţéră. Inţĕlegêndŭ Tomşa de acésta, s'aŭ sfătuitŭ cu boĭeriĭ seĭ, ce vorŭ face; şi aflară, ca sĕ trimiţĕ la Alecsandru Vodă ómenĭ gĭuraţĭ de la ţéră, şi sĕ'ĭ spuĭe că ţéra nu'lŭ va, nice îlŭ iubescŭ, şi de acolo sĕ trécĕ la Impĕrăţie; şi până nu le va veni rĕspunsŭ, sĕ nu lase pre Alecsandru Vodă sĕ intre in ţéră. Dacă aŭ mersŭ soliĭ aciĭ de la Tomşa, şi aŭ spusŭ luĭ Alecsandru Vodă, atunce sĕ fie ḑissŭ Alecsandru Vodă: «De nu mĕ iubescŭ eĭ, eŭ îĭ iubescŭ pre înşiĭ; şi de nu mĕ va ţéra, eŭ voiŭ pre dênsa; şi voiŭ totŭ merge, orĭ cu voĭe, orĭ fĕră voĭe!» Şi aŭ opritŭ pre solĭ, şi aŭ trimisŭ hokimurile Impĕratuluĭ la Tătarĭ, cariĭ îndată s'aŭ pornitŭ, de aŭ acoperitŭ ţéra ca unŭ roĭŭ pên in Prutŭ, prădândŭ şi arḑêndŭ. De altă parte, elŭ aŭ întratŭ cu Turciĭ şi cu óstea ce aŭ avutŭ lângă sine. Deci, Tomşa Vodă, vĕḑêndŭ că împrotiva aceĭ puterĭ nu va putea sta, aŭ trecutŭ la ţéra Leşéscă cu sfetniciĭ seĭ, cu Moţocŭ Vornicul, şi cu Spanciocŭ Spĕtar, şi cu Veveriţă Postelnicul, şi s'aŭ aşeḑatŭ in Liov, dupĕ ce aŭ domnitŭ 5 sĕptĕmânĭ[2]).

---

[1]). Pre acéstă vreme aŭ fostŭ Domnŭ în ţéra Muntenéscă Petru Vodă, fecĭoru luĭ Mircea Vodă. — *Simeon Dascălul*

[2]). Éră la unŭ Letopiseţŭ Sĕrbescŭ scrie că aŭ fostŭ domnia luĭ până la 4 lunĭ.—*Simeon Dascălul.*

CAP. XXV.

A doua Domnie a luĭ Alecsandru Vodă Lăpuşneanul.

Alecsandru Vodă Lăpuşneanul, dacă s'aŭ aşeḑatŭ alŭ doile rôndŭ la domnie, scos'aŭ céuşŭ Impĕrătescŭ pre un Turcŭ mare, de 'l-aŭ trimisŭ cu pîră la Craiul Leşescŭ, poftindŭ pre vicleniĭ seĭ, pre Tomşa şi pre soţiile sale. Éră Craiul, pentru pacea ce avea cu Turcul, şi pentru pîra ce'lŭ pîraŭ Leşiĭ pentru mórtea luĭ Vişnoveţki, şi pentru sluţia a mulţĭ ce făcuse Tomşa Vodă, aŭ trimisŭ Craiul pre sluga sa, pre Crasinski, la Liov, de i-aŭ tăĭatŭ capul Tomşiĭ, a luĭ Moţocŭ Vornicul, şi a luĭ Veveriţă Postelnicul, şi a luĭ Spancĭocŭ Spătarul, şi i-aŭ ingropatŭ afară den têrgŭ, la monastirea sfeteĭ Onofrie. Aşa aŭ fostŭ sfêrşitul luĭ Tomşa Vodă, cum scrie in sfânta Evangelie: «Cu ce mĕsură veţĭ mĕsura, se va mĕsura voă».

Alecsandru Vodă aŭ omorîtŭ 47 de boĭerĭ.

Alecsandru Vodă, dacă s'aŭ curăţitŭ de tótă grija denafară, şi 'şĭ-aŭ adusŭ pre Dómnă-sa Rucsanda şi coconiĭ den ţéra Muntenéscă, aŭ vrutŭ sĕ se curĕţéscă şi de vrăşmaşiĭ ceĭ den casă, pre cariĭ îşĭ prepusĕse elŭ că pentru vicleşugurile lorŭ fu scosŭ den domnia de'ntêiŭ. Şi aŭ invĕţatŭ in taĭnă pre ĭefeciiĭ ce aŭ avutŭ strĕinĭ, de s'aŭ supusŭ in curtea Domnéscă, la Iaşĭ, intr'o ḑi, şi aŭ chĭematŭ pre obiceiŭ boĭeriĭ la curte. Cariĭ fĕră nice o grijĕ de primejdie ca aceea eraŭ. Şi dacă aŭ intratŭ in curte slujitoriĭ, dupĕ invĕţătura ce aŭ avutŭ, aŭ inchisŭ porţile, şi, ca nisce lupĭ intr'o turmă fĕră de nice unŭ apĕrĕtorŭ, aŭ intratŭ intr'ênşiĭ de 'ĭ snopĭaŭ, şi 'ĭ junghĭaŭ, nu numaĭ boĭerĭ, ce şi slujitorĭ; nice îĭ alegea pre ceĭ vinovaţĭ, ce unul ca altul îĭ punea subt sabie. Mulţĭ se virĭaŭ pre ferestrĭ de cădeaŭ afară de'şĭ frîngeaŭ picĭórele. Şi aŭ peritŭ atunce 47 de boĭerĭ, fĕră altă curte ce nu s'aŭ băgatŭ in sémă. Şi aşa, dupĕ atâta nedummeḑeire, îĭ părea că 'şĭ-aŭ isbânditŭ de la inimă.

Invĕţătură şi mustrare celorŭ maĭ marĭ.

In Moldova, aŭ ceĭ maĭ micĭ despre ceĭ maĭ marĭ acestŭ obiceiŭ, de pierĭ fĕră gĭudeţŭ, fĕră vină şi fĕră samă. Singurĭ, ceĭ maĭ marĭ, gĭudecătorĭ; singurĭ pîrişĭ; şi singurĭ plinitorĭ legiĭ! Şi de acestŭ obiceiŭ Moldova nu scapă, că maĭ mulţĭ dentre capete suntŭ iubitorĭ a vĕrsare sânge nevinovatŭ. Apoĭ daŭ vina

lĕcuitorilorŭ că suntŭ vicleni. Déră, cine arŭ iubi sĕ móră? cine nu doresce sĕ vieţuĭască? Cu dragŭ este celorŭ maĭ m sĕ aĭbă viaţă; ceĭ maĭ micĭ âncă nu o arŭ lepĕda. Credŭ, maĭ bine arŭ hi den dragoste, de câtŭ den frică sĕ'ĭ slujéscă. Şi de s'arŭ invĕţa ceĭ maĭ marĭ de pre nisce musce fĕră minte, cum se ţine domnia! că tótă albina îşĭ apĕră căscĭóra şi hrana lorŭ cu acele şi cu veninul sĕŭ; éră Domnul, adecă Matca, pre nime nu vatĕmă; ce tóte de invĕţătura eĭ ascultă. Cum, déră, ar fi maĭ bine pentru blândeţe sĕ asculte pre celŭ maĭ mare, şi sĕ'lŭ iubéscă, şi cu dragoste sĕ'ĭ slujéscă, de câtŭ de gróză şi de frică sĕ i se plece. Pentru că cela ce poftesce sĕ se témă de elŭ atâta norodŭ de omŭ, trebuesce şi acela sĕ se témĕ de toţĭ. Că totŭ vĕrsĕtorul de sânge, de frică face, ca sĕ'ĭ ia spaĭma şi sĕ se témă toţĭ de elŭ, ce arŭ putea face cu blândeţe.

Pentru risipirea cetăţilorŭ Moldoveĭ.

Alecsandru Vodă, vrêndŭ sĕ intre in voĭa Turcilorŭ, precum se făgăduise inaintea Impĕratuluĭ, că va rĕsipi cetăţile den ţéra Moldoveĭ, numaĭ sĕ'ĭ dea domnia; pentru că, inţĕlegêndŭ Impĕrăţia atâte amestecăturĭ ce se făceaŭ in ţéră, aŭ socotitŭ ca sĕ slăbéscă ţéra den temelie, sĕ nu se afle apĕrăturĭ; şi aŭ poroncitŭ, cine va risipi cetăţile den Moldova, aceluĭ va da domnia.— Dece, Alecsandru Vodă, făcêndŭ pre cuvêntul impĕratuluĭ, aŭ âmplutŭ cetăţile de lemne, şi le-aŭ aprinsŭ de aŭ arsŭ, şi s'aŭ risipitŭ. Numaĭ Hotinul aŭ lăsatŭ, sĕ hie de apĕrare despre ţéra Leşéscă.

Pentru acesta lucru cunóscemŭ că nice unŭ bine ţĕreĭ n'aŭ făcutŭ; că vasul celŭ fĕră de fundŭ, măcar câtă apă aĭ turna intrênsul, nu'lŭ maĭ poţĭ âmplea. Aşa şi Turcul, de ce'ĭ daĭ maĭ multŭ, de aceea îţĭ cere, şi'ţĭ face maĭ multă nevoĭe, că elŭ darul scrie obiceiŭ; maĭ apoĭ, de n'aĭ vrea sĕ'ĭ daĭ, âncă 'ţĭ caută numaĭ sĕ'ĭ daĭ.

In anul 7073, Septemvrie 22, pre Teofan, ucenicul luĭ Macarie, ce era den tinereţe Episcopŭ, 'l-aŭ pusŭ Alecsandru Voda Mitropolitŭ Suceveĭ.

Pentru venirea unuĭ Domnişorŭ den ţéra Unguréscă.

In anul 7074, Iunie, rĕdicatu-s'aŭ de la ţéra Unguréscă unŭ Stefan, óre cine, carele se făcea osŭ de Domnŭ; şi era pe poreclă Mîzgă; şi cu mulţĭ haĭducĭ, stringêndŭ păstorĭ şi altă adunătură de ómenĭ, aŭ intratŭ in ţéră, smomindŭ ómeniĭ ca sĕ i se inchine, şi sĕ 'lŭ ducă la Domnie. Ce Alecsandu Vodă, dacă aŭ inţĕlesŭ, aŭ trimisŭ improtiva luĭ slujitoriĭ seĭ, cariĭ 'l-aŭ têmpinatŭ maĭ susŭ de cetatea Némţuluĭ; şi dândŭ rĕsboiŭ, 'l-aŭ bătutŭ, şi ómeniĭ i-aŭ risipitŭ. Éră elŭ aŭ scăpatŭ inapoĭ pren munte, pedestru; pre uniĭ i-aŭ prinsŭ viĭ şi i-aŭ dusŭ la Alecsandru Vodă.

In anul 7075, Septemvrie 26, Sultan Suleiman s'aŭ rĕdicatŭ cu oştĭ şi aŭ mersŭ asupra Nemţilorŭ, unde multă pradă şi rĕsipă aŭ făcutŭ. Maĭ apoĭ, fiindu cuprinsŭ de bólă acolo, aŭ muritŭ, dupĕ ce aŭ împĕrăţitŭ 44 de anĭ; şi a'ĭ lăsatŭ Impĕrăţia fiiŭ-seŭ, luĭ Sultan Selim.

De mórtea luĭ Alecsandru Vodă Lăpuşnénu.

In anul 7076, Alecsandru Vodă aŭ căḑutŭ în bólă grea, şi s'aŭ priceputŭ că va muri. Dece, înaintea morţiĭ séle, chemă Episcopiĭ, boieriĭ şi tótă curtea, de i-aŭ învĕţatŭ şi le-aŭ arĕtatŭ moştenitorŭ pre fiiŭ-seŭ Bogdan Vodă sĕ'lŭ puie la domnie pre urma luĭ. Éră elŭ, dacă aŭ plinitŭ 13 anĭ şi jumĕtate a domnieĭ séle, şi ceĭ d'ântêiŭ şi a doua, primindŭ ântêiŭ călugĕria, aŭ rĕposatŭ, şi cu cinste 'l-aŭ îngropatŭ în monastirea Slatina, care este de dênsul zidită.

Ḑicŭ uniĭ, că şi mórtea luĭ Alecsandru Vodă aŭ fostŭ cu înşelăciune; că elŭ maĭ 'nainte de mórte, vĕḑêndu-se în bólă grea, şi neavêndŭ nădejde de viaţă, aŭ poroncitŭ Episcopilorŭ, de 'lŭ vorŭ vedea că'ĭ despre mórte, sĕ'lŭ călugĕréscă. Dece, vĕḑêndu'lŭ eĭ că aŭ leşinatŭ, şi maĭ multŭ mortŭ de câtŭ viŭ, dupĕ cuvêntul luĭ 'l-aŭ călugĕritŭ, şi i-aŭ pusŭ nume de călugĕrie Pahomie. Maĭ apoĭ, ḑicŭ că, dacă s'aŭ trezitŭ şi s'aŭ vĕḑutŭ călugĕrŭ, sĕ hie ḑisŭ că, de se va scula, va popi şi elŭ pre uniĭ. Care cuvêntŭ înţelegêndŭ Episcopiĭ şi boieriĭ, şi maĭ cu deadinsulŭ Dómna Rucsanda, temêndu-se de acela cuvêntŭ, ce era de a se temere, sciindŭ câtă grózā şi mórte făcuse maĭ 'nainte în boieriĭ seĭ, temêndu-se şi Dómna sĕ nu petrécă maĭ reŭ de câtŭ alţiĭ, 'l-aŭ otrăvitŭ şi aŭ muritŭ.

Acestŭ Alecsandru Vodă, ḑicŭ că aŭ fostŭ scoţindŭ ochiĭ ómenilorŭ, şi pre mulţĭ aŭ sluţitŭ în domnia luĭ.

CAP XXVI.

De Domnia luĭ Bogdan, feciorul luĭ Lăpuşnénu, la anul 7076, Martie.

Dupĕ mórtea luĭ Alecsandru Vodă, fiindŭ coconul Bogdan Vodă de 15 anĭ, cu toţiĭ 'l-aŭ rĕdicatŭ la Domnie; însĕ, fiindŭ brudiŭ, purta muma-sa, Dómna Rucsanda, trebile ţĕreĭ, că era o femeiă creştină, înţeléptă, destoĭnică şi Dumneḑeéscă, şi la tóte bunătăţile plecată şi milostivă. Şi aŭ domnitŭ împreună cu fiiŭ-seŭ doĭ anĭ şi nouĕ lunĭ; şi bolnăvindu-se, aŭ eşitŭ şi ea den lume, pre urma părinţilorŭ seĭ, în aniĭ 7078 Noemvrie în 12[1]), şi aŭ astrucat-o în monastirea Slatina, lângă Domnu-seŭ Alecsandru Vodă.

Éră dupĕ mórtea Dómneĭ Rucsandeĭ, rĕmas'aŭ domnia în grija luĭ Bogdan

---

[1]). Octomvrie 11.—*Simeon Dascalul.*

Vodă; şi cumu 'şĭ era blăndŭ şi cucernicŭ, aşa tuturorŭ arĕta direptate, câtŭ sĕ cunoscea că nemică nu s'aŭ arĕtatŭ în elŭ den obiceiul tătâne-seŭ. Nice de carte era prostŭ, la călărie sprintenŭ, cu suliţa la halca nu prea lesne avea potrivnicŭ, a săgetare den arcŭ tare nu putea fi maĭ bine. Numaĭ ce era maĭ de trébă domnieĭ îĭ lipsia: că nu cerca bĕtrâniĭ la sfatŭ, ce de la ceĭ tinerĭ den casă lua sfatŭ şi învĕţătură. Iubia sĕ audă glume şi măscăriĭ, şi jocurĭ copilărescĭ. Maĭ apoĭ, lipi de sine Leşĭ, de'ĭ eraŭ şi de sfatŭ şi de a batere halca cu suliţa, risipindŭ averea cea Domnéscă. Deprindêndu-se aşa, den di în di, aŭ lăsatŭ în năpustŭ trebile ţereĭ; că pre câtŭ îlŭ iubiaŭ ântêiŭ, pre atâta îlŭ urise apoĭ. Aceste lucrurĭ de hulă trăgêndu-se până la urechile vrăjmaşilorŭ la Impĕrăţie, nu cum eraŭ, ce maĭ pre susŭ le adăogeaŭ; întrândŭ aceste în urechile sfetnicilorŭ Impĕrăţieĭ, aŭ aflatŭ şi eĭ vreme sĕ'şĭ âmple pungile, şi dat'aŭ scire Impĕratuluĭ. Dece, înţelegêndŭ Impĕratul, aŭ socotitŭ sĕ scóţă pre Bogdan Vodă; şi aŭ trimisŭ la Rodos de aŭ adusŭ pre Ion Vodă, care era la minte ascuţitŭ, şi la cuvêntŭ gata, şi se vedea a hire harnicŭ nu numaĭ de domnia acesteĭ ţĕrĭ, ce şi altorŭ ţĕrĭ sĕ hie capŭ şi maĭ mare.

CAP XXVII.

De domnia luĭ Ion Vodă, ce'ĭ dicŭ Armanul, carele 'l-aŭ ruptŭ Turciĭ de códele a douĕ cămile, anul 7078.

Acestŭ Ion Vodă, uniĭ dicŭ că aŭ fostŭ feciorŭ de Arman, alţiĭ dicŭ că aŭ fostŭ feciorŭ unuĭ Stefan Vodă [1]). Éră Marţin Paşcovski, cronicarul Leşescŭ, scrie că aŭ fostŭ Ion Vodă de la Mazovia, den ţéra Leşéscă; éră cu adevĕratŭ nu se scie, nice îlŭ arată a cuĭ feciorŭ este.

Sultan Selim, Impĕratul Turcescŭ, înţĕlegêndŭ de Bogdan Vodă că s'aŭ prietenitŭ cu Leşiĭ, şi 'şĭ-aŭ măritatŭ surorile dupĕ Leşĭ, şi elŭ încă va sĕ ia fată de Leavŭ, aŭ socotitŭ sĕ nu se cumva lepede despre dênsul, şi sĕ se lipéscă la Leşĭ, şi sĕ închine ţéra maĭ apoĭ; sĕ nu aibă maĭ multă gâlcévă cu Leşiĭ de câtŭ cu dênsul, aŭ socotitŭ sĕ'lŭ mazilésca, şi aŭ trimisŭ de aŭ adusŭ pre Ion Vodă de la Rodos, şi i-aŭ datŭ domnia la Moldova. Şi dacă acesta aŭ luatŭ stégŭ de la Impĕrăţie, aŭ purcesŭ spre ţéră cu óste Turcéscă.

Éră Bogdan Vodă, dacă aŭ înţĕlesŭ de venirea luĭ Ion Vodă, îndată aŭ trimisŭ, la boieriĭ Leşescĭ, în ţéra Leşéscă, la cariĭ şi-ĭ făcuse prietenĭ, sĕ'ĭ trimiţă óste, sĕ nu lase pre Ion Vodă sĕ între în ţéră. Şi de nu vrea fi pripitŭ Ion Vodă cu óste Turcéscă şi Tătăréscă, nu prea lesne se vrea hi aşedatŭ la Domnie; că până a venire ajutorulŭ Leşescŭ, Ion Vodă aŭ fostŭ intratŭ cu óste în ţéră. Dece, Bogdan Vodă vĕdêndŭ că'lŭ impresóră vrăjmaşul seŭ, 'i-aŭ datŭ cale, şi s'aŭ dusŭ la Hotin. Éră Ion Vodă, pre postul mare, aŭ venitŭ în Iaşĭ, şi aŭ şedutŭ în scaunŭ; şi arĕtându-se groznicŭ sĕ'ĭ ia spaĭma toţĭ, nu

---

[1]). Aşa se află elŭ scrisŭ la uricile luĭ.—*Simeon Dascalul.*

de alta se apuca, ce de casne groznice şi de vĕrsare de sânge; şi atunceşĭ, în ḑiua de Pascĭ, aŭ tăĭatŭ pre Ionaşco Sbierea, şi multe cazne făcea.

Rĕsboiul luĭ Ion Vodă cu Bogdan Vodă.

Ion Vodă, sciindŭ pre Bogdan Vodă la Hotin, că nu dórme, ce stringe óste împrotiva luĭ, strîns'aŭ şi elŭ ţéra, şi óste Turcéscă âncĕ avea. Éră Bogdan Vodă aŭ trasŭ agĭutorŭ din ţéra Leşéscă: că mulţĭ prietenĭ avea, că şi cumnaţĭ îşĭ făcuse, că o soră o dedese dupĕ Pcniatovski, alta o logodise dupĕ Sborovski, şi elŭ âncă tocmise sĕ ia fata luĭ Tarlo. Şi dacă aŭ trimisŭ vr'o 2000 de Leşĭ, şi Milenski Hatmanul venise de era óstea pre măna luĭ, şi Siniavski, Voevodul Rusescŭ, şi alţiĭ, aŭ intratŭ în ţéră, şi s'aŭ lăsatŭ pe Prutŭ în gĭosŭ, şi aŭ trimisŭ de aŭ adusŭ puscile de la Hotin, şi s'aŭ pogorîtŭ la Stefănescĭ. Acolo aŭ prinsŭ de veste că şi straja luĭ Ion Bodă nu'ĭ departe, şi aŭ trimisŭ o sémă de eĭ înainte sĕ vaḑă, cariĭ aŭ datŭ la Prutŭ de Moldovenĭ. Eĭ, dupĕ invĕţătura ce aŭ avutŭ, n'aŭ datŭ rĕsboiŭ, ce aŭ trecutŭ Prutul pe de ceea parte, şi s'aŭ lăsatŭ în gĭosŭ, de mergeaŭ Moldoveniĭ pe de céstă parte, Leşiĭ pe de ceea parte de Prutŭ. A doua ḑi, s'aŭ ispititŭ se dea harţŭ; ce Moldoveniĭ totŭ s'aŭ datŭ înapoĭ. spre temeiul unde era ţéra cu Turciĭ, la unŭ locŭ strînşĭ. Şi apropiându-se spre Iaşĭ, s'aŭ arĕtatŭ óstea tótă a luĭ Ion Vodă; şi era Gĭoĭ dupĕ Rusaliĭ. Vĕḑêndŭ Milenski Hatmanul atâta mulţime de óste, căreia socoti că nu'ĭ va putea sta inainte, se fece într'o ḑi a cercare vadul la Prutŭ sĕ trécă spre óstea luĭ Ion Vodă; şi dacă aŭ inseratŭ, s'aŭ pornitŭ înapoĭ, şi tótă nóptea s'aŭ dusŭ. A doua ḑi, dacă aŭ vĕḑutŭ Moldoveniĭ că Leşiĭ s'aŭ dusŭ înapoĭ, s'aŭ sloboḑitŭ dupĕ dênşiĭ in gónă, şi dacă 'ĭ-aŭ agĭunsŭ, in multe locurĭ s'aŭ bătutŭ, şi mulţĭ de âmbe părţile aŭ peritŭ; éră a'ĭ risipire n'aŭ pututŭ. Maĭ apoĭ, aŭ silitŭ sĕ'ĭ spargă la trecĕtóre, la Nistru, subt cetatea Hotinuluĭ; ce nice acolo n'aŭ pututŭ, că cetatea era pre măna lorŭ, ce'ĭ apĕra pre dênşiĭ, éră pre Moldovenĭ reschira. Acolo maĭ venise Leşilorŭ intr'agĭutorŭ Iazloveţki Hatmanul, cu 800 de Leşĭ. şi s'aŭ têmpinatŭ la trecĕtóre; ce, vĕḑêndŭ că nu le-aŭ slujitŭ norocul, s'aŭ dusŭ inapoĭ, ca sĕ se găteze maĭ bine pre altă-dată.

Ce Bogdan Vodă, bolnăvindu-se de ochĭ, de nu gândĭa de domnie, ce de nevoĭa sa, s'aŭ lăsatŭ, şi s'aŭ dusŭ la Moscŭ, unde şi mórtea i s'aŭ têmplatŭ acolo. Şi aŭ domnitŭ Bogdan Vodă unŭ anŭ şi treĭ lunĭ, fĕră câtŭ aŭ maĭ domnitŭ şi cu mumă-sa Dómna Rucsanda. Acéstă poveste ce scrie maĭ sûs, că aŭ venitŭ Leşiĭ cu óste asupra luĭ Ion Vodă, scrie maĭ deschisŭ Marţin Paskovski, cronicarul Leşecŭ; ânsĕ, noĭ n'amŭ vrutŭ sĕ insĕmnămŭ aice; éră cuĭ va trebui sĕ scie maĭ cu adevĕratŭ acela sĕ caute acolo, şi va afla.

Ion Vodă, dupĕ isbândă cu norocŭ ce aŭ gonitŭ pre vrĕjmaşiĭ seĭ den ţéră, se aşeḑă la domnie. Şi de'ntêiŭ la tóte era pre voĭa ţ̆ereĭ; éră maĭ apoĭ, pre toţĭ i-aŭ covârşitŭ cu vrăjmăşia luĭ, şi cu morţĭ groznice ce făcea; că vra sĕ ia agonisita tuturorŭ, nu cu altŭ meşterşugŭ, ce cu vĕrsare de sânge. Şi den ḑi in ḑi isvodĭa felurĭ de muncĭ noue; băgat'aŭ in focŭ, de viŭ, pre Vlădica

Georgie, de aŭ arsŭ, dându'ĭ vină de sodomie, audindŭ că are avuţie. Aşijderea şi Mitropolitul Teofan, n'aŭ vrutŭ hi eşitŭ intregŭ, de n'arŭ fi fugitŭ pren munţĭ, de gróda luĭ. Temniţile pline de călugĕrĭ; şi in grópă, de viĭ, aŭ băgatŭ pre Veveriţă şi pre popa Cosma, şi pre Molodeţ călugĕrul. Éră de pre boierii ceĭ de cinste şi ceĭ maĭ de gios, sabia luĭ nu lipsia, şi cu multe felurĭ de morţĭ iĭ omoria, socotindŭ că maĭ vrednicŭ şi maĭ destoinicŭ de câtŭ dênsul, nime n'aŭ maĭ fostŭ. De lege îşĭ ridea, că in postul celŭ mare s'aŭ insuratŭ, şi alte călcăturĭ de lege multe ca aceste făcea.

Pentru madilia luĭ Ion Vodă, şi când s'aŭ sfătuitŭ Ion Vodă cu ţéra sĕ se rĕdice asupra Turcilorŭ, in anul 7081.

Intre acele belituri şi morţĭ groznice, fŏră dumnedeire, ce făcea Ion Vodă in domnia sa, şi nice de cum nu 'şĭ aducea aminte cum va veni la celŭ de apoĭ, iată i-aŭ venitŭ veste că 'l-aŭ mazilitŭ Impĕratul, şi este dată domnia luĭ Petru Vodă, ce 'l-aŭ poreclitŭ maĭ apoĭ Schiopul. Acestŭ Petru Vodă era den ţéra Munteneścă, fecĭorŭ Mirciĭ Vodă.

Ion Vodă, dacă se vĕdu străinatŭ de mila Impĕratuluĭ Turcescŭ, socoti ca sĕ ţie ţéra cu sabia; şi indată trimisĕ la Cădacĭ de i-aŭ poftitŭ cu léfă, sĕ'ĭ vie intr'agiutorŭ. Şi aŭ strinsŭ ţéra; cătrĕ care, cu multe cuvinte blânde se ruga ca sĕ le pótĕ intórce inimile spre dênsul, şi arĕta nesaţiul Turcilor şi lăcomia lorŭ (éră nesaţiul şi lăcomia luĭ nu vedea), dicêndŭ că Turciĭ tóte schimbările facŭ pentru mĕsda (mita), de'ĭ ingreuéză ca sĕ 'ĭ sĕrăcéscă, şi sĕ'ĭ slăbéscă; şi le arĕta cum póte de lesne sĕ depărtede mâna Turculuĭ de dênşiĭ, de vorŭ vrea şi eĭ. Că pre Leşĭ iĭ are spre sine plecaţĭ; Căzaciĭ s'aŭ adeveritŭ, câtŭ le va da scire, câtŭ vorŭ veni, la cariĭ aŭ şi trimisŭ, şi cărora nu le potŭ sta inainte nice odată Turciĭ. Numaĭ ţéra ce 'ĭ lipsesce; că de se vorŭ pleca şi eĭ sĕ fie intr'una, nice óste nu vorŭ trimite Turciĭ, ce vorŭ face ţĕreĭ pre voie. Éră despre sine sĕ nu 'lŭ ţie ca pre unŭ vrăjmaşŭ, ci ca pre unŭ prietenŭ şi părinte; éră de aŭ făcutŭ cuiva şi inalgiosul, totŭ pentru Turcĭ aŭ făcutŭ sĕ le intre in voie, şi sĕ 'ĭ ămple, şi nu i-aŭ pututŭ sătura; decĭ, pre câtŭ 'l-aŭ cunoscutŭ cu rĕŭ, sĕ'lŭ cunóscă maĭ multŭ spre folosul lorŭ. Aşa Ion Vodă ămplêndŭ pre toţĭ cu nădejde, cu glasurĭ marĭ strigară, că lângă dênsul vorŭ peri toţĭ, cum s'aŭ şi têmplatŭ.

Resboiul d'ântâiŭ a luĭ Ion Vodă cu Petru Vodă Schiopul

Ion Vodă, dacă aŭ luatŭ credinţa ţĕreĭ, se găti de rĕsboiŭ, şi in tótă ţéra trimis'aŭ de sirgŭ sĕ éscă la óste. Trimis'aŭ şi la Hendric, Craiul Leşescŭ, poftindŭ ajutorŭ de óste sĕ'ĭ dea; ce, de acolo nu s'aŭ folositŭ; că Craiul s'aŭ mântuitŭ, că are legătură cu Turcul, ţéra lorŭ, maĭ multŭ de o sută de anĭ,

neclintită. Éră Căzacil, cumuş suntŭ gata de a se amestecare la tóte, neintrebândŭ de nime, s'aŭ adunatŭ 1200 de ómenĭ, şi aŭ venitŭ la Ion Vodă; pre carii vĕḑêndu'ĭ Ion Vodă, nu într'altŭ chipŭ, ce cum ar hi vĕḑutŭ îngerĭ din cerŭ, cu veste de isbânda pogoriţĭ, şi cu multe darurĭ capetele ce eraŭ le-aŭ ḑăruitŭ. Ion Vodă, dacă aŭ strinsŭ óstea tótă, şi s'aŭ buluccitŭ la unŭ locŭ toţĭ, 'i-aŭ venitŭ veste că Petru Vodă şi cu Alecsandru Vodă aŭ întratŭ în ţéră, cu mulţĭ ómenĭ, şi Muntenĭ, şi Ungurĭ, şi Turcĭ. Aŭ alesŭ Ion Vodă capŭ dintre Căzacĭ pre Sfirski, cu o samă de Căzacĭ şi cu óste de ţéră, şi 'i-aŭ trimisŭ înainte de straje, sĕ vaḑĕ cu ochiĭ; éră elŭ cu altă óste aŭ purcesŭ dupe dênşiĭ. Éră Sfirski cu Căzaciĭ, şi cu cine maĭ eraŭ cu dênsul, aŭ nemeritŭ asupra 400 de ómenĭ ce eraŭ straja luĭ Petru Vodă, şi fĕră-veste încungiurându'ĭ, pre toţĭ 'i-aŭ prinsŭ.

Sfirski, dacă aŭ biruitŭ pre acea strajă, şi aŭ prinsŭ veste că Petru Vodă nu scie nemică de óstea luĭ Ion Vodă, indată aŭ răpeḑitŭ ómenĭ de ţéră de aŭ datŭ scire luĭ Ion Vodă sĕ sîrguiască sĕ vie sĕ'ĭ lovéscă fĕră-veste, că are vreme acum, de'ĭ voĭea sĕ'ĭ batĕ; şi 'i-aŭ spusŭ că este óste multă fórte. Inţĕlegêndŭ aceste Ion Vodă, cum aŭ pututŭ maĭ tare aŭ sirguitŭ; şi dacă s'aŭ împreunatŭ toţĭ, împărţindu-se în treĭ pôlcurĭ, 'i-aŭ lovitŭ când eĭ dormĭaŭ fĕră grijĕ, desbrăcaţĭ, câtŭ nime de nemică nu s'aŭ apucatŭ. Caiĭ lorŭ eraŭ sloboḑĭ la păşune, in nădejdea strĕjiĭ. Aşa, împresurându'ĭ fĕră-veste, şi multă mórte făcêndŭ într'ênşiĭ, 'i-aŭ biruitŭ Ion Vodă. Éră Domniĭ, Petru Vodă şi Alecsandru Vodă, amêndoĭ aŭ scăpatŭ, lăsândŭ totŭ in tabĕră, şi aŭ năzuitŭ amêndoĭ la Brăila, numaĭ cu trupurile.

Ion Vodă aŭ prădatŭ ţéra Muntenéscă, şi aŭ pusŭ acolo Domnŭ pre Vintilă Vodă.

Dacă aŭ bătutŭ Ion Vodă pre Petru Vodă, şi pre Alecsandru Vodă, s'aŭ lăsatŭ in gónă dupĕ dênşiĭ, şi aŭ sloboḑitŭ óstea in pradă, de aŭ jecuitŭ ţéra Munteneśscă maĭ multŭ de jumătate, şi aŭ pusŭ Domnŭ în ţéra Munteneścă pre Vintilă Vodă.

Dacă s'aŭ întorsŭ den pradă óstea luĭ Ion Vodă, den ţéra Munteneścă, apucatu-s'aŭ de Brăila, de aŭ arsŭ tĕrgul cu totul; numaĭ cetatea ce aŭ rĕmasŭ. Şi gătindu-se sĕ bată şi cetatea sĕ o dobândéscă, că nu era multŭ a o luare, 'i-aŭ venitŭ veste den urmă, că Tătariĭ aŭ intratŭ in ţéră. Lăsat'aŭ, dară, cele strĕine, şi s'aŭ întorsŭ la ale sale sĕ le apere.

Al doile rĕsboiŭ ce aŭ bătutŭ Ion Vodă pre Turcĭ şi pre Tătarĭ, şi aŭ arsŭ Tighinea şi Cetatea Albă.

Inţĕlegêndŭ Ion Vodă că Turciĭ de prin cetăţĭ şi Tătariĭ den Bugégŭ s'aŭ rĕdicatŭ asupra luĭ, îndată aŭ trimisŭ cum maĭ de sîrgŭ sĕ se buluccéscă óstea de pre unde aŭ fostŭ rĕşchirată, dându-le scire pentru Turcĭ şi Tătarĭ, ce

aŭ încălecatŭ asupra luĭ. Pre cariĭ dacă i-aŭ lovitŭ Ion Vodă cu óstea sa, pré lesne i-aŭ bătutŭ şi pre acia. Insĕ, vĕḍêndŭ atâta supĕrare ce avea de Turcĭ, împlêndu-se de mânie, cu focŭ aŭ arsŭ Tighinea şi cetatea Albă, şi multă pradă aŭ făcutŭ, şi multŭ pleanŭ şi robĭ aŭ scosŭ. Deciĭ, Ion Vodă, curăţindu-se de vrăjmaşiĭ luĭ, aŭ datŭ puţinel ţĕreĭ odihnă, sĕ se rĕsufle; éră Căzaciĭ nu se lenĭaŭ, ce câmpiĭ Bugéguluĭ pururea cercaŭ şi multă pradă făceaŭ.

Al treile rĕsboiŭ ce aŭ bătutŭ Ion Vodă pre o sémă de óste Turcéscă.

Călcândŭ Căzaciĭ câmpiĭ Bugéguluĭ, aŭ datŭ pre o sémă de óste Turcéscă, ce se strinsĕse şi mergea sĕ lovéscă pre Ion Vodă fĕră veste; şi de sirgŭ aŭ trimisŭ Căzaciĭ la Ion Vodă de aŭ cerşutŭ sĕ le trimiţă agĭutorŭ ca sĕ dea rĕsboiŭ acelorŭ Turcĭ. Şi dacă le-aŭ trimisŭ, prea lesne i-aŭ biruitŭ, şi i-aŭ risipitŭ, cu agĭutorŭ próspĕtŭ; că până a venire agĭutorul de la Ion Vodă, era sĕ pérḍĕ Căzaciĭ rĕsboiul, de mulţimea Turcilorŭ; unde, maĭ apoĭ, Moldoveniĭ odihniţĭ, dândŭ rĕsboiŭ vitezesce, prea lesne i-aŭ spartŭ.

Al patrule rĕsboiŭ, când s'aŭ bătutŭ Ion Vodă cu Turciĭ la Cahul.

Impĕratul Turcescŭ, auḍindŭ de simeţia luĭ Ion Vodă, şi câtă pagubă i-aŭ făcutŭ, aŭ socotitŭ ca sĕ stropşéscă ţéra Moldoveĭ cu totul, şi pre hainul seŭ, pre Ion Vodă, sĕ'lŭ prinḍĕ. Şi îndată trimise in tóte părţile, la toţĭ Săngéciĭ sĕ se găteze de óste, şi sĕ tréců Dunărea asupra luĭ Ion Vodă. Éră Ion Vodă, dacă aŭ înţelesŭ, cu tótă óstea sa s'aŭ pornitŭ, şi aŭ supusŭ óstea subt Tighinea, şi aŭ trimisŭ o sémă de óste a sa cu Ieremia Părcălabul de Hotinŭ, ca sĕ apere trecătórea Turcilorŭ sĕ nu trécă Dunărea. Ce cu greŭ este celorŭ puţinĭ a oprire pre ceĭ mulţĭ, şi celorŭ slabĭ pre ceĭ tarĭ; că, trecêndŭ ântêiŭ puscele cu Ianiceriĭ şi cu pedestrimea sĕ apere vasele, aceĭaşĭ tótă a-l-altă óste Turcéscă aŭ sositŭ. Unde, vĕḍêndŭ Ieremia Părcălabul că nu'Ĭ póte opri, s'aŭ întorsŭ, şi aŭ datŭ scire luĭ Ion Vodă; şi nice Ion Vodă altă zăbavă n'aŭ făcutŭ, ce îndată aŭ purcesŭ spre óstea Turcéscă, însĕ, ântêiŭ aŭ trimisŭ pre Sfirski cu o sémă de Căzacĭ şi cu 6000 oştenĭ de ţéră, sĕ prinḍĕ limbă; şi fĕră zăbavă aŭ datŭ pre óstea Turcéscă, unde, nu eraŭ maĭ puţinĭ de óstea Moldovenéscă. Şi dândŭ rĕsboiŭ, aŭ fugitŭ Turciĭ, şi nice altă limbă aŭ pututŭ lua, fĕră de unŭ Turcŭ rănitŭ rĕŭ, câtŭ n'aŭ pututŭ de la dênsul nemică înţĕlege.

Apoĭ, singurŭ Ion Vodă cu vr'o 600 de ómenĭ, s'aŭ lipitŭ la baltă la Cahul, unde era óstea Turcéscă; şi s'aŭ suitŭ într'unŭ piscŭ de dél sĕ pótă cunósce câtă samă de óste va hi la Turcĭ. Ce, nemică n'aŭ pututŭ cunósce: că óstea era pre văĭ, de nu se vedea; numaĭ strĕjile s'aŭ vĕḍutŭ în patru locurĭ. Şi s'aŭ întorsŭ Ion Vodă înapoĭ la tabĕră; şi atunce o sémă den boieriĭ ceĭ marĭ, Muraul vel Vornicŭ, Bilăĭ vel Vornicŭ, şi Slăvilă Hatmanul, vĕḍêndŭ atâte puterĭ

Într'acesta anŭ s'aŭ arĕtatŭ pre cerŭ stea cu códă, comitŭ.

Pentru Ivan Potcóvă, ce 'l-aŭ poreclitŭ Creţul, ce 'şĭ-aŭ pusŭ nume de domnie, Ión Vodă.

În alŭ patrule anŭ alŭ domnieĭ luĭ Petru Vodă, în anul 7085, unŭ Ivan, ce'ĭ diceaŭ şi Potcóvă, pentru că aŭ fostŭ rumpĕndŭ potcóvele, éră uniĭ i-aŭ disŭ Creţul, ce s'aŭ fostŭ făcêndŭ frate luĭ Ión Vodă, rĕspundêndu-se de moşie şi de nascere de la Mazovia, de unde şi Ión Vodă era; acesta Potcóvă, 'şĭ-aŭ scosŭ nume de domnie; şi între Kăzacĭ avêndŭ cunoscinţe, pre mulţĭ aŭ amĕgitŭ lângă sine; şi vrêndŭ sĕ vie spre ţéră, aŭ vrutŭ cu meşterşugŭ sĕ aĭbă slobodenie şi de la ceĭ maĭ marĭ; şi făcêndŭ scrisorĭ cu multe peceţĭ de la boierĭ şi curtenĭ de ţéra Moldoveĭ, aŭ póte sĕ fie fostŭ şi cu voia unora de ţéră, cum dicŭ uniĭ, şi s'aŭ dusŭ Kreţul cu cărţile la Voevoda Kievski, ce era pre atunce Knézul Constantin, şi la Starostele de Bar, de le-aŭ arătatŭ că'lŭ poftescŭ boieriĭ şi ţéra, sĕ'şĭ mérgă la moşia sa, la Moldova; şi făgăduindu-le multŭ sĕ le deŭ, numaĭ sĕ'ĭ fie într'agiutorŭ. Ce starostea de Bar aŭ disŭ că nu i se cade sĕ'ĭ dea óste fĕră scirea luĭ Craiŭ, şi maĭ cu deadinsul pentru aşedarea păcilorŭ; éră luĭ Craiŭ aŭ disŭ că'ĭ va da scire, ca sĕ ĭa învĕţătură.

Atunce, sfătuindu-se Potcóvă Creţul cu Starostea de Bar, étă şi unŭ Kopinski óre carele fiindŭ atuncĭ nemeritŭ la Bar, carele de curênd venise de la câmpŭ, înţĕlegêndŭ de Potcóvă, s'aŭ adunatŭ, şi vorovindŭ cu dênsul, cu multă gĭuruinţă 'l-aŭ âmplutŭ Creţul, de'lŭ va duce la domnie, la scaunul Moldoveĭ. Deciĭ, Kopinski, avêndŭ mare cunoscinţe între Căzacĭ, aŭ mersŭ la dênşiĭ, pre uniĭ cu gĭuruinţă âmplêndu'ĭ, pre alţiĭ cu banĭ ungêndu-le ochiĭ, de ce aŭ avutŭ şi elŭ den agonisita sa, ĭ-aŭ plecatŭ; şi aŭ maĭ lipitŭ către sine pre unŭ Moldovanŭ, anume Cepla, ce se însurase între Căzacĭ; şi aŭ pusŭ Hatman pre Şah, pe 330 de Căzacĭ, cariĭ s'aŭ strînsŭ cu nevoinţa lorŭ. Aŭ intratŭ in ţéră. Éră Petru Vodă aŭ strinsŭ ţéra şi s'aŭ gătitŭ de dênşiĭ; şi luândŭ puscile, aŭ eşitŭ sĕ mérgă înaintea lorŭ. Audindŭ Căzaciĭ de acésta, aŭ apucatŭ ce aŭ pututŭ de la margine, şi s'aŭ întorsŭ înapoĭ, cruţându-se pe altă dată, sĕ se gătédĕ maĭ bine.

Avêndŭ Petru Vodă grije de Creţul şi de aceĭ Căzacĭ ce eraŭ cu dênsulŭ, ca sĕ nu între iarăşĭ de isnóvă in ţéră sĕ prade, trimis'aŭ cărţĭ la Castelanul de Halicĭ, carele era sĕ mérgă solŭ la Impĕrăţie, sĕ lege păcile, de i-aŭ datŭ scire cum s'aŭ rĕdicatŭ Căzaciĭ, şi vorŭ sĕ aducă pre Creţul la scaunul ţĕreĭ Moldoveĭ; de care lucru, de nu'lŭ vorŭ prinde, şi de nu vorŭ face pace cu dênsul, şi de nu se vorŭ certa ceĭ ce suntŭ cu dênsul, pacea cu Impĕratul nu va putea sta. Aceste tóte aŭ scrisŭ Castelanul la Craiŭ.

Inţĕlegêndŭ Craiul Leşescŭ de Potcóvă Creţul, că s'aŭ ridicatŭ cu Căzacĭ, şi face zarvă, şi va sĕ scóţĕ pre Petru Vodă din domnie, îndată aŭ scrisŭ la Hatmanul şi la o sémă de boierĭ de la margine, sĕ puie nevoinţă, ca sĕ'lŭ dobêndéscă, şi pe dânsul şi pe Căzacĭ. Éră Hatmanul, dacă i-aŭ venitŭ cărţile

Crăescî, aŭ trimisŭ treî róte cu Boboleţki, sĕ mérg sĕ prinḑĕ pe Creţul, şi aŭ mersŭ la Nemirov sĕ'lŭ afle, sciindŭ că acolo se ţinea maî ântâiŭ. Şi aflându'lŭ acolo, éră Creţul aŭ prinsŭ de veste, şi aŭ eşitŭ din têrgŭ cu 50 de Căzacî pedestri cu sĕneţe; şi aŭ mersŭ la unŭ vadŭ în têmpinarea luî Boboleţki, unde aŭ întratŭ până în păntecele cailorŭ, şi aŭ pusŭ Căzaciî înainte. Éră Boboleţki, dacă aŭ sositŭ la vadŭ, şi vĕḑêndu'lŭ că este gata de a se batere, şi la locŭ strimtŭ, nu s'aŭ apucatŭ de rĕsboiŭ, ce s'aŭ întorsŭ şi aŭ mersŭ în têrgŭ, şi acieaşî, şi Creţul in têrgŭ dupĕ dênsulŭ: Boboleţki la curte, éră Creţul in têrgŭ la gazdă. Decî, aŭ chîematŭ Boboleţki pre maî mariî têrguluî, şi le-aŭ ḑisŭ sĕ prinḑĕ pe Creţul, şi sĕ'lŭ dea; éră maî mariî têrgulu; s'aŭ lepĕdatŭ de dênsul, şi i-aŭ ḑisŭ că eî nu'lŭ vorŭ prinde, nice îlŭ apĕră; ce, de'î trebuie, elŭ sĕ şi'lŭ prinḑă. Vĕḑêndŭ omul Hatmanuluî că nu póte face nimică, s'aŭ dusŭ şi aŭ spusŭ Hatmanuluî; şi înţĕlegêndŭ aceste tóte Hatmanul, le-aŭ trimisŭ la urechile luî Craiŭ, cum n'aŭ vrutŭ sĕ i'lŭ dea ómeniî Voevoduluî de Braţlav. Éră Craîul aŭ trimisŭ cu ponoslu la Voevodulŭ ca sĕ'lŭ prinḑĕ, şi sĕ i'lŭ trimiţă. Ce, până a mergere komornicul crăescŭ cu cărţile, éră Creţul cu maî mulţî ómenî maî bine s'aŭ gătitŭ, şi aŭ întratŭ in ţéră pe la Soroka. Decî, cum şi'î rôndul ómenilorŭ, acolo mulţî i s'aŭ închinatŭ, dacă aŭ auḑitŭ veste de *Domnŭ tênĕrŭ*.

Rĕsboiul luî Petru Vodă cu Potcóvă.

Auḑindŭ Petru Vodă Schîopul că Ivan Potcóvă aŭ întratŭ în ţéră pre la Soroca, cu óste Căzăcéscă, de sîrgŭ s'aŭ gătitŭ, şi i-aŭ eşitŭ cu óste împrotiva luî; luat'aŭ şi puscile cu sine, şi s'aŭ gătitŭ de rĕsboîŭ, şi aŭ pusŭ beşliî dupĕ puşcî, învĕţându'î dacă vorŭ sloboḑi focul sĕ se rĕpaḑĕ in căzăcime. Ce, Căzaciî, cum şi-sŭ învĕţaţî la rĕsboiŭ, când aŭ sloboḑitŭ beşliiî puscile, eî toţî s'a tinsŭ pre pămêntŭ, de i-aŭ covêrşitŭ focul; éră beşliiî, gândindu-se că suntŭ ucişî, s'aŭ lăsatŭ la dênşiî. Atunce Căzaciî aŭ sloboḑitŭ într'ênşiî focul, şi multă pagubă aŭ făcutŭ in óstea luî Petru Vodă; şi acieşŭ óstea luî Petru Vodă aŭ datŭ dosul, şi isbânda aŭ rĕmasŭ la Căzacî. Decî, aŭ mersŭ Căzaciî la Iaşî, de aŭ apucatŭ scaunul Potcóvă, Noemvrie 23; éră Petru Vodă s'aŭ dusŭ in ţéra Muntenéscă.

Alŭ doile rĕsboiŭ ce s'aŭ lovitŭ Petru Vodă cu Potcóvă Creţul, la Docolina.

Petru Vodă, dacă 'l-aŭ bătutŭ Creţul cu Căzaciî, s'aŭ dusŭ in ţéra Muntenéscă; şi aŭ datŭ scire la Impĕrăţie, cum s'aŭ rĕdicatŭ Căzaciî asupră-î, şi 'l-aŭ scosŭ din domnie. Atunce Impĕratul de sîrgŭ aŭ trimisŭ hochimurî la Dobrogenî, la Bugegenî, şi la Muntenî, sĕ mérgă cu Petru Vodă asupra Creţuluî. Decî, Petru Vodă, îndată grijindu-se de óste, venitu-i-aŭ într'agîutorŭ şi Moldoveniî gîosenî, şi

i-aŭ pornitŭ Petru Vodă spre Iașĭ asupra Crețuluĭ, cu agĭutorŭ de la Impĕrăție și cu óstea sa.

Audindŭ Crețul Potcóvă de venirea luĭ Petru Vodă, s'aŭ gătitŭ și elŭ cu óste Căzăcéscă, și aŭ eșitŭ înaintea luĭ Petru Vodă, la Docolina; era și óste de țéră cu Căzaciĭ, că mulțĭ i s'aŭ fostŭ închinatŭ. Și tocmindu-se de rĕsboiŭ aŭ pusŭ Căzaciĭ pre Moldovenĭ in frunte; maĭ apoĭ, Șah, Hatmanul Căzăcescŭ, nu i-aŭ lăsatŭ; temĕndu-se sĕ nu-ĭ viclenéscă Moldoveniĭ, aŭ pusŭ pre Căzaciĭ sĕĭ in frunte, și n'aŭ lăsatŭ pre nime sĕ éșă la harță. Și apropiindu-se óstea luĭ Petru Vodă, vĕdură Căzaciĭ pre Turcĭ aducĕndŭ înainte ceredĭ de vacĭ, ca sĕ stĕmpere armele in dobitóce; n'aŭ vrutŭ Căzaciĭ sĕ sĕgete de departe, ce odată aŭ slobodítŭ focul, și in ómenĭ, și in dobitóce, unde maĭ multă zăhăială era Turcilorŭ de dobitóce de câtŭ Căzacilorŭ, că de trăsnete fugĭaŭ înapoiŭ. Și dândŭ rĕsboiŭ vitezesce, dupĕ multă nevoință a Căzacilorŭ, iată și alŭ doile rôndŭ perdu Petru Vodă rĕsboiul, și iar rĕmase isbânda la Căzacĭ.

Cum s'aŭ întorsŭ Crețul in țéra Leșéscă, și aŭ părăsitŭ scaunul, și pentru mórtea luĭ.

Potcóvă Crețul, ce-șĭ pusĕse nume de domnie Ion Vodă, dupĕ rĕrboiul cu norocŭ și cu isbândă ce aŭ făcutŭ la Docolina, s'aŭ întorsŭ la Iașĭ. Și vĕdĕndŭ că nu se va putea aședa la domnie, că și den țéra Ungurécă se pogorise luĭ Petru Vodă óstea într'agĭutorŭ, aŭ părăsitŭ scaunul și țéra, și cu toțĭ cu aĭ sĕĭ s'aŭ întorsŭ înapoĭ, pre la Soroca, spre țéra Leșéscă. De acolo nu-șĭ putea afla cale pre voĭa sa, că pre câmpĭ eraŭ ómenĭ marĭ; pre la Nemirov se temea de Hatmanul și de Voevoda Brețlavski, că-lŭ cercaŭ sĕ-lŭ prindă. Maĭ apoĭ, dacă aŭ intratŭ in țéra Leșéscă, aŭ chiematŭ Voevoda pre Șah, și i-aŭ disŭ: «Voĭ ațĭ făcutŭ unŭ lucru mare împrotiva luĭ Craiŭ și a țĕreĭ, sĕ rĕsipițĭ pacea cu Turcul; decĭ, numaĭ sĕ aducețĭ pre Crețul, și sĕ mergețĭ cu dĕnsul la Hatmanul. Elŭ vĕ va trimite la Craiŭ. Decĭ, și voĭ vețĭ hălădui de acea vină, și Crețul încă va hălădui, vĕdĕndu-lŭ Craiŭ unŭ omŭ așa de folosŭ».

Aceste cuvinte dacă aŭ spusŭ Căzaciĭ Crețuluĭ, elŭ fu bucurosŭ, socotindŭ că dacă va merge la Craiŭ îlŭ va agĭutori spre domnie. Decĭ, s'aŭ dusŭ cu dĕnșiĭ la Hatmanul, éră Hatmanul 'l-aŭ trimisŭ la Craiŭ; și Craiul 'l-aŭ datŭ la închisóre, și peste puțină vreme i-aŭ tăĭatŭ capul.

Când s'aŭ aședatŭ. Iarășĭ in scaunŭ Petru Vodă Schiopul, anul 7086, Genarie I.

Ințĕlegĕndŭ Petru Vodă că Crețul aŭ părăsitŭ domnia și țéra, și aŭ trecutŭ in țéra Leșéscă, aŭ venitŭ la Iașĭ și s'aŭ aședatŭ la scaunŭ, alŭ doile rôndŭ.

Atunce Petru Vodă aŭ datŭ Mitropolia luĭ Teofan, carele o lăsase la dilele luĭ Ion Vodă și de frica luĭ pen munțĭ aŭ fugitŭ.

Pentru unŭ Alecsandru Vodă ce se făcea frate Creţuluĭ.

Intr'acestaşĭ anĭ, 7086, Fevruarie 9, ĭarăşĭ aŭ venitŭ unŭ Alecsandru Vodă, fratele Creţuluĭ, cu óste Căzăcéscă, asupra luĭ Petru Vodă. Éră Petru Vodă, sciindŭ poticala de maĭnainte ce aŭ avutŭ cu Cázaciĭ, nu s'aŭ apucatŭ de rĕsboiŭ, ce i-aŭ datŭ calea de'ântêiŭ. Éră Alecsandru Vodă aŭ întratŭ in Iaşĭ şi aŭ şedutŭ in scaunŭ. Petru Vodă, îndată dupĕ aceea, aŭ strinsŭ óste Turcéscă, şi Munteneśscă, şi Unguréscă, şi aŭ încungĭuratŭ pre Alecsandru Vodă in curte in Iaşĭ, şi aŭ bătutŭ pregĭurŭ curtea, din câşlegĭ pĕn la mé̦dă păresime. Éră când aŭ fostŭ nóptea spre mé̦dă păresi, Mart. 12, Alecsandru Vodă şi cu Căzaciĭ aŭ eşitŭ din curte, că n'aŭ maĭ pututŭ suferi; că şi érba, şi bucatele li se împuţinasĕ; şi vrêndŭ sĕ scape, aŭ fugitŭ spre codru. Éră prin̦dêndŭ de veste óstea luĭ Petru Vodă, s'aŭ pornitŭ dupĕ dênşiĭ, şi la ézerul Cĭorbescilorŭ i-aŭ agĭunsŭ, şi pre toţĭ acolo i-aŭ topitŭ; şi pre Alecsandru încă 'l-aŭ prinsŭ viŭ, de'mpreună cu boĭeriĭ luĭ. — Acestŭ Alecsandru aŭ ţiuutŭ scaunul o lună.

Éră Petru Vodă s'aŭ aşe̦datŭ la scaunul seŭ al triele rôndŭ, şi s'aŭ apucatŭ de aŭ făcutŭ monastirea Galata, den vale, şi nu dupĕ multă vreme s'aŭ risipitŭ.

Pentru nisce Domnişorĭ ce venĭaŭ in ţéră cu óste Căzăcéscă.

De norocŭ era Petru Vodă cu Cázaciĭ, că bine de uniĭ nu se mântuĭa, alţiĭ venĭaŭ asupră-ĭ. Că într'acelaşŭ anŭ dupĕ ce s'aŭ aşe̦datŭ la domnie şi alŭ triile rôndŭ la scaunŭ, in anul 7086, Iulie 26, nisce Căzacĭ cu unŭ Domnişorŭ aŭ venitŭ la Nistru, şi aciĭa toţĭ 'şĭ-aŭ pusŭ capetele. Aşijderea, dupĕ acestĭ Căzacĭ, curêndŭ, in anul 7087, Octomvrie 12, unŭ Domnişorŭ Constantin iar cu Căzacĭ aŭ intratŭ in ţéră, şi s'aŭ topitŭ toţĭ in Nistru şi aciĭa.

Intr'acestaşŭ anŭ şi într'acéstaşĭ lună, când Constantin cu Căzaciĭ treceaŭ Nistrul, éră Sborovski cu óste Căzăcéscă aŭ lovitŭ Daşovul de 'l-aŭ arsŭ şi 'l-aŭ prădatŭ, şi multe Turcóĭe aŭ robitŭ, şi multŭ pleanŭ aŭ luatŭ, şi s'aŭ întorsŭ cu prădĭ.

De mazilia luĭ Petru Vodă Schĭopulŭ, în anulŭ 7088, Decemvrie 2.

Acestŭ Petru Vodă, ce i-aŭ d̦isŭ Schĭopul, dupĕ ce aŭ domnitŭ cincĭ anĭ, i-aŭ venitŭ mazilie; şi aŭ venitŭ unŭ Turcŭ mare de 'l-aŭ luatŭ den scaunŭ; şi 'l-aŭ trimisŭ Impĕratul la Halepŭ, la pază; şi domnia aŭ dat'o Ianculuĭ Vodă, ce i-aŭ d̦isŭ Sasul.

CAP. XXIX.

Domnia Iancului Vodă, ce'ĭ ḑiceaŭ Sasulŭ, în anul 7088, Fevr. 17.

Dacă aŭ mazilitŭ Impěratul pre Petru Vodă Schiopul, dat-aŭ domnia Iancului Vodă, carele de nascere era Sasŭ, de lege Luteranŭ; creştinătatea cea dréptă nu iubia. Şi dacă aŭ venitŭ în ţéră şi s'aŭ aşeḑatŭ în scaunŭ, tótă nedumneḑeirea şi ereticia 'şĭ-aŭ arătatŭ; că lăcomie la avere nespusă avea, pentru care pre mulţĭ aŭ omorîtŭ. Éră maĭ apoĭ, de lăcomie ce avea, trimis'aŭ sě ĭa a ḑece din boĭ în tótă ţéra.

Pentrn unŭ Domnişorŭ, ce'ĭ ḑiceaŭ Ion Vodă Lungul, în anul 7089.

Iancul Vodă, fiindŭ plin de lăcomie, aŭ isvoditŭ obicînă care n'aŭ maĭ fostŭ nice odiniară în ţéră, sě ĭa boĭ de a ḑece; care obiceiŭ nu 'l-aŭ pututŭ suferi ţéra. Ce s'aŭ rědicatŭ Lăpuşneniĭ de s'aŭ sfătuitŭ sě se desbată de subt mâna luĭ; şi bulucindu-se, aŭ rědicatŭ dintre eĭ pre Lungul, Domnŭ, şi i-aŭ pusŭ nume Ion Vodă, şi aŭ purcesŭ pe Prutŭ in susŭ.

Iancul Vodă, prinḑěndŭ de veste că Lăpuşneniĭ s'aŭ rědicatŭ asupra luĭ, îndată aŭ trimisŭ pre Bucium, Vornicul celŭ mare, şi pre Brut Postelnicul, cu óste improtiva acelora; şi těmpinându-se oştile la Balota, s'aŭ lovitŭ de faţă; şi dândŭ rěsboiŭ vitezesce de âmbe părţile, aŭ perdutŭ Lăpuşneniĭ rěsboiul, şi Domnişorul acela âncă s'aŭ înnecatŭ in Prutŭ.

Pentru boĭeriĭ Moldoveĭ cum aŭ pribigitŭ prin ţěrĭ strěine, pentru multe nevoĭ ce le făcea Iancu Vodă.

Multe lucrurĭ spurcate făcea Iancu Vodă in domnia sa; câtŭ, de rěul luĭ tótă ţéra şi boĭeriĭ luĭ se oţerĭaŭ; că legea creştinéscă nu o iubĭa; la avere lacom şi prădătorŭ; ţéra cu dările o îngreuĭa, şi alte lucrurĭ spurcate şi nesuferite făcea; că era curvarŭ peste sémă, că nu numaĭ afară ce nice den curtea sa nu se ferĭa, că pre giupânesele boĭerilorŭ seĭ, de la masa Dómneĭ sele, le scotea şi le ruşina. Aceste tóte neputěndŭ suferi boĭeriĭ, maĭ vârtosŭ Movilesciĭ, Vlădica Georgie, Ieremia Vornicul, carele maĭ târḑiŭ aŭ fostŭ şi Domnŭ, şi fratescŭ Simeon Paharnicul, şi Balica Hatmanul, s'aŭ sfătuitŭ in taĭnă ca sě pribegiască; cariĭ, ânteiŭ 'şĭ-aŭ făcutŭ prilejŭ cu voĭa luĭ ca sě mérgă sě sfinţéscă monastirea Suceviţa, de unde, maĭ apoĭ, cu toţiĭ aŭ trecutŭ in ţéra Leşéscă,

alţiĭ la Turcĭ, alţiĭ la Muntenĭ, alţiĭ pintr'alte ţerĭ. Pentru aceea, mergêndŭ jalobă la Impĕrăţie de risipa ţereĭ, 'l-aŭ mazilitŭ, şi aŭ datŭ domnia ĭar luĭ Petru Vodă Schiopul.

Pentru Iancu Vodă, cum aŭ pribegitŭ şi cum i s'aŭ întêmplatŭ mórtea, in anul 7092.

Inţĕlegêndŭ Iancu Vodă că 'l-aŭ mazilitŭ Impĕratul, şi aŭ datŭ domnia luĭ Petru Vodă Schĭopul, cunoscêndŭ la ce va veni lucrul maĭ apoĭ, s'aŭ temutŭ că, de va merge la Turcĭ, va avea pîră multă, şi póte sĕ şi peĭe; ce, aŭ socotitŭ sĕ trécă in ţéra Unguréscă, pren ţéra Leşéscă, că pren ţéră peste munţĭ nu era putinţă, că se temea de ţĕranĭ. Şi aşa, aŭ eşitŭ din ţéră pre la Pocuţia, unde i-aŭ ţinutŭ calea Iazloveţki şi 'l-aŭ dusŭ la Liov cu tótă averea luĭ, şi indată aŭ trimisŭ la Craiŭ de i-aŭ datŭ scire. Craiulŭ aŭ scrisŭ la Siniavski Hatmanul, şi la Herbort, staroste de Liov, sĕ 'ĭ ĭa totŭ Crăĭescŭ ce ar avea, şi luĭ sĕ'ĭ taie capul. Şi aŭ trimisŭ Craiŭ pre Podscarbul seŭ sĕ'ĭ ĭa averea Ianculuĭ Vodă; numaĭ fecĭorilorŭ şi dómneĭ sĕ lase o parte sĕ le fie de hrană; şi dupĕ poronca luĭ Craiŭ aşa aŭ făcutŭ, şi aŭ tăĭatŭ capul Ianculuĭ Vodă.

Se ḑice, că mórtea luĭ Iancu Vodă sĕ fie fostŭ cu învĕţĕtura Impĕratuluĭ Turcescŭ de i-aŭ tăĭatŭ capul. — Aŭ domnitŭ Iancu Vodă 3 anĭ şi 7 lunĭ. De acestŭ Domnŭ ḑicŭ că ămbla vara cu sanie de osŭ.

CAP. XXX.

Domnia a doua a luĭ Petru Vodă Schĭopul, in anul 7092, Oct. 17.

Dupĕ ce aŭ mazilitŭ Impĕratul pre Iancul Vodă, dat'aŭ domnia ĭarăşĭ luĭ Petru Vodă Schĭopul, pre carele cu dragoste asteptându'lŭ toţĭ, aŭ venitŭ in ţéră şi aŭ şeḑutŭ in scaunŭ, Octomvrie 17 [1]). Auḑindŭ pribegiĭ, cariĭ eraŭ fugiţĭ pintr'alte ţĕrĭ, de nevoĭa Ianculuĭ Vodă, cu dragoste s'aŭ intorsŭ la Domnul seŭ Petru Vodă, pre cariĭ iar cu boĭeriile lorŭ i-aŭ miluitŭ.

Pentru nisce Căzacĭ ce venĭaŭ sĕ apuce scaunul Moldoveĭ.

De norocŭ era Petru Vodă cu Căzaciĭ, că in domnia d'ântêiŭ nu maĭ avea odihnă de dênşiĭ; acum, la a doua domnie, bine nu s'aŭ aşeḑatŭ la scaunŭ,

[1]). Eră Leatopiseţul Sêrbescŭ scrie că la veletŭ 7090, tocma, aŭ fostŭ când aŭ venitŭ Petru Vodă in scaunŭ cu a doua domnie. — *Simeon Dascalul.*

ïată Căzacii veniaŭ sĕ apuce scaunulŭ într'aceastași lună, Octomvrie 27. Ce, Petru Vodă, prindêndŭ de veste, le-aŭ eșitŭ înainte la Prutŭ, la satŭ la Bogdănescĭ, cu câțĭ ómenĭ aŭ putut într'acea dată, și acolo i-aŭ încungiuratŭ. Fiindŭ Căzacii la strimtóre mare, căutatu-le-aŭ a se închinare; dentre cariĭ aŭ alesŭ Petru Vodă o sémă de ómenĭ cariĭ i-aŭ părutŭ maĭ de trébă, de i-aŭ opritŭ sĕ'ĭ slujéscă, pre alțiĭ cu giurămêntŭ i-aŭ slobodịtŭ.

Pentru nisce Căzacĭ ce aŭ prădatŭ nisce sate, din susŭ de Tighinea.

Nu multă vreme dupĕ aceea, aŭ maĭ lovitŭ Căzaciĭ nisce sate din susŭ de Tighinea, pe decindea (de ceea parte) de Nistru, care sate eraŭ descălecate pe hotarul Leșescŭ, Turcĭ ciutacĭ, și Moldovenĭ fórte mulțĭ, cariĭ eșise din țéră, de nevoile ce eraŭ in ḑilele Ianculuĭ Vodă; și multă mórte aŭ făcutŭ intr'ênșiĭ, și pradă, și robie, și cu dobândă s'aŭ întorsŭ pre la casele lorŭ.

Când aŭ ziditŭ Petru Vodă Galata din déĭ.

Intr'acelașŭ anŭ, dacă s'aŭ așeḑatŭ Petru Vodă la Domnie, n'aŭ lăsatŭ in deșertŭ pomana sa, Monăstirea Galata, care o zidisĕ ântêiŭ in vale și se risipise; ce cu tótă nevoința aŭ silitŭ de aŭ ziditŭ Galata den délŭ, care trăesce și până astăḑĭ.

Pentru nisce Căzacĭ ce aŭ prădatŭ Tighinea.

Intr'acestașĭ anŭ, 7092, Avgust 7, s'aŭ strînsŭ Căzaciĭ, și fără-veste aŭ lovitŭ la Tighinea de o aŭ arsŭ, și o aŭ prădatŭ; și aŭ robitŭ pre ceĭ tinerĭ, fete, copiĭ. Éră pre alțiĭ până la unul i-aŭ tăĭatŭ; și multă dobândă aŭ luatŭ cu sine, neavêndŭ cine sĕ'ĭ opréscă, saŭ sĕ'ĭ gonéscă; ce cu pace s'aŭ întorsŭ înapoĭ.

Pentru o sĕcetă.

Iar in anul 7098, în ḑilele luĭ Petru Vodă, mare sĕcetă s'aŭ făcutŭ in țéră, câtŭ aŭ sĕcatŭ tóte isvórele, văile, bălțile; și unde prindea maĭ nainte pesce, acolo ara cu plugul; și pre multe locurĭ aŭ căḑutŭ smidă (pétră). Copaciĭ aŭ sĕcatŭ de sĕcăciune; dobitócele nu aveaŭ ce pasce vara, ce le-aŭ fostŭ dĕrîmândŭ frunză; și atâta pravŭ aŭ fostŭ, câtŭ se stringea troiene la gardurĭ, când bătea vêntu: ca de omĕtŭ eraŭ troĭene de pulbere. Éră despre tómnă, s'aŭ pornitŭ

ploĭ, şi aŭ crescutŭ mohorŭ, şi dintr'acela'şŭ aŭ fostŭ prinḑêndŭ fómea sĕrăcimea, că era pretutinderea fómete mare.

Petru Vodă cu Mihnea Vodă s'aŭ adunatŭ.

In anul 7094, Avgust 15, împreunatu-s'aŭ Petru Vodă cu nepotul seŭ Mihnea Vodă, domnul Muntenescŭ, la satŭ la Munteni, pe Prutŭ, amêndoĭ cu curte multă şi glóte marĭ, de s'aŭ ospĕtatŭ împreună.

Rĕsboĭul Părvuluĭ Părcălabuluĭ, ce s'aŭ bătutŭ cu Căzaciĭ la Periaslav.

In anulŭ 7095, Genarie 8, rĕdicatu-s'aŭ o samă de Căzacĭ ca nisce lupĭ învĕţaţĭ de pururea la pradă, şi aŭ întratŭ în ţéră, şi multe bucate din ţĕnutul Sorociĭ aŭ luatŭ. Éră Părvul, Părcălabul de Soroca, s'aŭ îndemnatŭ cu Hănsariĭ, şi cu alţiĭ câţĭ aŭ vrutŭ de bună voĭe, de aŭ mersŭ dupĕ Căzacĭ, şi i-aŭ agĭunsŭ la Periaslav. Acolo, Căzaciĭ, vrêndŭ sĕ nu dea dobânda, éră Moldoveniĭ sĕ scóţă alŭ seŭ, tare rĕsboiŭ s'aŭ făcutŭ; şi in doĕ ḑile bătêndu-se, abĭa aŭ spartŭ pre Căzacĭ. Şi dacă i-aŭ biruitŭ, pre toţĭ i-aŭ tăĭatŭ, numaĭ unul ḑicŭ sĕ fie scăpatŭ; éră pre câţĭ aŭ luatŭ viĭ, i-aŭ trimisŭ la Petru Vodă, pre cariĭ Petru Vodă i-aŭ trimisŭ la împĕrăţie.

Nunta ce aŭ făcutŭ Petru Vodă, nepotu-seŭ Vlad Vodă.

Intr'acestaşŭ anŭ, 7095, Iunie 20, Petru Vodă aŭ făcutŭ nuntă nepotuluĭ seŭ, luĭ Vlad Vodă, fecĭorul luĭ Miloş Vodă, de aŭ luatŭ pe fata Mirciĭ Vodă; şi aŭ chĭematŭ la nuntă pre Mihnea Vodă, Domnul Muntenescŭ. Nuntă domnéscă aŭ făcutŭ, cu multă cheltuială şi jocurĭ; şi mulţĭ megieşĭ de prin pregĭurŭ aŭ venitŭ de i-aŭ înfrumuseţatŭ masa, cu multe veseliĭ şi gĭocurĭ, in têrgŭ in Tecuciŭ.

Éră într'acesta anŭ, Căzaciĭ fĕră-veste aŭ lovitŭ Daşovul de 'l-aŭ arsŭ, şi 'l-aŭ prădatŭ; tăĭat-aŭ ómenĭ; multă avere şi dobitóce aŭ luatŭ, şi robĭ câtŭ aŭ vrutŭ; şi s'aŭ întorsŭ înapoĭ fĕră nice o smintélă

Rĕsboiul luĭ Petru Vodă, la Ţuţora, cu nisce Căzacĭ, ce venise cu unŭ Domnişorŭ, ceĭ ḑiceaŭ Ivan Vodă, in anul 7096, Noemvrie 23.

Pre acea vreme venit'aŭ nisce Căzacĭ cu unŭ Ivan ce se rĕdicase sĕ ia Domnia; cărora le-aŭ eşitŭ Petru Vodă înainte cu óste, den susŭ de Ţuţora, Noembrie 23; şi dândŭ rĕsboiŭ vitezesce, de âmbe părţile, mulţĭ aŭ picatŭ;

şi'n 26 de ḑile aŭ biruitŭ Petru Vodă pre Căzacĭ, şi i-aŭ sĕlitŭ de i-aŭ datŭ pre celŭ maĭ mare alŭ lorŭ, carele 'şĭ-aŭ luatŭ plată dupĕ vina luĭ. Éră ceĭ-alţĭ se ascundeaŭ prin pădurĭ, şi cine unde putea. Éră Moldoveniĭ ĭĭ goniaŭ; maĭ apoĭ Căzaciĭ, fugindŭ prin pădurĭ şi apĕrându-se până la apa Cerimuşuluĭ, s'aŭ trasŭ in ţéra lorŭ, puţinĭ întregĭ, maĭ toţĭ rănіţĭ şi săgetaţĭ, şi pedestri, şi iŏră nicĭ o dobândă.

Petru Vodă aŭ părăsitŭ ţéra şi domnia de bună voĭe, şi s'aŭ dusŭ in ţéra Nemţéscă.

Domnindŭ Petru Vodă in ţéra Moldoveĭ, ca unŭ domnŭ cum se cade, cu de tóte podóbele câte trebue unuĭ omŭ de cinste: că boĭerilorŭ le era ca unŭ părinte, şi la mare cinste ĭĭ ţinea, şi din sfatul lorŭ nu eşĭa; ţereĭ era apĕrare; pre sĕracĭ milostivŭ; Monastirile miluĭa şi întărĭa; cu veciniĭ de pin pregĭurŭ bine vieţuia, câtŭ avea la toţĭ nume bunŭ şi dragoste, de nu era a ḑicere că nu'ĭ harnicŭ de domnie; gĭudecata cu blândeţe şi fŏr făţărie o făcea. Maĭ apoĭ, vĕḑêndŭ nevoĭa ţĕreĭ, că Turciĭ, pre obiceiul lorŭ celŭ neastĕmpăratŭ de lăcomie, trimiseră de cereaŭ banĭ sĕ le deĭe maĭ multŭ decâtŭ era adetiul ţĕreĭ; decĭ, s'aŭ sfătuitŭ cu boĭeriĭ ţĕreĭ, ce vorŭ face, cum vorŭ putea rĕdica şi alte dărĭ carele n'aŭ maĭ fostŭ. Că nu le era pentru că n'arŭ putea birui sĕ dea acéstă dare ţéra; ce pentru că se făcea obiceiŭ, carele nu'lŭ vorŭ părăsi Turciĭ, că şi acela vorŭ lua, şi altele vorŭ isvodi, cum s'aŭ şi têmplatŭ. Şi 'şĭ-aŭ alesŭ sfatŭ acesteĭ nevoĭ, ca sĕ se isvodéscă de la altul, éră nu de la dênsul; ci s'aŭ gătitŭ sĕ se ducă den ţéră. Éră boĭeriĭ ĭlŭ apĕraŭ şi'lŭ sfătuiaŭ sĕ nu'şĭ lase scaunul şi ţéra, ce sĕ dea acea dare, că alţiĭ vorŭ da, şi ţéra totŭ nu va hălădui. Ce Petru Vodă nice intr'unŭ chipŭ n'aŭ vrutŭ sĕ se apuce sĕ dea acea dare, şi sĕ ĭa blăstemul ţĕreĭ asupra sa. Ce 'şĭ-aŭ tocmitŭ lucrurile inainte, şi lăsă boĭeriĭ sĕ păzéscă scaunul ţĕreĭ. Éră elŭ s'aŭ rĕdicatŭ cu fruntea boĭerilorŭ, că boĭeriĭ se temură a rĕmânere sĕ nu paţă ca maĭ 'nainte de Iancul Vodă; intre cariĭ eraŭ: Stroiciŭ Logofĕtul celŭ mare, cu frate-seŭ Simion Stroiciŭ, Ieremia Movilă Vornicul, cu frate-seŭ Simion Paharnicul, ce aŭ eşitŭ la domnie amêndoĭ, maĭ târḑiŭ, şi Andreĭ Hatmanulŭ, şi alţiĭ mulţĭ cariĭ nu se induraŭ de dênsul. Şi aŭ trecutŭ pren ţéra Leşéscă in ţéra Nemţéscă, dupĕ ce aŭ domnitŭ 7 anĭ şi gĭumĕtate; şi acolo s'aŭ aşeḑatŭ. Şi spunŭ de acestŭ Petru Vodă cum că, dândŭ banĭ de cheltuială la cuhne, aŭ fostŭ lăcrĕmândŭ, şi aŭ fostŭ ḑicêndŭ «Aceste suntŭ lacrimele sĕracilorŭ!» De acolo boĭeriĭ s'aŭ intorsŭ in ţéra Leşéscă toţĭ, şi s'aŭ aşeḑatŭ la tĕrgŭ la Podhaeţ şi aiurea.

Decĭ, luĭ Petru Vodă putemŭ sĕ-'ĭ ḑicemŭ *celŭ Milostivŭ*, că binele aŭ lepĕdatŭ pentru ţéră, şi altŭ nime ca dénsulŭ aşa nu s'aŭ maĭ aflatŭ. Era domnŭ blândŭ, ca o matcă fóră acŭ; la gĭudeţŭ direptŭ; nice beţivŭ, nice curvarŭ, nice lacomŭ; şi putemŭ sĕ ḑicemŭ, că tóte pre isvodŭ le-aŭ ţinutŭ ca sĕ nu se smintéscă. Acestŭ Petru Vodă aŭ Domnitŭ 12 anĭ şi gĭumătate, intru amêndouĕ domniile.

CAP. XXXI.

Domnia luĭ Aron Vodă celŭ rĕŭ şi cumplitŭ, care multă greutate aŭ adusŭ ţĕreĭ, in anulŭ 7099.

Petru Vodă, dacă aŭ părăsitŭ ţéra şi domnia, şi aŭ inţĕlesŭ Turciĭ că ţéra aŭ rĕmasŭ fŏră Domnŭ, căutară pre cine vorŭ trimite Domnŭ ţĕreĭ in loculŭ luĭ Petru Vodă. Ce norocul ţĕreĭ celŭ bunŭ s'aŭ schimbatŭ, că dupĕ norocŭ bunŭ i-aŭ venitŭ şi rĕŭ; cum ar fi insemnatŭ de Dumneḑeŭ, dupĕ vreme bună şi sĕnină, sĕ vie vreme rea şi tulburată; dupĕ domnie lină şi blândă, sĕ vie cumplită şi amară. Aflat'aŭ Turciĭ pre Aron Vodă, mănia luĭ Dumneḑeŭ, pentru păcatele nóstre, căruĭa 'i-aŭ datŭ domnia cu multă datorie; că, fiindŭ omŭ fŏră sufletŭ, căcĭ ămbla şi alţiĭ pentru domnia ţĕreĭ, elŭ pre toţĭ 'i-aŭ ămplutŭ cu banĭ, luăndŭ banĭ cu camătă de la Turcĭ. Şi aşa făcêndu'lŭ domnŭ, aŭ venitŭ în Moldova, şi aŭ şeḑutŭ in scaunŭ, in anul 7099.

Éră dacă s'aŭ aşeḑatŭ Aron Vodă la domnie, nu se apuca de alte, ce numaĭ pe afară sĕ prade; éră in lăuntru nu se sătura de curvăritŭ, de gĭucatŭ, de cimpoĭaşĭ, pre cariĭ .ĭĭ ţĕnea de măscăriĭ. Aşijdere şi dabilele cu carĭ ingreuĭa ţéra, nu ămbla numaĭ dăbilariĭ singurĭ, ce şi Turcĭ trimitea de ămblaŭ cu dăbilariĭ împreună, de nu'şĭ eraŭ ţĕraniĭ volnicĭ cu nemică. Muĭerile nu eraŭ a lorŭ, fetele le ruşina, şi ce vrea sĕ facă, făcea. Pre dăbilarŭ, de vrea pîră pentru unŭ potronicŭ de'lŭ pîra la dênsul, trimitea de'lŭ perdea negĭudecatŭ; pre boĭerĭ pentru avere ĭĭ omora; gĭupănesele lorŭ le silea. Cĭude şi posne făcea in domnia luĭ. Decĭ, ca aceste făcêndŭ elŭ, aŭ cunoscutŭ că tuturorŭ este urîtŭ şi nevĕḑutŭ. Şi socoti sĕ nu se încréḑă ţĕreĭ şi lefeciilorŭ de ţéră; ce aŭ chematŭ in léfă Ungurĭ călărĭ şi pedestri; şi celorŭ pedestri aŭ făcutŭ odăĭ in curte, sĕ fie purure lăngă elŭ. Maĭ apoĭ, vĕḑêndŭ că de datornicĭ nu se va putea plăti, aŭ isvoditŭ sĕ ia de totŭ omulŭ, câţĭ şi suntŭ în tótă ţéra, câte unŭ boŭ; şi aŭ trimisŭ în tótă ţéra Turcĭ de strîngeaŭ şi luaŭ acuĭ aflaŭ in satŭ; de la altulŭ ĭĭ luaŭ totŭ, pentru alţiĭ, pentru aceĭ ce nu aveaŭ boĭ. Şi aŭ rĕmasŭ mulţĭ, pentru rĕutăţĭ şi dabile ce eraŭ, de nu aveaŭ cu ce se hrăni.

Rĕsboiulŭ luĭ Aron Vodă, când s'aŭ bătutŭ la Rĕutŭ cu unŭ Domnişorŭ ce'ĭ ḑiceaŭ Bogdan Vodă, şi pentru perirea luĭ Bucĭum Vornicul, şi Trotuşan Logofĕtul, şi Paos Vornicul.

In anul 7100, Aron Vodă domnindŭ, şi atâte rĕutăţĭ şi beliturĭ făcêndŭ, n'aŭ maĭ pututŭ suferi ţéra, ce s'aŭ rĕdicatŭ Orheĭeniĭ şi Soroceniĭ cu unŭ Domni-

şiorŭ ce'ĭ ḑiceaŭ Ionaşco, pre carele 'l-aŭ fostŭ alesŭ dintre eĭ capŭ, şi'ĭ puseră nume Bogdan Vodă. Éră Aron Vodă, dacă aŭ înţelesŭ acésta, aŭ datŭ scire ţěreĭ sě se strîngă, şi elŭ fòră zăbavă aŭ eşitŭ cu curtea şi cu lefecii sěĭ; şi maĭ 'naite de ce aŭ eşitŭ din curte, aŭ tăiatŭ pe Buciumŭ, Vornicul celŭ mare, şi pre Trotuşanŭ Logofětul, şi pre Paos Vornicul, ḑicêndŭ că'ĭ cu scirea lorŭ; apoĭ, aŭ purcesŭ improtiva vrăjmaşilorŭ seĭ; şi mergêndŭ aŭ pusŭ pre Urechi Logofětŭ mare. Deaciĭ s'aŭ têmpinatŭ oştile la Rěut; şi dândŭ rěsboiŭ vitezesce de âmbe părţile, aŭ isbânditŭ Aron Vodă, şi pre Domnişorŭ încă 'l-aŭ prinsŭ viŭ, ce nu 'l-aŭ omorîtŭ; numaĭ i-aŭ tăiatŭ nasul, şi 'l-aŭ călugěritŭ. Deaciĭ, dacă aŭ spartŭ Aron Vodă pre vicleniĭ seĭ, nicĭ unŭ locŭ n'aŭ lăsatŭ sě nu'lŭ ămple de vrăjmăşia luĭ; că nu numaĭ pre ceĭ ce aŭ fostŭ in rěsboiŭ perdea, ce şi seminţiile lorŭ, şi vinovaţĭ şi nevinovaţĭ.

Pentru Mazîlia luĭ Aron Vodă.

Gătindu-se Aron Vodă sě facă maĭ marĭ vrăjmăşiĭ dupě aceste, 'ĭ-aŭ sositŭ unŭ călăraşŭ de la Ţarigrad cu cărţĭ, de 'i-aŭ datŭ scire că 'l-aŭ mazîlitŭ; că înţělegêndŭ Impěrăţia de atâtea morţĭ, şi rěutăţĭ, şi jacurĭ ce făcea Aron Vodă, 'l-aŭ mazîlitŭ. Decĭ, se mira Aron Vodă cum va face sě nu prinḑă de veste óstea şi ţéra de mazîlie, că se temea sě nu'lŭ omóre. Că mulţĭ eraŭ acolo cariĭ vreaŭ hi bucuroşĭ sě auḑă veste ca aceea de mazîlie, că le perise părinţiĭ, altora ficioriĭ, altora fraţiĭ, alţiĭ rěmăsěse sěracĭ de nevoĭ şi dărĭ multe ce eraŭ. Ce pre taĭnă aŭ învěţatŭ pre călăraşĭ sě nu scóţă cuvêntŭ afară; şi îndată aŭ trimisŭ la Iaşĭ, la dómnă-sa, cě se încarce, şi sě purcéḑă in giosŭ. Éră pre boĭerĭ 'ĭ-aŭ învěţatŭ de aŭ chĭematŭ glótele şi le-aŭ mulţămitŭ de slujbă ce i-aŭ făcutŭ, şi le-aŭ ḑisŭ sě margă cineşĭ pe acasă, gândindŭ că dór se vorŭ duce, şi elŭ sě ĭee drumul spre Ţarigrad. Adoa-ḑi, părândŭ-ĭ că sě vrea fi dusŭ curteniĭ şi altă glótă, elŭ aŭ încălecatŭ şi aŭ purcesŭ spre Iaşĭ; şi ce'ĭ păruse că se vorŭ fi dusŭ, ca sě siléscă şi elŭ maĭ tare, sě nu oblicéscă cineva. Éră glóte, mulţĭ pe de tóte părţile mergeaŭ. Atuncea aŭ chĭematŭ pre boĭerĭ şi le-aŭ ḑisŭ; «Crezŭ, eŭ amŭ slobodŭtŭ óstea sě se ducă cineşĭ pre acasă; déră cine'ĭ opresce?» Datu-i-aŭ a înţelegere că o sémă s'aŭ dusŭ, éră cărora suntŭ casele spre Iaşĭ şi spre munte, acéstă cale aŭ. Şi aşa împreună aŭ mersŭ până aŭ înserătŭ; apoĭ tótă nóptea aŭ silitŭ pên la Iaşĭ, unde nimică zăbavă n'aŭ făcutŭ, ce aŭ silitŭ in cale spre Ţarigrad; şi mergêndŭ, 'l-aŭ şi têmpinatŭ Capigiĭ Impěrătescĭ, cariĭ venĭaŭ sě'lŭ ĭa den scaunŭ sě'lŭ ducă la Impěrăţie.

Dacă înţěleseră toţĭ de mazilia luĭ Aron Vodă, aşa le părea, cum dupě multă furtună şi viforŭ, dacă vêdŭ ómeniĭ vreme bună şi lină, eĭ sě bucură. Aşa tótă ţéra s'aŭ bucuratŭ.

CAP XXXII.

Domnia a doua a luĭ Aron Vodă celŭ cumplitŭ.

După ce aŭ mazilitŭ Impĕratul pre Aron Vodă, Dumnedeŭ nu'şĭ plinisĕ certarea Moldoveĭ deplinŭ; că Aron Vodă încă in Ţarigrad n'aŭ fostŭ agĭunsŭ, iar i-aŭ datŭ domnia Moldoveĭ. Pentru că datornicii Turcĭ, cu toţiĭ aŭ mersŭ la Vizirul de aŭ strigatŭ pentru Aron Vodă, şi de nevoĭa datornicilorŭ i-aŭ datŭ iar domnia.

Atuncĭ Aron Vodă aŭ trimisŭ înainte pre Oprea Armaşul sĕ prindĕ pre o sémă de boĭerĭ, şi sĕ apuce scaunul ţereĭ. Că, după obiceĭul luĭ celŭ cumplitŭ, cumu'şĭ era învĕţatŭ, nu se apucă de altă, ce socoti câte rĕutăţĭ n'aŭ plinitŭ in domnia d'ântêiŭ, sĕ le plinéscă la adoa domnie. Indată aŭ rĕpedŭ pre credincĭosulŭ seŭ Oprea, vel Armaşŭ, cu cărţĭ şi cu izvodŭ, anume, de boĭeriĭ câţĭ vrea sĕ'ĭ omóre, sĕ'ĭ prindĕ, sĕ'ĭ ţie la închisóre până va veni şi elŭ la scaunŭ. Dacă aŭ venitŭ de olacŭ Oprea, vel Armaşŭ, după învĕţătura domnu-seŭ, aŭ întratŭ sara in Iaşĭ, şi nice la gazdă nu marsĕ, ce la odăile dărăbanilorŭ celorŭ Ungurescĭ in curte aŭ mersŭ, şi nóptea aŭ venitŭ la gazda luĭ Urechĭă Logofĕtul, carele îlŭ lăsase Aron Vodă sĕ pădéscă Scaunul, şi i-aŭ arĕtatŭ poronca domnu-seŭ. Éră Urechĭă Logofĕtul, unde audi de numele luĭ Aron, cum aŭ dobânditŭ aşa degrabă domnia, s'aŭ spăĭmântatŭ, şi se mira cum a face sĕ hălăduiască, sĕ nu'ĭ maĭ fie a se vedere cu Aron Vodă. Aŭ datŭ rĕspunsŭ Opriĭ Armaşuluĭ, dicêndŭ: «Acestŭ lucru cu bucurie priimescŭ, şi suntŭ gata sĕ slujescŭ Domnuluĭ nostru; numaĭ sĕ fie cu taĭnă, sĕ nu scie nime că aĭ venitŭ, până vomŭ oblici pre toţĭ, pre câţĭ suntŭ scrişĭ in isvodŭ, şi'ĭ vomŭ prinde, cariĭ de pre unde vorŭ fi. Sĕ nu cumva smintimŭ sĕ oblicéscă sĕ fugă.» Şi cu aceste cuvinte s'aŭ înşĕlatŭ Oprea, şi s'aŭ aşĕdatŭ iar la odăile dărăbanilorŭ Ungurescĭ, într'acea nópte şi adoa di până in sară.

Când aŭ pribegitŭ Urechĭă Logofĕtul.

Inţĕlegêndŭ Urechĭă Logofĕtul de venirea luĭ Aron Vodă, şi de poronca ce trimisĕse pren Oprea Armaşul, nu cutedă sĕ'lŭ astepte in ţéră, sciindŭ câtă grózá şi rĕutăţĭ făcusĕ maĭ nainte in domnia d'ântêiŭ, şi acum a doa-óră maĭ de marĭ casne ce va apuca. Ce, dacă s'aŭ aşedatŭ Oprea la odăile dărăbanilorŭ, aflândŭ Urechĭă vreme şi cale deschisă de a se depărtare şi de a eşire din ţéră, aŭ învĕţatŭ pre gazda sa, cine va întreba adoa-di de dânsulŭ, sĕ spue că s'aŭ dusŭ acasă la Cărligătură. Atunce, şi nóptea tótă nóptea, şi dioa adoa di tótă dioa, fugindŭ, aŭ trecutŭ pre la Soroca in ţéra Leşéscă. Éră a-

doa-ḑi sara, Oprea Armaşul aŭ mersŭ iar la gazda luĭ Urechiă Logofĕtul sĕ se sfătuiască, şi nu 'l-aŭ aflatŭ; decĭ, aŭ vĕḑutŭ că 'l-aŭ înşelatŭ. Indată aŭ chĭematŭ pre alţiĭ cariĭ s'aŭ têmplatŭ acole, şi aŭ rĕpeḑitŭ cu cărţĭ in tóte părţile, sĕ prinḑĕ marginile. Eră dacă aŭ înţĕlesŭ că Urechiă aŭ trecutŭ Nistrul şi s'aŭ depărtatŭ, n'aŭ maĭ avutŭ ce'ĭ face, ce s'aŭ aşeḑatŭ de aŭ ţinutŭ scaunul pên la venirea luĭ Aron Vodă.

Éră Urechiă, dacă aŭ trecutŭ Nistrul, îndată aŭ mersŭ unde eraŭ alţĭ boĭerĭ pribegĭ, de aŭ aşteptatŭ sfêrşitul lucruluĭ.

Pentru venirea luĭ Petru Căzacul, in anul 7101.

Până a venire Aron Vodă la scaunŭ, éră Petru Căzacul s'aŭ rĕdicatŭ din ţéra Căzăcéscă cu puţinteĭ Căzacĭ, şi cu o samă de pribegĭ, înţĕlegêndŭ că scaunul este deşĕrtŭ; şi, sîrguindŭ sĕ apuce scaunulŭ, aŭ întratŭ in ţéră, şi aŭ apucatŭ scaunul la Iaşĭ, şi aŭ domnitŭ doĕ lunĭ. Deaciĭ aŭ sositŭ şi Aron Vodă. şi aŭ prinsŭ pre Petru Căzacul, şi 'l-aŭ trimisŭ la împĕrăţie.

Éră Cronicarul celŭ Leşescŭ, de acestŭ Petru Căzacul, că aŭ venitŭ de aŭ apucatŭ scaunul, nimicŭ nu scrie.

Aşeḑarea luĭ Aron Vodă la scaunŭ, in a doua domnie.

Aron Vodă, dacă s'aŭ aşĕḑatŭ alŭ doile rŏndŭ la scaunŭ, aŭ pusŭ pe Oprea Armaşul Logofĕţŭ mare, şi pre Vartic Vornicŭ mare de ţéra de gĭosŭ, şi pre Georgie Vornicŭ mare de ţéra de susŭ, pre Zota Postelnicŭ mare, şi pre Alecsi Stolnicŭ mare, şi pre Iani Clucerul Visternicŭ mare, şi pre Coci Comisŭ mare. Şi, cumŭ'şĭ era nemilostivŭ, nu de altă s'aŭ apucatŭ, ce iar de asuprele a facere ţĕreĭ, cu dabile marĭ; şi ântêiŭ cu voĭa luĭ âmblaŭ Turciĭ pin ţéră, cu dăbilariĭ, de strângeaŭ dabile, éră maĭ apoĭ nu'ĭ putea opri, şi silă mare în tótă ţéra făceaŭ; luaŭ slujitorĭ de ţéră cu sila de'ĭ rănĭaŭ subt caĭ; bucatele fŏră preţŭ şi fŏră banĭ le lua.

Deaciĭ, cunoscêndŭ Aron Vodă că nu va fi bine până in sfĕrşitŭ, şi ţéra scârşca. pribegiĭ staŭ înţinaţĭ, aŭ socotitŭ, dupĕ atâta rĕutate ce făcuse, sĕ se curăţéscă, şi sĕ arăte ţereĭ că nu'ĭ din voĭa luĭ ce s'aŭ lucratŭ in ţéră, ce de sila Turcilorŭ; şi aŭ socotitŭ sĕ se agĭungă cu Mihaĭ Vodă, Domnul ţĕreĭ Românescĭ. ca sĕ se desbată de subt mâna Turculuĭ. Insĕ, ântêiŭ aŭ socotitŭ, dupĕ atâte rĕutăţĭ ce făcuse, sĕ se apuce sĕ facă vre unŭ lucru bunŭ, sĕ nu'ĭ fie cu osândă detot; şi s'aŭ apucatŭ, in aniĭ 7102, de aŭ ziditŭ monăstirea in ţĕrina Iaşilorŭ, carea se chĭamă Aron Vodă, pre numele Domnuluĭ ce aŭ zidit'o, unde este hramulŭ sfete Neculaĭ[1]).

Sfêrşitul Letopiseţuluĭ luĭ Grigorie Urechi Vornicul.

---

[1]). In aniĭ 7103 aŭ venitŭ Lobodă cu óste Căzăcéscă, şi aŭ gonitŭ pre Aron Vodă den scaunŭ, şi aŭ arsŭ têrgul Iaşiĭ. — *Simeon Dascalul.*

LETOPISEȚUL
ȚEREI MOLDOVEI

De la Aaron Vodă, de unde este părăsitŭ de Ureki, Vornicul de țéra de gĭosŭ.

ISVODITŬ DE

MIRON COSTIN

BIV VEL VORNIC ȚĔREI DE GIOSŬ,

In anĭĭ de la zidirea lumiĭ 7185, in orașŭ in Iașĭ.

(1594—1662).

I. ISTORICII.

Adecă scriitorii de cursul anilorŭ acestorŭ cărţĭ, cariĭ pomenescŭ de descălecatul celŭ d'ântêiŭ a ţerilorŭ nóstre.

BONFIN, marele Istoricŭ de Dachia saŭ Daţia.
DION, la viaţa luĭ Trajanŭ Impĕratul.
TOPELTIN, Ungurŭ, iarăşĭ pre aceştĭ doĭ aŭ urmatŭ.

Aceştiĭ aŭ scrisŭ de Dachia, cum o aŭ descălecatŭ cu Rômlenĭ, Traĭan, Impĕratulŭ Rômuluĭ, in aniĭ de la Hristosŭ 120, pre socotéla vremilorŭ.

II. ISTORICIĬ LEŞESCĬ.

Cariĭ aŭ scrisŭ lucrurile Domnilorŭ Moldoveĭ.

CROMFR, aŭ scrisŭ Lătinesce.
STRICOVSKI LITVAN aŭ scrisŭ Leşesce.
PIASINSKI, Vlădicul de Premisla, Lătinesce.

III. ISTORICIĬ LEŞESCĬ.

Pre cariĭ i'aŭ urmatŭ rĕposatul Ureki Vornicul.

BILSKIE.
MARŢIN PAŞCOVSKI.

Şi aceştiĭ âncă ḑicŭ că Moldoveniĭ suntŭ toţĭ din Rômlenĭ. Éră de descălecatul celŭ d'ântêiŭ n'aŭ sciutŭ; că Leşiĭ maĭ apoĭ de Impĕrăţia luĭ Trajan suntŭ veniţŭ într'aceste părţĭ. Aceştĭ doĭ Istoricĭ aŭ scrisŭ Leşesce.

VOROAVA

Cătrĕ Cetitoriŭ.

Fost'aŭ in găndul meŭ, iubite cetitoriule, sĕ facŭ Leatopisețul țĕreĭ nóstre Moldoveĭ den descălecatul eĭ celŭ d'ântêiŭ, carele aŭ fostŭ de Trajan Împĕratul, şi urzisemŭ şi începĕtura Leatopisețuluĭ. Ce, sosiră asupra nóstra cumplite aceste vremĭ de acmu, de nu stămŭ de scrisori, ce de grije şi suspinurĭ. Şi la acestŭ felŭ de scrisóre, găndŭ slobodŭ şi fŏră valurĭ trebuesce; éră noĭ prĕvimŭ cumplite vremĭ, şi cumpĕnă mare pămĕntuluĭ nostru şi noă. Decĭ, priimesce acéstă dată atâta den truda nóstră, ca sĕ nu se uite lucrurile şi cursul țĕreĭ, de unde aŭ părăsitŭ a scriere rĕpăsatul Urechi Vornicul. Afla-veĭ de la Dragoşŭ Vodă den descălecatul țĕreĭ celŭ alŭ doile, la Leatopisețul luĭ, pre rôndul seŭ scrise Domniile țĕreĭ, până la Aron Vodă a doa Domnie. Éră de la Aron Vodă încóce, începe acęstŭ Leatopisețŭ, care ți-l'amŭ scrisŭ noĭ, nu cum s'are cădea de amĕruntul tóte, că Leatopisețele cele streinĭ, lucrurile numaĭ cele mai însemnate, cum suntŭ rĕsbóĭele şi schimbările, scriŭ, a țĕrilorŭ megiaşĭ; éră cele ce se lucréză in casa altuia, deamĕruntul lucrurĭ de casă n'aŭ scrisŭ, şi de a luĭ Leatopisețŭ, de Moldovanŭ scrisă nu se află. Éră totŭ veĭ afla pre rôndŭ scrisĕ tóte. Şi priimesce acéstă dată acéstă puțină trudă a nóstră, care amŭ făcutŭ, sĕ nu se trécă cumva cu uĭtarea, de unde este părăsitŭ; cu acéstă făgăduință, că şi Leatopisețul întregŭ sĕ aşteptĭ de la noĭ, de vomŭ avea ḑile, şi nu va hi pusŭ pré vecĭnicul sfatŭ a puterniculuĭ Dumneḑeŭ țĕreĭ aceştia țeanchiu şi sorocŭ de sĕvĕrşire.

MIRON COSTIN.
Biv-vel Vornicŭ Țĕreĭ de josŭ.

STIHURI

De descălecatul țĕreĭ Moldoveĭ.

Némul țĕreĭ Moldoveĭ de unde sĕ trăgĕnéză,
Den țĕrele Rômuluĭ totŭ omul sĕ créḑĕ.
Trajan, ântêiŭ, Impĕratul, supuindŭ pre Dahĭ,
Dragoş, apoĭ, in Moldoveni primindŭ pre Vlahi,
Marturŭ este Troianul şanțŭ in țéra nóstră,
Şi Turnul Severinul, Munténĭ, in țéra vóstră.

CAP. I.

Domnia luĭ Stefan Radul Vodă, şi a luĭ Stefan Rĕsvan Vodă.

Până la cumplita a doua domnie a luĭ Aron Vodă (aşa ḑice aceĭ domnie rĕposatul Urechi Vornicul), este scrisŭ Letopiseţul ţĕreĭ Moldoveĭ de Urechi Vornicul, inceputŭ de la Dragoş Vodă, carele aŭ descălecatŭ din Maramorĕşŭ, alŭ doile rôndŭ, dupĕ ce se pustiise de Tătarĭ, şi fugise toţĭ lŏcuitoriĭ, şi a ţĕreĭ Moldoveĭ şi a ţĕreĭ Romănescĭ, in Ardélŭ. Éră ântêiŭ descălecată de Traĭan, Impĕratul Rômuluĭ, a căruĭ Impĕratŭ numele trăĭesce intre noĭ până astăḑĭ, cu şanţul cela ce se ḑice *Troĭanul*. Éră de la Aron Vodă scrisŭ nu se află, nice de alţiĭ, nice de Urechi Vornicul; orĭ că 'l-aŭ impĭedecatŭ datoria omenéscă, mórtea, care multe lucrurĭ taĭe, şi sĕ se obărşéscă nu lasă, orĭ că isvódele luĭ, ce va fi maĭ scrisŭ de la Aron Vodă incóce, s'aŭ risipitŭ. Decĭ, de unde aŭ părăsitŭ Urechi, incepemŭ noĭ, cu agĭutorul luĭ Dumneḑeŭ.

Domnieĭ luĭ Aron Vodă cu cale i-aŭ ḑisŭ *cumplită*, că aşa aŭ fostŭ desfrânată domnia şi nedirépta, câtŭ, de rĕul luĭ, ce eraŭ boĭerĭ de frunte fugisĕ maĭ toţĭ in ţéra Leşéscă.

Se sfădĭaŭ pe acele vremĭ şi domniĭ de Ardél cu Crăia Leşéscă, care de care sĕ cuprinḑĕ ţéra (Moldoveĭ), sĕ fie subt ascultarea sa.

Domnilorŭ de Ardél le ḑicemŭ Craĭ Ungurescĭ; eŭ sĕ le daŭ acestŭ nume nu pociŭ, căcĭ Craĭ nu suntŭ, ce direpţĭ Domnĭ séŭ Cnezĭ. Éră şi Ardélul totŭ de Crăia Ungurécă aŭ fostŭ, şi totŭ o ţéră. Éră dupĕ ce Impĕrăţia Turculuĭ aŭ ruptŭ o parte, cu Buda, şi altă parte de Crăie aŭ cuprinsŭ Némţul, cu Pojunul, unde sta şi cununa Crăieĭ Ungurescĭ, s'aŭ osĕbitŭ acestŭ unghiŭ şi s'aŭ aşĕḑatŭ subt Cnezĭ. Decĭ, Craiŭ direptŭ Crăieĭ Ungurescĭ este Némţul, că la dênsul este cununa Crăieĭ Ungurescĭ, cu Pojunul.

Ţinea Domnia pre atunce la Ardél Bator Jigmond; şi aflândŭ vreme pre voĭe a supunere ţéra Moldoveĭ cătrĕ sine, s'aŭ agĭunsŭ cu boĭeriĭ luĭ Aron Vodă, cariĭ eraŭ de casa luĭ, că li se urise şi lorŭ cu faptele luĭ Aron Vodă, anume Stefan Radul Vornicul, şi Rĕsvan Hatmanul, şi cu scirea lorŭ aŭ trimisŭ oştĭ Bator Jigmond, şi aŭ luatŭ pre Aron Vodă cu tótă casa luĭ, şi 'l-aŭ dusŭ la sine in Belgrad, unde 'şĭ-aŭ sfêrşitŭ şi viaţa. Éră in locul luĭ pusĕse pre Stefan Radul Vornicul, in Sucévă.

La Leşĭ, crăĭa Jigmond pe atuncĭ, fecĭorul Craiuluĭ Şveḑescŭ, éră Hatman mare era Zamoiskiĭ.

Vĕḑêndŭ Leşiĭ că aŭ pusŭ Bator de la dênsul Domn in Moldova, şi o scrieaŭ Leşiĭ pe atunce, Moldova, că este Crăieĭ Leşescĭ soţie, dupĕ nisce legăturĭ ce făcuse Leşiĭ cu Stefan Vodă celŭ bunŭ, la Colomea, şi maĭ pe urmă cu Bogdan Vodă, dupĕ ce se impăcasĕ cu dênsul, n'aŭ suferitŭ pre Stefan Radul Vodă; ce indată aŭ trimisŭ oştĭ cu boĭeriĭ cariĭ eraŭ eşiţĭ in ţéra Leşéscă.

unii de rĕutăţile luĭ Aron Vodă (éră Movilescii, precum scrie Urechi Vornicul, încă cu Petru Vodă Şchiopul eşisĕ in ţéra Leşéscă), asupra luĭ Stefan Vodă Radul, şi 'l-aŭ scosŭ din ţéră, şi aŭ pusŭ Domnŭ din partea sa pre Ieremia Movilă Vodă, cu alesul boĭerilorŭ de ţéră; puindŭ de odată şi prin tóte cetăţile ţĕreĭ slujitorĭ de aĭ seĭ, Leşĭ. Fost'aŭ aceste in anul 7103.

CAP. II.

Domnia luĭ Ieremia Movilă Vodă.

Impĕrăţia Turculuĭ lupta pre acele vremĭ pentru Crăia Ungurésca, cu Nemţiĭ, pentru Buda, pentru Ostrogonul şi Enicul. Éră vĕdêndŭ că cuprindŭ Leşiĭ ţéra Moldoveĭ, aŭ orônduitŭ pre Cazigereĭ Sultan, Hanul Tătărescŭ, şi trimiţêndu'l şi 2000 de Enicerĭ către 60,000 de óste ce avea Tătăréscă (vestitŭ era acestŭ Han de rĕsbóie, care aŭ avutŭ rĕsboiŭ şi cu Persiĭ, cu isbândă, in câteva rôndurĭ), îĭ trimisĕ Impĕrăţia şi stégurĭ, cu tuiurĭ de Moldova, sĕ aşeḑe pre cine va socoti elŭ la Domnie, sĕ fie din partea Impĕrăţieĭ.

Prinḑêndŭ veste Leşiĭ de clătirea luĭ Cazigereĭ Sultan spre Moldova, cu ruşine socotindŭ a fire sĕ lase pre Domnŭ la smintélă, pusŭ de dênşiĭ, şi era pre atunce şi Crăia Leşéscă in vârtute, aŭ orônduitŭ şi eĭ pre Zamoĭskiĭ Hatmanul. Cum spune Cronica Leşéscă, maĭ multŭ de 7000 de călărĭ şi 3000 de pedestri n'aŭ avutŭ (de nu se laudă), fŏră slugile lorŭ ce aŭ eĭ pururea, peste ceĭ ce suntŭ slujitorĭ in catastijĭ. Octomvrie in 9 ḑile, in anul 7104, aŭ sositŭ Zamoĭskiĭ la Ţuţora, cu oştile luĭ, şi a doua ḑi Octomvrie 10, dupĕ sositul luĭ Zamoĭskiĭ, s'aŭ vĕḑutŭ şi strĕjile Tătărescĭ. Éră Octomvrie 11 aŭ sositŭ şi singurŭ Hanul cu tótă óstea.

N'aŭ pututŭ rĕbda Leşiĭ fŏră şanţurĭ, câtŭ aŭ vĕḑutŭ atâta putere; ce 'şĭ-aŭ intăritŭ tabĕra cu şanţurĭ pin pregĭur, şi aŭ făcutŭ, cu socotéla luĭ Zamoĭskiĭ Hatmanul, şi dinafară de şanţurĭ, băscĭ de pămêntŭ, de la şanţul tabereĭ aşa de departe, câtŭ ajungea glonţul pusceĭ, şi intre acele băscĭ aŭ scosŭ Zamoĭskiĭ óste Leşéscă improtiva grosimeĭ Tătărescĭ. Năvălĭaŭ Tătariĭ cu tótă óstea asupra Leşilorŭ; ce Leşiĭ staŭ neclătiţĭ, şi din băscĭ daŭ din tunurĭ. Dosul iar sĕ le ĭa, nu puteaŭ Tătariĭ, de tabĕră; şi aşa aŭ stătutŭ rĕsboiul intr'acea ḑi tótă ḑioa.

Adoua ḑi, socotindŭ Hanul cu meşterşugŭ sĕ depărteze pre Leşĭ de la şanţurĭ, aŭ orônduitŭ o sémă de oştĭ sĕ dea năvală la Leşĭ, şi sĕ se facă a fugire; ce Leşiĭ cunoscêndŭ meşterşugulŭ, staŭ intre băscĭ neclătiţĭ, şi aşa aŭ stătutŭ pânĕ la vreme de chindie. Atuncĭ, şi deprinḑêndŭ pre Tătarĭ, şi vĕḑêndŭ că se temŭ şi de focŭ Tătariĭ, i-aŭ luatŭ Leşiĭ in gónă pânĕ la óstea cea supusă, şi cu aceea dacă s'aŭ tĕmpinatŭ, in locŭ aŭ stătutŭ, şi aŭ ţinutŭ rĕsboiul, câtŭ s'aŭ miratŭ şi Hanul, maĭ puţină óste fiindŭ Leşiĭ; şi de acole, iar incetŭ spriginindu-se de năvala Tătarilorŭ, aŭ venitŭ iar la locŭ intre băscĭ, că trimisĕse Zamoĭskiĭ totdeauna trâmbiţe sĕ ḑică de intorsŭ.

Nu dormîa Ieremia Vodă; ce, de şi avea nădejde in Leşî, éră îndată aŭ agîunsŭ la Hanul, şi de atuncî cele şepte sate de ţéră, ce se ḑicŭ *Hănescĭ*, le-aŭ datŭ Ieremia Vodă Hanuluî, şi aŭ legatŭ şi mîere sĕ dea Hanilorŭ in toţî aniĭ, şi alte darurî. Şi aşa, cu nevoinţa luî Ieremia Vodă, aŭ stătutŭ între Hanul şi între Zamoîkiî tractate, adecă legăturî de pace; dândŭ şi Hanul zălogŭ la Leşî, şi Leşiî la Hanul, până se va închide tocméla.

Capetele de pace aŭ fostŭ aceste: Ieremia Vodă sĕ hie Domnŭ in ţéră, birnicŭ Impĕrăţieî din anŭ in anŭ, dupĕ obiceiŭ; éră Hanuluî sĕ 'î dea din anŭ in anŭ darurî şi mîere, şi şepte sate sĕ hie de căşlele Hanuluî, in Bugégŭ. Oştî Leşescî in ţéra Moldoveî sĕ nu maî între; solŭ de la Leşî sĕ mérgă la Impĕrăţia Turculuî pentru întărirea păciî. Éră despre partea Hanuluî eraŭ aceste ponturî: stégul şi tuîurile sĕ le dea pre mâna Ieremieî Vodă, şi de la Impĕrăţia Turculuî sĕ'î scótĕ uricŭ de Domnie neschimbată in ḑilele luî, care uricŭ in limba lorŭ se chîamă *beratŭ;* şi sĕ iasă Hanul din pămêntul Moldoveî pên a patra ḑi, cu tóte oştile luî. Şi aşa obĕrşindu-se pacea, Hanul, ântêîŭ, aŭ purcesŭ cătrĕ Crîmŭ, şi Zamoîskiî spre ţéra sa, lăsândŭ lângă Ieremia Vodă pre Albert Tanski şi pre Ión Potoţki cu 3000 de Leşî oştenî, că se temea Ieremia Vodă de Ungurî. Şi aşa aŭ purcesŭ Ieremia Vodă şi s'aŭ aşeḑatŭ la Sucévă.

Rĕsboiul acesta, la Ţuţora, este maî'nainte de acela când aŭ peritŭ Iolkovski, Hatmanul Leşescŭ, precum veî afla şi acela la rôndul sĕŭ.

Bine n'aŭ eşitŭ Zamoîskiî din Moldova, éră Bator Jigmond alege pre Răsvan Domnŭ in Moldova, şi'î orônduesce 12,000 de óste Unguréscă, sĕ mérgă asupra Ieremieî Vodă, dândŭ vină luî Stefan Radul Vodă că de blăstemăţia sa aŭ lăsatŭ scaunul sĕ'lŭ cuprindă Leşiî.

Luândŭ veste Ieremia Vodă de pogorîrea Ungurilorŭ, precum aŭ putută aŭ strînsŭ óstea ţĕreî, şi s'aŭ gătitŭ a stare cu rĕsboiŭ improtiva luî Răsvan. Era într'o Duminecă, când s'aŭ apropiatŭ oştile Ungurescî de Sucévă; şi aŭ tocmitŭ oştile Ieremia Vodă, asupra têrguluî, la satŭ la Arenî. Éră óstea Leşéscă ce avea lângă sine o aŭ tocmitŭ maî la câmpŭ, despre Scheea, pe subt unŭ malŭ ce este alăturea cu drumul Băiî. Singurŭ, Ieremia Vodă, fiindŭ in biserică la sfânta Liturgie, i-aŭ datŭ scire, cum oştile luî Răsvan se vĕḑŭ, şi se apropie de oştile ţĕreî. Ce n'aŭ vrutŭ sĕ ésĕ din biserică pânĕ nu s'aŭ sĕvîrşitŭ sfânta Liturgie; şi se agîungéŭ hăriţiî luî Răsvan cu oştile ţĕreî. Când Ieremia Vodă din biserică aŭ eşitŭ la oştî, tĕmpinatu-saŭ oştile de âmbe părţile, şi, dupĕ câtă-va luptă între oştî, aŭ lovitŭ Leşiî pre óstea Ungurécă din aripa despre Scheea. Indată îmbărbătându-se şi fruntea oştilorŭ unde era Ieremia Vodă, aŭ frîntŭ pe Ungurî. Subt Răsvan Vodă aŭ căḑutŭ calul atunce in rĕsboiŭ; ce, încălecândŭ pe altŭ calŭ, îndată aŭ silitŭ sĕ oprescă óstea Ungurécă, şi aŭ oprit'o; şi pusĕse rĕsboiul îar la locŭ. Ce, îmbărbătându-se îar óstea luî Ieremia Vodă, unde şi Leşiî in frunte, aŭ datŭ dosŭ óstea luî Răsvan Vodă; la care fugă, oşteniî luî Ieremia Vodă aŭ prinsŭ şi pre Răsvan Vodă, şi 'l-aŭ dusŭ la Ieremia Vodă. Stă movila şi acmu pe drumul Băiî de la Sucévă, care se pomenesce *Movila luĭ Răsvan* până astăḑî.

Când aŭ dusŭ pre Răsvan la Ieremia Vodă, dupĕ câtăva mustrare, îndată.

i-aŭ tăĭatŭ capulŭ, şi 'l-aŭ pusŭ într'unŭ parŭ împrotiva cetăţiĭ; éră pre Ungurĭ i-aŭ gonitŭ oştile până la munţĭ, cu mare vĕrsare de sânge.

Fost'aŭ aceste rĕsbóĭe in anul 7104, Decemvrie 5. Aşa s'aŭ plătitŭ şi luĭ Răsvan rĕul ce făcuse şi şi elŭ luĭ Aron Vodă.

Dupĕ acestŭ rĕsboiŭ şi perire a luĭ Răsvan Vodă, s'aŭ aşeḑatŭ Domnia luĭ Ieremia Vodă fără grije; nice Bator Jigmond nu s'aŭ maĭ ispititŭ sĕ maĭ trimiţă oştĭ in Moldova; ce, avêndŭ bănatŭ pre Leşĭ, de paguba ómenilorŭ seĭ cu Răsvan, aŭ trimisŭ solĭ cu jalobă la Rodolf, Impĕratul Nemţescŭ, cumnatul seŭ, şi la Papa de Rôm, jăluindŭ mare pagubă ce i-aŭ făcutŭ Leşiĭ in óstea luĭ, luptăndŭ elŭ sĕ desbată ţéra Moldoveĭ de subt mâna Turculuĭ, sĕ cuprinḑă şi pre Moldovenĭ cu sine impotriva Turcilorŭ; éră Leşiĭ aŭ impiedecatŭ acestŭ lucru, spre scăderea creştinătăţeĭ, ce aŭ aşeḑatŭ Moldova subt birul Turcilorŭ, de subt care birŭ acmu era eşită ţéra Moldoveĭ cu nevoinţa luĭ.

Aceste inţĕlegêndŭ Papa şi Impĕratul Nemţescŭ, mare ponoslu aŭ trimisŭ Leşilorŭ, şi osebire de biserica lorŭ Craiuluĭ Leşescŭ, ca unuĭ impedecătorŭ de bine creştinescŭ.

Trimis'aŭ şi Craiul Leşescŭ solŭ la Papa, făcêndu'ĭ scire cum că are elŭ de grija Moldoveĭ sĕ nu fie cu Turciĭ, şi maĭ dinainte vreme, fiindŭ subt grija sa, cum şi decurând pre Cazigereĭ Sultan 'l-aŭ scosŭ cu puterea sa din ţéra Moldoveĭ. Éră Domnul Ardéluluĭ, neavêndŭ putere sĕ se apere pre sine, nu póte sĕ apere pre Moldova de Turcĭ şi de Tătarĭ, maĭ avêndŭ prilegĭŭ de oştĭ fiesce când Crăia Leşéscă.

Aceste pricinĭ aveaŭ eĭ între sine pentru Moldova. Éră Ieremia Vodă domnĭa cu pace, şi cu lucrurĭ aşeḑate pre acele vremĭ a ţĕreĭ, că ţinea şi oştĭ străine şi păḑia şi datoria sa ce avea spre Impĕrăţie.

Pentru Mihaiŭ Vodă, Domnul ţereĭ Muntenescĭ, cum s'aŭ rĕdicatŭ de aŭ făcutŭ multe rĕsbóĭe asupra Turcilorŭ.

Ţéra Muntenéscă, într'acestaşŭ anŭ, vara, la marĭ rĕutăţĭ era de Turcĭ; că, din doue părţĭ avêndŭ oştĭ Impĕrăţia Turculuĭ asupra Crăieĭ Ungurescĭ, o sémă de oştĭ spre Buda, éră altă sémă de óste asupra Ardéluluĭ avea; că şi Impĕratul Nemţescŭ împrotiva Turcilorŭ oştile luĭ într'acolea eraŭ orânduite; éră aice despre Ardélŭ, Bator Jigmond, fiindŭ cumnatŭ Impĕratuluĭ Nemţescŭ, alte oştĭ avea împrotiva Turcilorŭ, şi luase de la Turcĭ câteva oraşe de Crăia Ungurécă, iar către Ardélŭ.

Era despre acéstă aripă Sinan Paşa, Vizirul de Silistra; şi pentru sĕ'ĭ fie maĭ lesne a supunere Ardélul, luase tótă ţéra Muntenéscă; şi tóte oraşele. Bucurescĭĭ, Tĕrgovistea şi alte oraşe, aşeḑase cu Turcĭ. Domnŭ era la Muntenĭ atuncĭ decurând Mihaĭ Vodă, acelŭ vestitŭ între Domnĭ, încă bine neaşeḑatŭ dupĕ mórtea Mihneĭ Vodă. Vĕḑêndŭ ţéra cuprinsă de Turcĭ, singurŭ aŭ năzuitŭ la Bator Jigmond, Domnul Ardéluluĭ, şi aŭ trimisŭ solĭ şi la Impĕratulŭ Nemţescŭ, dându'ĭ scire, că, cuprinḑêndŭ Sinan Paşa ţéra Muntenéscă, prea lesne

va putea supune şi Ardélul. Dat'aŭ Bator îndată oştı într'a giutorŭ luĭ Miha Vodă. Vĕḑêndŭ că se apropie de elŭ focul, şi durêndu'ĭ inima şi pre Munteniĭ pentru moşiile séle, in puţină vreme s'aŭ strinsŭ; şi ântêiŭ aŭ împinsŭ pre oştile luĭ Sinan Paşa de prin oraşe; apoĭ şi pe la Gĭurgĭu aŭ stătutŭ şi la rĕsboiŭ de faţă, cu Sinan Paşa, Mihaiŭ Vodă. Şi aŭ fostŭ rĕsboiulŭ cu mare vĕrsare de sânge; şi după câtăva luptă, aŭ înfrîntŭ Mihaĭ Vodă pre óstea luĭ Sinan Paşa, câtŭ şi singurŭ Paşa, sĕ nu fie aflatŭ îndĕmână o luntre mică, cu care aŭ scăpatŭ peste Dunăre, ar fi căḑutŭ la prinsóre. Şi aşa s'aŭ curăţitŭ ţéra de Turcĭ întru acea dată, cu osêrdia luĭ Mihaĭŭ Vodă; însĕ, avea şi óste Nemţéscă de la Bator Jigmond.

Dupĕ acestŭ rĕsboiŭ, multe pagube aŭ făcutŭ Mihaiŭ Vodă Turcilorŭ peste Dunăre, arḑêndŭ şi prădândŭ satele până aprópe pe Pravadia. Fost'aŭ aceste tóte într'acestaşŭ anŭ, 7104, şi apoĭ şi la anul, 7105.

Éră precum isbândele d'ântêiŭ a mulţĭ aŭ fostŭ pre urmă spre scădere, aşa şi acestuĭ Domnŭ, luĭ Mihaĭŭ Vodă; veĭ vedea povestea maĭ apoĭ, la rŏndul seŭ.

Nesciutóre firea omenéscă de lucrurĭ ce vorŭ sĕ fie pre urmă, că pentru unŭ lucru séŭ doĕ ce i se prilejescŭ pre voĭe, bĭetul omŭ purcede desfrînatŭ, şi începe lucrurĭ peste puterea sa, şi apoĭ acolo găsesce perire.

Alŭ treile anŭ dupĕ aceste, vĕḑêndu-se Bator Jigmond, Domnul de Ardél, sositŭ la bĕtrâneţe şi fĕră coconĭ, şi vĕḑêndŭ că Turciĭ din anŭ in anŭ se întărescŭ, şi cască asupra Ardéluluĭ sĕ'lŭ cuprinḑă, şi elŭ bĕtrânitŭ şi obositŭ de vârtute, alegêndu'şĭ viaţă bĕtrâneţelorŭ cu odihnă, aŭ socotitŭ că şi din fraţiĭ luĭ nu vorŭ putea nicĭ unul sĕ ţie Ardélul, de rĕul Turcilorŭ, aŭ făcutŭ tocmală cu cumnatul seŭ, Impĕratul Nemţescŭ, sĕ fie Ardélul în séma împĕrăţieĭ Nemţescĭ. Éră luĭ i-aŭ datŭ cumnatul seŭ, Impĕratul Nemţescŭ, doĕ olate, Ratisbor şi Opelia, là ţéra Sileziеĭ, căreĭ ţĕrĭ îĭ ḑicŭ Leşiĭ Slonsca; se hotăresce cu dênşiĭ acea ţéră.

Peste voĭa Ardelenilorŭ era acéstă tocmală, temêndu-se maĭ apoĭ de supunerea Némţuluĭ; ce, îndată dupĕ purcesul luĭ Bator Jigmond, s'aŭ strinsŭ toţĭ boĭeriĭ Ardéluluĭ şi aŭ alesŭ sĕ le fie Cnézŭ, adecă Domnŭ, pre Andrieş Bator, carele pre acele vremĭ era în ţéra Belgieĭ, cu acesta gândŭ sĕ se călugăréscă. Ce, chĭematŭ de boĭeriĭ şi de căpiteniile Ardéluluĭ, cu glasurile tuturorŭ, aŭ lăsatŭ călugăria, şi aŭ venitŭ la Domnia Ardéluluĭ de moşie.

Improtivă era acestŭ lucru tocmeleĭ ce făcuse Impĕratul Nemţescŭ cu Jigmond pentru Ardél, precum s'aŭ pomenitŭ maĭ susŭ. Ce, nelăsândŭ in voĭa căpităniilorŭ de Ardeal, Impĕratul Nemţescŭ aŭ socotitŭ şi cu sabia sĕ'ĭ supue avêndŭ tocmală cu Bator Jigmond; şi aŭ orŏnduitŭ cu oştile pre unŭ Generalŭ alŭ seŭ, anume Baştea Gĭorgĭ, şi aŭ trimisŭ şi la Mihaĭ Vodă unŭ Vlădică alŭ seŭ, îndemnându'lŭ asupra luĭ Bator Andrieş, pentru supunerea maĭ lesne Ardéluluĭ din doĕ părţĭ, că avea şi maĭ'nainte Mihaĭ Vodă pururea cu Impĕratul Nemţescŭ rĕspunsurĭ.

Prea lesne aŭ primitŭ Mihaiŭ Vodă acestŭ lucru, ca unŭ omŭ de oştĭ pururе poftitorŭ; şi fĕră zăbavă aŭ strinsŭ óstea ţĕreĭ Muntenescĭ, ca 30,000 de ostenĭ, şi aŭ întratŭ la Ardél până la Săbiŭ, şi acolo 'şĭ-aŭ pusŭ tabĕra, aşteptându pe Baştea Gĭorgĭ cu oştile Nemţescĭ.

Trimisěse Bator Andrieş la Impěratul Nemţescŭ solĭ, cu rugăminte sě nu'ĭ facă acéstă asuprélă, sě'lŭ scóţă din domnia ce'ĭ era de moşie de atâte vécurĭ, a Batorescilorŭ. Şi acele oştĭ gătite asupra luĭ, maĭ bine, d'impreună cu dânsulŭ, sě se orŏnduiască împrotiva Turcilorŭ. Ce, vědêndŭ că nimicŭ nu póte face cu rugămintea, aŭ socotitŭ sě lovéscă pre Mihaĭ Vodă maĭ'nainte de ce se va împreuna cu Baştea Gĭorgĭ.

Avea Mihaĭ Vodă oştĭ deprinse la isbîndă, alesŭ o sémă de slujitorĭ, ce se chĭemaŭ pre numele Căpitanilorŭ seĭ, anume Buzesciĭ, alţiĭ Răţesciĭ, fórte stătětóre óste. Éră Ardeleniĭ, şi îndoiţĭ uniĭ, şi încă bine nestrînşĭ la Bator Andrieş cu toţiĭ; ce cu câtă óste aŭ pututŭ stringe, aŭ datŭ rěsboiŭ luĭ Mihaiŭ Vodă la Săbiŭ. Éră fórte puţină vreme aŭ ţinutŭ rěsboiul; că îndată óstea luĭ Mihaĭ Vodă aŭ frântŭ pre Ungurĭ. Singurŭ Bator Andrieşŭ la fugă, părăsitŭ de toţĭ Ardeleniĭ, numaĭ cu puţinteĭ Leşĭ, nesciutorŭ rôndul locurilorŭ, şi rětăcitŭ într'o pădure, aŭ căḑutŭ pre mânule oştenilorŭ luĭ Mihaĭ Vodă, şi dacă 'l-aŭ dusŭ la Mihaĭ Vodă aŭ pusŭ de-ĭ tăĭě capul. (?)

Nesciutóre firea omenéscă şi de primejdiile sele, că apoĭ, nu peste îndelungată vreme, aşa aŭ păţitŭ şi Mihaĭ Vodă de Baştea Gĭorgĭ, cum aŭ făcutŭ şi elŭ luĭ Bator Andrieş. Bine ḑice sfânta Evangelie: «*Cu ce měsură měsurĭ, měsura-ţi-se-va.*»

Veselŭ şi tare Mihaĭ Vodă, dupě isbândă, prea lesne cuprinsě oraşele pre séma sa, şi i se închină oraşele şi cetăţile, dându-ĭ nume de Domnul lorŭ, priimindŭ prin cetăţĭ şi oştenĭ de aĭ luĭ. De pe acele vremĭ, are nume de-ĭ ḑicŭ *Mihaĭ Craiŭ*; şi aŭ făcutŭ şi Episcopia la scaunul Domnilorŭ de Ardél, in Belgrad. Éră capul luĭ Bator Andrieşŭ 'l-aŭ trimisŭ pre soliĭ sěĭ la Impěratul Nemţescŭ, pentru care slujbă aŭ trimisŭ Impěratul Nemţescŭ darurĭ luĭ Mihaĭ Vodă, şi 'l-aŭ făcutŭ *Prinţipŭ*, adecă din Domniĭ Impěrăţieĭ unuĭŭ. Éra nu îndelungŭ aŭ ţinutŭ Mihaĭ Vodă domnia ţěreĭ aceea, că nicĭ Impěratul Nemţescŭ aŭ pututŭ aşeḑa Ardélul in partea sa nicĭ într'unŭ chipŭ; numaĭ ce aŭ fostŭ pricină a multă věrsare de sânge între creştinĭ, şi aŭ făcutŭ înděmână Turcilorŭ sě pótă cuprinde locurile cele maĭ bune din Ardél. Fost-aŭ aceste in anul 7107.

Stândŭ Mihaĭ Vodă dupě aşeḑarea Ardélului, éră de aice din ţéră Ieremia Vodă, îndemnatŭ fiindŭ de Turcĭ, aŭ strinsŭ óste; şi câtă óste avea şi strinsă aŭ purcesŭ asupra ţěreĭ Muntenescĭ; şi, neavêndŭ cu nime nicĭ unŭ rěsboiŭ nicăĭurĭ, in ţéra Munténéscă, aŭ mersŭ la Bucurescĭ şi aŭ aşeḑatŭ Domnŭ pre frate-sěŭ Simeon Vodă, lăsândŭ óste de a sa lângă dênsul; éră Ieremia Vodă s'aŭ întorsŭ la Sucévă.

N'aŭ fostŭ îndelungată domnia aceea a luĭ Simeon Vodă; că, înţělegêndŭ Mihaĭ Vodă de cuprinsul ţěreĭ Muntenescĭ de Ieremia Vodă, indată aŭ purcesŭ împrotiva luĭ Simeon Vodă, lăsândŭ prin cetăţile Ardéluluĭ slujitorĭ din oştile sale.

N'aŭ stătutŭ Simeon Vodă împrotiva luĭ Mihaĭ Vodă dindată, ce s'aŭ datŭ spre marginea ţěreĭ, spre Focşenĭ, pentru agĭutorul de la frate-sěŭ Ieremia Vodă, de la care-ĭ venise slujitorĭ din ţéra de gĭosŭ la Simeon Vodă. Şi dacă s'aŭ strinsŭ câtă-va somă de oştĭ şi la Simeon Vodă, aŭ stătutŭ şi aŭ asteptatŭ pre Mihaĭ Vodă cu rěsboiul la o vale ce se chiamă Milcovul celŭ Mare,

in ţéra Muntenéscă (Are şi altŭ nume grozavŭ acelŭ pîrâŭ, şi spunŭ, de atunce). Şi aŭ stătutŭ rĕsboiul câte-va césurĭ; apoĭ aŭ perdutŭ Simeon Vodă rĕsboiul.

După rĕsboiŭ, óstea, care încotro i-aŭ fostŭ calea s'aŭ risipitŭ; éră Simeon Vodă aŭ năzuitŭ la Sucévă la frate-sĕŭ Ieremia Vodă. Ce nu s'aŭ destulitŭ Mihaĭ Vodă cu atâta; ce îndată, fĕră nimicŭ zăbavă, aŭ trasŭ oştile sale asupra Ieremieĭ Vodă, spre Sucévă, cu mare sîrguĭală.

La o grabă ca aceea, neavêndŭ nimică pasŭ nicĭ vreme de gătire Ieremia Vodă, numaĭ ce i-aŭ căutatŭ a lăsare Sucéva, şi a năzuire spre Hotin. Aşa îlŭ pripise Mihaĭ Vodă de aprópe pre Ieremia Vodă, câtŭ nisce haĭducĭ pedestri, cu câte-va carĕ pre urma Ieremieĭ Vodă, i-aŭ agĭunsŭ fruntea oştiĭ luĭ Mihaĭ Vodă; şi aŭ stătutŭ haĭduciĭ la rĕsboiŭ, apĕrându-se câte-va césurĭ. Ce, dacă s'aŭ înglotitŭ óstea luĭ Mihaĭ Vodă, i-aŭ spartŭ pre haĭducĭ, pre Jijia, la unŭ satŭ anume Verbia; unde stă o movilă mare preste trupurĭ, de Ieremia Vodă apoĭ făcută. Şi era aşa de groznicŭ Mihaĭ Vodă şi vestitŭ de rĕsbóĭe in tóte aceste părţĭ, câtŭ îndată ce aŭ sositŭ la Sucévă, i s'aŭ închinatŭ cetatea Suceveĭ şi a Némţuluĭ. La cetăţĭ puindŭ oştenĭ de aĭ sĕĭ pedestraşĭ, singurŭ nice cu atâta n'aŭ vrutŭ sĕ fie; ce de la Sucévă aŭ purcesŭ gonindŭ pre Ieremia Vodă şi pre Simeon Vodă, până la Hotin.

Cetatea Hotinuluĭ o grijise bine Ieremia Vodă cu slujitorĭ de aĭ sĕĭ Nemţĭ, ce avea; éră elŭ aŭ trecutŭ la Leşĭ pentru agĭutorŭ. Pus-aŭ Mihaĭ Vodă şi unŭ Domnişorŭ, anume Marcul Vodă, căruĭa numele nicĭ se povestesce, pentru scurtă vreme ce aŭ avutŭ acelŭ Domnişorŭ; şi nu se află numele aceĭ Domniĭ nice la Letopisiţele strĕine.

Eraŭ Leşiĭ pre acele vremĭ strînşĭ la Sĕĭmŭ la Varşav, sfătuindŭ óstea împrotiva Şveduluĭ. Că Craĭul Leşescŭ, Jigmond, fiindŭ direptŭ moşan aceĭ Crăiĭ ce încă viŭ fiindŭ tată-sĕŭ Ión Craiu, 'l-aŭ alesŭ Leşiĭ pre Jigmond la Crăia lorŭ; şi după mórtea tătâne-sĕŭ, neavêndŭ altŭ fecĭorŭ fĕră Jigmond, cuprinsĕse Crăia Şveḑéscă unŭ frate a Craiuluĭ Şveḑescŭ, unchiul luĭ Jigmond, anume Gustav. Decĭ, fiindŭ maĭ aprópe Jigmond fecĭorŭ Craĭuluĭ Şveḑescŭ de acea Crăie, de câtŭ Gustav fratele tătâne-sĕŭ, silĭa pre Leşĭ numaĭ sĕ pozvoléscă la acela Sĕimŭ, sĕ se facă oştĭ împrotiva luĭ Gustav.

Éră socotindŭ Leşiĭ că nice într'unŭ chipŭ acele doĕ Crăiĭ sĕ se facă una, nu vorŭ putea, fiindŭ una dincóce, alta dincolo de mare, care mare se chĭamă Balticum, o códă din ochénŭ, şi nice din lege suntŭ una; şi têmplându-se aşa cu Mihaĭ Vodă, Ieremia Vodă aŭ datŭ Craiuluĭ nădejde de oştĭ asupra Şveḑilorŭ pre altă dată, arĕtându-ĭ mare trébă acésta şi cu grije Crăieĭ Leşescĭ, sĕ lase cuprinse ţĕrile acestea de Mihaĭ Vodă, Ardélul, Moldova şi ţéra Muntenéscă. Ce aŭ stătutŭ Sĕimul după acéstă trébă, sĕ se facă oştĭ împrotiva luĭ Mihaĭ Vodă, avêndŭ Ieremia Vodă câţĭ-va Domnĭ la Leşĭ ginerĭ, totŭ ómenĭ marĭ.

Mihaĭ Vodă cu tótă osêrdia bătea cetatea Hotinuluĭ. Glenţurile luĭ se cunosceaŭ in zidurile cetăţeĭ până la surparea cetăţeĭ, avêndŭ nădejde că dacă va lua şi acea cetate, va putea stăpîni prea lesne ţéra Moldoveĭ.

Scrie Hronograful Leşescŭ, că aşa era de vestitŭ Mihaĭ Vodă şi la Leşĭ, câtŭ ţéra Podolieĭ, fiindŭ de lege de subt ascultarea Patriarhuluĭ de Ţarigrad, ca şi

noĭ, pre acele vremĭ avêndŭ mare zérvă şi price cu Papistaşiĭ pentru lege, aşteptaŭ cu bucurie pe Mihaĭ Vodă sĕ vie, sciindu-se de o lege cu dênsul, sĕ i se inchine toţĭ Podoleniĭ.

Dupĕ ruptul Sĕimuluĭ Leşilorŭ îndată aŭ purcesŭ Hatmanul şi canţelierul Zamoĭskiĭ la tabĕră, şi apoĭ fără zăbavă s'aŭ pornitŭ cu oştile impotriva luĭ Mihaĭ Vodă. Vestitŭ era acelŭ Hatman la Leşĭ, a căruĭ fapte nicĭ Coneţpolskiĭ Hatmanul acmu din vécul nostru n'aŭ agĭunsŭ.

Prinḑêndŭ veste Mihaĭ Vodă că aŭ purcesŭ oştile Leşescĭ asupra luĭ, aŭ lăsatŭ Hotinul şi aŭ purcesŭ spre Sucévă. Ieremia Vodă cu Zamoĭskiĭ încă dacă aŭ oblicitŭ de purcesul luĭ Mihaĭ Vodă, aŭ lăsatŭ drumul Hotinuluĭ şi aŭ trecutŭ Nistrul, la unŭ satŭ anume Colodrubca, la ţinutul Cernăuţilorŭ, şi apoĭ Prutul, la têrgul Cernăuţilorŭ, şi aŭ mersŭ pre la codriĭ Cosminuluĭ la Sucévă, unde Mihaĭ Vodă întărise cetatea cu ómeniĭ sĕĭ; éră singurŭ aŭ trasŭ spre ţéra sa, pentru sĕ'şĭ maĭ inglotéscă óstea şi sĕ maĭ oboséscă pre Leşĭ. Aflândŭ Zamoĭskiĭ cu Ieremia Vodă cetatea Suceveĭ grijită bine de ómeniĭ luĭ Mihaĭ Vodă, aŭ alesŭ cu sfatul sĕ nu facă zăbavă cu cetatea, ce sĕ mérgă întinsŭ dupĕ Mihaĭ Vodă; şi aşa aŭ făcutŭ, că fără zăbavă aŭ purcesŭ spre ţéra Munténéscă.

Impĕrăţia Turculuĭ avêndŭ trébă totŭ cu Nemţiĭ pentru Crăia Unguréscă, bucurósă era că se sfădesce Ieremia Vodă cu Mihaĭ Vodă. Aşa s'aŭ trasŭ cuvêntul până astăḑĭ, cum sĕ hie trimisŭ cu taĭnă 40,000 de galbenĭ de aurŭ la Ieremia Vodă, sĕ facă oştĭ asupra luĭ Mihaĭ Vodă, şi diresŭ, ce'ĭ ḑicŭ eĭ Atişerifŭ, de Domnie neschimbată, luĭ şi semințieĭ luĭ.

Simţindŭ Mihaĭ Vodă că'ĭ totŭ vinŭ asupră'ĭ Leşiĭ cu Ieremia Vodă, 'şĭ-aŭ maĭ inglotitŭ óstea, şi 'şĭ-aŭ alesŭ locŭ de a dare rĕsboiŭ Leşilorŭ pre apa Telejinuluĭ. Avea la acelŭ rĕsboiŭ Mihaĭ Vodă 60,000 de óste Ungurésca, Munténéscă, Sĕrbĭ, şi Nemţĭ încă avea puţinĭ; şi aŭ tocmitŭ óstea pe malul celŭ de dincolo. Călăreţiĭ aŭ pusŭ de ămbe părţile la aripĭ, éră pedestrimea o aŭ tocmitŭ cu puscile tocmaĭ asupra Vaduluĭ, unde era vadul de trecutŭ, şi aşa aŭ aşteptatŭ pre Leşĭ, puindŭ apa ca o pedecă între oştĭ, până vorŭ deprinde oşteniĭ luĭ acelŭ felŭ de óste, ca sĕ vaḑă până încâtŭ suntŭ Leşiĭ de simeţĭ la rĕsboiŭ

Óstea luĭ Zamoĭskiĭ era la numĕrŭ, aleşĭ, 30,000 de Leşĭ, şi 10,000 la Ieremia Vodă, óste de ţéră. Insĕ, óstea Leşéscă era alésă totŭ in léfă, că şi lefeciiĭ vechĭ, ce le ḑicŭ eĭ Cvarţana, eraŭ toţĭ cu Zamoĭskiĭ, şi lefeciiĭ noĭ, cari-ĭ făcuse Craiul sĕ hie împrotiva Şveduluĭ, toţĭ eraŭ cu Zamoĭskiĭ, fără altă glótă, ómenĭ de pre la Domniĭ gineriĭ luĭ Ieremia Vodă. De tótă óstea eraŭ cu Zamoĭskiĭ şi cu Ieremia Vodă 40,000. între cariĭ eraŭ 4000 de Husarĭ. Acelŭ felŭ de óste este totŭ in herŭ, temeĭnică óste fórte, şi nefrîntă, alesŭ de oştile cum suntŭ a le nóstre şi Muntenescĭ.

Dacă aŭ sositŭ la Telejinŭ şi Leşiĭ, precum era oştile luĭ Mihaĭ Vodă tocmite, aşa aŭ tocmitŭ şi Zamoĭskiĭ. Aripile ţineaŭ deadrépta Petru Laski cu óstea călare; dintr'acole eraŭ şi Husariĭ. Dinastînga, Ieremia Vodă cu óstea sa şi cu o sémă de Leşĭ. Éră Zamoĭskiĭ singurŭ cu pedestrimea şi cu armata,

adecă cu puscele, aŭ ţinutŭ miḑlocul, şi direptŭ împotriva pedestrimeĭ luĭ Mihaĭ Vodă aŭ stătutŭ cu óstea.

Cu atâta era maĭ meşterŭ Zamoĭskiĭ de câtŭ Mihaiŭ Vodă, căcĭ câtŭ aŭ sositŭ, îndată aŭ făcutŭ cu pedestrimea sa băştĭ de pămêntŭ înalte, şi acolo aŭ suitŭ puscele. Tótă ḑioa aceea aŭ stătutŭ rĕsboiul; numaĭ den tunurĭ şi den seneţe uniĭ la alţiĭ daŭ peste apă.

A doua ḑi, maĭ sumeţŭ Zamoĭskiĭ de câtŭ Mihaĭ Vodă, aŭ trimisŭ de aŭ cercatŭ maĭ sus pre apă, despre munte, şi aŭ aflatŭ vadŭ; şi îndată tótă aripa ceea ce sta din drépta, stolurĭ dupĕ stolurĭ, aŭ pornitŭ la vadŭ; stătut'aŭ singurŭ cu focul asupra vaduluĭ maĭ tare de' câtŭ in ḑioa d'ântêiŭ.

Mihaĭ Vodă, vĕḑêndŭ că trece óstea călăréţă a Leşilorŭ prin altŭ vadŭ, aŭ întăritŭ pedestrimea şi elŭ cu şanţurĭ; éră elŭ cu-tótă óstea călărime aŭ mersŭ împrotiva oştiĭ ceiĭ Leşescĭ. Vĕḑêndŭ Zamoĭskiĭ că lipsesce tótă óstea cea călare a luĭ Mihaĭ Vodă, aŭ pornitŭ şi elŭ tótă óstea sa şi cu Husariĭ într'acolo cu Petru Lasci.

Miratus'aŭ Mihaĭ Vodă de sumeţia Leşilorŭ, cu ce sirguélă aŭ apucatŭ vadul; şi aŭ stătutŭ acolo unŭ rĕsboiŭ mare atuncĭ, pentru vadŭ. Singurŭ Mihaĭ Vodă, ca unŭ leŭ, in fruntea rĕsboiuluĭ; şi aŭ ţinutŭ rĕsboĭul câteva césurĭ până aŭ sositŭ şi Husariĭ. Nedeprinsă óstea luĭ Mihaĭ Vodă cu aceluĭ elŭ de óste ce s'aŭ pomenitŭ, Husariĭ. Acelŭ felŭ de óste este totŭ in herŭ, numaĭ ochiĭ şi buzele se vĕdŭ; mulţĭ punŭ şi aripĭ, tocmite de pene de vulturŭ, saŭ de alte paserĭ marĭ; şi ceĭ maĭ de fire, cu pardoşĭ peste platoşe; éră slugile cariĭ n'aŭ pardoşĭ punŭ scórţe de ceste Turcescĭ; éră in fruntea cailorŭ punŭ o tablă de herŭ, şi mulţĭ şi pe la peptul cailorŭ, pentru ferélă de glonţurĭ. Nice fie ce calŭ încalecă Husariĭ, ci totŭ caĭ marĭ, groşĭ, sĕ pótă birui a purtare tarul, şi totŭ frijĭ de ceĭ Nemţescĭ, saŭ caĭ Turcescĭ, la ceĭ maĭ de fire. La rĕsbóĭe nicĭ-odată nu alérgă maĭ multŭ din trépădul caluluĭ, séŭ numaĭ când sarŭ asupra pedestrimeĭ, orĭ tabereĭ; că asupra oştiĭ sprintene, cum este Tătarul, nicĭ-odată nu slobóde, că se rĕschiră Tătariĭ, şi nu face cu suliţa nicĭ o trébă. Suliţele lorŭ suntŭ câte de optŭ coţĭ de lungĭ, cu prapure până in pămêntŭ. Ca unŭ zidŭ staŭ la rĕsboiŭ

Dacă aŭ sositŭ tótă óstea Leşilorŭ peste vadŭ, şi Husariĭ s'aŭ stolitŭ şi aŭ purcesŭ asupra oştiĭ luĭ Mihaĭ Vodă, şi de la cel-altŭ vadŭ aŭ biruitŭ focul luĭ Zamoĭskiĭ pre pedestrimea luĭ Mihaĭ Vodă. Şi cum aŭ împins'o de la malŭ, din şanţurile luĭ Mihaĭ Vodă, aŭ şi cuprins'o călărimea ce maĭ era lângă Zamoĭskiĭ; şi aŭ căḑutŭ tótă pedestrimea luĭ Mihaĭ Vodă, cu tótă armata, pre mâna luĭ Zamoĭskiĭ.

Aŭ datŭ scire luĭ Mihaĭ Vodă de pedestrimea luĭ că s'aŭ spartŭ de la vadŭ; şi acolo ĭarăşĭ nu era putinţă sĕ se înfrîngă óstea Leşéscă. Numaĭ ce aŭ căutatŭ a dare dosŭ oştile luĭ Mihaĭ Vodă, însĕ, nu de totŭ in rĕsipă, ce cu tocmélă, întorcêndu-se singurŭ Mihaĭ Vodă unde era greul; şi totŭ aşa aŭ mersŭ apărându-se până la unŭ oraşŭ, anume Têrguşorul.

Sciindŭ Zamoĭskiĭ de Mihaiŭ Vodă cine este la rĕsbóĭe, sĕ nu se maĭ depărteze óstea luĭ cea călăréţă, temêndu-se cumva in gónă de smintélă, aŭ trimisŭ trîmbiţele de aŭ ḑisŭ sĕ se întórcă óstea, şi cu poroncă la capete nu-

maĭ, de intorsŭ; şi s'aŭ întorsŭ óstea Leşéscă. Cădut'aŭ la acela rĕsboiŭ 1000 de trupurĭ, de âmbe părţile; éră viĭ mulţĭ prinşĭ din óstea luĭ Mihaĭ Vodă. Fost'aŭ acestŭ rĕsboiŭ in anul 7108.

Se urise Muntenilorŭ cu domnia luĭ Mihaĭ Vodă, totŭ cu oştĭ şi cu rĕsbóĭe. Ce, dupĕ fuga luĭ Mihaiŭ Vodă, treĭ ḑile aŭ şeḑutŭ Domniĭ, Ieremia Vodă, şi Simeon Vodă, şi Zamoĭskiĭ, pre locŭ, până aŭ începutŭ a venire toţĭ boĭeriĭ ţĕreĭ Muntenescĭ şi slujitoriĭ, priimindŭ pre Simeon Vodă Domnŭ, cu gĭurămêntŭ; şi aŭ mersŭ şi Ieremia Vodă până in Bucurescĭ, şi aŭ aşeḑatŭ la scaunŭ pre frate-seŭ Simeon Vodă, lăsândŭ şi Zamoĭskiĭ treĭ miĭ de óste Leşéscă cu Iani Potoţki, Starostele de Caminiţă. Ieremia Vodă şi cu Zamoĭskiĭ s'aŭ întorsŭ la Sucévă.

Éră Mihaĭ Vodă, dupĕ rĕsboiul ce aŭ perdutŭ la Telejin, strinse ĭar óste, prin munţĭ, de aĭ seĭ şi din ţéra Unguréscă, cunoscuţĭ, şi făcuse aprópe de şepte miĭ de ómenĭ, cum scrie Hronograful, şi pornise pre Udrea cu 4000 de óste sĕ hie de strajă. Éră singurŭ totŭ se gătĭa in munţĭ sĕ ĭasă odată cu puşcĭ, şi gătitŭ maĭ bine. Ce, 'l-aŭ pripitŭ Simeon Vodă, de n'aŭ maĭ avutŭ vreme sĕ se maĭ întăréscă; că, de sîrgŭ stringêndŭ óste de locŭ, şi cu Leşiĭ ce avea, pre sfatul boĭerilorŭ ĭar celorŭ de locŭ, aŭ purcesŭ din Bucurescĭ, şi aŭ mersŭ ḑioa şi nóptea prin locurĭ ascunse, până la têrgul Argeşuluĭ. Acolo era Udrea cu óstea luĭ Mihaĭ Vodă, acea de strajă. Desdiminéţă, într'o ḑi, aŭ ajunsŭ óstea luĭ Simeon Vodă subt acelŭ têrguşorŭ; şi prinsĕse şi Udrea de veste, şi i-aŭ căutatŭ şi luĭ a scótere óstea sa la câmpŭ, că locŭ de fugă nu era, că se apropiese oştile luĭ Simeon Vodă. Decĭ, până in de treĭ orĭ aŭ datŭ rĕsboiŭ Leşilorŭ, éră a patra óră aŭ purcesŭ in rĕsipă óstea Udriĭ.

Mihaĭ Vodă de acolea nu era departe in munţĭ, viindŭ sĕ se împreune cu ceea óste. Ci, dacă i-aŭ datŭ scire Udrea de rĕsipa sa, aŭ începutŭ şi ceĭ-alţĭ a'lŭ părăsire cu toţiĭ, şi numaĭ ce i-aŭ căutatŭ a părăsire ţéra Munténéscă, şi a trecere munţiĭ la Ardél.

Udrea, dupĕ aceea, curîndŭ aŭ venitŭ şi elŭ, şi s'aŭ închinatŭ la Simeon Vodă. Şi aşa, Mihaĭ Vodă, vrêndŭ sĕ dobăndéscă Ardélul, aŭ perdutŭ şi ţéra Munténéscă.

Sosit'aŭ in Ardél Mihaĭ Vodă, şi aŭ aflatŭ ómeniĭ seĭ, carĭ'ĭ pusĕse prin cetăţĭ, scoşĭ de Başta Giorgĭ, şi puşĭ oştenĭ de Impĕratul Nemţescŭ. Şi vĕḑêndŭ că nu are locŭ nice in Ardél, s'aŭ rĕdicatŭ cu tótă casa luĭ, şi o samă de căpiteniĭ, alesŭ Căpitaniĭ luĭ ceĭ creḑuţĭ, Mârza, Geşta şi Race, şi aŭ mersŭ in Beciŭ la Impĕratul Nemţescŭ, in nădejdea slujbeĭ ce făcuse împrotiva Batorescilorŭ; şi 'l-aŭ priimitŭ Impĕratul cu bine. Éră Ardélul că n'aŭ fostŭ pentru dênsul, ce pentru sine aşeḑatŭ, atuncĭ s'aŭ arătatŭ.

Nu peste multă vreme, vĕḑêndŭ Bator Jigmond perirea frăţine-seŭ, luĭ Bator Andrieş, pogorită de cumnatu-seŭ, Impĕratul Nemţescŭ, şi Ardélul nicĭ într'unŭ chipŭ nu vrea sĕ se supue subt Nemţĭ, s'aŭ căitŭ de tocmala ce făcuse cu cumnatu-seŭ Rodolf, Impĕratul Nemţescŭ, cum s'aŭ pomenitŭ maĭ susŭ; şi lăsândŭ olatele, carile eraŭ luĭ date de cumnatu-seŭ, aŭ trecutŭ in ţéra Leşéscă, căĭ era Zamoĭskiĭ ginere, fiindŭ dómna luĭ Zamoĭskiĭ fată luĭ Bator Andrieş; şi apoĭ, din ţéra Leşéscă aŭ venitŭ in Ardél; şi îndată cuprinḑêndŭ ţé-

ra Ardélului iar către sine, aŭ începută a stringere oştĭ împrotiva luĭ Başta Gĭorgĭ, Generalului Impĕratuluĭ Nemţescŭ.

Vĕḑêndŭ Impĕratul Nemţescŭ sculatŭ Ardélul şi rocoşitŭ împrotiva sa, de alŭ doile rôndŭ aŭ gătitŭ pre Mihaĭ Vodă, şi 'l-aŭ pornitŭ sĕ mérgă ĭar sĕ stringă oştĭ, împreună cu Başta Gĭorgĭ, sĕ steĭe împrotiva Batorescilorŭ, luĭ Jigmond cumnatu-seŭ, şi luĭ Bator Iştfan, fratele luĭ Jigmond; că aceştĭ doĭ maĭ rĕmăsĕse din Batorescĭ.

Purces-aŭ Mihaĭ Vodă din Beciŭ asupra Ardéluluĭ, dăruitŭ bine de Impĕratul, stringêndŭ ĭar oştĭ şi de aĭ seĭ Muntenĭ, cariĭ se aşeḑase în Ardél, şi Sĕrbĭ, şi Ungurĭ, şi s'aŭ împreunatŭ cu Başta Gĭorgĭ, la Clujvarŭ.

Batoresciĭ încă aŭ strinsŭ óste, şi maĭ sumeţĭ fiindŭ pre locurile sele, aŭ datŭ rĕsboiŭ luĭ Başta Gĭorgĭ şi luĭ Mihaĭ Vodă, aprópe de Clujvarŭ, la unŭ satŭ anume Mojina, şi aŭ fostŭ rĕsboiul câte-va césurĭ. Ce, stândŭ Nemţiĭ in frunte cu focul, şi Mihaĭ Vodă lovindŭ din dosŭ pre óstea Batorescilorŭ, aŭ frîntŭ pre Batorescĭ, câtŭ abĭa aŭ scăpatŭ eĭ cu capetele. Éră din oştile lorŭ, partea maĭ mare ce aŭ fostŭ pedestrime cu armata, cu tabĕra, aŭ căḑutŭ tótă pre mâna luĭ Başta Gĭorgĭ.

Făcutus-aŭ veste de biruinţă la acela rĕsboiŭ maĭ mare a luĭ Mihaĭ Vodă, de câtŭ a luĭ Başta Gĭorgĭ; care zavistie aŭ şi făcutŭ perire luĭ Mihaĭ Vodă.

Spunŭ ómenĭ bĕtrânĭ de pre acele vremĭ, cum sĕ hie agĭunsŭ cu darurĭ Ieremia Vodă la Başta Gĭorgĭ, pentru sĕ omóre pre Mihaĭ Vodă; care lucru póte sĕ hie: că, ce nu lucréḑă in lume avuţia! Baniĭ rĕscolescŭ în lume impĕrăţiile, şi marĭ cetăţĭ surpă, cum ḑice unŭ cuvêntŭ Leşescŭ: *sula de aurŭ, zidul pĕtrunde.*

In anul 7109, Avgust 8, dinsădenópte, intr'aşternutŭ âncă fiindŭ Mihaĭ Vodă, aŭ venitŭ doĭ Căpitanĭ Nemţescĭ, cu ómeniĭ lorŭ, trimişĭ de Başta Giorgĭ sĕ omóre pre Mihaĭ Vodă; şi cum aŭ sositŭ la tabĕra luĭ, că era de o parte, aŭ lovitŭ la cortul unde odihnĭa; şi acolo pre locŭ i-aŭ tăĭatŭ capul şi 'l-aŭ dusŭ la Başta Gĭorgĭ, éră trupul până atreĭa ḑi aŭ stătutŭ la vederea tuturorŭ neîngropatŭ. Oştile luĭ ce avea nu eraŭ cu dênsul in tabĕră: pre toţĭ îĭ slobodise in pradă, până copiiĭ luĭ âncă aŭ fostŭ mersŭ in pradă. Şi aşa s'aŭ plătitŭ luĭ Mihaĭ Vodă, pentru slujbele ce aŭ făcutŭ Nemţilor!

Dupĕ mórtea luĭ Mihaĭ Vodă n'aŭ maĭ avutŭ Ieremia Vodă niçe o dodăélă de nime. Ce, plinindŭ domniile sele cu pace, 12 anĭ, cu ţéră aşeḑată, in totŭ bişugul, aŭ plătitŭ şi elŭ datoria omenéscă. Aŭ rĕposatŭ Ieremia Vodă in anul 7116. Rĕmasu'ĭ-aŭ pomană in ţéră, monastirea Suceviţa, zidită de dênsul.

CAP. III.

Domnia luĭ Simeon Movila Vodă.

Éră la domnia ţĕreĭ, dupĕ mórtea luĭ, aŭ stătutŭ frate-sĕŭ Simeon Vodă, nefiindŭ fecioriĭ Ieremieĭ Vodă încă la vêrstă deplină. Era Simeon Vodă omŭ mare de ḑile, sositŭ la bĕtrâneţe. Éră mórtea luĭ Simeon Vodă, precum aŭ rĕmasŭ din omŭ in omŭ in ţéră poveste, aŭ muritŭ otrăvitŭ de cumnată-sa, dómna luĭ Ieremia Vodă, trăgêndŭ domnia maĭ curînd la fecĭoriĭ seĭ, temêndu-se că se vorŭ intemeĭa fecĭoriĭ luĭ Simeon Vodă la domnia ţĕreĭ; care faptă aceĭ dómne, apoĭ, aŭ arătatŭ Dumneḑeŭ cu patimile eĭ.

CAP. IV.

Pentru rĕsboiul ce s'aŭ făcutŭ intre verĭ, fecĭoriĭ luĭ Simeon Vodă, cu fecĭoriĭ Ieremieĭ Vodă, pentru Domnia ţĕreĭ.

Stătut'aŭ la mare amestecătură şi zarvă scaunul ţĕreĭ, dupĕ mórtea luĭ Simeon Vodă; că eraŭ fecĭoriĭ Ieremieĭ Vodă treĭ: Constantin, Alecsandru şi Bogdan; éră a luĭ Simeon Bodă eraŭ fecĭorĭ cincĭ: Mihăilaş, Cavriil, Moĭseĭ, Ión şi Pĕtraşcu. Decĭ, se impĕrechĭară boĭerii, şi cu dânşiĭ şi ţéra, in doĕ pârţĭ: o parte ţinea cu casa Ieremieĭ Vodă; éră altă parte, cu cusa luĭ Simeon Vodă. Şi d'ântĕiŭ era maĭ tare partea luĭ Mihăilaş Vodă, fecĭoruluĭ celuĭ maĭ mare a luĭ Simeon Vodă, câtŭ aŭ căutatŭ luĭ Constantin Vodă, fecĭoruluĭ celuĭ maĭ mare a luĭ Ieremia Vodă, şi cu boĭeriĭ din partea luĭ, a eşire cu fuga din Iaşĭ; dupĕ cariĭ aŭ trimisŭ Mihăilaş Vodă in gónă, şi aŭ ajunsŭ carele boĭerilorŭ de le-aŭ jăcuitŭ la Mălăescĭ.

Marginile ţĕreĭ Leşescĭ maĭ tóte eraŭ totŭ de ómeniĭ luĭ Constantin Vodă, avêndŭ cumnaţĭ Domnĭ Leşescĭ, cum eraŭ Potoţcesciĭ, Visnovicesciĭ, Coreţeniĭ, toţĭ cu cuscrie legaţĭ; că aŭ avutŭ Ieremia Vodă treĭ fete măritate in ţéra Leşéscă, totŭ dupĕ ómenĭ marĭ. Ce, indată ce aŭ auḑitŭ că aŭ scosŭ fecĭoriĭ luĭ Simeon Vodă pre fecĭoriĭ luĭ Ieremia Vodă din scaunul ţĕreĭ, aŭ purcesŭ singurŭ Vişnoveţki, şi cu câţĭ-va de Potoţcescĭ, cu oştĭ asupra luĭ Mihăilaş Vodă. Avea şi Mihăilaş Vodă óste de ţéră lângă sine, şi puţinteĭ Turcĭ şi Tătarĭ. Ce Turciĭ la rĕsboiŭ n'aŭ vrutŭ sĕ mérgă, ce aŭ privitŭ de departe. Fost'aŭ acestŭ rĕsboiŭ intre verĭ la Stefănescĭ, şi aŭ infrîntŭ partea luĭ Constantin Vodă pre partea luĭ Mihăilaş Vodă; şi numaĭ ce le-aŭ căutatŭ a părăsire ţéra fecĭorilorŭ luĭ Simeon Vodă, şi uniĭ in ţéra Unguréscă alţiĭ la Turcĭ aŭ mersŭ. Unul dintre dênşiĭ, Pĕtraşcu Vodă, aŭ ajunsŭ de aŭ fostŭ Mitropolitŭ la Kievŭ, cu

vestită Mitropolie, şi Arhimandritŭ de Monastirea mare, ce este pre limba Ruséscă Pecersca, unde staŭ trupurĭ a mulţĭ sfinţĭ, intregĭ, in peştere, şi până astădĭ, cu multe minunĭ.

Şi aşa s'aŭ aşedatŭ Constantin Vodă, fecĭorul luĭ Ieremia Vodă celŭ maĭ mare, la domnie, cu bucuria ţěreĭ, avêndŭ ţéra nădejde că va urma tătâne-seŭ. Ce departe aŭ fostŭ Constantin Vodă de acea fericie; şi precum dice **Isus Sirah**: «*Vaĭ de acea cetate unde este Domnul tênĕrŭ!*» că luându-se şi Constantin Vodă după socotéla tinereţilorŭ, n'aŭ păzitŭ datoria sa deplin spre Impĕrăţie. Ce, precum scrie Leatopiseţul celŭ Leşescŭ, d'ântêĭasĭ dată birul anuluĭ d'ântêiŭ nu 'l-aŭ plinitŭ; şi aşa, scârbindu-se Impĕrăţia, aŭ mazilitŭ pre Constantin Vodă, şi aŭ datŭ Domnia luĭ Stefan Vodă Tomşa. N'aŭ folositŭ luĭ Constantin Vodă uricile ce avea de la Impĕrăţie, date tată-sĕŭ Ieremia Vodă, de domnie vecĭnică luĭ, şi fecĭorilorŭ luĭ; că Turcul cu vreme dă, cu vreme ia; precum este vremea, aşa lasă: blândŭ, când este vreme de blândeţĕ, sumeţŭ şi agerŭ, cându'ĭ vreme de sumeţie. Creştinuluĭ nicĭ odată cuvêntul nu ţine, nice a'lŭ amĕgire iĭ este ruşine; tóte, precum este vreme face.

CAP V.

Domnia luĭ Stefan Vodă Tomşea.

Pre Stefan Vodă Tomşea nu 'l-aŭ sciutŭ Leatopiseţulŭ celŭ Leşescŭ de ce némŭ aŭ fostŭ. Éră direptŭ, Moldovanŭ aŭ fostŭ, din satŭ din Otescĭ, de pre valea Rĕcătăuluĭ, din ţinutul Putneĭ. Era pre acele vremĭ Tomşea la Pórta Impĕrăţieĭ, pentru trebuinţa ţĕreĭ, pe lângă Capikihăĭ; şi vĕdêndu'lŭ omŭ de ţéră, cunoscutŭ la căpiteniile Porţiĭ, 'ĭ-aŭ scosŭ domnia, şi 'i-aŭ datŭ Impĕrăţia şi pre Cantemir Beĭ cu órdele luĭ, carele pre acele vremĭ lŏcuia in Bugégŭ, sĕ ducă pre Stefan Vodă la scaunŭ.

Apropiindu-se Stefan Vodă Tomşea de ţéră, Constantin Vodă cu mumă-sa şi cu fraţiĭ seĭ aŭ purcesŭ la Leşĭ, şi cu căţiva din boĭerĭ, între cariĭ eraŭ şi Nistorŭ Urechĭă, tatăl luĭ Grigorie Urechĭă, care s'aŭ pomenitŭ că aŭ scrisŭ Leatopiseţul ţĕreĭ până la Aron Vodă.

Leşiĭ aveaŭ atuncĭ marĭ amestecăturĭ cu Moscul, şi nu era vreme sĕ facă oştĭ şi in Moldova. Ce Stefan Potoţkiĭ, cumnatul luĭ Constantin Vodă, carele ţinea pre dómna Maria, fata Ieremieĭ Vodă, cu puterea sa şi peste voĭa şi poronka luĭ Craiŭ (căcĭ trimisĕse singurŭ Craiul unŭ copilŭ den casă sĕ nu cumva sĕ se ispitéscă sĕ între în Moldova, sĕ întărîte Turciĭ), aŭ strinsŭ óste de pren cetăţĭ şi de pre la rudeniile sale, ca la şese miĭ de ómenĭ strînsură lăsândŭ pre sócră-sa, pre dómna Ieremieĭ Vodă, in ţéra Leşéscă. Éră însuşĭ Constantin Vodă şi cu Alecsandru Vodă, frate-seŭ, aŭ purcesŭ asupra luĭ Stefan Vodă Tomşeĭ.

Rĕsboiul luĭ Stefan Vodă Tomşea cu Constantin Vodă, fecĭorul Ieremieĭ Vodă, şi pentru perirea luĭ Constantin Vodă.

Stefan Vodă aŭ prinsŭ de veste îndată de venirea Leşilorŭ, şi aŭ strînsŭ şi elŭ óstea ţereĭ tótă; şi se prilejisĕ atuncea şi nisce slujitorĭ de a luĭ Mihaĭ Vodă, căpitaniĭ luĭ ceĭ vestiţĭ, neputêndŭ trăi, dupĕ mórtea luĭ Mihaĭ Vodă, în ţéra Unguréscă, chemaţĭ prin cărţĭ de Stefan Vodă, anume Mârzea, şi Geţĭa, şi Racĭa, cu căţĭva ómenĭ; şi aŭ pusŭ Stefan Vodă tabĕra deasupra Popricanilorŭ, dândŭ scire şi la Cantemir, la carele pre acea vreme eraŭ mulţime de Nohaĭ; şi aŭ venitŭ şi Cantemir cu oştĭ într'agĭutorŭ luĭ Stefan Vodă.

Venĭa Potoţki simeţŭ, cu isbândele ce făcuseră fraţiĭ luĭ într'aceste ţĕrĭ, împrotiva luĭ Răsvan Vodă, şi apoĭ împrotiva luĭ Mihăilaş Vodă. Ce, cum ḑice Moldovanul: «*Nu suntŭ in tóte ḑilele Paşcile*»: mergeaŭ fŏră de nice o tocmală, fŏră strajă de a putere hi, fŏră limbĭ sĕ scie ce felŭ séŭ ce samă de neprietenŭ, orĭ unde merge; şi avêndŭ şi óste strînsurà, nu 'i-aŭ dodăitŭ nimică Cantemir, nice Moldoveniĭ, până aŭ sositŭ Leşiĭ cu tabĕra lorŭ la unŭ locŭ pe Prutŭ, unde se chĭamă Cornul luĭ Sas; atunce aŭ vĕḑutŭ Potoţki unde aŭ venitŭ.

La acelŭ locŭ, Cornul luĭ Sas, este cotitŭ Prutul; însĕ, cotul se prinde in partea despre rĕsăritŭ; éră de acéstă parte, unde era tabĕra Leşéscă, este eşită apa Prutuluĭ peptŭ, la câmpŭ. Intr'acela locŭ aŭ făcutŭ oştile luĭ Stefan Vodă, şi Tătariĭ, năvală asupra Leşilorŭ; şi n'aŭ ţinutŭ rĕsboiulŭ nimică Leşiĭ, câtŭ într'acela rĕsboiŭ aşa desirgŭ s'aŭ spăĭmêntatŭ, şi s'aŭ amestecatŭ Leşiĭ, de nice tunurile n'aŭ apucatŭ odată sĕ slobódă. Singurŭ Potoţki, pentru sĕ i se tăĭnuiască numele, aŭ datŭ între carele Haĭducilorŭ; ce, apoĭ, 'l-aŭ vĕditŭ Haĭduciĭ. Pre Alecsandru Vodă încă 'l-aŭ prinsŭ Moldoveniĭ. Éră Constantin Vodă aŭ căḑutŭ pre mănile unuĭ Tătarŭ, carele, înţĕlegêndŭ cine este, vrêndŭ sĕ'şĭ facă cinste la Hanul, ferindu-se de Cantemir, d'impreună cu nisce cetaşĭ ce avea Tătarul, aŭ fugitŭ cu Constantin Vodă, şi cu unŭ Comisŭ anume Mihăilescul; şi dacă aŭ sositŭ la Daşĕŭ, ferindu-se Tătariĭ şi acolo de Turci sĕ nu ĭae pre Constantin Vodă de la mâna lorŭ, aŭ găsitŭ o luntre mică şi s'aŭ băgatŭ sĕ trécă singurĭ Tătariĭ preste apa Nipruluĭ; s'aŭ scornitŭ vêntulŭ. şi s'aŭ umplutŭ luntrea de apă, şi acolo s'aŭ înecatŭ Constantin Vodă, in Nipru. Éră pre Potoţki şi pre Alecsandru Vodă i-aŭ dusŭ oşteniĭ de ţĕră la Stefan Vodă, şi pre amêndoĭ i-aŭ trimisŭ Stefan Vodă la Impĕrăţie. Potoţki, apoĭ, aŭ eşitŭ cu rĕscumpărare prin soliĭ, éră Alecsandru Vodă aŭ căḑutŭ la legea Turcéscă, in care aŭ şi muritŭ. Spunŭ sĕ hie agĭunsŭ la Turcĭ şi la boĭerie la Impĕrăţie.

Cea-altă óste Leşéscă, tótă aŭ căḑutŭ in robie la Tătarĭ, şi maĭ mulţĭ s'aŭ înnecatŭ în Prutŭ, câtŭ abĭa de aŭ scăpatŭ cineva de poveste; că cine aŭ şi înnotatŭ Prutul, pline eraŭ luncile de ţĕranĭ, şi coşurile Tătarilor eraŭ peste Prutŭ, totŭ i-aŭ prinsŭ şi i-aŭ dusŭ la Stefan Vodă Tomşea; pre mulţĭ i-aŭ şi ucisŭ ţĕraniĭ. Perit'aŭ şi boĭeriĭ toţĭ câţĭ s'aŭ prilejitŭ de venisă cu óstea totŭ ómenĭ de casa Ieremieĭ Vodă, anume: Vasilie Stroicĭ Logofĕtul, Balica Hatmanul, Kiriţă Postelnicul, Miron Stolnicul. Numaĭ Nistor Urechĭă n'aŭ vrutŭ

sĕ vie den Kaminiţă, şi aşa'ĭ sfătuia şi pre dênşiĭ sĕ nu mérgă in Moldova, ḑicêndŭ sĕ lese sĕ se maĭ vechiască domnia luĭ Stefan Vodă, că acmu, fiindŭ domnie noă, Moldoveniĭ suntŭ din hire pururea la domnie lacomĭ; ce nu s'aŭ ascultatŭ sfatul luĭ Urechĭă Vornicul, cum maĭ multe in lume sfaturĭ bune la domnĭ nu se ascultă, ce apoĭ vinŭ la primejdie şi eĭ şi casele lorŭ.

Éră pre Vasilie Stroicĭ îlŭ ertase Stefan Vodă; numaĭ, învĕţasĕ pre Nicoriţă Armaşul sĕ'lŭ ducă sĕ vadă perirea celor-alţĭ, ca sĕ'ĭ hie grijă maĭ pre urmă de mórte. Că era omŭ tênĕrŭ Stroicĭ, şi din casă maĭ vechiŭ, şi cinsteţŭ de câtŭ tóte casele in ţéră. Ce, ḑilele luĭ cele sfĕrşite, cum ḑice cuvêntulŭ, vĕḑêndŭ că merge la perire, şi nu'ĭ spusese Armaşul povestea, s'aŭ apucatŭ de sabia unuĭ dărăbanĭ sĕ móră cu rescumpĕprare, că era omŭ de firea luĭ inimosŭ. Ce îndată 'l-aŭ împresuratŭ dărăbaniĭ, şi n'aŭ apucatŭ sĕ scótă sabia care lucru dacă aŭ spusŭ Armaşul luĭ Stefan Vodă, îndată aŭ pusŭ de 'l-aŭ omoritŭ şi pre dênsul, rĕchnindŭ Stefan Vodă: *«Aĭ, câĭnele!* aŭ vrutŭ sĕ mórĕ cu soţiĭ;» Şi pre câţĭ îĭ aducea, pre toţĭ îĭ omoria, până şi slugĭ, şi prostime. Acela vĕrsătorŭ de sânge era d'ântêiaş-dată, Tomşea Vodă. Pentru unŭ Diécŭ, ce era fórte de trébă de scrisóre, s'aŭ rugatŭ boieriĭ sĕ'lŭ erte, că este cărturarŭ bunŭ. Aŭ rĕspunsŭ Stefan Vodă: «Ha, ha, ha! maĭ cărturarŭ de câtŭ dracul nu este altul!» Şi totŭ 'l-aŭ omoritŭ şi pre acela.

Aşa aŭ fostŭ stingerea caseĭ luĭ Ieremia Vodă. Fost'aŭ acestŭ rĕsboiŭ, la Cornul luĭ Sas, in anul 7120. Tătariĭ, dupĕ aceea, îndată aŭ mersŭ in pradă la ţéra Leşéscă; şi, lovindŭ fŏră-veste, şi desigrŭ, multŭ plean aŭ luatŭ, şi mare robie in ómenĭ aŭ făcutŭ.

Rĕdicatu-saŭ boieriĭ ţĕreĭ asupra Tomşeĭ Vodă.

Domnia luĭ Stefan Vodă Tomşea precum s'aŭ începutŭ, in vĕrsărĭ de sânge, totŭ aşa aŭ ţinutŭ. Avea unŭ ţiganŭ calâŭ, adecă perḑĕtorŭ de ómenĭ, grosŭ şi mare de trupŭ; acela striga de multe orĭ înaintea luĭ, arătândŭ la boierĭ *«Dómne! s'aŭ ingrăşétŭ berbeciĭ, bunĭ suntŭ de junghĭat?»* Stefan Vodă la aceste cuvinte ridea şi dăruia banĭ ţiganuluĭ.

Ce cum a tuturorŭ tiranilorŭ, la tóte ţĕrile in lume, urită este stĕpânia, aşa şi a Tomşeĭ Vodă. Îlŭ urise şi boieriĭ, măcarŭ că eraŭ de casa luĭ maĭ toţĭ, anume: Beldiman Logofĕtul, Bărboiŭ Vornicul, Sturza Hatmanul şi Boul Visternicul; că nice eĭ fŏră gróza morţiĭ nu eraŭ, ce âmblaŭ in totŭ césul, cum se ḑice, cu ḑilele amână; şi hie când, unde este frică nu încape dragoste. Pentru ce, întrebândŭ unŭ Impĕratŭ pre unŭ dascalŭ, cum arŭ hi Impĕratŭ sĕ hie dreptŭ tuturorŭ, aŭ rĕspunsŭ: *«de nu veĭ fi Impĕratŭ groznicŭ nimĕruĭ.»* Fericiţĭ aceĭ Domnĭ cărora ţĕrile lorŭ le slujescŭ din dragoste, nu de frică! că frica face urĭciune; şi urĭciunea, câtŭ de târḑiŭ, totŭ isbucnesce.

Aşa s'aŭ prilejitŭ şi la Tomşea Vodă, in tóte ḑilele petrecêndŭ boieriĭ totŭ cu prepusurĭ, totŭ subt grije, s'aŭ vorovitŭ cu toţiĭ, şi aŭ trasŭ slujitoriĭ toţĭ in partea sa, şi pre Mărzesciĭ ceĭ de la Mihaĭ Vodă; şi într'o nópte aŭ eşitŭ

cu toţiĭ la satŭ la Cucutenĭ, şi de acolo aŭ poroncitŭ luĭ Stefan Vodă cu bine sĕ ésă din scaunŭ, că nu póte nime suferi domnia luĭ cu atâte vĕrsărĭ de sânge.

Se spĕriese Stefan Vodă de o tulburare ca aceea; ce, îmbărbătându'lŭ cine eraŭ pre lângă dênsul, aŭ strinsŭ dărăbaniĭ, cariĭ totŭ pre unŭ cuvêntŭ eraŭ cu ceĭ-alţĭ slujitorĭ. Ce, dacă aŭ vĕdutŭ baniĭ vĕrsându-le Stefan Vodă, aŭ stătutŭ eĭ cu domnia, şi aŭ strigatŭ şi têrgul in léfă; şi s'aŭ strinsŭ din têrgovetĭ şi den slugile neguţitorilorŭ, şi ómenĭ nemernicĭ, câtăva glótă şi la Stefan Vodă; şi s'aŭ prilejitŭ atunce de venise şi den ţinuturile den josŭ nisce stégurĭ de călăraşĭ la căutare, şi eraŭ descălecaţĭ la Tomescĭ. Aŭ rĕpeditŭ Stefan Vodă şi la aceĭ, cu léfă, şi i-aŭ trasŭ in partea sa.

Slujitoriĭ ce eraŭ cu boĭeriĭ, audindŭ că strigă Stefan Vodă in léfă, măcar că giurase boĭerilorŭ, ce, pre obiceiul némuluĭ nostru, aŭ începutŭ mulţĭ a se smulgere din glóta boĭerilorŭ, şi a venire la Stefan Vodă, şi in locŭ aŭ inceputŭ a slăbire partea boĭerilorŭ.

Dacă aŭ auditŭ boĭeriĭ că nu va sĕ lasĕ Stefan Vodă de bună voĭe din scaunŭ, aŭ venitŭ cu rĕsboĭŭ; cărora aŭ eşitŭ Stefan Vodă înainte cu glótele sale, de laturea têrguluĭ, deasupra fôntêneĭ luĭ Pĕcurarŭ, şi scóse şi têrgul totŭ Stean Vodă, cu arme, cine cu ce avea; şi, despre viĭ, aŭ lovitŭ călărimea ce avea pe glóta boĭerilorŭ, den dosŭ.

Fĕră zăbavă aŭ începutŭ a se rĕsipire glóta boĭerilorŭ; decĭ, şi boĭeriĭ cariĭ in cotro aŭ pututŭ aŭ plecatŭ fuga, din cariĭ îndată aŭ prinsŭ pre Bărboiŭ Vornicul, apoĭ şi pre fecĭorul luĭ. Dece, pre Bărboiŭ celŭ bĕtrânŭ in locŭ 'l-aŭ înţĕpatŭ, delaturea têrguluĭ; éră pre fecĭorul luĭ Bărboiŭ 'l-aŭ trimisŭ de 'l-aŭ spînzuratŭ in pórta caseĭ tătênĕ-seŭ. Éră Beldiman, şi Sturza, şi Boul, nĕzuiră in ţéra Muntenéscă, unde şi aceĭa totŭ n'aŭ hălăduitŭ, precum veĭ vedea povestea lorŭ maĭ josŭ.

Pre câţĭ şi aducea prinşĭ, pre toţĭ îĭ omorĭa cu mustrarea ce avea elŭ in obiceiŭ: *«Sĕ nu te erte Dumnedeŭ cu acelŭ capŭ mare alŭ tĕŭ!»* Tuturorŭ acéstă mustrare făcea.

Venit'aŭ dómna Ieremieĭ Vodă cu óste Leşéscă asupra luĭ Stefan Vodă şi 'l-aŭ scosŭ den Domnie şi den ţéră.

Aceste neaşedĕrĭ a luĭ Stefan Vodă audindŭ dómna Ieremieĭ Vodă, avêndŭ încă unŭ copilŭ micŭ, anume Bogdan Vodă, aŭ îndemnatŭ pre gineriĭ sĕĭ, pre Vişnoveţki şi pre Knézul Koreţki, den ţéra Leşéscă; şi atunce era şi cu sfatul luĭ Nistor Urechiă. Venit'aŭ singură Dómna cu gineriĭ sĕĭ cu oştĭ asupra luĭ Stefan Vodă; şi aŭ eşitŭ şi Stefan Vodă cu oştĭ înainte'ĭ, la satŭ la Tătărenĭ. Ce aŭ ţinutŭ fórte puţină vreme rĕsboiul; îndată aŭ plecatŭ fuga călărimea, éră bieţiĭ dărăbanĭ, părăsiţĭ de călăreţĭ, s'aŭ bulzitŭ la o ripă deasupra Tăutescilorŭ, şi se apĕraŭ. Ce aŭ venitŭ Leşiĭ de le-aŭ făgăduitŭ viaţă, numaĭ sĕ-şĭ dea armele; şi aŭ credutŭ dărăbaniĭ, şi 'şĭ-aŭ datŭ armele de la sine. Şi dacă le-aŭ luatŭ Leşiĭ armele, aŭ intratŭ cu sabiile in eĭ, şi aŭ peritŭ toţĭ acole. Le staŭ movilele şi până astădĭ deasupra satuluĭ Tăutescilorŭ.

Eraŭ la Stefan Vodă dărăbanii fórte îmbrăcați bine, după credința ce-i făcuse, de stătuse cu dênsul când se rědicase boierii asupra lui, cum n'aŭ fostŭ nice la o domnie grijită bine pedestrimea: cu haine totŭ de feleandrăș, cu nasturi și cu ceprage de argintŭ, in pilda Haiducilorŭ de țéra Leșéscă, cu pene de argintŭ la comănace, și cu table de argintŭ la șolduri pre lăduncĭ.

Fost-aŭ acestŭ rěsboiŭ a lui Stefan Vodă cu Leșii la Tătărenĭ, in anul 7123.

Când aŭ peritŭ Beldiman Logofĕtul, Sturza Hatmanul și Boul Visternicul.

După rĕsipa oștii lui Stefan Vodă, aŭ fugitŭ Stefan Vodă in țéra Munteněscă pre la Focșenĭ, și mergêndŭ aprópe de Focșenĭ 'l-aŭ têmpinatŭ céușii Impěrătescĭ, cu Beldimau Logofĕtul, și cu Sturza Hatmanul, și cu Boul Visternicul, in obezĭ, că-i pornisĕ Radul Vodă, Domnul Muntenescŭ pre atuncĭ, de mersĕse cu pîră la Pórtă asupra Tomșii Vodă; că era Radul Vodă mare neprietenŭ lui Stefan Vodă. Éră cine era Vezir la Impĕrăție, era prietenŭ Tomșii Vodă; și aŭ dișŭ Vezirul, pricepêndŭ lucrul: «Ce se acolisesce Radul Vodă de acelŭ sĕracŭ?» Și îndată aŭ trimisŭ céușii de aŭ têmpinatŭ pre boierii carii mai susŭ suntŭ pomeniți, și i-aŭ pușŭ in obedĭ, și i-aŭ dusŭ la Stefan Vodă. Decĭ, câtŭ i-aŭ dusŭ céușii, îndată le-aŭ tăiatŭ capetele, și le-aŭ aruncatŭ trupurile in Siretŭ.

Pentru mazilia lui Stefan Vodă Tomșea.

Ședea Stefan Vodă in țéra Munteněscă, in bejeniĭ, la Radul Vodă, și loviaŭ ómenii lui până la Bărlad, și până la Vasluiŭ; ce totu-i împingeaŭ Leșii. Éră Dómna lui Ieremia Vodă era in Iașĭ cu fiul sĕŭ Bogdan Vodă. Insĕ divanurile tóte eraŭ prin Nistorŭ Ureche Vornicul; și s'aŭ trăgănatŭ acea Domnie mai până la unŭ anŭ.

Se urise Turcilorŭ de aceste dodeiele despre Leșĭ asupra țĕreĭ Moldoveĭ. Și mai vârtosŭ că totŭ atunce luasĕ căzacii Trapezuntul, cetate Turcéscă peste marea Négră, și multe corăbii Turcescĭ cu negoțŭ, și pre unŭ Cécaa Pașa cu câte-va corăbii de óste 'l-aŭ luatŭ viŭ, și ținea tótă marea Négră închisă. Decĭ, aŭ orânduitŭ pre Skindir, Pașa de Silistra, cu oștĭ asupra Leșilorŭ ce eraŭ in Moldova cu Dómna Ieremieĭ Vodă. Și vĕdêndŭ și pre Stefan Vodă in tulburare totŭ-d'auna, și despre ai sĕi și despre strĕinĭ, 'l-aŭ mazilitŭ, luându-lŭ în obedĭ din țéra Munteněscă. Éră Domnia, in locul luĭ, o aŭ dat-o luĭ Radul Vodă, carele are nume in țĕră de-i dicŭ *Radul Vodă celŭ Mare*. Și cu adevĕratŭ, cade-i-se acestŭ nume in vecĭ sĕ-lŭ aibă, precum veĭ afla hirea acestuĭ Domnŭ scrisă la rêndul sĕŭ. Fost-aŭ acestŭ Radul Vodă feciorŭ luĭ Mihnea Vodă den țéra Românéscă, carele aŭ domnitŭ pe o vreme cu Petru Vodă Schiopul, ce aŭ fostŭ aice in țĕră.

CAP. VI.

Domnia Raduluĭ Vodă celŭ mare, şi pentru Dómna luĭ Ieremia Vodă cum aŭ încăputŭ la mâna luĭ Skindir Paşa.

Aŭ purcesŭ Skindir Paşa şi cu Radul Vodă asupra Leşilorŭ ce eraŭ in Iaşĭ cu dómna luĭ Ieremia Vodă. Vişnoveţki, unul den ginerii Ieremieĭ Vodă, murisĕ in Iaşĭ. Decĭ, ómeniĭ cariĭ aŭ fostŭ a luĭ se dusĕse in ţéra lorŭ, şi den óstea luĭ Coreţki. Scrisĕse Jolcovskiĭ Hatmanul cărţĭ la slujitorĭ, care nu va eşi din Moldova locŭ in óstea lorŭ sĕ nu aĭbă; că intrase eĭ fŏră voĭa luĭ Craiŭ in Moldova. Decĭ, numaĭ cu 600 de ómenĭ rĕmăsĕse Coreţki.

Luasĕ veste Dómna şi boĭeriĭ că le vine Skindir Paşa asupră, şi le poroncea Radul Vodă, ca unŭ creştinŭ, sĕ fugă den Iaşĭ maĭ de vreme. Ce Leavul, sumeţŭ şi fŏră crierĭ, n'aŭ vrutŭ sĕ purcédĕ maĭ de vreme, ce atunce dacă se apropiesĕ oştile. Bine ḑicŭ Căzaciĭ Leşilorŭ: «Dupĕ pagubă, Leavul înţĕleptŭ.» Indată ce aŭ înţĕlesŭ Skindir Paşa de purcesul Leşilorŭ den Iaşĭ, aŭ rĕpeḑitŭ o sémă de óste sprintenă şi i-aŭ agĭunsŭ la Drăcşanĭ, în ţinutul Hîrlăuluĭ. Apĕratu-s'aŭ Leşiĭ óre-ce de'ntâiŭ; éră dacă s'aŭ maĭ înglotitŭ óstea, s'aŭ rĕsipitŭ cine încotro aŭ pututŭ. Singurŭ Coreţki aŭ căḑutŭ pre mâna luĭ Skindir Paşa, şi bĭata Dómnă cu coconul, Bogdan Vodă, şi o sémă de boĭerĭ. Decĭ, pre boĭerĭ pre toţĭ i-aŭ scosŭ Radu Vodă de la Skindir Paşa, câţĭ eraŭ prinşĭ. Éră Dómna la mare ocară aŭ sositŭ; de care singură aŭ mărturisitŭ cătrĕ boĭerĭ: trecĕndŭ cu carul aŭ vĕḑutŭ pre boĭerĭ, şi lĕcrămândŭ aŭ ḑisŭ: «Boĭerĭ, boĭerĭ! ruşinatu-m'aŭ păgânul!» La acéstă ocară aŭ sositŭ casa luĭ Ieremia Vodă; şi póte hi pentru rĕutăţile eĭ, că era o femee rĕpitóre, precum spunŭ, şi de vreme ce şi pre cumnatu-sĕŭ, pre Simeon Vodă, ea 'l-aŭ otrăvitŭ (de va fi aşa), şi de frica luĭ Dumneḑeŭ depărtată.

Nu era într'acea fire singurŭ Ieremia Vodă; ce era omŭ întregŭ la minte, nerăpitorŭ, nemândru, nevĕrsătorŭ de sânge, blândŭ, Dumneḑeerescŭ, precum mărturisesce rĕsboiul cu Răsvan Vodă ce aŭ avutŭ, cum n'aŭ vrutŭ sĕ ésă den beserică până n'aŭ sfĕrşitŭ sfânta slujbă, măcar că-ĭ spuneaŭ că se agĭungŭ oştile. In ḑilele domnieĭ luĭ, marĭ bişugurĭ, şi plină ţéra de tóte. Ce de este de vr'o osândă stingerea caseĭ luĭ Ieremia Vodă, totŭ den faptele Dómneĭ séle.

Pre Dómna şi pre Coreţki i-aŭ trimisŭ Skindir Paşa la Impĕrăţie. Decĭ, Coreţki Cnézul, apoĭ, aŭ eşitŭ den robie cu multă cheltuĭală; éră Dómana aŭ căḑutŭ dupĕ unŭ Agă Turcŭ până la mórtea eĭ. Bogdan Vodă, coconul Ieremieĭ Vodă, ĭar in legea Turcéscă s'aŭ sĕvĕrşitŭ; agĭunsĕse la Impĕrăţie de era Capigi-başe. Fost-aŭ aceste in anul 7124.

Trimis'aŭ Skindir Paşa, dupĕ rĕsipa luĭ Coreţki, den poronca Impĕrăţieĭ, unŭ céuşŭ la Craiul Leşescŭ, sĕ oprescă Căzaciĭ de pre mare, cariĭ atunce şi nisce

cetăţî ce făcuse Turciî pe Nipru, anume Aslan Gorod, şi altă cetate luase, şi omorise şi pre oştenii Turcî ce eraŭ in cetăţile acele (şi aceste tóte aŭ făcutŭ apoî de aŭ venitŭ Sultan Osman la Hotin), şi sĕ se părăséscă de a maî călcare Moldova cu oştile lorŭ.

Aŭ trimisŭ şi Craiul Leşescŭ la Impĕrăţie solŭ, anume pre Cohanski, dândŭ pricina tótă pre Tătarî, cariî, dodeindŭ casele Căzacilorŭ, eî încă 'şî întorcŭ den pagubile ce le facŭ Tătariî. Este şi acéstă laudă in Leatopiseţul lorŭ, cum acela Cohanski, cu solia luî aŭ făcutŭ de aŭ mazîlitŭ pre Stefan Vodă Tomşia; ce nu sciŭ cum s'are prinde acestŭ lucru. Că acmu stătuse Radul Vodă in locul Tomşiî Vodă, când aŭ trecutŭ Cohanski la Impĕrăţie. Éră pîră, adevĕrŭ că aŭ avutŭ Stefan Vodă Tomşea totdeauna despre Leşî la Impĕrăţie.

La anul, Skindir Paşa, den poronca Impĕrăţieî, aŭ strînsŭ câtă óste aŭ avutŭ a luî, şi cu Radul Vodă, Domnul Moldovinescŭ, şi cu oştile Muntenescî, şi cu oştî Unguresci, de la Betlem Gabor Domnul Ardéluluî (că era Betlem Gabor mare neprietenŭ Leşilorŭ), şi cu Tătariî, aŭ purcesŭ asupra ţĕreî Căzăceşcî sĕ le strice pălăncile şi sĕ'î prade.

Oblicise şi Leşiî gândul luî Skindir Paşa, şi i-aŭ eşitŭ Hatmanul Jolcovski înainte cu oştî Leşescî, la margine, la unŭ locŭ anume Buşa, maî susŭ de Soroca, peste Nistru ceea parte.

Incepuse Skindir Paşa a batere Raşcovul; ce, dacă aŭ înţĕlesŭ de oştile Leşescî că suntŭ aprópe, aŭ lăsatŭ Raşcovul şi aŭ purcesŭ pe dincóce de Nistru, pen ţĕră, împrotiva loculuî unde era Jolcovski; însĕ'î despărţia Nistrul. Maî puţină óste era la Jolcovski de câtŭ la Skindir Paşa, éră maî alésă, totŭ lefeciî, şi se stringeaŭ şi Căzaciî den tóte pălăncile la dênsul. Numaî, fiindŭ Craiul Leşescŭ la Mosk cu oştile, s'aŭ feritŭ Jolcovski a întĕrîtare puterea Turcéscă, avêndŭ trébă într'altă parte Crăia Leşéscă. Aŭ stătutŭ cu Skindir Paşa la tocmală de pace, nădĕjduindŭ că vorŭ ţine Turciî pacea.

Capetele de pace eraŭ aceste: sĕ opréscă pre Căzacî sĕ nu âmble pre mare, şi in Moldova sĕ nu maî intre oştî Leşescî. Éră despre Skindir Paşa, eraŭ: sĕ opréscă pre Tătarî sĕ nu maî âmble stricândŭ ţéra Leşéscă; şi in Moldova Domnŭ strĕinŭ sĕ nu hie, fără numaî cine va hi feciorŭ de Domnŭ. Ce tóte aceste in vêntŭ aŭ fostŭ; că bine n'aŭ aşteptatŭ pacea, aŭ şi purcesŭ oştile, şi aceste şi acele, înapoî; éră Tătariî, pe de altă parte, aŭ lovitŭ in Podolia, şi aŭ făcutŭ multă robie. Apoî, la anul, fŏră-veste, mulţime de Tătarî aŭ lovitŭ Volinia, o ţĕră maî susŭ de Podolia; şi până a stringere Jolcovski oştile aŭ eşitŭ Tătariî cu mare pleanŭ den ţéra Leşéscă, fŏră de nice o smintélă.

Mare bĕnatŭ pentru tóte aceste aŭ avutŭ Jolcovski de la Craiul şi de la tótă Crăia Leşéscă, pentru slabe lucrările sele. Ce, la creştinî nu suntŭ certărî pentru unele ca aceste, ca la Turcî.

Pentru mazilia Radului Vodă.

Radul Vodă spre acestŭ alŭ treile anŭ a domnieĭ sele celeĭ d'ântêiŭ s'aŭ rĕsbolitŭ la ochĭ. Şi póte hi, vĕḑêndŭ că nu va pute trece sĕ nu se îngróşe între Turcĭ şi între Leşĭ lucru de sfadă, singurŭ aŭ pohtitŭ la Impĕrăţie sĕ'ĭ vie mazilie, sĕ pótă merge la Ţarigrad pentru lécul ochilorŭ; decĭ, Impĕrăţia i-aŭ făcutŭ pre voĭe. Pre dênsul 'l-aŭ chĭămatŭ la Pórtă, éră domnia in locul luĭ, aice in ţéră, o aŭ datŭ luĭ Gaspar Vodă.

CAP. VII.

Domnia luĭ Gaspar Vodă.

Gaspar Vodă era Italian, adecă Frâncŭ, omŭ nesciutorŭ rônduluĭ şi obiceĭelorŭ ţĕreĭ, fĕră limbă de ţéră, care lucru maĭ greŭ nu póte hi, când nu scie Domnul limba ţĕreĭ unde domnesce.

O, Moldovă! de arŭ hi domniĭ tĕĭ cariĭ stĕpênescŭ in tine, toţĭ înţĕlepţĭ, încă n'aĭ peri aşa lesne. Ce, domniile nesciŭtóre rôndul tĕŭ, si lacomĭ, suntŭ pricină peireĭ tale; că nu caută sĕ agoniséscă şie nume bunŭ la ţéră, ce caută, desfrînaţĭ, numaĭ in avere sĕ stringă; care apoĭ totuşĭ sĕ rĕsipesce, şi încă şi cu primejdia caselorŭ lorŭ; că blestemul sĕracilorŭ, cum se ḑice, nu cade pre copacĭ câtŭ de târḑiŭ.

Era acestŭ Gaspar Vodă multă vreme Terziman la Impĕrăţie, adecă tâlmaciŭ tuturorŭ solilorŭ creştinescĭ ce veniaŭ la Impĕrăţie; şi fiindŭ şi la miḑilocul păceĭ ce se făcuce între Impĕrăţia Némţuluĭ şi între Impĕrăţia Turculuĭ, pentru slujba aceea i-aŭ datŭ aice in Moldova domnia, in locul Raduluĭ Vodă. Éră câtŭ s'aŭ aşeḑatŭ la Domnie, măcar că era la mare credinţă la Impĕrăţie, îndată s'aŭ aşeḑatŭ cu gândul spre părţile creştinescĭ.

De lăudatŭ este fiecare Domnŭ, sĕ hie spre partea creştinéscă; că acéstă ţéră, căcĭ trăĭesce in statul seŭ aşa până acmu, pentru ţĕrĭ creştinescĭ stă până astăḑĭ in rôndurile sele; însă, cu înţĕlepciune, nu fĕră socotélă şi fĕră temeiŭ, ca in locŭ de folosŭ ţĕreĭ, sĕ aducă peire, cum s'aŭ prilejitŭ şi in vremile nóstre in câteva rôndurĭ, de adusĕse a mulţĭ nesocotéla şi nebunia mare cumpĕnă acestuĭ pămêntŭ. Dumneḑeŭ maĭ bine scie, că de nu s'are hi prilegitŭ o sémă d'intre capete, sĕ cerce mijlóce şi sĕ nu alerge la Impĕrăţie, are hi fostŭ la perire ţéra acésta in câte-va rŏndurĭ, de istovŭ. Aşa adusĕse la mare primejdie ţéra şi domnia luĭ Gaspar Vodă.

Pentru unŭ Domnişorŭ de la Orheiŭ, ce se rĕdicase.

In ḑilele acesteĭ domniĭ, se rĕdicasĕ şi unŭ Domnişorŭ de la Orheiŭ. Ce îndată Gaspar Vodă aŭ trimisŭ óste, şi aŭ eşitŭ şi elŭ împrotiva luĭ, şi singurŭ Gaspar Vodă; şi 'l-aŭ prinsŭ viŭ pre acelŭ Domnişorŭ, şi pre căţĭ-va din capete de la Orheiŭ, pre cariĭ i-aŭ şi omoritŭ îndată. Scia limbă Sĕrbéscă Gaspar Vodă; şi când i-aŭ prinsŭ, i-aŭ mustratŭ pre aceĭ căpitanĭ de la Orheiŭ, şi le-aŭ ḑisŭ sĕrbesce: «Da imaete serdţe çisto că Gospodario.» Tâlmăcea Bucĭoc Vornicul de ţéra de gĭosŭ aceste cuvinte, adecă: «Sĕ aveţĭ inimă curată spre Domnul!»

Aice scrie pentru Gaspar Vodă, cum s'aŭ agĭunsŭ cu Leşiĭ sĕ se desbată de subt ţinerea Turculuĭ, unde i s'aŭ têmplatŭ şi mórtea.

Stĕpânĭa atunce Ardélul Betlem Gabor, dupĕ stingerea Batorescilor, şi avea marĭ rĕsbóie împrotiva Nemţilorŭ pentru Crăia Ungurésca, şi îndemna pre Turcĭ asupra Leşilorŭ, că Leşiĭ dedesĕ agĭutorŭ Impĕratuluĭ Nemţescŭ împrotiva luĭ Gabor, şi atuncĭ şi de curêndŭ îĭ bătusĕ óstea fórte rĕŭ la Caşa. Decĭ, într'acea pismă îndemna pre Turcĭ asupra Leşilorŭ, făgăduindu-se, că, de vorŭ merge asupra Leşilorŭ, sĕ nu pótă da Leavul ajutorŭ Nemţilorŭ, vorŭ pute lua fĕră zăbavă Beciul de la Nemţĭ. Şi cu acele îndemnărĭ şi giuruinţĭ de marĭ darurĭ scrisĕse şi la Hanul, la Crîm, care cărţĭ aŭ căḑutŭ la mânule luĭ Gaspar Vodă; şi îndată le-aŭ trimisŭ Gaspar Vodă la Craiul Leşescŭ. Craiul, dacă aŭ vĕḑutŭ cărţile, singurŭ n'aŭ vrutŭ sĕ ponosluĭéscă luĭ Betlem Gabor; ce, avêndŭ Betlem Gabor ómenĭ de aĭ sĕĭ între sfetniciĭ Leşescĭ, cuscrie, aŭ învĕţatŭ Craiul pre acia sĕ'ĭ poroncéscă, căcĭ nu se părăsesce de aceste fapte cu vrăjmăşiĭ împrotiva creştinilorŭ; şi i-aŭ trimisŭ şi isvóde scóse de pre cărţile luĭ. Şi aŭ mersŭ solul de la boĭeriĭ Leşescĭ cu multă mustrare şi bănatŭ, arătându'ĭ şi isvódele cele scóse de pre scrisorile luĭ, ce scrisĕse la Hanul. Dacă 'şĭ-aŭ vĕḑutŭ Betlem Gabor cuvintele sele de faţă, aŭ ḑisŭ către solŭ: «Muriva Gaspar pentru acele cărţĭ!» Şi îndată, de tóte îmbletele luĭ Gaspar aŭ datŭ scire la Impĕrăţie.

Curând aŭ simţitŭ Gaspar Vodă că 'şĭ-aŭ perdutŭ de la Turcĭ credinţa. Decĭ, s'aŭ aşeḑatŭ cu gândul şi maĭ tare spre Leşĭ, îndemnându'ĭ asupra Turcilorŭ; şi in cetatea Hotinuluĭ îndată aŭ băgatŭ oştĭ Leşescĭ, dându-se aevea subt apĕrarea lorŭ cu ţéra. Nu putea de totŭ slobodŭ sĕ hie in gândul seŭ de boĭerĭ, cariĭ, socotindŭ cea de apoĭ, sĕ nu vie vre o peire ţĕreĭ, nu'ĭ pristânĭa boĭeriĭ, dintre cariĭ maĭ capŭ eraŭ ţĕreĭ pre atunce Bucĭoc, Vornicul ţĕreĭ de gĭosŭ; Vasilie Vodă era Visternicŭ mare la acea domnie. Ce in multe fellĭurĭ se ispitea sĕ omóre o sémă de boĭerĭ, ca sĕ hie singurŭ slobodŭ in faptele sele. Ce aşa aevea nu se cuteza sĕ'ĭ omóre, pentru ţĕră, că era Bucĭok la ţĕră alesŭ din toţĭ; éră luĭ Vasilie Vodă i-aŭ datŭ pricină că nu dă sémă de o somă de banĭ a Visterieĭ, măcar că era hin de cununie, 'l-aŭ băgatŭ in temniţă, şi 'l-aŭ pusŭ şi

la muncă; éră pre Bucîoc aŭ socotitŭ sĕ'lŭ otrăvéscă. Şi într'o ḑi oprindu'lŭ la masă, 'şî-aŭ scornitŭ voîă bună, închinândŭ la Bucîoc cu veselie, aŭ pusŭ de i-aŭ datŭ otravă. In locŭ s'aŭ simţitŭ Bucîok otrăvitŭ, şi s'aŭ şi sculatŭ de la masă, şi s'aŭ dusŭ la gazdă, avêndŭ erbî împrotiva otrăveî, date de la unŭ doftorŭ prietenŭ, că astepta elŭ una ca aceea de la Gaspar Vodă. Indată câtŭ aŭ luatŭ erbî, aŭ şi începutŭ a vĕrsare otrava, cu mare cumpănă de viaţă. A doua ḑi s'aŭ făcutŭ rĕsbolitŭ şi Gaspar Vodă, dândŭ vina stolnicilorŭ, că aŭ făcutŭ bucatele cotlite.

Vĕḑêndŭ grijă de viaţă, Bucîoc Vornicul, numaî ce'î căută a pristănire către sfatul luî Gaspar Vodă ce avea aşeḑatŭ cu Leşiî; şi era aevea şi la Impĕrăţie îmbletele luî. Decî, trimisĕse Impĕrăţia la Skindir Paşa poroncă sĕ nevoîéscă sĕ'lŭ prindă; ce, oblicisă Gaspar Vodă, şi de tóte da scirî la Leşî. Decî, vĕḑêndŭ Impĕrăţia că nu'lŭ póte prinde cu meşterşugŭ, aŭ trimisu unŭ Agă, pre obiceiŭ, Skimni Aga, sĕ cuprinḑĕ scaunul şi sĕ mazilĕscă pre Gaspar Vodă. Éră câtŭ aŭ prinsŭ de veste Gaspar Vodă că vine Skimni Aga, aŭ şi scornitŭ că'î vinŭ Leşiî asupră, şi aŭ eşitŭ din Iasî, şi aŭ pusŭ tabĕra la capulŭ Stânceî împrotiva Ţuţoreî.

Cum aŭ sositŭ Skimni Aga, dupĕ obiceiŭ, era gătitŭ lucrul; îndată aŭ pusŭ de aŭ abătutŭ slujitoriî, şi aŭ tăîatŭ pre Turcî şi pre Aga, şi pre câţî aŭ fostŭ cu elŭ, şi îndată aŭ rĕpeḑitŭ în têrgŭ în Iaşî de aŭ turburatŭ têrgulŭ, şi cu slujitoriî amestecaţî, asupra Turcilorŭ; şi unde pre cariî i-aŭ apucatŭ vremea, acolo i-aŭ omoritŭ. Mulţî din Turcî cu arme se închideaŭ pren pivniţî de se apĕraŭ. Gaspar Vodă, dupĕ acéstă faptă, îndată aŭ purcesŭ in têmpinarea luî Jolcovski, Hatmanuluî Leşescŭ, ce era aprópe la margine cu ostî.

Era gata Skindir Paşa, şi de maî 'nainte de aceste fapte a luî Gaspar Vodă, sĕ margă cu oştî asupra Leşilorŭ, den poronca Impĕrăţieî; şi era orônduitŭ şi Hanul, şi Cantemir Beiŭ, vestitŭ rĕsboînicŭ pre acele vremî, şi oştile Muntenescî, şi o sémă de Ungurî, de la Betlemŭ, de tótă óstea aprópe de şeseḑecî de miî, şi Enicerî o mie orônduiţî din odăile Enicerescî; şi cu aceste oştî aŭ intratŭ in ţéră Skindir Paşa.

Leşiî încă sĕ nu lesĕ înşĕlatŭ pre Garpar Vodă cu prieteşugulŭ lorŭ, şi sĕ'şî tocméscă Jolcovski smintelele cele d'ântêiŭ, aŭ purcesŭ şi elŭ cu óste, şi aŭ trecutŭ Nistrul la Hotin, Avgust 22. Óstea luî Jolcovski Hatmanul era 1600 de Husarî, totŭ în her, 4000 de călăreţî, ce le ḑicŭ Panţirî înzăóţî, 200 Răîtarî Nemţî călărî, 400 Căzacî Lisovţî, 2000 de Nemţî pedestri. Acéstă óste era leficiî. Era şi a Domnilorŭ deosebî, vr'o 2000 de ómenî, şi câţiva de ceî ce mergŭ de bună voîe in dobândă, cariî apoî aŭ mâncatŭ capul luî Jolcovski. Venisĕ şi unŭ copilŭ din casa luî Craiŭ, ce 'lŭ trimisĕse Craiul numaî sĕ intre Jolcovski cu oştî in Moldova, intru ajutorul luî Gaspar Vodă. Alŭ doile Hatman, cum ḑicŭ la dênşiî, de câmpŭ, era Koneţ-Polskiî.

Dacă aŭ trecutŭ Jolcovski Hatmanul cu oştile Leşescî Nistrul, la Hotin, aŭ făcutŭ Leşiî sfatŭ; şi sfătuîa Koneţ-Polskiî sĕ aştepte acolo la Hotin, pre Skindir Paşa cu oştile, sĕ nu se depărteze aşa in câmpie improtiva mulţimeî de oştî Tătărescî şi Turcescî, şi elŭ sĕ mérgă pe Nistru, pe deceea parte, sĕ stringă Căzacî de prin pălăncî, sĕ lovéscă in urma oştilorŭ pre la Tighinea. Ce, acesta sfatŭ n'aŭ

primitŭ Jolcovski Hatmanul; ce sĕ hie ḑisŭ, maĭ bine sĕ vaḑĕ vestile cum suntŭ, de câtŭ sĕ le auḑĕ de la alţiĭ.

In 23 de ḑile a luĭ Avgustŭ, aŭ sositŭ şi Gaspar Vodă in tabĕra Leşéscă, sprinten, numaĭ cu şese sute de ómenĭ, la adunare cu Jolcovski; şi dupĕ sfatŭ ce aŭ avutŭ cu capetele Leşescĭ, aŭ purcesŭ cu tótă óstea Leşéscă pe Prutŭ in gĭosŭ, la Ţuţora, şi acolo aŭ pus Leşiĭ tabĕra. Scrie Leatopiseţul Leşescŭ, că aŭ avutŭ şi Gaspar Vodă 12,000 óste de ţéră. Aŭ sositŭ la Ţuţora Jolcovski, Septemvrie 2. Nu scia Jolcovski de Skindir Paşa la ce locŭ este şi cu câtă somă de óste, lăsându-se de tóte in nădejdea luĭ Gaspar Vodă. Éră Gaspar Vodă, de şi scia den iscódele sele de mulţimea oştilorŭ Turcescĭ, nu spunea tóte Leşilorŭ, sĕ nu le strice inimile.

In 7 ḑile a luĭ Septemvrie, a cince ḑi dupĕ sosirea Leşilorŭ la Ţuţora, aŭ sositŭ strĕjile Tătărescĭ de-odată, ca 300 de ómenĭ; cu cariĭ hărăţindu-se Căḑaciĭ, ce le ḑicéŭ Lisovţĭ, aŭ infrântŭ Lisovţiĭ pre Tătarĭ; éră viĭ n'aŭ pututŭ prinde nicĭ pre unulŭ; numaĭ capete de Tătarĭ, câteva, aŭ adusŭ la Jolcovski. Ce n'aŭ pututŭ sci Leşiĭ nice atuncĭ de puterea luĭ Skindir Paşa. Éră Tătariĭ in tóte ḑilele prindeaŭ limbă din holota Leşilorŭ, cariĭ îmblaŭ dreptŭ hrană. Şi scia Skindir Paşa de tóte de la Leşĭ, şi cum este puţină óste Leşéscă.

In 8 ḑile a luĭ Septemvrie, ântêiŭ Cantemir Beiŭ, apoĭ Skindir Paşa, aŭ sositŭ la Ţuţora, şi aŭ intinsŭ corturile Skindir Paşa deasupra tabereĭ Leşescĭ, maĭ d'ingĭos; Leşiĭ eraŭ in şanţurile cele ce eraŭ încă de Zamoĭskiĭ făcute, cum s'aŭ pomenitŭ la domnia Ieremieĭ Vodă. N'aŭ vrutŭ sĕ scótă óstea Jolkovski, intr'acea ḑi, maĭ multŭ de nisce stégurĭ sprintene, cu Lisovţiĭ amestecate; maĭ multŭ, dóră arŭ putea prinde vr'o limbă, ca sĕ scie pentru óste câtă sosise, aŭ maĭ este pe urmă. Ce tótă ḑioa hărăţindu-se cu Turciĭ, şi cu Tătariĭ, eşindŭ şi de aĭ noştriĭ Moldovenĭ la harţŭ; şi nice atuncĭ n'aŭ pututŭ sĕ ĭa limbă, că maĭ multŭ de unŭ stegarŭ Turcŭ n'aŭ prinsŭ, şi pên a'lŭ ducere la Jolcovski aŭ muritŭ de rană.

Atâta óste de tótă câtă sosisĕ de descălecatŭ socotĭa că este, Jolkovski, nesciindŭ că intr'aceeaşĭ nópte aŭ fostŭ sositŭ şi órdele Hanuluĭ, cu Kalga Sultan, fratele Hanuluĭ; că Hanul rĕmăsĕse in Bugégŭ, éră oştile le pornise cu Kalga Sultan. A doua ḑi diminéţa, aŭ scosŭ Jolkovski tótă óstea Leşéscă pe pilda luĭ Zamoĭskiĭ, când cu Kazi-Gereĭ Sultan; şi aŭ tocmitŭ óstea câtŭ ajungea glonţul pusciĭ, făcêndŭ şi doĕ băştĭ de pămêntŭ: una la unŭ cornŭ de óste, alta la altŭ cornŭ, câte cu patru puscĭ, şi câte cu treĭ sute de pedestraşĭ cu focŭ. Éră Skindir Paşa, óstea sa Turcéscă, şi pre Ungurĭ, şi pre Muntenĭ, tocmise la aripa de gĭos; éră aripa de sus aŭ dat'o luĭ Kantemir Beiŭ cu órdele luĭ; éră cele-alte órde ce eraŭ cu Kalga Sultan nu s'aŭ arătatŭ de dupĕ délŭ până s'aŭ inceputŭ rĕsboiul.

Dacă s'aŭ apropietŭ oştile, aŭ datŭ Leşiĭ cu Moldoveniĭ ântêiŭ rĕsboiŭ, şi in locŭ impingêndŭ pre órdele luĭ Kantemir Beiŭ, şi Turciĭ incepuse a se dare inapoĭ. Eşiţĭ Leşiĭ la câmpŭ maĭ multŭ de câtŭ le era poronca cu şiragul celŭ den frunte, aŭ isbucnitŭ şi órdele luĭ Kalga Sultan, şi aŭ datŭ cu tóte oştile năvală la şiragul celŭ den frunte Leşescŭ, şi 'l-aŭ infrîntŭ. Éră Moldoveniĭ nostri indată aŭ plecatŭ de fugă, şi holota Leşilorŭ ce era in gónă, a-

şijderea. Éră Tătarii, neîncăpêndŭ toţĭ in frunte, aŭ lovitŭ şi den dosŭ pre Leşĭ; şi aşa cu mare vĕrsare de sânge aŭ infrîntŭ rôndul celŭ d'ântêiŭ, şi până la al doile rôndŭ aŭ agĭunsŭ, ce era tocmitŭ in frunte, unde eraŭ şi Hatmaniĭ singurĭ; şi eraŭ tóte acele rôndurĭ maĭ incungĭurate de Tătarĭ, de cătrĕ tabĕra lorŭ. Ce aŭ mersŭ totŭ bulucŭ Leşiĭ, apĕrându-se de Tătarĭ până subt şanţurĭ. Skindir Paşa, totŭ cu acea năvală, aŭ lovitŭ la başca cea den gĭosŭ, şi indată aŭ intratŭ Eniceriĭ in başcă. Sărit'aŭ Leşiĭ de lûngă şanţurĭ, şi aŭ apucatŭ de aŭ scosŭ o sémă de pedestrime ce era in başcă, éră maĭ mulţĭ aŭ peritŭ, şi puscele tuspatru aŭ luatŭ Turciĭ. Dupĕ aceea aŭ stătutŭ in tocmală neclătită óstea, numaĭ câtŭ se apĕraŭ Leşiĭ de năvala Tătarilor; şi başca cea den sus aŭ rĕmasŭ intrégă.

Aprópe de apusul sóreluĭ, Skindir Paşa aŭ descălecatŭ óstea sa tótă la odihnă; éră Leşiĭ aŭ căḑutŭ la mare spaĭmă şi turburare; şi lăsândŭ şi eĭ strĕjĭ, aŭ intratŭ in şanţurĭ pre la otace, şi indată aŭ mersŭ cu tóte capetele la cortul luĭ Jolkovski, la sfatŭ, mîhniţĭ toţĭ, vĕḑêndu-se inchişĭ de atâta mulţime de oştĭ, depărtaţĭ de ţéră şi de cetăţile sele, fĕră de nice unŭ ajutorŭ. Ţineaŭ Hatmaniĭ amêndoĭ inimĭ tarĭ, rĕspunḑêndŭ tuturorŭ că a doua ḑi vorŭ sĕ tocméscă cu rĕsboiul; şi apoĭ, dacă nu vorŭ putea a infrîngere puterea neprietenuluĭ, sĕ lege tabĕră şi sĕ mérgă cu tabĕră legată spre ţéra lorŭ, cătrĕ Nistru. Aŭ pĕtrunsŭ tuturorŭ inimile acesta sfatŭ, dacă aŭ auḑitŭ cu tabĕră legată mersul, fiindŭ den locŭ inchişĭ de hrană, de ómenĭ şi de păşunea de caĭ; şi dupĕ aceea s'aŭ rĕşchiratŭ sfatul indată.

Unŭ Domnŭ, anume Kalinovski, Staroste de Cameniţă, şi Samoil Koreţki, s'aŭ gătitŭ de fugă cu ómeniĭ seĭ, şi aŭ purcesŭ nóptea, năzuindŭ îndată sĕ trécă Prutulŭ; şi acolo, la trecĕtórea Prutuluĭ, dândŭ in Prutŭ, ca oile înspăĭmaţĭ, s'aŭ înnecatŭ Kalinovski, Starostele de Cameniţă; şi mulţĭ den Leşĭ, uniĭ rĕtăcindŭ nóptea, aŭ căḑutŭ a doua ḑi in mănule Tătarilorŭ; pre alţiĭ 'i-aŭ dusŭ rĕpejunea apeĭ şi 'i-aŭ abătutŭ iar înapoĭ la malŭ, de le-aŭ căutatŭ a întrare iar in tabĕră. Éră Hmilniski şi Caţanovski, capetele Căzăcescĭ, aŭ lovitŭ ântêiŭ alăturea cu Prutul, apoĭ aŭ luatŭ câmpiĭ, şi aŭ mersŭ întregĭ fĕră nice o dodeială la Nistru; cea-altă óste din leficiĭ se turburase toţĭ şi eĭ de fugă, scornindu-se cuvêntŭ pin tabĕră că aŭ fugitŭ Hatmaniĭ, câtŭ şi ceĭ ce eraŭ la strajĕ, părăsise străjile. Ce, înţĕlegêndŭ Jolcovski spaĭma aceĭa in óste, aŭ îmblatŭ pe la otace cu făcliĭ de vêntŭ arĕtându-se oştenilorŭ cum este de faţă, şi are grijă de óste, şi aŭ maĭ întăritŭ şi străjile; şi aşa abĭe aŭ aşeḑatŭ óstea din spaĭmă, şi într'aceĭaşĭ nópte aŭ scrisŭ cărţĭ la Craiul, cu pâră pre ceĭ ce aŭ fugitŭ din tabĕră.

Pentru mórtea luĭ Gaspar Vodă, şi a luĭ Bucĭok Vornicul.

Gaspar Vodă, vĕḑêndu-se in mare turburare, şi fugă in óstea Leşéscă, părăsitŭ de oştenii seĭ şi de boĭerĭ, aŭ purcesŭ şi elŭ nóptea, şi aŭ trecutŭ Prutul bine; numaĭ, in Branişte, fiindŭ cu puţinĭ de aĭ seĭ, şi din boĭerĭ Şeptelicĭ Hatmanul şi Goĭa Postelnicul, pe lûngă dênsul, 'l-aŭ omoritŭ aceĭ ce eraŭ cu dênsul.

Spurcată şi gróznică faptă, şi neauḑită in tóte ţĕrile chrestinescĭ! Domnul, orĭ bunŭ, orĭ rĕŭ, la tóte primejdiile luĭ feritŭ trebuĭesce; că orĭ cum este, de la Dumneḑeŭ este, precum ḑice sfânta Scriptură: «Nu este nicĭ o putere, fĕră numaĭ de la Dumneḑeŭ.»

Plătit'aŭ apoĭ cu capetele sele acéstă faptă, şi Şeptelicĭ şi Goĭa, de la Alecsandru Vodă, pre lege diréptă; că le-aŭ tăĭatŭ capetele, éră trupurile le-aŭ aruncatŭ în eşitóre. Şi cu cale aŭ făcutŭ; că, dupĕ spurcată faptă, scârnavă mórte vine.

Éră bĭetul Bucĭok Vornicul, in Braniste, aŭ căḑutŭ la unŭ hinŭ alŭ seŭ, anume Tóder Brănişteriul, unde lŏcuĭa acelŭ Tóder, singurŭ nemeritŭ den rĕsipă, fĕră slugĭ pre lângă sine, precum vremea aceea in rĕsipa oştiĭ aşa aduce, şi cu multă rugăminte şi giuruiţă către hinu-seŭ, s'aŭ oploşitŭ in viclénă făgăduinţa luĭ. Éră a doua ḑi 'l-aŭ legatŭ hinu-seŭ, şi 'l-aŭ dusŭ legatŭ la Skindir Paşa. — O! sĕ'lŭ bată Dumneḑeŭ hinŭ ca acela! — Şi dacă 'l-aŭ dusŭ la Skindir Paşa, îndată aŭ apucatŭ de 'l-aŭ înţĕpatŭ pre Bucĭok, sĕracul, cela ce pururea sfătuĭa pre Gaspar Vodă spre bine; şi de mare nevoĭe, 'i-aŭ căutatŭ a'ĭ pristănire la sfatul luĭ Gaspar Vodă. Acestŭ Gaspar Vodă nicĭ-odată postŭ nu aŭ avutŭ; ce, pre ascunsŭ, in tóte posturile mânca carne.

Éră Hatmaniĭ Leşescĭ, vĕḑêndu-se închişĭ şi părăsiţĭ de tovărŏşia Moldovenilorŭ, în ţéră strĕină, încungĭuraţĭ de atâte oştĭ, aŭ scosŭ a doua ḑi tótă óstea câtă le rĕmăsĕse, stolurĭ, însĕ aprópe de şanţurĭ, câtŭ sĕ se apere de năvala Turcilorŭ şi a Tătarilorŭ. Tótă ḑioa aceea aŭ stătutŭ călărĭ in tocmală; nice Skindir Paşa, şi Tătariĭ, aşa nu le-aŭ stătutŭ asupră, alegêndŭ cu sfatul sĕ'ĭ ţie aşa închişĭ până 'i-arŭ stringe fómea şi hrana de caĭ, sĕ se închine de bună voĭe. Leşiĭ încă sĕ facă rĕsboiŭ nu era putere, că şi óste li se împuţinase, cu Domniĭ ceĭ fugiţĭ, şi răniţĭ mulţĭ din rĕsboiul celŭ d'ântêiŭ, între cariĭ eraŭ răniţĭ fecĭorul luĭ Jolcovski şi unŭ nepotŭ de frate a luĭ. Ce şi a treĭa ḑi dupĕ rĕsboĭul d'ântêiŭ, ĭar aşa aŭ scosŭ óstea, cu tocmală, aprópe de şanţurĭ. Şi într'aceea ḑi s'aŭ apropietŭ şi Kalga Sultan cu puţineĭ pre lûngă sine, şi aŭ pohtitŭ pre singurŭ Jolcovski la voróvă. Scosĕse şi Skindir Paşa, a treĭa ḑi, tóte oştile sele, şi le-aŭ tocmitŭ rŏndŭ înaintea Leşilorŭ, sĕ vadă mulţimea; şi aşa aŭ făcutŭ în treĭ ḑile, pentru spaĭma Leşilorŭ, sĕ se închine, vĕḑêndŭ óste mulţime. Éră la voróva cu Kalga Sultan, Jolcovski n'aŭ vrutŭ sĕ ésă, ce aŭ trimisŭ pre Cnézul Coreţki, fratele celuĭa Coreţki ce fugisĕ. Decĭ, şi Kalga Sultan aŭ trimisŭ pre Veli-şah Mârza, şi aŭ cerşutŭ o sumă mare de banĭ sĕ le dee Leşiĭ şi sĕ méργă cu pace. Éră Coreţki, arătândŭ alte legăturĭ de pace, Mârzacul s'aŭ apucatŭ de sabie, şi aŭ ḑisŭ sĕ aştepte Leşiĭ toţĭ sabia. Şi vĕḑêndŭ Leşiĭ că cu altŭ miḑlocŭ de acolo n'aŭ cum sĕ ĭesă, de unde eraŭ că-

ḑuţĭ, aŭ alesŭ sfatŭ sĕ ĭésĕ cu tabĕră legată pren miḑlocul oştilorŭ; şi aşa aŭ făcutŭ, in 19 ḑile a luĭ Septemvrie, in deséră, că era de treĭ ḑile tocmită tabĕra la rŏndŭ; şi aŭ făcutŭ porţĭ in şanţurĭ, cine'şĭ la rŏndŭ, şi aŭ purcesŭ den locŭ cu tabĕra legată de care, şi orŏnduite oştĭ pe de tóte părţile, şi pedestri şi călărĭ. Socotĭaŭ Turciĭ şi Tătariĭ d'ântêiŭ sĕ deĭe rĕsboiŭ; apoĭ vĕḑêndŭ purcesul, şi într'aceea ḑi aŭ mersŭ până in séră şi tótă nóptea Leşiĭ, cu puţină dodeĭală numaĭ de Tătarĭ.

A doua ḑi, Septemvrie 20, aŭ sositŭ şi Skindir Paşa cu tóte oştile asupra tabereĭ Leşescĭ. Ce Leşiĭ cum s'aŭ făcutŭ ḑi aŭ aşteptatŭ unde i-aŭ apucatŭ ḑioa, şi într'acea di aŭ datŭ rĕsboiŭ fórte tare pên la vreme de chindie; şi deschiḑêndŭ Turciĭ cu corturĭ de masă, Leşiĭ, maĭ îndeséră, ĭar aŭ purcesŭ cu tabĕra, şi ĭarăşĭ tótă nóptea aŭ mersŭ, numaĭ cu dodeĭală de Tătarĭ.

A treĭa ḑi, Septemvrie 21, aŭ stătutŭ tabĕra Leşéscă la unŭ pârîŭ, carele nu-lŭ pomenesce Leatopiseţul celŭ Leşescŭ la ce vale aŭ fostŭ, éră direptŭ pre la Scumpia aŭ lovitŭ; ce orĭ la o vale ce se ḑice Rĕchita, orĭ la vre-unŭ Cĭulucŭ. Incă nu trecuse tótă tabĕra Leşéscă valea, numaĭ ce aŭ sositŭ Skindir Paşa, şi acolo aŭ ruptŭ Turciĭ o bucată mare din tabĕra Leşéscă, şi aŭ luatŭ şi câte-va stégurĭ şi puscĭ de la Leşĭ; şi ĭar s'aŭ închisŭ Leşiĭ acolo la acea vale, de s'aŭ apĕratŭ tótă ḑioa aceea.

A patra ḑi, Septemvrie 22, aŭ socotitŭ Skindir Paşa sĕ le ţie calea den frunte, şi aŭ purcesŭ înainte. Şi aprópe de Rĕut, deasupra Rĕutuluĭ, aŭ tocmitŭ tótă óstea in frunte. Leşiĭ ân..ă ce aŭ avutŭ óste maĭ alésă o aŭ trasŭ de prin aripĭ in frunte; şi la o vreme ca aceea, la care şi de nevoĭe de căuta a hire toţĭ vitezĭ, că nu era altă nădejde de viaţă; şi aŭ mersŭ cu tótă tabĕra direptŭ asupra temeĭuluĭ oştiĭ Turcescĭ; şi stândŭ tare, şi cu focul, aŭ căutatŭ Turcilorŭ a le dare cale; şi într'acelŭ rĕsboiŭ aŭ luatŭ Leşiĭ de la Turcĭ doĕ stégurĭ, şi Tătarĭ prinşĭ câţĭva. Şi dupĕ ce s'aŭ aşeḑatŭ tabĕra la Rĕut, aŭ maĭ eşitŭ stégurile Leşescĭ şi aŭ maĭ lovitŭ pre o drâmbă (buluk) de Tătarĭ ce trecuse Rĕutul.

Dupĕ acea petrecanie, se îmbătase Leşiĭ, şi perduse tótă grija; éră ce este sĕ nu se trécă, şi orŏnduéla de la Dumneḑeŭ nu se póte a se mistuire. Acmu, fŏră de nice o grijă, tarĭ şi sumeţĭ Leşiĭ, şi agĭunsĕse in valea Cobolta, unde era de o parte pârîul, de altă parte óstea, locŭ deschisŭ, fŏră trecĕtóre, unde şi Skindir Paşa perduse nădejdea de aĭ dobândire; şi trimisĕse Skindir Paşa la Jolkovski, pohtindŭ sĕ'ĭ trimiţĕ unŭ omŭ sĕ scie Turcesce. Aŭ trimisŭ Jolcovski; şi apoĭ nu 'l-aŭ maĭ sloboḑitŭ Skindir Paşa pre tâlmaciul acela. Éră când era aprópe de Nistru, ca o milă de locŭ de Movilăŭ, in ţinutul Sorociĭ, unde se ḑice *Sloboḑia Saucăĭ*, aŭ descălecatŭ acolo óstea Leşéscă, conacul celŭ de apoĭ. Holota, ce era strînsură, temêndu-se de Hatman pentru sĕ nu le ĭa dobânda, că jăcuise multe case in ţéră, aŭ năvălitŭ sĕ apuce eĭ sĕ trécă Nistrul. La trecĕtóre, aŭ datŭ nóptea spaĭmă, şi tótă óstea aşa greŭ s'aŭ tulburatŭ câtŭ care cum aŭ pututŭ, sluga a stĕpânuluĭ calŭ aŭ apucatŭ, şi pedestri, şi călărĭ, toţĭ amestecaţĭ, uniĭ de alţiĭ fugindŭ, s'aŭ spărcuitŭ tótă tabĕra; Hatmaniĭ rĕmaşĭ singurĭ, unul într'oparte, altul într'altă.

Ḑicŭ uniĭ sĕ se hie făcutŭ acea spaĭmă din slugile oştenilorŭ, cariĭ mersĕse

la o arie de fînŭ, departe de tabĕră, şi sĕ'ĭ hie lovitŭ Tătariĭ; şi orĭ cum aŭ fostŭ spaĭma, că aceea aŭ fostŭ in carea nu s'aŭ maĭ pututŭ îndrepta óstea sĕ se aşeḑe. Póte hi de grija trecĕtóreĭ la Nistru, care de care sĕ apuce sĕ trécă maĭ curênd.

Pentru mórtea luĭ Jolcovski, Hatmanul Leşescŭ.

Tătariĭ aŭ priceputŭ încă de-cu-nópte rĕsipa oştiĭ Leşescĭ, şi încălecase toţĭ a doua ḑi diminéţă; aŭ căḑutŭ maĭ tóte capetele Leşescĭ pre mâna Tătarilorŭ, părăsiţĭ uniĭ de slugile lorŭ, alţiĭ rĕtăciţĭ. Pre fecĭorul luĭ Jolkovski, şi cu unŭ nepotŭ a luĭ, 'i-aŭ găsitŭ între care, răniţĭ încă de la Ţuţora. Pre Coneţ-Polski, cu puţinteĭ ómenĭ bulucŭ, asteptândŭ ḑioa, dóră arŭ puté aduna ceva óste. Şi se scie şi de Jolcovski ce s'aŭ făcutŭ: 'l-aŭ încungĭuratŭ Tătariĭ, şi aŭ căḑutŭ in mănile Tătarilorŭ. Éră pre Jolkovski, rĕtăcitŭ numaĭ cu o slugă a luĭ, şi pedestru, 'l-aŭ găsitŭ o drâmbă de Tătarĭ; şi până a înţelegere cine este, vĕḑêndu'lŭ omŭ bĕtrânŭ, 'l-aŭ tăĭatŭ; şi apoĭ, den sluga luĭ înţĕlegêndŭ că este Jolcovski, 'i-aŭ datŭ capul la Skindir Paşa; şi aŭ stătutŭ tótă ḑioa, într'o suliţă, înaintea cortuluĭ luĭ Skindir Paşa, capul luĭ Jolcovski. Şi într'acela locŭ este stîlpŭ de pétră, făcutŭ apoĭ de ómeniĭ luĭ Jolcovski, care este şi până astăḑĭ, in ţinutul Soroceĭ, la Sloboḑia Saŭcăĭ, aprópe de Movilăŭ ca jumĕtate de milă.
Skindir Paşa, dupĕ acéstă isbândă, capetele Leşescĭ ce aŭ fostŭ, şi pre Coneţ-Polski, 'i-aŭ trimisŭ la Impĕrăţie. Éră elŭ s'aŭ întorsŭ la Cetatea Albă, şi acolo, peste puţine ḑile, 'şĭ-aŭ sfêrşitŭ viaţa. Ḑicŭ uniĭ sĕ fie muritŭ otrăvitŭ de unŭ Vizirŭ ce era atuncĭ la Impĕrăţie, temêndu-'şĭ viziria de elŭ. Éră Tătariĭ aŭ lovitŭ tótă Podolia, şi Rusia, de aŭ prădatŭ; şi, fĕră de nicĭ o smintélă despre nime, s'aŭ întorsŭ cu multŭ pleanŭ in părţile sele.
Fost'aŭ acéstă rĕsipă oştilorŭ Leşescĭ şi perirea luĭ Gaspar Vodă, in anul 7129.

CAP VIII.

Domnia luĭ Alecsandru Vodă, fecĭorul luĭ Ilieş Vodă.

Dupĕ domnia luĭ Gaspar Vodă, aŭ venitŭ Domnŭ ţĕreĭ Alecsandru Vodă, fecĭorul luĭ Iliéş Vodă, care Iliéş Vodă aŭ fostŭ feciorŭ luĭ Petru Vodă Rareşŭ; dupĕ mórtea tătîne-seŭ, a luĭ Petru Vodă, căḑuse elŭ la domnie, precum scrie Urechĭă Vornicul; ce, de bună voĭa sa aŭ lăsatŭ domnia, şi aŭ mersŭ la Sultanul de s'aŭ turcitŭ, la care întunecare a minţeĭ aŭ venitŭ den desfrînata faptă a curvieĭ.
Apoĭ Iliéş Vodă aŭ căḑutŭ la Rodos la oprélă, şi acolo la Rodos aŭ născutŭ acestŭ Alecsandru Vodă. Spunŭ de acelŭ Iliéş Vodă că la mórtea sa aŭ mărturisitŭ legea Creştinéscă.

La începutul domnieĭ sele, oblicindŭ de mórtea luĭ Gaspar Vodă că aŭ fosŭ pricina Şeptelicĭ Hatmanul şi Goĭa Postelnicul, îndată 'i-aŭ omorîtŭ, şi trupurile lorŭ le-aŭ aruncatŭ într'ó eşitóre, precum şi maĭ sus s'aŭ pomenitŭ; şi cu lege diréptă le-aŭ făcutŭ acea pedépsă; numaĭ, munca ce aŭ făcutŭ femeelorŭ lorŭ şi mumeĭ luĭ Şeptelicĭ, pentru avuţie, aceea aŭ fostŭ peste pravilă; că pre lege diréptă nice fecĭorŭ pentru fapta tătâne-seŭ, nice tatăl pentru fapta fecĭoruluĭ de vêrstă, nu'ĭ platnicŭ.

Domnia acésta aŭ fostŭ fórte slabă şi cu purtatul trebilorŭ peste obiceĭurile ţêreĭ. Şi in ḑilele luĭ aŭ venitŭ şi Impĕrăţia Turculuĭ, singurŭ Sultan Osman, la Hotin, asupra Leşilorŭ; că, înţĕlegêndŭ Impĕrăţia de perirea oştiĭ Leşescĭ de Skindir Paşa, avea nădejde că prea lesne va putea cuprinde din Crăia Leşéscă o parte, socotindŭ că ce aŭ fostŭ fruntea oştilorŭ Leşeştĭ şi slujitoriĭ vechĭ, aŭ peritŭ in Moldova, şi nu vorŭ avè Leşiĭ nice o putere sĕ'ĭ steĭe împrotivă. Şi măcar că'ĭ venisĕ vestĭ, cum se gătescŭ Persiĭ asupra Vavilonuluĭ sĕ'lŭ ĭa de la Turcĭ, totŭ aŭ lăsatŭ grija Vavilonuluĭ, şi aŭ stătutŭ dupĕ gătire asupra Leşilorŭ peste tótă ĭérna, trimiţêndŭ céuşĭ la Craiul Leşescŭ dându'ĭ scire că vine asupra Crăieĭ luĭ cu tótă puterea sa.

Mergerea Impĕrăţieĭ la Hotin şi mazîlia luĭ Alecsandru Vodă.

Aŭ obiceiŭ Impĕraţiĭ de'şĭ daŭ scire unul altuie când vorŭ sĕ facă rĕsboiŭ unul împrotiva altuĭa; de care lucru s'aŭ cutremuratŭ Leşiĭ, de vreme ce, vĕḑêndu-şĭ şi rĕsipa oştilorŭ cu amêndoĭ Hatmaniĭ, şi a vedere venirea putereĭ ca aceea asupra lorŭ. Ce aŭ trimisŭ şi Craiul unŭ solŭ de la sine la Turcĭ, maĭ multŭ sĕ vaḑĕ şi cu ochiĭ, este adevĕratŭ gătirea Turcilorŭ sĕ vie, aŭ numaĭ ce se facŭ cuvinte? Ce pre solul lorŭ nice cu Vizirul nu 'l-aŭ adunatŭ, ce numaĭ i-aŭ rĕspunsŭ cu scârbă, şi 'l-aŭ pornitŭ înapoĭ. Éră şi Craiul Leşescŭ încă n'aŭ şeḑutŭ fĕră gătire; ce îndată ĭérna aŭ strînsŭ Seimu; şi la începutul Seimuluĭ aŭ trimisŭ soliĭ pre la tóte ţĕrile creştinescĭ, dându-le scire de venirea Turculuĭ asupra lorŭ. Şi aŭ stătutŭ la sfatŭ sĕ facă oştĭ, ca sĕ pótă sta împrotiva putereĭ Turcescĭ. Şi aŭ alesŭ Seimul sĕ facă 30,000 de leficiĭ, între cariĭ sĕ hie husarĭ 4,000, şi pedestrime 8,000 óste maĭ sprintenă deosebĭ; şi la Căzacĭ sĕ trimită léfă pre 15,000; şi singurŭ Craiul cu tótă Pospolita sĕ încalece; şi aŭ stătutŭ şi eĭ tótă ĭérna de gătire. Éră de la Craiĭ strĕinĭ de la nime nice unŭ agĭutorŭ nu i-aŭ venitŭ; maĭ multŭ de la Holandezĭ, câteva corăbiĭ cu platoşe, şi cu alte măestriĭ de óste. Éră de la celealte Crăiĭ creştinescĭ fĕră de nice o nădejde s'aŭ agĭutoratŭ, s'aŭ întorsŭ soliĭ lorŭ; şi încă de la Nemţĭ oprise şi marginea ţĕreĭ lorŭ, ca nice pre baniĭ lorŭ Leşiĭ sĕ nu pótă face leficiĭ, avêndŭ impĕrăţia Némţuluĭ pre acele vremĭ marĭ zarve şi amestecăturĭ cu Crăia Bohemuluĭ, care Crăie cu altŭ nume se ḑice Cehul. Aşa, lăsase toţĭ pre Leşĭ numaĭ singurĭ sĕ rĕspunḑĕ Impĕrăţieĭ Turceşcĭ. Husarĭ încă atâţĭa n'aŭ pututŭ face Leşiĭ; că acelŭ felŭ de óste se face cu greŭ şi cu multă cheltuĭală.

Câtŭ s'aŭ desvĕratŭ, aŭ şi purcesŭ Sultan Osman cu mare gătire, cu oştĭ strînse din tóte unghiurile ţĕrilorŭ Turcescĭ. Aşa scrie Hronograful Leşescŭ, că şi din limbĭ, apoĭ şi din iscóde ce aveaŭ Leşiĭ la Turcĭ, cum sĕ hie avutŭ Sultan Osman 300,000 de călărĭ, şi 12,000 de Enicerĭ, 80,000 de Tătarĭ, cu Zaim Gereĭ Han, fŏră óstea Muntenéscă ce era cu Radul Vodă.

Aprópe de Dunăre fiindŭ Sultan Osman, i-aŭ venitŭ veste, cum aŭ luatŭ Persiĭ Vavilonul; ce totŭ 'şĭ-aŭ păzitŭ calea asupra Leşilorŭ.

La Leşĭ lipsĭaŭ Hatmaniĭ amêndoĭ; că Jolcovski, Hatmanul celŭ mare, perise, éră Coneţpolski, alŭ doile Hatman, era robŭ la Ţarigrad, şi era zarvă între Leşĭ pentru Hătmănie. Decĭ, Craiul Jigmond, ferindu-se pentru ca sĕ nu caḑĕ la maĭ mare întêmplare între capete, lucrul, aŭ rĕspunsŭ Domnilorŭ că aştéptă pre Koneţpolski sĕ ésă din robie; şi este pravila lorŭ, alesŭ la capetele oştilorŭ, aşa, sĕ mérgă pe rôndŭ, adecă din stepenă maĭ mică la maĭ mare. Decĭ, tóte oştile le-aŭ datŭ pre mâna luĭ Hotkievicĭ, Hatmanul de Litva, omŭ vestitŭ den tinereţile sele la rĕsbóĭe, şi atuncĭ era bĕtrânŭ, de 80 de anĭ.

Cu 14,000 de óste de-odată aŭ purcesŭ Hotkievicĭ Hatmanul; şi înaintea sa aŭ trimisŭ pre Libomirski cu 4000 de ómenĭ sĕ trécă Nistrul la Hotin, fiindŭ cetatea Hotinuluĭ, din ḑilele luĭ Gaspar Vodă, pre séma Leşilorŭ. Decĭ, intrândŭ Libomirovski in ţéră, pên a se apropiere oştile Turcescĭ, aŭ prădatŭ ţéra pên in Iaşĭ; lăsândŭ şi Alecsandru Vodă scaunul, aŭ eşitŭ cu fuga la Roman, şi atunce aŭ arsŭ Leşiĭ şi têrgul Iaşiĭ; şi din prada ţĕreĭ 'şĭ-aŭ strînsŭ Leşiĭ hrană, care aŭ fostŭ Leşilorŭ tótă vremea câtŭ aŭ fostŭ la Hotinŭ. Şi apoĭ aŭ sositŭ şi Hotkievicĭ la Hotinŭ, şi dupĕ Hotkievicĭ, şi Vladislav, fecĭorul Craiuluĭ Leşescŭ, cu 16,000 de óste. Nu sciŭ ce vină aŭ datŭ bĭeţilorŭ têrgoveţĭ de Hotinŭ, a o sémă ce aŭ fostŭ maĭ de frunte, de i-aŭ împinsŭ din cetatea Hotinuluĭ de pre zidŭ, Leşiĭ, fŏră de nice o milă.

Impĕrăţia era la Ţuţora sosită, éră Căzacĭ totŭ nu sosise la Hotinŭ, cu mare mâhnicĭune Leşilorŭ, şi începuse a agĭungere Tătariĭ in tabĕra Leşéscă, câtŭ perduse Leşiĭ nădejde de Căzacĭ.

Avgustŭ in 20, aŭ lovitŭ unŭ Sultan cu urdiile sele, şi cu mulţĭ şi din óstea Turcéscă, sub Hotin, la tabĕra Leşéscă, câtŭ s'aŭ spĕriatŭ Hotkievicĭ Hatmanul, şi alte capete Leşescĭ, cum că şi singură Impĕrăţia aŭ sositŭ; şi aŭ fostŭ scosŭ şi Leşiĭ tótă óstea la câmpŭ. Ce Tătariĭ, dupĕ puţină năvală, aŭ datŭ înapoĭ. Şi atuncĭ, într'acea ḑi, aŭ sositŭ şi o mie de Căzacĭ înaintea Hatmanuluĭ lorŭ, anume Sahaĭdaţki, dându'ĭ scire că sosesce şi óstea Căzăcéscă, viindŭ cu tabĕră legată de treĭ ḑile, totŭ cu rĕsboiŭ prin Tătarĭ; că trecuse Căzaciĭ pre la Soroca, şi zăbăvindu-se cu prada, dupĕ firea lorŭ, îĭ apucase Tătariĭ pre cale.

A doua ḑi, in 21 de ḑile Avgust, aŭ sositŭ şi Sahaĭdaţki cu 20,000 de Căzacĭ; şi într'aceeaşĭ ḑi orônduindŭ Hotkievicĭ şanţurile pre lûngă tabĕră, şi făcêndŭ căutare Căzacilorŭ, aŭ datŭ scire strejile, cum sosesce şi Impĕrăţia cu tóte oştile in tocmală, cum ḑicŭ la Turcĭ *alaiŭ*. Şi îndată aŭ părăsitŭ Hotkievicĭ căutarea Căzacilorŭ, şi aŭ scosŭ şi elŭ tótă óstea la câmpŭ cu tocmală, puindŭ óstea prin văĭ şi prin cereteĭ supuse; éră elŭ singurŭ aŭ stătutŭ cu partea maĭ alésă a oştiĭ, frunte, socotindŭ că vorŭ da Turciĭ rĕsboiŭ. Ce óstea

Turcéscă n'aŭ stătutŭ de rĕsboiŭ; ce numaĭ aŭ sositŭ, aŭ începutŭ a descălecare, întindêndŭ corturile. Cantemir Paşa numaĭ cu oştile sele aŭ făcutŭ năvală odată, la aripa Leşéscă. Ce, vĕḑêndŭ óstea Leşéscă supusă prin tóte văile, aŭ purcesŭ şi eiĭ spre descălecatul oştiĭ sele. Éră Turciĭ scosĕse o sémă de pusci, şi daŭ in óstea Leşéscă, şi s'aŭ făcutŭ harţurĭ intre oştĭ până in séră.

In 22 a luĭ Avgustŭ, de diminéţă, aŭ cuprinsŭ Turciĭ totŭ locul acela cu corturĭ, unde stătuse Leşiĭ in ḑiua de'ntêiŭ. Leşiĭ âncă aŭ scosŭ óstea impregiurul tabereĭ, aprópe; şi intr'aceea ḑi, tótă năvala Turcilorŭ aŭ fostŭ asupra tabereĭ Căzăcescĭ, vĕḑêndu'ĭ âncă fĕră şanţurĭ, şi osebiţĭ de tabĕra Leşéscă.

In 23 a luĭ Avgust, de diminéţă, gătiţĭ Turciĭ de rĕsboiŭ, Căzaciĭ eraŭ descălecaţĭ cu tabĕra lorŭ maĭ josŭ, pe Nistru, osĕbĭ de tabĕra Leşilorŭ, âncă fĕră şanţurĭ, numaĭ încheĭetă cu căruţele. Acolo, la Căzacĭ, aŭ făcutŭ mare năvală Turciĭ cu Tătariĭ cu tóte oştile, câtŭ se vedea luată tabĕra Căzăcéscă. Ce aŭ stătutŭ Căzaciĭ fórte tarĭ, şi cu nevoinţa Hatmanuluĭ lorŭ, care era oşténŭ direptŭ; şi le-aŭ datŭ şi Hotkievicĭ Hatmanulŭ ajutorŭ cu treĭ róte de Nemţĭ, şi cu 1000 de Haiducĭ cu bardişe (este unŭ felŭ de arme, topóre cu códe lungĭ). Decĭ, cum aŭ vĕḑutŭ Căzaciĭ ajutorŭ, aŭ săritŭ direptŭ asupra Enicerilorŭ, că de la o vreme se bătéŭ deschişĭ cu sineţele, de aŭ căutatŭ Enicerilorŭ a se dare înapoĭ; şi aşa, gonindŭ Căzaciĭ şi Haiduciĭ pre Enicerĭ, s'aŭ întărîtatŭ şi oştile călăreţe, şi s'aŭ făcutŭ o glogozală mare între oştĭ, adăogîndu-se şi din ostile Turcescĭ cu Tătariĭ, şi din bulucurile Leşilorŭ, la acea aripă unde era sfada cu mare vĕrsare de sânge. Şi într'aceeaşĭ dată, la acelŭ rĕsboiŭ, aŭ peritŭ câte-va capete din Enicerĭ, şi Paşa de Silistra, vestitŭ vetézŭ. Den partea Leşilorŭ, den capete aŭ peritŭ Zavişa şi Andriĭovski, amêndoĭ Rotmistriĭ; şi din capetele Tătarilorŭ de Litva aŭ peritŭ Bogdan Mărza şi Ţarovicĭ Mărza. Lucru mare, cumu'ĭ laudă cronica Leşéscă, cum aŭ stătutŭ de bine atuncĭ împrotiva Turcilorŭ; măcar că suntŭ şi eĭ Turcĭ de lege.

Intr'aceea ḑi spunŭ se hie chĭămatŭ Sultan Osman pre Enicerĭ, şi le-aŭ ḑisŭ că nu va mânca până nu vorŭ lua tabĕra Căzăcéscă.

In 24 a luĭ Avgustŭ, Leşiĭ la câmpŭ n'aŭ eşitŭ, ce aŭ stătutŭ tótă óstea la întărirea şanţurilorŭ, că până atuncĭ pre maĭ multe locurĭ era tabĕra Leşéscă numaĭ cu care îngrădită. Éră Turciĭ, într'acea ḑi, vĕḑêndŭ că Leşiĭ nu staŭ de rĕsboiŭ, ce de lucru şanţurilorŭ, şi călăriĭ împreună cu Eniceriĭ pedestri ântêiŭ aŭ datŭ năvală unde era fruntea şanţurilorŭ; şi acolo dându-le Nemţiĭ tare rĕspunsŭ, s'aŭ mutatŭ maĭ susŭ, cercândŭ locŭ maĭ slabŭ. Ce şi acolo la năvală aŭ căḑutŭ mulţĭ den Turcĭ; apoĭ şi la alŭ treile locŭ aŭ mersŭ, maĭ despre Zvancea, ce şi acolo s'aŭ apĕratŭ Leşiĭ tare, şi până améḑăḑi aŭ dodeitŭ pre Leşĭ. Apoĭ iar cu tótă năvala aŭ lovitŭ la tabĕra Căzăcéscă, care era grijită peste nópte cu doĕ rândurĭ de şanţurĭ: unŭ şanţŭ tocma pre lângă care, éră altŭ rândŭ de şanţurĭ maĭ pe departe de tabĕră, şi lipiţĭ de şanţurile Leşilorŭ. Multă óste Turcéscă aŭ peritŭ de Căzacĭ într'acea năvală; şi aŭ gonitŭ Leşiĭ pre Turcĭ, înfrînţĭ de focul Căzacilorŭ, până în corturĭ.

In 25 Avgustŭ, nemicŭ n'aŭ gânditŭ Turciĭ da paguba oştiĭ sele ce aŭ avutŭ. Ce a doua ḑi aŭ scosŭ puşcele cele marĭ, şi s'aŭ apropietŭ de şanţurile Căzacilorŭ, şi aŭ datŭ nepărăsitŭ câte-va césurĭ în Căzacĭ. In locŭ de minunĭ,

scrie Hronograful Leşescŭ: că dândŭ aşa desŭ, şi maĭ multŭ de unŭ Căzacŭ, anume Vasile Sotnicul, n'aŭ peritŭ, éră caĭ mulţĭ aŭ ucisŭ în tabĕră.

Dupĕ patru césurĭ ce începuse puşcile a batere în Căzacĭ, aŭ eşitŭ Căzaciĭ şi aŭ făcutŭ năvală la puşcĭ, de unde băteaŭ, şi den aripa despre Leşĭ aŭ lovitŭ unŭ stolŭ de Leşĭ ĭar într'acole; şi aŭ împinsŭ pre tótă óstea aceea de pre lûngă puşcĭ, şi aŭ apucatŭ tóte puşcele acele apropiete; şi aŭ mersŭ Căzaciĭ într'acea ḑi pên în corturile Turcescĭ, cu mare spaimă în tótă tabĕra Turcéscă. Ce cum şi'ĭ hirea Căzacilorŭ la dobândă lacomă, aŭ prinsŭ a jefuire, şi cu acea zăbavă avêndŭ vreme Turciĭ, aŭ împinsŭ ĭar pre Căzacĭ şi den corturĭ, şi de la puşcĭ. La puşcĭ aŭ apucatŭ Căzaciĭ de aŭ stricatŭ rótele şi straturile.

Dentr'acea ḑi aŭ maĭ rĕsuflatŭ Căzaciĭ, şi s'aŭ ocolitŭ Turciĭ despre partea Leşilorŭ cu năvală, că se deprinsĕse Leşiĭ de staŭ bulucurĭ călărĭ şi câtŭ împingeaŭ Căzaciĭ din focŭ pre Turcĭ, éră Leşiĭ îĭ lovĭaŭ din aripă. Decĭ, den 26 a luĭ Avgustŭ aŭ căḑutŭ greul asupra Leşilorŭ, că atunce, în 27 a luĭ Avgustŭ, mare năvală aŭ făcutŭ Turciĭ la óstea Leşéscă, care era scósă denafară de şanţurĭ, şi aŭ înfrântŭ pe Leşĭ, şi doĕ bulucurĭ de Nemţĭ cu doĭ Polcovnicĭ aŭ peritŭ cu totulŭ. Mare bucurie şi simeţie în Turcĭ, de atâtea capete de Nemţĭ, de cariĭ o grămadă mare de capete eraŭ înaintea corturilorŭ Impĕrătescĭ; şi sĕ nu hie întorsŭ pre Turcĭ inapoĭ nisce stégurĭ de Husarĭ, la grijă era tótă tabĕra Leşéscă: aşa se amestecase de rĕŭ Leşiĭ. Aŭ luatŭ într'acea ḑi Turciĭ stégul luĭ Hotkievicĭ Hatmanulŭ: rumpêndu-se zăbala caluluĭ de subt stegarul carele purta stégul de Husarĭ la Hotkievicĭ, 'l-aŭ băgatŭ pre stegariŭ, fĕră voia luĭ, în desimea Turcilorŭ. La acea grijĕ, scrie Hronograful, că singurŭ moşnégul Hotkievicĭ aŭ eşitŭ den şanţurĭ afară, şi prin tóte celealte porţĭ eşia orônduită óste, şi aşa s'aŭ desbăratŭ într'acea ḑi de órba năvală a Turcilorŭ; éră multă óste Leşéscă aŭ peritŭ într'acéa ḑi, şi stegarul acela cu stégul.

Avgustŭ 29 şi 30, Turciĭ aŭ şeḑutŭ pre odihnă. Éră Hotkievicĭ Hatmanul, mîhnitŭ pentru stégulŭ seŭ, care lucru, la oşteniĭ acesteĭ părţĭ, şi în locŭ de necinste şi în locŭ de piezĭ rĕĭ (semnŭ rĕŭ) se socotesce.

In ḑi ântêiŭ a luĭ Septemvrie, aŭ socotitŭ Leşiĭ sĕ lovéscă nóptea pe Turcĭ cu tótă óstea sa, numaĭ pedestrimea se lasĕ în şanţurĭ. Şi aşa aŭ făcutŭ: tótă óstea scosĕse dinafară; ce aŭ împedecatŭ lucrulŭ lorŭ plóea. A doua ḑi aŭ oblicitŭ Turciĭ gândul Leşilorŭ, din Haiduciĭ Ungurescĭ, cariĭ totdéuna fugeaŭ de la Leşĭ la Turcĭ, şi de la Turcĭ Rusiĭ totdeauna. Éră Căzaciĭ nu s'aŭ rĕbdatŭ nice pe plóĭe; la o aripă de corturĭ aŭ îndrăsnitŭ de aŭ lovitŭ totŭ într'aceea nópte.

A treĭa ḑi a luĭ Septemvrie, aŭ venitŭ in tabĕra Leşéscă de la Radul Vodă, Domnul Muntenescŭ, Batişte Viteli, omŭ de némul sĕŭ Criténŭ; ḑicŭ sĕ hie fostŭ cu scirea Vizirului, îndemnândŭ pre Leşĭ sĕ trimiţă solŭ de pace la Turcĭ. Şi nu s'aŭ apĕratŭ Leşiĭ, şi aŭ trimisŭ omŭ fórte cu ispravă de la sine, anume Zeliski, sĕ întrebe, puté-vorŭ sĕ se priiméscă soliile la Impĕrăţie, aŭ ba? Şi de atunce umblaŭ şi soliile; éră şi sângele bĭeţilorŭ oştenĭ maĭ multŭ se vĕrsa de âmbe părţile in tóte ḑilele şi in totŭ césul.

A cincea ḑi a luĭ Septemvrie, aŭ istovitŭ Turciĭ şi podul peste Nistru, şi aŭ trecutŭ şi in'ceea parte Nistrul, óstea. Aveaŭ hrană până atuncĭ slobodă de caĭ, Leşiĭ, peste Nistru; éră dintr'acea ḑi i-aŭ închisŭ şi de peste Nistru; şi totŭ într'acea ḑi aŭ venitŭ şi Caracaş, Paşa de Buda, carele, temêndu-se de Impĕrăţie, scârbită pe dênsul pentru zăbavă, trimisĕse rĕspunsŭ Vizirului că nu va merge la adunare până nu va hi ântêiŭ in tabĕra Leşéscă.

Tótă óstea Turcéscă era sĕ pornéscă dupĕ Caracaş Paşa; şi den tóte părţile aŭ făcutŭ Turcu năvală asupra Leşilorŭ, éră cu multŭ maĭ mare năvală unde era însuşĭ Caracaş Paşa. Era acelŭ locŭ de pre Zvancea, unde era maĭ slabă tabĕra Leşéscă. 'L-aŭ dusŭ pre Caracaş, Paşa anume la acela locŭ nisce Ungurĭ ce fugisĕ de la Leşĭ la Turcĭ, şi aceea năvală aŭ făcutŭ la şanţurile Leşescĭ, câtŭ sĕ nu hie apucatŭ a eşire unŭ bulucŭ de Nemţĭ cu căpitanul lorŭ, anume Beer Némţu, şi s'aŭ prilejitŭ şi vr'o 2,000 de Căzacĭ cariĭ pasceaŭ caiĭ, ţiindu-ĭ deamână pin ceriteĭ, maĭ luândŭ Caracaş Paşa şanţul Leşilorŭ; ce Nemţiĭ se prilejise cam den dosul oştiĭ Turcescĭ, şi alţiĭ de prin şanţurĭ aŭ vĕrsatŭ focul in Turcĭ, cum daŭ Nemţiĭ odată toţĭ; şi dintr'acelŭ focŭ aŭ nimeritŭ glonţul din sineţă pre Caracaş Paşa direptŭ prin capŭ. Decĭ, Turciĭ, cum aŭ vĕḑutŭ că aŭ căḑutŭ Paşa, s'aŭ datŭ înapoĭ. Eşit'aŭ şi Leşiĭ călărĭ din şanţurĭ; éră n'aŭ gonitŭ pre Turcĭ, stândŭ dupĕ alte locurĭ de sprijinitŭ pe unde maĭ năvăleaŭ Turciĭ.

Slăbise Leşiĭ de hrană; şi de desime mare de trupurĭ, se făcuse mare putóre in tabĕra lorŭ, că nu maĭ biruiaŭ a cărare trupurile in Nistru. Decĭ, se scornise bólă in ostenĭ, şi maĭ vârtos muriaŭ caiĭ de bólă ce era in caĭ. Vladislav, feciorul Craiuluĭ, zăcea bolnavŭ, şi Hotkievicĭ Hatmanul ĭar aşa; de care bólă aŭ şi muritŭ Hotkievicĭ Hatmanul acolo la Hotin, Septemvrie 14, omŭ între Leşĭ vestitŭ de lucrările rĕsbóĭelorŭ. Spunŭ de dânsul că pênă aŭ fostŭ viŭ, când aŭ venitŭ pomenire de pace de la Radul Vodă, sĕ hie ḑisŭ: «Aştepte sĕ vie Simedrul: se va căi Sultan Osman, căcĭ aŭ venitŭ asupra Leşilorŭ.»

Treĭ ḑile dupĕ perirea luĭ Caracaş Paşa, Turciĭ aŭ stătutŭ fĕră rĕsboiŭ; éră Tătariĭ ardéŭ şi prădaŭ ţéra Leşéscă pe lângă Cameniţă şi maĭ in susŭ, şi fumaŭ ţéra Leşéscă la vederea ochilorŭ Leşilorŭ; şi eĭ închişĭ de tótă hrana, maĭ multŭ ce rĕsbĭaŭ Căzaciĭ pen pădurĭ, pe la cetăţĭ aprópe, şi aduceaŭ câte óre-ce hrană, ce ĭar nu de agĭunsŭ. Şi aŭ alesŭ şi Leşiĭ într'unŭ rôndŭ ca la o mie de Haĭducĭ, cu nisce care de aŭ adusŭ puţină hrană den Cameniţă, şi érbă de sineţe, că împuţinase Leşiĭ şi érba şi plumbul; şi bóle se scornise multe in Leşĭ, şi in Nemţĭ, maĭ multŭ bólă de vintre, învĕţaţĭ cu bere şi cu horilcă, éră acolo numaĭ apa Nistruluĭ era bĕutura, care este fórte grea la bĕutŭ.

Sfătuĭaŭ uniĭ dentre Leşĭ sĕ lase pedestrimea sĕ apere şanţurile, éră eĭ sĕ easĕ călărĭ; alţiĭ sfătuĭaŭ sĕ pornéscă pre fecĭorul luĭ Craiŭ, sĕ mergă elŭ singur sĕ sirguĭască pre tată-seŭ, pre Craiul, sĕ vie maĭ curînd cu agĭutorŭ; şi se rĕcoşise şi óstea Litveĭ, numaĭ sĕ o plece den tabĕră. Ce apoĭ tóte acele sfaturĭ le-aŭ aşeḑatŭ Liubomirski, pre carele 'l-aŭ şi alesŭ óstea in locul luĭ Hotkievicĭ, şi 'l-aŭ pusŭ fecĭorul Craĭuluĭ Hatman.

In 15 a luĭ Septemvrie, se întórse şi solul Zelinski, trimisŭ la Vizirul. Şi totŭ într'aceea ḑi Turciĭ ĭar aŭ lovitŭ tabĕra Leşéscă, la pórta Litveĭ; ce fă-

cuse Leşiĭ in cele treĭ ḑile o tabie, adecă o baştă den afară de şanţurĭ, de care nu luase Turciĭ aminte. Ci şi den şanţurĭ şi den tabie dândŭ tare Leşiĭ focŭ, aŭ căutatŭ Turcilorŭ a se dare îndĕrĕptŭ.

A doua ḑi, Septemvrie 16, aŭ trecutŭ Turciĭ puscele in ceea parte de Nistru, şi aŭ bătutŭ tótă ḑioa in tabĕra Leşéscă; şi numaĭ unŭ Némţŭ aŭ ucisŭ la corturile fecĭoruluĭ luĭ Craiŭ; şi totŭ într'aceea ḑi aŭ trecutŭ Nistrul şi singur Sultan Osman, şi aŭ mersŭ de aŭ vĕḑutŭ Cameniţa. Pusĕse sĕ bată o cetăţue, anume Panovski, lûngă Cameniţă. Ce, eraŭ acolo nisce Haĭducĭ, puşĭ de pază, şi aŭ peritŭ căţĭva Turcĭ de Haĭducĭ, şi aŭ lăsatŭ cetăţuea aceea nedobândită. Éră pre lûngă Zvancea numaĭ căcĭ aŭ trecutŭ pre lûngă cetate.

Scrie Leatopiseţul Leşescŭ, sĕ hie ḑisŭ Sultan Osman pentru Cameniţă: «Dumneḑeŭ aŭ făcutŭ cetatea aceasta, şi Dumneḑeŭ o va lua.» (Éră acmu, in ḑilele nóstre, o aŭ luatŭ Sultan Mehmet, Impĕratul Turcescŭ, numaĭ in noĕ ḑile, in anul 7180 Avgust 16, pentru pĕcatele Leşilorŭ şi netocmala între eĭ.)

Făgăduită era plata Tătarilorŭ la Hotin de la Sultan Osman, care va aduce capŭ de Căzacŭ sĕ ee câte 50 galbenĭ de aurŭ bacşişŭ. Decĭ, alergaŭ Tătariĭ lovindŭ pren ţéra Leşéscă ţĕrĕnimea, şi le aduceaŭ capetele şi luaŭ banĭ; decĭ, cărase nisce grămeḑĭ de capete de ţĕranĭ înaintea corturilorŭ Impĕrătescĭ, cu numele de Căzacĭ. Éră óstea Turcéscă neputândŭ strica Leşilorŭ den frunte, aŭ trecutŭ peste Nistru puscile cele marĭ, şi băteaŭ fórte tare de ceea parte pre Căzacĭ; şi o parte de tabĕră Leşéscă, numaĭ ce aŭ căutatŭ a se mutare şi Căzaciĭ şi Leşiĭ de la malŭ de pre unde ajungeaŭ puscele. Şi in 17 a luĭ Septemvrie, acela rĕsboiŭ şi năvală s'aŭ făcutŭ, câtŭ dedese Tătariĭ înnotŭ sĕ trécă sĕ intre in tabĕră. Care grijĕ vĕḑĕndŭ Llubomirski Hatmanul, ce era in locul luĭ Hotkievicĭ, aŭ pogorîtŭ Nemţiĭ pedestri cu focŭ, şi s'aŭ înbărbătatŭ şi Căzaciĭ, şi aŭ începutŭ a dare focŭ fórte desŭ, câtŭ aŭ căutatŭ Turcilorŭ deodată a părăsire puscile şi a se maĭ depărtare de la malŭ.

Aceste lucrându-se la Hotin, Jigmond Craiul Leşescŭ venĭa încetŭ, cum se ḑice Leşesce, într'agĭutorŭ fecĭoruluĭ sĕŭ. Şi se împuţinase de totŭ in tabĕra Leşéscă érba de puşcă; şi de hrană eraŭ fórte strinşĭ; care nevoĭe nice de la Turcĭ nu lipsĭa, că flămânḑise fórte rĕŭ şi Turciĭ, şi in tóte ḑilele venĭaŭ veştĭ de marĭ prăḑĭ ce făceaŭ Căzaciĭ pe Marea Négră. Decĭ, ĭar aŭ venitŭ Batişte Veveli dela Radul Vodă, Domnul Muntenescŭ, cu făgăduinţă tare că vorŭ hi priimite soliile, numaĭ zălóge pohtescŭ Leşiĭ de la Turcĭ. Aŭ dusŭ rĕspunsŭ că este cu ruşine Impĕrăţieĭ sĕ dea zălóge. Decĭ, şi Leşiĭ aŭ alesŭ pre Iacob Sobieţki, tatăl acestuĭ Sobieţki ce aŭ fostŭ acmu Craiŭ, şi pre Joraveţki, Castelanul de Bălza, şi aŭ mersŭ soliĭ in tabĕra Turcéscă.

Schimbase Impĕratul pre Vizirul, in scârbă că n'aŭ fostŭ harnicŭ a luare tabĕra Căzăcéscă, şi pusĕse altŭ Vizirŭ; carele, vrêndŭ sĕ-şĭ arĕte lucrurile maĭ tarĭ, aŭ ḑisŭ solilorŭ Leşescĭ sĕ lege haracĭŭ sĕ dee pre anŭ la Impĕrăţie; care lucru nice într'unŭ chipŭ nepriimindŭ soliĭ Leşescĭ, pre dênşiĭ i-aŭ opritŭ. Éră óstea, cu tótă marea gătire, şi cu tóte puscele, şi măestriele, aŭ pornitŭ asupra tabereĭ Leşescĭ; şi o sémă de oştĭ aŭ pusŭ dincóce de Nistru sĕ bată; éră altă sémă de óste, cu sine, aŭ trecutŭ Nistrul, şi aŭ bătutŭ într'acea ḑi tótă ḑioa, Septemvrie 24 şi 25. Éră Leşiĭ făcuse şanţurĭ pre malŭ

dincóce. Ce totŭ îĭ stricaŭ den puscĭ Turciĭ şi maĭ rĕŭ, de ceea parte de Nistru; şi aşa se luptaŭ in tóte ḑilele aceste, până in 27 a luĭ Septemvrie.

Aŭ acestŭ obiceĭŭ Căzaciĭ, precum s'aŭ ḑisŭ maĭ sus, dacă-ĭ dodăĭesce rĕul şi perdŭ puscĭ, esŭ de facŭ năvală tocma acolo de unde batŭ puscile. Care hire a lorŭ fie cine o va hi înţĕlesŭ de la Sucévă, când închisĕse Stefan Vodă Georgie pre fecĭorul luĭ Hmil; aşa aŭ făcutŭ şi la Hotin. Se părea Turcilorŭ că suntŭ părtaşĭ de morţĭ ce făcéŭ puscile intr'ânşiĭ, că-ĭ băteaŭ in cele 5, 6 ḑile, 60 de puscĭ, cum scrie Hronograful Leşescŭ, totŭ de cele marĭ, ce se ḑicŭ Baliemezurĭ, şi-ĭ socoteaŭ spăimântaţĭ a hire. Atunce, in 27 Septemvrie, aŭ făcutŭ cu Hatmanul lorŭ sfatŭ, şi s'aŭ orônduitŭ in doĕ bulucurĭ: uniĭ, in ceea parte de Nistru; alţiĭ, de astă parte; şi aşa aŭ purcesŭ nóptea, şi aŭ trecutŭ pre podŭ la Zvancea, că aveaŭ şi Leşiĭ podŭ peste Nistru, maĭ sus, împrotiva Zvanciĭ; şi aŭ lovitŭ tocma şanţurile Vizirului de ceea parte, câtŭ aŭ căutatŭ şi Vizirului într'acea nópte a nu mânere subt cortŭ. Éră dencóce, acea spaĭmă şi glogozală făcêndu-se in óstea Turcéscă, câtŭ jumĕtate de óste fugise de subt corturĭ la altă parte de tabĕră de părăsise şi puscile, şi se făcuse o amestecătură mare. Împlutu-s'aŭ Căzaciĭ de borfe, de sabiĭ, de rafturĭ şi de corturĭ; éră maĭ multe le-aŭ tăĭatŭ şi le-aŭ oboritŭ; şi cu multă dobândă Căzaciĭ s'aŭ întorsŭ la tabĕra lorŭ.

De miratŭ era şi la Impĕrăţie, şi la tóte capetele Impĕrăţieĭ, nefrântă şi nespăĭmată firea Căzacilorŭ, la ce strinsóre eraŭ.

Aduceaŭ Tătariĭ limbĭ, cariĭ spuneaŭ de singurŭ Craĭul Leşescŭ, că aŭ sositŭ la Liov. Ce a doua ḑi, dupĕ aceea petrecanie dintr'aceeaşĭ nópte, aŭ chiematŭ Impĕratul de la sine pre Vizirul; éră puscele deceea parte totŭ aŭ bătutŭ până in séră. Éră singurŭ Vizirul aŭ stătutŭ cu soliĭ Leşescĭ la legăturĭ de pace, avêndŭ veste de sosirea Craĭuluĭ la Liov.

Multŭ aŭ stătutŭ Turciĭ sĕ priiméscă Leşiĭ cevaşĭ birŭ. Ce Leşiĭ nice sĕ pomenéscă acestŭ lucru n'aŭ priimitŭ. Decĭ, dupĕ multă frământare, aŭ stătutŭ şi s'aŭ alesŭ pace, Septemvrie in 29, pe calendarul nostru, éră pe a Papistaşilorŭ este Octombrie 9.

Legăturile despre Impĕrăţie aŭ fostŭ aceste: «Pace vecĭnică de la Turcĭ sĕ aĭbă Crăia Leşéscă; nicĭ-odată asupra eĭ oştĭ sĕ nu facă; pre Tătarĭ sĕ-ĭ opréscă sĕ nu âmble stricêndŭ ţéra Leşéscă; in Moldova Paşă sĕ nu puĭe; şi alte mĕnunţuşurĭ pentru semnele hotarelorŭ la câmpiĭ Ozieĭ, despre Tighinea.»

Éră la Leşĭ eraŭ aceste legăturĭ: «In Moldova cu oştĭ sĕ nu intre; pre Căzacĭ de la mare sĕ-ĭ opréscă; cetatea Hotinuluĭ sĕ o dee pre mâna Domnuluĭ de Moldova; solŭ de la Leşĭ cu marĭ darurĭ şi cu întăritura legăturilorŭ sĕ trimiţă la Impĕrăţie.» Şi numaĭ ce le-aŭ căutatŭ Leşilorŭ, maĭ apoĭ, maĭ in silă, a priimire şi a legare şi treĭ-ḑecĭ de miĭ de cojóce den anŭ in anŭ sĕ deĭe Tătarilorŭ. Şi aşa, aceste istovindu-se, îndată in tabĕra Leşilorŭ şi a Turcilorŭ aŭ strigatŭ strigătoriĭ: *pace!* şi in locŭ aŭ părăsitŭ armele de âmbe părţile.

In treĭ-ḑecĭ de ḑile a luĭ Septemvrie, făcutu-s'aŭ têrgŭ între Leşi şi între Turcĭ; cumpărat-aŭ Leşiĭ mulţĭ caĭ Turcescĭ eftinĭ, şi corturĭ; şi Turciĭ de la

Leşî, postavŭ, pistóle. Şi a doua-ḑi şi a treĭa-ḑi totŭ s'aŭ făcutŭ têrgŭ între oştĭ.

A treĭa-ḑi dupĕ pacea legată, aŭ purcesŭ Impĕrăţia in gĭos la Hotin. Eşise tótă óstea Leşéscă in tocmală la câmpŭ, şi trecêndŭ bulucurile Turcescĭ îşĭ luaŭ ḑioa bună, cu clătirea capuluĭ de la Leşĭ.

A patra-ḑi şi Leşiĭ, dupĕ purcesul Impĕrăţieĭ, Octomvrie 6, eşit-aŭ şi eĭ din şanţurile sele cu Căzaciĭ, lăsândŭ cetatea Hotinuluĭ pe séma Raduluĭ Vodă, Domnul Muntenescŭ. Că Alecsandru Vodă, Domnul ţĕreĭ nóstre, precum s'aŭ pomenitŭ maĭ susŭ, viindŭ la Hotin, Impĕrăţia n'aŭ aflatŭ nimicŭ grijitŭ, nice podurĭ, niče conace, şi ţéra aflându-o fugită şi stricată de Leşĭ, s'aŭ scârbitŭ pre Alecsandru Vodă fórte rĕŭ, aşa, câtŭ era numaĭ sĕ-lŭ omóre. Ce 'l-aŭ scosŭ Vizirul din mórte; éră de urgie mare n'aŭ hălăduitŭ, că pên la Hotin mergêndŭ Impĕrăţia, 'l-aŭ dusŭ in obeḑĭ şi legatŭ la puscĭ; şi in tótă vremea aceea câtŭ aŭ zăbăvitŭ Impĕrăţia la Hotin, totŭ la închisóre aŭ fostŭ, până s'aŭ întorsŭ Impĕrăţia spre Ţarigrad.

Pre cale mergêndŭ atunce de la Hotin Impĕrăţia, mare scădere aŭ avutŭ in ómenĭ, hămisită óstea şi caiĭ, că lovise nisce rĕcele cu ploĭ şi cu ninsorĭ; şi de atunce suntŭ luaţĭ Reniĭ, cu câteva sate, de Sultan Osman, satŭ de ţéră pre Dunăre, ascultătorŭ cătrĕ ocolul Galaţilorŭ; şi de atunce suntŭ date cătrĕ Smil; a căruĭ olatŭ venitul este închinatŭ la mormêntul luĭ Mehmet, ce este in ţéra Arăpéscă, aprópe de marea Roşie.

Éră Jigmond, Craiul Leşescŭ, înţĕlegêndŭ de pacea ce s'aŭ făcutŭ între Turcĭ cu fecĭorul seŭ, s'aŭ făcutŭ mâniosŭ de-odată. Ce era zugrăvită acea mânie (veḑĭ-dómne s'aŭ mâniatŭ), că Pospolita venĭa fórte încetŭ. Vel-copoleniĭ atuncĭ treceaŭ Visla. Éră Litva atunce îĭ venĭa asuprăĭ Gustav, Craiul Şveḑescŭ, la Riga, cetate vestită fórte între cetăţile lumiĭ, şi atunce o aŭ luatŭ Şvedul.

Şi aşa aŭ fostŭ lucrul Impĕrăţieĭ ceĭ d'ântêiŭ cu venirea luĭ Sultan Osman la Hotin, in anul 7130.

CAP. IX.

Pentru a doua domnie a luĭ Stefan Vodă Tomşea.

Dupĕ grea scârbă Impĕrătéscă, mazilia luĭ Alexandru Vodă, fecĭorul luĭ Ilieş Vodă, încă de pre cale mergêndŭ Impĕrăţia la Hotin, aŭ trimisŭ la Stefan Vodă Tomşa, şi ĭar i-aŭ datŭ Domnia ţĕreĭ.

Maĭ blândŭ era Stefan Vodă la a doua domnie a sa. Precum aŭ pututŭ ântêiŭ îmblândŭ pre la bejeniĭ, stringêndŭ conace Impĕrăţieĭ, şi aflându-se in slujbă. Şi câtŭ s'aŭ mântuitŭ de Impĕrăţie, s'aŭ apucatŭ cu tótă osêrdia de gătirea Monăstireĭ Solcăĭ, care o urzise in domnia d'ântêiŭ, şi nu o sĕvêrşisĕ, şi o aŭ gătitŭ şi o aŭ sfinţitŭ in anul 7138.

In locŭ, peste voĭa Leşilorŭ, era domnia luĭ Stefan Vodă Tomşea, că era in

mare vrajbă cu dânşiĭ, şi pre Radul Vodă încă îlŭ avea Stefan Vodă mare neprietenŭ. Insĕ, Stefan Vodă silĭa sĕ nu deĭe ceva pricină Leşilorŭ, hiindŭ atuncĭ legaţĭ cu prieteşugŭ noŭ Impĕrăţieĭ. Şi după Impĕrăţie, într'acelaşĭ anŭ, unuĭ solŭ care venĭa de la Leşĭ la Impĕrăţie, pentru întărirea păceĭ ce făcusĕ la Hotin, mare cinste şi vălhvă aŭ silitŭ sĕ'ĭ facă. Ce totŭ pre Leşĭ prietenĭ sĕ'ĭ facă n'aŭ pututŭ.

Era solul acela de la Craiul Leşescŭ, omŭ mare, anume Cnézul Desbaraj, din Vişnovicescĭ, cu mulţime de ómenĭ, cu podóbe desfrînate de totŭ, câtŭ abĭa de se află în vre o istorie, pre aceste vacurĭ, solie ca aceea la vr'o Impĕrăţie prilejită, cu 300 de ómenĭ călărĭ, fŏră pedestraşĭ, pre lângă carĕte şi care ce avea; şi până vezeteiĭ îmbrăcaţĭ cu urşinice. Ciuberele cu care adăpaŭ caiĭ, eraŭ de argintŭ; şi cofe, şi barilce, şi ţinte la Hamurĭ, şi la Haĭducĭ ceprage, totŭ de argintŭ. Intrândŭ in Ţarigrad, aŭ pusŭ potcóve de argintŭ la o sémă de caĭ, numaĭ cu câte unŭ cuiŭ bătutŭ, pentru sĕ cadă pe uliţă.

Eşindŭ Stefan Vodă o milă de locŭ înainte'ĭ, cu câteva glóte, in carĕtă cu sine solul nu 'l-aŭ pohtitŭ, nice aŭ priimitŭ sĕ vie la ospĕţŭ la masa luĭ Stefan Vodă. Éră Stefan Vodă şi la purcesul luĭ din Iaşĭ spre Ţarigrad 'l-aŭ petrecutŭ cu cinste până la locul unde, apoĭ, Barnovski Vodă aŭ făcutŭ unŭ heleşteŭ, ce se chĭamă *Eazul luĭ Barnovski* (Bârnoviĭ) până astădĭ.

Acolo 'l-aŭ têmpinatŭ călăraşiĭ de Ţarigrad, cu veste că s'aŭ schimbatŭ Vizirul, şi aŭ stătutŭ Vizirŭ unul ce era prietenŭ luĭ Stefan Vodă. Decĭ, cum aŭ înţĕlesŭ veste de călăraşĭ de viziria aceluĭ Vizirŭ, îndată aŭ disŭ glótelorŭ sĕ se întórcă, şi in locŭ s'aŭ întorsŭ şi singurŭ pohtorindŭ cu glasŭ: «Lasă, lasă, căne Leşe, că te voiŭ purta eŭ.» Şi neluându'şĭ dioa bună de la solŭ, s'aŭ întorsŭ la scaunŭ, şi aŭ trimisŭ şi înaintea soluluĭ pen ţéră pre la tóte conacele de i-aŭ tăĭatŭ obrócele.

Sosindŭ solul acela la Ţarigrad, aŭ aflatŭ Impĕrăţia luĭ Sultan Osman la mare turburare, şi închisŭ Ţarigradul de rĕdicatul Enicerilorŭ asupra Impĕrăţieĭ; şi aŭ ţinutŭ aceea turburare 9 dile, închişĭ toţĭ cineşĭ la casele sele cu mare grijĕ şi spaĭmă. Decĭ, solilorŭ şi ómenilorŭ celorŭ strĕinĭ, eşise poroncă de la Caĭmacamul ce era subt acea vreme, nime dinafară de casa luĭ sĕ nu easĕ. Aşa şi soluluĭ Leşescŭ i-aŭ eşitŭ rĕspunsŭ sĕ ste dinafară de Ţarigrad. Şi aŭ şedutŭ solulŭ tóte dilele acele dinafară, la unŭ satŭ, ce se chĭamă Halcali, până la aşedarea luĭ Sultan Mustafa, ce aŭ stătutŭ Impĕratŭ in locul luĭ Sultan Osmanŭ.

Éră pricina rĕdicăreĭ Enicerilorŭ asupra Impĕrăţieĭ era acésta: întorcêndu-se Sultan Osman de la Hotin fŏră isbândă, da tótă vina Enicerilorŭ, cum că n'aŭ vrutŭ ca sĕ stea la rĕsboiŭ cum se cade slujitorilorŭ celorŭ bunĭ, mustrându'ĭ pururea că suntŭ bunĭ numaĭ de beţie, sĕ hie călcătorĭ legiĭ luĭ Mehmet. Ce'şĭ aşedase gândul pre toţĭ sĕ'ĭ stingă, şi sĕ facă slujitorĭ Arapĭ, cariĭ stătuse la Hotin maĭ tare la rĕsboiŭ. Şi aşa in tóte nopţile îĭ zugruma pre Enicerĭ. Ce, neputêndŭ a'şĭ plinire gândul aşa pre voĭe in Ţarigrad, 'şĭ-aŭ alesŭ cale spre Anadol, la mormêntul proroculuĭ seŭ, la închinăciune, şi aŭ pusŭ de aŭ strigatŭ pre obiceiŭ strigătoriĭ, dândŭ scire de gătirea purcesuluĭ Impĕrăţieĭ.

Vedêndŭ Eniceriĭ gândul Imperatuluĭ lorŭ, aşedatŭ spre stingerea lorŭ, ântêiŭ

la Muftiul şi la Vizirul, în glótă adunaţĭ, aŭ mersŭ, şi aŭ strigatŭ sĕ grăéscă Impĕratuluĭ, ca sĕ se lese de acea cale, hiindŭ de curând descălecaţĭ din óste, lipsiţĭ de tóte. Ce dacă n'aŭ pututŭ face nimică cu graĭul Viziruluĭ şi a Muftiuluĭ sĕ întórcă pre Impĕratul din cale, a doua ḑi s'aŭ strinsŭ cu toţiĭ, plecândŭ spre sine pre Spahiĭ, şi aŭ mersŭ la curtea Impĕrătéscă, şi aŭ strigatŭ sĕ se lase Impĕratul de cale; însĕ, atunce venise fĕră arme. Ce rĕspunḑêndu-le Sultan Osman că aşa va sĕ facă, şi va face, a treia ḑi aŭ venitŭ cu arme iar la curţile Impĕrătescĭ, mulţime din tóte unghiurile Ţarigraduluĭ, mulţĭ cariĭ nice Eniceri nu eraŭ, şi aŭ lovitŭ casele Impĕrătescĭ. Şi îndată hadîmbiĭ ce eraŭ frunte în curtea Impĕrătéscă 'i-aŭ făcutŭ fărime. Singuru Sultan Osman deodată aŭ scăpatŭ la grajdurĭ; ce 'l-aŭ găsitŭ Eniceriĭ.

Era în casele cele de la grădină, Sultan Mustafa, unŭ unchiŭ a luĭ Sultan Osman, ascuns, care fusĕse ântêiŭ Impĕratŭ puţină vreme: hiindŭ la hire fórte prostan, 'l-aŭ fostŭ scosŭ din Impĕrăţie, şi'lŭ ţinea ascunsŭ între grădinĭ. Acolo oblicindu'lŭ Eniceriĭ, aŭ năvălitŭ şi 'l-aŭ apucatŭ de acole înspăĭmântatŭ de mórte, şi 'l-aŭ pusŭ în scaunŭ, strigândŭ cu toţiĭ: «Acesta ni'ĭ Impĕratŭ!»

Dacă aŭ stătutŭ Sultan Mustafa Impĕratŭ, cu învĕţătura luĭ aŭ luatŭ Eniceriĭ pre Sultan Osman, şi 'l-aŭ pusŭ pre unŭ calŭ prostŭ, acoperitŭ pe capŭ, sĕ nu'lŭ cunóscă nime, şi îlŭ duceaŭ îndată la Edecule. Apoĭ, temêndu-se Sultan Mustafa sĕ nu easĕ cumva ĭar la Impĕrăţie, aŭ trimisŭ poroncă sĕ'lŭ omóre; şi omorindu'lŭ Eniceriĭ pe cale la Edecula, 'l-aŭ îngropatŭ la unŭ mecetŭ Impĕrătescŭ fĕră de nice o ćinste.

Deciĭ solul Leşescŭ 'şĭ-aŭ datŭ solia la Sultan Mustafa, intrândŭ în Ţarigrad cu acea podóbă şi vălhvă, câtŭ este în voróva Ţărigrădenilor solia aceea până astăḑĭ. Potcóve de argintŭ la o sémă de caĭ bătute câte cu unŭ cuĭŭ, anume sĕ caḑă pe uliţe, şi alte sburdate cheltuele, carele tóte acele pre acelŭ solŭ 'l-aŭ adusŭ la mare nevoĭe şi cheltuĭală, şi pre Leşĭ la mare căinţă. Câtŭ, este legatŭ cu Seim, ómenĭ marĭ ca aceĭa de atuncĭ sĕ nu maĭ trimiţă la Turcĭ. Sĕ nu hie fostŭ nevoinţa Raduluĭ Vodă, Domnuluĭ Muntenescŭ, că dupĕ ce slobodise Turciĭ pre solŭ, s'aŭ têmplatŭ de lovise atuncĭ nisce Căzacĭ pre marea Négră, şi repeḑise Impĕrăţia de olacŭ céuşŭ sĕ întórcă pre solŭ; éră Radul Vodă, de maĭ 'nainte simţindŭ povestea, 'i-aŭ datŭ de sîrgŭ cale prin ţéra Unguréscă.

Spunŭ pentru solul acela, dacă 'l-aŭ dusŭ la Impĕrăţie, dupĕ adunare nimică n'aŭ vrutŭ sĕ ḑică, căutândŭ pre dupe sine vre-unŭ scaunŭ sĕ şaḑĕ, şi şeḑêndŭ sĕ'şĭ dea solia. Şi aşteptândŭ câtva, vĕḑêndŭ că nu'ĭ daŭ scaunŭ, cabaniţa ce era pe dênsulŭ învĕlindu-o o aŭ pusŭ gĭos şi aŭ şeḑutŭ pre dênsa în locŭ de scaunŭ; şi dupĕ solie n'aŭ vrutŭ sĕ maĭ priimască haina aceea, rĕspunḑêndŭ sĕ hie preţul eĭ la visteria Impĕrătéscă de unŭ scaunŭ, ca sĕ hie de soliĭ Leşescĭ. Şi acéstă poveste aŭ rĕmasŭ de acea solie, şi alte cheltuelĭ desfrânate peste mĕsură.

Nimică aşa de însemnatŭ ca în ceĭ-alţĭ anĭ domnieĭ acesteĭ a luĭ Stefan Vodă Tomşea nu s'aŭ têmplatŭ. Ce era ţéra în pace şi în totŭ bişugulŭ, câtŭ părea hie cuĭ că nu este domnia celuĭ d'ântâiŭ, totŭ în zarve, şi până la dom-

nia luĭ acésta. La tóte birurile din anŭ în anŭ se ţinea la visteria Impĕrătéscă câte 5,000 de galbinĭ, lefile dărăbanilorŭ.

Numaĭ nice într'unŭ chipŭ nu'lŭ lăsa Radul Vodă, Domnul Muntenescŭ. Ce săpându'l totdeauna, şi astăḑĭ şi măne, i-aŭ venitŭ mazilia luĭ Stefan Vodă, care i s'aŭ prilejitŭ şi mórte în Ţarigrad, unde tótă averea i-aŭ luatŭ Impĕrăţia.

Domnul Stefan Vodă Tomşea, mare vĕrsătorŭ de sânge, grosŭ la hire, prostaticŭ, câtŭ îĭ părea că aşa este bine, încă în domnia d'ântêiŭ. Éră la a doua domnie cu multŭ schimbatŭ într'altŭ chipŭ, dupĕ patimĭ ce'ĭ venise şi luĭ la capŭ.

Acestŭ Domnŭ aŭ făcutŭ şi Biserica Domnéscă de pe Pórtă. [1])

CAP. XIX.

A doua Domnie a Raduluĭ Vodă celŭ Mare.

Domnia Raduluĭ Vodă celuĭ Mare, Impĕrăţie, nu domnie semănătóre, şi pentru lucrurile şi tocmelile caseĭ luĭ, i-aŭ ḑisŭ Radu Vodă cel Mare.

Scrie Plutarch, vestitŭ Istoricŭ, la viaţa luĭ Alecsandru Macedon, carele aŭ scrisŭ Alecsăndria cea adevĕrată, nu basne cum scrie o Alecsăndrie din Grecie, orĭ dintr'alte limbĭ scósă pe limba Românéscă, plină de basne şi scornitur̆ĭ. Elŭ ḑice că hărnicia Impĕraţilorŭ şi a Domnilorŭ maĭ multŭ se înţĕlege din cuvintele lorŭ şi din sfaturĭ grăite de dênşiĭ, şi care, cum şi până încâtŭ aŭ fostŭ, de câtŭ din rĕsbóĭe făcute de dênşiĭ; că rĕsbóĭele, averea şi prilegĭul vremiĭ face maĭ de multe orĭ; éră cuvêntul şi sfatul înţĕleptŭ din singură hirea isvoresce pên încâtŭ este, precum ḑice şi înţĕleptul Solomon: «Din rostul direptuluĭ isvoresce înţĕlepcĭune.»

Fost-aŭ acestŭ Domnŭ, Radul Vodă, deplinŭ la tóte, şi întregŭ la hire; cuvêntul ce grăĭa, ca o privală era tuturorŭ, judecăţile cu mare direptate, şi socotélă fŏră făţărie, cu cinste, éră nimĕruĭ cu voĭe veghĭată. Avea acestŭ cuvêntŭ Domnul: «hie carele când judecă pre unŭ boĭerŭ cu unŭ curténŭ, ochiĭ Domnuluĭ sĕ hie spre boĭer, éră judeţul pre calea sa sĕ mérgă. Şi aşa, când se pîresce unŭ curténŭ cu unŭ ţĕranŭ, maĭ de cinste sĕ hie curténul, şi la cuvêntŭ şi la căutătura Domnuluĭ; éră neabătându-se gĭudeţul din calea sa cea diréptă.» Şi la multe divanurĭ ḑicea către Vorniciĭ de glótă (de Pórtă): «Vornice, ḑi celuĭ omŭ, mâne sĕ maĭ easă la divanŭ;» ferindŭ sĕ nu hie greşitŭ cumva gĭudecata. Şi de se têmpla greşitŭ gĭudeţul la unŭ Divanŭ, sĕ îndirepte la altul. Ḑicea de multe orĭ: «Nimicŭ aşa nu ocăresce pre Domnŭ, ca cuvêntul nestătătorŭ». Pentru boĭerĭ ḑicea: «De mare folosŭ şi cinste este Domnieĭ şi ţĕreĭ boĭerinul înţĕleptŭ şi avutŭ, că dacă are Domnul cincĭ-şese boĭerĭ avuţĭ, nice de o nevoĭe a ţĕreĭ nu se teme». Cu boĭerinul ca cu unŭ boĭerinŭ, cu slujitorul ca cu unŭ sluitorŭ, cu ţĕranul ca cu unŭ ţĕranŭ vorovĭa, şi totŭ cu blândeţĕ, şi cu mare înţĕlepciune; că de şi era răpitŭ la vremea sa, éră nu îndelungŭ.

Pre boĭerĭ la mare cinste îĭ avea, şi ḑicea: «Pre unŭ omŭ dacă'lŭ boĭeresce

---

[1]). Care Beserică o aŭ mărită şi o aŭ înfrumuşatŭ, de unde este scaunul Domnescŭ spre uşe, Măria sa Mihaĭ Racoviţă Voevod, la domnia sa cea d'ântêiŭ, în anul 7213.

Domnul, nu încape sĕ'lŭ suduéscă. Ce, de nu se pórtă cum se cade unuĭ boĭerŭ, sĕ'lŭ scótĕ, şi sĕ pue altul in locul luĭ; éră a'lŭ suduire séŭ sĕ nu i se trécă cuvêntul grăitŭ, cu cale nu i se cade».

Avea o slugă Radul Vodă, âncă din copilăria sa, căruĭa, socotindŭ că nu'ĭ este de boĭerie, ĭlŭ socotea deamână, éră boĭerie nu'ĭ da. Ce elŭ, vĕḑêndu-se afară din rôndul altora, pe hirea omenéscă ce este pururea silitóre in viaţă sĕ hie între ceĭ de cinste şi de frunte, s'aŭ rugatŭ Mitropolituluĭ şi boĭerilorŭ, sĕ grăéscă Raduluĭ Vodă pentru dênsul, sĕ nu hie uĭtatŭ, hiindu'ĭ slugă de atâta vreme, şi aşteptândŭ in norocul stăpînu-seŭ sĕ hie şi elŭ între ómenĭ. Grăit'aŭ boĭeriĭ cu toţiĭ pentru elŭ, sĕ nu hie uĭtatŭ, ca o slugă vechĭă ce era, că şi slugile in nădejdea stĕpînilorŭ sĕĭ sĕ agĭungă şi eĭ a hire între ómenĭ, maĭ multŭ slujescŭ.

Rĕspuns'aŭ Radul Vodă boĭerilorŭ: «Mie sĕ nu vi se trécă cuvêntul vostru, nu mi se cade; éră eŭ sciŭ hirea omuluĭ că nu'ĭ de boĭerie; éră, ĭacă'lŭ voiŭ boĭeri, pentru voĭa Domniilorŭ vóstre». Şi a doua ḑi 'l-aŭ chĭematŭ şi i-aŭ datŭ Vătăjia de Divanŭ, care era de cinste in ḑilele Raduluĭ Vodă; şi Aproḑiĭ de Divanŭ, câtŭ maĭ de cinste nice la o domnie n'aŭ fostŭ. Cu urşinice mulţĭ, şi cu cabaniţă cu jderŭ, şi cu hulpĭ îmbrăcaţĭ; şi orĭ la cine, şi la ce boĭerinŭ mergea cu carte Domnéscă, in picĭóre sta boĭerinul, până ce cetea cartea.

N'aŭ trecutŭ sĕptĕmăna, aŭ şi venitŭ jalobă din têrgŭ la Divanŭ de la nisce femeĭ, pre acelŭ Vătavŭ de Aprozĭ noŭ, pentru silă ce le făcuse şi le bătuse in têrgŭ. Aŭ căutatŭ Radul Vodă la boĭerĭ şi le-aŭ ḑisŭ: Aŭ nu v'amŭ spusŭ că acestŭ omŭ de boĭerie nu este? Éră cătră dênsul aŭ ḑisŭ: eŭ, măre, âncă pe boĭerie n'amŭ apucatŭ a'ţĭ ḑice. Şi aŭ şi ḑisŭ Armaşuluĭ: «ĭeĭ gărbaciul;» şi aŭ pusŭ de i-aŭ datŭ 300 de toĭege.

Numaĭ, cu nime in lume fĕră vină; aşa şi Radul Vodă, cu mare pustietate ţĕreĭ, care nu se va uĭta din pomenirea ómenilorŭ in vecĭ. Şi de miratŭ este cum aŭ încăputŭ într'o înţĕlepciune ca aceea, o vină ca acésta. Aşa era de greŭ ţĕreĭ, câtŭ se pustiise curtea şi ţéra. Ce pricină are hi fostŭ, nu sciŭ, fĕră de totŭ sburdată podóba curţiĭ. Nime din boĭerĭ pên in ceĭ alŭ treĭa, cu haĭne cevaşĭ próste sĕ nu hie, că era de scârbă. Postelniceiĭ, copiiĭ din case cu marĭ podóbe şi cu fotaze la caĭ. Mare'ĭ înţĕlepciunĭ acestuĭ Domnŭ, mare întunecare, că Domnul este sĕ se pórte cum biruesce venitul ţĕreĭ.

Birul ţĕreĭ era legatŭ la Tighina şi la cetatea Albă, pre acele vremĭ. Ce venĭaŭ Eniceriĭ la birŭ, şi până cu hamgĭerile sărĭaŭ la boĭerĭ. Acésta vĕḑêndŭ Radul Vodă, aŭ mutatŭ birul să se ducă in Ţarigrad la Impĕrăţie, că credinţă ca aceea avea Radul Vodă la Impĕrăţie, care n'aŭ maĭ avutŭ nice maĭ nainte de dênsul, nice pre urmă altŭ Domnŭ, câţĭ aŭ fostŭ in ţéră. Şi Crăiile creştinescĭ, ales Leşiĭ, Unguriĭ şi alte ţĕrĭ creştinescĭ, multŭ folosŭ aveaŭ de elŭ; că de multe primejdiĭ ĭĭ ferea, ca unŭ creştinu păḑindŭ slujba diréptă către Impĕrăţie, şi datoria creştinéscă păzĭa, precum s'aŭ arătatŭ şi la Hotin cu miḑĭlócele luĭ la pacea ce s'aŭ făcutŭ între Turcĭ şi între Leşĭ, şi apoĭ cu solul Leşescŭ, Cnézul Dezbaraj, căruĭ i-aŭ datŭ cale prin ţéra Unguréscă, gătitŭ acelŭ solŭ de oprélă la Impêrăţie. Decĭ, şi la Turcĭ credinţă, şi la Creştinĭ laudă avea, că tóte eraŭ cu întĕlepciune legate.

Radul Vodă domnia aice in ţéră la noĭ. Éră fiul seŭ, Alecsandru Vodă, in ţéra Muntenéscă; şi la acéstă domnie aŭ făcutŭ şi nunta, la Tecuciŭ, fecĭorului seŭ cu fata luĭ Scărlatŭ, omŭ vestitŭ între Ţărigrădenĭ, la care veselie eraŭ adunate doĕ ţerĭ, ţéra nóstră şi ţéra Munteneścă. Scaunele boĭerilorŭ de Moldova dinadrépta Domnuluĭ de Moldova; éră dinastânga, boĭeriĭ Muntenescĭ ţineaŭ dvorba, şi aşa şi căpiteniile de slujitorĭ. Divanurĭ, case, cerdace, făcute anume de aceea trébă, cu lucrătorĭ de âmbe părţile la satŭ la Movilenĭ, in malul Siretuluĭ, dincóce, unde şi solĭ strěinĭ cu darurĭ eraŭ veniţĭ de la Ungurĭ, şi de la câţĭ-va Domnĭ din ţéra Leşéscă. Şi aŭ trăgănatŭ acea nuntă până a doua septemănă, cu mare petrecăniĭ şi bişugurĭ.

Pacea era temeĭnică pre acea vreme din tóte părţile, fără numaĭ ce dodeĭaŭ Tătariĭ, Cantemirescíĭ, cu trecětorile sele in ţéra Leşéscă, că se desbătuse Cantemirescíĭ de subt ascultarea Hanilorŭ, şi şedeaŭ cu órdele sele dincóce de Nistru, in câmpiĭ Cetăţiĭ Albe, şi a Chilieĭ, ce se ḑice Bugeagul, şi'ĭ dedese Impěrăţia Păşia luĭ Cantimir, de se scria Paşă, şi in toţĭ aniĭ lovĭa in ţéra Leşéscă, precum şi atunce in ḑilele Raduluĭ Vodă. Nu aşa cu zăbavă, după pacea legată între împerăţia Turculuĭ şi între craia Leşéscă, aŭ lovitŭ órdele luĭ pre la Sniatin tótă Pocuţia fără-veste, şi aŭ făcutŭ mare robie şi plean; şi după aceea pradă a Leşilorŭ curind aŭ lovitŭ şi in ţéra Munteneścă până in Buzěŭ, de aŭ făcutŭ multă pradă la Muntenĭ. Şi aŭ săritŭ Fălcieniĭ, şi Cuurlueniĭ şi Tecuceniĭ cu porunca Raduluĭ Vodă, de aŭ lovitŭ pre Tătarĭ la întorsŭ, şi le-aŭ luatŭ tótă dobânda, şi robiĭ; şi aŭ făcutŭ Radul Vodă mare jalobă la Impěrăţie, din care se apropiase luĭ Cantemir Paşa scârbă mare de la Impěrăţie, şi nu s'aŭ scăpatŭ maĭ pre urmă de dênsa pentru aceste fapte.

Curind după ce aŭ arsŭ curţile Domnescĭ aicea in Iaşĭ, s'aŭ mutatŭ Radul Vodă la Hîrlăŭ cu şederea; şi aşa îndrăgisě locul la Hîrlăŭ, câtŭ in tóte verĭ acolo şedea cu tótă casa luĭ; că tocmise şi curţile cele Domnescĭ, şi bisericĭ aŭ fěcutŭ noue in Hîrlăŭ câte-va.

Omŭ bolécŭ fiindŭ Radul Vodă, şi de mânĭ şi de picĭóre, care bólă podagră şi heragra se ḑice, n'aŭ trăgănatŭ viaţa îndelungatŭ, şi acolo la Hîrlăŭ i s'aŭ sfârşitŭ viaţa.

Den mare primejdie s'aŭ prilejitŭ de aŭ scutitŭ ţéra atuncea mórtea Raduluĭ Vodă, că se suise Tătariĭ cu singur Calga Sultan den Krîm, şi cu Cantemir Paşa den Bugécŭ, cu patruḑecĭ miĭ de Tătarĭ, cu pradă in ţéra Leşéscă, pentru oprite cojócele lorŭ de Leşĭ, ce le legase la Hotinŭ, cum s'aŭ pomenitŭ maĭ sus; şi le-aŭ ţinutŭ calea oştile Leşescĭ cu Conetpolski, Hatmanul Leşescŭ, de curîndŭ eşitu den Edicula, de 'nchisóre de la Ţarigrad, ĭarăşĭ cu nevoinţa Raduluĭ Vodă; şi aşa aŭ bătutŭ pre Tătarĭ câtŭ şi Sultanu şi Cantemir aŭ scăpatŭ cu fuga. Ce vrêndŭ sě-şĭ acopere ruşinea, verĭ ne verĭ sě prade ţéra, dândŭ vină Raduluĭ Vodă cum elŭ sě hie datŭ scire Leşilorŭ, de s'aŭ gătitŭ asupra lorŭ. Ce, décă aŭ sciutŭ de mórtea Raduluĭ Vodă, n'aŭ stricatŭ in ţéră nimică, fără ce aŭ fostŭ de hrana cailorŭ, că era Cantemir fĕrtatŭ luĭ Barnovski Hatmanul, şi satele luĭ nice-odată den calea lorŭ nu se bejeneaŭ, când treceaŭ pre la Cernăuţĭ ordele in ţéra Leşéscă; ce petrecea Cantemir la Toporăuţĭ cu ḑilele, in casele luĭ Barnovski Hatmanul.

Ósele Radului Vodă cu cinste le-aŭ pornitŭ den Hârlăŭ la ţéra Muntenéscă, in Monastirea făcută de dênsul la Bucurescĭ, cu Hrizea Visternicul, şi cu Trufanda Postelnicul, şi cu Costin, Postelnicul alŭ doile pre atuncĭ. Éră in scaunul ţĕreĭ aŭ stătutŭ Domn Barnovski Hatmanul.

CAP XI.

Domnia luĭ Barnovski Vodă.

După mórtea Raduluĭ Vodă celuĭ Mare, boĭeriĭ şi ţéra vĕḑêndŭ pre Barnovski, ce era Hatman pre aceea vreme, omŭ de ţéră şi fŏră ficĭorĭ, cunoscutŭ şi la Pórta Impĕrăţieĭ pentru slujbele ce făcusĕ la Hotin in vremea luĭ Sultan Osman, şi sciutŭ şi căpiteniilorŭ Tătărescĭ, ales a luĭ Cantemir, cu carele legase prieteşugŭ încă den mârzăcia luĭ la Toporĕuţĭ, la o trecĕtóre a luĭ spre ţéra Leşéscă, aŭ alesŭ cu glasurile tuturorŭ pre Barnovski Hatmanul la Domnie.

Indată aŭ trimisŭ o sémă de boĭerĭ la Impĕrăţie de i-aŭ adusŭ stégu de Domnie; éră Barnovski Vodă, dacă aŭ stătutŭ la Domnie, ântêiŭ aŭ stătutŭ după grija ţĕreĭ, ceĭ venise asupră de la Tătarĭ, cum s'aŭ scrisŭ maĭ sus, şi aŭ trimisŭ la Calga Sultan şi la Cantemir Paşa darurĭ, şi aŭ întorsŭ vrăjmăşia Tătarilorŭ ce gătise asupra ţĕreĭ, carea era stricată fórte rĕŭ de la Radul Vodă.

Éră rĕsboiul Tătarilorŭ atuncĭ cu Leşiĭ aŭ fostŭ aşa: Neţiindu-se Leşiĭ de cuvêntul ce legasĕ la Hotin, sĕ deĭe Tătarilorŭ den anŭ in anŭ cojóce triḑecĭ de miĭ, s'aŭ sculatŭ Calga Sultanul, fratele Hanuluĭ, şi Cantemir Paşa, cu 40,000 de Tătarĭ, şi aŭ lovitŭ ţéra Leşéscă in triĭ părţĭ: pe o parte Calga Sultan, pre altă parte Salmaşa Mârza, pe a triea parte Cantemir Paşa, şi aŭ prădatŭ până la Sokal şi până maĭ sus de Liov. Ce i-aŭ lovitŭ Leşiĭ, şi ântêiŭ pre Calga Sultan, Coneţ-Polski Hatmanul şi cu Hmileţkiĭ, şi aŭ peritŭ acolo mulţime de Tătarĭ, şi unŭ fecĭorŭ a luĭ Cantemir aŭ căḑutu la robie, şi unŭ frate a Hanuluĭ maĭ micŭ de Calga, la Leşĭ, care maĭ pre urmă aŭ eşitŭ şi aŭ fostŭ Han la Crîmŭ, de âmbla cu Hmil in ţéra Leşéscă; éră partea luĭ Salmaşa Mârza, şi a luĭ Cantemir nu eraŭ de totŭ rĕsipite, măcar că şi pre Cantemir Paşa lovise ĭar Leşiĭ cu Lĭubomirskiĭ. Ce de totŭ rĕsipĕ a facere acestorŭ órde n'aŭ pututŭ. Şi, strîngêndu-se órdele ĭar la Nistru, câţĭ scăpaseră, şi Calga Sultan, numaĭ ce eraŭ sĕ prade ţéra Moldoveĭ, dândŭ vină Raduluĭ Vodă că aŭ datŭ scire Leşilorŭ pentru dênşiĭ; şi sĕ nu se hie prilejitŭ mórte Raduluĭ Vodă, şi cu nevoinţa luĭ Barnovski Vodă, n'are hi hălăduitŭ ţéra atuncea de mare primejdie.

Ce precum florile, şi pomiĭ, şi tótă verdéţa pămêntuluĭ staŭ ovelite şi împedecate de rĕcéla brumeĭ, căḑută fŏră vreme, şi apoĭ după lină căldură a sóreluĭ vină ĭar la hire şi la frumuseţile sele cele dântêiŭ, aşa şi ţéra, după greutăţile ce eraŭ la Radul Vodă (carea vécurilorŭ de miratŭ aŭ rĕmasŭ, cum aŭ pututŭ încăpea întru înţelepcĭunea aceluĭ Domnŭ, acea nemilă de ţéră), aŭ venitŭ fŏră zăbavă ţéra la hirea sa, şi până la anul s'aŭ âmplutŭ de ómenĭ şi de totŭ bişugul.

Milele Domnilorŭ potŭ aşeḍa ţěrile; nemila şi lăcomia facŭ rĕsipă ţěrilorŭ. Făçusĕ Barnovski Vodă mare volnicie, ântêiŭ curţiĭ, sĕ deĭe la birŭ numaĭ odată in anŭ; şi óre cine den curtenĭ, de nevoĭe, are hi rĕsĕritŭ den ocinile sele la satŭ boĭerescŭ, la satŭ Domnescŭ pre toţĭ 'i-aŭ adusŭ la breslele sele, şi la locurile sele; şi sĕliştilorŭ unde se pustiisĕ aŭ datŭ sloboḍenie, chemândŭ ómenĭ den ţéra Leşéscă; şi aşa, in puţină vreme s'aŭ âmplutŭ ţéra de ómenĭ.

La alŭ doile anŭ alŭ Domnieĭ sele 'i-aŭ venitŭ poruncă de la Impĕrăţie sĕ margă cu oştile ţěreĭ la Daşov pentru intărirea Daşovuluĭ; că, măcar că legasĕ pacea acésta la Hotin între Turcĭ şi între Leşĭ, sĕ nu âmble Tătariĭ in ţéra Leşéscă stricândŭ, nice căzaciĭ pre mare la Turcĭ; éră nu puteaŭ opri âmbe părţile pre aceste némurĭ, nice pre Tătarĭ Turciĭ, nice pre Căzacĭ Leşiĭ; ce ĭovĭaŭ totŭ-déuna şi Căzaciĭ pre marea Négră locurile Turcescĭ, şi maĭ multŭ Daşovul avea nevoĭe in tótă vremea de dênşiĭ. Decĭ, aŭ mersŭ şi Barnovskiĭ Vodă într'acela anŭ de aŭ lucratŭ tótă vara pen pregĭurul cetăţeĭ, tocmindŭ zidurile şi şanţurile, şi cu Munteniĭ şi cu nesce Paşĭ orânduiţĭ de la Impĕrăţie pre acea trébă.

Dupĕ slujba ce aŭ făcutŭ Barnovski Vodă Impĕrăţieĭ la Daşov, domnea cu mare fericire ţěreĭ, stândŭ totŭ de a tocmire ţéra şi de a facere lucrurĭ Dumneḍeescĭ; şi aŭ sĕvêrşitŭ monastirea Mare în dricul oraşuluĭ Iaşilorŭ, unde este hramul Sfânta Maria, apoĭ monastirea Hangul, la munte, den pajişte o aŭ ziditŭ; monastirea Dragomirna o aŭ sĕvêrşitŭ, fiindŭ urzită de Crimca Mitropolitul, aprópe de têrgul Suceveĭ, şi monastirea Bărnova din codrul Iaşilorŭ, carea apoĭ o aŭ sĕvêrşitŭ Dabija Vodă, fără bisericĭ în multe locurĭ, şi biserica luĭ Sveti Ión, în oraşŭ în Iaşĭ, de maĭcă-sa zidită. Elŭ aŭ lăsatŭ moşia sa, satul Toporeuţiĭ, de la Cernăuţĭ, şi satul Şipotile de la Hârlăŭ, a patru Patriarşĭ cu blăstemŭ, ântêiŭ cu ţéra sĕ nu fie amestecaţĭ la alte dărĭ, fără numaĭ la birŭ. Ce binele pururea este gingaşŭ, şi pentru pĕcatele ómenilorŭ nu în multă vreme stătătorŭ. Pentru 40 de pungĭ de banĭ ce 'i-aŭ cerşutŭ Vizirul luĭ Barnovskĭ Vodă, ferindŭ ţéra de obiceiŭ, i-aŭ venitŭ mazilia, neplinindŭ încă 4 anĭ la Domnie; şi mulţĭ carĭ'ĭ eraŭ priétenĭ îlŭ sfătuiaŭ sĕ nu se pue împrotiva unuĭ Vizirŭ, ce sĕ dea aceĭ banĭ sĕ nu'ĭ vie vre o primejdie. N'aŭ vrutŭ nice intr'unŭ chipŭ sĕ priméscă, sĕ nu se facă asupra ţěreĭ obiceiŭ; urmândŭ pre Petru Vodă care aŭ făcutŭ monastirea Galata, carele, avêndŭ dodeĭală tot-déuna de la Turcĭ cu dările, aŭ strînsŭ boĭeriĭ şi ţéra, şi le-aŭ ḍisŭ că nu maĭ póte sătura pântecele Turcilorŭ celŭ fără fundŭ, şi luându'şĭ ḍioa bună de la toţĭ, aŭ lăsatŭ Domnia, şi s'aŭ dusŭ pren ţéra Leşéscă la Veneţia, unde 'şĭ-aŭ sfêrşitŭ şi viaţa, cu vecĭnică pomenire în ţéră. Decĭ, se cunósce că acestĭ Domnĭ aŭ fostŭ maice direpte ţěreĭ, éră nu maştehe, când pentru obiceiŭ sĕ nu se facă în ḍilele lorŭ cu greulŭ ţěreĭ, Domniile 'şĭ-aŭ lăsatŭ, şi asuprelele ţěreĭ n'aŭ primitŭ sĕ fie de la dênşiĭ.

Aşa aŭ făcutŭ şi Barnovskiĭ Vodă, măcar că cu fórte prostŭ sfatŭ. Decĭ, dupĕ mazilie n'aŭ mersŭ la pórtă, ce'şĭ cumpĕrase unŭ têrgŭ în ţéra Leşéscă, anume Ustia, cu câte-va ocinĭ, nu departe de Nistru; şi dupĕ mazilia ce 'i-aŭ venitŭ, aŭ mersŭ cu casa luĭ în ţéra Leşéscă, la Ustia; éră Domn în locul luĭ aŭ venitŭ Alecsandru Vodă, fecĭorul Raduluĭ Vodă celuĭ Mare.

CAP. XII.

Domnia luĭ Alecsandru Vodă, fecĭorul Raduluĭ Vodă, şi a luĭ Moĭseĭ Vodă, şi a luĭ Alecsandru Vodă Ilieş.

Aceste treĭ domniĭ, a luĭ Alecsandru Vodă, fecĭorul Raduluĭ Vodă, şi a luĭ Moĭseĭ Vodă domnia de'ntêiŭ, şi a luĭ Alecsandru Vodă Ilieş, subt unŭ capŭ închidemŭ, pentru că tóte aceste domniĭ, şi scurte, câte gĭumĕtate de anŭ unele, altele peste anŭ óre-ce cu puţin trăitóre aŭ fostŭ, şi nice lucrurĭ aşa însemnate nu s'aŭ têmplatŭ.

Maĭ cu greŭ 'mĭ-aŭ fostŭ a scriere, ĭubite cetitorĭule, de aceste domniĭ, de câtŭ de cele maĭ de-demultŭ trecute; că de aceste Domniĭ, ce maĭ sus scriemŭ, nicăirĭ nice într'unŭ Leatopiseţŭ strĕinŭ nu se află pomenitŭ, orĭ căcĭ aŭ fostŭ scurte, orĭ că nimică aşa alesŭ nu s'aŭ prilejitŭ în ḑilele lorŭ. Ce câtŭ amŭ pututŭ înţĕlege den boĭerĭ bĕtrânĭ den ḑilele lorŭ, pre rôndul seŭ mergêndŭ, cursulŭ anilor 'ţĭ-amŭ însemnatŭ. Dupĕ eşitul luĭ Barnovschi Vodă în ţéra Leşéscă, aŭ venitŭ Domnŭ ţereĭ Alecsandru Vodă, fecĭorul Raduluĭ Vodă celuĭ Mare. In vestea tătâne-seŭ ce avea la Impĕrăţie i se dedesĕ Domnia. Ce cu câtŭ cerul de pămêntŭ, cu atâta de hirea tătâne-seŭ departe: omŭ şi de trupŭ şi de hire slabŭ, bolécŭ, care lucru înţĕlegêndŭ şi Impĕrăţia că nu este de domnia ţĕreĭ de margine ca acésta, neplinindŭ bine gĭumĕtate de anŭ i-aŭ venitŭ mazilia.

Se ispitise Barnovski Vodă óre ce la margine cu trimisul luĭ, Nicoriţă Hatmanul, la Toporeuţĭ, în ḑilele aceştiĭ domniĭ a luĭ Alecsandru Vodă. Ce i-aŭ eşitŭ oştĭ împrotivă cu Lupul Vornicul şi cu Grama Stolnicul, şi aŭ împinsŭ pre Nicoriţă de la marginea ţĕreĭ.

Dupĕ mazilia luĭ Alecsandru Vodă, fecĭorul Raduluĭ Vodă, aŭ venitŭ Domn ţereĭ Moĭseĭ Mogila Vodă, fecĭorul luĭ Simeon Vodă, omŭ blândŭ la hire, ca unŭ mielŭ, nice lacomŭ, nice cu rĕŭ nimĕruĭ. Multe case de gĭos lipsite a lŏcuitorilorŭ ţĕreĭ aŭ rĕdicatŭ, ales pre Cĭogolescĭ. Pace de tóte părţile; numaĭ de datornicĭĭ Turcĭ mare strînsóre şi silă era; şi de ómenĭ rĕĭ aşa se ămpluse ţéra, câtŭ aĭeve bulucurĭ ămblaŭ de prădaŭ, şi jăcuiaŭ ómeniĭ şi pre lûngă oraşe.

Éră cum tóte domniile nu suntŭ fĕră nepriétenĭ, şi maĭ ales Domniĭ, maĭ mulţĭ neprietenĭ aŭ. Precum copaciĭ ceĭ maĭ 'nalţĭ, maĭ multe vifore, şi maĭ marĭ vênturĭ sprijinescŭ, aşa şi Moĭseĭ Vodă, avêndŭ nepriétenĭ la Impĕrăţie, i-aŭ scornitŭ că va sĕ fugă în ţéra Leşéscă, pre urma luĭ Barnovski Vodă; care lucru înţĕlegêndŭ împĕrăţia, în taĭnă aŭ trimisŭ poruncă la Cantemir Paşa sĕ margă sĕ'lŭ pornéscă den scaunŭ spre Impĕrăţie, sĕ margă la pórtă; éră de ar vrea sĕ eĭe într'altă parte, sĕ'lŭ prindă, şi sĕ'lŭ trimiţă la pórta Impĕrăţieĭ.

Şi aşa, nesciindŭ nimică Moĭseĭ Vodă, stătu Cantemir Paşa la Ţuţora, sprintenŭ cu o samă de oşteni aĭ seĭ, şi aŭ trimisŭ luĭ Moĭseĭ Vodă pren céuşŭ cărţĭ de mazilie. Decĭ, numaĭ ce i-aŭ căutatŭ a purcedere spre Ţarigrad, şi în locul luĭ s'aŭ datŭ domnia ĭar luĭ Ilieş Alecsandru Vodă, a doa domnie.

Cum aŭ venitŭ veste de domnia luĭ Alecsandru Vodă, la boĭerĭ, mare mâhniciune în tótă curtea, maĭ alesŭ la boĭerĭ, sciindu'ĭ hirea cu toţiĭ aceluĭ Domnŭ. Ce aŭ făcutŭ sfatŭ cu toţiĭ, şi îndată aŭ purcesŭ fruntea tótă den boĭerĭ la Ţarigrad, cu jalbă la Impěrăţie, pentru greul ce petrecea ţéra de domniĭ nesciutorĭ rônduelei: Lupul Vasilie Vornicul, ce aŭ fostŭ maĭ pre urmă şi Domnŭ, Cehan Vornicul, Savin Hatmanul, Costin Postelnicul, Urechĭă Spătariul, Buhuş Visternicul, Furtuna Comisul, Başotă Logofětul şi alţĭ boĭerĭ, cu numěrul până la 80 de capete numaĭ den boĭerĭ, fără alte căpiteniĭ de ţéră, şi aŭ purcesŭ cu toţiĭ la Ţarigrad. Gengea Logofětul şi Enachi Postelnicul aŭ rěmasŭ Caĭmacamĭ la scaunŭ.

Nepurcesŭ den Ţarigrad aŭ apucatŭ boĭeriĭ pre Alecsandru Vodă, cu Domnia, că oblicisě elŭ de boĭerĭ că vinŭ cu pâră, cum nice într'unŭ chipŭ nu'lŭ primesce ţéra; şi aŭ trimisŭ înaintea boĭerilor Alecsandru Vodă pre Batişte Veveli şi cu céuşĭ; Batişte sě le grăéscă bine, éră céuşiĭ sě'ĭ tragă pre boĭerĭ ca sě se sparie, fără scirea Viziruluĭ fiindŭ acésta. Şi vědêndŭ céuşiĭ atâtea capete, nu s'aŭ cutezatŭ a facere silă, şi âncă pre Batişte 'l-aŭ suduitŭ fórte tare, ales Cehan Vornicul.

Éră la curţile Impěraţilorŭ multe rěutăţĭ potŭ sě se facă peste scirea celorŭ maĭ marĭ. Aşa s'aŭ prilejitŭ şi boĭerilorŭ celorŭ ce mersěse, tuturorŭ. Până a agĭungere eĭ la Vizirul, aŭ venitŭ într'o nópte, póte hi cu scirea Kihaeĭ Viziruluĭ, cariĭ multŭ potŭ fără scire, şi aŭ legatŭ pre câţĭva den boĭerĭ, ce eraŭ maĭ capite, şi i-aŭ ţinutŭ pren eşitorĭ închişĭ, peste scirea Viziruluĭ, şi numaĭ ce aŭ căutatŭ boĭerilorŭ a facere tocmală cu Alecsandru Vodă şi legăturĭ. Se maĭ ispitiseră boĭeriĭ, dupě ce aŭ eşitŭ den oprélă, sě mérgă la Vizirul, şi era gata lucrul acela; numaĭ s'aŭ têmplatŭ perirea Viziruluĭ. Pre uliţă mergêndŭ de la sěraĭurile Impěrătescĭ la sěraĭurile sele, 'l-aŭ ucisŭ Eniceriĭ cu petre. Ce numaĭ aŭ căutatŭ boĭeriĭ a primire pre Alecsandru Vodă; şi aŭ mersŭ la Patriarşie şi aŭ făcutŭ gĭurămênturĭ Boĭeriĭ, luĭ Alecsandru Vodă, şi Alecsandru Vodă boĭerilorŭ, şi aşa aŭ purcesŭ den Ţarigrad spre ţéră.

Dacă s'aŭ aşedatŭ Alecsandru Vodă la scaunŭ (lupul pěrul schimbă, nu hirea), totŭ pre acea cale, ca şi la Domnia d'ântêĭŭ, aŭ purcesŭ lucrurile. Ce cărpĭau boĭeriĭ cum puteaŭ trebile ţěreĭ; éră Domnia maĭ multŭ îşĭ petrecea cu Batişte Veveli.

In ţéra Munténéscă pre atuncĭ se rădicase Munteniĭ pre Domnul lorŭ, Leon Vodă, pentru marĭ desfătăcĭunĭ ce eraŭ într'acela Domnŭ; şi de'ntru tóte capetele ţěreĭ Muntenescĭ era Mateĭ Vodă; şi de atunceşĭ aŭ stătutŭ elŭ la Domnia ţěreĭ Muntenescĭ. Pre acele vremĭ, acelorŭ amestecăturĭ, scosěse Alecsandru Vodă domnia fecĭoruluĭ seŭ Raduluĭ Vodă în ţéra Munténéscă, totŭ în anul d'ântêĭŭ a Domnieĭ sele. Dupě ce aŭ venitŭ stégul de la Impěrăţie a fecĭoruluĭ seŭ de Domnie, 'l-aŭ pornitŭ sě mérgă în ţéra Munténéscă, şi cu câteva glóte den ţéră. Ce i-aŭ eşitŭ Mateĭ Vodă, Domnul Muntenescŭ, înainte,

şi abîe aŭ scăpatŭ, şi singurŭ Radul Vodă, cu sprijinéla unora den Moldovenî ce s'aŭ alesŭ pre lîngă dênsul.

Cum s'aŭ rĕdicatŭ boîeriî şi ţéra pre Alecsandru Vodă.

Nice într'unŭ chipŭ sĕ amistuéscă Alecsandru Vodă fapta boîerilorŭ, n'aŭ pututŭ, ce făcuse cu venirea împrotiva luî la Ţarigrad; şi nice boîerilorŭ, nice într'unŭ chipŭ, lucrurile ce eraŭ fórte próste la tóte trebile nu le plăceaŭ. Şi dentru acestea adăogându-se necredinţa şi prepusul den ḑi in ḑi, aşeḑase în gândul seŭ, Alecsandru Vodă, numaî sĕ omóre pre o sémă de boîerî, ales pre Vasilie Lupul Vornicul, şi pre Cehan Vornicul, şi pre Savin Hatmanul, şi pre Buhuş Vistiernicul, şi pre Urechîă Spătarîul. Costin era mazilŭ la ţéră; ce orî sĕ'lŭ tragă în partea sa, Alecsandru Vodă, orî altŭ gândŭ avea, îlŭ chemaseră la curte şi'î dare Hătmănia. Ce vĕḑêndŭ Costin lucrul îngroşetŭ între domnie şi între sfatŭ, de gândurî spurcate şi fórte rele, 'şî-aŭ luatŭ ḑioa bună pre câteva ḑile şi aŭ eşitŭ la ţéră. Éră celorŭ-alţî boîerî tóte gândurile luî Alecsandru Vodă aŭ descoperitŭ Constantin Aseni, omŭ de casa luî Alecsandru Vodă, cum că în ḑioa de Pasce era sĕ'î omóre, cu sfatul luî Batişte. Decî, şi boîeriî âmblaŭ toţî cu paza vieţeî.

Vĕḑêndŭ boîeriî cu adevĕratŭ urzită peirea lorŭ de Alecsandru Vodă, ca celŭ ce se înnécă se apucă de sabie cu mâna gólă, s'aŭ vorovitŭ cu toţiî, şi aŭ datŭ scire ţereî; care, herbêndŭ în greutăţî şi în netocmele, pre lesne s'aŭ pornitŭ, şi nu numaî curtea, ce şi ţĕrănimea; şi atâta mulţime s'aŭ strînsŭ den tóte părţile, câtŭ nu încăpeaŭ în têrgŭ, ce ămpluse loculŭ pe subt Miroslava pretutinderea, strigândŭ pre Grecî de pren tóte uliţele.

Vasilie Lupul Vornicul era capŭ tuturorŭ lucrurilorŭ acestora. Dacă aŭ năbuşitŭ ţéra, aŭ mersŭ de aŭ spusŭ Domnieî aeve, cum s'aŭ rădicatŭ ţéra şi strigă pre Grecî; aŭ rĕspunsŭ Alecsandru Vodă: «dacă se rădică pre Grecî, pre mine se rădică;» şi vĕḑêndŭ atâta mulţime, nu s'aŭ apucatŭ de nimică, numaî de grijă sĕ hălăduéscă cu casa de glóte.

Aŭ mersŭ boîeriî cu toţiî la curte; şi la purcesulŭ Domnieî, sĕ nu sĕ hie pusŭ cu toţiî sĕ opréscă desfrânata prostime, pozna mare, şi abîe în vr'o ţéră de s'arŭ hi întêmplatŭ. Ce totŭ pre lîngă Domnie aŭ mersŭ boîeriî, oprindŭ şi domolindŭ ţĕrănimea; éră maî nu era putere nice la boîerî a oprire grosimea ţĕrănimeî pornită. Ce şi pre Vasilie Vornicul, anume că este şi elŭ unul den Grecî, aŭ svîrlitŭ unul cu unŭ osŭ, şi 'l-aŭ lovitŭ in capŭ, de care lovitură aŭ fostŭ rănitŭ multă vreme Vasilie Vornicul.

O, nestătătóre şi nice-odată incredinţate lucrurile lumeî! cum vrăstéză tóte, şi turbură, şi face lucrurî improtivă! când cu cale este a hire frică celorŭ maî micî de ceî maî marî; éră cursul lumiî aduce de multe orî de este grijă celuî maî mare de ceî maî micî. Fericiţî suntŭ Craiî, Impĕraţiî şi Domniî, cariî domnescŭ aşa sĕ nu le hie de ceî maî micî nice-odată silă!

Unŭ Craiŭ de Englitéra de câte orî se imbrăca dimineţele, de atâtea orî îşî

dicea singurŭ şie: «Aduţĭ aminte că a multe glóte de ómenĭ escĭ Stăpînŭ». Domniĭ ceĭ bunĭ şi direpţĭ fŏră grijă şi desfătatŭ domnescŭ; éră ceĭ rĕĭ, totŭ cu siealŭ.

Décă aŭ ajunsŭ Domnia in şesul Bahluĭuluĭ, aprópe de monăstirea Balicăĭ. totŭ loculŭ era plinŭ de ómenĭ; nu se vedea nicăĭurea şesul deşertŭ. Strigaŭ: «*Dă-ne Dómne pre Grecĭ!* uniĭ hăĭcăĭaŭ, alţiĭ jăcuĭaŭ; şi acolo aŭ strigatŭ pre Batişte sĕ-lŭ dea, care era totŭ aprópe de Alecsandru Vodă, vĕḑêndŭ strigare pe sine. Ce nu stară Domnia de grija luĭ Batişte, ce stară de grija sea; şi numaĭ ce 'ĭ-aŭ ḑisŭ, sĕ se depărteze de lŭngă dânsul, şi aşa 'l-aŭ apucatŭ şi datŭ pre mâna ţĕranilorŭ. Nespusa vrăjmăşie a prostimeĭ! şi aşa fŏră de nice-o milă, de viŭ, cu topóre 'l-aŭ făcutŭ fărîme; şi până intr'atâta s'aŭ amestecatŭ uniĭ, anume Bosie Lăpuşnénul, câtŭ nice mantaŭa den spinarea luĭ Vodă n'aŭ hălăduitŭ, că era bură de plóĭe.

De grija ţĕrănimeĭ, ce era peste totŭ locul, sĕ nu intre Alecsandru Vodă in dată in pădure, şi boĭeriĭ încă aşa socotise, sĕ se maĭ depărteḑe de glóte, la locŭ deschisŭ fŏră pădure, 'l-aŭ pornitŭ pe drumul Branişteĭ in gĭos, pre lŭngă Bahluiŭ, puindŭ şi Siĭmenĭ cu sĕneţe gata pre lŭngă dĕnsul. Éră dacă s'aŭ intorsŭ boĭeriĭ, aŭ intratŭ ingrijire ca sĕ nu se indirepteze. Alecsandru Vodă den Branişte spre Bugécŭ; şi indată aŭ alesŭ o sémă de boĭerĭ, cu Buhuş Visternicul, şi aŭ trimisŭ dupĕ Alecsandru Vodă sĕ 'ĭ indirepteḑe calea de la Huşĭ spre Bărladŭ,

Maĭ mare spaĭmă de câtŭ ântêĭŭ aŭ avutŭ Alecsandru Vodă, dacă aŭ vĕḑutŭ glótă ĭar viindŭ dupĕ sine, şi in branişte, şi 'lŭ lăsase şi Siĭmeniĭ, şi Copiiĭ den casă toţĭ; şi dacă s'aŭ apropietŭ boĭeriĭ, le-aŭ ḑisŭ Alecsandru Vodă: «mĕ rogŭ pentru fiĭul meŭ, Radul Vodă, sĕ 'lŭ lăsaţĭ viŭ». Aŭ ḑisŭ Buhuş Visternicul, sĕ n'aĭbă nice-o grijă; sĕ nu gândéscă Măria Sa că aŭ venitŭ cu rĕŭ; numaĭ, ţéra poftesce pre Măria Sa sĕ mérgă pren Bărladŭ spre Galaţĭ, sĕ nu aducă vr'unŭ rĕŭ asupra ţĕreĭ cu Tătariĭ. Şi 'ĭ-aŭ gĭuratŭ sĕ n'aĭbă nice-o grijă. Şi aşa aŭ primitŭ Alecsandru Vodă, pre unde va hi voĭa ţĕreĭ, pre acolo va merge; şi aŭ purcesŭ spre calea Bărladuluĭ; şi aŭ aşeḑatŭ Siĭmeniĭ şi pre Copiiĭ ceĭ den casă, cariĭ ĭlŭ părăsise, ĭar pre lŭngă Alecsandru Vodă, dându'ĭ şi de boĭerĭ petrecĕtorĭ până la margine, la Galaţĭ.

La Tecucĭ, aŭ eşitŭ Costin Postelnicul de la Putna inainte'ĭ şi 'l-aŭ petrecutŭ cu cinste şi cu conace până in Galaţĭ, plecându-se, ca sĕ vie la impăcăcĭune cu boĭeriĭ, şi ĭar sĕ şi hie Domn in scaunŭ, luândŭ Costin Postelnicul asupra sa acea grijă. Ce n'aŭ vrutŭ sĕ primască nice cum Alecsandru Vodă; deaciĭ aŭ trecutŭ Dunărea pre la Gălaţĭ, şi aŭ mersŭ cu pace spre Impĕrăţie.

CAP. XIII.

Pentru Barnovski Vodă, când 'l-aŭ poftitŭ boieriĭ şi ţéra sĕ vie den ţéra Leşéscă la Domnie, şi cum aŭ peritŭ in Ţarigrad.

Mântuindu-se boĭeriĭ şi ţéra de Alecsandru Vodă, aŭ stătutŭ cu toţiĭ după alesul Domnuluĭ noŭ. Strigaŭ cu toţiĭ sĕ ne hie Domnŭ Lupul Vasilie Vornicul; insĕ, îĭ daŭ şi legăturĭ cu tocmală, ce va lua den ţéră; ce s'are lega pentru dărĭ atuncĭ la acelŭ alesŭ, éră maĭ multŭ sĕ nu ĭa den ţéră. Ce acele legăturĭ vĕḑêndŭ Lupul Vasilie Vornicul, orĭ că vedea pre óre câţĭ den capete că tragŭ spre Barnovscki Vodă, n'aŭ primitŭ Domnia intr'acea dată, şi aŭ stătutŭ şi elŭ la sfatul acela, sĕ se trimiţă in ţéra Leşéscă la Barnovski Vodă sĕ vie ĭar la scaunul ţĕreĭ.

Ce nu era sĕ trécă pre Barnovski Vodă, şi sfêrşirea ḑilelorŭ trage cu deasila pre omŭ. Câtŭ aŭ sositŭ boĭeriĭ la Ustia, in ţéra Leşéscă, unde era Barnovski Vodă, cu veste că ţéra îlŭ poftesce ĭar la Domnie, cu mare bucurie aŭ primitŭ vestea aceea.

Nesciutorŭ gândul omenescŭ singurŭ de sine la ce merge şi la ce têmplărĭ apoĭ sosesce. Indată aŭ datŭ scire şi la Craiŭ şi la Domniĭ de ţéra Leşéscă, poftindŭ voĭe sĕ mérgă la scaunul ţĕreĭ ceĭ de moşie; şi indată s'aŭ gătitŭ den Ustia, şi aŭ purcesŭ spre ţéră; şi la margine îlŭ aşteptaŭ boĭeriĭ şi slujitoriĭ cu mare bucurie.

Maĭ 'nainte de purcesul luĭ Barnovski Vodă den Ustia, unŭ Leav, megieşŭ de aĭ luĭ, totŭ-deauna îlŭ sfătuĭa sĕ nu mérgă, sĕ nu 'şĭ deĭe viaţă fĕră grijă pe viaţă cu grijă şi cu cumpĕnă, arătându'ĭ lunecóse lucrurile Domnieĭ den Moldova subt Impĕrăţie păgână; şi ce i-ar lipsi, fiindŭ ca şi unŭ Domnŭ in ţéra lorŭ, fĕră grijĭ, cu têrgurĭ şi cu sate. Éră Barnovski Vodă sĕ hie ḑisŭ Leavuluĭ: *«Dulce este Domnia den Moldova»*. Éră Leavul cătrĕ dênsul: *«Eră şi obeḑile Turcescĭ âncă suntŭ grele»*. Apoĭ aşa aŭ eşitŭ cuvintele Leavuluĭ, cum aŭ ḑisŭ.

Cum aŭ sositŭ Barnovski Vodă den ţéra Leşéscă in Iaşĭ, cu bucuria tuturorŭ, aŭ stătutŭ dupĕ gătirea de calea Ţarigraduluĭ; că nu era altŭ miḑlocŭ, ce numaĭ sĕ mérgă la Impĕrăţie, sĕ ĭa de acolo Domnia dupĕ sĕrutatul póleĭ Impĕrătescĭ. Sfătuĭaŭ mulţĭ in multe chipurĭ; şi s'aŭ cercatŭ şi la Abaza Paşa de Silistra, ce n'aŭ aflatŭ altŭ miḑlocŭ, numaĭ de mersŭ in Ţarigrad. Şi atunceaşĭ s'aŭ têmplatŭ de aŭ chĭematŭ Impĕrăţia şi pre Mateĭ Vodă den ţéra Muntenéscă la sĕrutatul póleĭ Impĕrăţieĭ, şi dupĕ câte-va fapte şi a luĭ Mateĭ Vodă improtiva Impĕrăţieĭ, cu scosul luĭ Leon Vodă, şi apoĭ a Raduluĭ Vodă, fecĭorul luĭ Alecsandru Vodă. Éră totŭ maĭ uşóre lucrurile luĭ Mateĭ Vodă, că nu eşisĕ intr'altă ţéră, cum aŭ eşitŭ Barnovski Vodă subt ascultarea altuĭ stăpânŭ, Craĭuluĭ Leşescŭ.

Decĭ, pentru sĕ aducă Turciĭ maĭ lesne pre Barnovski Vodă la mâna lorŭ, pre Mateĭ Vodă 'l-aŭ pornitŭ fŏră zăbavă cu stégŭ de Domnie în ţéra Muntenéscă; éră Barnovski Vodă n'aŭ hălăduitŭ de peire, precum veĭ afla scrisŭ la rôndul seŭ.

Purces-aŭ Barnovski Vodă cu mulţime de boĭerĭ şi fruntea Curţiĭ, preuţĭ, şi călugĕrĭ, cu unŭ gândŭ şi cu unŭ glasŭ cu toţiĭ, sĕ se róge Impĕrăţieĭ sĕ le deĭe Domnŭ pre Barnovski Vodă, între cariĭ era şi Lupul Vasile Vornicu. Ce, vĕḑêndŭ că mulţĭ sfătuĭaŭ pre Barnovrki Vodă sĕ omóre pre Lupul, sciindŭ amestecăturile luĭ, şi mergêndŭ Barnovski Vodă pre la Mateĭ Vodă pren Bucurescĭ, aŭ stătutŭ Lupul Vasile Vornicul, vĕḑêndŭ că'ĭ este a mergere pre la Mateĭ Vodă, care sciindŭ den Ţarigrad tóte ămbletele luĭ, aŭ nevoitŭ cu tote miḑĭlócele sĕ se întórcă inapoĭ în ţéră, ḑicêndŭ către Barnovski Vodă că'lŭ vorŭ gălcevi Greciĭ pentru morţĭ ce aŭ făcutŭ Grecilorŭ, la scosul luĭ Alexandru Vodă den scaunŭ. Decĭ, Barnovski Vodă, ca unŭ Creştin ce era la hire, 'l-aŭ sloboḑitŭ. Éră dacă s'aŭ adunatŭ cu Mateĭ Vodă, şi aŭ oblicitŭ Mateĭ Vodă că s'aŭ întorsŭ Lupul, îndată aŭ rĕpeḑitŭ dupĕ dênsul sĕ'lŭ întórcă. Ce se păzise bine cu mersul, Lupul Vasile, şi nu 'l-aŭ agĭunsŭ în cale; şi nice Barnovski Vodă avea putere sĕ trimiţă sĕ'ĭ facă vr'unŭ rĕŭ Lupuluĭ Vorniculuĭ, nefiindu'ĭ încă Domnia dată de la Impĕrăţie, şi stândŭ de grija lucrurilorŭ sele.

De la Mateĭ Vodă aŭ mersŭ Barnovski Vodă pre la Abaza Paşa, pen Silistra. Câtŭ aŭ putută Mateĭ Vodă aŭ luptatŭ pentru dênsul şi la Abaza Paşa, şi la Pórtă; şi se arăta Abaza Paşa fórte blândŭ, şi cu cuvinte mângâĭóse; însĕ, Turciĭ cu săgeţĭ de bumbacŭ ucidŭ pre ómenĭ; şi lorŭ le potŭ sluji aceste cuvinte den Sfânta scriptură: «Muetu-s'aŭ cuvintele lorŭ maĭ multŭ de câtŭ untulŭ de lemnŭ, şi acele suntŭ săgeţĭ.»

Dacă aŭ sositŭ în Ţarigrad, vĕḑêndŭ Vizirul atâte glóte de ţéră cu Barnovski Vodă, 'i-aŭ învĕţatŭ sĕ nu strige pentru Barnovski Vodă, ce sĕ tacă, şi sĕ se lase pre mila Impĕrăţieĭ, că'ĭ vorŭ face perire. Ce gândindŭ boĭeriĭ cum că este agĭunsŭ Vizirul de la cine-va cu darurĭ, totŭ-deauna strigaŭ, şi daŭ rĕvaşe la Vizirul, cum nu primescŭ pre altul; şi se puneaŭ toţĭ cu glótele la locurĭ ca acele sĕ se vaḑă şi de singurŭ Impĕratul. Şi aceea apoĭ aŭ mâncatŭ capul luĭ Barnovski Vodă, că pîra de la neprietenĭ nu lipsĭa, maĭ alesŭ de la Lupul Vasile Vornicul, pre la prieteniĭ luĭ cu cărţĭ de aice den ţéră, cum de'lŭ vorŭ sloboḑi viŭ pre Barnovski Vodă, ţéra Moldoveĭ va hi cu Leşiĭ una, că elŭ este ca o iscódă a Leşilorŭ. O, îndrăcite a voitoruluĭ de rĕŭ veninurĭ, ce nu scornesce limba amară a neprietenuluĭ!

Acele adăogându-se la Impĕrăţie asupra luĭ Barnovski Vodă, dupĕ fapta ce i se prilejisĕ de eşisĕ în ţéra Leşéscă, şi Abaza Paşa încă era pîrâşŭ, şi maĭ ales ḑilele luĭ cele sfĕrşite; la acea vreme şi Căzaciĭ lovise pre marea Négră; numaĭ ce s'aŭ alesŭ cu Sfatulŭ Impĕrăţieĭ sĕ péră Barnovski Vodă.

Stătusĕ voĭa împĕrăţieĭ, pre toţĭ câţĭ venisĕ cu Barnovski Vodă, orĭ sĕ'ĭ puĭe subt sabie, orĭ sĕ'ĭ deĭe la catargă. Éră cine era capŭ legeĭ Turcescĭ, Muftiul, n'aŭ vrutŭ, ce aŭ ḑisŭ: *«Ce'ĭ vinovată glóta? Capul sĕ se péḑă, se vorŭ potoli glótele.»*

Aŭ priceputŭ Barnovski Vodă peirea sa cu câte-va ḑile maĭ 'nainte a cădere în închisóre (că'lŭ închisĕse Vizirul cu poronca Impĕrăţieĭ): scrisĕse o carte la maĭcă-sa aice în ţéră, care carte pren cuvintele luĭ s'aŭ cunoscutŭ că era asupra morţiĭ acea scrisóre. Şi aşa, într'o ḑi 'l-aŭ luatŭ de la Impĕrăţie, şi la vederea Divanuluĭ, privindŭ şi singurŭ Impĕratulŭ perirea luĭ pren feréstră, 'i-aŭ tăĭatŭ capulŭ. Éră boĭeriĭ, o sémă eraŭ închişĭ, şi aşteptaŭ şi eĭ perireaşĭ den césŭ în césŭ; éră alţĭ boĭerĭ maĭ de gios şi glótele ce eraŭ, toţĭ spăĭmaţĭ de grija morţiĭ, pren tóte unghĭurile ascunşĭ, aŭ petrecutŭ câte-va ḑile cu mare grijă.

Nu putemŭ trece cu pomenirea nesce têmplărĭ ce s'aŭ prilejitŭ în Ţarigrad, dupĕ perirea acestuĭ Domnŭ, care nu numaĭ în ţéră aice, ce plinŭ până astăḑĭ este Ţarigradul pentru unŭ cal a luĭ Barnovski Vodă: ducêndu'lŭ la grajdurile Impĕrătescĭ, dupĕ perirea luĭ, într'aceeaşĭ ḑi s'aŭ trântitŭ calul la pămêntŭ, şi în locŭ aŭ muritŭ. Şi a doa ḑi aŭ arsŭ şi Ţarigradul nóptea, câte-va miĭ de case. Aceste cum s'aŭ têmplatŭ atuncĭ, cum şi altă-dată se póte têmpla, orĭ că s'aŭ maĭ têmplatŭ, orĭ că aŭ arătatŭ Dumneḑeŭ sânge nevinovatŭ: că era Barnovschi Vodă omŭ cu frica luĭ Dumneḑeŭ, de carele mărturisĭa Toma Vornicul, fiindŭ Postelnicŭ alŭ doile la dênsul, că în multe nopţĭ 'l-aŭ zăritŭ pren mĭeḑul nopţeĭ îngenunchĭatŭ înaintea icóneĭ la rugă cu mare oserdie.

Era la hirea sa Barnovski Vodă fórte trufaşŭ, şi la portul haĭnelorŭ mândru; éră la inimă, fórte direptŭ, blândŭ şi nelacomŭ. Monastirĭ şi bisericĭ câte aŭ făcutŭ în aşa scurtă vreme, nicĭ-unŭ Domnŭ n'aŭ făcutŭ. Făcut-aŭ alţĭ Domnĭ şi maĭ multe, éră cu maĭ delungate vremĭ, uniĭ în 40 de anĭ, alţiĭ în 20 de anĭ, érŭ elŭ în treĭ anĭ. Monastirea în oraşŭ în Iaşĭ, ce se ḑice Sfânta Maria, şi Hangul la munte, şi Dragomirna la Sucévă o aŭ sevêrşitŭ, şi aŭ urzitŭ şi Bărnova, pre numele sĕŭ, în codru lângă Iaşĭ, şi aŭ istovitŭ şi biserica cea mare, în Liov, în têrgul unde şi chipul luĭ este scrisŭ. Cu tóte bunătăţile era spre ţéră; éră de sine cu purtatul trebilorŭ Impĕrăţieĭ, pre mărturĭa a mulţĭ boĭerĭ bĕtrânĭ, fórte slabŭ. Se pomenesce den ḑilele luĭ şi o ĭérnă ce căḑuse în luna luĭ Mart, căreĭ ĭernĭ îĭ ḑicŭ: *Iérna luĭ Barnovski Vodă*, până astă-ḑĭ. Fost-aŭ perirea luĭ Barnovski Vodă în anul 7141, Iunie.

Trupul luĭ, dupĕ perire, aŭ stătutŭ înaintea curţiĭ Impĕrăţieĭ până in-deséră, apoĭ aŭ poroncitŭ Vizirul sĕ slobóḑă pe unŭ boĭerŭ ce are fi fostŭ Kihaéua luĭ. Decĭ, aŭ sloboḑitŭ pre Costin, Postelnicul celŭ mare ce era pre atuncĭ la Barnovski Vodă; aŭ mersŭ şi aŭ luatŭ trupul d'inaintea curţiĭ Impĕrătescĭ, şi 'l-aŭ dusŭ la Patriarşie, şi acolo pre scurtŭ, precum aŭ lăsatŭ vremea de atuncĭ, 'l-aŭ astrucatŭ in Patriarşie întru aceeaşĭ nópte; apoĭ de acolo spunŭ sĕ-ĭ fie adusŭ ósele in ţéră Vasilie Vodă.

La sloboḑitul luĭ Costin Postelnicul den închisóre, ḑicŭ sĕ hie întrebatŭ céuşiĭ: «cu pază aŭ fără pază 'l-orŭ sloboḑi». Aŭ ḑisŭ Kihaĭa Viziruluĭ: «unde sĕ fugă sĕracul?» Ce de atuncĭ ceĭ-alţĭ boĭerĭ ce eraŭ închişĭ, şi ceĭ ascunşĭ, maĭ aŭ apucatŭ la suflete cu nădejde de viaţă, dacă aŭ vĕḑutŭ pre Costin că 'l-aŭ lăsatŭ fără pază sĕ astruce ósele. Apoĭ a doua ḑi, dacă aŭ vĕḑutŭ Kihaia Veziruluĭ pre Costin Postelnicul, aŭ ḑisŭ: «*elŭ, sĕracul, aŭ venitŭ ca óea singurŭ*

la închisóre; pasă la cel-alţi; veĭ eşi şi tu şi eĭ.» Inchişĭ din boierĭ eraŭ: Genge Logofĕtul, Başotă Hatmanul, Cehan Vornicul, Roşca Visternicul şi Costin Postelnicul.

A treia-ḑi dupĕ astrucatul luĭ Barnovski Vodă, într'o séră, trecuse Impĕratul, Sultan Murat pe acea vreme, peste Boaz in ceea parte la Scudar, la primblare, şi aŭ întrebatŭ pre Vizirul: *«Aşeḑat-aŭ Domnŭ la Moldova in locul ghiaurului ce aŭ peritŭ?»* rĕspuns-aŭ Vizirul că încă n'aŭ pusŭ Domnŭ, ce pre cine va hi voea Impĕrăţieĭ tale se va pune. *«Sĕ nu steie acea ţéră fóră Domnŭ,»* i-aŭ rĕspunsŭ Impĕratul: *«Chiamă pre ghiaurii ce suntŭ boierĭ aceĭ ţĕrĭ, şi pre cine arŭ vrea eĭ sĕ-şĭ alégă Domnŭ, sĕ le hie datŭ.»* Decĭ, îndată, totŭ într'aceeaşĭ nópte, aŭ trimisŭ Vizirul cu caicul la boierĭ unde eraŭ închişĭ, şi aŭ luatŭ pe Costin Postelnicul iar, înspăĭmatŭ că-lŭ ducŭ nóptea sĕ-lŭ înnece, orĭ sĕ-lŭ muncéscă pentru averea luĭ Barnovski Vodă. Dacă 'l-aŭ dusŭ înaintea Vizirului, i-aŭ ḑisŭ: *«Étă că Impĕratul vĕ iértă capetele,* şi *sunteţĭ de acum slobodĭ, şi sĕ mergeţĭ sĕ vĕ alegeţĭ Domnŭ pre cine veţĭ pohti.»*

Intorsu-s'aŭ Costin Postelnicul den spaĭmă, cu bucurie, de la Vizirul, la celalţĭ boierĭ ce eraŭ închişĭ, şi le-aŭ spusŭ vestea, şi aŭ sloboḑitŭ şi pre celalţĭ boierĭ de aŭ mersŭ cu toţiĭ la unŭ locŭ, şi îndată aŭ stătutŭ la sfatŭ cu toţiĭ şi aŭ alesŭ pre Moĭseĭ Vodă in locul luĭ Barnovski Vodă, cu a doa Domnie.

CAP. XIV.

Domnia a doa a luĭ Moĭseĭ Movilă Vodă.

Aŭ mersŭ a doa ḑi toţĭ boieriĭ şi glótele la gazda luĭ Moĭseĭ Vodă, şi de acolo la saraĭurile Vizirului de aŭ luatŭ caftan de Domnie, şi fóră zăbavă aŭ purcesŭ spre ţéră, éră cu multe datoriĭ făcute pentru chieltuéla ce s'aŭ făcutŭ de asuprelele Turcilorŭ.

Nu eşia despre toţĭ suspinul pentru mórtea luĭ Barnovski Vodă; ce toţĭ bănuiaŭ pre Lupul Vasilie Vornicul, a căruia tóte pîrele se oblicise. Decĭ, încă de pre cale aŭ alesŭ Moĭseĭ Vodă pre Cehan Vornicul, şi pre Roşca Vistenicul, şi pre Banul sĕ vie înainte sĕ prinḑă pre Vasilie Lupul Vornicul. Ce, precum era paza acestora ce mergeaŭ sĕ-lŭ prinḑă, cu multŭ maĭ mare pază avea elŭ, şi maĭ meşterŭ şi maĭ cu pază, avĕndŭ scire de tóte câte i se gătise. Aŭ fugitŭ den Iaşĭ, şi in câte-va ḑile aŭ fostŭ tupilatŭ pon pădurĭ, aice in ţéră; apoĭ, pren ţéra Munténéscă aŭ trecutŭ la Ţarigrad in chipŭ de neguţitorŭ. Éră caseĭ luĭ, şi mumeĭ luĭ, şi sororilorŭ luĭ ce aŭ avutŭ, dacă aŭ venitŭ Moĭseĭ Vodă in scaunŭ, nice o nevoĭe nu le-aŭ făcutŭ; ce încă socotinţă aŭ avutŭ giupânésa şi Coconiĭ luĭ de Moĭseĭ Vodă; de care lucru se cunósce hirea creştinéscă a luĭ Moĭseĭ Vodă, măcar că scia că îndată ce aŭ mersŭ Lupul Vasilie Vornicul la Ţarigrad, âmblă pentru Domnie.

In cale încă hiindŭ Moĭseĭ Vodă, éră luĭ Abaza Paşa venise poroncă ca sĕ se gătéscă asupra Leşilorŭ, cariĭ aşa supusĕse pre Muscalĭ, câtŭ Craiul Le-

şescŭ, Vladislav, nu maĭ eşîa den ţĕrile Mosculuĭ cu oştĭ; şi perdusĕ tótă puterea Moscaliĭ, de a stare împrotiva Leşilorŭ cu oştĭ; şi până in Stoliţa Mosculuĭ ţineaŭ cetăţile Leşiĭ, şi mulţĭ den capitele Moscalilorŭ primise sĕ hie Craiul Leşescŭ şi la dênşiĭ Impĕratŭ.

Decĭ, trimisĕse Moscaliĭ solŭ la Turcĭ, gîuruindu-le Cazanul şi Azderhanul, doĕ ţĕrĭ Tătărescĭ, carĭ şi acmu le ţinŭ subt mâna lorŭ Moscaliĭ, numaĭ sĕ le dea agîutorŭ împrotiva Leşilorŭ; şi le-aŭ datŭ agîutorŭ atunceşĭ, orônduindŭ pre Abaza Paşa cu tóte oştile Turcescĭ, câte suntŭ den Buda până in Nistru şi ţĕrile amêndoĕ, ţéra nóstră şi ţéra Muntenéscă, şi pre Tătarĭ. Şi ânteiŭ ordele luĭ Cantemir aŭ lovitŭ cu treeĕtórea Nistruluĭ la Hrincĭucŭ, maĭ gîosŭ de Hotin, in ţéra Leşéscă, şi robisĕ Podolia; şi cu multŭ plean întorcêndu-se, i-aŭ gonitŭ Coneţ-Polski Hatmanul, carele era lăsatŭ aice pre margine de Craiul pentru paza despre aceste părţĭ; şi aŭ agîunsŭ pre Tătarĭ aice in ţéră, pre lûngă Prutŭ, direptŭ Cornul luĭ Sasŭ; şi lovindu'ĭ, aŭ scosŭ toţĭ robiĭ ce luase, şi mulţĭ Tătarĭ aŭ peritŭ.

In anul 7141, in luna luĭ August, aŭ întratŭ Moĭseĭ Vodă in Iaşĭ, la scaunŭ; şi bine încă neaşeḑatŭ, la alŭ doile anŭ, 7142, aŭ întratŭ Abaza Paşa cu oştĭ in ţéră, cu care şi Moĭseĭ Vodă d'impreună cu oştile ţĕreĭ aŭ purcesŭ spre ţéra Leşéscă; şi aŭ pusŭ tabĕra Abaza Paşa pre Nistru, unde cade apa Cameniţeĭ in Nistru.

Puterea Leşilorŭ tótă era cu Craĭul asupra Mosculuĭ; ce câtŭ aŭ putatŭ strîuge óste, Coneţ-Polski Hatmanul, Leşéscă şi Căzăcéscă, ca 11,000 de ómenĭ, aŭ pusŭ şi elŭ tabĕra despre capiştea Armenéscă. Éră Abaza Paşa, lăsândŭ tabĕra pre Nistru dencóce, precum s'aŭ pomenitŭ, singur cu tóte oştile gata de rĕsboiŭ, aŭ trecutŭ Nistrul, şi aŭ mersŭ direptŭ asupra tabereĭ Leşescĭ, avêndŭ cu sine de tóte oştile, cu Turcĭ, cu Tătarĭ, cu Moldovenĭ şi cu Muntenĭ, cu Mateĭ Vodă, ca la 30,000 de ómenĭ de rĕsboiŭ.

Leşiĭ grijise şanţurile bine cu puscĭ şi cu pedestrime, şi aŭ eşitŭ şi eĭ călărime den-afară de şanţurĭ. Aŭ datŭ năvală Turciĭ cu miḑĭlocul oştiĭ fórte tare, şi aripa den dirépta a Tătarilorŭ, până s'aŭ amestecatŭ cu călărimea Leşilorŭ; éră aripa den a stînga a Domnilorŭ, orĭ nedeprinsĕ hirea ţĕrilorŭ acestora la focŭ, orĭ nu'ĭ trăgea inima pre Muntenĭ şi pre aĭ nostri sĕ mérgă creştinŭ asupra de creştinŭ, aŭ stătutŭ maĭ slabŭ. Éră şi Turciĭ cu Tătariĭ n'aŭ zăbăvitŭ multŭ apropieţĭ de şanţurile Leşilorŭ, pentru focul care da fórte desŭ cu mórte in Turcĭ şi Tătarĭ; ce s'aŭ datŭ şi eĭ înapoĭ; şi s'aŭ mutatŭ Abaza Paşa cu tótă óstea despre o vale, ce este aprópe de Cameniţă, anume Mucşa; şi ĭar aŭ tocmitŭ óstea. Şi îndată Turciĭ cu sabiile smulte asupra Moldovenilorŭ şi a Muntenilorŭ sĕ mérgă de frica lorŭ la năvală; şi aşa aŭ datŭ Abaza Paşa alŭ doile rôndŭ cu tóte oştile năvală asupra Leşilorŭ, şi înfrînsĕse o rótă de Leşĭ. Ce, le-aŭ eşitŭ alte róte in sprijinélă, şi nimicŭ n'aŭ isprăvitŭ nice cu a doa năvală, ca sĕ pótă sparge tabĕra Leşéscă.

Stătut-aŭ rĕsboiul peste vreme de chindie; şi se miraŭ Domniĭ cu ce miḑĭlocŭ arŭ face spaĭmă de la Cameniţă luĭ Abaza Paşa, care vrea elŭ sĕ ĭa tabĕra Leşéscă, pusă la unŭ locŭ ca acela şi subt o cetate ca aceea, ce nice nu era putinţă. Ce aŭ făcutŭ veste pen nesce călăraşĭ cum că aŭ datŭ călăraşiĭ

de nesce oştî Căzăcescî, viindŭ cu tabĕra legată despre Nădoborŭ, viitóre într'agiutoru Leşilorŭ; şi den cuvêntŭ in cuvêntŭ aŭ înţelesŭ Abaza Paşa vestea aceea; şi vrêndŭ sĕ scie cu adevĕratŭ, şi întrebândŭ pre Moîseî Vodă, aŭ adusŭ pre călăraşî înaintea luî Abaza Paşa, însĕ invĕţaţî sĕ adeverésçă lucrul cum este aşa, şi cum aŭ vĕḑutŭ cu ochiî lorŭ, peste pădurea Nădoborulu, óste. Aŭ stătutŭ in gândurî îndată Abaza Paşa, de purcesŭ spre tabĕră sa, spre Nistru, vĕḑêndŭ că nu are ce face şi oştiî Leşescî, şi socotindŭ şi rĕcéla acestorŭ doĕ ţerî la bătae, şi aŭ purcesŭ într'aceeaşî ḑi cu nóptea înapoî.

Leşiî cu bucurie că s'aŭ mântuitŭ de neprietenî, n'aŭ gonitŭ, ce aŭ stătutŭ pre locŭ, păḑindu'şî tabĕra lorŭ. Éră Abaza Paşa, sĕ nu se întórcă de totŭ fĕră veste, înţelegêndŭ de unŭ têrguşorŭ Leşescŭ lûngă Nistru, de giosŭ de Cameniţă, anume Studeniţa, aŭ purcesŭ asupra aceluî têrguşorŭ, la care puţinî haîducî eraŭ de paza cetăţeî; cea-altă glótă, totŭ ţĕrănime, bejeniţî de pen pregiurŭ. Apăratu-s'aŭ in doĕ ḑile têrgul, éră spre a triea ḑî haîduciî aŭ fugitŭ cu nópte spre Cameniţă; apoî tótă ţĕrănimea câtă era strînsă acolea aŭ căḑutŭ in robie la Turcî şi la Tătarî. Acolo, la năvală, aŭ căutatŭ şi a lorŭ nostri a mergere; éră totuşî aŭ datŭ scire haîducilorŭ sĕ fugă sĕ nu péră.

Mare veste sillìa Abaza Paşa sĕ facă Studeniţeî: şi ce aŭ fostŭ ómeniî maî frunte, i-aŭ alesŭ şi i-aŭ trimisŭ la Impĕrăţie, scornindu-le nume de ómenî marî den ţéra Leşéscă; şi o fată ce se prilejise între róbe, fórte iscusită de trupŭ, aŭ trimis-o la Impĕrăţie, făcêndŭ veste că este fata Hatmanuluî Leşescŭ.

S'aŭ întorsŭ dupĕ acea isbândă Abaza Paşa spre Dunăre, cu gândŭ fórte rĕŭ şi pre Domnî şi pre boierî, pentru înşelăcĭunea ce s'aŭ aflatŭ maî apoî; că ce aŭ scornitŭ pentru Căzacî la Nădobor n'aŭ fostŭ nimică. Şi dacă aŭ sositŭ aice in Iaşî, aŭ descălecatŭ cu corturile in şesŭ, despre monastirea Balicăî, şi a doa ḑi era aşeḑatŭ cu gândul luî sĕ prinḑă pre toţî boieriî, sĕ'î puie in obeḑî, sĕ'î ia cu sine, sĕ se plătéscă la Impĕrăţie de ponoslu, că i-aŭ fostŭ ţerile aceste de smintélă. Ce unŭ turcŭ orbŭ de unŭ ochiŭ, prietenul luî Costin Hatmanul, aŭ descoperitŭ gândul luî Abaza Paşa, şi aŭ fugitŭ in nóptea aceea boieriî, câtŭ până in ḑiuă aŭ agiunsŭ la monastirea Pobrota.

A doa ḑi Abaza Paşa aŭ strinsŭ pre Moîseî Vodă pentru boierî; éră Mateî Vodă hiindu'î cirécŭ, prea lesne 'şî-aŭ tocmitŭ lucrurile la dênsul. Dat-aŭ sémă Moîseî Vodă pentru boierî că s'aŭ dusŭ pentru graba biruluî, întârḑietŭ hiindŭ birul. Éră alţiî şoptiaŭ luî Abaza Paşa că s'aŭ dusŭ boieriî la Leşî, sĕ'î pornéscă sĕ vie in urma luî. Şi aşa s'aŭ sfêrşitŭ venirea luî Abaza Paşa asupra Leşilorŭ; in anul ce scrie maî sus, 7142, tómna, la Noemvrie, aŭ trecutŭ Dunărea înapoî la scaunul sĕŭ.

Şi câtŭ s'aŭ aşeḑatŭ, nu părăsia a pîrire pre Domnî, ales pre Moîseî Vodă, pentru boierî. Şi pentru pîra luî n'aŭ pututŭ in-delungŭ domni Moîseî Vodă, ales fiindŭ acólo şi Lupul Vasile Vornicul, cunoscutŭ de maî nainte luî Abaza Paşa. Domnit-aŭ Moîseî Vodă, dupĕ Abaza Paşa, numaî peste iérnă, éră primăvara i-aŭ venitŭ mazilia, şi s'aŭ datŭ Domnia Lupuluî Vasilie Vornicul, de Sultan Murat. Éră Moîseî Vodă, dupĕ mazilia sa, sătul de binele Turcilorŭ, aŭ trecutŭ in ţéra Leşéscă, petrecutŭ de câţî-va boierî până la margine; unde'şî

apoĭ, dupĕ câţĭ-va anĭ petrecêndŭ in odihnă cu ocinĭ in ţéra Leşéscă, şi cinste de la Leşĭ, 'şĭ-aŭ sĕvârşitŭ viaţa pe vreme Domnieĭ Dabijăĭ Vodă.

CAP. XV.

Domnia luĭ Vasilie Vodă.

Fericită Domnia luĭ Vasilie Vodă, in care, de aŭ fostŭ cândva acéstă ţéră in totŭ binele, cu bişugŭ, şi plină de tótă averea, cu mare fericie, şi trăgănată până la 19 anĭ, in ḑilele acesteĭ Domniĭ. Aŭ fostŭ in aniĭ de'ntêiŭ cu prepusurĭ pentru nepace; ĭar între Leşĭ şi între Turcĭ; éră apoĭ, dupĕ treĭ anĭ, deşchiḑêndu 'şĭ calea Impĕrăţia Turculuĭ, cu Sultan Murat, asupra Persuluĭ, pentru Vavilon (Bagdad), aice aceste părţĭ la mare pace şi linişte eraŭ.

Domnia cum s'aŭ prilejitŭ de aŭ luat'o Vasilie Vodă, s'aŭ pomenitŭ la Domnia luĭ Moĭseĭ Vodă, in Capul XIV, cum aŭ fugitŭ Vasilie Vodă de frica luĭ Moĭseĭ Vodă, de aicea din ţéră la Ţarigrad; şi acolo, cunoscutŭ hiindŭ la câţĭva den Capete, şi maĭ vârtosŭ la Abaża Paşa, care era pârâşŭ luĭ Moĭseĭ Vodă, şi maĭ multŭ cu nevoinţa aceluĭa i-aŭ datŭ Sultan Murat Domnia

Dacă aŭ luatŭ Domnia, n'aŭ vrutŭ sĕ hie nemulţămitorŭ luĭ Moĭseĭ Vodă, pentru binele cĕ făcusĕ caseĭ luĭ; aŭ scrisŭ carte la Moĭseĭ Vodă cu mare mulţămită pentru ómeniĭ seĭ, că eĭ n'aŭ avutŭ nice o nevoĭe; şi lăsându'lŭ in voĭe, unde are vrea sĕ mérgă, orĭ spre ce parte, volnicŭ fĕră de nice o grijă sĕ hie; şi sfătuindu'lŭ sĕ nu vie la Ţarigrad, pentru multe datoriĭ ce avea Moĭseĭ Vodă in Ţarigrad; şi sĕ nu bănuéscă căcĭ s'aŭ prilegitŭ, aşa hiindŭ aceste lucrurĭ, ales a Domnilorŭ, subt orônduĭala luĭ Dumneḑeŭ, fĕră care nu este Domnie.

Dupĕ acéstă ţeremonie, aŭ purcesŭ Vasilie Vodă den Ţarigrad cu Domnie in ţéră, in anul 7142; éră Moĭseĭ Vodă strênsŭ cu casa luĭ şi cu Costin Hatmanul din boĭerĭ, aŭ trecutŭ in ţéra Leşéscă.

Abaza Paşa ĭar se gătĭa cu mare putere asupra Leşilorŭ, sĕ'şĭ tocméscă lucrurile a rĕsboĭuluĭ celuĭ de'ntêiŭ care făcuse asupra luĭ Coneţ-Polski, la Cameniţă, până n'are oblici Impĕrăţia că in rôndul d'ântêiŭ n'aŭ lucratŭ atâta câtŭ da sémă la Impĕrăţie; şi îndemna pe Impĕrăţie ĭar asupra Leşilorŭ; şi starĕ de faţă şi Soliĭ Moskicescĭ la Ţarigrad, nevoindŭ cu mare făgăduinţă Impĕrăţieĭ, de Cazan şi de Azderhan, sĕ hie a Turcilorŭ; şi numaĭ ce aştepta şi Vasilie Vodă, neaşeḑatŭ bine la Domnie sĕ'ĭ vie poroncă de gătire de óste, ĭar ca şi luĭ Moĭseĭ Vodă.

Era şi solŭ Leşescŭ den ţéra Moskicéscă, pornitŭ de Craiul Leşescŭ la Impĕrăţie, anume Trăbinski, pre carele (dândŭ veste Craiuluĭ Coneţ-Polski Hatmanul că vine Abaza Paşa asupra luĭ cu oştĭ Turcescĭ) 'l-aŭ trimisŭ Craiul la Impĕrăţie întrebândŭ ce pricină are hi stricăcĭuneĭ de pace ce era legată cu Sultan Osman la Hotin; şi aŭ trecutŭ solul acela pren ţéră, curând in urma luĭ Abaza Paşa, in ḑilele luĭ Moĭseĭ Vodă. Ce oblicindŭ Abaza Paşa, aŭ tri-

misŭ de 'l-aŭ oprităŭ la Pravadia, silindu-lŭ sĕ'şĭ dea solia la dênsul, temêndu-sŭ sĕ nu se oblicéscă de'ntru elŭ acea cale a luĭ cum aŭ fostŭ. Ce, nevrêndŭ solul sĕ'şĭ dea solia, şi rĕspunḑêndu'ĭ čum că este trimisŭ la singură Impĕrăţia, nu la unul den Paşĭ, 'l-aŭ opritŭ câtăva vreme. Ce solul aŭ silitŭ de sine de aŭ datŭ scire la Pórtă că este opritŭ; şi aŭ venitŭ poroncă la Abaza Paşa sĕ'lŭ slobóḑĕ; şi numaĭ ce i-aŭ căutatŭ a'lŭ slobodire. Éră aşa'ĭ stricasĕ lucrurile soluluĭ la Impĕrăţie, câtŭ nice o cinste n'aŭ avutŭ care se cade solilorŭ; şi 'l-aŭ pornitŭ cu rĕspunsŭ de scârbă înapoĭ fŏră zăbavă, şi anume sĕ hie gata Crăia Leşéscă ĭar de sfadă.

Acelŭ rĕspunsŭ alŭ Turcilorŭ dacă aŭ agĭunsŭ la Craiul, in ţéra Moskicéscă, că totŭ in ţéra Mosculuĭ era cu oştĭ, şi dându'ĭ scire de la margine ĭar de gătirea Turcilorŭ, decĭ, numaĭ ce aŭ căutatŭ luĭ Craiul a stare la tocmală cu Moscul, şi îndată lăsândŭ tóte într'o parte, aŭ legatŭ cu Moscaliĭ pace, cu câte-va oraşe luate de la Moscalĭ in partea Leşilorŭ; s'aŭ întorsŭ Craiul la Varşav, şi îndată aŭ stătutŭ la Seim de gătire asupra Turcilorŭ.

Inţĕlegêndŭ Turciĭ că aŭ făcutŭ pace Leşiĭ cu Moscul, şi maĭ adevĕratŭ den Soliĭ Moskicescĭ, şi era şi de la Turcĭ solŭ la Mosk, întărindu'ĭ împrotiva Leşilorŭ, şĭ de aice den ţéră de la Vasilie Vodă, avêndŭ scire, aŭ pornitŭ pre soliĭ Moskicescĭ cu scârbă, pentru ne starea lorŭ la cuvêntŭ; şi aŭ trimisŭ solŭ şi la Craiul Leşescŭ pentru înoirea păceĭ, anume pre Şahăn Aga, unulŭ den Agiĭ Divanuluĭ, avêndŭ şi cu Cazălbaşiĭ amestecare începută pentru Bagdad, s'aŭ Vavilonul, Impĕrăţia Turculuĭ.

Pornite oştile Leşescĭ aŭ aflatŭ Şahăn Aga spre Cameniţă, şi pre singurŭ Craiul, aprópe de Varşav, in tabĕră; rĕspunḑêndŭ luĭ Şahăn Aga soluluĭ Turcescŭ, Craiul, cu scârbă, pentru stricarea şi călcarea păceĭ, carea cu atâte gĭurămênturĭ s'aŭ făcutŭ la Hotin, cu Sultan Osman; şi între acelŭ solŭ câteva conace aŭ mersŭ spre Cameniţă cu oştile; şi cu acestŭ rĕspunsŭ aŭ pornitŭ pre solul Turcescŭ, carele da tótă vina pre Abaza Paşa, şi cum că este gata de perire pentru acele fapte.

Fost'aŭ acéstă clătire a Leşilorŭ in anul 7143, care oştĭ maĭ marĭ şi maĭ bine grijite nu se pomenescŭ in tótă cronica Leşéscă. Ţinŭ minte ómeniĭ bĕtrânĭ, cariĭ spunŭ că agĭungea tabĕra de subt têrgul Cameniţeĭ până la unŭ copacĭŭ la câmpŭ, maĭ multŭ de o milă mare de locŭ; că oştile eraŭ gata cele ce aŭ fostŭ asupra Mosculuĭ, şi plină ţéra Leşéscă pre acele vremĭ de mulţime de ómenĭ. Éră până a sosire Craiul Leşescŭ la Cameniţă, Coneţ-Polski Hatmanul sosisĕ cu o sémă de oştĭ subt Cameniţă; şi venĭaŭ cărţĭ pren Vasilie Vodă de la Vizirul Murtaza Paşa pentru pace, adeverindŭ luĭ Koneţ-Polski că acea călcare de pace ce aŭ făcutŭ Abaza Paşa va plăti-o cu capul, ca unŭ călcătorŭ de pace, câte fŏră scirea Impĕrăţieĭ aŭ făcutŭ aşa. Şi aşa omorindŭ Impĕrăţia pre Abaza Paşa, zugrumatŭ, s'aŭ rĕschiratŭ şi gătirea Leşilorŭ in vêntŭ, hiindŭ supĕraţĭ şi slujitoriĭ lorŭ de atâta vreme cu oştile la Moscŭ; şi aŭ stătutŭ pace ĭar între Leşĭ şi între Turcĭ, cu înnoirea legăturilorŭ de la Sultan Osman, adăogândŭ şi acéstă legătură între sine, pentru Tătarĭ, sĕ nu lŏcuĭéscă în Bugégŭ. Omŭ, Abaza Paşa, vestitŭ cu rĕsbóĭe asupra Persuluĭ, şi oşténŭ direptŭ.

La anul după acésta, aŭ purcesŭ Sultan Murat cu mare gătire asupra Persuluĭ, şi într'acelŭ anŭ aŭ luatŭ de la Perşĭ cetatea anume Răvanul; care apoĭ, când s'aŭ întorsŭ înapoĭ Sultan Murat la Ţarigrad, ĭar o aŭ luatŭ Căzălbaşiĭ înapoĭ.

Éră Vasilie Vodă domnĭa cu mare linişte şi cu pace, fără grijă ţéra de tóte părţile; staŭ toţĭ de neguţitoriĭ şi de agonisite; însĕ, lăcomia nice atuncea nu lipsĭa cu dărĭ grele; ce avêndŭ lŏcuitoriĭ ţereĭ vreme de agonisită, biruĭaŭ tóte acele greutăţĭ despre Domnie.

In ţéra Unguréscă eraŭ marĭ amestecăturĭ între Racoţi şi între Betlem Istfan, fecĭorul luĭ Betlem Gabăr, pentru Domnia Ardéluluĭ. Ce aŭ căutatŭ a dare locŭ Domnieĭ aceea Betlem Istfan, luĭ Racoţi, neputêndŭ a luare agĭutorŭ de la Impĕrăţia Turculuĭ, pentru gătirea luĭ Sultan Murat ĭar asupra Persuluĭ.

In anul 7145, se rădicase Căzaciĭ cu Pavilĭuk, Hatmanul lorŭ, asupra Leşilorŭ, pentru oprire de pre marea Négră; pre cariĭ Potoţki, Hatmanul Leşescŭ celŭ de câmpŭ, i-aŭ lovitŭ; şi închiḑêndu-le tabĕra, aŭ datŭ Căzaciĭ viŭ pre Pavilĭuk, Hatmanul lorŭ; şi în anul acesta aŭ făcutŭ Leşiĭ o cetate, anume Kodacul, pre Nipru, la pragul celŭ d'ântêĭŭ a Nipruluĭ, oprindŭ pre Căzacĭ sĕ nu âmble pre marea Négră, stricândŭ pacea cu Turciĭ, care oprélă a lorŭ aŭ rĕsuflatŭ spre marea pustietate Crăieĭ Leşescĭ, cu Hmil, Hatmanul Căzăcescŭ.

Totŭ în acelaşŭ anŭ Cantemir Paşa cu ordele sele, peste voĭa Hatmanuluĭ, aŭ eşitŭ den Crîmŭ, şi s'aŭ aşezatŭ ĭar în Bugégŭ; care lucru nesuferindŭ Hanul, şi mergêndŭ dodeĭală şi de la Leşĭ, cariĭ legase a doa legătură, pren Coneţ-Polski cu Mustafa Paşa Vizirul, sĕ nu hie slobodĭ Tătariĭ a lŏcuire în Bugégŭ, făcêndŭ dodeĭală Crăieĭ lorŭ. Aŭ eşitŭ poroncă la Hanul şi la Vasilie Vodă, Domnul ţereĭ nóstre, şi la Mateĭ Vodă, Domnul Muntenescŭ, sĕ mérgă cu Hanul asupra luĭ Cantemir. Decĭ, aŭ venitŭ Hanul cu oştĭ, şi aŭ purcesŭ şi Domniĭ cu âmbe ţĕrile asupra luĭ Cantemir; care, temêndu-se de Hanul, aŭ fugitŭ în Ţarigrad; éră ordele luĭ le-aŭ luatŭ Hanul cu sine la Crîmŭ; şi de pîra Hanuluĭ aŭ peritŭ şi Cantemir, zugrumatŭ, în Ţarigrad.

Dupĕ ce aŭ pornitŭ den Bugégŭ, Hanul, pre Tătarĭ aŭ lăsatŭ pre doĭ Sultanĭ, fraţĭ aĭ seĭ, sĕ vie cu dênşiĭ; éră elŭ aŭ purcesŭ spre Crîmŭ înainte. Éră când aŭ fostŭ la trecĕtórea Nipruluĭ, s'aŭ rădicatŭ Nohaiĭ, şi aŭ lovitŭ fără-veste pre Sultanĭ, şi i-aŭ omoritŭ pre amêndoĭ; şi dupĕ acéstă faptă, aŭ purcesŭ cu coşurile sele spre ţéra Leşéscă, pohtindŭ de la Leşĭ locŭ sĕ se aşeḑe subt ascultarea lor. Âmblaŭ pre la têrgurĭ şi pren sate, toţĭ câte cu o cruce de lemnŭ la peptŭ, semnŭ de închinăcĭune. Ce Leşiĭ aşa locŭ deşertŭ fără ómenĭ, maĭ in lăuntrul ţĕreĭ sele, neavêndŭ, le-aŭ datŭ câmpiĭ pre Nipru, între Crilav şi între Codin; şi eraŭ aprópe de 20,000 de Nohaĭ, órda aceea.

Care lucru înţĕlegêndŭ Impĕrăţia Turculuĭ, ĭar, cu a doa óră, aŭ pornitŭ câţĭva Paşĭ in prejma lorŭ, la anul dupĕ scosul luĭ Cantemir Paşa den Bugégŭ; şi i-aŭ venitŭ poroncă şi luĭ Vasilie Vodă şi luĭ Mateĭ Vodă sĕ margă sĕ se împreune cu Paşiĭ asupra Nohailorŭ. Decĭ, de isnóvă aŭ purcesŭ Vasilie Vodă cu oştĭ, alŭ doile rôndŭ, la cetatea Albă, la adunarea Paşilorŭ; éră Mateĭ Vodă aŭ venitŭ până la marginea ţereĭ sele; şi de acolo aŭ pornitŭ unŭ Sardarŭ alŭ seŭ cu oştĭ, éră elŭ s'a făcutŭ bolnavŭ şi s'aŭ întorsŭ îna-

poĭ. Éră şi Vasilie Vodă şi Paşiĭ fără zăbavă s'aŭ întorsŭ de la cetatea Albă înapoĭ; că pre Tătarĭ îĭ trăsĕse Hanul cu blândeţĕ şi cu făgăduinţă de ertare pentru mórtea Sultanilorŭ; şi'ĭ trecusĕ Niprul, pre uniĭ in Crîmŭ, éră pre alţiĭ i-aŭ aşeḑatŭ in câmpiĭ Donuluĭ. Éră mórtea Sultanilorŭ, maĭ pre urmă, totŭ n'aŭ lăsatŭ Hanul nerĕscumpĕrată. Ce câţĭ eraŭ den sângele luĭ Cantemir, maĭ capete, întru una de ḑile, cu meşterşugŭ i-aŭ împărţitŭ: pre uniĭ, la o sémă den Agiiĭ curţiĭ sele, la ospĕţŭ; pre alţiĭ, la masa sa oprindu'ĭ; şi la acela ospĕţŭ pre toţĭ i-aŭ omoritŭ câţĭ eraŭ Cantemirescĭ maĭ de frunte; şi de atuncĭ s'aŭ stinsŭ acelŭ némŭ la dênşiĭ, cariĭ eraŭ maĭ de frunte de cât tóte órdele, precum pre aceste vremĭ suntŭ Şirenesciĭ. Unul den Cantemirescĭ, anume Azamet Mărzea, pre care şi eŭ 'l-am apucatŭ Dvorén la Craiul Leşescŭ, Vladislav, neprilejindu-se la acelŭ ospĕţŭ ce făcuse Hanul, aŭ scăpatŭ den Crîmŭ în ţéra Leşéscă, şi slujĭa la Craiul Leşescŭ între Dvorenĭ, şi avea la Craiŭ léfă.

Intr'acestŭ anŭ, aŭ luată Căzaciĭ Donuluĭ Azacul, cetate Tătăréscă, pre apa Donuluĭ, care apoĭ o aŭ dat-o de bună voĭe Moscul Turcilorŭ înapoĭ. Isariŭ aŭ âmblatŭ la acestŭ miḑlocŭ pentru acea cetate la Mosk; omŭ, pre acele vremĭ aicea în ţéră vestitŭ cu neguţătorie în ţéră Moskicéscă.

Éră întorsul luĭ Mateĭ Vodă de la margine, mergêndŭ alŭ doile rôndŭ la Cetatea Albă, n'aŭ fostŭ fără pricină. Ce avêndŭ mare neprietenie Mateĭ Vodă cu Vasilie Vodă, de'ndată ce aŭ stătutŭ Vasilie Vodă la Domnie, făcuse multe amestecăturĭ pre acele vremĭ la Paşa de Silistra. Decĭ, s'aŭ temutŭ Mateĭ Vodă a mergerĕ, pentru acele amestecăturĭ, ce'lŭ amestecasĕ Vasilie Vodă la Paşa; ce, precum s'aŭ pomenitŭ maĭ sus, aŭ trimisŭ óste, şi s'aŭ întorsŭ la scaunulŭ seŭ.

Era la Impĕrăţia luĭ Sultan Murat, pre acele vremĭ, tóte trebile şi lucrurile Impĕrăţieĭ pre doĭ ómenĭ, cariĭ eraŭ Musaipĭ luĭ Sultan Murat: unul, Silihtar, ce era in lăuntru, care slujbă este de Impĕrăţie fórte aprópe, adecă Spatar, ce pórtă spata saŭ buzduganul dupĕ Impĕratul; alŭ doile, Căzlar Aga, care este peste tótă casa Impĕrătéscă, şi pre fete maĭ mare. Acestĭ doĭ purtaŭ tóte trebile Impĕrăţieĭ. Viziria înaintea lorŭ era fórte slabă; când se aduna Vizirul cu unul de aceĭa, spunŭ că le sĕruta póla haĭnelorŭ.

Decĭ, pre unul den acele capete la Impĕrăţie, pre Silihtar Paşa, îlŭ cuprinsĕse Mateĭ Vodă cu dările, éră pre Căzlar Aga, Vasilie Vodă; şi eşiaŭ isprăvĭ de la Impĕrăţie şi luĭ Mateĭ Vodă şi luĭ Vasilie Vodă, pren chipurile maĭ sus pomenite. Covêrşĭa cu atâta Mateĭ Vodă pre Vasilie Vodă, că Mateĭ Vodă avea şi cu megieşiĭ marĭ prietenie, ales cu Unguriĭ; éră Vasilie Vodă nice cu unŭ megieşŭ, precum amŭ apucatŭ şi noĭ acea Domnie, viaţă bună n'aŭ avutŭ, den nebăgare de sémă cu nime den megieşĭ.

O, nesăţĭósă hirea Domnilor spre lăţire şi avuţie órbă! pre câtŭ se maĭ adaoge, pre atâta râvnesce! Pohtele Domnilorŭ şi Impĕraţilorŭ n'aŭ hotarŭ; avêndŭ multŭ, cum n'are avea nimică le pare; pre câtŭ le dă Dumneḑeŭ nu se satură; avêndŭ Domnie, cinste şi maĭ mare şi maĭ late ţerĭ pohtescŭ. *Deh Derviş, derchilimi auhuzbecdă, vedu patişah derichilimi, nechin uccedă*: adecă, ḑece Dervişĭ pe unŭ covorŭ potŭ încăpe, éră doĭ Impĕraţĭ într'o ţéră nu încapŭ.

Avêndŭ ţéră, şi ţéra altuia a o cuprinde, cască; şi aşa, lăcomindŭ la a altuia, sosescŭ de perdŭ şi alŭ seŭ. Multe Impĕrăţiĭ in lume, vrêndŭ sĕ ele alte ţerĭ, s'aŭ stînsŭ pre sine. Aşa s'aŭ stînsŭ Impĕrăţia luĭ Darie Impĕratŭ de Alecsandru Macedon: vrêndŭ sĕ supuie ţerile Greceseĭ şi tótă Macedonia, Darie aŭ stinsŭ Impĕrăţia sa, de aŭ cădutŭ pre mânele luĭ Alexandru Macedon. Aşe şi Impĕrăţia Cartagenil, vrêndŭ sĕ supuie Rômul, aŭ cădutŭ in robia Rômlenilorŭ. Aşa Pir Impĕratŭ, vrêndŭ sĕ ia Italia, aŭ pérdutŭ ţerile sele. Aşa şi Mihaĭ Vodă, vrêndŭ sĕ fie Craiŭ la Ungurĭ, aŭ perdutŭ şi Domnía ţereĭ Muntenescĭ.

Aşa şi Vasilie Vodă, avêndŭ fericită vreme, in pace de tóte părţile, că şi ţéra nu era nice cu o datorie îngreuietă, fără nice o dodeială despre Turcĭ, carii aveaŭ începută sfadă cu Perşiĭ şi într'acele părţĭ staŭ cu valurĭ, aŭ începutŭ sfadă cu Mateĭ Vodă, Domnul Muntenescŭ, pentru Domnia aceĭ ţerĭ: orĭ că nu'lŭ încăpea Moldova, ca pre unŭ omŭ cu hirea înaltă, şi Impĕrătéscă maĭ multŭ, de câtŭ Domnéscă; orĭ că silia sĕ védă pre fiiul seŭ, Ión Vodă, eşitŭ la Domnie. care hire aŭ părinţiĭ spre feciorii lorŭ, se'ĭ védă in viaţa lorŭ eşiţĭ la cinste: Domniĭ, la Domnie pre feciorii lorŭ se'ĭ védă pohtescŭ; boieriĭ, la boieriĭ; slujitorul se bucură sĕ'şĭ védă de slujitorie pre feciorul seŭ harnicŭ; pământénul, de hrana pământuluĭ pre feciorul seŭ destoinicŭ pohtesce sĕ'lŭ védă; orĭ că 'l-aŭ îndemnatŭ pre Vasilie Vodă marea netocmală şi neprietenie ce avea maĭ de-demultŭ, încă den boieria sa: scosĕse Domnia de la Impĕrăţie prin midlocul luĭ Căzlar Aga şi a Paşiĭ de Silistra, fiiuluĭ seŭ, luĭ Ión Vodă, in ţéra Munténéscă.

Prostatecŭ ţinea Vasilie Vodă pre Mateĭ Vodă. Decĭ, avêndŭ şi pre Vizirul în partea sa, aŭ făcutŭ oştĭ de ţéră, şi aŭ purcesŭ in ţéra Munténéscă asupra luĭ Mateĭ Vodă, lăsândŭ aicea in scaunŭ pre fiiul seŭ Ión Vodă; éră singurŭ Vasilie Vodă aŭ întratŭ cu oştĭ in ţéra Munténéscă, cu scirea Viziruluĭ şi a Paşeĭ de Silistra; oştĭ avea câte-va, éră totŭ de ţéră, şi lefeciĭ, şi acea-altă óste, fără puţiniĭ sĕrbĭ ce avea in léfă călărĭ.

Éră şi Mateĭ Vodă, Domnul ţereĭ Muntenescĭ, nu dormia; ce, apĕrândŭ alŭ seŭ, avea oştĭ şi streine şi de ţéra sa, alesă pedestrime; fie când avea câte 1000 in léfă, fără dărăbaniĭ de ţéră, şi călărĭ de aĭ noştri Moldovenĭ, acolo merşĭ in léfă, cărora era numele Levinţĭ; şi Leşĭ călărĭ ţinea pururea câte 200; şi deosĕbĭ, Ungurĭ călărĭ; şi dedesĕ scire şi la arcalele sele, ce avea la Impĕrăţie, de sila ce'ĭ făcea Vasilie Vodă. Decĭ, cu midlócele luĭ Silihtar Paşa bine n'aŭ intratŭ Vasilie Vodă in ţéra Munténéscă, la o apă ce se chiamă Rômna, 'l-aŭ întimpinatŭ unŭ céuşŭ de la Impĕrăţie, cu poroncă numaĭ sĕ se întórcă Vasilie Vodă înapoĭ; şi in urma céuşuluĭ aŭ sositŭ şi o sémă de oştĭ de a luĭ Mateĭ Vodă.

Numaĭ ce aŭ căutatŭ luĭ Vasilie Vodă a se întórcere înapoĭ, vĕdêndŭ cartea Impĕrătéscă; şi cine era Sultan Murat, nu era de a şuguire cu elŭ. Decĭ, purcedêndŭ înapoĭ Vasilie Vodă, se simeţisĕ Munteniĭ, şi in chipul góneĭ sĕ goniască pre oştile luĭ Vasilie Vodă, lovise in códa oştiĭ; ce apoĭ s'aŭ întorsŭ înapoĭ oştile de ţéră, şi singurŭ Vasilie Vodă, şi aŭ înfrîntŭ pre Muntenĭ, şi aŭ prinsŭ câţiva viĭ, şi aŭ şi peritŭ câţiva den Muntenĭ.

Vasilie Vodă, după aceea, îndată aŭ eşitŭ din ţéra Munteuéscă, plinindŭ poronca Impĕrătéscă; şi şeḑêndŭ câteva ḑile la Ploscuţenĭ, de acolo aŭ pornitŭ pre céuşul celŭ Impĕrătescŭ, éră elŭ aŭ venitŭ în scaunŭ.

Era pre acele vremĭ Vizir anume Tabani Buĭuk, carele ţinea cu Vasilie Vodă, şi Paşa de Silistra ĭar aşa; şi numaĭ sĕ scóţă pre Mateĭ Vodă, se pusĕse cu tótă voĭa; şi fără scirea Impĕrătéscă eşĭaŭ isprăvĭ de la Vizirul de domnia ţĕreĭ Muntenescĭ luĭ Ión Vodă, fecĭorul luĭ Vasilie Vodă; cum şi atuncĭ, dacă aŭ veḑutŭ Vizirul împiedecate isprăvile d'ântêiŭ de Silihtrarul, aŭ făcutŭ altele la singurŭ Paşa de Silistra, sĕ ducă elŭ singurŭ pre fecĭorul luĭ Vasilie Vodă in scaunul ţereĭ Muntenescĭ; care lucru, apoĭ, aŭ mâncatŭ capulŭ Viziruluĭ, oblicindŭ Impĕrĕţia, pren Silihtrarul, rĕsbóĭele şi vĕrsările de sânge între Domnĭ, de unde se pogóră. Nice te mira cum de aŭ pututŭ Domniĭ âmbla in zarve fără scirea Impĕrăţieĭ, şi ales la unŭ Impĕratŭ leŭ ca acela; decĭ, sĕ sciĭ că ţĕrile aceste pre atuncĭ nu eraŭ aşa supuse, ce într'altă voĭe veghetă; şi se temeaŭ Turciĭ sĕ nu se deĭe ţéra Moldoveĭ in partea Leşilorŭ, cariĭ eraŭ pre acele vremĭ fórte tarĭ, câtŭ se siea Impĕrăţia de sfada Leşilorŭ; şi ales atunce, avêndŭ începutŭ şi rĕsboiul cu Perşiĭ, precum ţi s'aŭ pomenitŭ. Ce eraŭ bucuroşĭ că se sfădĭaŭ aceste ţerĭ între sine, şi poţĭ pricepe şi pre Domniile aceste aşa de îndelungate: 19 anĭ Vasilie Vodă Domnŭ, éră Mateĭ Vodă până la mórte, aprópe de 30 de anĭ, la Domnie. Alte vacurĭ socotesce ţĕrilorŭ acestora pre atuncĭ.

Când aŭ trimisŭ Vasile Vodă pre fiĭulŭ seŭ, Ión Vodă, la Paşa de Silistra, sĕ'lŭ ducă la Domnia ţĕreĭ Muntenescĭ.

Cu a doa ispravă de Domnia ţĕreĭ Muntenescĭ, aŭ socotitŭ Vasilie Vodă cu altă cale; avêndŭ aice şi de la Vizirul scire, aŭ pornitŭ pre Ión Vodă la Paşa de Silistra, cu câţĭ-va boĭerĭ, sĕ'lŭ ducă Paşa la scaunul ţĕreĭ Muntenescĭ; şi trimisĕse înainte la Paşa pre Enachi Catargiul, Vel Postelnicŭ. sĕ maĭ întăréscă lucrurile până va veni Ión Vodă. Şeḑêndŭ acolo Paşa, Catargiul aşteptândŭ pre Ión Vodă, aŭ simţitŭ lucrurile într'altŭ chipŭ, că'lŭ agiunsĕse pre Paşa alte poroncĭ Impĕrătescĭ, prin Silihtarul, şi unsĕse osia la Paşa şi Mateĭ Vodă. Decĭ, vĕḑêndŭ Catargiul lucrurile într'altŭ chipŭ, şi aŭ mirositŭ cum câtŭ are sosi Ión Vodă la Paşa va sĕ'lŭ opréscă şi sĕ'lŭ trimiţă la Impĕrăţie, dat-aŭ Catargiul scire la boĭeriĭ ce eraŭ pre lângă Ión Vodă, aprópe de Dristor, la unŭ satŭ; şi îndată s'aŭ întorsŭ Ión Vodă, cam cu fuga, de grija Paşeĭ; şi aşa aŭ eşitŭ şi a doua ispită pentru Domnia ţĕreĭ Muntenescĭ.

Alŭ doile rôndŭ aŭ mersŭ Vasilie Vodă cu oştĭ asupra luĭ Mateĭ Vodă in ţéra Muntenéscă până la Praova.

Éră nice cu atâta nu s'aŭ lăsatŭ Vasilie Vodă; ce, îndemnatŭ şi de Vizirul, şi ca o nimică socotindŭ a călcare pre Mateĭ Vodă, ĭar aŭ strânsŭ oştĭ, cu maĭ bună gătire, pedestrime şi cu puscĭ, şi ĭar aŭ purcesŭ in ţéra Muntenéscă asupra luĭ Mateĭ Vodă; şi cu aceea nebăgare de sémă de Mateĭ Vodă, câtŭ aice in locul seŭ pusesĕ Domnŭ pre fiĭul seŭ, Ión Vodă, in scaunul ţĕreĭ, cu boĭerĭ, cu Ispravnicĭ, cu Domnie deplină, ţiindŭ ca in palmă domnia ţĕreĭ Muntenescĭ. Éră lunecóse lucrările rĕsbóĭelorŭ, şi in puterea luĭ Dumneḑeŭ maĭ multŭ staŭ. Nicĭ-unŭ neprietenŭ, câtŭ de slabŭ fie, cum sĕ nu'lŭ ţie nime, nice'lŭ ţinŭ oşteniĭ ceĭ direpţĭ; şi bine aŭ ḑisŭ unul: rĕsbóĭele in clipala ochĭuluĭ staŭ: că atâta era numaĭ, sĕ eĭe acela rĕsboiŭ Vasilie Vodă, şi sĕ se aşeḑe în Domnia ţĕreĭ Românescĭ. Éră róta lumeĭ nu'ĭ aşa cum gândesce omul; ce, in cursul seŭ se întórce.

De care silă n'aŭ maĭ pututŭ Silihtarul a trimitere alte isprăvĭ luĭ Mateĭ Vodă, sĕ nu se descopere de totŭ cu âmbletele împrotiva Viziruluĭ, sĕ se rĕsae ceva Impĕrăţieĭ cu scârbă in partea sa; că alesŭ la Turcĭ, fórte cu sieală suntŭ tóte; şi cu mare meşterşugŭ, şi taĭnă, strică unul altuĭa, când va unul pre altul sĕ'lŭ surpe; că sĕ pîréscă la vederea, şie'şĭ strică, cine începe pîra. De multe orĭ cu lauda pre neprietenul seŭ maĭ curĕnd pogóră; şi ales subt Impĕrăţia luĭ Sultan Murat, cu mare sieală eraŭ toţĭ. Éră tot-deauna trimitea Silihtarul pren taĭnă la Mateĭ Vodă, îmbărbătându'lŭ sĕ stea împrotiva luĭ Vasilie Vodă sĕ'lŭ bată; éră pentru scârba Impĕrătéscă sĕ nu pórte grijĕ, că este grija luĭ. Decĭ, şi Mateĭ Vodă 'şĭ-aŭ strânsŭ óstea tótă; şi vĕḑĕndŭ pre Vasilie Vodă că trage oştĭ spre Bucurescĭ, nu spre Tĕrgovişte, aŭ pogoritŭ şi elŭ cu oştĭ spre Bucurescĭ.

Vasilie Vodă, dacă aŭ sositŭ la Praova, la satŭ la Ojogenĭ, sciindŭ den limbĭ de gătirea luĭ Mateĭ Vodă împrotiva sa, şi cu oştĭ câteva, şi strĕine şi de ţéră, aŭ făcutŭ sfatŭ acolo la Ojogenĭ, socotindŭ şi trecĕtorile apelorŭ, şi locurĭ închise cu pădurĭ den tóte părţile, şi băhnişurĭ; înţĕlegĕndŭ pre Mateĭ Vodă că anume la locurile acele pohtesce sĕ'ĭ dea rĕsboiŭ, fiecând oştile maĭ tarĭ hiindŭ la locul sĕŭ şi la strîmtorĭ împrotiva oştilorŭ celorŭ strĕine, aŭ alesŭ cu sfatul sĕ nu trécă Praova, ce sĕ stea acolo la câmpŭ, sĕ tragă pre Mateĭ Vodă cu oştile sele la câmpŭ; şi aşa alegĕndu-se sfatul, aŭ purcesŭ tóte oştile luĭ Vasilie Vodă in jacurĭ la Podgorie, pre subt munţĭ, încătro era bejenită tótă ţéra Muntenéscă, de pren tóte acele olate, până in Praova. Şi aşa, cu acelŭ sfatŭ (ce sfetnicĭ ar hi fostŭ aşa bunĭ de rĕsbóĭe pre atuncĭ), rĕşchirată óstea pre la jacurĭ, in locŭ aŭ priceputŭ Mateĭ Vodă lucrul, şi îndată aŭ purcesŭ spre Praova, direptŭ in prejma Ojogenilorŭ, unde era Vasilie Vodă cu corturile; aŭ stătutŭ la trecătóre, dândŭ scire den câteva puscĭ ce avea cu sine. Şi îndată aŭ începutŭ a trecere óstea in vadŭ; şi totŭ călăreţul aŭ trecutŭ câte unŭ pedestraşŭ dupĕ sine; şi aŭ stătutŭ in tocmală cu oştile dencóce de Praova, tocmindŭ óstea pedestră, cu focul şi cu puscile, între óstea călăréţă; şi aŭ purcesŭ cu tótă óstea stolită asupra tabereĭ luĭ Vasilie Vodă.

Nu avea de ce se apuca Vasilie Vodă, cu óstea rĕşchirată în tóte părţile; şi aşa de grabă venirĕ'ĭ asupră'ĭ a luĭ Mateĭ Vodă, şi temeĭnică, că oşteniĭ luĭ Vasilie Vodă uniĭ veniaŭ cu plean îngreuiaţĭ, nesciindŭ lucrul ce este, alţiĭ spăimaţĭ de sosirea oştilorŭ aşa degrabă, maĭ multŭ de gătirea la fugă îndată aŭ stătutŭ, de câtŭ la rĕsboiŭ; şi aşa spărcuită óstea, câtă nu era dusă in pradă, fĕră de nice o tocmală aŭ plecatŭ şi Vasilie Vodă fuga, şi tótă óstea, lăsândŭ şi corturile şi puscile cu tótă pedestrimea pe mâna luĭ Mateĭ Vodă; şi, de grija gonaşilorŭ, Vasilie Vodă aŭ lăsatŭ calea pre care venisĕ, şi direptŭ la Brăila aŭ năzuitŭ.

La Brăila zăbăvindu-se Vasilie Vodă câte-va ḑile, éră Mateĭ Vodă dedese scire de olacŭ la Paşa, îndată, de isbândă asupra luĭ Vasilie Vodă, aşa de sîrg lucrul. Orĭ cu scirea Paşiĭ, orĭ dentre sine, Agiĭ den Brăila şi den Mecin sfătuiaŭ sĕ'lŭ prinḑă pre Vasile Vodă, sĕ'lŭ trimiţă la Paşa; şi sĕ nu'ĭ hie datŭ scire Stamatie, carele maĭ apoĭ aŭ fostŭ Stolnicŭ la Vasile Vodă, ĭar maĭ pe urmă şi Postelnicŭ mare, are hi încăputŭ Vasile Vodă la prinsóre. Ce, şeḑêndŭ séra la masă, 'i-aŭ datŭ scire, şi de la masă s'aŭ sculatŭ şi într'o grădină peste gardŭ aŭ săritŭ, apucându-se de pre spatele a unuĭa din slujitorĭ; şi acolo 'i-aŭ scosŭ calul şi aŭ eşitŭ cu fuga den Brăila la Galaţĭ, lăsândŭ tóte în Brăila, câte nu rĕmăsĕse în Ojogenĭ.

Inţĕlegêndŭ Ión Vodă, ficĭorulŭ luĭ Vasile Vodă, de poticala tătâne-seŭ în ţéra Muntenéscă, strins'aŭ boĭeriĭ ce eraŭ puşĭ la boĭerie pre lûngă elŭ, şi le-aŭ ḑisŭ că elŭ de domnie nu este, pentru slabă sĕnătatea sa ce avea (că era Ión Vodă slabŭ, şi desnodatŭ şi de mânĭ şi de picĭóre, cum nu arŭ hi fostŭ fecĭorul luĭ Vasile Vodă care era ca unŭ leŭ şi la hire şi la trupŭ), ĭar tătâne-seŭ, aŭ lăsatŭ scaunul domnieĭ; şi aŭ venitŭ Vasile Vodă ĭar în scaunŭ.

Éră Mateĭ Vodă, jeluindu-se şi la Impĕrăţie de prada ce'ĭ făcuse oştile luĭ Vasilie Vodă, şi la megieşĭ, sĕ'şĭ întórcă strîmbătatea ce'ĭ făcusĕ Vasilie Vodă ţĕreĭ Munteneseĭ, legasĕ cu Racoţi, Cnézul Ardéluluĭ, tatăl luĭ Georgie Racoţi, lucrul; hiindŭ şi Racoţi rănitŭ cu nebăgare de sémă megieşieĭ luĭ de Vasilie Vodă, aŭ pornitŭ nesce oştĭ asupra luĭ Vasilie Vodă, cu Ión Movilă, fecĭorul luĭ Simeon Vodă, carele era în Ardél aşeḑatŭ de dupĕ rĕsboiul de la Stefănescĭ, cum s'a pomenitŭ dupĕ mórtea luĭ Simeon Vodă, că aŭ făcutŭ rĕsboiŭ fecĭoriĭ luĭ Simeon Vodă, şi cu fecĭoriĭ luĭ Irimia Vodă, pentru domnia ţĕreĭ. Şi s'aŭ pogorîtŭ până în Trotuşĭ Unguriĭ, şi oştile Munteneştĭ până la Milcovŭ sosiţĭ; aŭ schimbatŭ sfatul Racoţi cu Mateĭ Vodă: orĭ temêndu-se de Impĕrăţie, înţĕlegêndŭ de patima Viziruluĭ, orĭ altă socotélă le-aŭ venitŭ: aŭ întorsŭ pre Ión Movilă cu oştile înapoĭ, şi s'aŭ întorsŭ şi Munteniĭ. Eşisĕ casa luĭ Vasilie Vodă spre Huşĭ, de spaĭma aceea; şi pre vremea pogorîreĭ acestorŭ oştĭ aŭ peritŭ Gorgan şi Sămăchişe, capitaniĭ, şi Cărstea Visternicul, pentru prepusŭ de vicleşugŭ Domnieĭ.

Dupĕ aceste zarve, numaĭ ce 'i-aŭ căutatŭ luĭ Vasilie Vodă a stare la pace, veḑêndŭ şi patima Viziruluĭ curêndŭ dupĕ aceea, sĕ nu se maĭ aţiţe lucrurile asupra sa; cum n'are hi fostŭ fĕră primejdie Vasilie Vodă atunceşĭ, de n'are hi stătutŭ Impĕrăţia dupĕ lucrărĭ ce avea cu Perşiĭ, unde, dupĕ aceea, curênd aŭ purcesŭ cu tótă puterea asupra Bagdatuluĭ; Orĭ de la ceĭ-alţĭ doĭ

megieşi n'are hi fostŭ fĕră rĕscólă, de nu s'ar hi spăimatŭ Racoţi şi Mateĭ Vodă cu mórtea Viziruluĭ. Şi sta in cumpănă Sultan Murat, asupra Azaculuĭ va merge, că încă nu'lŭ dedesĕ Muscaliĭ; aŭ purcesŭ asupra Bagdatuluĭ. Éră până a se înţĕlege purcesulŭ, aceste ţĕrĭ eraŭ subt grijĕ că va veni Împĕrăţia spre aceste părţĭ cu oştĭ. Fost-aŭ aceste zarve între Mateĭ Vodă şi între Vasilie Vodă in anul 7144, şi 7145.

Éră patima Viziruluĭ Tabani Buĭuk, cum aŭ fostŭ de aŭ peritŭ de Sultan Murat, este aşa: dupĕ rĕsipa de la Ojogenĭ a luĭ Vasilie Vodă, aŭ făcutŭ Mateĭ Vodă arzahal, saŭ rĕvaşŭ de jalbă, la singurŭ Impĕratul; şi aflăndŭ omŭ de acea trébă sĕ dea acea jalbă la singurŭ Impĕratul, aŭ purcesŭ omul acela cu cărţile; şi sciindŭ rândul, aŭ păḍitŭ când aŭ eşitŭ Impĕratul la primblare cu vĕnătórea la câmpŭ; atunce s'aŭ făcutŭ omulŭ acela a mergere de-olacŭ pe dinaintea Împĕratuluĭ, anume sĕ'lŭ véḍă. Şi aşa vĕḍêndu'lŭ Impĕratul mergêndŭ tare, aŭ trimisŭ de 'l-aŭ opritŭ, şi 'l-aŭ întrebatŭ de unde vine. Elŭ aŭ rĕspunsŭ că vine den ţéra Muntenéscă cu cărţĭ la Impĕrăţie de mare pradă şi vĕrsărĭ de sânge ce aŭ făcutŭ Vasilie Vodă în ţéra Muntenéscă, care aŭ venitŭ cu oştĭ asupra luĭ Mateĭ Vodă. In locŭ aŭ trimisŭ Impĕratul de 'i-aŭ luatŭ cărţile, şi aŭ cetitŭ arzul celŭ de jalbă asupra luĭ Vasilie Vodă, pomenindŭ că se laudă Vasilie Vodă că are isprăvĭ de la Vizirul sĕ hie Domnŭ şi în ţéra Muntenéscă şi în ţéra Moldoveĭ. Atunce aŭ avutŭ vreme Silihtarul asupra Viziruluĭ, căindŭ ţĕrile cum se strică ele între sine şi se pradă. De care jalbă focŭ s'aŭ făcutŭ Sultan Murat pre Vizirul, înţĕlegêndŭ că de la Vizirul se pórtă acele amestecăturĭ. Ce, ântêiŭ aŭ trimisŭ pre omul acela cu tóte scrisorile acele sĕ le vaḍă Vizirul; éră Silihtarul aŭ ḍisŭ cătrĕ Impĕratul că omul acela îndată va peri de Vizirul. Ce 'i-aŭ datŭ Hasikiĭ, şi le-aŭ ḍisŭ singurŭ Impĕratul: «pre acestŭ omŭ ĭar sĕ'lŭ aduce'ĭ la mine.» Şi aşa aŭ fostŭ; că dacă 'l-aŭ dusŭ la Vizirul, şi aŭ înţĕlesŭ, aŭ vĕḍutŭ că este rĕŭ de dênsul, aŭ vrutŭ sĕ opréscă pre omŭ; ce Hasikiĭ 'i-aŭ spusŭ poronca Împĕratuluĭ, că este sĕ ducă pre omŭ ĭar la Impĕratul. Scosese Vizirul darurĭ Hasikilorŭ sĕ lase pre omŭ la dênsul; ce nu s'aŭ cutezatŭ Hasikiĭ, pentru Silihtarul, a facere preste poroncă. Éră sĕ nu hie fostŭ omul de faţă, putea ḍice Viḍirul, sĕ'şĭ tocmască lucrurile sele cum că aŭ fostŭ omul acela unŭ marghĭolŭ den Ţarigrad, şi 'i-aŭ spusŭ mencĭunĭ; că de aceste multe se făcŭ la Turcĭ; saŭ s'are hie uĭtatŭ la Impĕrăţie, care de lucrurile a tótă lumea gândesce, cele maĭ menunte le trece cu gândul. Ce păzĭa acestŭ lucru Silihtarul, sĕ nu scape vreme ca aceea asupra Viziruluĭ; şi înoindŭ scârba Impĕrăţieĭ, Silihtarulŭ, aŭ chematŭ Impĕratul pre Vizirul; şi dupĕ mustrarea ce 'i-aŭ datŭ, căcĭ strică ţĕrile fĕră scirea luĭ, 'l-aŭ omorîtŭ. Decĭ, aşa s'aŭ scosŭ Viziruluĭ acelŭĭa cu zarvele acele între Domniĭ. Aceste amŭ înţĕlesŭ dentr'unŭ Boĭerŭ bĕtrânŭ de sfatŭ ce era pre acele vremĭ.

Curênd dupĕ aceste zarve cu Mateĭ Vodă, pentru sĕ potoléscă Vasilie Vodă vrajbele sunate, pre fiĭul seŭ Ión Vodă 'l-aŭ trimisŭ în Ţarigrad, unde 'şĭ-aŭ svĕrşitŭ şi viaţa. Nu apoĭ peste alţĭ anĭ, ce într'acestaşŭ anŭ, 'şĭ-aŭ sfĕrşitŭ viaţa şi Dómna luĭ Vasilie Vodă cea de'ntêiŭ, fata luĭ Bucĭoc. Dupĕ mórtea Dómneĭ aŭ trimisŭ Vasilie Vodă pre Catargiul in ţéra Cerchezéscă, şi de acolo

i-aŭ adusŭ Dómnă, pre fata unuĭ Mărzacŭ de aĭ lorŭ, cu care aŭ trăitŭ până la sfêrşitul seŭ.

In anul 7146, aŭ luatŭ Sultan Murat Bagdatul, cu mare vĕrsare de sânge de la Perşĭ, dupĕ patru lunĭ den ce ḑi începuse a batere oraşul. Spune istoria sĕ hie fostŭ acolo in Vavilon saŭ in Bagdad oştenĭ 30,000. Ce acea gătire făcuse şi Sultan Murat improtiva Persilorŭ, câtŭ sângurŭ Bagdatul. Éră totŭ Misirul, şi Paşiĭ câţĭ suntŭ peste Arapĭ, i-aŭ pornitŭ despre marea roşie de aŭ lovitŭ şi dentr'acole ţéra Persuluĭ; şi le-aŭ luatŭ Turciĭ şi dentr'altă parte o scală fórte mare; şi aşa înduitŭ Persul n'aŭ putută sĕ deĭe nice unŭ agĭutorŭ Vavilonuluĭ.

Sultan Murat într'acolo zăbovindu-se cu oştile, éră in părţile aceste staŭ fericite vécurĭ, linişte şi pace întemeĭată din tóte părţile, fiindŭ in pace Vasilie Vodă cu megieşiĭ. Intr'aceştĭ anĭ aŭ ziditŭ Vasilie Vodă şi lăudată monastirea' in oraşul Iaşilorŭ, ânteiŭ subt nume a treĭ învĕţătorĭ bisericeĭ, ce se ḑice: *Triĭ Sveatiteliĭ*; maĭ pre urmă, a doa monastire, ce se chĭamă *Golia*, cu făptură cum sĕ vĕdŭ peste tóte monastirile aice in ţéră maĭ iscusite. Golia se ḑice pre numele unuĭ boĭerin anume Goĭăea, carele pre acelŭ locŭ zidisĕ o bisericuţă mică de pétră. Şi întru acestĭ anĭ aŭ adusŭ Vasilie Vodă şi móştele Sfinteĭ Preacuviósei Paraschiveĭ, in anul 7148, a căreĭ Sfinte viaţa şi den ce locurĭ aŭ fostŭ, şi cum aŭ petrecutŭ cu mare Dumneḑeire, veĭ ceti la Octomvrie in 14 ḑile.

Acestŭ Domnŭ aŭ făcutŭ ca de isnóvă curţile cele Domnescĭ in Iaşĭ, casele cele Cuciniĭ, grădinĭ, grajdiurĭ de pétră, tóte de dênsul făcute, şi multe locurĭ aŭ aşeḑatŭ care multă vreme aŭ stătutŭ aşeḑate; că de aŭ fostŭ când-va vremĭ fericite acestorŭ părţĭ de lume, atunce aŭ fostŭ. Plină ţéra Leşéscă, voiŭ ḑice, de aurŭ, la care pre acele vremĭ isvorĭa din Moldova, cu boĭ de negoţŭ, cu caĭ, cu miere, şi aducea den acea ţéră totŭ aurŭ şi argintŭ. Putea-voiŭ ḑice că sĕracŭ nu se afla pre acele vremĭ, dór care nu-şĭ vra sĕ aĭbă. Ţéra Leşéscă la acea scară de fericire se înălţasĕ, precum şi Leşiĭ ḑicŭ, şi scrisorile lorŭ, care nice o Crăie de pre acele vremĭ nu-ĭ era de'mprotivă, aşa in bine şi in desmerdăcĭune cu ţéra Leşéscă şi ţéra nóstră.

Éră de pre acele vremĭ se cunósce păharul mânieĭ luĭ Dumneḑeŭ aprópe de schimbare, şi curênd spre alte maĭ cumplite vremĭ; că la mare sburdăcĭune eraŭ ţĕrile aceste. Şi care ţĕrĭ se suĭe pre la marĭ bişugurĭ, sburdéză hirea oменéscă, şi sburdăcĭunea nasce pĕcatul, şi pre pĕcatŭ îlŭ urméză mânia luĭ Dumneḑeŭ. Aşa ţéra Leşéscă era la mare sburdăcĭune, aşa şi ţéra Moldoveĭ. Şĭ însuşĭ Domnul Vasilie Voevodŭ, cu silă a câte-va case de boĭerĭ luându-le fetele, peste voĭa părinţilorŭ, la ţiitorie; éră ómeniĭ de casa luĭ, nepoţiĭ luĭ Vasilie Vodă, maĭ mare silă făceaŭ, luândŭ băeţiĭ ómenilorŭ in silă la curvie; care tóte faptele maĭ pre urmă s'aŭ arătatŭ cu mare osândă asupra caseĭ luĭ Vasilie Vodă.

Intr'acestĭ anĭ, dupĕ ce aŭ aşeḑatŭ Sultan Murat Vavilonul spre Impĕrăţia Turcéscă, s'aŭ întorsŭ in Ţarigrad, şi se gătĭa tare asupra Leşilorŭ, sĕ-şĭ rĕscumpere ruşinea luĭ Sultan Osman, deschiḑêndu-şĭ calea prin Ardél sĕ lovéscă direptŭ peste munţĭ spre Liov. Ce atuncĭ curînd puternica mână a luĭ Dumneḑeŭ i-aŭ tăĭatŭ ḑilele; şi in locul luĭ Sultan Murat aŭ stătutŭ Sultan Ibraim,

fratele sĕŭ, omŭ plecatŭ cu tótă firea spre sburdăcĭune; şi cu Impĕrăţia luĭ ĭar aŭ hălăduitŭ ţĕrile aceste de rĕscóle.

Incepuse in cestĭ anĭ Racoţi celŭ bĕtrânŭ sfadă cu Nemţiĭ, căruĭa era orônduită óste şi de aicea den ţéră şi den ţéra Munténéscă. Ce n'aŭ ţinutŭ multŭ acea sfadă; curênd aŭ venitŭ la tocmală cu Impĕratul Nemţescŭ; éră prădasĕ câtva locŭ cu aĭ nostri in Ungurimea de sus. Apostol de Orheĭŭ aŭ fostŭ Sĕrdariŭ cu Racoţi într'acea óste.

In anul 7153, aŭ făcutŭ nunta Vasilie Vodă fiĭceĭ sele ceiĭ maĭ marĭ, Dómneĭ Marieĭ, dupĕ Cnézul Ragivil, omŭ de casă mare din Cnezia Litveĭ. Numaĭ cu ce inimă şi sfatŭ aŭ făcutŭ acea casă dupĕ omŭ de lege Calvinéscă, care lege este scornită de unŭ Popă de Flandria, de subt ascultarea Papeĭ Rŏmuluĭ, peste legătura sŏbórelorŭ cu multe minunĭ Dumneḑeescĭ legate. Éră Calvinul numaĭ prin singure poftele sele trupescĭ, osĕbite de sfânta sŏbornicéscă biserică, aŭ scornitŭ acea lege, la care, ca la o lege slobodă, in puţină vreme aŭ cursŭ tótă Flandra şi Englitera. De miratŭ aŭ rĕmasŭ vacurilorŭ acéstă casă, cum aŭ putută suferi inima luĭ Vasilie Vodă sĕ se facă; şi multă vreme s'aŭ frământatŭ acestŭ lucru in sfatŭ, şi câţĭ-va pre atunce apĕraŭ acestŭ lucru sĕ nu fie, ales Toma Vornicul şi Iorgaki Visternicul: care capite ca acele abĭa de aŭ avutŭ ţéra când-va, séŭ de va maĭ avea. Eĭ ḑiceaŭ luĭ Vasilie Vodă şi pentru legea rĕtăcită, şi unŭ lucru nu fŏră de grijă, despre Impĕrăţia Turculuĭ. Éră Todiraşco Logofĕtul şi Urechĭă Vornicul staŭ asupra acesteĭ nunte sĕ se facă.

Avea Vasilie Vodă pozvolenie de la Turcĭ; însĕ era acea pozvolenie din banĭ, nu din inima Turcilorŭ. Şi aşa s'aŭ făcutŭ nunta aice in Iaşĭ, la care câţĭ-va Domnĭ din ţéra Leşéscă singurĭ cu chipurile sele, cu curţile lorŭ aŭ fostŭ, şi Petraşco Moghila Mitropolitul Kievuluĭ, fecĭorul luĭ Simeon Vodă. Éră soliĭ trimişĭ eraŭ: de la Racoţi, Cnézul Ardéluluĭ, Kemeni Elnăş, cu darurĭ; şi de la Mateĭ Vodă, Domnul Muntenescŭ, singurŭ Stefan Mitropolitul ţĕreĭ Muntenescĭ, şi Radul Logofĕtul, şi Dinul Spatariul, că se împăcase Domniĭ între sine.

N'aŭ lipsitŭ nimică den tóte podóbele câte trebuĭaŭ la o veselie ca aceea, cu atâţĭa Domnĭ şi ómenĭ marĭ, din ţĕrĭ streine: meşterĭ de bucate aduşĭ din alte ţĕrĭ, ḑicăturĭ, gĭocurĭ şi de ţéră şi streine, curtea împodobită tótă, şi strânşĭ boĭeriĭ şi căpiteniile ţĕreĭ, fecĭorĭ de boĭerĭ, ómenĭ tinerĭ, la alaĭurĭ pre caĭ Turcescĭ, cu podóbe, şi cu peţiene la şlice. Şi aşa cu petrecăniĭ trăgănândŭ s'aŭ veselitŭ câteva sĕptĕmânĭ; şi aŭ purcesŭ Cnéz Ragivil cu Dómna sa in ţéra Leşéscă cu zestre fórte bogată.

La anul, simţindu-se Crăia Leşéscă in vărtute, îndemnată de Papa de Rôm şi de Veneţianĭ, cariĭ aveaŭ dodeĭală de Turcĭ la Ostrovul Crituluĭ, aŭ făcutŭ sfatŭ senatoriĭ, Craiul Vladislav numaĭ sĕ încépă sfada cu Impĕrăţia Turculuĭ; de care gătire a luĭ, şi la ce aŭ eşitŭ maĭ apoĭ acela sfatŭ, veĭ ceti povestea maĭ gĭos la rôndul seŭ. Éră soĭĭ trimiţĕndŭ la toţĭ Craiĭ creştinescĭ, Craiul Leşescŭ, aice la Vasilie Vodă pre Cnézul Ragivil aŭ lăsatŭ solia cu acéstă trébă, fiindŭ viitorŭ Ragivil, la anul dupĕ nuntă, la socrul seŭ aicea in ţéră; care Cnezie aŭ creḑutŭ Vasilie Vodă îndată, şi aŭ primitŭ sĕ fie una cu Leşiĭ; câtŭ şi birul oprisĕ a anuluĭ aceluĭa, şi pornisĕ pre Aga biruluĭ fŏră birŭ, rĕspun-

ḑêndu'ĭ că nu s'aŭ putută strînge birul, pentru sĕrăcia ómeniloră. Ce, dacă aŭ stătută la voróvă cu boĭeriĭ pentru opritul biruluĭ, şi într'ună rândă şi într' altul, spună sĕ fie ḑisă Petriceĭco, Vornicul de ţéra de sus, pre care'lŭ ţineaŭ eĭ maĭ prostaticŭ dintre alţiĭ de sfată: «Eŭ aşŭ ḑice sĕ nu oprimŭ noĭ birul, până nu vomŭ vedea că trecŭ Leşiĭ Dunărea.» Şi acela cuvêntŭ aŭ intrată în dată in gândul luĭ Vasilie Vodă, şi aŭ rĕpeḑitŭ dupĕ Aga biruluĭ şi 'l-aŭ oprită in Galaţĭ până aŭ gătită birul, şi 'l-aŭ încărcatŭ, şi 'l-aŭ pornitŭ. Aşa ferescŭ pre Domnĭ şi ţĕrile voróva cu sfatul de primejdiĭ; că pentru aceea aŭ dată Dumneḑeŭ Impĕraţiĭ, Craiĭ şi Domniĭ, cărmuitorĭ ţĕriloră, sĕ aĭbă sfetnicĭ pre lângă sine, cu cariĭ vorovindŭ o trébă, sĕ frământe cu voróva lucrul; şi unul una, altul alta rĕspunḑêndŭ, se lămuresce lucrul cari'ĭ maĭ spre îndemână. Éră ce facŭ Domniĭ singurĭ din gândurile sele saŭ din şopte, rarŭ lucru este de folosŭ; că încă in lume n'aŭ născutŭ omŭ până astăḑĭ ca acela, sĕ nu'ĭ trebuéscă voróva cu sfatŭ. Că de şi gîcesce cărmuitoriul câte o trébă, încă totŭ sĕ nu se încréḑĕ că aŭ gîcitŭ, până nu se întăresce părerea luĭ cu voróva şi altorŭ părerĭ. Decĭ, ce aĭ socotitŭ că este bine, dacă se maĭ tocmescŭ cu gândul tĕŭ ce aĭ găndită că este cu cale, încă cu a doĭ séŭ a treĭ socotélă, fŏră greşŭ pre acela lucru sĕ staĭ, că nu te va înşela. Éră ce'ţĭ pare numaĭ a singurŭ că este bine, şi alţiĭ toţĭ ḑicŭ că este într'altŭ chipŭ, sĕ nu creḑĭ acea socotélă, că te amăgesce. Multe lucrurĭ ne parŭ că suntŭ gîcite; ĭar apoĭ, dacă maĭ laşĭ vremea socoteleĭ, afli departe maĭ pre urmă într'altŭ chipŭ. La mulţĭ Domnĭ marĭ smintelele aŭ căḑutŭ din şopte, séŭ ne sfătuitŭ acum din vacul nostru; fŏră sfatŭ aŭ făcutŭ Vasilie Vodă de aŭ lovitŭ pre Tătarĭ la Brătulenĭ; apoĭ prada de Tătarĭ a tótă ţéra ne spuse cu câtă robie şi plean dintr'acea faptă aŭ venitŭ asupra ţĕreĭ. Aşa şi Duca Vodă, sfătuindŭ numaĭ cu unul pentru carte la Hanul, 'şĭ-aŭ stricatŭ Domnia, din care mazilie mare risipă şi greutăţĭ asupra ţĕreĭ aŭ venitŭ, carea era in statŭ bunŭ pre atuncĭ, şi gata lucruriie sĕ rĕdice numaĭ cu orânduĭală datoriile ţĕreĭ tóte. Éră dintru acea mazîlie de'ntêiŭ a Ducăĭ Vodă, s'aŭ têmplatŭ treĭ înoiturĭ de Domniĭ: una, la Beligrad, a Dabijiĭ Vodă, dupĕ care neplinindŭ anul aŭ muritŭ Dabija Vodă; altă Domnie, totŭ într'acelŭ anŭ, Domnia d'ântêiŭ a Ducăĭ Vodă; atreĭa Domnie, a luĭ Ilieş Vodă, cu mare rĕsipă. Decĭ, treĭ Domniĭ câte 500 saŭ 600 de pungĭ la înoiturĭ, totŭ într'unŭ anŭ, cum aŭ pututŭ fi bine? Aşa, cu şoptele cu uniĭ, nu cu sfatŭ, aŭ făcutŭ Petreceĭco Vodă de aŭ lepădatŭ fŏră de nicĭ o nevoĭe Domnia ţĕreĭ, şi s'aŭ dusŭ in ţéra Leşéscă; din care faptă se stinge ţéra Moldoveĭ astăḑĭ.

Cnézul Ragivil, dupĕ zăbava sa peste câteva sĕptĕmânĭ in Sucéva, la socrul seŭ Vasilie Vodă, pre Dómnă-sa o aŭ pornitŭ pre la Sniatin spre ţéra sa, éră elŭ aŭ lovitŭ prin Ardél pre la Racoţi, Cnézul de Ardél, totŭ cu acele trebĭ pentru rĕdicarea asupra Impĕrăţieĭ Turcescĭ.

Inţĕlesĕmŭ din boĭerĭ bêtrânĭ, cum sĕ fie vrêndŭ Vasilie Vodă in Sucéva, atuncişĭ, sĕ'şĭ despartă fata de Domnu-seŭ Ragivil; éră ea n'aŭ priimitŭ, ḑicêndŭ tătêne-seŭ: «sĕ fi socotitŭ ântêiŭ lucrul, nu maĭ pre urmă.»

Şi cu vremile până aice amŭ istovitŭ o parte de Domnie a luĭ Vasilie Vo-

dă; că până aicea, pre câtŭ aŭ fostŭ fericită Domnia acésta, cu atâta maĭ cumplite vremĭ s'aŭ începutŭ de atuncĭ; din care aŭ purcesŭ din scădere in scădere acéstă ţéră, până astăḑĭ.

Pentru Căzacĭ, ce némŭ suntŭ, şi pentru Hmil Hatmanul lorŭ, câte prăḑĭ aŭ făcutŭ.

De vreme ce scriitoriĭ ceĭ streinĭ, pre lângă poveştile sele n'aŭ trecutŭ cu pomenirea şi de lucrurile ţěreĭ nóstre, Moldova, şi câtŭ scimŭ de lucrurĭ trecute a ţěreĭ nóstre, maĭ multŭ dintru dênşiĭ scimŭ, cu cale este şi noă de vremile lorŭ a povestire, ales pentru Hmil, Hatmanul Căsăcescŭ; de care vremĭ, ah! s'aŭ începutŭ şi rěul nostru, in care până astăḑĭ ne aflămŭ cu acestŭ pămêntŭ la cumplite vremĭ, şi Dumneḑeŭ scie de nu'sŭ şi peste vacul nostru trecătóre!...... isvorul tuturorŭ rěutăţilorŭ şi pustiireĭ acestorŭ părţĭ, începutul cădereĭ şi împuţinăreĭ Crăieĭ Leşescĭ, rěsipa şi pustiirea şi Căzacilorŭ, stingere şi ţěreĭ nóstre.

Éră maĭ 'nainte de vomŭ începe de rědicarea Căzacilorŭ cu Hmil Hatmanul lorŭ asupra Leşilorŭ, stăpânilorŭ seĭ, a pomenire de Căzacĭ ce némŭ suntŭ, şi de când subt acestŭ nume *Cosacŭ*, cu cale că va fi amŭ socotitŭ, auḑindŭ pre mulţĭ întrebândŭ acestŭ nume a lorŭ, de unde şi de când arŭ fi? Decĭ, mulţĭ aŭ ḑisŭ că numele lorŭ arŭ fi de la unŭ némŭ ce este prelângă apa Volgăĭ, anume *Casak;* ce acele deşerte povestĭ suntŭ.

Suntŭ Căzaciĭ de némul lorŭ *Rusĭ* rěmăşiţă din oşteniĭ a Cnezilorŭ Rusescĭ, pre cariĭ cu îndelungate vremĭ supuindu'ĭ Craiĭ Lesescĭ, şi căḑêndŭ şi Chiovul, scaunul Rusieĭ, pre mâna Leşilorŭ, eĭ pre Nipru in gîosŭ şi pre de ceea parte şi de césta parte trăĭaŭ subt ascultarea Crailor Leşescĭ, sloboḑĭ de vecinătate, in chipul oştenilorŭ, cu hrană slobodă pre Nipru, orĭ cu vênătoria, orĭ cu pěscăria, până la Pragurile Nipruluĭ, unde are Niprul in treĭ locurĭ Pragurĭ, aşa din firea loculuĭ făcute, şi cade apa de pre stâncĭ, ce suntŭ in fundul apeĭ, la locŭ maĭ gîos; care locurĭ nice unŭ feliŭ de vase a trecere nu potŭ, fŏră vasele lorŭ; şi acele, incă, cu mare grijă trecŭ; şi de multe orĭ pre uscatŭ tragŭ vasele pên trecŭ acele Pragurĭ; şi aşa trăĭaŭ până in ḑilele luĭ Avgust Craiŭ.

Acelŭ Craiŭ Leşescŭ, věḑêndu'ĭ ómenĭ cu viaţă diréptă de oştenĭ, 'i-aŭ trasŭ şi la lege, şi le-aŭ făcutŭ şi căpiteniĭ cu tocmală, şi in rôndul sěŭ sě fie volnicĭ a se bulucire şi a se oştire improtiva Tatarilorŭ, ca o pază sě fie Crăieĭ Leşescĭ; că dodeĭaŭ Tatariĭ la marginea ţěrilorŭ şi pre atuncĭ. Şi pentru că eraŭ sprintenĭ şi sělbatecĭ, le-aŭ ḑis *Cozacĭ*, adecă *căpraşĭ* (care nume şi la Leşĭ), adecă *capră sělbatică*; séŭ că âmblândŭ eĭ la câmpŭ pentru capre sělbatece şi'n luncele Nipruluĭ, le-aŭ venitŭ acestŭ nume de atuncĭ, de le-aŭ ḑisŭ Cozacĭ, adecă căpraşĭ; care nume, şi la Leşĭ la o samă de óste, ales stégurilorŭ ce suntŭ maĭ sprintene, le ḑicŭ stégurĭ Căzăcescĭ şi până astăḑĭ.

Apoĭ, Stefan Bator, Craiul Leşescŭ, şi maĭ marĭ aşeḑărĭ aŭ făcutŭ Căzacilorŭ,

dându-le şi Hatman sě aĭbă, cu stégŭ, cu dobe, cu trêmbiţă, şi după voĭa lorŭ sě 'şĭ alégă Hatman; şi 'i-aŭ pozvólitŭ şi 'i-aŭ întăritŭ sě facă şi vase de marea Négră, şi sě facă Căzacĭ rĕgistrovĭ, adecă de Catastije, până la 40,000 de ómenĭ; şi locŭ sě aĭbă scaunul lorŭ intr'unŭ ostrovŭ la Nipru, in care este o monastire mare cu câte-va alte bisericĭ maĭ micĭ, anume Trăhtmirov. Şi acésta este incepĕtura oştilorŭ lorŭ, după căderea Cnejilorŭ Rusescĭ, de 150 anĭ.

De pre acele vremĭ multă nevoĭe făceaŭ Căzaciĭ Crîmuluĭ şi ţerilorŭ Turcescĭ; până şi Anadolul nu hălăduĭa: Sĕnopol şi Trapezundul, cetăţĭ marĭ, le-aŭ luatŭ in câte-va rôndurĭ, şi alte oraşe maĭ micĭ, dincolo de mare Négră; şi dincóce, Varna, Misivria, Ahilo, până la Aĭtos şi la Pravadia, pururea prădaŭ; şi aŭ lovitŭ şi pĕn aprópe de Ţarigrad, la Enikĭuĭ, pe Boaz, unde cură marea Négră in marea Albă, subt cetatea Ţarigraduluĭ. Şi aşa dodeindŭ Impĕrăţieĭ Turcescĭ, venia de la Turcĭ ponoslu, pentru prădĭ ce făceaŭ Căzaciĭ in ţerile lorŭ. Acele socotindŭ de la o vreme Leşiĭ, pentru sĕ nu strice pacea cu Impĕrăţia Turculuĭ, făceaŭ Căzacilorŭ mare strânsóre, oprindu'ĭ de pre mare; care hrană o deprinsese eĭ cu mare dobândă; şi averea ce scoteaŭ de acolo, şi cu acele avuţiĭ, zidĭaŭ bisericĭ, monastirĭ de pétră; câtŭ, o monastire in Kiev, căreĭa îĭ ḑicŭ Arhangel, stă şi până astăḑĭ cu o boltă in miḑĭlocŭ fórte mare, şi tótă bolta acoperită cu table galbine de aramă şi poleite cu aurŭ. Şi pentru sě 'ĭ oprescă de totŭ sě nu âmble pre mare, aŭ făcutŭ Leşiĭ o cetate, anume Kodacul, la Pragul celŭ d'ânteiŭ a Nipruluĭ, şi ţineaŭ acolo câte 2000 de Nemţĭ pedestrime, cu pusce, pentru opréla lorŭ, care era fórte cu mare silă Căzacilorŭ, ca unorŭ ómenĭ cariĭ altă hrană nu sciaŭ, fóră oştenia; şi d'intr'aceea oprélă s'aŭ rĕdicatŭ in câteva rôndurĭ improtiva Leşilorŭ, cu Palevaĭco Hatmanul, apoĭ cu Sulima, maĭ apoĭ cu Cuzima, Hatmaniĭ lorŭ. Ce totŭ îi rĕsipiaŭ Hatmaniĭ Leşescĭ; până, vĕḑêndŭ neticnéla cu dênşiĭ, le rĕdicasĕ Hătmănia, sě nu fie, şi le trimiteaŭ câte doĭ Domnĭ Comisarĭ sě le fie maĭ marĭ; şi aceĭ Comisarĭ le făceaŭ giudeţe, şi 'ĭ cârmuĭaŭ; şi cu vreme şi alte volniciĭ le-aŭ stricatŭ tóte, câtŭ nu era Căzacul cu nimic volnicŭ.

Aşa s'aŭ trasŭ asuprelele lorŭ până la Craiŭ Vladislav. In anulŭ acela, Vladeslav, vĕḑêndu-se Crăia in vârtute, după atâtea isbânde asupra Moskuluĭ, cumuşĭ era aşa, că maĭ fericită Crăia Leşéscă, şi in tărie, şi in totŭ binele şi bişugurĭ, nice la unŭ Craiŭ n'aŭ fostŭ cum aŭ fostŭ atuncĭ. Pentru aceea, bine ḑicea unŭ dascal: «Ceĭ ce suntŭ in scara virtuţiĭ cea maĭ de sus, ne putêndŭ sta totŭ intru acea stepenă, cadŭ fórte la mare slăbăcĭune». Aşa şi tóte Impĕrăţiile, când prea ce suĭe la mare tărie, ne avêndŭ locŭ sě se maĭ suĭe sus, cadŭ şi purcedŭ indĕrĕptŭ, cum vedemŭ şi Crăia Leşéscă.

Avêndŭ acela Craĭu, Vladislav, şi pracsimŭ, adică sciinţă, ce suntŭ Turciĭ cu rĕsboiul de la Hotin, cu Sultan Osman, la care rĕsboiŭ era singurŭ elŭ trimisŭ de tată-sĕŭ Jigmond, Craiul Leşescŭ, indemnatŭ de Papa de Rôm şi de Veneţianĭ, cu mare făgăduinţă şi cu banĭ gata de Papa, din anŭ in anŭ, pe 12,000 de óste léfă de la sine, şi Veneţianiĭ avêndŭ cu Turciĭ incepute rĕsbóĭe la Crit, aŭ pusŭ gândŭ Craiul Leşescŭ numaĭ sě incépă sfadă cu Turciĭ. Pentru care trébă şi singurŭ Impĕratul Nemţescŭ aŭ mersŭ de s'aŭ adunatŭ la Vratislav, in ţéra Silezieĭ, care ţéră a Impĕratuluĭ Nemţescŭ se hotăresce cu

Leşiĭ. Şi acolo, dupĕ aşĕḑată vorŏvă cu Impĕratul, 'i-aŭ orônduitŭ Némţul óste Nemţéscă 12,000, făcêndŭ scire şi Papa şi Impĕratul pre la toţĭ Craiĭ creştinescĭ, cum este alesŭ Craiul Leşescŭ sĕ fie General peste tótă creştinătatea, adecă purtătorŭ de oştĭ improtiva Turculuĭ.

Decĭ, ântêiŭ Hişpanul o samă de banĭ 'i-aŭ orônduitŭ la Crăia sa de la Neapol, că se rudia Vladislav cu Impĕratul Nemţescŭ, şi cu Craiul Hişpanieĭ, fiindŭ feciorĭ dintr'o nepótă a Impĕratuluĭ Nemţescŭ.

Şvedul ïarăşĭ, făgăduise 6000 de óste, şi Impĕratul Moskicescŭ 20,000. Acele tóte vĕḑêndŭ gata Vladislav, aŭ trimisŭ şi la Căzacĭ şi aŭ chematŭ la sine pre unŭ căzacŭ bĕtrânŭ, anume Barabaş, şi pre Hmil, care era atuncĭ pisarŭ oştilorŭ. Dacă aŭ venitŭ Barabaş şi cu Hmil la Craiul, cu dênşiĭ aŭ tăĭnuitŭ multe vorŏve Craiul pentru gătirea lorŭ de marea Négră, pentru locurĭ pre-lûngă mare, şi aŭ aşeḑatŭ cu aceïa amêndoĭ şi dintr'acolo tótă gătirea; dândŭ cu Uricŭ, luĭ Barabaş, hătmănia cu stégŭ, pre obiceïul vechiŭ, şi luĭ Hmil pisăria de óste; dându-le şi câtĕva somă de banĭ gata sĕ facă vase şi ce arŭ trebui de aceea cale. Şi aşa, gătindŭ tóte Craiul, inşelatŭ de Domniĭ cariĭ toţĭ îĭ făgăduïaŭ că vorŭ priimi aceïa sfatŭ: şi óstea Nemţéscă era sosită până spre Liov; éră ascunsŭ giudeţulŭ luĭ Dumneḑeŭ tóte gândurile omenescĭ le strĕmută. Lipsïa numaĭ Sĕimul, pre obiceiul Krăieĭ, sĕ fie cu sfatul tuturorŭ, şi pentru cheltuele, şi pentru încălecatul Leşilorŭ. Decĭ, la Sĕim aŭ stătutŭ Leşiĭ împrotiva luĭ Craiŭ, întrebândŭ pre Craiŭ: ce pricină are avea începătureĭ de sfadă cu Turciĭ, aducêndu'ĭ aminte de primejdia strĕmoşu-seŭ la Varna; şi bănuindŭ pre Craiŭ că aŭ băgatŭ oştĭ strĕine in ţéră fŏră scirea lorŭ, şi cum că acele ţĕrĭ strĕine numaĭ de-odată îĭ vorŭ da agïutorŭ, apoĭ va cădea sfada numaĭ pre dênşiĭ. Şi se prilejise de murise şi Hatmanul lorŭ celŭ vestitŭ Conet-Polski. Şi aşa, împiedecatŭ Craiul, cu lucrurile gata, s'aŭ poftitŭ la Leşĭ sĕ 'ĭ posvoléscă cu cheltueala luĭ cu óste strĕină sĕ mérgă asupra Turculuĭ. Aŭ strigatŭ cu toţiĭ în gura mare: că, câtŭ va trece hotarul, orŭ rădica altŭ Craiŭ. Decĭ, numaĭ ce aŭ căutatŭ a se surpare tóte nevoinţele luĭ Craiŭ şi a mergere in vêntŭ.

S'aŭ trasŭ cuvêntul in ţéra Leşéscă până astăḑĭ, cum Craiul, dacă aŭ vĕḑutŭ că'ĭ staŭ Leşiĭ împrotivă la aceïa gândŭ a luĭ, în pisma lorŭ sĕ fie îndemnatŭ pre Căzacĭ sĕ se rădice asupra Leşilorŭ, cum 'şĭ-arŭ pute aşĭ cercare lucrul. De faţă amŭ fostŭ la Bar, âmblamŭ la şcólă, când aŭ trecutŭ pre la Bar Canţeliarul celŭ mare, anume Osolinski, omŭ fórte de la inima luĭ Craiŭ, şi mare capŭ, întorcêndu-se de la Kiev, unde s'aŭ făcutŭ a mergere la móştele sfinţilorŭ ce suntŭ la Kiev, pentru bóla luĭ de picïóre; şi de la Kiev aŭ ămblatŭ la căte-va oraşe Căzăcescĭ; şi la întorsŭ aŭ venitŭ pre la Bar, unde era scaunul hătmănieĭ. Era Hatman mare, pe urma luĭ Coneţ-Polski, Nicolaĭ Potoţki. Aŭ şeḑutŭ vr'o treĭ ḑile acolo la ospĕţŭ la Hatmanul; şi se miraŭ ómenii ce eraŭ maĭ căpeteniĭ, cum nu ţinŭ minte sĕ vie unŭ Canţelarŭ sĕ âmble prin Ocraină. De este aşa, că aŭ âmblatŭ cu acea trébă nu sciŭ, éră de acele ce am fostŭ de faţă scriŭ.

Căzaciĭ, măcar că alte oştĭ strĕine, dupĕ ce s'aŭ rĕsipitŭ lucrul, s'aŭ întorsŭ cineşĭ în ţéra sa, totŭ păzïaŭ trébă lorŭ, şi făceaŭ vase bărbătesce cu baniĭ

crăiesci, și se gătiaŭ de marea Négră; până oblicindŭ Hatmanul Potoțki că totŭ se gătescŭ Căzacii, și subt măna Hatmanilorŭ suntŭ tóte părțile acele, aŭ scrisŭ la Barabaș sĕ părăséscă acestŭ lucru, și sĕ'și aducă aminte de patima luĭ Pavliuc și a luĭ Sulima. Decĭ, Barabaș, ca unŭ omŭ bĕtrânŭ, vĕdêndŭ cartea Hatmanuluĭ, aŭ lăsatŭ lucrul maĭ în slabŭ, socotindŭ cea de apoĭ; éră Hmil îndĕmna bărbătesce și pre Barabaș și pre alțĭ Polcovnicĭ, până aŭ trimisŭ Hatmaniĭ Leșescĭ, Potoțki și Calinovski, de le-aŭ arsŭ tóte vasele; multe eraŭ gata de apă. Ș'aŭ începutŭ a venire de la starostiĭ Leșescĭ, de la margine, pîră la Hatmanĭ pre Hmil pisariulŭ.

Avea Hmil pisariul danie de la Craiul, lângă Cehrin, unŭ locŭ de odae; acolo făcĕndu'șĭ și biserică lângă odae, și adăogându-se ómenĭ den ḑi în ḑi, s'aŭ făcutŭ slobodḑie, anume Sobotoŭ, locŭ de o milă de la Cehrin, în câmpŭ, pre apa Tismănuluĭ, și Stărostia fiindŭ a Cehrinuluĭ pre sama luĭ Coneț-Polski Horunjiĭ, feciorului luĭ Coneț-Polski Hatmanul. Ispravnicul luĭ, anume Ceplinski, totdeauna pîria pre Hmil pisariul la stĕpânul seŭ pentru slobodḑia aceea Sobotoŭ, ḑicêndŭ pentru ce sĕ ție unŭ mujicŭ têrgurĭ? Și așa prilejindu-se luĭ Horunjiĭ, stĕpânuluĭ luĭ Ceplinski, a trecere cu oștĭ asupra Oruluĭ, unde multŭ pleanŭ aŭ luatŭ de la Tătarĭ; și aŭ prădatŭ atuncĭ pre Hohaĭ, ce eraŭ lângă Orŭ, și la întorsul luĭ aŭ venitŭ pre la stărostia sa în Cehrin. Și acolo șeḑêndŭ, peste câteva ḑile, pre gura Ispravniculuĭ, luĭ Ceplinski, aŭ închisŭ pre Hmil și i-aŭ luatŭ și Slobodḑia luĭ, care maĭ sus s'aŭ pomenitŭ și Sobotoŭ, și o aŭ datŭ in sama luĭ Ceplinski. Și de nu 'l-are hi scosŭ unŭ Leav den slugile luĭ Coneț-Polski, slugă bĕtrână, anume Zah-Fițilovski, îlŭ pusese în pivniță sĕ'l omóre. Ce hălăduindŭ Hmil, prin rugămintea luĭ Zah-Fițilovski, de mórte, dacă aŭ purcesŭ Horunjiĭ, feciorul luĭ Coneț-Polski, din Cehrin în sus, n'aŭ răbdatŭ Hmil, ce aŭ ḑisŭ: Luatu-mi-aŭ Ceplinski Sobotovul și totŭ ce amŭ avutŭ; éră sabia de a măna nu 'mĭ-aŭ luatŭ. — Și peste puține ḑile aŭ lăsatŭ Cehrinul și s'aŭ dusŭ peste Nipru, în olatul Perieaslavuluĭ. Acolo oblicindu'lŭ Hatmaniĭ Leșescĭ, aŭ scrisŭ la Polcovnicul de Perieaslav sĕ'lŭ prinḑă. Ce Polcovnicul, fiindu'ĭ prietenŭ, i-aŭ datŭ cale. Și așa, neavêndŭ locŭ nice peste Nipru, aŭ scăpatŭ la Căzaciĭ de la Pragurĭ, și deacolo fĕră nice o zăbavă s'aŭ dusŭ în Crîm la Hanul; și la adunarea sa aŭ ḑisŭ Hanuluĭ aceste cuvinte:

«Crăia Leșéscă, câte și ce slujbe are de la noĭ, nime ca Crîmul nu este marturŭ. Cu noĭ, Leșiĭ 'șĭ-aŭ lățitŭ Crăia; cu noĭ, nu bagă în samă nicĭ o Impĕrăție; în nădejdea nóstră maĭ multŭ se rĕdică asupra Impĕrățieĭ Turcescĭ; și Crîmul sĕ'lŭ ia de la Turcĭ către crăia lorŭ, acum suntŭ gata. Éră ce bine aŭ Căzaciĭ și volnicie de la dênșiĭ? Robiĭ în Crîm aŭ maĭ bună viață. Ce'țĭ adă aminte, luminate Hane, de slujba nóstră, care amŭ făcutŭ moșu-tĕŭ, luĭ Șaaranghireĭ Sultan. Nu lepăda de la tine marĭ isbânde și în tótă lumea vestite. Nu te lipsi de multe averĭ și dobânḑĭ, carele în puțină vreme, prin noĭ, veniți-vorŭ la mână. Nu lăsa sĕ se maĭ întăréscă neprietenul tĕŭ și călcătoriul de volniciele nóstre, Leavul. Aŭ nu vedețĭ că aŭ începutŭ a vĕ călcare și pre voĭ Leavul? Câmpiĭ între Nipru și între Nistru, eĭ cu cetele lorŭ stĕpânescŭ. Bugeagul, oamenii lorŭ în tóte ḑilele pradă. Coneț-Polski Horunjiĭ v'aŭ

prădatŭ până în Or în ceste ḑile. Aceste tóte începĕturĭ suntŭ. Étă cărţile Craiuluĭ, cetiţile, ce scriŭ sĕ lovimŭ Crîmul, sĕ cuprindemŭ marea. Éră de te veĭ îndoi, Hane, şi nu voiŭ ave la tine credinţă, fecĭorul meŭ la curtea ta zălogŭ voiŭ pune.»

Multŭ aŭ stătutŭ Hanul îndoitŭ dupĕ aceste cuvinte a luĭ Hmil, şi'ĭ căuta la ce are eşi solia aceea. La Hmil eraŭ cărţile Crăĭescĭ cele ce le dedese Căzacilorŭ prin Barabaş şi printr'ênsul, la Varşav, subt vremea gătireĭ Leşilorŭ asupra Turcilorŭ, precum s'aŭ pomenitŭ maĭ sus, şi le furase Hmil de la Barabaş. Éră totŭ nu'lŭ priimia Hanul. Ce Tobaĭ Beĭ, carele era pre atunce Beiŭ la Or, aŭ luatŭ asupra sa lucrulŭ, ḑicêndŭ Hanuluĭ: ḑi că fĕră scirea ta aŭ fugitŭ nisce Nohaĭ. Şi aşa aşeḑêndŭ Hanul cu Hmil tóte legăturile, aŭ purcesŭ împreună cu Tobaĭ Beĭ de-odată cu 7000 de Tătarĭ, totŭ într'alesŭ oştenĭ.

Potoţki, Hatmanul Leşescŭ, înţĕlegêndŭ de scularea luĭ Hmil la Pragurĭ, şi de turburărĭ carĭ aŭ începutŭ a facere între Căzacĭ, până nu s'are îngloti Căzaciĭ, sĕ se lăţéscă în amestecăturĭ, aŭ purcesŭ den Bar şi cu alŭ doile Hatman, Colinovski, ḑicêndŭ acestŭ cuvêntŭ: «Pre şarpe, până nu rĕdică capul den earbă, sĕ'lŭ lovescĭ,» spre Cerchejĭ, pre Nipru. Ce acea ĭérnă 'i-aŭ apucatŭ acolo, câtŭ n'aŭ pututŭ a tragere oştile nice într'o parte. Ce aŭ căutatŭ a ĭernare pre Nipru, prin olatele Cerchejuluĭ şi Canovuluĭ, până în primăvéră; şi câtŭ s'aŭ desvĕratŭ, îndată den 8000 de ómenĭ ce aveaŭ Hatmaniĭ Leşescĭ într'alesŭ, aŭ orênduitŭ 3000 cu fecĭorul seŭ, cu Stefan Potoţki, pe uscatŭ, şi cu 1000 de Nemţĭ, şi 3000 de Căzacĭ de prin oraşele Nipruluĭ, cu Barabaş, pre apa Nipruluĭ în vase, asupra Pragurilorŭ, sĕ strângă pre Căzaciĭ de la Pragurĭ sĕ dea pre Hmil. Care atunce Hmil era bulucitŭ cu 8000 de Căzacĭ de prin ostróve şi cu 7000 de Tătarĭ cu Togaĭ Beĭ.

Vĕḑêndŭ Hmil cu Togaĭ Beĭ că vine Stefan Potoţki in puţină óste asupra lorŭ, aŭ sfătuitŭ ântêiŭ pre ceĭ de pre uscatŭ sĕ'ĭ lovéscă. Şi aşa aŭ făcutŭ: la unŭ locŭ, ce se chĭamă Jolta Voda, aŭ datŭ rĕsboiŭ Leşilorŭ; cariĭ, fiindŭ in numĕrŭ cu multŭ maĭ puţinĭ şi în locurĭ depărtate in câmpĭ de la temeĭul seŭ, şi Tătariĭ cu călărimea, éră Căzaciĭ cu pedestrimea den sineţe împresurându'ĭ, aŭ slăbitŭ in locŭ Leşiĭ; şi sĕ se apere de năvala lorŭ, s'aŭ pedestritŭ tótă óstea. Éră puţin locŭ aŭ ţinutŭ de mulţimea ce era, cu cincĭ părţĭ maĭ multŭ de câtŭ dênşiĭ.

Tótă acea óste Leşéscă, şi singurŭ Stefan Potoţki, Sapieha şi Bălăban, cariĭ eraŭ capete, toţĭ acolo in câmpŭ s'aŭ topitŭ. Stefan Potoţki rănitŭ aŭ muritŭ in rĕsboiŭ, Sapieha şi Balaban aŭ căḑutŭ robĭ la Tătarĭ.

Hatmaniĭ Leşescĭ, auḑindŭ de nevoĭa celorŭ 3000 de óste a lorŭ, ales Potoţki avêndŭ de fecĭorŭ grijă, aŭ purcesŭ într'agĭutorŭ cu cele 5000 de óste ce maĭ rĕmăsĕse. Ce, a doua ḑi dupĕ ce aŭ eşitŭ la câmpŭ, 'i-aŭ têmpinatŭ veste de ómeniĭ den rĕsboiŭ scăpaţĭ, de risipa oştiĭ séle şi de perirea in rĕsboiŭ a luĭ Stefan Potoţki. Şi înţĕlegêndŭ şi de puterea luĭ Hmil, la carele cureaŭ de prin tóte ostróvele Căzaciĭ, ca la Mesia Jidoviĭ, şi se adăogeaŭ şi Tătariĭ, aŭ sfătuitŭ sĕ se întórcă înapoĭ. Ce sciindŭ Hmil de putera Hatmanilorŭ slabă, şi îndrăsneţŭ dupĕ isbânda d'ântêiŭ, in locŭ aŭ purcesŭ in urma oştiĭ Leşescĭ; şi la unŭ oraşŭ, anume Corsun, agĭungêndŭ pre Hatmanĭ, aŭ

šăritŭ tóte satele Căzăcescĭ, uniĭ adăogêndu-se la Hmil, alţiĭ ţiindŭ trecătorile şi săpândŭ drumurile pre la strâmtorĭ, aŭ venitŭ şi ceea óste a Hatmanilorŭ in primejdie, de care puţinĭ Leşĭ aŭ scăpatŭ. Hatmaniĭ amêndoĭ aŭ căḑutŭ la robie, Siniavski, şi alte capete tóte. Glóta, câtă n'aŭ căḑutŭ pre mâna Tătarilorŭ, aŭ peritŭ de ţĕrănime.

Éră óstea ce era trimisă pre apa Niprului, dacă aŭ înţĕlesŭ de perirea oştiĭ ceĭ de pre uscatŭ, cu Stefan Potoţki, s'aŭ burzuluitŭ pre bĭetul Barabaş, capul lorŭ, vrêndŭ sĕ ţie credinţa sa că era Căzacŭ bĕtrânŭ şi vestitŭ Barabaş; şi de miratŭ, şi Nemţiĭ cu Căzaciĭ aŭ vicleнitŭ, că eraŭ Nemţiĭ acela numaĭ cu numele de Nemţĭ, éră toţĭ den Căzacĭ eraŭ făcuţĭ. Aŭ legatŭ o pétră de grumaziĭ luĭ Barabaş, şi 'l-aŭ aruncatŭ in Nipru, şi pre câteva capite Nemţescĭ ce maĭ eraŭ cu dênsul; şi dupĕ acea faptă, s'aŭ dusŭ toţĭ şi s'aŭ închinatŭ la Hmil.

Sĕ scriŭ de acum: Leşiĭ ce pojarŭ aŭ purcesŭ d'entr'acéstă scăntee? in multe părţĭ de lume ce vărsare de sânge, ce pustietate ţĕrilorŭ? ce surpare şi slăbiciune势tereĭ Crăieĭ Leşescĭ? ce risipă amară şi nedobêndite cetăţĭ? ce robie şi plean de creştinĭ in mânele păgânescĭ?

Noĭ sĕ ne întórcemŭ la a le nóstre: şi de aşŭ avea la cineva pentru acestŭ lucru vre o hulă, că acestŭ Leatopiseţŭ maĭ multŭ de lucrurĭ strĕine pomenesce de câtŭ de locŭ şi de ţĕră, rĕspunḑŭ că amŭ făcutŭ acestŭ cursŭ pentru sĕ se deslege maĭ bine lucrurile ţĕreĭ nóstre, care la acea vreme s'aŭ prilejitŭ. Şi aceea sĕ se scie, că ţĕra acésta, fiindŭ maĭ mică, nice unŭ lucru singură de sine fĕră adunare şi amestecare cu alte ţerĭ n'aŭ făcutŭ.

S'aŭ cutremuratŭ tóte ţĕrile pen pregĭurŭ de năprasnică tulburare Crăieĭ Leşescĭ. Ce ţéra nóstră, cu norocul, cu cârma şi vălhva vestiteĭ Domniĭ a luĭ Vasilie Vodă, câţĭva anĭ, şi dupĕ ce se rădicasĕ Hmil, aŭ stătutŭ neclătită de nime, până la anul 7157. Intr'acestŭ anŭ începătorŭ spre marea scădere ţĕreĭ, întorcêndu-se Tătariĭ den ţéra Leşéscă cu robĭ şi cu plean, Bugegeniĭ şi o sémă de Crîmenĭ aŭ lovitŭ la întorsul prin ţĕră, şi ca o óste ce trece nu póte fi sĕ nu'şĭ strice ceva. Aŭ venitŭ Pruteniĭ, şi de pre alte văĭ de pre lûngă Prutŭ, cu jalobă la Vasilie Vodă, ḑicêndŭ că'ĭ pradă Tătariĭ şi le strică pânile. Şi întru una de ḑile, prelejindu-se Vasilie Vodă la masă veselŭ, şi viindŭ ĭar jalobă pentru Tătarĭ că strică ţéra, cum era la masă veselŭ, îndată aŭ chĭematŭ Căpitaniĭ, dându-le poroncă sĕ purcéḑă, într'acea dată, cu slujitoriĭ, şi den slugĭ boĭerescĭ, şi den têrgŭ, cine va vrea sĕ mérgă în dobândă sĕ lovéscă pre Tătarĭ. Aŭ făcutŭ îndată poronca Căpitaniĭ; şi némulŭ moldovenilorŭ den firea lorŭ la dobândă lacomĭ, care cum aŭ pututŭ şi den oraşŭ a dobândire caĭ, fiindŭ oraşulŭ plinŭ de tótă sama de ómenĭ pre atuncĭ, şi den slugĭ boĭerescĭ mulţime, şi aŭ mersŭ împreună cu slujitoriĭ de aŭ lovitŭ pre Tătarĭ fĕră-veste, nice'n gândŭ avêndŭ Tătariĭ de una ca aceea.

Era descălecată orda cu temeĭul la unŭ satŭ anume Brătuleniĭ, la Răzina, încărcaţĭ Tătariĭ de robĭ şi de plean den ţéra Leşéscă. Nefiindŭ gata Tătariĭ, aŭ intratŭ aĭ nostri indată cu sabiile intr'ênşiĭ. Perit-aŭ mulţĭ Tătarĭ, şi le-aŭ luatŭ aĭ nostri şi robiĭ şi pleanul, cariĭ numaĭ cu fuga aŭ scăpatŭ dintr'acelŭ

feredeŭ, spre Bugécŭ. Ce şi pre cale in multe locurĭ, pe la Lăpuşna, le-aŭ ţinutŭ calea aĭ noştri.

Multŭ aŭ stătutŭ boĭeriĭ cariĭ se prilejisĕ la acea masă, maĭ multŭ Catargiul, sĕ nu se facă cu grabă acelŭ lucru, şi den nesocotéla de la masă; éră ce este sĕ nu trécă, cu anevoĭe se mută cu sfatul. Tătariĭ, dacă aŭ scăpatŭ la Bugécŭ, indată pren câteva capete aŭ făcutŭ scire la Hanul cu mare jalobă, cum 'i-aŭ lovitŭ Moldoveniĭ fŏrĕ-veste, trecĕndŭ eĭ pre locurile lorŭ, fŏrĕ de nice o stricăcĭune ţĕreĭ, şi le-aŭ luatŭ atâta plean şi atăţĭa robĭ. S'aŭ âmplutŭ indată şi Hanul şi tóte capetele Crĭmuluĭ de mare vrăjmăşie, fiindŭ şi simeţĭ pre acele vremĭ de isbândele asupra Leşilorŭ. Indată aŭ datŭ scire la Impĕrăţie, pre Vasile Vodă şi pre tótă ţéra, cu pĭră că este haină; şi Turcilor la mare socotélă eraŭ Domniile acestorŭ ţerĭ aşa de tarĭ şi de temeĭnice. Ce îndată aŭ pozvolitŭ Hanuluĭ sĕ fie volnicŭ a prădare ţéra Moldoveĭ pentru acea faptă.

Vasile Vodă, dupĕ acea faptă, ce păḑĭa fórte cu grije şi la Impĕrăţie şi la curtea Hanuluĭ. Ce de âmbe părţĭ i-aŭ venitŭ cu inşelăciune, ales de la Sefir Gazi Aga, Vizirulu Hanuluĭ. Aşa 'lŭ aşeḑase pre Vasilie Vodă prin cărţĭ cu cuvinte blânde, câtŭ s'are păre că nice in gândŭ nu are Hanul, nice alte capete a lorŭ pentru acea patimă a Tătarilorŭ ce petrecusĕ in ţéră. Éră vrĕjmăşia acoperită mai multŭ rĕŭ aduce.

In anul 7158, sfătuindŭ Crĭmul sĕ rĕscumpere paguba făcută de Vasilie Vodă ordelorŭ lorŭ la Brătulenĭ, şi sĕ curmezĕ şi simeţia până in câtă era in Vasilie Vodă, aŭ pornitŭ pre Calga Sultan cu oştĭ, cu acela glasŭ că merge sĕ lovéscă ţéra Moskicéscă; şi Hanul dedese scire şi la Hmil, singur sĕ fie gata sĕ purcéḑă asupra luĭ Vasilie Vodă. Şi câtŭ aŭ sositŭ Sultanul, éră Hmil maĭ nainte cu oştile gata era, anume spre părţile Moskuluĭ. Aŭ purcesŭ âmbe oştile cu mare taĭnă spre Nistru; sosindŭ, îndată aŭ împărţitŭ óstea: o parte de la Soroca direptŭ spre Sucévă; éră altă parte spre Orheiŭ şi Lăpuşna, până în Prut, óste Tătăréscă cu Căzăcéscă amestecată. Nespusă pradă ca acésta este ţĕreĭ, şi de prada de la Ion Vodă nu puţinŭ maĭ mică, alegĕndŭ de aceste cumplite vremĭ de acmu cu care tóte primejdiile acestuĭ pămĕntŭ covĕrşite suntŭ.

Nu scia nimicŭ Vasilie Vodă, seḑĕndŭ la Divan. Una dupĕ altă veste viindŭ cum pradă Tătarii ţéra, aŭ vĕḑutŭ atunce la ce aŭ eşitŭ sfatul de la masă; şi indeşertŭ procitindŭ cărţile luĭ Sefer Gazi Aga, in nădejdea cărora cărţĭ se lăsasĕ Vasilie Vodă.

Drâmba cea de oştĭ care era orônduită spre Sucévă aŭ cuprinsŭ câtŭ ţine Soroca şi ţinutul Iaşilorŭ până in tĕrgŭ în Iaşĭ, Hotinul, Dorohoiul, Hărlăul şi Cernăuţiĭ până in cetatea Suceveĭ, temeiul; éră aripile până in munte agĭungeaŭ. In cetatea Suceveĭ apucase Gavrilaş Logofĕtul şi câţĭ-va boĭerĭ de la ţéră de se inchisese acolo; aŭ datŭ Căzacilorŭ şi Tătarilorŭ o somă de banĭ. Éră din afară la ţéră, aŭ aflatŭ tótă ţéra pre acasă, cu dobitóce, cu hergeliĭ, de care era pre atuncea plină ţéra. Robĭ, plean, aŭ luatŭ fŏrĕ samă mulţĭ, şi case de boĭerĭ aŭ robitŭ; atuncĭ aŭ luatŭ pre gĭupânésa luĭ Miron Cĭogole Stolnicul cu o cucónă a luĭ, care n'aŭ maĭ eşitŭ den robie in vecĭ. Şi aŭ peritŭ şi Stefan

Murguleţŭ, la Cernăuţĭ, pământén vestitŭ intre curte. Satele, oraşele, tóte ardêndŭ şi prădândŭ; cu acea vrăjmăşie eraŭ Tătariĭ ţêreĭ. Éră cea-altă drâmbă de óste aŭ lovitŭ Orheiul, şi Lăpuşna, şi Fălciul până in Prutŭ; atuncĭ aŭ robitŭ casa Sturziĭ Jitniceriuluĭ, carele apoĭ aŭ fostŭ şi Visternicŭ mare; şi multe case intemeiete le-aŭ dusŭ in robie. Éră codruluĭ Chigeciuluĭ, la Fălciŭ, fórte puţină pagubă i-aŭ făcutŭ Tătariĭ atuncĭ, că indată aŭ năzuitŭ la codrişorul lorŭ, anume Chigeciul, pădure nu aşa inaltă in copacĭ, că puţinĭ copacĭ suntŭ, cum este désă şi râpósă, şi spinĭ maĭ mulţĭ de câtŭ altŭ lemnŭ in pădurea aceea; şi de acolo Chigeceniĭ s'aŭ apĕratŭ de nu le-aŭ pututŭ strica nimică.

Calga Sultanul singurŭ cu coşurile, şi Hmil Hatmanul cu tabĕra de la Soroca, direptŭ aŭ trasŭ la Ţuţora, unde Sultanul cu coşurile Tătărescĭ aŭ descălicatŭ; éră Hmil cu tabĕra Căzăcéscă aŭ stătutŭ pre Vlamnic.

Vasilie Vodă vĕḑêndu-se la grijă şi spaimă ca aceia, că luasĕ Tătariĭ până subt têrgŭ hergheliile, şi a slujitorilorŭ caĭ aŭ apucatŭ, aŭ pornitŭ pre Dómna-şĭ împreună cu casele boierilorŭ prin frînturile codrilorŭ, pre la Căpotescĭ spre cetatea Némţuluĭ; apoĭ şi singurŭ Vasilie Vodă n'aŭ ţinutŭ multe ḑile scaunul, ce s'aŭ mutatŭ den Iaşĭ in nesce poenĭ, in codrul Căpotescilorŭ; şi s'aŭ aşeḑatŭ acolo in codru cu curtea, lăsândŭ in Iaşĭ puţinteĭ dărăbanĭ de apărarea curţiĭ; cariĭ, dacă aŭ vĕḑutŭ mulţimea de Tătarĭ den césŭ in césŭ adăugându-se, şi cu Căzaciĭ amestecaţĭ, aŭ lăsatŭ cu nóptea curtea pustie, şi aŭ eşitŭ şi aceia. Şi aŭ arsŭ atuncĭ totŭ orasul; unde şi unde aŭ rĕmasŭ câte o dughenіţă; curtea domnéscă, casele boierescĭ, totŭ oraşul, intr'o micŭ de césŭ cenuşĕ s'aŭ făcutŭ; éră monastirile aŭ hălăduitŭ, că n'aŭ vrutŭ Căzaciĭ sĕ dodeiască den porunca luĭ Hmil Hatmanul, şi Tătariĭ n'aŭ pututŭ, că eraŭ şi ómenĭ cu sineţe închişĭ prea mŏnăstirĭ. Numaĭ la mŏnăstirea Treisfetitelor, ómeniĭ ce aŭ fostŭ acolo închişĭ, acolo le-aŭ venitŭ primejdie; că ardêndŭ têrgul, den para foculuĭ s'aŭ aprinsŭ şi mŏnăstirea. Dece, aŭ căutatŭ o samă de ómenĭ, de arşiţă şi de gréza foculuĭ, a eşire pe o portiţă ce este pen zidŭ pe despre Bahluĭŭ, şi acolo aŭ luatŭ pre mulţĭ ómenĭ in robie, Tătariĭ, şi mulţĭ şi in heleşteul Bahluluĭ s'aŭ înecatŭ de gróza robieĭ.

Aŭ oblicitŭ Sultanul şi Hmil Hatmanul de fuga luĭ Vasilie Vodă, şi aŭ trimisŭ unŭ Mârzagŭ la Vasilie Vodă întrebându'lŭ, că ce aŭ fugitŭ den scaunŭ? De şagă este întrebare ca acésta la vreme ca aceea. Decĭ, şi Vasilie Vodă, dăruindŭ bine pre Mârzacul acela, aŭ trimisŭ de la sine boierĭ la Sultanul, pe Ghica, Vornicul de ţéra de giosŭ, éră la Hmil pre Ciogolea Vel Spătarŭ; şi aŭ tocmitŭ lucrul cu Sultanul cu darurĭ, şi nu cu puţină cheltuială. Şi de atuncĭ aŭ legatŭ Vasilie Vodă banіĭ ce se daŭ Sultanilorŭ den anŭ in anŭ, şi cabaniţă. Éră luĭ Hmil Hatmanul, de maĭ nainte de aceste vremĭ intrasă in gândŭ cuscria cu Vasilie Vodă, pomenindŭ şi maĭ nainte, prea Ciogolea, cu solie, pentru fata luĭ Vasilie Vodă, dómna Rucsanda. Numaĭ ce i-aŭ căutatŭ luĭ Vasilie Vodă a aşeḑare atuncĭ şi logodna feteĭ sele Rucsanda după Timuş, feciorul luĭ Hmil Hatmanuluĭ, cu câte-va darurĭ şi luĭ.

Atunce aŭ purcesŭ şi Sultanul şi Hmil de la Ţuţora, spre locurile sele; éră ţéra aŭ rĕmasŭ prădată şi pre multe locurĭ pustie, schimbată den fericirea eĭ cea

de'ntêiŭ. Aŭ eşitŭ şi Vasilie Vodă den codru in scaunŭ. S'aŭ prilejitŭ atunce în bejeniile acele şi mórtea luĭ Toderaş Logofĕtul. Făcut-aŭ Vasilie Vodă multă jalobă la Impĕrăţie, ce nice unŭ folosŭ n'aŭ putută face pentru stricăcĭunea ţĕreĭ.

Dărăbaniĭ, la acea fugă a luĭ Vasilie Vodă de scaunŭ, eraŭ gata sĕ jeculască carele cele Domnescĭ; éră dupĕ ce s'aŭ aşeḑatŭ Vasilie Vodă, s'aŭ făcutŭ a le facere căutare, incinsŭ cu sabie, şi Nemţiĭ ce aveaŭ gata cu sineţele pline. Ântêiŭ aŭ luatŭ Dărăbanilorŭ armele, apoĭ pe toţĭ 'i-aŭ închisŭ în temniţă; pre uniĭ 'i-aŭ trimisŭ in ocnă, şi pre uniĭ cu alte pedepse 'i-aŭ pedepsitŭ. Şi de atuncĭ aŭ purcesŭ ţéra totŭ spre rĕŭ, den anŭ în anŭ, până astăḑĭ.

Nu numaĭ cu o certare cértă dirépta mănie a luĭ Dumneḑeŭ, dacă se pornesce spre vre o ţéră; că dupĕ eşitul Tătarilorŭ aŭ lovitŭ mare omorŭ în ómenĭ, şi acia în Iaşĭ şi în tótă ţéra.

La anul, Hmil Hatmanul cu mare mulţime de oştĭ căzăcescĭ, şi singurŭ Hanul cu 70,000 de Tătarĭ, strînse óste şi de pre la Cerchezĭ şi den tótă Dobrogea, aŭ purcesŭ asupra Craĭuluĭ Leşescŭ, cărorŭ oştĭ Craĭul Leşescŭ, Cazimir, le-aŭ eşitŭ înainte la unŭ têrguşorŭ, anume Beresticĭco, cale de treĭ ḑile den-sus de Cameniţă, cu 40,000 de óste Leşéscă, în care óste m'amŭ têmplatŭ şi eŭ.

Nu eraŭ tóte Voevoḑiile sosite, nice Litfa, pentru că Litfa avea de Căzaciĭ de peste Nistru mare dodĕĭală; şi aŭ eşitŭ Craĭul, cu acela rĕsboiŭ, biruitoriŭ şi asupra Tătarilorŭ şi asupra Căzacilorŭ, câtŭ aŭ căutatŭ Căzacilorŭ, cu Hmil Hatmanul, şi Hanuluĭ, a luare fuga şi a'şĭ lăsare tótă tabĕra cu totulŭ. De care isbândă a Leşilorŭ dacă aŭ înţelesŭ Vasilie Vodă de la Ionăşcuţă, Părcalabul de Hotin, 'l-aŭ îmbrăcatŭ cu haĭnă cu sobolĭ, avêndŭ nădejde că cu acea isbândă a Leşilorŭ va hălădui de cuscria luĭ Hmil. Éră nu s'aŭ curmatŭ cu atâta rĕutăţile ţĕreĭ Leşescĭ, că ĭar, la anul dupĕ isbânda de la Berestricĭco, aşa rĕŭ aŭ peritŭ óstea Leşéscă de Căzacĭ şi de Tătarĭ, lăsaţĭ Leşiĭ în nĕdejdea păciĭ ce se făcuse la Beserica albă (Bela-Ţercov), câtŭ nice Hatmanul, nice unŭ capŭ, nice unŭ sufletŭ voiŭ ḑice, den 8000 de óste ce pedestră ce era, n'aŭ hălăduitŭ; şi den óste călăréţă, ce eraŭ pên la 12,000 de ómenĭ, fórte puţinĭ. Încă, de ceĭ de gĭosŭ de vorŭ fi scăpatŭ cineva, încungĭuraţĭ de Tătarĭ de tóte părţile; éră ce era frunte, totŭ subt sabie aŭ mersŭ. Că aşa aŭ ḑisŭ Hmil cu Sultaniĭ, şi aşeḑasĕ, că la acela rĕsboiŭ unŭ robŭ sĕ nu ĭa Tătariĭ, ce totŭ subt sabie sĕ puĭe, sĕ se împuţineze ómeniĭ de óste den ţéra Leşéscă. Şi acolo aŭ peritŭ şi singurŭ Hatmanul Calinovski, şi cu unŭ fecĭorŭ a luĭ ce numaĭ pre acela avea. — Şi într'acesta anŭ aŭ căutatŭ a facere Vasilie Vodă şi veselĭa fiĭceĭ sele Rucsandeĭ dupĕ Timuş, fecĭorul luĭ Hmil Hatmanul Căzăcescŭ. Mare netocmélă în de potriva caselorŭ şi firilorŭ. Acéstă parte era o domnie de 18 anĭ, şi Impĕrăţieĭ cu bişĭugŭ şi cu cinste sĕmănătóre; éră cea-altă parte de doĭ anĭ eşită den ţĕrănie. Ruşcile cu Lado, Lado pren tóte unghĭurile. Ginerele numaĭ singurŭ chipŭ de omŭ, éră tótă firea de héră.

Insĕ, câte trebuĭaŭ la o nuntă domnéscă, nimică n'aŭ lipsitŭ; şi dupĕ câteva sĕptĕmânĭ ce-aŭ şeḑutŭ Timuş aicea în Iaşĭ cu asauliĭ, polcovniciĭ şi atamaniĭ seĭ, şi nepoţiĭ luĭ Vasilie Vodă, fecĭoriĭ luĭ Gavril Hatmanul, şi a luĭ Georgi

Hat. şi den feciorii de boieri de ţéră, Neculaĭ Buhuş şi Ion Prĕjescul, toţi acolo în Cehrin pentru Timuş eraŭ zălogŭ; purces'aŭ cu Dómna'şĭ la Cehrin; éră Vasilie Vodă aŭ rĕmasŭ îndată la prepusurĭ la Turcĭ pentru urîtŭ numele Căzacilorŭ la dênşiĭ; şi la megieşĭ îndată la zarve, ales la Mateĭ Vodă neprietenul vechiŭ, care siindu-se de unirea luĭ Vasilie Vodă cu Căzaciĭ, şi la Turcĭ amesteca Domnia luĭ Vasilie Vodă; şi cu Racoţi aŭ stătutŭ îndată în sfaturĭ, că amêndororŭ era învrăjbitŭ Vasilie Vodă, şi amêndoĭ se siiaŭ de acea unire, ales când audia soliĭ ca acele, Racoţĭ, de la Vasilie Vodă; că 'i-aŭ trimisŭ pre Georgie Stefan Logofĕtul, într'unŭ rôndŭ, poroncindu'ĭ sĕ şédă molcomŭ Racoţi, că'lŭ va face de va vĕrsa nesce galbinĭ Tătarilorŭ, şi la ce va veni lucrul elŭ va vedè. Şi prilejise şi solulŭ unul ca acela, care, neavêndŭ coconĭ, de atuncĭ luase gândŭ spre Domnie; şi maĭ multe adăogea spre vrajbă; şi în locul trebilorŭ stĕpânu-seŭ, în solie, aŭ aşedatŭ trebile sele spre Domnie şi la Racoţi şi la Mateĭ Vodă.

Precum munţiĭ ceĭ înalţĭ şi malurile cele înalte, când se năruescŭ de vr'o parte, pre câtŭ suntŭ maĭ nalţĭ, pre atâta şi durătŭ facŭ maĭ mare când se pornescŭ, şi copaciĭ ceĭ maĭ nalţĭ maĭ mare sunetŭ facŭ când se obóră, aşa şi casele cele nalte şi întemeiete cu îndelungate vremĭ, cu mare risipă purcedŭ la cădere, când cadŭ. Intr'acela chipŭ şi casa luĭ Vasilie Vodă, de atâţa anĭ întemeietă, cu mare cădere şi risipă, şi apoĭ la deplină stîngere aŭ purcesŭ de atuncĭ.

Stefan Georgie Logofĕtul, ce era la Vasilie Vodă Logofĕtŭ mare, dupĕ mórtea luĭ Toderaşco Logofĕtul, sciindŭ pre tatu-seŭ, Dumitraşco Logofĕtul, la atâte Domniĭ boierŭ vestitŭ, cu ocine întemeiate, care nice o casă în ţéră moşiĭ ca acele, ocinĭ, sate, curţĭ, n'aŭ avutŭ, dupĕ ce 'şĭ-aŭ gătitŭ lucrul spre Domnie, precum s'aŭ pomenitŭ maĭ sus la Racoţi şi la Mateĭ Vodă, aŭ legatŭ voróve şi cu o sémă de boierĭ de ţéră, anume cu Ciogolesciĭ şi cu Stefan Sĕrdariul, cuprindêndu'ĭ cu jurămênturĭ sĕ ţie taina. Aŭ alesŭ cu sfatul lorŭ numaĭ sĕ aducă oştĭ Unguresci şi Muntenescĭ asupra luĭ Vasilie Vodă. Sunasè câţiva la urechile luĭ Vasilie Vodă aceste, şi ăntêiŭ de la unŭ Turcŭ den Focşenĭ; şi de la Muntenĭ âncă 'i-aŭ scrisŭ; ce n'aŭ credutŭ Vasilie Vodă.

Spunŭ istoriile de Pir, Impĕratul Epiroţilorŭ, că fiindŭ într'unŭ rĕsboiŭ la ţéra Italieĭ înprotiva Rŏmlenilorŭ, ămblândŭ Pir Impĕratul in fruntea oştilorŭ sele, tocmindŭ óstea, şi mutându-se şi într'o parte şi într'alta, unŭ copilŭ de ceĭ ce pădia pre Impĕratul s'aŭ apropietŭ şi 'i-aŭ disŭ: «Sĕ ieĭ aminte, Impĕrate, pre celŭ Rŏmlénŭ pre unŭ calŭ negru, den toţĭ oşteniĭ; altă nimică nu pădesce, numaĭ 'şĭ-aŭ pusŭ ochiĭ pre Impĕrăţia ta: orĭ încătro te întorcĭ, elŭ totŭ aceea pădesce, şi cércă, când-de-când sĕ vie asupră'ţĭ cu suliţa gata.» Aŭ rĕspunsŭ Pir copiluluĭ: «Cu anevoe este fie-cuĭ a se ferire de ce este sĕ fie!» Aşa se póte dice şi luĭ Vasilie Vodă: fiindŭ Domnŭ cu pază pre la tóte porţile şi in tóte părţile, nu s'aŭ pututŭ feri de ce era sĕ'ĭ vie asupră; şi maĭ alesŭ de primejdia den casă, fórte cu anevoe a se ferire fie-cuĭ. Măcar că intrasĕ la unŭ sfatŭ ca acela şi Ciogolesciĭ, şi Stefan Sĕrdarul, éră şagă le părea a sfătuire nesce lucrurĭ ca acelea; ce şedeaŭ uitaţĭ, gândindŭ că nu va nasce nimică dentr'acele sfaturĭ. Éră Stefan Georgie Logofĕtul, vĕdêndŭ ce soţiĭ aŭ dobânditŭ la acelŭ sfatŭ, aştepta den di in di sĕ se vădéscă sfatul lorŭ despre Ciogolea

Spătariul, la beție; că la câteva mese bată mai vědea lucrul; ce nime nu lua aminte unŭ lucru ce nice in gândŭ nu încăpea. Decĭ, aŭ păḑitŭ singur Stefan Georgie Logofĕtul tréba care o luase, și însĕmnase ḑioa oștilorŭ Ungurescĭ și Muntenescĭ, sĕ ésă in țéră tocma în sĕrbătorile Pascilorŭ.

Când 'șĭ-aŭ luatŭ ḑioa bună Stefan Georgie Logofĕtul de la Vasilie Vodă, și apoĭ aŭ venitŭ cu oștĭ asupră'ĭ.

Ișĭ trimisĕse Stefan Logofĕtul giupânésa la țéră, in pildă că o trimite pentru trebile caseĭ; éră elŭ, tocma in ḑioa când se cântă in beserică canonul Sfântuluĭ Andreiŭ de la Critŭ, la 8 césurĭ de nópte, gătindu-se Vasilie Vodă de beserică, încă nime den boĭerĭ nu venise la curte, aŭ mânecatŭ sĕ'șĭ ĭa ḑioa bună, dându'ĭ scire de acasă că'ĭ este giupânésa despre mórte, cu hârtie scornită. Și întrebândŭ Vasilie Vodă de Postelniceĭ cine den boĭerĭ este afară, i-aŭ spusŭ Postelniceiĭ că este Logofĕtul celŭ mare, dvoresce sĕ ĭa ḑioa bună, că 'i-aŭ venitŭ veste de bólă fórte grea a giupâneseĭ. Sĕ fie ḑisŭ Vasilie Vodă: «ce omŭ fĕră cale Logofĕtul: sciindu'șĭ giupânésa bolécă și a nu o ținere aice cu sine.» Și aŭ ḑisŭ sĕ între sĕ 'șĭ ĭa ḑioa bună. Intrat'aŭ Stefan Georgie Logofĕtul cu fața scornită de mare măhniciune, și 'șĭ-aŭ luatŭ voĭă sĕ mérgă spre casă'șĭ. Spunŭ, sĕ fie ḑisŭ Vasilie Vodă, sĕ afle lucrul pre voĭa sa. Nesciutoriŭ gândul omuluĭ spre ce minesce. Indată, fĕră nimică zăbavă, eșĭaŭ cele cu grijĕ, și nu cu fie-ce grijĕ aŭ purcesŭ îndată de olacŭ; și într'aceeașĭ ḑi aŭ sositŭ la Bogdana, la satul sĕŭ, subt munte; și atuncĭ era și óste Ungurésců, tótă cu Kemîni Ianôșĭ, pren potice, și óste Muntenéscă la Rômna, cu Diĭcul Spătariul.

Spunŭ de Vasile Vodă că den Beserică 'l-aŭ lovitŭ gândurĭ de purcesul Logofĕtuluĭ așa fĕră nădejde. Și așa'șĭ, a doua ḑi dupĕ purcesul luĭ, aŭ începutŭ a sunare aeve de Ungurĭ și de Muntenĭ; la care sunetŭ, vĕḑêndu-se Cĭogolesciĭ cuprinșĭ și lăsațĭ de Logofĕtul cu care'șĭ sciaŭ voróva, aŭ stătutŭ la grijă ca aceea câtŭ pre pășitul lorŭ și pre căutătură, cine le-arŭ fi luatŭ sama, le-arŭ fi cunoscutŭ îndată vina. Ce, mirându-se cum vorŭ face sĕ fugă sĕ'șĭ lasĕ casele carĭ eraŭ cu totul aice in Iașĭ, cu greŭ, și adoua mórte este, și ḑilele lorŭ sfĕrșite póte hi, cum ḑice: s'aŭ apucatŭ de altă îndreptătură, scriindŭ unŭ răvașŭ Cĭogolea Spatariul, la Vasilie Vodă, într'acesta chipŭ:

Milostive Dómne!

«Eŭ, unul den slujitoriĭ Mărieĭ tale ceĭ strĕinĭ, mâncândŭ pânea și sarea Măriei tale de atâția anĭ, ferindu-mĕ de osândă sĕ nu'mĭ vie asupră pentru pânea și sarea Măriei tale care o mănâncŭ dentr'atâția anĭ, îțĭ facŭ scire Măriei tale pentru Stefan Georgie, Logofĕtul celŭ mare, că'țĭ este adevĕratŭ veclénŭ, și s'aŭ agiunsŭ cu Racoți și cu Domnul Muntenescŭ, și suntŭ gata oștile și a luĭ Racoți și a luĭ Mateĭ Vodă sĕ vie asupra Măriei tale; de care lucru adevĕratŭ, adevĕratŭ sĕ credĭ Măria ta că nu este într'altŭ chipŭ.»

Și dacă aŭ scrisŭ răvașul Cĭogolea Spătariul, aŭ chematŭ la sine pre Iosaf,

Égumenul de la Aron Vodă, care era pre acele vremì dohovnicŭ tuturorŭ boierilorŭ, şi cu ispovedanie giurândŭ pre Egumenul sĕ nu'lŭ vĕdéscă cine este, şi ântêiŭ sĕ arate rĕvaşul la Iordaki vel Visternicŭ, apoĭ la Domnie, l'aŭ legatŭ cu mare giurămêntŭ. aşa sĕ facă. Mirându-se călugĕrul de unŭ lucru ca acela, aŭ mersŭ cu răvaşul acela la Iordaki Visternicul; care, dacă aŭ înţelesŭ, şi sciindŭ cum s'aŭ sunatŭ aceste şi den alte părţĭ, îndată aŭ stătutŭ la mare voie rea, ca unŭ omŭ întregŭ la tótă firea. S'aŭ lepădatŭ îndată de răvaşŭ, şi aŭ ḑisŭ Egumenuluĭ numaĭ sĕ mérgă sĕ dea răvaşul la Domnie; şi aŭ mersŭ şi l'aŭ datŭ la Vasilie Vodă. Şi îndată ce 'l-aŭ înţelesŭ, s'aŭ simţitŭ cuprinsŭ de primejdie, şi aŭ stătutŭ cu mare strînsóre asupra Egumenuluĭ sĕ-ĭ spuie de la cine aŭ eşitŭ acelŭ răvaşŭ. Aŭ stătutŭ d'ântêiŭ călugĕrul fórte tare, primindŭ şi mórte, éră a vĕdire nu póte, că era datŭ cu taină de ispovedanie răvaşul. Éră dacă s'aŭ strînsŭ boieriĭ la sfatŭ, şi arĕtândŭ călugĕruluĭ şi munca, Vasilie Vodă, ca pentru unŭ lucru ca acela ce se atinge de domnie şi de atâte case, decĭ, luându-şĭ Egumenul şi de la Vlădica Varlaam, ce era pre atuncĭ Mitropolitŭ, deslegare, aŭ spusŭ călugĕrul anume cine aŭ datŭ răvaşul. Şi îndată chiemândŭ Vasilie Vodă pre Ciogolea Spătariul, i-aŭ spusŭ tóte deamĕnuntul, şi cum este şi Stefan Sĕrdariul totŭ într'acela gândŭ şi la acela sfatŭ.

Cu puţine cuvinte i-aŭ mustratŭ Vasilie Vodă pre amêndoĭ Ciogolesciĭ. Ce amêndoĭ se apăraŭ că n'aŭ primitŭ aceste, ce i-aŭ fostŭ totŭ cu credinţă, şi de arŭ trimite măcar pre umul dintre dênşiĭ sĕ aducă de grumazĭ pre Stefan Georgie Logofĕtul; cĕ fie ḑisŭ Vasilie Vodă: în zădar acéstă slujbă acum; sĕ-mĭ fiţĭ spusŭ aceste până era in Iaşĭ Logofĕtul. Decĭ, pre Ciogolescĭ i-aŭ pusŭ la închisóre; éră in urma Logofĕtuluĭ aŭ rĕpeḑitŭ pre Sculi, apoĭ pre Iacomi ce era vătav de Aproḑĭ, şi pre Alecsandru Costin, cu carte la Stefan Georgie Logofĕtul, numaĭ sĕ vie cum maĭ curêndŭ la Curte, pentru marĭ trebĭ ce aŭ nemeritŭ de la Impĕrăţie. Incă la maĭ marĭ grijĭ era Vasilie Vodă pentru Stefan Sĕrdariul, fiindŭ atâte oştĭ pre acele vremĭ, şi marginea tótă pre sama luĭ. Şi îndată aŭ scrisŭ cărţĭ şi la Stefan Sĕrdariul cĕ vie câtŭ maĭ de sîrgŭ la curte. Se prilejise maĭ nainte de aceste începuturĭ o trébă de care învĕţase Vasilie Vodă pre Stefan Sĕrdariul sĕ găteze nesce stégurĭ de slujitorĭ, şi când i-ar da scire sĕ purcéḑă cu o samă de ómenĭ la câmpŭ peste Nistru, că-şĭ deschisese calea neguţitoriĭ Grecĭ cariĭ âmblaŭ la Mosk pentru sobolĭ, pre la Tighinea, pentru greul vămeĭ, şi se făcea scădere vămeĭ aicĭ in ţéră. Şi socotise Vasilie Vodă sĕ-ĭ sparie de pre acele drumurĭ de peste câmpĭ; cu prilegiul aceĭ trebĭ, scriindŭ Valilie Vodă la Sĕrdariul sĕ vie cum maĭ de sîrgŭ la curte. Şi pornindŭ cărţile, dederă scire că iată şi Sĕrdariul la curte sosesce. Spunŭ, că décă s'aŭ apropietŭ de oraşŭ Stefan Sĕrdariul, sĕ-lŭ fi têmpinatŭ o slugă a luĭ de i-aŭ spusŭ de tóte ce se sunase in têrgŭ şi la curte, şi cum aŭ purcesŭ Logofĕtul celŭ mare den Iaşĭ, şi multe amestecăturĭ şi cuvinte suntŭ de Ungurĭ. Sĕ fie stătutŭ multŭ in gândurĭ Sĕrdariul, intra-va in têrgŭ aŭ întórce-se-va înapoĭ; şi-ĭ ḑicea o slugă a luĭ: întórce-te giupâne, că nice la unŭ bine nu mergĭ. Éră osânda trage la plată; aŭ biruitŭ gândul, sĕ intre in têrgŭ; şi îndată cum aŭ sositŭ la gazdă, nimică zăbăvindŭ, aŭ mersŭ la curte.

Vasilie Vodă, cum aŭ înţelesŭ de venirea Sĕrdariuluĭ, nu s'aŭ încreḑutŭ

de-odată, ce in doĕ treĭ rândurĭ aŭ trimisŭ sĕ védă sosit-aŭ adevĕratŭ. Ce dacă aŭ sciutŭ că este in divanŭ, îndată aŭ eşitŭ Vasilie Vodă in Spătărie şi 'l-aŭ chematŭ la adunare, unde i-aŭ spusŭ Vasilie Vodă că şi cărţĭ i-aŭ scrisŭ sĕ vie pentru tréba aceea care s'aŭ pomenitŭ maĭ sus. Ce bine este că aĭ venitŭ singurŭ. 'L-aŭ întrebatŭ dupĕ aceste de lucrurile ce se vĕdescŭ despre Ungurĭ, cu amestecăturile luĭ Stefan Logofĕtul, scie ceva aŭ ba? Tare s'aŭ apucatŭ Sĕrdarĭul că nu scie nimică, cu mare gĭurămĕnturĭ; şi cum sĕ fie elŭ amestecatŭ la unele ca acele spre rĕul stĕpânuluĭ seŭ, dicêndŭ cu glasŭ: «Dómne, cine aŭ fostŭ maĭ credutŭ la Măria ta şi cinstitŭ ca mine, şi m'aĭ scosŭ den obĭale, şi den sĕracŭ m'aĭ îmbogăţitŭ?» Şi i-aŭ disŭ Vasilie Vodă: «Aşa sciŭ şi eŭ.» Dupĕ aceea i-aŭ disŭ sĕ mérgă sĕ grăéscă cu Cĭogolea, sĕ audă ce spune Cĭogolea Spătarĭul.

Cum aŭ intratŭ Sĕrdarĭul in Visterie, şi aŭ vĕdutŭ pază de Silmenĭ, s'aŭ spăĭmatŭ sciutórea de vină a sa fire, şi îndată aŭ începutŭ a'ĭ spunere de tóte de faţă Cĭogolea Spătarĭul. Se apăra Sĕrdarĭul de tóte acele. Ce, ca unŭ vinovatŭ într'acele sfaturĭ, se apăra slabŭ. Decĭ, aŭ cunoscutŭ Vasilie Vodă totŭ lucrul; éră n'aŭ vrutŭ sĕ-ĭ omóre îndată, aşteptândŭ ce s'ar maĭ înoi despre Trotuş, unde aŭ mersŭ Logofĕtul. Ce, neapestită vreme, sosi den fugă şi Alecsandru Costin, dândŭ scire de perirea luĭ Iacomi, vătavul de Aprodĭ, de străjile Ungurescĭ eşite in ţéră; atunce aŭ vĕdutŭ Vasilie Vodă tótă cumpăna ce'ĭ venĭa asupră, nefiindŭ gata de o primejdie ca aceea aşa degrabă.

Iacomi vătavul de Aprodĭ, dacă aŭ sositŭ la Roman n'aŭ mersŭ pre caiĭ luĭ, cariĭ avea şi bunĭ şi de agĭunsŭ; ce'şĭ-aŭ lăsatŭ caiĭ luĭ in Roman la hrană, şi aŭ luatŭ caĭ de olacŭ, ca unŭ omŭ deşteptatŭ totŭ in bine, şi de tótă primejdia nesciutorŭ. Şi i-aŭ disŭ Alecsandru Costin sĕ nu-şĭ lase caiĭ de lîngă sine. Ce n'aŭ vrutŭ sĕ asculte prietenescŭ sfatŭ, şi aŭ purcesŭ pre caĭ proştĭ; şi la Bacăŭ îndată s'aŭ têmpinatŭ cu străjile Ungurescĭ, care străjĭ câtŭ 'l-aŭ zăritŭ 'l-aŭ luatŭ in gónă, şi îndată 'l-aŭ agĭunsŭ; şi aşeşĭ gonindu-lŭ 'l-aŭ omoritŭ den pistóle. Éră Alecsandru Costinŭ, şi cine aŭ fostŭ pre caĭ bunĭ, aŭ scăpatŭ de perire.

Agĭungea fruntea oştilorŭ Ungurescĭ la Roman; şi de la Focşenĭ aŭ datŭ scire pentru oştile Muntenescĭ că aŭ trecutŭ Focşeniĭ cu Diĭcul Spătarĭul. Atuncĭ aŭ datŭ pre amêndoĭ Cĭogolesciĭ şi pre Stefan Sĕrdarĭul pre mâna Siĭmenilorŭ, de i-aŭ omoritŭ nóptea denaintea jitniţeĭ ce era in lontru in curte. Adusese şi pre Mogălde, fiindŭ unchĭŭ luĭ Stefan Georgie Logofĕtul; ce nu 'l-aŭ omoritŭ, numaĭ 'l-aŭ legatŭ la puscĭ până la Hotin, cu sine.

Multŭ aŭ stătutŭ boĭeriĭ, maĭ vârtos Iorgaki Visternicul celŭ mare, sĕ nu pĭeĭe Cĭogolesciĭ şi Sefan Sĕrdarĭul. Ce, temêndu-se Vasilie Vodă că dupĕ apropietul oştilorŭ Ungurescĭ sĕ nu facă şi eĭ vre-o zarvă in curte, i-aŭ omoritŭ. Eram eŭ purure in casă la Iorgaki Visternicul, şi adormise fórte tare de mare scârbă ce avea; când aŭ fostŭ pre la médă-nópte s'aŭ deşteptatŭ, dându'ĭ scire de la curte de perirea Cĭogolescilorŭ şi a Sĕrdarĭuluĭ. Şi dacă i-aŭ spusŭ, aŭ suspinatŭ de greŭ, dicêndŭ: «Aŭ peritŭ boĭeriĭ?» Şi dacă aŭ sciutŭ de perirea boĭerilorŭ, aŭ disŭ: «oh, ce s'aŭ făcutŭ!»

Se mira Vasilie Vodă unde va năzui: la Turcĭ, se temea de pĭra ţĕreĭ şi

de lunicósa fire a Turcilorŭ, şi cu grijĕ; la Căzacĭ, se ferĭa sĕ nu'şĭ maĭ strice numele de la Turcĭ; éră a stare împrotiva oştilorŭ c'eĭ venĭaŭ asupră, nu era cum, neavêndŭ nice óste gata, şi ţéra tótă cu ură, şi gata la lucru noŭ; că Orheĭul, ce eraŭ capete eraŭ toţĭ de a luĭ Stefan Vodă. Ce aŭ alesŭ cu sfatul sĕ năzuĭască la cetatea Hotinuluĭ, răpeḍêndŭ îndată la cuscrul seŭ, la Hmil Hatmanul Căzăcescŭ, dându'ĭ scire de tóte aceste începuturĭ pre Stamatie Hadâmul, vel Postelnicŭ.

La cetatea Némţuluĭ era tótă inĭma avuţieĭ luĭ Vasilie Vodă; decĭ, acole aŭ răpeḍitŭ Vasilie Vodă pre Stefăniţă Păharnicul, nepotu-seŭ, sĕ apuce averea; şi, orĭ că n'aŭ sciutŭ Stefan Georgie Logofĕtul de averea aceea in cetatea Némţuluĭ, orĭ aŭ stătutŭ dupĕ lucrurile ce începuse, şi n'aŭ socotitŭ acea avere; éră era maĭ aprópe de elŭ acea avere decâtŭ de Vasilie Vodă.

Eraŭ oştile Unguresci cu Kemini Ianŏş, Hatmanul luĭ Racoţi, şi cu Stefan Georgie Logofĕtul, la Roman, când şi Vasilie Vodă s'aŭ sculatŭ cu tótă casa luĭ, şi curtea, şi cu boĭeriĭ de curte, şi aŭ purcesŭ den Iaşĭ spre Hotin. Atuncĭ ce slujbă amŭ făcutŭ luĭ Iorgachi Visternicul, prin multe cuvinte nu lungescŭ; éră inima agonisiteĭ luĭ amŭ trecut'o la Cameniţă şi o amŭ datŭ la unŭ prietenŭ a tătâne-meŭ, anume Mihaĭ Stegarĭul. Şi deplin acea avere, maĭ apoĭ, la mâna luĭ Iordachi aŭ venitŭ.

Solul carele trimisese Vasilie Vodă la Hmil Hatmanul, precum s'aŭ pomenitŭ, Hadâmul Postelnicul, orĭ că 'l-aŭ împedecatŭ Stefan, Pârcălabul de Soroca pre acele vremĭ, orĭ de blăstemată şi lipsită hire de hadâmŭ, s'aŭ întorsŭ înapoĭ; şi aflândŭ pre Vasilie Vodă in calea Hotinuluĭ, aŭ păritŭ la Vasilie Vodă pre Stefan Pârcălabul de Soroca, de viclénŭ. Decĭ, aŭ căutatŭ a trimitere pre alţiĭ de la Hotin ĭar la Hmil Hatmanul, pre Grigorie Comisul, şi pre Stefăniţă Păharnicul, nepotu-seŭ, şi pre Neculaĭ Buhuş Jitnicerĭul, şi lorŭ le aŭ datŭ poroncă pentru Stefan, Pârcălabul de Soroca, sĕ'lŭ prinḍĕ şi sĕ'lŭ trimiţĕ legatŭ de la Soroca la Hotinŭ; şi aşa aŭ făcutŭ. Eĭ singurĭ aŭ trecutŭ la Hmil Hatmanul; éră pre Stefan, Pârcălabul de Soroca, 'l-aŭ datŭ in séma unora de Hăncescĭ, cariĭ se ţineaŭ pre-lângă Stefăniţă Paharnicul sĕ'lŭ ducă la Vasilie Vodă. Ce, pentru lăcomia sa, aducĕtoriĭ sĕ fie a lorŭ ce luase şi ce maĭ era pre-lângă dênsul, 'l-aŭ omoritŭ pe cale.

Omŭ de miratŭ la întregimea luĭ de sfaturĭ şi de înţĕlepcĭune, câtŭ pre acele vremĭ abĭe de era pămêntênŭ de potriva luĭ, cu carele şi Vasilie Vodă singurŭ, osĕbĭ de boĭerĭ, făceaŭ sfaturĭ şi multe césurĭ voróvă; aşa era de întregŭ la fire. Éră la statul trupuluĭ seŭ era gârbovŭ, ghebosŭ, şi la capŭ cucuĭatŭ, câtŭ puteaĭ sĕ ḍicĭ că este adevĕratŭ Isop, la capŭ.

Dacă aŭ sositŭ Vasilie Vodă la Hotinŭ, s'aŭ aşeḍatŭ cu tabĕra aprópe de cetate, deasupra.

Éră Stefan Georgie Logofĕtul, cu Kemini Ianŏş şi cu Diĭcul, Spătarĭul luĭ Mateĭ Vodă, cuprindêndŭ scaunul ţĕrĕĭ la Iaşĭ, îndată aŭ alergatŭ mulţĭ de tóte părţile de la ţéră la Iaşĭ, şi glotîndu-se aŭ mersŭ la Kemini Ianŏş strigândŭ: «Sĕ ne fie Domnŭ Stefan Georgie Logofĕtul!» Le-aŭ rĕspunsŭ Kemini Ianŏş: «Pre voĭă sĕ vĕ fie, precum poftiţĭ!» Spunŭ pentru Diĭcul, Spătarĭul Muntenescŭ, că se ispitĭa, şi cu acea nădejde era, sĕ fie elŭ Domnŭ.

Decĭ, după obiceiŭ, aŭ mersŭ Stefan Georgie Logofĕtul in beserica Sfete Nicolae cu câtăva glótă, şi i-aŭ cetitŭ molitva de Domnie Gedeon, Vlădica de Huşĭ, fiindŭ Varlaam Mitropolitul eşitŭ la munte. Şi aşa, stătut'aŭ Domnŭ Georgie Stefan Vodă.

CAP. XVI.

Domnia luĭ Georgii Stefan Vodă.

Den cincĭ simţirĭ ce are omul, anume: vederea, audirea, mirosirea, gustul şi pipăitul, maĭ adevĕratŭ de tóte simţirile este vederea: că prin audŭ, câte aude omul nu se póte aşedà deplin cu gândul, este aşa ce se aude, aŭ nu este; căcĭ, nu tóte suntŭ adevĕrate câte vinŭ pren audul nostru. Aşa şi mirosul, de multe orĭ înşală, fiindŭ multe mirodeniĭ de'ntêiŭ grele, éră apoĭ mare şi iscusitŭ mirosŭ facŭ. Gustul încĕ este aşa, că multe ne parŭ că suntŭ dulcĭ, apoĭ simţimŭ amarŭ, şi împrotivă multe amare că suntŭ ne parŭ, şi suntŭ dulcĭ. Pipăitul, iarăşĭ, multe pipăimŭ in chipŭ de unele, şi suntŭ altele, şi nu le putemŭ cunósce pre singurŭ pipăitul, fără vedere. Éră vederea însăşĭ dă tóte aşedate in adevĕru gândului nostru, şi ce se vede cu ochiĭ nu încape sĕ fie îndoĭală in cunoscinţă. Aşa şi noă, iubite cetitoriule, cu multŭ maĭ lesne a scriere de aceste vremĭ, in carĭ maĭ la tóte ne-amŭ prilejitŭ singurĭ. Şi pentru lungimea capitelorŭ ce s'aŭ scrisŭ pentru îndelungată domnia luĭ Vasilie Vodă maĭ sus, den eşitul celŭ de'ntêiŭ den scaunul ţĕreĭ a luĭ Vasilie Vodă. Incepemŭ a scriere de domnia luĭ Stefan Vodă Georgie, care orĭ cu diréptă cale, orĭ cu nedirepte midilóce, rădicându-se asupra domnu-seŭ, i-aŭ luatŭ domnia, tóte unele ca aceste den orânduirea luĭ Dumnedeŭ a fire sĕ credŭ.

Indată ce s'aŭ aşedatŭ Stefan Vodă Georgie in scaunul domnieĭ, cu sfatul luĭ Kemini Ianŏş, Hatmanul luĭ Racoţi, şi a Diĭculuĭ, Spătariul Muntenescŭ, aŭ alesŭ şi den óste Unguréscă şi den Muntenĭ, şi aŭ alesŭ şi o samă de ómenĭ de ţéră, cu Pĕtraşco Morénul Hatmanul, şi aŭ trimisŭ spre Hotin în urma luĭ Vasilie Vodă.

Scia şi Vasilie Vodă de tóte ce se lucréză în Iaşĭ în urma luĭ; şi aŭ trimisŭ şi alŭ-doile rôndŭ de la Hotin solĭ la cuscru-seŭ, la Hmil Hatmanul Căzăcescŭ, şi la ginere-seŭ Timuş, cerşindŭ agiutorŭ cum maĭ de sîrgŭ. La Leşĭ âncă pre mine m'aŭ trimisŭ la Starostele de Cameniţă, la Petru Potoţki, la a căruia eşire den robia Crimuluĭ mare agiutorŭ iĭ dedese Vasilie Vodă cu baniĭ sĕĭ. Aceste aducêndu'ĭ aminte, ilŭ poftia sĕ se afle de agiutorŭ la primejdia luĭ. Şi cu acea solie aflândŭ pre Starostele, cale de treĭ dile maĭ sus de Cameniţă, la nesce ocine a luĭ, îndată aŭ lăsatŭ tóte trebile sele, şi aŭ purcesŭ de sîrgŭ spre Cameniţă. Éră până a sosire Starostele la Cameniţă, daŭ scire la Hotin luĭ Vasilie Vodă, că étă sosescŭ oştile luĭ Stefan Vodă asupră'ĭ; aŭ stătutŭ în gândurĭ de'ntêiŭ, sĕ stea sĕ dea rĕsboiŭ cu câţĭ ómenĭ avea pre lângă sine, că âncă eraŭ toţĭ boieriĭ ceĭ de scaunŭ cu glótele sele cu Vasilie

Vodă şi cu Boj, Căpitanul de Lefecil, şi Cara, Căpitanul de Dărăbanĭ, şi avea şi Siimenĭ vr'o 60, şi Nemţĭ vr'o 100 fórte bunĭ. Ėră dacă aŭ vĕḑutŭ rĕcéla tuturorŭ, şi a căpitanilorŭ şi a slujitorilorŭ, pre cariĭ avea mare nădejde pentru mila ce le făcusĕ cu multe vremĭ maĭ nainte, s'aŭ apucatŭ de trecĕtórea Nistruluĭ, suspinândŭ pre Boj Căpitanul, şi pre Cara Căpitanul.

Aice s'aŭ căḑutŭ a pomenire pentru averea luĭ Vasilie Vodă ce era în cetatea Némţuluĭ, la care trimisese pre nepotu-seŭ, Stefăniţă Păharnicul, Vasilie Vodă. Acolo la Hotin, până a se clătire Vasilie Vodă, aŭ sositŭ şi Stefăniţă Păharnicul cu tóte deplinŭ la Vasilie Vodă; de care, dacă aŭ datŭ scire că sosesce şi Stefăniţă Păharnicul cu tóte deplinŭ, s'aŭ bucuratŭ Vasilie Vodă, ḑicêndŭ: «*De acum înainte până la cămeşă 'mĭ voiŭ da, şi nu vorŭ ride neprietenii.*» Şi aşa Vasilie Vodă, trecêndŭ Nistrul cu o samă de boĭerĭ, anume Toma Cantacuzino Vornicul, Georgie Hatmanul, Iorgachi Visternicul, şi cu câţĭ boĭerĭ ce maĭ eraŭ strânşĭ, de casa luĭ, boĭeriĭ ceĭ-alţĭ toţĭ, şi cu slujitoriĭ cu puscile, s'aŭ intorsŭ spre Iaşĭ la Domn tênĕrŭ. Şi têmpinându-se cu oştile luĭ Stefan Vodă in Dumbravă, aprópe de Hotin, până a se incredere uniĭ cu alţiĭ, aŭ trecutŭ câteva césurĭ, in care zăbavă aŭ trecutŭ Vasilie Vodă Nistrul cu tóte casele boĭerescĭ; insĕ, nu fŏră mare pagubă in carele boĭerilorŭ, la trecĕtóre, şi maĭ multŭ de têrgoveţiĭ de Hotin, cariĭ, vĕḑêndŭ spaĭma şi graba la trecĕtóre, precum face vreme ca aceea, aŭ datŭ jacŭ in rĕmăşiţa carelorŭ, şi multe haĭne scumpe şi arginturĭ aŭ apucatŭ, câtŭ de atuncĭ sciam imbogăţiţĭ câţĭva Hotinenĭ.

Apucase oştile luĭ Stefan Vodă pre o samă de Nemţĭ netrecuţĭ; şi dândŭ şi den cetatea Mogălde, Păharnicul de care s'aŭ pomenitŭ maĭ sus că 'l-aŭ legatŭ la puscĭ, den sacaluşe, şi năvălindŭ şi slujitoriĭ luĭ Stefan Vodă, aŭ peritŭ puţinteĭ Nemţĭ la trecătóre cŭ podul. Ėră daŭ şi Siĭmeniĭ luĭ Vasilie Vodă de peste Nistru, câtŭ nu se apropia nime la vadŭ.

Nu amŭ fostŭ intr'acea dată la trecătóre, că trecusĕm Nistru maĭ nainte, precum amŭ pomenitŭ. Ėră amŭ inţĕlesŭ den ceĭ ce aŭ fostŭ acole de faţă, cum singurŭ Vasilie Vodă aŭ fostŭ şeḑêndŭ in acea parte de Nistru pre unŭ scăueş. Aŭ sloboḑitŭ têrgoveţiĭ, şi spunŭ cu invĕţătura Mogăldeĭ Păharnicul, unŭ sacaluş, den care sacaluş glonţul fórte pe apópe de Vasilie Vodă aŭ lovitŭ. Spurcată şi nebunéscă faptă, şi nu fŏră osândă câtŭ de târḑiŭ.

Nu pociŭ tăce aice pentru cetatea Hotinuluĭ, ce nesocotélă a o lăsare indată pre mâna altuĭa: de nu de altă nădejde, pentru trecĕtóre, sĕ hie fŏră de grije, s'aŭ căḑutŭ sĕ puĭe ómenĭ sineţaşĭ; şi ce ómenĭ? treĭ-ḑecĭ de Nemţĭ sĕ fie pusŭ sĕ o ţie despre óstea Moldoveĭ, şi despre Ungurĭ cu aniĭ. Aŭ n'aŭ fostŭ hrană? Pănea unuĭ satŭ de la Hotin o ar fi putută ţine unŭ anŭ, saŭ câtă era numaĭ in têrgŭ; şi acea cetate orĭ cine va vre sĕ socotéscă, va afla că aŭ fostŭ a risipeĭ caseĭ luĭ Vasilie Vodă pricină; şi de mĕ veĭ intreba cum, îţĭ rĕspunḑŭ: că de ar hi fostŭ dómna luĭ Vasilie Vodă in cetatea Hotinuluĭ, nu la Sucévă, n'aŭ fostŭ in puterea luĭ Stefan Vodă, a batere cetatea Hotinuluĭ, cum aŭ bătutŭ fŏră grijĕ cetatea Suceveĭ. Că aşa venisĕ Vasilie Vodă cu Sultaniĭ până in Prutŭ cu oştĭ Tătărescĭ; ce 'i-aŭ intorsŭ Hanul, că sosĭa Craĭul Leşescŭ. Saŭ cum are hi bătutŭ Stefan Vodă cetatea Hotinuluĭ, şi Hmil era la Husetin,

cale de o ḑi de la Hotin. Ce, multe ar hi pututŭ luare Vasilie Vodă, şi domnia totŭ neclătităĭ sta la Pórtă, până târḑiŭ dupĕ luatul cetăţeĭ Suceveĭ de Stefan Vodă.

Nime, déră, sĕ nu vinuéscă sfaturile de acum. Veḑĭ greşélă ce s'aŭ făcutŭ. la acestĭ vestiţĭ sfetnicĭ, şi acela lucru era in putere a facere; éră vremile de acum nu suntŭ in putere, şi nice unŭ sfatŭ nu incape la greŭ ca acesta; fĕră de mărturie ḑicŭ că este sosită perirea. Ḑicemŭ, că de ar hi cutare, şi cutare ar hi intr'altŭ chipŭ; éră nu suntŭ vremile subt cârma omuluĭ, ce bĭetul omŭ subt vremĭ. Multe şi marĭ smintele amŭ apucatŭ den ḑilele celorŭ maĭ bĕtrânĭ. Éră ĭţĭ agĭungă şi acéstă una cu lăsare fĕră oştenĭ a cetăţiĭ Hotinuluĭ, den care lăsare este rĕsipa a tótă averea luĭ Vasilie Vodă cu casa.

Pentru cetatea Hotinul tĕmpinându-mĕ in cale cu Cotnarski, credincĭosŭ pisarŭ a luĭ Vasilie Vodă, m'aŭ intrebatŭ, că elŭ venĭa de la Craĭul trimisŭ până la rĕscóle de Vasilie Vodă, şi eŭ mergémŭ in susŭ la Staroste de Kameniţă ca unŭ omŭ deplinŭ ce era: grijit'aŭ bine cetatea Hotinuluĭ Vasilie Vodă? Pus'aŭ ómenĭ şi puscĭ, aŭ ba? Am rĕspunsŭ: că nice unŭ sĕmnŭ la purcesulŭ meŭ sĕ se grijéscă cetatea n'amŭ vĕḑutŭ. Aŭ suspinatŭ Cotnarski cum are hi sciutŭ, că se va lăsa ne cotită cetatea aceea. Éră póte hi, cu gĭudeţul luĭ Dumneḑeŭ spre ce trage, cu anevoĭe se mută cu sfatul omenescŭ.

Intra Vasilie Vodă in Cameniţă, când amŭ sositŭ şi eŭ cu vestea că ĭată sosesce şi Starostele de Cameniţă, cu mare făgăduinţă şi cu căldură sĕ se afle la acea vreme, cum ş'aŭ fostŭ.

Pentru venirea Căzacilorŭ cu Timuş asupra luĭ Stefan Vodă Georgie, şi l-aŭ scosŭ den ţéră

N'aŭ plinitŭ Vasilie Vodă o lună de ḑile cu pribegia sa in Cameniţă, aŭ şi venitŭ scire cum Timuş, fecĭorul luĭ Hmil Hatmanul, cu 8000 de Căzacĭ intr'alesŭ, trece pe la Soroca Nistrul. Acum sĕ cauţĭ, déră, firea de prietenŭ Lévŭ; măcar că Căzaciĭ până la inima Leşilorŭ intrase cu sabia, şi Vasilie Vodă fiindŭ o casă cu capul lorŭ, şi in nădejdea lorŭ de a'şĭ rĕscumpărare Domnia, nice o oprélă saŭ vr'unŭ bănatŭ despre cineva n'aŭ avutŭ; ce cum aŭ venitŭ fĕră grije, aşa când i-aŭ fostŭ voĭa aŭ eşitŭ, fĕră numaĭ de unŭ Polcovnicŭ, anume Condraţki, ce era cu o mie de Leşĭ de paza margineĭ, avea siealǎ Vasilie Vodă. Ce prepunea ca nisce ómenĭ strĕinĭ, de se siea aĭ noştri; éră nice acela nice unŭ gândŭ rĕŭ, nice acea putere sĕ strice luĭ Vasilie Vodă ce va n'aŭ avutŭ. Timuş cu óstea, cum aŭ trecutŭ Nistrul, n'aŭ maĭ aşteptatŭ sĕ se adune cu socru-seŭ, Vasilie Vodă; ce de la Soroca intins la Caĭcenĭ aŭ trasŭ cu óstea, şi acole aŭ trecutŭ Prutul.

Luândŭ veste Stefan Vodă de Timuş că vine intins asupra Leşilorŭ, Diĭcul, Spatarĭul Muntenescŭ, pre poronca Domnu-seŭ sĕ nu se sune de totŭ lucrul că aŭ intratŭ cu oştile sele in raeaŭa Impĕratuluĭ, se intorsese cu câteva ḑile maĭ 'nainte. Aşijdere şi Kemini Ianŏş, orĭ temĕndu-se de vr'o smintélă saŭ de

vr'unŭ vicleşugŭ de ţéră, orĭ sciindŭ soliile stĕpânu-seŭ, luĭ Rakoţi, la Hmil, pentru crăia Leşéscă, că se agĭungea Rakoţi cu Hmil pentru crăia la Leşĭ de atuncĭ; şi aŭ pornitŭ şi elŭ tótă pedestrimea de Nemţĭ ce avea, şi cu puşcile, pre la codrul Căpotescilorŭ pren Cobăle, direptŭ la potica Oĭtuzuluĭ. Numaĭ elŭ singurŭ cu călărimea rĕmăsĕse, pre rugămintea luĭ Stefan Vodă, in Iaşĭ; şi aŭ strinsŭ şi Stefan Vodă óste de ţéră câtĕva, ca la 12000 de ómenĭ, şi aŭ eşitŭ deasupra Popricanilorŭ.

Timuş, dacă aŭ trecutŭ Prutul, aŭ purcesŭ la Jijie spre Popricanĭ, cu tabĕra legată. Eşisĕ o sémă de oştenĭ de a luĭ Stefan Vodă peste Jijia, in chipŭ de harţă, şi aŭ pogoritŭ Stefan Vodă cu Dărăbaniĭ la Jijia la vadŭ; éră puţinŭ lucru aŭ ţinutŭ harţul oştiĭ luĭ Stefan Vodă: i-aŭ împinsŭ îndată călăreţiĭ luĭ Timuş; şi eraŭ şi de aĭ noştri cariĭ ţineaŭ cu Vasilie Vodă; pre lûngă Stefăniţă Păharnicul den Hăncescĭ, şi den Hăncescĭ o sémă, şi căţĭ-va Cerkezĭ eraŭ de a luĭ Vasilie Vodă; cariĭ toţĭ mersese cu boĭeriĭ ceĭ trimişĭ de Vasilie Vodă la Hmil Hatmanul

Căzaciĭ, cum aŭ împinsŭ pre călăreţiĭ ce le eşise înainte den óstea luĭ Stefan Vodă, aŭ purcesŭ orbŭ la vadŭ cu tótă tabĕra; şi uniĭ pre podŭ, maĭ mulţĭ pre lûngă podŭ, că era Jijia mică, aŭ datŭ cu tabĕra; care năvală vĕḑêndŭ Dărăbaniĭ, aŭ plecatŭ fuga de la vadŭ la délŭ, spre Rediŭ; şi óstea cea-altă ce sta pe culmea déluluĭ deasupra, nedându-le nice-unŭ agĭutorŭ, i-aŭ agĭunsŭ pre cósta Popricanilorŭ călăreţiĭ luĭ Timuş, şi elŭ singurŭ; şi acole aŭ căḑutŭ multe trupurĭ den bieţiĭ Dărăbanĭ; alţiĭ, cariĭ aŭ hălăduitŭ până in Rediŭ, 'şĭ-aŭ scutitŭ viaţa cu pădurea.

Vĕḑêndŭ acea primejdie a Dărăbanilorŭ, Stefan Vodă şi Kemini Ianŏşĭ, aŭ trasŭ óstea maĭ spre Iaşĭ, şi aŭ tocmitŭ de âmbe părţile de drumŭ călărimea; şi era acea óste şi de ţéră şi de la Kemini Ianŏşĭ, câtŭ se putea ca la 24000 fŏră greş sĕ se socotéscă. De are hi fostŭ la unŭ gândŭ, ce era? Nedândŭ rĕsboiŭ Căzacilorŭ, numaĭ sĕ le închiḑĕ calea şi hrana den tóte părţile, ce are hi făcutŭ cu tabĕra Timuş?

La suitul tabereĭ Căzăceşcĭ pe cóstă la délŭ, sărisĕ o sémă de oştenĭ de ţéră şi înfrânsese pre călăreţiĭ luĭ Timuş de i-aŭ băgatŭ până in tabĕră. Şi acolo in délŭ, dacă aŭ sositŭ tótă tabĕra, s'aŭ aşeḑatŭ pre mas, că era in deséră, şi acolo aŭ mas peste nópte. Éră den óstea luĭ Stefan Vodă, într'acea nópte mulţĭ lăsândŭ oştenia aŭ mersŭ pre la casele lorŭ.

A doua ḑi Timuş, cu tabĕra legată, aŭ purcesŭ direptŭ asupra oştilorŭ luĭ Stefan Vodă spre oraşŭ, fŏră de nice o sieală, dodeindu'ĭ Moldoveniĭ câte óre-ce pre-de-laturĭ. Ce, vĕḑêndŭ Stefan Vodă şi Kemini Ianŏşĭ că se împuţinéză óstea, şi într'acea nópte s'aŭ scursŭ gĭumătate óstea, pĕnă între viĭ aŭ ţinutŭ drumul oraşuluĭ; éra de'ntre viĭ aŭ luatŭ Bahluĭul in sus, şi căţĭva boĭerĭ de casa luĭ Stefan Vodă, cu totul.

Timuş într'acea ḑi, dupĕ ce aŭ împinsŭ pre oştile luĭ Stefan Vodă, aŭ intratŭ in târgŭ, şi aŭ descălecatŭ in curţile Domnescĭ, şi tabĕra ezită tótă înaintea curţiĭ şi pren pregĭurŭ; şi aŭ stătutŭ aşa cu tabĕra ezită până la venirea socruluĭ seŭ, luĭ Vasilie Vodă, in Iaşĭ, de la Cameniţă. Şi până a sosire Vasilie Vodă, aŭ prădatŭ Căzaciĭ pren Codriĭ Iaşilorŭ, de la drumul Căpotes-

cilorŭ până aprópe de Huşĭ; şi scosese fĕră numĕrŭ vite; carĭ apoĭ, dacă aŭ sositŭ Vasilie Vodă, pre câte aŭ aflatŭ nemâncate totŭ câte unŭ zlotŭ de vită aŭ datŭ Căzacilorŭ; şi aŭ datŭ scire ómenilorŭ de aŭ venitŭ de 'şĭ-aŭ luatŭ vita cine o aŭ cunoscutŭ.

Mulţĭ aŭ peritŭ aice de Căzacĭ, ómeniĭ nesciutorĭ cine suntŭ Căzaciĭ, oploşiţĭ in têrgŭ; alţiĭ mergeaŭ sĕ se închine la Stefăniţă Păharnicul, carele era cu Timuş. Ce nu agĭungeaŭ pên la Stefăniţă, căcĭ têmpinaŭ Căzaciĭ, şi'ĭ omorĭaŭ; între cariĭ şi Tăutul Armaşul, şi alţiĭ mulţĭ aŭ Peritŭ de Căzacĭ.

Pre Vasilie Vodă, vestea de isbânda luĭ Timuş 'l-aŭ têmpinatŭ la Zvancea; cu care veste, Grigorie Comisul însuşĭ mersese, şi 'l-aŭ îmbrăcatŭ cu haină cu soboli; şi îndată aŭ trecutŭ Nistrul la Zvancea, că cetatea Hotinuluĭ nice într'unŭ chipŭ n'aŭ vrutŭ sĕ o dea têrgoveţiĭ, cu Hăjdeŭ Pârcălabul lorŭ; orĭ că aŭ vrutŭ aşa de credincĭoşĭ sĕ hie luĭ Stefan Vodă; care lucru n'aşŭ da sĕ hie între aĭ nostri până într'atâta nevoinţă pentru singura credinţă; orĭ că s'aŭ siitŭ pentru jacurĭ ce făcuse têrgoveţiĭ la carele boĭarilorŭ, precum s'aŭ pomenitŭ, şi slobodisĕ câte-va sacaluşe in singurŭ Vasilie Vodă. Şi acésta este pricina, nu alta; şi in câte-va rândurĭ aŭ trimisŭ Vasilie Vodă la Hăjdeŭ, carele era pusŭ de Stefan Vodă, şi la têrgoveţĭ, cu marĭ gĭurămênturĭ. Ce nice intr'unŭ chipŭ n'aŭ vrutŭ sĕ dea cetatea; şi aŭ ţinutŭ câte-va lunĭ, până la adoua venire a luĭ Stefan Vodă den ţéra Muntenéscă. I-aŭ fostŭ incungĭuratŭ Vasilie Vodă şi cu nesce Nemţĭ. Ce totŭ aŭ ţinutŭ cetatea tótă vara închisă. Aşa cu anevoĭe se agonisesce, ce se perde odată.

Vasilie Vodă, dacă aŭ sositŭ la Iaşĭ, dupĕ sfatŭ ce aŭ făcutŭ cu ginere-sĕŭ Timuş, s'aŭ mutatŭ Timuş cu tabĕra sa la Galata; éră Vasilie Vodă aŭ rĕmasŭ in curte, gătindu-se asupra luĭ Mateĭ Vodă cu mare gătire, dândŭ scire ţĕreĭ sĕ incalece totŭ omul, ertândŭ pre toţĭ de tóte greşelele, măcar şi improtiva Domnieĭ de are hi greşitŭ cine-va.

Aice caută cum nu se póte trece ceea ce este sĕ hie; că dupĕ isbânda aceea a luĭ Vasilie Vodă, sĕ hie intorsŭ pre ginere-sĕŭ inapoĭ, şi sĕ se fi aşeḑatŭ cu paza trebilorŭ la Impĕrăţie, întărindu-se cu slujitoriĭ strĕinĭ, cum avea avuţie, nime nu are hi maĭ venitŭ asupră-ĭ. Şi aşa sfătuĭaŭ pre Vasilie Vodă şi o sémă de boĭerĭ. Ce, in nădejde neindoită ce avea Vasilie Vodă pre oştĭ căzăcescĭ, sĕ-şĭ rĕscumpere strîmbătatea despre Mateĭ Vodă ântêiŭ, şi despre Racoţi maĭ pre urmă, cumu'şĭ ḑicea Timuş: că den ţéra Muntenéscă pren Ardél se va întórce. Aŭ biruitŭ sfatul, numaĭ sĕ mérgă asupra luĭ Mateĭ Vodă in ţéra Muntenéscă. Éră 'nu omul, ce Dumneḑeŭ sfărîmă rĕsbóĭele, precum ḑice scriptura: Господъ съкрушаіей бранй.

Nu se cade sĕ trecemŭ poticala Nemţilorŭ de Şaŭgăiĭ ţĕreĭ nóstre la munţĭ pre Oĭtuz, de care Nemţĭ s'aŭ pomenitŭ că-ĭ pornisĕ Kemini Ianŏşĭ den Iaşĭ înainte pren strimtorĭ deadireptul, şi apoĭ in munţĭ la Nemţĭ; s'aŭ îndemnatŭ Şaŭgăiĭ dela Ocnă, şi aŭ ţinutŭ calea pedestrimeĭ aceea a luĭ Racoţi; şi, cu sfatul unuĭa den Şaŭgăĭ, dacă se vorŭ apropie de Nemţĭ, sĕ caḑă toţĭ la pămêntŭ până va trece focul sineţelorŭ, cum daŭ Nemţiĭ toţĭ odată. Aşa aŭ făcutŭ; căḑêndŭ toţĭ la pĕmêntŭ, dupĕ ce s'aŭ stêmpĕratŭ sineţele; până a se gătire alŭ-doile rândŭ Nemţiĭ, aŭ intratŭ Şaŭgăiĭ într'ênşiĭ cu cóse şi cu topóre

lungĭ in códă ce aŭ eĭ, şi aŭ peritŭ câţĭ-va Nemţĭ acolo de aceĭ Şaŭgăĭ, câtŭ aŭ căutatŭ acea pedestrime a lăsare şi puscile in munţĭ; şi abĭe s'aŭ desbăratŭ de Şaŭgăĭ cele-alte bulucurĭ de Nemţĭ. Pentru care faptă a Şaŭgăilorŭ, apoĭ, Alecsandru Costin, fiindŭ povaţă dată den Iaşĭ acelorŭ Nemţĭ, aŭ şeḑutŭ unŭ anŭ închĭeĭetŭ in obeḑĭ, şi in temniţă, in Făgăraşĭ.

Stefan Vodă până in Trotuşĭ aŭ mersŭ cu Kemini Ianóşĭ; éră de acolo, avêndŭ nădejde pre Mateĭ Vodă de agĭutorŭ maĭ de sirgŭ, şi trăgeaŭ şi boĭeriĭ in ţéra Muntenéscă, şi póte hi că şi perirea Morenuluĭ, Hatmanuluĭ luĭ Stefan Vodă, ce 'l-aŭ ucisŭ ţăraniĭ ce se strînsese la Stefăniţă Păharnicul, nepotul luĭ Vasilie Vodă, şi patima Nemţilorŭ de Şaŭgăĭ, făcea óre-ce sĭeală luĭ Stefan Vodă. S'aŭ despărţitŭ de Kemini Ianóşĭ, şi aŭ luatŭ in gĭos pre Trotuşŭ, de aŭ trecutŭ prin Focşenĭ in ţéra Muntenéscă.

CAP. XVII.

Pentru a doa venire a luĭ Vasilie Vodă in Moldova.

Aice in Iaşĭ, până la purcesul luĭ Vasilie Vodă in ţéra Muntenéscă, aŭ peritŭ Cotnarovski, Pisarul Leşescŭ, de credinţă a luĭ Vasilie Vodă, omŭ deplinŭ la tóte trebĭle, de Timuş, ginerile luĭ Vasilie Vodă, den firea luĭ acea de tiranŭ ce era, şi de omŭ sĕlbaticŭ, şi fără nice o frică de Dumnezeŭ, scornindŭ pricină că este Leav, şi cum că elŭ opria pre Vasilie Vodă sĕ nu-şĭ dea fata dupĕ elŭ. Decĭ, într'o ḑi aŭ trimisŭ la Vasilie Vodă, poftindŭ sĕ-lŭ trimiţă că-ĭ este de trébă. Negândindŭ Vasilie Vodă de una ca aceea, 'l-aŭ trimisŭ la dênsul in Mônăstire la Galata, şi acolo, dacă aŭ mersŭ Cotnarovski Pisarul, Timuş aŭ învĕţatŭ pre Căzacĭ de aĭ sĕĭ cu sabiile gata sĕ stea; şi dupĕ voróva ce aŭ avutŭ scornită cu dênsul, la eşitul luĭ de la voróvă, aŭ datŭ Căzaciĭ, ce eraŭ gata de acea faptă, cu sabiile intr'ênsul şi 'l-aŭ omoritŭ cu mare tiranie, fără de nice o vină; de care faptă a luĭ Timuş, dacă aŭ auḑitŭ Vasilie Vodă, numaĭ nu se otrăvĭa de voĭe rea; şi âmbla Timuş cu acela gândŭ şi asupra Tomeĭ Vornicul, şi a luĭ Iorgaki Visternicul, totŭ dintru acea pricină, ḑicêndŭ că aceştĭ doĭ cu Cotnarovski oprĭaŭ pre Vasilie Vodă sĕ nu dea pre dómna Rucsanda dupĕ dênsul. Ce âmblaŭ şi eĭ cu ḑilele amână, şi s'aŭ cerşutŭ la Vasilie Vodă sĕ-ĭ lasĕ sĕ mérgă la ţéră. Ce Vasilie Vodă nu-ĭ lăsa; şi aŭ poroncitŭ la ginere-sĕŭ, că maĭ bine mortŭ sĕ hie, de câtŭ sĕ hie boĭeriĭ carĭ'ĭ are elŭ la inima sa cu tótă credinţa, la atâta grije; saŭ cu ce inimă vorŭ vĕni ceĭ alţĭ boĭerĭ de la ţéră la dênsul. Decĭ, 'l-aŭ maĭ mutatŭ de la gândul luĭ; insĕ, aceştĭ doĭ boĭerĭ totŭ cu ferélă âmblaŭ, şi totŭ pre-ascunsŭ, nóptea. Pre pórta despre casele Dómneĭ venĭaŭ la curte la Vasilie Vodă, de care Vasilie Vodă cu greŭ suspina, şi'şĭ frîngea mânele de ginere ca acesta.

Aŭ purcesŭ Vasile Vodă den Iaşĭ spre ţéra Muntenéscă cu alŭ-treile rôndŭ asupra luĭ Mateĭ Vodă; şi ântêiŭ Timuş cu tabĕra Căzăcéscă, cu alŭ-doile conacŭ, aŭ stătutŭ la podul inaltŭ, pre Bărladŭ, şi acolo aŭ făcutŭ Timuş oştilorŭ

sele căutare; și le-aŭ impărțitŭ de la Vasile Vodă lefe, și căpeteniilorŭ și oștilorŭ tuturorŭ. Eraŭ den capetele Căzăcescĭ cu acea óste Bohul, și altul Nosacĭ, anume Polcovnicĭ vestițĭ, și vechĭ căzacĭ; și totŭ acolo, fŏră de nice o vină, Timuș, pentru unŭ cuvêntŭ ce aŭ ḑisŭ in sfatŭ Bohul, aŭ scosŭ sabia și aŭ lovitŭ pre Bohul intr'unŭ umerŭ, den care rană in tótă calea aceea aŭ âmblatŭ Bohul cu mâna legată. Acela omŭ cu firea de héră sĕlbatecă era Timuș; nime dentre Polcovnicĭ nu cutezaŭ unŭ cuvêntŭ sĕ ḑică sĕ indirepteze lucrurile oștilorŭ. Ce de'ndată pre purtatul trebilorŭ ce era Timuș, omŭ tênĕrŭ și fŏră de nice o socotélă, se cunoscea că nice la unŭ folosŭ nu'ĭ vorŭ eși lucrurile. De acole aŭ purcesŭ oștile in gĭosŭ; și Vasile Vodă era in frunte cu óste de țéră; și i se adăogea den ḑi in ḑi óstea de țéră de pretutindere, și până la marginea țĕreĭ s'aŭ strinsŭ ln 8000 óste de țéră.

Mateĭ Vodă, domnul Muntenescŭ, luândŭ veste de scosul luĭ Stefan Vodă den Moldova de oștĭ căzăcescĭ, trimisese pre Dilcul, Spătarul sĕŭ, sĕ stringă tótă óstea de pre marginea țĕreĭ sele, sĕ stea la hotarŭ intre țerĭ; și cu Dilcul Spătarul de strajĕ, și Stefan Vodă cirécul luĭ. Avea și Stefan Vodă 300 de ómenĭ aleșĭ călărețĭ, și câțĭ-va fecĭorĭ de boĭerĭ tinerĭ cu sine. Și ântêiŭ straja lorŭ pentru limba ce trimisese s'aŭ ivitŭ in gura Berhecĭuluĭ, maĭ sus de Tecuciŭ, pre cariĭ 'i-aŭ gonitŭ ómeniĭ luĭ Vasilie Vodă câtva locŭ. Ce sărindŭ târḑiŭ le-aŭ pĭerdutŭ urma. Venise marĭ apele Siretuluĭ, pentru care aŭ căutatŭ oștilorŭ câteva ḑile a facere zăbavă, până aŭ făcutŭ podŭ peste vase. Și așa, trecêndŭ óstea a doua-ḑi de la Siretŭ, aŭ intratŭ pre la Focșenĭ in țéra Muntenéscă. Și indată, fŏră de nice o milă, aŭ datŭ focŭ și orașuluĭ; și orĭ pre unde'șĭ agĭungeaŭ Căzaciĭ fumĭaŭ a bĭețilorŭ locuitorĭ nevinovațĭ locașurile, odăile și hrana.

Sta in tocmală cu oștile și Dilcul, Spătarul luĭ Mateĭ Vodă, nu departe de orașul Focșenilorŭ, la Milcovul celŭ mare. Ripile aceluĭ părâŭ pusese despre oștile luĭ Vasilie Vodă, și óstea sa tocmise de ceea parte stolŭ, tótă óstea intr'unŭ șiragŭ tocmită, ca 9000 de ómenĭ; că și den lefeciiĭ luĭ Mateĭ Vodă eraŭ osémă cu dênsul, și óstea de țéră, câtă era in țéra Muntenéscă den Bucurescĭ in cóce până la margine, tótă era acolo adunată; și acole era și Stefan Vodă cu vr'o 300 de Moldovenĭ. Și așa in rôndŭ tocmită óstea Muntenéscă, aștepta pre Vasilie Vodă și pre Timuș. Ântêiŭ li s'aŭ arătatŭ Vasilie Vodă cu oștile sele, și aŭ stătutŭ frunte și Moldoveniĭ; éră Căzaciĭ îșĭ tocmĭaŭ tabĕra maĭ pre urmă; și atâta aŭ stătutŭ Munteniĭ la rĕsboiŭ, câtŭ aŭ făcutŭ óre ce harțurĭ cu Moldoveniĭ peste părâŭ, trecêndŭ Moldoveniĭ, apoĭ trecêndu'ĭ Munteniĭ ĭar inapoĭ; așa, in doĕ treĭ rôndurĭ, până aŭ trimisŭ Vasile Vodă Nemțiĭ ce avea, și s'aŭ supusŭ pre subt malurĭ. Decĭ, aŭ luatŭ călărimea Moldovenilorŭ și malul dincolo. Éră câtŭ aŭ vĕḑutŭ Munteniĭ tabĕra căzăcéscă apropiată de părâŭ, aŭ purcesŭ in risipă cine incotro 'i-aŭ părutŭ. Gonit-aŭ Moldoveniĭ și o sémă de Căzacĭ călărĭ până la Rômnicŭ; éră mulțĭ n'aŭ perĭtŭ Muntenĭ, că aŭ luatŭ de vreme la fugă, dupĕ acea risipă a oștilorŭ Muntenescĭ, care s'aŭ făcutŭ maĭ multŭ den prostia Dilculuĭ Spătariuluĭ, că nice trebuĭa sĕ aștepte elŭ până intr'atâta pe óste ce era cu focŭ, și elŭ numaĭ cu călărimea.

Aŭ purcesŭ Vasile Vodă cu Timuș spre Têrgoviște, stricândŭ și ardêndŭ ce

şi le sta inainte. Éră Mateĭ Vodă, Domnul Muntenescŭ, luândŭ veste şi de risipa oştilorŭ luĭ la margine, şi cum că vine asupra luĭ intinsŭ Vasilie Vodă cu Timuş, nimică cu acea smintélă a oştilorŭ de la margine nu s'aŭ spăĭmatŭ. Ce, stringêndu'şĭ óstea de ţéră şi lefeciiĭ ce avea, aŭ purcesŭ şi elŭ den Têrgovişte, şi 'şĭ-aŭ alesŭ locŭ fórte bunŭ de elŭ, la o poénă intre Ialomiţă, apă curgătóre, şi 'ntre unŭ părâŭ fórte tinosŭ, şi de trecĕtóre rĕŭ, la unŭ satŭ anume Hinta; şi acolo aŭ stătutŭ cu mare inimă, nu aşa oştile sele cum elŭ singurŭ, aşteptândŭ pre Vasilie Vodă. Trimise Mateĭ Vodă şi altă sémă de óste, Siĭmenĭ, şi Lefeciĭ o sémă, intr'agiutorŭ Diĭculuĭ Spătaruluĭ la margine. Ce, dacă s'aŭ têmpinatutŭ cu veste că s'aŭ risipitŭ óstea aceea cu Diĭcul Spătarul, s'aŭ intorsŭ óstea aceea inapoĭ, şi 'i-aŭ agĭunsŭ la Telejina fruntea oştiĭ luĭ Vasilie Vodă. Aŭ stătutŭ Munteniĭ călărĭ la vadŭ, pentru sĕ se maĭ depărteze pedestrimea.

Părutu-s'aŭ şi luĭ Vasilie Vodă şi luĭ Timuş că va fi acole Mateĭ Vodă singur, cu tótă óstea, la Telejina; apoĭ, dacă s'aŭ vĕḑutŭ că este óste puţină, aŭ datŭ oşteniĭ luĭ Vasilie Vodă pe treĭ locurĭ peste apă, şi n'aŭ stătutŭ Munteniĭ, ce s'aŭ datŭ inapoĭ; éră gonaşiĭ indată aŭ agĭunsŭ şi pre Siĭmenĭ, şi aciea, dându-se inapoĭ, s'aŭ apĕratŭ pen nesce dumbrăvĭ ce suntŭ acolo. Deciĭ dândŭ scire luĭ Vasilie Vodă de Siĭmeniĭ aceĭa, aŭ purcesŭ şi singurŭ Timuş cu o sémă de óste căzăcéscă călărĭ, lăsândŭ tabĕra pre urmă cu Vasilie Vodă. Şi dacă aŭ agĭunsŭ Timuş, aŭ pedestritŭ pe Căzacĭ gĭosŭ la năvală asupra Siĭmenilorŭ. Ce totŭ aŭ mersŭ apĕrându-se fórte tare den focŭ Siĭmeniĭ, până aŭ intratŭ intr'altă pădure, ce era lunca Praoveĭ, şi nu le-aŭ stricatŭ nimică Căzaciĭ, până in nópte bătându-se den focŭ, fĕră ce aŭ picatŭ den Siĭmenĭ şi den Căzacĭ. Den Căzacĭ aŭ peritŭ doĭ sotnicĭ atuncĭ. Vesel Mateĭ Vodă că i-aŭ hălăduitŭ Siĭmeniĭ, şi că aŭ pututŭ da rĕspunsŭ foculuĭ căzăcescŭ, luândŭ mare inimă şi nădejde dentru acea intimpinare a Siĭmenilorŭ cu Căzaciĭ. Éră Timuş, dupĕ acea gónă, n'aŭ vrutŭ sĕ se intórcă la tabĕră, pre care o aŭ apucatŭ nóptea câtŭ aŭ trecutŭ apa Telejineĭ, ce aŭ rĕmasŭ cu masul la unŭ satŭ, anume Cucoresciĭ, la nesce case boĭerescĭ, aflândŭ casele pline de tóte bucatele. Singurŭ aŭ pusŭ de aŭ datŭ focŭ caselorŭ, dacă s'aŭ sculatŭ de la masă ameţitŭ de vinŭ.

A doua-ḑi, óstea trudită de cale şi obosită tabĕra, necercândŭ ce locŭ este inainte, unde şi in ce locŭ este neprietenul, şi cum de-departe, abĭa de aŭ ingăduitŭ doĕ treĭ césurĭ, aŭ şi ḑisŭ trîmbiţile de purcesul oştiĭ. Multŭ aŭ stătutŭ Vasilie Vodă sfătuindu'lŭ sĕ rĕmêĭe acea ḑi ca sĕ se rĕsufle óstea, sĕ se stringă bine tótă, şi sĕ se cerce locurile, şi pre altŭ locŭ nu pre acole, pre unde alesese Mateĭ Vodă, sĕ'ĭ hie îndămână a stare împrotivă. Ce cuĭ sĕ ḑicĭ aceste? saŭ cu cine sĕ sfătuescĭ? Cu unŭ omŭ in hirea hĭarelorŭ sĕlbatice? Polcovniciĭ ce eraŭ, unul unŭ cuvêntŭ nu cuteḑa sĕ ḑică; că numaĭ pentru unŭ cuvêntŭ, cu sabia smultă da ca într'unŭ câne într'ênsul. Şi Bohul Polcovnicul cu mâna legată de rană de sabie, făcută de Timuş, âmbla ca fĕră sine.

Aice caută acéstă isbândă, den ce, şi cum s'aŭ prilejitŭ luĭ Mateĭ Vodă, şi ca acea isbândă, care nu se va fi prilejitŭ alta ca aceea in tótă viaţa luĭ, câte rĕsbóĭe va fi avutŭ in ḑilele sele; că cine arŭ putea sĕ créḑă in socotélă, sĕ se înfrângă óste căḑăcéscă cu tabĕră, de óste cum este óstea Muntenéscă

Nu sĕ defaimŭ; ce orĭ pedestraşul, orĭ călăreţul veĭ socoti, şi nu veĭ afla sĕ hie de potriva sineţaşuluĭ căzăcescŭ. Ce, veĭ ḑice: fost'aŭ acolo Sêrbĭ, Ungurĭ şi Leşĭ, nu numaĭ Muntenĭ. Aşa este: Leşĭ aŭ fostŭ puţinĭ, ce are hi făcutŭ eĭ numaĭ, de are hi fostŭ tocmală in óstea căzăcéscă pre obiceĭul lorŭ? Siĭmeniĭ Sêrbĭ, saŭ Ungurĭ, nu'ĭ alegŭ den Muntenĭ, nicĭ suntŭ Siĭmeniĭ Sêrbĭ saŭ Ungurĭ atocma cu focul Căzacilorŭ, cum nice dărobanţul Muntenescŭ. Eŭ, ce este partea me, tótă isbânda acésta a luĭ Mateĭ Vodă de la Hinta, alegêndŭ deosĕbĭ voĭa şi orônduéla luĭ Dumneḑeŭ, numaĭ pre socotéla omenéscă grăescŭ, este den nebunia luĭ Timuş, ântêiŭ, şi den bărbăţia luĭ Mateĭ Vodă, a doua. Insĕ, den nebunia luĭ Timuş ântêiŭ, cu câtva maĭ multŭ; că socotindŭ vitezia luĭ Mateĭ Vodă de atunce, cum ămbla pre denaintea oştiĭ sele îmbărbătândŭ in frunte, sĕ se hie apropiatŭ óstea căzăcéscă cu tabĕra legată, nu ruptă cum o aŭ rupt'o Timuş in treĭ părţĭ, sĕ se hie lipitŭ a dare la ţintă, nice are hi scăpatŭ Mateĭ Vodă fĕră primejdie, saŭ morţiĭ, saŭ raniĭ, maĭ grea de cum i s'aŭ prilejitŭ totŭ atuncĭ, nice Siĭmeniĭ are hi ţinutŭ multŭ împrotiva foculuĭ lorŭ. Ce tótă pricina isbândeĭ aceĭa, nebunia luĭ Timuş, care nice vorovĭa cu nime, nice întreba de Polcovniciĭ seĭ saŭ de cinevaşĭ. Óstea obosită de atâta cale, totŭ într'acea ḑi, cu tabĕra ruptă in treĭ părţĭ, precum este mersul şi tocmala in rĕsboiŭ socotesce. Ce dacă aŭ vĕḑutŭ Vasilie Vodă că cu sfatul nu face nimică, aŭ suspinatŭ, şi lăsândŭ tóte in voea luĭ Timuş aŭ purcesŭ cu óstea sa ĭar in frunte; şi pre urmă Timuş cu tabĕra, scârşnindŭ in dinţĭ, cum că se laudă Moldoveniĭ că eĭ aŭ făcutŭ isbânda de la Focşenĭ şi de la Telejina. Mergea tabĕra, ales Căzăcéscă, cu greŭ pren locurĭ strimte şi tinóse, şi pre părâul Hinteĭ numaĭ unŭ podeţŭ. Şi ântêiŭ, dacă aŭ trecutŭ óstea luĭ Vasilie Vodă podeţul in poénă, aŭ luatŭ aripa in a stînga, şi s'aŭ pusŭ şiragŭ in rôndŭ împrotiva aripeĭ oştiĭ luĭ Mateĭ Vodă ceĭ direpte; éră direpta, şi singurŭ miḑĭlocul, aŭ lăsatŭ Vasilie Vodă tabereĭ căzăcescĭ împrotiva miḑĭloculuĭ şi aripeĭ ceĭ den a stînga a luĭ Mateĭ Vodă. Ce tabĕra căzăcéscă, dacă aŭ venitŭ până la unŭ locŭ, aŭ stătutŭ, şi n'aŭ vrutŭ Timuş sĕ o aducă apróp in rôndŭ, alăture cu óstea Moldovenéscă, ḑicêndŭ: lasă, viteziĭ Moldovenĭ vorŭ bate eĭ pre Muntenĭ şi singurĭ fĕră de noĭ. Aice caută, că agĭungea acéstă singură nebunie la întrégа smintélă. Éră Mateĭ Vodă in tocmală sta într'acesta chipŭ: aruncase şanţul pren pregĭurul tabereĭ sele, den apa Ialomiţeĭ den sus de o parte până den gĭos, şi aŭ scosŭ óstea den afară de acelŭ şanţŭ. Den diréptа aŭ pusŭ curtea, ce se ḑice la dênşiĭ *Roşiĭ*, şi altă óste de ţéră; şi aŭ pusŭ o sémă de pedestrime Siĭmenĭ, şi acea aripă era împrotiva Moldovenilorŭ. Éră elŭ singurŭ aŭ stătutŭ in miḑĭlocŭ cu Levenţiĭ, şi cu Dărăbaniĭ, şi cu o sémă de Siĭmenĭ cu puşce tocmite pentru pedestrime. Éră den astânga, ce se prindea in protiva Căzacilorŭ, aŭ pusŭ Leşĭ, Lefeciĭ, şi Ungurĭ; şi aşa, cu óste scósă den şanţurĭ, nu departe aŭ stătutŭ şi aŭ aşteptatŭ pre Căzacĭ şi pre óstea Moldovenilorŭ.

Câteva césurĭ aŭ stătutŭ oştile Moldovinescĭ, aşteptândŭ sĕ se apropie Căzaciĭ cu tabĕra; şi trimiţêndŭ rôndŭ dupĕ rôndŭ Vasilie Vodă la Timuş sĕ apropie tabĕra, n'aŭ vrutŭ sĕ vie, ce aŭ rĕspunsŭ: *Incépă Dumnĭalorŭ rĕsboiul, şi voiŭ veni şi eŭ.* N'aŭ avutŭ ce face Vasilie Vodă, aŭ maĭ clătitŭ cu tótă

óstea, și aŭ început Moldovenii harțul cu Muntenii; daŭ Siĭmenii luĭ Mateĭ Vodă in Moldovenĭ cu focŭ. Ce și Vasilie Vodă, o sută de Nemțĭ ce avea fórte bunĭ i-aŭ trimisŭ sĕ sprijinéscă călărimea Moldoveĭ; aŭ stătutŭ Nemțiĭ împrotiva foculuĭ Siĭmenilorŭ și, pre obiceĭul lorŭ, cum slobodŭ odată focul, s'aŭ îndemnatŭ maĭ multŭ de gĭumĕtate óstea Moldoveĭ, și aŭ făcutŭ acea năvală cu stégurĭ asupra Muntenilorŭ, câtŭ tótă curtea ce sĕ chĭamă Roșiĭ aŭ datŭ dosŭ, și uniĭ și peste Ialomiță dedese, nesocotindŭ vadul; până in corturile Muntenilorŭ aŭ mersŭ Moldoveniĭ cu acea năvală; și nime nu putea ḑice că nu era acea năvală a marĭ vitezĭ. Și sĕ hie fostŭ și tabĕra Căzacilorŭ odată alăture cu focul asupra miḑloculuĭ și aripeĭ ceĭ deastînga luĭ Mateĭ Vodă, s'are hi alesŭ lucrul. Ce, neavêndŭ Mateĭ Vodă nicé o trébă la miḑĭlocul unde era elŭ și aripa luĭ cea-altă, s'aŭ mutatŭ singurŭ cu capul luĭ in aripa den dirépta, unde era înfrântă de Moldovenĭ óstea luĭ, și aŭ datŭ îndĕrăpt pre călărimea Moldoveĭ, întorcêndŭ tóte puscile in Moldovenĭ, și tótă pedestrimea. Și viindŭ maĭ desŭ focul, s'aŭ datŭ Moldoveniĭ pre încetŭ ĭar înapoĭ; și într'acea desime a foculuĭ picândŭ câțĭ-va Moldovenĭ, aŭ peritŭ și Căpitanul celŭ de Nemțĭ a luĭ Vasilie Vodă, omŭ oșténŭ direptŭ, de némul sĕŭ Lévŭ. Pușcile nepărăsitŭ daŭ in Moldovenĭ. Și așa, puindŭ Mateĭ Vodă rĕsboĭul la locŭ, la aripa sa din dirépta, Timuș, cu nebunia sa, aŭ ruptŭ numaĭ o sémă de pedestrime Căzăcéscă cu o sémă de pușcĭ, fĕră tabĕră, fĕră altă tărie, și i-aŭ apropietŭ de miḑĭlocul oștiĭ Muntenescĭ, unde venisĕ ĭar la locŭ Mateĭ Vodă și sta îndemnândŭ óstea sa asupra Căzacilorŭ. Insĕ, era atâta locŭ, câtŭ abĭa se agĭungeaŭ cu glonțurile uniĭ pre alțiĭ; și lucraŭ pușcile de âmbe părțile. Căzaciĭ prencetŭ totŭ se apropiaŭ de óstea Muntenéscă pre furișĭ, că este locul acela fórte spinosŭ, și când daŭ pușcile luĭ Mateĭ Vodă întrênșiĭ, toțĭ cădeaŭ la pămêntŭ. Eră aripa deastânga, unde eraŭ Leșiĭ luĭ Mateĭ Vodă, staŭ plecațĭ Leșiĭ pre caĭ neclătițĭ, deprinșĭ și sciutorĭ fireĭ Căzăcescĭ, vĕḑêndu'ĭ fĕră tabĕră pedestrime gólă singurĭ în câmpŭ, așteptaŭ cu inima sĕ se maĭ apropie Căzaciĭ. Timuș sta înapoĭ cu tabĕra, despărțind'o în dóĕ părțĭ, fĕră de nice o socotélă, până s'aŭ scornitŭ chiotul între Căzaciĭ ceĭ den frunte, și aŭ sloboḑitŭ focul; den care focŭ aŭ nemeritŭ unŭ glonțŭ den sineță pre Mateĭ Vodă, aprópe de încheetura genunchĭuluĭ; și 'l-aŭ priceputŭ îndată unŭ Peicŭ, și aŭ năvălitŭ la scara luĭ Mateĭ Vodă sĕ nu cumva caḑă. 'L-aŭ gonitŭ pre Peicul acela de lângă sine cu sudalmă Mateĭ Vodă, și nearătându-se nimică de rană, aŭ îndemnatŭ óstea sa ca unŭ deplinŭ oșténŭ. Și atuncĭ aŭ săritŭ Leșiĭ direptŭ asupra pedestrimeĭ Căzăcescĭ, și îndată aŭ întratŭ într'ênșiĭ cu săbiile, și aŭ căḑutŭ câte-va trupurĭ de Căzacĭ, și rănițĭ fórte mulțĭ, că i-aŭ călcatŭ călărețiĭ până aprópe de tabĕră. Și dupĕ acéstă a doua îndreptătură a oștilorŭ luĭ Vasilie Vodă, ales a Căzacilorŭ, în cariĭ eraŭ ochiĭ tuturorŭ, căḑut'aŭ inimile tuturorŭ gĭos, câtŭ nime nu avea nădejde de isbândă; ce toțĭ mâhnițĭ și spăĭmațĭ.

Nebunul Timuș, ce sĕ facă nu scia; fĕră de nicĭ-o tocmală și orônduélă, strigaŭ Căzaciĭ: *«Ḑiceți-ne in vr'o parte orĭ sĕ mergemŭ, orĭ sĕ ne aruncămŭ șanțurĭ, dupre obiceĭul nostru.»* Nu era nice sfatŭ nice orônduélă; și tot-odată cu aceste, se scornisĕ den sus unŭ viforŭ cu plóĭe direptŭ în fața oștiĭ luĭ Vasilie Vodă; și cu acea furtună, cu sunetul copacilorŭ și cu plóĭe rĕpede, câtŭ

se părea că este anume urgia luĭ Dumnedeŭ sosită asupra aceĭ oştĭ câtă era despre Vasilie Vodă; şi Mateĭ Vodă cu tunurĭ adăogea gróza oştiĭ, şi simeţĭ oşteniĭ luĭ. Deci, ântêiŭ aripa oştiĭ nóstre,. a Moldoveĭ, aŭ purcesŭ în risipă. Vasilie Vodă, vĕdêndŭ aleve risipa oştiĭ sele, s'aŭ mutatŭ de cătrĕ óstea luĭ Timuş lângă tabĕra Căzăcéscă, unde muncea Timuş cu tabĕra ce o rupsêse ântêiŭ sĕ o împreune la locŭ, pe o plóie şi furtună ca aceea ce nicĭ de unŭ sporŭ nu era; ce câţĭ aŭ putută a se încălărare dintre Căzacĭ s'aŭ încălăratŭ, şi aŭ plecatŭ şi Timuş cu Vasilie Vodă fuga, lăsândŭ tótă tabĕra şi bieţiĭ pedestraşĭ în perire.

Perit'aŭ în acestŭ rĕsboiŭ ómenĭ însemnaţĭ den boieriĭ Moldoveĭ, Buciŭm Stolnicul, lovitŭ den tunŭ, şi Hristodul Căminarul, şi den slujitorĭ puţinĭ, den pedestrimea Căzăcéscă câţiva den ceĭ ce aŭ fostŭ în frunte, precum s'aŭ scrisŭ, den Nemţiĭ luĭ Vasilie Vodă pre giumĕtate viĭ mulţĭ, şi din oşteniĭ de ţéră şi den Căzacĭ aŭ cădutŭ pre mâna luĭ Mateĭ Vodă. Éră şi den Muntenĭ, nu fŏră scădere în ómenĭ aŭ fostŭ, şi maĭ vêrtosŭ primejdia luĭ Mateĭ Vodă cu rana ce i s'aŭ prilejitŭ, den care cu adevĕratŭ şi brântŭ aŭ fostŭ; éră câtŭ are hi maĭ putută trăi, rana aceea 'i-aŭ scurtatŭ rĕmăşiţa dilelorŭ; că până la anul, netămăduitŭ de acea rană, aŭ muritŭ; că, sĕ nu se hie rănitŭ, abia cineva de are hi putută hălădui den Moldovenĭ, şi Căzacĭ, unde intrasĕ şi cu ce tocmală.

Aşa sfêrşindŭ şi acestŭ rĕsboiŭ Vasilie Vodă cu Mateĭ Vodă, pe urma şi norocul celor-alte rĕsbóie ce-aŭ avutŭ maĭ nainte, aŭ luatŭ cu Timuş câmpiĭ pre la Grădişte, trecêndŭ Siretul la Vădenĭ, aŭ venitŭ în Iaşĭ la scaunul sĕŭ cu mare măhniciune tuturorŭ lucrurilorŭ sele.

Nime n'aŭ gânditŭ pentru pedestrimea Căzacilorŭ sĕ éşă viĭ cineva, den câţĭ rĕmăsĕse, dupĕ fuga oştiĭ ceĭ călărĭ: De miratŭ firea Căzacilorŭ la nevoie. dupĕ ce le-aŭ fugitŭ tóte capitele, şi Hatmanul lorŭ, eĭ dentre sine aŭ rĕdicatŭ capŭ, şi aŭ tocmitŭ tabĕra legată, şi s'aŭ apĕratŭ până in nópte; şi apoĭ nóptea aŭ făcutŭ focurĭ den carele lorŭ şi den spinĭ. Éră singurĭ a purcesŭ cu tocmală, fŏră tabĕră, numaĭ pedestri, şi aŭ eşitŭ toţĭ până la unul fonă de nice o dodeială, până aice in ţéră.

Pentru Stefan Vodă cum aŭ venitŭ alŭ-doile rândŭ cu oştĭ Munteneşcĭ şi Ungurescĭ asupra luĭ Vasilie Vodă, şi s'aŭ lovitŭ cu oştile la Sirca, şi aŭ perdutŭ Vasilie Vodă rĕsboiul.

Aice în Iaşĭ, Timuş odihnindŭ, dupĕ ospĕţul de la Mateĭ Vodă, dece dile, aŭ purcesŭ spre ţéra sa; éră Vasilie Vodă s'aŭ aşedatŭ în scaunŭ, că la Pórtă îĭ sta domnia nestricată, însĕ nu îndelungŭ cu pace. Că cerşindŭ Stefan Vodă de la Mateĭ Vodă agiutorŭ sĕ mérgă în Moldova, 'i-aŭ datŭ 400 de Siĭmenĭ, şi den Dărăbaniĭ seĭ cine aŭ vrutŭ den bună voie, în léfa luĭ Stefan Vodă, şi den Livenţĭ o sémă. Şi aŭ ântratŭ Stefan Vodă iar în ţéră cu acelŭ agiutorŭ de la Mateĭ Vodă pren Focşenĭ, şi s'aŭ aşedatŭ in Răcăciunĭ, la satul luĭ, de-odată aşteptândŭ şi altŭ agiutorŭ de la Racoţi, Knézul den Ardélŭ.

Cu anevoie se tocmescŭ doĭ Domnĭ într'o țéră; așa și Vasilie Vodă, până a nu se maĭ înglotire și a se întărire partea luĭ Stefan Vodă, aŭ alesŭ 800 de oștenĭ, într'alesŭ, Orhienĭ și Lăpușnenĭ, și 'i-aŭ trimisŭ asupra luĭ Stefan Vodă cu nepotu-seŭ Stefăniță Păharnicul, și de prin sate boierescĭ câtă-va samă de ómenĭ, cariĭ ținusĕ calea luĭ Stefan Vodă la fuga de la Popricanĭ, cariĭ aŭ fostŭ omorîtŭ și pre Morénul, Hatmanul luĭ Stefan Vodă.

Strajea luĭ Stefan Vodă era la Bacăŭ, 400 de ómenĭ Călărașĭ și Siĭmenĭ câțĭ-va; era și o samă de feciorĭ de boierĭ adunațĭ la Stefan Vodă: Andronic Sĕrdarul, Darie Spătarul, Antiohie Aga, și alțĭ boierĭ de maĭ 'nainte cu dênsul, și cu strajea luĭ Stefan Vodă. Den boierĭ aŭ fostŭ Mogălde Păharnicul și Sturza Visternicul. Dacă aŭ înțĕlesŭ pentru venirea luĭ Stefăniță Păharnicul asupra lorŭ cu oștile luĭ Vasilie Vodă, s'aŭ datŭ la o rîpă, ce este aprópe de satŭ de Faraónĭ, anume Valea-Sacă, și s'aŭ tocmitŭ acolo stolŭ pre unŭ piscŭ, alăturândŭ lângă sine și Dărăbaniĭ ceĭ de la Muntenĭ. Și cum veniaŭ întins Orheeniĭ la dênșiĭ, împedecațĭ cu trecĕtórea rîpeĭ, ce s'aŭ pomenitŭ, nu trecuțĭ toțĭ, aŭ săritŭ Călărețiĭ luĭ Stefan Vodă, și in locŭ aŭ înfrîntŭ pre Orheenĭ; aŭ plecatŭ fuga și Sĕrdarul lorŭ, Stefăniță Păharnicul, și Hăncescĭĭ, și i-aŭ gonitŭ strajea aceea a luĭ Stefan Vodă până i-aŭ trecutŭ fĕră vadŭ apa Bistrițeĭ; pre alțiĭ, cariĭ aŭ luatŭ spre Roman, 'i-aŭ gonitŭ până in Roman, și aŭ cuprinsŭ și pre țĕrănimea aceea, pre cariĭ Stefan Vodă apoĭ 'i-aŭ omorîtŭ pre uniĭ, éră altora le-aŭ tăĭatŭ urechile.

Dupĕ acea isbândă, strajea luĭ Stefan Vodă s'aŭ mutatŭ la Săboanĭ, maĭ sus de Roman; éră Stefan vodă den Răcăcĭunĭ s'aŭ mutatŭ la Bacăŭ, adăogându-i-se den ḑi in ḑi ómenĭ de țéra de sus tótă, și den gĭosenĭ mulțĭ; acolo și i-aŭ venitŭ agĭutorŭ și de la Racoți, Cnézul de Ardélŭ, de ómenĭ, cu Boroș Ianóșĭ.

Vasilie Vodă, vĕḑêndu-se ĭar la cumpĕnă grea, și țéra îndoită cu urăcĭune spre dênsul, și Dómna'ĭ in Sucévă cu tótă averea, cetatea Hotinuluĭ eșită de subt ascultarea luĭ, că era închisă, și tóte se țineaŭ pre numele luĭ Stefan Vodă, unde era sĕ maĭ năzuéscă, nu avea: Căzaciĭ înfruntațĭ și rușinațĭ cu Timuș in țéra Munténéscă, și doĭ neprietenĭ marĭ și tarĭ pre acele vremĭ, și Racoți și Mateĭ Vodă, se mira ce va face. Éră totŭ nelăsându-se, scria slujitorĭ; și aŭ trasŭ și pre Orheenĭ și pre Lăpușnenĭ la sine, și aŭ răpeḑitŭ și la Căzacĭ, și'ĭ lăsase și Timuș vr'o 200 de Căzacĭ, cu Hluh Polcovnicul. S'aŭ făcutŭ de tótă óstea vr'o 4000 de ómenĭ; și aŭ eșitŭ d'ântêiŭ la Movile, pre Bahluĭŭ; apoĭ, dacă aŭ lovitŭ și alŭ-doile rând strajea luĭ, ce era cu Grigori Păharnicul, éră strajea luĭ Stefan Vodă aŭ purcesŭ spre Tĕrgul-Frumosŭ la Sirca, s'aŭ têmpinatŭ cu Stefan Vodă.

Acestŭ rĕsboiŭ, cum aŭ fostŭ și cum s'aŭ têmplatŭ, nice uniĭ părțĭ nefățărindŭ; că nimică nu strică credința așa celorŭ ce scriŭ Leatopisețele, ca fățăria, când veghe voea unuĭa, și pogóră lucrul cu hulă altuĭa. Noĭ, măcar că amŭ fi datorĭ cu pomenire lăudată maĭ multŭ luĭ Stefan Vodă, de la carele multă milă amŭ avutŭ, decâtŭ luĭ Vasilie Vodă, de la carele multă urgie părințiĭ noștri aŭ petrecutŭ; éră direptatea socotindŭ, nu pociŭ scrie intr'altŭ chipŭ. Decĭ, den hărnicia Domnilorŭ, de parte, maĭ in frunte Vasilie Vodă; că s'aŭ aflatŭ pururea in fruntea oștiĭ sele, învĕțândŭ singurŭ, mutândŭ stégurile și îndem-

nândŭ; éră Stefan Vodă in óstea sa n'aŭ fostŭ, ce aŭ stătutŭ de-parte de óste inapoĭ. Éră numĕrul oţiĭ şi firea, şi cu acele totŭ era Vasilie Vodă maĭ tare: că şi maĭ bunĭ oştenĭ, şi maĭ mulţĭ călăreţĭ la Vasilie Vodă, insĕ toţĭ îndoiţĭ, şi firea némuluĭ lacomă la înnoiturĭ. La Stefan Vodă érau 1000 de Ungurĭ călărĭ, pre atâţĭa éraŭ şi Moldovenĭ, şi éraŭ 500 de Pedectraşĭ Muntenĭ, şi alte strânsurĭ. Éră la Vasilie Vodă eraŭ 3000 de Călărĭ, 400 de Căzăcĭ, 200 Siĭmenĭ cu Dărăbanĭ. Ce acestea aŭ fostŭ voĭa luĭ Dumnezeŭ spre stingerea caseĭ luĭ.

Tocmîse óstea sa Vasilie Vodă, cuprinḑêndŭ drumul care vine de la Têrgul-Frumos peste Sărca; însĕ, Boroş Ianôşĭ, oblicindŭ că pre la podŭ este locŭ râposŭ, aŭ lăsatŭ drumul, şi aŭ luatŭ în sus pre costişe, în prejma lorŭ, alăture cu părâul. Vasilie Vodă încă aŭ purcesŭ în sus pre costişe, şi aŭ stătutŭ aşteptândŭ rĕsboĭul. Den óstea luĭ Vasilie Vodă aŭ eşitŭ harţul; éră Boroş Ianôşĭ den óstea sa n'aŭ lăsatŭ, ce s'aŭ arĕtatŭ maĭ îndrăsneţŭ cu óstea luĭ Stefan Vodă, de câtŭ Vasilie Vodă, că aŭ trecutŭ părâul; şi luĭ Vasilie Vodă s'aŭ căḑutŭ, nu harţul, ce cu tótă óstea se mérgă împrotiva lorŭ, încetŭ, cu tocmală, alăture cu pedestrimea. Ce, aşteptândŭ Vasilie Vodă den locŭ neclătitŭ, ceĭ-alţĭ încă stătuse; şi deprinşĭ cu isbânde în câteva rândurĭ, eĭ aŭ săritŭ ânteiŭ, Moldoveniĭ în frunte şi Unguriĭ dupĕ dênşiĭ. De acea săritură a oştenilorŭ luĭ Stefan Vodă, cum s'aŭ şi datŭ harţul luĭ Vasilie Vodă înapoĭ, cum este dedina harţuluĭ, cum aŭ şi plecatŭ stégurile luĭ Vasilie Vodă înapoĭ fuga, fŏră de nice o nevoĭe, caiĭ încotro aŭ putută: oilorŭ nu oştenilor semănătóre óste. Bieţiĭ pedestraşĭ n'aŭ apucatŭ nice focul sĕ slobóḑă deplin, ce îndată într'o clipală, cum s'ar ḑice ochĭuluĭ, s'aŭ înşiratŭ stégurile luĭ Vasilie Vodă pre Bahluiŭ în gĭos cu fuga; éră pedestrimea aŭ luatŭ peste Bahlueţŭ la Cărligătură; şi Căzaciĭ, cu puţină scăderea sa, ĭar aŭ hălăduitŭ pre la Branişte, şi aŭ năzuitŭ la Nistru. Éră Vasilie Vodă, vĕḑêndŭ risipa oştiĭ sele, aŭ purcesŭ şi elŭ deodată fórte cu puţinĭ pre-lûngă sine den capitele slujitorilorŭ, şi den Hâncescĭ uniĭ, şi 'l-aŭ luatŭ între sine, apărându'lŭ cu mare lauda sa şi veste şi pomenire cinsteĭ. La vreme ca aceea sĕ stee la nevoĭa Domnuluĭ, cu cinste vecĭnică hie căruĭa este.

Gonit-aŭ gonaşiĭ pre Vasilie Vodă până aprópe de Prutŭ, şi 'l-aŭ totŭ apĕratŭ cariĭ éraŭ pre-lûngă dênsul, precum s'aŭ pomenitŭ, şi trupurĭ aşa multe n'aŭ căḑutŭ; den ómenĭ maĭ însemnaţĭ, Nichita Vameşul şi Isar Clucerul, şi viŭ aŭ prinsŭ pre George Hatmanul, fratele luĭ Vasilie Vodă, căḑutŭ cu calul la pogorîşŭ.

Vasilie Vodă, dupĕ acestŭ rĕsboiŭ, aŭ trecutŭ Nistrul la Raşcovŭ, şi acolo petrecêndŭ câteva ḑile, s'aŭ mutatŭ la Volodijin, unŭ oraşŭ Căzăcescŭ, şi de acolo aŭ trimisŭ pre Iorgachi Visternicul solŭ la Hmil Hatmanul, cuscru-sĕŭ. Éră Stefan Vodă, lăsândŭ Iaşiĭ, aŭ venitŭ numaĭ până la podŭ; şi de acolo, orânduindŭ la scaunul Iaşilorŭ Caĭmacamĭ, aŭ purcesŭ cu oştile sele la Sucéva, unde era casa luĭ Vasilie Vodă, cu tótă averea luĭ, închisă în cetatea Suceveĭ, cu Toma Vornicul den boĭerĭ, avêndŭ 80 de Siĭmenĭ, şi cu puşcaşĭ de locŭ, şi Nemţĭ 60 lefeciĭ în cetate.

Stefan Vodă, dacă aŭ sositŭ la Sucévă, aŭ descălecatŭ la unŭ satŭ aprópe de

Sucévă, anume Şchela, în casele luĭ Toderaşco Logofĕtul; éră împregĭurul cetăţiĭ s'aŭ îngropatŭ Siĭmeniĭ seĭ şi o sémă de Ungurĭ, şi aŭ adusŭ şi puşcile, şi de la Hotin şi den Iaşĭ, şi aŭ inceputŭ a batere cetatea; ce nimică nu'ĭ strica. Se adăogea ţéra de-pretutinderea la Domnŭ noŭ; éră şi Vasilie Vodă, unde era nu dormĭa; ce măcar câtă nevoinţă pune omul, sorocul luĭ Dumneḑeŭ cum este orônduitŭ, a'lŭ clătire nime nu'lŭ póte.

Peste scurte ḑile sosit-aŭ veste că Timuş cu 9000 de Căzacĭ întră pre la Soroca în ţéră; şi lovise ómeniĭ luĭ Vasilie Vodă şi pre Gruméza Căpitanul, carele era în câmpiĭ Soroceĭ cu strajea, şi scia Stefan Vodă că nu se va lăsa cu atâta Vasilie Vodă asupra luĭ. Ce agĭunsese şi elŭ la Racoţi, Cnézul Ardéluluĭ, şi la Cazimir, Craĭul Leşescŭ, că amêndororŭ era urîtŭ Vasilie Vodă, pentru legătura cu Căzaciĭ. Deciĭ, de la Racoţi îndată 'i-aŭ orônduitŭ pre Petki Istfan cu toţĭ Sĕcuiĭ, ca 4000 de ómenĭ; éră Craĭul Leşescŭ, unŭ Polcovnicŭ ce avea la Cameniţă, anume Codraţki, cu 1000 de Leşĭ călărĭ. 'I-aŭ trimisŭ poronca acésta: de are veni vr'o óste Căzăcéscă asupra Moldoveĭ, sĕ nevoéscă cu tótă osêrdia, adunându-se cu Moldoveniĭ sĕ'ĭ smintéscă, care lucru aşĭa aŭ şi fostŭ.

Dacă aŭ simţitŭ Stefan Vodă de óstea Căzăcéscă apropietă cătrĕ Prutŭ, şi aŭ oblicitŭ că Tătarĭ nu suntŭ, nu spre Poman, ce spre Cotnarĭ aŭ purcesŭ, sciindŭ că sosesce Petki Istfan cu óste Unguréscă; vrea sĕ ţie calea Căzacilorŭ la locŭ largŭ undeva pre Jijia; şi la Cotnarĭ s'aŭ împreunatŭ cu Unguriĭ, şi aŭ purcesŭ spre Stefănescĭ, aşeptândŭ şi pre Leşĭ. Éră maĭ zăbăvindŭ Leşiĭ, n'aŭ îndrăsnitŭ Unguriĭ a se têmpina cu Căzaciĭ; şi aşa Unguriĭ aŭ trecutŭ codrul pre la Cucorenĭ, spre Sucévă; éră Stefan Vodă aŭ rĕmasŭ pre şleavul lorŭ despre Prut, şi a treĭa-ḑi aŭ sositŭ Condraţki cu 1000 de Leşĭ.

Timuş, cum aŭ sositŭ la cetate, de a doua-ḑi s'aŭ desfrênatŭ la jacurile Mônăstirilorŭ; şi ântêiŭ asupra Dragumirneĭ cu puşcĭ aŭ mersŭ şi aŭ bătut'o; şi dacă i s'aŭ închinatŭ, tóte odórele şi veşmintele în jécŭ aŭ datŭ; şi câţĭ neguţitorĭ eraŭ închişĭ acolo, şi mulţĭ den boĭerĭ, ruşinândŭ Căzăciĭ femeĭ şi fete; şi nu ca Creştinĭ, ce maĭ rĕŭ ca păgâniĭ s'aŭ purtatŭ la acea Mônăstire; şi sĕ fie maĭ avutŭ cevaşĭ vreme Timuş, nice o Mônăstire n'are fi rĕmasŭ neprădată.

Oştile ce venise într'agĭutorŭ luĭ Stefan Vodă, şi Leşescĭ şi Ungurescĭ, dupĕ ce s'aŭ adunatŭ la unŭ locŭ, aŭ mersŭ îndată Leşiĭ în frunte; şi dacă aŭ trecutŭ tóte oştile codrul, aŭ stătutŭ pre Siret, la satŭ la Grigorescĭ, şi aŭ făcutŭ sfatŭ împreună Stefan Vodă cu Petki Istfan, Sĕrdarul luĭ Racoţi, şi cu Condraţki, Polcovnicul Craĭuluĭ Leşescŭ. Sfatul alegea câtă osebire este între omŭ şi omŭ; Stefan Vodă aŭ poftitŭ pre Condraţki sĕ priméscă acéstă cinste de cătrĕ dênşiĭ, cum i-arŭ părĕ, cu ce tocmélă, şi cu ce socotélă, şi cu ce rôndŭ s'ar cădĕ, sĕ mérgă cu toţiĭ asupra aceluĭ neprietenŭ, sĕ hie tóte pre sfatul luĭ, ca unuĭ vestitŭ slujitorŭ, şi sciutorŭ obiceĭuluĭ şi hireĭ Căzăcescĭ. Aŭ mulţămitŭ Condraţki de acea cinste ce'lŭ întêmpina de la Stefan Vodă; şi ântêiŭ aceste cuvinte aŭ ḑisŭ cătrĕ Stefan Vodă şi cătrĕ Petki Istfan. — Eŭ, carele scriŭ aceste, m'amŭ prilejitŭ la acestŭ tâlmăcitŭ şi la altele maĭ pre urmă.

«Împĕraţiĭ între împĕraţĭ, Craiĭ între Craĭ, Domniĭ între Domnĭ, boĭeriĭ între

boierĭ, slugile între slugĭ, aŭ osĕbire uniĭ de cătrĕ alţiĭ, cu scaunele maĭ sus; şi slugile între sine uniĭ decâtŭ alţiĭ cu cinste se osĕbescŭ. Craĭul, stepânu-meŭ, cu scaunul seŭ măcar că este maĭ sus de câtŭ luminatul Cnézul de Ardélŭ, éră Dumnĭaluĭ Petki Istfan este maĭ mare de cinste la stĕpânul seŭ; eŭ la stĕpânul meŭ suntŭ maĭ de gĭosŭ. Dumisale se va cădè sĕ ĭa cârma asupra nóstră, şi noĭ dupĕ poronca Dumisale vomŭ face.»

Aceste dacă aŭ spusŭ cătrĕ Stefan Vodă şi cătrĕ Petki Istfan, aŭ rĕspunsŭ Petki Istfan: măcar că este la stĕpânu-seŭ Sĕrdarŭ, va, şi pohtesce se hie tóte pre sfatul luĭ Condraţki, ca unuĭa carele până acum atâte rĕsbóĭe aŭ avutŭ cu Căzaciĭ, şi scie rôndul şi hirea lorŭ. Dacă aŭ înţĕlesŭ rĕspunsul (cum are hi sciutŭ că nu vorŭ face aşa amêndoĭ cum va sfătui elŭ) aŭ ḑisŭ: «de vreme ce mĕ alegŭ Măriele sele, sĕ se facă pre sfatul şi socotéla mea. Pohtescŭ, déră, pre Măriele sele sĕ înţelégă hirea aceluĭ feliŭ de óste, cum este? şi ce suntŭ Căzaciĭ? în ce locŭ suntŭ? unde suntŭ acmu?»

»Óstea Căzăcéscă, dacă apucă a se îngropa sĕ arunce şanţurĭ pregĭurŭ sine, nu la locŭ subt cetate, ca acesta, ce hie la ce părâŭ, nedobândită este. Acmu, vedemŭ că âncă şanţurĭ n'aŭ, nice bine credŭ de numele nostru că suntŭ şi Leşĭ aice; până mâĭne de vorŭ şi oblici, totŭ nu vorŭ crede. Capŭ cine le este? este tênĕrŭ şi nebunŭ; trebuesce, de vomŭ sĕ ne mântuimŭ într'unŭ césŭ de acestŭ neprietenŭ, pre lûngă voia luĭ Dumneḑeŭ, însĕ sĕ făcemŭ aşa.»

«Óstea den locŭ de aice, câtŭ va trece părâul, îndată sĕ se tocméscă stolurĭ, sĕ'şĭ scie cine'şĭ rôndul care dupĕ care va merge, şi'şĭ va ţine locul. Noĭ, Leşiĭ, vomŭ ţine fruntea; dupĕ noĭ, oştile Măriei sele Cnézuluĭ de Ardél; dupĕ oştile Unguresçĭ, Măria sa Stefan Vodă cu óstea sa; că hie când, capetele şi maĭ pre urmă a hire se cade. Este, cum înţĕlegŭ, de aice o dumbravă de ţine catŭ-va locŭ. Decĭ, până vomŭ trece dumbrava, va merge încetŭ óstea; éră cum vomŭ trece şi vomŭ eşi la vedere cu oştile, nimică neoprindu-ne, sĕ purcedemŭ, rôndŭ dupĕ rôndŭ, in trépădul cailorŭ celŭ mare; că sĕ ne hie grije de vre o óste în câmpŭ sĕ ne stè înainte, acea grije nu este; ce cum ne vorŭ vedè, de altă nu se vorŭ apuca, ce îndată de şanţurĭ sĕ facă. Sĕ facemŭ, déră, cu toţiĭ năvală până n'aŭ şanţurĭ; şi la grabă aşa de sîrgŭ nice sineţele nu se slobodŭ tóte; éră cetatea, căcĭ va da den puşcĭ şi den sacaluşe, acele puţină pagubă facŭ în óste, ales care mişcă şi la unŭ locŭ nu stă. Nu tóte câte se slobodŭ glonţurile nemerescŭ: maĭ largŭ este pre delaturĭ decâtŭ omul. La noĭ este o poveste, că cine este de glonţŭ de tunŭ sĕ pĭară, totŭ era de tunŭ de fulgerŭ sĕ móră. Mică ţintă este omul cu sabia smultă; şi maĭ lesne'ĭ sineţaşuluĭ a nemerire o vrabie, decâtŭ pre unŭ omŭ călare cu arme. Graba perde, adevĕratŭ, de-multe-orĭ; éră de-multe-orĭ şi isbândesce. Aice anume graba trebuesce; cu dênsa sĕ ne mântuimŭ de acestŭ felŭ de neprietenŭ; că într'altŭ chipŭ, de nu vomŭ nevoi sĕ'ĭ spargemŭ până nu se întărescŭ cu şanţurile, nice noĭ câţĭ suntemŭ, nice de arŭ veni singurŭ Craĭul, stĕpânul meŭ, şi Măria sa Cnézul de Ardélŭ, nimică nu le vomŭ face. La ce zăbavă va veni apoĭ lucrul, sĕ se socotéscă; şi noĭ aice fĕră hrană, fĕră care ţĕreĭ aceste va aduce zăbava nóstră cu acestŭ neprietenŭ pagubă şi mare scădere.»

Aceste sfătuia Condraţki, carele tóte priimindŭ şi Stefan Vodă şi Petki Istfan, s'aŭ sloboḑitŭ sfatul; şi a doua-ḑi denópte, cum aŭ trecutŭ Siretul în vadŭ, aşa aŭ purcesŭ óstea de-odată, precum se alesese la sfatŭ de-cu-séră. Éră numaĭ de-odată s'aŭ ţinutŭ Ungurii de acea socotélă, până aŭ trecutŭ dumbrava. Éră câtŭ aŭ trecutŭ dumbrava, Leşiĭ îndată aŭ purcesŭ în bicĭŭ spre cetate, pre la Ioşcanĭ; éră Ungurii, câtŭ aŭ eşitŭ den dumbravă la vedere, şi aŭ zăritŭ harţul Căzacilorŭ têmpinatŭ cu fruntea Leşilorŭ, că avea Timuş cu sine şi 200 de Tătarĭ, în locŭ aŭ stătutŭ Petki Istfan şi Stefan Vodă. Leşiĭ, cum s'aŭ têmpinatŭ cu Tătariĭ şi cu Căzaciĭ, călărĭ, îndată 'i-aŭ împinsŭ, şi aŭ stătutŭ în tocmală pre délŭ, asupra tabereĭ Căzăcescĭ, aşteptândŭ pre óstea Unguréscă şi pre Stefan Vodă cu óste de ţéră, tot-deana trimiţêndŭ, rôndurĭ după rôndurĭ, sĕ vie maĭ curând; ce nu avea cuĭ ḑice. Aŭ aşteptatŭ Condraţki doĕ césurĭ aprópe, sĕ vie Ungurii. Ce, dacă aŭ vĕḑutŭ că nu folosesce, aŭ suduitŭ în gura mare pre Petki Istfan, pre Sĕrdarul luĭ Racoţi, şi pre Stefan Vodă, şi aŭ poroncitŭ sĕ ḑică trâmbiţa de rĕsboiŭ. Se rupsese den óstea luĭ Petki Istfan vr'o 200 de capite fórte ómenĭ detrébă, şi den Moldovenĭ pre atâţĭa, şi aŭ purcesŭ asupra Căzacilorŭ direptŭ la cetate.

Căzaciĭ, cum aŭ simţitŭ de Leşĭ că suntŭ, cum aŭ începutŭ a săpare şanţurĭ împregĭurul tabereĭ sele; uniĭ se apĕraŭ de Leşĭ, alţiĭ săpaŭ bărbătesce de aruncaŭ pămêntŭ pre căruţe; şi într'o mică de césŭ aŭ rădicatŭ şanţŭ, de-odată micŭ, câtŭ era pĭedică cailorŭ.

Leşiĭ cu năvala de'ntêiŭ aŭ mersŭ în tabĕră. Ce, dacă aŭ vĕḑutŭ că nu vinŭ cele-alte oştĭ, s'aŭ datŭ înapoĭ cu stégurile pre după casele Tătăraşilorŭ, şi pre după beserica ce era acolo, şi pen nesce pomeţĭ ce eraŭ, şi aŭ stătutŭ pên în-deséră; şi deacolo apoĭ s'aŭ mutatŭ în prejma cetăţiĭ, despre Ipotescĭ, peste unŭ dâmbŭ, aprópe de cetate câtŭ covârşeaŭ glonţurile den cetate. Aŭ venitŭ în-de-séră şi Petki Istfan cu óstea sa, şi aŭ descălecatŭ pre dâmbŭ, despre Ioşcanĭ; éră Stefan Vodă aŭ venitŭ de aŭ descălecatŭ aprópe de Leşĭ. Şi aceste tóte nu'ţĭ scriŭ lăudândŭ vre o parte, ce tocma cum aŭ fostŭ, nu sĕ facŭ laudă oştiĭ Leşescĭ, amŭ pre mulţĭ marturĭ de ţéră.

Peste nópte aŭ făcutŭ Căzaciĭ şanţurĭ, şi'şĭ-aŭ întăritŭ tabĕra, câtŭ nu era a gândire sĕ'ĭ maĭ dobândéscă; şi aşa, s'aŭ plinitŭ tóte cuvintele luĭ Condraţki, grăite de-maĭnainte; nice maĭ năvălĭaŭ nime la tabĕra lorŭ, ce âmblaŭ numaĭ cu harţurĭ, şi den Tătarĭ şi den slugile luĭ Timuş eşĭaŭ denafară. Însĕ, Tătariĭ aŭ stătutŭ până a treĭa-ḑi; şi fiindŭ peste hirea lorŭ a fire închişĭ, s'aŭ cerşutŭ Mârzacul ce era cu dênşiĭ la Timuş sĕ'ĭ hie cu voĭe, sĕ'ĭ slobóḑă până nu'şĭ perdŭ caiĭ. Ce, trăgându-se Mârzacul sĕ mérgă, éră Timuş de mânie dobitocéscă aŭ tăĭatŭ capul Mârzaculuĭ; éră Tătariĭ totŭ într'acea nópte aŭ plecatŭ den tabĕră, şi aŭ luatŭ d'ântêiŭ în sus pre la Cernăuţĭ, apoĭ pre la Hotin spre Movilăŭ; acolo la ţinutul Hotinuluĭ le-aŭ eşitŭ Pârcălabul Jora, de Hotin, sĕ le ţie calea cu o sémă de ómenĭ. Ci s'aŭ supusŭ Tătariĭ într'o vale, şi s'aŭ întorsŭ cu toţiĭ asupra Pârcălabuluĭ; şi 'ndată aŭ plecatŭ fuga Pârcălabul cu ómeniĭ sĕĭ şi la gónă, că '-aŭ gonitŭ câtva locŭ Tătariĭ; aŭ peritŭ mulţĭ de aĭ nostri la acelŭ rĕsboiŭ, fără ispravă.

S'aŭ pomenitŭ de sosirea luĭ Timuş la Sucévă; cum aŭ sositŭ, elŭ singurŭ

aŭ şi mersŭ la mônăstirea Dragomirna; éră alte cete pre la alte mônăstirĭ aŭ purcesŭ în jacŭ. Ce Timuş aŭ apucatŭ cu o ḑi maĭ 'nainte de aŭ întratŭ în tabĕră; éră celorŭ-alte cete de Căzacĭ de sirgŭ le-aŭ plătitŭ Dumneḑeŭ plata pentru jacurile caselorŭ sele: că aŭ mersŭ óstea luĭ Stefan Vodă de le-aŭ ţinutŭ calea, şi s'aŭ topitŭ multe cete cu totul.

Stefan Vodă, dupĕ ce s'aŭ aşeḑatŭ cu oştile pregĭurŭ cetate, şi Tabereĭ Căzăcescĭ aŭ pusŭ pusce câte avea; şi bătea în tabĕra Căzăcéscă, cu puţină stricăcĭune Căzacilorŭ, că'şĭ făcuse eĭ îndată găurĭ în pămêntŭ; apoĭ şi pentru spaĭma cetăţiĭ aŭ mutatŭ puscele în têrgŭ, şi den têrgŭ băteaŭ alăture cu cetatea şi în tabĕră. Eşĭaŭ ântêiŭ Căzaciĭ Călărĭ cu harţurĭ, însĕ puţine ḑile; şi, pre obiceĭul seŭ, într'o ḑi aŭ datŭ năvală în têrgŭ la puscĭ, şi venisĕ aprópe de puscĭ, câtŭ una ce era maĭ aprópe o apucase. Ce şi atuncĭ îndĕrĕptându'ĭ Leşiĭ, s'aŭ întorsŭ Căzaciĭ în tabĕra lorŭ, şi de atuncĭ numaĭ ce ţineaŭ şanţurile sele, şi furaŭ hrană de caĭ şi apă despre apa Suceveĭ, den vale, până ce-aŭ mutatŭ Condraţki şi dentr'acole 4 stégurĭ de Leşĭ, şi i-aŭ închisŭ şi dentr'acolo cu acea straje; apoĭ aŭ mutatŭ şi Unguriĭ o sémă, şi aşa aŭ rĕmasŭ Căzaciĭ închişĭ şi strânşĭ den tóte părţile.

Când se lucraŭ aceste la Sucévă, Cazimir, Craĭul Leşescŭ, cu 40,000 de ómenĭ, pogorĭa asupra Căzacilorŭ; de care pogorire a Craĭuluĭ sciindŭ Stefan Vodă, aŭ trimisŭ la craĭul cerêndŭ agĭutorŭ den óstea sa, sĕ pótă sparge pre Căzacĭ de subt cetate; şi totŭ într'acea dată aŭ trimisŭ şi la Racoţi, Cnézul Ardéluluĭ; de la amêndoĭ, fĕră-zăbavă i-aŭ venitŭ agĭutorŭ; că pre Craĭul têmpinându'lŭ solia la Halicĭ, pe Nistru, îndată aŭ pornitŭ pre Dinof Polcovnicul cu 600 de Nemţĭ, cu 4 puşcĭ, şi o pivă; éră de la Racoţi singurŭ Hatmanul luĭ Kemini Ianóşĭ aŭ pogorîtŭ cu vr'o 6000 de Ungurĭ. Ântêiŭ de la Craĭul Leşescŭ sosindŭ Nemţiĭ, s'aŭ pusŭ in délŭ désupra cetăţeĭ. preste drumul ce vine den têrgŭ pe subt cetate, şi aŭ tocmitŭ puscile şi pioa direptŭ deasupra tabereĭ; şi'ĭ băteaŭ fórte tare, câtŭ şi pren găurĭ îĭ nemerĭa den puşcile şi pivă; şi acele puşcĭ curând aŭ scurtatŭ şi ḑilele luĭ Timuş, cu direptŭ judeţul luĭ Dumneḑeŭ, pentru prada ce aŭ făcutŭ besericilorŭ. Dupĕ aceea, dacă aŭ sositŭ Kemini Ianóşĭ cu óstea Ungurésca, aŭ trecutŭ spre locul unde stătuse şi Petki Istfan, aşeḑândŭ tótă tabĕra Ungurésca încă maĭ aprópe de şanţurile Căzăcescĭ.

Căzaciĭ, fiindŭ in mare strânsóre de hrană, închişĭ den tóte părţile, peile de pre caĭ morţĭ frigeaŭ şi mâncaŭ, şi opincile şi rĕdăcinele mâncaŭ, obosiţĭ de straje totd'auna şi strĕbătuţĭ den puşcĭ. Timuş peritŭ de glonţŭ de tunŭ, cum dormĭa subt cortul seŭ: măcar că era in pămêntŭ intinsŭ, 'l-aŭ nimeritŭ într'unŭ picĭorŭ glonţul, dupĕ care lovitură până a treĭa-ḑi aŭ stătutŭ mortŭ. Rădicase Hatman pre unul anume Fedorovicĭ, dupĕ mórtea luĭ Timuş, ce nu aveaŭ nice o putere Căzaciĭ, numaĭ ce eraŭ de perire spăĭmaţĭ; şi intr'o nópte făcêndu-se spaĭmă in tabĕra lorŭ, aŭ datŭ toţĭ ca oile la podul cetăţiĭ, şi acolo îmbulzindŭ ceĭ de-pre-urmă pre ceĭ denainte, aŭ căḑutŭ de pre podŭ in şanţurĭ; şi aŭ peritŭ mulţĭ den Căzacĭ, într'acea nópte, de spaĭma aceea; şi sĕ se fie sciutŭ la ceĭ denafară spaĭma ce se făcuse la Căzacĭ, luată era tabĕra atuncĭ.

Făcusĕ o năvală, Nemţiĭ, Craĭuluĭ Leşescŭ, asupra şanţuluĭ Căzăcescŭ, cu

treĭ ḑile maĭ nainte de ce se rănisĕ Timuş. Pre améḑă-ḑi era, când Dinof, Polcovnicul de Nemţĭ, socotindŭ fŏră grije pre Căzacĭ, aŭ datŭ scire şi la Leşĭ şi la Ungurĭ, la vremea ce vorŭ auḑi doba luĭ sĕ dea den tóte părţile năvală, făcêndŭ elŭ cu ómeniĭ seĭ la şanţurĭ năvală. Şi aşa aŭ fostŭ: că aŭ mersŭ Nemţiĭ, şi cu năvala d'ântêiŭ luase de la Căzacĭ o bucată bună de şanţŭ; éră nesărindŭ Unguriĭ şi aĭ nostri de pe alte locurĭ sĕ facă. Cazacilorŭ spaĭmă, s'aŭ pornitŭ tótă Căzăcimea, cu singurŭ Timuş, la locul unde cuprinsese Nemţiĭ, şi nu den sineţe, ce cu drugĭ, cu hlube, şi cu sineţe de ţiişĭ aŭ împinsŭ pre Nemţĭ de la şanţurĭ; şi sărindŭ dupĕ Nemţĭ asupra uneĭ râpĭ, unde se suĭe drumul de la têrgŭ pre subt cetate, aŭ peritŭ Nemţĭ la acea râpă câţĭ-va, câtŭ zăceaŭ ticsite trupurile Nemţilorŭ dentr'acea năvală la râpă.

Craĭul Leşescŭ sosise la Cameniţă, împrotiva căruĭa şi Hmil Hatmanul, adunatŭ cu Hanul, purcesese; însĕ, nesciindŭ încă de venirea saŭ de sosirea Craĭuluĭ la Cameniţă, aŭ pohtitŭ Hmil pre Hanul sĕ alégă o sémă de óste Tătărécă, sĕ răpéḑă cu Vasilie Vodă sĕ'ĭ scóţă pre Dómna luĭ, şi averea, şi pre feciorul luĭ de'nchisóre. Aŭ datŭ Hanul in séma luĭ Şerim-Beĭ pre Vasilie Vodă, şi 'l-aŭ pornitŭ pre la Soroca. Ce într'acele ḑile neputêndŭ a maĭ trăire Căzaciĭ de subt cetate, flămênḑiţĭ şi strĕbătuţĭ, aŭ legatŭ tocmală cu Stefan Vodă şi Kemini Ianŏşĭ, că Condraţki purcesese bolnavŭ la Cameniţă, den care bólă aŭ şi muritŭ; şi aŭ datŭ Căzaciĭ cetatea Suceveĭ pre séma luĭ Stefan Vodă cu Dómna şi cu tótă averea luĭ Vasilie Vodă, şi pre fiŭ-seŭ Stefăniţă; şi eĭ, câţĭ rĕmăsese, aŭ purcesŭ cu tabĕră puţină, cine'şĭ cumpĕrase caĭ de la Ungurĭ, de la aĭ nostri, şi de la Leşĭ; de subt cetate dendată s'aŭ trasŭ pren têrgŭ, apoĭ pre apa Suceveĭ in gĭos spre Siretŭ, cu ómenĭ de zălogŭ de la Stefan Vodă sĕ mérgă cu pace. Şi aşa s'aŭ sfêrşitŭ rĕsboĭul Căzacilorŭ de subt cetatea Suceveĭ.

CAP XVIII.

Domia luĭ Ştefan Vodă Georgie, când s'aŭ aşeḑatŭ alŭ-doile rêndŭ la domnie.

In mică clipală staŭ lucrurile omenescĭ şi risipele a marĭ case şi domniĭ; şi bine aŭ ḑisŭ unŭ dascal, că lucrurile rĕsbóĭelorŭ in clipala ochĭuluĭ staŭ. Vasilie Vodă era sositŭ cu órdele Tătărescĭ la Prut, la Stefănescĭ, când 'l-aŭ têmpinatŭ vestea că cetatea Suceveĭ aŭ căḑutŭ pre séma luĭ Stefan Vodă; şi cum aŭ peritŭ şi Timuş, şi Căzaciĭ, şi câţĭ aŭ rĕmasŭ puţinĭ, in gĭumătate morţĭ, şi hămnisiţĭ; şi oblicise şi Şerim Beiŭ, ce era cu Vasilie Vodă; aŭ stătutŭ o ḑi pre sfatŭ ce arŭ face cu unŭ lucru ca acesta, sciindŭ că acolo subt cetate eraŭ oştĭ câteva, şi Leşescĭ şi Ungurescĭ. Aŭ alesŭ, cu sfatul Mârzacilorŭ, o sémă de Tătarĭ sĕ lovéscă direptŭ la Roman; éră altă drâmbă sĕ lovéscă direptŭ subt cetate; că âmbla Vasilie Vodă cu lacrimĭ, căḑêndŭ la pĭcĭórele luĭ Şerim Beiŭ, şi cu multe darurĭ. Ce câtŭ sta lucrul gata, şi sfatul, numaĭ sĕ purcéḑă in cémbulurĭ Tătariĭ, sosescŭ de la Hanul olăcarĭ la Şerim Beiŭ, orĭ unde 'l-arŭ agĭunge într'acelŭ locŭ sĕ lase tóte, măcar de ar hi şi asupra

vre uneĭ trebĭ, şi îndată sĕ purcéḑă înapoĭ, dându'ĭ scire că étă Hanul are rĕsboiŭ cu Craĭul Leşescŭ.

Dacă aŭ înţĕlesŭ Şerim Beiŭ poronca Hanuluĭ de întorsŭ, şi cum era de aprópe Hanul de Craĭul Leşescŭ, aŭ lăsatŭ tréba luĭ Vasilie Vodă, şi s'aŭ întorsŭ într'aceeaşĭ ḑi cu oştile spre Hanul. Éră Ştefan Vodă luândŭ pre dómna luĭ Vasilie Vodă cu tótă averea, cu Stefăniţă Vodă, feĭorul luĭ Vasilie Vodă, aŭ purcesŭ de la Sucévă spre Roman, şi cu alŭ-doile conacŭ aŭ stătutŭ in Roman, in mare grije de Tătarĭ, de cariĭ scia den strĕjile sele că aŭ agiunsŭ Şerim-Beiŭ cu Vasilie Vodă la Prut. Éră luândŭ veste de intorsul órdelorŭ Tătărescĭ, s'aŭ aşeḑatŭ la Roman in Episcopie; éră pre dómna luĭ Vasilie Vodă cu Stefăniţă Vodă o aŭ trimisŭ la unŭ satŭ alŭ sĕŭ cu pază, anume la Bucĭulescĭ, pe Bistriţă. Kemĭni Ianŏş, den conacul de'ânteiŭ de la Sucévă, pe Moldova, de la Răcĭulenĭ, aŭ alesŭ 800 de catane, şi Stefan Vodă 300 de Moldovenĭ, şi aŭ trimisŭ într'agĭutorŭ Craĭuluĭ, in locŭ de mulţămită pentru agĭutotorul luĭ carele trimisĕse şi elŭ asupra Căzacilorŭ. Éră cu cele-alte oştĭ, Kemini Ianŏş aŭ mersŭ la Ardél cu isbândă la stăpânu-seŭ Racoţi; éră Stefan Vodă s'aŭ aşeḑatŭ la Roman, precum s'aŭ pomenitŭ.

Aice pre scurtŭ ni se cade a pomenire de Condraţki Lévul, Polcovnicul Craĭuluĭ Leşescŭ, carele s'aŭ pomenitŭ că aŭ fostŭ venitŭ într'agĭutorŭ luĭ Stefan Vodă asupra luĭ Timuş; că măcar că aŭ fostŭ omŭ strĕinŭ, cade-se sĕ nu tăcemŭ hărnicia luĭ şi hirea cea deplin ce avea, omŭ alesŭ la lucrurile rĕsbóĭelorŭ; că cine sĕ va îndemna la bunătăţĭ de nu se vorŭ lăuda ómeniĭ harnicĭ in lume, den cariĭ era ales acestŭ omŭ. Tăcutŭ, îţĭ părea că nu scie nimică. Éră unde trebuĭa sĕ sfătuéscă, isvorŭ, şi tóte cu mare inimă; şi pre cale trézŭ, neînspăĭmatŭ la rĕsboiŭ; capŭ oştenilorŭ deplinŭ, singurŭ unde trebuĭa in frunte, cu plină tocmală învĕţătorŭ; de-multe-orĭ cu o mie de ómenĭ ce avea subt mâna sa, pre treĭ miĭ de Tătarĭ aŭ bătutŭ, şi pre Căzacĭ cu miile, orĭ unde'ĭ şi tĕmpina îĭ înfrăngea.

Nu s'aŭ pomenitŭ pentru semnele cerĭuluĭ carele s'aŭ tĕmplatŭ maĭ nainte de aceste tóte rĕutăţĭ şi crăieĭ Leşescĭ şi ţereĭ nóstre, şi stingerea caseĭ şi domnieĭ luĭ Vasilie Vodă la rôndul seŭ, că era sĕ se pomenéscă la domnia luĭ Vasilie Vodă pentru cometa, adecă stea cu códă, care s'aŭ prilejitŭ cu câţĭva anĭ maĭ nainte de acésta. Aşa de grea priminélă a aceteĭ domniĭ, şi intunecarea sóreluĭ in anul acela in care s'aŭ rădicatŭ Hmil Hatmanul cu Căzaciĭ asupra Leşilorŭ, fórte groznică intunecare, in postul celŭ mare, intr'o Vinerĭ; şi totŭ intr'acelaşĭ anŭ lŏcustele, neauḑite vécurilorŭ; care tóte semnele, bĕtrâniĭ şi astronomiĭ in ţéra Leşéscă, a marĭ rĕutăţĭ că suntŭ acestorŭ ţerĭ, menĭaŭ.

Mĕ veĭ erta, ĭubite cetitorĭule, căcĭ nu'ţĭ-am scrisŭ aceste semne la locul lorŭ; crede neputinţeĭ omenescĭ, crede valurilorŭ şi cumplitelorŭ vremĭ; întrébă pre ce vreme am scrisŭ şi câtŭ amŭ scrisŭ? Aşŭ fi lipitŭ aceste semne la rôndul seŭ; ce, era trecutŭ rôndul la isvodul celŭ curatŭ; şi scriitoriĭ cariĭ isvodescŭ, puţinĭ se află, *éră tipariŭ nu este.* Decĭ, aice de aceste semne îţĭ daŭ scire, şi alesŭ povestea lŏcustelorŭ, carĭ cu ochiĭ cum venĭaŭ am privitŭ.

Cu unŭ anŭ maĭ 'nainte de ce s'aŭ rădicatŭ Hmil, Hatmanul Căzăcescŭ, asupra Leşilorŭ, aprópe de vremea sĕcereĭ, eram pre atuncĭ la scólă in Bar, in Po-

dolia; pre cale fiindŭ, de la satŭ spre orașŭ, numaĭ ce vĕḑuiŭ despre améḑăḑi unŭ norŭ unde se rĕdică ca o negură; ne-aŭ părutŭ că vine o furtună cu plóie de-odată, pênă ne-amŭ têmpinatŭ cu norŭ de lŏcuste, cum vine o óste stolŭ. In locŭ ni s'aŭ luatŭ sórele de desimea lŏcustelorŭ cele ce sburaŭ maĭ sus: ca de treĭ s'aŭ patru sulițĭ nu eraŭ maĭ sus; éră care eraŭ maĭ gĭos de unŭ statŭ de omŭ, și maĭ gĭosŭ sburaŭ de la pămêntŭ. Urletŭ, întunecare, asupra omuluĭ sosindŭ se rĕdicaŭ óre-ce maĭ sus, éră multe treceaŭ alăture cu omul, fŏră sieală de sunetŭ, de ceva; se rĕdicaŭ in sus de la omŭ o bucată mare, acea poeadă, și așa mergeaŭ pre deasupra pămêntuluĭ ca de doĭ coțĭ pânâ in treĭ sulițe in sus, totŭ într'o desime, și într'unŭ chipŭ. Unŭ stolŭ ținea unŭ césŭ bunŭ, și dacă trecea acestŭ stolŭ, la alŭ-doile césŭ sosĭa altul; și așa, stolŭ dupĕ stolŭ țineaŭ, câtŭ țineaŭ din prânḑŭ pânâ îndeséră. Unde cădeaŭ la masŭ, ca albinele zăceaŭ; nice cădeaŭ stolŭ peste stolŭ, ce treceaŭ stolŭ de stolŭ, și nu se pornĭaŭ pânâ nu se încălḑĭa sórele bine spre prânḑŭ; și călătorĭaŭ pânâ in deséră, și pânâ la cădere de masŭ cădeaŭ și la popasurĭ. Insĕ, unde măneaŭ rĕmanea numaĭ pămêntul negru, împuțitŭ; nice frunze, nice pae, orĭ earbă, orĭ semănătură, nu rĕmăneaŭ; și se cunoscea și unde poposĭaŭ, că era locul nu așa negru la poposŭ, cum era unde mânea acea mânie a luĭ Dumneḑeŭ. Câte-va ḑile aŭ fostŭ acea urgie; den părțile den gĭos mergeaŭ in sus. Și totŭ atunce aŭ fostŭ lŏcuste și aice in țéră; și apoĭ dupĕ aceea și alŭ-doile anŭ aŭ fostŭ lŏcuste, însĕ maĭ puține. Maĭ apoĭ, și in ḑilele luĭ Stefan Vodă aŭ fostŭ lŏcuste, însĕ pre une-lolurĭ, și nu ca acea desime ca in acela anŭ, de care s'aŭ scrisŭ; și ĭérna se găsĭaŭ in pămêntŭ îngropate pe multe locurĭ.

Ne întórcemŭ acmu ĭar la povestea de unde amŭ părăsitŭ; și fiindŭ aceste tóte totŭ pre acea vreme cu lucrurĭ strĕine, ales cu lucrurile craieĭ Leșescĭ, și impreunate, cum aŭ ințĕlesŭ la rĕsbóĭele de la Sucévă, nu ni se cade sĕ trecemŭ ce s'aŭ lucratŭ intre Craĭul Leșescŭ, Cazimir, și intre Hanul Crîmuluĭ, și Hatmanul Căzăcescŭ, Hmil, atingêndu-se tóte aceste și de țéră. Sta Craĭul Leșescŭ cu oștile sele subt Camenițâ; și dacă i-aŭ venitŭ acelŭ agĭutorŭ de la Ungurĭ și de la Stefan, precum s'aŭ pomenitŭ, luase sfatŭ sĕ purcéḑă de la Camenițâ improtiva Hanuluĭ și luĭ Hmil, unde se va têmpina sĕ le dea rĕsboiŭ. Ce luândŭ veste den limbĭ că aŭ trasŭ Hanul tóte ordele la sine, și pre Șerim-Beiŭ, carele ĭlŭ trimisese in Moldova, precum s'aŭ pomenitŭ, sĕ nu flămânḑéscă undeva in gĭos óstea, aŭ socotitŭ sĕ se lipéscă de Moldova, pentru hrana oștiĭ, la Nistru, și acolo sĕ aștepte pre Tătarĭ și pre Căzacĭ. Și așa aŭ făcutŭ; s'aŭ mutatŭ de subt Camenițâ, și 'șĭ-aŭ pusŭ tabĕra la Zvancea; și îndată aŭ făcutŭ podŭ mereŭ pre coșurĭ peste Nistru, peste carele trecea óstea Leșéscă pênă peste Prutŭ la pâne și la fânațe; stricaŭ și prisĕcile ómenilorŭ. Și era la Hotin pâne in stogurĭ cu mare bișugŭ într'acela anŭ; éră mulțĭ den Leșĭ aŭ plătitŭ și cu capetele hrana aceea, de ómeniĭ de țéră, durêndu'ĭ inima pentru munca sa.

Hanul cu Hmil, dacă aŭ vĕḑutŭ că'ĭ tragŭ Leșiĭ la locŭ tare sĕ le hie a dare rĕsboiŭ numaĭ den frunte, s'aŭ siitŭ a mergere asupra Leșilorŭ, aducêndu'șĭ aminte de rĕsboĭul de la Beresticiea. Ce Hmil s'aŭ suitŭ in sus, și aŭ stătutŭ cu tabĕra la Husetin, éră Hanul aŭ cuprinsŭ câmpiĭ Camenițeĭ in sus cu ordele sele; insĕ, nu avea cum sĕ'ĭ flămânḑéscă pre Leșĭ, că'ĭ hrănea Moldova. A mergere

Iarășĭ asupra lorŭ la strimtóre, nu vrea; nice Leșiĭ la largŭ de totŭ nu vreaŭ sĕ ésă. Ce, ĭar Hanul aŭ trimisŭ pre Sefer Gazi, Vizirul seŭ, și Craĭul pre Canțelerĭul seŭ, subt cetatea Cameniței, și acole s'aŭ legatŭ pace, și s'aŭ întorsŭ oștile careșĭ la locul seŭ. Și de atunce Hmil aŭ începutŭ a stricare legătura ce avea cu Tătariĭ, și se cerca la Mosk.

Vasilie Vodă, in țéra Căzăcéscă, vĕdêndu-se cădutŭ de domnie, despărtitŭ de Dómna sa și de coconĭ, și de avere (cautâ la ce aduce róta lumeĭ marĭ case; că ce póte hi maĭ greŭ de cătŭ aceste? dicŭ, că nice mórtea), și nice o nădejde nu i-aŭ maĭ rĕmasŭ in prieteșugul Căzacilorŭ, singurŭ s'aŭ trasŭ cu Hanul sĕ mérgă la Crîm, și acolo ședêndŭ pre mĭerticŭ de la Hanul in cetatea Gĭozlăul câteva lunĭ, apoĭ de acolo, cu poronca impĕrăţieĭ, 'l-aŭ trimisŭ Hanul in Țarigrad.

Éră Stefan Vodă, cu aședată domnie in Roman, totŭ acolo aŭ ședutŭ, până i-aŭ venitŭ și stégul de domnie de la Impĕrăție, cu care trébă trimisĕse boĭerĭ încă den Sucévă, pre Stamatie Postelnicul; și aŭ venitŭ și unŭ Agă mare cu caftanŭ de domnie și cu stégul de la Impĕrăție, in Roman. Cautâ aice la ce voĭe aŭ fostŭ domniile țêreĭ până nu demultŭ, și la ce suntŭ acmu.

La Roman petrecêndŭ Stefan Vodă, cerca in tóte părțile avere de a luĭ Vasilie Vodă; și acmu unele, apoĭ altele tupilate, orĭ odóre, orĭ banĭ, den di in di se vĕdĭaŭ, unele la unŭ locŭ, altele la altŭ locŭ. S'aŭ oblicitŭ și la o slugă a sa, credută den boĭeria luĭ, anume Gătoe, unŭ surgucĭ de a luĭ Vasilie Vodă la dênsul închisŭ, de cât-va prețŭ, trimițêndu-lŭ pre dênsul la tóte câte se luaŭ den casa luĭ Vasilie Vodă, pentru credință, și pre sama luĭ eraŭ odórele câte se luaŭ. Multŭ aŭ stătutŭ in gândŭ Stefan Vodă, cu ce gândŭ aŭ făcutŭ acelŭ furtușagŭ acea slugă a luĭ. Nu sciŭ ce i-aŭ părutŭ pre dênsul, și dentr'alte semne de maĭ nainte, și den fapta acésta cu surgucĭul, i-aŭ tăĭatŭ capul in Roman, dicêndŭ că: «de arŭ hi opritŭ unŭ lucru ce i s'arŭ hi cuvenitŭ luĭ. 'l- așŭ fi ertatŭ eŭ; elŭ aŭ furatŭ unŭ lucru ce se cuvine unuĭ Domnŭ».

A privire era aeve pedépsa și stingerea caseĭ luĭ Vasilie Vodă, și póte osânda osândĭa pre ómeniĭ de casa luĭ, ales pre nepoțiĭ luĭ Vasilie Vodă, pentru multe, dóră, câte aŭ făcutŭ și eĭ in vremile sele, sile și scârnăviĭ. Și ântêiŭ pre Stefăniță Păharnicul, fecĭorul luĭ Georgie Hatmanul, încă la Sucévă, i-aŭ tăĭatŭ capul; apoĭ pre Alecsandru Păharnicul, și pre Ianachi Comisul, fecĭoriĭ luĭ Gavril Hatmanul, nepoțiĭ luĭ Vasilie Vodă, cu marĭ muncĭ i-aŭ omorîtŭ in Bucĭulescĭ.

Dupĕ ce aŭ luatŭ stégŭ și caftanŭ de domnie Stefan Vodă in Roman, și cu acelașŭ Agă carele i-aŭ adusŭ stégŭ aŭ pornitŭ birul și poclónele Impĕrătescĭ. Aŭ venitŭ in Iașĭ la scaunŭ, și s'aŭ aședatŭ de atuncĭ cu întemeĭétă domnie, fĕră de grije; că Impĕrăția era tênĕră, copil încă, Viziriĭ eraŭ bucurosĭ sĕ hie lucrurile cu pace de tóte părțile. Ce domnĭa Stefan Vodă fĕră de grije; numaĭ o sémă de Lăpușnenĭ, ales Hâncescĭĭ, nu eraŭ de-odată aședațĭ, și fugisĕ Mihalcea Hâncul la Turcĭ. Ce agĭungêndŭ Stefan Vodă cu banĭ la Pașa de Silistra, 'l-aŭ prinsŭ Pașa și 'l-aŭ trimisŭ in obedĭ la Stefan Vodă; și 'l-aŭ ertatŭ, și 'l-aŭ pusŭ Armașŭ alŭ-doile.

In scurtă vreme dupĕ aședarea domnieĭ luĭ Stefan Vodă, 'șĭ-aŭ sfêrșitŭ di-

lele vieței sele și Mateĭ Vodă, Domnul Muntenescŭ, omŭ fericitŭ peste tóte domniile aceĭ țĕrĭ, nemândru, blăndŭ, dereptŭ omŭ de țĕră, harnicŭ la rĕsbóĭe, așa neînfrântŭ și nespăĭmatŭ câtŭ poțĭ sĕ'lŭ asemenĭ cu marĭ și vestițĭ oștenĭ a lumeĭ.

Dupĕ mórtea luĭ aŭ alesŭ țéra Munténéscă la domnie pre Constantin Vodă, fecĭorul luĭ Șerban Vodă; și măcar că era fecĭorŭ de Domnŭ, sciutŭ și luĭ Mateiŭ Vodă și altorŭ Domnĭ de-maĭ-nainte, totŭ aŭ fostŭ feritŭ, numaĭ la nasŭ puținel lucru era însemnatŭ.

Incă nu eșise deplin sufletul luĭ Mateĭ Vodă, când Sĭĭmeniĭ și Dărăbaniĭ, cariĭ la acea simeție se suise den isbânde cu Mateĭ Vodă, câtŭ nice pre domnie, nice pre boĭerĭ întru nimică nu'ĭ băga in sémă, precum s'aŭ arătatŭ maĭpre-urmă fapta lorŭ, aŭ rĕdicatŭ pre Constantin Vodă Domnŭ, și aŭ datŭ cu pușcile și cu sinețele de veselie; și acea domnie a luĭ Constantin Vodă aŭ datŭ ḑile Tomiĭ Vorniculuĭ și luĭ Iorgachi Visternicul. Toma Vornicul căḑuse pre mâna luĭ Stefan Vodă la cetatea Suceveĭ, éră Iorgachi Visternicul venise den țéra Căzăcéscă, singurŭ de bună voĭe, ca unŭ mĭel spre gĭunghiere, că fusese cu Vasilie Vodă scăpatŭ acolo. Eraŭ numaĭ de perire amêndoĭ frațiĭ in Bucĭulescĭ, la închisóre amêndoĭ, și poroncĭ mergeaŭ una dupĕ alta sĕ'ĭ omóre. Éră cum aŭ auḑitŭ Stefan Vodă că aŭ stătutŭ Constantin Vodă la domnia țĕreĭ Muntenescĭ, îndată aŭ trimisŭ sĕ nu'ĭ omóre: că fratele lorŭ, Constantin Postelnicul, era in țéra Munténéscă cumnatŭ luĭ Constantin Vodă; și așa aŭ hălăduitŭ Toma Vornicul și cu frate-seŭ Iorgachi Visternicul atuncĭ de primejdia morțiĭ. Singurŭ Dumneḑeŭ peste nĕdejdea omenéscă feresce pre ceĭ dirепțĭ de primejdie; că ce ómenĭ eraŭ aceĭ doĭ frațĭ aice in țéra acésta, ales Iorgachi Visternicul, fĕră scrisórea mea creḑŭ că va trăi numele lorŭ in vecĭ in țéra acésta de pomenirea ómenilorŭ den omŭ in omŭ.

Constantin Vodă, Domnul Muntenescŭ, cu Stefan Vodă nu era in viața aceea cum era Mateĭ Vodă; însĕ, eraŭ amêndoĭ bucuroșĭ de așeḑarea sa, ca nisce domniĭ noue. Aice in țĕră la noĭ s'aŭ așeḑatŭ pace; numaĭ pre margine ămblaŭ oștĭ Căzăcescĭ și Tătărescĭ, dodeindu-se cu Leșiĭ; însĕ maĭ slabe rĕsbóĭe de câtŭ cele de'ntêiŭ; și curând dupĕ aceea s'aŭ lăsatŭ Căzaciĭ de Tătarĭ, și s'aŭ legatŭ cu Impĕrăția Moskuluĭ. Și era aice in țĕră maĭ greŭ de dărĭ, pentru mulțimea lefeciilorŭ ce ținea Stefan Vodă, pre pilda luĭ Mateĭ Vodă, den cariĭ nu fu multŭ până făcură o zérvă mare aice in Iașĭ între sine slujitoriĭ.

Eraŭ Sĭĭmenĭ, de toțĭ, cu ceĭ den țéra Munténéscă și cu ceĭ de locŭ, cariĭ aŭ fostŭ in slujbă și la Vasilie Vodă, 1000; și Nemțĭ, cu Loncenski Polcovnicul, 400; și Leșĭ călărĭ 200, cu Voĭcekovski Căpitanul de Lefeciĭ; și Moldoveniĭ cu Leșĭ amestecațĭ 300, cu Rușicĭ Căpitanul; și Lefeciĭ de țĕră, cu Grumeḑea Căpitanul, 400. Atâta sémă de óste slujitorĭ ținndŭ Stefan Vodă, nice de la uniĭ zarva n'aŭ începutŭ, numaĭ de la Munteniĭ Sĭĭmenĭ și capetele lorŭ; și luaseră in vorόvă cu sine și pre Sĭĭmeniĭ cestĭ de locŭ asupra Nemțilorŭ; că Nemțiĭ eraŭ pe gĭumĕtate in Iașĭ, éră 200 de Nemțĭ, cu Polcovnicul lorŭ, ĭĭ ținea Stefan Vodă la Sucévă. In postulŭ celŭ mare era, când Sĭĭmeniĭ, de nebunia căpitanilorŭ seĭ, și den simeția ce se ămpluse încă den țéra Munténéscă, 'șĭ-aŭ datŭ cuvêntŭ, in de sine, și aŭ purcesŭ bulucurĭ pre têrgŭ; și

pre câţi Nemţi aŭ aflatŭ la uliţă 'i-aŭ omorîtŭ. Făcutu-s'aŭ îndată spaĭmă şi zarvă in têrgŭ; şi Nemţiĭ, uniĭ răniţi, scăpaţi la curte, Căpitanul lorŭ abie hălăduitŭ de la gazdă, câţi aŭ pututŭ strânge den ómeniĭ seĭ, şi cu ceĭ ce eraŭ de paḑa curţiĭ într'acea ḑi, aŭ apucatŭ in curte cerdacul celŭ de pétră şi s'aŭ orônduitŭ de apĕrare acolo. Aŭ stătutŭ in mare zarvă şi spaĭmă tótă curtea; şi singurŭ Stefan Vodă la mare spaĭmă; altorŭ slujitori caiĭ maĭ mulţi pre la odăĭ. Unŭ norocŭ aŭ fostŭ, că bulucbaşiĭ şi Căpitanul Siĭmenilorŭ celorŭ Muntenescĭ s'aŭ înşelatŭ şi aŭ venitŭ la Stefan Vodă, chiemându'ĭ cu blândeţĕ. Ce cum aŭ venitŭ înaintea luĭ Stefan Vodă, şi Siĭmeniĭ se buluciaŭ atuncĭ toţi la unŭ locŭ in prejma curţiĭ, îndată aŭ învĕţatŭ de le-aŭ tăĭatŭ capetele şi Căpitanuluĭ şi a treĭ bulucbaşi; şi acésta aŭ fostŭ potolitul zarveĭ Siĭmenilorŭ acelora, că îndată ce aŭ înţĕlesŭ că le-aŭ peritŭ capetele, aŭ şi purcesŭ la fugă. Acoperisĕ eazul de Siĭmeni; apoĭ aŭ luatŭ spre Socola, in şesŭ la ceirŭ, la pârâul ce vine pre acole. Stătuse, şi eşise şi óstea asupra lorŭ, tótă curtea, şi slujitoriĭ, şi Nemţiĭ, peste poronca luĭ Stefan Vodă, cu stégurĭ, cu dobe, câtŭ ce puteaŭ. mergeaŭ sĕ'ĭ agiungă, sĕ'şĭ rĕscumpere sângele lorŭ, ce le făcusĕ lorŭ Siĭmeniĭ. Ce aŭ trimisŭ poroncă tare Stefan Vodă pre la Căpitanĭ, cine arŭ cuteza a facere vre-unŭ rĕsboiŭ, cu capul va plati; numaĭ sĕ se rĕspunḑă Siĭmenilorŭ celorŭ Muntenescĭ sĕ'şĭ méargă la ţéra lorŭ, éră ceĭ de locŭ sĕ rĕmâie ertaţi de acea faptă. Decĭ, aŭ purcesŭ Munteniĭ spre codru, cam cu fuga, şi de cestĭ de locŭ o sémă; éră câţi aŭ rĕmasŭ, 'i-aŭ ertatŭ Stefan Vodă.

Nimică era zarva acésta de aice împrotiva fapteĭ care s'aŭ făcutŭ curând, apoĭ, dupĕ acésta de ice, in ţéra Munteníscă, de Siĭmenĭ şi de Dărăbanĭ; faptă ca aceea, care abie de se va afla in vr'o ţéră.

S'aŭ rădicatŭ Siĭmeniĭ cu Dărăbaniĭ, şi toţi peste tótă ţéra lorŭ, şi aŭ abătutŭ la casele boierescĭ, cu arme, fĕrămându'ĭ înaintea ochilorŭ giupâneselorŭ lorŭ şi a coconilorŭ lorŭ, făcêndŭ rîsŭ pre multe locurĭ de giupânesele lorŭ, jăcuindŭ casele şi averea; şi nu numaĭ in Bucurescĭ, ci şi la ţéră la multe locurĭ şi case. Perit'aŭ mulţi boierĭ şi neguţitorĭ de dênşiĭ jăcuiţi. Ce Dumneḑeŭ n'aŭ răbdatŭ acea faptă îndelung; şi la ce certare aŭ sositŭ şi eĭ, veĭ ceti la rôndul seŭ.

De simeţia aceea a acelorŭ slujitorĭ, şi faptă aşa spurcată, abia auḑită într'alte ţĕrĭ, subt mare grijă, şi ca într'o robie fiindŭ Constantin Vodă la slujitoriĭ seĭ, nu cele ce poroncia elŭ, ce cum vreaŭ eĭ a facere făceaŭ. Aŭ agiunsŭ pre taĭnă la Racoţi, Cnézulŭ de Ardél, şi aice la Stefan Vodă, pohtindŭ agiutorŭ la mare nevoie a sa de slujitorĭ. Racoţi, omŭ tênĕrŭ, in bine şi in multă avere, sbura cu gândul in tóte părţile a'şĭ facere ceva veste. Bucurosŭ acestuĭ prilejŭ, îndată s'aŭ gătitŭ cu oştĭ a venire in ţéra Muntenéscă, dândŭ scire şi la Stefan Vodă aice numaĭ sĕ purcéḑă sĕ se adune cu elŭ la apa Telejinuluĭ. Dece, numaĭ ce i-aŭ căutatŭ şi luĭ Stefan Vodă de ice a purcedere cu oştile sele, şi aŭ intratŭ Stefan Vodă in ţéra Muntenéscă pe den-sus de Focşenĭ, şi Racoţi s'aŭ pogorîtŭ den ţéra sa pre apa Telejinuluĭ.

Dacă s'aŭ oblicitŭ aevea la curtea luĭ Constantin Vodă că se pogóră şi Racoţi şi Stefan Vodă cu oştĭ, aŭ strînsŭ căpeteniile slujitorilorŭ şi le-aŭ datŭ scire de neprieteşugul luĭ Racoţi, cum vine asupra scaunuluĭ. «Ce, sĕ fiţĭ gata

și ne înspăîmațĭ, precum ațĭ fostŭ la atâte rĕsbóĭe totŭ cu isbânde, ales aceĭ slujitorĭ fiindŭ, cariĭ vestite oștĭ Căzăcescĭ ațĭ înfrântŭ.» Acele audindŭ, strigaŭ toțĭ pânĕ'ntru unul: «*la eĭ! la eĭ! numaĭ sĕ ni'ĭ arătțĭ.*» Și așa gătindu-se Constantin Vodă, aŭ purcesŭ den Bucurescĭ; și den alŭ-doile conacŭ aŭ fugitŭ de la dênșiĭ spre Dristov, cătră Pașa de Silistra, că se agiunsĕse și cu Pașa, dându'ĭ scire de tóte de aceste.

Vĕdêndu-se Siĭmeniĭ și Dărăbaniĭ înșelațĭ de Constantin Vodă, nimică den nebunia lorŭ nu s'aŭ scădutŭ, ce îndată aŭ rădicatŭ Domn pre unul anume Hrizica, și 'i-aŭ pusŭ surguciŭ in capŭ. Indată Hrizica Vodă aŭ răpeditŭ cărțĭ in tótă țéra Muntenéscă, dândŭ scire, că den mila luĭ Dumnedeŭ aŭ stătutŭ Domn țĕreĭ Românescĭ, de sîrgŭ sĕ se strîngă țéra la dênsul la Telejin. Unŭ aprodŭ de aceluĭ domnișorŭ cu cărțĭ aŭ cădutŭ pre mâna luĭ Stefan Vodă, că nesciindŭ nemică de oștĭ, mergea la slujitoriĭ de giudețul Buzĕŭ, sĕ încalece cu toțiĭ, aŭ datŭ in strĕjile nóstre; și dentr'acele cărțĭ, și den gura Aproduluĭ aŭ înțĕlesŭ Stefan Vodă tótă povestea, și de fuga luĭ Costantin Vodă și de rădicarea Hrizicăĭ la domnie.

Stefan Vodă cu oștile sele era la Sărata; éră Racoți încă den munțĭ nu se pogorise. Ce nu era fòră grije și la noĭ, sĕ nu vie ântêiŭ la noĭ sĕ-ne lovéscă acelŭ domnișorŭ până va pogorî Racoți cu oștile sele. Deciĭ, nesciindŭ nimică de Racoți la ce locŭ este, nu s'aŭ suitŭ maĭ sus Stefan Vodă, ce aŭ stătutŭ pre câmpiĭ Buzeuluĭ treĭ dile, și într'aceleșĭ dile s'aŭ pogoritŭ și Racoți cu oștile sele in șesŭ la Telejinŭ; și nedescălecatŭ bine ăncă cu tótă tabĕra, 'i-aŭ și datŭ scire strĕjile luĭ cum sosescŭ Siĭmeniĭ la vadŭ, pedestrime și puscile. La mare tulburare și spaĭmă cădusĕ Racoți, așa de grabă óstea sĕmĕță apropiată, și cu Stefan Vodă ăncă neîmpreunatŭ; că acolo eraŭ sĕ se impreune oștile. Sĕ nu hie fostŭ unŭ căpitanŭ de Nemțĭ a luĭ Racoți, anume Gaudi, la cumpĕnă era sĕ hie făcutŭ Siĭmeniĭ o poznă oștilorŭ Unguresci. Că, cum aŭ auditŭ de la Gherghiță unde rădicasĕ pre acelŭ domnișorŭ capetele Siĭmenilorŭ și a Dărăbanilorŭ, de Racoți, cum este maĭ aprópe cu oștile luĭ, și ăncă cu Moldoveniĭ nu s'aŭ impreunatŭ, aŭ sfătuitŭ sĕ mérgă sĕ lovéscă ântêiŭ pre Rarcoți. Cum le-aŭ spusŭ capetile sfatul, aŭ și inceputŭ a strigare toțĭ in tóte părțile: «*haida, haida! la eĭ, la eĭ!*» neașteptândŭ nice poruncă, nice vreme, nice tocmală, și nice pre lângă sine vre-o tabĕră, cum se cade uneĭ pedestrimĭ sĕ mérgă; ce care cum putea maĭ nainte, cum ar hi la lucru gata; mânaŭ bivoliĭ cariĭ trăgeaŭ pușcile totŭ in biciŭ; nice la unŭ locŭ ăncă strănsă óstea; ce cariĭ cum puteaŭ, bulucŭ dupĕ bulucŭ maĭ tare. Deciĭ, cum aŭ sositŭ la vadul Telejinuluĭ, cum aŭ inceputŭ a dare den sinețe, și de-o-dată se stolĭaŭ, până arŭ agiunge și cele-alte bulucurĭ. Éră ce tocmală sĕ hie la o óste ce era ca unŭ roiŭ fòră matcă; puscile cum aŭ sositŭ la apă, bivoliĭ, pre hirea sa, nădușițĭ și de căldură, că era vară, și de ostenéla căiĭ pripițĭ, cum aŭ vĕdutŭ apa cum aŭ năvălitŭ in apă preste ómenĭ, și aŭ băgatŭ cu sine și puscile in apă.

Tóte aceste socotindŭ Némțul Gaudi, Capitanul luĭ Racoți, aŭ imbărbătatŭ pe Racoți sĕ'șĭ tocméscă óstea; éră elŭ singurŭ cu pedestrimea tótă Nemțéscă și cu puscile aŭ purcesŭ și aŭ stătutŭ improtiva lorŭ la vadŭ, și aŭ tocmitŭ puscile spre Siĭmenĭ, și aŭ inceputŭ a dare den puscĭ in Siĭmenĭ. Daŭ și Siĭmeniĭ

den pusci, câte maĭ rĕmăsese neintrate in apă, şi den sineţe. Éră nu fu zăbavă, ce câtŭ s'aŭ apropietŭ óstea luĭ Racoţi, şi Gaudi capitanul le-aŭ datŭ focŭ, cum daŭ Nemţiĭ odată, aŭ şi inceputŭ Siĭmeniĭ a se amestecare, şi Dărăbaniĭ cu domnişorulŭ lorŭ. Deciĭ, vĕḑêndŭ Racoţi tulburarea lorŭ şi lucrurĭ fŏră temeiŭ, aŭ şi inceputŭ şi pe den sus şi den gios a trecere óstea pen vadurĭ, şi indată aŭ purcesŭ tótă pedestrimea Muntenéscă şi domnişorul lorŭ, cu călărimea de câtă avea cu sine, in risipă. La fugă ce sporŭ sĕ hie pedestraşuluĭ inaintea călăreţuluĭ; indată aŭ agiunsŭ Unguriĭ, călărimea. Nu era altă, fŏră diréptă osândă pentru faptele lorŭ, şi nu rĕsboiŭ saŭ vr'o apĕrare, ce diréptă meserniţă. Trupurile pe şleav zăceaŭ pologŭ, şi spiniĭ pre de laturĭ plinĭ de trupurile lorŭ, şi multe bulucurĭ âncă nesosite, pre cariĭ cum ĭĭ agiungeaŭ, şi 'ĭ têmpinaŭ; aşa zăceaŭ până in Ploĭescĭ. Avut'aŭ in acéstă zarvă Racoţi óste cu sine ca 12,000.

Luĭ Stefan Vodă, Racoţi, indată cum aŭ sositŭ la Telejin, dedese scire sĕ vie cum maĭ curând; şi aŭ mersŭ intr'acea nópte cu óstea câteva césurĭ; éră totŭ n'aŭ apucatŭ resboĭul; ce desdiminéţă ne-aŭ timpinatŭ veste de risipa Siĭmenilorŭ. Ce totŭ aŭ maĭ mersŭ in urma luĭ Racoţi, carele cu tótă tabĕra sa purcesese indată dupĕ Muntenĭ; aprópe de Ploĭescĭ aŭ stătutŭ Racoţi cu óste tocmită in doĕ părţĭ, şi Stefan Vodă cu óstea sa pren miḑilocŭ trecêndŭ, aŭ mersŭ de s'aŭ adunatŭ cu Racoţi. La adunarea lorŭ aŭ sloboḑitŭ tótă pedestrimea focul şi tunurile, şi apoĭ aŭ purcesŭ oştile spre otace. Ştefan Vodă aŭ avutŭ cu sine până la 5,000 de ómenĭ, şi fórte intr'alesŭ óste.

Totŭ intr'aceeaşĭ ḑi, dupĕ descălecatul luĭ Racoţi, aŭ pohtitŭ Racoţi pre Stefan Vodă la masă, veselŭ şi voĭosŭ de isbânda ce aŭ făcutŭ. Cimpoĭeşul, cu cimpoile imbrăcate de urşinicŭ, la dvorbă cu ḑicăturĭ; şi apoĭ, dacă s'aŭ maĭ veselitŭ, aŭ pohtitŭ pre Stefan Vodă pentru surlarĭ sĕ ḑică, şi aŭ ḑisŭ şi surlariĭ.

Era lûngă Stefan Vodă unŭ Mârḑacŭ, anume Rusten Mârza, pre acela aŭ pohtitŭ Racoţi sĕ 'lŭ vaḑă; şi dacă 'l-aŭ vĕḑutŭ omŭ sprintenŭ, cu zea imbrăcatŭ, şi cu cojocŭ de soboliĭ preste zea, că 'lŭ purta Stefan Vodă bine, cum şi pre alţĭ slujitorĭ, abĭe de aŭ avutŭ la vre-o domnie in ţéră milă, cum aŭ avutŭ la acela Domn. Pus'aŭ pre Mârḑacŭ la masă Racoţi, şi aŭ petrecutŭ in ḑioa aceea cu masă până aprópe de séră. A doua-ḑi aŭ purcesŭ oştile pre Praova in gios până aprópe de Gergiţă. A treĭa-ḑi, luândŭ veste Costantin Vodă de risipa Siĭmenilorŭ, aŭ eşitŭ inaintea luĭ Racoţi cu 300 de ómenĭ; şi dupĕ adunare şi cu Constantin Vodă, Racoţi aŭ trecutŭ Praova pe podŭ, şi s'aŭ aşeḑatŭ cu tabĕra, şi a sa, şi cu amêndoĭ domniĭ, la Gergiţă.

A doua-ḑi dupĕ descălecatul oştilorŭ, aŭ făcutŭ Racoţi masă mare, şi aŭ cinstitŭ pre amêndoĭ Domniĭ, elŭ singurŭ in capul meseĭ, den diréptа Stefan Vodă, ĭar dea-stinga Constantin Vodă; boĭeriĭ luĭ cu boĭeriĭ amêndororŭ ţerilorŭ, vărstaţĭ; in fruntea tuturorŭ, Kemini Ianôşĭ, Hatmanul luĭ. Veĭ vedea cum inghite Racoţi marĭ şi inalte gândurĭ, cum s'ar vedea Craiŭ preste Craĭ, şi Domnŭ preste Domnĭ. Orbŭ noroculŭ la suişŭ, şi lunecosŭ de a stare pe locŭ, grabnicŭ şi de sîrgŭ pornitorŭ la pogorişŭ. Tóte aceste privĭaŭ Turciĭ cu códa ochĭuluĭ aceste tovărôşiĭ a ţerilorŭ acestora.

După acéstă petrecanie, Racoţi orônduindŭ pre Boroş Ianôş cu 2000 de Ungurĭ, şi Stefan Vodă lefeciiĭ seĭ, Leşĭ şi Moldovenĭ, sĕ mérgă in urmă unde arŭ inţelege vre-o strinsóre de Sĭĭmenĭ, orĭ de Dărăbanĭ, sĕ 'ĭ cerce. S'aŭ intorsŭ Racoţi la Ardél, şi Stefan Vodă in ţéră, éră Constantin Vodă la Bucurescĭ; şi atunce sĕ veḑĭ şi plata Sĭĭmenilorŭ şi a Dărăbanilorŭ in tótă ţéra Muntenéscă de Constantin Vodă.

Câţĭ Sĭĭmenĭ aŭ rĕmasŭ de la resboĭul luĭ Racoţi, de la Telejinŭ, şi capetele lorŭ, n'aŭ răbdatŭ multŭ in ţéra Muntenéscă sĕ rĕmâĭe; ce, uniĭ aŭ trecutŭ Dunărea, ĭar alţiĭ câţĭ aŭ rĕmasŭ n'aŭ hălăduitŭ de mórte nice unul; şi nu până la o vreme i-aŭ certatŭ Constantin Vodă, ce până la doĭ anĭ, unde şi se oblicea Sĭĭman, saŭ Dărăban, îndată 'lŭ înţĕpa. Plinŭ era câmpul, şi pre lûngă Bucurescĭ şi pre lûngă alte oraşe, de trupurile lorŭ înţĕpate; şi cum aducea pre cineva la divanŭ, saŭ fŏră divanŭ, şi striga: «*Dómne! ĭa, şi acesta aŭ fostŭ Sĭĭmanŭ*,» în locŭ ĭlŭ înţĕpa; şi cine-lŭ aducea lua *plaşcă*, cum ḑicŭ Munteniĭ. Până într'atâta se suisĕ certarea lorŭ, câtŭ de pizmă unul pre altul ĝĭura că aŭ fostŭ dărăbanţŭ, şi in locŭ perĭa; se făceaŭ unora şi năpeştĭ, de pizmă, care den ómenĭ nu lipsesce nice-o-dată; ce ĝĭuraŭ pentru dênsul alţĭ ómenĭ, de hălăduĭa; saŭ de striga: «*n'amŭ fostŭ, n'amŭ fostŭ dărăban*,» ĝĭuraŭ ceĭ ce-lŭ prindeaŭ, şi in locŭ ĭlŭ înţĕpa.

Făcut-aŭ bogată dobândă ţĕreĭ Muntenescĭ Boroş Ianôş, şi aĭ nostri; până şi la olatele cele Turcescĭ n'aŭ hălăduitŭ. Fost-aŭ in ceambulurĭ şi Resten Mârza, de carele s'aŭ pomenitŭ. Ce acolo aŭ rĕmasŭ, aprópe de Dunăre, têmpinându-se cu nesce slujitorĭ Muntenescĭ; lovise şi pre Ungurĭ Munteniĭ, la satŭ la Călugărenĭ, pre singurŭ Boroş Ianôşĭ; ce apoĭ s'aŭ purtatŭ rĕŭ slujitoriĭ cu Stefan Vodă.

După aceste tóte ce s'aŭ lucratŭ in ţéra Muntenéscă, aice domnia luĭ Stefan Vodă aŭ fostŭ in pace, de se póte ḑice că are casa aceea pace lûngă care alta lipită de perete arde; aşa şi ţéra nóstră, nu se póte ḑice că aŭ fostŭ cu pace temeĭnică, când rĕutăţile den ţéra Leşéscă şi den ţéra Căzăcéscă nu lipsĭaŭ.

Se rădicase pre acele vremĭ unŭ tâlhariŭ, anume Detinca; carele aeve âmbla fŏră sieală in ţinutul Hotinuluĭ şi a Cernăuţilorŭ, şi poroncea satelorŭ. Decĭ, aŭ trimisŭ Stefan Vodă pre Bucĭocŭ Stolnicul cu o sémă de slujitorĭ, şi 'l-aŭ spartŭ, şi toţĭ ómeniĭ i-aŭ risipitŭ.

Şi totŭ într'acela anŭ aŭ purcesŭ Hatmaniĭ Leşescĭ asupra Căzacilorŭ ĭérna, şi aŭ pohtitŭ şi de la Stefan Vodă 700 de slujitorĭ, într'alesŭ, cu Voĭcehovski Căpitanul; şi n'aŭ mersŭ Leşiĭ asupra luĭ Hmil Hatmanul; carele, perḑêndŭ nĕdejdea in Tătarĭ sĕ-şĭ scóţă lucrurile la capŭ asupra Leşilorŭ, se lepădase de Tătarĭ şi se legase cu Moskul. Şi aŭ făcutŭ Leşiĭ într'acea ĭérnă marĭ rĕutăţĭ, împreunaţĭ cu Tătariĭ şi cu aĭ noştriĭ, in ţéra Căzăcéscă; şi închisese pre Hmil cu Moscaliĭ la unŭ locŭ, fórte fŏră-veste, şi puţin lucru de n'aŭ luatŭ tabĕra Moscalilorŭ şi a Căzacilorŭ. Éră o sémă de carĕ cu 24 de tunurĭ aŭ ruptŭ; şi acela gerŭ şi vicol aŭ lovitŭ, câtŭ multă óste de âmbe părţile aŭ peritŭ de frigŭ; şi se pomenesce acelŭ rĕsboiŭ de-ĭ ḑicŭ *Drijipolia* până astăḑĭ.

La anul după aceste, âmplutŭ Georgie Racoţi, Cnézul de Ardél, de duhurĭ spre marĭ lucrurĭ, îndemnatŭ şi de Şveḑĭ, caniĭ se rĕdicasĕ şi eĭ cu Carol Gus-

tav, Craîul lorŭ, asupra Leşilorŭ cu óste, aŭ începutŭ a se agîungere cu Hmil, Hatmanul Căzăcescŭ, sĕ hie in ţéra Leşéscă Craiŭ Racoţi; şi de atuncî âmblaŭ soliî, şi a luî Racoţi la Hmil, şi a luî Hmil la Racoţi.

S'aŭ întunecatŭ sórele într'acelŭ anŭ, in luna luî Iunie, cu mare grózâ, câtŭ perisĕ sórele nu puţinŭ, cu tótă lumina, tocma amîadădi; şi mulţî ómenî, nesciindŭ a se ferire de întunecare ca aceea, şi privindŭ la sóre multŭ, aŭ perdutŭ vederea in tótă viaţa lorŭ.

La anul dupĕ acésta, împreunatŭ Craîul Şvedescŭ cu Cnézul de Prusî, domnul de Brandeburg, cuprinsĕse tótă crăiea Leşéscă, scaunele amêndoĕ, şi Varşavul şi Cracăul, înfrângêndŭ cu rĕsboîul de faţă pre Craîul Leşescŭ cu tótă óstea luî; dupĕ care isbândă Şvedul, cum s'aŭ disŭ, cuprinsĕse maî tótă ţéra Leşéscă; şi i se închinasĕ şi Hatmaniî Leşescî, neavêndŭ încotro maî lua; că dentr'acolea Şvedul, dencóce Hmil Hatmanul cu oştile Căzăcescî, şi cu câţî-va Voevodî Moskicescî. Craîul Leşescŭ, Cazimir, eşisĕ den ţéra sa in ţéra Nemţéscă; n'ar hi gânditŭ nime sĕ ésă crăia Leşéscă de subt cumpĕnă ca aceea. Éră aceste lucrurî, cine va vrea sĕ scie maî deamăruntul, sĕ le cerce la Hronograful lorŭ. Noî ne întórcemŭ la ale nóstre.

Dacă aŭ vĕdutŭ Craîul Şvedescŭ că elŭ sĕ stăpânéscă o crăie preste mare, cum este Şvedéscă, şi alta dencóce de mare, cum este crăiea Leşéscă, nu este in putinţă, şi némurile osebite şi den lege, şi den obiceîurî, şi Hatmaniî Leşescî âncă îndată 'l-aŭ părăsitŭ şi s'aŭ datŭ spre Nemţî, aŭ îndemnatŭ pre Racoţi, Cnézul Ardélului, numaî sĕ vie asupra Crăieî Leşescî; şi cu acea solie aŭ trimisŭ Şvedul şi la Hmil Hatmanul. Decî, Racoţi aŭ stătutŭ spre gătire cu oştî, trimiţêndŭ şi la Domnî in ţéra Munténéscă şi aice la Moldova. Decî, Hmil Hatmanul aŭ pornitŭ 20,000 de Căzacî cu Anton Polcovnicul într'agîutorŭ, şi Costantin Vodă, Domnul Muntenescŭ, pre Odivoeanul, Căpitanul seŭ, cu 2000 de ómenî; éră Stefan Vodă, Domnul Moldoveî, pre Grigorie Hăbăşescul, Sardarîul seŭ, şi cu Frătiţa, Căpitanul de Fălciŭ, îar cu 2000 de ómenî; şi s'aŭ adunatŭ aceste oştî, şi a nóstre, şi Muntenî cu Căzacî, la Cernăuţî, şi aŭ intratŭ in ţéra Leşéscă pre la Sniatin.

Racoţi, trăgêndŭ óstea preste munţî, aŭ pogorîtŭ in ţéra Leşéscă pre la Strêî unde şi aceste oştî, Căzăcescî, Moldovenescî şi Muntenescî, i-aŭ eşitŭ înainte; şi de la Strêî aŭ luatŭ pre subt munţî cu tóte aceste oştî, mergêndŭ îndată la Cracăŭ, la scaunul crăieî Leşescî, care oraşŭ era cuprinsŭ de Şvedî; şi luândŭ Cracăul oraşul, Racoţi, pre séma sa, aŭ purcesŭ spre Varşav; şi acolo s'aŭ împreunatŭ cu Craîul Şvedescŭ. Spunŭ de Craîul Şvedescŭ sĕ hie disŭ, dupĕ ce aŭ vĕdutŭ óstea Unguréscă: «Nu veî stăpâni pre Leşî cu acéstă óste.»

Impĕratul Nemţescŭ, vĕdêndŭ nevoîa Leşilorŭ de Şvedî, şi Craîul de Danie aşijderea temêndu-se de puterea Şvedilorŭ sĕ nu créscă până într'atâta, aŭ stătutŭ la unŭ sfatŭ amêndoî sĕ nu lesă crăiea Leşéscă sĕ o cuprindă Şvedul; şi îndată Craîul de Dania aŭ intratŭ cu oştile séle în ţéra Şveduluî; şi Impĕratul Nemţescŭ aŭ datŭ Craîuluî Leşescŭ agîutorŭ. Decî, numaî ce i-aŭ căutatŭ Craîuluî Şvedescŭ a lăsare pe Racoţi în ţéra Leşéscă, şi elŭ a mergere a'şî apĕrare ţéra sa; apoî şi Racoţi ce aŭ păţitŭ în ţéra Leşéscă, nu vomŭ lungi maî multŭ, numaî, scrie unŭ historicŭ a lorŭ, anume Topeltin, de dice pre

scurtŭ aşa: «Ce aŭ petrecutŭ Leşiĭ de Racoţi, sĕ scrie Leşiĭ; éră la ce aŭ sositŭ Ardélul den ceste âmblete a luĭ, noĭ o mie de anĭ sĕ plângemŭ cu lacrimĭ.»

Leşiĭ, cum aŭ lipsitŭ Craiul Şvedescŭ de lîngă Racoţi, îndată s'aŭ îmbărbătatŭ şi Hatmaniĭ lorŭ, şi Cernevski Voevodul, şi âncă puţină óste avêndŭ la unŭ locŭ o aŭ lăsatŭ cu carele; şi numaĭ cu călărimea, sprintenŭ, s'aŭ făcutŭ a fugire dę Racoţi, până 'l-aŭ trasŭ cu oştile luĭ aprópe de Litfa. Decĭ,* aŭ săritŭ, şi 'i-aŭ luatŭ dosulŭ; şi aşea Racoţi, vĕḑêndu-se înşelatŭ, aŭ lăsatŭ pre Gaudi, Căpitanul seŭ cu o sémă de pedestrime, şi la unŭ oraşŭ anume Briscea-Litovsca, éră elŭ s'aŭ întorsŭ înapoĭ, cu Leşiĭ în spinare la tóte conacele; dedese Leşiĭ scire şi la Hanul, şi purcesĕse şi Hanul cu tótă óstea luĭ asupra luĭ Racoţi. Aŭ perdutŭ Racoţi sărita curênd; însĕ, nădĕjduĭa Căzacilorŭ, cariĭ, dacă 'l-aŭ adusŭ până la Meji-Boj în Podolia, la unŭ Têrguşorŭ, aŭ stricatŭ tóte podurile pre urma sa; şi de acolo aŭ plecatŭ şi aĭ nostri, şi Munteniĭ, fuga la Nistru; şi aşa aŭ căḑutŭ Racoţi pre mânele Leşilorŭ, cerşîndu'şĭ de la dênşiĭ viaţă cu rĕscumpĕrare, de douĕ milióne sĕ dea Leşilorŭ banĭ; pentru care banĭ lăsândŭ Leşilorŭ zălogŭ pre Apafi, fratele Cnézuluĭ, ce aŭ fostŭ acmu Cnéz în Ardélŭ, acmu apropiindu-se Hanul cu oştile aŭ făcutŭ creştinesce luĭ Racoţi Leşiĭ: 'l-aŭ luatŭ şi 'l-aŭ slobodǐtŭ în ţéra luĭ; éra óstea luĭ, rĕmasĕ cu Kemini Ianŏş, tótă aŭ mersŭ în robia Crîmuluĭ. Spunŭ de nesce stégurĭ de cătane, că cu năvală prin Tătarĭ 'şĭ-aŭ făcutŭ cale şi aŭ hălăduitŭ. Éră maĭ 'nainte de aceste têmplărĭ, Nemişiĭ de Ardélŭ se rupsese de la Racoţi, fŏră voĭa luĭ, năzuindŭ la ţéra lorŭ pre aice pren ţéră, pre la Câmpul-Lungŭ, de cariĭ dândŭ scire Racoţi la Stefan Vodă, aŭ trimisŭ Stefan Vodă în Câmpul-Lungŭ de le-aŭ ţinutŭ calea. Mare osândă pre ómenĭ! câţĭ s'aŭ topitŭ atuncĭ Ungurĭ în ţéră la noĭ în munţĭ! Zălogul care s'aŭ pomenitŭ maĭ sus, datŭ Leşilorŭ de la Racoţi, aŭ şeḑutŭ până aŭ muritŭ în Liov, şi baniĭ n'aŭ maĭ luatŭ Leşiĭ.

Nu s'aŭ pomenitŭ de prada Leşilorŭ în ţéra Unguréscă. Când Racoţi âmbla pren ţéra Leşéscă, spre Litfa, éră Liubomirski, cu 4000 de Leşĭ, aŭ întratŭ în ţéra luĭ Racoţi, şi multe têrgurĭ şi sate aŭ arsŭ.

Intr'acestŭ anŭ 'şĭ-aŭ sfĕrşitŭ şi Hmil, Hatmanul Căzăcescŭ, ḑilele séle; începĕtura şi isvorul a tóte rĕutăţilorŭ acestorŭ părţĭ de lume, a multe ţĕrĭ, cetăţĭ, stingere şi risipă. Purcesese cu óstea sa în întimpinarea luĭ Racoţi, înţĕlegêndŭ la ce slăbiciune aŭ sositŭ, biruitŭ fiindŭ de Leşĭ, şi de Hanul cum aŭ mersŭ asupra luĭ. Ce nu se scie cu ce gândŭ mergea şi elŭ, că spunŭ că scârşca în dinţĭ bolnavŭ Hmil, în taberă, şi ḑicea: «Oh! de mĭ-ar da Dumneḑeŭ pre mâna mie pre acelŭ câne scurtŭ!» Aşa suntŭ Căzaciĭ la tovărŏşie de nădejde; ce curênd într'acele ḑile aŭ muritŭ Hmil Hatmanul, în taberă, precum s'aŭ pomenitŭ.

Peste voĭe era Turcilorŭ acésta înălţare a luĭ Racoţi, câtŭ acmu poftĭa sĕ éşă la Crăia Leşéscă, şi împreunarea luĭ cu aceste doŭĕ domniĭ, de Moldova şi de ţéra Muntenéscă; şi era la Turcĭ lucrurĭ slabe; Impĕratul încă tênĕrŭ; 'l-aŭ sfătuitŭ capetele, o sémă, şi aŭ alesŭ pre Kĭuprilăul, omŭ cu fire tare şi vrăjmaşŭ, şi aŭ grăitŭ mumeĭ Impĕratuluĭ, de nu se va pune unŭ omŭ ca acela

Ispravnicŭ Impĕrăţieĭ, Ardélul, Moldova şi ţéra Muntenéscă suntŭ eşite de subt mâna Impĕrăţieĭ. Decĭ, cum aŭ stătutŭ Kiuprilăul Vizirŭ, cum aŭ luatŭ pre sine tóte, şi ântêiŭ aŭ stătutŭ dupĕ lucrurĭ den casă a aşeḑare, şi a lămurire lefele cine câtŭ la fĕră ispravă de la Impĕrăţie, pre mulţĭ din capete omorîndŭ; şi apoĭ aşeḑândŭ aceste tóte, aŭ pusŭ gândŭ rĕŭ pre Racoţi şi pre aceste douĕ Domniĭ.

Stefan Vodă, vĕḑêndŭ patima şi risipa luĭ Racoţi, şi temêndu-se de Hanul că era în sus, aŭ purcesŭ den Iaşĭ la Sucévă: şi de atuncĭ, den césŭ în césŭ astepta şi asupra sa primejdie. Şi Hanul, dupĕ ce aŭ luatŭ tótă óstea luĭ Racoţi în robie, şi tóte capetele Ardéluluĭ, şi pre Kemeni Ianŏş, Hatmanul luĭ Racoţi, între cariĭ den boieriĭ Ardéluluĭ aŭ fostŭ şi Apafi Mihaĭ, carele acmu pre urmă aŭ fostŭ Cnéz Ardéluluĭ; trimisese Hanul doĭ Agĭ marĭ aĭ seĭ, unul la Impĕrăţie, ca sĕ scie Impĕrăţia de isbânda luĭ, şi altul la Stefan Vodă, cu poroncă sĕ éşă înaintea Hanuluĭ la Ţuţora; şi aŭ luatŭ, cu acea spaimă, de la Stefan Vodă câte-va pungĭ de banĭ Hanul, şi aŭ trecutŭ spre Krîm pre la Orheiŭ şi pre la Lăpuşna. Stefan Vodă, dupĕ ce aŭ trecutŭ Hanul, aŭ venitŭ în Iaşĭ.

Tótă povestea de Stefan Vodă şi de Constantin Vodă se scia la Impĕrăţie, cum suntŭ la sfatŭ cu Racoţi una, şi cum i-aŭ datŭ asupra Leşilorŭ óste; Éră Leşiĭ cu laudă mare asupra ţĕreĭ, şi Căzaciĭ aşijderea pentru mórtea luĭ Timuş. Vizirul singur se gătia asupra luĭ Racoţi, şi la Domniĭ dentr'aceste doĕ ţĕrĭ trimisese poroncă pre unŭ Agă mare de la Impĕrăţie, anume Uzun Ali Beiŭ (ḑicŭ de acestŭ Turcŭ că era capŭ mare la Turcĭ, şi cu sfatul luĭ s'aŭ alesŭ la Vizirie Kiuprilăul, şi apoĭ de Kiuprilăul aŭ peritŭ), întrebândŭ pre Domnĭ, apucase-vorŭ eĭ sĕ méргă amêndoĭ asupra luĭ Racoţi cu oştĭ, sĕ facă slujba acésta Impĕrăţieĭ, sĕ se curăţéscă de faptele séle şi de amestecăturĭ ce avuse cu Racoţi? Şi atuncĭ spunŭ că socotise Kiuprilăul sĕ scóţă pre Vasilie Vodă den Edicula, sĕ'lŭ puie Craiŭ în Ardél, în locul luĭ Racoţi; care lucru nu scimŭ cum ar hi fostŭ pentru lege; éră puterea ce nu lucréză? Care poroncă, dacă aŭ venitŭ la Stefan Vodă aice, şi pre atuncĭ purcesese Stefan Vodă la munte, sĕ alégă locŭ de mônăstire, care se chiamă Caşinul; den Răcăciunĭ m'aŭ trimisŭ pre mine în ţéra Muntenéscă, sfătuindu-se cu Constantin Vodă ce rĕspunsŭ vorŭ da, viindu-le amêndurorŭ o poroncă, şi la unŭ prepusŭ fiindŭ amêndoĭ la Impĕrăţie, şi amêndoĭ Domniĭ tocma într'unŭ chipŭ de primejdie aprópe. Éră nestătătóre şi lunecóse firile ominescĭ, la greŭ şi la nevoie cineşĭ de sine sĕ stea, şi apoĭ şi unul şi altul maĭ lesne perŭ, şi nice şi era altă putere; silia sĕ éşă care de care maĭ bunŭ, cu primejdia altuia, la Impĕrăţie.

Nu s'aŭ apucatŭ de acela sfatŭ Constantin Vodă cu Stefan Vodă; ce încă se temea sĕ nu éşă ceva de la dênsul, sĕ vĕdéscă la Impĕrăţie Stefan Vodă. Ce aŭ rĕspunsŭ: «cum arŭ socoti Dumnéluĭ, fratele nostru, maĭ bine, aşa sĕ rĕspunḑă luĭ Uzum Ali Beiŭ, şi sĕ ne facă scire pre acea cale sĕ rĕspundemŭ şi noĭ. «Aŭ priceputŭ Stefan Vodă îndată îndoita inimă a luĭ Constantin Vodă şi meşterşugul, şi aŭ scrisŭ la Uzum Ali Beiŭ cum elŭ este gata pe tótă po-

ronca Impĕrătéscă; unde va hi voïea Vizirului, acolo va merge cu tótă óstea să. Insĕ, nu era acestŭ respunsŭ den tótă inima.

Constantin Vodă s'aŭ apucatŭ îndată de pungĭ, sĕ'şĭ tocméscă domnia cu banii, că era averea luĭ Mateĭ Vodă neclătită încă cu multe pricinĭ la Impĕrĕţie, ḑicêndŭ: că elŭ n'aŭ sciutŭ viclenie, nicĭ n'aŭ luatŭ Domnia cu sabia saŭ cu oştĭ strĕine, ce 'l-aŭ alesŭ ţéra dupĕ mórtea luĭ Mateĭ Vodă, şi elŭ de mare silă a luĭ Racoţi şi a luĭ Stefan Vodă, temêndu-se de dênşiĭ, aŭ datŭ puţină óste, cariĭ nice'şĭ eraŭ Muntenĭ, ce mărginenĭ de Moldova; şuvăla sĕ hălăduéscă de scârba lorŭ; şi cu de aceste siliĭa sĕ'şĭ tocméscă domnia.

Vizirul, dacă aŭ vĕḑutŭ că nu se apucă eĭ sĕ se sfădéscă cu Racoţi, şi nu va face nimică cu acésta, aŭ stătutŭ asupra Domnilorŭ, numaĭ sĕ vie sĕ sĕrute póla Impĕrăţieĭ, de Domnie, şi sĕ'şĭ mérgă ĭar la Domnie. Atunce s'aŭ apucatŭ Stefan Vodă la Uzum Ali Beiŭ că va merge de-odată, pe de altă parte giuruĭa tótă averea sa, numaĭ sĕ'lŭ erte Vizirul de venitŭ la Ţarigrad; şi aceea apoĭ aŭ mâncatŭ capul luĭ Uzum Ali Beiŭ. Că Domnilorŭ aşa aŭ rĕspunsŭ Vizirul: că de arŭ âmple unul câte o casă plină de galbinĭ de aurŭ, nu se póte acestŭ lucru ca sĕ nu vie aice; şi de vorŭ veni, ĭar Domnĭ vorŭ hi. Éră de nu va veni, Stefan Vodă, într'unŭ césŭ voiŭ pune în locul luĭ pre acesta, arătândŭ pre Ghica Vornicul, care era Kapikihae luĭ Stefan Vodă la Pórtă. Spunŭ de Ghica Vornicul cum ar hi ḑisŭ Vizirul acestŭ cuvêntŭ, elŭ aŭ şĭ alergatŭ de aŭ sĕrutatŭ póla Viziruluĭ.

Éră câtŭ putemŭ înţelege den mulţĭ şi den multe lucrurĭ pre urmă adeverite, de ar hi mersŭ Stefan Vodă la Pórtă, Domn ar hi eşitŭ ĭar, că era Kiuprilăuluĭ cu maĭ mare veste sĕ aducă pre Domnĭ la póla Impĕrăţieĭ, pre care'ĭ ţinea Impĕrăţia la prepusŭ de hainie. Spunŭ de Vasilie Vodă că avea mare grije că va veni Stefan Vodă la Pórtă; şi în taĭnă: «*Sĕ nu'lŭ maĭ aducă dracul aice.*» Insĕ, cu anevoĭe este a mergere de bunĕ voĭe la grije, şi cumpăna vieţeĭ, sciindu-se la atâte amestecăturĭ, şi avêndŭ acolo la Pórtă atâţĭa părişĭ Grecĭ, cărora se luasĕ totŭ ce aŭ avutŭ la începutul domnieĭ luĭ, şi mulţĭ aŭ şi peritŭ; că s'aŭ făcutŭ la începutul domnieĭ aceste ĭa marĭ jacurĭ la ómenĭ strĕinĭ de ómeniĭ luĭ, ales la Grecĭ.

Incepusĕ Stefan Vodă, şi se lucra tare mŏnăstirea Caşinul; ĭar la anul dupĕ urḑitul eĭ, 'i-aŭ venitŭ mazilie, viindŭ Ghica Vodă Domnŭ în scaunul ţĕreĭ, şi luĭ Stefan Vodă mazilia; însĕ, maĭ nainte cu câte-va lunĭ luĭ Constantin Vodă 'i-aŭ venitŭ mazilia, cu Mihnea Vodă în ţéra Muntenéscă.

Domnia luĭ Stefan Vodă fost-aŭ cu mare bişugŭ ţĕreĭ; în toţĭ aniĭ domnieĭ séle, care aŭ trăgănatŭ tocma şepte anĭ, în pâne, în vinŭ, în stupĭ şi în tóte mare ródă. Omŭ deplinŭ, capŭ întregŭ, fire adâncă, câtŭ poţĭ ḑice că nascŭ şi în Moldova ómenĭ. La învĕţăturile soliilorŭ, a cărţilorŭ la rĕspunsurĭ, am auḑitŭ pre mulţĭ mărturisindŭ sĕ hie covêrşindŭ pre Vasilie Vodă. Mesele şi petrecăniile acesteĭ Domniĭ abĭe la vre o domnie sĕ se hie prilejitŭ, nu fără marĭ desfrânăcĭunĭ la lucrurĭ preste mĕsură a curvieĭ. Slujitoriĭ mila şi cinstea care aŭ avutŭ la acéstă domnie n'aŭ avutŭ nice la o domnie; éră cum 'i-aŭ mulţămitŭ luĭ slujitoriĭ la mazilie, ceti-veĭ maĭ gĭos la întratul Ghicăĭ Vodă în ţéră, şi la eşitul luĭ Stefan Vodă den ţĕră, spre ţéra Unguréscă.

Eşirea luĭ Stefan Vodă den ţéră aŭ fostŭ în anul 7165; tocmaĭ pre vremea aceea 'i-aŭ venitŭ mazilia, pre ce vreme aŭ scosŭ şi elŭ pre Vasilie Vodă den scaunŭ.

CAP. XIX.

Domnia Ghicăĭ Vodă.

Domnia Ghicăĭ Vodă cum s'aŭ prilejitŭ, s'aŭ pomenitŭ la domnia trecută: că fiindŭ Kapikihae la Pórtă, aŭ eşitŭ la domnie; éră aice în ţéră, den ḑilele altorŭ Domnĭ, neguţitoria ţiindŭ până la Vasilie Vodă, şi fiindŭ de unŭ némŭ cu dânsul, Arbanaş, 'l-aŭ trasŭ Vasilie Vodă la curte, şi de-odată la boĭeriĭ maĭ de gĭos, apoĭ la Vornicia cea mare de ţéra de gĭos aŭ agĭunsŭ; şi ţiindu'lŭ Vasilie Vodă de credinţă, 'l-aŭ trimisŭ la Pórtă Kapikihae, vĕḑêndu'lŭ omŭ contenitŭ la tóte, şi scumpŭ, cum se cade fie când Kapikihaeĭ sĕ hie. Şi aşa aŭ stătutŭ de tare cu Vasilie Vodă, cum până la vremea ce s'aŭ luatŭ cetatea Suceveĭ cu dómna luĭ Vasilie Vodă, la tóte rescólele acele, la pribegiĭ câte se prilejise luĭ Vasilie Vodă, de aŭ eşitŭ în doŭĕ rônduri den scaunŭ, şi dupĕ smintéla şi în ţéra Muntenéscă cu Căzaciĭ, totŭ aŭ ţinutŭ domnia luĭ Vasilie Vodă nestricată la împĕrăţie, până ce aŭ sositŭ Stefan Vodă la Roman, dupĕ isbânda de la cetatea Suceveĭ.

Atunce, trimiţêndŭ Stefan Vodă pre Stamati Postelnicul cu câţiva boĭerĭ de ţéră sĕ'ĭ isprăvéscă stégŭ de domnie; şi de aice pre Grigoraşco, fecĭorul Ghicăĭ Vodă, îlŭ trimisése la inchisóre in ţéra Unguréscă. Decĭ, elŭ n'aŭ maĭ avutŭ ce face împrotiva uneĭ ţerĭ; şi auḑindŭ de fecĭoru'şĭ că'ĭ la închisóre, aŭ stătutŭ şi elŭ cu boĭeriĭ luĭ Stefan Vodă, şi aŭ venitŭ şi elŭ cu alţĭ boĭerĭ in ţéră, şi cu Aga celŭ ce aŭ adusŭ stégŭ de Domnie luĭ Stefan Vodă.

Stefan Vodă, socotindŭ ĭar acea socotélă ce socotise şi Vasilie Vodă, in Ghica Vornicul, cum este omŭ de Kapikihaĭe, neavêndŭ gândŭ sĕ pótă eşi unul ca dênsul la Domnie, 'l-aŭ făcutŭ de casa sa, cu o nepótă a sa, fata Sturziĭ Vorniculuĭ. dupĕ fecĭorul luĭ, Grigoraşcu Postelnicul; şi dupĕ ce s'aŭ încuscritŭ cu Ghica Vornicul, pre fecĭorul luĭ 'l-aŭ boĭeritŭ cu Agia, éră pre Ghika bĕtrânul 'l-aŭ trimisŭ la Pórtă ĭar Kapikihae. Şi aŭ fostŭ pre trebile luĭ Stefan Vodă până ce i-aŭ venitŭ mazîlia, chemându'lŭ Vizirul Kĭuprilăul la sĕrutarea pólei Impĕrătescĭ, cum s'aŭ pomenitŭ maĭ sus; şi necutezândŭ Stefan Vodă a mergere la Pórtă, aŭ datŭ Ghicăĭ Vorniculuĭ Domnia.

Purces'aŭ Ghica Vodă spre ţéră cu doĭ Agĭ marĭ, den cariĭ era unul Musaipŭ la împĕrăţie; şi ântêiŭ pre Ismail Aga 'l-aŭ trimisŭ, carele apoĭ aŭ căḑutŭ Agă Spahiilorŭ Skimnicéuşŭ. Stefan Vodă âmbla legănându-se încotro va lua, că eraŭ uniĭ de îlŭ sfătuĭaŭ sĕ mérgă la Căzacĭ. Ce acela sfatŭ era fără temeiŭ, că nu socotia că de acolo Vasilie Vodă, cuscru fiindŭ luĭ Hmil, nu s'aŭ putut pune in picĭóre cu agĭutorŭ de la Hmil, până aŭ stătutŭ cu gândul numaĭ sĕ purcéḑă spre Racoţi, de la care avea cărţĭ cu gĭurămêntŭ sĕ nu lase unul pre altul până vorŭ ave o pâne sĕ o împartă.

Aice cautā ce mulţămită aŭ avutŭ Stefan Vodă de la slujitoriĭ seĭ ceĭ miluiţĭ. La Podul-Ilóeĭ când era Stefan Vodă, toţĭ s'aŭ rădicatŭ sĕ jăcuéscă carele domnescĭ; şi sĕ nu se hie prilejitŭ Grigoraşko Aga, fecĭorul Ghicăĭ Vodă, arătându-le marĭ certărĭ, n'arŭ hi hălăduitŭ de aicea, că strigaŭ: «*lefe, lefe sĕ ne dea!*» Acea mulţămită aŭ făcutŭ atuncĭ luĭ Stefan Vodă slujitoriĭ, pentru mila, care nice la o domnie aşa n'aŭ avutŭ, cum aŭ avutŭ de la Stefan Vodă.

De la Têrgul-Frumosŭ Stefan Vodă dăruindŭ cu unŭ surguciŭ domnescŭ pre Grigoraşco Aga, 'l-aŭ întorsŭ cu slujitoriĭ la Iaşĭ; éră elŭ, mergêndŭ pre la Bucĭulescĭ, la Comănescĭ aŭ intratŭ prin munţĭ in ţéra Unguréscă. Éră Ghica Vodă, peste puţine ḑile, aŭ intratŭ in Iaşĭ, totŭ într'acel anŭ 7165, maĭ 'nainte de Pasce cu o septĕmână.

Intr'acelaşĭ anŭ, Kiuprilăul Vizirul, purceḑêndŭ asupra Ardélului, aŭ trimisŭ poroncă şi la Hanul sĕ încalece. Era in Bugégŭ Hanul; şi încă bine neaşeḑatŭ Ghica Vodă, stândŭ îndată dupĕ gătire de óste, căĭ venise şi luĭ poroncă sĕ încalece cu tótă ţéra, venit'aŭ veste cum Stefan Vodă trece munţiĭ cu óste in ţéră. Şi viindŭ întinsŭ, aŭ stătutŭ cu tabĕra den-sus de Roman, la Săboanĭ; éră pre Tâlmaciŭ Păharnicul îlŭ trimisĕse cu strĕjĭ spre Têrgul-Frumosŭ. Cu puţine ḑile maĭ-nainte de acéstă veste cu Stefan Vodă, aŭ peritŭ Grumeza Căpitanul, de Ghica Vodă.

Precum era Ghica Vodă plecatŭ spre sânge cu mare contenire, 'l-amŭ cunoscutŭ aicĭ; că era câteva cărţĭ a o sémă de boĭerĭ prinse la mâna luĭ, cu care cărţĭ chemaŭ pre Stefan Vodă sĕ vie; că avêndŭ Stefan Vodă mare prietenie cu Sefer-Gazi, Vizirul Hanuluĭ, carele de multe orĭ îĭ scria, ḑicêndŭ: «Ce porţĭ grije de mazilie, aŭ aşa de neputernicĭ ţiĭ tu pre Haniĭ Crîmuluĭ, că de arŭ vrea sĕ ţie pre vre-unŭ Domnŭ subt aripa sa, aŭ nu 'l-arŭ pute ţine şi peste voĭa altora?» Şi aşa, atunce pre Stamati Postelnicul aŭ poroncitŭ la Stefan Vodă, îndată cum va trece Hanul pren ţéra Munténéscă, elŭ sĕ vie in scaunŭ. Éră ce le este lorŭ a batere jocurĭ pre creştiniĭ! Şi aşa viindŭ Stefan Vodă, in nădejdea luĭ Sefer-Gazi Aga, şi Racoţi vĕḑêndŭ asupra sa greul ce'ĭ venĭa, era bucurosŭ sĕ se turbure ţĕrile aceste in vr'unŭ chipŭ.

Ghica Vodă îndată aŭ răpeḑitŭ pre Stamati Postelnicul la Hanul, măcar că era o carte a luĭ la Stefan Vodă scrisă, prinsă de Ghica Vodă, că venisĕ Stamati de-curênd de la Crîm, i-aŭ gĭuratŭ că nu are nice unŭ bănatŭ; ce ĭar pre dênsul nădejdea lasă sĕ tocméscă aceste lucrurĭ. Aŭ mersŭ Stamati Postelnicul, şi aŭ stătutŭ la Sefer-Gazi Aga, Vizirul Hanuluĭ, şi aŭ scosŭ pre singurŭ Şerim-Beiŭ cu óste aice împrotiva luĭ Stefan Vodă. Nu vrea Sefer-Gaḑi Aga; ce i-aŭ rĕspunsŭ Stamati Postelnicul, şi i-aŭ arătatŭ mare stricăcĭune ţĕreĭ de se va face într'altŭ chipŭ. Ce şi agĭutorul era cĭudatŭ, că venise Şerim-Beiŭ cu vr'o 300 de Tătarĭ, şi nice la puţin rĕsboiŭ ce aŭ fostŭ la Strungă, n'aŭ fostŭ, nice s'aŭ apropiatŭ.

Ghica Vodă, dupĕ ce aŭ răpeḑitŭ pre Stamati Postelnicul la Hanul in Bugégŭ, şi vĕḑêndŭ apropierea luĭ Stefan Vodă, aŭ purcesŭ spre Ţuţora; şi peste puţine ḑile s'aŭ împreunatŭ cu Şerim-Beiŭ la Ţuţora, făgăduindŭ şi Hanuluĭ şi luĭ, pentru ostenéla luĭ, darurĭ. Aŭ purcesŭ Şerim-Beiŭ in frunte, şi Grigoraşco Vodă, fecĭorul Ghicăĭ Vodă, şi mergêndŭ tótă nóptea aceea aŭ sositŭ pre a-

méḑăḑi, a doua ḑi, spre Têrgul-Frumosŭ. De la Podul-Ilóeĭ strĕjile ce trimisĕse înainte Grigorașko Vodă aŭ datŭ de straja luĭ Stefan Vodă in Crivescĭ, cu care era Tâlmaciŭ Păharnicul.

Aŭ simțitŭ Tălmaciŭ că vine óstea, și aŭ silitŭ sĕ nu se arăte elŭ cu óstea sa, ce de dupĕ nesce piscurĭ aŭ purcesŭ spre Strungă; éră ce aŭ fostŭ ómenĭ maĭ sprintenĭ aŭ venitŭ la podețŭ, pre drumul carele vine de la Têrgul-Frumosŭ la Roman; și acolo, până a sosire și aĭ nostri cu óstea, de'ântêiŭ voróva, apoĭ aŭ începutŭ aĭ nostri sfada. Éră dentr'acea vorówă d'ântêiŭ, venise la urechile luĭ Șerim-Beiŭ, că este vicleșugŭ; pentru aceea nece'șĭ s'aŭ apropietŭ de óste. Se îngroșase lucrul și șéga când aŭ stătutŭ a sosire stégurile oștiĭ nóstre, și pe vr'o 100 de Tătarĭ, că pre maĭ mulțĭ nu'ĭ lăsa Șerim-Beiŭ; și la harțul acela, de aĭ nostri aŭ căḑutŭ cu calul Gavriliță, Agă pre atuncĭ de Dărăbanĭ, și-lŭ apucasĕ harțul luĭ Stefan Vodă. Ce aŭ săritŭ nesce Tătarĭ, și de aĭ nostri o sémă, și 'l-aŭ scosŭ, éră cu grea rană in capŭ și la o mână cu scădere la degite. De aĭ lorŭ încă s'aŭ rănitŭ câțĭ-va, den carĭ rane aŭ și muritŭ unïĭ. Éră dacă s'aŭ apropiatŭ stégurile Ghicăĭ Vodă și Tătariĭ, n'aŭ maĭ stătutŭ nice harțul lorŭ, nice Tâlmaciŭ Păharnicul cu stégurile, ce aŭ plecatŭ fuga spre Șkeĭe; și acolo, aprópe de Șkeĭe, s'aŭ întorsŭ o sémă de oștenĭ de a luĭ Stefan Vodă, și nesce Ungurĭ ce fusese cu Tălmaciŭ Păharnicul; și la acelŭ întorsŭ a lorŭ aŭ peritŭ vr'o 30 de ómenĭ de aĭ nostri, gonașĭ, ce eraŭ maĭ in frunte, și aŭ apucatŭ și viĭ, și i-aŭ dusŭ la Stefan Vodă unde era cu tabĕra, la Săbăónĭ.

Cum aŭ oblicitŭ Stefan Vodă den limbĭ că este adevĕratŭ Șerim-Beiŭ singurŭ cu capul sĕŭ, n'aŭ stătutŭ; ce nesce Nemțĭ ce avea, vr'o 80 pedestrime, i-aŭ trimisŭ la vadŭ la Siretŭ sĕ apere vadul; éră elŭ singurŭ cu óstea călare aŭ plecatŭ fuga; și de atuncĭ n'aŭ maĭ vĕḑutŭ Stefan Vodă, in tótă viața sa, Moldova.

Aŭ sositŭ la Siretŭ și Grigorașco Vodă cu tótă óstea. Ce nu avea cum trece îndată Siretul, că era mare; și se vedea in ceea parte și pedestrimea; cariĭ, dacă aŭ auḑitŭ că aŭ fugitŭ Stefan Vodă, eĭ s'aŭ apropietŭ de Siretŭ și s'aŭ închinatŭ la Grigorașco Vodă; pre cariĭ apoĭ Ghica Vodă bĕtrânul pre toțĭ i-aŭ datŭ in robia Tătarilorŭ, luĭ Șerim-Beiŭ; care faptă necreștinéscă nime nu o laudă; și multŭ aŭ stătutŭ fiul sĕŭ, Grigorașco Vodă, sĕ nu se facă unŭ lucru ca acela, cu nesce ómenĭ închinațĭ fĕră rĕsboiŭ, și creștinĭ; ci n'aŭ avutŭ ce face; și dacă aŭ venitŭ in Iașĭ, Ghica Vodă, aŭ maĭ omoritŭ pre nesce Vorniceĭ a luĭ Stefan Vodă, fĕră de nice o vină, numaĭ căcĭ i-aŭ fostŭ slugĭ.

Și cu aceste fapte aŭ eșitŭ Ghica Vodă vĕrsătorŭ de sânge, la vêrsta bĕtrânețelorŭ ce era; și așa, mântuitŭ de Stefan Vodă, aŭ stătutŭ dupĕ gătire de óste, și împreună cu Hanul aŭ purcesŭ cu óstea, ca 7000 de ómenĭ, pen țéra Munténéscă; și de acolo, împreună cu Hanul, avea și Hanul 2000 de Căzacĭ, cu Hanenco Polcovnicul, aŭ intratŭ in țéra Brașeuluĭ. Acole aŭ eșitŭ și straja den Brașeŭ, și i-aŭ lovitŭ Tătariĭ fĕră-veste, câtŭ până in Brașeŭ abia de aŭ scăpatŭ cine-va dentr'acea strajă

Pre unde amŭ intratŭ in țéra Ardéluluĭ, prin miḑilocul munțilorŭ, era o palancă de zidŭ, și trasŭ zidul den ripa unuĭ munte până in ripa altuĭ munte;

acolo sĕ hie pusŭ niscaĭ pedestrime Unguriĭ, fŏră vĕrsare de sânge n'arŭ hi fostŭ intratul nostru. Ce, când amŭ sositŭ noĭ, amŭ aflatŭ pălanca și locul acela pustiiŭ de ómenĭ. Aŭ ḑisŭ Hanenco Polcovnicul: «O, Dómne, cum n'aĭ datŭ tóte unorŭ némurĭ! la noĭ, la Căzacĭ, de ne-aĭ fi datŭ aceste locurĭ, cine are putea sĕ intre in ţéra nóstră!»

Dencolo, pre la Timișvar, intrase Vizirul Kĭuprilăul, și pre dencóce Hanul cu Moldoveniĭ, și cu Mihnea-Vodă cu Munteniĭ. Cine póte sĕ scrie deplin prada, stricăcĭunea și robia Ardélulul depre acele vremĭ, și părţilorŭ apropiete de Ardél? Óstea Ghicăĭ Vodă aŭ luatŭ atuncĭ in ţéra Brașeuluĭ, ce se chĭamă Bârsia, triĭ pălăncĭ, den care pălăncĭ bĭeţiĭ ómenĭ, închișĭ toţĭ, in robia tarilorŭ aŭ mersŭ.

Întru una den acele pălăncĭ, socotindŭ Ghica Vodă că va hi multă avere in cetăţue, când era ticsită óstea in pălancă, plină de Tătarĭ și de aĭ nostri, aŭ întratŭ și Ghica Vodă cu mare nevoinţă in lontru, unde nu era locul unuĭ Domnŭ sĕ intre. Puţinŭ aŭ lipsitŭ de nu s'aŭ năduşitŭ acolo de desimea aceea, și cu puţinŭ sufletŭ abĭa aŭ eșitŭ, și s'aŭ lovitŭ de unŭ tătarŭ in capŭ. Nime sĕ nu bănuéscă căcĭ se pomenescŭ aceste; că Letopiseţele nu suntŭ sĕ le cetéscă omul sĕ scie numaĭ ce-aŭ foctŭ in vremile trecute, ce maĭ multŭ sĕ hie de învĕţătură, ce este bine și ce este rĕŭ, și de ce sĕ se feréscă și ce va urma fie-cine. Domnul, den faptele Domnilorŭ care cum aŭ fostŭ, și cu ce veste, și pomană, sĕ eĭe urmă de viaţă; boĭeriĭ, urmândŭ pre boĭeriĭ ceĭ cinsteșĭ și înţĕlepţĭ; slujĭtoriul, a slujitorĭuluĭ; că cineșĭ dupĕ brésla sa: de urméză pre celŭ cinsteșĭ, cinsteșĭ este; și cine urméză pre celŭ rĕŭ, rĕŭ este, și rĕŭ se va sfêrși.

Den ţéra Bârseĭ aŭ purcesŭ oștile pren midĭlocul Ardéluluĭ spre scaunul aceĭ ţĕrĭ, unde eraŭ de paza curţiĭ Crăescĭ, cum ḑicŭ eĭ, nesce haĭducĭ. Decĭ, și curtea și orașul Belgradul într'o mică de césŭ aŭ stătutŭ cenușe. De acole s'aŭ despărţitŭ Șerim-Beĭŭ de Hanul, cu carele s'aŭ poftitŭ și Grigorașco Vodă, și aŭ agĭunsŭ cu prada până in olatele Ungurimeĭ de sus. Și la Sibiĭŭ ĭar adunându-se oștile, aŭ lovitŭ pre la Oradia și aŭ trecutŭ la Inăŭ, care orașŭ Vizirul ĭlŭ dobândise; și vĕḑêndŭ că nice o óste nicăĭure nu este, aŭ lăsatŭ pre Sinam Pașa de Buda sĕ tocméscă cetatea și sĕ o așeḑe cu óste, și i-aŭ orânduitŭ și pre Domnul nostru Ghica Vodă cu Moldoveniĭ, și pre Mihnea Vodă cu Munteniĭ. Éră Vizirul Kĭuprilăul, înţĕlegêndŭ de nesce amestecăturĭ ce se făceaŭ la Impĕrăţie, pre cum eratênĕră Impĕrăţia, s'aŭ întorsŭ cu mare sirguĭală la Ţarigrad; éră noĭ, cu acelŭ Pașă, amŭ șeḑutŭ până la Simedru de amŭ tocmitŭ cetatea Inăul; și aŭ maĭ luatŭ Pașa de Buda nesce pălăncĭ maĭ pre aprópe. Și cu Șerim-Beĭŭ despărţitŭ, Grigorasco Vodă aŭ luătŭ o cetăţue, anume Almașul; și de la acelŭ Pașă aŭ luatŭ Borcea Ianuș domnia de Ardélŭ.

Den luna luĭ Iulie purcesese Ghica Vodă, și aŭ venitŭ la Decemvrie, pre la Sfeti Necolae, in Sucévă; și pentru mare omorŭ ce era in Iașĭ, aŭ ĭernatŭ in Sucévă.

Hanul, dentr'acea cale dacă s'aŭ întorsŭ la Crĭm, pe poronca Kĭuprilăuluĭ Viziruluĭ aŭ omoritŭ pre Vizirul seŭ, pre Sefir-Gazi Aga, că oblicise Vizirul de âmbletele luĭ într'aceste părţĭ, și ḑicea elŭ tot-déuna Hanuluĭ: «nu te lăsa

de tóte sĕ âmbli pre voĭa Turcilorŭ, nu de tóte sĕ'ĭ ascultĭ: că eĭ, precâtŭ l'iĭ âmbla pre voiĕ, pre atâta se suĭe in capŭ.»

Borcea Ianuş, unul den slugile luĭ Rakoţi, aŭ luatŭ domnia de la Paşa, cum s'aŭ pomenitŭ maĭ sus; câtŭ sĕ se potóle Turciĭ că este adevĕratŭ împrotiva luĭ Rakoţi, câtu aŭ purcesŭ oştile s'aŭ făcutŭ a cere de la Turcĭ agĭutorŭ; şi îndată aŭ venitŭ poroncă şi la Mihnea Vodă in ţéra Muntenéscă, şi la Ghica Vodă aice, sĕ dee luĭ Borcea Ianuş agĭutorŭ. Decĭ, îndată aŭ trimisŭ şi Ghika Vodă agiutorŭ 1000 de ómenĭ cu Neculaĭ Cârnul; ce, n'aŭ făcutŭ zăbavă multă acolo.

La anul, Rakoţi, ca celŭ ce se înécă, şi de sabie gólă se prinde, Fŏgăraşĭul Oradia şi Sibiĭul, âncă fiindŭ cu ómeniĭ luĭ, ĭar aŭ pogoritŭ cu oştĭ in Ardélŭ. Éră Borcea Ianuş cu Turciĭ s'aŭ închisŭ in Clujvar, spre partea Turcéscă; şi avêndŭ şi Constantin Vodă prilejŭ bunŭ, ca 4000 de ómenĭ lefeciĭ, şi Stefan Vodă maĭ slabŭ, ca 500 de ómenĭ, aŭ pusŭ gândŭ ĭar sĕ facă amestecăturĭ in âmbe ţerile aceste. Si aşa, aŭ orônduitŭ pre Constantin Vodă ĭar in ţéra Muntenéscă, şi pre Stefan Vodă aice in ţéră; şi stândŭ aşa sfatul, trimisese Stefan Vodă cu banĭ pre Tâlmacĭŭ Păharnicul in părţile Căzăcescĭ, sĕ facă oştĭ, poftindŭ pre Hatmaniĭ Leşescĭ sĕ nu apere acestŭ lucru; şi începuse Tâlmacĭŭ a strîngere ómenĭ in Movilăŭ; éră acolo, la Racoţi, s'aŭ schimbatŭ sfatul într'altŭ chipŭ.

Mihnea Vodă, Domnul Muntenescŭ, omŭ fŏră de nice o frică de Dumneḑeŭ, fŏră de nice unŭ temeiŭ, tiranŭ, direptŭ fantasticŭ, adecă buĭguitorŭ in gândurĭ, aŭ pusŭ gândŭ sĕ se hăinéssă pre Turcĭ; şi mirându-se cum va face, sĕ n'aĭbă sieală de boĭeriĭ ce eraŭ capete ţĕreĭ Muntenescĭ, cu mare şi nespusă tirănie aŭ omoritŭ 30 de boĭerĭ, totŭ de frunte aceeĭ ţĕrĭ, şi aŭ pusŭ boĭerĭ pre voĭa sa; şi dupĕ acéstă faptă, aŭ şi răpeḑitŭ la Racoţi, dându'ĭ scire că orĭ la ce'lŭ va scóte norocul şi vremea, este tovarŏşŭ cu dênsul împrotivă Turcilorŭ; care lucru înţĕlegêndŭ Racoţi, de'ntêiŭ n'aŭ creḑutŭ pre Mihnea Vodă; éră maĭ apoĭ, dacă aŭ trimisŭ gĭurămênturĭ, aŭ vĕḑutŭ adevĕratŭ voĭa luĭ că este împrotiva Turcilorŭ. Aŭ schimbatŭ sfatul, şi aŭ lăsatŭ ţéra Muntenéscă sĕ o cărmuéscă Mihnea Vodă despre acea aripă, fiindŭ pre locŭ domnia şi cu prilejŭ de óste; éră pre Constantin Vodă 'l-aŭ orônduitŭ asupra Moldoveĭ, avêndŭ ĭarăşĭ şi Constantin Vodă óste maĭ glótă, şi prilejŭ a ţine óste. Pre Stefan Vodă 'l-aŭ opritŭ, făgăduindu'ĭ că de va da Dumneḑeŭ lucrurile spre folosul luĭ, ĭar elŭ va hi la domnie; şi aşa aŭ rĕmasŭ Stefan Vodă înapoĭ. Neculaĭ Cârnul încă vĕḑêndŭ pogorirea luĭ Racoţi, şi amestecate lucrurĭ, aŭ venitŭ cu óstea ce se trimisese.

Aceste amestecăturĭ auḑindŭ Ghica Vodă că se lucréză la Ardélŭ, cum ĭarăşĭ se gătéză amestecate lucrurĭ asupra ţereĭ, aŭ trimisŭ la Hatmaniĭ Leşescĭ pre Grigorie Păharnicul sĕ nu priiméscă lucrurĭ ca acele carele suntŭ împrotiva Impĕrăţieĭ, de face Stefan Vodă lefeciĭ in ţéra lorŭ asupra ţĕreĭ. Ce Hatmaniĭ Leşescĭ prea lesne s'aŭ apĕratŭ, ḑicêndŭ că in partea Căzacilorŭ se facŭ acele, nu la dênşiĭ; şi era Ghica Vodă cu tabĕra într'acea vară la Cărnicenĭ. Ce, dacă aŭ vĕḑutŭ de sfatul luĭ Racoţi că'ĭ într'altŭ chipŭ schimbatŭ, şi aŭ oblicitŭ că şi Mihnea Vodă este adevĕratŭ împrotiva Impĕrăţieĭ hainŭ, şi Cons-

tantin Vodă gata sĕ vie asupra ţĕreĭ, direptŭ peste munţĭ se pogórĕ, s'aŭ mutatŭ cu tabĕra la capul Stănceĭ, despre Ţuţora, in prejma Bugéguluĭ.

Impĕrăţia, înţĕlegêndŭ de aceste tulburărĭ la Ardélŭ, stândŭ Vizirul dupĕ paza măreĭ despre oştile Veneţieĭ, cu galióne, trimiţêndŭ la Hanul numaĭ sĕ încalece, orĭ elŭ singurŭ, orĭ pre unŭ Sultan cu oştile Crîmuluĭ sĕ trimiţă in aceste ţĕrĭ împrotiva Ardéluluĭ. Ce încă nu sosise in Bugégŭ Sultanul, când dencóce Constantin Vodă aŭ intratŭ in ţéră cu oştĭ pre Oĭtuz. Şi in ţéra Munténéscă Mihnea Vodă aŭ intratŭ in Turcĭ; pre uniĭ i-aŭ omoritŭ, pre alţiĭ mulţĭ aŭ şi botezatŭ, căţişĭ s'aŭ aflatŭ Turcĭ in ţéra luĭ, orĭ slujitorĭ de aĭ luĭ, orĭ Agĭ, orĭ neguţitorĭ; şi aşa s'aŭ începutŭ ca de isnóvă amestecăturile în aceste ţĕrĭ. Mihnea Vodă, dupĕ acéstă faptă, singurŭ sprintenŭ aŭ mersŭ de s'aŭ adunatŭ cu Racoţi de faţă in munţĭ, la straja uuguréscă, unde venise şi Racoţi; şi'şĭ-aŭ datŭ credinţa unul spre altul; şi s'aŭ întorsŭ Mihnea Vodă in Têrgovişte, unde eraŭ tóte oştile strinse; şi Racoţi i-aŭ datŭ o sémă de Nemţĭ aĭ seĭ, şi Catane; şi aŭ purcesŭ Mihnea Vodă in olatele Turcescĭ asupra Gĭurgĭovuluĭ sîngurŭ, éră o sémă de óste asupra Brăileĭ. Éră Racoţi, despre Mehedinţĭ şi peste Dunăre ardêndŭ şi prădândŭ, elŭ singurŭ aŭ luatŭ Gĭurgĭovul şi 'l-aŭ arsŭ; şi oşteniĭ luĭ ĭar aŭ arsŭ Brăila, şi aŭ arsŭ şi Galaţiĭ atuncĭ totŭ acele Catane a luĭ; şi in Dobrogea asupra Hirsoveĭ aŭ trecutŭ óstea; ce, aceea den locŭ n'aŭ âmblatŭ bine, ce abĭe aŭ scăpatŭ de Turcŭ.

Aceste s'aŭ începutŭ den ţéra Muntenéscă; iar aice, Constantin Vodă cu 5000 de ómenĭ aŭ venitŭ asupra Ghicăĭ Vodă; avea limbĭ Ghica Vodă şi de la Roman, apucate de aĭ nostri, şi de la Podul-Ilóeĭ maĭ pre urmă. Şi vĕdêndŭ apropiată óstea, aŭ scosŭ Ghica Vodă tótă călărimea împrotiva luĭ, cu Hăbăşescul Hatmanŭl şi cu Grigorie Păharnicul; éră singur Ghica Vodă cu tótă pedestrimea şi cu puşcile aŭ trecutŭ la Ţuţora, in ceea parte de Prutŭ. Grigoraşco Vodă, fecĭorul Ghicăĭ Vodă, era purcesŭ la Ţarigrad la dvorbă.

Óstea călăréţă a Ghicăĭ Vodă, de care s'aŭ spusŭ, dacă aŭ trecutŭ in sus de la Iaşĭ, nóptea, aŭ masŭ in valea Tăutescilorŭ; şi acolo aŭ făcutŭ sfatŭ capetele, cum sĕ deĭe rĕsboiŭ cu singurĭ călăreţiĭ fĕră focŭ, fĕră pedestrime; şi cu Constantin Vodă se scia den limbĭ că eraŭ şi Nemţĭ călărĭ cu focŭ, şi Siĭmenĭ pedestri, şi óstea Ungurécă, nu este cu cale şi fĕră smintélă. Ce aŭ alesŭ cu sfatul sĕ se intórcă tótă óstea la cea-altă óste, şi numaĭ 200 de ómenĭ, ca in chipŭ de strajă, sĕ se arăte oştiĭ luĭ Constantin Vodă. Şi aşa, s'aŭ intorsŭ tótă óstea inapoĭ; éră Voĭcecovski Căpitanul cu 200 de ómenĭ aŭ purcesŭ in sus pre Bahluiŭ; şi maĭ sus de Movile indată s'aŭ têmpinatŭ cu óstea luĭ Constantin Vodă in tocmală.

Óstea nóstră, care se intorsese cu Hăbăşescu Hatmanul, n'aŭ păditŭ calea spre Ţuţora; ce Hatmanul singurŭ aŭ descălecatŭ la mŏnăstirea luĭ Aron Vodă, şi cu alţĭ boĭerĭ; éră óstea de pre subt stégurĭ aŭ âmplutŭ têrgul prin pivniţe slobode cu vinurĭ, pren case, pren podurĭ, morţĭ beţĭ pre uliţe; pren tóte pivniţele îĭ băteaŭ Căpitaniĭ sĕ'şĭ mérgă subt stégurĭ (ce care bétŭ ascultă la trébă ca aceea?). Voĭcecovski Căpitanul, dacă aŭ vĕdutŭ in têrgŭ maĭ tótă óstea bétă, s'aŭ opritŭ de laturea têrguluĭ, cu ómeniĭ ce eraŭ cu elŭ. Éră Constantin Vodă, dacă aŭ sositŭ la valea Copouluĭ, aŭ stătutŭ in gândurĭ, că este

óstea supusă in têrgŭ; éră dacă aŭ vĕḑutŭ că nu'ĭ óste, ce este o glogoţală deşértă, aŭ luatŭ cu óstea pre deasupra Copouluĭ şi pentre viĭ; şi acolo, la capul viilorŭ, 'şĭ-aŭ tocmitŭ in tocmală óstea şi aŭ stătutŭ.

Éră Leşiĭ luĭ Stefan Vodă, cariĭ fusese lefeciĭ la dênsul, in frunte cu Constantin Vodă; şi o sémă de catane cu aĭ nostriĭ beţĭ, fŏră poronca nimĕruĭ, fŏră de nice o tocmală, aŭ inceputŭ harţul, intrândŭ beţĭ cu sabiile smulte, până in şiragurile Ungurescĭ. Aŭ căutatŭ şi nóă a stare cu Voĭcecovski Capitanul, sĕ nu pieĭe atâţia ómenĭ; şi aŭ stătutŭ harţul acela maĭ bine de unŭ césŭ, neputêndŭ a'ĭ desbăra nice intr'unŭ chipŭ pre ómeniĭ beţĭ dentr'acela locŭ; şi perise vr'o 3, 4 ómenĭ de aceĭa, şi se apropia incetŭ tótă óstea. Amŭ purcesŭ dreptŭ in têrgŭ; gonaşiĭ aŭ datŭ dupĕ noĭ, insĕ, numaĭ până la marginea têrguluĭ; şi aŭ stătutŭ Constantin Vodă pre locŭ, până aŭ cercatŭ bine têrgul şi curtea; şi oblicindŭ pre Ghica Vodă la Ţuţora, n'aŭ maĭ băgatŭ óstea pen têrgŭ, cum aŭ făcutŭ aĭ nostri; ce, alăture cu têrgul, peste valea Căcăĭniĭ, trecêndŭ cu óstea, aŭ purcesŭ intins in urma nóstră cu óste tocmită, apucândŭ pre mulţĭ de aĭ nostri in têrgŭ, cariĭ aŭ plătitŭ scumpŭ acela vinŭ ce bĕuse eftinŭ indată cu capetele sale.

Óstea nóstră, cum era risipită den purtatul prostŭ, aşa şi cu maĭ próstă poroncă aŭ venitŭ, numaĭ sĕ li sĕ dee rĕsboiŭ acmu aprópe de capul Stânceĭ; direptŭ pre délŭ aŭ stătutŭ tóte stégurile nóstre in tocmală şi aŭ aşteptatŭ pre óstea luĭ Constantin Vodă.

Acolo nu Leşiĭ, ce drăgănimea Nemţéscă era in frunte, tocmită, la Constantin Vodă, cu focŭ; şi unŭ stolŭ tótă cea-altă óste, căreĭa nu era a nóstră de potrivă, că şi maĭ puţină cu multŭ, şi fŏră focŭ, numaĭ óste călăréţă. Éră peste poroncă, neavêndŭ cum hire intr'altŭ chipŭ, aŭ săritŭ stégurile nóstre ântêiŭ la dênşiĭ, şi maĭ alesŭ Căpitanul Voĭcecovski, ca unŭ mare vitézŭ şi aice şi la tóte trebile câte aŭ fostŭ, fie când slujitorŭ deplin, in locŭ aŭ luatŭ in sabiĭ pre catanele ce eraŭ in frunte la harţŭ, şi până la Nemţĭ aŭ căḑutŭ aceĭa maĭ toţĭ, fiindŭ la aceştĭ aĭ nostri şi caiĭ maĭ próspeţĭ. Şi aŭ datŭ stégurile luĭ Voĭcecovski direptŭ in focul Nemţilorŭ, den care focŭ in locŭ aŭ picatŭ câţĭva den slujitoriĭ noştri, şi unŭ stegarŭ de a luĭ Voĭcecovski. Éră neĭnspăĭmântându-se nimic aĭ nostri de acea cădere acelorŭ slujitorĭ, intrase cu sabiile in Nemţĭ, câtŭ n'arŭ hi putut dare focŭ alŭ-doile rôndŭ, aşa se amestecase. Insĕ, indată aŭ năvălitŭ tótă óstea, şi aripile oştiĭ luĭ Constantin Vodă. Decĭ, numaĭ ce aŭ căutatŭ a se dare inapoĭ stégurile nóste. S'aŭ prilejitŭ la întorsul oştiĭ nóstre peste trupurile de Ungurĭ, cariĭ căḑuse la têmpinarea den-têiŭ, unŭ Ungurŭ căḑutŭ de rană, lăsatŭ in locŭ de mortŭ, aŭ apucatŭ o suliţă ce căḑuse lŭngă dênsul, şi vĕḑêndŭ că fugŭ aĭ nostri, aŭ săritŭ cu suliţa şi aŭ têmpinatŭ pre unŭ slujitorŭ de aĭ nostri direptŭ pen vintre, şi in locŭ bĭetul slujitorŭ aŭ căḑutŭ de pre calŭ giosŭ.

Incotro era a năzuire oştiĭ nóstre, era locŭ fórte rĕŭ, şi indată pogorişĭ la Jijia; şi de trecutŭ rea Jijia şi tinósă, nice de vadŭ, nice de innotatŭ; pe podŭ nu incăpeaŭ, şi imbulḑindu-se cădeaŭ de âmbe părţile de pre podŭ; cuprinsă era Jijia de caĭ şi de ómenĭ; şi acolo multă óste de a nóstră aŭ peritŭ, şi maĭ mulţĭ de apă; aŭ căḑutŭ şi viĭ câţĭva, pre mâna luĭ Constantin Vodă, şi maĭ ales

den boîerî, Bucîoc, Buhuş Slugerul celŭ mare, şi Gavriliţă Costachi, vel Jigniceriŭ pre atuncî, pre cariî dacă 'i-aŭ dusŭ la Constantin Vodă, indată 'i-aŭ boîeritŭ şi 'i-aŭ slobodîtŭ fŏră de nice o padă îar la boîeriile lorŭ. Peste podul Jijieî n'aŭ maî gonitŭ óstea luî Constantin Vodă, ce aŭ stătutŭ pre délŭ tótă óstea, la masŭ. Éră Ghica Vodă, cu óstea spăîmată, s'aŭ sfătuitŭ, şi cu nópte aŭ purcesŭ spre Lăpuşna, cu pedestrime şi cu puşce, răpedindŭ indată de olacŭ la El Agasi, den Bugécŭ, dându'î scire de aceste de tóte. Mers'aŭ Dărăbaniî bine până in Lăpuşna, acolo pre locŭ o di rĕsuflândŭ óstea. A doa-di, agîunşî Dărăbaniî de Constantin Vodă cu gîuruită de milă şi de lefe, diminéţă s'aŭ sculatŭ şi aŭ apucatŭ puşcile câte eraŭ, de'mpreună şi cu Siîmeniî aŭ purcesŭ inapoî, făcêndŭ mare gâlcévă căpeteniilorŭ, şi nice ar rĕmânea, cu mórte lăudându-se; care gâlcévă a lorŭ vĕdêndŭ boîeriî de câţî eraŭ, sĕ nu'î apuce cu sila, s'aŭ datŭ in laturî; éră singurŭ Ghica Vodă aŭ eşitŭ la dênşiî cu şlicul a mână, rugându-se sĕ hie ingăduitorî nu maî multŭ de cincî şese dile, spuindu-le adevĕratŭ de venirea Sultanuluî; ce, n'aŭ avutŭ cuî dice. Nebunite şi turbate-gândurile prostimeî acela; şi s'aŭ aflatŭ ca ceî ce nu s'aŭ ruşinatŭ de chipŭ de Domnŭ. Ce aŭ împinsŭ de la puscî pre Ghica Vodă, şi aŭ purcesŭ cu puşcile spre Iaşî; éră curênd aŭ luatŭ plată deplin pentru faptele sele, precum veî ceti maî gîos.

Rĕmâindŭ Ghica Vodă numaî cu boîeriî, n'aŭ cutezatŭ sĕ maî zăbăvéscă la Lăpuşna, ce aŭ purcesŭ pre Bicŭ spre Tighinea până la Luţenî, şi acolo aŭ aşteptatŭ pre El Agasi. Éră Dărăbaniî şi Siîmeniî aŭ venitŭ în Iaşî şi s'aŭ închinatŭ la Constantin Vodă cu toţiî; şi de la Movilăŭ într'acesteşî dile 'i-aŭ venitŭ şi Tălmaciŭ Păharnicul cu câţî-va de aî luî Stefan Vodă. S'aŭ miratŭ Constantin Vodă de Siîmenî şi de Dărăbanî, cariî de toţî eraŭ pên la 700 de ómenî, cu focŭ şi cu tunurî.

Şi aşa, Constantin Vodă, aşedêndu-se în scaunul ţĕreî, aŭ trimisŭ şi la Ţarigrad, cercândŭ cu făgăduinţă sĕ'şî tocméscă domnia. Ce n'aŭ apucatŭ sĕ'î vie rĕspunsul, nice era cum, ce omŭ era Kîuprilăul Vizirul pre atuncî; că într'aceléşî dile aŭ sositŭ pre Botna şi El Agasi cu o somă de oştî, şi s'aŭ mutatŭ şi Ghica Vodă de pre Bicŭ spre Botna, şi s'aŭ împreunatŭ cu El Agasi, şi aŭ stătutŭ la Căşutenî până aŭ sositŭ şi Sultanul.

Turburarea luî Racoţi acum era la scirea Impĕrăţieî şi haînia luî Mihnea Vodă. Decî, asupra luî Racoţi era orânduitŭ Ali Paşa, Vizirul de Buda, éră asupra Mihniî Vodă, Calga Sultan de Crîmŭ. Şi atunceşî aŭ venitŭ veste şi de schimbarea luî Ghica Vodă den domnia Moldoveî în ţéra Munteniéscă, Domnŭ, în locul Mihneî Vodă; éră aice în ţéră aŭ datŭ domnia luî Stefăniţă Vodă, fecîorul luî Vasilie Vodă. Decî, pentru sĕ nu se rĕşchire boîeriî de pre lângă Ghica Vodă asupra vremiî aceea, s'aŭ tăînuitŭ multe dile acestŭ lucru. Apucându-se Ghica Vodă că va primeni aceste într'altŭ chipŭ, şi totŭ cum ar hi pentru trebile sele, aŭ stătutŭ împrotiva luî Constantin Vodă cu Sultanul.

Calga Sultan, măcar că avea poroncă de la Impĕrăţie sĕ rădice pre Ghica Vodă den Moldova şi sĕ'lŭ puîe Domnŭ în ţéra Munteniéscă, aflândŭ lucrurile în Moldova îar aşa amestecate, sĕ nu lasĕ pre Constantin Vodă hainul Impĕrăţieî în scaunul ţĕreî, aŭ purcesŭ în sus pe Prutŭ, şi aŭ stătutŭ cu coşurile

la Bolota, maĭ gĭosŭ de Ţuţora; şi acolo făcêndŭ sfatŭ, săngurŭ aŭ rĕmasŭ cu coşurile, şi aŭ opritŭ pre Ghica Vodă lûngă sine; éră óstea tótă, sprintină de rĕsboiŭ, Tătăréscă, şi pre toţĭ boĭeriĭ cu câtă glótă aveaŭ, o aŭ datŭ sub mâna luĭ Ahmet El Agasi de Bugécŭ; şi aŭ purcesŭ El Sĕrdariŭ asupra luĭ Constantin Vodă la Iaşĭ.

Luăndŭ veste Constantin Vodă de Sultanul că este aprópe, 'şĭ-aŭ rădicatŭ óstea den têrgŭ şi s'aŭ mutatŭ la Galata de sus; şi acole aŭ pusŭ Dărăbaniĭ nostri şi Siĭmeniĭ, şi câţĭ pedestraşĭ aŭ venitŭ cu dênsul, de aŭ săpatŭ unŭ şanţŭ pe deasupra părâuluĭ, ce se desparte den părâul Bărnoveĭ şi vine pre sub Galata; şi acolo dupĕ şanţŭ aŭ tăbĕrîtŭ tótă pedestrimea, éră călărimea în délŭ, şi aŭ stătutŭ acolo cu tótă tabĕra.

Óstea Tătăréscă, cum aŭ purcesŭ stolurĭ dupĕ stolurĭ, şi dacă s'aŭ strânsŭ tótă la Ciricŭ, aŭ începutŭ a dodei ântêiŭ harţurĭ, mergêndŭ Tătariĭ până la părâŭ; vĕrsaŭ focul Dărăbaniĭ fĕră de ispravă în harţŭ, cum arŭ vedea mare năvală; aşa stricaŭ érba fĕră nicĭ o trébă, şi pre nime nu rănĭaŭ, care lucru era îndată sĕmnŭ de mare frică a lorŭ; tóte aceste le socotĭa El Agasi, omŭ abĭe în tóte ordele Crîmuluĭ, altul alŭ doĭle la sprintenie şi la lucrurile rĕsbóelorŭ; éră în-de-séră, o sémă de Siĭmenĭ de aceĭa aĭ nostri ce se închinase la Constantin Vodă, s'aŭ îndemnatŭ de aŭ eşitŭ den şénţurĭ; viindŭ pre eazŭ pre lúngă părâŭ, aŭ venitŭ până la podul Bahluĭuluĭ, şi trecêndŭ preste podul Bahluiuluĭ, ce era pre atuncĭ maĭ gĭosŭ de eazŭ. Şi aşa se simeţisĕ câtă pedestrime era, şi în şesŭ dencóce de podŭ eşise câte cincĭ-şese la unŭ locŭ, şi apucasĕ şi case câte-va în Broştenĭ, şi daŭ den sineţe în Tătarĭ. Éră şi atunce era de miratŭ, că pre nime nu rănĭaŭ, fĕră doĭ caĭ ce aŭ rănitŭ subt Tătarĭ la acelŭ eşitŭ a lorŭ.

Acea simeţie a lorŭ vĕḑêndŭ El Agasi, aŭ încălecatŭ singurŭ, şi aŭ pogorîtŭ în şesŭ la Bahluiŭ, şi fiindŭ şi doĕ stégurĭ de Ungurĭ. Éră elŭ singurŭ aŭ îndemnatŭ pre nesce Tătarĭ sprintenĭ asupra Siĭmenilorŭ, ce eraŭ în şesŭ; şi aŭ săritŭ Tătariĭ direptŭ asupra Siĭmenilorŭ, cu sineţile la obrazŭ Siĭmeniĭ fiindŭ; şi cum n'arŭ crede nime sĕ mérgă Tătarul la focŭ, aşa îndrăsneţŭ aŭ mersŭ, ales cum amŭ vĕḑutŭ pre unŭ Tătarŭ Bugegénŭ direptŭ asupra a doĭ Siĭmenĭ cu seneţele în pravilă, şi de aprópe aŭ sloboḑitŭ amêndoĭ sineţile în Tătar, şi nicĭ unul nu 'l-aŭ nemeritŭ; cu sabia smultă Tătarul, pre unul 'l-aŭ rănitŭ, éră pre alŭ-doile maĭ 'l-aŭ adusŭ viŭ la El Agasi. Aşa, se cunoscea de pre atunce pedépsa oştiĭ luĭ Constantin Vodă. Éră în ceea parte de Bahluiŭ, pren ceirŭ, fugĭaŭ cele doĕ stégurĭ de cătane, de la o vreme, numaĭ de unŭ Tătar, cu mare ocară şi rîsŭ între toţĭ, că fugeaŭ atâţĭa ómenĭ de unul; şi fugindŭ daŭ inapoĭ den pistóle în sus, nevĕḑêndŭ unde daŭ.

In-de-séră era acestŭ harţŭ; peste nópte aŭ eşitŭ den têrgŭ Tătariĭ la masŭ, peste ceirŭ, éră Dărăbaniĭ şi Siĭmeniĭ unŭ césŭ n'aŭ stătutŭ: tótă nóptea aŭ datŭ den sineţe, şi nu câte unul ce toţĭ odată, ca în chipŭ nemţesce; stricaŭ érba fĕră trébă, în vêntŭ; amŭ socotitŭ ântêiŭ că'ĭ vorŭ hi dodeindŭ Tătariĭ; ce nu avea nice o dodeĭală de nime, numaĭ se cunosceaŭ bine lucrurile blăstĕmate şi spăĭmate.

A doua-ḑi, Vinerĭ se prilejisĕ; decĭ, Tătariĭ rĕsboiŭ sĕ facă n'aŭ vrutŭ, fe-

rindŭ Vinerea, care ḑi la dênşiĭ se ţine cum ţinemŭ noĭ Duminica den ḑilele sĕptĕmâneĭ. Ce aŭ stătutŭ gata cu caiiĭ a mâna pên spre amédădi (nicĭ slobóde legea lorŭ sĕ mérgă asupra nimĕruĭ). Aŭ chĭemat El Agasi pre boĭerĭ la sine şi leaŭ spusŭ cum într'acea ḑi nu'ĭ slobóde legea lorŭ sĕ mérgă asupra nimĕruĭ; éră de arŭ veni alţiĭ asupra lorŭ, atunce eĭ vorŭ face rĕsboiŭ; şi aŭ întrebatŭ de boĭerĭ ce le-arŭ păre şi lorŭ, in ce chipŭ adoua-ḑi arŭ merge asupra lorŭ, şi den ce parte i-arŭ lovi, şi ce locŭ este unde stă óstea luĭ Constantin Vodă? Aceste vorovindŭ cu boĭeriĭ, că era omŭ in faptele sele den-afară de hirea Tătăréscă, aşa de blândŭ, linŭ, şi la tréba oştiĭ deplinŭ. Şi vorovindŭ, numaĭ ce se auḑiră dobele şi trêmbiţile in óstea luĭ Constantin Vodă; şi s'aŭ vĕḑutŭ fĕră zĕbavă şi clătirea oştilorŭ la vale, spre Bahluĭŭ. Şi aşa, aŭ eşitŭ tótă óstea cu pedestrime la şesŭ, cu puscile, cuprinḑêndŭ óstea lorŭ de la părâul ce vine alăture cu eazul până la Galata de gios; şi aşa, cu acea tocmală aŭ purcesŭ spre podŭ Constantin Vodă cu óstea.

Aŭ încălecatŭ şi Tătariĭ; şi eraŭ de toţĭ ca 3000 de ómenĭ, şi de aĭ noştri Moldovenĭ vr'o 300 de ómenĭ; şi aŭ tocmitŭ El Agasi pre Tătarĭ şi pre aĭ nostri dencóce de Ciricŭ, pre podişŭ, asupra Tătăraşilorŭ, aşteptândŭ pre Constantin Vodă in tocmală.

La Constantin Vodă de tótă óstea arŭ hi fostŭ la 8000 de ómenĭ; in şesŭ la eşitul Harţuluĭ Tătărescŭ înainte, peste Bahluĭŭ, n'aŭ eşitŭ de la dênşiĭ nime la harţŭ; sloboḑĭaŭ puscile câte-odată; şi eraŭ puscile bune şi marĭ, de cele puscĭ ce făcusĕ Stefan Vodă Georgie in Liov; déră aşa daŭ de bine dentr'ênsele, câtŭ nu sĕ lovéscă pre cine-va, ce sunetul glonţuluĭ nu se auḑĭa pre nicăĭurĭ. Aceea tocmală era, şi se gândĭaŭ că vorŭ inspăĭma pe Tătarĭ numaĭ cu sunetŭ; ce nu se sparie neprietenul numaĭ cu sunetul, in darŭ, fĕră mórte.

Dacă aŭ sositŭ óstea luĭ Constantin Vodă la Bahluĭŭ in şesŭ, s'aŭ apucatŭ de trecătórea Bahluĭuluĭ; şi dacă aŭ veḑutŭ El Agasi că are gândŭ óstea sĕ trécă Bahluĭulŭ, aŭ pusŭ unŭ Tătarŭ bĕtrânŭ la o movilă, care este maĭ dencolo de unde sta óstea Tătăréscă, despre Aron Vodă, asupra Ciriculuĭ, învĕţindu-lŭ câtŭ va vede de acolo că va începe a se sui óstea luĭ Constantin Vodă la délŭ, pre lûngă Tătăraşĭ, elŭ sĕ se învêrtéscă pre movilă de treĭ orĭ; şi aşa aŭ făcutŭ Tătarul. Decĭ, cum aŭ vĕḑutŭ semnul la movilă unde era Tătarul, atuncĭ El Agaşi ântêiŭ, ca unŭ leŭ, singurŭ, şi dupĕ dênsul tótă óstea cu glasŭ: Hala! Hala! Hala! aŭ purcesŭ. Aŭ sloboḑitŭ Dârăbaniĭ şi Siĭmeniĭ toţĭ focul şi puscile, de care durătŭ a sineţelorŭ se oprisĕ Tătariĭ câtva. Éră dacă vĕḑură că nu cade nime den Tătarĭ de sineţele lorŭ, aŭ răbdatŭ până aŭ începutŭ a se maĭ rări focul. O samă de Dărăbanĭ, cum aŭ vĕḑutŭ că se stêmpără focul, şi Tătariĭ totŭ staŭ, uniĭ den códă aŭ plecatŭ fuga înnapoĭ; pre cariĭ, cum i-aŭ zăritŭ Tătariĭ că fugŭ, cum orbu aŭ năvălitŭ şi aŭ intratŭ in pedestrime cu sabiile smulte. Sĕ privescĭ mórte, sĕ veḑĭ osândă! Şi aşa, de sirgŭ sĕ veḑĭ vĕrsare de sânge de ómenĭ! Eraŭ treĭ eazurĭ de trupurĭ, cum aŭ stătutŭ treĭ rândurĭ de pedestrime, unul peste altul, de subt mal până in Bahluĭŭ.

Constantin Vodă aŭ luatŭ drumul celŭ mare spre Scântee; călărimea care incotro aŭ putut̆ŭ, uniĭ pre Bahluĭŭ, alţiĭ pren Cărligătură; şi s'aŭ topitŭ mulţĭ Ungurĭ, şi den călărime, şi mulţĭ aŭ datŭ şi de pre eazŭ in heleşteŭ, mulţĭ

'şĭ-aŭ pusŭ capetele şi pren codri; éră carele luĭ Constantin Vodă tóte aŭ rĕmasŭ la mŏnăstirea Galata den dél. Şi aşa multŭ Tătariĭ n'aŭ gonitŭ, ferindu-se de păдurĭ. Atuncĭ aŭ căɖutŭ la robie Banul de Craĭova, Bălénul.

Aice in oraşŭ eraŭ pline mŏnăstirile de bĭeţiĭ ómenĭ tĕrgoveţĭ şi sĕrăcime; aŭ datŭ toţĭ banĭ de s'aŭ rĕscumpĕratŭ ca den robie.

Sultanul, dupĕ acéstă isbândă, luândŭ pre Ghica Vodă cu sine, dupĕ poronca Impĕrăţieĭ, aŭ purcesŭ pre la Huşĭ in ţéra Munténéscă, şi acolo, fŏră de nice unŭ rĕsboĭŭ cu Mihnea Vodă 'l-aŭ aşeɖatŭ in scaunŭ, fugindŭ den Tĕrgovişte Mihnea Vodă, şi simţindu-se in faptele sele cele maĭ multŭ decât păgânescĭ, pre furiş, la Racoţi in Ardél, unde'şĭ-aŭ boritŭ şi sufletul curênd in prăpăştile Iaduluĭ; şi cum ɖice sfânta Scriptură: «Aŭ peritŭ pomenirea luĭ cu sunetŭ.» Aşa spunŭ că 'l-aŭ otrăvitŭ Racoţi. Făcusĕ elŭ o zarvă pre la Dristov şi la Gĭurgĭoŭ cu Turciĭ, până a venire veste de risipa luĭ Constantin Vodă de aice, care de aŭ făcutŭ vr'o vitejie acolo, sĕ scrie Munteniĭ; éră aice aŭ venitŭ Domnŭ Stefăniţă Vodă, fecĭorul lu Vasilie Vodă.

CAP XX.

Domnia luĭ Stefăniţă Vodă, fecĭorul luĭ Vasilie Vodă.

Stefăniţă Vodă, fecĭorul luĭ Vasilie Vodă, in tótă domnia luĭ Stefan Vodă Georgie fiindŭ aice cu maĭcă-sa la oprélă, de care lucru siindu-se boĭeriĭ ce eraŭ de casa luĭ Stefan Vodă, sĕ nu ésă la domnie in viaţa lorŭ, îndemnaŭ pre Stefan Vodă sĕ-lŭ însemneze la nasŭ. Ce n'aŭ primitŭ Stefan Vodă, ɖicêndŭ: «Omŭ muri noĭ până atuncĭ, până va eşi unul ca acesta la domnie;» că era copilaş micŭ âncă pre atuncĭ Stefăniţă Vodă. Éră dacă s'aŭ mazĭlitŭ Stefan Georgie şi aŭ venitŭ in scaunŭ Ghica Vodă, aducêndu-şĭ aminte binele, mila, şi cinstea care aŭ avutŭ de la Vasilie Vodă, pre Dómnă-sa şi pre cuconul Stefăniţă Vodă i-aŭ trimisŭ in Tarigrad cu cinste. Era încă Vasilie Vodă viŭ, închisŭ la Edicula. Şi dacă aŭ mersŭ in Ţarigrad dómna luĭ Vasilie Vodă, era slobodă a mergere la Domnu-sĕŭ; éră pre Stefăniţă Vodă 'l-aŭ datŭ tată-sĕŭ Vasilie Vodă la carte la prieteni; şi făcêndu-se voĭnicelŭ mergea câte cu unŭ răvaşŭ la Vizirul Kĭuprilăul celŭ bĕtrênŭ de la tată-sĕŭ Vasilie Vodă, pentru nevoile sele. Spunŭ, că dacă 'l-aŭ vĕɖutŭ Vizirul sĕ hie ɖisŭ: «*fecĭorŭ voĭnicŭ are Vasilie Beĭŭ*». Şi aşa fŏră zăbavă aŭ eşitŭ la domnie Stefăniţă Vodă, mutândŭ Vizirul pre Ghica Vodă in ţéra Munténéscă, ca pre unŭ omŭ bĕtrânŭ, pentru aşeɖarea aceeĭ ţĕrĭ, dupĕ marĭ rĕscóle ce făcuse Mihnea Vodă acolo in ţéra Munténéscă.

Bine nu se aşeɖase in scaunŭ Stefăniţă Vodă, aice in ţéră, şi Ghica Vodă acolo in ţéra Munténéscă, in anul d'ântêiŭ a domnieĭ lorŭ, Constantin Vodă ĭarŭ aŭ lovitŭ fŏră-veste pre Ghica Vodă; şi aşa de-degrabă, câtŭ de cu nópte aŭ plecatŭ fuga Ghica Vodă den Bucurescĭ, şi ĭar aŭ apucatŭ Constantin Vodă scaunul ţĕreĭ Muntenescĭ.

Sultanul era in Bugégŭ; îndată aŭ mersŭ poroncă de la Impĕrăţie sĕ mérgă asupra luĭ Constantin Vodă, şi aŭ purcesŭ Sultanul. Éră Constantin Vodă aŭ strînsŭ óste fórte bună, că şi ţéra tótă venise la dênsul, şi s'aŭ tăbĕrîtŭ in munţĭ, aşa la locŭ tare, câtŭ Sultanul, dacă aŭ înţĕlesŭ ce óste are, şi in ce locŭ este, nice se gândĭa că aşa lesne va dobândi; că avea şi Leşĭ, şi Nemţĭ, şi Ungurĭ, şi Sêrbĭ lefecïĭ, că încă nu sfêrşise baniĭ luĭ Mateĭ Vodă. Ce într'o ḑi aŭ alesŭ Sultanul 300 de Tătarĭ, şi i-aŭ trimisŭ, dându-le poroncă orĭ cum numaĭ sĕ strĕbată la locul acela unde era tabĕra luĭ Constantin Vodă. Aŭ purcesŭ Tătariĭ, şi s'aŭ têmpinatŭ cu o strajă a luĭ Constantin Vodă; care strajă, dacă aŭ vĕḑutŭ că vinŭ Tătariĭ, s'aŭ datŭ înapoĭ, şi luându'ĭ Tătariĭ in gónă, tabĕra cea-altă nu sĕ se apuce de rĕsboiŭ, in ce locŭ era, ce aceea spaĭmă le-aŭ căḑutŭ asupră, cum, care încotro aŭ pututŭ aŭ plecatŭ fuga, şi aŭ lăsatŭ tótă tabĕra pustie. Numaĭ Constantin Vodă, vĕḑêndŭ spaĭmă ca aceea, 'şĭ-aŭ strânsŭ lefeciiĭ ce avea şi aŭ trasŭ preste munţĭ la Ardélŭ. Vicleşugŭ aŭ făcutŭ Munteniĭ, aŭ că n'aŭ vrutŭ sĕ se puĭe împrotiva Impĕrăţieĭ, aŭ ce urgie a luĭ Dumneḑeŭ aŭ fostŭ la acea spaĭmă, că spunŭ, că numaĭ şepte Tătarĭ sĕ hie fostŭ ceĭ ce i-aŭ gonitŭ, şi aŭ rĕsbitŭ până la tabĕră, câtŭ s'aŭ miratŭ şi singurŭ Sultanul. Decĭ, dupĕ acéstă isbândă, aŭ aşeḑatŭ Sultanul ĭarŭ pre Ghica Vodă, care fugise la Paşa de Dristov.

Constantin Vodă, dupĕ fuga sa den ţéra Muntenéscă, n'aŭ mersŭ la Racoţi; ce, cu 800 de ómenĭ într'alesŭ, lefecïĭ, s'aŭ suitŭ in sus alăture cu munţiĭ, aprópe de Maramorĕşŭ, pe la Bistriţa, aŭ luatŭ potica pre la Dorna, şi aŭ eşitŭ pren Câmpul-Lungŭ a ţĕreĭ nóstre; şi trecêndŭ maĭ pre den-sus de Sucévă: aŭ lovitŭ pre la Hotin, şi aŭ trecutŭ Nistrul pre la Movilăŭ, ispitindu-se şi despre acea parte.

Stefăniţă Vodă aice, ca unŭ omŭ tênĕrŭ, nevrêndŭ soră-sa Rucsanda sĕ vie pre scrisorile tătâne-sĕŭ şi aluĭ in ţéră den Raşcov, care têrgŭ i-aŭ fostŭ datŭ Hmil dupĕ mórtea luĭ Timuş fecĭoruluĭ sĕŭ, trimis'aŭ óste asupra Raşcovuluĭ sĕ 'lŭ batĕ, şi sĕ ĭee pre soră-sa, pre dómna Rucsanda, cu de-asila. Ce nimică aĭ nostri n'aŭ putatŭ face Raşcovuluĭ, numaĭ ce aŭ făcutŭ zarvă cu Căzaciĭ. Când-de-când aşteptaŭ prilejŭ ca acela Căzaciĭ sĕ lovéscă in ţéră aice; şi têmplându-se a nemerire luĭ Constantin Vodă la dênşiĭ atuncĭ, in locŭ 'i-aŭ gĭuruitŭ óste.

In ţéra Muntenéscă, dupĕ fuga ce făcuse Ghica Vodă de Constantin Vodă, Viḑirul era scârbitŭ pre dênsul; nu peste multă vreme aŭ trimisŭ Paşa de Dristov de 'l-aŭ luatŭ den scaunŭ, şi aŭ datŭ domnia, in locul luĭ, fecĭoruluĭ seŭ, luĭ Grigoraşco Vodă.

Şi aşa, totŭ într'acelaşŭ anŭ, in anul d'ântêiŭ a domnieĭ luĭ Stefăniţă Vodă, tómna, aŭ venitŭ Constantin Vodă cu óste Căzăcéscă asupra luĭ Stefăniţă Vodă, ispitindŭ cum arŭ pute sĕ încapă la domnie; nu fĕră agĭutorŭ şi îndemnarea luĭ Racoţi; că şi Racoţi aşeḑatŭ încă nu era; şi in Ardélŭ o cetate, anume Oradia, cu ómeniĭ luĭ Racoţi aşeḑată pre atuncĭ, o bătea Ali-Paşa, care o aŭ şi luatŭ: eşindŭ o femee din cetate, şi arătândŭ Turcilorŭ apa de unde venĭa de încungĭura cetatea, acésta abătând'o Turciĭ de la cetate in laturĭ, aŭ luatŭ cetatea, vestită între cetăţile Ardéluluĭ.

Inţělegêndŭ Stefăniţă Vodă că trece Constantin Vodă Nistrul la Soroca, aŭ eşitŭ cu óstea sa la Coĭcenĭ peste Prut, şi aŭ pusŭ taběra acolo. Insě, óstea era prea puţină, că ţéra, într'acea fómete era într'acelŭ anŭ, câtŭ mâncaŭ ómenil papură care o uscaŭ şi o măcinaŭ de făceaŭ pâne; şi pre acea fómete, poreclia ţéra pre Stefăniţă Vodă de 'l ḑicea *Papură-Vodă*; însě, vremile şi voĭea luĭ Dumneḑeŭ nu suntŭ in voĭea domnilorŭ.

Éră şi câtă óste era, o trimisěse Stefăniţă Vodă tótă in frunte înainte, pre Răutŭ, cu Catargiul, şi cu Grigori Paharnicul şi cu Mihalce Hâncul Sěrdarĭul; şi călăraşiĭ de ţéră, şi toţĭ mazilíĭ ceĭ maĭ sprintenĭ, ca 200 de ómenĭ; şi aşa, óstea aceea, fórte cu próstă tocmală, cu orânduéla acelorŭ Sěrdarĭ ce eraŭ fŏră crierĭ, 'i-aŭ lovitŭ Kelşca Căzacul numaĭ cu 300 de Căzacĭ, şi aŭ risipitŭ tótă óstea aceea, cu mare ocară; óste numaĭ den sunetŭ risipită, nice gonită de cineva. Éră totŭ adunându-se la locŭ, pre gĭumătate den câtă era d'ântêiŭ, aŭ stătutŭ de strajă până aŭ venitŭ şi Constantin Vodă cu taběra la dênşiĭ; carele, dacă aŭ luatŭ veste den limbĭ că este la Coĭcenĭ Stefăniţă Vodă, aŭ luatŭ in gĭos, trăgêndŭ óstea pe Prutŭ la Zagarancea; şi sě nu hie datŭ acéstă veste unŭ Căpitanŭ, anume Voĭcekovski, cum că Constantin Vodă este maĭ gĭos de noĭ cu óstea, ĭar de străjeriĭ nostri amŭ hi sciutŭ atuncĭ când ar hi trecutŭ Prutul. Decĭ, şi Stefăniţă Vodă aŭ purcesŭ in gĭosŭ pre la Pasadnicĭ; şi trecêndŭ de Iaşĭ, pre deasupra mônăstireĭ luĭ Aron Vodă, aŭ trecutŭ la Tomescĭ pre Bahluiŭ, şi acolo aŭ stătutŭ cu óstea; éră Constantin Vodă într'acea nópte aŭ masŭ peste Prutŭ.

A doŭa-ḑi Constantin Vodă s'aŭ apucatŭ cu Căzaciĭ de trecětóre la Prutŭ; éră Stefăniţă Vodă aŭ luatŭ in gios in prejma Bugéculuĭ; că îndată aŭ răpeḑitŭ la El Agasi in Bugéeŭ; şi era cu Stefăniţă Vodă şi Balgi Başa de la Hanul, cu vre o sută de Tătarĭ; dentre carĭ Tătarĭ şi de aĭ nostri aŭ alesŭ Stefăniţă Vodă şi i-aŭ trimisŭ subt taběra Căzăcéscă, când eraŭ trecuţĭ Prutul óstea luĭ Constantin Vodă, de aŭ luatŭ limbă.

Aŭ spusŭ limba că suntŭ cu Constantin Vodă 5000 de Căzacĭ, den tóte poĭcurile aleşĭ, şi 1000 de lefeciĭ de a luĭ Constantin Vodă; şi mergea Constantin Vodă intinsŭ la Iaşĭ. Aceste inţělegêndŭ Stefăniţă Vodă, cu sfatul Balgi Başiĭ, aŭ luatŭ pe Prutŭ in gĭos in intimpinarea luĭ El Agasi; şi la codrul Chighecĭuluĭ s'aŭ timpinatŭ cu El Agasi.

Trimisese Constantin Vodă in urma luĭ Stefăniţă Vodă 500 de ómenĭ, cu Durac, inaintea cărora şi Stefăniţă Vodă trimiţêndŭ pre Hăbăşescu şi pre Voĭcecovski Căpitanul sě cerce, numaĭ cu o sută de ómenĭ de la Obilenĭ, s'aŭ supusŭ ómeniĭ luĭ Constantin Vodă; şi uniĭ s'aŭ arătatŭ şi s'aŭ făcutŭ a fugire, şi a nostri a'ĭ gonire; aŭ eşitŭ tótă straja lorŭ. Decĭ, numaĭ ce aŭ căutatŭ cestora aĭ nosti a plecare fuga. Eraŭ cu aĭ nostri şi puţinteĭ Tătarĭ, intre cariĭ era şi unŭ Comisŭ a Sultanuluĭ, ce venisě pentru poclonul Sultanuluĭ la Stefăniţă Vodă. Acolo aŭ peritŭ acelŭ comisŭ a Sultanuluĭ, şi alţĭ doĭ Tătarĭ cu dênsul: năvălindŭ peste Jijia inapoĭ, li s'aŭ inglodatŭ caiĭ. 'L-aŭ fostŭ apucatŭ unŭ Tătarŭ pre acelŭ Comisŭ a Sultanuluĭ pe calŭ, dupě sine; ce apoĭ amêndoĭ 'şĭ-aŭ pusŭ capetele.

Dupě ce s'aŭ timpinatŭ Stefăniţă Vodă cu Şah Bolat Aga, El Agasi den

Bugécŭ, cu 2000 de Tătarĭ cu dênsul, şi cu Stefăniţă Vodă cu 1000 de ómenĭ, aŭ purcesŭ direptŭ asupra luĭ Constantin Vodă la Iaşĭ. Adunase Constantin Vodă pre Vlădicĭ la sine, şi câţĭva boĭerĭ Susenĭ. El Agasi indată aŭ alesŭ o sémă de Tătarĭ sprintenĭ, şi i-aŭ trimisŭ sĕ lovéscă Iaşiĭ fŏră-veste; şi aşa degrabă aŭ lovitŭ, câtŭ aŭ luatŭ têrgul in lungŭ de aŭ apucatŭ mulţĭ ómenĭ den têrgŭ in robie. Constantin Vodă, vĕḑêndŭ că 'ĭ vinŭ Tătariĭ asupră'ĭ, aŭ eşitŭ cu tabăra, şi aŭ stătutŭ de lăturea têrguluĭ, pre părâul Căcainiĭ, maĭ giosŭ de podul luĭ Stefan Vodă; cu El Agasi aŭ cuprinsŭ Tătăraşiĭ.

Mergeaŭ o sémă de aĭ nostri maĭ bine de câtŭ Tătariĭ la rĕsboiŭ asupra tabereĭ Căzăcescĭ, şi Sĭĭmeniĭ îĭ băteaŭ den sĕneţe de dupĕ case. Intr'acea ḑi aŭ venitŭ o sémă de capete Căzăcescĭ la El Agasi, şi cereaŭ de la dênşiĭ El Agasi, sĕ'ĭ dea pre Constantin Vodă, şi eĭ sĕ se intórcă sloboḑĭ. Pre unŭ capŭ de pêrŭ aŭ stătutŭ atuncĭ viaţa luĭ Constantin Vodă; că soliĭ pozvoliaŭ, alesŭ Stamatenco, carele era maĭ mare pre Căzacĭ. Numaĭ Căzaciĭ, singurĭ de sine, den făgăduinţa luĭ Constantin Vodă, că de totŭ omul va da câte 20 de leĭ la Movilăŭ, şi dândŭ o sémă de banĭ sotnicilorŭ, şi maĭ multŭ la Kĭaşca sotnicul, aŭ strigatŭ Căzaciĭ toţĭ până intr'unul chiuind: «Нехай слава наша нез хінет», adecă: sĕ nu péră cinstea nóstră; vom sta cu toţiĭ, şi acestŭ lucru nu'lŭ vom face.—Spun, sĕ hie luatŭ şi El Agasi banĭ de la Constantin Vodă atuncĭ.

Adoŭa-ḑi, pre la amédă-ḑi, aŭ purcesŭ Căzaciĭ cu tabăra legată den locŭ inapoĭ; şi la suitul déluluĭ, pre lângă Tătăraşĭ, sĕ hie fostŭ o tocmélă, şi nevoinţa luĭ El Agasi, era de a se rumpere tabăra la acelŭ locŭ de aĭ nostri. A doŭa năvală aŭ făcutŭ aĭ nostri pre délŭ spre mônăstirea luĭ Aron Vodă; şi infrânsese pre pedestrimea căzăcéscă până in care; şi aŭ picatŭ acolo Căzaciĭ ĭarăşĭ subt aĭ nostri. Éră subt aĭ nostri s'aŭ aflatŭ mulţĭ caĭ răniţĭ.

Şi aşa, aŭ hălăduitŭ Constantin Vodă şi intr'acea-dată, de subt cumpănă mare a vieţeĭ; n'aŭ maĭ cercatŭ zarve dentr'aceeaşĭ-dată, ce s'aŭ aşeḑatŭ subt Crăia Leşéscă. Mers'aŭ Stefăniţă Vodă in urma Căzacilorŭ cu El Agasi pên preste Prut; éră petrecătorilor, nu oştenilorŭ şi gonaşilorŭ sĕmănătorŭ; şi s'aŭ intorsŭ Stefăniţă Vodă in Iaşĭ, éră El Agasi la Bugécŭ. Căzaciĭ cu Constantin Vodă aŭ trecutŭ Nistrul pre la Movilăŭ, şi acolo marĭ nevoĭ aŭ avutŭ de Căzacĭ pentru lefe.

Bine nu s'aŭ mântuitŭ Stefăniţă Vodă de El Agasi den Bugécŭ, aŭ sositŭ şi Mustafa Paşa de Silistra; şi cum aŭ sositŭ aŭ descălecatŭ direptŭ la curtea cea domnéscă in Iaşĭ, şi aŭ strinsŭ pre toţĭ boĭeriĭ la sine; şi intrebându'ĭ de aceste oştĭ, cum de aŭ venitŭ asupra ţĕreĭ Impĕratuluĭ, făcêndŭ pre boĭerĭ hainĭ; şi pre toţĭ câţĭ boĭerĭ aŭ fostŭ i-aŭ luatŭ de i-aŭ inchisŭ, ţiindŭ de rĕŭ şi pre Ştefăniţă Vodă, făcêndu'lŭ omŭ de nimică. Aŭ şeḑutŭ in Iaşĭ treĭ ḑile, cu mare cheltuélă şi sile in oraşŭ de oşteniĭ luĭ; şi la purcesŭ aŭ alesŭ dentre toţĭ boĭeriĭ pre Toma Vornicul, şi pre Şeptilicĭ Hatmanul, şi pre Prăjescul Vornicul, şi i-aŭ luatŭ in paḑă; şi până n'aŭ datŭ câteva pungĭ de banĭ nu i-aŭ sloboḑitŭ pre aceştĭ boĭerĭ, ce se pomenescŭ maĭ sus, insĕ de la marginea ţĕreĭ.

Ştefăniţă Vodă, de tóte faptele aceluĭ Paşă aŭ făcutŭ jalobă la Vizirul Kĭu-

prilăul, şi la Vasilie Vodă, că eşise şi Vasilie Vodă den Edicula slobodŭ; indată aŭ răpeḑitŭ la Paşa de 'l-aŭ dusŭ la Ţarigrad, şi puţin de n'aŭ peritŭ singur Paşa; ĭar Kihaea luĭ aŭ plătitŭ acea faptă cu capul.

Intr'acestŭ anŭ 'şĭ-aŭ sfĕrşitŭ ḑilele vieţeĭ sele şi Vasilie Vodă, Domnŭ vestitŭ intre domniĭ ţereĭ, cu fericită domnie. Éră luĭ Stefăniţă Vodă, câtŭ s'aŭ desvăratŭ 'i-aŭ venitŭ poroncă sĕ trimiţă óste in ţéra Unguréscă, şi de la Munteniĭ ĭar aşa, asupra luĭ Racoţi; şi aŭ trimisŭ Stefăniţă Vodă pre Mihalce Hâncul Sĕrdarul, şi pre Voĭcecovki Capitanul de lefeciĭ, cu o mie de ómeniĭ.

De la Impĕrăţie era orânduitŭ Seĭdi Paşa cu óste asupra luĭ Racoţi. Nu'lŭ potŭ uĭta Turciĭ până astăḑĭ pre acelŭ Paşă; şi acela omŭ aşa era de rĕsboĭnicŭ şi tare, cum spuneaŭ şi aĭ nostri de dênsul, câtŭ cu Hatmaniĭ ceĭ vestiţĭ in lume póte sĕ se asemine firea luĭ. Cu acela impreunându-se óstea nóstră şi cea Muntenéscă, aŭ purcesŭ asupra luĭ Racoţi; şi la oraşŭ la Clujvar le-aŭ eşitŭ Racoţi inainte cu oştile sele.

Paşa nu avea maĭ multŭ de 6000 de ómenĭ, fĕră óstea acestorŭ două ţerĭ; insĕ, cum spunŭ, neinfrântŭ omŭ la rĕsboiŭ; éră Racoţi avea 8000 de ómenĭ, pentru mare scumpete ce avea acela omŭ; că de ar hi avutŭ óste maĭ multă, cum era óstea Turcéscă puţină asupra luĭ, la dênsulŭ era acea-dată rĕsboĭul cu isbândă; şi cum aŭ fostŭ acelŭ rĕsboiŭ n'am vrutŭ sĕ trecemŭ cu pomenirea.

Tocmise Racoţi tótă pedestrimea şi puşcile den-a-dirépta in protiva Moldovenilorŭ şi a Muntenilorŭ, sciindŭ că aceste némurĭ împrotiva foculuĭ nu staŭ. Éră elŭ cu capul seŭ, cu tótă călărimea aŭ stătutŭ improtiva oştiĭ Turceşcĭ, că avea călarime alésă.

Éră Seĭdi Paşa tocmisĕ 2000 de Muntenĭ şi 1000 de Moldovenĭ den stânga; éră călărimea Turcéscă, o sémă in frunte înaintea sa, şi o sémă o aŭ tocmitŭ odată cu pedestrimea ce avea, şi cu puşcile, de aŭ stătutŭ dupĕ călărimea cea de'ntêiŭ. Şi dacă aŭ tocmitŭ óstea, aŭ chĭămatŭ capetele, şi ale nóstre şi Muntenescĭ, şi le-aŭ datŭ poronca aşa: «*Câinilorŭ!* ĭacă, eŭ voiŭ merge direptŭ asupra ghĭauruluĭ, şi nu cu altă armă, ce numaĭ cu sabia; de'ntre voĭ care se va apuca, orĭ de arcŭ, orĭ de altă armă, aceluĭa capul îĭ voiŭ tăĭa, şi ântêiŭ vouă căpeteniilorŭ. Decĭ, eŭ cum voiŭ purcede şi voiŭ începe rĕsboĭul, voĭ sĕ treceţĭ peste pedestrime, şi sĕ loviţĭ óstea neprietenuluĭ den dos; dacă voiŭ înfringe, că sciŭ eŭ căĭ voiŭ înfringe, unul den voĭ sĕ nu cumva sĕ se apuce de jacŭ, descălecândŭ la borfe, saŭ sĕ alerge sĕ prinḑĕ caĭ sloboḑĭ; ce sĕ goniţĭ strinşĭ pe neprietenul; că de gónă maĭ bunĭ sunteţĭ voĭ decâtŭ óstea mea céstă-altă; şi acéstă învĕţĕtură sĕ ţineţĭ, precum vĕ daŭ poroncă; éră că nu'lŭ voiŭ bate pe neprietenul meŭ, nime den voĭ sĕ nu gândéscă, că sciŭ eŭ că'lŭ voiŭ bate.»

Şi dupĕ acéstă poroncă, cum aŭ sositŭ capetele oştiĭ nóstre la bulucurile lorŭ, aŭ şi purcesŭ Paşa ântêiŭ cu óstea tocmită, aşa cum s'aŭ ḑisŭ, şi aĭ noştri alăturea. Dacă s'aŭ apropiatŭ Turciĭ de óstea luĭ Rakoţi, aŭ săritŭ R-a coţi cu tótă óstea odată, singurŭ in frunte, cu alese catane ce avea, şi indată aŭ înfrîntŭ pre tótă călărimea Turcéscă câtă era in frunte; şi aşa aŭ îmbulzit'o, câtŭ începuse a dare peste Paşa, care venĭa cu temeĭul pre urmă. Ce aŭ stătutŭ singurŭ Paşa cu sabia smultă, oprindŭ óstea care o înfrînsse den

frunte Ungurii; și pășindŭ singurŭ Pașa cu bulucul seŭ înainte, s'aŭ amestecatŭ oștile Turcescĭ in sabiĭ cu Unguriĭ. Ce, Turciĭ cariĭ îĭ îmbulzĭaŭ, singurŭ Pașa cu capul seŭ aŭ lovitŭ, și aripa cea de Muntenĭ și de Moldovenĭ, asupra pedestrimeĭ luĭ Racoți den dos; că trecusĕ Racoți înainte și remăsĕșe și Munteniĭ și Moldoveniĭ cam napoĭa luĭ. Aŭ slobodĭtŭ Nemțiĭ focul și pușcile luĭ Racoți într'aĭ nóstri, care focŭ nesuferindŭ aĭ nostri, in locŭ s'aŭ datŭ înapoĭ ca in chipŭ de fugă. Acolo mare greșélă aŭ făcutŭ Racoți, de n'aŭ pusŭ lângă pedestrime și ceva călărime. Sĕ hie încălecatŭ pre Muntenĭ și pre Moldovenĭ atuncĭ când i-aŭ înfrîntŭ focul, nu s'arŭ hi îndreptatŭ aĭ nostri in vecĭ. Éră dacă aŭ vĕdutŭ aĭ nostri că altă grijă nu aŭ, fĕră numaĭ focul, cum s'aŭ deșertatŭ sinețele, s'aŭ și întorsŭ o sémă de căpeteniĭ, ales Voĭcecovskiĭ Căpitanul și Cantemir, ce era la Muntenĭ céușŭ Spătărescŭ pre atuncĭ, și carele apoĭ aice in Moldova aŭ fostŭ Sĕrdar, și alțiĭ, și îndată dupĕ dênșiĭ tótă óstea. Și pên a âmple Nemțiĭ sinețele de alŭ-doĭle rôndŭ, aŭ intratŭ cești-alțĭ cu sabiile smulte in pedestrime; și aŭ pornit'o într'o risipă, rĕmâindŭ și pușcile și armele pedestrimeĭ in deșestŭ. Și așa, Unguriĭ, vĕdêndŭ perirea pedestrimeĭ sele, și âncă den-dosul seŭ, aŭ începutŭ a slăbire, și maĭ vârtosŭ luptândŭ Racoți singur in rĕsboiŭ 'l-aŭ rănitŭ unŭ Turcŭ direptŭ in capŭ, fórte cu grea rană, den care rană i s'aŭ prilejitŭ și mórte.

Vĕdêndŭ Unguriĭ pre Racoți rănitŭ, 'l-aŭ și apucatŭ cătanele între dênșiĭ și s'aŭ abătutŭ in laturĭ; îndată aŭ purcesŭ tótă óstea in risipă. Gónă așa grea Turciĭ n'aŭ făcutŭ, că Turciĭ pre obiceĭul lorŭ n'aŭ gonitŭ, și aĭ nostri âncă fiindŭ aprópe de pădure nu s'aŭ lățitŭ cu góna. Și așa aŭ fostŭ sfĕrșitul luĭ Racoți, Domnŭ in mare fericire; născutŭ între ceĭ ferícițĭ Cnejĭ, mare fericitŭ. Déră la ce nu aduce nesățiósa hirea omenéscă la mărire! Dupĕ acéstă isbândă asupra luĭ Rakoți, Seĭdi Pașa aŭ așeḑatŭ totŭ Ardélul in partea Impĕrățieĭ, și oștile nóstre le-aŭ lăsatŭ pre acasă.

Aice in țéră, într'acestŭ anŭ, domnĭa cu pace Stefăniță Vodă peste tótă vara; éră âncă bine nu sosise óstea ce era la Ardél trimisă, i-aŭ și venitŭ altă poroncă de la Impĕrăție sĕ purcéḑă Stefăniță Vodă la Nipru, sĕ hie de agiutorŭ acolo Pașiĭ de Silistra, și Hanuluĭ, la lucru unorŭ cetățĭ, care aŭ făcutŭ Impĕrăția de paḑăște pe Nipru, pentru apĕrarea despre Căzaci, sĕ nu pótă âmbla pe mare. Numaĭ ce aŭ căutatŭ luĭ Stefăniță Vodă a purcedere, și in cale mergêndŭ, aprópe de Tighinea, pre Bâcŭ, la unŭ satŭ anume Luțeniĭ, aŭ căḑutŭ in bólă fórte grea, lungóre, care bólă îndată aŭ priceputŭ doftorul că trebue sĕ'ĭ ĭa sânge. Ce, n'aŭ ascultatŭ, și adăogându-se bóla, și ales tómna fiindŭ, așa de greŭ 'l-aŭ cuprinsŭ herbințéla, câtŭ până la Tighinea aŭ stătutŭ frăniticŭ, adecă buĭguitŭ de hire. Cu chipul cĭumeĭ era bóla, că i-aŭ eșitŭ bolfa la o mână. Ce nu era cĭumă, ce diréptă lungóre, căreĭ bóle îĭ ḑicŭ doftoriĭ Maligna; și câtŭ aŭ trecutŭ Nistrul la Tighinea, atreĭa-ḑi aŭ stătutŭ mortŭ. De acea bólă, totŭ acolo, aŭ muritŭ și Dumitrașco Drăguțéscul, de la Sucévă, omŭ cunoscutŭ și alesŭ la tótă curtea.

Firea acesteĭ domniĭ a giudecare nu putemŭ, că încă nu era coptŭ in vêrsta sa; multŭ se cunoscea intr'ênsul den firea tătâne-seŭ; ĭar la mânie răpitŭ.

Turciĭ agalariĭ de Tighinea cum aŭ auḑitŭ de mórtea luĭ Stefăniță Vodă,

încă bine nu'î era eşitŭ sufletul, s'aŭ înglotitŭ şi aŭ venitŭ sĕ ia ce vorŭ afla domnescŭ, in séma Impĕrăţieĭ. Puţin lucru aŭ lipsitŭ de nu s'aŭ făcutŭ mare zarvă între noĭ şi între dênşiĭ; că intrase ca in chipŭ de jacŭ in tabĕra nóstră uniĭ de dênşiĭ; ce, dacă aŭ stătutŭ la voróvă cu boĭeriĭ, nu le-aŭ opritŭ boĭariĭ, ce le-aŭ rĕspunsŭ: «*luaţĭ, numaĭ sĕ nu vĕ fie a dare sémă de maĭ multŭ câtŭ veţĭ lua.*» Decĭ, luându 'şĭ séma Agiĭ, sĕ nu cumva dea maĭ multe de câtŭ vorŭ lua, s'aŭ lăsatŭ. Boĭeriĭ, dupĕ mórtea luĭ Stefăniţă Vodă, îndatŭ aŭ alesŭ pre Chiriţă Dracon Ruset carele aŭ căḑutŭ şi Domnŭ aice in ţéră, şi cu dênsul şi pre Alecsandru Costin Postelnicul, şi i-aŭ răpeḑitŭ îndată la Impĕrăţie, dândŭ scire de mórtea luĭ Stefăniţă Vodă, şi sĕ arăte mare rugăminte ţĕreĭ, pentru Domnŭ de ţéră, şi sĕ pomenéscă îndată de Dabija Vornicul. Insĕ, nu era cu scirea tuturorŭ pentru Dabija Vornicul; alţiĭ trăgeaŭ cu alte chipurĭ, pre cariĭ sĕ'ĭ tréčă condeĭul nostru, pentru urîtă pomenire.

Éră ósele luĭ Stefăniţă Vodă le-aŭ luatŭ boĭeriĭ cu sine, aŭ purcesŭ deodată pre Nistru in sus, pe de ceea parte, şi aŭ trecutŭ Nistrul pre la Bilacăŭ, şi 'l-aŭ adusŭ in Iaşĭ, şi 'l-aŭ îngropatŭ in mônăstirea care se pomenesce Triĭ-Sfetitele.

Sfêrşitul Letopiseţuluĭ luĭ Miron Costin.

APENDICSE

APENDICS I.

A. Pentru ijderenia Moldovenilorŭ, şi cum aŭ bătutŭ şi aŭ isgonitŭ pre Tătarĭ de pe aceste locurĭ.

Scrie Leatopiseţul celŭ Ungurescŭ, că órecând pre aceste locurĭ aŭ fostŭ lŏcuindŭ Tătarĭ; şi ĭmmulţindu-se acestĭ Tătarĭ s'aŭ tinsŭ de aŭ trecutŭ şi peste munţĭ la Ardél. Şi ĭmpingêndŭ pre Ungurĭ den ocinele lorŭ, n'aŭ maĭ pututŭ a suferire; ce singurŭ Laslăŭ, Craĭul Ungurescŭ, căruĭa ḑicŭ că aŭ fostŭ vĕrhovnicŭ, s'aŭ sculatŭ de s'aŭ dusŭ la Impĕratul Rômuluĭ, de 'şĭ-aŭ cerşutŭ óste ĭntr'agĭutorŭ ĭmprotiva vrĕjmaşilorŭ seĭ. Dece, Impĕratul Rômuluĭ altŭ agĭutorŭ nu 'i-aŭ făgăduitŭ, ce 'i-aŭ datŭ rĕspunsŭ şi aŭ ḑisŭ: «Eŭ suntŭ juratŭ, când amŭ stătutŭ la Impĕrăţie, omŭ de judeţul meŭ sĕ nu pĭae; pentru aceea, mulţĭ ómenĭ reĭ s'aŭ făcutŭ ĭn ţéra mea, şi câte temniţe, tóte suntŭ pline de dênşiĭ. Şi nu maĭ amŭ ce le face; ce ţi'ĭ voiŭ da ţie sĕ facĭ isbândă cu dênşiĭ. Éră tu ĭn ţéra mea sĕ nu'ĭ maĭ aducĭ, că ţi'ĭ dăruescŭ ţie.» Şi de sĭrgŭ ĭnvĕţă de'ĭ strĭnseră pre toţĭ, de i-aŭ arsŭ ĭmpregĭurul capuluĭ, de le-aŭ pĭrjolitŭ pĕrul cu unŭ herŭ ĭnherbĭntatŭ; care semnŭ trăĭesce şi până astăḑĭ ĭn ţéra Moldoveĭ şi la Maramoruş, de se cehluescŭ pregĭur capŭ. Dece, Laslăŭ Craĭŭ, dacă aŭ luatŭ acelŭ agĭutorŭ tâlhărescŭ de la Impĕratul Rômuluĭ, aŭ silitŭ la ţéra Ungurescă; şi de aci, pre căşlegile Crăcĭunuluĭ, cu tótă puterea sa s'aŭ apucatŭ de Tătarĭ a'ĭ batere şi a'ĭ gonire, de aŭ trecutŭ muntele ĭn céstă ţéră pre la Rodna, pre care cale şi semne prin stâncĭ de pétră ĭn doĕ locurĭ se află făcute de Laslăŭ Craiŭ. Şi aşa gonindu'ĭ pren munţĭ, scos-aŭ şi pre acestĭ Tătarĭ, cariĭ aŭ fostŭ lŏcuitorĭ ĭn Moldova, de 'i-aŭ gonitŭ până 'i-aŭ trecutŭ apa Siretuluĭ. Acolo Laslăŭ Craiŭ, ce se chĭamă Leşesce Stanislav, stândŭ ĭn ţĕrmurile apeĭ, aŭ strigatŭ Ungeresce: *Siretem, siretem!* adecă: *place'mĭ, place'mĭ*, saŭ cum ḑicemŭ noĭ: *aşa 'mĭ place*. Maĭ apoĭ, dacă s'aŭ descălecatŭ ţéra, de pre cuvêntul luĭ Craiŭ ce aŭ ḑisŭ *Siretem*, aŭ pusŭ numele apeĭ: *Siretul*. Dupĕ multă gónă, ce aŭ gonitŭ pre Tătarĭ din tóte locurile de unde eraŭ aşeḑaţĭ, staŭ ĭn multe locurĭ ĭmprotiva oştilorŭ luĭ Laslăŭ Craiŭ; dece, ceĭa ce staŭ bătuţĭ eraŭ că nu se puteaŭ sprijini; éră ceĭa ce fugeaŭ li se da lunga ĭnainte şi scăpaŭ. Pre acele vremĭ era meşterşugul Tătarilorŭ de se făceaŭ a dare dosu, şi apoĭ ĭndată se 'ntor-

ceaŭ asupra celorŭ ce'ĭ goniaŭ. Ce, nece unŭ unŭ sporŭ nu aveaŭ; că cădeaŭ în primejdiĭ de perĭaŭ, şi orĭ ce felurĭ de meşterşugurĭ vreaŭ face, totŭ lorŭ eraŭ de smintélă, pên 'i-aŭ scosŭ den totŭ locul, şi 'i-aŭ depărtatŭ peste Nistru la Crîm, unde şi până astădĭ trăescŭ.

De acolo s'aŭ întorsŭ Laslăŭ Craiŭ cu laudă şi biruire; şi sosindŭ a casă în dioa lăsateĭ sĕculuĭ, aŭ cerşutŭ la Episcopiĭ lorŭ blagoslovenie sĕ'lŭ lasĕ treĭ dile sĕ se veseléscă cu dómna'şĭ şi cu boĭariĭ sĕĭ. L'aŭ blagoslovitŭ de aŭ lăsatŭ sĕcŭ Marţĭ cu tótă curtea sa; care obiceiŭ se ţine la legea lorŭ şi până astădĭ, de lasă sĕcŭ Marţĭ, în sĕptĕmâna postuluĭ celŭ mare.

B. Pentru descălecarea Maramoruşuluĭ.

Laslăŭ, Craĭul Unguirescŭ, dupĕ isbândă cu norocŭ ce aŭ făcutŭ asupra Tătarilorŭ, şi s'aŭ aşedatŭ la scaunul seŭ, s'aŭ sfătuitŭ cu boĭariĭ seĭ ce vorŭ face cu aceĭ tâlharĭ ce'ĭ luase într'agĭutorŭ de la Impĕratul Rômuluĭ, cu cariĭ mare isbândă aŭ făcutŭ, de aŭ risipitŭ puterea acelorŭ Tătarĭ; că, sĕ le dea locŭ şi moşie în ţéră, nu suferĭaŭ Unguriĭ ceĭ de moşie, vĕdêndŭ că suntŭ ómenĭ rĕĭ şi ucigaşĭ, socotindŭ că de se vorŭ îmulţi, eĭ se vorŭ întări, şi sĕ nu li se têmple vr'o price cu eĭ şi sĕ petrécă maĭ rĕŭ de câtŭ cu Tătariĭ; maĭ apoĭ, sĕ nu le hie a'şĭ perdere şi Crăia. Ce le-aŭ alesŭ unŭ locŭ osĕbitŭ şi pustiĭŭ, îngrăditŭ cu munţĭ pe'npregĭurŭ, între ţéra Leşéscă şi 'ntre ţéra Unguréscă, unde este acmu ţéra ce se chĭamă Maramoruşul; acolo le-aŭ împărţitŭ moşiĭ de têrgurĭ şi de sate, unde trăescŭ şi până astădĭ.

C Pentru descălecarea ţĕreĭ Moldoveĭ de alŭ-doile rândŭ, în ce chipŭ şi cum s'aŭ aşedatŭ.

Dupĕ risipa ţĕreĭ de'ntêiŭ, cum scrie că s'aŭ pustiitŭ de greul oştilorŭ luĭ Flah, Hatmanul Rômlenescŭ, saŭ cum scrie la Leatòpiseţul celŭ Unguirescŭ pentru Laslăŭ, Craĭul Unguirescŭ, că aŭ risipitŭ mulţimea Tătarilorŭ de pre aceste locurĭ, de aŭ rĕmasŭ locul pustiĭŭ; maĭ apoĭ, dupĕ multă vreme, când fiiĭ ceĭ de Domnĭ, din munţiĭ Unguirescĭ pogorîndŭ dupĕ vênatŭ, şi aŭ nemeritŭ la apa Moldoveĭ, vĕdêndŭ locurĭ desfătate, cu câmpĭ deschişĭ, cu pădurĭ dese, şi cu ape curgĕtóre, îndrăgindŭ locul, aŭ trasŭ pre aĭ seĭ de la Maramoruş, şi pre alţiĭ aŭ îndemnatŭ de aŭ venitŭ, şi aŭ descălecatŭ ântêiŭ subt munte; maĭ apoĭ, îmulţindu-se şi crescêndŭ înainte, nu numaĭ apa Moldoveĭ saŭ Siretul le-aŭ fostŭ hotarŭ, ce până la Nistru şi până la Mare s'aŭ lăţitŭ. Căce şi rĕsbóĭe maĭ apoĭ făceaŭ ca sĕ'şĭ apere ţéra şi pămêntul seŭ de cătrĕ Schiţĭ şi Goţĭ, şi de cătrĕ alţĭ vecinĭ ce eraŭ pe'npregĭurŭ. Ce avêndŭ purtătorĭ de grijĕ pre Domniĭ lorŭ, care'ĭ rădicase dintre sine, de-multe-orĭ in ţéra Leşéscă aŭ intratŭ, şi multă pradă şi isbândă aŭ făcutŭ. Den câmpĭ pre Tătarĭ 'i-aŭ scosŭ, că dupĕ risipa Tătarilorŭ ce-ĭ gonise óre-când Laslăŭ, Craĭul Unguirescŭ, de pre aceste locurĭ, ĭarăşĭ aŭ fostŭ începutŭ a se tindère la câmpĭ...Éră dacă aŭ ucisŭ aceĭ fecĭorĭ de

Domnî zimbrul, saŭ bourul ce aŭ fostŭ, cum scrie Letopisețul celŭ Moldovenescŭ, și întumându-se înapoĭ, aŭ nemeritŭ la locul unde este acmu Têrgul Suceveĭ; acolo mirosindu-le fumŭ de focŭ, și fiindŭ locul despre apă, cu pădure măruntă, s'aŭ pogoritŭ pre merodenia fumuluĭ, unde este acmu Mônăstirea Ețcaniĭ. Acolo, pre acelașĭ locŭ, aŭ găsitŭ o prisacă cu stupĭ, și unŭ moșnégŭ bětrânŭ prisacariŭ; de siminție aŭ fostŭ *Rusŭ*[1]) și 'l-aŭ chĭematŭ *Ețco*. Și întrebându-lŭ aceĭ fecĭorĭ de Domnĭ, ce felŭ de omu'ĭ și den ce țéră'ĭ, elŭ aŭ spusŭ că este den țéra Leșéscă, Rusŭ. Așijderea și pentru locŭ 'l-aŭ întrebatŭ, ce locŭ este acesta, și de ce stăpânŭ ascultă. Ețco aŭ ḑisŭ că este unŭ locŭ pustiŭ și fŏră de stăpânŭ, de'lŭ domnescŭ fierele și paserile; și se tinde locul in gĭos până in Dunăre, ĭar in sus până in Nistru, de se hotăresce cu țéra Leșéscă; și este locul fórte bunŭ de hrană. Ințělegêndŭ aceĭ fecĭorĭ de Domnĭ aceste cuvinte, aŭ sirguitŭ la Maramoruș de șĭ-aŭ trasŭ ómeniĭ seĭ, și pre alțiĭ aŭ îndemnatŭ; și aŭ descălecatŭ ântêiŭ subt munte, și s'aŭ lățitŭ pre Moldova in jos. Éră Ețco prisacarĭul, dacă aŭ înțělesŭ de descălecarea Maramorișenilorŭ, indată s'aŭ dusŭ in țéra Leșéscă și aŭ adusŭ Leșĭ, și aŭ descălecatŭ pre apa Suceveĭ in sus, și pre Siretŭ, despre Botoșenĭ. Și așa de sirgŭ s'aŭ lățitŭ Românii in jos, și Leșiĭ in sus, și s'aŭ plinitŭ tóte locurile cu ómenĭ într'acéstă țéră den munte până in Nistru, și in jos până unde dă Dunărea in Vidov, și până in Cetatea Albă, și la Chilia, și la Renĭ, și pe Nistru in sus până unde se împreună cu hotarul țěreĭ Leșescĭ, și pe Prut până maĭ sus de Cernăuțĭ și pre Cerimuș.

Așijderea și Têrgul Baĭa, scrie că 'l-aŭ descălecatŭ nesce olarĭ. Éră Sucéva o aŭ descălecatŭ nesce cojocarĭ Unguresci, ce se chĭamă pre limba lorŭ *Socĭ*; éră *Socéva* pre limba lorŭ se chĭamă *Cojocărie*. Intr'acesta chipŭ s'aŭ făcutŭ aceste. Aflatu-s'aŭ într'acéstă țéră și cetățĭ făcute maĭ de-de-multŭ de Ianovezĭ (Genovezĭ): Cetatea la Têrgul Suceveĭ, și Cetatea la Hotin, și Cetatea Albă, și Cetatea Chilieĭ, și Cetatea Némțul, și Cetatea nóă Romanul, ce i s'aŭ surpatŭ pămêntul și aŭ căḑutŭ.

***Evstratie Logofĕtul**, și după dênsul Simion Dascalul și Misail Călugĕrul.*

---

[1]). Cronicariĭ Moldoveĭ subt nume de *Rușĭ* înțelegŭ pre *Rutenĭ* saŭ *Rusnecĭ*, cum le ḑicemŭ in limba populară; fiindŭ că Rosienilorŭ le ḑicŭ pururea *Moskalĭ*, de pe numele vecheĭ Capitale *Moska*. *Ed.*

APENDICS II.

A. Despre Ludovik, Craĭul Unguresců şi Leşesců.

In aniĭ de la Hristos 1360 murit-aŭ Craĭul Leşescŭ Cazimir: eşindŭ la vênatŭ aŭ alergatŭ dupě unŭ cerbŭ, aŭ căḑutŭ cu calul, şi şĭ-aŭ frîntŭ unŭ piciorŭ, şi i s'aŭ têmplatŭ mórtea! Ěră in urma luĭ aŭ stătutŭ Craiŭ Ludovik, Craĭul Ungurescŭ, nepotŭ luĭ Cazimir mortuluĭ, îndemnatŭ fiindŭ de o sémă de Boĭerĭ Leşescĭ, neavêndŭ feciorĭ Craĭul Cazimir parte bărbătéscă, fŏră numaĭ douě fete. Aŭ părăsitŭ viţa Crăéscă. Mare mâhniciune aŭ rěmasŭ Leşilorŭ dupě mórtea Craĭuluĭ Cazimir: că Ludovicŭ Craĭul, fiindŭ strěinŭ la Crăia Leşéscă, pe nime nu suferia la sine; ce tóte lucrurile pen tâlmacĭ se isprăvĭaŭ, şi multe locurĭ ce eraŭ sě le împreune cătrě Crăia Leşéscă, le da unuĭ Domnŭ Ungurescŭ, anume luĭ Cnézŭ Vladislav a Opolieĭ, şi altora. Nezăbovindŭ Ludovik Craiŭ in ţéra Leşéscă, s'aŭ întorsŭ in ţéra Unguréscă, lăsândŭ cârma Crăieĭ Leşescĭ mumeĭ séle Elisaveteĭ, suroreĭ luĭ Cazimir Craiŭ, ce aŭ muritŭ. Ce, ea, fiindŭ femeĭă bětrână, depărta ómeniĭ vrednicĭ cu sfatul, şi aduna ómenĭ de nimică şi îmbunătorĭ. Douě fete a luĭ Craiŭ Cazimir, cu totŭ ce le-aŭ rěmasŭ de la tatăl lorŭ, le-aŭ trimisŭ acéstă bětrână Crăésă, Elisaveta, in ţéra Unguréscă, la nepotul sěŭ Ludovic, Craĭul Ungurescŭ; şi acolo aŭ pusŭ de s'aŭ sunatŭ cum fetele luĭ Cazimir Craĭuluĭ nu'ĭ suntŭ adevěrate fete luĭ Cazimir. Şi pentru ca sě nu agĭungă fetele luĭ Cazimir dupě ómenĭ marĭ, le-aŭ măritatŭ: pre cea maĭ mare, Ana, dupě Dvihelm, Cnézul Şţilieĭ; pe Iodviga, cea maĭ mică, dupě Romer, Cnézul Stirieĭ; amêndoĭ acestia eraŭ legaţĭ subt Crăia Leşéscă pre acele vremĭ. Iar in anul 1367, Sultan Murat, Impěratul Turcescŭ, ficiorŭ luĭ Orhan, nepotul luĭ Otoman, tare aŭ inspăĭmântatŭ ţéra Veneţieĭ şi a Genueĭ dintru îndemnarea luĭ Ión Cantacuzino, Impěratul Grecescŭ, scriŭ cronicariĭ Leşescĭ. Ěră Hronograful Grecescŭ scrie că acestŭ Sultan Murat, in ḑilele luĭ Ión Paleologu, Impěratul Grecescŭ, aŭ mersŭ de aŭ luatŭ Solonul de la Frâncĭ, in anul de la zidirea Lumeĭ 6810; că Solonul 'l-aŭ cumpěratŭ Veneţianiĭ de la Manoil, ficĭorul luĭ Mihail Paleologu, Impěratul Grecescŭ; ĭar maĭ înainte aŭ fostŭ a Genovezilorŭ, şi apoĭ 'l-aŭ luatŭ Greciĭ de la Genovezì; ce atuncea aŭ înspăĭmântatŭ Sultan Murat pre Veneţianĭ. Şi pre urmă aŭ luatŭ Sultan Murat de subt ascultarea Impěraţilorŭ Grecescĭ, Bulgariĭ, Sêr-

bii, Bosna ș. a. t. Éră in anii de la Hristos 1369 aŭ murită Ludovik, Craiul Ungurescŭ și Leșescŭ, fĕră de siminție bărbătéscă, rĕmâindu'i douĕ fete, anume Maria și Edviga; ce, precum in viața luĭ, așa și dupĕ mórte, multă amestecare era in țéra Leșéscă.

B. Pentru Cnezia Litveĭ cum s'aŭ unită cătrĕ Crăia Leșéscă.

Dupĕ mórtea luĭ Ludovik, Craiul Ungurescŭ și Leșescŭ, mare amestecătură era in țéra Leșéscă pentru alesul Craiuluĭ noŭ; că nicĭ acestuĭ Craiŭ semenție parte bărbătéscă nu i-aŭ rĕmasŭ, ce numaĭ douĕ fete. Maria aŭ fostŭ măritată dupĕ Jigmont, Markgraful Brandeburguluĭ; éară Edviga era fată acolo. Uniĭ trăgeaŭ pre Jigmont la Crăia Leșéscă; ĭar alțiĭ, pre Edviga, dupĕ cine arŭ socoti Sfatul Crăieĭ Leșescĭ sĕ o mărite, acela sĕ fie Craiŭ; și aŭ rĕmasŭ toțĭ pre acéstă socotélă. Éră Jigmont venise acum in Cracăŭ; ce, ne lăsându-lŭ Leșiĭ ce s'aŭ întêmplatŭ la Cracăŭ, i-aŭ căutatŭ a se întórcere înapoĭ, în țéra Ungurécă, petrecutŭ de Leșĭ. Și așteptândŭ Leșiĭ câtăva vreme venirea Edvigeĭ, feteĭ luĭ Ludovicŭ, la Cracăŭ, și fiindŭ Seimŭ in Seragĭ, alesĕse pre Samovit, Cnézul Mazovieĭ, sĕ fie Craiŭ Leșescŭ. Ce, înțelegêndŭ de acésta Crăésa cea bĕtrână a țĕreĭ Unguresci, îndată aŭ trimsŭ 12,000 de Ungurĭ, cu ginere-sĕŭ Jigmont, pre la Sandezŭ, de aŭ prădatŭ țéra Mazovieĭ. Trimis'aŭ Leșiĭ solŭ la Crăésa Elisaveta sĕ nu'ĭ maĭ ție cu cuvinte, ce sĕ le trimiță pre Edviga, dicêndŭ că apoĭ îșĭ vorŭ alege altŭ stăpânŭ. N'aŭ pututŭ face într'altŭ chipŭ Crăésa; ce aŭ trimisŭ pre Edviga, împreună cu ginere-sĕŭ Jigmont, ca sĕ pădéscă elŭ și sĕ cârmuĭască până va veni maĭ la vêrstă fata Crăeseĭ. Vĕdêndŭ Leșiĭ că'ĭ are in nebăgare de sémă Crăésa cea bĕtrână, și le trimite ocârmuitorŭ cu fata, s'aŭ strânsŭ mulțĭ și aŭ trimisŭ înaintea luĭ Jigmont sĕ nu vie in țéra Leșéscă, că nu'lŭ vorŭ priimi nice Craiŭ nice ocârmuitorŭ; că apoĭ se vorŭ lupta cu dênsul ca cu unŭ vrăjmașŭ. Aŭ căutatŭ luĭ Jigmont a se întórcere înapoĭ de la Lubov. Éră Crăésa aŭ trimisŭ pre fata'șĭ, Edviga, cu alțĭ boĭerĭ la țéra Leșéscă, cu multă avere. Eșitu-i-aŭ înainte mulțĭ Boĭerĭ și ostașĭ, cu bucurie; și viindŭ Crăésa in Cracăŭ, îndată aŭ pomăzuit'o Crăésă țĕreĭ Leșescĭ, Bodgent Archiepiscopul Gnézuluĭ. Éră in anul de la Hristos 1375, înțelegêndŭ Iagelo, Marele Cnéz a Litveĭ, de venirea și corunația Edvigeĭ, trimis'aŭ la dênsa pre frațiĭ seĭ, pre Schirgel și pre Boris și pre Hovnul starostele Vilneĭ, cu darurĭ marĭ și prea frumóse, întrebând-o de va vre sĕ'lŭ ĭa bărbatŭ și sĕ'lŭ priméscă la scaunul Crăieĭ, cu aceste tocmele: întêĭŭ, că se va boteza cu tótă țéra Litveĭ, și va împreuna tóte ținuturile carĭ le-aŭ luatŭ Litva din țéra Leșéscă ĭar cătrĕ țéra Leșéscă, așa cetățĭ cum și orașe, ales părțile rusescĭ și tótă țéra Podolieĭ, și toțĭ ómeniĭ din robie îĭ va slobodi, cariĭ eraŭ robițĭ încă de alțĭ Cnezĭ de maĭ ântêiŭ. Cătrĕ acésta, și Cnézia Litveĭ cea mare sĕ o împreune cătrĕ țéra Leșéscă in vecĭ; și că va dobândi Cneziile și țĕrile a Slonscăĭ, a Prușilorŭ, a Pomeranilorŭ, și le va împreuna cătrĕ Crăia Leșéscă, cu avuția câtŭ are și câtŭ va avea, tótă o va da recĭpospolitiĭ la țéra Leșéscă. Era acestŭ lucru tuturorŭ Leșilorŭ plăcutŭ, nădăjduindŭ că așa vorŭ ave pace

APENDICS III.

Pentru Crijacĭ (Cruciferĭ), ce nému aŭ fostŭ, şi de unde s'aŭ isvoditŭ in ţéra Leşéscă.

In aniĭ de la nascerea luĭ Hristos 1188, stĕpânindŭ Baldovin, Craiŭ creştinescŭ, in Ierusalimŭ, când acea strînsóre aveaŭ Creştiniĭ despre păgâniĭ Sarachinenĭ câtŭ nu se póte a spunere, nicĭ cu condeĭul a se scriere; ce dupĕ aceea aŭ luatŭ păgâniĭ de la Creştinĭ Cetatea Ptolomiada, Latinesce Acona, ĭar Nemţesce Acris, marĭ prădĭ şi scădere făceaŭ păgâniĭ creştinilorŭ. Care luându-le aminte Baldovin Craiŭ, scris-aŭ la alţĭ Creştinĭ cu rugăminte pentru agĭutorŭ; care rugăminte aŭ pornitŭ oştĭ din ţĕrile Rômuluĭ asupra Sarachinenilorŭ, adecă de la Italia, din Longobardia, de la Veneţianĭ, şese-ḑecĭ de galióne, in carĭ eraŭ cincĭ-ḑecĭ de miĭ de oştenĭ, ómenĭ aleşĭ de rĕsboiŭ.

Aşijderea de la Franţujĭ, de la Nemţĭ, de la Sasĭ, de la Renŭ, şi de la Lubec, den Colna şi den alte oraşe, mulţime de ómenĭ aprinşĭ cu dragoste cătrĕ Dumneḑeŭ, aşa pentru sĕ véḑă acele locurĭ, cum pentru agĭutorŭ sĕ dea alorŭ sĕĭ creştinĭ. Dintr'acestŭ oraşŭ, Lubec, Nemţiĭ, ómeniĭ cariĭ eraŭ oştenĭ, grijindu'şĭ o corabie căreĭa i-aŭ pusŭ nume Crache, in care eraŭ ómenĭ ca la 700, cariĭ dreptŭ subt cetatea şi oraşul Acona aŭ mersŭ. Incungĭurat-aŭ pre urmă Creştiniĭ Acona cu mare putere, unŭ anŭ intregŭ stândŭ subt cetate, o băteaŭ cu multe felurĭ de meşterşugurĭ, éră cu mare scădere in Creştinĭ: că mulţĭ de săgeţele neprietenilorŭ rănițĭ şi bolnavĭ zăceaŭ, şi de necăĭurĭ ne-avêndŭ nicĭ o căutare. Uniĭ de fóme şi de rane grele, şi de bólă, zăceaŭ şi murĭaŭ. Aflatu-s'aŭ intr'aceĭ ostaşĭ ḑece bărbaţĭ, cariĭ, avêndŭ frica luĭ Dumneḑeŭ, dintre aceĭ nimerițĭ acolo din ţĕrile Nemţescĭ, s'aŭ aprinsŭ de mila creştinéscă şi s'aŭ apucatŭ a păḑire şi a grijire pe aceĭ bolnavĭ; dintre cari unŭ oraşanŭ din Lubecŭ, ĭuândŭ pânḑile Corăbieĭ aceeĭ ceĭ ḑiceaŭ Crache, aŭ dat'o de aŭ făcut'o cortŭ, precum aŭ putut la aceea vreme; subt acelŭ cortŭ aŭ strinsŭ pre ceĭ rănițĭ şi bolnavĭ, şi'ĭ grijĭaŭ; şi cu agĭutorul luĭ Dumneḑeŭ, şi cu nevoinţa acelorŭ păḑitorĭ, cu hrană, şi cu unsorĭ la rane, mulţĭ s'aŭ insănătoşitŭ. Éră dupĕ ce dobândiră Creştiniĭ Acona, in aniĭ 1190, dat-aŭ Creştiniĭ Biserica Sfântuluĭ Ión acelorŭ bolnavĭ, care Biserică aŭ făcut'o osteniĭ creştinĭ de la Rodosŭ de maĭ 'nainte vreme. Decĭ, aŭ pusŭ ispravnicĭ pe acea Biserică pre

aceĭ ḑeci bărbaţĭ, sĕ aĭbă grijĕ de aceĭ bolnavĭ. Eraŭ pregĭurŭ acea biserică pomeţĭ frumoşĭ, şi i-aŭ cumpăratŭ aceĭ bărbaţĭ temătorĭ de Dumneḑeŭ sĕ fie pentru bolnavĭ; că dintr'acelŭ pometŭ aveaŭ ceĭ bolnavĭ multe felurĭ de rodurĭ, şi multe felurĭ de buruene de lécurĭ pentru spălatul ranelorŭ. Şi ântêiŭ acolo in Acona s'aŭ făcutŭ bolniţă, întru pomenirea Precurateĭ Fecĭóreĭ Maria, şi ântêiŭ întru lauda luĭ Dumneḑeŭ celŭ slăvitŭ in Troiţă. Cu acéstă pildă, acea din Acona, Baldovin Craiŭ fiindŭ povăţuitŭ, făcut'aŭ şi elŭ bolniţă in Ierusalimŭ, şi aŭ numit'o bolniţa prea Sv. stĕpâneĭ Marieĭ, precum şi in Acona, puindŭ păḑitorĭ sĕ grijéscă pre aceĭ bolnavĭ şi răniţĭ. Ispravnicŭ pre acele bolniţe era Henrik din Vopoltă, carele cu fraţiĭ seĭ fu însĕnătoşatŭ, şi cu alţĭ ostaşĭ a mormêntuluĭ luĭ Dumneḑeŭ; că cu norocŭ era, şi tare sta împrotiva păgânilorŭ. La acestŭ zaconŭ pre-urmă fórte mulţĭ den Cnezĭ, den Domnĭ, şi Némişĭ nemţescĭ se adăogĭaŭ. Eraŭ la numĕrŭ ântêiŭ, in anul d'ântêiŭ, numaĭ 35, cariĭ petreceaŭ viaţă cu frică Dumneḑeéscă, şi marĭ neprietenĭ eraŭ tuturorŭ neprietenilorŭ sfinteĭ crucĭ; şi aşa, cu pilda a prea buneĭ vieţeĭ séle, mulţĭ de'ntre ceĭ necredincĭoşĭ venĭaŭ, petrecerea vieţeĭ lorŭ vĕḑêndŭ, cum aceĭ bărbaţĭ sĕnătoşĭ staŭ întru tóte faptele séle, petrecŭ maĭ multe de câtŭ alţiĭ, cum dintru alorŭ pildă s'aŭ făcutŭ creştinĭ mulţĭ şi s'aŭ botezatŭ.

Daŭ multă avere la acele bolniţe; şi de ce mergea, de ceea se îmmulţĭaŭ bolniţele şi acestŭ zaconŭ saŭ lege a Crijécilorŭ; şi când murĭa vre-unŭ Domnŭ in ţéra aceea sfântă, lăsa lucrurĭ scumpe la bolniţă; de nimerĭa acolo vre-unŭ óspe cu nume sciutŭ, lăsa darurĭ la bolniţă, poftindŭ sĕ aĭbă grijĕ de sĕracĭ; precum şi Ragivel, Preuţilorŭ Ierusalimuluĭ ce păḑĭaŭ Mormântul Domnuluĭ de facŭ laudă luĭ Dumneḑeŭ, le-aŭ împărţitŭ milostenie, precum scrie elŭ întru ămbletele séle prin ţĕrĭ strĕine. Şi aşa, acelŭ Mistru saŭ Ispravnicŭ bolniţeĭ agonisit'aŭ multe cărţĭ pricinătóre de la creştiniĭ Domnĭ la Calestin, alŭ-treĭle Papă de Rômŭ, şi la Henrik Chesarul, alŭ-şesele cu acestŭ nume; cu care cărţĭ aŭ trimisŭ pe Patriarhul Ierusalimuluĭ la Rômŭ de aŭ aşeḑatŭ şi aŭ scosŭ zaconuluĭ, saŭ legeĭ nemţescĭ, întărire de Crijacŭ, adecă Crucişarŭ, in anulŭ 1191, adăogândŭ titĭuluşŭ ca sĕ scrie: *«Fräţimea caseĭ nemţescĭ a bolniţeĭ stĕpâneĭ Marieĭ in Ierusalim.»* Aşejdirea le-aŭ datŭ pecete crucea Négră, subt legea praveleĭ Sv. Avgustin, poroncindu-le sĕ se pórte cu tóte aşeḑămêntŭrile, cu faptele, cu bolniţele, iprocĭ. — Acéstă întărire şi pecete aduseră Mistruluĭ, saŭ Ocârmuitoruluĭ Crijacilorŭ (saŭ sĕ ḑicemŭ românesce, Crucişarŭ) in Ierusalimŭ; şi acelŭ uricŭ cu mare cinste şi ţerimonie fu cetitŭ. Acolo Patriarhul Ierusalimuluĭ aŭ îmbrăcatŭ pre fraţiĭ aceĭ lege saŭ pravilă in haĭne albe scumpe, pe care era din-faţă şi dendosŭ crucea Négră. Intr'acesta chipŭ, pe-urmă, de acestŭ felŭ de haĭne şi alţiĭ purtaŭ; şi den aceĭ fraţĭ eraŭ pe acea vreme şepte preuţĭ, cariĭ acestŭ felŭ de haĭne purtaŭ, preuţéscă; şi eraŭ némişĭ lumescĭ; acestora era slobodŭ încinşĭ cu sabie sĕ facă Liturgia; nime nu'şĭ rădea barba; şi pe sacŭ umplutŭ cu paĭe, dupĕ zaconul lorŭ, dormĭaŭ. Ce acésta curênd o aŭ schimbatŭ (precum este in poveste): bişugul aduce desfrănare. Fost'aŭ aşeḑatŭ şi altă orônduélă zaconuluĭ, acestŭ Mistru a bolniţeĭ prea curateĭ stĕpêneĭ Marieĭ, Henrik de Vapoltă; adecă ântêiŭ greşindŭ vre-unŭ frate dintre aceĭ împrotiva Legeĭ saŭ zaconuluĭ seŭ, sĕ nu fie de nime certatŭ, fără

numaĭ de singurŭ Mistrul zaconuluĭ, saŭ de cela ce'lŭ va orândui. elŭ spre aceea, .şi certare nime de strĕinĭ sĕ nu scie. — Adoa, pe fraţiĭ ostaşĭ pe-lŭngă dênsul aŭ pusŭ giudecătorĭ, şi 'i-aŭ datŭ luĭ putere între dênşiĭ, pre ceĭ înprotivnicĭ se'ĭ tocméscă, şi pe aceĭ neascultătorĭ cĕ'ĭ certe. — Atrila, aŭ aşeḑatŭ numere sciute de rugăciune (ocenaş) peste tótă ḑioa mirenilorŭ sĕ cetéscă. Intr'acéstă dregătorie aŭ vieţuitŭ anĭ ḑeci, şi aŭ muritŭ in Acona, şi acolo l'aŭ îngropatŭ. Alŭ-doile Mistru a Crijacilorŭ aŭ stătutŭ Oto Cargen, némişŭ nemţescŭ, la acéstă dregătorie, in ḑilele luĭ Filip Chesarul alŭ-doile şi a luĭ Inocentie Papa Rômuluĭ; şi in ţéra Leşéscă era Craiŭ Mecislav celŭ bĕtrânŭ, in aniĭ de la Hs. 1200. Acestŭ Mistru in prostie aŭ slujitŭ luĭ Dumneḑeŭ; şi in viaţa sa aŭ făcutŭ pecete zaconuluĭ cu chipŭ de măgarŭ, pre carea şedea Maĭca precurata cu Fiĭul in braţe, şi Iosif bĕtrânul pre-lŭngă dênşiĭ cu toégŭ, şi scrisóre pe giurŭ pecete cu aceste cuvinte: «*Pecetea orânduelei Mistrului a frăţimeĭ caseĭ Nemţescĭ in Ierusalim.*» In acestŭ felŭ de pecete ţineaŭ Crijaciĭ până in ḑilele luĭ Fridirik celuĭ ântêiŭ a Mistruluĭ. De acestŭ zaconŭ acestŭ Fridirik pe urmă o aŭ schimbatŭ in ţéra Liflandeĭ. Pe vremea acestuĭ Cargen, Frăţimea, ce se chiema latinesce *Ensiferi*, purtătorĭ de sabie, s'aŭ isvoditŭ: cariĭ, pe-urmă, s'aŭ unitŭ cu Crijaciĭ Prusilorŭ. Şepte anĭ fiindŭ îndregătoria sa, aŭ muritŭ in Acona. Alŭ-triĭle Mistru a ostaşilorŭ mormêntuluĭ luĭ Dumneḑeŭ fu alesŭ Herman din Alsaţia, in anul de la Hristosŭ 1218; éră pe vremea stĕpânireĭ luĭ aŭ luatŭ Saraciniĭ Ierusalimul de subt cârma creştinilorŭ. Éră Crijaciĭ fură isgoniţĭ afară de Siria; şi acésta totŭ pentru păcate! că giudecăţile luĭ Dumneḑeŭ ascunse suntŭ. Éră pre-urmă aceştĭ Crijacĭ s'aŭ închinatŭ la Chesarul Fridirik, rugându-lŭ sĕ le dea locŭ sĕ'şĭ facă biserică dupĕ pravila sa, sĕ petrécă până la sfêrşitul seŭ, dupĕ cum era obicĭnuinţa luĭ Dumneḑeŭ. Datu-le-aŭ Chesarul locŭ sciutŭ, de traĭul lorŭ. Éră in anul 1222, Conrad, Cnézul Mazovieĭ, avêndŭ adese nevoĭ de Prusacĭ, veciniĭ seĭ mărginenĭ şi neprietenĭ aĭ seĭ, aŭ năzuitŭ Conrad, Cnézul Mazovieĭ, la Fridirik Chesarul, sĕ'ĭ dea agiutorŭ pre aceĭ Crijacĭ împrotiva Prusacilorŭ, ce eraŭ pe atuncea păgânĭ. Aşejdirea şi de la singurĭ Crijaciĭ de la Rômŭ aŭ poftitŭ agiutorŭ. Decĭ, Fridirik Chesarul aŭ sloboḑitŭ pre Crijacĭ, că eraŭ 20000. Indată câtŭ aŭ sositŭ Crijaciĭ la Conrad, le-aŭ datŭ ţéra Helmuluĭ şi câtŭ locŭ cuprinde între Vila, Mocra şi Dervinţa; că acelŭ locŭ 'l-aŭ avutŭ Conrad osĕbitŭ de la Leşĭ, care 'l-aŭ luatŭ Leşiĭ de subt Crijacĭ. Cu acéstă tocmélă aŭ lăsatŭ acelŭ locŭ Crijacilorŭ, că cu nevoinţă pururea sĕ oştéscă Crijaciĭ asupra păgânilorŭ, pentru legea creştinéscă; şi dupĕ ce îĭ vorŭ aşeḑa pre păgânĭ, şi'ĭ vorŭ subpune, sĕ întórcă ţéra Helmuluĭ înapoĭ luĭ Conrad, saŭ celuĭ ce va fi pe urma luĭ. Éră eĭ ţĕrile ce arŭ dobândi de la Prusacĭ sĕ le împarţă cu socotélă, ómenĭ vrednicĭ, cu Cnézul Mazovieĭ şi cu urmaşiĭ luĭ. Leşilorŭ, ca nisce creştinĭ, sĕ nu le facă pacoste, nicĭ-o strimbătate, nicĭ scădere; pre vrăjmaşiĭ lorŭ sĕ nu'ĭ ascunḑĕ, nicĭ sĕ le agiute cu sfatŭ saŭ cu altŭ agiutorŭ a lorŭ cé împrotiva păgânilorŭ, vrăjmaşilorŭ Sf. crucĭ, câtŭ arŭ trebui luĭ şi Leşilorŭ sĕ le fie într'agiutorŭ. Éră de n'arŭ asculta, şi arŭ călca vre-unul dintre acestea giurămênturĭ, atuncea, ca unorŭ vinovaţĭ, sĕ le ĭa averea şi locurile pentru nemulţămire.

Acéstă tocmélă și așeḑământŭ între Conrad, Cnézul Mazovieĭ, și între frațiĭ Crijacĭ aŭ fostŭ; care tocmélă și așeḑământŭ 'l-aŭ întăritŭ Grigorie alŭ-noĕlea, Papă a Rômuluĭ: le-aŭ maĭ adaosŭ pre-lângă aceste Conrad Crijacilorŭ țéra Dobrinuluĭ și cetatea Nesova, în țéra Culavuluĭ; așejdirea și Ghedeon, Episcopul Pelomculuĭ, le-aŭ datŭ den Eparhia sa une-locurĭ sĕ'șĭ la de a ḑecea, și sate cu ostrovŭ. — Acestŭ așeḑământŭ 'l-aŭ tăĭnuitŭ Crijaciĭ; numaĭ Uricul cu pecetea de aurŭ a luĭ Fridirik alŭ-doĭle, Chesaruluĭ, cu mare nevoință îlŭ țineaŭ; care le-aŭ întăritŭ lorŭ țéra Helmuluĭ cu a Dobrinuluĭ date, măcar că Conrad Cnézul nu le-aŭ datŭ în vecĭ. Decĭ, pentru acea întăritură a luĭ Fridirik Chesaruluĭ, pre-urmă marĭ sfeḑĭ aŭ fostŭ între Crijacĭ și între Leșĭ, până ce s'aŭ spartŭ și s'aŭ stricatŭ cele neadevĕrate a lorŭ Urice. Așejdirea avêndŭ 6000 Căpiteniĭ maĭ alese aceĭ doĕḑecĭ de miĭ de Crijacĭ ostașĭ, luând asupra sa, împrotiva păgânilorŭ Prusacĭ, apĕrarea Leșilorŭ și a Mazovilorŭ, ântêiŭ in țéra Dobrinuluĭ s'aŭ așeḑatŭ; aŭ pusŭ ântêiŭ în partea despre Visla o bașcă făcută de strajĕ dreptŭ in prijma Toruneĭ, care se chiémă astăḑĭ Dâmbov, ce era sĕ'ĭ ḑică Dubov; dintr'acolo păḑiaŭ pe păgân'ĭ Prusacĭ preste Visla, cu dese și multe pusce îĭ stricaŭ; și pre-urmă, cu agĭutorul Leșilorŭ și a Mazurilorŭ, aŭ începutŭ a se plecare păgâniĭ Prusacĭ, pustiindu-le și stricându-le țéra; câtŭ aŭ căutatŭ Prusacilorŭ dintru acelea locurĭ a se părăsire și alăsare lorŭ țéra Helmuluĭ, iprocĭ. Murit-aŭ Herman din Salce, și l-aŭ îngropatŭ in Berlum.

Pe ce vreme s'aŭ arătatŭ aceștĭ Crijacĭ neprietenĭ Leșilorŭ, și când le-aŭ trimisŭ agĭutorŭ Alecsandru Vodă.

Alŭ-triĭspreḑecile Mistru, saŭ Ocârmuitorul Crijacilorŭ ș'alŭ Prușilorŭ, anume Carolo den Trever, in ḑilele luĭ Henrik Chesar, și a luĭ Climent, Papa Rômuluĭ, și a luĭ Vladislav, Craĭul Leșescŭ, Locheten, in aniĭ de la Hr. 1409, aŭ rădicatŭ sabia asupra Leșilorŭ, in locŭ de bine și de mulțămită (caută ce facŭ streiniĭ când îĭ primescŭ tovarășĭ locuitoriĭ țĕrelorŭ, precum și la noĭ in țéră pe-urmă veĭ afla de Grecĭ la ce statŭ aŭ adusŭ țéra nóstră și boĭerimea eĭ); că ântêiŭ, Crijaciĭ, țéra Pomerania o aŭ luatŭ de la Levŭ, și altele carĭ până in ḑilele alŭ-trii-luĭ Cazimir Craiŭ aŭ fostŭ aceste țĕrĭ in mânele strĕinilorŭ, cum s'aŭ pomenitŭ maĭ sus, pustiindŭ satele Slehticilorŭ și omorindŭ pre Șlehticĭ. Pre acésta vreme, vĕḑêndŭ și alțĭ megieșĭ că se înmulțescŭ și se întărescŭ Crijaciĭ asupra Leșilorŭ, s'aŭ rădicatŭ și Liflandiĭ de aŭ luatŭ de la Leșĭ Vestitul orașŭ și cetatea Riga cu totŭ ținutul eĭ. Și pre-rândŭ ce aŭ lucratŭ aceĭ Crijacĭ și asupra Litveĭ, cetesce pre Alecsandru Gvagen, istoricul țĕreĭ și lucrurilorŭ Litveĭ, veĭ afla. Éră noĭ câtŭ amŭ socotitŭ sĕ fie pentru deschisul voróveĭ și sciințeĭ nóstre, amŭ scrisŭ.

Dupĕ ce aŭ perdutŭ rĕsboĭul Crijaciĭ, cum s'aŭ scrisŭ maĭ sus, cu Vladislav Iagelo, Craĭul Leșescŭ, căruĭa i-aŭ trimisŭ in agĭutorŭ Alecsandru Vodă improtiva Crijacilorŭ 500 de Moldovenĭ, căḑut-aŭ la pace Crijaciĭ, care aŭ primit'o craĭul Vladislav Iagelo, din sfatul și socotéla frățâne-seŭ luĭ Vitold, Cnézul Litveĭ, măcar că acea pace cu Crijaciĭ era peste voĭa sfetnicilorŭ leșescĭ. Legă-

tura între eĭ lăsămŭ la Leşĭ sĕ scrie. Éră in anul de la Hs. 1439, venit-aŭ solĭ de la Ungurĭ la Craĭul Leşescŭ, poftindu'lŭ la crăiea Unguréscă, aflându-se pre-atunce in mare grijĕ Unguriĭ de Turcĭ; şi poftĭaŭ soliĭ Ungurescĭ pre Vladislav, Craĭul Leşescŭ, sĕ'şĭ ĭa muĭere pre o vară a sa, Elisaveta, Crăĭasa lorŭ, ce rĕmĕsese vĕduvă. Decĭ, după multe sfaturĭ a Sfetnicilorŭ Leşescĭ, măcarŭ că Vladislav, Craĭul Leşescŭ, era omŭ tênĕrŭ, nepriimindŭ sĕ'şĭ ĭa femeĭă vĕduvă şi in vêrstă, mai multŭ bĕtrână şi grea, ce, pe sfatul tuturorŭ aŭ priimitŭ şi crăiea Unguréscă; şi intre alte tocmele, aşeḑat-aŭ şi acésta: că, de va nasce Elisaveta Crăĭasa fiĭŭ, şi de va trăi, sĕ siléscă Craĭul Vladislav cu agĭutorul sĕŭ sĕ'lŭ pue Craĭŭ Bohemieĭ; éră crăiea Unguréscă sĕ fie asupra luĭ Vladislav şi a sĕminţieĭ luĭ; şi pentru acésta tare se nevoĭaŭ Unguriĭ, maĭ multŭ pentru grija ce aveaŭ despre Turcĭ; că încă fiindŭ viŭ Voĭceh Albert, Craĭul Ungurescŭ, aŭ fostŭ trimisŭ Sultan Murat solŭ la Craĭul Leşecŭ, Vladislav, făgăduindu'ĭ banĭ şi 100,000 de óste sĕ'ĭ dea, numaĭ sĕ se rădice asupra luĭ Voĭceh Craĭuluĭ Ungurescŭ; şi aŭ zăbovitŭ soliĭ turcescĭ la Cracăŭ până ce aŭ luatŭ rĕspunsŭ că Unguriĭ de bună voĭa lorŭ aŭ datŭ crăiea Unguréscă luĭ Vladislav, Craĭuluĭ Leşescŭ. Stătut-aŭ, déră, Vladislav Craiŭ Leşescŭ şi Craiŭ Ungurescŭ; şi încă fiindŭ soliĭ Ungurescĭ in Cracăŭ la Vladislav Craĭŭ, ĭată de-olacŭ vine veste că aŭ născutŭ fiĭŭ Crăĭasa Elisaveta.

Neculaĭ Costin.

APENDICS IV.*

Rĕsboiul luĭ Vladislav, Craĭul Leşescŭ şi Ungurescŭ, ce aŭ avutŭ cu Sultan Murat la Varna, şi aŭ peritŭ Vladislav Craiŭ in rĕsboiŭ.

Acestŭ Craiŭ, Vladislav, era, cum s'aŭ pomenitŭ maĭ sus, Craiŭ Leşescŭ şi Ungurescŭ, pe vremea ce împĕrăţia Ión Paleologu, Impĕratul Grecescŭ, in Ţarigrad, fiindŭ in mare grijĕ de Turcĭ, că din ḑi in ḑi âmblaŭ sĕ'l ia Ţarigradul, cum luase şi alte ţĕrĭ de subt stĕpânia Grecilorŭ. Decĭ, Impĕratul Grecescŭ pururе scria la Vladislav Craĭul şi la Iancul, Domnul ţereĭ Unguresci ceĭ din miḑilocŭ, Ortomagiarŭ, sĕ nevoiască sĕ vie sĕ'ĭ dea agiutorŭ improtiva Turcilorŭ, ca sĕ se isbăvéscă creştinii de incungiurarea păgânilorŭ; şi făcêndŭ acea isbândă, ilŭ va incununa cu stimă Impĕrătéscă, şi nu se va maĭ chiema Craiŭ, ce Impĕratŭ. Éră Craĭul Vladislav cu Iancul Domnul, inţĕlegêndŭ pofta Impĕratuluĭ, le era aminte şi cercaŭ vreme sĕ se rădice asupra Turcilorŭ, pentru volnicia creştinilorŭ; şi oblicindŭ că Sultan Murat s'aŭ dusŭ la Magnesia sĕ odihnéscă, ca unŭ bĕtrânŭ, şi lăsasĕ in locul seŭ Impĕratŭ pre fiĭul sĕŭ Sultan Mehmet, omŭ tênĕrŭ, nesciutorŭ rândul oştilorŭ, s'aŭ gătitŭ cu tărie mare, şi aŭ trecutŭ Dunărea, şi prădară şi arsĕră satele bulgăresci, şi agiunsĕră până la Varna, de o luară. Déră Turciĭ nimic de acésta nu grigiaŭ: că fiindŭ tênĕrŭ Sultan Mehmet, âmbla la vênatŭ maĭ multŭ, şi la alte dismerdăciunĭ. Éră Veziriĭ ce eraŭ pregiurŭ dênsu aŭ scrisŭ la Sultan Murat, numaĭ sĕ vie cum maĭ curênd, că este in cumpĕnă sĕ péră impĕrăţia lorŭ; că Sultan Mehmet nu'ĭ ascultă de ce'lŭ sfătuescŭ eĭ. Atuncea, Sultan Murat indată aŭ venitŭ până in potriva Ţarigraduluĭ, la Scudari, preste Boazŭ; Éră in césta parte eşisĕ'ĭ oştile in timpinare cu Halim Paşa. Aŭ poroncitŭ Sultan Murat Impĕratuluĭ Grecescŭ, luĭ Ión Paleologu, sĕ 'lŭ trécă cu vase in césta parte de preste Boazŭ, sĕ nu facă zăbavă cu trecătóre pe la Galipoli, pe unde era a trecere, că apoĭ vorŭ strica pacea ce aveaŭ intre sine.

Éră Impĕratul Grecescŭ, Ión Paleologu, de frică, aŭ trimisŭ de aŭ trecutŭ pe Sultan Murat cu tótă óstea ce aŭ avutŭ, dreptŭ pre la Beşictaşĭ, pe-lângă Ţarigrad. Atâta minte avu Ión Paleologu, Impĕratul Grecescŭ, cu sfetniciĭ luĭ, şi cu socotirea becisniciĭ, că Vladislav Craiŭ pentru dênşiĭ venisĕ asupra Turcilorŭ; că de s'arŭ fi zăbovitŭ Sultan Murat cu trecutul pre la Galipoli, sĕ

nu'lŭ fi trecutŭ dreptŭ pe la Țarigrad, s'ar fi zăbovitŭ și ar fi lovitŭ Ungurii pre Sultan Mehmet singurŭ, și ar fi isbânditŭ Vladislav Craiŭ, și ar fi prinsŭ și pre Sultan Murat. Atuncea Sultan Murat aŭ și mersŭ la Ungurĭ la Varna, și s'aŭ impreunatŭ cu Sultan Mehmet, și s'aŭ lovitŭ tare cu Ungurii; și infrânsĕră Ungurii pre Turcĭ, și'ĭ tăĭară fórte tare, câtŭ se imputinasĕ călărimea Turcilorŭ; numaĭ cu pedestrimea rĕmăsĕse Sultan Murat. Se sfătuiră Turcii sĕ fugă, că perdusĕ nădejdea; ce, Enicerii n'aŭ lăsatŭ, măcar sĕ péră până la unul n'arŭ fugi, ce cu toții sĕ ésă. Decĭ, Ungurii, simețindu-se, s'aŭ sfătuitŭ sĕ maĭ dea resboiŭ Turcilorŭ, și sĕ facă năvală tocmaĭ la corturile Impĕraților. Éră Iancul, Domnul Ungurescŭ, aŭ ḑisŭ cătrĕ Craĭul, și toțĭ Boĭerii, sĕ mérgă elŭ ântêĭŭ cu o sémă de oștĭ sĕ facă năvală la Turcĭ și la cortul Impĕratuluĭ, că'ĭ părea că'ĭ va isbândi; ĭar căpătêndŭ isbândă atuncea lesne va fi sĕ vie și craiul pe-urmă cu tótă óstea sĕ facă năvală; și plăcu tuturorŭ acestŭ sfatŭ, că toțĭ cunosceaŭ că va face Iancul isbândă, fiindŭ omŭ ințeleptŭ și vitézŭ bunŭ. Ce Craiul, fiindŭ tĕnĕrŭ, n'aŭ ascultatŭ, ce s'aŭ potrivitŭ celorŭ ce eraŭ pre lûngă dênsul și'ĭ ḑiceaŭ că dacă va isbândi Iancul se va vesti numele luĭ. Decĭ, așa s'aŭ inșelatŭ Craiul; și indată poronci de aŭ datŭ in trâmbițe, și incălecară, bețĭ, amețițĭ, și fĕră de nicĭ-unŭ cumpĕtŭ. Dederă năvală asupra porții Impĕratuluĭ, unde eraŭ Enicerii, și se făcu unŭ resboiŭ ĭute și tare; și năvăliaŭ la cortul Impĕratuluĭ, și se făcu mórte mare și cumplită, câtŭ era numaĭ sĕ dea dosŭ Impĕratul. Ce Enicerii nu 'l-aŭ lăsatŭ, ḑicêndu'ĭ că numaĭ ce caută a murire aicea cu toții, că apoĭ intr'altŭ chipŭ nu póte fi; și dândŭ năvală Craĭul tocmaĭ in cortul Impĕratuluĭ, fĕră siĭală și fĕră cumpĕtŭ, éră unŭ enicerŭ dede de'ĭ tăĭă amĕndoĕ piciórele de 'nainte a caluluĭ de subt Craiŭ, tocma dinaintea Impĕratuluĭ, și indată 'lŭ sfĕrâmară pre Craĭul in micĭ bucățĭ, și'ĭ luară capul de 'lŭ pusĕră intr'o suliță și 'lŭ purtară prin tabĕră. Éră oștenii luĭ Craiŭ incepură a fugire, și Turcii a'ĭ gonire, tăindu'ĭ și luându'ĭ in robie; și maĭ mulțĭ s'aŭ innecatŭ intr'o baltă mare de lûngă Varna. Aceste tóte le-aŭ făcutŭ sfatul celŭ rĕŭ și turburatŭ de vinŭ. Éră Iancul incă până a nu dare Craĭul rĕsboĭŭ Turcilorŭ, aŭ cunoscutŭ că va petrece Craĭul așa; ce de acolea 'șĭ-aŭ luatŭ óstea și s'aŭ indelungatŭ și s'aŭ dusŭ in țéra sa, de nimene nedositŭ. Atâta avurĕmŭ a pomenire rĕsboĭul luĭ Craiŭ Vladislav la Varna, și lăsămŭ sĕ scrie Ungurii de aice 'nainte.

Dupĕ peirea luĭ Craĭu Vladislav la Varna, mare jale s'aŭ făcutŭ in tótă crăiea Leșéscă de peirea Craĭuluĭ lorŭ; și ințĕlegêndŭ că Ungurii 'șĭ-aŭ alesŭ Craiŭ pre Ladislav, fiĭorŭ luĭ Arbert Voiceh, ce aŭ fostŭ Craiŭ maĭ inainte de Vladislav ce aŭ peritŭ la Varna, fiindŭ Ladislav copilŭ numaĭ de 5 anĭ, strânsu-s'aŭ și Leșii alŭ-doĭle anŭ dupĕ peirea Craĭuluĭ lorŭ; căcĭ, nu creḑusĕ indată pentru perirea Craĭuluĭ, viindu-le veștĭ intr'altŭ chipŭ. Éră pe-urmă, ințĕlegêndŭ Leșii că Ungurii șĭ-aŭ pusŭ Craiŭ, cum s'aŭ pomenitŭ maĭ sus, pre Ladislav, atuncea și Leșii s'aŭ strânsŭ la cetate la Sirațĭ, in anul de la Hs. 1445. Acolo aŭ socotitŭ, din sfatul luĭ Zbignev Cardinaluluĭ, aŭ alesŭ Craiŭ pre Cazimir alŭ-doĭle, fiĭorŭ a luĭ Vladislav Iagelo, Craĭul Leșescŭ, și 'l-aŭ coronitŭ in Cracăŭ.

Neculaĭ Costin

APENDICS V.

Rĕsboiul luĭ Stefan Vodă cu Albreht, Craĭul Leşescŭ.

Venit-aŭ pre-urmă Vladislav, Craĭul Ungurilorŭ, şi cu Alecsandru, Cnézul Litveĭ, fraţĭ luĭ Olbreht, Craĭuluĭ Leşescŭ, la Livocĭ, şi aŭ vorbitŭ pe-taĭnă fraţiĭ între sine, sfătuindŭ de óste împrotiva Turcilorŭ ce miḑlocŭ arŭ afla maĭ bunŭ; şi acole aŭ pomenitŭ şi pentru Stefan Vodă sĕ-lŭ scóţă din domnie, şi sĕ puie pre fratele lorŭ, pre Jigmond, spre acéstă oştire. Olbreht Craĭul aŭ trasŭ pe-taĭnă pre frate-seŭ Alecsandru, Cnézul Litveĭ, şi pre Ión Tefienie, Mistrul Pruşilorŭ, şi pre Condra, Cnézul Mazovieĭ, şi pre frate-seŭ Jigmond. Şi aŭ poroncitŭ la tótă şléhta Leşéscă, şí Pruşiĭorŭ, şi Pomeranilorŭ, şi Slonscăĭ, la luna luĭ Maĭ 1497, sĕ se afle toţĭ purceşĭ, şi strinşĭ la Liov; şi cătrĕ acestĭa multă óste pe banĭ aŭ făcutŭ. Aşijderea aŭ rĕpeḑitŭ solŭ la Stefan Vodă, făcĕndu'ĭ scire de gătirea sa asupra Turcilorŭ, şi îndemnându-lŭ şi pre dênsul, dupĕ datoria creştinéscă, dupĕ vechile aşeḑĕminturĭ ce are de-maĭ-innainte legate cu Craiĭ Leşescĭ, şi cum sĕ-ĭ rescumpere Cetatea Albă şi Chilia care le luase Turciĭ de la Stefan Vodă. Şi îndată dupĕ ce aŭ pornitŭ solulŭ seŭ la Stefan Vodă, s'aŭ şi pornitŭ cu frate-seŭ Jigmond, şi cu óstea ce avea in léfă; şi sosindŭ la Premisla aŭ aşteptatŭ câte-va ḑile cea-altă sĕ nemeréscă. Acolo, la Premisla, 'l-aŭ agĭunsŭ Creslav Decurestvak, canţelariul, şi Episcopul Kievuluĭ, trimişĭ de Friderik Cardinalul la Olbreht Craiŭ, că se descoperise vicleşugul luĭ asupra luĭ Stefan Vodă, şi aŭ ḑisŭ Craĭuluĭ cu frumóse cuvinte, şi cu pricină, ca acele, abătêndu-lŭ de la socotéla şi fĕră-cale oştire asupra luĭ Stefan Vodă; ce nimică nu aŭ isprăvitŭ, că cu sudalmă i-aŭ gonitŭ Craĭul, ḑicĕndŭ Episcopuluĭ sĕ-şĭ păzéscă slujba biericeĭ, cum se cade unuĭ preotŭ, éră nu óstea; că de i-arŭ sci căméşa sfaturile luĭ, o arŭ arunca in focŭ. Aşijderea Alecsandru, Cnézul Litveĭ, la Seĭmŭ, la Parcĭov, pre-taĭnă aşeḑase cu frate-seŭ, cum elŭ cu óstea Litveĭ va merge in Moldova pre la Braslav şi pre la Soroca. Şi aşa aŭ purcesŭ pre altă parte: Litva, Smuziĭ, Rusiĭ, Volinia şi Pelleaşiĭ; şi dupĕ ce aŭ sositŭ la apa Buhuluĭ, 'l-aŭ întrebatŭ mariĭ Litveĭ unde mergŭ, nesciindŭ eĭ nemic de acelŭ sfatŭ alŭ luĭ. Éră Alecsandru, Cnézul, i-aŭ poftitŭ sĕ nu bănuĭască, căcĭ nu le póte descoperi taĭna: de vreme ce Craĭul aŭ respunsŭ Leşilorŭ că de i-ar sci căméşa de pre dênsul sfatul luĭ, o arŭ arunca in focŭ,

i se cade şi luĭ a ţinere in taĭnă sfatul crăescŭ. Respuns-aŭ boĭariĭ luĭ Cnéz Alecsandru: «De vreme ce tu despre noĭ aĭ tăgăduitŭ sfatul socotelelorŭ tale, noĭ maĭ departe cu tine de aice nu vomŭ merge, nicĭ vomŭ oşti nicăĭurea. Şi aşa, neputêndŭ Cnézul Alecsandru sĕ facă îndestul sfatuluĭ celuĭ de taĭnă a frăţineseŭ Olbreht Craĭul, asupra luĭ Stefan Vodă, căcĭ boĭariĭ, sfatul, şi tótă óstea Litveĭ nu aŭ vrutŭ sĕ maĭ mérgă cu dênsul, atunce aŭ pornitŭ întru agĭutorul luĭ Olbreht pre marşalăcul sĕŭ, Namesnicul Stanislav Petrovicĭ Kişka, şi pre Cnézul Simeon Ivanovicĭ, cu câte-va miĭ de dvoréni, ómenĭ aleşĭ. Éră singurŭ Alecsandru, Cnézul Litveĭ, aŭ poroncitŭ sĕ facă cetatea Braslavul, carea maĭ nainte era arsă de Moldovenĭ.

Éră Stefan Vodă aŭ pornitŭ cu mare părere de bine şi bucurie pre soliĭ Craĭuluĭ Leşescŭ; cariĭ, dupĕ ce aŭ sositŭ la Craĭul, i-aŭ spusŭ precum Stefan Vodă cu bucurie aŭ primitŭ acéstă oştire a luĭ împrotiva Turcilorŭ, vrăjmaşiĭ a tótă creştinătatea, făgăduindŭ hrană că a griji de óstea crăéscă, şi însuşĭ cu oştile sele că se va uni, numaĭ sĕ pornéscă ântêiŭ Craĭul in gĭos, spre Cetatea Albă şi spre Chilia.

Éră boĭeriĭ Ungurescĭ, cunoscêndŭ că Leşiĭ umblă sĕ ĭa ţéra Moldoveĭ detotŭ subt stăpînirea sa, îndată prin soliĭ seĭ daŭ scire luĭ Stefan Vodă sĕ fie trézŭ pregĭurŭ sine, că Olbreht, Craĭul Leşescŭ, nu asupra Turcilorŭ, ci asupra luĭ face óste, sĕ puĭe Domnŭ in locul luĭ in Moldova pre Jigmond, frateseŭ, care eĭ 'l-aŭ gonitŭ den ţéra lorŭ. Şi cunoscêndŭ Stefan Vodă vicleşugul Craĭuluĭ Leşescŭ asupra sa, început-aŭ a se păḑire tare, şi a cercare prin iscóde adevĕrul. Éră Olbreht Craĭu, făcêndŭ căutare oştiĭ séle in Liov, la sfêrşitul luĭ Iunie, pre calendarĭul lorŭ, aŭ pornit'o dreptŭ spre Moldova. Şi atuncéşĭ s'aŭ şi arătatŭ semne rele şi de primejdie Leşilorŭ: că unŭ têrgovĕţŭ, anume Eroba, nebunitŭ, striga prin Liov că mergŭ Leşiĭ la peirea sa. Aşijderea subt Craĭul, unŭ podvodnicŭ, ce era maĭ alesŭ, într'unŭ părâŭ micŭ aŭ căḑutŭ şi s'aŭ înnecatŭ. Pre unŭ şléhticĭŭ subt cortŭ 'l-aŭ detunatŭ, şi 12 caĭ. Preotul făcêndŭ slujbă aŭ scăpatŭ taĭnele de pe Pristol, precum scrie Vapovski şi Mehovie, şi Belski, privindŭ singurŭ Craĭul, aŭ arĕtatŭ.

Éră cunoscêndŭ Stefan Vodă deplin vicleşugul luĭ Olbreht, Craĭul Leşescŭ, şi vĕḑêndŭ că nu merge pre cale direptŭ spre Cetatea Albă şi spre Chilia, ce trage la Pocuţia, şi maĭ trézŭ s'aŭ făcutŭ Stefan Vodă lucrurilorŭ luĭ Olbreht. Şi îndată şi trimisŭ solĭ aĭ seĭ, boĭarĭ de ţéră, pre Tăutul Logofĕtul şi pre Isac visternicul, la Craĭul, întrebându-lŭ: cu miḑlocŭ prietenescŭ aŭ cu vrĕjmăşescŭ vine spre ţéra Moldoveĭ? că, de merge asupra Turcilorŭ, maĭ diréptă cale aŭ avutŭ pe aĭurea; şi cum se adeverise solilorŭ crăĭescĭ, că la marginea ţĕreĭ de gĭos arŭ fi adusŭ hrană de agĭuns oştiĭ crăescĭ şi a Litveĭ; şi singurŭ Stefan Vodă acolo întru agĭutorŭ gata era sĕ vie, numaĭ câtŭ arŭ fi fostŭ Craĭul la hotarul ţĕreĭ Turcescĭ. Ce, nemică soliĭ aceĭa n'aŭ cunoscutŭ pe Craĭul că âmblă cu înşĕlăcĭune; ascunḑêndŭ cuvêntul, pre solĭ cu bucurie i-aŭ primitŭ şi darurile ce-ĭ trimisese Stefan Vodă. Éră rĕspunsŭ le-aŭ datŭ, totŭ că merge la Turcĭ. Trimis-aŭ Craĭul şi soliĭ seĭ la Stefan Vodă, sĕ întăréscă cuvêntul; éră elŭ venĭa cu óste spre Pocuţia.

Inţĕlegêndŭ Stefan Vodă că se apropia Craĭul cu óste de margine, aŭ maĭ

poftoritŭ solia; trimis-aŭ la Craĭul ĭarăşĭ pre Tăutul Logofĕtul, şi pre Isac Visternicul, cu multe darurĭ; şi aŭ têmpinatŭ pre Craĭul peste Nistru; şi trecêndŭ Nistrul s'aŭ descoperitŭ totŭ vicleşugul Craĭuluĭ. Atunce soliĭ aŭ avutŭ poroncă de la Stefan Vodă de aŭ ḑisŭ Craĭuluĭ: «De veĭ sĕ facĭ óstea acésta asupra luĭ Stefan Vodă, fŏră de nicĭ o pricină de vătămare, pune-va Stefan Vodă nevoinţă, că te veĭ căi, căcĭ aĭ rădicatŭ sabia asupra luĭ Stefan Vodă.» Decĭ, cu acéstă solie sĕméţă a luĭ Stefan Vodă s'aŭ măniatŭ Craĭul, peste obiceĭul a stĕpânilorŭ lumeĭ, şi puindŭ pre solĭ la închisóre i-aŭ trimisŭ în Liov, puşĭ în obeḑĭ; şi îndată, neasteptândŭ oştile Litveĭ, nicĭ a Prusilorŭ, nice pre Mazurĭ, s'aŭ pornitŭ de aŭ întratŭ în ţéră cu vrăjmăşie mare; şi aŭ mersŭ de aŭ încungĭuratŭ Cetatea Suceveĭ, şi începu de a o batere de patru părţĭ; nădĕjduindŭ că Moldovenilorŭ li s'are fi ŭrîtŭ cu Stefan Vodă pentru atâte rĕsbóĭe cu vĕrsărĭ de sânge ce făcuse Stefan Vodă, maĭ ântêiŭ cu Turciĭ, cu Tătariĭ şi cu Unguriĭ, iprocĭ, şi se vorŭ închina luĭ, părăsindŭ pre Stefan Vodă. Ce rĕŭ s'aŭ greşitŭ Craĭul în socotelele séle (precum aŭ deprinsŭ pre ceĭ mândri şi sumeţĭ a'ĭ amăgire norocul orbŭ); că măcar că aŭ avutŭ Craĭul optŭ ḑecĭ de miĭ de óste, fŏră altă adunătură ce se tragŭ dupĕ óste, care se numĕră la patru-ḑecĭ de miĭ, şi altă pihotă şi cu cărucĭóre triĭ-ḑecĭ de miĭ în tabĕră; éră cetăţeniĭ tare se apĕraŭ: că unde glonţurile ḑioa spărgeaŭ, éră eĭ nóptea tocmĭaŭ cu pămêntŭ, cu scândurĭ şi cu pétră; că grijisĕ bine Cetatea Suceveĭ Stefan Vodă. Éră Stefan Vodă, dupĕ ce eşise din Sucévă, s'aŭ trasŭ spre Roman cu óstea sa; şi acolo la Roman s'aŭ strînsŭ toţĭ oşteniĭ sĕĭ, avêndŭ ajutorŭ de la Turcĭ, şi de la Muntenĭ, şi de la Ungurĭ doĕ miĭ de Sĕcuĭ.

Éră Stefan Vodă, măcar că lăsase strajĕ sĕ ţie vadurile Prutuluĭ la Cernăuţĭ împrotiva Leşilorŭ, aŭ purcesŭ den Roman, Avgust 27. Eşindŭ de-o-dată nu le da Leşilorŭ câmpŭ; éră pe unde se rĕşchiraŭ Leşiĭ pentru pradă şi jacŭ, pre unde şi'ĭ găsĭaŭ ómeniĭ luĭ Stefan Vodă, acole ĭĭ omorĭaŭ. Şi atâta ĭĭ strîmtorise pre Leşĭ, câtŭ nice den tabĕră nu cutezaŭ sĕ éşĕ; şi vĕḑêndu-se Leşiĭ închişĭ de tóte părţile, aŭ începutŭ, de-o-dată pe-taĭnă, ĭar apoĭ strigaŭ prin tabĕră şi grăĭaŭ rĕŭ de Craĭul lorŭ, şi ḑiceaŭ: «Sĕ ne lase Craĭul sĕ ne ducemŭ la casele nóstre.» Că nu le venĭa nicĭ de o parte hrană, nicĭ agĭutorŭ: nice de la Litva, nice de la Prusĭ, că Mistrul Prusilorŭ rĕmăsĕse în Liov unde i se têmplă şi mórtea. Éră Stefan Vodă trimisĕse de ţineaŭ tóte drumurile, de nu lăsaŭ sĕ vie în tabĕra Leşéscă nice hrană, nice óste întru agĭutorŭ. Nice socotise Leşiĭ, cu Craĭul lorŭ, că vorŭ cădea într'atâta lipsă şi strînsóre de ómeniĭ luĭ Stefan Vodă; şi stândŭ pregĭur cetatea treĭ sĕptĕmânĭ, bătênd'o den puscĭ ḑioa şi nóptea, şi nemic folosindŭ, étă veniră solĭ de la Vladislav, Craĭul Ungurescŭ, la Albreht, Craĭul Leşescŭ, în tabĕră, intrândŭ la miḑĭlocŭ pentru pacea între Stefan Vodă şi între Craĭul Albreht. Primit-aŭ bucurosŭ Albreht pacea, fiindŭ şi bolnavŭ de frigurĭ Craĭul. Éră neputêndu-se tocmi âmbe părţile în punturĭ, căcĭ silĭa Vladislav, Craĭul Ungurescŭ, sĕ facă pace întemeĭată între Stefan Vodă şi intre Albreht, Craĭul Leşescŭ, avêndŭ grijĕ de Stefan Vodă sĕ nu se închine la Turcŭ, şi sĕ le facă mare perire ţĕreĭ şi crăieĭ Leşescĭ; ce aŭ legatŭ pace între dênşiĭ până la o vreme, şi aŭ

aşĕḑatŭ sĕ se întórcă Craĭul cu óstea sa de la Sucévă pe şlévul pe unde aŭ venitŭ, şi pe unde aŭ intratŭ în ţéră. Şi îndată se clătiră Leşiĭ de la cetatea Suceveĭ; şi aŭ trimisŭ Craĭul la frate-seŭ Alecsandru, Cnézul Litveĭ, ce era totŭ la Braslav de tocmĭa Cetatea, dându'ĭ scire sĕ nu se maĭ trudéscă óstea Litveĭ. Strigat-aŭ şi pren tabĕră sĕ se întórcă la casele séle, căcĭ aŭ făcutŭ pace cu Stefan Vodă. Şi aŭ purcesŭ Craĭul de la Sucévă, Octomvrie în 19, însĕ, nu pe şlévŭ pre unde venisĕ, ce pe altă cale, orĭ pe unde le-arŭ fi maĭ aprópe de ţéra lorŭ, orĭ prin locurĭ intregĭ, pentru hrană. Éră Stefan Vodă vĕḑêndŭ că Leşiĭ nu mergŭ pre unde aŭ venitŭ, trimis-aŭ solŭ la Craĭul, ḑicêndu'ĭ sĕ se întórcă pre calea ce aŭ venitŭ, că pre unde aŭ purcesŭ nu va avea cale deschisă: că suntŭ pădurĭ dese, şi délurĭ marĭ, şi stâncĭ, şi închise drumurile cu lemne, şi este cu grijĕ ca sĕ nu'ĭ facă ţĕraniĭ vr'o smintélă, fiindu-le grijĕ de Leşĭ, fiindŭ némŭ grosŭ şi neplecatŭ, sĕ nu ţie calea Leşilorŭ la strimtorĭ; arătândŭ soliĭ luĭ Stefan Vodă şi miḑĭlocirea păceĭ Craĭuluĭ ce legasĕ: «*sĕ se întórcă pre unde aŭ venitŭ*;» că Stefan Vodă era bucurosŭ sĕ se mântuĭe de Leşĭ, sĕ ésă maĭ curênd din ţéră fŏră de nicĭ o primejdie. Ce n'aŭ înţĕlesŭ Leşiĭ aceste, nice aŭ creḑutŭ pre solul luĭ Stefan Vodă, ḑicêndŭ că cu vicleşugŭ âmblă Stefan Vodă, sĕ-şĭ apere locurile acele, sĕ nu'ĭ prade ţéra. Decĭ, mergeaŭ Leşiĭ cine cum puteaŭ şi pre unde vreaŭ. Şi alŭ-patrule conacŭ aŭ ajunsŭ tabĕra la codrul Cosminul; pen codru drumurile nâruite, închise; délurĭ marĭ, pădurĭ fórte dese şi stâncĭ marĭ întru acelŭ codru. Nenorocitul Craĭŭ aŭ pornitŭ de aŭ băgatŭ tabĕra cu carele, cu căruţele, şi aŭ trecutŭ fŏră de nice o scădere. — Éră Mehovie şi Belski scriŭ că îndată Craĭul ântêiŭ aŭ întratŭ în codru cu Velcopoleniĭ. Ce, cum scrie Cromer cronicarul, adoua-ḑi aŭ întratŭ în codru (trimiţêndŭ înaintea luĭ puşcele şi carele) numaĭ cu curtea sa, şi pre urma sa şléhta, aceĭ micĭ şi aceĭ marĭ ţĕreĭ Leşescĭ, şi Rusimea fŏră orônduélă, fŏră tocmélă, fŏră arme, goliĭ ca la casele séle; fŏră grijĕ âmblaŭ prin pădurĭ. Maĭ pe urmă veniaŭ Lefeciiĭ. — Éră Belski scrie, că puscele eraŭ în miḑĭlocŭ puse peste obiceĭŭ, spre maĭ mare perirea Leşilorŭ. Venise acum la miḑĭlocul codruluĭ carele crăescĭ şi altele cu greime, când ĭată pedestrimea de ţĕranĭ den tóte părţile prin pădurĭ daŭ glasŭ şi năvală asupra tabereĭ crăescĭ, taĭe, împungŭ şi omorŭ pre Leşĭ, strigândŭ: *ucide, ucide!* resipescŭ carele, jĕcuescŭ, desbracă, şi oborŭ copaciĭ asupra lorŭ, că eraŭ abĭa înţinaţĭ, şi numaĭ câtŭ îĭ clătĭaŭ îndată cădeaŭ cu sunetŭ mare preste drumurĭ, de nu maĭ puteaŭ Leşiĭ sĕ maĭ mérgă. Unde şi Stefan Vodă, fŏră nădejdea Leşilorŭ, aŭ nimeritŭ, Octomvrie 27, cu multă óste călĕréţă şi pedestri, şi avea şi Turcĭ 2000; măcar că scriŭ uniĭ că era Stefan Vodă în sanie, bolnavŭ de podalgie, acole cu mare năvală aŭ lovitŭ den dosŭ pre Leşĭ. Éră pre urmă se îndreptară Leşiĭ, şi se apĕraŭ bărbătesce; ce fiindŭ fŏră orônduélă, fŏră Hatmanĭ, nice Rotmistri, nice stegarĭ, nice alte semne de ostaşĭ, nice se maĭ audŭ de sunetŭ, de huetŭ, de trăsnetŭ, căḑêndŭ copaciĭ, de loviturile armelorŭ, de nechezăturile cailorŭ, iprocĭ; care tóte in codri maĭ straşnice şi maĭ cu spaĭmă resunândŭ, se pare. Vĕḑêndu-se Leşiĭ periţĭ de óstea luĭ Stefan Vodă, s'aŭ întorsŭ la tabĕra sa; ce şi acolo i-aŭ încungĭuratŭ óstea luĭ Stefan Vodă, câtŭ perduse Leşiĭ tótă nădejdea de viaţă; numaĭ spre cerŭ căutaŭ: uniĭ stri-

gaŭ de agĭutorŭ icóna prea Sfinteĭ Născătóreĭ de Dumneḑeŭ, ce'ĭ la Cestihov; alţiĭ strigaŭ pre sfânta Cruce; alţiĭ se făgăduĭaŭ la mormêntul luĭ St. Iacov. Ce nu i-aŭ îngăduitŭ Moldoveniĭ până acolo. Ce de tóte părţile îĭ omoraŭ, până le-aŭ trimisŭ Craĭul agĭutorŭ din slujitoriĭ curţiĭ séle într'alesŭ; cariĭ, eşindŭ din pădure cu dobe, cu trimbiţe, cu armele góle, aŭ aţiţatŭ ĭarăşĭ rĕsboĭul cu ómeniĭ luĭ Stefan Vodă. Se întorsese asupra acelora şi Stefan Vodă, şi dândŭ rĕsboiŭ îndoitŭ aŭ datŭ dosŭ Leşiĭ, de fugeaŭ cine încotro aŭ putută; şi aŭ scăpatŭ pin pădurĭ de aŭ năzuitŭ unde era Craĭul, abĭa eşitŭ la satŭ la Cosmin; pe urmă şi dvorélniciĭ Craĭuluĭ cu mână vitezéscă apĕrându-se s'aŭ întorsŭ pin pădurĭ la Craĭul lorŭ. Dupĕ ce aŭ trecutŭ Craĭul preste codru la Cosmin, aŭ aşteptatŭ pre ceĭ scăpaţĭ şi rĕtăciţĭ de s'aŭ strinsŭ de pin pădurĭ la tabĕră. Éră fórte multă şléhtă Leşéscă şi Ruséscă aŭ peritŭ, uniĭ ucişĭ şi alţiĭ prinşĭ; şi astăḑĭ staŭ movile de ósele celorŭ periţĭ, de care scrie Stricovski că aŭ vĕḑutŭ cu ochiĭ seĭ fórte movilă mare, şi ósele acelorŭ periţĭ, când aŭ trecutŭ pe acolo, in anul de la Hristos 1574. Scriŭ cronicariĭ Leşescĭ de tirănia luĭ Stefan Vodă maĭ multŭ de câtŭ păgâniĭ sĕ fi făcutŭ cu Leşiĭ ceĭ robiţĭ întru acestŭ rĕsboiŭ; cariĭ, pre câţĭ aŭ prinsŭ viĭ pre toţĭ îĭ omorĭa. Numaĭ câţĭ aŭ încăputŭ in mânile Turcilorŭ pre aceĭa i-aŭ luatŭ in robie. Dintre cariĭ maĭ aleşĭ eraŭ: Neculaĭ Grebeadin Tecenski, Voevodul ţĕreĭ Rusescĭ, şi Gavril alŭ-doile Tecenski den Muraviţ, moşan, şi Avenie Hierbod; stândŭ acestia tare la resboiŭ, aŭ peritŭ. Éră Ianuşŭ, ficĭorul luĭ Zbignevŭ, a Podcomoruluĭ Cracăuluĭ şi a Starosteluĭ Maliborculuĭ, pre care îlŭ numesce cronica leşéscă Marşalul celŭ mare, 'l-aŭ robitŭ Turciĭ, şi pe urmă aŭ scăpatŭ, şi aŭ venitŭ in ţéra Leşéscă la moşie'şĭ, precum scrie Mehovie, Cartea IV. Aşijderea pentru Prohniţki, şi de alţĭ mulţĭ, aŭ scăpatŭ din robie din ţéra Turcéscă, precum mărturisesce Cromer. Éră pentru ficĭorul luĭ Ozdrovat, voevodul ţĕreĭ Rusescĭ, era îndoélă, in alŭ optspreḑecelea anŭ scăpândŭ din robie; mulţĭ ḑiceaŭ că nu'ĭ ficĭoru luĭ Ozdrovat acela, ce este vecinu luĭ. Ce rĕspunḑêndu-se că'ĭ ficĭoru luĭ, 'l-aŭ primitŭ mumă-sa la moşiea tătâne-seŭ. Éră pre-urmă mare beţivŭ s'aŭ alesŭ acela, care aŭ cheltuitŭ şi aŭ repusŭ la beţie tótă averea tătâne-seŭ, pe obiceĭul beţivilorŭ şi a desfrânaţilorŭ.

Éră dupĕ ce aŭ eşitŭ Leşiĭ din pădure, făcêndu-se maĭ înţĕlepţĭ dupĕ atâte pagube ce aŭ avutŭ, legândŭ tabĕra şi tocmindŭ óstea in rônduélă, s'aŭ pornitŭ de la Codru, că Moldoveniĭ nu'ĭ lăsaŭ, ce'ĭ totŭ pişcaŭ pen pregĭurŭ; şi într'o nópte fiindŭ vêntŭ mare aŭ aprinsŭ érba uscată asupra tabereĭ; bătea vêntul, şi s'aŭ făcutŭ pojarŭ mare. Ce aŭ apucatŭ Leşiĭ de aŭ cositŭ érba pen pregĭurul tabereĭ. Întru acea-dată venĭaŭ şi şase sute de Mazurĭ, trimişĭ întru agĭutorŭ Craĭuluĭ, de la Cnézul Condra, cu unŭ Polcovnicŭ, şi de a Crijacilorŭ, însĕ pe altă cale. De care înţĕlegêndŭ Stefan Vodă, aŭ pornitŭ împrotiva lorŭ pe Boldur Vornicul şi cu 3000 de óste alésă, şi i-aŭ têmpinatŭ peste Prutŭ maĭ dengĭosŭ de Cernăuţĭ, la Henţéscĭ, unde este ocopul săpatŭ, şi acole i-aŭ înfrântŭ pre aceĭ Mazurĭ, şi aŭ peritŭ maĭ toţĭ in resboiŭ. Cu care biruinţă şi maĭ sumeţŭ Stefan Vodă aŭ apucatŭ malul Prutuluĭ cu óstea sa, puindŭ nevoinţă la trecĕtóre sĕ rĕsipéscă de-totŭ pre óstea Leşéscă. Sosindŭ Craĭul la Prut, aŭ stătutŭ treĭ ḑile cu tabĕra legată, şi totŭ se sloboḑĭaŭ Leşiĭ pe a-

prope de apucaŭ și prădaŭ; ce, puținĭ se intorceaŭ, căʼĭ prindeaŭ ómeniĭ luĭ Stefan Vodă șiʼĭ ucideaŭ. Éră acole, in Cernăuțĭ, aŭ lovitŭ spaĭmă pre Leșĭ, cum s'aŭ înglotitŭ óstea luĭ Stefan Vodă și vine asupra lorŭ; și înfricoșându-se, toțĭ se gătise numaĭ sĕ fugă, și maĭ alesŭ Velcopoleniĭ începuse a'șĭ legare pre caĭ ce aveaŭ, precum scrie Cromer, vrêndŭ sĕ'șĭ lase carele ca totul; ci oblicindŭ Craĭul, aŭ mersŭ singurŭ de s'aŭ arătatŭ oștiĭ, și aŭ potolitŭ acéstă veste; âmblat-aŭ tótă nóptea cu fĕnare șiʼĭ bucura, și mergea pe la corturile boĭarilorŭ, până s'aŭ potolitŭ spaĭma. Éră adoua-ḑi, gătindu-se Craĭul de purcesŭ, aŭ nimeritŭ câteva miĭ de óste călărĭ, Litvenĭ, trimișĭ de Alecsandru, Cnézul Litveĭ. Âmplutu-s'aŭ Craĭul de bucurie, și maĭ vesele inimĭ.

Scrie Letopisețul celŭ Rusescŭ, puindŭ pricină acestorŭ Litvenĭ, pre cariĭ aŭ fostŭ povățuitorŭ Stanislav Petrovicĭ Kișca, și Cnézul Simeon, de care s'aŭ pomenitŭ maĭ sus, că nevrêndŭ altă óste a Litveĭ de la Braslav sĕ maĭ mérgă dupĕ Craĭul, aŭ fostŭ orônduitŭ pre acéstă óste întru agĭutorŭ Craĭuluĭ; care întărḑiasĕ a mergere dupĕ Craĭul, și i-aŭ têmpinatŭ óstea luĭ Stefan Vodă dencóce de Nistru, și dându-le rĕsboiŭ aŭ înfrântŭ Litveniĭ pre óstea luĭ Stefan Vodă, și aŭ strĕbătutŭ de aŭ venitŭ înaintea Craĭuluĭ la Cernăuțĭ. Ce, aceasta nice Cromer, nice alte Letopisețe Leșescĭ nu o scriŭ; ce, de arŭ fi fostŭ, cum arŭ hi tăcutŭ, ales Cromer? Éră acésta scriŭ, că aŭ nimeritŭ Litveniĭ la Craĭul; și scrie Cromer că aceĭa s'aŭ cerșutŭ la Craĭul sĕ'ĭ slobódă sĕ mérgă in pradă pen țéră, și nu 'i-aŭ lăsatŭ Craĭul, ḑicêndŭ căʼĭ bolnavŭ, și se grăbesce sĕ mérgă in țéra sa.

Maĭ datu-le-aŭ resboiŭ Stefan Vodă la trecĕtóre la Prutŭ, ce nemică nu le-aŭ stricatŭ; éră nu i-aŭ lăsatŭ până in Sniatin; și pre Mazuriĭ cariĭ apĕraŭ pre Craiŭ i-aŭ lovitŭ la Șepințĭ. Ce cu puțină óste aŭ scăpatŭ Craĭul la Sniatin. Éră dupĕ ce aŭ lovitŭ Craĭul in Sniatin, aŭ slobodjitŭ óstea pre acasă ca den robie; și den Litva s'aŭ dusŭ la Braslav; éră maĭ dincolo de Braslav i-aŭ lovitŭ Tătariĭ.

Éră Olbreht Craiŭ, dupĕ ce aŭ ajunsŭ den Moldova la Cracăŭ, dentru acea bătaĭe rușinósă, ca când arŭ fi isprăvitŭ vr'unŭ lucru bunŭ, aŭ începutŭ a se veselire cu ospețe, cu bețiĭ, cu jocurĭ. Spunŭ, că într'o nópte, mergêndŭ însușĭ alŭ-treĭle in uliță, teptilŭ, bétŭ, aŭ nimeritŭ pre nisce bețĭ, s'aŭ întărîtatŭ sfadă între dênșiĭ, și într'acea sfadă aŭ rănitŭ pre Craĭul de aŭ zăcutŭ multe ḑile.

Scrie cronicarul Leșescŭ, ḑicêndŭ, anume 'l-aŭ fostŭ pedepsitŭ Dumneḑeŭ cu acea pagubă rușinată, orbindu'lŭ a nu 'șĭ vedere ocara ce pățise in Moldova. Mare jale aŭ făcutŭ tuturorŭ in țéra Leșéscă acea oștire nesocotită a aceluĭ Craiŭ Leșescŭ, dacă aŭ venitŭ veste de atâțĭ boĭarĭ și ficĭorĭ de boĭarĭ și de atâțĭ vitezĭ! cum, uniĭ in rĕsboiŭ aŭ peritŭ, alțiĭ in robie aŭ căḑutŭ la Tătarĭ, la Turcĭ, cariĭ cu sângele lorŭ aŭ rĕscumpĕratŭ viața luĭ Craiŭ.

Puneaŭ vină maĭ mare Leșiĭ pre unŭ Filip Calimah, acăruĭ sfatŭ maĭ multŭ asculta Craĭul de câtŭ a altorŭ ómenĭ aĭ seĭ (Așa petrecŭ Domniĭ cu sfatul și cu apropierea strĕinilorŭ la sine). Acestŭ Filip Calimah era Ital, din Florenția, omŭ învĕțatŭ, dascal luĭ Olbreht Craĭu, omŭ nestătătorŭ la cuvêntŭ, prostŭ la sfatŭ, pentru ce ĭlŭ gonisĕ din Italia. Aŭ venitŭ in țéra Leșéscă;

éră şi den ţéra Leşéscă fugise preste mare pentru nisce fapte a luĭ; apoĭ, pe cărţile luĭ Olbreht Craiŭ, ĭar aŭ venitŭ în ţéra Leşéscă, şi acolo aŭ muritŭ.

Éră Stefan Vodă, vrêndŭ sĕ-şĭ rĕscumpere strimbătatea ce avu despre Leşĭ, şi sĕ-şĭ intórcă pagubele ţĕreĭ séle, la alŭ-doĭle anŭ, primăvara, aŭ întratŭ in ţéra Leşéscă, avêndŭ in óstea sa Tătarĭ şi Turcĭ, de aŭ prădatŭ Podolia şi ţéra Ruséscă pên la unŭ têrguşorŭ, anume Comcĭuga, maĭ sus de Liov, şi pên la apa Visloka in lungŭ şi in curmeḑişŭ prădândŭ. Mare gróză şi frică aŭ pusŭ peste tótă crăiea Leşéscă, câtŭ nime sĕ-ĭ stea împrotivă saŭ sĕ-ĭ îndrăsnéscă luĭ Stefan Vodă, nu era; ce toţĭ gata de fugă, nu numaĭ in oraşe şi pre la cetăţĭ, ce la munţĭ şi pin codri fugeaŭ; şi aŭ luatŭ Stefan Vodă mulţĭ robĭ, bărbaţĭ, muĭerĭ, copiĭ, pe carişĭ agĭungeaŭ pe drumurĭ fugindŭ in bejeniĭ. Mulţĭ aŭ luatŭ Tătariĭ şi Turciĭ in robie. Éră şi Stefan Vodă ca la o sută de miĭ aŭ adusŭ de i-aŭ aşeḑatŭ in ţéră. Turme de oĭ multe, şi de alt-felŭ de dobitóce aŭ adusŭ din ţéra Leşéscă. Ars-aŭ Stefan Vodă atuncea Premisla, Radomnu, Iaroslav, Prevolska şi Buceciul; şi multă nevoe aŭ avutŭ şi Podhaezul, şi alte maĭ micĭ têrgurĭ şi sate fŏră numĕrŭ prădate şi arse. Numaĭ unŭ lucru aŭ făcutŭ Leşiĭ de folosul lorŭ, însĕ de frica luĭ Stefan Vodă: aŭ întăritŭ Cracăul despre améḑă-ḑi cu başte, cu ziduri şi cu şanţurĭ; şi aŭ sloboḑitŭ pen şanţurĭ pe subt Cetate apa Rudava, adăogândŭ şi alte case multe pre-lângă ziduri. Éră Stefan Vodă s'aŭ întorsŭ cu pace la scaunul seŭ la Sucévă, şi cu bucurie pentru biruinţă.

Olbreht, Craĭul Leşescŭ, vĕḑêndŭ prada şi rĕsipa ţĕreĭ séle ce iĭ făcuse Stefan Vodă, nu vru sĕ se lase; ce strins-aŭ óste şi aŭ intrat in ţéră, şi aŭ prădatŭ până la Botoşenĭ. Stefan Vodă, încă stringêndŭ óste, şi eşindŭ înaintea Leşilorŭ, le-aŭ datŭ rĕsboĭŭ la têrgŭ la Botoşenĭ, şi înfrênsĕ pre Leşĭ. Scrie de acestŭ rĕsboĭŭ Letopiseţul ţĕreĭ, éră cronicariĭ Leşescĭ nu pomenescŭ.

In aniĭ 7009, aşezatu-s'aŭ între sine Olbreht, Craĭul Leşescŭ, cu frate-seŭ Vladislav, Craĭul Ungurescŭ, şi cu Alecsandru, marele Cnéz a Litveĭ, cu marĭ legăturĭ, vĕḑêndŭ risipa şi prada ţĕrilorŭ séle de Turc, şi de Tătarĭ, sĕ aĭbă agĭutorŭ unul pre altul in nevoĭe şi in grija sa; şi de arŭ simţi unul dintre dênşiĭ că face pace pre-taĭnă saŭ óste cu Turciĭ, sĕ nu-lŭ lase; éră de nu arŭ vrea, atunce sĕ nu fie datorŭ a-lŭ agĭutora; căcĭ, încă bine nu se sfêrşise prada in ţéra Leşéscă, de Stefan Vodă, éră Tătariĭ aŭ intratŭ de aŭ prădatŭ in Podolia şi in téra Ruséscă. Decĭ, Olbreht, Craĭul Leşescŭ, vĕḑêndŭ marĭ banaturĭ de către toţĭ, de sirgŭ aŭ poruncitŭ la tótă şléhta Rusésca de s'aŭ strinsŭ la Sandomir, sĕ mérgă înprotiva Tătarilorŭ. Ce până a se stringere eĭ éră Tătariĭ cu multŭ pleanŭ se întorsese, fŏră de nice o grijĕ. Şi înţĕlegêndŭ Leşiĭ de inturnatul Tătarilorŭ, şi eĭ acolo la Sandomir ce aŭ pututŭ aŭ luatŭ şi aŭ stricatŭ in olatul Sandomiruluĭ.

Nu lăsămŭ a nu pomenire aice semnele ce s'aŭ têmplatŭ in ḑilele acestuĭ Craiŭ atunce, dupĕ ce s'aŭ întorsŭ de la Sandomir; căcĭ, şi singurŭ Craĭul alergasĕ din Cracăŭ la Sandomir pentru grija împrotiva Tătarilorŭ, cum s'aŭ pomenitŭ maĭ sus. S'aŭ născutŭ unŭ viţelŭ cu doĕ capete, la jidovĭ, in oraşul Cazimirul; unŭ capŭ era in locul códeĭ, éră códa era in miḑilocul spinăreĭ denadrépta. Acestŭ semnŭ, de nenorocire îlŭ chĭămaŭ ómeniĭ; precum, nu preste

multă vreme, tómna, aŭ intratŭ in ţéra Leşéscă 70,000 de Turcĭ, şi tóte locurile pe Nistru, pre la Halicĭ, pre la Jidacĭov, pre la Drohobicĭ, pre la Sambor, cu focŭ şi cu sabie le-aŭ pustiitŭ, şi mulţĭ robĭ aŭ luatŭ. Şi de nu s'are fi întorsŭ singurĭ păgânil, nime nu le eşĭa înainte se le stee împrotivă; ce numaĭ Dumneḑeŭ i-aŭ bătutŭ, făcêndu-i-se milă de norodŭ; că aceea érnă de grabă cu omeţĭ marĭ şi cu gerŭ aŭ căḑutŭ, câtŭ nu puteaŭ Turciĭ strĕbate cu caiĭ prin omeţe. Ce aŭ rĕmasŭ înghĭeţaţĭ ca la patru-ḑecĭ miĭ de Turcĭ prin munţĭ. Îĭ aflaŭ ómeniĭ ucigându-şĭ caiĭ, şi întraŭ in coşul lorŭ de se învĕlĭaŭ. Éră câţĭ aŭ rĕmasŭ trecêndŭ pre aice prin ţéră, le ţineaŭ calea Moldoveniĭ; făcêndu-se Leşĭ, îĭ ucideaŭ, câtŭ abĭa ḑece miĭ de orŭ hi hălăduitŭ preste Dunăre. Stătut-aŭ la miḑlocŭ pentru pace între Jigmond şi între Stefan Vodă soliĭ luĭ Vladislav, Craĭul Unguarescŭ. Şi pe acea vreme s'aŭ împăcatŭ Stefan Vodă şi cu Olbreht Craiŭ, den ce pricină nice Letopiseţul Leşescŭ nu scrie, fĕră câtŭ fiindŭ maĭ multŭ datoria creştinéscă, aducêndu-şĭ aminte şi de prieteşugul ce aŭ avutŭ cu Cazimir Craĭul, tatăl luĭ Olbreht: făgăduindŭ unul altuĭa sĕ dee agĭutorŭ împrotiva neprietenilorŭ seĭ. Legatu-s'aŭ la acéstă pace, sĕ nu se priméscă nice dintr'o parte pribegiĭ şi fugariĭ. Éră de arŭ fugi la crăiea aceea vr'unŭ Domn de la Turcĭ, sĕ aĭbă orĭ in ţéra Leşéscă orĭ in Litva a'lŭ primire slobodŭ, şi sĕ-ĭ aĭbă a'ĭ dare agĭutorŭ câtŭ s'are putea sĕ se ducă sĕ-lŭ aşeḑe ĭar la Domnie. Şi acea aşeḑare, cum Ungurilorŭ cum şi Leşilorŭ, împrotiva Turcilorŭ oştindu-se, dépururea sĕ fie întru agĭutorŭ; şi de nu are putea singurĭ merge cu agĭutorŭ, pre fiĉiorul sĕŭ sĕ aĭbă a'lŭ trimitere. Éră Turcilorŭ împrotiva Leşilorŭ s'aŭ a Ungurilorŭ eşindŭ, sĕ nu le dea agĭutotŭ, fĕră numaĭ de mare silă, când orŭ fi strînşĭ. Şi sĕ aĭbă urechĭ deschise pururea Domniĭ den Moldova despre Turcĭ, ce arŭ înţĕlege sĕ dea scire Leşilorŭ şi Ungurilorŭ, păḑindu-se uniĭ pre alţiĭ. Strimbătăţile ce s'are face la margine, de ămbe părţile, sĕ le certe Starostiĭ de Cameniţă, de Hotin şi de Cernăuţĭ. De s'arŭ face despre partea acestorŭ starostĭ vre-o strimbătate, atunce boĭarĭ marĭ de âmbe părţile sĕ se trimiţă sĕ cerce; şi sĕ fie slobodŭ amêndurorŭ noródelorŭ a facere neguţitoriĭ uniĭ la alţiĭ. Şi pre aceste aşeḑeminturĭ şi scrisorĭ s'aŭ făcutŭ, carĭ se află şi astă-ḑĭ in Mitrica crăéscă, in Cracăŭ. Scrie Vapouski, cronicarĭul Leşescŭ, că pe acea vreme sĕ fi trimisŭ şi Ión Cnézul, Impĕratul Moskicescŭ, legêndŭ şi elŭ prieteşugŭ de pace cu Craĭul Leşescŭ.

Nezăbavă vreme, Sultan Baĭazet, Impĕratul Turcescŭ, înţĕlegêndŭ de legătura păceĭ între atâţĭa Domnĭ creştinescĭ, aŭ trimisŭ şi elŭ soliĭ de pace la Olbreht, Craĭul Leşescŭ; şi aŭ primitŭ şi Craĭul acea pace cu Turciĭ. Incepêndŭ óstea cu Veneţianiĭ, avea grijĕ Sultanul sĕ nu se rădice aceĭ Craĭ, ce s'aŭ pomenitŭ maĭ sus, că aŭ legatŭ pace între dênşiĭ asupra Turcilorŭ, cariĭ luase de la Veneţianĭ Morea şi altele multe.

Nenorocitŭ era acestŭ Craiŭ Leşescŭ, Olbreht: că, de câte orĭ loviaŭ Tătariĭ in ţéra luĭ, nice-odată gata nu se afla împrotiva lorŭ, ce totŭ cu pleanurĭ se întorceaŭ; precum şi in anul 1500, dupĕ ce făcură aşeḑăminturĭ de pace între Domniĭ ce amŭ pomenitŭ maĭ sus, aŭ lovitŭ Tătariĭ la Volin şi in ţéra Ruséscă, pre la Belzu, pre la Prasnostav, pre la Toruben şi pre la Lublin,

și pre la Crasnep, până in Bisla, de aŭ prădatŭ și aŭ robitŭ; și până a se gătire Craĭul sĕ mérgă asupra lorŭ, eĭ s'aŭ întorsŭ cu multă pradă, fără de nice o smintélă.

Intru acestașŭ anŭ, mare rĕsboiŭ s'aŭ făcutŭ in Italia, bătându-se Hișpaniĭ cu Franțoziĭ pentru crăiea Neapoliĭ; și Macsimilian cu Șvițeriĭ; așijdere și Papa cu Florentiniĭ; Venețianiĭ cu Genovezii; Mediolaniĭ cu stĕpânul seŭ, Ludovik Sforța.

Nicolaĭ Costin.

APENDICS VI

Despre obiceele Leşilorŭ când facŭ Craiŭ noŭ.

Stringêndu-se Episcopiĭ şi totŭ clirosul bisericeĭ, şi sfetniciĭ crăieĭ, aşijdere şi altă boĭerime, toţĭ la Cracăŭ, atunce Craĭul celŭ alesŭ se grijesce îmbrăcatŭ ântêiŭ de sfânta ispovedanie, cu milostenie, cu pocăinţă; cu o ḑi maĭ nainte, Duminică, se pricistuesce. Adoua-ḑi, când este sĕ'lŭ blagoslovéscă pre Craĭul, se stringŭ preoţiĭ desdiminéţă la cetate, in biserica Episcopieĭ, a luĭ Stanislav, îmbrăcându-se Episcopul in mitră episcopéscă. Aşijderea şi boĭeriĭ toţĭ se află la acea adunare de preoţĭ. Atunce Arhiepiscopul cu tótă preuţimea, pre orânduéla bisericeĭ Apusuluĭ, purcedŭ din biserică la curţile crăescĭ, cu cinste şi Dumneḑeire; şi acolo, înaintea curţiĭ crăescĭ, rĕmăindŭ scólele şi alte chipurĭ ce mergŭ la alaiŭ, numaĭ singurŭ Arhiepiscopul cu Episcopiĭ intră in curtea crăéscă, sĕ ducă pre Craĭul noŭ la biserică. Şi ântêiŭ prin Postelnicul celŭ mare, saŭ prin altŭ chipŭ maĭ de cinste între preoţĭ, îmbracă pre Craĭul in haĭne Episcopescĭ, puindu'lŭ între Domniĭ şi între boĭeriĭ ceĭ maĭ de frunte. Éră Arhiepiscopul îlŭ stropesce cu apă sfinţită şi ḑice acéstă rugă:

«Dumneḑeule, Ziditoriule celorŭ plecaţĭ, care cu lumina Sfântuluĭ Duh ne bucurĭ, trimite asupra acestuĭ şerbŭ alŭ tĕŭ (cutare) darul tĕŭ, ca prin trânsul sĕ cunóscemŭ venirea ta între noĭ.»

De acolo ducŭ pre Craĭul la biserică doĭ preoţĭ maĭ de cinste, ţiindu'lŭ unul de mâna diréptă, şi altul de mâna cea stângă; şi înaintea luĭ, unŭ Domnŭ dintre sfetnicĭ duce corona, şi altul schiptrul, alŭ-triele mărul de aurŭ, alŭ patrule sabia gólă duce, şi preoţiĭ înainte crucea, şi toţĭ ceĭ de biserică şi boĭerimea cineşĭ la rôndul seŭ. Viindŭ la biserică, acele odóre crăescĭ le punŭ pe Pristol in altarŭ: corona, schiptrul, mărul şi sabia. Şi acolo obârşindŭ oraţiile séle, Arhiepiscopul şi Episcopiĭ îlŭ punŭ in scaunul crăescŭ. Apoĭ unŭ Episcopŭ ḑice acéstă rugă:

«Atotŭ puternice, prea vecĭnice Dumneḑeule, ocârmuitorule celorŭ cerescĭ şi celorŭ pămêntescĭ, carele pre robul tĕŭ aĭ voitŭ a'lŭ rădica la stepena şi la vrednicia Crăieĭ, rugămu-ne, lasă ca, făcêndu'lŭ slobodŭ de tóte împotrivirile, sĕ se întăréscă cu darul păceĭ bisericeĭ, şi spre bucruia vecĭniceĭ păcĭ din darul tĕŭ sĕ se învrednicéscă a ajunge pren Hristos Domnul nostru, Amin.»

Sfĕrşindŭ molitva, iĭ aducĕ aminte tare, pentru credinţa cătrĕ Dumneḑeŭ, şi alte bunătăţĭ ce se cuvinŭ Craĭuluĭ sĕ le păḑéscă, ḑicêndŭ:

«De vreme ce astăḑĭ prin mânele nóstre, pré bunule Dómne, carii purtămŭ spre acésta slujbele luĭ Hristosŭ Domnuluĭ nostru, măcar că nevrednicĭ, sfânta unsóre şi semnele crăieĭ le primescĭ, bine este ântêiŭ sĕ'ţĭ aducĭ aminte, óre-ce, pentru sarcina la care escĭ insĕmnatŭ astăḑĭ, vrednicĭă crăéscă, şi a indrepta credinciosŭ norodul tĕŭ ce ţi'ĭ datŭ, te grijesce. Luminatŭ, adevĕratŭ intre ceĭ muritorĭ, locŭ plinŭ, insĕ plinŭ de scădere, de ostenélă şi de grijĭ; şi adevĕratŭ de veĭ cugeta, că tótă puterea de la Domnul Dumneḑeŭ este, prin care crăiescŭ craiĭ, şi făcĕtoriĭ legilorŭ cele drepte alegŭ; şi de turma ce ţi se dă pre mână, unuia luĭ Dumneḑeŭ veĭ sĕ daĭ sémă.

Ântêiŭ sĕ păḑescĭ Dumneḑeirea; pre Domnul Dumneḑeul tĕŭ cu tótă mintea şi cu curată inimă sĕ'lŭ cinstescĭ. Legea creştinéscă, credinţa nóstră Catolicéscă care din pruncie o aĭ mărturisitŭ, pânâ in sfĕrşitŭ sĕ o ţiĭ nevătămată, şi pre acésta improtiva tuturorŭ improtivitorilorŭ dupĕ puterea ta sĕ o aperĭ. Ispravnicilorŭ bisericeĭ, şi tuturorŭ preoţilorŭ, sĕ le daĭ cinstea ce li se cuvine. Volnicia bisericeĭ sĕ nu o stricĭ. Dreptatea, fĕră care nice o tovărŏşie indelungă a stare nu póte, spre toţĭ neclintită sĕ o stăpânescĭ.

Celorŭ buniĭ hărăzitorŭ, celorŭ rĕĭ cercetărĭ sĕ le daĭ, dupĕ vĕdire.

Pre ceĭ meserĭ, pre ceĭ slabĭ, neputincioşĭ, de tóte supărările sĕ'ĭ aperĭ, tuturorŭ celorŭ ce are năzuĭ la tine, bun, blândŭ şi primitorŭ sĕ fiĭ.

Şi aşa sĕ te porţĭ, câtŭ nu spre alŭ tĕŭ, ce spre a totŭ norodul folosŭ sĕ stăpânescĭ, şi harul bunătăţilorŭ téle nu aicea pre pămêntŭ, ce in cerŭ sĕ ţi se pare că aştepţĭ; care acela sĕ'ţĭ hărăzéscă ţie, ce vieţuesce şi impĕrăţesce, Dumneḑeŭ, in veciĭ vecilorŭ, amin.

Dupĕ aceste intrébă'lŭ Episcopul, ḑicêndŭ:

Veĭ sĕ păḑescĭ sfânta credinţă dată de Biserica Catolicéscă, şi stândŭ pre-lângă dreptate sĕ te porţĭ cu cale?

Rĕspunde Craĭul:

Voiŭ.

Veĭ sĕ fiĭ apĕrare bisericeĭ şi a slugilorŭ bisericescĭ?

Voiŭ.

Veĭ crăiea dată ţie sĕ o păḑescĭ cu direptate, sĕ o chivernisescĭ şi sĕ o aperĭ? — Voiŭ.

Şi cu agiutorul luĭ Dumneḑeŭ şi cu sfatul credincioşilorŭ meĭ, aşa a păḑire intru tóte mĕ juruescŭ cum voiŭ putea maĭ bine.

Dupĕ aceste cuvinte, ingenunchie Craĭul inaintea Arhiepiscopuluĭ, luându'şĭ şlicul, ḑice aceste cuvinte:

«Eŭ (anume) cu voia milostivuluĭ Dumneḑeŭ, făcêndu-mĕ Craiŭ Leşescŭ, mĕ mărturisescŭ şi mĕ făgăduescŭ inaintea luĭ Dumneḑŭ şi a noroduluĭ pre séma mea datŭ, dupĕ putinţă şi dreptate a facere şi a păḑire, privindŭ la vrednicia mileĭ luĭ Dumneḑeŭ, precum maĭ bine îmĭ va putea arăta sfatul credinciosilorŭ meĭ. Episcopilorŭ şi preoţilorŭ bisericeĭ luĭ Dumneḑeŭ a dare cinstea ce se cuvine, şi ce s'aŭ aşeḑatŭ de Chesariĭ şi de Craiĭ creştinescĭ Bisericeĭ, intregŭ voiŭ păḑi. Arhimandriţilorŭ, egumenilorŭ, tuturorŭ ostaşilorŭ şi şleahticilorŭ cinstea ce se cuvine dupĕ sfatul a credincioşilorŭ meĭ, a arătare şi a dare, voiŭ şi mĕ făgăduescŭ»

Acumu'şĭ pune amêndoĕ mânile pre Evangelie şi ḑice:

Aşa sĕ 'mĭ ajute Dumneḑeŭ şi acéstă Evangelie!

Apoĭ, Arhiepiscopul ḑice ruga acésta:

Atóte puternice, Dumneḑeule, tuturorŭ impĕraţilorŭ Impĕrat, şi Domnul Domnilorŭ, carele pre Avraam credinciosul robul tĕŭ 'l-aĭ făcutŭ biruitorŭ asupra vrăjmaşilorŭ, luĭ Moisi şi luĭ

Iisus a luĭ Navi, povĕţuitoriĭ noroduluĭ tĕŭ, mare biruinţă le-aĭ datŭ, şi pre smeritul David, coconul tĕŭ, 'l-aĭ inălţatŭ la impĕrăţie, şi pre Solomon 'l-aĭ indestratŭ cu nespuse darurĭ a prea înţĕlepcĭuneĭ şi păceĭ; privesce, rugămu-ne ţie Dómne, la rugele smerenieĭ nóstre, şi spre acestŭ şerbŭ al tĕŭ (cutarele) ce pre însul cu smerita cinste amŭ cinstitŭ şi'lŭ alegemŭ Craiŭ; imulţesce'ĭ darurile blagoslovenieĭ téle, şi pre însul cu dreptatea putereĭ téle pururea acmu şi fiesce când îlŭ indreptéză; ca urmândŭ credinţa luĭ Avram, blândeţele luĭ Moĭsi, tăria luĭ Iisus a luĭ Navi, agonisindŭ smerenia luĭ David, fiindŭ inălţatŭ cu prea inţĕlepcĭunea luĭ Solomon impodobitŭ, intru tóte ţie sĕ'ţĭ placă şi pre cărarea direptăţiĭ cu norocitŭ pasŭ pururea sĕ păşéscă; şi cu coĭfŭl acoperemêntuluĭ tĕŭ sĕ se imbrace, şi cu pavĕza nebiruireĭ sĕ se acopere, invăscutŭ cu armele bisericeĭ, sĕ dobândéscă cea poftită asupra vrăjmaşilorŭ sfinteĭ crucĭ biruinţă, şi sĕ ĭa isbândă norocită, şi sĕ le adaoge lorŭ spaĭmă puterilorŭ, şi pace celorŭ ce vorŭ oşti impreună cu dênsul, cu bucurie şi cu veselie sĕ aĭbă pre Hristos Domnul nostru, carele cu puterea cruceĭ aŭ sdrobitŭ Iadul, biruindŭ impĕrăţia diavoluluĭ, birnitorŭ s'aŭ suitŭ la cerurĭ, intru care tóte puterile şi biruinţa crailorŭ stă, care este mărirea celorŭ smeriţĭ, şi viaţă şi mântuire noródelorŭ, care petrece intru toţĭ veciĭ, Dumneḑeŭ. Amin!»

Şi maĭ cetesce şi alte molitve, ce nu le-amŭ maĭ scrisŭ, pentru lungimea voróveĭ. Éră dupĕ ce cetesce molitfele, Arhiepiscopul ingenunchĭe, şi Craĭul pre cruce şede culcatŭ. Éră péveţiĭ cântă nisce stihurĭ ce nu le-amŭ maĭ scrisŭ. Apoĭ toţĭ Episcopiĭ cu tótă preuţimea ingenunchindŭ, facŭ litie asupra Craĭuluĭ. Dupĕ aceea Arhiepiscopulŭ cetesce *Ocenaş*, şi alte molitve. Apoĭ maĭ cetescŭ ântêiŭ molitve pentru Craiŭ, şi şeḑêndŭ Arhiepiscopul, éră Craĭul ingenunchindŭ inaintea luĭ, se desbrăcă de haĭnele preoţescĭ. Éră Archiepiscopul îşĭ intinge in mirŭ şi unge mâna sa diréptă de la palmă, degitul celŭ micŭ, până la cotŭ, şi intre spete, şi in umĕrul celŭ dreptŭ, ḑicêndŭ:

«Te ungŭ pre tine intru Craiŭ. Decĭ, untul sfinţenieĭ, in numele Tatăluĭ, şi a Fiĭuluĭ şi a Sfântuluĭ Duh. Amin!

Pace cu tine!

Şi rĕspunde Craĭul:

Şi cu Duhul tĕŭ.

Apoĭ cetesce molitva, precum îlŭ pomăzuesce Craiŭ, iprocĭ, şi altele ce nu le-amŭ maĭ scrisŭ aice, pentru scurtarea voróveĭ. Éră pe-urmă, dupĕ ce citescŭ molitvele, toţĭ Episcopiĭ ţiindŭ preamână pomăḑuiturĭ de bumbacŭ, ştergŭ umerile cele unse a Craĭuluĭ, ḑicêndŭ ruga acésta:

Dumneḑeŭ! Impĕrate Impĕraţilorŭ, Domnul Domnilorŭ, pren care Impĕraţiĭ impĕrăţescŭ, şi făcĕtoriĭ legilorŭ facŭ judecăţĭ, sĕ blagoslovescĭ acestŭ imbrăcămintŭ crăescŭ, şi fă ca şerbul tĕŭ (cutarele) Craĭul nostru, care este sĕ o pórte, haină de bune obiceĭurĭ şi fapte sfinte inaintea ta sĕ lumineze, şi dupĕ viaţa trecĕtóre mărire vecĭnică ce nu are sfêrşitŭ sĕ moştenéscă prin alŭ nostru Dumneḑeŭ Iisus Hristos.

Şi imbracă pe Craĭul in haĭnă, ḑicêndŭ:

«Ia'ţĭ haină făcută den patru inceputurĭ, prin care se inţĕlege patru părţĭ a lumeĭ a fire supuse putereĭ Dumneḑeescĭ, că nime nu póte cu norocŭ a stăpânire pre pămêntŭ, de nu i se va da luĭ putere din cerŭ.

Aceste ḑicêndŭ Arhiepiscopul, îşĭ spală mânele, şi puindu'şĭ infula, haĭna, cetesce: *Vearoio vă edinago boga, iprocĭ.* Ducêndŭ pre Craĭul la scaunul Crăescŭ, apoĭ la liturgie făcêndŭ toţĭ Episcopiĭ rugă pentru Craĭul, şi ingenunchindŭ Craĭul, Arhiepiscopul îĭ dă sabia, ḑicêndŭ:

Primesce sabia de sus dată, de la oltarŭ, pren mânele nóstre, de şi nevrednice, iprocĭ».

Şi atunce, la liturgie, incingêndu'lŭ cu sabia, ḑice Arhiepiscopul:

Incinge'ţĭ sabia ta peste miḑĭlocul tĕŭ, prea puternice, şi ĭa aminte că sfinţiĭ nu in sabie, ce prin credinţă aŭ biruitŭ impĕrăţiĭ».

Apoĭ ĭĭ pune corona in capŭ, şi ḑice:

Primesce corona crăieĭ, care macar că de nevredicĭ, insĕ de mânele Episcopilorŭ ţi se pune in capŭ, in Numele Tatăluĭ, a Fiĭuluĭ şi a Duhuluĭ Sfântŭ.

Maĭ pre-urmă mărul de aurŭ, rŏtunḑirea lumĕĭ inchipuindŭ, in stînga, şi in drépta schiptrul, toĭagŭ crăescŭ ĭĭ daŭ, ḑicêndŭ:

«Primesce toĭagul inţelepcĭuneĭ şi adevĕruluĭ, iprocĭ.

Şi când aduce de pune pe pristol pâne şi vinŭ, şi Craĭul sĕrută sfinţeniile (care se ḑice pace) se cuminecă atunce Craĭul. Apoĭ ĭlŭ descingŭ de sabie; şi dupĕ liturgie, dupĕ ce ĭlŭ punŭ in scaunŭ, atunce Arhiepiscopul ĭlŭ inalţă la craie, şi orônduéla crăéscă ĭĭ dă, ḑicêndŭ:

Şeḑĭ, şi ţine de acmu locul ţie datŭ de Dumneḑeŭ, iprocĭ».

Apoĭ Arhiepiscopul incepe:

Pre tine Dumneḑeule, te lăudămŭ, iprocĭ.

Si sfêrşindŭ, stă din drépta, rĕspunḑêndŭ:

Direptatea şi judecata puterea scaunuluĭ tĕŭ, iprocĭ.

Apoĭ citescŭ doĕ molitve, dupĕ care obârşescŭ orânduelele şi obiceĭurile coronaţieĭ. Atunce cu toţiĭ, cum suntŭ strânşĭ sfatul, cum celŭ bisericescŭ aşa celŭ mirenescŭ, petrecŭ cu mare cinste, şi cu multe şirégurĭ pre stĕpânul noŭ a lorŭ, ducêndu'lŭ la curtea cetăţeĭ, unde staŭ dvorelnicĭ şi altă adunare, orônduită pre obiceĭul ce se face. Adoua-ḑi ĭĭ jură Ispravniciĭ têrguluĭ, aducêndu'ĭ in tipsie, acoperită cu taftă roşie, cheile têrguluĭ făcute de aurŭ, şi alte darurĭ. Apoĭ face Craĭul cavalerĭ, dându-le săbiĭ góle, iprocĭ.

Şi aceste pentru maĭ deschise lucrurĭ, şi a Crailorŭ Leşescĭ, cu care se megieşéză ţéra nóstră, macar pre-scurtŭ amŭ scrisŭ aice.

Neculaĭ Costin

APENDICS VII.

Povestea şi tocméla altorŭ ţerĭ ce suntŭ pe'mpregiurŭ, cum nu se cade sĕ nu pomenimŭ, fiindu-ne vecine de-aprópe.

A. Ântêiŭ cumu'ĭ ţéra Leşéscă.

Ţéra Leşéscă, saŭ cumu'ĭ ḑicŭ pre limba lorŭ, Polosca Zemlia, adecă ţéra Câmpuluĭ îĭ ḑicŭ, pentru locŭ tinsŭ. 'I-aŭ pusŭ nume aşa, nu pentru că dór este câmpie multă, că fĕră de câmpiĭ Daşovuluĭ, câmpĭ slobodŭ şi pustiiŭ in ţéra Leşéscă nu se află, pentru mulţimea de ómenĭ, ce suntŭ sate pretutindirile şi têrgurĭ, ce numaĭ pentru că'ĭ locŭ tinsŭ. Pentru aceea îĭ ḑicŭ ţéra Leşéscă, pentru-că maĭ de-demultŭ o aŭ fostŭ chĭemândŭ aşa, dupre numele luĭ Leh, ficĭorul luĭ Eliseĭ, nepotul luĭ Ivan, carele ântêiŭ aŭ locuitŭ pre acele locurĭ. Ţéra Leşéscă este ţéră mare, avêndŭ despre médănópte ţerĭ de se chĭamă Borusia şi Pomerania; éră despre rĕsăritŭ, Litva şi ţéra Mazovieĭ; despre méḑă-ḑi, Rusia, ce se hotăresce despre Ungurĭ cu munţiĭ Unguresciĭ; éră despre apusŭ, Lusitania, Slezia şi Moravia. Tóte aceste Cneziĭ dacă le-aŭ supusŭ Craiĭ Leşescĭ subt ascultarea lorŭ, adecă Mazovia, Rusia, Prusia, Litva, aŭ făcutŭ unŭ trupŭ din mădulărĭ multe; totŭ o ţéră şi o judecată aŭ. Şi Nemeşiĭ, cariĭ le ḑicŭ *Şlĕhta*, nu aşa de Craiŭ ascultă, cum de legĭ, carĭ le-aŭ făcutŭ eĭ; de se judecă la scaonele cetăţilorŭ, cine'şĭ la ţinutul seŭ. De acolo cine nu va sĕ'şĭ ţie de lege, volnicu'ĭ fieş-cine sĕ'şĭ indelunge legea la altŭ scaonŭ maĭ mare, alesŭ in doĕ locurĭ: la Lublin vara, şi la Petricov érna, unde ḑicŭ acelorŭ legĭ **Tribunal.** Acolo de va avea şi de Craiŭ ceva asuprélă, fĕră de nicĭ-o frică are voĭe sĕ'lŭ tragă la judecată, unde procuratoriĭ vorŭ respunde pentru Craiŭ; şi de va avea strâmbătate, afla-va judeţŭ şi direptate. Nice pre unŭ Şléhticŭ nu va putea lega cineva, nice Craĭul singurŭ, până nu 'lŭ va birui cu legea. Acestiĭ nu daŭ birŭ nimĕruĭ, nu ascultă de altul, nice in óste datorĭ îĭ sĕ méргă, fĕră numaĭ de bună voĭe; numaĭ când va incăleca Craĭul, şi cu voĭa tuturorŭ, şi cu plată, şi când le va veni nevoĭe de undeva. Aceea este datoria luĭ Craiŭ, ca sĕ dea scire la ţinutrĭ, sĕ se stringă la ḑi ce le va arăta; şi dacă se vorŭ stringe şi vorŭ sfătui de lucrulŭ ce le va da scire, eĭ vorŭ alege solĭ şi'ĭ vorŭ trimite la Seim, unde se vorŭ impreuna cu toţĭ soliĭ

ţinuturilorŭ, de vorŭ sfătui de tóte nevoile: eĭ de osěbĭ, şi Craĭul cu sfatulŭ sĕŭ deosĕbĭ. Ce vorŭ isprăvi peste ḑi, séra se vorŭ împreuna cu sfetnicii, ce le ḑicŭ Senatorĭ; şi ce vorŭ aşeḑa până a sĕ sĕvêrşire Séimul, că stă Sĕimul şese septĕmânĭ, de altă nu vorŭ sfătui, numaĭ de ce va fi pricea între dênşiĭ până la sĕvêrşitŭ. Éră in ḑioa cea de apoĭ, de-multe-orĭ se témplă, de nu vorŭ putea lesne sĕ tocméscă ḑioa, tótă ḑioa, une-orĭ şi nóptea; maĭ apoĭ, punŭ şi alegŭ dintre dênşiĭ carii vorŭ fi cu sfatŭ maĭ mare, şi cĕ le va părea lorŭ, pre aceea stă.

La óste Şlehticiĭ nu mergŭ eĭ singurĭ; ci când trebuesce óste, eĭ slobodŭ la Sĕim birŭ, de i-aŭ dupre la veciniĭ lorŭ, cu câtŭ potŭ sĕ'şĭ rădice tréba mare ca aceea. Numaĭ atunce când vorŭ vedea că trebuesce şi însuşĭ Craĭul, va merge; însĕ, numaĭ până la margine, sĕ'şĭ apere ţéra. Éră denafară nu'sŭ datorĭ.

Leşiĭ suntŭ ómenĭ rĕsboĭnicĭ, ómenĭ învĕţaţĭ de carte; că pentru învĕţătura şi a cărţeĭ şi a vitezieĭ nu li'i pregetŭ nice de ostenelă, nice de chieltuélă, ce încungiură ţĕrile de învaţă, ca sĕ deprindă tinereţele osténéla, şi bĕtrâneţele înţelepciunea, de carĭ aŭ nevoinţă maĭ mare.

Leşiĭ n'aŭ nevoinţă sĕ strîngă avuţiĭ; că avuţia şi strînsórea o daŭ şi o risipescŭ. Lefeciĭ multĭ ţinŭ; dupĕ câtă'ĭ puterea, şi maĭ mulţĭ ţinŭ. Nu este la dênşiĭ ruşine a fi datorŭ; că nice unul, nice den ceĭ de frunte, nu este sĕ nu fie datorŭ; şi la jidovĭ ocinile le zĕlogescŭ şi odórele lorŭ zălogescŭ la neguţitorĭ, şi le orânduescŭ altora, şi mulţĭ şi de totŭ le perdŭ, hrănindŭ glótă dupĕ sine; că pre cela ce scie strînge, eĭ îĭ punŭ numele de jidovŭ. Stăpâniĭ lorŭ, cuĭ slujescŭ, suntŭ cu credinţă; şi pentru numele luĭ şi pentru cinstea, capul îşĭ punŭ; pentru ruda sa şi pentru sĕminţia, câtŭ de de-parte, staŭ pentru dênsul până la mórte.

Aŭ obiceiŭ Leşiĭ, nu ca Greciĭ, dupĕ sfadă şi dupĕ price, décă îĭ vorŭ împăca nu va ţinea pismă, ce la nevoia luĭ ca direptŭ unŭ frate se pune.

Craiĭ, nu ceĭa ce suntŭ moştenĭ, ci pre carele îlŭ alegŭ eĭ; nice altă voie maĭ mare are, fĕră numaĭ ce'sŭ boieriile pe mâna luĭ; cuĭ va vrea sĕ dea, le va da. Nice acele date nu póte sĕ le ia, fĕră numaĭ de viclenie spre ţéră, de'ĭ va lua ântêiŭ capul cu judeţŭ, până nu va muri. Pentru aceea pogorindŭ puterea şi luând'o den mâna Crailorŭ n'aŭ voie sĕ facă cuiva înaltŭ-giosul, şi sĕ pótă aţiţa dupĕ pofta sa rĕutăţĭ ţĕreĭ; ce pentru friŭ se ţinŭ fălcile lorŭ ce arŭ face multe rĕutăţĭ. Şi pentru aceea rădicândŭ eĭ între sine rĕutăţile lorŭ, din puţinŭ aŭ crescutŭ ţéră mare, şi se potŭ apĕra de toţĭ vrăjmaşiĭ lorŭ. Şi de la alţiĭ ce aŭ luatĭ, n'aŭ datŭ: de la Nemţĭ, Prusia; de la Moskŭ, nu puţină ţéră aŭ dobânditŭ: Sĕviria şi Cerníhovul, şi alte ţinuturĭ [1]).

Turciĭ, cariĭ pre la alte ţĕrĭ aŭ isbânditŭ şi aŭ luatŭ cetăţĭ, iar la Leşĭ de câte orĭ s'aŭ ispitítŭ, cu ruşine s'aŭ întorsŭ; şi la tóte lucrurile suntŭ gata; şi cu puterea şi cu gura gata suntŭ sĕ se apere. Şi Dumneḑeŭ îĭ apĕră până acum, de póte ḑice fie-cine că suntŭ ca o fecióră neatinsă şi nesilită[2]). Numaĭ

---

[1]). Aceste cum scrie, atunce aşa aŭ fostŭ; éră acmu nu le stăpânescŭ Leşiĭ, ci Moskaliĭ.— Copistul din 1725.

[2]). Acum aŭ agiunsŭ maĭ defăimată de câtŭ o femee rea. — Copistul din 1725.

Tătarii îi cară in tóte ḑilele de grumazŭ, câtŭ âmblă la dênşii ca la sită.

Aŭ Leşiĭ doĭ Arhiepiscopĭ şi unspreḑece Episcopĭ: triĭ Episcopĭ la Cnezia Litveĭ, patru la Livonia, fŏră Mitropolitul de Kiev, şi alţĭ Episcopĭ ce suntŭ spre Rusĭ, de legea Grecéscă; 17 Voevoḑĭ de scaon in ţéra Leşéscă: 5 la Litva, 3 la Prusĭ, şi alţiĭ cineşĭ pre la scaonele séle; şi 61 de Castelanĭ, ĭarăşĭ boĭerĭ de scaonŭ. Éră Stărostiĭ suntŭ maĭ multe.

Ţéra Leşéscă are ape marĭ: Visla, care trece pe la Cracăŭ şi se pogóră pre la Varşaŭ şi la Torun, şi la Danska dă in marea Albă; şi şeĭcĭ âmblă multe pe dênsa. Este şi San apă mare, care dă in Visla. Éră despre Moskŭ, Niprul, ĭar apă mare.

B. De impĕrăţia Tătăréscă, şi de obiceĭul lorŭ, şi câtŭ locŭ cuprinde ţéra Tătăréscă.

Aice nu multŭ vomŭ pomeni de Tatariĭ cariĭ se află, că suntŭ limbă bĕtrână, şi de'nceputŭ vetezĭ, şi până astăḑĭ vedemŭ că s'aŭ ţinutŭ totŭ in ce aŭ apucatŭ. *Tataria*, saŭ, cum îĭ ḑicŭ uniĭ, ţéra Tătăréscă, este Impĕrăţie mare: că nu numaĭ césta ce'ĭ la Crĭm, ce in tóte părţile se lăţesce, şi cu putere mare, de cuprinde locŭmultŭ, o parte mare den Evropa, şi Sarmaţia tótă, de la Asia cu Skitia saŭ Sirika, ce'ĭ ḑicŭ acmu Kataĭo. Numele şĭ-aŭ luatŭ ţéra de la apa ce'ĭ ḑicŭ Tartar, care cură într'acele părţĭ ce'ĭ ḑicemŭ Magopi; ĭar lŏcuitoriĭ îşĭ ḑicŭ Mongol. Stă acéstă ţéră spre méḑănópte; despre rĕsăritŭ cu Impĕrăţia cea puternică a Hineĭ; despre méḑă-ḑi India cu apa Ganges, ce'ĭ ḑice cartea nóstră Fison, şi apa Osna; ĭar despre apusŭ marea Caspium şi ţéra Leşéscă (?), de acolo se apropie de Moskŭ; şi despre méḑiă-nópte cu marea de ghĭaţă. Vŏsduhul acesteĭ ţĕrĭ este nestêmpĕratŭ: că vara, acele tunete atâtŭ de grósnice suntŭ, câtŭ de frică mulţĭ ómenĭ morŭ; şi suntŭ căldurĭ marĭ, şi acelaşŭ frigŭ şi omeţĭ marĭ. Şi acele vênturĭ suntŭ aşĭa de marĭ, câtŭ de-multe-orĭ se têmplă de opresc'ŭ pe omulŭ călătorŭ cu calul, şi'lŭ surpă gĭos; copaciĭ din rĕdăcină obóră, şi multe pagube facŭ. Érna nice-odată nu plóă; dabĭa jălovesce pămêntul. Rodesce acea ţéră grâŭ, orzŭ şi de altă pâne; mătasĕ se face, imbir, scórţă dulce, piperŭ, reventŭ, zaharŭ, muşcatinŭ, smólă; pre-alocurea şi aurŭ şi argintŭ scotŭ. Éră vinŭ pre puţine locurĭ se face, că la ţéra Cataĭo nu se face. Aflăse şi stânce negre de pétră, de facŭ foc'ĭ cu dênsa dacă o sapă, şi arde in locŭ de lemnŭ, pentru lipsa lemnelorŭ. De tóte dobitócele se află multe. Aflăse scrisŭ in cărţile Tătarilorŭ că Impĕratul lorŭ hrănesce 10,000 de epe albe numaĭ de mulge lapte; şi ţine 20,000 de vĕnătorĭ, că fŏră-de-sémă se află paserĭ multe. Impĕratŭ aŭ pusŭ ântêiŭ de felul lorŭ, pre unul ce 'l-aŭ chĭematŭ *Han*, ca sĕ fie judecata pre dênsul; şi acestŭ nume, Han, s'aŭ chĭematŭ la toţĭ Haniĭ, dupre numele acestuĭa, câţĭ aŭ urmatŭ maĭ pre urma luĭ. Cum şi la Egipetŭ ântêŭ Faraon, apoĭ Ptolomeŭ; la Rŏm Kesar. Şi din sĕmînţa luĭ Han toţĭ Sultaniĭ s'aŭ trasŭ. Şi aŭ lăţitŭ împĕrăţia acésta de la ţéra Sănarilorŭ pĕnă la Ochénŭ, până la marea ce 'ĭ ḑicŭ Caspium.

Pre urma luĭ aŭ stătutŭ Iok-Han, carele aŭ născutŭ pre Zain Han,

Alŭ-trei̯le Impĕratŭ, ce'lŭ poreclescŭ uniĭ Bati. Acesta aŭ prădatŭ Rusia, ţéra Leşéscă, Slezia, Moravia, ţéra Unguréscă.

Alŭ-patrule Han, ficiorul luĭ Bati, Temircutl, carele iĭ ḑicŭ Tamerlan, şi se află acesta la istorie scrisŭ pentru vrăjmăşia care tótă Asia aŭ prădatŭ, de aŭ arsŭ până la Egipetŭ.

Acesta aŭ biruitŭ pre Baiazet, Impĕratul Turcescŭ, şi 'l-aŭ prinsŭ viŭ, şi in cătuşe de aurŭ 'l-aŭ băgatŭ in cuşcă de 'l-aŭ purtatŭ prin tótă Asia.

Alŭ-cincile după Temircutl, fiiul seŭ celŭ maĭ mare, Temirhan, aŭ stătutŭ Impĕratŭ, carele ḑicŭ că aŭ peritŭ la Pruşĭ in rĕsboiŭ, bătându-se cu Crijaciĭ.

Alŭ-şesele, fiiul seŭ Mahmet-Han.

Alŭ-şeptele, fiiul seŭ Ahmet-Han. Acesta aŭ născutŭ pre Şahmet.

Éră la ţéra Cataiuluĭ, ântêiŭ aŭ împĕrăţitŭ Ţinghis, alŭ-doile Cuĭ, alŭ-treile Barhsin, alŭ-patrule Arlan, alŭ-cincile Mungu, alŭ-şesele Cublaĭ.

Tătariĭ suntŭ ómenĭ rĕsboinicĭ, suferitorĭ la tóte nevoile, nu grijescŭ de avuţie, ci de isbândă; şi de fóme rabdă cu sĕptĕmâna; şi unde va sĕ facă óste, degrabŭ; şi nu este locŭ dreptŭ hrana sĕ se zăbovéscă, şi de o sĕptĕmână mănâncă ca sĕ fie sătul, sĕ nu flămînḑéscă. Rĕsboiul nu este aşa de tare, câtŭ este de grabnicŭ, pentru năvala şi gălcéva; şi de arŭ răbda multŭ, cum le este năvala, nimene nu le-arŭ sta împrotivă. Ce din năvala mare prea lesne daŭ dosul, şi din fugă reşchirindu-se de-multe-orĭ poftorescŭ rĕsboiul; şi cumu'ĭ năvala cu gróză a o sprijinire, aşa şi góna cu primejdie a o gonire: că din fugă se întorcŭ, şi isbândescŭ. Şi aşa, lucrul ce vorŭ sĕ facă, degrabă se apucă; că unde'ĭ auḑĭ numele, acolo iĭ şi veḑĭ. Aceştiĭ nu lŏcuescŭ in case, fĕră numaĭ in oraşe marĭ, in carele de multe felurĭ de ómenĭ lŏcuescŭ, negostorescŭ agonisescŭ; şi in câmpŭ, după păşune cu dobitócele umblă. In locŭ de case, cotigĭ pórtă, ales la ţéra Tătăréscă cea pustie. Că Tartaria in multe se imparte: că ţéra cea mică care stă cătrĕ Evropa, între Nipru şi între Don se închide, şi într'ênsa Crimul este, unde le ḑicemŭ la Pericop. Éră Tartaria cea pustie, in care multe orde suntŭ: ântêiŭ Zagaarci este; Sţitia, între Emmaum şi Cataio, cu crăiea Tangum; şi alte multe órde de cuprindŭ, cumu'ĭ Zavolha, Kazanul, Nohaiĭ, Tumeniĭ, Shibeniĭ, Hiniĭ, Coahianiĭ, Astimhaveniĭ, Chirhesariĭ, Barhiduriĭ, Mongomozoriĭ; şi altele multe suntŭ, care n'amŭ vroitŭ sĕ le maĭ scrimŭ. Ce Zavolha şi Cazanul, Vasilie, Cnézul Mosculuĭ, le-aŭ lipitŭ de impĕrăţia luĭ. Éră Nohaiĭ suntŭ dencolo de Volga, impregiurul măreĭ ce'ĭ ḑicŭ Caspium, şi apa Iaih, şi alte locurĭ ce'sŭ locuitorĭ mulţĭ. Şi pre multe locurĭ suntŭ şi bogaţĭ, de nu se ţin cu pradă ca aceştiĭ ce'ĭ vedemŭ noĭ, ci cu agonisită. Şi ape multe se află, bălţĭ nu numaĭ pĕscóse şi cu agonisită, ce întru unele se află atâta mărgăritarŭ de multŭ, de nu'ĭ nice de unŭ preţŭ. — Ce, de aceste a Tătarilorŭ destul amŭ pomenitŭ. Ce iarăşĭ de altele sĕ arătămŭ, că multe amŭ avea a scriere de dênşiĭ, că de-multe-orĭ amŭ păţitŭ nevoie de cătrĕ dênşiĭ; şi nu numaĭ noĭ, ci tóte ţĕrile câte'sŭ pe'mpregiurul lorŭ. Ce maĭ apoĭ, sĕ nu ne arătămŭ istoricĭ de lucrurile altorŭ ţĕrĭ.

C. De Impěrăția Turciiorŭ și de inceputul lorŭ, și de adaosul lorŭ, in ce chipŭ s'aŭ inceputŭ, și s'aŭ imulțitŭ, și s'aŭ lățitŭ la atâta mărire, și cinste, și tărie.

Aice, de vomŭ scrie, și vomŭ pomeni de începětura și adaosul Turcilorŭ, și de Impěrăția lorŭ, nu vomŭ greși; că se vede că'ĭ fŏră cale ca sě nu pomenimŭ și sě nu scriemŭ de dênșiĭ, că subt mâna lorŭ și subt jugul lorŭ suntemŭ robĭ.

Acestŭ felŭ de ómenĭ, ce le ḑicemŭ noĭ *Turcĭ*, cariĭ ântêiŭ den ómenĭ puținĭ atâta s'aŭ lățitŭ și s'aŭ îmulțitŭ, că doě părțĭ de pămêntŭ cuprindŭ, adecă Asia și Africa, s'aŭ întinsŭ de aŭ apucatŭ o parte mare și din a triea din Evropa, de suntŭ de Dumneḑeŭ lăsațĭ certare creștinilorŭ și grózǎ tuturorŭ vecinilorŭ de pen pregĭurŭ.

Numele acesta, ce'ĭ ḑicemŭ noĭ *Turcŭ*, se înțělege omŭ ce'ĭ cu viață sělbatică; éră jidoviĭ îĭ chĭamă Togorina; éră eĭ îșĭ ḑicŭ Busurmanĭ, adecă tăĭațĭ împregĭurŭ, saŭ credincĭoșĭ; că Turcĭ sě'ĭ chĭemĭ, nu suferă, că'ĭ de ocară la dênșiĭ acestŭ nume; că pre limba jidovéscă se înțelege nemernicŭ saŭ prădătorŭ. Alțiĭ îșĭ ḑicŭ Otomanĭ saŭ Osmanĭ, dupre numele Impěratuluĭ lorŭ celŭ de'ntêiŭ, ce 'l-aŭ chĭămatŭ Osman.

Éră începětura împěrățieĭ lorŭ într'acesta chipŭ se află sě fie fostŭ:

Otoman, Impěratul lorŭ celŭ de'ntêiŭ, aŭ fostŭ Tătarŭ, slujitorŭ a Hanuluĭ celuĭ mare, omŭ îndrăsnețŭ și maĭ mare de câtŭ alțiĭ de trupŭ. Acesta, de nevoĭe aŭ eșitŭ den țéra Tătăréscă, și aŭ începutŭ ântêiŭ la Capadocia a ținere drumul, avêndŭ cu sine numaĭ 50 de ómenĭ, și s'aŭ adaosŭ dupě aceĭa unul câte unul, până s'aŭ înglotitŭ: uniĭ den ómenĭ rěĭ adunațĭ, alțiĭ și de nevoĭa lorŭ, pentru ca sě scape de mórte, alțiĭ in nădejde de dobândă. Și așa, dupě adaosŭ ce făceaŭ, ântêiŭ pre-ascuns, éră dacă s'aŭ îmulțitŭ in vedere se apucaŭ de prădaŭ și jăcuĭaŭ; și de acia cu toțiĭ s'aŭ pornitŭ de aŭ luatŭ Capadocia, Pontul, Bitinia, Pamfilia Țiliția, țerĭ marĭ. Și aceste s'aŭ lucratŭ in anul de la zidirea lumiĭ 6808.

Pre urma acestuĭa aŭ luatŭ împěrăția fiĭul seŭ Orhan; și ĭarășĭ acesta, cu acelașĭ meșterșugŭ s'aŭ apucatŭ ca și tatê-seŭ; numaĭ tărie și avere maĭ multă aŭ avutŭ, den ḑi in ḑi adăogându-se și lățindŭ impěrăția. Că, crescêndŭ vrajba între creștinĭ, aŭ luatŭ Misia, Liconia, Frigia, Caria și Niția. Bătutu-s-aŭ și aŭ dobânditŭ, și aŭ lățitŭ impěrăția până la Helespontŭ; că pre aceea vreme întrasě vrajbă între Paleologu și între Cantacuzino, cariĭ eraŭ capetele Țarigraduluĭ; și socoti neprietenul cruceĭ ca sě se arăte uneĭ părțĭ cu prietenie, și sě'lŭ chĭeme într'agĭutorŭ; care s'aŭ și întêmplatŭ: că aŭ trecutŭ cu óstea in Evropa sě facă multă nevoĭă, și aŭ deschisŭ calea și altora pre-urmă la Evropa. Acesta, aprópe de sěvêrșitul seŭ, aŭ făcutŭ rěsboiŭ cu Tătariĭ, și aŭ căḑutŭ in rěsboĭul acela fŏră norocŭ, și aŭ împěrățitŭ 31 de anĭ.

Pre urma luĭ aŭ stătutŭ impěratŭ fiĭŭ-seŭ Amurat, omŭ meșterŭ și ascunsŭ la inimă, carele n'aŭ fostŭ maĭ jos de câtŭ alțiĭ de vitezie, de a răbdare nevoile pentru învěțătura viteziеĭ. Acesta, acoperindŭ gândul seŭ ce vra sě facă, věḑêndŭ, cum s'aŭ pomenitŭ maĭ sus, vrajba între Grecĭ, și slăbițĭ de rěsbóĭe ce făceaŭ între sine, năĭmândŭ cu léfă vase de la Genua; și dupě ce aŭ dobânditŭ Helespontul, aŭ trecutŭ la Trația, in aniĭ 6871, și de la Galipoli la Crîm aŭ apucatŭ. Ci apoĭ și o

parte maĭ mare de a Trațieĭ aŭ luatŭ; după aceea aŭ supusŭ Misia, Bosna, Rumeli. Maĭ apoĭ, dacă aŭ dobânditŭ scaonul Udriuluĭ de la Bulgarĭ, de Sêrbĭ s'aŭ apucatŭ. Maĭ apoĭ aŭ peritŭ de o slugă a luĭ, anume Lazar Despot, ce aŭ fostŭ maĭ înainte de la inimă ĭubitŭ luĭ, şi 'l-aŭ fostŭ prinsŭ in rĕsboiŭ. Şi i-aŭ remasŭ pre urma luĭ doĭ ficĭorĭ, Suleĭman şi Baĭazet. Ci Baĭazet, omorîndŭ pre frate-sĕŭ, aŭ apucatŭ împĕrăția. Era omŭ bărbatŭ, de minte ascuțitŭ, şi poftitorŭ de lucruĭ marĭ, şi îndrăsnețŭ; fie la ce se apuca, la trudă răbdătorŭ, vremea cunoscea, şi lucrul cum ĭlŭ va purta, şi silitorŭ ca sĕ împlinéscă de ce se apuca. De acia, dacă aŭ dobânditŭ Tracia tótă, 'şĭ-aŭ întorsŭ inima spre Țarigrad.

Şi ântêĭŭ aŭ socotitŭ sĕ se apuce de Tesalia, Machedonia, Fotida şi de Atica, şi Misia, ce le ḑicemŭ acum Sêrbiĭ, şi Iliriĭ ce'ĭ chemămŭ Bosna, şi Tribaliĭ ce'ĭ poreclimŭ Bulgariĭ. O parte din silă aŭ luatŭ, şi aŭ ucisŭ şi Domnul Bulgarieĭ. Maĭ apoĭ aŭ încungĭuratŭ in optŭ anĭ Țarigradul; şi auḑindŭ că vine óste Unguréscă şi Franțuzéscă, pre cariĭ Impĕratul creştinescŭ i-aŭ adusŭ, şi i-aŭ chĭematŭ într'ajutorŭ, temêndu-se de atâta óste aŭ părăsitŭ Țarigradul de a-lŭ batere, şi aŭ sirguitŭ de aŭ eşitŭ naintea aceĭ oştĭ, la Nicopoli; şi dândŭ resboiŭ, aŭ biruitŭ Baĭazet, şi mulțĭ Domnĭ şi Hatmanĭ aĭ Franțozilorŭ aŭ peritŭ. De care lucru cu norocŭ, semițindu-se Baĭazet, ĭar s'aŭ învârtejitŭ la Țarigrad; şi doĭ anĭ stându'ĭ asupră'ĭ de i-aŭ flămânḑitŭ, şi ceĭ închişĭ maĭ eraŭ perițĭ de n'are hi venitŭ Tamerlan, Hanul Tătărescŭ, cu mulțime de óste de aŭ stropşitŭ tótă Asia, şi cu focŭ o aŭ pârjolitŭ, şi oraşele le-aŭ prădatŭ. Deacia, de frica luĭ, de sirgŭ s'aŭ invêrtejitŭ, şi la Galația şi Bitinia de resboiŭ s'aŭ gătitŭ; şi bătându-se până aŭ înnoptatŭ, birui Tamerlan, Hanul Tătărescŭ, şi Baĭazet fu biruitŭ, pentru mulțimea Tătarilorŭ ce nu era de o potrivă; şi 'l-aŭ prinsŭ viŭ; şi, ferecatŭ in cătuşĭ de aurŭ, şi in cuşcă băgându'lŭ, l-aŭ trecutŭ la Asia; ce la Asia 'l-aŭ sloboḑitŭ; éră elŭ, de ruşine, in-curând muri, după ce aŭ împĕrățitŭ 13 anĭ şi 6 lunĭ.

Remas'aŭ ficĭorŭ den trênsul Kalepin, Moĭsi, Mehmet şi Mustafa. Ce Kalepin curîndŭ aŭ muritŭ; éră fiĭul seŭ Arxan de unchĭu-seŭ Moĭsi fu omorîtŭ, şi Moĭsi de frate-seŭ Mehmet. Acesta Mehmet țéra Munteneścă şi Machedonia aŭ supusŭ, şi țenkĭul saŭ hotarul Turcescŭ până la Madenanicĭ (?) l-aŭ mutatŭ, şi scaunul 'şĭ-aŭ pusŭ la Odriiŭ; şi după ce aŭ ținutŭ împĕrăția 17 anĭ, aŭ muritŭ.

Dece, alŭ-doĭle Amurat căḑu la Impĕrăție; acesta, cu agĭutorul ce avea de la Genova, trecêndŭ la Tracia, aŭ bătutŭ pre unchĭu-seŭ Mustafa, şi Tesalonicul aŭ sfĕrîmatŭ, carele era oraşŭ bĕtrânŭ, tare şi plin de avuție, şi pre acea vreme Veneția ĭlŭ ținea. Deacia aŭ supusŭ Chiprul. Epirul, Etolia. Cunoscêndŭ deacela că de va putea sĕ lege prieteşugŭ cu George Despotŭ, Domnul Sêrbilorŭ, lucrurile luĭ se vorŭ întări, şi a creştinilorŭ se vorŭ slăbi, cu tótă nevoința aŭ silitŭ şi aŭ luatŭ fata luĭ sĕ'ĭ fie Impĕrătéssă. Deacĭea, şi cu puterea socru-seŭ şi cu a sa, s'aŭ apucatŭ de Belgrad, şi bătêndŭ cetatea aŭ peritŭ 7000 de Turcĭ.

După mórtea acestuĭa, stătu Impĕratŭ alŭ-doĭle Mehmet, carele aŭ încungĭuratŭ Țarigradul cu multă mulțime de óste şi l-aŭ luatŭ, in aniĭ 6961, in 31 de ḑile a le luĭ Maĭ, (éră la letopisețul Grecescŭ scrie in 29 ale luĭ Maĭ). In alŭ-doĭle anŭ după aceea, s'aŭ dusŭ la Belgrad, şi mulțĭ de a lorŭ acolo perindŭ, şi elŭ încă rănitŭ 'l-aŭ părăsitŭ deaciea Bulgariĭ. Aŭ luatŭ şi Dalmația, şi Ras-

cia aŭ dobânditŭ. Deaciea Trapezuntul 'l-aŭ dobânditŭ, şi Mitilinul cu alte ostróve aŭ luatŭ. Apucat-aŭ şi Eubea, şi Cafa, ce o ţineaŭ Genovenii. Şi aŭ împĕrăţitŭ 32 de anĭ.

Deaciea Baĭazet alŭ-doĭle, luândŭ Impĕrăţia, rĕsboiŭ cu Veneţianiĭ făcu; le-aŭ luatŭ Lepantul, Modonul, Diharia, şi tótă Dalmaţia aŭ prădatŭ. Şi aŭ muritŭ otrăvitŭ. Acesta Baĭazet aŭ luatŭ Chilia şi Cetatea-Albă de la Stefan Vodă celŭ bunŭ.

Deacia, Selim, fiĭu-seŭ, cădu la împĕrăţie; acesta aŭ luatŭ Alcarul (Cairo), oraşŭ mare la Egipet, şi dupĕ ce aŭ omoritŭ pre Sultanul, Alecsandria tótă cu Egipetul le-aŭ dobânditŭ şi le-aŭ lipitŭ de împĕrăţia luĭ. Damascul încă 'l-aŭ luatŭ.

Pre urma luĭ, fiĭu-seŭ Suleĭman ţiindŭ împĕrăţia, luat-aŭ Beligradul, apĕrătura nu numaĭ a ţĕreĭ Unguresci, ci a tótă creştinătatea. Deacia Rodosul aŭ biruitŭ, şi Strigonia, şi Buda, şi alte oraşe a le ţĕreĭ Unguresci. Incungĭurat-aŭ şi Becĭul. Maĭ apoĭ aŭ peritŭ la Gezet, împĕrăţindŭ 47 de anĭ.

Urmat-aŭ alŭ-doĭle Selim, carele aŭ legatŭ pace cu Nemţiĭ, şi aŭ luatŭ Veneţianilorŭ Chiprul, şi deaciea Tunisul şi Gouleta aŭ apucatŭ.

Pre urma luĭ, Amuratŭ aŭ împĕrăţitŭ, şi dupĕ dênsul Mehmet alŭ-triile, carele aŭ omoritŭ 18 fraţĭ şi aŭ luatŭ împĕrăţia.

De aice înainte lăsămŭ de a maĭ scriere, ca sĕ nu ne arătămŭ istoricĭ de lucrurĭ Turcescĭ maĭ multŭ de câtŭ de ale nóstre; ce puţin încă de puterea şi de obiceĭul lorŭ in ce chipŭ ţinŭ împĕrăţia, avemŭ a scriere.

Obiceiŭ aŭ Turciĭ, in alŭ-patrule anŭ, sĕ ĭa a ḑece den copiĭ, parte bărbătéscă, ca sĕ adaoge pururea slujba împĕrăţieĭ. Şi la vremea aceea trimitŭ ómenĭ împĕrătescĭ la Grecĭ şi la Sêrbĭ, cariĭ suntŭ pre hotarul împĕrătescŭ creştinŭ; alegêndŭ ţéra Moldoveĭ şi ţéra Munténéscă; că, in locul acela ce daŭ eĭ copiĭ, noĭ suntemŭ datorĭ sĕ fimŭ gata de óste in tótă vremea, când va veni cuvêntul împĕrătescŭ, şi de banĭ de a le dare pururea. Éră ómeniĭ ceĭ împĕrătescĭ âmblândŭ den satŭ in satŭ, dece cumu'ĭ satul aşa aruncă şi copiĭ sĕ dea, dupĕ putere; şi cum se potŭ tocmi cu dânşiĭ, şi cu banĭ încă se împacă. Mulţĭ se află şi de bună voĭe de mergŭ, ca sĕ ésă din robie, şi mulţĭ den Turciĭ cariĭ suntŭ netăĭaţĭ (şi nu spunŭ că suntŭ Turcĭ, că nu i-arŭ primi), ce se daŭ in locul creştinilorŭ, că tragŭ nădejde că dintru uniĭ ca aceĭa esŭ la cinste mare, ca sĕ dobândéscă boĭerie. Pre cariĭ apoĭ, pre uniĭ îĭ ducŭ la Ţarigrad, pre alţiĭ la Odriŭ, şi pre la alte schele, de'ĭ daŭ de'ĭ hrănescŭ, pre uniĭ la Brusa, pre alţiĭ la Koraĭmanĭ, de se învéţă la ţérine. Acestora le ḑicŭ *Agemoglanĭ* saŭ Iamoglanĭ, adecă nevinovaţĭ coconĭ. Éră dacă crescŭ de şepte anĭ, adecă ceĭ maĭ iscusiţĭ, îĭ bagă la Saraĭul împĕrătescŭ, până la 500; acolo şedŭ până ajungŭ la 20 de anĭ. Uniĭ învaţă carte, alţiĭ la lucrurĭ vitezescĭ. Dentr'acestia copiĭ strînşĭ alegŭ (afară den câţĭ suntŭ de tréba Saraĭuluĭ) de'ĭ punŭ Enicerĭ, cariĭ se află pururea pe-lângă curtea împĕrătéscă, până la 12,000. Den Enicerĭ se alegŭ maĭ de frunte Spaxiiĭ-oglanĭ, până la 3000, cariĭ mergŭ denadirépta Impĕratuluĭ, şi fie-carele din dênşiĭ câte cu patru saŭ cincĭ slugĭ slujescŭ. Deaciea denastinga 3000 de Silihtarĭ, de ĭarŭ slujescŭ in patru saŭ in cincĭ caĭ; dupĕ acestia 5000 de Olafanĭ, aşijderea dinadirépta Impĕratuluĭ, şi alte 5000 denastînga,

carii suntŭ aleşi den Eniceri, saŭ den creştini juraţi, carii cu credinţă slujbă aŭ arătatŭ Beglerbeiului saŭ Paşei. După acestia, cei de apoi mergŭ, carii se chiamă Carăpiţi, ce se chiamă mai săraci, carii den tótă ţéra Turcéscă, nu numai Turci, ce şi creştini strinşi, de aŭ venitŭ de bună voie sĕ slujéscă Impĕratului. 200 saŭ mai mulţi mergŭ, ce se chiamă Mustafaracale, carii pentru slujba lorŭ cea alésă i-aŭ scosŭ la cinste; şi i-aŭ léfă mare, unii câte unŭ leŭ de ḑi, alţii şi mai puţinŭ, cumu'i omulŭ şi cumu'i slujba. Dupĕ acestia mergŭ 30 de Cauzilari, carii, deschiḑêndŭ calea Impĕratului, şi oprescŭ năvala de la Impĕratul şi iaŭ articele cele ce suntŭ de jalobă la împĕrăţie. Dupĕ acestia mai aprópe mergŭ Selaţii carii pórtă arcele pre umĕrŭ, cu cămeşi albe până jos, de se vĕdŭ de subt haine, şi in scufii, până câte 200 de óste. Şi denainte şi denapoi suntŭ şi Paici, până la 100. Acestii toţi nu lipsescŭ de lîngă curtea Impĕratului. Éră fĕră acestia suntŭ alţii mulţi de óste, carii mergŭ fĕră léfă, cercândŭ sĕ pótă arăta slujbă, ca sĕ pótă dobândi pâne.

Éră la ţerile împĕrăţiei, şi la margine, unde se hotărescŭ cu creştinii, aŭ până la 10,000 de Eniceri, rĕsipiţi pre la sate, de se hrănescŭ cu plugul şi cu negustorii, carii nice de unŭ Paşă nu ascultă, fĕră numai de cuvêntul Impĕratului, când vorŭ eşi la óste. Suntŭ den copii de a-ḑecea, până la 10,000, împrăştiaţi pre la têrguri, de suntŭ de plininirea locurilorŭ, de vorŭ peri dentr'acestia la rĕsboiŭ.

Este şi altă curte ce se chiamă Spahii, carii suntŭ Beglerbei. Acestii aŭ cinste mare: aŭ sate de la împĕrăţie in locŭ de léfă; şi de acestii nu suntŭ puţini, că totŭ locul câtŭ ţine împĕrăţia este plină de dênşii.

Are Impĕratul între alţi sfetnici, mai ales, trii saŭ patru ce le ḑicŭ Vizir-Azem, carii tóte trebile împĕrăţiei pórtă, şi de pace şi de óste; şi de Păşii şi de Domnii a le schimbare şi a le dare, la mâna lorŭ. Unul dentru dânşii este mai mare, pre carele este tótă credinţa Impĕratului, adecă Vezirul. Éră lui de i se va têmpla a mergere la óste, că mai multă grijĕ este Vezirului de óste de câtŭ de alte trebi, elŭ pune in locul seŭ Neamestnicŭ, carele acea putere ţine ce aŭ ţinutŭ şi elŭ.— Ci de împĕrăţia Turcéscă destul amŭ scrisŭ, şi amŭ povestitŭ, ce şi de altele sĕ povestimŭ.

D. Pentru ţéra Unguréscă de jos şi Ardélul de sus.

Aice nu vomŭ lăsa şi de Ardélŭ, séŭ ţéra Unguréscă, cum îi ḑicŭ unii, ca se nu atingemŭ, şi se nu pomenimŭ de începutul lorŭ şi de obiceiul lorŭ, fiindu-ne vecini de aprópe, şi de multe-ori năzuiaŭ Domnii ţĕrei Moldovei de se ajutoraŭ de la dênşii.

Ardélul, şi ţéra de jos Unguréscă, se chiamă ţéra preste munte, care cuprinde o parte de Dacia. Direptŭ aceea îi ḑicŭ ţéra preste munte, căci este încungiurată de tóte părţile cu munţi şi cu păduri, cum ar fi îngrădită. Zicu'i şi ţéra de şepte oraşe, den limba nemţéscă; éră lŏcuitorii ţĕrei se ḑicŭ Ardeleni, carii se hotărescŭ despre apusŭ cu Ungurimea, saŭ, cumu'i ḑicŭ unii, Panonia; éră despre méză-nópte se hotărescŭ cu ţéra Leşéscă, despre améḑă-ḑi cu ţéra

Muntenéscă, despre rĕsăritŭ cu Moldova. Ţéra Ardélulul nu este o ţéră însăşĭ; ci Ardélul este şi se chiamă midjlocul ţĕreĭ, care multe cuprinde in tóte părţile, in care stă şi scaunul crăieĭ; éră pre la marginile eĭ suntŭ alte ţĕrĭ maĭ micĭ, carele tóte se ţinŭ de dênsa, şi subt ascultarea eĭ suntŭ: ântêiŭ, cumu'ĭ Maramurĕşul despre ţéra Leşéscă, şi ţéra Secuéscă despre Moldova, şi ţéra Oltuzuluĭ despre ţéra Munteneścă, şi ţéra Bârseĭ, şi ţéra Haţeguluĭ, ţéra Oaşuluĭ, şi suntŭ şi alte hotare multe carile tóte ascultă de crăiea Unguréscă, şi se ţinŭ de Ardélŭ.

In ţéra Ardéluluĭ nu lŏcuescŭ numaĭ Ungurĭ, ce şi Saşĭ, peste sémă de mulţĭ, şi Românĭ peste totŭ locul, de, maĭ multŭ este lăţită ţéra de Românĭ, de câtŭ de Ungurĭ.

Éră ţéra Unguréscă de sus, unde se chiamă Ungaria cea mare (saŭ cum ĭĭ ḑicŭ uniĭ pre limba nemţéscă, Panonia), acolo numaĭ Ungurĭ trăescŭ; éră de se află şi Românĭ pre alocurea, încă legea Unguréscă ţinŭ. Unguriĭ nu ţinŭ totŭ o lege, ce in patru saŭ in cincĭ legĭ suntŭ împĕrechiaţĭ; că unora le ḑicŭ Calvinĭ, altora Luterĭ, altora Calangĭo, ce se chiamă pre limba lorŭ lege dirépta; alţiĭ se chiamă Vereş-Ianoşĭ, cariĭ credŭ in Ión Botezătorul, éră de Hristosŭ nimica nu se atingŭ; alţiĭ se chiamă Sâmbătaşĭ, cariĭ credŭ legea jidovéscă; alţiĭ se chiamă Papistaşĭ, cariĭ credŭ până in giumĕtate de legea Grecéscă; de acestiĭ se află la Ardél, éră la Ungaria cea mare fórte puţinĭ. Acestiĭ aŭ şi icóne in biserică, încă şi crucĭ pe biserică; încă şi pe casele lorŭ se află crucĭ. Acestiĭ nice la o trébă de a le bisericeĭ nu poftescŭ pre ceĭ-alţĭ Ungurĭ, niciĭ ĭĭ ĭubescŭ; şi maĭ bucuroşĭ suntŭ sĕ mérgă la biserica Românéscă de câtŭ la capiştea celor-alţĭ Ungurĭ.

Româniĭ, câţĭ se află locuitorĭ la ţéra Unguréscă, şi la Ardél, şi la Maramurĕşŭ, de la unŭ locŭ suntŭ cu Moldoveniĭ, şi toţĭ de la Rômŭ se tragŭ. Este ţéra Ardéluluĭ plină de tótă hrana, câtă trebuĭe vieţeĭ omenescĭ; că pâne peste sémă rodesce multă, de nimene nu o cumpără, ci tuturorŭ prisosesce. Vin pretutinderea nimĕruĭ nu lipsesce. Mĭere multă şi bună, de care facŭ mĭedŭ aşa de bunŭ, câtŭ se potrivesce marmazĭuluĭ.

Ţéra Unguréscă maĭ denainte era o ţéră fórte mare, de cuprindea o parte mare şi den ţéra Turcéscă; că scaonul crăieĭ nu era la Belgradul cestŭ noŭ, unde este acmu, ce era la Buda, care o ţinŭ acmu Turciĭ; că dacă aŭ luatŭ Turciĭ Belgradul celŭ mare, care era apĕrătura nu numaĭ a ţereĭ Ungurescĭ, ci a tótă creştinătatea despre apusŭ, aŭ dobânditŭ deaciea şi Buda, care era scaonul crăieĭ Ungurescĭ. Deaciea 'şĭ-aŭ mutatŭ scaonul la Belgradul celŭ noŭ, despre Ardélŭ. Ce deapururea, fŏră odihnă, avêndŭ rĕsboiŭ Nemţiĭ cu Turciĭ, şi fiindŭ şi Unguriĭ intr'agĭutorŭ asupra Turcilorŭ, şi avêndŭ Nemţiĭ prieteşugŭ cu Unguriĭ, şi mergêndŭ asupra Turcilorŭ peste dênşiĭ treceaŭ; Turciĭ, suindu-se la Nemţĭ, pren ţéra lorŭ făceaŭ cale. Ce Unguriĭ, vĕḑêndŭ atâta stropşătură şi nevoĭe a ţereĭ, una despre Turcĭ alta despre Nemţĭ, neavêndŭ odihnă de oştĭ grele, li s'aŭ supĕratŭ, şi s'aŭ sfătuitŭ cu toţiĭ de s'aŭ inchinatŭ Turcilorŭ, şi aŭ luatŭ de la dênşiĭ Domnŭ, ca şi in ţerile nóstre. Éră Nemţiĭ, dacă aŭ vĕḑutŭ că soţiile i-aŭ viclenitŭ şi s'aŭ inchinatŭ la vrăjmaşiĭ lorŭ, aŭ luatŭ de la Ungurĭ giumĕtate de ţéra Unguréscă de sus, şi o ţinu până astăḑĭ. Aşa,

ţéra Unguréscă, crăie mare ce era, dintr'unŭ trupŭ in multe mădulărĭ s'aŭ intorsŭ: o parte Turciĭ ţinŭ, cu scaonul crăieĭ cu Buda; Nemţiĭ altă parte; Ardélul de este cu stăpân, éră este subt robia Turcéscă[1]).

Unguriĭ suntŭ ómenĭ iscoditorĭ, şi necredincĭoşĭ, viclenĭ; prieteşugul nu'lŭ ţinŭ la locŭ de nevoĭe. Pren ţéra Ardéluluĭ nu póte omul prea lesne sĕ trécă fŏră cărţĭ crăescĭ; şi taĭna aşa de bine o ţinŭ, că nice de la ţĕranĭ cuvêntŭ dreptŭ nu veĭ afla. Gĭudecata lorŭ fórte pe direptate o gĭudecă; şi de nu ĭubescĭ legea intr'unŭ locŭ, volnicŭ eştĭ sĕ'ţĭ tragĭ legea la altŭ scaunŭ, unde veĭ pofti; incă şi despre Craiŭ de veĭ fi avêndŭ ceva asuprélă şi nedireptate, aĭ voĭe sĕ te intrebĭ şi cu Craĭul la scaonul ţereĭ, unde se adună toţĭ Domniĭ de se sfătuescŭ pentru trebile ţereĭ, şi de veĭ avea strimbătate, afla-veĭ direptate. Nice Craĭul n'are voĭe sĕ pérdă pre vre-unŭ némeşŭ, fŏră numaĭ de'lŭ va dovedi de viclenie.

Simeon Dascalul

---

[1]). Când s'aŭ isvoditŭ Letopiseţul, aşa aŭ fostŭ, éră acum Nemţiĭ stăpânescŭ tótă ţéra Ungurésca. — Copistul din 1725.

APENDICS VIII.

De lucrurile țereĭ Unguresci, și cum aŭ cuprinsŭ Turciĭ țéra Ungurésca.

După ce aŭ muritŭ Ión Banfi, ce era Voevodŭ Ardélului, in ḑilele luĭ Ión Zapolie, Craĭul Ungurescŭ, aŭ stătutŭ Grit ocărmuitorŭ și namésnicŭ crăieĭ Unguresci; insĕ, la acéstă dregătorie a luĭ Grit, câțĭva boĭerĭ Unguresci n'aŭ vrutŭ sĕ se priméscă. Ce stândŭ și Laski Lévul, care pe atunce era in mare cinste la Craĭul Ión Zapolie, și cu bărbăție in partea luĭ Grit, i-aŭ isprăvitŭ dregătoria acésta de la Craĭul; și i-aŭ făcutŭ și ispisocŭ Craĭul, poroncindŭ Craĭul sĕ iscăléscă și boĭeriĭ țereĭ Unguresci. Ce n'aŭ vrutŭ, boĭeriĭ, nicĭ aŭ primitŭ sĕ iscăléscă și boĭeriĭ țereĭ Unguresci, pentru mare ură ce aveaŭ pe acestŭ Grit. Acestŭ omŭ era și trufașŭ, și pentru limba'șĭ turcéscă era cunoscutŭ la impĕrăția Turcului, pe carele îlŭ trimisĕse Ión Zapolie Craĭul la Pórtă, după ce'lŭ făcusĕ ocărmuitorŭ țĕreĭ Unguresci, pentru sĕ așeḑe lucrurile țĕreĭ Unguresci, ce se ațițase ĭar netocmélă intre Domniĭ Unguresci. Ḑicŭ uniĭ că acestŭ Grit sĕ fie vorbitŭ impreună cu Vezirul, trăgĕndŭ la sine crăiea Ungurésca; și așeḑase une lucrurĭ spre peirea luĭ Ión Zapolie, Craĭul Ungurescŭ. Ce bine ḑice scriptura: că cine sapă grópa altuĭa, elŭ cade intrênsa. Așa și Gritŭ, după ce aŭ purcesŭ din Țarigrad, trecĕndŭ Dunărea la Dristor, aŭ venitŭ in țéra Munténescă, avĕndŭ cu sine 3000 de pedestrime Enicerĭ, și călărĭ 1000 și maĭ bine de Turcĭ, fóră Ungurĭ ce eraŭ aĭ luĭ; avea și Fermanŭ la Petru Vodă și la Radul Vodă, Domnul Muntenescŭ, sĕ asculte ce le-arŭ poronci Grit.

Scrie Istvanfie, sĕ fie spânḑuratŭ la Dunăre pre unŭ boĭerŭ Mutenescŭ, anume Ilie, arătândŭ tuturorŭ lŏcuitorilorŭ țereĭ Muntenesci sĕ se témă de dênsul.

Trecĕndŭ preste munțĭ la țéra Ungurésca, s'aŭ așeḑatŭ cu tabĕra la Brașovŭ, și indată aŭ trimisŭ Grit cărțĭ la unŭ Domnŭ Ungurescŭ, anume Emerit Țibah, ce era Ispravnicŭ Ardélului, făcĕndu'ĭ scire sĕ vie la dênsul, pentru sfatul a marĭ lucrurĭ. Éră Țibah, nepurtândŭ grijĕ de vicleșugŭ despre Grit, indată cu doĕ sute de ómenĭ aŭ venitŭ la Grit, și s'aŭ așeḑatŭ ca de doĕ mile de Brașov; și acolo, nóptea, fiind Țibah subt cortŭ, aŭ trimisŭ Grit nisce Enicerĭ de 'l-aŭ ucisŭ. Așijdere și pre ómeniĭ luĭ, pre câțĭ aŭ pututŭ prinde, i-aŭ omorîtŭ. Dacă aŭ adusŭ capul luĭ Țibah la Grit, vĕḑĕndŭ ceĭ-alțĭ boĭerĭ fapta tirănéscă a luĭ Grit, s'aŭ apucatŭ

de arme; și stringêndu-se cu toțiĭ la Sibiĭ, s'aŭ sfătuitŭ sĕ rĕscumpere nevínovata mórte a luĭ Țibah despre Grit, alergândŭ cu sĕbiile crunte prin sate și prin orașe, strigândŭ și arătândŭ mórtea luĭ Țibah făcută de Grit.

Nezăbovită vreme, se alegŭ treĭ bărbațĭ, anume Gotard, și Stefan Mailat, și Francișc Kvendie, către cariĭ s'aŭ adunatŭ mulțĭ Domnĭ, pe cariĭ ĭĭ trecŭ cu scrisórea, pentru înmulțirea voróveĭ; lăsândŭ, cine va vrea sĕ scie maĭ multŭ, sĕ citéscă la Istvanfie, istoricul țĕreĭ Unguresci.

Trimis'aŭ îndată solĭ la Petru Vodă aice in țéră, și la Radul Vodă in țéra Munteneścă, arĕtândŭ tirania luĭ Grit ce aŭ omorîtŭ pre Țibah și pre alțiĭ, cerêndŭ agĭutorŭ împrotiva luĭ Grit. Amêndoĭ Domniĭ nu s'aŭ apăratŭ a le dare agĭutorŭ, ce îndată le-aŭ trimisŭ oștĭ. Și așa, cu tótă óstea făcêndu-se ca la 40000; aceste dacă oblici Grit, cum nu numaĭ Unguriĭ ce și amêndoĭ Domniĭ din ceste țerĭ ĭĭ are neprietenĭ, fiindŭ in mare grijĕ, s'aŭ mutatŭ la cetatea Megisia, care dobândind'o aŭ sfătuitŭ cu aĭ seĭ de s'aŭ închisŭ acolo, pĕnă i-ar veni agĭutorŭ de la Craĭul Ión Zapolie și de la Mehmet Pașa, Saraschĭerul de Beligrad, și Bali-beĭ căpitanul Samandrieĭ. Ce, nemerindŭ maĭ curênd Unguriĭ cu agĭutorul de la Domniĭ cestorŭ țĕrĭ, n'aŭ lăsatŭ pre Grit sĕ se grijéscă de altă cu zăhăralele, și alte ce gătise sĕ aducă de-pre-aĭure in cetatea Megisia; ce aŭ și purcesŭ sĕ dobândéscă cetatea unde era Grit. Apăratus'aŭ de-o-dată Grit, avêndŭ cu sine Enicerĭ, și altă óste Turcéscă, împingêndŭ pre Ungurĭ de-o-dată. Éră sfătuindu-se aceĭ ce eraŭ jurațĭ asupra luĭ Grit, socotindŭ că nicĭ hrană îndelungă nu va avea Grit in cetate, aŭ încungĭuratŭ cetatea, țiind'o închisă de tóte părțile, și aŭ pusŭ de aŭ strigatŭ că cine nu va fugi de la Grit până in patru ḑile, sĕ vie la dênșiĭ, ĭĭ vorŭ ave de vrăjmașĭ. Decĭ, ântêiŭ Urban Batiani și Părusăĭ, lăsândŭ pe Grit, aŭ fugitŭ in tabĕra acelorŭ triĭ bărbațĭ ce încungĭurasĕ pe Grit cu oștĭ. Așijderea și têrgovețiĭ, aŭ abătutŭ in Turcĭ, de i-aŭ tăĭatŭ și i-aŭ omorîtŭ; pre cățișĭ n'aŭ pututŭ scăpa din têrgŭ, aŭ începutŭ a'ĭ batere din tunurĭ de se sfărîma cetatea. Așa, vĕḑêndu-se Grit de neprietenĭ încungĭuratŭ, și împuținându-se hrana, s'aŭ agĭunsŭ cu o sémă de óste, dându-le darurĭ, sĕ'ĭ lase cu ficĭoriĭ luĭ sĕ ĭasă din cetate. Ce nimic n'aŭ isprăvĭtŭ la nisce ómenĭ ce eraŭ aprinșĭ cu rescumpărarea asupra luĭ. Și întru acéstă strinsóre fiindŭ Grit, ĭată căḑu zidul cetățeĭ de către rĕsăritŭ, bătutŭ de pusce; care spărtură vĕḑêndŭ oștenìĭ, îndată năvăliră in cetate, cu multă vĕrsare de sânge, că Turciĭ din cetate se apăraŭ bărbătesce. Ce biruiră Unguriĭ pe Turcĭ și dobândiră cetatea, nelăsândŭ pre nime viŭ. Éră Grit cu ficĭoriĭ seĭ aŭ fostŭ scăpatŭ din-afară de cetate, lăsândŭ tótă averea sa in jacŭ biruitorilorŭ. Ce, nemerindŭ in tabĕra Muntenilorŭ și a Moldovenilorŭ, 'l-aŭ prinsŭ și 'l-aŭ datŭ Ungurilorŭ, și aŭ pusŭ pe calăŭ de i-aŭ tăĭatŭ mânile, apoĭ i-aŭ tăĭatŭ capul. Perit-aŭ și Doție. Éră pre doĭ ficĭorĭ aĭ luĭ, anume Anton și Andreĭ, aducêndu'ĭ aicĭ la Petru Vodă, i-aŭ și omorîtŭ pre amêndoĭ.

Veḑĭ, cum plătesce Dumneḑeŭ tiranilorŭ, vĕrsătorilorŭ de sânge! Éră de este așa de Petru Vodă, cum scrie Istvamfie, că aŭ omorîtŭ pre ficĭoriĭ luĭ Grit, urîtă și fără milă faptă, și abĭe auḑită in lume la creștinĭ. Ḑicŭ uniĭ, că dacă aŭ înțĕlesŭ Sultan Suleĭman de închisórea luĭ Grit sĕ fie poroncitŭ luĭ Ión Zapolie, Craĭul Ungurescŭ, sĕ mérgă sĕ dea agĭutorŭ luĭ Grit; ce n'aŭ cutezatŭ,

ḑicêndŭ că nu are cum asupra unuĭ norodŭ sĕ mérgă pentru mórtea luĭ Ţibah. Éră după ce aŭ perítŭ Grit, aŭ stătutŭ Ispravnicĭ ţěreĭ Ungurescĭ Mailat şi Balasiĭ.

In aniĭ de la Mântuitorul nostru Is. Hs. 1480, crăindŭ Matiaş Corvin, pentru faptele şi vestea celuĭ-altŭ Corvin, Ión Huniad, sfădindu-se cu Cehul, saŭ cu Bohemieniĭ, şi înprotiva Austrieĭ, cu Turciĭ aŭ ţinutŭ pacea. Ce, vĕḑêndŭ acésta şi Papa de Rôm şi Veneţianiĭ, 100,000 de galbenĭ de aurŭ cariĭ in toţĭ aniĭ iĭ da crăieĭ Ungurescĭ agiutorŭ împrotiva Turculuĭ, s'aŭ tăĭatŭ de la Ungurĭ aceştĭ banĭ. La Ardélŭ era Ispravnicŭ pre-atunce Stefan Batori. Pe aceea vreme, unŭ Ala-Beĭŭ cu multe ostĭ turcescĭ aŭ lovitŭ Ardélul, însĕ, cu agiutorulŭ Căpitanuluĭ de Timişvar. Mare perire s'aŭ făcutŭ in Turcĭ! De este aşa cum scrie Hronograful, 60,000 de trupurĭ turcescĭ sĕ fi căḑutŭ până la Dunăre. Éră totŭ in sfatul seŭ nu s'aŭ înşelatŭ: Turciĭ şi cu Nemţiĭ se sfădeaŭ atunce, şi între dênşiĭ nespuse vĕrsărĭ de sânge s'aŭ făcutŭ; că in anul de la Hs. 1514, s'aŭ rocoşitŭ şi s'aŭ întărtĭatŭ ţĕrănimea împrotiva Domnilorŭ seĭ, rădicându-şĭ Craĭŭ pre George, din Secuĭ, mare vĕrsătorŭ de sânge in tóte părţile crăieĭ. Apoĭ s'aŭ adunatŭ la Timişvar, şi încungĭurându'lŭ sĕ'lŭ ĭe, i-aŭ lovitŭ Ión Zapolie, Voevodulŭ de Ardélŭ, şi cu ajutorul Timişvaruluĭ, şi aŭ căḑutŭ acelŭ George crăişorul, cu frăte-seŭ Lucaţie, la prinsóre; şi'lŭ puse Voevodul pe acelŭ crăişorŭ la marĭ chinurĭ: făcêndu'ĭ cunună de ferŭ, aprinsă in focŭ, i-aŭ pus'o in capŭ, cununându'lŭ ca pe Craiŭ. Apoĭ, sloboḑindu'ĭ sânge din vine, aŭ datŭ a bea osteniĭ ce eraŭ prinşĭ cu dênsul; alegândŭ şi 20 de căpitanĭ, ĭarăşĭ de aĭ luĭ, in triĭ ḑile opriţĭ de mâncare, apoĭ i-aŭ silitŭ sĕ mănînce carne de pe crăişorul lorŭ viŭ; éră rĕmăşiţa de pe trupul luĭ şi a frăţine-seŭ puindŭ sĕ facă mâncare, aŭ pusŭ la acea masă sĕ mănînce oţeniĭ luĭ ce eraŭ prinşĭ cu dênşiĭ. Acele pozne făcêndu-se in crăiea Unguréscă şi vĕrsărĭ de sânge. Atunce Sultan Suleĭman stătu impĕratŭ, éră la Ungurĭ era Craiŭ Ludovik, omŭ tênĕrŭ. Acăruĭa copilărie, şi turburările crăieĭ Ungurescĭ vĕḑêndŭ Turcul, aŭ lăsatŭ pace cu Perşiĭ, şi s'aŭ întorsŭ cu totŭ gândul spre Ungurĭ, şi cu tótă puterea. Vĕḑêndŭ Ludovik netocmala in putere cu Turcul, trimis'aŭ pre la tóte crăiile creştinescĭ soliĭ, cerşindŭ ajutorŭ împrotiva Turculuĭ. Şi aşa, când ceĭa âmblaŭ sfătuindu-se şi cumpenindu-se, Sultan Suleĭman purcede cu tótă puterea sa asupra crăieĭ Ungurescĭ. Craĭul Ludovik, însă, şi elŭ cu câtă óste avea înainte la Mohacĭ, şi dândŭ rĕsboiŭ acolo, aŭ peritŭ şi elŭ şi maĭ tótă óstea Unguréscă. Pripindu'lŭ Turciĭ până sosesce Ión Zapoliĭ, Domnul Ardéluluĭ, cu óste din Ardél şi a Ungurimeĭ de sus, cuprins'aŭ Turcul tóte locurile pe Drava, şi Sava, şi se întorcŭ cu mare pleanŭ. Éră Ión Zapolie, timpinâdu'lŭ veste necazŭ de perirea luĭ Ludovik Craĭu cu ostile luĭ, aŭ şi luatŭ in gândŭ de crăie, vĕḑêndŭ că s'aŭ stinsŭ cu acelŭ Ludovik de istovŭ seminţia de Craĭ Ungurescĭ. Şi îndată începu a tragere la sine pre Domniĭ Ungurescĭ, şi cu darurĭ şi cu cuvinte, arĕtându-le la ce folosŭ şi la ce bine aŭ adusŭ ţéra şi crăiea Ungurésca Craiĭ streiniĭ de alte némurĭ. Că Albreht Craĭul, din casa Austrieĭ alesŭ, atâte tulburărĭ şi amestecăturĭ aŭ lăsatŭ in crăie pe urma sa.

Vladislav, Lévŭ, cu nesocotéla luĭ, la Varna aŭ peritŭ, şi aŭ rĕmasŭ óstea, ţăria şi virtutea crăieĭ. Aducêndŭ aminte faptele séle şi de'nrădăcinarea care

o făcusĕ elŭ la Timişvar a ţĕrănimeĭ, oştirea şi potolitul aceluĭ pojarŭ, arătândŭ şi ocara némuluĭ Ungurescŭ, avêndŭ ómenĭ harnicĭ şi detrébă, şi cum sĕ-şĭ a-légă Craiŭ din alte némurĭ.

Cu aceste cuvinte şi făgădunţĭ aŭ trasŭ cătrĕ sine pre mulţĭ Domnĭ şi căpitanĭ. Şi când aŭ fostŭ la astrucarea óselorŭ luĭ Ludovik, in Buda, cum s'aŭ arătatŭ maĭ sus, că aŭ peritŭ la Mohacĭ, şi s'aŭ aflatŭ trupul luĭ într'o bahnă, întinatŭ, unde îlŭ vĕḑu unŭ oşténŭ de aĭ luĭ, că aŭ peritŭ năduşitŭ de calul luĭ, alegŭ Craiŭ pre Ión Zapolie, o sémă de domnĭ, ce-ĭ trăsese in partea sea. De altă parte Ferdinand, fratele Impĕratuluĭ Nemţescŭ, şi elŭ aŭ trasŭ cătrĕ sine pre o sémă de domnĭ, sĕ apuce elŭ de crăie, fiindŭ elŭ şi semintia luĭ maĭ aprópe de crăiea Ungurécă; de vreme ce Albreht Craiŭ aŭ fostŭ din sângele lorŭ, dintr'o casă cu înşiĭ, a Austrieĭ. Şi cu Ferdinand ţineaŭ parte câţĭ-va, de zavistuiaŭ pre Ión Zapolie. Adunându-se domniĭ ce ţineaŭ cu Ferdinand, cu óstea luĭ aŭ purcesŭ dreptŭ la Buda; éră Ión Zapolie, Craiul noŭ, vĕḑêndŭ asupra sa putere viindŭ, şi elŭ încă cu tóte lucrurile crăieĭ neaşeḑate, şi din domnia luĭ nime nu'ĭ venise, ca la unŭ lucru ce are încă crăie nóă, aŭ purcesŭ de la Buda şi aŭ luatŭ calea spre ţéra Leşéscă. Éră oşteniĭ luĭ Ferdinand gonindu-lŭ in urmă, şi aŭ luatŭ Buda fără-de nicĭ-o apĕrare; şi puseră ocârmuitoriŭ, saŭ namesnicŭ, pre Stefan Batori, crăieĭ Ungurescĭ, şi pre alţĭ domnĭ. Éră Ión Zapolie, pribagŭ in ţéra Leşéscă, aŭ năzuitŭ la unŭ domnŭ Leav, anume Ieronim Laşco, omŭ vestitŭ peste toţĭ; primindŭ acela pre Ión Zapolie pribagul, cu mare omenie şi cu dragoste, şi alta, îĭ făgădui cum măcar tótă averea sa sĕ-şĭ puie la miḑilocŭ, numaĭ sĕ-lŭ puie in scaunul crăieĭ Ungurescĭ, va sili şi va nevoi. Jigmond, Craiul Leşescŭ, măcar de razimul acela ce răzima la dênsul Craiul celŭ pribagŭ, Ión Zapolie, la Laşco, îĭ părea bine; însĕ, maĭ multŭ nu se amesteca.

Éră Laşco cu a luĭ socotélă ia înainte gândŭ, şi, de la o vreme, îĭ spune că nicĭ într'unŭ chipŭ cu altŭ miḑilocŭ, la cinste şi podóbele séle nu va veni, fără numaĭ prin năzuire la Sultan Suleiman, Impĕratul Turcescŭ; acăruia fiindŭ decurênd solŭ de la Leşĭ, Laşco, aŭ cunoscutŭ omŭ cu înaltă fire, şi nu luĭ aşa de ţéră sĕ scie, cum de veste in tótă lumea, sĕ aibă unŭ Craiŭ cirécŭ alŭ sĕŭ, şi de dênsul pusŭ Craiŭ, că mare veste îĭ va fi; pre care svatŭ aşa supţire amestecătură, la lucrurĭ marĭ aşezatŭ, şi elŭ şi pribagul Craiŭ, se apucă Laşco de trébă. Şi agiunge ântêiŭ la Vizirul, cu care avu cunoscinţă din solie. Apoĭ, fără zăbavă vreme, îşĭ face dela Seim solie la Impĕrăţia Turculuĭ; şi mergêndŭ solŭ, aŭ âmblatŭ cu darurĭ, şi ântêiŭ pre Vizirul şi pre alte capete ce eraŭ aprópe de Impĕratul, in partea sea i-aŭ trasŭ.

Èră in fruntea solieĭ, de la Impĕrăţie aŭ poftitŭ cu puterea sea şi cu armele séle sĕ puie pe asupritul şi gonitul din scaunul seŭ, Ión, cu mare strimbătate, şi de la Ferdinand, cu vicleşugul a o sémă de domnĭ Ungurescĭ; grăindŭ cătrĕ Impĕratul că: «Ce arŭ fi maĭ mare şi maĭ vestitŭ impĕraţilorŭ, laudă şi in lumea tótă veste şi vîlhvă, de câtŭ a apĕrare asupriţiĭ, a rădicare căḑuţiĭ; şi pentru unele ca aceste rădică Dumneḑeŭ pre împĕraţĭ, şi le dă, şi le lăţesce şi înalţă puterea, pentru sĕ fie apĕrare lumeĭ de strimbătăţĭ; şi ce-ţĭ trebuesce împĕrăţieĭ tele la maĭ mare şi maĭ lăudatŭ lucru in tótă lumea, de câtŭ acesta,

sĕ albĭ Craĭ ciracĭ, la care fericiea impĕraţilorŭ cu cuviósĕ îţĭ arătŭ scara Pre Ión Craĭŭ, scosŭ din scaonul sĕŭ de neprietenĭ, pre carele dacă'lŭ va rădica înalta şi nebiruita mâna ta, in tótă viaţa luĭ, şi seminţia luĭ in urma luĭ, neuĭtată va fi mila bunătăţeĭ tele.»

N'aŭ trebuitŭ maĭ multŭ de-câtŭ atâta sĕ ostenéscă Laşco la o impĕrăţie, care unele ca aceste pădesce şi aştéptă. Indată aŭ eşitŭ poroncă de gătire de óste. Rĕspunsul eşitŭ luĭ Laşco: sĕ ésă cu Ión înaintea luĭ la Beligrad, îndată câtŭ s'a desvĕra, in anul viitorŭ. Adulmă că Ferdinand, sciindŭ a luĭ Laşco Lévuluĭ la Pórtă solie, trimite şi elŭ solĭ Ungurĭ, ca de la unŭ Craĭŭ Ungurescŭ, la Sultan Suleĭman, poftindŭ, cu înşĕlăcĭune, înnoirea crăieĭ pe chipul seŭ; ce, nu'ĭ fu primită solia la Impĕrăţie, rĕspunsŭ fiindŭ solilorŭ luĭ Ferdinand, carele fĕră ruşine crăiea altuĭa o aŭ călcatŭ, de care arŭ fi Impĕrăţia maĭ apró-pe; că nu este, den bĕtrânĭ, Impĕrăţieĭ aceea a priimire la prieteşugŭ pre aceĭa cariĭ numeluĭ Otomanilorŭ facŭ-strimbătate, nice pre uniĭ ca Ferdinand, care nevrednicŭ giudecatŭ este la înalta Impĕrăţie de prieteşugŭ; şi încă sĕ scie, că strimbătatea ce aŭ făcutŭ Ferdinand crăieĭ Uugurescĭ, ĭată asupă'ĭ vine cu mare putere la rĕscumpărare, şi cu atâte oştĭ câtŭ sĕ cerce pre Ferdinand până şi in părţile Apusuluĭ. Dupĕ acestŭ rĕspunsŭ, şi soliĭ a'ĭ scótere din Ţarigrad, aŭ eşitŭ poroncă. Intr'aceea vară, purces-aŭ Turcul cu mulţime de oştĭ; şi eşindu-ĭ Ión Zapolie înainte la Beligrad cu Laşco Lévul, la adunare s'aŭ clătitŭ puţinel de pe perină Sultan Suleĭman, cu sbârcită frunte, însĕ cu blândŭ ochĭŭ căutândŭ spre Ión, i-aŭ tinsŭ mâna ḑicêndu'ĭ: «Îţĭ daŭ mâna apĕrătóre la tóte trebile téle, şi rădicătóre la cinstea care aĭ fostŭ, şi aceea care de la Dumneḑeŭ nimic altă nu poftesce numaĭ asupriţiĭ şi căḑuţiĭ sĕ'ĭ rădice. Fiĭ, déră, cu bună şi veselă inimă, şi milelorŭ mele neuĭtătorŭ.» Şi îndată aŭ învĕţatŭ pre Vizirul sĕ'ĭ ésă cartea cu gĭurămêntul, cu aceste cuvinte scrise la Hronografŭ:

«Dătătorĭul de darurĭ, şi milelorŭ séle, acela a tóte ziditorĭŭ, Dumneḑeŭ, şi cela ce este mare şi puternicŭ, prin voĭa Dumneḑeescĭĭ socotele, acela care a âmbe raĭurile este Sultan, şi a tuturorŭ impĕrăţiilorŭ acesteĭ lumĭ lăţite, cârmacĭŭ, şi alŭ-doĭle crângul capĕtŭ, şi oştilorŭ diregĕtorŭ, carele este alŭ nostru prorocŭ, Mehmet, asupra căruĭa prorocŭ fie pururea blagoslovenie şi dragoste înaintea Dumneḑeescĭĭ mile, prin a căruĭa bună milă şi aĭ sĕĭ patru prietenĭ marĭ învĕţătorĭ tainicĭ: Abubechier, Osman, Omer, Ali, prin cariĭ blândŭ înbunătăţi, înaltul Dumneḑeŭ, dintru a sa nesfêrşită milă, fie pururea veselŭ şi priimitorŭ de totŭ, puternicul Dumneḑeŭ, şi a toţĭ sfinţiĭ şi fericite suflete, carile ĭlŭ laudă; cu a căruĭa voĭe şi milă, eŭ, Sultan Suleĭman-Şah, Impĕratul Impĕraţilorŭ, cu mila luĭ Dumneḑeŭ, lăudatŭ mare, şi nebiruitŭ, Imĕpratul Ţarigraduluĭ, Craĭŭ a Crailorŭ. Dătătorĭul cununelorŭ, umbra luĭ Dumneḑeŭ asupra pămêntuluĭ, stăpânitorĭul a măreĭ ceĭ marĭ şi a Evropeĭ de gĭos, Sirieĭ, Aravieĭ, Iudeeĭ, Hananeeĭ, Galileeĭ, Finichieĭ, Alecsandrieĭ, Egipetuluĭ, şi a mareluĭ Cair, Etiopieĭ, Midieĭ, Livieĭ, Lanhe, a măreĭ de la India, şi a măreĭ Roşie, crăieĭ Ierusalimuluĭ, Samarieĭ, a măreĭ Tiverieĭ, Damascului, Halepuluĭ, şi a mareĭ Antiohieĭ, Mesopotamieĭ, Haldeeĭ, şi a mareluĭ Vavilon, cu maĭ mare şi maĭ mică Armenia, Partilorŭ, Persilorŭ, Mengrililorŭ, Gĭorgilor, măreĭ Caspieĭ, Trapezontuluĭ, Tavrisieĭ, Capadochieĭ, Chesarieĭ, Pamfilieĭ, Chilichieĭ, Tarsieĭ, Caramanieĭ, Amastrieĭ, Paflagonieĭ, Lidieĭ, Frigieĭ, Vifinieĭ, mareluĭ oraşŭ Nichea, Nicomidieĭ, Calhidonuluĭ, a tótă marea Anatolia, Greţieĭ, Traţieĭ şi a mareĭ Romanieĭ, Machedonieĭ, Tesalieĭ, Peloponesuluĭ, Corintuluĭ, Hersonuluĭ, Albanieĭ, Bosnieĭ, Bulgarieĭ, Valahieĭ, Moldavieĭ, Schitieĭ, Tartarieĭ, şi a multe alte nesfêrşite ţerĭ şi crăiĭ, şi împĕrăţiĭ dobândite cu sila, şi putere, şi arme vitezescĭ, şi vitezirea nóstră fulgeră-

tóre sabiĭ; şi de maĭ 'naiute de noĭ împěraţĭ, Mehmet Şah, şi fiiu-seŭ Sultan Selim Şah, blagoslovitul părintele nostru, la odihna cărora necuprinsă şi prea înalta milă fericirea Dumnedeéscă cu sufletele lorŭ, în vecĭ sě fie!»

«Vóă, dér, prea Luminatuluĭ Ión, din mila luĭ Dumnedeŭ Craĭul Ungurescŭ, Croaţieĭ, Dalmaţieĭ, Moravieĭ, iprocĭ, eŭ, maĭ sus pomenitul Sultan, Suleĭman Şah, Impěratul Turcilorŭ, nebiruitŭ, giurŭ înaintea a totŭ puternicŭ Dumnedeŭ, Svânta prea înalta lumina luĭ, a totŭ puternică şi bunătatea Dumnedeireĭ luĭ, la tăria Ceriuluĭ, sórele, luna, stelele, pămêntul şi faţa pămêntuluĭ, la împěrăţia prea sfântă a luĭ Mehmet, strěmoşŭ, Moşul, şi tatălŭ meŭ, şi muma mea, şi pânea mea, sabia, sufletul, şi viaţa mea, şi a tuturorŭ Busurmanilorŭ Obrezuiţilorŭ, sănětate!»

«Cătrě tine, fratele meŭ, Ióne Craiŭ, nu te voiŭ părăsi, de arŭ veni tóte împěrăţiile şi crăiile mele la scădere sě nu se alégă nimică de dênsele, sě rěmâiŭ numaĭ însumĭ, saŭ cu doĭ triĭ Busurmanĭ împregiurŭ tăĭaţĭ, încă legatŭ şi datorŭ suntŭ, şi rěmâiŭ sě te cautŭ, şi sě te cercŭ prin tóte unghiurile lumeĭ şi sě'ţĭ dicŭ: ĭată, eŭ gata suntŭ; ce veĭ despre mine, la totŭ gata suntŭ bine sě facŭ; şi făgăduinţeĭ mele de nu voiŭ face destul şi deplin, dintr'acela césŭ, prea puternicul Dumnedeŭ, mâniea şi dreptŭ giudeţul luĭ, asupra capuluĭ meŭ sě vie, şi pre totŭ sě mě piardă; şi orĭ de ce m'aşŭ atinge cu trupul meŭ, prea înaltul Dumnedeŭ în pétră sě mě întórcě; nicĭ sě mě sufere tăria pămêntuluĭ, nicĭ âmblândŭ sě mě pórte: ci în douě părţĭ sě se résfacă şi sě mě înghită cu totŭ trupul şi sufletul meŭ, şi sě mě sórbă.»

Acestŭ giurămêntŭ, aşa gróznicŭ, prin tótă crăiea Ungurésca şi la părţile Ardéluluĭ, pre la toţĭ s'aŭ răpeditŭ. Éră eĭ cu oştile îndată se clătescŭ spre Buda, care fórte lesne s'aŭ luatŭ; că Nemţiĭ, vědêndŭ atâta greime de oştĭ, lăsêndŭ têrgul s'aŭ mutatŭ la cetate, care o ţinea Nadajdi; şi în cetate neprimindŭ Nadajdi sě se închine, 'l-aŭ pusŭ în obedĭ Nemţiĭ şi aŭ făcutŭ de hălăduirea sea legăturĭ. Şi aşa, şi têrgul şi cetatea luândŭ Impěratul, aŭ datŭ pre mâna luĭ Craiŭ Ión; éră Impěratul, cu oştile, aŭ mersŭ dreptŭ la Beciŭ. Şi bătêndu'lŭ cu totŭ feliul de arme, o lună întrégă, Impěratul fu respinsŭ de Salmaş Hişpanul, cu mare vitezie.

Apropiindu-se ĭérna, s'aŭ întorsŭ Turcul înapoĭ, dândŭ pe mâna luĭ Ión Craĭul tóte podóbele crăescĭ: Corona, Schiptrul şi altele, la divan, în vederea tuturorŭ; cu tóte 'l-aŭ împodobitŭ; şi 'i-aŭ disŭ Impěratul:

«Prietene şi frate, de vreme ce, la nevoĭa ta, la mine, şi la agiutorul meŭ aĭ năzuitŭ, dupě aluĭ Dumnedeŭ, eŭ încă înţělegêndŭ strîmbătatea deplin, cetatea şi oraşul Buda şi tótă crăiea Ungurésca în mâna ta le daŭ, şi pre tine Craiŭ Ungurescŭ alegŭ şi întărescŭ.»

«Vóă ĭarăşĭ, domnilorŭ şi boĭarilorŭ acesteĭ crăiĭ, poruncescŭ sě fiţĭ acestuĭ Craiŭ alŭ vostru plecaţĭ şi cu credinţă; care lucru de veţĭ face, mě veţĭ avea priétenŭ; éră de nu, sabia mea în voĭ se va încrunta.»

Tu déră, prietene Craiŭ, bunětăţilorŭ luĭ Dumnedeŭ şi alorŭ mele, neuĭtătorŭ sě fiĭ; care tu aicea aĭ cununa, şi alte crăescĭ podóbe, sě te împodobescĭ tu şi următoriĭ teĭ dupě tine.»

Dupě aceste, lăsândŭ cu câte-va stégurĭ pre Aloes Gris, fecĭorul luĭ Andriiŭ, Hatmanul Veneţianilorŭ, de pază Craĭuluĭ, s'aŭ întorsŭ cu multŭ plean Turcul spre Ţarigrad.

Éră Ferdinand, dupě ce se dusě Turcul, îşĭ rădică inimile cu Unguriĭ din partea sa, asupra luĭ Ión Craiŭ, şi'lŭ închide în Buda împreună cu Gris, ce'lŭ lăsasě Impěrătia de pază. Insě, domniĭ Ungurescĭ, din partea luĭ Ión Craiŭ, ce rěmăsěse afară den chisórea Budeĭ, pre Nemţĭ înspăĭmară, şi purcedŭ fără isbândă de la Buda.

Multă věrsare de sânge aŭ făcutŭ între sine Ungurii, pre acele vremĭ; carĭ

cum puteaŭ birui unul pre altul. Uniĭ ţineaŭ cu Nemţiĭ, alţiĭ cu Turciĭ, până, de la o vreme, pe âmbe părţile aŭ pĕtrunsŭ acea grozăvie ca de féră, şi maĭ multŭ de féră sĕlbatică. Şi aŭ stătutŭ între Ferdinand şi între Ión Craiŭ, aşeḑatŭ sĕ crălĕscă Ión în ţéra sea; éră dupĕ mórtea luĭ, nu altul, ce numaĭ Ferdinand, saŭ unŭ ficiorŭ a luĭ, sĕ fie Craiŭ; éră luĭ Ión Craiŭ, de'ĭ va rĕmânea feciorŭ, sĕ ţie tóte cetăţile tătâne-seŭ, şi pre Ardélŭ. Şi până într'atâta se îndesaŭ, câtŭ pe Gris, ce'lŭ lăsasĕ Sultan Suleĭman, n'aŭ făcutŭ altă fŏră câtŭ vĕrsare de sânge între sine; pre-urmă s'aŭ aşĕḑatŭ cu legăturĭ de pace, cu gĭurămêntur̆ între sine, de are vrea sĕ'ĭ calĉe Turcul, soţiĭ sĕ'şĭ fie. — Éră dupĕ ce s'aŭ aşeḑatŭ Craĭul Ión, aŭ începutŭ cu gândŭ de însuratŭ; şi, din sfatul prietenilorŭ sĕĭ, şĭ-aŭ luatŭ crăĭasă pre Isabela, fata luĭ Jigmond, Craĭul Leşescŭ; şi aducênd'o cu cinste şi cu mare glóte, s'aŭ cununatŭ în Stonă-Beligrad.

Abĭa se satură bĭetul Craiŭ de puţintea pace şi Crăésa, la Buda; éră la Ardélŭ se rădică o sémă de Domnĭ de oprescŭ dările Visterieĭ. Ce, îndată sărindŭ Craĭul, aŭ potolitŭ acea rescólă, şi cu certare unora acolo ostenindŭ Craĭul, dupĕ aşeḑare şi potolitul acelorŭ rocoşanĭ, se bolnăvesce, în oraşŭ în Sassebeş. Incepusĕ a se rădicare din bólă, când numaĭ ce'ĭ veni veste că i-aŭ născutŭ unŭ fiĭŭ Crăésa; şi de bucurie, uĭtândŭ slăbicĭunea bóleĭ, s'aŭ luatŭ dupĕ mese, şi petrecêndŭ, de care aŭ căḑutŭ în mare herbintélă inimiĭ, şi 'şĭ-aŭ svêrşitŭ viaţa.

Éră în urmă aŭ lăsatŭ cu testamentŭ, pre coconul seŭ, de va trăi, următorŭ crăieĭ, şi pre Georgie Martinengo cârmuitorŭ Oradieĭ, pentru mare credinţă ce avea la dênsul, şi pre o rudă a sa, anume Petru Vinţehie, aŭ lăsatŭ epitropĭ coconuluĭ; rugândŭ pre toţĭ Domniĭ sĕ nu priimĕscă Craĭ strĕinĭ, dândŭ pre fiĭu-seŭ în lăturĭ. Şi sĕ agĭungă la Sultan Suleĭman, că va fi apĕrătorŭ fiĭuluĭ seŭ; şi îndată la Pórta luĭ sĕ trimiţă solŭ pentru înoirea crăieĭ fiĭuluĭ seŭ.

Câte-va ḑile aŭ tăĭnuitŭ mórtea Craĭuluĭ, neclătindu-se oştile din locŭ, şi nesciindŭ nimică de mórtea Craĭuluĭ.

Solia îndată la împĕrăţie pornindŭ, şi când soliĭ cu mare credinţă, pre testamentul Craĭuluĭ, mergŭ cu sirguélă la Pórtă, éră Ferdinand, înţelegêndŭ de mórtea luĭ Craiŭ, îndată trimite la crăésa, ce se ţinea în Buda, poroncindu'ĭ sĕ se ţie de tocméla ce aŭ făcutŭ bărbatu-seŭ în viaţa luĭ, sĕ lese crăiea, sĕ se ducă la oraşele cele aşĕḑate, cu pruncul eĭ, făgăduindu'ĭ şi maĭ multă zestre, ca uneĭ crăĭese cum s'arŭ cădea; éră de nu arŭ vrea de bună voe sĕ se ducă, şi va vrea sĕ calce tocméla şi legăturile Craĭuluĭ, bărbatuluĭ eĭ, în două rândurĭ aşĕzate, arme sĕ aştepte, cu carĭ, ca o crăie dréptă a sa, va cerca casa Austrieĭ; şi de sirgŭ voeĭ séle, in ce voĭe este, rĕspunsŭ sĕ'ĭ facă. Decĭ, pre solul luĭ Ferdinand fórte cu greŭ 'l-aŭ opritŭ in Buda diregătoriĭ crăieĭ, şi târḑiŭ fórte cu greŭ aŭ făcutŭ pre Crăésa sĕ priimĕscă solia. Decĭ, ce aŭ poroncitŭ Ferdinand, tóte aŭ grăitŭ solul, şi pe-urmă şi lauda de arme.

Rĕspuns-aŭ Crăésa cătrĕ solŭ, că nu póte sĕ stea acum dupĕ svaturĭ, ce arŭ rĕspunde luĭ Ferdinand, slăbită fiindŭ de lacrimĭ şi de amara jale dupĕ soţul eĭ, Craĭul; nicĭ póte nimică face fŏră invĕţătura tătâne-sĕŭ, luĭ Jigmond, Craĭul

Leşescŭ; la care, de nu'mĭ va da o vreme Ferdinand sĕ agĭungŭ la tată-meŭ, pentru invĕţătură, ce, se va apuca de arme, puţină laudă vorŭ agonisi, şi chĭar Macsimilian şi Ferdinand, asupra uneĭ femeĭ stinsă de lacrimĭ, şi asupra unuĭ pruncŭ in faşe.

Dupĕ solia rĕspunsă de Crăésa, Ferdinand, nimic zăbovindŭ, aŭ alesŭ óste, şi cu mare tocmélă, cu generarĭul sĕŭ Leonar Velehs, şi o trimisĕ in crăiea Ungurécă sĕ bată cetăţile; care nu va vrea de bună voĭe sĕ se închine, sĕ le cuprinḑă cu oştĭ in partea sea.

Sultan Suleĭman, cu svatul socotindŭ că cu cinstea Impĕrăţieĭ este sĕ apere, pre gĭurămêntul sĕŭ şi datŭ cuvêntul, pre Crăésa vĕduva şi pruncul, chemândŭ pre soliĭ Unguresci, le rĕspunsĕ: cum, aŭ datŭ Crăiea Unguréscă luĭ Ión şi fiilorŭ sĕĭ, şi aŭ inoitŭ acea crăie, şi asupra prunculuĭ fiĭuluĭ luĭ Ión şi sĕminţieĭ. Şi s'aŭ gătitŭ de óste, puindŭ tótă puterea sea, sĕ nu se bucure nepriétenul seŭ, Némţul; dândŭ şi solilorŭ darurĭ; şi prunculuĭ, in semne de apĕrare, căftan cu sirmă ţĕsutŭ, pavează cu petre scumpe impodobită, şi buzdugan, şi sabia totŭ acoperită. — Şi indată aŭ poroncitŭ luĭ Ustrof Paşa şi luĭ Mehmet Paşa sĕ purcéḑă cu óste, sirguindŭ sĕ apere pre Crăĭésa şi pre Coconŭ.

Ferdinand, intr'a-cea vreme, trimite şi elŭ solŭ la Sultan Suleĭman, poftindŭ crăiea Ungurésců, cu legăturĭ ca acele cu care aŭ ţinutŭ şi Ión Craiŭ de la Impĕrăţia luĭ. Ce, soliĭ luĭ cu mare scârbă i-aŭ pusŭ la inchisóre, ḑicêndu-le că suntŭ de mórte, că suntŭ de la unŭ nepriétenŭ a Impĕrăţieĭ trimişĭ; şi acela ce'şĭ bate gĭocŭ de Impĕrăţie, milă cere fĕră-de ruşine, calcă crăiea Ungurésců şi pre Crăĭésa cu pruncul, care este subt aperarea Impĕrăţieĭ.

Nemţiĭ luĭ Ferdinand, dacă simtŭ că vinŭ aceĭ doĭ Paşĭ, Ustrof şi Mehmet Paşiĭ, se daŭ inapoĭ; éră cum inţĕlegŭ că s'aŭ intorsŭ Turciĭ, ĭar aŭ venitŭ cu Hatmanul lorŭ, Rohan Duca, şi până in Buda sosindŭ o aŭ incungĭuratŭ din tóte părţile, cu mare strînsóre. Sultan Suleĭmau, inţĕlegêndŭ acéstă veste, se apucă cu mare sirguélă a se gătire de óste: şi indată aŭ pornitŭ oştile de prin totŭ locul inainte la Buda, şi elŭ singurŭ, cu mulţime de óste, aŭ purcesŭ pre-urmă, grăbindŭ sĕ apuce pre Nemţĭ subt Buda. Şi când agĭungea in marginea crăieĭ Unguresci, 'l-aŭ têmpinatŭ véste de isbândă, cum, Rohan Duca, Generalul luĭ Ferdinand, cu dóĕ-ḑecĭ de miĭ de Nemţĭ, cu Ungurĭ, aŭ peritŭ cu totul de turciĭ cariĭ aŭ mersŭ maĭ 'nainte. Dupĕ acéstă veste, merge maĭ incetŭ; şi agĭungêndŭ la Buda, aŭ descălecatŭ despre Buda-veche, şi indată Craĭuluĭ pruncŭ, ce'ĭ pusĕse nume Stefan, i-aŭ trimisŭ darurĭ: treĭ caĭ cu tóte podóbele, şi căftanŭ boĭarilorŭ ce eraŭ pre-lûngă Coconŭ.

Soliĭ Turcescĭ ce aŭ mersŭ cu darurĭ aŭ poftitŭ cu mare blândeţĕ, de la Crăĭésa, sĕ trimiţă Coconul in tabĕră, la corturile Impĕrătescĭ, şi pre toţĭ domniĭ şi boĭariĭ pe-lûngă pruncŭ, fĕră de nicĭ-o siélă; că Impĕratul va sĕ privéscă cu ochiĭ seĭ pre Coconul, priétenul şi cirécul seŭ. Şi din braţele séle sĕ'lŭ dea fiilorŭ seĭ, cariĭ suntŭ aice, ca de-pre-acum sĕ'lŭ cunóscă, şi de temeiŭ prieteşugŭ neclătiteĭ credinţe a Otomanilorŭ, de acum sĕ incépă. Şi pre singura Crăĭésa, in locŭ de fiĭcă a sea şi noră o ţine, ca pe o fiĭcă, a ĭubituluĭ seŭ priétenŭ şi cirécŭ, a rĕposatuluĭ Craiŭ soţie şi prunculuĭ Craiŭ maĭcă, ar vrea prietenesce sĕ o vaḑă; numaĭ, pravila, din bĕtrânĭ, a Otomanilorŭ apĕră a intrare

bărbatul străinŭ la locașul femeescŭ; nicĭ a poftire pre Crăĭésa la sine póte, la corturĭ, pentru prepusul lumeĭ, sĕ nu se clătéscă in ceva cinstea numeluĭ eĭ, care, la femeĭ marĭ și de cinste, maĭ scumpă de tóte odórele este cinstea. La acestŭ graiŭ a solilorŭ, indată, rănită inima de maĭcă a Crăeseĭ, fórte slabă, mâhnită și ipmrotivă aŭ rĕspunsŭ Crăésa. — Éră dacă i-aŭ ḑisŭ Georgie Martinengo, epitropul, sĕ socotéscă, cu acéstă dișértă siélă sĕ nu întărite pre păgânul varvarŭ la niscaĭ tirănii, cu inima in tremurĭ aŭ imbrăcatŭ pruncul cu lucii crăĭescĭ fașurĭ, și 'l-aŭ pusŭ cu manca in caretă lucie de aurŭ, și cu o sémă de Dómne de cinste, și cu toțĭ Domniĭ și boĭariĭ 'l-aŭ trimisŭ la corturĭ. Eșit'aŭ inainte multe stolurĭ de călărime, și 'l-aŭ petrecutŭ până in corturile Impĕrătescĭ. Sultan Suleĭman cu blândețĕ aŭ căutatŭ spre Coconŭ, și 'l-aŭ luatŭ in brațele séle, vorovindŭ prin tâlmacĭ cu manca; aŭ chĭematŭ și pre copiiĭ seĭ, ce eraŭ cu dênsul, și le-aŭ ḑisŭ sĕ sĕrute pe pruncŭ, că este fiĭŭ cirécului seŭ, să ție minte, intra'cea dragoste sĕ'lŭ aĭbă și eĭ, cum aŭ avutŭ elŭ pe tată-seŭ. Éră pe Domniĭ și pe boĭeriĭ ce venisĕ cu pruncul, i-aŭ chĭematŭ cu Vizirul la masă.

Și când acolo ospetéză pe Domniĭ Unguresci, era gata orânduită óstea, sĕ cuprinḑă têrgul; și necunoscêndŭ Unguriĭ, aŭ purcesŭ turciĭ Enicerĭ bulucurĭ, anume că mergŭ sĕ vaḑă orașul, câtŭ nicĭ ceĭ ce aŭ strĕjuitŭ la porțĭ nu aŭ simțitŭ când aŭ cuprinsŭ porțile cetățiĭ, tóte ulițele, și meĭdénul orașuluĭ de miḑlocŭ. Indată aŭ inceputŭ a strigare telaliĭ pe ulițe, sĕ se inchiḑă totŭ omul la casă'șĭ, și cineșĭ in gazda sea. Armele totŭ omul de la casa sea sĕ le dea, care va sĕ nu plăĭe cu tótă casa sea. Și acésta de o face, nime grijă sĕ nu aĭbă. Dacă i-aŭ datŭ scire luĭ Sultan Suleĭman că têrgul s'aŭ cuprinsŭ fĕră-de nicĭ-o turburare mulțimeĭ orașuluĭ, și acum suntŭ tóte porțile și ulițele pre séma Enicerilorŭ, éră dacă insĕrasĕ, aŭ trimisŭ pruncul la mumă-sea; éră pre boĭarĭ pre toțĭ i-aŭ opritŭ in tabĕră. Crăĭésa, dacă aŭ vĕḑutŭ cetatea cuprinsă de Turcĭ, și Domniĭ oprițĭ toțĭ in tabĕră, aŭ scrisŭ răvașŭ cu mare jalobă la Impĕratul și cu lacrimĭ: sĕ nu uĭte Impĕratul cinstitŭ și celŭ milostivŭ numele sĕŭ, și slava ce are. de bunătățile séle la tótă lumea, și gĭurămêntul carele lumeĭ sciutŭ este, cu carele aŭ intăritŭ milele blândețelorŭ séle, și pe-urmă soțuluĭ seŭ Craĭuluĭ, sĕ ție; pre boĭariĭ, toțĭ acestia aŭ ținutŭ credința stăpânu-seŭ, cu tótă inima, in partea numeluĭ Otomanilorŭ și Impĕrățieĭ séle, împrotiva neprietenilorŭ Impĕrățieĭ, și stăpânuluĭ lorŭ Craĭuluĭ, cirécului scaonuluĭ seŭ, sĕ'ĭ slobóḑă. Aŭ stătutŭ dupĕ acésta patru ḑile Impĕralul la svatŭ, ce va face cu Buda și cu casa Crăĭéseĭ, și cu Domniĭ Unguresci. Svătuĭaŭ uniĭ sĕ'ĭ trimiță in Țarigrad, și pe pruncŭ și pe Domnĭ, și in Buda sĕ se puĭe Pașă. Éră alțiĭ svătuĭaŭ sĕ nu se calce gĭurĕmêntul, nicĭ sĕ se facă silă ca acésta, lumeĭ urită, uneĭ femeĭ și unuĭ pruncŭ, cariĭ s'aŭ priimitŭ pentru apĕrare, și acum sĕ'ĭ scótă din casa lorŭ cu robie, la care faptă in tótă lumea ocară se va nasce. Éră pașa de Beligrad svătuĭa sĕ se puĭe pașă in Buda, pe obiceĭul bĕtrânilorŭ seĭ; Crăésa sĕ se trimiță la tată-seŭ; pruncul in Țarigrad, in casele Impĕrătescĭ, sĕ'lŭ hrănéscă și sĕ créscă in legea lorŭ; pe toțĭ Domniĭ sĕ'ĭ omóre; cetățile lorŭ sĕ le rĕsipéscă; câțĭ ómenĭ arŭ fi de rĕsboiŭ, toțĭ la Anadol sĕ'ĭ trécă. Numaĭ țeraniĭ

plugarĭ, lucrătoriĭ de pământŭ pre la tĕrgurĭ, pre la sate, pre la cetăţĭ, cu ómenĭ de pază sĕ'ĭ lase.

Sultan Suleĭman, cumpĕnindŭ cu gândul svaturile de âmbe părţile a Paşilorŭ, aŭ alesŭ miḑĭlocul: nice aşa apregŭ cum aŭ ḑisŭ Paşa de Beligrad, nice cum aŭ ḑisŭ ceĭ-alţĭ. Aŭ trimisŭ poroncă Crăĭeseĭ sĕ nu'şĭ facă voĭe rea, pentru căcĭ ĭĭ caută a eşire acum dentru céstă cetate: care, neputĕnd'o sprijini de Nemţĭ, s'aŭ socotitŭ a o ţine cu oştĭ Impĕrătescĭ. Éră eĭ, scaonŭ Crăĭescŭ s'aŭ aşeḑatŭ, cu pruncul, la Lipa, şi cu totŭ Ardélul şi părţile crăieĭ Unguresci de sus, până se va rădica pruncul Stefan-Craiŭ in vĕrstă: acea ţéră fiindŭ maĭ in laturĭ; şi cu atâta maĭ îndemână va fi Crăeseĭ, că se va hotări cu tată-seŭ, Craĭul Leşescŭ, avêndŭ Impĕrăţia pururea grijĕ de acésta sĕ fie subt apĕrarea Impĕrăţieĭ, pruncul cu mumă-sea. Care, din-loc aŭ datŭ poroncă sĕ fie slobodĭ boĭariĭ cineşĭ la slujba ce aŭ avutŭ. Numaĭ Verbeţie bĕtrânul sĕ rămâĭe in Buda, sĕ gĭudece ómeniĭ dupĕ pravila lorŭ. Şi ĭată petrecĕtoriĭ Impĕrătescĭ, cu stégurĭ, cu care, şi agĭ Impĕrătescĭ pre-lângă Crăĭésa, de şĭ-aŭ rădicatŭ tótă averea caseĭ; numaĭ armele cetăţeĭ şi zaharalele le-aŭ lăsatŭ.

Atunce Crăĭésa, cu lacrimĭ şi cu ascunsŭ suspinŭ, ceriuluĭ păgânésca înşelăcĭune mărturisindŭ, aŭ purcesŭ din Buda. Bieţiĭ Domnĭ, scăpaţĭ cu ḑile, purcedŭ cu Crăĭésa; de bucuria vieţeĭ că nu şĭ-aŭ pusŭ capetele, aŭ uĭtatŭ ce aŭ perdutŭ. Şi aşa mântuindu-se Crăĭésa, cu pruncul Stefan Craĭu, căruĭa i-aŭ pusŭ nume maĭ pe-urmă Unguriĭ Ión Jigmond; şi in dragostea tătâne-seŭ, luĭ Ión Craiŭ, carele aprópe de treĭ-ḑecĭ de anĭ aŭ crăitŭ cu bine de la toţĭ Domniĭ, boĭariĭ şi totŭ Ardélul, aŭ adusŭ prunculuĭ la Lipa scaonŭ noŭ de crăie, darŭ.

Aceste când se lucréză la Buda, éră Ferdinand luândŭ veste de perirea oştiĭ sele la Buda, temêndu-se de puterea Turculuĭ, aŭ trimisŭ solŭ cu darurĭ scumpe la Sultan Suleĭman, poftindŭ crăiea Unguréscă sĕ'ĭ-o dea pe séma luĭ, sĕ'ĭ dea haraciŭ pre anŭ. Éră Sultan Suleĭman, luândŭ darurile, aŭ rĕspunsŭ prin tâlmaciŭ că necuvióse legăturĭ arŭ fi acele de pace sĕ ĭa Ferdinand crăiea, care aŭ ţinut'o Ludovik Craiŭ (ce aŭ peritŭ cum s'aŭ scrisŭ maĭ sus), şi elŭ sĕ rĕmâe cu ostenéla, şi truda, şi cheltuĭala, cu atâta numaĭ cu hăracĭul; de pe ţéra Austrieĭ aşeḑatŭ scaunul seŭ spre pace, atunce sĕ se ţie cu adevĕratŭ Impĕrăţieĭ luĭ prieteşugŭ; care miḑĭlocŭ, de'ĭ va părea luĭ Ferdinand cu greŭ, şi arŭ vre sĕ alégă rĕsbóe, pre aceea va sta: că şi crăiea Unguréscă despre dânsul va apĕra, şi părţile Austrieĭ in pradă vorŭ merge. Aşa lăsândŭ Sultanul Suleĭman lucrul la miḑĭlocŭ, cu apropiate vremĭ de tómnă s'aŭ întorsŭ spre ţéra sa, lăsândŭ in Buda óste de paḑă, Enicerĭ. Intru aceea, Georgie Martinenzie, la Lipa, nebăgândŭ in sémă pre alţĭ Domnĭ, trebile crăieĭ aŭ luatŭ dupĕ părerea sea, pre sine; cu ce, aŭ adus'o la gândurĭ pre Crăĭésa că arŭ pofti elŭ crăiea; din care prepusurĭ aŭ intratŭ între dênşiĭ marĭ zarve; care şi lorŭ şi părţilorŭ creştinescĭ pre-acolo mare rĕŭ s'aŭ aţiţatŭ şi s'aŭ începutŭ. Şi până într'atâta aŭ venitŭ lucrul, câtŭ aŭ adusŭ pre Crăĭésa de aŭ lăsatŭ crăiea luĭ Ferdinand, pe tocméla şi scrisorile ce aŭ făcutŭ Ión Craiŭ, bărbatul eĭ, cum s'aŭ scrisŭ maĭ sus, cu legăturĭ ca aceste: Crăĭésa, cu numele fiĭuluĭ seŭ, Ardélul a'lŭ apĕra de Turcĭ nu póte, ce sĕ fie crăiea pre séma luĭ Ferdinand, cu folosul a tótă creştinătatea; şi in locul Ardéluluĭ aŭ luatŭ Crăesa şi Coconul eĭ o ţéră, anume

Evboria și Ratisboria, in Ungurimea de sus, alăture cu ţéra Leşéscă, preste munţiĭ leşescĭ, acărora ţerĭ era venitul pre anŭ 25,000 de galbinĭ de aurŭ. Şi pentru maĭ marĭ legăturĭ prieteşuguluĭ între casele lorŭ, Anna, fiĭca luĭ Ferdinand, sĕ fie logodită dupĕ Ión Jigmond, cuconul Crăĭeseĭ, şi cu zestre 100,000 galbenĭ de aurŭ, şi datoria care era făcută de tată-seŭ şi de mumă-sea Crăĭésa, 50,000 de galbinĭ de aurŭ, aşijderea sĕ plătéscă Ferdinand. Şi in locŭ de zălogŭ pentru aceste, aŭ pusŭ cetatea Kaşa, sĕ fie scaonu Crăĭeseĭ cu fiĭul eĭ; şi pre aceste tocmele şi legăturĭ, care arăta Baptista Kastald, ce venisĕ de la Ferdinand cu óste şi cu armată, intr'agĭutorŭ luĭ Georgie Martinenzie, ce era Ispravnicŭ şi cârmuitorŭ lângă Crăĭésa şi lângă Coconŭ, lăsatŭ de Ión Craĭŭ, cum s'aŭ pomenitŭ maĭ sus; apoĭ acela aŭ făcutŭ amestecăturĭ şi s'aŭ agĭunsŭ cu Ferdinand; aŭ purcesŭ Crăĭésa cu Coconul eĭ la Ţinob, şi aŭ scosŭ cununa, schiptrul, mărul şi alte podóbe crăĭeseĭ, şi le-aŭ datŭ luĭ Castald. Spunŭ, sĕ fie făcutŭ Crăĭésa graiŭ ca acesta cătrĕ Coconŭ:

Dacă şi alŭ teŭ şi alŭ meŭ norocŭ n'aŭ vrutŭ sĕ fiĭ in scaonul crăĭescŭ a tătâne-teŭ, carele dreptŭ ţie se cuvenĭa, şi cu Dumnezeescŭ şi omenescŭ gĭudeţŭ, mânia spre noĭ a ceriuluĭ, care nicĭ cu unŭ miđlocŭ a se primenire nu póte, a răbdare ne caută intr'aceste cumplite vremĭ. Şi sĕ alegemŭ, ce rĕŭ maĭ micŭ se vede; căcĭ este sĕ ţi-se plătéscă crăiea de moşie. Numaĭ ce'ĭ maĭ fŏră grijĕ, şi cu binele creştinătăţeĭ se primimŭ. Intr'aceea, anilorŭ încă eştĭ vêrstă care a te chivernisi la grele vremĭ nu poţĭ improtiva puterniculuĭ; cu voĭe bună, sĕ daĭ celuĭ maĭ puternicŭ, sĕ nu fimŭ de a lumeĭ mustrare. Incaĭlea pe partea creştinéscă priétenĭ şi cu milă spre noĭ, sĕ facemŭ; că a Turcilorŭ prieteşugŭ, puternicŭ, déră că este fŏră credinţă, bine 'l-am simţitŭ. Fie, déră! şi Dumneđeŭ aşa sĕ dăruéscă marea strîmbătate a ta încaĭ cu binele creştinilorŭ sĕ fie! — Ţie, Castalde, daŭ aceste a crăieĭ odóre cu care se încunună craiĭ Unguerescĭ; tu fŏră zăbavă la stăpânul teŭ, Ferdinand, sĕ le daĭ, prea luminatul stăpânul teŭ; carele, luându-le, nu aşa de dênsele sĕ se bucure, cum pentru binele acestorŭ ţĕrĭ creştinescĭ nevoinţă şi grijĕ sĕ aĭbă; şi de cuvêntul seŭ, prin tine datŭ, sĕ se ţie.„

Indată dupĕ aceste aŭ mersŭ cu toţĭ Domniĭ la gĭurămêntŭ, se fie cu credinţă in partea luĭ Ferdinand, şi ales Georgi Martinenzie, şi apoĭ Sasiĭ, Secuiĭ; éră apoĭ sciindŭ că acéstă primenélă a lorŭ fŏră svadă cu Turciĭ nu va fi, aŭ stătutŭ şi la svatŭ de óste. Éră Crăĭésa aŭ purcesŭ peste greĭ munţĭ, părăsindŭ Ardélul.

Georgie Martinenzie, amestecătorul şi neaşeđatul întru âmbletele séle, cum de purcesul Crăĭeseĭ veselŭ, aşa de rĕsbóele cu Turciĭ era gata mâhnitŭ, in multe rônđurĭ se isbĭa; şi ântêiŭ haracĭul care se da la Turcĭ la cetatea Uĭvaruluĭ 'l-aŭ strinsŭ şi 'l-aŭ pornitŭ cu sirguélă la Impĕrăţie; dândŭ scire la Pórtă de aceste ce s'aŭ făcutŭ, că tótă vina este a aceĭ femeĭ Crăĭésă, din âmbletele femeescĭ. Şi cu de aceste silĭa sĕ'şĭ tocméscă lucrul şi numele seŭ la Pórtă, şi sĕ întórcă gândul Turculuĭ, de oştĭ gătitŭ, pentru âmbletele luĭ asupra Ardéluluĭ. Insĕ, aceste âmblete a luĭ Georgie in âmbe părţĭ i-aŭ gătitŭ de perire, cu svatul a unora dintre dênşiĭ. Că şi Turcul, Sultan Suleĭman, oblicindŭ pentru Ardél, închinatŭ la Ferdinand, aŭ poroncitŭ Paşiĭ de Buda, şi luĭ Stefan Vodă din Moldova, şi Domnuluĭ Muntenescŭ, şi la alţĭ Paşĭ, sĕ între in Ardélŭ cu armata, sĕ certe viclenia ce aŭ făcutŭ Impĕrăţieĭ. Mers'aŭ óstea Turcéscă cu Domniĭ acestorŭ ţĕrĭ, şi aŭ apucatŭ cĕteva cetăţĭ; luat-aŭ şi cetatea Lipa.

Éră Unguriĭ încă se punŭ împrotivă cu oştĭ, şi i-aŭ cetăţile ĭar cătrĕ sine. Şi aşa, într'acestŭ chipŭ, când staŭ, poroncesce Ferdinand la Baptista Cas-

tald, orĭ cum arŭ putea face sĕ omóre pre George Martinenzie, simţindŭ âmbletele luĭ întórse la Turcĭ. Éră Castald, plinindŭ poronca, dă acéstă trébă luĭ Palaaviţie Polcovniculuĭ şi luĭ Marco Antonie care era diécŭ pre cărţĭ nemţescĭ, luĭ George sĕ'ĭ facă sémă. Făcut'aŭ pe poroncă; şi aŭ ucisŭ pe George Martinenzie. Pentru acăruĭa mórte, spăĭmântaţĭ Unguriĭ, şi maĭ ales Sĕcuiĭ, facŭ între sine gĭurămêntŭ asupra luĭ Castald Baptista. Aşa, după multe cu Turciĭ amestecăturĭ, Ferdinand trase inimele Ardelénilorŭ la sine, le pune Voevod pe Andreĭ Batori. Crăĭésa Isabela, într'acea vreme, cerêndŭ de la Ferdinand cele prin Baptista Castald făgăduite; éră dacă vĕḑu că numaĭ ce o pórtă cu cuvinte deşerte, amăgind'o, începe pe-taĭnă a se agĭungere cu domniĭ de Ardélŭ, ceĭ ce se gĭurasĕ asupra luĭ Castald; şi aŭ agĭunsŭ şi la Mircea Vodă, Domnul Muntenescŭ. Apucatu-s'aŭ Mircea Vodă pentru trebile Crăeseĭ şi a Coconuluĭ eĭ la impĕrăţia Turculuĭ; şi stândŭ aşa la părere, din doe părţĭ, şi de Turcĭ şi de Nemţĭ, trimitŭ solŭ la Ferdinand, poftindu'lŭ sĕ nu fie opriţĭ a'şĭ cercare miḑlóce de pace cu Impĕrăţia Turculuĭ; că cu venirea a unuĭ Hasen, anume Halil, pe carele isprăvise Mircea Vodă, nădĕjduĭaŭ Ardeleniĭ că vorŭ pleca pre Impĕrăţia Turculuĭ la pace, nepomenindŭ nimică de Ferdinand.

Dat-aŭ voĭe Ferdinand, însĕ cu tocmélă sĕ dea Turciĭ cetăţile ce luasĕ decurênd. Se apucă Halil cu rĕspunsŭ de acele, şi până in opt-spre-ḑece ḑile rĕspunsŭ sĕ aducă. Éră până la întorsul luĭ Halil, s'aŭ strinsŭ Unguriĭ la Gĭuluşŭ, la Aguropul, unde sosesce şi Halil, aducêndŭ rĕspunsŭ de la Impĕrăţie, că intr'altă, Impĕrăţia nu primesce, nicĭ va primi, numaĭ, de vreme ce aŭ muritŭ George cu nedréptă mórte, şi eĭ cu puterea lorŭ pre Nemţĭ nu'ĭ potŭ scóte din Ardélŭ, sĕ asculte poronca Impĕrătéscă, sĕ'ĭ aducă la-locŭ pre Coconul Ión Jigmond, fiĭul luĭ Ión Craĭu, cu mumă-sea, la crăie, de vorŭ Ungurii pace şi linisce, care o aŭ avutŭ de la Impĕrăţie in ḑilele luĭ Ión Craĭu. Şi étă Paşăĭ de Buda se poroncesce, şi i se dă pre mână putere de oştĭ, sĕ vie la dênşiĭ. Decĭ, de vorŭ fi drepţĭ, şi se vorŭ da subt ascultarea Impĕrăţieĭ, hălăduiţĭ vorŭ fi; éră de arŭ maĭ trăgăna cu aceste amestecăturĭ, închinându-se la alţiĭ, plata faptelorŭ lorŭ gata este: că toţĭ lŏcuitoriĭ acesteĭ ţĕrĭ subt sabie vorŭ merge.

S'aŭ cutremuratŭ toţĭ Ungurii de aceste poroncĭ care aŭ adusŭ Halil, sciindŭ bine de puterea Turcilorŭ cum este. Multŭ aŭ luatŭ Baptista Castald sĕ'ĭ bărbăteze împrotiva Turcilorŭ; ce nimic cu meşterşugurile séle n'aŭ pututŭ face. Intr'acea-dată s'aŭ rocoşitŭ şi oştile Nemţescĭ pentru lefe, ce nu luase, şi eraŭ sĕ ucigă pre Castald şi pre alte căpiteniĭ a lorŭ; şi neputêndu'ĭ opri s'aŭ dusŭ, puindu'şĭ alte capite dintre sine; pe urma lorŭ şi Castald s'aŭ luatŭ şi s'aŭ dusŭ la Beciŭ. Spunŭ, că ĭar elŭ aŭ făcutŭ acelŭ meşterşugŭ, sĕ ésă din Ardélŭ maĭ cu acoperită ruşine. Éră după ce s'aŭ dusŭ Castald, totŭ Ardélulŭ s'aŭ plecatŭ subt ascultarea Isabeleĭ Crăĭeseĭ şi fiĭuluĭ eĭ. Éră până a veni Crăésa, multe zarve eraŭ între dênşiĭ; ce, dacă aŭ venitŭ, aŭ trimisŭ ḑece miĭ de galbinĭ de aurŭ la Pórta Impĕrăţieĭ Turculuĭ, sĕ'şĭ facă prieteni; cariĭ banĭ, apoĭ, s'aŭ legatŭ la Impĕrăţie in locŭ de datorie, până in ceştĭ anĭ ce aŭ perdutŭ Turciĭ Buda şi totŭ Ardélul; şi s'aŭ aşeḑatŭ pace, până la mórtea Crăeseĭ. Éră pe urma Crăeseĭ rĕmâindŭ încă copilul nu de vrêstă, elŭ aŭ pof-

titŭ, şi Domniĭ 'l-aŭ svătuitŭ de aŭ alesŭ 12 svétnicĭ, priéteni de a tătâne-seŭ, sĕ cârmuĭască trebile crăieĭ. Insĕ, ḑilele luĭ nu de totŭ fericite: că lăsându-se numaĭ cu unŭ gândŭ la una impĕrăţia Turculuĭ, a toţĭ Craiĭ şi Domniĭ creştinescĭ şĭ'aŭ pornitŭ ură, câtŭ nime din Craiĭ saŭ din Domniĭ creştinĭ, până şi Veneţianiĭ, din casele lorŭ moşancă de cinste sĕ'ĭ fie Crăĭésă, n'aŭ priimitŭ.

Spunŭ, că cu învĕţătura doftoruluĭ, anume Stan, care aŭ căḑutŭ la legea Arienéscă (Arian se cunósce pe diresele luĭ, date Arienilorŭ in Ardélŭ pên a-cum), acestŭ Craiŭ aŭ aşeḑatŭ acéstă lege, sĕ fie priimită in Ardélŭ; şi nu numaĭ legea Arienéscă, ce şi legea Papiştăşéscă, Calvinéscă şi Luterănéscă, şi acea Arienéscă, căreĭ lege este capŭ Fotie şi Arie, de la sobóre procléţĭ; şi aceste patru legĭ staŭ până acum, scoţindu'şĭ ochiĭ uniĭ altora.

Murit'aŭ acestŭ Craiŭ tênĕrŭ, născutŭ şi crescutŭ totŭ in zarve, şi in neaşeḑărĭ, nu fŏră prepusŭ de otravă, rĕmâindŭ crăiea ĭar fŏră următorĭ, seminţie de Craiŭ. Şi apoĭ s'aŭ osĕbitŭ Ardélul de la crăiea Unguréscă subt Cnezĭ. Şi ântêiŭ Stefan Bator, carele pe-urmă aŭ fostŭ Craiŭ in ţéra Leşéscă; éră in locul luĭ aŭ stătutŭ Cnéz Jigmond Batori, şi apoĭ Andreĭ Batori, ce 'l-aŭ stinsŭ Mihaĭ Vodă, Domnul Muntenescŭ, cu poronca Turcilorŭ. Acelŭ Jigmond Batori aŭ făcutŭ schimbŭ cu Impĕratul Nemţescŭ, de aŭ lăsatŭ Ardélul in séma Impĕratuluĭ Nemţescŭ, şi i-aŭ datŭ luĭ Impĕratul o ţĕrişóră in sus. Şi cu acelŭ schimbŭ, ĭar aŭ adusŭ asupra Ardéluluĭ amestecăturĭ; ce, nu s'aŭ îndelungatŭ. Éră dupĕ Andreĭ Batori aŭ stătutŭ Cnéz Jigmond Racoţi; şi ĭar, la începutul Domnieĭ luĭ, aŭ începutŭ valurile şi netocmelele, in care se aflaŭ capetele aceĭ ţĕrĭ; ce, bătându-se pe domnia aceĭ ţĕrĭ, éră din Batorescĭ, anume Gavriil Batori, şi făgăduindu'ĭ doĕ olate, a Muncacĭuluĭ şi a Pataculuĭ, acela aŭ lăsatŭ cnezia luĭ Gavril Batori, şi elŭ cu mare avere s'aŭ mutatŭ la Muncacĭŭ şi la Patacŭ. Acestŭ Gavril era sburdatŭ copilandru; cu hihote se mărturisĭa că bĕtrânul Racoţi cu témere 'l-aŭ amăgitŭ şi 'l-aŭ spărietŭ, de i-aŭ luatŭ den mână Domnia Ardéluluĭ. Şi aşa, in gândulŭ sĕŭ, celŭ cu crierĭ tinerĭ suitŭ, s'aŭ desfrînatŭ in viaţă fŏră-de ruşine, călcândŭ casele a óre-câţĭ boĭarĭ, făcêndŭ silă femeilorŭ lorŭ şi fetelorŭ lorŭ. Anume trimitea, unde scia femeĭ frumóse; şi pe unde i se têmpla a merge, fugeaŭ ómeniĭ de'şĭ ascundeaŭ femeile şi fetele pre la bisericĭ; şi când ĭĭ spuneaŭ slugile că s'ascundŭ şi fugŭ ómeniĭ cu fetele, elŭ ridea cu hohotŭ in mare glasŭ. Atâta era departe ruşinea, ca o féră. Éră într'o vreme aŭ mersŭ la Sibiŭ; nesciindŭ bine de venirea luĭ acolo, aşa fŏră-veste aŭ scosŭ pe bărbaţĭ din-afară de oraşŭ, câţĭ aŭ socotitŭ că arŭ fi maĭ mulţĭ la numĕrŭ de curtea luĭ; éră femeile lorŭ le-aŭ împărţitŭ tuturorŭ a lorŭ, sĕ le dea petrecanie, fŏră-lege alegêndu-şĭ ântêiŭ şie unŭ cârdŭ; şi suntŭ femeile la Sibiŭ ĭubéţe, cum îşĭ suntŭ de felŭ albineţe. Pentru care spurcată şi rar auḑită faptă, strigaŭ Teologiĭ; preotilorŭ, pre la bisericĭ de aĭ lorŭ, aŭ rĕspunsŭ că blândă plată ĭaŭ Sibianiĭ, pentru fapta ce aŭ făcutŭ cu Andreĭ Batori: la năzuirea luĭ, n'aŭ vrutŭ o portiţă sĕ'ĭ deschiḑă, de aŭ peritŭ. Éră cu acéstă faptă ce face cu muĭerile lorŭ, nicĭunŭ rĕŭ nu face, ce, înmulţesce têrgul. Aceste fŏră-de-legĭ, nepovestite, nespuse, nicĭ auḑite in lume, vĕḑêndŭ Domniĭ peste Dumneḑeéscă şi omenéscă pravilă, trimis-aŭ jalbă la Impĕrăţie pe dênsul. Care lucru simţindu-lŭ, şi temêndu-se

de vicleşugŭ, s'aŭ mutatŭ in Oradia; şi eşindŭ la primblare, 'l-aŭ ucisŭ doĭ ficĭorĭ de boĭarĭ Ungurĭ, şi s'aŭ stinsŭ cu acelŭ cârlanŭ fŏră-ruşine laudata casă a Batorescilorŭ, cu rĕŭ sfârşitul sĕŭ şi de-ocară.

Pre-urma aceluĭa aŭ stătutŭ Cnéz Ardéluluĭ, Betlem Gabor; acesta era cu mare şi deplină fire. Fost-aŭ împrotiva Nemţilorŭ multă vreme cu Cehiĭ împreunatŭ; şi, cu agĭutorul Turcilorŭ, pănă la zidurile Beĭuluĭ aŭ agĭunsŭ cuĭ óste, şi părţile crăieĭ Ungurescĭ de sus aŭ desbătutŭ despre Nemţĭ, şi la volnicie i-aŭ adusŭ. Murit-aŭ acestŭ Cnéz in anul de la Hristosŭ 1629, cu mare jale tuturorŭ dintru acele părţĭ. Pre urma luĭ, Dómnă-sea Caterina, care era de casa Cnezilorŭ de Brandeburgŭ, aŭ nevoitŭ de aŭ pusŭ pe fratele soţu-seŭ, Stefan Betlen, care la Turcĭ era de mare credinţă, însĕ omŭ blândŭ; şi vĕḑendŭ între Ungurĭ multe capete amestecătóre, aŭ lăsatŭ de bună voĭe Cnezia, şi aŭ datŭ locul Racoţescilorŭ. Spunŭ de căĭala Ungurilorŭ, cu povestea luĭ Esop care scrie că bróscele, sciindŭ unŭ butucŭ in locŭ de Impĕratŭ, in locul luĭ aŭ alesŭ pre unŭ şérpe sĕ le fie Impĕratŭ, ce era într'unŭ eazer. Aşa George Racoţi, stătu la cnezie cu sfatul şi priimirea tuturorŭ; întărit-aŭ Ardélul in ḑilele séle, şi părţile Ungurimeĭ de sus, cu întemeĭată cnezie; pre mulţĭ amestecătorĭ i-aŭ rĕsipitŭ şi i-aŭ pusŭ la închisóre in tótă viaţa lorŭ. Şi până într'atâta întăritŭ şi întemeĭatŭ, câtŭ şi elŭ nădĕjduĭa de crăiea Leşéscă ca şi Batori, in aniĭ de la Hs. 1648. Si cugetândŭ cum arŭ agĭunge la cununa crăieĭ, aŭ căḑutŭ in bóla ce se chĭamă Melanholie, care, din svatul doftorilorŭ, silĭa sĕ se lecuéscă cu vênătoria; şi nefolosindu-ĭ şi acele primblărĭ, şĭ-aŭ svêrşitŭ viaţa.

In locul luĭ George Racoţi aŭ stătutŭ Cnéz Ardéluluĭ celŭ ântêiŭ născutŭ, ĭar pre numele tătâne-seŭ, George Racoţi, omŭ cu înaltă fire. De acesta, cum şi de urmaşiĭ luĭ, vom scrie unde vomŭ agĭunge la Domnia luĭ Vasilie Vodă, ce aŭ domnitŭ in ţéră la noĭ.

Neculaĭ Costin.

APENDICS IX.

Pentru Despotŭ Vodă, de unde s'aŭ ijderitŭ şi în ce chipŭ 'şĭ-aŭ scosŭ nume de Domnie.

Pentru Domnia acestuĭ Despotŭ Vodă, Letopiseţul celŭ Moldovenescŭ fórte prea scurtŭ scrie; că numaĭ ce arată cum aŭ venitŭ Despotŭ den ţéra Leşéscă cu óste streină, şi s'aŭ lovitŭ cu Alecsandru Vodă la Verbia, ş'aŭ biruitŭ pre Alecsandru Vodă şi 'l-aŭ gonitŭ până la Huşĭ; şi deaciĭ s'aŭ întorsŭ la Iaşĭ, unde 'i-aŭ cetitŭ Vlădiciĭ molitva de Domnie, şi 'i-aŭ pusŭ numele Ión Vodă; şi arată câţĭ anĭ aŭ domnitŭ.

Éră de lucrurile şi resbóĭele ce s'aŭ făcutŭ în ḑilele luĭ, nemică nu însemnéză, nicĭ arată de ce rudă este.

Éră rĕposatul Urechi Vornicul, vrêndŭ sĕ arăte acéstă poveste a luĭ Despotŭ maĭ deschis şi maĭ adevĕrat, împreunândŭ isvódele aŭ cetitŭ la cronicul Leşescŭ, care este isvoditŭ de cronicarul Leşescŭ, Bielski, şi de acolo aflândŭ, maĭ ales de Despotŭ, aŭ scosŭ acéstă poveste ce scrie maĭ sus, că este Despotŭ Vodă de la Ostrovul Samosŭ den nascerea sea, şi cum s'aŭ împrietenitŭ cu Laski şi aŭ venitŭ cu óste spre Moldova, şi aŭ gonitŭ pe Alecsandru Vodă şi aŭ apucatŭ scaunul; şi deaciĭ, tóte pre-rônd, cum spune maĭ sus; însĕ, maĭ adevĕratŭ nu'lŭ arată de unde s'aŭ ijderitŭ, şi cum 'şĭ-aŭ scosŭ nume de Domnŭ.

Éră eŭ, Simion Dascalul, vrêndŭ cu adevĕratŭ ca sĕ potŭ dovedi acestŭ lucru, maĭ alesŭ şi maĭ deschisŭ, pentru Despotŭ Vodă, cetindŭ isvódele amŭ cercatŭ şi eŭ la cronicul Leşescŭ şi amŭ aflatŭ isvodul carele este isvoditŭ maĭ de'nainte-vreme de Alecsandru Gvagnen, pre limba Latinéscă; şi deaciĭ, dupĕ acelŭ isvodŭ, 'l-aŭ isvoditŭ Marţin Paşscovski, den limba Latinéscă pre limba Leşéscă. De acole şi eŭ m'amŭ silitŭ cu nevoinţă de amŭ isvoditŭ de pre acelŭ isvodŭ, pre limba Românéscă, acéstă poveste a luĭ Despotŭ Vodă. de unde s'aŭ ijderitŭ, şi în ce chipŭ 'şĭ-aŭ scosŭ nume de Domnie.

Pentru Acestŭ Despotŭ Vodă scrie, déră, Marţin Paşscovski, cronicarul Leşescŭ, că óre-când aŭ fostŭ unŭ Despotŭ óre-carele, lŏcuindŭ la Moldova, omŭ de cinste şi de folosŭ fórte, care întru nemica n'aŭ fostŭ maĭ jos de câtŭ ceĭ de frunte, avêndŭ şi unŭ nepotŭ, anume Vasilicu. Acesta Despotŭ, şi cu nepo-

tu-seŭ, viindŭ Alecsandru Vodă la domnie, de frica luĭ cu tótă averea luĭ aŭ pribegitŭ den ţéră, şi aŭ trasŭ spre Rŏmŭ, unde, nu multă vreme trecêndŭ, aŭ peritŭ nepotul seŭ la unŭ resboiŭ. Şi de acolo mutându-se Despotŭ la altŭ ostrovŭ, 'şĭ-aŭ cumpĕratŭ ocină, şi s'aŭ aşeḑatŭ; unde nu multă vreme aŭ muritŭ şi Despotŭ, rĕmâindu'ĭ tótă avuţia luĭ pre mâna slugilorŭ séle. Şi fiindŭ unul dentru slugĭ de rudă grecŭ, anume Heraclu, carele era maĭ de folosŭ şi maĭ de cinste de câtŭ toţĭ, şi maĭ credinciosŭ la Despotŭ de câtŭ tóte slugile, fiindŭ şi omŭ isteţŭ la fire, şi ascuţitŭ la minte, aŭ chiematŭ pre toţĭ tovarŏşiĭ seĭ, pre slugile luĭ Despotŭ, şi le ḑise: «Fraţilorŭ, iată stĕpânul nostru muri, şi averea luĭ tótă pre mânele nóstre remase; şi iată cumu'ĭ obiceiul la acesta locŭ: că, dacă móre omul şi nu va avea feciorĭ, saŭ altă rudă, iaŭ giudecătoriĭ remăşiţa tótă a mortuluĭ. Şi acuma, de vorŭ oblici de mórtea luĭ Despotŭ, vorŭ veni de vorŭ lua tótă avuţia stĕpânuluĭ nostru, şi noĭ vomŭ rĕmâne cu nemica. Éră de veţĭ vrea sĕ mĕ ascultaţĭ pre mine, şi sĕ faceţĭ cum voiŭ ḑice eŭ, noĭ fŏră grijĕ vomŭ fi dentr'acolo, şi avuţia stĕpânuluĭ nostru noĭ o vomŭ stĕpâni; numaĭ, sĕ primiţĭ unŭ cuvêntŭ: sĕ mĕ mărturisiţĭ cătrĕ toţĭ că suntŭ nepotŭ luĭ despotŭ, şi Despotŭ aŭ muritŭ, şi avuţia luĭ pre mâna mea aŭ rĕmasŭ; şi sĕ mĕ părîţĭ la giudecătorĭ, cum nu vréŭ sĕ vĕ plătescŭ simbriile; că eĭ nu sciŭ că Vasilicu, nepotul luĭ Despotŭ, aŭ peritŭ la resboiŭ Ci, vĕḑêndŭ eĭ că mărturisiţĭ că suntŭ nepotŭ luĭ Despotŭ şi mĕ părîţĭ pentru simbriĭ, vorŭ crede cu adevĕratŭ că suntŭ nepotŭ luĭ Despotŭ, şi nu vorŭ lua avuţia stĕpânuluĭ nostru; ce, vorŭ ḑice sĕ vĕ plătescŭ simbriile. Decĭ, vomŭ împărţi tótă averea de'mpreună; şi eŭ voiŭ lăsa sĕ luaţĭ voĭ totŭ ce va fi, numaĭ sĕ'mĭ daţĭ mie catastişele şi zapisele câte suntŭ tóte, şi ceva banĭ de cheltuélă câtŭ vĕ veţĭ îndura; că voă nu vĕ suntŭ bune de nemica acele hărtiĭ, nicĭ vĕ suntŭ de vr'o trébă; şi deaciĭ ne vomŭ reşchira, carele încotro îlŭ va îndirepta Dumneḑeŭ.» Decĭ, eĭ cu toţiĭ primiră aceste cuvinte, şi i se giurară, cum că nu numaĭ înaintea giudeţilorŭ saŭ cătrĕ alţĭ ómenĭ, ce şi prentr'alţe ţĕrĭ îlŭ vorŭ mărturisi cum că este Vasilicu, nepotul luĭ Despotŭ. Aşa, meşterşuguindŭ într'acesta chipŭ Heraclu, cu tovarŏşiĭ luĭ, aŭ împărţitŭ avuţia luĭ Despotŭ; şi elŭ aŭ apucatŭ catastişele şi zapisele întru carele aŭ fostŭ şi dresele cele de domnie a luĭ Vasilicŭ, nepotul luĭ Despotŭ, carile perise la resboiŭ, şi aŭ luatŭ şi den banĭ óre-ce, ca sĕ'ĭ fie de cheltuélă. Şi împreunândŭ numele tovarŏşuluĭ lorŭ 'i-aŭ ḑisŭ Heraclu Vasilicu, nepotul luĭ Despotŭ, luândŭ numele celuĭ ce perise la resboiŭ. Şi deaciĭ reşchirându-se toţĭ in tóte părţile, Despotŭ aŭ apucatŭ nume de domnie şi aŭ trecutŭ la ţéra Nemţéscă; căruia, dacă 'i-aŭ luatŭ séma Chesarul, cu dragoste 'l-aŭ primitŭ; şi décă 'şĭ-aŭ arătatŭ diresele cele de domnie, 'l-aŭ creḑutŭ cu adevĕratŭ că este nepotŭ luĭ Despotŭ, şi era la cinste mare. Insĕ, luĭ nu'ĭ era de cinste, ce socotia cum ar putea face cumva sĕ dobândéscă domnia la Moşia sa, la Moldova. Carele, âmblândŭ pentru domnie, aŭ lăsatŭ Nemţiĭ şi aŭ trecutŭ la Leşĭ; şi slujindŭ coroneĭ Leşescĭ, şi âmblândŭ între voinicĭ la resboiŭ, s'aŭ împrietenitŭ cu Albreht Laski, Voevodul Siraski; carele, dacă 'i-aŭ luatŭ séma, cu tótă nevoinţa aŭ silitŭ ca sĕ'lŭ ducă la domnie; adeverindu-i-se Despotŭ că orĭ câtŭ va cheltui pentru dênsul îĭ va întórce

maĭ cu asupră cheltuéla. Inţĕlegêndŭ Laski de aceste cuvinte, s'aŭ înfrăţitŭ cu dênsul.

Inţĕlegêndŭ Laski şi cu Despotŭ de multe asuprele ce făcea Alecsandru Vodă boĭerilorŭ seĭ, gândiră că prea-lesne se vorŭ împrieteni cu o sémă de boĭerĭ de ţéră. Şi sfătuindu-se amêndoĭ, aŭ lăsatŭ Despotŭ sĕ stringă Laski óste, éră elŭ, făcêndu-se omŭ prostŭ, şi fiindŭ necunoscutŭ, s'aŭ dusŭ in ţéră la Moldova. Că fiindŭ omŭ cu minte mare, âmblândŭ cu taĭnă pre la boĭerĭ, pre toţĭ i-aŭ făcutŭ prietenĭ. Maĭ apoĭ, âmblândŭ cu înţelepcĭune mare, s'aŭ apropiatŭ de aŭ grăitŭ şi cu Rucsanda, Dómna luĭ Alecsandru Vodă, care i-aŭ fostŭ soră bună (?). Rucsanda aŭ spusŭ luĭ Alecsandru Vodă de dênsul, şi s'aŭ rugatŭ sĕ aĭbă socotinţă. Nice Alecsandru Vodă nu i-aŭ înfrîntŭ voĭa, ci 'l-aŭ primitŭ. Maĭ apoĭ, dupĕ multă vreme, prepuindu-şĭ Alecsandru Vodă pre Despotŭ, 'l-aŭ otrăvitŭ pre-ascunsŭ; carele, dacă s'aŭ priceputŭ într'acesta chipŭ că'ĭ otrăvitŭ, s'aŭ datŭ la doftorĭ de 'l-aŭ păḑitŭ, şi nemică nu i-aŭ fostŭ.

Éră Laski, in ţéra Leşéscă, zălogindu-şĭ multe sate şi ocine, şi luândŭ banĭ de pre la alţiĭ, stringea óste. Éră Despotŭ, dacă aŭ eşitŭ de la doftorĭ, îndată aŭ fugitŭ in ţéra Leşéscă, şi s'aŭ dusŭ la prietenul seŭ, la Laski, şi i-aŭ povestitŭ de tóte câte petrecuse la Moldova.

Laski, Voevoda Siraski, dacă aŭ strinsŭ vr'o 4000 de ómenĭ pre léfă, luândŭ pre Despotŭ cu sine, aŭ trasŭ spre graniţa Moldoveĭ; unde, sosindŭ la Nistru, şi gătindu-se sĕ intre in ţéră, aŭ prinsŭ de-veste Alecsandru Vodă, cum Despot vine cu óste Leşéscă asupra luĭ şi aŭ sositŭ la margine. Aşa, Alecsandru Vodă de sirgŭ se gătesce cu vr'o 40,000 de ómenĭ, şi le-aŭ eşitŭ înainte la Nistru, aşteptândŭ pre Laski şi pre Despotŭ.

Inţĕlegêndŭ Albreht Laski şi cu Despotŭ cum Alecsandru Vodă le-aŭ eşitŭ înainte la margine, cu atâta putere, n'aŭ cuteḑatŭ sĕ intre in ţéră, ci s'aŭ întorsŭ înapoĭ cruţându-se pre-altă-dată. Aŭ rĕchiratŭ óstea tótă pre la sate, lăsându-le cuvêntŭ când le va da scire, sĕ fie toţĭ gata. Éră pre Despotŭ 'l-aŭ închisŭ Laski într'o taĭnă a sa, unde nime nu intra acolo, fŏră numaĭ Laski, şi aŭ scosŭ cuvêntŭ la glótă cum Despotŭ s'aŭ resbolitŭ; şi aşa den ḑi in ḑi arĕtându-se Laski cu voĭe rea cătrĕ toţĭ, pentru bóla luĭ Despotŭ, şi âmblândŭ tristŭ, nu dupĕ multă vreme întru una den ḑile aŭ eşitŭ Laski afară la glótă, arătându-se posomoritŭ la faţă, şi cu haĭne negre, jalnicŭ şi cu voĭe rea, mărturisindŭ cătrĕ toţĭ cum Despot aŭ muritŭ. Şi aŭ învĕţatŭ sĕ grijéscă cele ce trebuĭaŭ la pogrebanie, şi aŭ poroncitŭ de aŭ făcutŭ unŭ secriŭ, şi 'l-aŭ băgatŭ in-taĭnă unde era Despotŭ, şi aŭ pusŭ in secriŭ o pétră mare, şi aŭ smolitŭ secriul bine, cum arŭ fi fostŭ omŭ mortŭ într'ênsul. Şi deaciĭ, aducêndŭ preoţĭ mulţĭ, cu tóte glótele séle, şi cu multă jale aŭ făcutŭ îngropare aceluĭ secriŭ.

Deaciĭ, vrêndŭ Laski ca sĕ créḑă toţĭ că aŭ muritŭ Despotŭ, aŭ trimisŭ cuvêntŭ şi scrisorĭ in tóte părţile, dândŭ scire de mórtea luĭ Despotŭ. Éră pre-ascunsŭ, cum putea, vitezesce se gătĭa. Şi fiindŭ acole şi iscódele luĭ Alecsandru Vodă, şi vĕḑêndŭ eĭ cu ochiĭ lorŭ cum Despotŭ aŭ muritŭ, şi 'l-aŭ îngropatŭ, de sirgŭ aŭ alergatŭ la Alecsandu Vodă, ducêndu-ĭ veste bună, cum că Despotŭ aŭ muritŭ, şi aŭ vĕḑutŭ cu ochiĭ lorŭ unde 'l-aŭ îngropatŭ, şi cum că este

Laski jalnicŭ pentru mórtea luĭ Despotŭ. Şi, credêndŭ Alecsandru Vodă aceste cuvinte cu adevĕratŭ, cum că aŭ muritŭ Despotŭ, cu mare darŭ aŭ dăruitŭ pre vestitorul açela; şi, bucurêndu-se că s'aŭ mântuitŭ de vrăjmaşul seŭ, aŭ slobodditŭ oştile pre-a-casă.

Albreht Laski, scoţîndŭ cuvêntul in tóte laturile, cum că Despotŭ aŭ muritŭ, şi înţĕlegêndŭ cum că Alecsandru Vodă oştile séle le-aŭ reschiratŭ, află vreme îndămână ca sĕ lovéscă fĕră-veste, de isnóvă, asupra luĭ Alecsandru Vodă; şi de sirgŭ aŭ trimisŭ la poruşnicĭ, cum maĭ curênd, ca sĕ stringă óstea tótă la unŭ locŭ; unde, dacă aŭ adunatŭ óstea tótă, s'aŭ aflatŭ 12,000 de ómenĭ. Şi deaciea aŭ disŭ Laski luĭ Despot sĕ se scóle den morţĭ, adecă sĕ ésă de la taĭnă, unde era închisŭ. Şi de sirgŭ mergêndŭ spre graniţa Moldoveĭ, fĕră-veste aŭ trecutŭ Nistrul; unde, înţĕlegêndŭ aşa de-grabă slujitoriĭ luĭ Alecsandru Vodă, ce eraŭ la margine, de sirgŭ aŭ alergatŭ la Domnul lorŭ, la Alecsandru Vodă, de i-aŭ datŭ scire cum că Despot îlŭ împresóră fĕră-veste, şi aŭ intratŭ in ţéră. De care lucru, cu adevĕratŭ sciindŭ Alecsandru Vodă că Despot aŭ muritŭ, n'aŭ credutŭ; ce aŭ învĕţatŭ sĕ taĭe capul aceluĭa ce aŭ adusŭ acéstă veste, dându-ĭ vină că face spaĭmă ţĕreĭ: că elŭ scie bine, că Despotŭ aŭ muritŭ. Insĕ, nesĕvêrşindu-se olacariĭ, viindŭ unul dupĕ altul, şi totŭ aceste spunŭ cum că Despotŭ sosesce, şi înţĕlegêndŭ aceste Alecsandru Vodă, deşteptându-se ca den somnŭ, de unŭ lucru aşa de-grabă, neavêndŭ de ce se apuca, fiindŭ óstea luĭ reschirată cine'şĭ pre-a-casă, aŭ apucatŭ puscele cu vr'o 1500 de ómenĭ ce aŭ pututŭ stringe de-grabă, şi aŭ eşitŭ înaintea luĭ Despotŭ, la Jijia, la satŭ la Verbia. Şi aŭ tocmitŭ puscele împrotiva poduluĭ, ca sĕ pótă sprijini pre Despotŭ; unde, făcêndŭ năvală mare pedestraşiĭ luĭ Laski, aŭ apucatŭ puscele şi le-aŭ întorsŭ spre óstea luĭ Alecsandru Vodă. Unde, împresurândŭ pre Moldovenĭ cu focul puscelorŭ, şi den seneţe cu plumbŭ ce pica ca plóĭa, de multe rane n'aŭ maĭ pututŭ răbda Moldoveniĭ; părăsindŭ Domnul seŭ, pre Alecsandru Vodă, aŭ datŭ dosul a fugire, şi aŭ remasŭ isbânda la Leşĭ.

Éră Alecsandru Vodă, vĕdêndu-se gonitŭ şi părăsitŭ de totŭ agĭutorul, aŭ fugitŭ in gĭos spre Huşĭ, şi de acolo s'aŭ dusŭ la Turcĭ. Éră Laski aŭ trasŭ spre Sucévă, şi aŭ aşedatŭ pre Despotŭ la scaunŭ. Éră elŭ, nu dupĕ multă vreme, s'aŭ dusŭ înapoĭ, lăsândŭ luĭ Despotŭ óste, jolnirĭ, şi Nemţĭ, şi Ungurĭ, ca sĕ-ĭ fie de apărare dencotro va avea nevoĭe; ĭar luĭ sĕ-ĭ întórcă tótă cheltuĭala câtŭ aŭ făcutŭ până 'l-aŭ aşedatŭ la Domnie.

Simeon Dascalul

APENDICS X.

A. Domnia luĭ Despotŭ Vodă.

In anul de la zidirea lumeĭ 7070, éră de la Nascerea Domnuluĭ nostru Iisus Hristos 1561, Iacov óre-care Vasilie Iraclie, de némŭ grecŭ, den ostrovul Samosŭ, socoti cu arme şi cu oştĭ sĕ intre in ţéră, sĕ apuce Domnia ţereĭ.

Acestŭ grecŭ, Iacov Vasilie, de la Iraclia, dupĕ nespusa trufie grecéscă, şi a luĭ, făcêndu-se a fire némŭ de a Despoţilorŭ (căcĭ şi acésta aŭ Grecil din firea lorŭ, a se facere némurĭ marĭ; că uniĭ nu numaĭ de némul Impĕraţilorŭ Grecescĭ a se numire, ce şi de némul aceluĭ Iraclie, vestitŭ pre vrémile Elinilorŭ, de némul luĭ Ahilevs, nu li'ĭ ruşine a grăire minciunĭ), aşa şi acestŭ Iacov Vasilie se numĭa a fire de némul Despoţilorŭ; şi alţiĭ ĭlŭ sciaŭ că este den némŭ de la Şam, saŭ cum scriŭ uniĭ, Criteanŭ; care, fiindŭ trufaşŭ, şi multŭ de sine socotindŭ, se face a fire den némŭ mare, avêndŭ hrisovul care s'aŭ datŭ Despoţilorŭ de Carol alŭ cincile Chesarul, luatŭ cu meşterşugŭ dupĕ mórtea unuĭ Despotŭ, într'acesta chipŭ:

Despotul celŭ adevĕratŭ fiindŭ pre acele vremĭ in Rômŭ, şi bolnăvindu-se, aŭ muritŭ: éră acestŭ Iacov Vasilie era slugă maĭ ispravnicŭ şi maĭ isteţŭ la fire; şi dupĕ mórtea luĭ Despotŭ s'aŭ sfătuitŭ cu tovarŏşiĭ seĭ, cu slugile luĭ Despotŭ, ḑicêndŭ cătrĕ dênşiĭ: «Fraţilorŭ, stĕpânul nostru aŭ muritŭ şi nu are nice o seminţie a sa pre-lûngă sine; pentru aceea, boĭerimea sfatuluĭ ĭĭ vorŭ lua totŭ ce aŭ rĕmasŭ, cum este legea lorŭ; éră noĭ vomŭ rĕmânea cu nimică de'ntru atâta slujbă ce amŭ slujitŭ luĭ Despotŭ pen ţĕrĭ strĕine, până aicea. Éră de mĕ veţĭ asculta, cum voiŭ învĕţa, şi voĕ şi mie va fi bine. Sĕ mergeţĭ înaintea sfatuluĭ şi sĕ spuneţĭ de mórtea stĕpânuluĭ nostru, luĭ Despotŭ, şi sĕ faceţĭ jalobă pre mine, ḑicêndŭ că este unŭ nepotŭ a luĭ Despotŭ, care va sĕ eĭe tótă averea mortuluĭ Despotŭ, unchĭuluĭ seŭ, şi noĕ nu va sĕ ne plătéscă pentru slujba luĭ Despotŭ. Şi atuncea va poronci sfatul de mĕ vorŭ chĭăma şi îmĭ va poronci sĕ vĕ plătescŭ. Éră eŭ vĕ făgăduescŭ sĕ luaţĭ voĭ tótă averea ce aŭ rĕmasŭ de la stĕpânul nostru; numaĭ scrisorile sĕ'mĭ daţĭ mie şi ceva de cheltuélă, câtŭ sĕ mĕ potŭ duce de aice, sĕ'mĭ aflu stĕpânŭ; că voĕ nice de o trébă nu vĕ suntŭ acele scrisorĭ.» Şi ascultându'lŭ tovarŏşiĭ luĭ, aŭ făcutŭ cum i-aŭ învĕţatŭ elŭ. Şi împărţindŭ eĭ averea ce le-aŭ fostŭ rĕmasŭ de

la Despot, luat-aŭ elŭ scrisorile câte aŭ fostŭ, zapise, şi urice, între care scrisorĭ era şi uricul celŭ de Despotie, cum s'aŭ scrisŭ maĭ sus, şi o sémă de banĭ de cheltuĭală; şi se făcu nepotŭ luĭ Despot, pre numele unuĭ nepotŭ ce aŭ fostŭ avutŭ Despot, şi perisĕ in rĕsboiŭ. Decĭ, Iacov Vasilie viindŭ de-odată la Braşeŭ, aŭ începutŭ a sunare cum este nepotŭ luĭ Déspot, şi arăta urice de Despotie; şi âmblândŭ pren tótă ţéra Nemţéscă, aŭ trecutŭ in ţéra Leşéscă. Apoĭ aŭ venitŭ aicea in ţéră la Alecsandru Vodă Lăpuşnénul. Făcêndu-se rudă Dómneĭ, 'l-aŭ primitŭ cu dragoste Alecsandru Vodă; că Dómna Rucsanda era de pe mumă-sea rudă de Despot; şi avea socotinţă de la Alecsandru Vodă şi de la Dómna Rucsanda. Éră dupĕ firea cea nestătătóre grecéscă, care'ĭ totŭ a supunere pre alţiĭ şi a rĕmânere numaĭ eĭ nesupuşĭ, aŭ începutŭ cu o sémă de boĭerĭ a luĭ Alecsadru Vodă, pre-taĭnă, a sfătuire cum are putea sĕ apuce domnia ţereĭ; că eraŭ sătuĭ şi boĭeriĭ de Alecsandru Vodă, pentru multe greutăţĭ ce începusĕ a face Alecsandru Vodă ţĕreĭ. Nu s'aŭ pututŭ ascunde socotéla şi gândul greculuĭ despre Alecsandru Vodă; că înţĕlegêndŭ Alecsandru Vodă, aŭ pusŭ de 'l-aŭ otrăvitŭ pre-taĭnă. Şi simţindu-se a fire otrăvitŭ, îndată aŭ luatŭ doftoriĭ, şi nu i-aŭ stricatŭ nimică otrava. Dupĕ aceea aŭ fugitŭ de aicea pren ţéra Munténéscă şi aŭ trecutŭ in Ardél, in Braşeŭ. Acolc, alegêndu'şĭ locŭ de odihnă, sciindŭ limbă Săséscă, Nemţéscă, Lătinéscă şi Romănéscă, fiindŭ in Braşeŭ câtăva vreme, trimis'aŭ Alecsandru Vodă sĕ'lŭ pótă gămba. Ce, oblicindŭ elŭ, şi înţĕlegêndŭ că vrea se'lŭ deĭe Jigmond, craĭul Ungurescŭ, de grumazŭ luĭ Alecsandru Vodă, aŭ fugitŭ den Braşeŭ nóptea, slobodjitŭ peste zidŭ de unŭ prietenŭ den cetatea Braşeuluĭ; şi âmblândŭ rĕtĕcitŭ pren multe locurĭ, lipsitŭ fiindŭ şi de belşugŭ, nesciindu-se ce se face, aŭ nimeritŭ la Olbreht Laski in ţéra Scepinuluĭ, la hotarul ţĕreĭ Leşescĭ şi Unguresci, avêndŭ slobodjenie de la Craiĭ Ungurescĭ. Şi pentru că nu de-mult maĭ nainte 'şĭ-aŭ fostŭ luatŭ acestŭ Laski femeĭă cu multă avere, vĕduvă, primitu'l-aŭ Laski Leavul cu cinste la casa sea; şi fiindŭ lipsitŭ de banĭ, Iacov Vasilie grecul, a facere óste, aŭ cădjutŭ cu rugăminte la Olbreht Laski, arătându'ĭ némul seŭ şi înstreinarea sea, făgăduindu'ĭ grecul că nice-odată nu'ĭ va uĭta facerea de bine, numaĭ sĕ'lŭ agĭutoréscă la lipsa şi la nevoĭa luĭ. Primit-aŭ Laski rugămintea greculuĭ, că era acelŭ Laski risipitorŭ şi cheltuitorŭ a lorŭ séle, şi rĕvnitorŭ celorŭ strĕine, că averea nespusă ce aŭ avutŭ de la tată-seŭ, şi ce aŭ luatŭ cu femeea'şĭ vĕduvĕ, ce o luasĕ decurând, aşa cheltuisĕ şi o împrăştiesĕ, câtŭ rĕmăsĕse la toţĭ fŏră nume de avere, ce maĭ multŭ lipsitŭ. Éră pe pofta luĭ Iacov grecul, ce 'şĭ-aŭ pusŭ nume Despot, 'şĭ-aŭ zălogitŭ tóte moşiile séle dreptŭ djece miĭ de galbinĭ de aurŭ, şi cu aceĭ banĭ aŭ purcesŭ a facere ómenĭ de óste Despot cu Laski Lévul, nu atâţĭa de mulţĭ, ce câtŭ sĕ le agĭungă numaĭ sĕ intre in ţéră; cocotindŭ Despot că îndată ce se vorŭ apropia de marginea ţereĭ, i se va închina tótă ţéra, arătândŭ nesuferite nevoĭ şi apĕsărĭ a luĭ Alecsandru Vodă asupra ţereĭ. Şi gătindu-se de ce le-aŭ trebuitŭ, şi óste cu optŭ tunurĭ marĭ de zidurĭ, aŭ sositŭ in Podolia: ce acolo, den poronca luĭ Jigmond, aflându-se câtăva óste den ţéră, şi de Leşĭ şi Rusĭ, 'i-aŭ impedecatŭ de n'aŭ pututŭ trece, macar că aŭ stătutŭ la bătaĭe. Ce, fiindŭ maĭ puţinĭ, n'aŭ pututŭ trece, ce perdură rĕsboĭul şi tunurile;

că se têmplase şi Dimitrie Vişnoveţki, Voevod Podoliei, la acelŭ rĕsboiŭ cu Laski şi cu Despot. Dupĕ aceea, Despot totŭ n'aŭ perdutŭ nădejdea; ce aŭ trecutŭ la Francesko Zaïe, Ispravnicul luĭ Ferdinand, in ţéra Unguréscă, impreună cu Laski. Şi impăcândŭ pre Zaïe cu multe darurĭ, 'l-aŭ rugatŭ de agĭutorŭ sĕ pótă merge sĕ apuce domnia ţereĭ, arătândŭ precum şi capetele ce suntŭ in ţéră, boïerimea, ïlŭ aştéptă, avêndŭ bună nădejde de biruinţă. Şi dupĕ multă voróvă intre dênşiĭ, aŭ alesŭ de aŭ scrisŭ la Ferdinand jaloba şi pofta luĭ Despot de agĭutorŭ şi slobodenie oştilorŭ asupra luĭ Alecsandru Vodă; arătândŭ că maĭ cu cale şi maĭ cu cinste este sĕ aïbă pre Despot de prietenŭ, de câtŭ pre Alecsandru Vodă, carele, fiindŭ supusŭ Turcilorŭ, face multe şi nespuse tirăniĭ lŏcuitorilorŭ ţereĭ. Éră Ferdinand multŭ aŭ socotitŭ cu sfetniciĭ seĭ; ce, nu se tocmïaŭ la sfatŭ toţĭ in scotélă pentru Despot, că uniĭ diceaŭ: nu trebue a se protivire unuĭ omŭ nesciutŭ, incă nice némul luĭ, nice hărnicia luĭ, şi că nu trebue a intărîtare pre Turcŭ, subt a căruïa stăpânire dace acea ţéră; şi către aceste, că legăturile care le poftïa a avea cu Sultan Suleïman, Impĕratul Turcescŭ, sĕ le aşede, se vorŭ strica, de se va împrotivi unuĭ omŭ nesciutŭ ca acelŭ Despot, şi ca aceste. Éră alţiĭ dintre sfetnicĭ, cariĭ eraŭ maĭ aprinşĭ la minte, arătaŭ că nu trebue sĕ lase Impĕratul Ferdinand o ţéră, care şi maĭ nainte vreme era supusă crăieĭ Ungurescĭ, ce, sĕ'şĭ ispitéscă cu dênsa norocul. Éră de ar fi vr'unŭ prepusŭ despre Turcŭ, se va respunde că fĕră scirea lorŭ aŭ intratŭ Despot cu óste in ţéra sea, in Moldova, cum şi la stăpâniile Turcescĭ se têmplă de-multe-orĭ oştirĭ fĕră de scirea Impĕrăţieĭ. Acéstă părere de-pre-urmă fu maĭ socotită de Ferdinand Impĕratul, şi făcu rĕspunsŭ luĭ Zaïe sĕ fie fórte cu taïnă acelŭ lucru cu Despot, căruïa 'i-aŭ trimisŭ Ferdinand Impĕratul şi darŭ, şese miĭ de galbinĭ de aurŭ.

Éră Zaïe, dupĕ ce aŭ inţĕlesŭ voïa Impĕratuluĭ seŭ, s'aŭ sfătuïtŭ cu Laski Lévul şi cu Despot, purtândŭ tóte pre-taïnă. Aŭ orânduitŭ pre Anton Sĕcuïul cu mare veste, pre atuncĭ purtătorŭ de oştĭ, şi pre Ión Rusel, de némul seŭ de Burgundia, care avea o sută de călărime cu sineţe subt ascultarea sea, şi Ión Veleĭ, Franţoz, cu 100 călărme şi cu altă pedestrime, s'aŭ unitŭ şi elŭ cu ceĭ-alţĭ, şi den Slonska cu Petru Seledţie, cu 150 călărime. Aŭ venitŭ la agĭutorul luĭ Despot şi pedestrime Nemţĭ, den cetatea Casoveĭ, şi dentr'alte cetăţĭ de pre margine fură adunaţĭ, câtŭ cu toţiĭ se făcură 2000 de oştenĭ aleşĭ. Aceste isprăvindu-se, aŭ lăsatŭ in socotéla luĭ Anton Secuïul, elŭ sĕ fie purtătorŭ aceĭ oştĭ, şi sĕ cârmuéscă pre toţĭ; éră Laski sĕ aïbă grijĕ pentru alte trebĭ a luĭ Despot.

Şi vrêndŭ sĕ fie pre-taïnă lucrurile lorŭ, aŭ făcutŭ veste că aŭ muritŭ Despot; şi indată Laski aŭ ascunsŭ pre Despot intr'o cămară de-taïnă, şi făcură veste că'ĭ bolnav, şi se arătă mâhnitŭ şi cu voïe rea, Laski, pentru Despot. Éră preste puţine dile eşit-aŭ Laski jalnicŭ, dicêndŭ că aŭ muritŭ Despot, şi de cheltuéla ce aŭ făcutŭ cu atâta somă de banĭ pentru Despot rĕmâne păgubaşŭ. Făcut-aŭ sĕcriŭ de mortŭ, şi aŭ pusŭ o pétră mare; şi'lŭ duce cu preoţĭ la biserică de'lŭ prohodescŭ, şi'lŭ ingropară; şi dupĕ aceste s'aŭ pornitŭ Despot cu oştĭ, cu Laski Lévul, cu tunurĭ, pren ţéra Unguréscă; şi apropiindu-se de munţiĭ ţereĭ Leşescĭ in prejma Liovuluĭ, avea Leşĭ păditorĭ la căile

acelorŭ munţĭ. Ce, n'aŭ pututŭ opri pe óstea luĭ Despot. Şi viindŭ la marginea ţěreĭ Moldoveĭ, oblicise Alecsandru Vodă de apropierea oştilorŭ cu Despot; ce, nu credea, viindu'ĭ veste maĭ nainte că aŭ muritŭ Despot, avêndŭ iscóde ómeniĭ seĭ de aŭ vědutŭ ingroparea aceluĭ secriŭ. Éră apoĭ 'i-aŭ căutatŭ a credere den prieteniĭ seĭ Leşĭ, că aŭ invinsŭ Despot, şi vine cu Laski asupra luĭ, cu oştile Ungurescĭ cu Anton Sĕcuĭul. Sirguit-aŭ şi Alecsandru Vodă de şi'aŭ strinsŭ oştile séle, ca la 25,000, făcêndu-le căutare la Sucévă. Ce maĭ mulţĭ eraŭ ţeranĭ in óstea luĭ de câtŭ slujitorĭ. Eşit-aŭ Alecsandru Vodă improtiva luĭ Despot; scia, insě, Alecsandru Vodă că şi Nemţĭ suntŭ in óstea luĭ Despot.

Tocmit-aŭ la trecĕtóre Alecsandru Vodă oştile séle cu tunurĭ, sě nu lase a trecere óstea luĭ Despot. Éră Despot, âmblândŭ călare pre ţermure, vědu tótă óstea luĭ Alecsandru Vodă, şi se spăimântă că nu'lŭ va putea infrânge. Ce, socotiră sě se intórne şi sě fugă, perdêndŭ nădejdea de isbândă. Éră oblicindŭ Anton Sĕcuĭul de spaĭma luĭ Despot, 'l-aŭ imbărbătatŭ şi aŭ cercatŭ de aflare altŭ vadŭ, şi trecu óstea luĭ Despot cu Laski şi cu Despot.

Éră Alecsandru Vodă, vědêndŭ trecerea luĭ Despot, den sfatuluĭ Moţoc Vornicul, ce era pre atuncea purtătorŭ de oştile luĭ Alecsandru Vodă, aŭ intorsŭ tunurile cu mare nevoe de unde eraŭ tocmite şi le pogori maĭ gĭos. Éră Anton Sĕcuĭul cu aĭ seĭ trecêndŭ de sirgŭ dederă năvală, şi apucară şi podul şi tunurile luĭ Alecsandru Vodă; éră dupě aceea aŭ trecutŭ toţĭ, tocmindŭ tótă óstea Anton. Indată dederă in dobe şi in trâmbiţe semnŭ de rěsboiŭ, şi năvăliră asupra oştiĭ luĭ Alecsandru Vodă. Dicŭ, sě fie avutŭ Alecsandru Vodă in óstea sa şi 2000 de Eniceri, şi alţĭ Turcĭ de călărime. Ce, n'aŭ ţinutŭ multă vreme resboĭul, că oşteniĭ luĭ Alecsandru Vodă se amestecase, călărimea cu, pedestrimea Turcéscă, şi purcéseră in risipă. Gonitu-i-aŭ cât-va locŭ Anton şi Burgundinul cu Raĭtieriĭ Franţozĭ, de 'i-aŭ agĭunsŭ şi 'i-aŭ tăĭatŭ. Picat-aŭ mulţĭ den oşteniĭ luĭ Alecsandru Vodă. Fost-aŭ impărţită o sémă de óste pre care o purta Moţoc şi Bogdan; acestia aŭ ţinutŭ câtă-va vreme rěsboĭul cu Laski şi cu Despot. Ce, nemerindŭ Anton Sĕcuĭul cu aĭ sěĭ, şi dândŭ rêsboiŭ, indată aŭ purcesŭ in risipă Alecsandru Vodă cu Moţoc şi cu Bogdan; remas-aŭ multe stégurĭ de a luĭ Alecsandru Vodă, şi tunurile tóte, pre mâna luĭ Despot.

Scrie Istvanfie istoricul, sě fie cădutŭ intr'acelŭ rěsboiŭ trupurĭ 3000, de oşteniĭ luĭ Alecsandru Vodă, şi Eniceriĭ maĭ toţĭ periţĭ şi robiţĭ; mulţĭ aŭ cădutŭ robĭ pre mâna luĭ Despot; ce, pre toţĭ 'i-aŭ slobodịtŭ, cu sfatul luĭ Laski şi a luĭ Anton, pentru sě tragă cu blândeţě inimile a tuturorŭ lŏcuitorilorŭ ţereĭ spre Despotŭ. La acestŭ rěsboĭŭ, tare şi vitezesce aŭ stătutŭ Alecsandru Vodă singurŭ; că pre unŭ Ungurŭ ce făcea resboiŭ singurŭ cu dênsul, 'l-aŭ oboritŭ cu suliţa de pre calŭ. Aşa ĭlŭ laudă istoria strĕină, că multă vreme singurŭ Alecsandru Vodă cu puţinĭ, părăsitŭ de toţĭ, aŭ ţinutŭ resboĭul. Éră dupě ce aŭ purcesŭ in risipă şi Alecsandru Vodă, cu cine eraŭ pre-lângă sine rěmaşĭ, aŭ cădutŭ ca la 2000 den oşteniĭ luĭ, împĭedecaţĭ între nisce gardurĭ şi şanţurĭ, ce eraŭ îngrădiţĭ nisce pomeţĭ, unde se strinsěseră ţěrănimea; uniĭ den fugariĭ oştenĭ a luĭ Alecsandru Vodă s'aŭ fostŭ suitŭ pen copacĭ, lăsându'şĭ caiĭ, şi pre aceĭa 'ĭ ucideaŭ den sineţe. Acestŭ resboiŭ a luĭ Alecsandru Vodă cu Despot, la ce locŭ aŭ fostŭ, cronicariĭ strĕinĭ nu scriŭ; éră rěposatul Grigorie Ureche, ce aŭ fostŭ

Vel Vornicŭ, scrie că aŭ fostŭ la Verbia; însĕ, pre-scurtŭ scrie; éră noĭ, den cronice streine amŭ aflatŭ maĭ pre-largŭ, şi scriemŭ maĭ pre-largŭ.

Alecsandru Vodă, dupĕ ce aŭ perdutŭ resboĭul cu Despot, luându'şĭ de-grabă Dómna şi averea tótă, că maĭ nainte trimisĕse la Sucévă de 'şĭ-aŭ luatŭ totŭ ce aŭ avutŭ, şi aŭ trimisŭ spre Dunăre, şi elŭ den Iaşĭ s'aŭ pornitŭ spre Huşĭ. Acolo se grijĭa sĕ strîngă ţéra şi sĕ ĭa agĭutorŭ de la Turcĭ, sĕ se întórcă asupra luĭ Despotŭ; ce nimica n'aŭ folositŭ.

Lauda acestuĭ resboiŭ o scriŭ şi o daŭ istoriciĭ strĕinĭ luĭ Anton Sĕcuĭul, carele, nepărăsitŭ şi fŏră pregetŭ îmbărbătândŭ pre aĭ seĭ, aŭ luatŭ ântêiŭ biruinţa.

Resboĭul acesta s'aŭ têmplatŭ in ḑioa Sfântuluĭ Martin, ce'lŭ serbéză Papistaşiĭ, care sfântŭ este in 11 ḑile in luna luĭ Noemvrie, dupĕ calendarul lorŭ, éră la noĭ vine in 31 ḑile a luĭ Octomvrie.

Dupĕ isbândă, Despot cu Laski Lévul şi cu Anton, cu tótă óstea, aŭ mersŭ la Sucévă, şi aŭ pusŭ de aŭ zugrăvitŭ pe păreţĭ, la uliţa ce se chĭema uliţa Tătăréscă, resboĭul luĭ Despot cu Alecsandru Vodă, chipurile căpitanilorŭ, osĕbĭ de a Domnilorŭ, cu mare meşterşugŭ scrise, chipurile Hatmanilorŭ, şi anume. Care zugrăvitură şi scrisóre cu vreme pre-urmă aŭ căḑutŭ şi s'aŭ stersŭ; precum şi o biserică in Hârlăŭ, ce aŭ fostŭ zidită de Despot Vodă, in pomana tătâne-seŭ, de şese stânjinĭ in păreţĭ de înaltă, care stă astăḑĭ risipită, şi nime nu scrie de acea biserică, nice este pomenire de dênsa, Păpistăşéscă, făcută de Despot Vodă.

N'aŭ zăbăvitŭ Despot, ce aŭ trimisŭ in gónă dupĕ Alecsandru Vodă; ce nu 'l-aŭ pututŭ agĭunge, nice altă nimica de a luĭ n'aŭ pututŭ lua, fŏră numaĭ unŭ carŭ cu covóre, cu păretare, îmbrăcăminte de case, ĭar próste.

Éră Alecsandru Vodă, stringêndŭ remăşiţă den osteniĭ seĭ, ce scăpaseră, călărime Turcĭ, şi maĭ veniseră şi alţĭ Turcĭ ca la 5000, între cariĭ avea şi órecâţĭ Eniceri, cu aceĭa aŭ venitŭ Alecsandru Vodă până in Prutŭ; şi acolo, dreptŭ Huşĭ, aŭ făcutŭ podŭ peste apa Prutuluĭ, şi acolo aştepta agĭutorŭ pre Mircea Vodă, Domnul Muntenescŭ. Éră înţĕlegêndŭ Despot că s'aŭ oştitŭ Alecsandru Vodă, strins'aŭ ţéra şi oştile ţereĭ la sine, ca 25,000 ostenĭ cu ţeranĭ, la Sucévă, şi luândŭ tunurĭ 32 Despot Vodă, aŭ purcesŭ den Sucévă se mérgă asupra luĭ Alecsandru Vodă. Inţĕlegêndŭ Alecsandru Vodă de apropierea luĭ Despot Vodă asupra luĭ, aŭ poroncitŭ de aŭ stricatŭ podul la Prutŭ ce'lŭ făcusĕ. Era unŭ satŭ despre partea luĭ Despot cu puţinele case, unde socotindŭ Anton Sĕcuĭul locŭ bunŭ de supus tunurile, aŭ trasŭ tunurile şi le-aŭ supus pentre case; éră pre sineţaşiĭ Ungurĭ şi Nemţĭ pentre desime, şi pentre copacĭ, şi pe malul Prutuluĭ, unde era maĭ ponoritŭ malul, aŭ supusŭ sĕ facă meşterşugŭ viclénŭ; şi aŭ poroncitŭ sĕ nu dea de nsineţe peste poronca luĭ. Staŭ osteniĭ luĭ Alecsandru Vodă cu Moţocŭ şi cu Turcĭ amestecaţĭ, ca 12,000, pre o ripă a Prutuluĭ; cariĭ, dacă vĕḑură că se apropie óstea luĭ Despot, şi aŭ poftitŭ Moţocŭ de aŭ vorovitŭ cu Anton Sĕcuĭul, amêndoĭ puindŭ parola. Ce vorŭ fi vorovitŭ in scurtă voróvă, nu scriŭ istoriciĭ, fŏră câtŭ că aŭ vorovitŭ amêndoĭ. Nu s'aŭ pututŭ vedea de óstea luĭ Alecsandru Vodă, óstea cea supusă a luĭ Despot, pentru desimea călărimeĭ luĭ Despot Vodă. Turciĭ aşijderea, fiindŭ

fōră grijě pentru apa Prutuluĭ, care era pentre dênşiĭ, nice socotĭaŭ a fire vreunŭ vicleşugŭ, ce alergaŭ bulucurĭ sě vaḑă taběra luĭ Ungurul. Atunce poronci de sirgŭ Anton de sloboḑiră tunurile in ōstea luĭ Alessandru Vodă, şi poronci de eşiră seneţaşiĭ de unde eraŭ supuşĭ. Puţinŭ resboiŭ ţinură oşteniĭ luĭ Alecsandru Vodă, că sloboḑindŭ focŭ tare Unguriĭ, picară de pripă caiĭ lorŭ, şi uniĭ morţĭ căḑuţĭ, alţiĭ răniţĭ, aŭ datŭ dosŭ la taběra lorŭ.

Éră luândŭ veste de venirea Mirciĭ Vodă şi de Tătarĭ într'agĭutorŭ luĭ Alecsandru Vodă, s'aŭ apucatŭ Anton Ungurul cu mare sirguĭală a facere podul ce'lŭ stricase Alecsandru Vodă; adunândŭ multe coşurĭ, âmplêndu-le cu petre, le-aŭ aruncatŭ in Prutŭ, legându-le de grinḑĭ cu nuele de stejarŭ şi lozie, in locŭ de otgóne, peste care aŭ pusŭ lése împletite bine, aşternêndŭ paĭe şi plévă peste lése. Pus'aŭ tunurile in ţermurile Prutuluĭ de apăraŭ despre ōstea luĭ Alecsandru Vodă podul, că făceaŭ năvală sě împedece sě nu pótă face podul.

Věḑêndŭ Alecsandru Vodă că s'aŭ isprăvitŭ podul peste Prutŭ şi agĭutorul i se întărḑie de la Mircea Vodă şi de la Tătarĭ, perdut-aŭ nădejdea de agĭutorŭ, şi de nópte s'aŭ rădicatŭ şi s'aŭ dusŭ spre Chilia şi spre Cetatea-Albă; şi trecêndŭ Dunărea s'aŭ dusŭ la Silistra, şi de acolo la Ţarigrad, cu tóte ale séle; éră oşteniĭ luĭ s'aŭ rěşchiratŭ încotro aŭ putŭ.

Despotŭ Vodă, věḑêndŭ că'ĭ sluji norocul şi acolo, cu vitezia luĭ Anton, s'aŭ întorsŭ cu mare bucurie la Iaşĭ; şi, pre obiceĭul Domnilorŭ, i-aŭ cetitŭ molitva de Domnie Grigorie Mitropolitul; şi apoĭ, mergêndŭ la Sucévă aŭ poroncitŭ de aŭ strigatŭ sě părăséscă toţĭ armele de apěratŭ, şi sě mérgă cineşĭ pre acasă.

Dupě ce sosi la Sucévă, eşitu-i-aŭ întru întêmpinare Mitropolitul ţereĭ cu Episcopiĭ şi cu totŭ norodul, de'lŭ petrecură până in cetate. Avêndŭ grijě de Alecsandru Vodă, sciindu'lŭ şi cu avere eşitŭ den ţéră, aŭ opritŭ tótă ōstea strěină pre-lângă sine, şi se arăta blândŭ tuturorŭ şi cu cuvinte dulcĭ; pre boĭerĭ îmblânḑĭa şi'ĭ întărĭa cu nădejde de bine că vorŭ avea in Domnia luĭ. Poroncit-aŭ şi acésta, că cine nu va asculta şi nu se va supune poroncilorŭ luĭ, se va certa cu mórte. Grăĭaŭ toţĭ de rěŭ de Alecsandru Vodă, şi'lŭ făceaŭ tiranŭ; éră luĭ Despotŭ norocire in mulţĭ anĭ strigaŭ.

Ales-aŭ Despot Vodă patru boĭerĭ de credinţă, pre cariĭ aŭ lăsatŭ tótă cârma ţěreĭ, pre Stroicĭ Vel Logofětŭ, pre Barnov Hatmanul, pre Moţocŭ Vel Vornicŭ şi Grigorie Leveles, de némul luĭ de la Beciŭ, ce era în mare cinste la Despot Vodă.

Éră Mircea Vodă, fiindŭ purcesŭ cu óste sě vie întru agĭutorŭ luĭ Alecsandru Vodă, cu Tătariĭ, dacă aŭ înţělesŭ de fuga luĭ Alecsandru Vodă, s'aŭ întorsŭ ĭar la scaunul seŭ.

Despot Vodă, măcar că luă isbândă şi s'aŭ aşeḑatŭ bine în Domnie, déră ţéra era deşértă şi stórsă de Alecsandru Vodă; şi fiindŭ multă trebuinţă la începutul Domnieĭ luĭ, fiindŭ în mare lipsă de banĭ, şi cheltuelele den ḑi in ḑi adăogêndu-se, nice s'aŭ găsitŭ câtŭ-de-puţinŭ în urma luĭ Alecsandru Vodă, că luase totŭ cu sine Alecsandru Vodă, şi nice lefile slujitorilorŭ nu avea de unde plăti; sě'ĭ slobóḑă, nu cuteza; că totŭ avea grijě de Alecsandru Vodă. Éră apoĭ aŭ sloboḑitŭ tótă ōstea la ĭernaticŭ, însě, cu puţina plată; că

de-o-dată socotisĕ sĕ li se dea de totŭ capulŭ câte unŭ galbĕnŭ de aurŭ; şi acestĭ banĭ neputêndu-se maĭ de grabă strînge, aŭ poroncitŭ de aŭ luatŭ unŭ polecandru şi nisce sfeşnice de argintŭ, ce făcuse Alecsandru Vodă în Metropolie, şi le-aŭ stricatŭ de aŭ făcutŭ banĭ de plata oştiĭ. Decĭ, cu aceĭ banĭ făcuţĭ den argintul bisericeĭ, şi cu ce s'aŭ strînsŭ den ţéră, aŭ datŭ lefile slujitorilorŭ. Éră îndată aŭ întratŭ în ura ţereĭ Despot Vodă, vĕdêndŭ că strică odórele bisericilorŭ carele suntŭ de alţĭ Domnĭ închinate luĭ Dumneḑeŭ (sĕ privescĭ aicea rĕul némŭ alŭ Grecilorŭ, şi giudecă toţĭ aşa. Pedepsitŭ pământul pre care punŭ picĭorul Greciĭ!) Şi aşa, după ce se aşeḑă Despot la Domnie, trimis'aŭ solŭ la Jigmond, Craĭul Ungurescŭ, sĕ'ĭ dea cetăţile Clujvarul şi Ciceul, care cetăţĭ eraŭ date încă de Mateĭaş Craiŭ Domnilorŭ den Moldova; că într'altŭ chipŭ, de nu le va da şi le va ţinea în peptul luĭ ascunse, le va scóte elŭ den peptul luĭ. De care solie măniindu-se Jigmond Craĭul, aŭ rĕspunsŭ soluluĭ, sĕ spuie luĭ Despot Vadă că Critenĭĭ deapururea suntŭ mincĭunoşĭ.

Alecsandru Vodă, dupĕ ce aŭ mersŭ în Ţarigrad, făcut'aŭ jalobă la Impĕrăţia luĭ Sultan Suleĭman pentru mare strîmbătate ce 'i-aŭ făcutŭ Despot. Éră Impĕratul, dacă aŭ înţĕlesŭ, aŭ poroncitŭ Viziruluĭ sĕ ducă cu agĭutorul seŭ pre Alecsandru Vodă la domnia ţereĭ. Trimis'aŭ şi la Craĭul Leşescŭ cu banatŭ, pentru ce aŭ lăsatŭ pren ţéra luĭ a se facere atâte amestecăturĭ ţereĭ cu Despot.

Éră când se gătéză Alecsandru Vodă sĕ vie cu Domnia ĭar în ţéră, ĭată sosescŭ boĭerĭ, trimişĭ de Despot Vodă la Impĕrăţie cu poclóne, adăogândŭ birul ḑece miĭ galbenĭ de aurŭ. Şi tocmindu'şĭ lucrurile Despot Vodă despre Impĕrăţie, trimisu-i-aŭ stégŭ şi sabie scumpă, pren Agă Impĕrătescŭ, de Domnie nóă.

Aşeḑêndu'şĭ Despot Vodă lucrurile domnieĭ şi despre Impĕrăţia Turculuĭ, începu a facere marĭ rĕutăţĭ şi tiraniĭ. Éră Anton Sĕcuĭul, dăruitŭ bine de Despotŭ Vodă, cu aurŭ, cu argintŭ, şi cu haĭne scumpe, cu sobolĭ şi sabiĭ ferecate, şi paloşe la caĭ, cu şele ferecate, s'aŭ întorsŭ la casa sa, lăsândŭ în locul seŭ lângă Despot Vodă pre Petru Devan, ce era lăsatŭ de paḑa cetăţeĭ Suceveĭ. Aşijderea luĭ Albert Laski 'i-aŭ datŭ galbenĭ ḑece miĭ, făgăduindu'ĭ Despotŭ Vodă că'ĭ va da şi alţĭ banĭ ce'ĭ maĭ rĕmăsĕse datorŭ; şi 'i-aŭ datŭ şi cetatea Hótinuluĭ, la care Ispravnicŭ aŭ pusŭ Laski pre Ión Peasovski, omŭ alŭ seŭ, Lév, Şléhticĭŭ. Éră pe-urmă la marĭ vrăjmăşiĭ şi vrajbe aŭ venitŭ Despot cu Laski, precum vomŭ arĕta la rôndul seŭ.

Dupĕ ce s'aŭ dusŭ Anton şi Laski pre la a le séle, s'aŭ dusŭ şi Ión Petru Rusell, măcăr că'lŭ oprĭa Despotŭ Vodă sĕ maĭ şéḑă; ce, fiindŭ legatŭ în slujbele luĭ Ferdinand, Impĕratuluĭ Nemţescŭ, s'aŭ dusŭ şi elŭ in ţéra Ungurésca, dăruitŭ bine de Despot Vodă. Spunŭ, sĕ'lŭ fie petrecutŭ unŭ conacŭ singurŭ Despot Vodă. Trimis'aŭ Despot Vodă solŭ la Impĕratul Nemţescŭ, mulţămindu'ĭ pentru de-bine-facerea luĭ, făcêndu'ĭ scire că şi despre Impĕrăţia Turculuĭ 'şĭ-aŭ aşeḑatŭ Domnia; aşijderea şi la Craĭul Leşescŭ aŭ trimisŭ solŭ Despot Vodă.

Éră dupĕ aceste tóte, cum s'aŭ pomenitŭ maĭ sus, pre vremea coronaţieĭ

luĭ Macsimilian, ce 'l-aŭ coronitŭ Craĭŭ Ungurescŭ, la Pojon, în anul de la zidirea lumeĭ 7072, éră de la Hristosŭ 1564, schimbatŭ acum Despot Vodă: den blândŭ, cumplitŭ; den milostivŭ, apucătorŭ şi lacomŭ, puindŭ pre ţéră marĭ nevoĭ; desbrăca şi bisericile, casele luĭ Dumneḑeŭ, luândŭ arginturile de făcea banĭ. Preste nădejdea ţereĭ despre Despot Vodă, neputêndŭ suferi (cu anevoĭe se sufere rĕul şi necazurile de obşte) boĭeriĭ şi cu Tomşa, ce era Hatman pe tótă óstea ţĕreĭ, cu toţiĭ s'aŭ gĭuratŭ sĕ fie la unŭ cuvêntŭ sĕ scóţă pre Despot Vodă den Domnie, alegêndŭ pre Tomşa Hatmanul, care era cu inimă mare dentre toţĭ, sĕ fie începĕtorŭ acestuĭ lucru. Atuncea înţĕlese boĭeriĭ cum Dumitraşco Vişnoveţki, îndemnatŭ de Laski, era gata sĕ vie sĕ eĭe Domnia luĭ Despot Vodă, că şi Laski se întorsese cu rĕŭ asupra luĭ Despot Vodă; s'aŭ sfătuitŭ boĭeriĭ sĕ trimiţă la Vişnoveţki sĕ'lŭ pofléscă Domnŭ ţereĭ. Simţindu-se Despot Vodă urîtŭ ţereĭ, avea grijĕ mare, ca unul închisŭ în cetatea Suceveĭ; aŭ răpeḑitŭ pre unŭ Valentin Ungurul la Ferdinand Chesarul şi la Macsimilian, Craĭul Ungurescŭ, in caĭ de olacŭ, poftindŭ agĭutorŭ de apĕrare împrotiva boĭerilorŭ seĭ; şi aŭ învĕţatŭ Despot Vodă aceluĭ Valentin sĕ găséscă sĕ se vaḑă cu Zane şi cu Anton Sĕcuĭul, sĕ'ĭ poftésca de la Despot Vodă, sĕ strîngă oştĭ şi sĕ păḑéscă sĕ'ĭ vie într'agĭutorŭ, făgăduindŭ amêndororŭ, Despot Vodă, marĭ darurĭ ca şi ântêiŭ, arătându-le că lesne vorŭ putea sta împrotiva unorŭ ómenĭ ce'sŭ nesciuţĭ întru meşterşugurile resbóĭelorŭ.

Eră şi Ferdinand, Impĕratul Nemţescŭ, şi Macsimilian, Craĭul Ungurescŭ, socotiră a nu lăsare pre Despot Vodă în primejdie, cărora arĕta nemutată credinţa, şi slujbele séle, Despot Vodă. Decĭ, primiră amêndoĭ rugămintea luĭ Despot Vodă, sciindŭ că aŭ fostŭ şi maĭ 'nainte apĕrătorĭ Craiĭ Ungurescĭ ţereĭ Moldoveĭ. Eră şi Anton Sĕcuĭul, de care nu odată amŭ pomenitŭ, înţĕlegêndŭ den Valentin grijea şi strimtórea luĭ Despot Vodă, nu apăra despre sine agĭutorul, ce socotĭa că va avea pedecă depărtarea căiĭ séle cu oştile, şi că'ĭ lipsĭaŭ baniĭ, întru care staŭ mădulările oştilorŭ. Aşa, întârḑiindu-se lucrurile, aŭ sositŭ Despot la maĭ mare perire; in oştile Ardélului, carĭ se aflaŭ pururea gata, nu punea nice-o nădejde; căcĭ, pe Voĭvodul de Ardélu maĭ nainte şi cu scrisorile şi cu cuvintele de vătămare îlŭ stricase Anton Sĕcuĭul, pre diregătorĭul. a Cincĭ-bisericĭ, anume pre Lupul Peţin, solul Chesaruluĭ Ferdinand; carele, trecêndŭ pren Ardélŭ la Ţarigrad, îlŭ prinsese, pentru ce 'l-aŭ fostŭ pârindŭ pre Anton Sĕcuĭul la Sultan Suleĭman. Aşijderea între dênsul marĭ şi grele pricinĭ eraŭ de neprieteşugŭ; şi acele pricinĭ ântêiŭ aŭ fostŭ de aŭ părăsitŭ Laski pre Despot Vodă, de s'aŭ unitŭ Laski cu Vişnoveţki asupra luĭ Despot Vodă, aflându-se pre atuncea la Liov in ţéra Leşéscă.

S'aŭ fostŭ pornitŭ acum Despot Vodă cu óstea, sĕ eĭe cetatea Hotinuluĭ de subt ascultarea luĭ Laski, care 'i-aŭ fost'o datŭ maĭ nainte. precum s'aŭ pomenitŭ, că era Ispravnicŭ pusŭ de Laski Ión Peasovski. Vĕḑêndŭ, déră, Peasovski apropierea luĭ Despot Vodă, aŭ trimisŭ înainte'ĭ de 'i-aŭ spusŭ că'ĭ va da cetatea Hotinuluĭ, numaĭ sĕ'lŭ lasĕ sĕ ésă elŭ cu alŭ seŭ slobodŭ den cetate. Făcutu-i-aŭ Despot Vodă pre voĭe luĭ Peasovski, şi aŭ luatŭ cetatea ĭar in séma luĭ.

Inţelegêndŭ şi acésta Laski, şi maĭ mare gătire aŭ făcutŭ cu Vişnoveţki, şi s'aŭ pogoritŭ cu oştĭ la Kameniţă in Podolia. Ce Despot Vodă n'aŭ cutezatŭ sĕ trécă Nistrul, pentru că avea óste puţină; ce s'aŭ întorsŭ spre Galaţĭ şi la Reni, şi de acolo ĭar la Sucévă. Măcar că se întorsese Despot Vodă, éră urîtŭ tuturorŭ pentru greutăţile ce făcea ţereĭ, fiindŭ lacomŭ; că, fŏră alte nevoĭ, maĭ scosese de casă câte unŭ galbănŭ de aurŭ. Se făcusĕ şi cumplitŭ, tiranŭ şi neîmblânḑitŭ; şi asupra celora ce se despărţĭaŭ de muĭere şi luaŭ alta, că acelora marĭ şi cumplite muncĭ le făcea, ḑicêndu-le căcĭ nu s'aŭ îndestulatŭ cu o femeiă. Şi acésta âncă aŭ adaosŭ la nevoĭa ţereĭ, că şi muĭerea aceea plătĭa a-treĭa parte de galben de aurŭ, şi atuncea da voĭe sĕ se desparţă de bărbatŭ. Şi acésta o făcea Despot cu sfatul unuĭ omŭ, anume Ion Lĭubcenie, ce 'lŭ adusese den ţéra Leşéscă şi 'lŭ făcuse Episcopŭ. Pre mulţĭ, tăindu-le capetele, poroncĭa de nu'ĭ îngropa multe ḑile, sĕ fie la privirea altora. Îlŭ urise rĕŭ ţéra şi pentru credinţa pravoslavnică, că nu o ţinea Despot Vodă, că la biserică rarŭ, saŭ nice-odată nu mergea, ce cu alte slugĭ petrecea. Şi in Cotnarŭ fiindŭ Sasĭ mulţĭ pre atuncĭ, le-aŭ făcutŭ biserică şi scólă, şi aŭ adunatŭ vivliotiki. Pre-semne biserica cea stricată den Kotnar a Papistaşilorŭ elŭ o aŭ făcutŭ, dé nu va fi şi cea mare, ce stă şi până astăḑĭ cu Sasĭ. Şi aduna dascalĭ de pren ţéra Nemţéscă, şi den ţéra Leşéscă, Papistaşĭ. De atuncea aŭ rĕmasŭ aicea in ţéră la noĭ Ezoviţĭ, şi alţĭ popĭ de a bisericeĭ Apusuluĭ, Papistaşĭ. Şi den sfeşnicile de la Mitropolie, de argintŭ, făcute de Alecsandru Vodă Lăpuşnénul cu mare cheltuélă, s'aŭ făcutŭ banĭ, cum s'aŭ pomenitŭ maĭ sus. Acmu oblicise ţéra de némul luĭ Despot, că, cu amăgiturĭ, éră nu cu dreptŭ aŭ fostŭ agonisitŭ acestŭ nume împărătescŭ de Despot şi de Heracli, de némul împĕraţilorŭ Ţarigraduluĭ făcêndu-se. Era trufaşŭ mare, şi multe socotindŭ de sine Despot; şi se simţĭa se apuce domnia ţereĭ Muntenescĭ de la Mircea Vodă, şi ţéra Ardéluluĭ, avêndŭ la aceste svetnicŭ pe unŭ Dumitraşk Bulgariŭ, ḑicêndŭ că i s'aŭ pogorîtŭ den cerŭ douĕ cununĭ de aurŭ. Oblicise într'unŭ-rândŭ Despot Vodă că aŭ muritŭ Jigmond, Craĭul Ungurescŭ, şi se pornise cu oştĭ sĕ între in Ardélŭ sĕ apuce crăiea; şi, sosindŭ până la Trotuşŭ, 'i-aŭ venitŭ veste că s'aŭ însănătoşatŭ Jigmond Craĭul; şi s'aŭ întorsŭ îndată înapoĭ la scaonul seŭ.

Aflu şi acésta la Istvanfi istoricul: că, eşindŭ Despot Vodă, cum s'aŭ pomenitŭ, spre Hotin, âmblândŭ cu puţinĭ în câmpĭ, 'i-aŭ eşitŭ mulţime de ómenĭ, şi, încungĭurându'lŭ, strigaŭ sĕ le rădice acele grele dărĭ ce le aruncasĕ, de casă câte unŭ galbĕnŭ de aurŭ; éră Despot Vodă le rĕspundea că den sfatul luĭ Bărnov şi a luĭ Moţok şi a doĭ Vlădicĭ face acele greutăţĭ, de pune cu asupră; şi, de este cu voĭe, sĕ le dea pre aciea pre mânele lorŭ, sĕ'ĭ omóre, ḑicêndŭ că totŭ acestĭ patru aŭ fostŭ pricina şi la Alecsandru Vodă de 'l-aŭ îndemnatŭ la tóte tirăniile; şi nu se vorŭ părăsi de rĕutăţile lorŭ acestĭ patru, de nu va grăbi Despot Vodă sĕ le facă sfêrşitŭ vieţeĭ lorŭ; şi abĭa cu multe cuvinte s'aŭ aşeḑatŭ acea mulţime de ţĕranĭ, adeverindu-se că le va face pe pohta lorŭ şi le va rădica acele nevoĭ. Acéstă vorbă şi rĕspunsŭ a luĭ Despot Vodă de aŭ vinuitŭ pre aceĭ boĭerĭ, aŭ fostŭ pre-urmă perirea luĭ Despot Vodă.

Ântêiŭ Bărnov, înţelegêndŭ părerile şi poftele ţĕrănimeĭ, sciindŭ şi socotéla luĭ Despot Vodă, socotit-aŭ că maĭ bine este sĕ cerce orĭ ce va putea, decâtŭ sĕ

pătiméscă. Sfătuindu-se cu alţiĭ, s'aŭ apucatŭ că va fi celŭ ântêiŭ pricinuitorŭ şi deşteptătorŭ acestuĭ lucru; şi ântêiŭ pre Ión Luscenie, ce'lŭ adusese den ţéra Leşéscă şi 'lŭ făcuse Episcopŭ, 'l-aŭ otrăvitŭ, că acela scia tóte sfaturile luĭ Despot Vodă, şi 'l-aŭ îngropatŭ afară den têrgŭ unde ţinŭ meĭdénul den-afară, pre acelŭ Luscenie; şi aşa s'aŭ apucatŭ de cele-alte cu mare tăcere şi taĭnă.

Éră Despot Vodă 'şĭ-aŭ luatŭ Dómnă den ţéra Leşéscă, fata luĭ Martin Zborovski, omŭ sciutŭ pre atuncea in ţéra Leşéscă, socotindŭ că cu legătura aceea va trage şi pre Laski ĭar in dragoste.

Éră ţéra, vĕḑêndŭ pre Despot Vodă că 'şĭ-aŭ luatŭ şie Dómnă de altă lege, şi maĭ tare ĭlŭ uriră pre dânsul. La nunta sea, Despot Vodă acele cheltuele aŭ adunatŭ, câtŭ nu numaĭ de totŭ omul, de totŭ felŭ de bucate, ce şi paserĭ, vênatŭ, şi pesce, şi felurĭ de cheltuele la bucate, cu maĭ mare lipsă şi nevoĭe bĭeţilorŭ lŏcuitorĭ a ţereĭ; şi cu aceste 'şĭ-aŭ adaosŭ den ḑi in ḑi maĭ mare ură asupră'şĭ Despot Vodă.

Ântêiŭ se începu rocoşire asupra luĭ Despotŭ Vodă. Venisĕ ómenĭ de ţéră, şi spusĕră luĭ Despotŭ Vodă că aŭ întratŭ Tătariĭ de preste Nistru in ţéră, şi pradă şi ardŭ, şi cereaŭ agĭutorŭ împrotiva Tătarilorŭ. Éră Despotŭ Vodă, macar că'ĭ ḑiceaŭ mulţĭ, şi maĭ-ales Lupul Sasul, pre carele ĭlŭ adusĕse de făcea banĭ, că era meşterŭ, sciindŭ bine limba Românéscă, sĕ se păḑéscă de vicleşugul boĭerilorŭ; ce, vĕḑêndŭ de la o vreme îmbunăturile boĭerilorŭ ce eraŭ gĭuraţĭ într'unŭ cuvêntŭ asupra luĭ, cariĭ ĭlŭ sfătuĭaŭ sĕ trimiţă óste parte maĭ multă împrotiva Tătarilorŭ, s'aŭ înşelatŭ Despotŭ Vodă, şi aŭ trimisŭ între'ales oştenĭ Ungurĭ 350, şi Sêrbĭ 50, totŭ călărime, cu câteva miĭ de Moldovenĭ, şi órecâţĭ Nemţĭ pedestraşĭ şi povăţuitorĭ de tunurĭ. Tótă acéstă óste o aŭ datŭ in séma luĭ Ilie Toroman şi a luĭ Stefan Tomşa, cariĭ eraŭ la unŭ locŭ grăiţĭ cu alţĭ boĭerĭ asupra Domnuluĭ lorŭ, luĭ Despotŭ Vodă. Éră dupĕ ce trimisĕ óste cu Toroman şi cu Tomşa, ne-fiindŭ nicĭ-unŭ Tătarŭ, ce, linişte; nice-unŭ semnŭ de pradă, ce, tăcere; tóte staŭ în pace. Şi vĕḑêndŭ ciea ce eraŭ gĭuraţĭ asupra luĭ Despotŭ Vodă, că Unguriĭ şi Sêrbiĭ cugetă a fi lucul într'altŭ chipŭ, aŭ rĕspunsŭ ceĭ-alţĭ că este meşterşugŭ de Tătarĭ făcutŭ; şi aŭ orânduitŭ Tomşa pre Ungurĭ şi cu ceĭ-alţĭ într'altă parte, vrêndŭ sĕ'ĭ împartă la unŭ satŭ aprópe de Nistru, şi le-aŭ poroncitŭ sĕ'şĭ grijéscă caiĭ şi pre sine la acelŭ satŭ. Éră pre Sêrbĭ i-aŭ orânduitŭ la altŭ satŭ, nu departe de ceĭ-alţĭ, sĕ găzduĭască acolo. Éră nóptea puroncesce Tomşa şi Toroman de aŭ aprinsŭ o casă in satŭ, făcêndŭ semnŭ Moldovenilorŭ de aŭ abătutŭ cu toţiĭ cu sabiile góle in Ungurĭ şi in Nemţĭ. Perit-aŭ mulţĭ şi den Moldovenĭ; éră Unguriĭ şi Nenţiĭ, de totŭ, toţĭ; că rĕmâindŭ o cémă, se apăraŭ dentru-o grădină cu şanţŭ încungĭurată, cât-va césŭ, până ce aŭ poroncitŭ Tomşa cu Toroman de aŭ îndreptatŭ puscile asupra lorŭ; şi acolo până la unul s'aŭ topitŭ şi Nemţiĭ, cărora le poroncisĕ Tomşa sĕ slobóḑă focul in Ungurĭ şi in Sêrbĭ, şi eĭ, nevrêndŭ sĕ asculte poronca, sciindu-ĭ tovarŏşĭ, i-aŭ tăĭatŭ pre toţĭ; fŏră numaĭ unul, anume Hristofor, care aŭ îndreptatŭ tunurile asupra Ungurilorŭ, aŭ rĕmasŭ viŭ. Vĕḑêndŭ Sêrbiĭ acea perire, o sémă, dândŭ in notŭ, aŭ trecutŭ preste Nistru şi aŭ scăpatŭ; éră câţĭ n'aŭ vrutŭ sĕ fugă aŭ peritŭ toţĭ de Moldovenĭ.

Intr'acea ḑi, dupĕ ce s'aŭ lucratŭ aceste, purces-aŭ Tomşa cu Toroman la

Sucévă asupra luĭ Despotŭ Vodă; însĕ, ântêiŭ aŭ mersŭ pre la cetăţĭ şi la têrgurĭ, pre unde eraŭ păḑitorĭ ómeniĭ luĭ Despot Vodă; şi ântêiŭ aŭ lovitŭ la cetatea Némţuluĭ, unde era păzitorŭ cetăţeĭ Iakim Prudenţie, Silezian, tovarăşŭ in tóte norocirile luĭ Despot Vodă. Nu s'aŭ têmplatŭ atunce in cetate; éră păḑitoriĭ cetăţeĭ, nesciindŭ a fire vicleşugŭ, aŭ lăsatŭ pre Tomşa in cetate; şi puţinĭ Nemţĭ ce eraŭ in cetate, pre toţĭ i-aŭ ucisŭ; şi aŭ luatŭ cetatea in séma luĭ. Éră Prudenţie, nesciindŭ nimică, şi avêndŭ durere de cetatea luată de Tomşa, s'aŭ dusŭ la Sucévă, cu vr'o patru-cincĭ tovarăşĭ, dândŭ năvală pren óstea ce era pregĭurŭ cetate, aŭ scăpatŭ întregŭ in cetate. Tomşa, dupĕ ce aŭ luatŭ cetatea Némţuluĭ, nezăbovindŭ s'aŭ dusŭ la Sucévă, şi s'aŭ începutŭ maĭ tare a se stringere cetatea Suceveĭ. Éră Despotŭ Vodă, neputêndŭ sĕ ésă den cetate cu năvală, făţişŭ, s'aŭ apucatŭ de aŭ întăritŭ cetatea, sĕ se pótă apăra; şi aŭ pusŭ de aŭ sloboḑitŭ unŭ tunŭ, ce era maĭ mare, dândŭ veste sĕ se stringă toţĭ aĭ seĭ. Avea nădejde Despotŭ Vodă in Zborovski, socru-seŭ, de agĭutorŭ, că'lŭ va aşeḑa cu Laski şi'ĭ va veni agĭutorŭ; aşijderea şi la Anton Sĕcuĭul, şi la Zanie nădĕjduĭa, şi se va apăra den cetate până'ĭ va veni agĭutorŭ de la acestiĭ ce s'aŭ ḑisŭ.

Avea cu sine in cetate Despot Vodă slujitorĭ de trébă 1256; maĭ mulţĭ eraŭ Ungurĭ; şi pre călărime era Martin Farcaş, éră pre pedestrime era Petru Devan, ce era lăsatŭ de Anton, şi pedestrime Ungurĭ 300 subt ascularea Tomeĭ Călabaneanul, Stefan Horvat. Éră cele-alte polcurĭ era de multe felĭurĭ: Vloşĭ, Nemţĭ, Grecĭ, Leşĭ şi Turcĭ; eraŭ adunaţĭ şi puţinteĭ Moldovenĭ.

Despot Vodă, rĕmâindŭ in mare strinsóre, se vĕḑu fĕră-veste încungĭuratŭ de nenorocire şi de aceĭ ce eraŭ odată subt mila luĭ, şi se păreaŭ atuncĭ priitorĭ luĭ; însĕ, eraŭ şi meşterĭ a multe lucrurĭ, den carĭ eraŭ maĭ mulţĭ Vloşĭ, saŭ Italĭ, şi Nemţĭ, i-aŭ fostŭ rădicatŭ cumplirea celorŭ ce eraŭ gĭuraţĭ asupra luĭ Despot Vodă, atâta, câtŭ nice muĭerĭ nice copiĭ n'aŭ lăsatŭ viĭ. Intru-aceste amestecăturĭ, pre Georgie Leveles, născutŭ la Becĭŭ, care stringea haracĭul in părţile despre Dunăre, nesciindŭ nimică de rocoşiturĭ, 'l-aŭ prinsŭ şi 'l-aŭ trimisŭ la cetctea Némţuluĭ la închisóre.

Stândŭ încungĭurată cetatea Suceveĭ maĭ multŭ de cum se socotĭa, éră rocoşĭeniĭ boĭerĭ, maĭ ales Bărnov, Moţok şi cu Stroĭcĭ, sfătuiră şi aleseră capŭ dentre sine pre Tomşa, ce aŭ fostŭ Hatman.

B. Domnia luĭ Stefan Tomşa.

Dupĕ ce aŭ rădicatŭ Cap şi Domn pre Tomşa, măcarŭ fĕră voĭa luĭ, începură maĭ tare a batere cetatea; şi aŭ orânduitŭ Tomşa patru tunurĭ de băteaŭ in pórtă sĕ sfărâme pórta, sĕ dea năvală in lontru. Ce, fiindŭ nesciutorĭ Moldoveniĭ Tomşiĭ, puţină stricăcĭune făceaŭ; că eşĭaŭ den cetate şi daŭ năvală şi'ĭ împingĭaŭ atâta, câtŭ de la o vreme âmblaŭ den cetate pre-ascuns afară la hrană de aduceaŭ in cetate. Şi întru-una de ḑile, cu sloboḑenia luĭ Despot, sfătuindu-se cu polcovniciĭ den cetate, Pĕtru Devan aŭ datŭ năvală cu 400 de ómenĭ asupra acelora ce eraŭ orânduiţĭ de Tomşa Vodă de băteaŭ

cetatea; şi aceïa aŭ datŭ năvală, câtŭ apucasĕ de trăgeaŭ cu mânele aceste patru pusci in cetate. Făcut-aŭ den tótă tabĕra năvală mare sĕ nu lase tunurile sĕ le eïe in cetate: ciea sĕ le eïe, cestia sĕ nu le deïe; stătu unŭ rĕsboïŭ mare; ce, de la o vreme, aruncêndŭ den cetate cumbarale, şi dândŭ focŭ Nemţiï, rĕmaseră biruiţî Moldoveniï Tomşiï, şi luară tunurile ceï den cetate. Perit-aŭ den Moldoveniï Tomşiï atuncea ca la 200, precum scrie Istvanfie, măcar că póte sĕ laude pre aï seï; şi acolo aŭ peritŭ şi Ilie Toroman, celŭ ântêiŭ rocoşitorŭ asupra Domnieï luï Despot Vodă; 'şĭ-aŭ luatŭ indată plata. Éră den ómeniï luï Despot Vodă, şesĕ periţĭ de suliţĕ, şi pre atâţia răniţĭ. Stândŭ lucrurile aşa, precum s'aŭ scrisŭ, éră Tomşa vĕḑêndŭ móle lucrul de dobânditŭ cetatea cu aï seï, s'aŭ sfătuitŭ cu boieriï de aŭ trimisŭ solŭ la Jigmond, Craïul Ungurescŭ, cerşindŭ óste sĕ'ĭ trimiţă într'agiutorŭ asupra luï Despot, sciindu-lŭ neprietenŭ şi învrăjbitŭ luï Despot Vodă. Şi étă veni veste la Tomşa, cum Demitraşco Vişnoveţki, orĭ chiematŭ den boïerĭ, orĭ îndemnatŭ de Laski, aŭ sositŭ cu oştĭ la marginea ţereï, cu acela gândŭ, sĕ apuce Domnia, înţĕlegêndŭ netocmélă între Despot şi între Tomşa.

Părăsit-aŭ Tomşa Vodă cetatea şi s'aŭ mutatŭ cu tabĕra preste Siret; éră Vişnoveţki cu óstea sa s'aŭ pusŭ in locul unde stătuse Tomşa la cetate. Vĕḑut-aŭ Despot Vodă in locul unuï nepriétenŭ pre altul sositŭ, şi de dênsul încugïuratŭ, maï in mare grijĕ stătu Despot Vodă; aşeḑêndŭ tabĕra lûngă cetate Peasovski, omul luï Laski, de carele amŭ scrisŭ maï sus, că era lăsatŭ de Laski in cetatea Hotinuluï. Pre acelŭ Peasovski 'l-aŭ trimisŭ Vişnoveţki solŭ la Despot Vodă in cetate, cu aceste ponturĭ: de va da Despot Vodă 25,000 galbenĭ de aurŭ luï Vişnoveţki, atuncea, pentru cheltuéla ce aŭ făcutŭ cu óstea sa, şi de se va apuca de totŭ anul sĕ'ĭ dea câte 12,000 galbinĭ de aurŭ, 'lŭ va scóte den primejdie. Primit-aŭ cu mare bucurie Despot Vodă aceste legăturĭ, şi aŭ mulţămitŭ luï Vişnoveţki; şi dăruitŭ bine Peasovcki, s'aŭ întorsŭ la tabĕra luï Vişnoveţki.

Éră într'aceeaşĭ ḑi venit-aŭ boïeriï ţereï la Vişnoveţki in tabĕră; cariï de la tótă ţéra că'lŭ primescŭ Domnŭ i-aŭ arătatŭ, ducêndu'ĭ şi cărţĭ de la toţĭ boïeriï, şi de la ţéră, pentru maï mare şi întărită credinţă. Éră pre Tomşa Hatmanul 'l-aŭ făcutŭ cârmuitorŭ Domnieï, până se va alege altŭ Domnŭ, şi până se va sfĕrşi bătaea cetăţeï; lăudândŭ pre Vişnoveţki pentru lucrurile luï sciute in lume, ce aŭ isprăvitŭ împrotiva Moscalilorŭ şi a Tătarilorŭ, fiindŭ de némŭ mare. Şi ca aceste cuvinte înşelătóre, arătândŭ boïeriï Lévuluï Vişnoveţki, aşa, s'aŭ amăgitŭ Vişnoveţki de viclenia boïerilorŭ de ţéră; şi trufindu-se Lévul cu adeverinţa Domnieï ţereï, de sirgŭ trimite cărţĭ in cetate la Despot Vodă, dându'ĭ scire de vrăjmăşie, şi cum nu primesce nice-unŭ aşeḑĕmêntŭ cu dênsul (vede-veï nebuniea Lévuluï la ce aŭ venitŭ şi ce primesce). Eşisĕ den cetate o sémă de Ungurĭ pentru hrană, sciindŭ ce legăturĭ primisĕ Vişnoveţki cu Despot Vodă. Pre aceï aŭ poroncitŭ de i-aŭ ucisŭ; uniĭ, închiḑêndu-se între case in têrgŭ, trimis'aŭ sĕ'ĭ dobândéscă; ce, aŭ eşitŭ den cetate o sémă de Ungurĭ de aŭ datŭ agïutorŭ celorŭ închişĭ, cu mare mórte in Leşĭ.

Éră Vişnoveţki, nesocotindu-se a fire amăgitŭ de boïeriï ţereï, aŭ orânduitŭ 500 de Căzacĭ, cu Leşĭ amestecaţĭ, pe pofta boïerilorŭ, sĕ trimiţĕ cu dênşiï sĕ aducă capul Tomşiï (Uïtă-te la meşterşugŭ!) sĕ'lŭ închine luï. Éră dacă aŭ tre-

cutŭ aceĭ 500 de oştenĭ Siretul, fiindŭ óstea Tomşiĭ supuşĕ, nesciindŭ Căzaciĭ cu Leşiĭ de óste supusĕ, i-aŭ lovitŭ Moldoveniĭ cu Tomşa, şi pre toţĭ i-aŭ topitŭ, câtŭ n'aŭ rĕmasŭ nice-unul. Éră Vişnoveţki, nesciindŭ de perirea ómenilorŭ seĭ, socotindu-se acmu Domnŭ ţereĭ, eşisĕ in carĕtă, că era şi cam bolnavŭ, cu puţinĭ ómenĭ in tĕmpinarea ómenilorŭ seĭ. Şi oblicindŭ de perirea ómenilorŭ seĭ, atuncea se vĕḑu amăgitŭ şi viclenitŭ de Tomşa şi de boĭerĭ. Nu s'aŭ spĕriatŭ de-o-dată Lévul; ce, aŭ încungĭuratŭ tabĕra cu care; éră cu călărimea aŭ eşitŭ la rĕsboiŭ, care s'aŭ têmplatŭ la podŭ la Vercicanĭ; şi fiindŭ bolnavŭ Vişnoveţki, aŭ datŭ tocméla oştiĭ in séma luĭ Peasovski. Datu-şĭ-aŭ rĕsboiŭ Moldoveniĭ Tomşiĭ cu Leşiĭ luĭ Vişnoveţki; şi de-o-dată înfrănseră Leşiĭ pre Moldovenĭ; éră pre-urmă, Tomşa, de altă parte lovindŭ pre Leşĭ, i-aŭ înfrîntŭ, şi aŭ prinsŭ viŭ pre Vişnoveţki şi pre Peasovski; şi îndată pre aceĭ doĭ i-aŭ şi trimisŭ la Ţarigrad la Impĕrăţie. Prinsórea luĭ Vişnoveţki aşa s'aŭ tĕmplatŭ: Fiindŭ bolnavŭ Vişnoveţki, precum s'aŭ pomenitŭ, neputêndŭ fugi maĭ departe, aŭ intratŭ într'o căpiţă de fânŭ la unŭ satŭ lûngă Botoşenĭ; şi mergêndŭ unŭ preotŭ la fânŭ sĕ încarce (Cu greŭ şi anevoĭe se trece primejdia omuluĭ ce'ĭ sĕ petrécă; nice-cum nu se póte trece) fânŭ in carŭ, aflat-aŭ pre Vişnoveţki ascunsŭ in căpiţă, şi 'l-aŭ legatŭ bine, şi 'l-aŭ dusŭ in Botoşenĭ de 'l-aŭ închinatŭ Tomşiĭ; şi decĭ, cum s'aŭ pomenitŭ, i-aŭ trimisŭ la Impĕrăţie.

Ducêndŭ ómeniĭ Tomşiĭ pre Vişnoveţki la Impĕrăţie şi pre Peasovski, s'aŭ têmpinatŭ cu ómeniĭ luĭ Alecsandru Vodă ce venĭaŭ cu cărţĭ in ţéră la boĭerĭ, că era Domnia dată ĭar luĭ Alecsandru Vodă Lăpuşnénul. Dacă têmpinară ómeniĭ luĭ Alecsandru Vodă pe ómeniĭ Tomşeĭ, ducêndŭ pre Vişnoveţki in calea Ţarigraduluĭ, luară pre Vişnoveţki şi pre Peasovski de la ómeniĭ Tomşiĭ, şi'ĭ trimiseră eĭ in Ţarigrad la Alecsandru Vodă de i-aŭ închinatŭ elŭ la Impĕrăţie, zicêndŭ că ţéra ĭlŭ poftesce pre dênsul sĕ le fie Domnŭ, şi in nădejdea luĭ aŭ făcutŭ slujbă Impĕrăţieĭ.

Éră pre Vişnoveţki şi pre Peasovski aŭ poroncitŭ Impĕratul de i-aŭ pusŭ de viĭ in cârlige, despre Galata, şi in cârlige aŭ trăitŭ viĭ până a treĭa-ḑi, cu multe sudălmĭ şi ocărĭ spre Mehmet; şi Turciĭ ca într'o prócă săgetaŭ in trênşiĭ de'ĭ âmplură de săgeţĭ; şi aşa s'aŭ sfêrşitŭ Vişnoveţki şi Peasovski.

Despot Vodă are fi putută eşi den cetatea Suceveĭ sĕ se fie dusŭ încotro are fi vrutŭ, până a se gâlcevire Tomşa cu Vişnoveţki, precum ĭlŭ sfătuĭaŭ mulţĭ de aĭ luĭ. Ce, den sfatul luĭ Dionisie Aval Doftorul, aŭ remasŭ in cetate, zicêndu'ĭ sĕ nu bage in sémă pre Moldovenĭ. Éră den Ardél se pornisĕ 1000 de călăreţĭ şi pre atâţĭa pedestraşĭ, de la Cralul Ión Jigmond, şi aŭ venitŭ într'agĭutoru Tomşiĭ; şi ĭar aŭ mersŭ Tomşa de aŭ încungĭuratŭ cetatea Suceveĭ, unde era Despot închisŭ, şi aŭ apropiatŭ puşcile de bătea cetatea. Éră Despot, măcar că scia că aŭ venitŭ Ungurĭ agĭutorŭ Tomşiĭ, totŭ nu perdea nădejdea; şi se plinise triĭ lunĭ de-când era închisŭ in cetate, şi sosiţĭ in mastrinsóre şi lipsă de zahara.

Eşit-aŭ den cetate de aŭ datŭ năvală óstea, pedestrime, asupra Ungurilorŭ şi a Moldovenilorŭ. Stătu unŭ resboĭu mare cu multă vĕrsare de sânge in âmbe părţile.

Perit-aŭ la acelŭ resboiŭ Bărnov, den suliţă, şi Grigorie Vinţie, omŭ blăstematŭ, den capetele luĭ Despot Vodă, care de-multe-orĭ sfătuia pre Despot Vodă să omóre pre ceĭ viclenĭ aĭ seĭ; ḑicea in şagă. Éră după ce se apropiară Ungurii ceĭ den-afară subt cetate in metereze, începură a vorovire cu ceĭ din lăuntru pe-taină, făgăduindu-le de la Radislav Radac, maĭ marele lorŭ, lefe bune, şi slobodenie in ţéra lorŭ. Incepusĕ ceĭ din cetate a se plecare spre alte lucrurĭ noue sĕ facă. Vĕḑut-aŭ şi pre óre-care den cetate grăindŭ de pre zidŭ cu alţiĭ de a Tomşiĭ, pre care întrebându'lŭ Despotŭ Vodă sĕ'ĭ spuie ce aŭ vorovitŭ, şi elŭ nevrendŭ sĕ spuie deplin, 'l-aŭ omorîtŭ. Atuncea mare gâlcévă şi strigare se auḑia in cetate: că Despotŭ Vodă, prepuindu'şĭ pe Petru Devan Polcovnicuĭ de vicleşugŭ, vrea sĕ'lŭ omóre, care maĭ nainte era de mare credinţă la Despotŭ Vodă. Éră slujitoriĭ, vĕḑêndŭ năpastea ce se face Polcovnicului seŭ, mare zarvă fecerĭ, şi se sfătuiaŭ sĕ omóre pre Despotŭ Vodă. Apoĭ socotiră sĕ nu 'şĭ facă nume rĕŭ şi ucigaşĭ de Domnŭ; şi trimiseră sĕ le giure Tomşa Vodă sĕ fie slobodĭ, şi eĭ sĕ deschiḑă cetatea.

Inţĕlegêndŭ Despot sfatul lorŭ, pus-aŭ de aŭ omorîtŭ într'o casă pre Petru Devan; după a căruia perire apoĭ făţişŭ strigaŭ că eĭ vorŭ închina cetatea. Éră Farcaş, ce era maĭ mare pre călărime, şi căpitaniĭ cariĭ nu eraŭ âncă la acele gâlcevĭ, staŭ între slujitorĭ sĕ'ĭ potóle, pre uniĭ cu rĕŭ pre alţiĭ cu rugăminte, şi ales pre pedestrime cariĭ eraŭ maĭ mulţĭ decâtŭ ceĭ-lalţĭ, ce gâlceviaŭ maĭ tare; ce nimică nu folosiră. Inceput-aŭ Despot Vodă a se rugare cu multă rugăminte a lorŭ seĭ, sĕ nu'lŭ lase, ḑicêndŭ că este aprópe şi agiutorul ce le vine de la Leşĭ; că le făcea cuvêntŭ in cetate că s'aŭ împăcatŭ Laski cu Zborovski, socrul luĭ Despot Vodă, şi vine cu 4000 de Leşĭ. Ce nimică n'aŭ folositŭ rugămintea luĭ Despot Vodă; că pedestrimea incepură a destupare incuetorile porţiĭ ce eraŭ astupate cu pămêntŭ şi cu pétră; era şi o bute mare plină de petre; răsturnându-le, aŭ căḑutŭ preste Martinengu şi 'l-aŭ omorîtŭ. Acelŭ Martinengu era den ţéra Ungurésca, dentr'unŭ têrguşorŭ ce se chiamă Sfântul Gotard.

Vĕḑêndu'şĭ Despot Vodă sosită perirea, o cunună scumpŭ de aurŭ ce avea, neavêndŭ cu altă cu ce mulţămi a o sémă de Nemţĭ şi Ungurĭ ce'ĭ slujise cu direptate, le-aŭ inpărţitŭ acea cunună; şi îmbrăcându-se, incălecă pre calŭ cu podóbe scumpe, şi cu alaiu, după orânduéla Domnéscă, aŭ eşitŭ den cetate la Arenĭ, unde era ţéra adunată.

Venitu-i-aŭ inainte poroncă de la Tomşa Vodă, de aŭ descălecatŭ Despot de pre calŭ, şi aŭ mersŭ pe-giosŭ la Tomşa unde era; şi stândŭ Despot inaintea Tomşiĭ, şi in vederea tuturorŭ, 'l-aŭ mustratŭ Tomşa cu multe cuvinte, aducêndu'ĭ aminte de multe lucrurĭ fòră-cale şi fòră-de-lege ce făcea; că nu numaĭ ţéra aŭ pătimitŭ, ce şi de lege 'şĭ-aŭ risŭ, şi bisericile aŭ desbrăcatŭ şi le-aŭ prădatŭ; şi după mustrare 'l-aŭ lovitŭ cu buzduganul de multe orĭ până aŭ căḑutŭ la pămêntŭ, şi i-aŭ tăiatŭ unŭ Tătarŭ capul, măcar că şi din glóţele ce staŭ acolo se repeḑiaŭ de'lŭ loviaŭ. Acolo aŭ omorîtŭ şi pre Iochim Prudenţie. Şi despoindu'ĭ pelea de pre capŭ o aŭ ămplutŭ de paie, şi o aŭ trimisŭ in Ţarigrad la Impĕrăţie. De vrêstă era Despot ca de 40 de anĭ, şi aŭ domnitŭ aprópe de treĭ anĭ.

Atunceşĭ, dacă aŭ peritŭ Despot Vodă la Sucévă, aŭ sositŭ şi Albreht Laski, Voevoda Sireţuluĭ, cu 14,000 de óste, la Siretŭ, ce venĭa intr'agĭutorŭ luĭ Despot Vodă. Inţĕlegêndŭ Tomşa de venirea luĭ Laski, aŭ trimis pre unŭ căpitanŭ de Nemţĭ ce aŭ fostŭ la Despot Vodă, tăindu'ĭ nasul şi urechile, sĕ méргă sĕ spuĭe luĭ Laski că aŭ peritŭ Despot Vodă; éră de va vrea Laski sĕ paţă şi elŭ cum aŭ păţitŭ Vişnoveţki, sĕ vie cum aŭ purcesŭ. Şi mergêndŭ Némţul acela aŭ spusŭ luĭ Laski; şi sfătuindu-se Laski cu aĭ seĭ, ce toţĭ 'i-aŭ ḑisŭ: de vreme ce aŭ peritŭ Despot Vodă, pentru care mergŭ, perit-aŭ şi cheltuĭala luĭ Laski. Şi s'aŭ intorsŭ inapoĭ Laski cu óstea sea; şi gonindu'ĭ Tomşa cu 12,000 de óste până maĭ susŭ de Sniatin, şi nimica nu le-aŭ pututŭ strica Leşilorŭ; şi intorcêndu-se Tomşa, aŭ aprinsŭ Sniatinul, la intorsŭ.

Intru-acele zarve ce se făceaŭ aicea in ţéră, in anul 7068, Mircea Vodă den ţéra Munténéscă, inţĕlegêdŭ de atâte amestecăturĭ ce se făceaŭ aicea, şi domnia Tomşiĭ neaşeḑată de la Impĕrăţie, şi pentru supĕrarea ţereĭ ce aŭ fostŭ in ḑilele luĭ Despot, socoti sĕ'şĭ ispitéscă norocul maĭ multŭ de cum era, sĕ apuce ţéra, sĕ fie Domnŭ şi ţereĭ Moldoveĭ. Ce, prinḑêndŭ de veste Tomşa, s'aŭ gătitŭ de sirgŭ cu oştĭ, şi 'i-aŭ eşitŭ inainte la Milcovŭ; şi dându'şĭ resboiŭ, aŭ perdutŭ Mircea Vodă rĕsboĭul. Dupĕ isbânda, Tomşa Vodă, asupra Murciĭ Vodă, s'aŭ intorsŭ la scaunul seŭ la Iaşĭ; şi gătindŭ boĭerĭ sĕ trimiţă la Pórta Impĕrăţieĭ cu alţĭ ómenĭ de ţéră, sĕ'ĭ scóţă stégŭ de domnie, étă'ĭ sosiră olăcarĭ cu veste de domnia ţereĭ dată luĭ Alecsandru Vodă Lăpuşnénul, care acmu era sositŭ la Brăila, şi de acolo se gătĭa cu Tătarĭ şi cu Turcĭ sĕ intre in ţéră.

Aceste inţelegêndŭ Tomşa Vodă, s'aŭ sfătuitŭ cu boĭeriĭ seĭ, ce vorŭ face; şi socotiră sĕ trimiţă la Alecsandru Vodă ómenĭ de ţéră gĭuraţĭ, sĕ'ĭ spuĭe cum ţéra tótă nu'lŭ va, nice ĭlŭ ĭubescŭ; şi de acolo eĭ sĕ trécă la Impĕrăţie; şi până nu'ĭ va veni rĕspunsŭ de la Impĕrăţie, nu vorŭ lăsa pre Alecsandru Vodă sĕ intre in ţéră. Dupĕ ce aŭ mersŭ ómeniĭ Tomşiĭ cu acele cuvinte la Alecsandru Vodă, şi'ĭ ḑiseră cum nu'lŭ va ţéra, sĕ fie ḑisŭ Alecsandru Vodă: *«De nu mĕ va ţéra, eŭ ĭĭ voiŭ pre dênşiĭ; şi de nu mĕ ĭubescŭ eĭ, eŭ ĭĭ ĭubescŭ pre dênşiĭ; şi voiŭ totŭ merge, orĭ cu voĭe, orĭ fĕră voĭe.* Şi oprindŭ la sine pre soliĭ Tomşiĭ, aŭ răpeḑitŭ la Tătarĭ Hochimurile, pre poronca Impĕrăţieĭ; şi indată aŭ purcesŭ Tătariĭ in timpinarea luĭ Alecsandru Vodă de aŭ acoperitŭ ţéra până in Prutŭ, prădândŭ şi arḑêndŭ. De altă parte, Alecsandu Vodă cu óste Turcéscă, şi cu cine avea pre-lângă sine, aŭ intratŭ in ţéră. Decĭ, vĕḑêndu-se Tomşa intru aceste grijĭ, şi că nu va putea sta improtiva putereĭ impĕrătescĭ, cu sfetniciĭ seĭ, cu Moţoc Vornicul, cu Veveriţă Postelnicul şi cu Spancĭoc Spătarul, aŭ trecutŭ in ţéra Leşéscă, şi s'aŭ aşeḑatŭ la Liov, dupĕ ce domnisĕ cincĭ sĕptĕmânĭ. Veḑĭ, cum orbescŭ pedepsele pre omŭ! Acolo aŭ năzuitŭ, de unde le-aŭ venitŭ perire; sciindu'şĭ fapta cu Vişnoveţki lucrată, şi aŭ cutezatŭ a mergere in ţéra Leşéscă! Éră pre Dumitraşco Sêrbul prinḑêndu-lŭ, 'l-aŭ datŭ Murciĭ Vodă in ţéra Munténéscă, pre care ĭlŭ insemnase Tomşa la nasŭ den drépta, cu prepusŭ fiindŭ de domnia ţereĭ Muntenescĭ, şi 'l-aŭ omorîtŭ Mircea Vodă.

Aşeḑêndu-se Tomşa cu boĭeriĭ ce s'aŭ pomenitŭ, in ţéra Leşéscă la Liov,

scrie Istvanfie, că şi Stroicĭ aŭ fostŭ pribagŭ acolo intre aceĭ boĭerĭ, crăindŭ pre acea vreme Jigmond Craiŭ la Leşĭ. Era la acelŭ Craiŭ in mare ură şi prepusŭ Tomşa cu soţiile séle. Éră Alecsandru Vodă, dacă s'aŭ aşeḑatŭ la domnie, scos'aŭ céuşŭ impĕrătescŭ de aŭ trimisŭ cu pîră la Craĭul Leşescŭ, la Jigmond, asupra Tomşiĭ şi a boĭerilorŭ pentru vicleşugul lorŭ (Ḑice Ţiţero, că mare vină se află intru acela ce lépădă şi adevĕrul, şi slujbele le pune intru viclenie). Vĕḑêndŭ Craĭul şi solŭ trimisŭ de la Impĕrăţie, prin miḑlocul luĭ Alecsandru Vodă, cu pîră asupra Tomşiĭ şi a altorŭ boĭerĭ viclenĭ, şi sciindŭ şi de prinsórea şi mórtea luĭ Vişnoveţki şi a luĭ Peasovski den Podolia, şi pentru sluţia a mulţĭ ce făcusĕ Tomşa, trimis-aŭ pre omul seŭ, anume Krasinski, de aŭ tăĭatŭ capul Tomşiĭ şi acelorŭ boĭerĭ a luĭ, anume: Moţoc, şi Veveriţă, şi Spancĭoc. Ḑice Istvanfie că şi Stroicĭ aŭ peritŭ atuncea. Şi 'i-aŭ ingropatŭ afară den têrgŭ, la Mônăstirea luĭ Sveti Onufrie. Éră pre Georgie Develes, ce era inchisŭ de Tomşa in cetatea Némţuluĭ, trimis-aŭ Alecsandru Vodă de 'l-aŭ zugrumatŭ.

In aniĭ de la Hristos 1565, lovit-aŭ Tătariĭ în Podolia şi în ţéra Rusésca, prădândŭ şi pustiindŭ multe têrgurĭ şi sate; aşijderea Tătariĭ la Mejiboje aŭ închisŭ pre Sinévski, Voevoda Ruskiĭ, şi Hatman fiindŭ, cu mare greŭ s'aŭ apăratŭ de Tătarĭ. Căzaciĭ cariĭ eraŭ în Litva, avêndŭ povaţă pre unŭ Berila, aŭ întratŭ de aŭ prădatŭ în ţéra Mosculuĭ; şi la unŭ têrguşorŭ, ce'ĭ ḑicŭ Sătna, aŭ bătutŭ pre 3000 de moskalĭ, luându-le şi câte-va puşcĭ.

C. A doua Domnie a luĭ Alecsandru Vodă Lăpuşnénul.

Alecsandru Vodă Lăpuşnénul, dacă s'aŭ mântuitŭ de grijea den-afară, şi aŭ adusŭ Dómna şi coconiĭ den ţéra Muntenéscă, aŭ pusŭ gândŭ sĕ se mântuéscă şi de vrăjmaşiĭ seĭ ceĭ den lăuntru, pre cariĭ îşĭ prepusese elŭ că pentru vicleşugul lorŭ fu scosŭ den domnie. Invĕţă în taĭnă pre slujitoriĭ seĭ ce'ĭ avea în léfă, ómenĭ strĕinĭ, de s'aŭ supusŭ în curtea domnéscă în Iaşĭ; şi chĭemândŭ la curte pre boĭerĭ, cariĭ, viindŭ fŏră grijĕ de primejdie, nice gândindŭ de fapta tirănéscă ca aceea, dacă aŭ întratŭ toţĭ în curte, atuncea slujitoriĭ, pre învĕţătura ce aŭ avutŭ, aŭ închisŭ pórta şi s'aŭ sloboḑitŭ cu sabiile ca nisce lupĭ într'o turmă fŏră păstorĭ, în boĭerĭ, a'ĭ tăĭare, şi a'ĭ snopire, şi a'ĭ gĭunghĭare; şi nu numaĭ pre boĭerĭ, ce şi pre alţĭ ómenĭ, câţi'şĭ eraŭ în curte, nu'ĭ maĭ alegéŭ; vinovaţĭ nevinovaţĭ, pre toţĭ 'i-aŭ tăĭatŭ; mulţĭ săriaŭ de pen ferestĭ de sus, de şĭ-aŭ frântŭ picĭórele. Atuncea, numaĭ boĭerĭ s'aŭ găsitŭ periţĭ 47! fŏră de alţiĭ câţĭ vorŭ fi peritŭ întru acea zarvă tirănéscă.

Decĭ, dupĕ obiceĭul tiranilorŭ a se bucurare de vĕrsarea de sânge, îĭ părea luĭ Alecsandru Vodă uşurare inimeĭ şi domnieĭ séle. Ce, ĭa caută, veḑĭ ce mărturisesce Sfânta Scriptură la Iov, cap. XV. «*In tóte ḑilele séle, celŭ nedireptŭ se trufesce, şi numĕrul anilorŭ nesciutŭ este tirănieĭ luĭ; suntetul de spaĭmă pururea întru urechile luĭ, şi când este linisce; elŭ pururea îşĭ prepune vicleşugŭ; nu crede că s'are putea întórce den întunerecŭ în lumină, privindŭ împregĭurŭ preste totŭ locul. Sabiile când s'are clăti, sĕ cerce, până vede că i s'aŭ*

gătatŭ luĭ; în mâna luĭ ḑioa întunerecululuĭ; înspăĭma'l-va pre dênsul lipsa, şi strimtorile încungĭura'l-vorŭ.» Şi ĭarăşĭ la Pilde ḑice, în cap. XXVIII: «*Leul răcnindŭ, şi ursul flămândŭ, Domnul rĕŭ asupra norodului.*» Ia aminte ce lécŭ scrie Ţiţero de tiranĭ: ḑice, «Nice o tovărăşie sĕ nu ne fie noă cu tiraniĭ; şi nu este împrotiva fireĭ a'lŭ desbrăcare, de poţĭ; şi încă cu cinste este pre tiranŭ sĕ'lŭ omorĭ: că acestŭ felŭ veninosŭ şi rĕŭ, trebue stĕrpitŭ den obştea ómenilorŭ; că precum se taĭe une închieturĭ a trupuluĭ, carĭ, neavêndŭ sânge, sécă, şi sĕcate vatĕmă şi celora părţĭ sĕnătóse a trupuluĭ, aşa şi într'acelŭ felŭ de ómenĭ vrăjmăşie şi ne'mblânḑire de fiare de la obşte ca de la omenia trupuluĭ, despărţitŭ şi depărtatŭ trebuĭe.» N'aŭ rĕmasŭ nime pre-urma acesteĭ cumplite fapte a luĭ Alecsandru Vodă, sĕ'ĭ arăte slujbă şi credinţă den dragoste. Mare lucru şi temeĭnicŭ este a slujire Domnilorŭ den dragoste; éră mişelŭ acela Domnŭ căruĭa slujescŭ de frică. Frica dragoste nu are, că unde'ĭ frică nu'ĭ dragoste; unde nu'ĭ dragoste este ură, den care isvoresce multă risipă Domnilorŭ.

Alecsandru Vodă, la luarea domnieĭ a doua a luĭ, s'aŭ fostŭ adeveritŭ Impĕrăţieĭ că va risipi cetăţile ţereĭ, puindŭ în socotélă ca acésta, că cu risipirea cetăţilorŭ maĭ lesne îşĭ va isprăvi domnia de la Impĕrăţie, şi că va slăbi şi ţéra. Ce întru amêndouĕ socotelele nu s'aŭ înşelatŭ Alecsandru Vodă; ce aşeḑându-se la scaunul domnieĭ, aŭ trimisŭ de aŭ împlutŭ cetăţile de lemne, şi le-aŭ aprinsŭ de aŭ arsŭ şi s'aŭ risipitŭ. Numaĭ cetatea Hotinuluĭ o aŭ lăsatŭ, sĕ'ĭ fie apĕrare despre Leşĭ.

Faptele domnilorŭ, orĭ laudă, orĭ ocară le aducŭ, şi le resună la lume: de suntŭ fapte bune, laudă; de suntŭ rele, ocară. Nime nu va lăuda acéstă faptă a luĭ Alecsandru Vodă cu risipa cetăţilorŭ; éră a'lŭ ocărîre pentru aceste stricăcĭunĭ ce aŭ făcutŭ cetăţilorŭ, lumea nu se va sătura.

Pre aceste vremĭ, Sultan Suleĭman, Impĕratul Turcescŭ, cu mare gătire de oştĭ aŭ mersŭ asupra Nemţilorŭ; de care înţelegêndŭ Macsimilian, Impĕratul Nemţilorŭ, strînsaŭ Seim la oraşul Avgusta, cu boĭerimea şi cu staturile Impĕrăţieĭ; éră alŭ-doile Seim aŭ strîns la Pojon cu staturile Unguresci şi pentru lucrurile Ungurescĭ. Şi la Seimul de la Avgusta singur Macsimilian Impĕratul aŭ mersŭ; éră la acelŭ de la Pojon, pre fratele seŭ Carol aŭ trimisŭ. Şi acele Seimurĭ le-aŭ strînsŭ pentru gătirile oştilorŭ împrotiva luĭ Sultan Suleĭman. Primit-aŭ totŭ Seimul de la Avgusta sĕ facă oştĭ; şi aşa, cu mare sirguinţă a tuturorŭ Nemţilorŭ aŭ alesŭ, cu călărimea, cu pedestrimea, sĕ facă 50,000; aşijderea şi ţéra Ungurécsă aŭ alesŭ sĕ dea agĭutorŭ şi cu banĭ şi cu ómenĭ.

Eră Sultan Suleĭman, fiindŭ îndemnatŭ şi de Craĭul Ión Jigmond şi de Aslan Paşa de Buda, la începutul luĭ Iunie aŭ purcesŭ cu oştĭ den Ţarigrad, şi sosindŭ la Odriĭ, aŭ pornitŭ pe Bertaş-Paşa cu 26,000 călărime şi cu 2,000 de Enicerĭ, sĕ lovéscă înainte în ţéra Ungurécsă. Eră luĭ Jigmond, Craĭul de Ardélŭ, cu Tătariĭ, aŭ poroncitŭ sĕ mérgă sĕ bată Săcmarĭul şi Tocaĭul; şi Sultan Suleĭman sĕ mérgă la Agria saŭ la Segedin. Bertaş Paşa fĕră zăbavă aŭ sositŭ, şi aŭ încungĭuratŭ Ghĭula cetatea; atuncea bătêndŭ Ghĭula, étă sosesce Sultan Suleĭman la Beligrad. Acolo la Beligrad 'i-aŭ eşitŭ înainte şi

Ión Jigmond, Craĭul de Ardélŭ, cu frumósă și împodobită curte; și după adunare, dăruitŭ de Sultan Suleĭman, s'aŭ întorsŭ la óstea sea.

Éră după ce se porni Sultan Suleĭman sĕ bată Agria, pre Mehmed Pașa de Bosna, lovindu'lŭ Ungurii la cetatea Clujul fără-veste, 'l-aŭ omorîtŭ. Înțelegêndŭ Sultan Suleĭman, aŭ lăsatŭ Agria, și aŭ venitŭ mâniosŭ la Sigidin, de unde eșise Ungurii ce aŭ omoritŭ pre Mehmed Pașa de Bosna; éră Bertaș Pașa aŭ luatŭ Gĭula, închinându-i-se; luat-aŭ și cetatea Inĭul, lăsată de Nemțĭ.

Macsimilian Impĕratul, cu frate-seŭ Ferdinand, în 15 dile a luĭ Avgust, după calendarul lorŭ, aŭ purcesŭ den Becĭŭ la oștile séle, carĭ staŭ cu tabĕra la Ovarin; carĭ oștĭ, cu călărime, cu pedestrime, eraŭ maĭ multŭ de 100,000; și clătindu-se aŭ pusŭ tabĕra la Iavrim. Éră Ión Jigmond cu Tătariĭ aŭ încungĭuratŭ Tocaĭul; și aŭ prădatŭ Tătariĭ pre la Sares-Patac. pre la Moncaciŭ, luândŭ multe miĭ de ómenĭ in robie. Éră Sultan Suleĭman, care avea 100,000 călărime, fără Enicerĭ, aŭ începutŭ a batere Sigidinul; și o apĕra vitezesce den lăuntru Neculaĭ Zrini. De-multe-orĭ și den cetate eșiaŭ și făceaŭ năvală asupra Turcilorŭ. Éră acolo zăbovindu-se Sultan Suleĭman, aŭ cădutŭ in bólă de vintre, și curênd aŭ muritŭ acolo la Sigidin. Tăĭnuit-aŭ câte-va dile Vizirul Mehmet Pașa mórtea luĭ Sultan Suleĭman, și începu și maĭ tare a batere cetatea; și aprindêndu-se den lountru cetatea, a-opta-di. Septemvrie, s'aŭ aprinsŭ peste totŭ de ardea. Atuncea Turciĭ aŭ datŭ năvală la cetate; éră Neculaĭ Zrini. vĕdêndu-se în primejdie, aŭ deschisŭ pórta și aŭ pusŭ tunurile in pórtă; și stândŭ vitezesce cu aĭ seĭ, aŭ peritŭ la șese sute de Turcĭ. Și atuncești, la acea năvală, rănindu-se cu două rane, aŭ picatŭ și elŭ; și ceĭ-alțĭ aŭ peritŭ toțĭ, împresurându'ĭ mulțimea Turcilorŭ. Éră după ce aŭ dobânditŭ Turciĭ Sigidinul, aŭ slobozitŭ Vizirul óstea în pradă până la Canița și preste apa ce'ĭ dicŭ Arabon; éră elŭ aŭ purcesŭ de aŭ dusŭ ósele luĭ Sultan Suleĭman în Țarigrad. Ión Jigmond Craĭul, înțelegêndŭ de mórtea luĭ Sultan Suleĭman, aŭ lăsatŭ Tocaĭul. Éră Macsimilian, Impĕratul Nemțescŭ, înțĕlegêndŭ că s'aŭ întorsŭ oștile Turcescĭ, mergêndŭ pre la Comora s'aŭ întorsŭ la Becĭŭ.

Pre aceste vremĭ, in anul 7073 Septemvrie 23, aŭ pusŭ Alecsandru Vodă pre Teofan Episcopul Mitropolitŭ Suceveĭ. Atuncea s'aŭ rădicatŭ unŭ Stefan Vodă den țéra Ungurêscă, făcêndu-se viță de Domnŭ; și strîngêndŭ păstorĭ de pren munțĭ, și altă adunătură, aŭ întratŭ în țéră, smomindŭ pre ómenĭ sĕ i se închine, sĕ'lŭ aducă la domnie. Ce, înțelegêndŭ Alecsandru Vodă, aŭ trimisŭ împrotivă'ĭ slujitorĭ; și têmpinându'lŭ maĭ sus de cetatea Némțuluĭ, și dândŭ resboiŭ, 'l-aŭ înfrântŭ și 'i-aŭ risipitŭ ómeniĭ; éră elŭ aŭ scăpatŭ pren munțĭ, pedestru.

Alecsandru Vodă, cădêndŭ în bólă grea, și se pricepu că nu va eși, ce'ĭ va fi bóla hotarŭ viețeĭ séle, chĭemat-aŭ Episcopiĭ și boieriĭ țereĭ, arătându-le pre fiĭul seŭ, Vogdan Vodă, moșan și următorŭ domnieĭ țereĭ după mórtea luĭ, sĕ'lŭ priméscă și sĕ'lŭ rădice de Domnŭ.

Scrie Letopisețul țereĭ, sĕ fie fostŭ mórtea luĭ Alecsandru Vodă cu înșelăcĭune: că fiindŭ slabŭ de bólă, apropiatŭ de mórte, s'aŭ gĭuruitŭ călugărieĭ, de arŭ maĭ avea viață; și aŭ lăsatŭ cuvêntŭ Episcopilorŭ și boierilorŭ, de arŭ

vedea că'i spre mórte, sĕ'lŭ călugărescă. Decĭ, vĕḑêndu'lŭ că aŭ fostŭ leşinatŭ in bólă, maĭ multŭ mortŭ de câtŭ viŭ, dupĕ cuvêntul luĭ 'l-aŭ tunsŭ călugĕrŭ. Éră dupĕ ce s'aŭ trezitŭ din leşinătură, vĕḑêndu-se călugĕritŭ, sĕ fie ḑisŭ: *că, de se va scula, va popi şi elŭ pre uniĭ.* Apoĭ sĕ'lŭ fie otrăvitŭ Dómnă-sea Rucsanda, temêndu-se de cuvêntul ca acela; că era de a şi credere, sciindŭ câtă mórte şi câtă grózâ făcuse maĭ 'nainte în boieriĭ seĭ. Temêndu-se Dómna sĕ nu petrécă ea maĭ rĕŭ de câtŭ alţiĭ, 'l-aŭ otrăvitŭ; şi aŭ murită Alecsandru Vodă, şi cu cinste 'l-aŭ îngropatŭ în mônăstirea Slatina, zidită de dênsul.

Ḑicŭ, că acestŭ Alecsandru Vodă aŭ fostŭ scoţindŭ ochiĭ ómenilorŭ, şi pre mulţĭ aŭ sluţitŭ în Domnia sea.

D. Domnia luĭ Bogdan Vodă, fecĭorul luĭ Alecsandru Vodă Lăpuşnénul.

In anul de la zidirea lumeĭ 7076, éră de la întruparea Domnuluĭ nostru Iisus Hristos 1568, rădicat-aŭ cu toţiĭ Domnŭ ţereĭ pre Bogdan Vodă, fecĭorul luĭ Alecsandru Vodă Lăpuşnénul, fiindŭ coconŭ de 15 anĭ. Tóte trebile ţereĭ şi a domnieĭ le purta mumă-sea, Dómna Rucsanda; că era harnică şi înţĕléptă, cu Dumneḑeire, milostivită, şi la tóte bunătăţile plecată. Şi dupĕ doĭ anĭ şi nouĕ lunĭ a domnieĭ luĭ, aŭ muritŭ Dómna Rucsanda, muma luĭ Bogdan Vodă; şi rămâindŭ Bogdan Vodă singurŭ, cumuş era blândŭ şi cucernicŭ, deodată tuturorŭ aráta dreptate. De carte nu era prostŭ, la călărie sprintenŭ, cu suliţa la halca nu lesne avea protivnicŭ; scia a sĕgeta den arcŭ, nu putea fi maĭ bine. Éră ce era maĭ de trébă domnieĭ, lipsia: că nu cerca la sfatŭ bĕtrâniĭ. Sfatul coptŭ, de bĕtrânĭ, cópte lucrurĭ adaoge Domnilorŭ; éră sfatul crudŭ, de tinerĭ, crude şi nemistuitóre lucrurĭ face Domnilorŭ. Aşa, Bogdan Vodă de la ceĭ tinerĭ de casă lua învĕţătură; ĭubĭa glumele, şi măscăricĭunĭ, şi gĭocurĭ copilărescĭ. Maĭ apoĭ aŭ primitŭ pe-lângă sine Leşĭ, de'ĭ eraŭ şi de sfatŭ şi de alergatŭ la halca, risipindŭ cu dênşiĭ averea domnéscă. Aşa, năpusti trebile ţereĭ, că, pre câtŭ ĭlŭ ĭubĭaŭ ântêĭŭ, pre atâta ĭl urîsĕ pre-urmă. Aceste lucrurĭ cu hulă, trăgêndu-se de neprietenĭ la urechĭa vrăjmaşilorŭ seĭ, la Impĕrăţie, nu atâta, ce maĭ pre sus le adăogĭa; întrândŭ in urechile sfetnicilorŭ impĕrătescĭ, aflândŭ vreme şi eĭ sĕ'şĭ âmple pungile, dat-aŭ scire Impĕratuluĭ; de care lucru maĭ-cu-deadinsŭ dacă aŭ înţelesŭ Impĕratul, aŭ socotitŭ sĕ mazĭléscă pe Bogdan Vodă, şi sĕ trimiţă la Rodos sĕ aducă pre Ión Vodă.

Scrie cronica Leşéscă, precum Bogdan Vodă, dacă aŭ înţelesŭ de mazilie de la Impĕrăţie, că se scârbise pre dânsul Sultan Selim, ce stătuse pre-urma tătâne-seŭ luĭ Sultan Suleĭman, aŭ pribegitŭ în ţéra Leşéscă, la Craĭul Jigmond Avgust, vrêndŭ Craĭul sĕ'lŭ agĭutorescă, ca pre cela ce aŭ năzuitŭ şi s'aŭ datŭ subt mila şi apĕrarea luĭ; că se adeverise sĕ dea Craĭuluĭ Leşescŭ 24,000 ómenĭ de óste, Bogdan Vodă, când arŭ pofti Craĭul.

Trimis'aŭ Craĭul Leşescŭ solŭ la Impĕrăţia Turculuĭ pre Andriĭ Tarnovski la Ţarigrad, cu rugăminte pentru Bogdan Vodă, sĕ'lŭ priméscă ĭarăşĭ subt mila sea Impĕrătéscă la domnia tereĭ Moldoveĭ. Dupĕ ce aŭ mersŭ Tarnovski la Ţarigrad,

'l-aŭ primitŭ ântêiŭ Vizirul, pre-urmă şi Impĕratul, cu bine şi prietenie. Éră Bogdan Vodă, neasteptândŭ solul crăîescŭ cu rĕspunsul, aŭ întratŭ in ţéră, fără scirea Craîuluî, cu 2000 de Leşî (de la cumnaţiî seî Leşî, că o soră aŭ luî Bogdan Vodă era măritată după Caspru Panevski, îar a-doa soră a luî a fostŭ logodită după Cristof Zborovski); şi multă pagubă aŭ făcutŭ ţereî cu aceî Leşî. Şi pentru aceea nu i-aŭ maî pututŭ tocmi trebile domnieî luî Bogdan Vodă solulŭ crăîescŭ la împĕrăţia Turculuî, la Ţarigrad; măcar că de-o-dată, pre pofta Craîuluî, contenisĕ împĕrăţia pentru mazîlia luî Bogdan Vodă. Éră luândŭ apoî veste de stricăcîunea ţereî cu Leşî ce aŭ făcutŭ Bogdan Vodă, trimis-aŭ Impĕratul de aŭ adusŭ pre Ión Vodă de la Rodos, şi i-aŭ datŭ domniea ţereî Moldoveî; éră Bogdan Vodă aŭ fugitŭ in ţéra Leşéscă.

In anul de la Hristos 1569 Avgust, Jigmond, Craîul Leşescŭ, aŭ împăcatŭ pre Ión Jigmond, Craîul Unguréscŭ, cu Macsimilian, Impĕratul Nemţescŭ. Intr'acestŭ anŭ, Sultan Selim, Impĕratul Turcescŭ, trimis-aŭ solŭ la Craîul Leşescŭ, pre Ibraim Straş, Léh Turcitŭ, poftindŭ pre Craîul Leşescŭ, pentru că avea neprietenie Turcul cu Cnéz Ivan, Impĕratul Moskuluî, sĕ'î slobódă Craîul Leşescŭ 30,000 óste Turcéscă pren ţéra Leşéscă sĕ trécă la Mosk. Ce, n'aŭ primitŭ Craîul Leşescŭ sĕ tréca óstea pren ţéra luî; ce, aŭ trimisŭ şi Craîul Leşescŭ solŭ pentru acésta la Sultan Selim, pre Andriî Tarnovski, sĕ întórcă Turcul óstea, care o pornise cu treî ḑile maî nainte de ce sosisĕ Tarnovski, sĕ mérgă pre la altă cale, că pren ţéra Leşéscă nu o va lăsa Craîul sĕ tréca. Pornit-aŭ, déră, pre altă cale, Sultan Selim, oştile séle, de aŭ mersŭ la Astrahan. Aşa eraŭ de puternicî Craiî Leşescî pre-atuncî!

E. Pentru ţéra şi stĕpânirea Astrahanuluî.

Hănia saŭ Crăiea Astrahanuluî stă d'asupra măreî Caspieî, după ordele Nohailorŭ, şi după Tătariî de preste Volga; şi aceste totŭ subt Mosk suntŭ. Şi multe oraşe bogate şi îndestulate suntŭ, între carî este oraşul Astrahanul, cea maî bogată scală pre marea Caspiă; şi de-pre numele acestuî oraşŭ tótă acea crăie se numesce. Deasupra ţermuluî apeî Volgăî, şi de altă parte unde apa Volga, căḑêndŭ in marea Caspiă, se împarte in 70 şi maî bine de boazurî şi acolo face ostróve aşa de dese, că, dedeparte privindŭ, se pare a fire ca o mare, acele boazurî.

Acéstă Hănie saŭ Crăie era maî-nainte slobodă, şi avea stĕpâniî seî den moşie. Éră in anul de la Nascerea Domnuluî şi mântuitoruluî nostru Iisus Hristos 1564, i-aŭ supusŭ marele Cnéz şi Impĕraŭŭ alŭ Moskuluî, Ivan Vasilievicî. Éră in anul 1566, Sultan Selim, Impĕratul Turcescŭ, fiindŭ aprinsŭ de lăcomie şi de zavistie, îndată, la ḑece ḑile a luî Mart, aŭ pornitŭ den Ţarigrad oştî pre uscatŭ, 26,000 călărime şi 30,000 Enicerî; şi pe mare, 160 Galióne; şi ordele Tătărescî, Crîmenî şi Nohaî, 80,000; carî oştî, trecêndŭ îndelungate şi multe primejdióse tinî şi ézere, aŭ sositŭ la Azak, ce este in gura Donuluî. Era Turcescŭ Azacul; şi până acolo maî sfêrşise zaharaŭa ce'şî adusese pre cămile şi pre catârî sĕ le fie de calea Astrahanuluî; Şi odihnindu-se

oştile tóte la Azak, in ḑece ḑile, până s'aŭ grijitŭ de altă zahara, şi aŭ purcesŭ întinsŭ la Astrahan, pre câmpĭ pustiĭ, peste órdele Tătărescĭ, Nohaĭ, Cerchezĭ, şi peste alte locurĭ. Sosit-aŭ la cetatea Astrahanuluĭ in 25 de ḑile a luĭ Iulie. Éră galiónele de pre mare aŭ sositŭ subt unŭ munte, ce se chĭamă Perevoloka. Avea măestriĭ multe in galióne de săpatŭ muntele acela, care munte stă între Don şi între Volga; şi pentru aceea îĭ ḑicŭ Perevoloca aceluĭ munte, că pre-acolo Căzaciĭ Moskicescĭ trăgeaŭ vasele séle, nisce luntre uşóre, peste acelŭ munte, den apa Volgăĭ până in apa Donuluĭ, cale de şese mile marĭ. Acolo Turciĭ, dacă aŭ sositŭ, vrea sĕ taĭe muntele sĕ abată apa Volgăĭ in Don. Ce, i-aŭ lovitŭ 15,000 de Moscalĭ fĕră-veste; şi, din 80,000 de Turcĭ, ce eraŭ la acele vase de trasŭ, abĭa aŭ rĕmasŭ vr'o 3000, şi le-aŭ căutatŭ a se întórce înapoĭ cu armata lorŭ ce era in vase; şi nice aciea întregĭ n'aŭ scăpatŭ; că până la Azak i-aŭ gonitŭ Căzaciĭ cu acele luntre a lorŭ de pren stuh, dându-le spaĭmă. Uneorĭ le eşĭaŭ înainte, şi den-dosŭ făceaŭ năvală la acele galióne, cu multă scădere Turcilorŭ, până abĭa aŭ scăpatŭ in Azak câţĭ maĭ rĕmăsesĕ.

Éră dacă aŭ deşertatŭ tunurile şi aŭ descărcatŭ den galióne altă gebhana în Azak, Septemvrie 20, aprinḑêndu-se o casă in cetate, s'aŭ aprinsŭ şi acele tóte, érba de puşcă şi altele, cu multă scădere celorŭ den cetate in ómenĭ şi în totŭ ce aŭ avutŭ. Şi·aşa, s'aŭ prăpăditŭ de-totŭ acea óste Turcéscă, ce mergea pre apă la Astrahan; şi ce aŭ rĕmasŭ, âmblândŭ pren unghĭurĭ, într'o parte şi într'alta, nice unŭ galion deplin până in Ţarigrad nu s'aŭ întorsŭ. Éră şi Căzaciĭ acieaşĭ întorcêndu-se, sloboḑĭaŭ pojarŭ in câmpĭ, de ardea érba ca sĕ nu se întórcă pre-acolo óstea cea călăréţă, Turcĭ şi Tătarĭ, de la Astrahan; şi pentru sĕ nu mérgă hrană Turcilorŭ de la Azak, nice de aĭurea. Care óste, neputĕndu-se apropia de cetate, pentru apa Volgăĭ, ce trece pe subt cetate şi o încungĭură, şi fiindŭ cetatea bine grijită cu arme, şi cu ómenĭ, zăbovindŭ óstea Turcéscă nimică nu începea. Şi când se socotĭaŭ Turciĭ fĕră-de-grijĕ nice dentr'o parte, étă câte-va miĭ de Moskalĭ nóptea, cu luntrĭ şi şeĭcĭ, şi cu plute, cu Hatmanul lorŭ Serbrini, Septemvrie 22, maĭ nainte de zorĭ de ḑi aŭ lovitŭ pre Turcĭ şi pre Tătarĭ, făcêndu-le multă scădere. Aŭ intratŭ Moskaliĭ vitezesce in cetatea Astrahanul. Şi oblicindŭ Turciĭ de óstea lorŭ cea de pre apă, ce le venĭa într'agĭutorŭ, cum aŭ păţitŭ şi cum s'aŭ întorsŭ, şi hrana împuţinândŭ, eraŭ toţĭ cu multă grijĕ; şi de-odată aŭ lăsatŭ cetatea, şi vreaŭ numaĭ sĕ se întórcă înapoĭ. Ce, cu sfatul Tătarilorŭ, adoŭa-ḑi aŭ încungĭuratŭ cetatea, şi începură a facere o cetăţuĭe acolo, unde aŭ fostŭ Astrahanul celŭ vechiŭ, cale de doŭĕ mile maĭ in sus, pe apă, de la Astrahanul acestŭ de acum. Şi îndată s'aŭ pornitŭ multe miĭ de Tătarĭ, pentru hrană, la Mosk; ce, nice unul de aciea nu s'aŭ maĭ întorsŭ, că i-aŭ lovitŭ Moskaliĭ, şi nice unŭ Tătarŭ viŭ n'aŭ scăpatŭ. Şi maĭ zăbovindŭ Turciĭ 11 ḑile, neavêndŭ zaharea, nice hrană de caĭ, s'aŭ întorsŭ, aprinḑêndŭ cetatea ce o făcusĕ eĭ, cu mare jalea lorŭ şi cu ocară; aprins-aŭ şi unŭ satŭ lângă cetate.

Éră purcesul lorŭ de la Astrahan intr'acestŭ chipŭ s'aŭ têmplatŭ: Septemvrie 12 de diminéţă, pre obiceĭul lorŭ, aŭ trimbiţatŭ; şi îndată s'aŭ pornitŭ agărlăcul lorŭ cu cămile şi cu catârĭ; şi a-doa-óră trimbiţândŭ, îndată se porniră cu rônduélă ca

acésta: ântêiŭ Spahiiĭ, în câte-va stolurĭ; apoĭ după dênşiĭ mergeaŭ tunurile şi gebhanaŭa; şi in âmbe părţile mergeaŭ şirагurĭ de cămile şi de catârĭ, şi caiĭ in povodŭ, ce duceaŭ zahara; apoĭ Enicerii, uniĭ călărĭ, alţiĭ pedestri cu sineţe; după Enicerĭ mergeaŭ Solaciĭ cu arce, ce pórtă cauce in capŭ, cu sîrmă cusute, de pâslă, albe; după Solacĭ duceaŭ câţĭ-va caĭ in povodŭ a Saraskierului oştiĭ, cu podóbe frumóse fórte; după povodnicĭ veniaŭ sangiagaşiĭ; éră pre urma lorŭ venia Saraskierul, şi după dênsul unŭ praporŭ mare de códe albe de caĭ, iscusitŭ tocmitŭ; şi pe urmă veniaŭ triĭ stégurĭ marĭ roşiĭ de taftă, învălite, care numaĭ la bătaie le desvălescŭ de totŭ, şi in locŭ de boldŭ este făcută inimă mare de aurŭ; désupra acelorŭ inimĭ suntŭ scrise slove: *Legea luĭ Mehmet*, pre nisce cănafe saŭ săcşorĭ de lastră; şi la vremea resboiuluĭ cu neprietenul, atuncea desvălescŭ acele stégurĭ să vadă toţĭ legea scrisă pre acele stégurĭ: *sĕ nu jelĕscă viaţa, pentru legea luĭ Mehmet;* şi le pórtă céuşiĭ Saraskierului, de pe oştĭ. După acele stégurĭ venia tabulhanaŭa; după tabulhana veniaŭ optŭ stégurĭ, fiesce care într'altŭ felŭ de flóre; după stégurĭ, unŭ bulucŭ mare de Spahiĭ; éră pe-de-laturĭ mergeaŭ céuşĭ de nu lăsaŭ sĕ se apropie de acelŭ Beglerbeiŭ ce era maĭ mare pre oştile Turcescĭ. Éră pe-de-laturĭ mergeaŭ alte polcurĭ, uniĭ înainte alţiĭ maĭ înapoĭ, cine unde putea. Éră la conacŭ, aceĭ sângeagaşĭ şi spahiĭ petrecŭ pe Saraskierul până la cortul luĭ, şi stândŭ in rôndŭ i se închină. Éră Tătariĭ mergeaŭ pre urma oştiĭ Turcescĭ, Mehmet Gereĭ Sultan, feciorul celŭ maĭ mare a Hanuluĭ, cu ḑece miĭ de Tătarĭ aleşĭ; éră Kazi-Gereĭ Hanul mergea înaintea oştilorŭ Turcescĭ cu giumătate de milă; éră Aldi-Gereĭ Sultan, cu 30,000 de Nohaĭ, den-a-stânga mergeaŭ. Gianclăĭ, Domnul Azaculuĭ, cu altă Tătărime, mergea deadirépta. Éră la unŭ locŭ, den 21 de ḑile a luĭ Septemvrie până in 23 Septemvrie, n'aŭ avutŭ apă sĕ bea, nice Turciĭ nice Tătariĭ până, alŭ patrule conacŭ, aŭ sositŭ la unŭ ézerŭ, după apusul sóreluĭ; şi era apa într'acelŭ ézerŭ cam sărată, şi aŭ băutŭ apa maĭ tótă den ézerŭ; şi de acolo aŭ agiunsŭ a doa-ḑi până la apă bună, unde se chiamă Burna şi Kescenia. De acole se începŭ câmpiĭ fără apă, că pe-acolo le-aŭ căutatŭ a mergere, căcĭ pre aiurea Moskaliĭ aŭ arsŭ câmpiĭ. Insĕ, Gazi Mârzea, povaţa órdelorŭ Nohailorŭ, s'aŭ vorovitŭ cu Hanul sĕ povăţuéscă pre Turcĭ pentr'aceĭ câmpĭ, sĕ le eie agonisita; că se apucase că'ĭ vorŭ duce pre Turcĭ pre locurĭ cu ape, şi cu fiare de agiunsŭ de hrană, dicêndŭ că numaĭ in patru ḑile vorŭ avea cale până la Azak. Ce, acésta era vicleşugul Tătarilorŭ asupra Turcilorŭ. Şi aşa, unora le-aŭ muritŭ caiĭ, altora le-aŭ stătutŭ caiĭ; că, mergêndŭ pe aceĭ câmpĭ, nu aflaŭ apă câte cincĭ ḑile; şi mulţĭ Turcĭ aŭ rĕmasŭ pe-acolo, uniĭ tăieţĭ de Tătarĭ, alţiĭ leşinaţĭ de fóme şi de sete. Caiĭ Turcilorŭ, cariĭ staŭ, ĭĭ luaŭ Tătariĭ şi'ĭ mâncaŭ. Nice nóptea la păşune nu cutezaŭ Turciĭ sĕ'şĭ slobóḑă caiĭ, că'ĭ furaŭ Tătariĭ şi'ĭ depărtaŭ in locurĭ pustiĭ. Şi maĭ multŭ fu a mergere Turcilorŭ pentr'aceĭ câmpĭ, ce le ḑicŭ câmpiĭ Magiarilorŭ (că de pre acele locurĭ aŭ eşitŭ Unguriĭ), că sciaŭ Tătariĭ că pre-acolo suntŭ şerpĭ mulţĭ şi alte jivinĭ; şi amăgiseră pre Turcĭ de'ĭ duseră pre-acolo, unde aŭ aflatŭ mulţime de şerpĭ şi de alte jivinĭ cumplite. Pre-lûngă nisce mlaştinĭ, era locul plin de peĭ de şerpĭ; se părea că'ĭ acoperitŭ câmpul cu pânză albă. Spunŭ, că pre aceĭ câmpĭ nu potŭ âmbla vara nice cu miĭ de caĭ, de mulţimea şerpilorŭ.

Mergêndŭ, déră, óstea Turcéscă peste aceĭ câmpĭ, neavêndŭ apă câteva ḑile, aŭ sositŭ la unŭ părâŭ sĕcŭ, saŭ cu puţină apă, şi năvălindŭ sĕ apuce apă, mulţĭ s'aŭ ucisŭ între sine; şi maĭ mergêndŭ de acolo aŭ mas la nisce movile, fŏră-de apă. Acolo eraŭ ziduri de cărămiḑĭ; se cunoscea că aŭ fostŭ óre-cândŭ niscaĭ biserici. Fiare multe, de multe felurĭ, şi maĭ mulţĭ cerbĭ, de cariĭ scriŭ mulţĭ că mănâncă şerpĭ; şi maĭ mergêndŭ fŏră apă două ḑile, aŭ sositŭ a triea-ḑi la o mlaştină tinósă cu apă fórte amară şi sărată. Ce, cum, aŭ bĕutŭ şi ómeniĭ şi caiĭ, de nevoĭe, de multă sete. Acolo le-aŭ venitŭ veste că aŭ peritŭ vr'o 500 de Turcĭ, ómenĭ aleşĭ, ce'ĭ amăgise unŭ Tătarŭ, ḑicêndŭ că scie fŏntênĭ cu apă bună in câmpĭ, numaĭ sĕ'ĭ plătéscă luĭ cu banĭ, şi elŭ sĕ'ĭ ducă la apă; şi luândŭ Tătarul câţĭ-va banĭ de la Turcĭ, 'i-aŭ depărtatŭ in câmpĭ; unde, ne aflândŭ apă, a'ĭ fugitŭ Tătarul; éră Turciĭ, rătăciţĭ, toţĭ aŭ peritŭ; numaĭ patru Turcĭ ce aveaŭ cămile s'aŭ întorsŭ şi aŭ nemeritŭ în óste, şi aŭ spusŭ de perirea color-alţĭ.

Éră a doŭa-ḑi aŭ nimeritŭ la unŭ ézerŭ curătorŭ, ce se chĭamă Leşesce Prezvodniţa, adecă, trecĕtóre, şi fiindŭ apă bună aŭ odihnitŭ o ḑi; şi de acole, a doŭa-ḑi mergêndŭ până in séră fŏră apă; era apă in óstea Tătăréscă; éră Turciĭ săpase gropĭ şi aflase puţină apă de plóĭe, ce ploase într'acea ḑi.

Intr'acea ḑi pre unŭ ginere a luĭ Saraskier Paşa 'l-aŭ jăcuitŭ Tătariĭ, mergêndŭ elŭ înainte cu 40 de Turcĭ sĕ agĭungă la Azak, pentru hrană, şi sĕ se odihnéscă. Ce, Tătariĭ pre toţĭ îĭ jăcuĭaŭ, cum pre ceĭ de-pre-urmă ce rĕmâneaŭ de ómenĭ saŭ de óste, aşa şi pre ceĭ ce treceaŭ înainte. Decĭ, Turciĭ, de câtŭ sĕ încapĕ in primejdie la Tătarĭ, se lăsaŭ de nu cutezaŭ sĕ mérgă nice unul înainte sĕ hălăduéscă la Azak; şi de lipsa ce avéŭ de fóme şi de sete, şi de primejdia de Tătarĭ, până agĭunseră la ézerul ce se chĭamă Gigherlik, şi acolo s'aŭ odihnitŭ şi eĭ şi caiĭ două ḑile; şi acolo, cântarul de posmagĭ câte 84 galbinĭ de aurŭ cumpăraŭ Turciĭ, şi făină chila câte 20 de galbinĭ de aurŭ, şi mazire cu numĕrŭ cumpăraŭ, câte 10 grăunţe la unŭ aspru; éră pre-urmă şi maĭ scumpŭ cumpăraŭ ţitnarul de pâne cóptă. Insĕ, şi aceĭ ce făceaŭ neguţitorie cu atâta scumpete, lăcomindu-se la banĭ, la amarŭ aŭ sositŭ, că'ĭ amăgiră Tătariĭ, ḑicêndŭ că suntŭ numaĭ triĭ conace până la Azak; éră abĭa aŭ mersŭ de acolo in şepte ḑile până la Azak. La acelŭ ezerŭ ce s'aŭ pomenitŭ, Gigherlik, aŭ ospĕtatŭ Hanul pre Turcĭ, împărţindŭ tuturorŭ câte o bucată de pâne, ḑicêndu-le că tótă hrana câtă are le împarte lorŭ; ce, acésta făcea Hanul pentru sĕ'şĭ acopere vicleşugul seŭ.

De la acelŭ ezerŭ, a doa-ḑi aŭ agĭunsŭ la ezerŭ curătorŭ, care se chĭamă Saselgle-Gighirlik, şi acolo este hotarul câmpilorŭ Măgerescĭ. Intr'acela câmpŭ până-astăḑĭ se vĕdŭ ziduri multe şi turnurĭ multe de pétră, unde aŭ fostŭ de-multŭ biserice; şi aşa se vĕdŭ, ca când chipŭ de ómeniĭ ceĭ vechĭ, mormânturĭ de pétră le făceaŭ; éră acmu aŭ crescutŭ pre acele petre muşchĭ. Tătariĭ ceĭ bĕtrânĭ spuneaŭ cum aŭ auḑitŭ den bĕtrâniĭ lorŭ că aŭ lŏcuitŭ pre acele locurĭ creştinĭ; ce n'aŭ sciută ce némŭ aŭ fostŭ: Sarmaţĭ, saŭ Petihoţĭ, saŭ Grecĭ, căcĭ aciea ţin legea Grecéscă.

Două septĕmânĭ deplin aŭ călătoritŭ pre aceĭ câmpĭ; éră eşindŭ dentr'aceĭ câmpĭ, in 9 ḑile a luĭ Octomvrie, aŭ avutŭ conacŭ fŏră apă; éră a doŭa-ḑi aŭ

popositŭ la o apă mică, ce se chĭamă Cheughelnik. Ce până acolo aŭ rĕmasŭ gĭumătate de caĭ, morţĭ, şi leşinaţĭ de sete; şi mulţĭ Turcĭ aŭ murită, şi s'aŭ bolnăvitŭ de sete şi de fóme, şi se rugaŭ altora sĕ'ĭ omóre, că numaĭ răbdaŭ fómea şi setea.

Intr'acea ḑi s'aŭ scornitŭ vêntŭ mare, câtŭ oborĭa pre omŭ de în picĭóre; după vêntŭ, plóĭe rece, triĭ ḑile ploândŭ neincetatŭ; şi acea plóĭe aŭ stricatŭ maĭ rĕŭ pre Turcĭ, câţĭ maĭ rĕmăsese; şi pre-lângă acea apă aŭ mersŭ triĭ ḑile până in Azac; că acea apă intră in apa Donuluĭ la Azac. Sosindŭ la Azac, aŭ fostŭ rĕmasŭ ca la 20,000 de Turcĭ pre cale (acolo intre Don şi intre Cheughelnik, Tătariĭ ĭernéză; éră vara mergŭ in câmpiĭ ceĭ marĭ cu dobitócele sĕle). Subt Azac aŭ sositŭ nóptea, şi s'aŭ tăbĕritŭ lângă apa Donuluĭ, că acolo era o cetăţue mică care aŭ fostŭ arsŭ de prafŭ de puşcă ce s'aŭ fostŭ aprinsŭ; şi acolo la acea cetăţuĭe îşĭ stringeaŭ hrana, până s'aŭ strinsŭ Turciĭ ceĭ rĕmaşĭ, căĭ aduceaŭ Tătariĭ pre caiĭ seĭ, arătândŭ milă cu dênşiĭ, éră uniĭ năĭmĭaŭ caĭ de la Tătarĭ. Şi după ce sosĭaŭ la conacŭ de aceĭ leşinaţĭ, la Azac, le ferbeaŭ păsatŭ, şi le daŭ şi posmagĭ; că, de multă flămângĭune, nu puteaŭ sĕ mănânce, că li se âmflase capetele şi pântecele; şi intr'acea nópte mulţĭ aŭ muritŭ. Şi de la Azac aŭ intratŭ in corăbiĭ impĕrătescĭ şi aŭ purcesŭ pre mare spre Chefea. Şi scornindu-se furtună pe mare, s'aŭ innecatŭ corăbiile acele şi s'aŭ innecatŭ toţĭ; éră Beglerbeiŭ cu cincĭ Sangĭangiĭ aŭ rĕmasŭ la Azac cu rĕmăşiţa ómenilorŭ seĭ, ca la 1000 de ómenĭ póte sĕ fie fostŭ, şi acolo aştepta poronca impĕrătéscă, că avea grije sĕ nu'lŭ omóre Impĕratul pentru ce aŭ perdutŭ atâta óste; că den vr'o 200,000 de óste cu călărime, cu pedestrime, şi vase pre apă, 180,000 aŭ perdutŭ, şi abĭa 20,000 de ómenĭ s'aŭ inturnatŭ inapoĭ. Éră den Tătarĭ puţinĭ aŭ peritŭ, fiindŭ maĭ deprinşĭ cu lipsa; şi avêndŭ câte-va epe cu dênşiĭ, trăĭaŭ den laptele lorŭ. Fără numaĭ, Tătariĭ ce aŭ trecutŭ preste Volga pentru hrană, in ţéra Muskaluluĭ, nice unul nu s'aŭ intorsŭ inapoĭ, nice s'aŭ sciutŭ ce s'aŭ făcutŭ.

Éră in anul de la Hristos Mântuitorul nostru 1571, intrat-aŭ Tătariĭ in ţéra Moskuluĭ; şi in ḑioa de Ispas aŭ aprinsŭ têrgul Moskul şi o cetate den gĭos, de aŭ arsŭ până in pămêntŭ, şi mulţĭ ómenĭ aŭ peritŭ de focŭ; numaĭ cetatea Chitaĭ Gorod aŭ hălăduitŭ; şi cu mare pleanŭ s'aŭ intorsŭ Tătariĭ, fără-de nice-o scădere saŭ dodeĭală.

J. Domnia luĭ Ión Vodă.

Acestŭ Ión Vodă, a cuĭ fecĭorŭ are fi, scrie la istoriile Leşescĭ sĕ fie fecĭorŭ unuĭ Stefan Vodă, insă nu cu cununie. Alţiĭ ḑicŭ că aŭ fostŭ de la Mazovia, den ţéra Leşéscă, sĕ fie slujitŭ la Ferliĭ, Voevodul Cracăuluĭ, şi sĕ fie mersŭ acestŭ Ión Vodă in Ţarigrad; éră nu insemnéză cu ce trébă sĕ fie mersŭ, nice cronicariĭ Leşescĭ. Éră Leatopiseţul Vorniculuĭ Ureche scrie că Ión Vodă sĕ fie fostŭ fecĭorŭ de Arman; éră den cine aŭ aflatŭ acésta, nu arată dovadă.

Inţelegêndŭ Impĕrăţia de amestecăturile luĭ Bogdan Vodă, cum s'aŭ fostŭ imprietenitŭ cu Leşiĭ, de'şĭ măritase surorile după Leşĭ, şi elŭ vra sĕ'şĭ ĭa

Dómnă den ţéra Leşéscă, şi ţinea Leşĭ de sfatŭ pre-lŭngă sine, aŭ mazilitŭ pre Bogdan Vodă, şi aŭ adusŭ de la Rodos pre Ión Vodă, şi 'i-aŭ datŭ domnia ţereĭ; insă, şi la Rodos nu putemŭ sci pentru ce s'aŭ fostŭ dusŭ Ión Vodă; póte fi surgun, făcutŭ de-maĭ-nainte. Luândŭ stégŭ de domnie in anul 7078, aŭ purcesŭ cu óste Turcéscă, cum scrie Gvagnin, ca la 20,000; eşit-aŭ in timpinarea luĭ Ión Vodă o sémă de boĭerĭ de ţéră, maĭ de frunte, Gavril Logofĕtul şi Dinga Hatmanul.

Ĕră Bogdan Vodă, inţelegêndŭ de domnia dată luĭ Ión Vodă, aŭ răpeḑitŭ la nisce boĭerĭ in ţéra Leşéscă, ce'ĭ trimisese cu prieteşugŭ in partea sea, poftindu'ĭ de agĭutorŭ improtiva luĭ Ión Vodă. Ce, sirguindŭ Ión Vodă cu óstea Turcéscă şi cu Tătarĭ, aŭ apucatŭ scaunul domnieĭ in Iaşĭ, in postul mare. Ĕră Bogdan Vodă s'aŭ dusŭ la Hotin neavêndŭ nice-unŭ agĭutorŭ.

Ión Vodă, dacă s'aŭ aşeḑatŭ in scaunul domnieĭ ţereĭ, socoti la inceputul stăpânireĭ séle sĕ se arăte groznicŭ şi straşnicŭ, sĕ se témă toţĭ de ênsul; că atunceşĭ, in ḑioa de Pascĭ, aŭ tăĭatŭ pre Ionaşco Zbĭara.

Bine aŭ ḑisŭ de tiranĭ, că nice o vreme n'aŭ de blândeţe. Precum acestŭ Ión Vodă, nice la ḑioa Pascilorŭ nu s'aŭ infricoşatŭ de Dumneḑeŭ sĕ nu facă vĕrsare de sânge. Stătut-aŭ indată ingrijiţĭ bĭeţiĭ boĭerĭ, măcar că alergase in timpinarea luĭ Ión Vodă, cu mare poftă de Domnĭ creştinŭ şi blândŭ, şi se tânguĭaŭ că maĭ bine le-arŭ fi fostŭ cu Bogdan Vodă, măcar că avea Leşĭ pre-lŭngă dênsul; că de le luaŭ Leşiĭ hrana, cu câtŭ maĭ vârtosŭ Turciĭ, cariĭ îşĭ rideaŭ de muĭerile şi de copiiĭ lorŭ.

Ĕră luĭ Bogdan Vodă viindu'ĭ agĭutorŭ la Hotin den ţéra Leşéscă, de la prieteniĭ luĭ, 2000 de Leşĭ, cu Neculaĭ Miliţki Hatmanul, şi cu Neculaĭ Sinĭavski, Voevodul ţereĭ Rusescĭ; intrândŭ acele 2000 de Leşĭ in ţéră, prădaŭ şi stricaŭ totŭ ce aflaŭ. Pre-urmă aŭ maĭ intorsŭ o sémă de Leşĭ, ómenĭ maĭ proştĭ, inapoĭ, pentru sĕ nu strice in ţéră, ḑicŭ Leşiĭ; şi trecêndŭ codrul Miliţki, aŭ agĭunsŭ la apa Prutuluĭ, şi de acolo aŭ răpeḑitŭ pe Bĭelavski cu ómeniĭ luĭ la Bogdan Vodă, la Hotin, de aŭ pogoritŭ puşcele; şi, dupĕ ce aŭ sositŭ puşcele, s'aŭ clătitŭ şi Bogdan Vodă până la Stefănescĭ cu óstea Leşéscă. Şi têmpinându-se cu óstea luĭ Ión Vodă, n'aŭ cugetatŭ Leşiĭ sĕ stea la rĕsboiŭ, ce numaĭ strĕjile s'aŭ lovitŭ, şi s'aŭ intorsŭ spre Hotin; şi Moldoveniĭ luĭ Ión Vodă, cu Turciĭ amestecaţĭ, s'aŭ luatŭ dupĕ Leşĭ, sĕ'ĭ pótă inchide unde-va la vr'o strimtóre, dându-le resboiŭ in multe locurĭ până la cetatea Hotinuluĭ, fiindŭ cetatea pre mânele Leşilorŭ; aŭ trecutŭ preste Nistru óstea Leşéscă cu Bogdan Vodă, fĕră-smintélă.

Ĕră Ión Vodă, dupĕ ce aŭ trecutŭ Leşiĭ preste Nistru, aŭ inceputŭ a batere cetatea Hotinuluĭ, şi câteva septemânĭ neputând'o dobândi cu armele séle, aŭ trimisŭ solŭ la Iazloveţki, Hatmanul crăieĭ Leşescĭ, poftindu'lŭ sĕ poroncéscă luĭ Dobroslovski, ce ţinea cetatea, sĕ'ĭ dea cetatea.

Ce, se făgăduĭa Ioan Vodă de-pre-atuncĭ sĕ facă gĭurămêntŭ Craĭuluĭ Leşescŭ că'ĭ va fi cu credinţă şi cu priinţă in tóte poroncile craescĭ, precum aŭ fostŭ şi alţĭ Domnĭ de-maĭ-nainte de dênsul, iprocĭ; Iazloveţki Hatmanul, vĕḑêndŭ acéstă solie a luĭ Ion Vodă, aŭ făcutŭ scire luĭ Jigmond, Craĭul Leşescŭ, şi aŭ primitŭ Craĭul gĭurămêntul luĭ Ion Vodă.

Bogdan Vodă, perḑêndu'şĭ nădejdea de domnia ţereĭ Moldoveĭ, fiindŭ şi bolnavŭ de ochĭ, viindŭ la Cameniţă cu Miliţki aŭ mulţămitŭ tuturorŭ capetelorŭ Leşescĭ, pentru nevoinţa ce aŭ pusŭ pentru dênsul sĕ'lŭ ducă la domnie; şi de acolo s'aŭ dusŭ cu puţinteĭ Leşĭ la Mosk, şi acolo şĭ-aŭ sfĕrşitŭ viaţa.

In aniĭ de la Hristos Mântuitorul nostru 1572, aŭ muritŭ Jigmond, Craĭul Leşescŭ, in oraşŭ in Ticoţin. Acestŭ Jigmond aŭ fostŭ celŭ de-pre-urmă seminţie a Iagelonilorŭ. Trăit-aŭ anĭ 42.

Éră alŭ-doĭle anŭ, s'aŭ strinsŭ toţĭ domniĭ şi boĭeriĭ Leşescĭ la Varşavă; acolo aŭ mersŭ solĭ şi de la Ion Vodă, poftindŭ pre recipospolita sĕ'ĭ dea pre Bogdan Vodă; pentru care aŭ făcutŭ pâră Ion Vodă şi la Impĕrăţie; şi se făgăduĭa Ion Vodă că va fi in prietenie cu crăiea Leşéscă, cum s'aŭ fostŭ adeverindŭ şi maĭ nainte, numaĭ sĕ'ĭ dea pre Bogdan Vodă. Pomenit-aŭ soliĭ luĭ Ion Vodă şi pentru Pocuţia că nu o va cere de la dênşiĭ.

Făcut-aŭ Leşiĭ respunsŭ luĭ Ion Vodă într'acestŭ chipŭ: că, «te-aĭ jăluitŭ Impĕratuluĭ Turcescŭ, pre Bogdan Vodă sĕ ţi'lŭ dămŭ noĭ; cum nu 'l-amŭ chĭămatŭ, aşa nice vomŭ sĕ auḑimŭ de dânsul; şi că nu se află Bogdan Vodă in crăiea Leşéscă, sĕ scii; éră de are fi stringêndŭ Bogdan Vodă unde-va oştĭ, sĕ sciĭ că pren ţéra Leşéscă nu'lŭ vomŭ lăsa sĕ trécă cu oştĭ; éră pentru Pocuţia, că nu o veĭ maĭ cere de la Leşĭ, bine veĭ face».

Venit-aŭ solŭ la acelŭ Seimŭ şi de la Hanul Crîmuluĭ, poftindŭ pre Leşĭ sĕ nu'şĭ alégă Craiŭ pre Impĕratul Moskuluĭ, nice pre vre-unŭ fecĭorŭ a luĭ; că Moskalul de-demultŭ este vrăjmaşŭ lorŭ, şi ţerilorŭ séle; şi atuncea, nu stĕpânŭ, ce vrăjmaşŭ are avea. Arăta solul Hanuluĭ, cum, maĭ bine sĕ aĭbă Leşiĭ prietenŭ pre Turcŭ de câtŭ pre Moskal, şi'ĭ sfătuĭa soliĭ Hanuluĭ sĕ'şĭ alégă Leşiĭ Craiŭ orĭ fie pre cine, fĕră pre Moskalŭ.

Aŭ fostŭ trimisŭ şi Turcul la Craĭul Leşescŭ cărţĭ; şi neapucândŭ viŭ pre Craĭul, aŭ cetitŭ cărţile la ivéla tuturorŭ Leşilorŭ, scriindŭ sĕ dea léfă Hanuluĭ Crîmuluĭ, ce-aŭ fostŭ maĭ 'nainte Leşiĭ sĕ dea Crîmuluĭ. Ce, aŭ rĕspunsŭ Leşiĭ că gata suntŭ; numaĭ, ântêiŭ sĕ facă direptate cu Tătariĭ, cariĭ nainte, âncă viŭ fiindŭ Craĭul, aŭ lovitŭ in Podolia de aŭ arsŭ cetatea Barul şi câte-va sate şi têrguşóre, care nu s'aŭ căḑutŭ Tătarilorŭ sĕ facă, preste legătură, acea stricăcĭune in Podolia.

Ion Vodă, dupĕ ce rĕmase isbânda la dânsul, de scósĕ den ţéră pre Bogdan Vodă şi pre Leşĭ, de se şi arăta de-odată pre voĭa ţereĭ, însă pre-urmă pre toţĭ domniĭ aŭ covĕrşitŭ cu vrăjmăşie şi cu morţĭ cumplite.— O, dómne sfinte! se oţeresce condeĭul a scriere tirăniile şi miḑlócele tirănescĭ acestuĭ cumplitŭ tiranŭ Domnŭ! Băgat-aŭ in focŭ, de viŭ, pre Vlădica Georgie, de aŭ arsŭ, pentru prepusŭ de avuţie. Totŭ tiranul este lacomŭ. Şi bine aŭ ḑisŭ óre-cine, că lacomul nice şie, nice altuĭa este de folosŭ. Mitropolitul Teofan aŭ fugitŭ pren munţĭ de gróza luĭ Ion Vodă; temniţele eraŭ tóte pline de călugărĭ, şi'ĭ îngropă de viĭ pre Veveriţă, pre Cozma şi pre Molodeţ călugĕrul. Aşijderea den boĭeriĭ de cinste sabia luĭ sciaŭ, omorindu'ĭ cu totŭ felul de morţĭ, asemănându-se cumpliţilorŭ tiranĭ, luĭ Nero şi luĭ Dioclitian. Insĕ, aciea eraŭ păgânĭ, éră acesta creştinŭ! Insĕ, de aŭ fostŭ creştinŭ, nime nu scrie; că precum nime nu adeveresce némul luĭ, aşa nice legea luĭ de ce lege aŭ fostŭ;

nice creḑŭ sĕ fie fostŭ creştinŭ pravoslavnicŭ (Vede-veţĭ plata de tiranŭ şi a luĭ Ion Vodă, la ce aŭ venitŭ pe-urmă); că, de are fi fostŭ creştinŭ, nu s'are fi însuratŭ in postul mare.

Ĕră alŭ-triĭle anŭ a domnieĭ luĭ Ion Vodă, făcêndŭ atâte muncĭ şi morţĭ cumplite, urite luĭ Dumneḑeŭ şi oţĕrite lumeĭ, étă ĭĭ veni veste că 'l-aŭ mazilitŭ Impĕratul, şi aŭ datŭ domniea luĭ Pĕtru Vodă Şchĭopul. — Acestŭ Pĕtru Vodă era den ţéra Muntenéscă, fecĭorĭ Mircĭĭ Vodă, şi nepotŭ de soră Mihnĭĭ Vodă.

Ion Vodă, dacă s'aŭ simţitŭ strĕinatŭ şi scosŭ den domnie (étă aice se începe urgia şi rĕsplătirea de la Dumneḑeŭ asupra luĭ Ion Vodă, pentru tirănia luĭ), i-aŭ fostŭ scrisŭ Kapikihaelele luĭ Ion Vodă sĕ trimită banĭ sĕ împingă pre Pĕtru Vodă Şchĭopul. Sfătuindu-se Ion Vodă cu boĭeriĭ ce'ĭ avea sfetnicĭ, tiranĭ ca şi dânsul, cum are fi maĭ bine, trimite-va banĭ la Pórtă sĕ'şĭ tocméscă domniea despre Impĕrăţie, aŭ sĕ se apere de Pĕtru Vodă cu sabia; sfătuitu'l-aŭ toţĭ, maĭ bine sĕ facă cu aciea banĭ óste asupra impĕrăţieĭ Turculuĭ, şi sĕ nu lase pre Pĕtru Vodă la scaunul ţereĭ — Veḑĭ aicea cum strĕmută Dumneḑeŭ sfaturile cele bune spre rele, cu rĕŭ sfêrşitŭ tiranilorŭ. Dumneḑeŭ, de la cela ce nu are direptate in sine, nice silesce sĕ o aĭbă; ĭa de la dânsul mintea cea bună şi o întórce in socotéla cea rea, ca sĕ nu cunóscă nimică de cele ce greşesce.

Socotĭa Ion Vodă sĕ agĭungă şi la Henrik, Craĭul Leşescŭ, de agĭutorŭ; ce, sciindŭ că are crăiea Leşéscă legăturĭ de pace cu impĕrăţia Turculuĭ, şi nu'ĭ va da agĭutorŭ, aŭ alesŭ de aŭ trimisŭ la Căzacĭ sĕ'ĭ chĭeme in léfă, ca pre nisce ómenĭ slobodḑĭ. Strins'aŭ şi ţéra; cătrĕ care se ruga cu multe cuvinte blânde (Acmu blândŭ, de frică!) ca sĕ le pótă întórce şi sĕ tragă inimele spre dânsul; arăta şi nesaţiul Turcescŭ şi lăcomia lorŭ (Vedea ştercul in ochĭul Turcilorŭ, ĕră bărna in ochiĭ seĭ nu vedea!), ḑicêndŭ că Turciĭ tóte schimburile facŭ pentru măzda şi pentru sĕ sĕrăcéscă ţéra, sĕ slăbéscă. Arăta ţereĭ Ion Vodă şi acésta, că de vorŭ vedea ceva şi vorŭ vrea cu toţiĭ, prea lesne va depărta mâna Turculuĭ deasupra ţereĭ. Că şi pre Leşĭ ĭĭ are prietenĭ; Căzaciĭ s'aŭ adeveritŭ sĕ vie într'agĭutorŭ, cărora nu le potŭ sta Turciĭ înainte la resboĭŭ. Şi ca aceste ḑicea ţereĭ, cum de aŭ făcutŭ orĭ cuĭ in al gĭosul, totŭ pentru Turcĭ aŭ făcutŭ; şi cum 'l-aŭ fostŭ cunoscutŭ ţéra de rĕŭ pre Ión Vodă, aşa şi acmu sĕ'lŭ cunóscă de bunŭ, şi maĭ multŭ spre folosul lorŭ.

Aşa, Ión Vodă, ămplêndŭ pre toţĭ de nădejde, aŭ strigatŭ cu toţiĭ că lângă dânsul vorŭ peri, precum s'aŭ şi têmplatŭ. Căzaciĭ, vĕḑêndŭ lefe, şi cariĭ den firea lorŭ suntŭ gata la jacŭ şi dobânḑĭ, s'aŭ strînsŭ ca 1200, neîntrebândŭ voĭa Craĭuluĭ, s'aŭ a altorŭ căpiteniĭ a crăieĭ Leşescĭ; aŭ purcesŭ în ţéră la Ión Vodă; între carĭ căzacĭ eraŭ acestĭ căpeteniĭ: Svircĭovski şi Barsam. Amêndoĭ aveaŭ câte 200 de Căzacĭ; şi de la Braţlav eraŭ 200 de Căzacĭ; Cozlovski ĭarăşĭ avea 200 de Căzacĭ; aşijderea şi Slujinski; ĕră Iance şi Socolovski aveaŭ câte 100. Ĕră dacă aŭ sositŭ Căzaciĭ în tabĕra luĭ Ión Vodă, aŭ poroncitŭ Ión Vodă de aŭ datŭ, de bucurie, den tunurĭ şi den sineţe. Dupĕ ce s'aŭ rădicatŭ masa, aŭ poroncitŭ de aŭ adusŭ câte-va tipsiĭ de argintŭ pline de galbinĭ de aurŭ, şi le-aŭ pusŭ denaintea Căzacilorŭ, poftindŭ

sĕ primĕscă acea-dată de la dânsul. De-odată Căzacii nu primiaŭ atâta léfă, apoĭ luarĕ'ĭ; şi se împărţiră cu galbenĭ; şi i-aŭ aşeḑatŭ denastânga oştiĭ séle; şi le-aŭ trimisŭ şepte buţĭ de vinŭ de bĕutŭ Căzaciĭ, pentru sănătatea luĭ Ión Vodă, şi le-aŭ datŭ şi talerĭ câte-va sute. A doŭa-ḑi, maĭ 'nainte de rĕvĕrsatul zorilorŭ, aŭ mersŭ Ión Vodă la Căzacĭ, şi 'i-aŭ poftitŭ la cortul seŭ; şi mergêndŭ, aşea le-aŭ grăitŭ Ión Vodă, Leşesce, că scia limba Leşéscă, că era aşaşĭ Léşŭ de nascere:

«Pentru lucrurile vóstre şi vitezilorŭ înţelepţĭ de nu aşŭ sci, nice denéore n'aşŭ fi trimisŭ la voĭ sĕ vĕ fiŭ ostenitŭ de atâta cale; éră sciindu-vĕ că aveţĭ mare laudă întru meşterşugul oşteniei, pentru aceea v'amŭ chiematŭ la acéstă trébă ce amŭ cu Sultan Selim Impĕratul, vrăjmaşul meŭ de capŭ, rugându-vĕ sĕ'mĭ slujiţĭ pre banĭ; măcar că voă a vĕ arătare léfă nu îndrăsnescŭ, avêndŭ grije sĕ nu vĕ arătŭ puţinŭ în prejma lucrurilorŭ vóstre cele marĭ; éră orĭ ce vorŭ trebui, saŭ banĭ, saŭ haĭne, aşa voă cum şi cailorŭ vostri, de tóte den-destul veţĭ avea. Éră şi eŭ nu mĕ îndoescŭ întru acésta, că veţĭ sta şi veţĭ începe cum se cuvine celorŭ bunĭ. Pre-lângă acéste, pentru ostenéla vóstră, fórte vĕ mulţămescŭ; că, fiindŭ ómenĭ creştinĭ, aţĭ venitŭ la mine, pentru care pururea voiŭ fi datorŭ; şi pre atâta voiŭ sĕ vĕ plătescŭ, pre câtŭ veţĭ vrea voĭ; că, măcar că vĕḑŭ puţinĭ înaintea vrăjmaşuluĭ aşa de mare, éră aşa vĕ socotescŭ ca când aţĭ fi venitŭ 20,000 de călărĭ; măcar că de acestŭ vrăjmaşŭ pagubă nu este noă a socotire sĕ nu fie de noĭ biruitŭ. Imĭ caută a mărturisire acésta, că le slujesce norocul; că den micŭ, aşa de puternicŭ s'aŭ înălţatŭ; totŭ dentru slobodenia luĭ Dumneḑeŭ, pentru pĕcatele nóstre s'aŭ făcutŭ; şi orĭ ce aŭ dobânditŭ, totŭ cu vicleşugŭ şi cu amăgirea lorŭ, éră nu cu tăria. De celorŭ maĭ sus sburândŭ, maĭ lesne cu vreme socotescŭ că potŭ cădea. Maĭ multŭ a grăire, de bucurie lacrimile nu mĕ lasă. Cum vĕ suntŭ de voĭosŭ, şi ce inimă amŭ cătrĕ voĭ, Dumneḑeŭ scie, şi voĭ veţĭ putea cunósce de mine. Pentru ce, déră, maĭ multŭ nu'mĭ trebue vóĕ a mĕ lăudare; acésta numaĭ sĕ sciţĭ, că norocul meŭ, norocul vostru este.» Aceste ḑicêndŭ, aŭ lăcrimatŭ Ión Vodă.

La aceste cuvinte a luĭ Ión Vodă, rĕspuns-aŭ Svircĭovski, de la toţĭ, ca unŭ oşténŭ deplinŭ, pre-scurte; ḑicêndŭ: «Nice baniĭ, de cariĭ puţinŭ băgămŭ sémă, ne-aŭ adusŭ pre noĭ la acésta sĕ venimŭ la tine, Ióne; ce, ca sĕ batemŭ pre vrăjmaşul tĕŭ; pentru aceea, nice de o plată nu băgămŭ sémă; destul vomŭ avea, de vomŭ goni de aice pre vrăjmaşul tĕŭ, şi pre tine vomŭ împăca cu dânsul. Tu, precum ne veĭ mulţămi, norocul tĕŭ va arăta acésta. Noĭ de puterea Turcéscă câtŭ de puţinŭ nu ne tememŭ; fĕră câtŭ, ce sfêrşitŭ va fi, Dumneḑeŭ scie! éră vomŭ nevoi fórte multŭ cum amŭ putea sĕ te apărămŭ de vrăjmaşul tĕŭ.»

Apoĭ 'i-aŭ poftitŭ Ión Vodă la ospĕţŭ cu sine, şi'ĭ pusĕ pregĭurŭ meseĭ, Ión Vodă, cu sine; la altă masă, Logofĕtul celŭ mare, şi Irimia Hatmanul luĭ Ión Vodă, şi cu alţĭ boĭerĭ Moldovenĭ, aŭ şeḑutŭ. Tóte aceste auḑindu-se la Sultan Selim, Impĕratul Turcescŭ, de sirgŭ aŭ trimisŭ Turcĭ 30,000 şi Ungurĭ 2000 la Alecsandru Vodă, Domnul Muntenescŭ, sĕ mérgă sĕ prinḑĕ pre Ión Vodă, şi sĕ ducă pre frate-seŭ, Pĕtru Vodă, Domnŭ ţereĭ.

Alecsandru Vodă, Domnul Muntenescŭ, den poronca Impĕrătéscă, împreună cu frate-seŭ Pĕtru Vodă, cu óstea Turcéscă, cu Ungurĭ şi Muntenĭ, aŭ purcesŭ; şi viindŭ până preste apa Siretul, s'aŭ tăbĕrîtŭ, slobodindu'şĭ caiĭ la păşune.

Ion Vodă, înţelegêndŭ de Alecsandru Vodă şi de Pĕtru Vodă că'ĭ vinŭ cu oştĭ asupră, îndată aŭ pornitŭ o sémă de Căzacĭ cu Sfircĭovski, şi cu 5000 de Moldovenĭ, sciutorĭ lucrurilorŭ pre-unde vorŭ merge. Éră pre urma lorŭ s'aŭ pornitŭ Ión Vodă cu óstea. Mers-aŭ Sfircĭovski cu aĭ seĭ mulcomiş, şi dede pre stréjea de oşteniĭ muntenĭ; 300 eraŭ; şi încungĭurându'ĭ fĕră-de-veste, pre toţĭ 'i-aŭ prinsŭ. Şi înţelegêndŭ dentru aciea, Sfircĭovski, că nimică nu scie Pĕtru Vodă de óstea luĭ Ion Vodă, aŭ şi răpeḑitŭ la Ion Vodă sĕ sirguéscă, sĕ vie maĭ-de-sirgŭ cu óstea. Grăbit'aŭ Ion Vodă; şi dupĕ ce s'aŭ împreunatŭ cu toţiĭ la unŭ locŭ, s'aŭ împărţitŭ în treĭ polcurĭ, şi aŭ lovitŭ de triĭ părţĭ pre óstea luĭ Pĕtru Vodă, când toţĭ dormĭaŭ fĕră-de-grijĕ, în nădejdea strĕjeĭ. Multă mórte aŭ făcutŭ întrênşiĭ! că de nimică nu se puteaŭ apuca, numaĭ de fugă, pedestri, şi numaĭ cu cămeşile. Abĭa aŭ scăpatŭ Alecsandru Vodă cu Pĕtru Vodă frate-seŭ; Pĕtru Vodă fugi la Brăila, lăsândŭ tótă tabĕra în mâna luĭ Ion Vodă. Şi multă dobândă făcuse Căzaciĭ, că aşa poroncise Ion Vodă sĕ lase maĭ multă dobândă Căzacilorŭ.

Purces-aŭ Ion Vodă în gónă dupĕ Pĕtru Vodă şi Alecsandru Vodă, cu tótă óstea sea, de aŭ arsŭ şi aŭ prădatŭ ţéra Muntenéscă, maĭ multŭ de giumătate, şi aŭ pusŭ Domnŭ pre Vintilă în ţéra Muntenéscă. Oblicindŭ Ion Vodă că Pĕtru Vodă şi Alecsandru Vodă s'aŭ opritŭ în Brăila, întorsu-s'aŭ cu oştile séle asupra Brăileĭ; şi, tăbĕrîndŭ subt Brăila, trimis'aŭ doĭ Muntenĭ la Beĭul de Brăila, cerêndŭ pre amêndoĭ Domniĭ sĕ iĭ dea pre mână; că apoĭ, de nu'ĭ va da, elŭ va sta cu rĕsboiŭ pregĭurŭ cetate, până o va dobândi. Trimis'aŭ şi Beĭul de Brăila patru Agĭ la Ion Vodă, cu ḑece glonţurĭ marĭ de tunurĭ şi cu ḑece micĭ, ḑicêndŭ luĭ Ion Vodă că cu acelŭ felŭ de bucate îlŭ va ospĕta den cetate, care nu le va mistui. Mâniatus'aŭ tare Ion Vodă pre aceĭ Agĭ, şi aŭ poroncitŭ de le-aŭ tăĭatŭ urechile şi nasurile cu buze cu totŭ, şi i-aŭ spânzuratŭ de piciórc înaintea cetăţeĭ; şi indată aŭ poroncitŭ pedestrimeĭ de aŭ făcutŭ năvală asupra têrguluĭ. Avêndŭ loitre gata, aŭ oboritŭ gardul têrguluĭ; şi întrândŭ in têrgŭ, aŭ tăĭatŭ pre Turciĭ den Brăila, câtŭ nice câne n'aŭ rĕmasŭ viŭ, şi curgea sângele părâŭ in Dunăre; şi aŭ datŭ focŭ de aŭ arsŭ têrgul; şi multă avere aŭ luatŭ, şi scule de aurŭ şi de argintŭ, şi mărgăritarŭ multŭ, că era bogatŭ acelŭ têrgŭ, nefiindŭ prădatŭ nice-odată, de când 'l-aŭ fostŭ dobânditŭ Turciĭ in séma lorŭ.

Vrêndŭ Ión Vodă atuncĭ sĕ bată şi cetatea, numaĭ ce'ĭ veni veste că'ĭ vinŭ într'agĭutorŭ Brăileĭ 15,000 de Turcĭ. Şi îndată aŭ trimisŭ pre Sfircĭovski cu Căzaciĭ împrotiva acelorŭ 15.000 de Turcĭ, dându-ĭ şi 8000 de Moldovenĭ. Şi têmpinându-se Sfircĭovski cu Turciĭ, dat-aŭ rĕsboiŭ vitezesce; şi înfrângêndŭ pre Turcĭ, i-aŭ topitŭ aşa, câtŭ abĭa aŭ scăpatŭ vr'o mie călărĭ. Éră ḑupĕ acéstă isbândă cu norocŭ, venit-aŭ veste luĭ Ion Vodă den urmă că aŭ intratŭ in ţéră Turcĭ şi Tătarĭ. Lăsat-aŭ Brăila, şi s'aŭ întorsŭ cu óstea împrotiva Turcilorŭ şi a Tătarilorŭ; şi lovindu-ĭ vitezesce, i-aŭ risipitŭ şi i-aŭ gonitŭ.

Dupĕ aceea aŭ mersŭ cu oştile séle, Ión Vodă, subt Tighinea; şi bătând'o câte-va ḑile, o aŭ dobânditŭ şi o aŭ arsŭ. Trimis-aŭ de acolo 600 de Căzacĭ la cetatea Albă, şi o aŭ aprinsŭ de aŭ arsŭ giumĕtate de têrgŭ. Éră Ión Vodă cu óstea sea, până a veni Căzaciĭ de la cetatea Albă, s'aŭ odihnitŭ; şi dupĕ aceea, înţĕlegêndŭ Ión Vodă de nisce Turcĭ ce eşisĕ de pren cetăţĭ şi se oştise cu Tătariĭ Bugéculuĭ, şi mergeaŭ la cetatea Albă, aŭ orânduitŭ pre Căzacĭ şi cu 3000 de Moldovenĭ, pre cariĭ, lăsându-ĭ Sfircĭovski pre-urmă, aŭ tocmitŭ Căzaciĭ in treĭ polcurĭ. In polcul celŭ denainte eraŭ 300 de Căzacĭ cu sineţe, şi toţĭ cu calcanurĭ, sĕ se sprijinéscă de suliţele Turcescĭ, orânduiţĭ. Alŭ-doĭle polcŭ, éră pre atâţĭa, cu sineţe şi cu arce; pre aciea i-aŭ orânduitŭ in cornul den dirépta; acolo, într'acelŭ polcŭ, era şi Sfircĭovski. In alŭ triĭle, pre àtâţĭa, cu suliţe lungĭ; pre acestia i-aŭ tocmitŭ in cornul den-stânga.

Éră Turciĭ, vĕḑêndŭ ómenĭ de ómenĭ, aŭ săritŭ cu îndrăsnire asupra Căzacilorŭ; éră Sfircĭovski aŭ poroncitŭ polculuĭ celuĭ den-miḑlocŭ de aŭ săritŭ împrotiva Turcilorŭ, sloboḑindŭ focul in Turcĭ; şi se făcu o amestecătură mare într'ênşiĭ. Atuncĭ şi singurŭ Sfircĭovski cu altŭ polcŭ i-aŭ lovitŭ den-dosŭ, sĕgetândŭ in Turcĭ den arce, şi ciea cu suliţele lungĭ, de-altă-parte, năvălindŭ asupra Turcilorŭ de'ĭ giunghĭaŭ şi'ĭ împungĭaŭ. Stătut-aŭ unŭ césŭ acestŭ rĕsboiŭ de âmbe părţile, până aŭ sositŭ şi Moldoveniĭ, şi cu mare îndrăsnire aŭ năvălitŭ asupra Turcilorŭ; şi, îngfrângêndŭ pre Turcĭ, prins-aŭ viĭ 200 de turcĭ, şi'ĭ mânaŭ denapoĭ ca pre nisce dobitóce, de i-aŭ închinatŭ luĭ Ión Vodă; şi îndată aŭ poroncitŭ Ión Vodă de'ĭ tăĭară cu cósele. Pre acea óste Turcéscă era Capŭ unŭ Agă prea bogatŭ, şi se preţeluĭa cu mulţĭ banĭ şi odóre sĕ se rescumpere de la Căzacĭ, sĕ nu'lŭ maĭ ducă la Ión Vodă. Ce, Çăzaciĭ maĭ multŭ socotĭaŭ credinţa spre Ión Vodă decâtŭ averea, şi fu omoritŭ şi acela ca şi ceĭ-altĭ Turcĭ.

Inţĕlegêndŭ aceste Sultan Selim, Impĕratul Turcescŭ, fórte se turbură tare, şi socotĭa sĕ se scóle elŭ cu puterea sea, sĕ vie asupra luĭ Ión Vodă; că intrase in grijĕ mare sĕ nu pĭarḑă Moldova şi câtŭ stĕpânĭa elŭ dencóce de Dunăre. Poroncit-aŭ şi Hanuluĭ Crîmuluĭ sĕ se pornéscă cu óste sĕ mérgă asupra luĭ Ión Vodă; trimis-aŭ ĭarăşĭ şi pe Pĕtru Vodă cu multă óste Turcéscă. Inţĕlegêndŭ Ión Vodă de atâte oştĭ ce'ĭ vinŭ asupră, aŭ orânduitŭ pre Ieremia, Pârcălabul de Hotin, cu 1400 de Moldovenĭ la trecĕtórea Turcilorŭ la Dunăre, sĕ pótă opri sĕ nu trécă Turciĭ; că Pĕtru Vodă cu Turciĭ acmu sosise la Dunăre. Éră Ión Vodă aŭ lăsatŭ oştile de se odihnĭaŭ până iĭ va veni veste de la Ieremia Pârcălabul sĕ scie de vrăjmaşul seŭ, de Pĕtru Vodă.

Ieremia Pârcălabul, mergêndŭ la Dunăre şi vĕḑêndŭ in ceea parte atâta mulţime de Turcĭ oştiţĭ cu Pĕtru Vodă, elŭ s'aŭ agĭunsŭ pre-taĭnă cu Pĕtru Vodă, şi aŭ luatŭ 30,000 galbinĭ de aurŭ de la Pĕtru Vodă, darŭ; şi s'aŭ făcutŭ că nu póte opri trecĕtórea Turcilorŭ, pentru mulţimea de oştĭ ce suntŭ; şi întorcêndu-se Ieremia Pârcălabul de la Dunăre, aŭ aflatŭ pre Ion Vodă subt Tighinea, bătândŭ cetatea Tighineĭ; şi'ĭ spusĕ cum n'aŭ pututŭ opri atâta mulţime de oştĭ. Éră auḑindŭ aceste Ión Vodă de la Ieremia Pârcălabul, că Turciĭ ântêiŭ trecusĕ tunurile cu Eniceriĭ de preste Dunăre in acéstă parte, s'aŭ

gătitŭ şi elŭ degrabă; stringêndŭ óstea, aŭ purcesŭ in têmpinarea Turcilorŭ la Dunăre, şi s'aŭ tăbĕritŭ aprópe de Dunăre.

Éră Căzaciĭ, neavêndŭ limbă, căcĭ pre Ieremia Pârcălabul nu'lŭ credeaŭ Căzaciĭ, fiindŭ in grijĕ cu toţiĭ s'aŭ strinsŭ la cortul luĭ Ión Vodă, şi aŭ ḑisŭ Sfircĭovski: «Noĭ, câţĭ amŭ gĭuratŭ sĕ'ţĭ fimŭ cu credinţă, Ióne, sĕ'ţĭ slujimŭ până la acestŭ césŭ împrotiva vrăjmaşilorŭ, de acmu gata suntemŭ sĕ'ţĭ slujimŭ, şi scimŭ că vrăjmaşiĭ tĕĭ nu pentru ţéra ta, ce pentru trupurile nóstre vinŭ. Ce, nóă ântêiŭ ne trebue sĕ scimŭ, mulţĭ suntŭ? ce gândescŭ? pentru sĕ nu fimŭ ca nisce morţĭ aduşĭ la mormêntŭ, şi sĕ nu ne punemŭ capetele ca nisce dobitóce mute. Pentru aceea, ce veste aĭ de dânşiĭ, ce sfatŭ, ce meşterşugŭ spune, sĕ scimŭ şi noĭ.»

La aceste cuvinte a luĭ Sfircĭovski aŭ suspinatŭ Ión Vodă, rĕspunḑêndŭ prostesce: «Cunoscut-amŭ de-multe-orĭ priinţa vóstră spre mine, ĭubiţiĭ meĭ vitezĭ, şi nu aşŭ fi bucurosŭ sĕ vĕ amăgescŭ, nice sĕ facŭ ceva fĕră sfatul vostru; ce aşa vĕ înscĭinţezŭ cum Ieremia nu'ĭ departe cu altă óste, şi i-amŭ poroncitŭ sĕ ne dea scire de nepriétenul nostru, când are avea aşa de-plină veste şi sciinţă de dânsul. Eŭ pre Ieremia creḑŭ ca pre sănătatea mea, că i-amŭ cunoscutŭ şi'ĭ sciŭ bine credinţa şi bunătatea luĭ; elŭ mi-aŭ făcutŭ scire că maĭ multŭ de 12,000 de Turcĭ nu suntŭ. Ce, de are fi şi 30,000, ne vomŭ bate cu dânşiĭ, de ne va agĭuta Dumneḑeŭ.» Nu s'aŭ aşeḑatŭ pre cuvêntul luĭ Ión Vodă Sfircĭovski, ce aŭ poftitŭ pre Ión Vodă sĕ şéḑă cu tabĕra acolo; éră elŭ cu ómeniĭ seĭ aŭ mersŭ pentru limba; şi'ĭ dede Ión Vodă şi pre Veronie, Hatmanul seŭ, cu 5000 de Moldovenĭ călărĭ. Şi mergêndŭ, aŭ datŭ peste strajea Turcéscă, atâţĭa de mulţĭ, pre câţĭ eraŭ şi oşteniĭ luĭ Ión Vodă; şi dându-le rĕsboĭŭ, aŭ înfrântŭ pre Turcĭ. Éră altă limbă n'aŭ putută lua, fĕră numaĭ unŭ Turcŭ rănitŭ fórte tare; ce nemică dentru acela n'aŭ putută sĕ înţĕlégă, ce numaĭ pre singură strajea aŭ cunoscutŭ eĭ că este multă óste Turcéscă. Pentru aceea, aŭ ḑisŭ Căzaciĭ luĭ Ión Vodă sĕ fie trézŭ şi cu paḑă, cum va crede pre Ieremia Pârcălabul maĭ multŭ. La aceste cuvinte Ión Vodă nimică altă n'aŭ rĕspunsŭ, fĕră numaĭ ce aŭ ḑisŭ: «Nu avemŭ de ce avea grije; sciŭ şi nădĕjduescŭ, că in scurtŭ se va arăta, că eŭ pentru aceea am venitŭ, pentru sĕ'mĭ apĕrŭ moşiea până la mórte.» Şi aŭ eşitŭ Ion Vodă den tabĕră cu 300 de Moldovenĭ şi s'aŭ lipitŭ de balta Cahul, şi s'aŭ suitŭ intr'unŭ piscŭ de délŭ sĕ pótă cunósce câtă sémă de óste va fi Turcéscă. Ce nimică n'aŭ putută pricepe; că óstea era pre văĭ tăbĕrită; ce numaĭ străjile s'aŭ vĕḑutŭ in patru locurĭ; carĭ, nelăsându-se sĕ se vaḑă de totŭ de Moldovenĭ, s'aŭ clătitŭ pre-incetŭ pre văĭ. Neputêndŭ, déră, pricepe Ion Vodă pe neprietenul seŭ, s'aŭ trasŭ cu tótă óstea sea, care era 30,000, şi aŭ tocmit'o in treiḑecĭ de polcurĭ, şi la totŭ polcul eraŭ tunurĭ. Éră atuncĭ, o sémă din boĭeriĭ ceĭ marĭ, anume: Murgu Vornicul celŭ mare, şi Bilăe Vornicŭ mare, şi Stăvilă Hatmanul, vĕḑêndŭ atâta putere de óste ce venise cu Pĕtru Vodă, temêndu-se sĕ nu caḑă in mreja vrăjmaşilorŭ seĭ, aŭ părăsitŭ pre Ion Vodă şi aŭ fugitŭ la Turcĭ, la Pĕtru Vodă. Avea Ion Vodă şi pive 80 de aruncatŭ cumbarale, şi călărime de osebĭ. Avea ţiitóre Săsóĭe, Ion Vodă; sta deosebĭ; care, pentru multă dragoste ce avea spre Ion Vodă, nu 'l-aŭ lăsatŭ intre óstea cea călăréţă, temêndu-se sĕ nu'lŭ

viclenéscă boierii țereĭ, precum aŭ și făcutŭ de-nevoe, și sĕ nu'lŭ dea Țurcilorŭ; ce numaĭ in Căzacĭ nădĕjduia și credea.

După ce impărți Ion Vodă óstea sea in 30 de polcurĭ până a se incepere rĕsboiul, atuncea aŭ vĕḑutŭ Ion Vodă mulțimea oștiĭ Turcescĭ, care se socotia maĭ bine de 50,000, și atuncea se vĕḑu amĕgitŭ de Ieremia Pârcălabul, pre carele îlŭ avea maĭ de-credință decâtŭ pre alțiĭ; și chiemându'lŭ Ion Vodă la sine, s'aŭ apĕratŭ Ieremia Pârcălabul, ḑicĕndŭ că elŭ n'aŭ putută pricepe sĕ cunóscă mulțimea Turcilorŭ; éră priința și credința luĭ către domnul seŭ, Ion Vodă, se va vedea că ântêiŭ elŭ va da rĕsboiŭ Turcilorŭ. Și indată cu polcul seŭ aŭ purcesŭ Ieremia Pârcălabul asupra Turcilorŭ; éră apropiindu-se de Turcĭ, aŭ poroncitŭ stegarului seŭ de aŭ sloboḑitŭ stégul in gios, și 'șĭ-aŭ luatŭ toțĭ șlicele și 'șĭ-aŭ plecatŭ capetele la Turcĭ. Vĕḑêndŭ Turciĭ ce eraŭ in frunte sĕ'șĭ dea resboiŭ, aŭ stătutŭ până s'aŭ inchinatŭ Ieremia Pârcălabul cu aĭ seĭ. Éră alțĭ Moldovenĭ, vĕḑêndŭ faptele Ieremieĭ Pârcălabuluĭ, inspăĭmântațĭ aŭ alergatŭ la Ion Vodă și i-aŭ spusŭ. Ce, Ion Vodă, ca unŭ omŭ cu inimă mare ce era, sĕ nu'șĭ blăznéscă inimile pentru Ieremia Pârcălabul, care aŭ viclenitŭ pre Domnu-seŭ, așa indată aŭ poroncitŭ sĕ dea in dobe și in trâmbițe semnŭ de rĕsboiŭ. Éră Turciĭ aŭ pusŭ in frunte pre Ieremia Pârcălabul cu ómeniĭ seĭ, de'ĭ mânaŭ denapoĭ ca pre nisce vite asupra oștiĭ luĭ Ion Vodă.

Éră Ion Vodă, vĕḑêndŭ pre Moldoveniĭ seĭ cu Ieremia Părcălabul in frunte, aŭ poroncitŭ de aŭ sloboḑitŭ sinețele tóte intr'ânșiĭ, de aŭ peritŭ până la unul; și câțĭ n'aŭ peritŭ de focul luĭ Ion Vodă, îĭ ucideaŭ Turciĭ den urmă, de nu puteaŭ strĕbate de trupurile lorŭ căḑute.

Éră Căzaciĭ, vĕḑêndŭ ce se lucréză, aŭ sloboḑitŭ focul in Turcĭ așa de tare câtŭ aŭ datŭ Turciĭ dosŭ de-odată, orĭ că nu le putură sta maĭ multŭ împrotivă, orĭ că'ĭ vrea maĭ aprópe sĕ'ĭ ia in focŭ, apropiindu'ĭ de pedestrime. Ce, Sfirciovski, pricepêndŭ aceea, aŭ strigatŭ asupra Moldovenilorŭ sĕ se intórcă; întumarĕ-se Moldoveniĭ, și Turciĭ îĭ luară in gónă. Vĕḑêndŭ Moldoveniĭ că'ĭ gonescŭ așa de tare Turciĭ, se intórseră la Turcĭ, și se făcu unŭ rĕsboiŭ mare intre dânșiĭ, câtŭ de a mână se tăiaŭ și se impungiaŭ in sulițe. Slobozit-aŭ Turciĭ focul in Moldovenĭ; acea mórte se făcu, câtŭ picaŭ de pre caĭ, așa Moldoveniĭ cum și Turciĭ, de âmbe părțile; nice se maĭ auḑia de trósnetul puscilorŭ, nice se vedea locul de fumŭ, nice maĭ sciaŭ pușcașiĭ in cine daŭ cu pușcile, câtŭ le slăbise mânele a se tăiare uniĭ pre alțiĭ. Atuncĭ Ion Vodă aŭ îndreptatŭ pre aĭ seĭ denapoia pușcilorŭ sĕ se odihnéscă cevașĭ, și sĕ'șĭ păḑéscă stégurile séle. Așijderea și Turciĭ s'aŭ datŭ inapoĭ sĕ se odihnéscă și eĭ. Asa stândŭ și privindŭ uniĭ spre alțiĭ, aŭ datŭ Dumneḑeŭ plóie mare și răpede, și s'aŭ udatŭ pravul de puscĭ, de unde aveaŭ nădejde de agiutorŭ Moldoveniĭ. Ce numaĭ de a mână le căuta a se batere; ce și mânele le eraŭ slăbite și nu puteaŭ sprijini mulțimea Turcilorŭ; că și Tătarĭ próspețĭ se adăogiaŭ, viindŭ den dosŭ, 'ĭ-aŭ lovitŭ pre Moldovenĭ și 'i-aŭ infrântŭ, și'ĭ goniră împreună cu Turciĭ; și 'ĭ-aŭ tăiatŭ, câtŭ numaĭ pedestrimea aŭ rĕmasŭ și óstea de strânsură, Căzacĭ 250. Ce, fiindŭ și Turciĭ osteniți, nu cutezaŭ a năvăli asupra Căzacilorŭ.

Vĕḑêndŭ așa Ion Vodă, alergat-aŭ de sirgŭ la Căzacĭ și le ḑise: «Vĕḑŭ, bu-

niĭ meĭ vitezĭ, că den vicleşugul Ieremieĭ Părcălabuluĭ amŭ sositŭ la acésta, sĕ ne punemŭ capetele; ce, unde vorŭ pica capetele vóstre, acolo şi alŭ meŭ; sufletul sĕ mérgă dreptŭ la cerŭ.» La aceste aŭ rĕspunsŭ Sfirciovski: «De mórte nice cătŭ-de-puţinŭ nóă nu ni'ĭ grije, şi cu dragŭ vomŭ muri toţĭ; ce ăncă se maĭ dămŭ resboiŭ acelorŭ spurcaţĭ păgânĭ.» Ce indată s'aŭ pedestritŭ cu toţiĭ; şi impreunându-se cu óstea ce venisĕ maĭ mulţĭ in dobândă de câtŭ in léfă, ce eraŭ ca 20,000, şi năvălindŭ cu dânşiĭ, singurŭ Ion Vodă aŭ apucatŭ puscile de la Turcĭ, cele uşóre; o puşcă de acele singurŭ Ion Vodă o aŭ apucatŭ, că aşa era de tare Ion Vodă, câtŭ o aŭ trasŭ singurŭ. Şi ămplândŭ puscile acele de pravŭ, le-aŭ spartŭ şi le-aŭ lepădatŭ; şi legĕndŭ tabĕra, s'aŭ trasŭ cale de o ḑi, la unŭ satŭ, de s'aŭ ingropatŭ; insĕ, de apă le era lipsă mare şi nevoe. Éră Turciĭ, dacă s'aŭ strînsŭ cu toţiĭ cu ceĭ den gónă, 'i-aŭ incungiuratŭ de-maĭ-nainte de apusul sóreluĭ; şi eraŭ mulţĭ Turcĭ cu Tătarĭ, câtŭ nu'ĭ putea cuprinde cu ochiĭ, şi acolo tótă nóptea 'i-aŭ străjuitŭ sĕ nu scape dentr'acelŭ locŭ; şi aŭ aprinsŭ casele in satŭ ce eraŭ pustiĭ, sĕ se facă lumină, sĕ se vaḑă Turcilorŭ. Éră dacă s'aŭ făcutŭ ḑi, inceput-aŭ Turciĭ cu tóte puscele a batere intrânşiĭ; ce nu le puteaŭ strica nimica, că se ingropase bine. De acolo, triĭ ḑile s'aŭ apĕratŭ, făcêndŭ năvală Căzaciĭ in multe rânduri asupra Turcilorŭ. Vĕḑêndŭ Turciĭ că cu greŭ iĭ vorŭ dobândi, aŭ pusŭ socotélă sĕ facă legătură Ion Vodă sĕ li se inchine.

Ion Vodă, ăncă vĕḑêndŭ că flămânḑescŭ şi leşină de sete, şi pravul ăncă inpuţinase, sĕ fugă sĕ scape locŭ nu era, că totŭ locul cuprinsese Turciĭ, aŭ gânditŭ că dór cu blândeţe şi cu giurămêntŭ făcêndŭ Turcilorŭ, se va scóte den peire. Era jele mare luĭ Ion Vodă de óstea ce venise in dobândă, măcar că Căzaciĭ toţĭ eraŭ gata sĕ móră lûngă Ion Vodă; incepu a trimite la Turcĭ că se va inchina, de'ĭ vorŭ trimite omŭ ca acela sĕ'ĭ giure la poftele luĭ Ion Vodă. Turciĭ, bucuroşĭ eraŭ la una ca acésta: decâtŭ cu arme şi cu vĕrsare de sânge, maĭ bine cu inşĕlăciune sĕ'lŭ dobândéscă. Şi trimiseră unŭ Turcŭ la Ion Vodă de'ĭ giură intr'acesta chipŭ: Ântêiŭ, pre Căzacĭ sĕ'ĭ slobóḑă cu ḑile intregĭ sĕ se ducă; a-doŭa, sĕ'lŭ ducă pre Ion Vodă viŭ la stĕpânul seŭ, Impĕratul; éră pentru óstea de ţéră nimică n'aŭ pomenitŭ, căcĭ nu se indoia cum nu o vorŭ erta, fiindŭ raia, şi pagubă Impĕrăţieĭ se va face de'ĭ va omori.

Dupĕ ce aŭ giuratŭ Turcul pentru aceste luĭ Ion Vodă, aŭ eşitŭ den şanţŭ, luândŭ cu sine pre toţĭ Căzaciĭ, şi aşa aŭ ḑisŭ cătrĕ turcŭ: «De vreme ce este voia luĭ Dumneḑeŭ sĕ caḑŭ eŭ astăḑĭ in mânele vóstre, mĕ rogŭ sĕ'mĭ arătaţĭ acele ce mi-aţĭ giuratŭ, sĕ slobodiţĭ pre acestĭ ómenĭ bunĭ; éră de aveţĭ vre o mânie spre dânşiĭ, de pre mine vĕ rĕsplătiţĭ, şi lorŭ le daţĭ pace». Şi aşa impărţindu'şĭ Ion Vodă totŭ alŭ seŭ intre Căzacĭ, 'şĭ-aŭ luatŭ ertăciune de la dânşiĭ, ḑicêndŭ că până la mórtea sea nu'ĭ va uita. Auḑindŭ Căzaciĭ aceste, aŭ inceputŭ cu toţiĭ a plângere şi a'lŭ sĕrutare; şi dacă s'aŭ depărtatŭ ca triĭ pistrele de la Căzacĭ, 'şĭ-aŭ luatŭ ertăciune de la ţéră cu multe lacrimĭ; şi iar s'aŭ intorsŭ la Căzacĭ de le-aŭ impărţitŭ aurŭ, odóre ce aŭ avutŭ la sine, ḑicêndŭ: «N'aŭ vrutŭ acésta Dumneḑeŭ, buniĭ meĭ voinicĭ, ca sĕ potŭ a vĕ avere maĭ multŭ pre voĭ, saŭ pre aciea deplin 1200, că m'aşŭ fi nevoitŭ, cu agiutorul luĭ Dumneḑeŭ, sĕ nu ămble acestĭ cânĭ pre locul meŭ, care 'mĭ-aŭ

luatŭ Dumnedeŭ, pentru multe ale mele păcate. Ce, inzădar, aceste îmĭ cautā a răbdare ce aŭ slobodịtŭ Dumnedeŭ asupră'mĭ, sĕ mĕ despartŭ de voĭ. Dumnedeŭ sĕ vĕ ducă sĕnătoşĭ la casele vóstre! éră pre mine, de mĕ va pădi Dumnedeŭ dentru sângerósa mână a acestorŭ ómenĭ rĕĭ, şi mĕ vorŭ duce cu viață la stăpânul meŭ, nu mĕ indoescŭ nimică intru stăpânul meŭ, că'mĭ va da ĭarăşĭ domnia, şi voiŭ sci mulțămi crăieĭ Leşescĭ şi némuluĭ Leşescŭ. Ce amŭ avutŭ pre-lîngă mine, maĭ bĭne voĕ sĕ rĕmâe decâtŭ acestorŭ cânĭ, pentru priința şi slujbele ce amŭ cunoscutŭ de-multe-orĭ de la voĭ». Clătit-aŭ la multă curgere de lacrimĭ pre Căzacĭ acéstă voróvă a luĭ Ion Vodă; şi 'şĭ-aŭ lăsatŭ şi sabia la dânşiĭ, şi aŭ purcesŭ însuşĭ alŭ-doĭle numaĭ cu unŭ Léhŭ, anume Osmonski, ca unŭ robŭ, in tabĕra Turcéscă.

Dacă aŭ dusŭ pre Ion Vodă la Paşa ce era Saraskier pre oştĭ, 'l-aŭ mustratŭ Paşa ca la patru césurĭ. Ce are fi rĕspunsŭ Turcilorŭ, se cunósce că aŭ rĕspunsŭ cuvêntŭ mare: 'l-aŭ gĭunghĭatŭ Paşa cu hamgerul in pântece şi in gură, şi scoțindu'lŭ afară 'i-aŭ tăĭatŭ capul şi'lŭ puseră intr'o suliță; éră trupul luĭ 'l-aŭ legatŭ de códele a douĕ cămile şi 'l-aŭ ruptŭ bucățĭ; aşa scrie cronica luĭ Gvagnik istoricul. Éră Ureche Vornicul in Leatopisețul țereĭ, scrie că de viŭ 'l-aŭ legatŭ pre Ion Vodă de códele a douĕ cămile de 'l-aŭ sfĕrâmatŭ; şi sĕ fie disŭ atuncea Ion Vodă că: «Eu multe felurĭ de muncĭ şi morțĭ groznice amŭ făcutŭ, éră mórte ca acésta n'amŭ sciutŭ sĕ fiŭ făcutŭ» (Vedĭ, ce felŭ de pocăință are tiranul!). Apoĭ Turciĭ toțĭ îşĭ ungeaŭ sabiile cu sângele luĭ Ion Vodă. Plata 'şĭ-aŭ luatŭ Ion Vodă, pentru cumplite morțĭ ce aŭ făcutŭ şi elŭ. Maĭ scrie Gvagnik dicêndŭ, că pentru aceea 'l-aŭ pedepsitŭ Dumnedeŭ pre Ion Vodă, căcĭ se turcisĕ, ca, cu legea Turcéscă, sĕ pótă scăpa de mórte.

Dupĕ aceea s'aŭ slobodịtŭ Turciĭ la ceea-altă spudă de țéră de 'i-aŭ snopitŭ şi 'i-aŭ sfărĕmatŭ. Éră Căzaciĭ, vĕdêndŭ spre ce este lucrul, nelăsându-se pre gĭurămêntul Turcilorŭ, aŭ silitŭ sĕ intre in şanțŭ sĕ se apere până la mórte. Ce, n'aŭ pututŭ, că era şanțul cuprinsŭ de Turcĭ. Ce, s'aŭ slobodịtŭ cu toțiĭ de aŭ intratŭ in tabĕra Turcéscă, in grămadă, tăindŭ şi omorindŭ pre Turcĭ, până aŭ peritŭ şi eĭ până la unul. Éră pe Sfircĭovski Polcovnicul şi pre alțĭ sotnițĭ 'i-aŭ luatŭ Turciĭ in robie, şi pre-urmă aŭ eşitŭ den robie cu prețŭ de rescumpĕrare.

Domnit-aŭ Ion Vodă treĭ anĭ; ce omŭ aŭ fostŭ nu trebue maĭ multŭ a'lŭ tâlmăcire, că faptele luĭ 'l-aŭ arătatŭ.

Dupĕ peirea luĭ Ion Vodă şi risipa oştiĭ séle, slobodịtu-s'aŭ Tătariĭ in pradă in tótă țéra şi aŭ robitŭ, câtŭ maĭ mare pustiire decâtŭ atuncea n'aŭ maĭ fostŭ de când'ĭ țéra nóstră, impresurându'ĭ pre toțĭ fĕră-de-veste pre la casele lorŭ; şi dentru aceea pradă de atuncea pre multe locurĭ până astădĭ multe sate aŭ rĕmasŭ pustiĭ, ales la câmpŭ, den Prut până in Nistru.

Turciĭ, dupĕ isbânda ce aŭ făcutŭ asupra luĭ Ion Vodă, s'aŭ intorsŭ inapoĭ; éră Pĕtru Vodă aŭ trimisŭ pre Bilăe Vornicul inainte, Caĭmacam, la scaunul domnieĭ, la Sucévă, dândŭ veste de Domnŭ noŭ; şi aŭ scosŭ bejeniile pre a casă; pre-urmă aŭ sositŭ şi Pĕtru Vodă la Iaşĭ, Iunie 25.

6. Domnia luĭ Pĕtru Vodă Șchĭopul, în anul 7081.

Leşiĭ, după mórtea luĭ Jigmond Craĭul, aŭ fostŭ aĭesŭ Craiŭ Leşescŭ pre Henrik, frate Craĭuluĭ Franţuzescŭ; éră Henrik, pre-urmă, oblicindŭ de mórtea frăţine-seŭ luĭ Carol, Craĭuluĭ Franţuzescŭ, aŭ eşitŭ pre-taĭnă, nesciindŭ Leşiĭ den Cracăŭ, pre o portiţă, şi s'aŭ dusŭ in ţéra Franţuzéscă, de 'l-aŭ făcutŭ acolo Craiŭ Franţuzescŭ in locul frăţine-seŭ luĭ Carol.

Intr'acestŭ anŭ aŭ muritŭ Sultan Selim, Impĕratul Turcescŭ, după ce luă veste de bucurie pentru două cetăţĭ in Africa, la Işpania, anume Tunis, şi Goleta; dacă făcu Dunanma de bucurie, maĭ trăindŭ două sĕptĕmânĭ, aŭ muritŭ, şi aŭ rădicatŭ Turciĭ Impĕratŭ pre Sultan Murat, fecĭorul luĭ Sultan Selim celŭ maĭ mare. Acela Muratŭ aŭ omoritŭ pre cincĭ fraţĭ aĭ seĭ maĭ micĭ. Impĕrăţit-aŭ Sultan Selim anĭ 7, şi lunĭ 5.

In anul de la Hristos Mântuitorul nostru 1575, in luna Octomvrie, mare pradă aŭ făcutŭ Tătariĭ in ţerile Rusescĭ, in Volinia şi in Podolia; 55,000 de suflete aŭ peritŭ, cu micŭ cu mare; 340,000 aŭ robitŭ; caĭ, epe, vacĭ, boĭ, oĭ, fără-sémă aŭ luatŭ, fĕră alte prăḑĭ ce aŭ luatŭ; cu aceste oştĭ Tătărescĭ in ţéra Leşéscă aŭ fostŭ şepte Sultanĭ.

Pre aceste vremĭ, murit-aŭ Alecsandru Vodă, Domnul Muntenescŭ; domnit-aŭ anĭ 9 şi lunĭ 1, şi aŭ rĕmasŭ domnia fiĭu-seŭ Mihnea Vodă. — Arătatus-aŭ învĕzduh stea cu códă, ce se chĭamă cometa.

Scriŭ cronicariĭ Leşescĭ că acea pradă ce amŭ pomenitŭ că aŭ făcutŭ Tătariĭ în ţéra Leşéscă, sĕ fie fostŭ cu scirea luĭ Pĕtru Vodă, şi ḑicŭ sĕ fie fostŭ şi ómeniĭ luĭ Pĕtru Vodă; şi ḑicŭ că şi pleanul ce aŭ adusŭ Tătariĭ den ţéra Leşéscă sĕ'lŭ fie împărţitŭ cu Pĕtru Vodă. Ce, nu'ĭ de creḑutŭ, sĕ'lŭ fie împărţitŭ. Póte sĕ'şĭ fie avêndŭ bănatŭ Pĕtru Vodă pre Leşĭ, pentru Căzaciĭ ce aŭ venitŭ agĭutorŭ luĭ Ion Vodă, sĕ fie fostŭ cu scirea luĭ; éră dobânda sĕ o împarţă cu Pĕtru Vodă, eŭ nu creḑŭ. Éră şi Căzaciĭ n'aŭ şeḑutŭ fĕră lucru pre acea vreme, că aŭ lovitŭ Crîmul, avêndŭ povaţă pre unŭ căzaciŭ, anume Bogdan, de aŭ făcutŭ multă pagubă Tătarilorŭ.

Leşiĭ, părăsiţĭ de Henrik, Craĭul lorŭ, că numaĭ şepte lunĭ crăisĕ, stătură cu toţiĭ după alesul Craĭuluĭ noŭ. S'aŭ strînsŭ toţĭ la Varşavŭ; uniĭ poftĭaŭ pre Macsimilian, saŭ pre fiĭul seŭ Ernest, unde şi soliĭ luĭ Macsimilian fiindŭ în Varşav, tras-aŭ cu darurĭ pre mulţĭ Domnĭ Leşescĭ în partea luĭ Macsimilian. Craĭul Şveḑescŭ încă trăgea la sine crăiea Leşéscă, avêndŭ şi elŭ solĭ în Varşavŭ; era şi fata luĭ Craiŭ Jigmond, ce numaĭ ea singură rĕmăsese de seminţiea luĭ Iagelo, ĭar partea bărbătéscă se stinsese. Stefan Bator, Domnul de Ardél, ĭară, trăsese o sémă de Domnĭ Leşescĭ în partea sea; şi Alfons, Domnul de Ferrara, aşijderea. Éră o sémă de Domnĭ numaĭ pre Anna, fata Craĭuluĭ celuĭ mortŭ, socotĭaŭ sĕ o alégă sĕ fie crăĭésă, şi sĕ o mărite după Stefan Bator, domnul de Ardélŭ. Macsimilian avea parte maĭ tare, şi făcusĕ şi gĭurămêntŭ înaintea solilorŭ Leşescĭ, la Beciŭ. Ce, zăbăvindu-se Macsimilian a venire în ţéra Leşéscă, ciea ce trăgeaŭ cu Stefan Bator aŭ nemeritŭ maĭ curênd den Ardélŭ împreună cu Bator, lăsândŭ în locul seŭ pre frate-seŭ, Domnŭ în Ardélŭ. Éră Macsimilian rĕmase fĕră crăiea Leşéscă.

Cu aceste legăturĭ şi tocmele s'aŭ aşedatŭ Stefan Bator la crăiea Leşéscă:

1. Sĕ se gĭure că va ţinea tóte legile Leşilorŭ.
2. Datoriile crăieĭ sĕ le plătéscă.
3. Orĭ câtŭ locŭ de a Leşilorŭ a dobânditŭ Muskaliĭ, sĕ'lŭ rĕscumpere.
4. Cu Turciĭ vecĭnică pace sĕ aibă.
5. Hotarele sĕ le pădéscă şi sĕ aĭbă de grijĕ.
6. Maĭ nainte de întrarea luĭ în ţéra Leşéscă, sĕ trimiţă 100,000 de zloţĭ de rĕscumpĕrarea robilorŭ den Tătarĭ.
7. Robiĭ de la Tătarĭ sĕ'ĭ rĕscumpere.

Venit-aŭ Stefan Bator în luna luĭ April pren Moldova, şi aŭ mersŭ în ţéra Leşéscă. Eşitu-i-aŭ în têmpinare, la marginea ţereĭ Leşescĭ, Ieronim, Voevoda ţereĭ Rusescĭ, şi Sinevcesciĭ, cu mare glótă şi slujitorĭ. Şi mergêndŭ Bator în Cracăŭ, fu alesŭ Craiŭ; şi atunceşĭ s'aŭ cununatŭ cu Anna, fata luĭ Jigmond Craiŭ; éră în 30 ḑile a luĭ Maĭ fu coronitŭ Craiŭ. — Noĭ sĕ venimŭ la rôndul istorieĭ nóstre, lăsândŭ la Leşĭ, eĭ sĕ scrie de Stefan Bator Craĭul lorŭ.

Dupĕ ce trecu unŭ anŭ în domnia luĭ Pĕtru Vodă, la anul 7082, s'aŭ scocĭoritŭ unŭ căzacŭ, anume Ión Potcóvă, dentre căzaciĭ de la Pragurĭ, făcêndu-se, cum ḑicŭ uniĭ, frate luĭ Ion Vodă, rĕspunḑêndu-se de la Mazovia, de unde aŭ fostŭ şi Ion Vodă; éră Potcóvă îĭ era poreclă, pentru că frăngea în mânĭ potcóve de calŭ. Acesta aŭ trasŭ o sémă de căzacĭ la sine. Scrie cronica Leşéscă, că auḑindŭ o sémă de boĭerĭ de ţéră de acestŭ căzacŭ că se scrie şi se numesce frate luĭ Ion Vodă şi strînge căzacĭ lângă sine, aŭ trimisŭ pre-taĭnă la dânsul, den ţéră, poftindu'lŭ sĕ vie la moşie'şĭ, că pre urma frăţine-seŭ, luĭ Ion Vodă, luĭ se cuvine domniea ţereĭ; şi ca aceste se jĕluĭaŭ şi pre Pĕtru Vodă, pentru marĭ strîmbătăţĭ şi nevoĭ cu dările preste-putinţă ce le face lorŭ, şi aŭ marĭ asuprele de Turcĭ, întru cariĭ mare dragoste avea Pĕtru Vodă, şi'ĭ avea in curte pre o sémă de Turcĭ. Primit-aŭ Potcóvă pofta boĭerilorŭ, şi le-aŭ mulţămitŭ; şi'ĭ întreba de sfatŭ, în ce chipŭ şi cu ce miḑĭlóce are putea Potcóvă sĕ vie la domnie, sĕ'ĭ facă rĕspunsŭ aceĭ boĭerĭ ce'lŭ poftĭaŭ.

Trimis-aŭ aceĭ Boĭerĭ douĕ cărţĭ, scriindu'ĭ una la Cnéz Costantin, Voevodul de Kiev, că pre-atuncea era Kievul Leşescŭ, şi altă carte la Starostea de Bar, cu peceţile a câţĭ-va boĭerĭ de maĭ-de-frunte, in care cărţĭ rugaŭ eĭ tare sĕ dea agĭutorŭ luĭ Potcóvă numaĭ până la Nistru; éră acolo la Nistru eĭ îlŭ vorŭ têmpina cu óste. Luândŭ Potcóvă cărţile acele, aŭ mersŭ necunoscutŭ la Bar, şi le-aŭ datŭ Starosteluĭ de Bar, şi aŭ avutŭ cu dânsul multă voróvă de-taĭnă.

Rĕspunsu'i-aŭ Starostele, bucurosŭ 'i-ar da agĭutorŭ, şi prea lesne arŭ putea face acésta; ce, sciindŭ de legăturile şi tocmelele ce are Craĭul Leşescŭ cu împĕrăţia Turculuĭ, a facere acésta nu i se cade, fĕră voĭa crăĭéscă; însĕ, între alte trebĭ, scriindŭ la Craĭul Starostele, va pomeni şi pentru acésta; şi fiindŭ cu voĭa Craĭuluĭ, nu se va apĕra de acestŭ lucru. Şi aŭ ḑisŭ luĭ Potcóvă, până'ĭ va veni respunsŭ de la Craĭul, sĕ zăbăvéscă într'altŭ locŭ; căcĭ, şeḑêndŭ în Bar, sĕ nu se sune, şi s'are facere spaĭmă la Moldova. Decĭ, mulţămindŭ Potcóvă Starosteluĭ, s'aŭ dusŭ de-acolo. Éră unŭ căzacŭ, anume Co-

peţki, ce nemerise de-curêndŭ acolo în Bar, înţĕlegêndŭ acésta, aŭ mersŭ la Potcóvă, bucurându-se de norocirea luĭ şi gĭuruindu'ĭ agĭutorŭ, dupĕ putinţa luĭ. Mulţămitu-i-aŭ Potcóvă, şi 'l-aŭ rugatŭ pentru ce'ĭ adeveresce sĕ'ĭ arăte şi întru faptă, şi'ĭ va mulţămi, şi'ĭ va plăti ostenéla luĭ.

Copeţki, avêndŭ cunoscinţă între Căzacĭ, cu cariĭ aŭ fostŭ vr'o 20 de anĭ, mers'aŭ la Căzacĭ; avêndŭ puţinteĭ banĭ Copeţki den agonisita sea, i-aŭ împărţitŭ Căzacilorŭ ; şi se găsi şi unŭ Moldovénŭ, anume Ţopa, ce era însuratŭ în ţéra Leşésca şi trăĭa în ţinutul Braslavuluĭ, care şi acela se amestecă cu Copeţki. Şi cu nevoinţa lorŭ s'aŭ strînsŭ 380 de Căzacĭ aleşĭ, şi aŭ întratŭ în ţéră. Éră înţĕlegêndŭ Căzaciĭ cu Potcóvă că Pĕtru Vodă vine cu óste mare şi cu puşcĭ în timpinarea lorŭ, eĭ aŭ apucatŭ ce aŭ putută de la margine şi s'aŭ întorsŭ înapoĭ, păḍindu'şĭ vreme pe-altă-dată.

Pĕtru Vodă, avêndŭ grijĕ de Căzacĭ ca sĕ nu maĭ intre şi altă-dată in ţéră sĕ prade, trimis'aŭ cărţĭ pre unŭ céuşŭ la Castelanul de Halicĭ, ce era mergĕtorŭ solŭ la impĕrăţia Turculuĭ, pentru legătura păceĭ, făcêndŭ jalbă, că preste legăturile păceĭ ce aŭ Leşiĭ cu Pórta Impĕrăţieĭ Turculuĭ, pustiescŭ Căzaciĭ ţéra Impĕratuluĭ, şi vorŭ sĕ aşeḍe Domnŭ ţereĭ pre Potcóvă; pentru aceea dă scire, sĕ scrie la Craĭul sĕ opréscă acea faptă a Căzacilorŭ, şi sĕ'lŭ prinḍă pre Potcóvă sĕ'lŭ pedepséscă, sĕ facă direptate despre toţĭ Căzaciĭ ce suntŭ cu Potcóvă; că apoĭ, nevrêndŭ Craĭul sĕ facă acésta, sĕ scie că Impĕratul Turcescŭ va strica pacea cu Craĭul. Aceste tóte deplin le-aŭ scrisŭ Castelanul la Craĭul; şi indată inţelegêndŭ Craĭul, aŭ trimisŭ la Hatmanul, şi la o sémă de boĭerĭ de margine, sĕ puĭe nevoinţă sĕ prinḍĕ pre acelŭ Potcóvă şi pre Căzaciĭ ce facŭ rocoşiturĭ cu dânsul; şi nu 'l-aŭ putută prinde. Ce âncă maĭ bine s'aŭ gătitŭ Potcóvă, cu maĭ mulţĭ Căzacĭ, şi aŭ trecutŭ Nistrul pre la Soroca; şi auḍindŭ ómeniĭ de Domnŭ tênĕrŭ, mulţĭ i s'aŭ inchinatŭ de pre margine.

Auḍindŭ Pĕtru Vodă că aŭ intratŭ Căzaciĭ cu Ivan Potcóvă in ţéră, indată s'aŭ gătitŭ şi aŭ eşitŭ cu óste improtiva Căzacilorŭ, avêndŭ Turcĭ 500, şi aŭ luatŭ şi puscile cu sine; şi tocmindŭ puscile, şi dupĕ puscĭ pe aceĭ beşleĭ Turcĭ in frunte, invĕţându'ĭ sĕ slobóḍă puscele in Căzacĭ. şi dacă vorŭ sloboḍi puscele, sĕ se slobóḍă eĭ cu năvală asupra Căzacilorŭ; ce, Căzaciĭ, cumuşĭ suntŭ invĕţaţĭ la rĕsboiŭ, dacă aŭ vĕḍutŭ că slobodŭ puscile, eĭ toţĭ s'aŭ plecatŭ la pămêntŭ de i-aŭ covêrşitŭ focul. Éră Turciĭ, părându-le că suntŭ ucişĭ Căzaciĭ de puscĭ, s'aŭ lăsatŭ la dânşiĭ. Atuncea Căzaciĭ sloboḍiră focul in Turcĭ, şi indată căḍură 300 de caĭ, şi ceĭ-alţĭ aŭ şi datŭ dosŭ, şi multă pagubă făcură in óstea luĭ Pĕtru Vodă.

Vĕḍêndŭ Pĕtru Vodă nenorocirea sea, aŭ datŭ dosŭ ; şi lăsândŭ scaunul seŭ, Iaşiĭ, aŭ trecutŭ in ţéra Muntenéscă; éră Potcóvă Creţul aŭ venitŭ cu Căzaciĭ Domŭ in locul luĭ Pĕtru Vodă, Noemvrie 23. Éră Pĕtru Vodă, fiindŭ in ţéra Muntenéscă, aŭ trimisŭ jalbă pre Căzacĭ la Impĕrĕţie, că 'l-aŭ gonitŭ den ţéră şi strică ţéra; ce, sĕ'ĭ dea agĭutorŭ Impĕrăţia. Venit-aŭ ponoslu luĭ Pĕtru Vodă de la Impĕrăţie, pentru moĭ lucrurile luĭ; éră şi poroncă aŭ trimisŭ la Dobrogenĭ, şi la Tătariĭ Bugegenĭ, şi Domnuluĭ Muntenescŭ, sĕ se oştéscă asupra luĭ Potcóvă Creţul.

Éră potcóvă Creţul, dacă aŭ venitŭ in Iaşĭ, ântêiŭ aŭ sloboḍitŭ temniţele, şi

pre alţiĭ ce eraŭ inchişĭ; apoĭ aŭ făcutŭ Boĭerĭ: pre Ţopa 'l-aŭ făcutŭ Vel Postelnicŭ, pre Kopeţki Pârcălabŭ de Hotin, éră in séma luĭ Şah aŭ datŭ pre toţĭ Moldoveniĭ, şi aŭ răpeḑitŭ şi la Impĕrăţie sĕ'şĭ scóţă stégŭ de domnie. Ce, pre cine aŭ trimisŭ Potcóvă la Ţarigrad pentru domnie 'l-aŭ prinsŭ ómeniĭ luĭ Pĕtru Vodă şi n'aŭ agĭunsŭ la Pórtă. Pĕtru Vodă aŭ intratŭ in ţéră cu óstea ce s'aŭ pomenitŭ maĭ sus, viindu'ĭ şi Moldovenĭ de ţéra de gĭos agĭutoriŭ.

Inţĕlegêndŭ Căzaciĭ de venirea luĭ Pĕtru Vodă, aŭ sfătuitŭ pre Domnul lorŭ, pre Potcóvă, cu nume ce'ĭ pusese eĭ Ion Vodă, de aŭ eşitŭ den Iaşĭ şi s'aŭ dusŭ până la Docolina in timpinare luĭ Pĕtru Vodă. Mulţĭ eraŭ şi ómenĭ de ţéră intre Căzacĭ, ce se inchinase la Domnul tênĕrŭ, Ion Vodă. Aŭ vrutŭ Potcóvă sĕ tocméscă in frunte pre Moldovenĭ la rĕsboiŭ, ce, nu primĭaŭ Căzaciĭ, necreḑêndŭ de-totŭ pre Moldovenĭ. Ce, aŭ orônduitŭ Şah pre o sémă de Căzacĭ sĕ eĭe aminte ce felŭ de rônduire face Pĕtru oştilorŭ séle, şi vĕḑură că aŭ poroncitŭ Pĕtru Vodă de aŭ pusŭ inainte hergheliĭ de caĭ, cireḑĭ de vacĭ, pentru sĕ calce pedestrimea luĭ Potcóvă cu acele dobitóce; şi inaintea cireḑilorŭ aŭ eşitŭ Turciĭ la harţŭ. Şi aşteptândŭ Căzaciĭ până a se maĭ apropie óstea luĭ Pĕtru Vodă, sloboḑiră focul; şi acele dobitóce maĭ multă zăhăélă făcură Turcilorŭ, că inturnându-se dobitócele inapoĭ, aŭ datŭ peste óstea luĭ Pĕtru Vodă; şi loviră Căzaciĭ in óstea luĭ Pĕtru Vodă, eĭ den dirépta şi Şah den stânga; şi infrânseră pre Pĕtru Vodă, şi rĕmase isbânda ĭarŭ la Căzacĭ.

Ivan Potcóvă, dupe ce birui pre Pĕtru Vodă, măcar că'ĭ mergea cu norocŭ, éră nu se increḑu de-totŭ ca sĕ se aşeḑe la domnie; că Pĕtru Vodă ĭar strîngea óste Turcéscă, şi Ungurĭ 'i-aŭ fostŭ venitŭ intr'agĭutorŭ. Ce, intorcêndu-se la Iaşĭ, nimică n'aŭ zăbăvitŭ, ce s'aŭ grijitŭ de hrană, şi aŭ luatŭ cu sine 14 puscĭ şi alte jacurĭ, şi aŭ eşitŭ den Iaşĭ, şi s'aŭ dusŭ den cătr'o aŭ venitŭ. Şi pre-urmă, pre Potcóvă cu inşelăciune 'l-aŭ dusŭ la Craĭul, şi puindu'lŭ la inchisóre 'i-aŭ tăĭatŭ capul, pentru aceste rocoşiturĭ ce făcuse asupra luĭ Pĕtru Vodă.

Pĕtru Vodă, inţelegêndŭ că Potcóvă aŭ lăsatŭ scaunul domnieĭ, şi aŭ trecutŭ in ţéra Leşéscă, aŭ venitŭ in Iaşĭ şi s'aŭ aşeḑatŭ cu pace alŭ-doĭle rôndŭ, fiindŭ cursul anilorŭ 7087. Atuncea aŭ pusŭ Mitropolitŭ pre Teofan, care fugise de frica luĭ Ion Vodă, precum s'aŭ pomenitŭ la rôndul seŭ, şi fugise pren munţĭ. Căzaciĭ, fiindŭ scârbiţĭ pentru mórtea luĭ Potcóvă, ĭar s'aŭ rĕdicatŭ cu Alecsandru, fratele luĭ Potcóvă, totŭ intr'acelaşŭ anŭ, Fevruarie 9, aŭ intratŭ in ţéră asupra luĭ Pĕtru Vodă. Ce, Pĕtru Vodă, sciindŭ poticala dentêĭŭ ce aŭ păţitŭ Căzaciĭ, nu s'aŭ apucatŭ de rĕsboiŭ, ce ântêiŭ aŭ datŭ cale. Éră Alecsandru aŭ intratŭ in Iaşĭ, Fevruarie in 9. Pĕtru Vodă de sirgŭ aŭ strînsŭ óste Turcéscă şi Unguréscă, şi fără-veste aŭ lovitŭ in Iaşĭ şi aŭ incungĭuratŭ pre Alecsandru in curtea domnéscă, şi aŭ bătutŭ den căşlegĭ până la mĭaḑă-părese. Éră intr'o nópte, Mart. 12 ḑile, aŭ eşitŭ Alecsandru cu Căzaciĭ den curte, că numaĭ putură suferi, că şi érba de puşcă sfêrşise, şi bucatele li se impuţinase, şi nĕdĕjduindŭ că vorŭ scăpa, aŭ fugitŭ spre codru. Éră prinḑêndŭ veste óstea luĭ Pĕtru Vodă, aŭ săritŭ dupĕ dânşiĭ, şi agĭungêndu'ĭ la ézerul Cĭurbescilorŭ, aŭ prinsŭ viŭ pre Alecsandru, de'mpreună cu boĭeriĭ luĭ. Atuncĭ Pĕtru

Vodă, așeḑându-se in alŭ-trile rândŭ, aŭ ziditŭ Mônăstirea Galata, in vale, care fĕră-zăbavă-vreme s'aŭ risipitŭ.

De norocŭ era Pĕtru Vodă cu Căzacii. Așa scie face têmplări norocul omului, de nu'ĭ lasă locŭ de odihnă; că bine de uniĭ nemântuitŭ, alţiĭ veniaŭ asupră'ĭ; că intr'acelașŭ anŭ, 7087 Iulie 26, venit-aŭ nisce Căzacĭ cu unŭ domnișorŭ până la Nistru; ce, dentr'acila nice-unul nu s'aŭ intorsŭ, toţĭ 'șĭ-aŭ pusŭ capetele. Așijderea, curând dupĕ acestĭ Căzacĭ, la anul 7088 Octomvrie 12, unŭ Constantin ĭar cu Căzacĭ veni in ţéră, și toţĭ s'aŭ innecatŭ in Nistru.

Pre acea vreme, și intr'acelŭ anŭ, și intr'acea lună, Zborovski, cu óste Căzăcéscă, aŭ lovitŭ Dașovul de 'l-aŭ arsŭ și 'l-aŭ prădatŭ, și multe Turcóĭe aŭ robitŭ, și cu multŭ duĭumŭ s'aŭ intorsŭ inapoĭ fĕră-de smintélă.

Domnit-aŭ Pĕtru Vodă Șchĭopul 5 anĭ, și 'i-aŭ venitŭ mazilia de la Impĕrăţie; viindŭ unŭ Agă impĕrătescŭ 'l-aŭ luatŭ den scaunŭ și 'l-aŭ trimisŭ la Halep, la paḑă; éră in locul luĭ aŭ pusŭ Domnŭ pre Iancul Vodă.

H. Domnia Iancului Vodă, ce'ĭ ḑicŭ Sasul.

In anul 7088 Fevruarie 17, venit-aŭ Iancul Vodă in ţéră, și s'aŭ așeḑatŭ la domnie; carele, de nascere aŭ fostŭ Sasŭ, Luteranŭ de lege; pravoslavia nu ĭubĭa. Și dacă s'aŭ așeḑatŭ Domnŭ ţereĭ, tótă ereticia și nedumneḑeirea 'șĭ-aŭ arătatŭ: că lăcomie de avuţie nespusă avea, pentru care pre mulţĭ aŭ omoritŭ; și aŭ trimisŭ de aŭ luatŭ de-a-ḑecea den boĭ, de-pren tótă ţéra.

Iancul Vodă, de multă lăcomie ce avea, scos-aŭ in ţéră ḑĕciélă de boĭ, care obiceiŭ ţéra n'aŭ suferitŭ. Ce s'aŭ rădicatŭ Lăpușneniĭ sĕ se desbată de subt mâna Iancului Vodă; și oștindu-se, aŭ rădicatŭ dentre dânșiĭ Domnŭ pre Lungul, și 'l-aŭ numitŭ Ion Vodă, și aŭ purcesŭ pe Prutŭ in sus.

Iancul Vodă, prinḑêndŭ de-veste că Lăpușneniĭ s'aŭ rădicatŭ asupra luĭ, indată aŭ trimisŭ pre Buclum Vornicul cu óste improtiva lorŭ; și têmpinându-se la Bolota, s'aŭ lovitŭ de faţă; și dândŭ rĕsboiŭ de ambe părţĭ vitezesce, perdură Lăpușneniĭ rĕsboĭul, și pre domnișorŭ încă 'l-aŭ prinsŭ viŭ. Uniĭ scriŭ că s'aŭ innecatŭ in Prutŭ domnișorul.

Multe lucrurĭ spurcate și de Dumneḑeŭ urite făcea Iancul Vodă in domniea luĭ, câtŭ, de rĕutăţile luĭ, tótă ţéra și boĭeriĭ se oţĕrĭaŭ: că legea creștinéscă nu ĭubĭa; la avuţie lacomŭ și prădătorŭ; ţéra cu dările ingreuĭa; și era curvarŭ preste-sémă, că nu numaĭ afară, ce nice de curtea sea nu se ferĭa. Gĭupânescle de la masa Dómneĭ séle le scotea de le făcea silă. Aceste tóte neputêndu-le suferi boĭeriĭ, maĭ-vârtos Movilesciĭ, Vlădica Georgie, Irimia Vornicul, și frate-seŭ Simion Paharnicul, și Balica Hatmanul, s'aŭ sfătuitŭ pre-taĭnă sĕ pribegéscă; cariĭ, ântêiŭ 'șĭ-aŭ făcutŭ prilejŭ, cu voĭa luĭ, că mergŭ sĕ sfinţéscă Mônăstirea Suceviţa; și așa, aŭ pribegitŭ in ţéra Leșéscă cu toţiĭ. Éră alţĭ boĭerĭ aŭ fugitŭ in ţéra Munténéscă, alţiĭ la Turcĭ și in alte părţĭ. Éră pre-urmă, mergêndŭ jalbă la Impĕrăţie de risipa ţereĭ, aŭ mazilitŭ pre Iancul Vodă, și aŭ datŭ domniea ĭar luĭ Pĕtru Vodă Șchĭopul.

In anul 7091, inţĕlegêndŭ Iancul Vodă de mazilie de la Impĕrăţie, și cu-

noscêndŭ la ce'ĭ va veni maĭ apoĭ lucrul, gândi că, de va merge la Turcĭ, va avea pâră multă, şi gândĭa sĕ nu pĭae. Ce, s'aŭ sfătuitŭ sĕ trécă in ţéra Leşéscă, şi de acolo sĕ trécă in ţéra Unguréscă, că pren ţéră nu putea sĕ trécă pren munţĭ, că se temea de ţĕranĭ. Şi aşa, aŭ eşitŭ den ţéră, şi aŭ trecutŭ in ţéra Leşéscă; şi trecêndŭ pre la Pocuţia, 'i-aŭ ţinutŭ calea Iazloveţki, şi 'l-aŭ dusŭ in Liovŭ cu tótă averea luĭ; şi de sirgŭ aŭ trimisŭ la Craĭul de 'i-aŭ datŭ scire. Éră Craĭul aŭ scrisŭ la Sinévski Hatmanul, şi la Herbort, Staroste de Liovŭ, de aŭ tăĭatŭ capul Ianculuĭ Vodă, şi 'i-aŭ luatŭ averea in séma crăĭéscă; numaĭ o parte de avere aŭ lăsatŭ Dómneĭ şi cuconilorŭ luĭ sĕ le fie de hrană. Scrie Urechi Vornicul că perirea Ianculuĭ Vodă s'aŭ făcutŭ cu invĕţătura impĕrăţieĭ Turculuĭ de 'i-aŭ tăĭatŭ capul.

Domnit-aŭ Iancul Vodă anĭ 3 şi lunĭ 7. Ḑicŭ, că acestŭ Iancul Vodă âmbla vara cu sanie de osŭ.

J. A doŭa Domnie a luĭ Pĕtru Vodă Şchĭopul.

In anul 7092 Octomvrie 17, venit-aŭ Domnŭ ţereĭ Pĕtru Vodă Şchĭopul, pre carele toţĭ ĭlŭ aşteptaŭ; şi auḑindŭ pribegiĭ ce eraŭ fugiţĭ pentr'alte ţerĭ, de nevoea ce trăgeaŭ de Iacul Vodă, cu dragoste s'aŭ intorsŭ la Domnul lorŭ, la Pĕtru Vodă, şi 'i-aŭ miluitŭ ĭar cu boĭeriile lorŭ.

De norocŭ era Pĕtru Vodă cu Căzaciĭ; că in domnia dentêiŭ nu maĭ avea odihnă de Căzacĭ, şi acmu, la a-doŭa domnie, bine nu se aşeḑase la scaunŭ, étă Căzaciĭ venĭaŭ sĕ apuce scaunul, într'acéstă lună Octomvrie 27. Ce, prinḑêndŭ veste Pĕtru Vodă, le-aŭ eşitŭ inainte la Prutŭ, la satŭ la Bogdănescĭ. şi acolo, incungĭurându'ĭ, le-aŭ căutatŭ Căzacilorŭ a se inchinare luĭ Pĕtru Vodă. Şi dentre aceĭ Căzacĭ aŭ alesŭ Pĕtru Vodă o sémă, carĭ i-aŭ socotitŭ ómenĭ maĭ detrébă, şi 'i-aŭ opritŭ sĕ'ĭ slujéscă; éră pre alţiĭ cu gĭurămêntŭ 'i-aŭ sloboḑitŭ de s'aŭ dusŭ. Dupĕ acésta, nu multă vreme trecêndŭ, aŭ lovitŭ alţĭ Căzacĭ la Nistru de ceea parte, maĭ sus de Tighinea, nisce sate, ce descălecaŭ pre hotarul Leşescŭ, Turcĭ Cĭutacĭ, şi Moldovenĭ fórte mulţĭ, eşiţĭ den ţéră de nevoĭ in ḑilele Ianculuĭ Vodă; şi mare perire aŭ făcutŭ intrânşiĭ, şi robie, şi s'aŭ intorsŭ cu dobândă la lorurile séle, Căzaciĭ.

Intr'acestŭ anŭ, Pĕtru Vodă, dacă s'aŭ aşeḑatŭ la domnie, nu lăsă in uĭtare pomana sea, mônăstirea Galata, ce o zidise in vale şi se risipise, ce cu osêrdie aŭ silitŭ şi aŭ ziditŭ Galata in délŭ, care stă şi până astăḑĭ.

In anul 7092 Avgustŭ in 7, venit-aŭ Căzaciĭ, şi fĕră-veste aŭ lovitŭ Tighinea de o aŭ arsŭ şi o aŭ prădatŭ; şi aŭ robitŭ pre ceĭ tinerĭ, copiĭ şi fete; éră pre bĕtrânĭ până la unul 'i-aŭ tăĭatŭ, şi multă dobândă aŭ luatŭ.

In ḑilele acestuĭ Pĕtru Vodă, in anul 7093, mare sĕcetă aŭ fostŭ in ţéră, câtŭ aŭ sĕcatŭ tóte isvórele, păraĭele şi bălţile; şi unde maĭ'nainte prindeaŭ pesce, acolo araŭ cu plugul: şi pétră pre multe locurĭ aŭ căḑutŭ, şi copaciĭ aŭ sĕcatŭ de sĕcetă; şi dobitócele, neavêndŭ ce pasce, le dărâmaŭ frunḑe. Şi atâta pulbere era, câtŭ, dacă bătea vêntul, se stringeaŭ troĭene in ripĭ şi pe la gardurĭ, ca şi érna de omĕtŭ. Éră despre tómnă, dacă s'aŭ pornitŭ ploĭ,

aŭ otăvitŭ câmpul, şi s'aŭ făcutŭ mohor pen ţérinĭ, şi aŭ strinsŭ de acelŭ mohorŭ de 'şĭ-aŭ scosŭ sĕrăcimea fómea, că se făcuse fómete in ţéră.

In anul 7094, Avgust 16, adunatu-s'aŭ Pĕtru Vodă cu nepotu-seŭ Mihnea Vodă, Domnul Muntenescŭ, la satŭ la Muntenĭ, pe Prutŭ, amêndoĭ cu curte multă şi cu glóte marĭ, şi s'aŭ ospĕtatŭ împreună.

In anul 7095, Genar 8, rădicatu-s'aŭ o sémă de Căzacĭ, ca nesee lupĭ învĕţaţĭ la prădĭ, de aŭ intratŭ in ţéră, şi aŭ prădatŭ in ţinutul Sorocei, şi multe bucate aŭ luatŭ. Éră Pârvul, Pârcalabul de Soroca, aŭ săritŭ cu Hănsariĭ dupĕ dânşiĭ, şi cu alţiĭ, cine aŭ vrutŭ; şi agiungêndu'ĭ la Periéslav, vrêndŭ sĕ'şĭ scóţă alŭ seŭ, Căzaciĭ nevrêndŭ sĕ'şĭ lase dobânda, tare rĕsboiŭ făcură; şi in doŭĕ ḑile abia aŭ spartŭ pre Căzacĭ, şi pre toţĭ i-aŭ omoritŭ; numaĭ pre unul lăsându'lŭ viŭ 'l-aŭ trimisŭ la Pĕtru Vodă. Intr'acesta'şŭ anŭ, in luna luĭ Iunie, Pĕtru Vodă aŭ făcutŭ nuntă nepotu-seŭ, luĭ Blad Vodă, feciorul luĭ Miloş Vodă, şi aŭ luatŭ fata Mirciĭ Vodă, Domnul Muntenescŭ; şi aŭ chematŭ la nuntă pre Mihnea Vodă, Domnul Muntenescŭ, in têrgŭ in Tecucĭ; nuntă domnéscă, cu multă cheltuélă şi cu frumósă podóbă şi giocurĭ; şi mulţĭ den vecinĭ aŭ venitŭ de le-aŭ înfrumuseţatŭ masa.

In anul 7097, Noemvrie 23, venit-aŭ Căzaciĭ in ţéră cu unŭ Ivan sĕ'lŭ rădice Domnŭ. Ce, eşindu-le Pĕtru Vodă înainte cu óste, den-sus de Ţuţora, şi dândŭ rĕsboiŭ vitezesce de âmbe părţile, mulţĭ aŭ peritŭ; şi in Noemvrie 27, birui Pĕtru Vodă pre Căzacĭ, şi'ĭ sili de i-aŭ datŭ pre cine avură maĭ mare, carele şĭ-aŭ luatŭ plată dupĕ vina sea. Éră mulţĭ se ascundeaŭ pren pădurĭ, şi pre unde puteaŭ, şi Moldoveniĭ îĭ goniaŭ maĭ apoĭ pren pădurĭ, fugindŭ Căzaciĭ care pre unde puteaŭ sĕ scape; apĕrându-se până la Cirimuşŭ, puţinĭ întregĭ aŭ scăpatŭ, toţĭ răniţĭ şi pedestri.

Domnì Pĕtru Vodă ţéra Moldoveĭ ca unŭ Domnŭ cum se cade, cu de tóte podóbele câte trebuescŭ unuĭ Domnŭ de cinste: că boierilorŭ era ca unŭ părinte, şi'ĭ ţinea la mare cinste, şi den sfatul lorŭ nu eşia; ţereĭ era apĕrare; sĕracilorŭ milostivŭ; mônăstirile miluia şi întăria; cu megieşiĭ de-pe'mpregiurŭ bine petrecea, câtŭ la toţĭ avea nume bunŭ şi dragoste; la giudeţŭ blândŭ şi fĕră făţărie era, câtŭ nu era a ḑicere că nu'ĭ harnicŭ de domnie. Maĭ apoĭ, vĕḑêndŭ nevoia ţereĭ, că Turciĭ, precum este felul lorŭ celŭ păgânescŭ şi nestêmpăratŭ de lăcomie, trimis'aŭ de cerea o somă de banĭ, sĕ dea preste adiatul ce era sĕ dea ţéra, s'aŭ sfătuitŭ cu boieriĭ ţereĭ, ce vorŭ face, şi cum vorŭ putea rădica şi alte dărĭ ce n'aŭ maĭ fostŭ; că de acea dată nu'ĭ era că nu va putea rădica acea somă de banĭ den ţéră, ce'ĭ era sĕ nu se facă obiceiŭ, carele nu are maĭ eşi den ţéră, că şi acésta are lua, şi altele vorŭ isvodi, cum s'aŭ şi têmplatŭ. Şi aŭ alesŭ cu sfatul seŭ Pĕtru Vodă sĕ se ducă den ţéră, sĕ nu se facă de la dânsul începĕtură, ce, de la altul; şi s'aŭ gătitŭ de dusŭ. Éră boieriĭ toţĭ îlŭ apĕraŭ de acea cale, sĕ nu se ducă den ţéră şi den domnie, ce maĭ bine sĕ dea acea somă de banĭ den ţéră, precum dă şi alte dărĭ obicinuite, şi sĕ'şĭ ţie ţéra şi domnia; că altul, ce va veni Domnŭ in loculŭ luĭ, va da, şi ţéra totŭ nu va hălădui. Ce, Pĕtru Vodă nice într'unŭ chipŭ nu vrea sĕ se apuce sĕ dea acea dare, sĕ ia asupră'şĭ domnia ţereĭ cu blăstemŭ de la ţéră; ce'şĭ tocmi lucrul înainte, şi lăsă boieriĭ sĕ ţie scaunul

ţereĭ, până le va veni Domnŭ de la Impĕrăţie. Éră elŭ s'aŭ rădicatŭ cu o sémă de boĭerĭ de frunte, cariĭ se temură a remânere, sĕ nu petrécă ca maĭ nainte cu Iancul Vodă: anume era Stroicĭ Vel Logofĕt, Irimia Vornicul cu fratesеŭ Simion Paharnicul, Andreĭ Hatmanul, şi alţiĭ mulţĭ; şi trecêndŭ pren ţéra Leşéscă la ţéra Nemţéscă, şi acolo s'aŭ aşeḑatŭ Pĕtru Vodă. Éră boĭeriĭ toţĭ s'aŭ întorsŭ in ţéra Leşéscă, şi s'aŭ aşeḑatŭ la têrgŭ la Podhaeţ şi pre aĭurea. Spunŭ de Pĕtru Vodă că acolo, când da banĭ de cheĭtuélă bucatelorŭ, aŭ fostŭ lăcrimândŭ, şi ḑicea: *«Aceste suntŭ lacrimele sĕracilorŭ!»* Decĭ, putemŭ sĕ'ĭ ḑicemŭ Pĕtru Vodă celŭ milostivŭ; că binele seŭ 'l-aŭ lepădatŭ pentru ţéră, că altul ca acesta n'aŭ maĭ făcutŭ. Era Domnŭ blândŭ, milostivŭ, la gĭudeţe direptŭ, nu beţivŭ, nu curvarŭ, nu lacomŭ, nu risipitorŭ; putemŭ ḑice că tóte pre isvodŭ le-aŭ ţinutŭ, ca cĕ nu se smintéscă.

Domnit-aŭ in a-doŭa domnie anĭ 7 şi lunĭ 6, şi in domnia de'ntêiŭ anĭ 5 şi lunĭ 6, carĭ facŭ toţĭ doĭ-spre-ḑece anĭ şi gĭumătate(?).

I. Domniea luĭ Aron Vodă celŭ Cumplitŭ.

In anul 7099, dacă aŭ părăsitŭ Pĕtru Vodă domniea şi ţéra, înţelegêndŭ Impĕrăţia că ţéra aŭ rĕmasŭ fŏră Domnŭ, aŭ cercatŭ, pre cine vorŭ trimite Domnŭ in locul luĭ Pĕtru Vodă. Ce, norocul ţereĭ se schimbă: că dupĕ norocŭ bunŭ, étă vine şi rĕŭ; ca cum are fi de Dumneḑeŭ însemnatŭ, dupĕ vreme bună şi senină sĕ vie vreme turburată; dupĕ domnie lină şi blândă sĕ vie cumplită şi amară. Aflară Turciĭ pre Aron, căruĭa i-aŭ datŭ domniea cu multe datoriĭ, fiindŭ fŏră sufletŭ; şi âmblândŭ şi alţiĭ pentru domnie, pre toţĭ i-aŭ umplutŭ Aron cu banĭ, luândŭ banĭ cu camătă de la Turcĭ şi de la alţiĭ, şi aŭ eşitŭ la domnie. Éră dupĕ ce aŭ venitŭ in ţéră, nu'ĭ era grijĕ de altă, fŏră numaĭ afară, de a prădare, éră den lăuntru nu se sătura de curvie, de gĭocurĭ, de cimpoĭeşĭ şi de măscăriciĭ ce'ĭ ţinea. Aşijderea dabilele pren ţéră, ce îngreueaŭ ţéra, nu âmblaŭ numaĭ dabilariĭ singurĭ, ce şi Turcĭ trimitea de âmblaŭ pren ţéră cu dabilariĭ, de nu'şĭ eraŭ bleţiĭ ţeranĭ volnicĭ cu nimică; muĭerile nu eraŭ a lorŭ; fetele le ruşinaŭ; ce vrea sĕ facă, făcea. Pe dabilarŭ, pentru unŭ potronicŭ de'lŭ vrea pîri la dânsul, nu'lŭ gĭudeca, ce'lŭ trimitea acolo de'lŭ perdea. Pre boĭerĭ, pentru avuţie îĭ omorĭa; gĭupânesele le silĭa; şi domnindŭ, nu altă, ce cĭudese şi pozne făcea. Aceste făcêndŭ, cunoscu că tuturorŭ este uritŭ, şi socoti ca sĕ nu se încréḑă lefecĭilorŭ ţereĭ; ce, aŭ strinsŭ in léfă Ungurĭ, călărĭ şi pedestri, şi aŭ făcutŭ celorŭ pedestri odăĭ in curtea domnéscă, in Iaşĭ, sĕ'ĭ aĭbă pururea lângă dânsul.

Apoĭ vĕḑu că de datornicĭ nu se va putea mântui; ce, a ŭ orânduitŭ de tótŭ omul sĕ ĭa câte unŭ boŭ! şi aŭ trimisŭ in tótă ţéra, cu Turcĭ, de stringea; şi pentru care omŭ nu avea boŭ, eĭ luaŭ a cuĭ găşĭaŭ în satŭ; de la unul luaŭ boiĭ toţĭ, pentru alţiĭ: că mulţĭ rĕmăsĕse, de rĕutăţĭ şi de dabile ce eraŭ in ţéră, sĕracĭ, fŏră boĭ de hrană.

Éră in anul 7100, într'aceste rĕutăţĭ şi belitură ce făcea Aron Vodă, neputêndŭ suferi ţéra, s'aŭ rădicatŭ Orheĭaniĭ şi Soroceaniĭ cu unŭ domnişorŭ, ce'

ḑiceaŭ Ionaşcu ce 'lŭ alesese capŭ dentre dânşiĭ, şi 'ĭ puseră nume Bogdan Vodă.

Dacă înţĕlese Aron Vodă de acésta, aŭ datŭ scire ţereĭ sĕ se strîngă, şi elŭ fŏră zăbavă aŭ eşitŭ cu curtea şi cu lefeciiĭ seĭ; şi până a eşire den curte, aŭ tăĭatŭ pre Bucĭum Vel Vornic, şi pre Bărlădénul Logofĕtul, şi pe Paos Vornicul, dându-le vină de vicleşugŭ, că'ĭ cu scirea lorŭ. Deci, aŭ purcesŭ împrotiva vrăjmaşilorŭ seĭ. Atunce mergêndŭ aŭ pusŭ pe Ureche Vornicul Logofĕtŭ mare; şi têmpinându-se oştile la Răutŭ, 'şĭ-aŭ datŭ rĕsboiŭ vitezesce de âmbe părţile. Şi isbândi Aron Vodă, şi prinsĕ şi pre domnişorul acela, şi'ĭ tăĭă nasul, şi 'l-aŭ călugĕritŭ. Éră dacă aŭ spartŭ Aron Vodă pre vicleniĭ seĭ, nice unŭ locŭ n'aŭ rĕmasŭ sĕ nu fie plin de vrăjmăşiea luĭ; că nu numaĭ pre ceĭ vinovaţĭ ce aŭ fostŭ într'acelŭ rĕsboiŭ perdea, ce şi seminţiile lorŭ, şi vinovaţĭ şi nevinovaţĭ.

Gătindu-se Aron Vodă sĕ facă maĭ marĭ vrăjmăşiĭ, étă îĭ veniră călăraşĭ cu veste de mazilie; că înţĕlegêndŭ Impĕrăţia de atâte rĕutăţĭ, şi morţĭ, şi asuprele fŏră-mĕsură ce făcea, 'l-aŭ mazilitŭ. Atunce Aron Vodă tăĭnui acea veste, sĕ nu o înţelégă ţéra şi siujitoriĭ, temêndu-se sĕ nu'lŭ ómóre; că mulţĭ eraŭ bucuroşĭ sĕ audă veste ca aceea: că unora părinţiĭ, altora fecĭoriĭ şi fraţiĭ le perisĕ, şi alţiĭ rĕmăsese sĕracĭ de multe rĕutăţĭ a luĭ. Ce, pre-taĭnă învĕţă pre aceĭ călăraşĭ sĕ nu scóţă cuvêntŭ afară; şi îndată aŭ răpeḑitŭ in Iaşĭ la Dómna sea sĕ se încarce şi sĕ purcéḑă in gĭos; éră pre boĭerĭ i-aŭ învĕţatŭ de aŭ chĭematŭ glótele, şi le-aŭ mulţămitŭ de slujba ce i-aŭ făcutŭ, şi le-aŭ ḑisŭ sĕ mérgă cineşĭ pre acasă, gândindŭ că se vorŭ duce, şi elŭ sĕ ĭa drumul in gĭos spre Galaţĭ.

A-doua-ḑi părêndu-ĭ că se vorŭ fi dusŭ curteniĭ şi călăraşiĭ, aŭ încălecatŭ şi aŭ purcesŭ spre Iaşĭ, silindŭ sĕ agĭungă elŭ maĭ curênd, sĕ nu oblicéscă cine-va; şi étă glótele mergeaŭ pre de tóte părţile. Atunce aŭ chĭematŭ pre boĭerĭ, ḑicêndŭ: «*Creḑŭ, eŭ amŭ sloboḑitŭ óstea sĕ-şĭ mérgă pre-ascasă, déră cine'ĭ opresce?*» I-aŭ spusŭ boĭeriĭ că o sémă s'aŭ dusŭ, éră celora ce le este calea spre Iaşĭ şi maĭ la munte, acésta le este calea; şi aşa de pre urmă aŭ mersŭ până aŭ însĕratŭ. Apoĭ nóptea aŭ silitŭ Aron Vodă de aŭ mersŭ; şi nefăcêndŭ zăbavă in Iaşĭ, aŭ purcesŭ in gĭos spre Ţarigrad; şi pre cale 'l-aŭ têmpinatŭ Capegiŭ împĕrătescĭ ce venĭa sĕ-lŭ ĭa den scaunŭ sĕ-lŭ ducă la Impĕrăţie. Éră dacă înţeleseră toţĭ de mazilia luĭ Aaron Vodă, nu într'altŭ chipŭ, ce cum dupĕ furtună şi vreme rea, dacă vĕdŭ ómeniĭ sĕninŭ şi linisce se bucură toţĭ, aşa tótă ţéra s'aŭ bucuratŭ.

Intr'acesta chipŭ s'aŭ têmplatŭ, însĕ, întórcerea luĭ Aron Vodă cu domnie noă, de pre cale, nesositŭ încă in Ţarigrad: Dacă aŭ înţelesŭ datorniciĭ de mazilia luĭ Aron Vodă, maĭ vârtos Eduard Barton, ce era pre-atunce solŭ de la Crăĭésa de Anglia la Pórtă, că aŭ fostŭ luatŭ banĭ împrumutŭ câtĕ-va sumă de la alţĭ neguţitorĭ Grecĭ şi Englezĭ de aŭ datŭ luĭ Aron Vodă, când aŭ eşitŭ Domnŭ ântéiŭ, şi n'aŭ fostŭ apucatŭ Aron Vodă sĕ'ĭ plătéscă *baniĭ*. măcar că de-odată aştepta acelŭ solŭ sĕ vaḑă pre Aron Vodă sositŭ maĭ curênd mazilŭ in Ţarigrad; éră apoĭ, pricepêndŭ că'şĭ va perde baniĭ, adunat-aŭ pre toţĭ datorniciĭ neguţitorĭ, de la cariĭ luase banĭ pre chizeşiea sea, şi i-aŭ

învĕţatŭ de aŭ mersŭ la Bizirul şi aŭ făcutŭ jalobă asupra luĭ Aron Vodă, că, pentru scurtă domnia luĭ, n'aŭ pututŭ plăti baniĭ ce aŭ împrumutatŭ pentru domnie. Alţiĭ, de-altă-parte, diceaŭ că n'aŭ fostŭ vreme aşa curêndă sĕ se maziléscă Aron Vodă; că agiunsĕse de-maĭ-nainte Aron Vodă la prieteniĭ seĭ; dat-aŭ scire şi Impĕrăţieĭ; şi încă neintratŭ in Ţarigrad, 'l-aŭ têmpinatŭ caftanul de domniea ţereĭ.

Dumnedeŭ încă nu'şĭ plinise certarea de-asupra ţereĭ; că Aron Vodă, dupĕ obiceĭul luĭ celŭ rĕŭ şi cumplitŭ, dacă aŭ înţĕlesŭ că i-aŭ datŭ domniea, îndată aŭ răpeditŭ pre creduta sluga sea, pre Oprea Armaşul celŭ mare, cu cărţĭ in ţéră, sĕ ţie scaunul, şi sĕ pótă prinde pre cine i-aŭ scrisŭ într'unŭ isvodŭ: că se apucase Aron Vodă nu de altă, ci totŭ de rĕutăţĭ sĕ facă; şi ce n'aŭ plinitŭ cu rĕŭ in domnia de'ntêiŭ, sĕ plinéscă acmu: sĕ'ĭ ţie pre toţĭ Oprea Armaşul, la închisóre, până va veni elŭ sĕ'ĭ pérdă.

Oprea Armaşul, dupĕ învĕţătura Domnu-seŭ luĭ Aron Vodă, viindŭ de-olacŭ, aŭ intratŭ in Iaşĭ séra, şi s'aŭ dusŭ in curte şi aŭ descălecatŭ la odăile dărăbanilorŭ Unguresci; şi nóptea aŭ venitŭ la gazda luĭ Urechi Logofĕtul, ce era Caĭmacam la scaunŭ până va veni Domnŭ in ţéră; şi arătându'ĭ poronca Domnu-seŭ, éră Ureche audindŭ de numele Domnu-seŭ luĭ Aron Vodă, numaĭ ce s'aŭ întristatŭ; şi vrêndŭ sĕ hălăduĭască, sĕ nu'ĭ fie a'lŭ maĭ vedere, dis-aŭ cătrĕ Oprea Armaşul: «*Cu bucurie primescŭ, şi gata suntŭ bucurosŭ sĕ slujescŭ Domnuluĭ nostru aceste ce'mĭ poroncesce Măria sea; numaĭ, sĕ fie cu taĭnă, nime sĕ nu scie; şi bine aĭ venitŭ Dumnéta, sĕ şedĭ la taĭnă până îĭ vomŭ oblici pre toţĭ sĕ'ĭ scimŭ cine unde suntŭ; că pre câţĭ îĭ scrie in isvodŭ, sĕ'ĭ putemŭ prinde, sĕ nu cum-va prindĕ veste sĕ fugă, şi ne' va fi cu smintélă.*» Mers-aŭ Oprea Armaşul de aŭ şedutŭ la taĭnă, cum aŭ disŭ Ureche Logofĕtul, la odăile dărăbanilorŭ, într'acea nópte. Éră Ureche Logofĕtul numaĭ ce se mira încotro se va duce, de uritul luĭ Aron Vodă, sĕ nu'ĭ fie a'lŭ maĭ vedere, sciindŭ câtă grózá şi rĕutăţĭ făcuse maĭ nainte in domniea sea; şi acmu maĭ de marĭ cazne se va apuca. Aflândŭ vreme şi 'cale deschisă, Urechi Logofĕtul, de a se depărtare sĕ ésă den ţéră, s'aŭ gătitŭ, şi purcedêndŭ aŭ învĕţatŭ pre gazdă'şĭ, cine'lŭ va întreba a-doŭa-di, sĕ spuĭe că s'aŭ dusŭ acasă in Cărligătură. Şi aşa, aŭ purcesŭ, şi mergêndŭ cu sirguire într'acea nópte şi a doŭa-di tótă dioa, aŭ trecutŭ pre la Soroca in ţéra Leşéscă.

A-doŭa-di, séra, Oprea Armaşul aŭ mersŭ la gazda luĭ Urechi Logofĕtul sĕ se sfătuéscă; şi neaflându-lŭ, atuncea aŭ vĕdutŭ că 'l-aŭ înşelatŭ într'acesta chipŭ; şi îndată aŭ trimisŭ cărţĭ pre la marginĭ sĕ pădéscă, sĕ prindĕ marginile. Éră dacă aŭ înţĕlesŭ că Urechi aŭ trecutŭ in ţéra Leşéscă, şi s'aŭ depărtatŭ, elŭ s'aŭ aşedatŭ şi aŭ ţinutŭ scaunul până aŭ venitŭ Aron Vodă. Urechi Logofĕtul, dacă aŭ trecutŭ Nistrul, aŭ mersŭ unde eraŭ şi ceĭ-alţĭ boĭerĭ pribegĭ strinşĭ, unde aşteptaŭ toţĭ sfêrşitul lucruluĭ.

Scrie Urechi Vornicul, în anul 7101, încă până a sosire Aron Vodă in ţéră cu domniea, s'aŭ rădicatŭ unŭ Pĕtru, căzacŭ den ţéra Leşéccă, cu puţinteĭ pribegĭ, înţĕlegêndŭ că ţéra este fĕră Domnŭ; şi intrândŭ in ţéră, aŭ venitŭ in Iaşĭ la scaunul domnieĭ, şi aŭ domnitŭ doŭĕ lunĭ; éră dacă aŭ venitŭ Aron Vodă, aŭ prinsŭ pre Pĕtru cazacul şi 'l-aŭ trimisŭ la Impĕrăţie.

Aron Vodă, dacă s'aŭ așeḑatŭ alŭ-doile-rândŭ, cumușŭ era vrăjmașŭ, se apucă totŭ asuprele sĕ facă ţereĭ; și punea dabile marĭ; și ântêiŭ cu voia luĭ âmblaŭ Turciĭ pren ţéră de stringeaŭ dabilele cu ómeniĭ Domnescĭ; éră apoĭ, nu'ĭ puteaopri, și silă mare tuturorŭ făceaŭ; bucatele fĕră preţŭ le istoviaŭ, și fĕră de banĭ le luaŭ. Insĕ, apoĭ, cunoscêndŭ Aron Vodă că nu va fi bine până in sfêrșitŭ, că ţéra scârșca, pribegiĭ staŭ inţinaţĭ, gândi, dupe tótă rĕutatea ce făcuse, sĕ arăte și vre-unŭ lucru bunŭ, ca sĕ se curăţéscă de strigare, și sĕ ḑică ţereĭ că nu'ĭ den voia luĭ ce s'aŭ lucratŭ in ţéră, ce'ĭ de nevoie, și de sila Turcilorŭ; și socoti sĕ se agiungă cu Mihaĭ Vodă, Domnul Muntenescŭ, ca sĕ se desbată de subt stăpânirea Turcilorŭ. Și ântêiŭ se apucă de zidi Mônăstirea in ţarina Iașilorŭ, care se chiamă până astăḑĭ Aron Vodă, pre numele luĭ, unde este hramul Sfântuluĭ Neculae, in anul 7102. Éră in anul 7103, aŭ intratŭ in ţéră Lobodă cu óste căzăcéscă, și aŭ gonitŭ pre Aron Vodă den scaunŭ, și aŭ arsŭ têrgul Iașiĭ.

Scris-am de aice inainte maĭ pre-largŭ Domnia luĭ Aron Vodă, precum scrie in istoriĭ streine.

Aron Vodă, viindŭ in ţéră cu a-doŭa Domnie, cum am pomenitŭ maĭ sus, și mântuindu-se de Pêtru, părêndu-i-se a fi maĭ slobodŭ, vrut-aŭ sĕ'șĭ așeḑe Domniea maĭ fĕră grijĕ; și indată pre o sémă de boierĭ ce'ĭ avea inprepusŭ, i-aŭ omoritŭ; den cariĭ, unul era anume Brut; éră ce boierie aŭ avutŭ, nu putemŭ scire fĕră câtŭ că era Arbănașŭ de némŭ, omŭ sciindŭ câteva limbĭ, și sositŭ la mare avere, sciutŭ și la Pórta Impĕrăţieĭ; pre acesta, încă pentru avere 'l-aŭ omoritŭ; și alte greutăţĭ cu dabile ingreuea ţéra. Vĕḑêndu-se Aron Vodă in ura tuturorŭ, și den casă și de afară, și la Impĕrăţie sunase pentru mórtea luĭ Brut, fiindŭ cunoscutŭ la Pórtă acelŭ Brut, că era rudă cu Sinan Pașa, vestitŭ pre atuncĭ acelŭ Pașă la Impĕrăţie; faptele luĭ Aron Vodă oblicindu-se la impărăţie, ântêiŭ poronci la Bator Jigmond, Craiul Ardéluluĭ, pren Ahmed Pașa, ce era cu oștĭ in părţile ţereĭ Ungurescĭ, sĕ trimiţă la Aron Vodă sĕ'șĭ rădice ómeniĭ ceĭ in léfă, ce'ĭ trăsese Aron Vodă pre-lûngă sine den Ardélŭ, și sĕ ia aminte sĕ nu'șĭ maĭ lese ómeniĭ sĕ mérgă sĕ slujéscă in Moldova.

Eduard, solul Crăeseĭ de Anglia, așijderea pârĭ pe Aron Vodă pentru baniĭ ce'lŭ indatorise și nu'ĭ putea scóte, și silia sĕ'lŭ pótă aduce la Ţarigrad pentru acea datorie; căcĭ se făcuse veste de Aron Vodă, cum, se cércă sĕ fugă in părţile Creștinescĭ. Pârît-aŭ pre Aaron Vodă și pentru Oprea Logofĕtul (care aŭ fostŭ și Armașŭ) și pentru Răsvan Hatmanul, pentru că acestia are fi sfetniciĭ luĭ Aron Vodă la tóte rĕutăţile acestea, săpându'lŭ den ḑi in ḑi; vĕḑêndŭ că nu va fi bine de dânsul, s'aŭ agiunsŭ cu Mihaĭ Vodă, Domnul Muntenescŭ, sĕ se desbată de subt mâna Turculuĭ. Se agiunsĕ cu Mihaĭ Vodă, Batori Jigmond, Craiul Ardéluluĭ, și cu Aron Vodă, indemnându'ĭ sĕ se rădice pre Turcĭ, neprieteniĭ creștinătăţeĭ, și sĕ se unéscă toţĭ cu Impĕratul Nemţescŭ. Éră aceste âmblândŭ pre-taină, étă veni veste luĭ Bator Jigmond de la Capikihaia luĭ de la Pórtă, dându'ĭ scire precum Sinan Pașa se gătéză cu Tătariĭ sĕ intre in Ardélŭ sĕ puie subt sabie și copii de optŭ anĭ.

Éră dacă s'aŭ desvăratŭ, intrat-aŭ Tătariĭ in ţéra Unguréscă de s'aŭ impreunatŭ Hanul cu Sinan Pașa. Intrândŭ Hanul pen ţéră, pe poronca Impĕră-

ţieĭ, 'i-aŭ grijitŭ conace Aron Vodă şi Mihaĭ Vodă; éră Hanul aŭ fostŭ datŭ scire la Leşĭ, precum merge pren Moldova şi pren ţéra Muntenéscă la Belgrad sĕ se impreune cu Sinan Paşa; acésta aŭ făcutŭ sĕ nu aibă grijĕ Leşiĭ de Tătarĭ.

Ce, Hanul, dacă aŭ trecutŭ Nistrul, aŭ lăsatuşĭ calea pen ţéra Muntenéscă, şi aŭ mersŭ direptŭ la Hotinŭ la marginea ţereĭ Leşescĭ; şi de acolo, măcar că eraŭ şi alte căĭ, ce, aŭ alesŭ treĭ căĭ de mersŭ: pre la Halicĭ şi pre la Caluşĭ, fiindŭ şi maĭ largŭ locul şi sate maĭ dese pentru prada lorŭ; şi pre acea cale aŭ mersŭ până la Sambor, o sémă; altă óste, pe Nistru, până la Striĭ, aŭ trecutŭ la Muncacĭ; éră a triea óste, pre la Pocuţia, şi aŭ lovitŭ la Maramoroşŭ.

Aceste inţelegêndŭ Zamoĭski, Canţelarul crăieĭ Leşescĭ, aŭ strinsŭ óste, ce aŭ putută, in grabă, sĕ apuce pre Tătarĭ la strîmtorĭ; ce, nemică n'aŭ isprăvitŭ, că trecuse Tătariĭ preste munţĭ, cu mare pradă pen ţéra Leşéscă.—Éră ce aŭ făcutŭ Tătariĭ la Ungurĭ, dacă aŭ trecutŭ pen Maramoroşŭ, sĕ scrie eĭ; éră noĭ ne intórcemŭ la rôndul nostru.

Lucrându-se aceste, éră Căzaciĭ ce trăĭaŭ pe-lûngă Nistru in Podolia, supĕrându-se de părţile Tătarilorŭ, inţelegêndŭ precum Bator Jigmond stăpânesce ţéra Moldoveĭ şi ţéra Muntenéscă, aŭ trimisŭ solŭ la dânsul; şi viindŭ la Beligrad, la Bator Jigmond, aŭ cerşutŭ sĕ'ĭ priméscă la slujba sea; şi, de le va da léfă de douĕ lunĭ, şi sĕ'ĭ lase sĕ trăĭécsă pen ţéra Muntenéscă, vorŭ sta nevoitorĭ de vorŭ merge până la Odriĭ cu armele séle. Acéstă solie de la aceĭ căzacĭ o aŭ primitŭ Bator Jigmond, fiindŭ agĭunsŭ şi cu Aron Vodă şi cu Mihaĭ Vodă, cu indemnarea luĭ Rodolf, Impĕratul Nemţescŭ, şi 'i aŭ intorsŭ cu marĭ darurĭ. Éră aicea in Moldova, şi in ţéra Muntenéscă, mare sunetŭ de arme se afla; că Aron Vodă, inţelegêndŭ de venirea Hanuluĭ, den poronca Impĕrăţieĭ, sĕ intre intr'aceste ţerĭ, intr'amĕndoŭĕ, sĕ le prade, indată aŭ răpeḑitŭ la Mihaĭ Vodă şi la Bator Jigmond. Şi îndată Bator Jigmond aŭ trimisŭ cu oştĭ pre Albert Kiral şi cu oştĭ Muntenescĭ; şi lovindŭ pre Tătarĭ, 'i-aŭ infrântŭ; şi dobânda ce luase Tătariĭ de la Ungurĭ in anul trecutŭ, o aŭ luat'o inapoĭ Aron Vodă şi cu Mihaĭ Vodă, cu Unguriĭ; şi aŭ luatŭ câteva cetăţĭ micĭ pe Dunăre (nu le scriŭ anume istoriciĭ Ungurĭ). Éră óre-care Iancul, fecĭorŭ a unuĭ Domn Muntenescŭ, avêndŭ óste Turcéscă şi cu Tătarĭ, aŭ intratŭ in ţéra Muntenéscă asupra luĭ Mihaĭ Vodă. Ce, eşindu'ĭ maĭ curândŭ Mihaĭ Vodă, înnainte cu oştile séle, şi cu Unguriĭ luĭ Batori Jigmond, şi cu Moldoveniĭ luĭ Aron Vodă, avêndŭ şi óre-ce Căzacĭ, infrânt-aŭ pre acelŭ domnişorŭ, şi multă vĕrsare de sânge aŭ făcutŭ in Turcĭ şi in Tătarĭ; şi aŭ mersŭ in gónă de aŭ incungĭuratŭ Cetatea-Albă, şi aŭ aprinsŭ Têrgul de-afară de aŭ arsŭ. Dupĕ acea isbândă, aŭ datŭ scire luĭ Bator Jigmond, cerşindŭ Aron Vodă şi Mihaĭ Vodă sĕ'ĭ trimiţă maĭ multŭ agĭutorŭ, sĕ stăpânéscă Dunărea tótă. Trimis'aŭ câte-va tunurĭ luĭ Bator Jigmond, dobândite de la Turcĭ, den care puscĭ era pe dóuĕ scrise stégurile şi numele luĭ Ferdinand, Impĕratuluĭ Nemţescŭ; şi pre alte douĕ, numele şi stégurile luĭ Huniad Ión, tatăl luĭ Mateĭaş, Craĭul Ungurescŭ (aceste puscĭ, eŭ socotescŭ că suntŭ dobândite de Stefan Vodă celŭ bunŭ, când aŭ bătutŭ pre Mateĭaş Crăĭul la Baĭe).

Bator Jigmond se ţinea stĕpânŭ aşa ţereĭ Moldoveĭ cum şi ţereĭ Muntenescĭ; măcar că urik pe aceste douĕ ţerĭ nu'şĭ făcuse. Éră aceste lucrându-se

Domnilorŭ puşĭ până la vrme, den veniturile ţereĭ aceea, dupŏ datoriile slujbelorŭ lorŭ, Măria sea Craĭul le va orôndui venitŭ, pe pofta ţereĭ şi a boĭerilorŭ.

Tóte pricinile, dupĕ vechĭ legĭ şi obiceĭurĭ a ţereĭ, inaintea gĭudecătorilorŭ orânduiţĭ sĕ se incépă sĕ se gĭudece, şi inaintea Domnuluĭ şi a 12 boĭerĭ. Dupĕ gĭudecată, sĕ se obărşéscă osebitŭ de tóte; şi orĭ ce felŭ de pricinĭ de pedépsă, atingêndu-se de viéţa şi averile boĭerilorŭ cariĭ sĕ vaĭ că den gĭudecata de capŭ s'are pune in oprélă, însĕ sĕ se lase locŭ de milă şi de ertare; şi nice viaţa, nice averea boĭerilorŭ ce'sŭ de pedépsă, fŏră scirea Craĭuluĭ şi a urmaşilorŭ luĭ sĕ nu se pótă lua. Éră de s'ar pedepsi cineva cu mórte, averea luĭ, dupĕ obiceĭul ţereĭ aciea, sĕ mérgă la rude şi la urmaşiĭ luĭ. Şi intr'acéstă orânduélă şi ispravă sĕ se inchiḑă tótă ţéra Munteněscă subt hotarele şi marginele eĭ vechĭ, despre partea Moldoveĭ şi a munţilorŭ, despre Dunăre până la miḑilocul matceĭ Dunăreĭ, de la Ruşava până la Brăila, şi dupĕ vechile hotare şi marginĭ sĕ se ĭa venitul ţereĭ.

Tótă orânduéla bisericeĭ şi a preoţilorŭ s'aŭ a călugărilorŭ sĕ o lase Măria sea in vechĭa ţinere şi obiceiŭ: pravile, ţeremoniĭ şi volniciile, sĕ fie slobodĭ a'şĭ luare obicĭnuite veniturile séle; aşijderea şi tóte bisericile Muntenescĭ, carĭ se află in ţcrile Măriei séle saŭ a urmaşilorŭ, vorŭ fi subt gĭudecata aşeḑămîntuluĭ Mitropolituluĭ de Têrgovişte dupĕ aşeḑarea legeĭ bisericeĭ şi orânduelеĭ ţereĭ aciea, şi veniturile séle sĕ'şĭ pótă lua pre obiceiŭ.

Tituluşŭ va avea Măria sea şi urmaşiĭ luĭ de la Domnŭ, şi de la tótă orânduéla ţereĭ, aşa: Prea sĕninatul Domnŭ stăpânul Jigmond, den darul luĭ Dumneḑeŭ, a Ardéluluĭ, a ţereĭ Moldoveĭ, a ţereĭ Românescĭ şi a sfinteĭ Impĕrăţieĭ Rômuluĭ, Domnŭ, a părţilorŭ crăieĭ Ungurescĭ stăpânŭ, şi a Sĕcuilorŭ oblăduitorŭ, iprocĭ, stăpânul nostru Milostivŭ.

Éră Domnul de ţéră, Dumnealuĭ măritul Domnŭ Mihaĭ Vodă, a ţereĭ nóstre Românescĭ, credincĭosul noă ĭubitŭ.

Éră insuşĭ Domnul, la tituluşul seŭ, pe urmă sĕ nu se puĭe *cu mila luĭ Dumneḑeŭ*, nice Têrgul, saŭ locul, de unde va trimite cărţile séle la Măriea sea, la urmaşiĭ luĭ, sĕ nu se pomenéscă.

Domnul ţereĭ sĕ aĭbă pecetea némuluĭ seŭ, éră nu cea de obşte a Domnilorŭ ţereĭ Muntenescĭ, éră cu céră roşie. Éră pecetea ţereĭ sŏ fie la Măria sea, şi la urmaşiĭ luĭ.

Boĭeriĭ toţĭ se vorŭ chema a domnuluĭ de Ardélŭ, nu a Domnuluĭ ţereĭ, şi fieşcare va avea intr'acela chipŭ tituluşŭ.

Domnul Muntenescŭ se va scrie intre sfetniciĭ de Ardélŭ.

Domnul ţereĭ prin solĭ, saŭ cu altă socotélă, cu nime den norodul streinŭ saŭ den Domnĭ, fŏră slobodenia şi voea de la Domnul Ardéluluĭ şi de la urmaşiĭ luĭ (şi lorŭ le va fi) nice de une lucrurĭ sĕ nu pótă socoti şi a isprăvire. Ce, când va fi trebuinţă ca aceea, sĕ intrebe de Măria sea Domnul Ardéluluĭ şi de urmaşiĭ luĭ, şi lorŭ le va fi pricina Domnuluĭ şi a tótă ţéra, a le isprăvire şi a le urnire.

Éră de ostaşiĭ Ungurescĭ, saŭ de altŭ némŭ, de va face strîmbătate vre unuĭa den lŏcuitoriĭ ţereĭ, den partea aceluĭa, căpitanul Domnuluĭ de Ardélŭ, care va fi pusŭ acolo pentru cercătura vineĭ şi a fapteĭ; aşijderea de va face vre o silă cinevaşĭ den lŏcuitoriĭ Domnuluĭ ţereĭ vre unuĭ ostaşŭ a Domnuluĭ Ardéluluĭ, den partea aceluĭa, singurŭ Domnul, pren Vornicul, sĕ cerce gĭudeţul fŏră de nice o zăbavă. Éră care, orĭ chipurilorŭ boĭerilorŭ orĭ curţiĭ, va face silă improtiva legeĭ şi direptăţeĭ, sĕ i se facă certare de capŭ.

Intre ceĭ 12 boĭerĭ gĭuraţĭ sĕ nu pótă fi némŭ de Grecŭ, şi nice o slujbă saŭ rândŭ care ḑemă de cârmuirea aceĭ ţerĭ, a avea sĕ nu pótă.

Ospeţele şi hărăḑiturile ce suntŭ obicĭnuite la Pascĭ şi la Botezul Domnuluĭ Nostru Iisus Hristos sĕ se facă den venitul ţereĭ.

Aşijderea Domnul ţereĭ şi toţĭ boĭeriĭ, făcêndŭ gĭurămêntŭ cu incredinţarea sea Măriei séle Domnuluĭ de Ardélŭ şi urmaşilorŭ luĭ, se vorŭ lega cu taĭnele credinţeĭ.

Dupĕ aceste ponturĭ şi aşeḑămînturĭ, atuncea când se va trimite stégul oştenescŭ Domnuluĭ ţereĭ, aşijderea Măria sea, Domnul Ardéluluĭ, se făgăduesce cu tóte puterile, cu banĭ, cu puscĭ, cu érbă de puşcă şi cu altă gătire de óste in ţéra Muntenéscă, improtiva tuturorŭ vrăjmaşilorŭ a o apĕrare şi a o sprijinire, şi a o cârmuire. Dupĕ aceste legăturĭ şi aşeḑămînturĭ şi urmaşiĭ luĭ vorŭ face. Pentru acăruĭ lucru, incredinţasĕ şi vecĭnica pomenire Măria

sea, Domnul Ardélului, ântêiŭ, şi noi, chipurile ce le-amŭ pomenitŭ mai sus, dentru amêndouĕ părţile, spre a ovĕrşire aceste ponturi şi aşeḑăminturi, cu iscălitura de mânele nóstre şi cu peceţile nóstre obicinuite le vomŭ intări şi intemeia. — Lucratu-s'aŭ aceste in Beligrad.

Şi étă indată singurŭ Jigmond, Craiul şi Domnul de Ardélŭ, tóte cele mai de-sus scrise ponturi şi aşeḑăminturi, dentru amêndouĕ părţile, prefăcute şi incheiete, primindu-le, şi neschimbate şi tare avêndu-le, cu iscălitura mânei şi cu peceta inelului nostru adevĕratŭ, a le intărire amŭ vrutŭ; şi pre acelea a le ţinére, şi neclătire a le păḑire, aşa şi cu a urmaşilorŭ noştri nume (când vorŭ sta ei stăpânitori), credinţa şi cuvêntul nostru, Domnescŭ ne legămŭ. — Lucratu-s'aŭ aceste in oraşŭ in Beligrad, Mai in 20 de ḑile, anul de la Hristos 1595.

Aceste isprăvindu-le solii Muntenesci, s'aŭ intorsŭ in ţéra sea. Dupĕ dânşii aŭ mersŭ Palatiţie cu busduganŭ şi cu stégŭ, de aŭ intemeiatŭ pre Mihai Vodă, Domnul ţerei Muntenesci. Giurat-aŭ acolo pre-locŭ aşa, Mihai Vodă, cum şi toţi boierii dupĕ ponturi inaintea lui Palatiţie.

Dupĕ acésta, in luna lui Iunie in ḑi ântêiŭ, trimis-aŭ boieri şi Stefan Rĕsvan Vodă, Domnul Moldovei, la Beligrad, de s'aŭ legatŭ şi ei, dupĕ aşeḑămîntul lui Mihai Vodă, cu Jigmond Craiŭ. Éră la sfêrşitul lui Maiŭ aŭ intratŭ Tătarii in Moldova şi in ţéra Muntenéscă cu multă óste; şi lovindu'i Muntenii cu Ungurii şi cu Căzacii, la marginea ţerei Muntenesci, i-aŭ bătutŭ şi i-aŭ ăiatŭ. Perit-aŭ mulţi Tătari.

Curând dupĕ acésta, lovit-aŭ Mihai Vodă la Nicopoli pre Ferhat Paşa; pre care biruindu'lŭ, aŭ aprinsŭ têrgul de aŭ arsŭ, puindŭ pre toţi subt sabie; numai cetatea aŭ rĕmasŭ intrégă. Éră curând dupĕ aceea aŭ lovitŭ in Bugécŭ, şi mare pradă aŭ făcutŭ; luat-aŭ şi şepte bunciucuri Tătăresci de le-aŭ inchinatŭ lui Jigmond Craiŭ, şi mulţi robi.

Aceste rocoşituri şi turburări inţĕlegêndŭ Impĕrăţia Turcului, aŭ şi orânduitŭ pre Sinan Paşa; şi câtŭ s'aŭ desvĕratŭ, aŭ şi purcesŭ cu oşti den Ţarigrad asupra lui Mihai Vodă. Inţĕlegêndŭ Mihai Vodă de clătirea lui Sinan Paşa, că'i vine asupră, tras-aŭ agiutorŭ de la Batori Jigmond, Craiul Ardélului, 2000 de Unguri călărime şi 500 de pedestrime, cu Kiralie; şi până a venire Sinan Paşa, éră Mihai Vodă şi cu Kiralie aŭ lovitŭ pre turcii ce se aflaŭ la oraşŭ la Floci, şi pre toţi 'i-aŭ pusŭ in sabie. Lovit-aŭ şi la Ruşova, şi la Silistra, şi la Dristorŭ, le-aŭ dobânditŭ şi le-aŭ arsŭ. Lovit-aŭ pre unŭ Mehmet Paşa, Mihai Vodă, care venia cu unŭ Bogdan Vodă, cu óste Turcéscă, şi cu Tătari, şi cu 14,000 de Sêrbi, şi 'l-aŭ bătutŭ Mihai Vodă; trecut-aŭ Mihai Vodă preste Dunăre, pe ghiaţă, de aŭ prădatŭ in Dobrogea, şi aŭ dobânditŭ Astova, Bluciţa; risipit-aŭ Cerna Vodă, Azgradul, Rihova, şi până la Chilia şi la Cetatea Albă. Sosit-aŭ şi Sinan Paşa in Dobrogea cu 100,000 de óste Turcéscă; şi făcêndŭ podŭ peste Dunăre, aŭ mersŭ direptŭ la Bucuresci şi la Têrgovişte; nefiindŭ nice o óste, prea lesne le-aŭ luatŭ, că Mihai Vodă nu se nădĕjdui in oştile ce avea. Ce 'ăi-aŭ trimisŭ Dómna şi cu fiiu-seŭ, Pĕtraşco Vodă, in Sibiiŭ, in ţéra Ardélului; şi elŭ cu Kiralie aŭ intratŭ cu oştile séle in munţi, la o cetăţuie ce'i ḑicŭ Cerna Vodă, cetate veche şi stricată de Turci mai de-multŭ, éră in locŭ tare, petrosŭ. Éră Sinan Paşa, stringêndŭ den tótă ţéra ómeni, aŭ incungiuratŭ Bucurescii şi Têrgoviştea cu şanţŭ şi cu părcane. Éră óstea o aŭ impărţitŭ in douĕ părţi: o parte, cu Ali-Paşa, aŭ lăsatŭ in Têrgovişte sĕ isprăvéscă lucrul cetăţei; éră cu alta, aŭ mersŭ Sinan Paşa dupĕ Mihai Vodă. Şi dacă s'aŭ a-

propietŭ de unde era Mihaĭ Vodă, aŭ orănduitŭ 12,000 de Turcĭ, intr'ales, sĕ mérgă sĕ lovéscă pre Mihaĭ Vodă, peste acele locurĭ strimte, şi sĕ nu se intórcă până nu'lŭ vorŭ birui. Éră Mihaĭ Vodă cu Kiralie, nădĕjduindŭ intru Dumneḑeŭ, şi bizuindu-se şi loculuĭ, aŭ eşitŭ in timpinarea Turcilorŭ la acele strimtorĭ, ce s'aŭ pomenitŭ maĭ sus, şi stătu unŭ rĕsboiŭ mare intre dânşiĭ, cu multă vĕrsare de sânge, până aŭ datŭ dosu Turciĭ; şi'ĭ gonĭaŭ oştenií luĭ Mihaĭ Vodă, până in tabĕra Turcéscă; şi de acolo ĭar luaŭ ĭnapoĭ a gonire pre ómeniĭ luĭ Mihaĭ Vodă. Şi totŭ âmblară ĭntr'acea ḑi până indeséră totŭ hărăţindu-se, şi se gonĭaŭ uniĭ pre alţiĭ neputêndu-şĭ alege. Éră ĭntr'apusul sóreluĭ, nimerise 300 de Ungurĭ pedestrime, ce eraŭ eşiţĭ den tabĕră pentru păşune, şi sosindŭ in rĕsboĭŭ, ĭndată, den poronca luĭ Mihaĭ Vodă, stătură şi aciea bărbătesce la rĕsboĭŭ. Éră Turciĭ, ĭnţĕlegĕndŭ că aŭ venitŭ agĭutorŭ prós-pĕtŭ luĭ Mihaĭ Vodă, nesciindŭ numĕrul lorŭ, 'şĭ-aŭ făcutŭ spaĭmă, şi aŭ datŭ dosu, şi i-aŭ luatŭ oşteniĭ luĭ Mihaĭ Vodă in gónă, şi pre mulţĭ aŭ agĭunsŭ şi i-aŭ omoritŭ. Apucat-aŭ şi patru tunurĭ şi câte-va stégurĭ; şi fugindŭ Sinan Paşa, ḑicŭ că aŭ căḑutŭ cu calul de pre unŭ podŭ in apă, şi abĭa aŭ eşitŭ, ĭntinatŭ. Şi dupĕ acestŭ rĕsboiŭ, nezăbăvindŭ Sinan Paşa, ĭar s'aŭ gătitŭ cu óste şi aŭ mersŭ asupra luĭ Mihaĭ Vodă. Éră Mihaĭ Vodă s'aŭ dusŭ in munţĭ, şi se gătĭa maĭ cu mare gătire ĭmprotiva luĭ Sinan Paşa. Pornit-aŭ Bator Jigmond pre Benedect Mindţenite, ocârmuitorul Sĕcuilorŭ, şi pre Baltasar Bogasie, şi pre Niculaĭ Cornisie, cu oştĭ, sĕ se adune in câmpiĭ Barcĭuluĭ, la unŭ têrgŭ săsescŭ, ce se chĭamă Valea-Négră; şi singurŭ Jigmond aŭ purcesŭ den Beligrad la Sĕbeşŭ. Şi acolo i s'aŭ nimeritŭ vestĭ bune: că aŭ dobânditŭ ómeniĭ luĭ cetatea Lipa; adoŭa, de biruinţa luĭ Mihaĭ Vodă asupra luĭ Sinan Paşa; atriea, Cazighiriĭ Han, eşindŭ den Crĭm sĕ vie in Moldova cu óste sĕ prade, éră viindŭ Muscaliĭ de preste Nipru, aŭ lovitŭ in Crĭm de aŭ prădatŭ şi aŭ arsŭ; care veste ĭnţĕlegêndŭ Hanul s'aŭ ĭntorsŭ ĭar in Crĭm.

Venit-aŭ luĭ Jigmond agĭutorŭ den ţéra Leşéscă, Ian Veiher, cu 300 de Căzacĭ; aşijdere şi óstea Nemţéscă, călărime 1,500, de la Impĕratul Nemţescŭ, cu Albert Generarul, éră osebitŭ óstea Ardéluluĭ 2,400. Mers-aŭ poronca luĭ Jigmond şi la Răsvan Vodă den Moldova de aŭ intratŭ, de grijea Tătarilorŭ, pre la Sĕcuĭ, cu 2,300 de pedestrime şi 700 de călărime, şi cu 22 de puscĭ, şi s'aŭ tăbĕrîtŭ la cetatea Terhvara ĭntre munţĭ, ce era făcută de Ludovik, Craĭul Ungurescŭ, şi maĭ apoĭ lărgită de Ión Huniad Craĭul, care pre atuncĭ o stĕpânĭaŭ Braşoveniĭ. Şi acolo veni veste luĭ Răsvan Vodă că aŭ intratŭ in ţéră cu óste Leşéscă Irimia Moghilă cu Zamoĭski Hatmanul Leşescŭ. Vĕḑêndŭ Leşiĭ că aŭ pusŭ Bator Jigmond de la sine Domnŭ in Moldova, şi pre atuncĭ Leşiĭ o scrieaŭ pe Moldova că este soţie Crăieĭ Leşescĭ, ĭncă de pe legăturile ce făcuse Leşiĭ cu Stefan Vodă celŭ bunŭ, şi maĭ apoĭ cu Bogdan Vodă, cum s'aŭ pomenitŭ la rôndul acelorŭ Domnĭ, n'aŭ suferitŭ pre Răsvan Vodă.

De unde aŭ luatŭ Miron Logofĕtul de scrie in leatopiseţul seŭ de Stefan Radul Vornicul, sĕ'lŭ fie pusŭ Domnŭ ţereĭ in locul luĭ Aron Vodă, eŭ nu pocĭŭ afla, nice este altŭ Stefan, fĕră Stefan Răsvan Vodă; că şi cronicariĭ strĕinĭ, Neculaĭ Istvanfi, şi Volfgang de Betlem, cariĭ in istoriile séle pomenescŭ de Domniile Moldoveĭ, scriŭ că pre urma luĭ Aron Vodă aŭ stătutŭ Domnŭ Ste-

fan Răsvan, pusŭ de Bator Jigmond, Craĭul Ardélulul, precum s'aŭ pomenitŭ maĭ sus, că aŭ mersŭ Răsvan Vodă, pe poronca luĭ Bator Jigmond, într'agĭutorŭ luĭ Mihaĭ Vodă. Éră Movilescił, precum scrie Urechi Vornicul, încă cu Pĕtru Vodă Schĭopul trecuse in ţéra Leşéscă. Aşa déră, aŭ pusŭ la Domnie Leşiĭ pre Irimia Moghila Vornicul, cu alesul Boĭerilorŭ de ţéră, puindŭ de-odată şi pren cetăţile ţereĭ slujitoriĭ seĭ Leşĭ, in anul 7103.

Impĕrăţia Turculuĭ pre-atuncea lupta pentru Crăiea Unguréscă, cu Nemţiĭ, pentru Buda, pentru Ostrogon şi pentru Elnicul. Éră vĕdêndŭ că cuprindŭ Leşiĭ ţéra Moldoveĭ, aŭ orânduitŭ pre Cazighireĭ Sultan, Hanul Crîmuluĭ, trimiţindu'ĭ şi 2000 de Eniceri, cătrĕ 70,000 de Tătarĭ ce eraŭ. Trimisu-i-aŭ Impĕrăţia şi stégŭ şi tuĭurĭ de Domnie Moldoveĭ sĕ aşeḑe pre cine are socoti elŭ la Domnie, sĕ fie den partea Impĕrăţieĭ.

Prinḑêndŭ veste Leşiĭ de clătirea Hanuluĭ la Moldova, cu Turciĭ, socotindŭ a lăsare la smintélă pre Domnul pusŭ de dânşiĭ, aŭ orônduitŭ şi eĭ pre Zamoĭski Hatmanul cu 10,000 de óste (de nu se laudă). In anul 7104, Octomvrie 9, aŭ sotitŭ Leşiĭ la Ţuţora; éră a-doŭa-ḑi se vĕḑură şi strĕjile Tătărescĭ; éră a-triea-ḑi, Octomvrie 11, aŭ sositŭ şi Hanul cu Tătărimea. Éră Leşiĭ, vĕḑêndŭ atâta Tătărime, n'aŭ putută răbda fără şanţurĭ, ce'şi-aŭ întăritŭ tabĕra cu şanţurĭ pen pregĭurŭ; făcut-aŭ şi băştĭ de pămêntŭ den-afară de şanţul tabereĭ, aşa de-departe câtŭ agĭungea glonţul pusceĭ; şi aŭ pusŭ óste în băştĭ, şi de acolo daŭ den tunurĭ. Şi într'acea ḑi aŭ stătutŭ rĕsboĭul tótă ḑioa, năvălindŭ Tătariĭ spre tabĕra Leşilorŭ den-faţă; éră dosul nu puteaŭ sĕ-lŭ ĭa Tătariĭ, că Leşiĭ staŭ neclătiţĭ. Éră a-doŭa-ḑi, socotise Hanul cu meşterşugŭ sĕ depărteze pre Leşĭ de la şanţurĭ; aŭ orônduitŭ pre o sémă de Tătarĭ de făceaŭ năvală asupra Leşilorŭ; apoĭ se făceaŭ a fugire. Ce, Leşiĭ, pricepêndŭ meşterşugul, staŭ între băştĭ neclătiţĭ, până in-de-séră. Atuncĭ, deprinḑêndŭ Leşiĭ pre Tătarĭ, vĕḑêndŭ că se temŭ de focŭ Tătariĭ, luatu-i-aŭ Leşiĭ in gónă până la óstea cea supusă; apoĭ s'aŭ intorsŭ Leşiĭ încetŭ, sprijinindu-se de năvala Tătarilorŭ până între băştĭ.

Nu dormia Irimia Vodă; că de şi avea nădejde in Leşĭ, éră îndată aŭ agĭunsŭ cu darurĭ la Hanul, şi aŭ datŭ cele şepte sate de ţéră Hanuluĭ, ce se ḑicŭ Hănescĭ până astăḑĭ; aŭ legatŭ atuncĭ şi mierea ce se dă in toţĭ aniĭ, balci başlâk, şi alte darurĭ; şi cu nevoinţa Irimieĭ Vodă aŭ stătutŭ legăturĭ de pace între Hanul Tătărescŭ şi între Zamoĭski, dândŭ şi Hanul zălogŭ la Leşĭ şi Leşiĭ la Hanul, până se va închide tocméla.

Capetele de pace aŭ fostŭ aceste: Irimia Vodă sĕ fie Domnŭ ţereĭ, birnicŭ Impĕrăţieĭ den anŭ in anŭ, dupĕ obiceĭŭ; éră Hanuluĭ sĕ'ĭ dea acele sate şi alte darurĭ, cum s'aŭ pomenitŭ maĭ sus; şi oştile Leşescĭ sĕ nu maĭ intre in ţéra Moldoveĭ; şi sĕ mérgă solŭ de la Leşĭ la Impĕrăţia Turculuĭ pentru întăritura păceĭ. Éră Hanul sĕ dea stégŭ şi tuĭurĭ de Domnie Irimieĭ Vodă; şi sĕ'ĭ scótă Hatişerifŭ, saŭ Uricŭ, de Domnie vecĭnică, de la Impĕrăţie. Şi aşa, saŭ împăcatŭ; şi s'aŭ dusŭ Hanul la locurile séle cu Tătariĭ, şi Zamoĭski cu Leşiĭ la ţéra lorŭ; lăsândŭ lângă Irimia Vodă pre Albert Hanski şi pre Iani Potoţki cu 3000 de oştenĭ, că se temea Irimia Vodă de Ungurĭ. Şi aŭ purcesŭ şi Irimia Vodă, şi s'aŭ aşeḑatŭ la Sucéva la scaunul Domnieĭ.

Acéstă veste dacă aŭ agĭunsŭ la Bator Jigmond, Craĭul Ardélulul, aŭ adu-

natŭ sfatŭ, cum vorŭ face sĕ scóţă pre Irimia Vodă den ţéră, ţiindŭ Moldova a luĭ; aŭ alesŭ cu sfatul sĕ îngăduéscă până li se va alege cu Turciĭ, cu Sinan Paşa, cum s'aŭ pomenitŭ maĭ sus, ce venĭa cu mare putere de oştĭ asupra luĭ Mihaĭ Vodă, Domnul Muntenescŭ; făcêndŭ căutare oştiĭ séle, Jigmond craiŭ, care era împărţită in 9 polcurĭ: 20,000 călărime cu suliţe, şi 32,000 pedestrime, avea şi puscĭ pe róte 63, şi câteva care cu érbă de puşcă, şi alte trebuitóre de resboiŭ; şi aŭ trecutŭ preste munţĭ in ţéra Munténéscă, la Rucal. Acolo viindŭ şi Mihaĭ Vodă cu Kiralie cu 8000 de oştenĭ într'ales. Venit-aŭ acolo şi Stefan Răsvan Vodă cu Moldoveniĭ; şi de acolo pornindu-se Jigmond cu tabĕra, aŭ merşŭ unde era tăbĕritŭ Mihaĭ Vodă, o milă de locŭ de la Têrgovişte, şi aŭ şeḑutŭ pre locŭ 10 ḑile. Éră Sinan Paşa cu Turciĭ era in Têrgovişte, unde o întărise cu şanţurĭ şi cu părcane, şi cu spinĭ îngrădită; şi mergea Sinan Paşa de privĭa óstea luĭ Jigmond dentr'unŭ délŭ; şi póte fi cunoscutŭ că nu'ĭ va pute sta împrotivă. S'aŭ sfătuitŭ cu aĭ seĭ sĕ nu aştepte acolo pre Jigmond Craiŭ; ce, aŭ lăsatŭ la Têrgovişte pre Ali Paşa, cu o sémă de óste, şi pre Mehmet Beiŭ; éră Sinan Paşa s'aŭ trasŭ cu altă óste de-sirgŭ la Bucurescĭ. Éră Jigmond cu tocméla oştilorŭ séle, cu Mihaĭ Vodă şi cu Răsvan Vodă, aŭ încungĭuratŭ Têrgoviştea: înainte era Mihaĭ Vodă cu 4000 de călărime într'ales, cu suliţe; şi Kiralie cu câteva polcurĭ, den dirépta şi den stânga, câte 5000 de suliţaşĭ călărĭ; éră in miḑlocŭ era pedestrimea şi Sĕcuiĭ, cu suliţe, cu cóse; dupĕ aceea, carele cu pive de aramă; pe urmă, róte Nemţescĭ; éră dupĕ Nemţĭ, Bator Jigmond cu 12,000 de călărime, cu suliţe; şi pre urmă, cea-altă óste. Precum scriŭ istoriciĭ streinĭ, aŭ fostŭ de tótă óstea ca 60,000; şi aŭ sositŭ in locul unde stătuse Sinan Paşa; şi înţelegêndŭ că aŭ fugitŭ Sinan Paşa, se temea Jigmond de vicleşugŭ, şi poronci de stătu óstea întocméla sea tótă nóptea şi a-doŭa-ḑi până améḑă-ḑi, până aŭ venitŭ cercătoriĭ ce'ĭ trimisĕse Jigmond de aŭ cercatŭ sĕ scie de óstea luĭ Sinan Paşa ce s'aŭ făcutŭ. Şi ḑacă sciură că s'a trasŭ la Bucurescĭ Sinan Paşa, s'aŭ sfătuitŭ Jigmond Craĭul, merge-vorŭ in gónă dupĕ Sinan Paşa; şi aŭ alesŭ cu sfatul sĕ nu rămâe neprietenii in urmă; şi s'aŭ apucatŭ a batere Têrgoviştea de treĭ părţĭ, cu metereze şi cu coşurĭ.

Răsvan Vodă cu Sĕcuiĭ era orânduitŭ despre rĕsăritŭ cu 10 tunurĭ; éră Mihaĭ Vodă şi Jigmond cu Kiralie, despre munte şi despre apa Ialomiţeĭ, cu 20 de puscĭ. Se apăraŭ tare Turciĭ den lăuntru, şi împingeaŭ pe ciea ce pusese acum lontre pe zidurile cetăţeĭ; nepărăsitŭ daŭ den tunurĭ, şi cumbarale aruncaŭ. Éră Sĕcuiĭ strinsese lemne uscate, şi catranŭ, şi rĕşină, şi altele de aprinsŭ focŭ, şi aŭ aruncatŭ in cetate; ce, nu s'aŭ pututŭ aprinde îndată. Éră a-doŭa-ḑi Sĕcuiĭ, vrêndŭ sĕ se arăte mulţămitorĭ pentru volnicia ce le făcuse atuncĭ de-curând Jigmond, aŭ şi maĭ strinsŭ grămeḑĭ de lemne uscate, şi aŭ aruncatŭ in şanţŭ unde eraŭ Turciĭ; şi aprinḑêndu-se, aŭ datŭ năvală Sĕcuiĭ cu lontre peste ziduri, şi s'aŭ suitŭ pe o parte de zidŭ, şi ĭar aŭ datŭ focŭ acelorŭ vrĕscurĭ şi pe altă parte de zidŭ. Atuncĭ Turciĭ, vĕḑêndu-se aprinşĭ şi încungĭuraţĭ de focŭ, nu se maĭ putură apĕra, şi eşiră pe o portiţă ce era nesciută de oştile luĭ Jigmond. Ce, n'aŭ scăpatŭ, că era călărime împregĭurul cetăţeĭ, maĭ la câmpŭ. Incăput-aŭ viŭ in mânele luĭ Jigmond Ali Paşa şi Mehmet Beĭ.

Dat-aŭ in pradă cetatea, den care maĭ multă dobândă aŭ luatŭ Sĕcuiĭ, că eĭ aŭ săritŭ ântêiŭ in cetate. Aflat-aŭ şi doŭĕ pusci maĭ marĭ (era glonţul câte de 67 oca).

Sinan Paşa, dacă aŭ înţelesŭ că aŭ dobânditŭ cetatea Têrgovivişte, mare frică 'l-aŭ cuprinsŭ. Lăsat-aŭ şi Bucurescii, şi aŭ fugitŭ la Dunăre. Deodată întărise Sinan Paşa o biserică in Bucuresci cu şanţurĭ şi cu băştĭ, ce era zidită de Mihaĭ Vodă, şi de Alecsandru Vodă, domnul ţereĭ Muntenescĭ. Ce nime nice acolo n'aŭ cutezatŭ sĕ aştepte pre Jigmond Craiŭ. Aŭ fostŭ pusŭ lagumurĭ împregiurul aceĭ bisericĭ, şi lăsase o cétă de ómenĭ ca, de are venire Jigmond pe-aprópe, sĕ aprinḑă lagumurile asupra oştiĭ luĭ Jigmond. Ce, s'aŭ înşelatŭ in sfatŭ Sinan Paşa; că Jigmond, dupĕ ce aŭ dobânditŭ Têrgoviştea, nu aŭ venitŭ direptŭ pe şlévul Turcilorŭ, că pre unde mersese Turciĭ aŭ fostŭ rĕmasŭ numaĭ pămêntul; ce, pre altŭ locŭ aŭ fostŭ mersŭ, rĕmâindŭ Bucuresciĭ de-astânga. Apropiindu-se Jigmond de Dunăre spre Giurgevŭ, aŭ înţelesŭ că Sinan Paşa aŭ trecutŭ preste Dunăre cu o sémă de óste; éră altă sémă de óste aŭ rĕmasŭ dencóce de Dunăre. Pornit-aŭ îndată Jigmond o sémă de oştenĭ într'ales, de aŭ cercatŭ sĕ afle este aşa; şi pre mulţĭ Turcĭ aŭ aflatŭ pre cale, mergêndŭ sĕ agiungă la Cetatea Giurgevuluĭ. Ce, puţinĭ aŭ scăpatŭ, éră maĭ mulţĭ 'i-aŭ tăiatŭ şi 'i-aŭ prinsŭ viĭ; gonitu'i-aŭ până la Giurgevŭ. Apucase Sinan Paşa de trecuse preste Dunăre într'unŭ ghecetŭ. Éră mulţime de Turcĭ treceaŭ preste podŭ, că nu numaĭ încăpeaŭ peste podŭ; ce, se sloboḑiaŭ uniĭ şi înnotŭ, şi maĭ mulţĭ se înnecaŭ. Sosit'aŭ atuncĭ şi Jigmond cu oştile, şi mare mórte se făcu in Turcĭ de oşteniĭ luĭ Jigmond, maĭ ales de Sĕcuĭ, ce arătară mare vitezie. Perit-aŭ mulţĭ Turcĭ, câtŭ se amestecase apa cu sângele lorŭ, de ce făcuse roşie de sânge; éră den ceea parte, Sinan Paşa nu înceta a batere den puscĭ in óstea luĭ Jigmond; ce, nice o scădere făcea. Éră pedestrimea, ce era in léfă la Răsvan Vodă, aŭ datŭ năvală la podul despre cetate de aŭ apucatŭ podul, şi acolo mare şi cea de-pe-urmă frică in Turcĭ era, cariĭ trecuse Dunărea de aŭ tăiatŭ şi aŭ stricatŭ podul, temêndu-se sĕ nu trécă óstea luĭ Jigmond şi in ceea parte de Dunăre.

Dobândit-aŭ Jigmond şi cetatea Giurgevuluĭ, ş io aŭ arsŭ, şi omori pre toţĭ cetăţeniĭ; şi aŭ stricatŭ podul, şi aŭ arsŭ vasele pre carĭ era făcutŭ podul. Intorsu-s'aŭ Jigmond, petrecutŭ de Mihaĭ Vodă până la Gergiţă, şi îndată aŭ gătitŭ pre Răsvan Vodă cu oştĭ, sĕ mérgă asupra Irimieĭ Vodă, şi 'i-aŭ datŭ 12,000 de óste Ungurécă.

Şi înţelegêndŭ Irimia Vodă de venirea luĭ Răsvan Vodă cu Unguriĭ, aŭ strinsŭ şi elŭ óste de ţéră câtă aŭ pututŭ, şi s'aŭ gătitŭ sĕ stea cu rĕsboiŭ împrotiva luĭ Răsvan Vodă. Era într'o Duminică când s'aŭ apropiatŭ Răsvan Vodă cu Unguriĭ de têrgul Suceveĭ; era eşitŭ şi Irimia Vodă la satŭ la Arenĭ. Éră óstea Leşéscă ce era la Irimia Vodă, lăsată de Zamoiski, o aŭ tocmitŭ maĭ la câmpŭ, despre Şkeia, pe subt unŭ malŭ ce este alăturea pre-lûngă drumul Băieĭ. Irimia Vodă era in biserică la Sfânta slujbă, când se agiungeaŭ hărăţiĭ den óstea luĭ Răsvan Vodă cu oştile ţereĭ; şi când aŭ eşitŭ Irimia Vodă den biserică, se timpinară oştile de âmbe părţile; şi dupĕ câtă-va luptă între oştĭ, aŭ lovitŭ Leşiĭ in óstea Ungurécă, den aripa despre Şkeia, şi îndată aŭ înfrântŭ pe Ungurĭ. Éră

subt Răsvan Vodă, precum scrie Istvanfi, doĭ caĭ aŭ căḑutŭ in rĕsboĭ atuncea, şi încălecândŭ pre alŭ-triĭle calŭ, aŭ silitŭ de aŭ îmbărbătatŭ óstea sea, şi aŭ tocmitŭ rĕsboĭul la-locŭ. Ce, curând purcéseră in risipă óstea luĭ Răsvan Vodă. Părăsitŭ de toţĭ Răsvan Vodă, fugindŭ, 'l-aŭ prinsŭ oştenii Irimieĭ Vodă; scrie Istvanfi că era rănitŭ Răsvan Vodă. Şi ântêiŭ aŭ poroncitŭ Irimia Vodă de 'l-aŭ sluţitŭ de nasŭ şi de buze, şi după câtăva mustrare i-aŭ tăiatŭ capul, şi 'l-aŭ pusŭ într'unŭ parŭ împrotiva cetăţeĭ. Se pomenesce şi astăḑĭ Movila luĭ Răsvan Vodă, pe drumul Băieĭ ce merge de la Sucévă. Éră pre Ungurĭ i-aŭ gonitŭ până in munţĭ, tăindu'ĭ şi ucigându'ĭ oştenii Irimieĭ Vodă, cu mare vĕrsare de sânge.

Fost-aŭ acestŭ rĕsboĭŭ in anul 7104, Decemvrie 5 ḑile. Aşa s'aŭ plătitŭ luĭ Răsvan Vodă rĕul ce făcuse si elŭ luĭ Aron Vodă, de la carele aŭ avutŭ milă şi cinste.

Éră Sĕcuiĭ, cum ceĭ ce scăpase den rĕsboĭul de la Sucévă, aşa şi aceĭ depre locŭ, vĕḑêndu-se in volnicia sea ce le dedesĕ de-curând Batori Jigmond Craĭŭ, aŭ începutŭ a facere gónă asupra Nemeşilorŭ de le-aŭ prădatŭ casele, şi multe nebuniĭ aŭ făcutŭ. Aceste înţĕlegêndŭ Jigmond, aŭ strinsŭ sfatŭ, şi le-aŭ stricatŭ volnicia ce dedese Sĕcuilorŭ.

L. Domniea luĭ Irimia Vodă Movilă.

După acestŭ rĕsboĭŭ şi perire a luĭ Răsvan, s'aŭ aşeḑatŭ domniea Irimieĭ Vodă fără grije; nice Batori Jigmond, Domnul Ardélului, nu s'aŭ maĭ ispititŭ sĕ maĭ trimiţă oştĭ in Moldova. Acéstă perire a luĭ Stefan Răsvan, cum şi risipa oştilorŭ luĭ Jigmond Craiŭ, de-odată şi desbaterea ţereĭ Moldoveĭ de subt ascultarea crăieĭ Ungurescĭ, nu numaĭ Impĕratuluĭ Nemţescŭ—ca unuĭ Craĭŭ Ungurescŭ, de care rĕzimase şi de-maĭ-nainte-vreme Moldova, încă de-maĭ-nainte de ce aŭ luatŭ Turciĭ Ţarigradul era şi întovărăşită — i-aŭ părutŭ rĕŭ, ce şi luĭ Kliminte, Papa Rômuluĭ, i-aŭ părutŭ rĕŭ, pentru căcĭ crăiea Leşéscă se unia cu Turcul; când Craĭul Jigmond luptândŭ elŭ sĕ desbată ţéra de subt mâna Turculuĭ, se cuprinḑĕ ţéra Moldoveĭ, sĕ împreune şi pre Moldovenĭ cu sine împrotiva Turcilorŭ; căcĭ trimisese Jigmond Craiŭ solŭ la cumnatu-seŭ Rodolf, Impĕratul Nemţescŭ, şi la Klimintie, Papa de Rômŭ, jĕluindŭ de mare pagubă ce i-aŭ făcutŭ Leşiĭ in óstea luĭ, şi Leşiĭ aŭ împedecatŭ lucrul, spre scăderea creştinătăţeĭ, de aŭ aşeḑatŭ ţéra Moldoveĭ ĭar subt birul Turcilorŭ, de subt care birŭ era eşită ţéra cu nevoinţa luĭ. Éră şi Papa, mare ponoslu aŭ trimisŭ Leşilorŭ, şi osebire de biserica lorŭ Craĭuluĭ Leşescŭ, ca unuĭ împedecătorŭ bineluĭ creştinilorŭ.

Trimis'aŭ şi Craĭul Leşescŭ solŭ la Papa, făcêndu'ĭ scire că are elŭ de grijea ţereĭ Moldoveĭ, fiindŭ maĭ aprópe, vecină ţereĭ Leşeşcĭ, şi maĭ inhotărită; maĭ cu cale aŭ socotitŭ a fi sĕ razime de crăiea Leşéscă, şi de republica Leşéscă, de câtŭ de crăiea Ungurésca. Acea grijĕ pórtă elŭ, sĕ nu fie Moldova cu Turciĭ, şi de-maĭ-nainte-vreme, fiindŭ subt grijea sea, cum şi acmu decurând cu puterea sea sŭ scosŭ den Moldova pre Hanul Krîmuluĭ. Éră Cra-

lul Ungurescŭ, neavêndŭ putere sĕ se apere pre sine, cum póte sĕ apere pre Moldova de Turcĭ şi de Tătarĭ; maĭ avêndŭ prilejŭ fie când crăiea Leşéscă de óste. Aceste pricinĭ aveaŭ eĭ între sine pentru Moldova.

Irimia Vodă domnĭa cu pace şi cu lucrurĭ aşeḑate şi întemeĭate, că ţinea şi oştĭ strĕine, şi păḑĭa şi datoria despre Impĕrăţie.

Éră nu multă vreme după acésta, Bator Jigmond, vĕḑêndu-se îmbĕtrânitŭ şi fără cuconĭ, şi vĕḑêndŭ că Turciĭ den anŭ in anŭ se întăresc'i şi cască sĕ cuprinḑĕ Ardélul, şi elŭ obositŭ de vârtute, alegêndu'şĭ bĕtrâneţelorŭ viaţă cu odihnă, aŭ socotitŭ că fraţiĭ seĭ nice unul nu va putea sĕ ţie Ardélul, de rĕul Turcilorŭ; şi aŭ făcutŭ tocmélă cu cumnatul seŭ, cu Impĕratul Nemţescŭ, sĕ fie pre séma Impĕratuluĭ Nemţescŭ Ardélul; éră luĭ i-aŭ datŭ cumnatu-seŭ, Impĕratul Nemţescŭ, douĕ olate, anume: Ratişbor şi Opolia, la ţéra Silezia, care se chĭamă Slonsca, ce se hotăresce cu Leşiĭ. Şi după aceea Jigmond, după legăturile ce făcuse cu cumnatu-seŭ Rodolf, Impĕratul Nemţescŭ, pentru Ardélŭ, lăsat-aŭ de-o-dată Ardélul pe séma luĭ Caspar Corsine, pre care îlŭ avea credincĭosŭ Jigmond; şi chĭĕmându-lŭ in-taĭnă, i-aŭ ḑisŭ aşa; «*Este voea mea, ca dupĕ ce voiŭ eşi den Ardélŭ, nimĕruĭ sĕ nu laşĭ domniea Ardéluluĭ; ce, sĕ o tragĭ la tine; pentru aceea te-amŭ făcutŭ Hatman pre oştile Ardéluluĭ*».

A-doŭa-ḑi ĭară, aŭ chĭematŭ pre Stefan Boţcaĭ, Unchĭu-seŭ, şi'ĭ ḑise: «*Aşa te sfătuescŭ: că, de'ţĭ va trebui domniea Ardéluluĭ, sĕ nu răbḑĭ pe vre-unŭ Muntĕnŭ (arătându pre Iosika), sĕ ţie domniea*». Dupĕ aceea, nezăbăvindŭ vreme, tómna, aŭ datŭ domniea Ardéluluĭ luĭ Stefan Iosika, Logofĕtul seŭ, a căruĭa sfatŭ nu numaĭ in cele de obşte, ce şi in cele deosebite le ţinea Jigmond. Aceste semănăturĭ de netocmélă şi de neĭubire între aceĭ triĭ aŭ aruncatŭ Jigmond.

Éră Rodolf, Impĕratul Nemţescŭ, nezăbavă vreme, aŭ trimisŭ solŭ la Jigmond de 'l-aŭ întrebatŭ de ţine tocméla cu dânsul, făgăduindu'ĭ pren soliĭ seĭ multe veniturĭ den anŭ in anŭ luĭ Jigmond; şi se despărţise Jigmond şi de femeĭă'şĭ, alegêndu'şĭ viaţă singuratică. Éră dupĕ ce aŭ înţelesŭ Papa, cum, s'aŭ despărţitŭ Jigmond de femeĭă'şĭ, şi va sĕ petrécă viaţă călugăréscă, i-aŭ giuruitŭ Episcopia de la Olom saŭ de la Vratislav, sĕ'ĭ dea. Cu acestŭ felŭ de făgăduinţe, saŭ părêndu-se luĭ Jigmond, aŭ rĕspunsŭ solilorŭ că se va lăsa in tăria acelora cariĭ aşa de cele de cinste cum şi de cele de folosŭ îlŭ vorŭ sfătui.

Éră căindu-se Jigmond de legăturile séle ce făcuse cu Impĕratul Nemţescŭ, socoti pre-taĭnă sĕ trimiţă solŭ la Impĕrăţia Turculuĭ, sĕ facă Craiŭ in locul seŭ pre Stefan Iosika; sĕ'ĭ trimiţĕ Impĕrăţia stégŭ şi buzduganŭ. Aceste aşeḑându-se într'acestŭ chipŭ, pentru sĕ se obărşéscă deplin lucrurile, aŭ răpeḑitŭ Iosica, den poronca luĭ Jigmond, cărţĭ la Namesnicul Cassoveĭ, sĕ nu se grăbéscă nice elŭ nice Comisariĭ Impĕratuluĭ Nemţescŭ a întrare în Ardélŭ, căcĭ âncă de purcesul luĭ Jigmond den Ardélŭ nimică adevĕratŭ nu s'aŭ aşeḑatŭ, şi sfatul Ardéluluĭ spre aceea se plécă, ca sĕ nu rĕmâe Ardélul în mânele Sĕcuilorŭ.

Aceste cărţĭ de-sirgŭ le trimise Iosica cu solŭ la Cassovia; éră Namesnicul Cassovieĭ, îndată le trimite la Rodolf, Imperatul Nemţescŭ. Dupĕ aceea Jigmond aŭ poroncitŭ sĕ se strîngă toţĭ la Beligrad; şi acolo, viindŭ Jigmond, aŭ ḑisŭ cătrĕ toţĭ sĕ fie într'o tocmélă, şi sĕ se bată cu Rodolf, Impĕratul

Nemţescŭ. — Şi pentru sĕ nu înmulţimŭ povestea, lăsămŭ de aice altele la Ungurĭ sĕ scrie maĭ pre-largŭ.

Éră Jigmond, după legăturile ce făcură cu Rodolf Impĕratul, pentru Ardélŭ, aŭ lăsatŭ Ardélul pe séma ómenilorŭ luĭ Rodolf.

Atuncĭ, Mihaĭ Vodă aŭ fostŭ trimisŭ solŭ la Jigmond, poftindŭ agĭutorŭ sĕ mérgă asupra Irimieĭ Vodă, sĕ'lĭ scóţă den domnie, sĕ apuce elŭ şi domniea Moldoveĭ. Ce Jigmond aŭ rĕspunsŭ luĭ Mihaĭ Vodă, precum maĭ bine sĕ stea în pace, de vreme ce şi Papa de Rômŭ şi Rodolfŭ, Impĕratul Nemţescŭ, poroncescŭ sĕ nu scocĭorască arme asupra Leşilorŭ şi a Moldovenilorŭ; că aşa Papa, cum şi Rodolf, arătăndŭ că veţĭ afla pre-urmă lécŭ, sĕ fie toţĭ megieşiĭ în pace. Apoĭ Jigmond, părăsindŭ Ardélul şi femeea'şĭ, aŭ purcesŭ spre Opolia,

Éră Mihaĭ Vodă, înţelegêndŭ de Jigmond că aŭ lăsatŭ Ardélul în séma luĭ Rodolf, Impĕratuluĭ Nemţescŭ, de sirgŭ aŭ trimisŭ la soliĭ luĭ Rodolf Impĕratuluĭ, la Ardélŭ, cerşindŭ sfatŭ ce va face, şi de ce se va apuca, de vreme ce Jigmond aŭ părăsitŭ Ardélul, şi de unde'ĭ va veni agĭutorŭ împrotiva Turcilorŭ, că nice oştĭ, nice banĭ nu are; şi pentru zălóge ce aŭ pusŭ pentru plata oştiĭ, pe poronca luĭ Jigmond, sĕ'ĭ arăte soliĭ împĕrătescĭ de unde le va putea scóte, şi pentru altă plată a oştilorŭ ce le-arŭ trebuí de unde se va da? Rĕspuns-aŭ soliĭ, sĕ nu pórte grijĕ Mihaĭ Vodă, ce, sĕ fie cu inimă bună, că în-scurtă-vreme poftele'ĭ se vorŭ împlini.

Maĭ trimis-aŭ Mihaĭ Vodă pre Radul Clucerul şi pe Mĭerişte Logofĕtul la Comisariĭ luĭ Rodolf cu solie, în care era marĭ lucrurĭ a le descoperire; şi'ĭ pofti de veniră Comisariĭ luĭ Rodolf cu o sémă den boĭeriĭ Ardéluluĭ în Têrgovişte, şi aŭ sfătuitŭ cu Mihaĭ Vodă pentru grijea oştilorŭ. Şi îndată aŭ datŭ banĭ luĭ Mihaĭ Vodă 10,000 galbinĭ de aurŭ, şi aŭ făcutŭ aşeḍămînturĭ între dânşiĭ. Mihaĭ Vodă, Domnul Muntenescŭ, sĕ aibă stĕpânŭ pre Rodolf, Impĕratul Nemţescŭ şi Craĭul Ungurescŭ; éră Rodolf, ca pre o ţéră de moşie sĕ o deĭe luĭ Mihaĭ Vodă şi fiĭuluĭ seŭ luĭ Pătraşcu Vodă, fără de nice-o dare; numaĭ, Mihaĭ Vodă sĕ trimiţă darurĭ Impĕratuluĭ, cum se cade unuĭ Domnŭ; şi pre acea alegere sĕ stea Rodolf, iprocĭ.

Purces'aŭ Mihaĭ Vodă, după aceea, trecêndŭ Dunărea la Nicopol, în ţerele Bulgarieĭ, de aŭ prădatŭ şi aŭ arsŭ, şi aŭ adusŭ robĭ în ţéra Muntenéscă 15,000 de bărbaţĭ cu femeĭ, de i-aŭ aşeḍatŭ în ţéra Românéscă.

Peste voĭe era Ardelenilorŭ tocméla ce făcuse Jigmond cu Rodolf, Impĕratul Nemţescŭ, temêndu-se pre-urmă de supunere de Némţŭ. Ce, nezăbăvindŭ vreme, după ce aŭ purcesŭ la Slonsca Batori Jigmond, s'aŭ strînsŭ toţĭ boĭeriĭ Ardéluluĭ, şi aŭ alesŭ Craiŭ pe Batori Andrieş, carele era atuncĭ în ţéra Prusieĭ. Improtivă era acestŭ lucru tocmeleĭ ce făcuse Impĕratul Nemţescŭ cu Jigmond pentru Ardélŭ, precum amŭ pomenitŭ maĭ sus. Ce, nelăsândŭ în voea Căpiteniilorŭ de Ardélŭ, Impĕratul Nemţescŭ, aŭ socotitŭ şi cu sabia sĕ'ĭ supuĭe, avêndŭ tocmélă cu Batori; şi aŭ orônduitŭ pre unŭ General alŭ seŭ, anume Başta Georgea, şi aŭ trimisŭ şi la Mihaĭ Vodă de 'l-aŭ îndemnatŭ sĕ vie asupra luĭ Batori Andrieş, pentru maĭ pre-lesne supunerea Ardelenilorŭ de douĕ părţĭ; că Mihaĭ Vodă pururea avea cu Impĕratul Némţuluĭ rĕspun-

surî. Pre lesne aŭ primitŭ Mihaĭ Vodă acestŭ lucru, şi fŏră zăbavă aŭ strînsŭ óste den ţéra sea, ca 30,000, şi aŭ intratŭ în Ardélŭ până la Sibiiŭ; şi acolo tăbĕrândŭ, aŭ aşteptatŭ pre Başta Georgea cu oştile Nemţescĭ.

Trimis'aŭ Batori Andrieş la Impĕratul Nemţescŭ solie, cu rugăminte sĕ nu facă asuprélă sĕ'lŭ scótă den crăie, ce îĭ de moşie de atâţĭa vécĭ a Batorescilorŭ; ce, acele oştĭ gătite asupra luĭ, maĭ bine, cu dânsul împreună, sĕ se orânduéscă asupra Turcilorŭ, arătândŭ că elŭ nu den sine, ce den voea tuturorŭ sfetnicilorŭ şi a boĭerilorŭ Ardélului aŭ primitŭ crăiea Ardélului; rugându-se Impĕratuluĭ Nemţescŭ sĕ'lŭ priméscă subt mila sea, iprocĭ. Şi cu acéstă solie aŭ fostŭ trimis'ĭ Batori Andrieş pre Volfung; şi de-odată 'l-aŭ fostŭ pusŭ la oprélă în Beciŭ, şi ĭar 'l-aŭ slobodịtŭ. Pre-urmă aŭ trimisŭ solŭ şi aicea la Irimia Vodă, legêndŭ prieteşugŭ cu Irimia Vodă, poftindu'ĭ şi fata sĕ'şĭ dea Irimia Vodă dupĕ frate-seŭ Ion; socotindŭ Batori Andrieş că, încuscrindu-se cu Irimia Vodă, sĕ se pótă lăţi şi la domniea Moldoveĭ, puindŭ pre frate-seŭ Domnŭ. Sciindŭ Batori Andrieş de prieteşugul ce aŭ avutŭ frate-seŭ Batori Andrieş cu Mihaĭ Vodă, Domnul Muntenescŭ, aŭ trimisŭ solŭ la Mihaĭ Vodă pentru prieteşugŭ; şi cine aŭ fostŭ cu acea solie, în locŭ de prietenie între dânşiĭ, aŭ aţiţatŭ pre Mihaĭ Vodă cu mare vrajbă spre Batori Andrieş.

Ce, Mihaĭ Vodă, îndemnatŭ de Impĕratul Nemţescŭ asupra luĭ Batori Andrieş, aŭ făcutŭ veste că aŭ gătitŭ óstea aceea împrotiva Turcilorŭ. Éră pre-urmă, simţindŭ Batori Andrieş că merge Mihaĭ Vodă asupra luĭ cu óste, aŭ trimisŭ solŭ la Başta Georgea sĕ afle de lucrurile luĭ Mihaĭ Vodă. Ce, Başta Georgea aŭ rĕspunsŭ că gândul luĭ Mihaĭ Vodă nu'lŭ scie. Trimis-aŭ Mihaĭ Vodă de aŭ iscoditŭ; ce vrêndŭ Mihaĭ Vodă sĕ înşele pre Batori Andrieş, aŭ făcutŭ gĭurămêntŭ că elŭ nu uĭtă binele şi mila luĭ Batori Jigmond, frăţine-seŭ, care 'l-aŭ agĭutoritŭ împrotiva Turcilorŭ; şi, precum aŭ fostŭ în bună megieşie, aşa şi acmu cu Batori Andrieş. Pre-urmă s'aŭ descoperitŭ vicleşugul luĭ Mihaĭ Vodă. dupĕ multe soliĭ între Mihaĭ Vodă şi între Batori Andrieş. Poronci Mihaĭ Vodă sĕ se găteze de resboiŭ oştile séle; aşijderea şi Batori Andrieş. Éră, sĕ scurtămŭ voróva, aŭ rĕmasŭ isbânda la Mihaĭ Vodă, înfrângêndŭ óstea luĭ Mihaĭ Vodă pre óstea luĭ Batori Andrieş; şi purceseră în risipă den resboiŭ, lăsândŭ tótă tabĕra cu tótă gătirea oştéscă în mâna luĭ Mihaĭ Vodă; că singurŭ Mihaĭ Vodă vĕḍêndŭ că sta resboĭul nealesŭ, aŭ datŭ năvală in Ardelenĭ de 'i-aŭ şpărcuitŭ. Perita-aŭ multe capete in resboiŭ; fugit-aŭ Batori Andrieşĭ cu puţinĭ boĭerĭ de aĭ seĭ. Éră dupĕ isbândă, Mihaĭ Vodă aŭ purcesŭ cu óstea la Beligrad, trimiţêndŭ inainte la cetăţenĭ sĕ le vaḍă socotéla; ânsĕ, dupĕ ce s'aŭ făcutŭ ḍioă indată aŭ răpeḍitŭ gonaşĭ dupĕ Batori Andrieş. Éră cetăţeniĭ den Beligrad, inţelegêndŭ de risipa Ardelenilorŭ cu Batori Andrieş, şi de Mihaĭ Vodă că le vine asupră, trimiseră solŭ cu darurĭ la Mihaĭ Vodă, şi'lŭ timpinară nu departe de Sibiiŭ cu tabĕra, şi i se rugară Beligrădeniĭ, sĕ le fie milă, iprocĭ. Éră Batori Andrieş, părăsitŭ de toţĭ, simţindŭ că'lŭ gonescŭ Sĕcuiĭ sĕ'lŭ prinḍă, aŭ fugitŭ; şi rătăcindŭ pedestru, numaĭ cu Necolae Mica, aŭ nimeritŭ la nisce păstorĭ; şi fiindŭ insetatŭ aŭ cerşutŭ apă; éră păstoriĭ, ne-avêndŭ apă, 'i-aŭ datŭ zerŭ de lapte. Şi dândŭ la Necolae Mica sĕ guste, ḍise Batori Andrieş: *«Sĕ bemŭ aceste mişeliĭ, care ne-aŭ diresŭ şi ne-aŭ inchinatŭ vânḍătoriĭ şi vicle-*

niĭ noștri». Și bêndŭ puținŭ din acelŭ țițiĭŭ, aŭ trimisŭ pe unŭ păstorŭ sĕ'ĭ aducă apă, și'ĭ dede unŭ galbenŭ de aurŭ. Și eșindŭ Andrieș den coliba cĭobanuluĭ, s'aŭ lăsatŭ subt unŭ bradŭ sĕ odihnéscă puțințelŭ; și aŭ ḑisŭ luĭ Neculae sĕ'lŭ strĕjuéscă. Și nesciindŭ Batori Andrieș că'ĭ suntŭ neprieteniĭ aprópe, luându'lŭ pe urmă, pen frânturĭ, pen locurĭ grele, și nemerindŭ gonașiĭ la cĭobanĭ, i-aŭ întrebatŭ. Și auḑindŭ Neculae Mica de ŭnde era de păḑĭa pre Batori Andrieș, 'l-aŭ deșteptatŭ; și nemerindu'ĭ Sĕcuiĭ, aŭ eșitŭ la dânșiĭ Neculae, dór îĭ va âmblânḑi. Ce, nimică isprăvindŭ, ca nisce ómenĭ turbațĭ aŭ năvălitŭ cu arme și 'l-aŭ omoritŭ. Apoĭ, găsindŭ și pre Batori Andrieș, aŭ năvălitŭ ca nisce fĭare selbatece asupră'ĭ și 'l-aŭ omoritŭ in-locŭ.

Veselŭ și indrăsnețŭ Mihaĭ Vodă după isbândă, prea lesne cuprinde orașele pre séma sea, și i se inchinaŭ și cetățile, numindu'lŭ Domnul lorŭ, primindŭ pren cetățĭ oștenĭ de a luĭ (de pre atuncĭ are nume de'ĭ ḑicŭ Mihaĭ Craiŭ).

După ce'ĭ duseră gonașiĭ capul luĭ Batori Andrieș la Mihaĭ Vodă, aŭ trimisŭ Mihaĭ Vodă de aŭ adusŭ și trupul, golŭ de tóte haĭnele luĭ, a-noŭa-ḑi după ce perise; și cosêndu'ĭ capul la trupŭ, 'l-aŭ ingropatŭ in Beligrad, imbrăcatŭ cu haĭne scumpe.

Stândŭ Mihaĭ Vodă după așeḑarea Ardéluluĭ, éră de aicea den țéră s'aŭ rădicatŭ Irimia Vodă, indemnatŭ de Turcĭ, și aŭ mersŭ cu óste in țéra Munténéscă; și ne-avêndŭ cu nime nice-unŭ rĕsboiŭ, aŭ mersŭ in Bucurescĭ și aŭ pusŭ Domnŭ pe frate-seŭ, Simion Păharnicul; și lăsândŭ óste de a sea pre-lângă dânsul, s'aŭ intorsŭ la scaunul seŭ la Sucévă.

Ințelegêndŭ Mihaĭ Vodă de cuprinsul scaunuluĭ țereĭ Muntenescĭ, de Irimia Vodă, indată aŭ purcesŭ cu óste den Beligrad, de aŭ mersŭ asupra luĭ Simion Vodă. N'aŭ așteptatŭ Simion Vodă sĕ stea improtiva luĭ Mihaĭ Vodă, ce, s'aŭ datŭ spre marginea țereĭ, spre Focșenĭ, pentru agĭutorul de la frate-seŭ Irimia Vodă. Și stringêndŭ câtăva somă de óste la margine, aŭ așteptatŭ pre Mihaĭ Vodă la Milcovul celŭ mare (are și altŭ *nume grozavŭ* acea apă de atuncĭ, spunŭ Munteniĭ), și ținu resboiŭ cât-va césŭ; apoĭ perdu Simion Vodă resboĭul, și s'aŭ dusŭ in risipă oșteniĭ luĭ Simion Vodă, cine incotro aŭ pututŭ. Éră Simion Vodă aŭ năzuitŭ la frate-seŭ Irimia Vodă, la Sucévă.

Éră Mihaĭ Vodă, după isbândă asupra luĭ Simion Vodă, n'aŭ zăbăvitŭ; ce, stringêndŭ óstea ce aŭ avutŭ și Sĕcuiĭ, aŭ mersŭ asupra Irimieĭ Vodă, care se afla la Trotușĭ, nuntindŭ, nepurtândŭ grije așa îngrabă sĕ'ĭ fie óspe Mihaĭ Vodă; éră dacă înțelésĕ că Mihaĭ Vodă trece munțiĭ și'ĭ vine asupră cu multe oștĭ, nefiindŭ gata Irimia Vodă, sĕ pótă sta împrotiva luĭ Mihaĭ Vodă, aŭ mersŭ spre Sucévă. Mihaĭ Vodă, nimică zăbăvindŭ, s'aŭ pornitŭ după Irimia Vodă, cu mare sirguélă; și lăsândŭ Irimia Vodă óstea Leșéscă ce avea lângă dânsul, sĕ pótă lua limbă den óstea luĭ Mihaĭ Vodă, supuindu-se aceĭ oștenĭ Leșĭ, aŭ lovitŭ pre nisce Muntenĭ și Sêrbĭ dentr'o aripă a oștiĭ luĭ Mihaĭ Vodă, în-laturĭ de tabĕră, și'ĭ înfrânseră, și'ĭ goniră până in tabĕră, câtŭ se îngrijisĕ și însușĭ Mihaĭ Vodă de-odată. Éră stândŭ Unguriĭ, aŭ înfrântŭ pre Leșiĭ Irimieĭ Vodă, și acolo pre-locŭ aŭ peritŭ 100 dentr'ânșiĭ. Ințelegêndŭ Irimia Vodă de perirea oștenilorŭ seĭ, aŭ năzuitŭ la Hotin; așa îlŭ prinse Mihaĭ Vodă de aprópe pre Irimia Vodă, câtŭ și pre nisce haĭducĭ pedestri cu óre-câte care,

mergêndŭ pre urma oştiĭ Irimieĭ Vodă, i-aŭ agĭunsŭ fruntea oştiĭ luĭ Miha Vodă, şi aŭ stătutŭ haiducii la rĕsboiŭ, apĕrându-se cât-va césŭ. Ce, înglotindu-se óstea luĭ Mihaĭ Vodă, i-aŭ înfrântŭ, la satŭ la Verbia, pre Jijia, unde stă movilă făcută de Irimia Vodă deasupra acelorŭ trupurĭ. Şi atâta era de groznicŭ Mihaĭ Vodă, şi vestitŭ de resbóĭe in tóte aceste părţĭ, câtŭ, îndată ce aŭ sositŭ la Sucévă i s'aŭ închinatŭ cetatea, şi a Suceveĭ şi a Némţuluĭ, şi aŭ pusŭ oştenĭ de aĭ seĭ de paḑă la cetăţĭ, pedestraşĭ. Şi nice cu atâta nu s'aŭ lăsatŭ Mihaĭ Vodă, ce aŭ purcesŭ de la Sucévă spre Hotin, de aŭ gonitŭ pre Irimia Vodă şi pre Simion Vodă până la Hotin.

Cetatea Hotinuluĭ era bine grijită de Irimia Vodă, cu slujitorĭ Nemţĭ de aĭ seĭ; éră Irimia Vodă aŭ trecutŭ preste Nistru, la Leşĭ, pentru agĭutorŭ. Pusese Mihaĭ Vodă şi unŭ Domnŭ de la sine aicea in ţéră, anume Marcul, a căruĭa nume nu se povestesce, pentru scurta vreme ce aŭ avutŭ acelŭ domnişorŭ ĭ nice la Leatopiseţele strĕine nu se află numele aceĭ domniĭ. Şi socotindŭ Mihaĭ Vodă că va domni şi ţéra Moldoveĭ, poroncise la óstea sea sĕ nu facă; stricăcĭune pen ţéră.

Eraŭ Leşiĭ pre acea vreme strinşĭ toţĭ la Seim, la Varşav, sfătuindŭ de óste împrotiva Şveduluĭ; că Craĭul Leşescŭ, fiindŭ moşan aceĭ crăiĭ, ce âncă viŭ tată-seŭ, Ion Craiŭ, aŭ alesŭ Leşiĭ pre Jigmond la crăie; şi dupĕ mórtea tătâne-seŭ, ne-avêndŭ altŭ fecĭorŭ fŏră Jigmond, cuprinsese crăiea Şveḑéscă unŭ frate a Craĭuluĭ Şveḑescŭ, anume Gustav. Decĭ, fiindŭ maĭ aprópe Jigmond, fecĭorul Craĭuluĭ Şveḑescŭ, de acea Crăie, decâtŭ unchĭul seŭ Gustav, silia pre Leşĭ la acela Seimŭ numa sĕ pozvoléscă sĕ facă oştĭ împrotiva luĭ Gustav. Éră socotindŭ Leşiĭ că nice într'unŭ chipŭ acele douĕ crăiĭ sĕ se facă una nu vorŭ putea, fiindŭ una dencóce şi alta dencolo de marea Balticum, şi prilejindu-se acéstă têmplare Irimieĭ Vodă cu Mihaĭ Vodă, aŭ datŭ Leşiĭ nădejde Craĭuluĭ lorŭ pre-altă-dată asupra Şveduluĭ, arătândŭ mare trébă acésta, şi cu grije crăieĭ Leşescĭ, sĕ lase cuprinse ţerele aceste de Mihaĭ Vodă, Ardélul Moldova şi ţéra Munténéscă. Ce, aŭ stătutŭ Seimul dupĕ tréba acésta, sĕ se facă oştĭ împrotiva luĭ Mihaĭ Vodă, avêndŭ Irimia Vodă generĭ, ómenĭ marĭ domnĭ la Leşĭ. Istoriile Ungurescĭ scriŭ că Irimia Vodă aŭ întratŭ in cetatea Hotinuluĭ, şi de acolo s'aŭ apĕratŭ câte-va ḑile de Mihaĭ Vodă. Éră dupĕ spartul Seimuluĭ Leşescŭ, îndată aŭ purcesŭ Batori Jigmond, fratele luĭ Batori Andrieş, care se afla atuncĭ in ţéra Leşéscă, den alesul Seimuluĭ sfatuluĭ, împreună cu Zamoiski, Canţelarul crăieĭ Leşescĭ, la tabĕră in Podolia, şi fŏră-zăbavă s'aŭ pornitŭ împrotiva luĭ Mihaĭ Vodă. Vestitŭ era acelŭ Hatman la Leşĭ, a căruĭ fapte nice Konieţpolski Hatmanul n'aŭ agĭunsŭ.

Inţelegêndŭ Unguriĭ de clătirea luĭ Batori Jigmond cu Zamoĭski, îndată aŭ trimisŭ solŭ la dânsul, den sfatul boĭerilorŭ de Ardélŭ, arătândŭ nevoea ce aŭ despre Mihaĭ Vodă, şi rugându-se luĭ Batori Jigmond sĕ se întórcă la Crăiea Ardéluluĭ, iprocĭ (scrie Volfgang de Betlem).

Aceste înţelegêndŭ Jigmond, aŭ rĕspunsŭ soluluĭ ḑicêndŭ: «Dumneḑeŭ este unul stăpânŭ, carele aŭ făcutŭ tóte, şi carele, luândŭ domniea unuĭa, o mută şi o dă la altul. Pentru ce, nice o nevoinţă nu'ĭ trebue, nu numaĭ in cele marĭ, ce nice în cele micĭ lucrurĭ, de nu'lŭ va noroci Dumneḑeŭ pre dânsul; măcar

că Cnezia Ardélului este in primejdie, ce, de va plăcea lui Dumnedeŭ şi de'lŭ va chema la acea sarcină, nu se va pune împrotiva luĭ Dumnedeŭ.

Éră Zamoïski, vĕdêndŭ acea solie la Batori Jigmond, aŭ primitŭ. Éră Irimia Vodă, apĕrându-se de Mihaĭ Vodă den cetatea Hotinuluĭ, prins-aŭ veste că vinŭ oştile Leşescĭ asupra luĭ; şi lăsat-aŭ Mihaĭ Vodă o sémă de óste, călărime şi pedestrime, cu Mârza, cu 7000, şi cu Moïseĭ, care era pusŭ maĭ mare Căpitan pre Ungurĭ. Éră Mihaĭ Vodă cu cea-altă óste, lăsândŭ Hotinul, s'aŭ dusŭ pre Oĭtuz in Ardélŭ. Éră Zamoĭski cu Irimia Vodă, încă dacă aŭ înţelesŭ de purcesul luĭ Mihaĭ Vodă, aŭ trecutŭ Nistrul pre la Colodrubca, la ţinutul Cernăuţilorŭ, şi Prutul pre la Cernăuţĭ, şi aŭ trecutŭ Codrul Cosminuluĭ şi aŭ mersŭ la Sucévă. Mihaĭ Vodă întărise cetatea cu ómeniĭ seĭ; éră elŭ singurŭ, cum s'aŭ pomenitŭ maĭ sus, aŭ trecutŭ la Ardélŭ, pentru sĕ'şĭ înglotéscă óstea, şi sĕ maĭ oboséscă óstea Leşilorŭ. Aflat-aŭ Zamoĭski şi Irimia Vodă bine grijită cetatea Suceveĭ de ómeniĭ luĭ Mihaĭ Vodă; şi aŭ alesŭ cu sfatul sĕ nu facă zăbavă la cetate, ce, sĕ mérgă întinsŭ dupĕ Mihaĭ Vodă.

Impĕrăţia Turculuĭ avêndŭ resbóïe cu Nemţiĭ, pentru crăiea Unguréscă, era bucurósă că se sfădesce Irimia Vodă cu Mihaĭ Vodă; şi s'aŭ trasŭ cuvêntul până astădĭ cum sĕ fie trimisŭ cu-taĭnă 40,000 de galbinĭ de aurŭ la Irimia Vodă, sĕ facă óste asupra luĭ Mihaĭ Vodă, şi Hrisovŭ, saŭ Uricŭ, de domnie vecĭnică luĭ şi seminţieĭ luĭ.

Simţindŭ Mihaĭ Vodă că'ĭ vinŭ asupră Leşiĭ cu Irimia Vodă, aŭ purcesŭ den Ardélŭ, şi aŭ alesŭ locŭ sĕ'şĭ dea rĕsboiŭ cu Leşiĭ, pe Telejin; era la Mihaĭ Vodă 60,000 slujitorĭ la acelŭ rĕsboiŭ, Muntenĭ, Ungurĭ, Sêrbĭ, şi Nemţĭ puţinteĭ, şi aŭ tocmitŭ óstea pe malul dencolo; călărimea aŭ pusŭ de âmbe părţile la aripĭ, éră pedestrimea aŭ tocmitŭ asupra Vaduluĭ. Şi aŭ aşteptatŭ pre Leşĭ, puindŭ apa ca o pedecă între oştĭ, până arŭ deprinde oşteniĭ luĭ acelŭ felŭ de óste, şi sĕ vadă până in câtŭ suntŭ de simeţĭ Leşiĭ la rĕsboiŭ.

Óstea luĭ Zamoĭski era 30,000 Leşĭ, aleşĭ, şi Iremia Vodă avea 5000 oştenĭde ţéră. Dacă aŭ sositŭ Leşiĭ la vadŭ, precum era óstea luĭ Mihaĭ Vodă tocmită, aşa aŭ tocmitŭ şi Zamoĭski óstea sea, direptŭ împrotiva oştiĭ luĭ Mihaĭ Vodă Cu atâta era maĭ meşterŭ Zamoĭski decâtŭ Mihaĭ Vodă, că îndată câtŭ aŭ sositŭ la vadŭ, aŭ făcutŭ cu pedestrimea sea băştĭ de pămêntŭ înalte, şi acolo aŭ suitŭ puscele; şi aşa, tótă dioa aceea aŭ stătutŭ, dândŭ numaĭ den tunurĭ şi den sineţe preste apă, uniĭ spre alţiĭ. A-doŭa-dĭ, Zamoĭski aŭ trecutŭ maĭ sus, într'altŭ vadŭ, apa, maĭ despre munte, óstea călărime, şi îndată bulucurĭ aŭ purcesŭ la vadŭ unde era óstea luĭ Mihaĭ Vodă; éră singurŭ Zamoĭski cu pedestrimea aŭ stătutŭ maĭ tare cu focul asupra vaduluĭ.

Mihaĭ Vodă, vĕdêndŭ că trecŭ Leşiĭ pentr'altŭ vadŭ, aŭ maĭ întăritŭ pedestrimea şi elŭ cu şanţurĭ; éră elŭ singurŭ cu tótă călărimea sĕ ţie vadul pe unde treceaŭ Leşiĭ. S'aŭ miratŭ Mihaĭ Vodă de simeţia Leşilorŭ, cu ce sirguélă aŭ apucatŭ vadul; şi se făcu unŭ resboiŭ mare pentru vadŭ; singurŭ Mihaĭ Vodă, ca unŭ leŭ, in fruntea oştiĭ îmbărbătândŭ pre aĭ seĭ, 'şĭ-aŭ ţinutŭ rĕsboĭul câteva césurĭ, până aŭ venitŭ Husariĭ.

Nedeprinsă óstea luĭ Mihaĭ Vodă cu acelŭ felŭ de óste, Husarĭ: că suntŭ totŭ in ferŭ, numaĭ ochiĭ şi buzele se vĕdŭ; mulţĭ punŭ şi aripĭ tocmíte de vulturŭ

saŭ de alte paserĭ marĭ; şi ceĭ maĭ de fire cu pardoşĭ peste platoşe; éră slugile carĭ n'aŭ pardoşĭ, punŭ scórţe turcescĭ; éră in fruntea cailorŭ, câte o tablă de ferŭ; mulţĭ punŭ şi la peptul cailorŭ, pentru feréla de glonţurĭ. Nice fie-ce calŭ încalecă, ce totŭ caĭ groşĭ, marĭ, sĕ pótă purta tarul, şi totŭ caĭ frijĭ Nemţescĭ, saŭ caĭ Turcescĭ, la ceĭ maĭ de fire. Nu alérgă la resbóĭe nice-odată; rar daŭ in trépătul cailorŭ, când are sări asupra vre-uneĭ pedestrime, saŭ a tabereĭ; éră asupra oştiĭ sprintene, cumu'sŭ Tătariĭ, nice-odată nu alérgă, că Tătariĭ se rĕşchiră şi nu facŭ nice-o isbândă cu suliţa. Suliţele lorŭ suntŭ de optŭ coţĭ de lungĭ, şi cu prapore până in pămêntŭ; staŭ ca unŭ zidŭ la resboiŭ. Şi cum aŭ sositŭ Leşiĭ preste vadŭ, şi aŭ mersŭ asupra oştiĭ luĭ Mihaĭ Vodă, îndată de la cel-altŭ vadŭ aŭ înfrîntŭ cu focul Zamoĭski pre pedestrimea luĭ Mihaĭ Vodă den şanţurile lorŭ; şi câtă pedestrime era, tótă aŭ încăputŭ în mânele luĭ Zamoĭski, cu armata lorŭ cuprinḑêndu'Ĭ călărimea ce maĭ era remasă la acela vadŭ cu Zamoĭski. Dat-aŭ scire luĭ Mihaĭ Vodă de înfrângerea pedestrimeĭ luĭ; şi acolo, unde era elŭ cu călărimea, nu avea putere sĕ stea împrotiva Leşilorŭ; numaĭ ce i-aŭ căutatŭ a dare dosŭ luĭ Mihaĭ Vodă; însă, nu de-totŭ in risipă; ce, cu tocmélă întorcêndu-se singurŭ Mihaĭ Vodă unde era grije, şi totŭ apĕrându-se, aŭ mersŭ până la Têrguşorŭ.

Sciindŭ Zamoĭski cine este la resbóĭe Mihaĭ Vodă, sĕ nu se maĭ depărteze óstea luĭ cea călăréţă, sĕ nu aĭbă vre-o smintélă, aŭ trimisŭ trâmbaciĭ de aŭ ḑisŭ de întorsŭ oştiĭ. Căḑut-aŭ la acelŭ rĕsboĭŭ 1000 de trupurĭ de âmbe părţile; éră prinşĭ viĭ, mulţĭ de a luĭ Mihaĭ Vodă. şi pedestrimea cu totul. Fost-aŭ acestŭ rĕsboĭŭ in anul de la zidirea lumiĭ 7108.

Se urisĕ Muntenilorŭ cu Mihaĭ Vodă, cu atâta oştire. Ce, după fuga luĭ Mihaĭ Vodă, triĭ ḑile după rĕsboĭŭ, aŭ stătutŭ pre locŭ Irimia Vodă si Simion Vodă cu Zamoĭski, până aŭ venitŭ toţĭ boĭeriĭ aceĭ ţerĭ, şi slujitoriĭ, primindŭ pre Simion Vodă Domnŭ cu gĭurămêntŭ. Mers-aŭ cu toţiĭ până in Bucurescĭ, şi aŭ aşeḑatŭ la scaunŭ pre Simion Vodă; şi i-aŭ lăsatŭ Zamoĭski 3000 de Leşĭ cu Ion Potoţki, Starostele de Cameniţă; apoĭ s'aŭ întorsŭ Irimia Vodă cu Zamoĭski la Sucévă. Éră Mihaĭ Vodă, după ce aŭ perdutŭ rĕsboĭul la Telejin, aŭ strinsŭ óste pren munţĭ, de aĭ seĭ şi den ţéra Unguréscă cunoscuţĭ, şi den Sĕcuĭ, vr'o 7000 de oştenĭ, cum scrie Hronograful; şi pornise pre Udrea Spatarul cu 4000 de oştenĭ sĕ fie stréje; éră elŭ totŭ se maĭ gătĭa in munţĭ, sĕ ésă odată cu puscĭ şi gătitŭ maĭ bine. Ce, aŭ grăbitŭ Simion Vodă, de n'aŭ avutŭ vreme sĕ se maĭ întemeĭeze; că de-sirgŭ stringêndŭ oştĭ de ţéră, şi cu Leşiĭ, pre sfatul ĭar a boĭerilorŭ, aŭ purcesŭ den Bucurescĭ, şi aŭ mersŭ cu ḑi cu nópte pren locurĭ ascunse până la Argeşŭ, unde era Udrea cu óstea luĭ Mihaĭ Vodă de stréje. Prins-aŭ de-veste şi Udrea, şi aŭ scosŭ óste de stréje la câmpŭ, că locŭ de fugă nu era, că se apropiesĕ óstea luĭ Simion Vodă; şi până in triĭ orĭ 'şĭ-aŭ datŭ rĕsboĭŭ cu Leşiĭ; întorcêndu-se ĭar, a-patra-óră, aŭ purcesŭ in risipă Udrea cu oşteniĭ seĭ.

Mihaĭ Vodă nu era departe, maĭ in munţĭ de acolo, viindŭ sĕ se împreune cu ceea-altă óste; ce, dacă aŭ datŭ scire Udrea de risipa oştiĭ ce aŭ fostŭ cu dânsul, 'l-aŭ părăsitŭ cu toţiĭ şi ceĭ-alţĭ; ce, numaĭ i-aŭ căutatŭ luĭ Mihaĭ Vodă a lăsare ţéra Munteнéscă, şi aŭ trecutŭ la Ardélŭ. Udrea Spatarul, după

aceea, curênd aŭ venitŭ şi elŭ şi s'aŭ închinatŭ la Simion Vodă; şi aşa, Mihaĭ Vodă, vrêndŭ sĕ domnéscă Ardélul, aŭ perdutŭ şi ţéra Românéscă.

In Ardélŭ, dupĕ ce aŭ sositŭ Mihaĭ Vodă şi aŭ aflatŭ ómeniĭ seĭ ce'ĭ pusese pen cetăţĭ, scoşĭ de Başta Georgea, şi puşĭ oşteni de a Impĕratuluĭ Nemţescŭ, vĕḑêndŭ că nu are locŭ nice in Ardélŭ, s'aŭ rădicatŭ cu tótă casa luĭ, şi cu câţĭ-va Căpitanĭ creḑuţĭ aĭ seĭ, Mârzea, Ghieţe, Racea, şi aŭ mersŭ in Beciŭ, la Impĕratul Nemţescŭ, in nădejdea slujbeĭ ce făcuse împrotiva Batorescilorŭ; şi 'l-aŭ primitŭ Impĕratul bine; éră pentru Ardélŭ, că n'aŭ fostŭ pentru dânsul aşeḑatŭ, ce pentru sine, atuncea s'aŭ arătatŭ.

Éră Başta Georgea, înţelegêndŭ că aŭ aşeḑatŭ Zamoĭski, cum in ţéra Moldoveĭ aşa şi in ţéra Muntenéscă, Domnŭ, avêndŭ grije sĕ nu facă vr'o clătire şi asupra Ardéluluĭ, trimis-aŭ cărţĭ la Zamoĭski, aducêndu-ĭ aminte şi poftindu-lŭ sĕ nu stĕpânéscă cu armele ţéra Muntenéscă şi ţéra Ardéluluĭ, care ţerĭ suntŭ den vremile vechĭ supuse Impĕrăţieĭ Némţuluĭ; sĕ nu turbure legile a buneĭ megieşiĭ şi a vechilorŭ tocmele, nice sĕ fie pricină de învrăjbire între Chesarul şi între Craĭul Leşescŭ, cariĭ îşĭ suntŭ rudă şi cunoscuţĭ. Éră de are vrea sĕ facă îndărătnicie, sĕ stea împrotivă, vorŭ agiunge armele Impĕratuluĭ seŭ, cu care se va apĕra şi pre sine şi ţerele séle.

La aceste, Zamoĭski trimiţêndŭ omŭ alŭ seŭ, aŭ rĕspunsŭ, precum nice elŭ, nice stĕpânul seŭ, Craĭul Leşescŭ, care este ĭubitorŭ de creştinătate, poftitorŭ de pace, n'aŭ aţiţatŭ nice unŭ vuetŭ de arme; ce, pentru sĕ'şĭ rescumpere de pre Mihaĭ Vodă Munténul, omŭ îndrăsneţŭ, mândru, lacomŭ şi cumplitŭ, carele nu numaĭ ţéra Moldoveĭ, ce este supusă Crăieĭ, cu sila aŭ fostŭ cuprinsŭ, ce şi hotarele Rusescĭ şi a Podolieĭ, şi locurile preste Nistru le-aŭ prădatŭ cu focŭ şi cu sabie; şi precum elŭ maĭ multŭ nu poftesce decâtŭ linisce a tótă creştinătatea, şi între Domnĭ încredinţare şi întemeĭetŭ prieteşugŭ; éră Mihaĭ Vodă aŭ datŭ pricină tuturorŭ rĕutăţilorŭ; şi, măcar că este isgonitŭ den tóte ţerele, éră socotéla nu 'şĭ-aŭ mutatŭ. Ce, trebuĭe sĕ se rădice Mihaĭ Vodă den miḑlocŭ, ca unŭ amestecătorŭ şi turburătorŭ de prieteşugŭ între Domnĭ, şi viclénŭ tuturorŭ cu totul, iproci. Éră rĕmâindŭ Ardélul pre séma stĕpânieĭ Chesaruluĭ, îĭ pare bine; şi, de vreme ce Ardélul este pĕrete ţereĭ Leşescĭ, pentru aceea aŭ socotitŭ şi elŭ şi senatul, ca, aprinḑênduse Ardélul, se nu arḑă ţéra Leşéscă.

La aceste, Başta Georgea, cu boĭeriĭ de Ardélŭ făcêndŭ sfatŭ, aŭ alesŭ precum pren scrisorĭ nu vorŭ putea sĕ se aşeḑe acele ce eraŭ de îndoĭală între sine. Ce, aŭ alesŭ cu sfatul de aŭ trimisŭ pre Stefan Cĭaki gĭuruindu'ĭ multŭ, numaĭ sĕ mérgă la Zamoĭski, că totŭ nu eşise den ţéra Muntenéscă, sĕ vorovéscă cu dânsul, sĕ nu supere maĭ multŭ ţéra Muntenéscă şi Ardélul, fiindŭ stricate de oştĭ; ce, sĕ mérgă înapoĭ de unde aŭ venitŭ; şi Başta Georgea va sta la miḑlocŭ, lipsindŭ pre Mihaĭ Vodă, şi sĕ aducă pre Batori Jigmond la mila Chesaruluĭ; numaĭ, va fi nevoitorŭ sĕ întórcă pre Zamoĭski cu oştile Leşescĭ. Decĭ, viindŭ Stefan Cĭaki cu solia la Zamoĭski, dupĕ câtĕ-va voróvă aŭ eşitŭ Zamoĭski den ţéra Muntenéscă la Moldova; éră şi slujitoriĭ luĭ Mihaĭ Vodă, cariĭ i-aŭ fostŭ adusŭ Moĭsi Şekeli den ţéra Leşéscă, aŭ trecutŭ den Ardélŭ pre la Cĭuk la Moldova, la Zamoĭski. Éră Başta Georgea, stringêndŭ tótă

boïerimea şi nemeşiï Ardélului, den poronca Impĕrătéscă, i-aŭ făcutŭ de aŭ giuratŭ toţĭ, cum, vorŭ fi credincioşĭ Impĕratuluĭ.

Nu preste multă vreme, Batori Jigmond, vĕḑêndŭ perirea frăţine-seŭ luĭ Batori Andrieş, pogoritŭ de la cumnatu-seŭ, Impĕratul Nemţescŭ, s'aŭ căitŭ de tocméla ce aŭ făcutŭ, cum s'aŭ scrisŭ maĭ sus; şi, lăsândŭ olatele cari'ĭ dedese cumnatu-seŭ, aŭ trecutŭ in ţéra Leşéscă, că'ĭ era Zamoïski ginere, fiindŭ Dómna luĭ Zamoïski fată luĭ Batori Andrieş. Éră între atâtea amestecăturĭ între Ardelenĭ, intrat-aŭ Ibraim Paşa cu oştĭ Turcescĭ in ţéra Unguréscă, de aŭ dobânditŭ cetatea Baboţia; éră Tătariĭ aŭ prădatŭ pre la Canejul. Éră înţelegêndŭ Ardeleniĭ că Mihaĭ Vodă, cum, se află la Impĕratul Nemţescŭ, la Beciŭ, intrară in grije sĕ nu'şĭ isprăvéscă deregătoria Ardéluluĭ de la Impĕrăţia Néмţuluĭ; avea grije şi de óstea Turcéscă, ce era acmu la Bulgaria cu Mehmet Paşa; şi atuncĭ făcură ghĭuluş acolo la Cluj şi afară o sémă de boïerĭ, sĕ aducă ĭar pe Batori Jigmond, la care socotélă era şi Stefan Zaki şi Moïsi Şekeli; şi alţiĭ stară împrotivă, ḑicêndŭ sĕ nu întărite pre Impĕratul Nemţescŭ, căcĭ tragŭ pe Batori Jigmond, şi se lépădă de Rodolf Impĕratul Nemţescŭ. Şi dupĕ aceea, lăsară tóte giurămînturile ce făcuse cătrĕ Baştea Georgea, şi trimiseră solŭ la Batori Jigmond cu 300 slujitorĭ, carele era in Botoşenĭ, in ţéră la noĭ, in curtea domnéscă, sub paḑa Irimieĭ Vodă; căcĭ, măcar că'lŭ avea prietenŭ Irimia Vodă pre Batori Jigmond, ce, avêndŭ grije sĕ nu se facă nescare amestecăturĭ pentru dânsul, îlŭ ţinea in Botoşenĭ cu paḑă de slujitoriĭ seĭ, împregĭurŭ. Éră Unguriĭ aŭ scosŭ pre o feréstră, den curtea domnéscă den Botoşenĭ, pre Batori Jigmond, şi aŭ năzuitŭ de-olacŭ spre Ardélŭ, cum aŭ pututŭ maĭ de-sirgŭ. Éră dacă oblicirā slugitoriĭ Irimieĭ Vodă, ce eraŭ de paḑă, purcéseră a'ĭ gonire pre Ungurĭ, şi nu i-aŭ maĭ agĭunsŭ. Şi trecêndŭ Batori Jigmond preste munţĭ, aŭ mersŭ in cetatea Bistriţeĭ; şi primindu'lŭ toţĭ cu bucurie, i-aŭ venitŭ slugitorĭ înainte, şi aŭ mersŭ la Clujŭ. Şi îndată aŭ trimisŭ solŭ la Impĕrăţia Turculuĭ, şi Kapikihaïa aŭ trimisŭ sĕ se afle pururea pre-lîngă Impĕrăţie, supuindu-se la impĕrăţia Turculuĭ. Trimis'aŭ solĭ şi la Rodolf, Impĕratul Nemţescŭ; ce, Impĕratul Nemţescŭ, mâniindu-se pre solĭ Ardéluluĭ, aŭ poroncitŭ solilorŭ sĕ ésă den Praga, că acolo găsiră soliĭ aciea pre Impĕratul. Şi îndată aŭ şi pornitŭ pre Mihaĭ Vodă, dăruitŭ bine de Rodolf Impĕratul, sĕ mérgă sĕ se împreune cu Başta Georgea, Mihaĭ Vodă, şi sĕ se sfătuïască pentru rĕscumpĕrarea Ardéluluĭ de subt Jigmond Bator; cu nevoinţă sĕ'lŭ aducĕ ĭar subt ascultarea sea; poroncindŭ şi la Başta Georgea sĕ se împreune cu Mihaĭ Vodă şi cu alte căpeteniĭ. Éră Jigmond Batori ântêiŭ aŭ trimisŭ asupra Sĕcuilorŭ, vrêndŭ sĕ'şĭ rĕsbune pentru mórtea frăţine-seŭ, luĭ Andreĭ Batori. Éră soliĭ Ardelenilorŭ, dupĕ ce spuseră luĭ Jigmond, cum, nu i-aŭ primitŭ Rodolf, Impĕratul Nemţescŭ, şi cum, aŭ pornitŭ pre Mihaĭ Vodă asupră'ĭ, îndată începu a facere oştĭ, călărime şi pedestrime, şi puindŭ căpitanĭ creḑuţĭ de aĭ seĭ. Insĕ, nelăsându-se Jigmond Batori in nădejdea oştenilorŭ seĭ, ca sĕ pótă sta împrotiva aşa de puternicŭ neptrietenuluĭ seŭ, aŭ trimisŭ solŭ la Paşa de Buda şi la Paşa de Beligrad, şi la Beĭul de Temeşvar, şi aicea la Irimia Vodă, poïtindu'ĭ de agĭutorŭ. Ce, Paşiĭ i-aŭ făgăduitŭ că la vreme îĭ vorŭ trimite agĭutorŭ; éră Irimia Vodă i-aŭ trimisŭ 3000 de oştenĭ. Strins'aŭ şi de la Sĕrbĭ agĭu-

torŭ. Éră Başta Georgea aŭ pusŭ de aŭ sunatŭ: precum, elŭ nu asupra Ardéluuli ctringe óste, ce pentru sĕ ducă pre Mihaĭ Vodă in ţéra Muntenéscă, Domnŭ·

Éră de la impĕrăţia Turculuĭ i-aŭ venitŭ luĭ Batori Jigmond rĕspunsŭ, precum, cu bucurie aŭ primitŭ Impĕrăţia pofta luĭ, şi nezăbavă vreme ĭĭ va trimite agĭutorŭ. De aceste vestĭ de la Pórtă mare bucurie aŭ avutŭ Ardeleniĭ, împreună cu Jigmond Batori. Ce, gătindu-se Jigmond den Clujŭ sĕ ésă in tabĕră, s'aŭ rĕsbolită, şi aŭ trimisŭ la Başta Georgea solŭ, precum, aŭ înţĕlesŭ Jigmord Batori de bănatulŭ cumnatu-seŭ, luĭ Rodolf Impĕratul, asupra sea; ce, elŭ nu pentru altă s'aŭ întorsŭ la moşiea sea, cum sĕ fie împrotivnicŭ Impĕratuluĭ, ce pentru sĕ'şĭ pótă apĕra moşiea sea despre varvarĭ; şi elŭ, nu den voea sea, ce cu pofta a tuturorŭ Ardelenilorŭ aŭ venitŭ la Ardélŭ, iprocĭ.

Rĕspuns'aŭ Başta Georgea soluluĭ, precum elŭ nu poftesce vĕrsare de sânge creştinescŭ, măcar că are sci voea luĭ Jigmond; şi Rodolf Impĕratul nu este capŭ prostŭ ca acela, sĕ se pótă împăca cu unŭ ospĕţŭ; ce, i se cuvine maĭ mare cinste şi ascultare de-câtŭ tuturorŭ Domnilorŭ. Şi cu aceste cuvinte aŭ slobodĭtŭ de la sine pre solul luĭ Jigmond. Şi ĭar aŭ maĭ trimisŭ solŭ Jigmond la Başta Georgea cu gĭurământŭ, de i-aŭ spusŭ că elŭ nu pentru scădere, ce maĭ multŭ pentru adăogire şi crescere între crestinĭ aŭ venitŭ. Ce, de vreme că Jigmond aŭ cunoscutŭ că Başta Georgea vine asupra luĭ, elŭ încă este gata a stare împrotivă'ĭ. La aceste aŭ rĕspunsŭ Başta Georgea, precum elŭ este slugă; şi ce i-aŭ poroncitŭ, are datorie a le facere; şi sĕ scie Jigmond acéstă poveste, sĕ înduplece nueaŭa, éră sĕ nu o frîngă; şi la înduplecatul nueleĭ multŭ sĕ socotéscă in cugetŭ; adăogândŭ şi acécta: mujicul când se vede aprópe de stĕpânire, şi haĭnele séle a cheltuire pentru dênsa este gata; éră Craĭul Jigmond den stĕpânirea care o are va sĕ se desbrace şi altuĭa sĕ o dea. Cu aceste cuvinte Başta Georgea aŭ vrutŭ sĕ înscĭinţeze pre Jigmond că, cu acele pricinĭ ce âmblă împrotiva luĭ Rodolf, îşĭ va perde stĕpâniea, care are putea sĕ o ţie, de are fi cu credinţă luĭ Rodolf.

Şi aşa, den iscóde inţĕlegêndŭ Jigmond Bator, precum Başta Georgea şi cu Mihaĭ Vodă s'aŭ pornitŭ cu oştĭ asupră'ĭ, aŭ trasŭ şi elŭ tóte oştile de pren tóte locurile la unŭ satŭ aprópe de Clujŭ, anume Şamos Falva; şi elŭ încă aŭ purcesŭ den Clujŭ cu 43 de stégurĭ, făcute de-curênd. Éră Başta Georgea, clătindŭ de la Dobriţinŭ, s'aŭ tăbĕritŭ la Maetin, făcêndŭ împregĭurŭ şanţŭ[1]).

Neculaĭ Costin.

[1]). Până aice Leatopiseţul Moldoveĭ este scrisŭ pe Neculaĭ Costin.
Dupĕ acésta toţĭ copistiĭ adaogă următórele versurĭ, in alusia morţiĭ luĭ Mihaĭ Vodă, ce curând apoĭ se întêmplă.

Mórtea într'unŭ chipŭ calcă tóte, casĕ
Domnescĭ şi impĕrătescĭ; pre nime nu lasă.
Pre bogaţĭ şi pre sĕracĭ, ea le taĭe vacul,
O, viclén-o! in tótă vremea veneţĭ ca cu sacul.
Neprăvălitŭ, strĕmutatŭ ce nu stăruesce?
De tine in totŭ césul ce hălăduesce?
Spre cădere de tine, tu cu vreme tóte
Primenescĭ şi nimică sĕ stea in vecĭ, nu póte.
Tu, părinte tuturor, Dómne şi Impĕrate!
Numaĭ singur covêrşescĭ vremĭ nemĕsurate!
Aĭ poroncitŭ vremilorŭ sĕ nu stea,
Nimică in vecĭ pre lume nu póte sĕ custe.
Mulţĭ aŭ fostŭ, şi mulţĭ suntemŭ, şi mulţĭ te aştéptă,
Lumea den priminele nu se maĭ deştéptă.

SFÊRŞITUL LEATOPISEŢULUĬ, TOM. I.

SCARA

TOMULUĬ ĂNTÂIŬ

MIRON COSTIN

Carte pentru descălecatul d'ântiêŭ a Moldavieĭ.

NECULAĬ COSTIN

Carte pentru descălecatul d'ântêiŭ a Moldoveĭ.

GRIGORI UREKI

Domnii Moldovii și viéța lorŭ.

MIRON COSTIN.

Letopisețul țerii Moldovii.

APENDICE.

SFÎRȘITUL TOMULUĬ ÎNTÂIŬ.